BURNDY
LIBRARY
Chartered in 1941

GIFT OF
BERN DIBNER

Tabula super librum proprietatum rerum secundum ordinem alphabeti capitulorum et signaturarum et cartarum

Aborsus fiunt [illegible]. 120. c.
Aborcare facit lapis aetites [illegible]
Aborsum procurat [illegible] proprietate [illegible]
Aborsum procurat nigella si mulier 136. d.
inde subfumigetur. 192. d. 144. b.
Abortare facit mulierem pregnantem ruta comesta.
Aborsum educunt [illegible] fumigatae 160. b.
Abortare faciunt [illegible] fumigatae si
saepe apponantur. 160. b. 193. c.
Abortivo [illegible] mulieris [illegible] de glan[dibus]
Abortare facit equam praegnantem si olefacit cande-
lam extinctam. 183. d.
Abhominationes et vomitum colericos et flegmaticos
tollunt castaneae cum puro melle comestae. 73. c.
Abhominationes [illegible] 124. b.
Abietis proprietates. 128. a. [illegible]
Absicia lapidis proprietates. 114. c.
Absinthii proprietates et species. 130. c.
Acetum fit ex vino si lapides candentes in vino
extinguantur. 120. d. [illegible] 129. a.
Aceto [illegible]
Aceti proprietates. 163. b. [illegible]
Acceptabilis [illegible] 119. b. [illegible]
Acceptabilis [illegible] 119. b. [illegible]
Accipiter [illegible] 221. a. [illegible]
Accipiter [illegible] 221. b. [illegible] 119. d.
Achate proprietates. 94. b. 48. d.
Achates proprietates et species. 114. c. [illegible]
Adamantis proprietates. 114. b. [illegible]
Adulterium uxoris vocat [illegible] magnetes suppositus
capiti mulieris dormientis. 119. d.
Adulterium [illegible] aspiciat [illegible]
[illegible] si sine [illegible] legitimo [illegible]
[illegible] si [illegible] 183. b.
Aeris proprietates. 69. b.
Aerem corruptum [illegible] et [illegible] et fumum
pestilentiae fugat fumus storacis. 146. d.
Affrice proprietates. 98. c. et 103. a.
Agni proprietates. 159. b. [illegible]
Agni [illegible] cum vino potatum sanat morsus
Agricultura [illegible] 109. c.
Agni casti arboris proprietates. 131. a.
Adipes [illegible] 183. a.
Alamanie proprietates. 98. d.
Agri proprietates. 99. d.
Adulterium [illegible] 148. b.

Alaune proprietates. 98. c.
Album coquatur usque ad dissolutionem cum gallina
[illegible] si decoquatur et [illegible] ad bibendum ve-
neno repugnat. et [illegible]
[illegible] 86. a.
Alexander magnus fuit natus in macedonia. 106. a.
Alabaustri proprietates. 119. a.
Alabastrum. 119. d. 219. d.
Alecis proprietates. 201. b.
[illegible] 209. c.
Albeston lapidis proprietates. 114. c.
Alabandine gemme proprietates. 114. c.
Allectorie vel allectori gemme proprietates. 114. d.
Albero [illegible] 162. c.
[illegible] 164. c.
Alienationem mentis tollit [illegible] lapis. 123. b.
Allii proprietates et species. 130. c.
[illegible]
[illegible] 166. d.
Aloe arboris proprietates et species. 129. a.
Aloe [illegible] 129. d.
Aloe herbe [illegible] proprietates et species. 129. b. 190. d.
Aloe [illegible] 129. b.
[illegible] 159. b. [illegible]
[illegible] 158. d.
Althaeae [illegible] proprietates. 212. d.
Albuginis [illegible] 53. c. d.
Alieti proprietates. 56. c.
Albe [illegible] 114. b.
Albeston lapis [illegible]
[illegible] 114. b. Alteri [illegible] malle maiores
Alucone proprietates. 98. b. proprietates. 194. c.
[illegible]
Amite [illegible] 41. d.
[illegible] 134. c.
[illegible]
[illegible] 96. a.
Amarantus proprietates. 201. b. [illegible] 114. d.
Ambitus [illegible] 221. b.
Amoris [illegible] 14. c.
Amore [illegible] 82. d.
[illegible] 94. b.
[illegible] 94. c.
[illegible]
[illegible] 116
Amatista [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

Di Alex[andr]o Padoani

amoris gemma dicitur adamas unde si mulier a uiro suo repulsa fuerit per uirtutem adamantis sibi reconciliabitur. 114.b. [ab] | 114.d.
amicos reformat lapis qui dicitur allectoria. sumitur alestrius qui inuenitur in uentriculis gallinacii
amorem auget lapis qui dicitur ethices. 117.c.
amabilem reddit geraticen lapis qui portauerit ipsum. 118.d. | 119.d.
amorem ponit inter uirum et uxorem magnes
ametisti proprietates et species. 114.b. | 122.a.
ad amorem ponendum inter discordes ualet saphyrus
ad amorem mulierum ualet lapis qui dicitur silenites
ℭ amigdala cetera de multis proprietatibus maiorum 128.d. amigdali proprietates. 128.d. | 122.d
amomi proprietates et species. 129.c.
ad amorem coitus tantum arietes potantes aquam salsam. 169.b.
ad amorem ardentem mouetur femina quando masculus et uehementius concupiscit. 186.a.
amphore proprietates. ~~119.bc.~~ 219.bc.
ampulle proprietates. ~~119.c.~~ 219.c.
amphis proprietates. 88.d.
analle proprietates. 28.d.
anapitas proprietates. 75.a.
andeguile proprietates. 98.b.
aneti proprietates. 129.d.
animalium species multe sunt. 168.d.
animalia diuersos habent mores. 164. abcd.
animalium diuersitas in mulas. 155. et 167. abcd.
animalia fera sunt per homines. m. 166. bc.
anisi proprietates. 129.d.
anetes cum et cum. 93.bcd.
anthracem curat saphyrus. 122.a.
anthracem curat sal quoctum cum melle et mus pistus. 123.c.
anthracem curat semen cypressi. 132.c.
anthracem curat caseus recens et alia apostemata uenenosa ut et suppositum ut comestum. 219.c.
anthracem curat intellectum omnium et aliud apostema uenenosum crudum cum sale mixtum. 219.a.
animalium coria et lana de hybnia fugiunt uenenosa. 108.d. ℭ anguis species. 171.a.
anguilla ortum habent a sorpionibus. 97.a.
anguille proprietates. 98.a. | gemma. 114.c.
ancorum in melancholias dicitur refrenare argutiis
annus sumitur m. 61.bcd.
antri proprietates. 96.b.
animal murene sit in cauda cum cetera. 88.d.
| tudine. 136.b.
apum puerorum mittgat folia lauri uiridia. si co
[ab] apibus infestatur qui fert lapidem qui dicitur yrachiten
apes generantur de cadaueribus bouis ali. 75.c.
apium proprietates. 178.bcd. et. 76.c.
apes non pungunt qui succo malue fuerit inunctus. 18 A
apostemata gule dissoluit cassia fistula. 133.b
apostemata ualet cepe domesticum. 134.b.
apostemata maturat folium herbe proprietarie in uino decoctum. 135.d ℭ apiu ... ces. 13
apostemata rumpit nigella. si cum furfure et semine lini et fimo columbe in uino decocta cataplasmetur. 142.d. | 144.a.
apostemata ualet ulmi. si cum astringat crescunt
apostematum duritiam et tumorem curat lappa. 14
apostemata curat aqua calidis per uenam sulphuris. 28.b.
apostemata maturat semen lini. 144.d.
apostemata frigida dissoluit mitta. si decocta fuerit in uino et olio. 18 A.b.
apostemata melancholica et flegmatica mire soluunt nuces contrite cum melle. 18 A.d.
apostemata in ore in renibus in corpore nascentia destruunt nuces contrite ipsum et cataplasmate super umbilicum. 18 A.d.
apostema durum soluit erigunt cocta cum semine lini et in uino. 168.b.
apostemata dura sanat et eorum duritiem soluit stercus fimus bubali calefactum. 180.b.
apostemata uenenosa et anthracem curat caseus recens ut et suppositum ut comestus. 219.c.
apri proprietates. 169.d.
aporrise oliuea capit cum cetera. 99.
aprilis proprietates. 83.b.
apuliae proprietates. 96.c.
aqua bona generosa m. 28.a.
aquarum diuersitas. 28.a.
aque calide proprietates. 28.a.
aqua mala et detractionem remittit multitudinem. 28.b.
aque salse proprietates. 28.b.
aque sulphuree proprietates. 28.b.
aque alluminose proprietates. 28.b.
aque metalline proprietates. 28.b.
aqua de metallo eris humiditatem subuenit et sanguinem stringit. 28.b.
aqua de argento refrigerat et desiccat. 28.b.
aqua calida quietem ad uomitum nimis crapulantes. 31.b.
aqua marina dulcescit in ore piscis qui dicitur faste. 89.b.
aqua ... dulcis et ... amara. 85.d.
aque uiuae proprietates. 161.a.

MSS 241 B
RB NMAH

Aq tepide fomtu ualet ad dolore dolor
ex causis exterioribus. 33. d.
Aq ꝓprietates. 33. c.
Aqua ondine res hic missas. maiores qua
sint. et q e nature ondine termosum. 83. c. d.
Aquarum diffu. 83. c d. | 83. c.
Aquar lacualiu diffa. ꝓprietates. 84. c d.
Aqua maris ꝑ quod fit dulcis. 86. d.
Aqua multu salsa. oua natat. i dulci aute
submergit. 86. d. et 126. b.
Aqua cuiusdam lacus q dr furialis. bibita in
yuria ineuitabilis prouocat. 99. c.
Aqua zunne de lignis ꝑ ptes inferiores ꝑ
te illapse. et ꝑ ptes remanet lignu. 109. d.
Aqua in calamo uiua precta. calefacta ipsa
Aqua ꝓfusus crab... exorpe | 115. a.
fac. fit i igne ꝓiecta. extinguit. 110. b.
Aqua per qs facit bullire sine igne ꝑ ipso
frotiez cuiusdam lapidis. 114. d.
Aqua ommittit candie enidrus lapis. 114. d.
Aqua lapis gagates accenditur. i oleo aute
extinguitur. 119. d.
Aqua extrahitur a uino. cu papiro. 142. b.
Aqua calida mel rosatu. uentre laxat 153. d.
Aqua frigida. mel rosatu. uentre constri
pit. 153. d. Aq morture ꝓprietates. 84. d.
Aque rosacee ꝓprietates. 153. d.
Aqua pluuialis cueniente omnibus rostris corui
pr pisce q dr kotear. qui si gustauerit de aq
pluuiali. ipso die moriet. 168. a. | 159. b.
Aq salsa bibentes arietes ad amore citi incitat.
Aquario signo. 42. d.
Aquile ꝓprietates. 171. b. Aquile pluma ad
Agrimonie ꝓprietates. 98. b. | uicta plume cotu
Aruth montis ꝓprietates. 91. d. | be. dicitur
Arabie ꝓprietates. 91. a. | lectum. 190. b.
Arabie ꝓprietates. 91. b.
Aragonie ꝓprietates. 98. d.
Aranea i pixide inclusa. occidit saphyrus
deforis existens. 122. a.
Aranearum prouocatis curat folia mori. 186. b.
Aranea pungere no potest. q suco malle fuit
pinctus. 181. c.
Aranearum ueneno repugnat plantago. 142. c.
Aranee species et ꝓprietates. 173. c d.
Aranearum oium uenenum. remedium est cereb
gallinaceum cu exigue piperis bibitum. cu ui
no dulci. 149. b.

Aranearum morsus curat coagulu agni potatu
cu uino. 148. b. | cu melle. 148. b.
Aranearum morsu curat cinis ungule arietis
Aranearum uenenum abstrahitur. et mitigat
dolore. musca contrita. et posita sr morsu. 148. b.
Arbores menstruali sanguine tacte fruct
perdut. 13. a. | faciunt fructus immaculosos. 20. a.
Arbores inspice i plenilunio ul nouilunio.
Arboribus quibusdam inest magnitudo lana
plurimis fuit uestimenta. 106. a.
Arbores q a. seriem generant. 110. c.
Arborum diuersitates et ꝓprietates. 122. bc.
Arbores q d domestice. fuit siluestres. et eo. 124. b.
Arbores aromatice species et ꝓprietates. 124. d.
Arbor diuitate multu facit locus. et tep. 126. ab.
Arbores agni casti ꝓprietates. 131. a.
Arbor laurus fulminari minime creditur.
Quod de nulla alia arbore dr. 136. ab.
Arbor pinus. oibus sub ea existentibus prodest. 141. b.
Arbor nux omnibus sub ea existentibus nocet.
Et ad umbra ipsius dormientes. dim grauissimas
infirmitates incurrit. 171. c.
Arbor q dr cipressus. singulariter h[et] uirtute
prefendi igne accepta. 142. c.
Arbor uenenata est taxus. sica ex el suco.
uenena exprimunt. cuius umbra mortife
ra est dormientibus i ea. 149. b.
Arbores plantate i nouilunio. immagiose
fuit. 196. a. Arbor iesma sandalis sic videt unus
Arche ꝓprietates. 219. d. | 91. d. | interfice lapi
Archa noe requieuit i aruth monte armenie | lus. 148. b.
Arcum celestem generat i aere quidam lapis soli
appositus q dr saphyrus. 102. d. Arcu a proiicit lig mettalu
Arietis ꝓprietates. 169. c d. | aut superfusum. 218. a.
Arietis ungule cu melle. curat morsu
aranearum. 148. b. Arietis signi celestis ꝓprietates. 41. d.
Argenti ꝓprietates. 119. d.
Argenti corporis uiuificat. mlti uapores. 119. d.
Argentum uiuu mortificat cu sulphure. et
plumbo. 119. d.
Argentum uiuu extinguit cu multis. 114. a.
Argento uiuo ore accepto. ul auri i uirill.
curat m. 114. a. Arma dimulo g. fugat. 182. c.
Argille ꝓprietates. 119. a.
Argirites gemme ꝓprietates. 114. c. | ꝓprietates. 182. a.
Armenie ꝓprietates. 91. a. Armoniaca q aliter gutta dr
Arrabe ꝓprietates. 219. c. Archemisie ꝓprietates. 131. a.
Aristologie ꝓprietates. 130. d. Arnoglossa. i. plantagis ꝓprietates. 142. b.
Arbor dr esse una i meridiano orbe. q n
multiplicat esse alia. tm credit esse unica.
Sz cu f uetustate desiccat. iterum exse
renascat et reuiuit. 190. b.
Arbores que sunt i india. qui lunga etas hinc
sine ore uescunt. et odore malorum tam cibant. 183. a.
Arbor qua est i pu. bit. 148. c d.
Arbor qua est polita ad modu speculi. 148. c d.

Artheticos cu. spe. st. ... cura. 92.c.
Artetitos iuuat aloe epaticu. 129.c.
Artetitos iuuat dragant. 136.d.
Artetica ualet ebulus. 134.d.
Artetias subuenit faba cu adipe omi ue-
cocta. si s. loc dolorus cataplasmet. 138.d.
Artetitos iuuat ... 149.c.
Artetica calida curat folia ... cu farina
ordei. 161.b.
Arturo stella. 48.c.
Ars magica p.o repta fuit ipsidi. 108.c.
Ars auruspicia. i. thuscia p.m.o e repta. 112.c.
Artibz magicis e ... ualere achates lapis.
Sia cu ipso tempestates auerti. sistitur et flumia. 114.c.
Artibz magorz oibz resistit lapis amatites.
Asterias lapidis p.petates. 114.d. | 114.d.
Astrion gemme p.prietates. 114.d.
Asturie p.petates. 98.d.
Assyriorz regnum steterit ... 97. et ... Cl.xxy.
annis. 99.d.
Attite p.uincie p.petates. 91.b.
Assyrie p.uincie p.petates. 91.a.
Aspidis uenenu prius morit. q. sentiat. nec
ualet h. d aliqua medicina. n. sola combustio
mb. 84.c. Aspidis p.petates. 183.a.b.
Appetitu iuuat sirup. d absinthio fcs. 130.c.
Appetitu confortat cinamomu. 133.a.
Appetitu puocat cardamomu. 138.a.
Appetitu puocat menta. 191.b.
Appii p.petates. et spes. 130.d.
Aues plus cantat tpe coitus q. alias. 9.c.
Aues capiunt laqo. aliu. 10.a. | flatu. 84.b.
Aues uolates morit. basiliscus et regulus. sno
Auiu et aialiu siluestriu medulla mitigat do-
Auiu ethimologia. 18. ab. | lorem aurium. 20.a.
Auiu p.petates. 18. abcd.
Auicula parua q. d. rex auiu. occidit cocodrillu.
aquo h. se defende nequit. 182.b.
Aues ... sue flatu. 198.b.
Auellane p.petates. 198.a. | 86.a.
Auellane ualet h. uenenu. an. abu. et post.
Aues ... noctu ... 198.a. et
Augusti p.petates. 63.c. | 92.c.
Autonius e. 81. ps monita. 68.b.
Auris pte ... 6.d
Aurium dolorem mitigat medulla auium.
et aialium siluestrium. 20.a.
Aues ... paucas ...
uolant ... aues ...
... 21.b.
Aspidis lingua ...
uenenu manifestat ... 9.b.
Aurium umores ... mirru. 170.b.
Auribz instillas sucus absinthij. h.m ...
ab eis instillates ... 130.c.
Aurium sonitu dissoluit absinthiu tritu cu fel
le tauri. et iniectu auribz. 130.c.
Aurium umores necat sucus absinthij. si instil
letur. 130.c. | stillatus. 132.a.
Aurium dolorem mitigat sucus betez. auribz in-
Aurium umores ... lacrima ... 136.b
Aurium sonitu tollit ... d. si sucus ysopi. 13..
Auribz instilla ... umores necat. 133.d.
Aurium umores ... euenit sucus
calamenti. auribz ... a.
Aurium ... cu si
napi. 139.c.
Aurium uermes ... 139.d.
Auribz cu lacte mulieris instillata. ... do
lorem sedare consueuit. 134.b.
Aurium dolorem mitigat sucus cucurbite.
tepidus instillatus. 134.d.
Aurium umores ... elleborus. 131.c.
Aurium umores necat sucus feniculi. instillat. 190.a.
Aurium umores occidit decoctio nigelle. cu
aceto. si tepida auribz instillet. 192.d.
Aurium tinitus sedat. puluis ysopi. 183.b.
Aurium umores necat mirra. 195.d.
Aurium umores necat sucus mente. 191.b.
Aurium dolorem sanat. sucus porri cu felle
caprino. addita tertia pte mellis. si auri te-
pidus infundat. 193.a.
Aurium sonos longeuos et tinitu. tollit si
napis. 191.b.
Aurium dolorem mitigat nitro mo. decoctio
sperma i oleo. 168.c.
Aures dolentes sanant. si urina caprarz
calefacta. tepida auribz instillet. 189.a.
Aurium sedat dolorem. cinis murium cu mel
le et oleo. auribz instillatus. 190.d.
Aures siquod aial subintrauit. papinum re-
medium e fel murium. cu aceto tepido te-
pidum. auribz instillare. 190.d.
Aurispitia ars. i. thuscia p.m.o e repta. 112.c.
Aurei montes. sunt i india. 103.c.
Auri p.petates. 118. ab.
Aurum artificialiter faciendi mirtu regnum. 118.b.
Auricalcu compositio artificialis. et p.petates. 118.c.
Aurupigmenti p.petates. 62.c.
Aurore p.prietates. 68.b.
Aure p.petates. 18.a.
Auene ... p.petates. 131.a.
Auribz exterius caret ... aial oua... 6.d.
Aurum et smaragdi e i montibz scythie
custodiunt gryfonibz et alijs feris. et ideo
raro hri possunt. 93.c.

Auripigmentum 1 tex. 119. d.
Asine species signa et cetera. 34. d.
Asmaticis valet auripigmentum. 119. d.
Asini epar assatum et comestum. dicitur curare morbum caducum. 32. c.
Asininum lac cum quibusdam aliis. valet ad puncturam scorpionum. 86. b. ¶ Asini tueri
Asini proprietates. 180. b. | unicornis. 193. c.
Aschad i. e. proprietates. 98. c.
Auditum roborat absinthium. item cum felle tauri et auribus iniectum. 130. c.
Auditum ex frigidi cum la[...] sanat suc[...] habet [...]perentarie. 130 [...]
[...] fit ex [...] vento. 153. c.
Albi canis pilus multam [...] [...] habentes. valet contra morbum caducum. si suspensus fuerit ad collum patientis. 168. c.

7. 99. d.
Babilonie proprietates. 98. d. et 100. a. ¶ babilonie
Balene proprietates. 90. a. | ambitus sunt cccc. lxxx. stadiorum. 100. a.
Balsamum arboribus instillatum perditum mire curat. 38. d
Balsamum cum lacte mulieris. valet contra venenum scorpionum. 86. a.
Balsami proprietates et differentie. 131. b.
Balsamum sophysticatur modo et cognoscitur. 131. b.
Balaustie proprietates. 132. a.
Basilisca proprietates. 186. cd. ¶ basilisci cinis. necatur et albu | mine. i. e. ras mutatur metallorum. 186. d.
Basiliscus modo suo aves volando. 84. b.
Bathi proprietates. 219. d.
Berilli proprietates. et genera. 114. d.
Bdelli proprietates. 131. c.
Bestiarum species sunt multe. 168. d.
Bestiarum diversi sunt mores. 164. abcd.
Bestiarum diversitas quo ad multa. 166. et 167. abcd.
Bestie fere sunt propter homines. modo. 168. bc.
Bethel montium proprietates. 92. a. ¶ Bibere nisi prius [...] | lambit et quedam alia alia. et ut ro | test. 191. a.
Bilibris significatio. 222. a.
d Bisexto. 61. c.
Bivii significatio. 221. b.
Bituminis proprietates. 114. d.
Bete proprietates. 132. a.
Blacta fit ex pluvio. 153. c.
Boemie proprietates. 99. c.
Boetie proprietates. 99. c.
Bolismi causa et cura. 39. bc.
Boni sunt conditiones. 26. b. | bove. 10. a.
Boves plus excitantur cantu quam stimulo. ad la
Bovinum butyrum. valet contra puncturam scorpionum. 86. b. | proprietates. 180. bc.
Bovis proprietates. 184. d. ¶ Bovis agrestis
Boves impinguantur modo. 194. b. ¶ Boves [...] unicornis.
ad Bonitate aerorum. multum facit loca et tempora. 126. ab. | 193. c.
Botracis. i. rubete proprietates. 186. d.
Brachia. 219. d.
Brachiorum extenuatio cum ingrossatione. signum est mortis. 10. b.
Brachie proprietates. 99. b.
Britanie proprietates. 99. b.
Bubula proprietates. 186. b.
Bubali proprietates. 186. b.
Buffonis proprietates. 186. d.
Bombacis proprietates. 188. b.

Butonis ꝓprietates. 77. b.
Bubo in urbe uiſus ſolitudinem portendere
aſſerunt. 77. c.
Butonis frequens ululatꝰ ut dicunt ſignum
ē mortis. 77. c.
Butyrum commune ualet ꝯ punctura. 86. b.
Burgundie ꝓprietates. 99. d.
Buxi ꝓprietates. 131. c.
Butyri ꝓprietates. 210. d.

Caccabi ſignificatio. 219. d.
Caduci morbi nomina. ſigna. ⁊ cura. 32. b.
Caducum morbum dicitur curare epar aſini
aſſatum ⁊ comeſtum. 32. c.
Caducum morbum prohibet lapis ethicēſ. 117. d. e.
Caducum morbum curat ſmaragdus. collo ſuſpenſus. 122. c.
Caducos excitant flores amigdali. decocti in oleo
Caducum morbum incurrunt alii pueri. 128. d.
ſi lactantes nutrices ab appio omnino ſe non ab-
ſtinent. 130. d.
Caducis ſubuenit ariſtolagia. 131. a.
Caducos ⁊ epilenticos iuuat. quedam ſpecies caſſie. 133. b.
Caducum morbum patientibus. ſemen ferule ſubuenit.
Caducis ⁊ epilenticis ſubuenit 180. a.
oleum de iunipero. 183. a.
Caducum morbum curant. pili canis albi. nullam
maculam nigredinis in ſe habentis. ſi ſuſpenſi fuerint
ad collum patientis. 168. c. 170. c.
Caducum morbum puerorum curat iecur aſini.
Caduco morbo ualet fel leonis. aqua addita.
Caccabi ꝓprietates. 219. d. 188. d.
Cadi ꝓprietates. 219. c.
Caladrii ꝓprietates. dicitur enim quod pelicano uitam ſiue
mortem infirmi. 80. d. ¶ Chaldee ꝓprietates. 99. d.
Calathi ꝓprietates. 219. d. ¶ Chananee ꝓprietates. 100
Calculum. ualet appium. quod dicitur appium riſus. 130. d.
Calculum frangit. appium cre. 130. d.
Calculos renum ⁊ ueſice. frangit arthemiſia. 131. a.
Calculum rumpit bdellium. 131. c.
Calculum frangit. ſuccus feniculi. 180. a.
Calculoſos adiuuat. ſemen lappe. potui datum. 184. a.
Calculum frangit. lacrima uitis. ſepe potata. 161. b.
Calculum in renibus ⁊ ueſica. miro modo ſoluit
ſanguis hyrci nutriti cum ederam. 187. c.
Calculi ponderis. ſignificatio. 221. d.
Calculi lapidis. ꝓprietates. 116. d.
Calami aromatici ſpecies ⁊ ꝓprietates. 133. c.
Calami uſualis ꝓprietates. 133. c.
Calami ſepiualis ꝓprietates. 133. c d.
Calamenti ſpecies ⁊ ꝓprietates. 138. a.
Caliginem oculorum tollit. lacrima cedri. 132. b.
Calais ꝓprietates. 116. a. ¶ Calice ꝓprietates. 219. d.
Calcaneo ſuppoſita recens pellis murium.
eius uulnera. ad ſanitatem perducit. 190. d.
Cameli ꝓprietates. 177. b.
Cameleopardi ꝓprietates. 177. d.
Cameleonis ꝓprietates ⁊ operaciones. 178. a.
Calculum in renibus ⁊ ueſica. ualet mirabiliter
carduus. 138. b.
Canate ꝓprietates. 220. a.
Caniſtri ꝓprietates. 220. a.
Calcedonii ꝓprietates. 116. c.

Campanie ytalie ꝓpe. 100. b.
Campi ꝓprietates. 94. d.
Cancri fluuiales hn̄t occultā uirtutē. ꝯ ue= nenū. 86. b.
Cancer ſigno. 92. b.
Cancrū oris curat celidonia. 136. a.
Cancrū curat radix h'be ſerpentine. cū ace to et calce uiua. 136. d.
Cancros ſanat. radix urtice. cocta cū uino. 168. a.
Cancrū curat gigania decocta. cū ſemine. cortice. et radice. 168. b.
Cancrū curat. cornu hyrci combuſtū. 184. c.
Canchie ꝓprietates. 100. a. Canicule ſtelle ꝓpe.
Canitiem retardat. uel palliat. ſucꝰ corticis et frondium oliuarū. 199. b. 192. b.
Caluus efficit quis ꝓp nimiū coitū. 22. c.
Canis rabidi ꝓprietates. ſigna. et cura. 84. c d.
Canis rabidi morſū. remedia. 86. b.
Canis rabidi morſū. ſanant. capita piſcium ſalitorū. ſi uſta fuerint. et punctura ꝯ ſcorpio nū. 89. c.
Canis rabidi morſū. dicitur ualere puluis lapi dis. qui inuenit in capite canis. ſi in potū aſſuma tur. 121. d.
Caninis morſibus. obuiant flores amigdali. decocti cū melle &c. 128. d.
Canis rabidi morſū. curat caput allii de meſtici. ſi cū ſale et nucibus. terius accipia tur. addita herba ruta. Hoc cū. ꝗ. ad inuicē ꝯterant. et ad quantitatē magne nucis. patien ti ſeptimꝰ offerant. Et hec. cū uino. Extra et ꝯfecto ſuꝑ morſū. extrinſecus apponatur. Vulnus cū ſanat. et uenenū abſtrahit et ꝯſumit. et aperto libat et ꝓſeruat. ita efficacie. ſicut tyri aca. 130. a.
Canis rabidi morſū curat. cepe comeſtum. et aliis uenenis ſuccurrit. 134. b.
Canis morſū ſanat radix feniculi. cū ui no cocta. 190. a.
Canis rabidi morſū. caſtanea curat. ſi cū modico ſale et melle tempꝰte fuerit.
Canis morſū. curat laſſicie 195. a. 193. c.
Canis rabidi morſibus. nuces ſubueniunt. ſi cū ſale et ruta et allius mixte fuerint. et equaliter ad dno melle. ſi terius ſumantur. et extrinſecus ſuꝑ locū uulneris apponantur. 194. d.
Canis rabidi morſū. ualet ſuccꝰ caulis. 199. c.
Clarificat cutē. cepe comeſtum. 134. b.
Cancro medet cornu caprini cineratū. 148. d. Cancri ꝓprietates. 89. d.
Clareti ꝓprietates. et quo fit. 208. d.
Congri piſcis ꝓprietates. 89. d.
Cancer aial. ꝯtra ꝑ hoſtium. mirabile ingenio. 89. d.
Canis rabidi uulnera. plantago ſanat. 142. c.
Canis morſū ſanat. porrū cū melle. 143. a.
Canis rabidi morſū. ualet granū maſticatū. 149. a.
Canis rabidi morſū. ſanat fex aceti. 163. c.
Canis morſū ſanat radix urtice. cocta cū uino. 168. a.
Canis rabidi ſigna. 149. d. et 18. abc.
Canis rabidi morſū ſanat. ſecundū hyrcanū.
Canes obmuteſcere facit. qui ſpes rane portat in ore canis. 193. c. 181. c.
Canis ꝓprietates. 149. abcd.
Canum uulnera. recentia et inueterata. mun dificat quā ſpes caulis in die bis apponitur. 199. c.
Canes. gramine ſe purgant. 181. d.
Canes albanie. maiores leones. taurū et ele fantes. 91. b. Canes ꝯtra fic coriandrū. 138. c.
Cantus frequens. luxuria ſignat. 9. c.
Cantu. uolucres capiuntur. 10. a.
Cantus delectabilis. ad multa ualet. 10. a.
Cantu reuocantur apes fugientes. ad locū ſuū. 174. d.
Cantu boues ꝯmulcet bubulcus. 176. a.
Cantu. capitur elefas. 185. b.
Cantū galli et criſtam. et maxime albi. leo ual de timet. 188. c.
Cantu ſuo. ſyrena nautis decipit. et dormi entes rapit. ut ſecū cohabitent. Quod ſi no luerit. ut non poſſit. eū occidit et deuorat. 198. d.
Cantoris ꝓprietates. 201. c. Cantabrie ꝓprietates. 100. a.
Catti ꝓprietates. 191. a. Capadocie ꝓpe. 99. d.
Capilli cadunt. ꝓp nimiū coitū. 22. c.
Capillorū ꝓprietates. 22. b.
Capillorū fluxū ꝓhibet. et caſū ꝓſeruat. aloe epaticū. 129. c.
Capillos denigrat abſinthiū. 130. c d.
Capillos replet et ꝯſeruat. ſuccus bete. 132. a.
Capillos maxime decoctio. ſiue elixatura folii de cypro. ſi inde capilli fomentent. 132. d.
Capillorū fluxū curat. ſuccus caudi. 139. b.
Capillos adoleſcentis augmentat et ꝓhibent eorū caſū. caſtanee. ſi eaꝝ cortices et folia. uſta et pulueriſata. ac cū uino tempꝰata. et ca piti ad modū cataplaſmatis fuerint apꝑlicata.
Capillos denigrant folia mori. cū aqua pluuiali decocta. 195. b. 193. d.
Capillorū fluxū cohibet mirtus. cū farina tritica. 196. c.
Capillorū caſū ꝓhibet ſuccꝰ radicis et corticis nucis maioris. ſi in ꝯuenient apponatur. 194. c.
Capillorū qualitas et quantitas. ꝯtra notitia ꝯplexionis capitis intus et extra. 8. a.

Capillorum fluxum ualet cinis auellanarum melli admixtus. et facit pilos in corpore germinare. 186.a.
Capillorum casum ualet sucus corticis et fructus oleastri. 189.b.
Capillorum casum compescit et eos mutat. synapis. 191.b.
Capillos multiplicat et conseruat. urina asini masculi cum nardo. 190.c.
Capillorum casum custodit. et allopiciam mutat. fimus murium cum aceto etc. 190.d.
Capiuntur uolucres cantu. 10.a.
Capiuntur delphini. cantu et strepitibus. 89.a.
Capit cancer ostream. cum se aperit. proiciens intus lapillum. 89.d.
Capitur leo. duabus fossis. 96.b c.
Capitur equus. cantu. 181.c.
Caput patitur. 30.d.
Capitis passiones curat. 31.a.
Capitis dolori linita radix amygdali. tollit dolorem. 128.d. Capitis proprietates. 3.d.
Capitis dolorem aufert flos aneti. si fuerit coctus in uino. et inde caput fomentetur. 129.d.
Capitis dolorem ex fumositate stomachi procedentem curat absinthium tritum cum felle tauri. auribus iniectum. 130.c.
Capitis dolorem mitigat ac sedat. arthemisia decocta in uino cum aqua. 131.a.
Capitis omnes inueteratas passiones. tollit balsamum 131.c.
Capitis uermes mortificat cibatura cum decoctio folii de cypro. 132.d. 132.a.
Caput purgat sucus bete. naribus instillatus.
Capitis dolorem soluit. flos cypri decoctus cum aceto. 132.d.
Caput purgat. celidonia. 136.a.
Caput purgat. et dolorem eius mitigat. sucus ederae naribus instillatus. 137.b.
Capitis dolores ex fumo colerico. sedat lactuca. 188.c.
Caput purgat. sucus lappe. 184.a.
Capitis dolori ex frigore cum subueniet oleum rosaceum. si inde frons et tympora liniantur. 143.d.
Caput a flegmate mire purgat. sucus rute naribus instillatus. 144.b.
Capitur murena. sibilo. 88.d.
Capiunt uenatores de genere bestiarum. inspicientes quandam lapidem que uocatur lyparea. 119.b.
Capitis dolorem aparitur. folia mori. 161.b.
Caput mulieris longius est. quam caput uiri. 28.b.
Capricorno signo. 42.d. Capricorni animalis proprietates. 193.c.
Capparis proprietates. 133.d.
Caprae proprietates. 178.b.
Capreoli proprietates. 178.b.
Capre proprietates. 178.c d.
Caritatis utilitas. de ... 8 oculo. 4.b.
Cardiaca passio. 36.b c.
Cardiacis passionibus ualet limatura auri cum suco borraginis. et osse de corde cerui. 118.b.
Cardiacis passionibus. ualet margarita. 119.c.
Cardiacis passionibus. curat saphyrus. 122.a.
Cardiace passioni. subuenit cinamomum. 133.a.
Cardiacis et cordis defectum patientibus. que graece sincopi uocatur. multum ualet calamus aromaticus cum aqua rosacea. 133.c.
Cardiacis passionem. ualet cardamomum. 138.a.
Cardiace passioni medetur zuccharum rosaceum. 143.d.
Carcillum. 220.a. Carbunculi morbi proprietates. 83.c.
Carinthie prouincie proprietates. 104.a.
Carbonis proprietates. 68.d.
Carbunculi proprietates. et gemma. 116.b. lapidis
Carceres dicitur aperire saphyrus. uincula soluere. et captiuos liberare. 122.b.
Carnes molles a putredine seruat. lacrima cedri. 132.b.
Captiuos dicitur liberare saphyrus. 122.b.
Carice. i. ficus sicce proprietates. 138.b.
Cardi proprietates. 138.b.
Cartaginis proprietates. 104.a.
Carnales motus prohibet plumbum. si plumbi lamina. duobus lumbis apponatur. 121.c.
Cardamomi species. et proprietates. 138.a.
Carias herbe proprietates. 138.ab.
Castrantur animalia in iuuentute. efficiuntur maiora. 17.c.
Castrato inmutatur uox et forma. 17.c.
Castrant onagri masculi filios suos. et propter dentibus eorum testiculos. sed matres celant eos et abscondunt ne castrent. 17.c. et 191.b.
Castrare se scitur castor. ut manus effugiat uenatorum. 190.c. Castor se castrare scitur. 190.
Castrantur dromedarii. in iuuentute. ut sint ad cursum aptiores. ne motu cupiditatis feminarum a suo cursu retardentur. 182.d.
Casei cuiuscumque proprietates. 211. ab c.
Caseus recens cum sale melli mixtus. dissoluit sagittas in oculo coagulatum. 33.d.
Causas facit mortis. calcedonius. 116.c.
Caribdis proprietates. 87.b.
Castanee proprietates. 183.c.

Cassie fistule proprietates. 133.b.
Cassie spes et proprietates. 133.ab.
Castitate uxoris fore inr reprehende. cu ada
mante. 114.c Castitate amat ciconie. 48.d.
Castitate dz coseruare tholbz. arbor q dz
agnus castus. 131.a. Castitate amat
castitas. uita plongat. 167.a. leo. 188.b.
Castanee proprietates. 123.c.
Catarrus q̄ndoq̄ ē i uehementia fluxus.
multu epithyma ē apponendu. multu fomentu
adhibendu. qz maior fieret dissolutio. nz
aqua debz capiti infundi. nisi forte aqua
rosacea. ut salias. ū caliditas ē i ca. 31.c.
Catarrum frigidu copescit hba ysopus. i te
sta calefacta et capiti supposita. 123.a.
Causi motus proprietates. 92.a.
Caulis proprietates. et spes. 129.bc.
Cata proprietates. 191.a.
Cata. grumine se purgat. 181.d.
Casus et contusiones corporis. multu ualet
ebulus. si patiens i eius decoctione sepius fo
ueatur. 137.d.
Catini proprietates. 219.d.
Carnium diuersaz. diuse s̄ coplexes. et diu
si motus pandi. 168.ab.
ad Carnis et cutis pdite restauratiōez. ualet
mirro mo. eius buffonis combusti. 177.a.
Cauda longa i ouibz. ē signu debilitatis.
et male patiunt hyeme. q aut hnt apla
cauda et curta. hyeme melius patiunt. 192.a.
Cauda muris. ē uenenosa. 190.c.
Cauda g ponit aspis i aure. ne audiat u f.d.
cantatorem. C in cauda ē uita murene. 88.
Cauda destruit leo uestigia q fugit. ne
inueniat a uenatoribz. 188.b.
Cauda cu terra uerberant leones. signu
ē q animu hnt iratu. 188.c.
Caude insule proprietates. 100.b.
Cecitas in pueris et senibus. 38.ab.
Cecitatis proprietates. 38.b.
Cecantur fures. quorunda fontium aquis.
si tangantur eoz oculi. dato sacramento. 110.a.
Cedar proprietates. 100.a.
Cedri proprietates. 132.ab.
Celidonie hbe proprietates. 134.d.
Cene conditiones. 28.d.
Caune proprietates. 96.c.
Celat lux e oppositu. et nox pdit. ista de nocte
ē igniens. de die a auriens. 116.c.
Cauda papue et felle. portat dracon ue
nenu. 84.c.
Celum x. 28.bc.
Celi empyrei proprietates. 29.d.
Celi. circuli sunt multi. 40.c.
Cemiti proprietates. 116.b.
Celidonii lapidis proprietates. 116.c.
Ceraunii lapidis proprietates. 116.d.
Calcedonii proprietates.
Cepe hbe spes et proprietates. 134.b.
Cepe cumini proprietates. } 134.bc.
Cepe squille proprietates. }
Centauree herbe proprietates. et spes. 136.a.
Cere proprietates. 209.a.
Cerusa fit ex plumbo. 203.c.
Centurie proprietates. 221.a. | 138.a.
Cerebru debilitatu conforttat cinamomu.
Cerebru confortat mirra. 146.d.
Cerebru purgat sinapis. mirabilit. 147.b.
Ceruu proprietates. 181.a.
Cornus. cantu capiuntur. 181.c.
Ceruslis spetis proprietates. 181.d.
Cerei proprietates. 209.b.
Cera purti cu puluere cimini calefacta
et frequent cataplasmata. papua cura ē ad
lacrimatōez fctam ex pcussiōe. et alus caus
exterioribz. 33.d.
Ciathi proprietates. 219.b.
Cibi ordo. 27.a. C Cibu digerit cinamomu. 133.a.
Cibi diuisitates. 27.b. C Cibo supto. digiti fubaliāt. ij.b.
Cibor multiplicatas i eade mēsa. nociuus ē. 27.c.
Cibor superfluitas. multa mala facit. 27.c.
Cibi parua. i comodu. 27.c.
Cibi medicales ualitates. 27.c.
Cibz uariari. ut ē q qualitate sumptiu. 27.c.
Cicade proprietates. 79.b. C Cigni proprietates. 78.d.
Cicladis insule proprietates. 100.c.
Cimbre proprietates. 219.d. C Cimini pprietates. 138.c.
Cinis cancror cu gentiana. ptiallate
remediu ē contra morsu rabidi canis et rabidi
hois. 86.b.
Cinerus proprietates. 69.a.
Cinis corticis cucurbite. ualet contra combusti
onem. 134.d.
Cinis piri siluestris bibitus. ualz contra fugos. 142.a.
Cinis maris. ad multa ualet. 161.b.
Cinis muri. fistula mox curat. 161.b.
Cinis ungule arietis. cu melle. curat mor
su araneaz. 178.b. | capita ungarur. 134.c.
Cepe conuenit optime i puleis. si aq salsa et tepida

Cinis baſiliſci combuſti neceſſarius est operationibus alkimie et materie in tranſmutationibus metallorum. 146.d.
Cinis cornu capri. medetur cancro et fiſtule. 148.d.
Cinis murium cum melle et oleo. auribus instillatus. earum ſedat dolorem. 190.d.
Ciconie proprietates. 48.a.
Cimini proprietates. 138.c.
Cypreſſi proprietates. 132.b.
Cypri arboris proprietates. 132.c.
Cyſter proprietates. 219.d.
Citrie proprietates. 100.b.
Cinamomum in ethiopia naſcitur. 101.c.
Cinamomum eſt in india. 103.c.
Clima. 221.a.
Cinamomi proprietates. 132.d.
Cypres inſule proprietates. 100.c.
Cocodrilli morſui valet ſepi acetum. 163.c.
Cocodrilli proprietates. 182.ab.
Cocodrilli auis que dicitur auicula parua. 163.
Chai alias chios inſule proprietates. 100.d.
Coleram et ſanguinem purgat. caſſiafiſtula. 133.b.
Colericos nocet cepe domeſticum. 134.b.
Coloquintide proprietates. 134.d.
Cogitationes malas repellit ametiſtus. 114.c.
Cogitationes de ſe hominis potest homo ſcire ſi ſuper ſoluto ore ſub lingua portauerit lapidem qui dicitur gerarchen. 118.d.
Cochlearia. 219.b.
Coclearius est minima pars menſure. 219.b.
Concula. 219.b.
Congius. 219.b.
Congiarium. 219.c.
Chorus. 219.c.
Coclear. 219.d.
Collis proprietates. 94.c.
Colores ſolis diuerſi diuerſa ſignificant. 44.b.
Coloribus xv. est diſtinctus gemma qui nominatur lapis qui dicitur exacolitus. qui intuentium ſe oculos facit tremuloſos. 118.a.
Colorem perditum reſtituit ligurius lapis. 119.b.
Colorem bonum generat in hominibus malum colorem. aloe epaticum. 129.c.
Colorem optimum mulieri amiſſum reſtituit. puluis yſopi. 193.b.
Colicam paſſionem et iliacam valet criſtallus ſupra ventrem poſitus ſi non adeſt conſtipatio. 116.d.
Colorat facies puluis lilii ſi cum aqua roſacea aſpergatur. et in die facies abluatur. 188.a.
Colorum diuerſorum potest fieri mixtura. 190.b.d.
Coloris cerulei proprietates. 202.a.
Coloris nigri proprietates. 202.a.
Coloris punicei proprietates. 202.b.
Coloris viridis proprietates. 202.b.
Coloris liuidi proprietates. 202.d.
Coloris indici proprietates. 203.a. 141.c.
Colorum varietas in pennis et plumis etc.
Colorum diuerſitas in bestiis et quadrupedibus etc. 192.a.
Colorum varietas et cetera. 198.bcd.
Coloris albi generatio. 199.a.
Colorum mediorum generatio. 199.ab.
Colorum ſpecies. 199.d. et. 200.abcd.
Coloris mutatio. 200.d.
Color octoplex et quadruplex. 201.b.
Coloribus in particulari. 201.b.
Coloris flaui proprietates. 201.c.
Coloris pallidi proprietates. 201.d.
Coloris rubei proprietates. 201.d.
Columbe ſanguis ſanguinem in oculo coagulatum diſſoluit. 33.d.
Columbe proprietates. 44.c.
Columbarum fimus cum quibuſdam aliis apoſtemata rumpere dicitur. 182.d. Columbe pluma dormientem facit. 190.b.
Columbi proprietates. 182.c. Item pluma aquile. 190.b.
Combuſturam valet cinis corticis cucurbite. 134.d.
Combuſtiones ſanat folia mori contuſa et cum oleo impoſita. 186.b.
Combuſturas ſine vngento optimum de metallis ouorum. 219.a.
Conceptum impedit mulieris pinguedo nimia. 21.c.
Conceptum adiuuat murra. 186.d.
Conceptionem diſponit matrix mandragora. rebus ut ſupra. 184.a.
Conceptum adiuuat nardus. 188.b.
Conceptum diſponit etiam gith ſiue nigella decocta cum ſemine. cortice et radicibus. 189.b.
Conceptum aſine non permittunt grana menſtruata quot grana ozzei mixta in ſanguine illo. comederit. tot annis non concipiet. 140.c.d. Concipit aſtrea. vento ſolo. 88.d.
Conceptionem adiuuat caſtoreum. 181.a.
Concupiſcit ſemper plus masculus. 186.a.
Concipere non permittit lignum ...... 219.a.
Concipere mulierem non permittit lapis .... collo ſuſpenſus .... 120.c.
Conſeruat .... 66.d.

Comate proprietates. 94. c.
Corone de gemo (?) facte. ebrietati resistunt. 134. a. ¶ Conservat civibus (?) etc. 169. c.
Conservant carnes in salsis optime si aqua salsa et capita earum ita intingantur. 134. c.
Conservant corpora mortuorum. mirram. 126. d.
Computi significatio. 221. a.
Confortativum stomachum mirabilis. calamus aromaticus et digestionem adiuvat. 133. c. 193. d.
Confirmandi virtutem habet zuchara rosacea.
Consolidat vulnera. radix centauree. 126. a.
Constringendi virtutem habet zuchara rosacea. 193. d.
Continue febris causa. species. signa et cura. 38. c.
Corvuscaldonis generatio et proprietatibus. 83. c.
Cornicis proprietates. 88. c.
Cordis defectum valet quod dicitur species cassie. si ex eius pulvere et rosis et osse cordis cervi fiat siruppus. 133. b. ¶ Cordis proprietates. 13. b. c. d.
Cordis defectum multum valet croceum. 134. a.
Cor roborat succus feniculi. 140. a.
Corulli proprietates. 114. a.
Corneoli id est corulli lapidis proprietates. 114. a.
Cornu proprietates. 181. d.
Cornu caprinum incensum. medetur cancro et fistule. 188. d.
Cornu hyrci combustum. serpentes fugat. et sanat fistulas. et cancros. et alios morbos ulcerosos. 18 a. c.
Corsice insule proprietates. 100. d. et. 104. b.
Cophymus. 219. d.
Coriandri proprietates. 138. c.
Cotidianis febribus et quartanis. subvenit balsamum. 131. c.
Cotidianam febrem curat coloquintida. si modo debito patientibus offeratur. 138. d.
Cotidianam febrem valet epittimum. 138. d.
Cotidianam febrem valet sambucus. 140. a.
Cotis proprietates. 116. a.
Coturnicis proprietates. 88. a.
Coturnices aves post diluvium primo apparuerunt in insula que vocatur delos. 101. a.
Contractis subvenit aristologia. 131. a.
Cozini proprietates. 88. d.
Crapulatione infirmitas. 23. a.
Crete insule proprietates. 100. c.
Crapulatis mirum si caput dolet. convenit nomine cum aqua calida. 31. b.
Cor vulturis. reddit potestates se vincens aferis et serpentibus. 82. c.
Cor vulturis ligatum in pelle leonis vel lupi. fugit demones. 82. c.
~~Continue~~
Continue febris causa. signa. et cura. 38. c.
Cribrum. 219. d.
Crisopassi lapidis proprietates. 116. c.
Crisoliti proprietates. 116. c.
Cristalli proprietates. 116. d.
Croci proprietates. 138. d.
Croceum bibens cum vino. ebrietatem et crapula non timebit. 134. a.
Crura inflata ex menstruorum vel emorroidarum retentione. in aliquo aceto lota. facile detumescunt. 20 a. b.
Cruste sunt hiles (?) calidi. sicut dicitur de dromedario. 182. d.
Culicis proprietates. 89. a.
Cura fallacitatis cognoscitur in et protinus. 138. d.
Cutem clarificat. cepe domesticum. 134. b.
Cucumeris species et proprietates. 134. c.
Cucurbite species et proprietates. 134. d.
Cucumis (?) subvenit aqua rosacea. 193. d.
Custodiuntur illesa animalia et carnes vestimenta et libri. cum quibus fuerint posita folia lauri. 136. c.
Custodiuntur illesa a fulmine domus. ville et omnia loca in quibus est copia lauri. 136. c.
Curat percussum ab aranea que vocatur spalagio. si ostendatur percusso alia aranea eiusdem speciei viva sive mortua. 18 g. b.

Daphnis sive lauri proprietates. 136. a.
Decem sunt cause. citiu[s] sub[...] ponentes. 8. d.
Decembris proprietates. 63. d.
Debilitate stomachi. cavent multum ... 134. a.
Dalmatie proprietates. 100. d.
Damule proprietates. 182. c.
Datie proprietates. 100. d.
Deles insule proprietates. 101. a
Dapi non potest. q[ui] lapidem q[ui] elitropia dicitur gestaverit. 117. d. Dapis usitatur quilibet lapis. 117. d. 9.
Dapis emitens fraxinus cortice ablato. quia se simulat cedro. 138. b.
Dapit pantheram suo colore et odore omnis bestia preter draconem. qui suum odorem reputat venenum. 192. a. Dapis est plurimus magnis. 119. d.
Dapium tygris de speculo inana potiti. et sic filios suos perdit. 194. d.
Delphynum proprietates. 89. ab. 10. a.
Demones cantu et sono delectabili expellunt.
Demonum illusionibus resistit. calcedonius. 116. c.
Demones dicitur fugare consuevit in auro positus et in sinistro latere portatus. 116. c. Similiter cor multum. 92.
Demonum responsa recipiuntur a lapide qui dicitur diadocos. secundum gentem. 117. a.
Demoniacos pellit. et demonibus gemmis ne putat. gagates lapis. 118. d. 122. c.
Demonum illusiones valet smaragdus.
Demonia fugat artemisia. 131. a.
Denarii significatio. 221. d.
Dentium dolor. ... 34. ab.
Dentes debiles et laxatos fortificat pulvis ... ta lapidis qui dicitur gagates si apponitur. 118. d.
Dentes mundificat lapis qui invenitur in ca... te ... si comburatur et pulvis efficiatur. 121. d.
Dentes mundificat pulvis nitri. 128. a.
Dentium radices consolidat pulvis balaustie. 132. a. Dentes motos roborant gummi oleastri.
Dentium dolori subvenit lacrima cedri. 132. b.
Dentium dolorem mitigat capparis comesta. 133. d.
Dentium dolori subvenit coloquintida. 138. d.
Dentes mobiles sistit succus cum succo spei circumbite. cum aceto calefacto. 139. d.
Dentium dolorem mitigat celidonia. 136. a.
Dapis cancer est terreus. sicut ... sed capit. ... lapillum ... 87. d.
Dea vesta dicitur ... multum. 90. c.
Dedicationis ecclesie proprietates. 66. d.
Dentium dolorem sanat fumus galbani cum aceto. 182. a
Dentium dolori subvenit electuarium florum et foliorum geneste. 182. b.
Dentium dolorem mitigat pulvis ysopi. 183. b.
Dentium dolorem ... tollit ... 183. c.
Dentes mobiles confirmat et dealbat. mastix masticata. 183. d.
Dentes confirmat decoctio lappe. 188. d.
Dentes et gingivas purgant. flores et fructus et cortices mali granati. si pulverizentur et in potu assumantur. 186. a.
Dentium dolorem placat et putredine mundificato gingivarum. folia mori. 186. b.
Dentes motos roborant succus oleastri. 189. b.
Dentium ... mobile. et ipsorum dolorem tollit. ... cum melle. 193. a.
Dentibus medetur pulvis rosarum. 193. d.
Dentium dolorem vitis decoctio relevat. 194. b.
Dentium dolorem mitigat sinapis. 197. b.
Dentes motos confirmat ungule ac solee bubaline cum ... 176. b.
Deopilat splenem aqua transiens per venam ferri. 28. b.
Deopilat renes et epar et splenem quedam species cassie. 133. b.
Deopilat renes et splenem centaurea. 136. a.
Denudatio brachiorum cum inquietudine in acutis signum est mortis. 10. b.
Descendit ad profundum maris sodomorum arena extincta ... ac supernatat. 108. c.
Descendit balsamum ad fundum non est sophysticatum. si autem supernatat est sophysticatum. 131. b.
Desti proprietates. 96. a.
Dextro latere matris plus movetur masculus in sinistro autem plus femina. 23. b.
Diadocos lapidis proprietates. 117. a. Diabolica
Diaphinum. 220. a. monstrat putrefacto corallus. 117. a.
Dies ... 68. a.
Dies nomen ... 68. a.
Dies occultat ... et nox prodit. ... 116. c. Diptami proprietates. 136. c.
Dypsas serpentis proprietates. 182. d.
Diptamum comedendo ... extrahunt sibi sagittas ... 181. a.
Digerit cibum cinamomum. 133. a. 133. c.
Digestionem adiuvat ... calamus aromaticus.
Digestionem confortat ... 138. c.
Digitus. 220. d.
Digitorum nomina et proprietates. 15. a.
Dies proprietates. 68. ab.

Daniel[...] proprietates. 38. d.
120. c.
Dapis et ... super lupi sua ... 187. d.
189. b.

Dionisii lapidis vires. 114.a.
Dissinterie spes. cure. signa et curatio. 81.a.
Dissinteriis singulare presidium est lapis emachites. 114.d. Diarrie cura sig. et cura. 81.b.
Dissinteria fluxum ventris stringit ferrugo. 118.a.
Dissinteria valet balaustie. 132.a.
Dissinterie prodest draganum. 136.d.
Dissinteriis medetur ederi. 134.b.
Dissinterie fluxum stringit electuarium florum et foliorum geneste. 142.b.
Dissinteriis subvenit semen lappe. 188.d.
Dissinteria constringit cortex pinee. 141.d.
Dissinteria cohibet eucharii rosacei. 153.d.
Dissinteria valet pulvis salicis combusti in potu sumpt. 156.a.
Dissinteriicis valde innatet si sucus foliorum in tus biberit [illegible]. 161.b.
Disca significatio. 219.d.
Divisorii sive divisii expositio. 221.b.
Diviticuli expositio. 221.b.
Divinationibus de futuris dicitur valere smaragdus. 122.c.
Divinare facit et futura predicere lapis qui dicitur yena sub lingua portatus. 184.c.
Divitias auget lapis qui dicitur ethices. 114.c.
Dolor ventris causa eius et curatio. 82.a.
Dolorem pedis sinistri dolentis sanat pes dextri muscuris pedi sinistro alligatus. Similiter sanat pedis dextri dolorem pes eius sinister alligatus. 82.c. Dolium. 220.a.
Dolorem frontis tollit saphyrus. 122.a.
Dolorem loci et tumorem tollit allium domesticum cum aceto cum aqua fontana. 130.b.
Dolorem stomachi et intestinorum ex ventositate procedentem dissolvit et mitigat succus absinthy cum pulvere costi. 130.c.
Dolorem capitis sedat succus absinthy et livorem tollit cum pulvere cimini et melle si per modum emplastri apponatur. 130.c.
Dolori ventris et ventris mirifice opitulatur apium quod dicitur [illegible] si eis cataplasmetur. 130.d.
Dolorem ventris et lateris aufert aristologia. 130.d.
Dolorem viscerum et intestinorum tollit cassia. 133.b.
Dolorem ventris centaurea sedat. 136.a.
Dolorem non sentit quilibet secandus cum cortex mandragore in vino missus porrigitur ad bibendum. 186.d. decocti. 184.b.
Dolorem viscerum et ventris placat menta in vino

Domesticantur arbores in silvestres. 129.b.
Domesticantur tauri silvestres si ligentur ad arborem ficus. 194.b.
Domesticantur elefantes hausto ordei. 184.a.
Domesticantur elefantes cum alter venator percutit venatorem secum sunt percutiente elefante intuente hoc elefante percusso. Quod cum [illegible] si vidit mansuescit et obedit illi qui liberavit ipsum de malis [illegible]. 184.a. Domesticantur [illegible] et multa alia alia ablatis testiculis. 169.d.
Domini boni proprietates. 26.c.d.
Domini mali proprietates. 26.c.d.
Domus planetarum. 43.d. Domus in qua moritur [illegible] si pulvis [illegible] assignatur [illegible] carbones [illegible] debet. 119.d.
Donan insule proprietates. 101.a.
Doris fluminis multas habet proprietates. 84.a.
Due estates et due hyemes sunt in taprobana insula. 112.a.
Dulcia amaris mixta [illegible] ubera et humores reddunt. 80.c. Dulcescit aqua marina in ore piscis qui dicitur [illegible]. 89.b.
Dulcet omnem inflatum est. 168.c.
Dulcedinis proprietates. 204.d.
Duodecim signis. 40.d. Duodecim species smaragdi. 122.
Dulcibus gemme [illegible] corporis et anime nocumentum. 140.c.
Draconis venenum maxime est in cauda et in felle. 84.c.
Draconis morsibus obviat succus absinthy si bibatur. 130.c.
Draconis proprietates. 182.d.
Draganti proprietates et spes. 136.d.
Dragme significatio. 221.d.
Dragunte proprietates. 136.c.
Dragunta sagittam infixam cum mule [illegible] extrahit. 182.d.
Dromedarii proprietates. 182.c.d.
Dulcedo aliquando infert mortem. Unde si vulpis comedit amigdala dulcia morietur. 128.d.
Dulcis fit quandoque aqua in [illegible] et in amara. 84.d.

Ebal montis proprietates. 92. a.
Ebani proprietates. 136. a.
Ebdomada. 68. a.
Ebrietati resistit. ametistus. 114. c.
Ebrietati resistunt. dulces amigdale. 128. d.
Ebrietati obuiatur. sirupus de absinthio factus. 130. c.
Ebrietatem non timebit qui ante prandium crocum biberit. 134. a.
Ebrietati resistunt. corone facte de croco. 134. a.
Ebrietatis futuram impedit quantitatem cibus ex lapide factus. si sumatur ante crapulam. et presentem remouet. si sumatur post crapulam. 144. a.
Ebrietati resistit coctus caulis. 149. c.
Ebrietati ualet porrum crudum comestum. 153. a.
Ebuli proprietates. 137. d.
Ebron montis proprietates. 92. b.
Eclipsis lune ratio. 46. c.
Egypti species. 66. d.
Eclipsis lune diuersa significant. 47. b.
Eclipsis solis et lune. 47. c.
Eclipsis. 60. d.
Eclipsim solis fieri quis aliqualiter facit cum quodam lapide. 117. d.
~~Ebuli proprietates~~
Ebure proprietates. 137. a.
Edi proprietates. 164. b.
Electri proprietates. 117. b.
Egypti proprietates 101. d.
Elebori species et proprietates. 137. b.
Elefantiam ualet iecur caprinum assum si in cibis sepius assumatur. 149. a.
Elefantis proprietates. 188. b.
Elefantie pustularum ualet aurum. 118. b.
Elementa. 67. c.
Elitropie gemme proprietates. 117. d.
Elitropii herbe proprietates. 137. b.
Elladis prouincie proprietates. 101. d.
Effimere causa et cura. 36. d.
Egypti proprietates. 101. d.
Emachites lapidis proprietates. 117. c.
Emina. 220. a.
Emisfer. 220. a.
Emorroidas curat. aqua alluminosa. 28. b.
Emorroidarum species. causa. signa et cura. 41. d.
Emorroidas diu curare optime pulueris ferruginis. 118. a.
Emorroidas patientibus. subuenit topazius. 123. c.
Emorroidas curat puluis atramenti cinis appositus quod dicitur appium emorroidarum. si loco tali suppositus fuerit. 130. d.
Emorroidas curat decoctio coloquintide. i. sanguinis uenas aperit. 138. d.
Emorroidas sanat. succus herbe proserpinace. 136. d.
Emorroidas inflatas sedat gith. et earum fluxum restringit. 142. d.
Emorroidas patiens si sedit super pellem leonis. recedent ab eo. 168. c.
ex Emorroidarum uel menstruorum retentione crura inflata in calido aceto lota facile detumescunt. 207. b.
Enchenie proprietates. 66. d.
Enidros lapidis proprietates. 117. d.
Enule herbe species et proprietates. 137. c.
Enofor. 220. a.
Eole insule proprietates. 102. a.
Epar asini assatum si comedatur dicitur curare morbum caducum. 32. c.
Epatis uitia. ualet berillus. 116. a.
Epatis tumorem curat lapis qui dicitur Rabrites. 119. b.
Epar deopilat. aloe epatica. 129. c.
Epaticos iuuat. amomum. 129. d.
Epati subuenit sirupus de absinthio factus. 130. c.
Epatis opilationem aperit. appium. 130. d.
Epar deopilat quedam species cassie. 133. b.
Epatis duritiam soluit succus coloquintide. si cum feniculo permiscetur. 138. d.
Epati summe ualet crocum. si cum uino fuerit mixtum. 134. a.
Epatis calefactionem et opilationem multum ualet elitropium. 137. b.
Epatis opilationes dissoluit gith. 142. d.
Epatis calefactioni subuenit oleum rosaceum. 143. d.
Epatis duritiem soluit decoctio sambuci cum uino. 146. a.
Epati non competit uua passa si habet duritiem uel grossitiem. 163. d.
Epatis calefactioni subuenit semen molarum. 163. b.
Epicicli diffinitio. 43. d. et motus.

Epilepsie cū sig. ꝯ curā. 32. bc.
Epilesie spēs tres. 32. bc.
Epilensiam ualet corallus. 117. a.
Epilenticos iuuat sulphur. 123. a.
Epilenticis nocet os apiū. 130. d.
Epilenticos iuuat qdā spēs cassie. 133. b.
Epilenticis subuenit diptam⁹ cū succo rute. 136. c.
Epilenticis subuenit ellebor⁹ 137. c.
Epilenticis ꝯ caducis subuenit oleū d iunipero. 183. a.
Epilenticū morbū dr ualere n. tm⁹. si modo debito pmet. 188. b.
Epilenticos multū iuuat ruta. 194. b.
Epilenticos iuuat sinapis. 197. b.
Epilenticū iuuat ꝯ eius casū phibet. pili canis albi. nulla macula nigredis ī se hntis. si suspensi fuint circa collū patietis. 168. c.
Epilepticis. castorū subuenit. 181. a.
Epithimi ꝓpetates. 137. cd.
Equestres turmas. primo docuit creta insula grecie. 100. c.
Equi pro domita fuint freno ī grecia ī thessalia. 112. ab. ¶ Eque ꝓpetates. 183. d.
Equoꝝ usus pmo ī grecia ē rept. 112. b.
Equi ꝓpetates. 183. b. ꝯ. 188. ab.
Equoꝝ infirmitatibꝫ ꝯ curis. 183. cd.
Eris metallo aqua. hūditatem subuenit. ꝯ sagittes stringit. 28. b.
Eris ꝓprietates ꝯ eo ꝑtes. 117. ab.
Eruce ꝓprietates. 137. c.
Eruce uermis ꝓprietates. 184. c.
Es uiride fit ex cupro. 163. c.
Estatis diffice. 22. d.
Estates due ꝯ due hyemes sunt ī trapobanna īsula. 112. a.
Estiuas ꝓpetates. 62. bc.
Etheris ꝓpetates. 40. a.
Ethicis singulare remediū ē medulla. papue aium ꝯ aīalium silvestriū. 20. a.
Ethice febris spēs. signa ꝯ curā. 37. ab.
Ethicis ualet tortuca d fluuijs. 196. b.
Ethicis lapidis ꝓpetates. 117. b.
Ethiopie ꝓpetates. 92. b.
Ethiopie ꝓprietates. 101. b.
Euilath prouīcie ꝓpetates. 101. b.
Eufrate. 84. a.
Euforbia herba. usu mire clarificat. 106. a.
Euncidium. 220. a.
Europe ꝓprietates. 101. a.
Exercitij ꝓprietates ꝯ diffice. 30. ab.
Esule ꝓprietates ꝯ spēs. 137. c.
Exteriora cū uenenū se diffundit. paul dubio interiora occupauit. 86. a.
Exolicetos lapidis ꝓpetates. 118. a.

Fabe proprietates. 7 species. 138. c.
Faciem clarificat et decorat pulvis nitri cum confectus fuerit cum melle. 120. b.
Facie pillertum facit sal. si cum aqua rosacea et cum cera distemperetur. et facies liniatur. 123. c.
Faciei maculas tollit. succus bete. 132. a.
Facie discoloratam reddit ciminum. ex frequenti usu. 138. c.
Faciem mundificat. clarificat et colorat. radix herbe proprietatis. 136. d.
Facie mundificat et albat. dragantum. 136. d.
Facie purgat colatura fabarum. 138. d.
Facie pustulas sanat et emundat. farina cum melle mixta. 139. d.
Faciei colorem optimum amministrat. pulvis ysopi. 143. b.
Faciem colorat. pulvis lilii. si cum aqua rosacea amisceatur. et inde facies abluatur. 148. a.
Faciei maculas abstergit. aqua rosacea. 163. d.
Facie cutem purgat mulieres. cum unius labrusce rubentibus. modo etiam. 161. b. ¶ Falconis proprietates. 80. b.
Fagi proprietates. 138. c.
Fallit emptores. fraxinus. cortice ablato. 138. b.
Farine proprietates. 139. a.
Farris proprietates. 139. c.
Faville proprietates. 69. a.
Faucium tumorem reprimit ac sedat. succus mori servatus ad ignem vel ad solem spissatus. 146. b.
Favi mellis proprietates. 208. c.
Fauni proprietates. 194. d.
Febrium species. 36. c. d.
Febris ethice species. signa et cura. 37. a. b.
Febris putride cum signa et cura. 37. a.
Febris interpolate cum et cura. 37. a.
Febris terciane cum signa et cura. 38. a. b.
Febris quartane cum species signa et cura. 38. b. c.
Febris continue cum species signa et cura. 38. c.
Febres diverse generantur ex corrupto flegmate. 38. d.
Febricitantibus non est dandum absinthium. 130. c.
Febri cotidiane et quartane subvenit balsamum. 131. c. ¶ Febre continue oleum multum calidum si [illegible] 129. d.
Febrium ratio. 62. a.
Febribus velentibus cum frigore et rigore repugnat succus radicis corticis mirti maioris potatus cum aceto. 141. c.

Faciei cutem amicus custodit. adeps leonis mixtus cum rosaceo. ea totam sanat. 188. d.

Febribus ex frigore cum potus valet [illegible] quam de radix. 151. b.
Febrilis calor mitigatur. si succus foliorum salicis potetur. 146. a.
Febris cotidiana. valet sambucus. 146. a.
Februarii proprietates. 63. a.
Fecundat mulierem porrum. si a puellis sepius comedatur. 143. a.
Fel perdicis cum equo pondere mellis. visum multum clarificat. 81. c.
Femina plus movetur in sinistro latere matris. masculus autem plus in dextro. 23. b.
Femina longiore curatur tempore quam masculus. 22. b.
Femina in utero plus gravat matrem quam masculus. 24. c.
Feminas generat aries dextro testiculo ligato. sinistro vero stricto. mares. 168. d.
Feminas generat aries inflatu austri. vento autem aquilonari. mares. 168. d.
Femina generabitur. capra. si impregnata fuerit contra impetum venti meridionalis. 148. d.
Femine proprietates. 186. a.
Feni proprietates. 140. b.
Fenicis proprietates. 79. b.
Fenicis punice proprietates. 102. c.
Feniculi proprietates. 140. a.
Ferri vena transiens aquam. ventrem constipat. nutrimenta confortat. splenem dopilat. apostemata curat. 28. b.
Ferrum album generatur ex ligno et aqua. 108. d.
Ferrum attrahit amans generete. adamas non permittit. 114. b.
Ferri proprietates. 118. a.
Ferruginis proprietates. 118. a.
Ferrum in vulnere derelictum. excutitur cum comedendo diptamum. 136. c.
Fermenti proprietates. 139. d.
Ferule proprietates. 140. a.
Fetor oris multiplicem causam habet et cura. 34. a.
Fetorem oris quam species cassie masticata alliat vel amputat. 133. b.
Fetorem de naribus polipose aufertur folia cedri. 132. c.
Fetorem sagiminis mirabiliter mitigat cassia fistula. 133. b.
Fetores omnes deprimit et superat. allium. 130. a.

Fetore oris aperit mēta ī aceto decocta. ⁊ gingiuas putridas purgat. 181.b.
Fetore oris ⁊ gingiuarum abluit acetū. 163.c.
Fetore abiē uulpes tayū. d' suo domalio. 194.c.
Fetore. 208.d. ⁊ 204.a.
Fetoris ꝓprietates. 204.a.
Fetidū hanelitū hn̄tibꝫ ex humiditate. ualet auripigmētū. ſi ī elmato capite fumꝰ eius recipiatur. 118.d.
Fetus exiſtentis ī utō ſigna ſanitatis ⁊ ī firmitatis. apparent ī mamillis matrꝭ. 12.d.
Fetus mortuos euacuat arthemiſia. 131.c.
Fetū mortuū. educit balſamū. 131.d.
Fetū mortuū. educit diptamus. 136.c.
Fetū mortuū d' matre educit. ⁊ matricē purgat. fumus galbani. 182.a.
Fetus ꝓprietates. 186.b.
Fetantis ꝓprietates. 186.ab.
Fiala. 220.a.
Ficarii ꝓprietates ⁊ ſignificatiōes. 186.b.
Ficu arbore tauri ligati. ferocitatē ꝑdūt. ⁊ cito manſueſcūt. 194.b.
Ficus ſicce ualet ꝯtra uenenū. an̄ cibū. ⁊ poſt. 86.a.
Ficus ſicce ꝓprietates. 138.b.
Ficus ſpes ⁊ ꝓprietates. 131.d.
Fictilia uaſa primo facta fuerit ap agros. 118.a.
Figuli uaſa primo reꝑta ſunt ⁊ facta. ī ſamo iſula. 110.b. ¶ Filioꝝ ꝓprietates. 24.c.d.
Filii noe ſic inter ſe diuiſerūt mūdū poſt diluuiū. ſcꝫ ſem habuit aſyam. cū poſteritate ſua. Japheth. europā. Cham. affricā. 96.d.
Filioꝝ amor ad parentes. 82.d.
Ficus arbor adeo creſcit ī india. q multe turme militū ſub ipā requieſcere poſſūt. 103.d.
Filias efficit īfecundas. q ſemē ſalicis bibit. ⁊ filios maſculos gn̄are nō poteſt. 144.c.
Filios maſculos gn̄are nō potest. q ſemē ſalicis bibit. ⁊ filias faciet īfecundas. 144.c.
Filatū. 220.a. ¶ Filij legittimi ānō legittimi. ꝯſtituū ſic. 183.b.
Fiſcella. 220.a.
Fiſcus. 220.a.
Fiſtulā oris ⁊ cancrū. curat celidonia. 136.a.
Fiſtula ſana ⁊ mūdat ⁊ conſumit. ⁊ os eius ita dilatat radix herbe ſerpentarie. ut os fractū aut putrefactū extrahi queat. 136.d.
Fiſtula mox purgat cinis uitri. ac curat. 161.b.
Fiſtule proſunt cicuta decocta cū ſemine. cortice ⁊ radice. 168.b.
Fiſtulis medetur cornu caprinū incineratū. 148.d.
Fiſtulas ſanat cornu hyrci exuſtū. 181.c.
Flamme ꝓprietates. 68.b.
Flandrie ꝓprietates. 102.c.
Flegmate corrupto. diuerſe febres gn̄antur. 38.d.
Flegma d' capite multū purgat bitumē. 114.d.
Flegma diſſoluit ⁊ conſumit cinamomū. 133.a.
Flegma purgat colloquintida. 138.d.
Flegmaticas ꝯuenit cepe domeſticū. 134.b.
Flegmaticos humores. ſambucus mire purgat. 146.a.
Flagelloꝝ .i. ſimilitudinū arboꝝ ꝓprietates. 180.bc.
Floꝝ ꝓprietates. 180.cd. ¶ Flores uitee. fugat uenenoſa. 161.c.
Fluctuum ꝓprietates. 86.a.
Fluminū ꝓprietates. 88.bcd. ¶ Flores amigdale amari. cadu cos ⁊ litar gicos. exa uat. 128.d.
Fluuiū quendā diuiſit quidā rex ī tercētis. lx. partes. q2 quidā miles ſuus ī eo fuerat ſuffocatus. 100.a.
Flumina dicunt magi ſiue quidā teſtā tores ſiſtere. cū achate lapide. 114.c.
Fluxus lacrimarū. aceto oculis. m. 33.d.
Fluxū uentris ualet margarite. 119.c.
Fluxū ſanguineū uentris. ualet balauſtie. 132.a.
Fluxū uentris ualet poma. folia. ⁊ lignū cypreſſi. ſi ipoꝝ puluis ī cibis ⁊ potibꝫ aſ ſumatur. 132.c.
Fluxum corporis oēꝫ reſtringit ⁊ ſupprimit. mandragora reſtringit. 181.a.
Fluxū oēm ex calida cā. ſedat decoctū roſaꝝ. ī aqua celeſti. 193.d.
Flatu ſuo ſerpēs quidā interimit aues uolātes. 198.b. ¶ Folia mirti ad multa ualet. 161.ab.
Foliū herbe ſerpentine ī uino decoctū. apoſtemata maturat. 136.d.
Folioꝝ fraxini ſuccus expreſſus ⁊ potui datus. ualet ꝯ uenenū ſerpentū. 138.b.
Fontium differentie ⁊ ꝓprietates. 88.a.
Fontes quidā ſunt. qui oē coriū ⁊ lignū quod ī eis mittitur. ſtatī ꝯuertit ī lapidē. 106.d.
Fontes quidā ī ſardinia faciunt fures cecos. ſi dicto ſacramento tangūt oculos ſuos. 110.a.
Formice ꝯgnoſcunt qd' ſecuit buffonis ſit uenenoſum. ⁊ quod medicinale. 111.a.
Formice ꝓprietates. 186.c.
Formatione mēbroꝝ fetus ī utero. 23.b.

filum ī agla aſe abiē. falco ſiue herodius. ī aqua ſim̄ mutat. 80.b.

Formice. ſulphuris odore fugan̄. 208. d.
Formicarum oua comeſta. medent̄ muſo ī firmo. 218. c.
Formicaleonis ꝓprietates. 186. d.
Formicatoris periculū. Exēplū de aſpide q̄ nō nocet puuls de legitīo matrīmonio natis. ſꝫ ſpuriis ſic. 143. b.
Fortitudo cauſatur aduerſis. 118. a.
Fortunarum īſularum ꝓprietates. 102. d.
Foſſe ꝓprietates. 96. b.
Francie ꝓprietates. 102. b.
Franconie ꝓprietates. 102. a.
Fraxini ꝓprietates. 138. b.
Freneſis cū m̄r. 31. c.
Freneſis ſigna. dieta ⁊ medicīa. 31. c d.
Freneſim ualet topaſius. 123. c.
Freneticis ſubuenit amomū. 129. c.
Freneſim excitat alliū. ſi nimis habeat̄ ī uſu. 130. a.
Freneticis conuenit caput eorū. ſi ſuco ei ⁊ oleo roſaceo mixto cū aceto. caput pati entis ſepi⁹ iungatur. 130. d.
Freneticā paſſionē ſanat lapis q̄ d̄r me dus. 119. d. ¶ Freneticis ſubuenit acetū 163. c.
Frigie ꝓprietates. 102. c.
Friſie ꝓprietates. 102. d.
Frontis dolorē tollit ſaphyr⁹. 122. a.
Frigiditas aīe ē cā fortitudis. ut patet qm̄ ex luto fit lapis. ⁊ ex aqua cſtall⁹. 119. a.
Fructus uniculoſꝫ faciunt arbores ipſe ī nouilunio. ut plenilunio. 20. a.
Fructibꝫ t̄re coheret lapis q̄ d̄r epiſti tes. locuſtas. uolucres. ſteriles nebulas ⁊ grādines. 118. a.
Fructus quidā maturant̄ cito. quidā tar dius. Et q̄re ē. 124. c.
Fructus m̄ ḡnant̄. 124. d.
Fructus ꝓprietates. 180. d.
Fruct⁹ paucos facit ⁊ folia multa. ut ficus. 161. c.
Frumēti ꝓprietates. 139. a.
Fugā capit caſtor. caſtrando ſeipſꝫ. 180. c.
Fulgura ualet ceraunius lapis. ſi caſte portet̄. nec domui nocebit fulgur. nec uille. ī q̄ ſit lapis ille. 116. d.
Fulgura d̄r ualere corallus. 114. a.
Fuci apis ꝓprietates. 186. d.
Fugit uenenoſa. fum⁹ galbani. 182. a.
Fugiūt uenenoſa. lana ⁊ coria aīalium de hybnia. 102. d.
Fugit elephās murē. q̄re p. 188. b. ⁊ ſuem. 188. c.
Fuga uitatur aīmula. p̄ āmis. 182. c.
Fulminis ḡnatōe ⁊ ꝓprietatibꝫ. 43. d.
Fulminari minime credit̄. ſola arbor laurus. 136. ab.
Fumi ꝓprietates. 68. c.
Fumus argēti uiui. paraliſim īducit. 114. a.
Fumi t̄re ꝓprietates. 139. d.
Fumus galbani. litargicos excitat. 182. a.
Fumus galbani. uenenoſa fugat. 182. a.
Fungorum uenenū extrahit ⁊ extinguit uirtus nucis. 184. c.
Fungorum uenenū expellit. uſ⁹ pirorum. ⁊ maxīe ſilueſtriū. 142. a.
Fungorum uenena ſupat ſynapis. 144. b.
Fures fiūt ceci. ſi tactis oculis aquis cuiuſdā fontis de ſardinia. dato ſacramēto. 110. a.
Fures tuti ſūt. qui portāt ſecū optalliū lapidē. q̄ uiſū ipſorum celat. ⁊ uiſū circū ſtantiū impedit. ut nō uideāt q̄ ſint coram eis. 120. c.
Future tēpeſtatis ſignū. 68. c.
Futura plima dicuntur p̄dicere. q̄ ſub lingua tenuerit lapidē. q̄ d̄r yena. 119. b.
Futura q̄dā iuueniuntur p̄ſcire aranee. ſta tim q̄ tpā ſūt futura. altius uel ſubmiſ ſius. ſolent cōponē fila ſua. 148. a.
Futura p̄dicere facit ⁊ diuinare. lapis qui d̄r yena. ſub lingua portat̄. 184. c.
Futurā tēpeſtatē. taxi p̄moſtrāt. 194. c.
Futurū plm̄ dicunt̄ p̄dicere uulture. 82. b.

Gadis insule proprietates. 103. b.
Galactidis lapidis proprietates. 118. d.
Galbani proprietates. 181. d.
d Galaxia. opiniones plures. 40. d.
Galatie prouincie proprietates. 103. a.
Galilee proprietates. 103. a.
Galitie populi ex troie destructione uenerunt. 103. a.
Gallina excissa. si cum allio conquassato usque ad dissolutionem decoquatur. et detur ius ad bibendum. ueneno repugnat. et mirabili modo interiorem arsuram mitigat. 86. a.
Galline ius dicitur ualere contra uenenum. et sine allio. 86. a.
Galline proprietates. 80. a.
Galli proprietates. 79. c.
Gallus et gallina fissa et supposito morsui uenenoso. dicuntur ualere. 86. a.
Gallum timet leo. papue album propter lapidem quem habet in capite. 79. c. d.
Galli gallinacei proprietates. 80. a.
i Gallinacei uentriculis inuenitur lapis qui dicitur allectoria. siue alectorius. qui in certamine reddit homines insuperabiles. extinguit uenenum et gratum facit. et constantem et motorem disertum et oratorem. amicos reformat. et sitim in ore tentum remouet. 114. d.
Gallinaceum cerebrum cum modico piperis bibitum cum uino dilute. remedium est contra uenenum omnium animalium. 178. b.
Gallie proprietates. ~~430~~ 103. a.
Gallicos sibilla uocat gallos. 103. a.
Gagates lapidis proprietates. 118. c. d.
d = Gagin fluuio medorum. 84. c.
Gariofoli proprietates. 182. b.
= Gazophylatium. 220. a.
Gelatie lapidis proprietates. 118. d.
d Gemini signo. 42. a.
Gemme proprietates. 118. c.
Generationis plante v. sunt species. 125. c.
ad Generationem masculi. carduus mulieribus multum ualet. 138. b.
Generare cupientibus lactuca antiquata magis est nociua. et quod semen eius sit in cibo aut potu. sepius assumatur. 188. c.
Generare filios masculos non potest. quicumque semen salicis bibit. et quod filias efficit infecundas. 144. d.
Generare impedit lapis orites mulieris collo appensus. et si pregnans fuerit cito facit abortire. 120. c.
Generat aries feminas. dextro testiculo prae ligato. sinistro autem mares. 168. d.
Generat feminas aries in flatu hausto in uento australi aquilonari. mares. 168. d.
Generatio uertnas. oua sue innatia. 218. a.
Gerachen lapidis proprietates. 118. d.
Geneste proprietates. 182. b. ¶ Germanie proprietates. 97. d.
Germinis proprietates. 180. b.
Getulie proprietates. 103. b.
Gingiuas sanat puluis balaustie. et earum putredinem emundat. 132. a. et gummi [illegible]. 129. b.
Gingiuas putridas purgat. mirta in aceto decocta. 187. b.
Gingiuas sanguifluas et tumidas. restringit et mundat. plantago masticata. 142. c.
Gingiuas putridas optime sanat. succus rapni. 148. c.
Gion prouincie proprietates. 84. a.
Gith proprietates. 182. c.
Glandes comeste. ualent contra uenenum. 143. b.
Glebe proprietates. 118. b. c.
Gliris proprietates. 187. a. ¶ Gomor. 219. c.
Gorgonum insularum proprietates. 103. b.
Gothie proprietates. 103. c.
ex Gothis multe gentes emanauerunt. 103. c.
Gracilitas in cinamomo. testis est multe bonitatis. 132. d.
Graminis proprietates. 180. c.
.b. Grani proprietates. 182. b. c.
= Griphis uel griphonis proprietates. 80. b. et. 187. a.
= Gratiosum reddit hominem ad impetrandum.
: ab homine quidquid petierit. lingua miluini euulsa. et collo in panno nouo suspensa. 87. c.
Gradum insule proprietates. 103. c.
Grossities cinamomi. testis est malicie. et parue bonitatis. 132. d. ¶ Gruis proprietates. 79. c.
: Grilli proprietates. 187. a.
.b. Grandinis generatio et proprietates. 72. d.
Grecia generat leues homines. 103. a.
Grecie proprietates. 103. b.
Gurgitis proprietates. 86. a.
Gutte proprietates. 72. c. et. 88. a.
Gutis petrus stillat enydros lapis. 117. d.
Gule apostemata dissoluit cassia fistula. 133. b.
Gutta sciatica. in ore et curatur. 82. d.
Gutturis dolorem mitigat medulla papue [illegible] et dactilum siluestrium. 20. a.
Gutte que alio nomine armoniacum dicitur. proprietates. 182. a.
Gulositas plenitur [illegible] quo aurico non [illegible] quo aleas est bene parato. ut satiet sanguinem ipsius. 184. d.
Gulositas est ea qua uulpis et quodam alia aliis faciunt filios carnes et in complexione. 197. c.

Hanelitu malu hntibz ex humiditate ualet auripigmentu. 118.d.
Hanelitu malu amputatur mastix masticata. 183.d.
Hanelitu bonu facit aristologia. 130.d.
Harene proprietates. 113.d.
Haremulas i uesica q renibz. mundat sem cedri. 132.b.
.b. Hebron montis proprietates. 92.b.
Hermofroditus nascitur i media cellula matris. 18.a.
Hermon montis proprietates. 92.a.
Heremi proprietates. 96.b.
.b. Harundo a q dicitur i india. q inter nodum q nodum tres homines stare possunt. 103.d.
Harundinis proprietates. 129.c. q. 133.cd.
Hermosip. q ptubz i fractoribz ruptis ma pte ualet bdellium. 131.c.
Heriey proprietates. 184.d.
Herinacey proprietates. 188.a.
Herodij proprietates. 90.b.
Hyades stelle. mutat hnt proprietates. 99.a.
Hybrnie proprietates. 108.cd.
Hyerarchie spes. cuo. sig. q curta. 81.cd.
Hyemis proprietates. 62.d.
Hyemes due sunt i capilitana i sicilia. 112.a.
Hyrundinu spes q proprietates. 90.c.
Hyrundines i uentre gestant duas spes lapidu pciosi. 116.c.
Hyrundini pulli .i. pullorum cecili lesi. uel eruti. celidonia restaurat. 136.a.
Hynnuli .i. filii ceruu proprietates. 184.b.
Hyrci proprietates. 184.bc.
Hyspanie proprietates. 108.c.
Hois rabidi morsu remedia. 86.b.
Hominu gnia monstruosa. multa. 103.d.
Hoies quida solo odore uiuut. 103.d.
Hois morsu castanee curatur. si cu modico sale ore. q cu melle fuerit tepite. 183.c.
Hois morsu sanat caro bubali. cocta. uel assa. 186.a.
Hominu quorunda contactu. q dicitur ophyages. sanatur morsus serpetu. si eu manu tangat locu uulneratu. 102.a.
Hoies gignant pdiuersa facie q colore. q sagaces q stiomi. etc. multa. 103.a.
Hois ieiuni saliua uenenosa aialia in terfic. 9.b. q. 182.bc.
.b. Harundo indie est q calamus. 133.cd.
Hora est sexta ps quadrantis. 68.a.
Hostes facit uincere. berillus. 116.a.
Humiditati subueit aqua d metallo eris. 28.b.
Humilitatis ex. i uiola. 168.a.
Humoris discurrentis uaria est q medicina. 31.bc.
Humores uiscosos tadit. cepe domesticu. cepulle comestu. 134.b.
Humilitas falsa e i migdale. 191.a.
Humilitatis ex i flore uiole. 168.a.
Humilitatis ex i grano. q2 illud e melle q i fructu nasis refectat. 191.a.c.
Humilitatis ex. 133.b. ... fistula.

I

Jacinti lapidis virtutes. 119. a.
Jacinti herbe proprietates. 193. b.
Jani ary proprietates. 63. d.
Jaspidis proprietates. 119. d.
Jberie proprietates. 109. b.
Jcarie insule proprietates. 104. a.
Jcumni herbe proprietates. interimit venenosa animalia. 9. b. et 142. b. [19. c.]
Jgnem emittunt ossa leonis ad invicem collisa.
Jgnis proprietates. 64. d.
Jgnis effectus multi. 69. d.
Jgnis quomodo in spera accendatur. et quomodo cessat. 92. c.
Jgnis in calce aqua accenditur. oleo infuso extinguitur. 116. a.
Jgnem in extremo carbunculus extinguitur. si aqua perfusus extiterit. 115. b.
Jgnis sine prune ex ligno ruscis facte. et cineribus ruscis optime. et diu conservantur. 192. d.
Jgnem factum ex cedro fumosa carne et ossa corrodente. deprimit et siccat suis corticibus et frondium electis. 199. b.
Jgne excepta per singularis. hispanus arbor. 194. c.
Jgne greco. ... arbor tamen vix arboris. 198. b.
Jgne lana salamandre non comburitur. 193. d.
Jlias ... proprietates. 192. d.
Jmpetiginis cura et cura. 88. b.
Jmpetigine valet unguentum de auripigmento cum quibusdam aliis. 119. d.
Jmpetigine curat lappa. 184. a.
Jmpetigine tollit zizania si mixta fuerit cum sulphure et aceto. 168. b.
Jmpregnari mulierem non permittit lapis orites mulieri appensus. Et si pregnans fuerit. facit cito abortire. 120. c. [Falsum. 148. d.]
Jmpregnantur capre melius post potum aque.
Jmpinguat porcos glandes in luto. 194. a.
Jmpinguantur oves si abstineant per tempus a cibo et postea refitiantur cibo multo. 192. a.
Jcteritiam curat et calorem emulsum alterat et immutat. ... absinthio ... 130. c.
Jcteritiam solvit appium etc. 130. d.
Jdus et ... quando ... que est in medio mense ... 63. a.
Jndie proprietates. 103. c. d.
Jdumee proprietates. 108. a.
Jgnitos ... appositio pulvere magnetis ... videbitur quod domus ... 119. d.
Jgnem emittit cristallus supra siccum suppositus solis radiis appositus. 116. a.
Jmmensi ... 210. d.

Jncantatoribus tunc evenit quando sardium secum portaverit. 122. a.
Jncantatorum stultitiam manifestat lapis qui dicitur elitropia. 118. d. Cum timant ... 161. a.
Jnferni ... ad saltandum corporis ... tenerantur. 10. a.
Jnformitatem ... 52. a.
Jnfantium animas custodit lapis qui dicitur melochites. et ... 120. a.
Jnfectum ... et ... dulcem. 168. c.
Jngenium hominum adiuvat berillus. 116. a.
Jnimicos ... berillus. 116. a.
Jnsaniam facit ... iusquiami. 183. b.
Jnserunt arbores in novilunio. ut plenilunio faciunt fructus ... 20. a.
Jnsule proprietates. 104. a.
Jnsensibilem efficit quemquam secundum cortex mandragore in vino missus porrigitur ad bibendum. 185. d.
Jntellectum hominis confortat ametistus. 114. c.
Jnstantaneos tumores et collectiones ubicumque in corpore colligantur valet ebulus. 138. d. et lappa. 184. a.
Jntestinorum dolorem ex ventositate procedente dissolvit et mitigat succus absinthii cum pulvere costi. 130. c.
Jntestinorum tumoribus subvenit pulvis thuris si cum vino bibatur. 116. a.
Jonis proprietates. 98. b. Obumbratio ... 181. b.
Jordanis fluvii proprietates. 84. b.
Jnvidie ... et ... 81. b.
Jtalie provincie proprietates. 108. b. [114. c.]
Jracundias dicitur refrenare ... gemma.
Jris lapidis proprietates. 119. b.
Jnvisibilem facit hominem quedam gemma cum quibusdam incantationibus. 118. d.
Judee proprietates. 108. a.
Junii proprietates. 63. c.
Julii proprietates. 63. c.
Juniperi proprietates. 192. d.
Junci proprietates sive papiri. 142. a.
Jugera. 221. a.
Jusquiami species et proprietates. 183. b.
Justicia apum dicitur. 148. d.
Juvenes possunt mulieres vetule apparere cum unguento facto de stercore cocodrilli. 162. b.
Juvence proprietates. 188. b.
Juvenem ... venenum minus ledit quam senem. 84. b.
Jtem ... signum ... cauda ... maioris ... 188. c.
Judicio ... 182. c.
Jnvidie ... et ... 189. d.

Jngratitudinis ... pellicanus et genitores ... 81. c.

Iuncturis et articulis ſuperfluos humores conſumentes: unguentum mirtinum. 128. d.

I

K

Kiladrij proprietates. 80. d.
Kaldoſinus lapidis proprietates. 119. b.
Kalende aprilis apud quos mercatores ad feſta [illegible]. 68. a.
Karam lapidis proprietates. 119. c.
Karinthie provincie proprietates. 104. a.
Korſice inſule proprietates. 105. b.

L

Labiorum excoriationes et fiſſuras ſanat medulla et maxime cervi et anatis ſilveſtris. 29. a.
Labiorum ulcera ſanat pulvis [illegible]. 132. a.
Labiorum fiſſuram ſanat dragagantum. 136. d.
Labiorum ulcera conſolidat mirra. 186. d.
Labiorum fiſſuras curat ſue radices [illegible]. 148. c.
Laboris utilitates. 30. ab.
Lac mulieris cum thure diſſolutum ſanguinem lac coagulatum in oculo. 33. d.
Lac mulieris cum balſamo valet contra venenum. 86. a.
Lac amiſſum ex calido cibo reddit criſtallus. 116. d.
Lacte ſi ferventi cancer fuit extinctus medicinale erit ſpleneticis et aliis morbidis. 118. a.
Lacte ubera replet galactides lapis collo circumdatus. 118. d.
Lac caprarum multiplicat edera terreſtris. 134. a.
Lac de mamillis effluens: facta foſſa ſi ſit et fluere non permittit. 138. d.
Lac in mamillis multiplicat ſue feniculi. 120. a.
Lacte replet mulieres lactuca. 122. bc.
Lactis abundantiam prebet puerperis caulis comeſtus. 129. c.
Lac habent aliqui capre ſine impregnatione. 118. d.
Lactis generatio. 209. b.
Lac in membris hominis nigri et albi. 209. [illegible]
Lac bibentes: ieiunus [illegible] et labor caveatur. 209. d.

Lac vache hirci [illegible] et eius virtutes. 210. a.
Lactis cameli proprietates. 210. a.
Lactis vacce proprietates. 210. a.
Lactis capre proprietates. 210. b.
Lactis pecorum proprietates. 210. c.
Lactis asinini proprietates. 210. c.
Lactis caballini proprietates. 210. c.
Lactis porcini proprietates. 210. c.
Lactis aliarum preter mulierum proprietates. 210. c.
Lac coagulari facit [illegible]. 211. c.
Lactuce species et proprietates. 192. c.
Lacrimarum fluxus in ventriculis accidentibus mulierum. 33. d.
ad Lacrimarum expulsio fit a cerebro et multis aliis conferentibus. primo cum ex cera pura et pulvere cimini calefacto et facto cataplasmate. 33. d.
Lacrimas [illegible] lapis qui dicitur [illegible] preter alios. 12. d. [illegible] 151. a.
Lacus aque proprietates. 64. c.
Lacus salomonis proprietates. 64. d.
Lacus [illegible] proprietates. 64. d.
Lactucam [illegible] proprietates. 104. b.
Lambendo olivam [illegible] facit [illegible] 148. c. Lampsana 220. a.
Lambrusca proprietates. 161. b.
Lana [illegible] et calida [illegible] fugit [illegible] 109. d.
Lanificium ars prima [illegible] in civitate sua. 106. d.
Lapis in renibus et vesica generatur [illegible] 92. ab.
Lapis quidam noctem [illegible] sol. formatur [illegible] celestium 102. d.
Lapides fiunt [illegible] omne corpus et lignum missum in quosdam fontes. 106. b. [110. b.]
Lapides quosdam [illegible] fieri vole
Lapis alleston qui [illegible] nunquam extinguitur. generatur in [illegible] 111. b.
Lapides [illegible] frigiditate constringente. 119. a.
Lapidum proprietates. 120. cd.
Lapis [illegible] sanitatem [illegible] fit ex [illegible] 121. d. [illegible] 121. d.
Lapis [illegible] capite [illegible]
Lambit [illegible] 191. a.
Lapidis magnetis pulvis aspersus [illegible] cum [illegible] de mo [illegible] 119. d.
Lanie proprietates. 2. c.
Lapidem [illegible] in vesica [illegible] pulvis [illegible] 129. a.
Lapidis lazuli proprietates [illegible] 129. ab.
Lapidem frangit [illegible] 129. d.
Lapidem frangit anisum. 129. d.
Lapidem renum et vesice frangit arthemisia. 131. a.
Lapidem in renibus et vesica frangit balsamum. si modo debito assumatur. 131. c.
Lapidem frangit oleum iuniperi. 143. a.
Lapidem frangit decoctio [illegible] 148. c.
Lapidem frangit nardus in renibus et vesica. 148. b.
Lapidem frangit petrosilium. 152. c.
Lapidem frangit [illegible] 154. b.
Lapidem frangit lacrima [illegible] sepe potata. 161. b. Lapis [illegible] sanat [illegible] [149. b.]
Lapidem in renibus et vesica miro modo dissolvit sanguis hyrci mixtum cum [illegible] 184. c.
Lapis qui [illegible] sub lingua [illegible] [illegible] 184. c.
Lappe [illegible] species et proprietates. 148. d.
Lappacis species et proprietates. 184. a.
Lari proprietates. 80. d.
Lauri arboris proprietates. 136. a. Laurus sola inter arbores dicitur non fulminari. 136. ab.
Laudatorium. 220. b.
Laterna. 220. b.
Latuli lapidis proprietates. 129. ab.
Lazurium fit ex argento. 163. c.
Lectonie [illegible] proprietates. 104. bc.
Lene proprietates [132. a.]
Lebes. 220. b. Lendes et pediculos [illegible] fieri [illegible]
Lendes et pediculos occidit [illegible] genesta. 132. b.
Leguminum proprietates. 184. a.
Lentis proprietates. 184. b.
Lentisci arboris proprietates. 143. d.
Lentigines tollit urina hyrcina mixta cum felle hyrci. 184. c.
Lenticula. 220. b.
Leonis ossa ignem emittunt collisa ad invicem. 19. c.
Leo capitur duabus fossis. 96. bc.
fug Leonis pelle si sedeat emoroidis patiens. recedent ab eo. 168. c.
Leonis sepo [illegible] qui [illegible] aut fimo [illegible] fugiunt ab eo lupi. 168. c.
Leonis species et proprietates. 188. b.
Leopardi proprietates. 189. b.
Leonis [illegible] 152. a.
[illegible] 143. b.
Leporis [illegible] 189. b.

Lepre sper. s. g. in. ... 62. b c d.
Lepra curat. ... pulli ... si mo debito cumedat. 95. a.
Lepra curat. ... mulierum cum herba camelonte ... 92. c.
Lepra valet aurum. 118. b.
Lepra ... si nimis ... 130. a.
Lepra ... 138. a.
Lepra valet ... nigella. si cum ... felle ... 192. a.
Lepra ... pip ... nimis ... 152. c.
Lepram ex flegmate ... valet decocto foliorum ... sambuci ... 156. a.
Lepram ... valet ... 189. a.
Lepsis ... 184. c.
Lepons proprietates. 129. b c.
Leucas ... gallia ... mille quingentorum. 204. a.
Libani montis proprietates. 93. c.
Libie proprietates. 194. c.
Libanus ... 135. a.
Libidinis ... 138. b.
Libri signo. 92. c.
Libra ... 132. a.
Libra ... si cum ... 136. c.
Libra ... 190. a.
Licie proprietates. 194. c.
Lidie proprietates. 194. c.
Lienteria cum signa ... 61. a.
Ligni ... 108. d.
Ligni ... proprietates. 160. d.
Lignum ... proprietates. 119. b.
Lilii proprietates ... 182. a.
Lingua ... 96. a b.
Lingua ... 34. b.
Lingua ... 92. c.
Lingua ... 184. d.
Lingua ... 191. d.
Ligure ... 120. b.
Lingue ... 128. b. 142. c.
Lin ...
Linum ... 139. ...
Linum ... 129. d.
Linorne ... 184. b.
Lini proprietates. 184. c.
Lippitudinis proprietates. 119. b.
Lipporum ... 33. c.
Liquor ... proprietates ... 208. ...
abcd. 9. 209. abcd.
Litargie cum signa ... 61. d. 62. a.
Litargias ...
... 32. a.
Litargias ... 119. d.
Litargiris ... 123. a.
Litargiris ...
... 12. d.
Litargiam ... 131. a.
Litargia ... 134. b.
Litargias ... 135. a.
Litargias ... 192. a.
Litargias ... 151. b.
Litargias ... 163. c.
Litargia ... 204. a.
Lites ... 118. a.
Lie ... 118. c.
Lucernam ... 130. c.
Lucere ... 123. b.
Lucidus ... 132. c.
Lumbricos ... 129. b.
Lumbricos ... 20. d.
Lunam ... 120. b.
Lupum ...
Lupus ... 124. b.
Lupus ... 106. c.
Lugua ... 9. b.
[illegible]

Lucis proprietates. 49. b c d.
Lux occultat cum est spissum. et obscuritas prodit. 116. c.
Ludus delphyni in fluctibus futuram tempestatem exprimere est indicium. 89. a.
Lumborum dolorem solvit sucus porri cum vino bibitus. 143. a.
Lubrica occidunt mures. magis est si aliquid dulce amaro mixtum detur eis ad comedendum. 80. c.
Lumbricos et vermes necat oleum de amigdalis extractum. 128. d.
Lumbricos ventris necat pulvis aloe epatica cum melle datus. 129. c.
Lumbricos et alios vermes in ventre occidit allium comestum. si cum pipere et suco mente et aceto ad modum salse conficiatur. 130. a.
Lumbricos et vermes amarum sucus absinthii necat. si instilletur. 130. c.
Lumbricos interficit coloquintida. 138. d.
Lumbricos ventris et vermes interficit gith cum melle. 132. d.
Lumbricos necat pulvis ysopi. 183. b.
Lumbricos latos necat corium radicis mori decoctum et potatum. 186. b.
Lumbricos necat sucus plantaginis. 142. c.
Lumbricos interficit sucus sambuci. cum melle. 146. a.
Lumbricos occidit semen mororum. 163. d.
Luminis proprietates. 60. b.
Lune proprietates. 46. a.
Lune colores diversi. diversa prenuntiant. 46. d.
d Lune eclipsi. 46. c.
d Lune [illegible] umbra. inter se opponitur. 46. d.
Lune [illegible] proprietates non laudabiles. 47. a.
Lu[illegible]ne eclipsis diversa. diversimode significat si [illegible] cat. 47. b.
d Lune eclipsi. 47. c.
si Luna nova. et in novilunio arbores incise faciunt fructus vermiculosos. 20. a.
Luna [illegible] tica passorum. valet celidonius. 116. c.
Lunaticos passionem habentes. curant dentes lupi cani. 168. c.
Lupi species et proprietates. 189. d.
Lupi vulnera et morsus. curantur sicut morsus canis rabidi. 190. a.
Lupi fugiunt ab eo qui secum portat caudam leonis. et leonis fimo est victus. 168. c.
Lutum impinguat porcos. 194. a.
Lupus quomodo sua voce homines decipit. 189. d.

Lux occultat cum est spissum. et obscuritas prodit. 116. c. (Lucis proprietates 49. b c d.)
Luxurie signum est. si cadunt pili superciliorum. 6. b.
Luxurie signum est vociferatio et cantus in ramis. et [illegible] 9. c.
Luxurie signum est vocis alteratio. 9. c.
Luxuria frequens capillos cadere facit. 22. c.
Luxuria romanorum et grecorum processit ab unguentis corporum et enim et odoribus. Que post in assyria sunt inventa. 97. a.
Luxuriam romanorum et grecorum adauxit ortum habuit s. usu purpure et unguentis et odoribus corporum et enim. 97. a.
Luxuriam incredibiliter provocat aqua cum datur lac qui dicitur furialis. bibitur. 99. c.
quo Luxuria est fortior plumbo quod solum sanguis menstrualis potest vitrum frangere. 114. d.
Luxurie incommoda. nota in lapide ceraunio. qui defendit a fulgure personam et villam ubi iste portatur. et tenetur. 116. d. et 198. a. de vipera.
Luxuriam cohibet iaspis. 119. a.
Luxuriam uxoris docet agnoscere magnes suppositus capiti mulieris. 119. d.
Luxuriam cohibet plumbum. si plumbi lamina duobus lumbis apponitur. 121. c.
Luxuria impedire iuvenes saphyri. 122. b.
Luxuriam dicitur repellere sardonix. 122. c.
Luxuriam domat calamentum. 138. a.
Luxuriam provocat coriandrum. si semen eius cum vino diu potetur. 138. c.
Luxuriam provocat eruca. 134. a.
Luxuriam arcet in viris lactuca. 188. c.
Luxuriam excitat semen lini cum melle et pipere acceptum. 184. d.
Luxuriam excitat menta frequenter comesta. 187. b.
Luxuriam stimulat porrum crudum comestum. 143. a.
Luxuriam in viris ruta extinguit. in mulieribus autem excitat. 144. a.
Luxuriam cerebro ymaginationibus per sompnia et pollutionem genitalium patientibus. datur ruta. 144. b.
Luxurie immoderantiam usus mente abstinet. 167. a.
ad Luxuria tentat equam. vulva sua pulcritudo crinium. Quibus si abscidantur. libido extinguitur. 183. d.
Luxurie magne signum est. aspectus oculorum transversus. ut patet in hyrco. 187. b.
Luxurie crudelis fere. Exemplum de leena. 188. d. et de lupo. 189. d.
Luxuria movetur syrena ad cantandum. ut homines dormire faciat. et dormientes rapiat. et secum ducat. ut secum coheat. Quod si facere noluit aut non potuit. ipsum occidit et devorat. 198. b.

Luxuriam uxoris uir compescit per calamintae eius capiti suppositam. 114.b.
Luxuria immoderata sensum dum facit uel saltem auditum diminuit. 6.d.
Lacrima uitis uulnus colubris apposita. 161.a. i
Lacrima quotiens ex dies desputat et subito humore tradiciens in fructus postea per dulcedinem expressa uite. 161.a.
Lacrima uitis sepe potata calculos frangit. uisum acuit. lippitudinem oculorum tollit. morsibus uenenatis et uermiculos succurrunt. uentre et sistit. 161.b.
Lacrima uitis cum oleo super locum pilosum illita modo pilleum pilos adpuratur. 161.b.
Luxuria odiunt et aspectus ex eadem fili de adulterio natus. 113.b.

Macedonie proprietates. 106.a.
Maculas mulieris tollit radix amigdali elixata et decocta. et circa maculas mulieris apposita. 128.d.
Madis proprietates. 63.b.
Magnesie regionis proprietates. 106.a.
Magica ars prima reperta fuit in persida. 108.c.
Magicas artibus creditur ualere achates. flam cum ipso tempestates uertit. et flumina sistunt. 114.c.
Magorum maleficiis omnibus resistit lapis qui dicitur amatites. 114.d.
Magorum stultitiam manifestat. lapis qui dicitur elitropia. 118.d.
Magnetis proprietates. 119.c.
Maleficia multa fiunt. mediante lapide. qui in aue upupa inuenitur. 121.d. i
Maleficus tutus est. qui sardium secum portauerit. 122.c.
Mali domestici proprietates. 26.d.
Mali arboris proprietates. 194.d.
Mali granati proprietates. 194.d.
Malas cogitationes repellit amethistus. 114.c.

Malue proprietates. 198.bc.
Mamille mollities. quando aborsum signat. 12.c.
Mamillis apparent signa sanitatis uel infirmitatis fetus in utero existentis. 12.d.
Mamillis cognoscitur si fetus in utero existens est masculus uel femina. 12.d.
Mamille cum inflammantur ex lactis multitudine. 12.d.
Mamillarum dolorem mitigat medulla et maior auium et calatum siluestrium. 20.a.
Mamillarum apostemata curat colatura siue medulla fabarum. 138.d. 136.d.
Mamillarum lac effluens. faba fracta sistit.
Mamille ex coagulatione lactis indurate. farina tritici. uel siliginea. apposita cum adipe et uino decocta. duritiam frangit. et locum mollificat. 139.d.
Mamillarum tumoris sine efficacie reprassine. constringit. si cum farina ordei et aceto fuerit cataplasmata. 183.c.
Mamillas ex coagulatione lactis induratas. sanat mentha cum uino et oleo decocta. et supposita. 198.b.
Mamilla coagulationem lactis statim dissoluere. tenet certum in uico ruto. 149.a. i
Mamillas turgidas attenuat puluis thuris cum aceto. 160.a. ¶ Mandragore proprietates. 196.
Mania pueri multas de causis. 31.d.
Manie signa et medicina. 31.d.
Maniam excitat [illegible] allium. si nimis habeatur in usu. 130.a.
Maniam inducit sepe comestio nimis comestum. 134.b. ¶ Manne generatio. 82.b.
Mansuescunt tauri et ferocitate ponunt. alligati sub arbore fici. 194.b.
Margarite proprietates. 119.bc. 193
Maris tyberiadis proprietates. 84.d.
Maris proprietates. 86.cd. et 88.abc.
Maris magni proprietates. 88.d.
Mare quod mortuum est ubi fuerunt sodoma et gomorra. in eo nihil demersa supernatant. ex terra autem ad profundum descendit. 108.c.
Marmoris proprietates et species. 120.a.
Marinus uentus magis uentis. magnes. 119.d.
Martis proprietates. 63.b.
Martis proprietates. 48.c.
Mare tranquillat alcion. 212.d.
Mare superius. 220.b.
Margarite nascuntur in conchilibus. 89.d.
Mansuescunt apri et multa alia animalia. ablatis testiculis. 169.d.

[margin: ...ſtiar ... pietates. 23.d.]
Mat(er) minus grauat(ur) ſi h(abe)t maſculum i(n) ute(r)o qua(m) ſi h(abe)t feminam. 29.c.
Maſculus i(n) dextro latere matris plus mouetur femina in ſiniſtro. 23.b.
Maſculus i(n) utero minus grauat matrem qua(m) femina. 29.c.
Maſculinum uenenum peius e(st) qua(m) femininum. 94.b.
ad Maſculi generationem multum iuuat cardo. 138.b.
Maſculos filios generare no(n) poteſt qui ſemper ſalias i(n) bibit et que filias eſſe infecundas. 141.b.
Maſculos generat aries ſiniſtro teſticulo ligato. feminas aute(m) ligato dextro. 168.d.
Maſculos generat aries i(n) uento aquilonari. i(n) flatu aute(m) auſtri feminas. 168.d.
Maſculos generabit capra ſi impregnata fuerit i(n) impetu uenti ſeptentrionalis. 148.d.
ad Matris paſſiones ſpiritualia co(m)primas ualet bitumen ſi ſuper ſunt carbones et fumus eius qui e(st) fetidus ſup(er) os et nares contrahit(ur). 114.d.
Matricem p(ro)runctum purgat ariſtologia ſi potet(ur) cum pipere et uino. 131.a.
Matris exiccat ſuperfluitates et ipſius matricis orificium coanguſtat decoctio agni caſti. 131.a.
Matricem mundificat et co(n)fortat artemiſia. 131.a.
Matricem co(n)fortat q(ua)da(m) ſpes caſſie maſticata. 133.b.
Matris ſuperfluitate et humiditate adiuuat calamentum. 138.a.
Matris utiliſſimus e(st) carduus. 138.b.
Matrice(m) purgat carice comeſte. 138.c.
Matricem mundat et meſtrua p(ro)uocat centaurea. 136.a.
Matricem mundat et fetu(m) mortuum educat fumus galbani. 182.a.
Matricem mundificat a ſuperfluis humoribus fomentum ex aqua decoctionis yſopi. 183.a.
Matris apoſtemata ſoluit fenugreci ſi pa(ti)ens i(n) eius decoctione ſepius foueat(ur). 194.d.
Matricem multum roborat et co(n)fortat mirra et etiam eius ſuperfluitates co(n)ſumit et deſiccat. 196.d.
Matricem mundificat et a ſuperfluis purgat odor micte. 191.b.
Mat(er) quanto grauiores dolores patitur pro delectu, tanto natus plus diligit. 29.c.
Matrimonialis caſtitatis amatr(ix) ricamenia et adultera punitur. 18.d. et leo. 188.
Matrice(m) mundificat nardus. 198.b.
Matrice(m) mundificat pulegium. 192.d.
Matricis p(ro)fluuium optime purgat ſucus radicis eupatorii. 148.c.
Matrice(m) purgat ruta. 144.a.
Matricem mundificat et confortat uinum i(n) quo fuerit thus coctum. 160.a.
Matricem mundificat zizania decoctum cum ſemine cortice et radice. 168.b.
Matricis eleuatio uel depreſſio curatur ibi. 204.b.
Matricum apoſtematibus e(st) iuuatiuum et aperitiuum et meſtrualis fluxus p(ro)uocatiuum lac caballinum ſi cum meſtruo calida ſit et ſicca. 210.c.
Maturant quidam fructus cito quidam tardius et ratio e(st). 124.c.
Mauritanee p(ro)prietates. 104.d.
Medi lapidis p(ro)prietates. 119.d.
Medici boni conditiones. 86.cd.
Medicina triplex. 86.d. et 81. ab.
Medicina no(n) eſt danda pueris egrotantibus ſed eorum nutricibus. 23.d.
Medie p(ro)uincie p(ro)prietates. 106.b.
Medium cepe ſquille medicinale e(st) ſed extrema ſunt mortifera diuiſimode. 134.c.
Medonis p(ro)prietates. 208.d.
Medulle p(ro)prietates. 19.d.
Medulla et maxime uolatilium et aliarum ſilueſtrium ad multa ualet. 20.a.
Mel ſi cum ſale et aqua roſacea et ciphum diſtempet(ur) facit pulcram faciem ſi ex eo facies liniatur. 123.c.
Mel roſatum cum aqua frigida co(n)ſtipat cum calida laxat. 143.d.
Mellis p(ro)prietates. 203.ab.
Melancolia hominis i(n) corpore p(ro)nunciatur ſignis.
Mel mixtum cum caſeo recenti ſine ſale diſſoluit ſanguinem coagulatum i(n) collo. 33.d.
Melancolia ualent lamine auree caneces i(n) uino extincte. 118.b.
Melancolia repellit et minuit celidonia. 115.c.
Melancolia ex qua eſt inia procedit purgat appium quod dicitur appium riſus. 130.d.
Melancolia purgat coloquintida. 138.d.
Melochites lapidis p(ro)prietates. 119.d.
Melos inſule p(ro)prietates. 106.b.
Melote p(ro)prietates. 194.c.

Distinctio 7

Membrorum mutua amministratio. m. 3. c.
Mergulli proprietates. 81. a.
Mercurii proprietates. 44. d.
Meridiei proprietates. 68. c.
Merule albe generantur in sichionia. 113. b.
Menophytis lapidis proprietates. 119. d.
Mentis alienationem repellit eligintes lapis. 128. b. ¶ Mensis species tres. 63. a.
Mente species et proprietates. 184. b. [a b c d.
Mensurarum nomina divisa. 219. b c d. et 220.
Mensurarum mensure divisa sunt nomina. 221. a.
Mesopotamie proprietates. 106. b.
Messie regionis proprietates. 106. a.
Menstrualis sanguis multis nocet. 18. a.
Menstrualis sanguinis solutionem bitumen frangit. 114. d.
Menstrua provocat suffumigatio cuiusdam lapidis qui dicitur gagates. qui casu aliquo sunt ablata. 118. d.
Menstrua purgat et provocat oleum de amigdalis extractum. 128. d.
Menstrua provocat. aloe epaticum. 129. c.
Menstrua provocat amomum. 129. d.
Menstrua provocat et mundat. anisum. 129. d.
Menstrua provocat allium comestum. et purgat excrementa. 130. a.
Menstrua provocantur. si apium quod dicitur apium rusticum decoctum fuerit in aqua aut vino. et inde inflorata fomentetur. 130. d.
Menstrua provocat aristologia in potu recentibus. si potetur cum pipere et vino. 131. a.
Menstrua provocat decoctio agni casti. si cum appio et salvia decoquatur in salsa aqua. et inde posteriores partes capitis forciter abluatur. 131. a.
Menstrua provocat arthemisia. 131. a.
Menstrua provocat balsamum. 131. c.
Menstrualem fluxum. valet balaustia. 132. a.
Menstrua provocat. semen cedri. 132. b.
Menstrua provocat cinamomum. 133. a.
Menstrua provocat quedam species cassie masticata. 133. b.
Menstrua retenta expignit humor. educit cassiafistula. 133. b. [138. d.
Menstrua provocat et educit. succus colloquintide.
Menstrua provocat et educit. cepe comestum. 134. b.
Menstrua provocat et matricem mundat. celidonia. 136. a. [sic dicitur. 12. d.
Menstrua retinere volens mulier. faciat
Menstrua provocat. diptamus. et educit secundinas. 136. c.
Menstrua provocat succus herbe spergarie. 136. d.
Menstruum mittit. fumus galbani. 182. a.
Menstrua provocat et purgat gutta sive armoniacum. cum pice dura. 182. a.
Menstrua stringit elixatura florum et foliorum genestre. 182. b.
Menstrua provocat nigella. et aborsum provocat. si inde mulier subfumigetur. 182. d.
Menstrualem purgationem. educit lilium. 188. a.
Menstrua provocat et matricem mundificat et conceptum adiuvat. nardus. 188. b.
Menstrualem sanguinem sistunt. cortices pinee. 191. d.
Menstruorum fluxum provocat. succus plantaginis. 192. c.
Menstrua educit petrosillum. 192. c.
Menstrualem fluxum valde cohibent glandes comeste. 193. b.
Menstruum mittit sinapis. 194. b.
Menstrua stringit succus urtice cum mirra. 163. a.
Menstrua mire provocat zizania. si decocta fuerit cum semine. cortice et radice. 168. b.
Menstruorum aut emorroidarum retentione cum sit inflata. in calido aceto lota. facile detumescunt. 204. b.
Menstrua habent alia animalia que habent lac. sed non generaliter. Et ratio est. 209. c.
Menstrui fluxus est provocativum lac caballinum. sed causa calida sit et sicca. Quia proprietate hoc illud lac ab omni lacte separatum. 210. c.
Metalline aque proprietates. 28. b.
Metalla corrodit acetum. 163. c.
Midie insule proprietates. 106. b.
Migrale morsibus obviat succus absinthii. si bibitur. 130. c.
Migdale proprietates. 191. a.
Miliaria diviserunt latini. 221. a.
Milii proprietates. 184. b.
Milites bellare primo docuit. creta insula grecie. 100. c.
Milui proprietates. 81. a.
Mirrites lapidis proprietates. 119. d.
~~Miraculum ex de pellicano et filius eius. 81. b.~~
Mirre proprietates. et species. 186. c.
Mirti unguenti proprietates. 186. b.
Mirti proprietates. 186. b.
Miraculum ex de herodie cum falcone qui suscepit filium quem aquila abiecit et tamquam suum nutrivit. 80. b.

Mic est de pellicano et filius suus. 41.b.
Missene regionis proprietates. 106.c.
Mitem facit berillus. 116.a.
Mitilene proprietates. 106.c.
Modius dictus est eo quod suo modo sit perfectus. 219.b.
Mocela. 220.b.
Molam de ventre eicit balsamum. 131.c.
Malanitis lapidis proprietates. 119.d.
Molles carnes a putredine preservat lacrima cedri. 132.b.
Momentum idem est quod punctus. 64.b.
Montis proprietates. 91.c.
Montis eiusdem proprietates. 92.c.
Montis effraym proprietates. 92.c.
Montis fasga proprietates. 92.d.
Montis fegor proprietates. 93.a.
Montis galaad proprietates. 93.a.
Montis garizim proprietates. 93.a.
Montium gelboe proprietates. 93.ab.
Montis golgotha proprietates. 93.b.
Montis gaas proprietates. 93.b.
Montis ephron proprietates. 93.b.
Montium istorum proprietates. 93.b.
Montis carmeli proprietates. 93.bc.
Montis libani proprietates. 93.c.
Montis moria proprietates. 93.d.
Montis nebo. 94.a.
Montis hor. 94.a.
Montis olimpi. 94.b.
Montis oliveti. 94.a.
Montis oreb. 94.b.
Montis parnasi. 94.b.
Montis riphei. 94.b.
Montes aurei sunt in india quos custodiunt dracones et grifones. 103.c.
Montes aurei sunt in ophyr. 107.a.
Montium quorundam lapides redolent sicut viole. 110.b. ¶ In montibus yperboreis est aurum et smaragdus quem custodiunt grifes. 93.c.
Morbi cadiva nomina signa et cause. 32.b.
Mori arboris proprietates. 146.a.
Morphee species et cause. 44.a.
Morsu arenulo signa. 44.c. et 179.d. et 180.a.
Morsu canis rabidi signa sunt. 44.cd.
Morphea curatur allium domesticum si locus scarificatus et post cum allio trito fricetur et cataplasmetur. 130.a.
Morsum hominis sanat caro bubali cocta vel assa. 176.a. lacus testiculis 169.d.
Mitescunt apri et multa alia animalia. ab
Mollicies mamillarum in muliere pregnante signum est quod sit passura abortivum. 12.c. Et si geminos conceperit unum masculum et alium feminam et alterius mamille mollescere signum est quod alter mortuus est. Si autem dextra mamilla est sic mollis signum est quod masculus sit abortivus. Si sinistra est femina id.

Mortis signum est nares acute et tenues et oculi concavi in acutis. 7.b.
Mortis signum est in acutis contractio brachiorum cum inquietudine. 10.b.
Mortis signum est in febribus pestilentialibus hanelitus siccus et frigidus. 14.b.
Mortis signum in litargia est contractio per scuterias tremor cum motu brachiorum et stridor dentium. 32.a.
Mortis signum dicitur esse bubonis frequens ululatus. 77.c. et 203.b.
Mortis subitanee causa est plerumque pinguedo. 21.c.
Mortis causa est aliquando pinguedo ut patet in thyro. 147.b.
Mortis causa est aliquando habundantia. 169.d.
Morte sua vitam infirmi hominis predicit avis kaladrius. 40.d.
Morte subitanea valet topacius. 123.c.
Mori non sinit aliquem terra cuiusdam insule hybernie dum in ea est. 104.d.
Mori non potest in paradiso terrestri quicumque vivit. 107.d.
Moritur vulpis si amigdala dulcia comedit. 124.d.
Mori dicuntur ridendo qui frequenter et in quantitate comedunt appium quod dicitur appium risus. 130.d.
Mortuos fetus evacuat artemisia. 131.a.
Mortuum fetum educit balsamum. 131.c.
Mortuum fetum educit diptamnus. 136.c.
Mortuum fetum de matrice educit et matricem purgat fumus galbani. 142.a.
Mortuum partum expellit ruta. 144.a.
Mortua corpora reposita in ligno cedrino et eius lacrima iuncta mirtus cedrina a putrefactione conservat. 132.b.
Mortuorum corpora mirra conservat. 146.d.
Mortem infert cepulla squilla que reperitur sola. 134.bc. ¶ Moriuntur homines ridendo comedentes appium rusticum in magna quantitate. 130.d.
Mortifera sunt in cepulla squilla exteriora propter nimiam caliditatem et interiora propter nimiam siccitatem. media autem sunt temperata et medicinalia. Et ideo debet scindi per medium et exteriora et interiora abici. media autem reservari. 134.c.
Mortem infert mandragora nimia quantitate potata. 147.a.
Moriuntur apes et alia animalia corporis in oleo si inunguntur in aceto. 149.a.b.
Moriuntur quidam gaudentes. 171.b.
Morie murena statim ferro percussa fuste autem percussa non interimitur. 86.d.
Mortis signum est aliquando nigredo urine aliquando signum sanitatis. 203.b.
Mortis signum est in muliere pregnante mollicies mamillarum significat ei quod abortivum sit passura. 12.c. Et si geminos conceperit scilicet masculum et feminam et altera mamilla mollescit signum est quod alter mortuus est aut masculus si dextera. Si autem sinistra mamilla est mollis vel sola mollescit. Si autem utraque tamen masculus. Ideo.

Moritur sopno. q̄ momordetur spēs aspis. 173-a.
Moritur sta. q̄ momordetur spēs ypnalis q̄ ē genus aspidis. 173-a.
Mortē infert sibilus reguli spēs audientibz cū quā mordeat. 176-d.
Mortem inferendo draco elefanti. 7 ipse cū eo perit morit. 183-a.
Mortuos filios suos mustela ī treces. cū quadā herba eos dr̄ suscitare. 190-d.
Mortis causatiuus ē aliq̄n fetor. 204-a.
Mortē faciliter inferunt. oua predicto monstri. 218-a.
Mortificatum argentū viuū. cū aulas. 114-a. ¶ Motus diffo. 61-a.
Motus spēs sūt sex. 61-a.
Motus ꝓprietates. 61-a.
Mouentur planete duplici motu. 43-ab.
Motus celi diuersus. diuersa significat. 4-c.
Mulgarum. 220-b.
Muli ꝓprietates. 190-b.
Mulier ambidextra nō fit. sz vir. Contrario alt. 15-a.
Mulieribz post ī pgnationes aliq̄n accidit ī firmitas que dr̄ mola. 18-b.
Mulier multū pinguis. nō cōcip. 21-c.
Mulier longiore hr̄ ceruicē q̄ vir. 28-b.
Mulieres quedā modice pariunt solū se [illegible] mel. 103-d.
Mulieris castitas fit dinoscosa. si dormienti vir capiti eius supponatur. 114-b.
Mulierē impregnari phibet. onices lapis. aspersus mulieri. Et si pregnans fuerit. facit abortum. 120-c.
Mulierū fluxū sanat sue masticis. 183-d.
Mulieres uetule possunt apparere iuuenes. cū unguento facto de stercore cocodrilli. 182-d.
Mulier nigra hr̄ mulibilius lac q̄ alba. 209-c.
Mulsi ꝓprietates. 208-d.
Mundus accepit cōplexionē. 87-c.
Mundi ꝓprietates maior. 28-b.
Mundus diuidit ī tres ptes. 95-d.
Murene ꝓprietates. 98-d.
Mures [illegible] comed[illegible] 137-c. ¶ Murē fugit [illegible] timet elephas. 182-b.
Muris ꝓprietates. 7 spēs. 190-c.
Multiplicatio nimia bladi ī agro. destruit germē bladi. 147-c.
Morituri [illegible] grauiter [illegible] aquā [illegible] ponte. 171-[illegible]
Muricegi ꝓprietates. 191-a.
Musicū studiū primo repertū fuit ī creta insula grecie. 109-c.
Musce expellūtur a corpore uētu molle. si sup se hēat lapidē qui dr̄ gerulacon. sisi lapis subtractus fuit. suggerent cor eius 7 corrūpunt. 118-d.
Muscis nō mordet nec ab apibz infestat q̄ secū gestat lapidē q̄ dr̄ yenchiten. 128-a.
Musce contrite 7 posite sup morsū. extrahunt uenenū aranearū. 7 mitigant dolorē. 178-b.
Muscus nascit' ī capreolo ī dieo. 178-c.
Mustelas dr̄ congregare fel stellionis. tritū ī aquas. 198-a.
Mustele morsū ualet lapis q̄ inuenit' ī capite canon. si contritus more emplaustri supponatur. 121-d. ¶ Mustele morsu medetur cor.
Mustele ꝓprietates. 190-d. | [illegible]
Musti ꝓprietates. 153-ab. | 7 potatus. 178-b.
Mutationis coloris causa. 200-d.
Mutat ī lapidē fere omne corium 7 lignū missum ī quosdā fontes. 106-d.
Mutatur arbor siluestris ī domesticā. 7 ecō. multiplr̄. 124-b.
Mutat sexū hyena. nā nūc masculus nūc femina inuenitur. 182-c.
Mutationi metalloz ꝑ modū alkimie. [illegible] necessarius cinis basilisci adustu. 176-d.
Mutat colorē suū cameleon ꝑ colores quos uidet. 7 hec facit solo a more. 178-a.
M

Nabatee regionis proprietates. 106. c.
Narbonensis provincie proprietates. 106. d.
Nardi herbe proprietates. 198. ab.
Nares polipossis mundat folia cypressi, et fetorem amputant. 132. c.
Nauseam sedat succus feniculi. 190. a.
Nascitur rosa. exemplum. 143. d.
Nebule generatio et proprietates. 73. b.
Neomenie proprietates. 64. b.
Nepite proprietates. 197. b.
Nervi emuniuntur unguento facto de adipe vulpis et oleo hyrcino et cera. contractum iuncturam sanat. 82. c.
Nervorum rigorem laxat unctum decoctum oleo. 129. d.
Nervos spasmosos remollit et relaxat semen cedri. 132. b.
Nervos indignatos sabina cum adipe laxat. 139. d.
Nervi incisi sanat caule et foliis contusis lactuce per se nascentis aspersa sale. 198. c.
Nervis incisis valens est herba lappacium. 194. a.
Nervi confortat unctio mirto unguento. 196. d.
Nervos confortat caulis coctus. 199. c.
ad Nervorum consolidationi valet miro modo cinis buffonis combusti. 177. a.
Nervos contractos curat sanguis camule. 192. c.
Nervos indignatos et contractos et spasmatos mollificat butirum ac laxat. 214. a.
Nidificant diverse aves in diversis locis. 212. d.
Nigelle decoctio cum aceto occidit aurium vermes si capiti instilletur. 192. d.
Nigros capillos facit absinthium si ungatur unguento facto de eius succo et oleo rosaceo. 130. c d. Nigredo cutis in. et optime. 203. b.
Nigre mulieris lac melius nutrit quam albe. 209. c. Nigredo urine quid significat mortem
Nitri proprietates. 120. d. [illegible] quid salutem. 203. b.
Nivis generatio et proprietates. 72. d.
Noctis proprietates. 69. d.
Nili fluminis proprietates. 101. d.
Nocticorace proprietates. 81. a.
Noctiluce proprietates. 191. b.
Nota de [illegible]. 83. a.
Nota [illegible]. 90. b.
Nunc quoniam notata [illegible] [illegible] pisces [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. 89. c.

None dicuntur qui in medio mense quare tunc in medio mense inchoabantur. 62. a.
Norvegie regionis proprietates. 106. c.
Normanie proprietates. 106. d.
Noseth lapidis proprietates. 120. b.
Novembris proprietates. 67. d. Novalium significatio 94. d.
Novilunio vel plenilunio inserte arbores fructus faciunt vermiculosos. Et contra. 20. a.
Novis vasis pisces facilius capiuntur. 89. b.
Nubium generatio et proprietates. 71. abc.
Nuces magne valent contra venenum ante cibum et post. 85. d.
Nucis proprietates. 197. c.
Nucis arboris proprietates. 197. c.
Nucis avellane proprietates. 198. a.
Nucis muscate proprietates. 198. a.
Nudum hominem [illegible] non [illegible]. 172. b.
Numismatis significatio. 221. d.
Nutrix [illegible] est medicina [illegible] pueris [illegible]. 23. d.
Nutricis proprietates. 28. c d.
Nutrices ab omni appio se custodiant ne pueri quos nutriunt morbum caducum incurrant. 130. d.
Numidie regionis proprietates. 105. d.

Obtalmie ratio. 62. a.
Occidit regulus sibilo. dum q̄ moderat. 176. d.
Occidento draco elefante. ab elefante occidit. 183. a.
Oculi motus diversus. diversa significat. 4. c.
Oculorum dolor eorum h̄t multiplices curā. 33. b. c.
Oculorum albugis cura. 33. c. d.
Oculo sanguinem coagulatum multa curant. 33. d.
Oculi lacrimantes continue m̄. 33. d.
Oculorum dolores ex causis exterioribus curat fomentum cum aqua tepida. 33. d.
Oculorum cecitas ex multis causis provenit et curatur. 38. a.
Oculi patiunt defectum visus in et curatur. 38. a.
Oculos humidos sanat berillus. 116. d.
Oculorum dolores uglet lapis emachites. 117. c. ¶ Oculos desp quedam lapis. 117. d.
Oculos portantes se optallius sive opallus lapis servat illesos et acutos. sed aliorum circumstantium oculos obducta nube recondit. sive quadam caecitasia percutit. ut non videant que fiunt coram eis. 120. c.
Oculos purgat saphyrus. 122. a.
Oculis nocent que his versibus continentur. Allia. vina. venus. pulvis. ventus. faba. fumus. ista nocent oculis. sed vigilare magis. 130. b.
Oculos clarificat sucus absinthii potatus. 130. c.
Oculis apponit sucus absinthii. ruborem et pannum curat si sepius infundatur. 130. c.
Oculorum ruborem et pannum curat sucus absinthii oculis appositus si sepius infundatur. 130. c.
Oculorum caliginem tollit. lacrima cedri. 132. b.
Oculorum humiditatem desiccat. cinamomum. 133. a.
Oculorum caliginem detergit. cinamomum. 133. a.
Oculi sanguineum ruborem tollit crocum. si tritum cum rosis et vitello ovi oculo apponatur. 134. a.
Oculorum omnes dolores destruit. crocum. si cum vino fuerit mixtum. 134. a.
Oculorum caliginem detergit. sucus cepe domestice cum melle mixtus. 134. b.
Oculorum tumorem uglet sucus cucurbite. 135. d.
Oculi hyrundinum eruti. celidonia restaurantur. 136. a.
Oculorum dolorem et lippidinem abstergit colatura sive medulla fabarum mixta cum rosis. 138. d.
Oculorum humores reumaticos compescit faba masticata et temporibus apposita. 138. d.
Oculorum visum acuit feniculus. 140. a.
Oculorum omnia vitia sanat sucus cuiusdam speciei lactuce. 148. d.
Oculis medetur efficaciter et mulcaptis pulvis rosarum cum croco contritus. et quibusdam aliis. 143. d.
Oculorum medicamen optimum fit ex arbore sabno. 149. c.
Oculorum lippidinem et ruborem. ruta mixta cum cimino et aqua rosacea. mundat mirabiliter ac sanat. 144. b.
Oculorum caliginem detergit. et asperitatem palpebrarum lenit synapis. 147. b.
Oculorum aciem acuit. acetum garyofilatum. 163. c.
Oculorum visum acuit. sigilber. et fumus in oculis attenuat et consumit. et hoc facit magis domesticum quam silvestre. 168. c.
Oculi ursi eruti et super dextrum brachium pacientis ligati. quartanam curant. 168. c.
Oculum lupi erutum si viderit quadrupedia inconsueta. fugiunt et timent. 168. c.
Oculorum caliginem curat. fel bubali. 176. b.
Oculorum caligo depellitur. et macula corroditur. felle caprino. et visus acuitur. et oculus clarificatur. 178. d.
Oculorum claritatem sanat dicitur. lectum edi si comedatur. et vespertinam aciem oculorum huius quos nictalopes vocant. 184. c.
Oculorum aspectus intransversum. signum est magne libidinis. ut patet in hyrco. 181. b.
Oculos clarificat fel hyrci. et pannum et telam corrodit. 181. c.
Oculorum acuit claritatem. fel leonis. aqua addita. 188. d.
Oculum decipit pulvis magnetis. 119. d.

Odore balena mre serpente inuenitur. 90. a.
Odore solo innuit quid bruet. 103. d.
Odores omnes reprimit et superat allium. 130. a.
Odor cedri fugat serpentes. 132. a.
Odore suo serpentes fugat herba serpentaria. 136. d.
Odor pomi mandragore soporem infert. 184. b.
Odor mure ualet contra sincopim. 184. b.
Odorem seminis caulis tecti fugiunt serpentes. 189. c.
Odore porri fugantur serpentes et scorpiones. 193. a.
Odor rosarum confortat cerebrum. 193. d.
Odore uiue mustela inuenta serpente inficit. 194. a.
Odor ture omnia uenenosa a ortis fugat. 194. b.
Odore suo pili cerui exusti serpentes fugant. 134. c.
Odore decipit panthera omnes bestias propter draconem qui suum odorem reputat uenenum. 192. a.
Odorem feni et amari tinee fugiunt et ad uestimenta cum talibus posita non accedunt. 196. a. Odorum proprietates. 209. c. d.
δ Odoribus. 203. d. et 209. a. b. c. d.
Oleum extinguit calcem calidam quam infusa aqua inmissitur. 116. a.
t Oleo lapis gagates extinguitur. in aqua autem accenditur. 119. d.
Olee arboris species et proprietates. 198. b.
Olei fructi proprietates. 198. d.
Oleastri siluestris proprietates. 199. b.
Oleum proprietates. 199. b.
Oleum rosatum subueniunt calefactioni epatis. 193. d. Olei grana. 197. a.
Oleum rosarum soporem prouocat. 193. d.
Oliua lambendo. fluxum calore strenuum. 198. c.
Olimpi montis proprietates. 98. b.
Ollande prouincie proprietates. 108. a.
Olla. 220. c.
Onagri proprietates. 191. b.
Onichini lapidis proprietates. 120. b.
Onices lapidis proprietates. 120. c.
Onocentauri proprietates. 191. c.
Onocrotali proprietates. 81. d.
Ophyr proprietates. 108. a.
Opilationem splenis et epatis aperit appium commune. 130. d.
Opilationem splenis aperit aristolagia. 130. d.
Opilationem aperit cinamomum. 133. a.
Opilationem splenis et epatis renum et uesice ualent semina cucurbite. 134. d.
Opilationem splenis et epatis ualet epithimum. 138. d.
Opilationem splenis et epatis confert fumus terre. 139. d.
Opilationem splenis et epatis sanat fimus gallinarum cum aceto. 182. a.
Opilationem splenis et epatis dissoluit et aperit gith. 182. d.
Opilationem splenis et epatis soluit nardus. 188. b.
Opilationem splenis et epatis aperit petrosillum. 192. c.
Opinantur diuersa diuersimode. 2. is. d.
Opera. xxii. fecit deus in sex diebus. 2. 19. b. c.
Opallu siue opallu lapidis proprietates. 120. c.
Orbis diuisio. 96. d.
Oratore facit lapis qui dicitur allectoria sine allectrius. 114. d.
Orcade insule proprietates. 108. b.
Ordei species et proprietates. 189. c.
Oriasi dialis proprietates. 191. c.
Orione stella. 48. d.
Oreb montis proprietates. 98. b.
Oris fetor habet causas multiplices. 34. a.
Oris et gingiuarum putredinem mundat a loco epatici. 129. c.
Oris tumorem compescit folium cypri masticatum. 132. d.
Oris fetorem tollit quod dicitur species cassie masticata. 133. b.
Oris fistula et cancrum curat celidonia. 136. a.
Oris ulcera et fissuram sanat draganti. 136. d.
Oris ulcera et uulnera sanat sicut mori fructus ad ignem uel ad solem desiccatur. 186. b.
Oris fetorem emendat mirra. et omnia gingiuarum uitia sanat. 186. d.
Oris fetorem aptat mita in aceto decocta. 184. b.
Oris malum odorem aptat et gingiuas putridas purgat. nardus. 188. b.
Oris fetorem et gingiuarum tollit acetum. 163. c.

Ornat' ccre. m. 113. c.
Oſſium ꝓprietates. 19. c d.
Oſſa aſini contrita et decocta. ualent contra
uenenum. ſi aqua decocto bibatur. 140. c.
Octubris ꝓprietates. 63. d.
Oues replet lacte. et ſcabiem ꝓhibet ab eis.
galactites lapis mixtus aqua et ſale. ſi detur
ſpargatur ouili. 119. d.
Ouis ꝓprietates. 191. d.
Ouum diu dimiſſum in aceto. mire mol
leſcit. 163. c.
Ouorum recreatio ualitudinem. 213. b c d. et ceteris
Ouorum diuerſarum auium et animalium ꝓprietates. 219.
a b c d. et 214. a.
Oximellis ꝓprietates et compoſitio. 208. d.
Oſtrea piſcis capitur ſolo tactu. 88. d.
Oſtrea decapita cancer. ſed cum aperitur
ponit lapillum. etc. 89. d.
Ouorum uitellum ligno ſupinuncto. ipſum ar
dere non permittit. 219. a. | alibi. 188. c.
Oſſa leonis ad inuicem colliſa. ignem emittunt.
Os quod eſt in corde cerui mulier habere innuit mu
lieres ſignatas. et multas alias hic notat.
191. d.

Pace reformat inter nimbos et mare. ſaphy
rus. 122. a.
Pacem apium diſſoluentes apes. omnes alie
apes feriunt. et ipſarum mella diripiunt. 148. d.

Paleis conſeruantur racemi optime. ſi capita aque
ſalſa et tepida fuerint intincta. 134. c.
Palee propter ſui frigiditatem. niues conſeruant.
et propter ſui caliditatem. poma faciunt mature
ſcere. 138. a.
Palee in loco ſicco et mundo. frumentum conſeruant.
191. b.
Palangionis morſum curant folia mori. 186. b.
Paliuri ꝓprietates. 142. b.
Palme arboris ꝓprietates. 189. d.
Paleſtine ꝓprietates. 108. a.
Palmi ſignificatio. 220. d.
Palmias ꝓprietates. 140. c d.
Pannonie ꝓprietates. 108. a.
Pamphylie ꝓprietates. 108. a.
Papaueris ſpecies et ꝓprietates. 142. b c.
Papiri ſiue iunci ꝓprietates. 142. a.
Panthere ꝓprietates. 192. a.
Paradiſi terreſtris ꝓprietates. 104. b.
Paraliſis cura. 32. d. et. 33. a b. cum ſpecies ſi. et
Paraliſim inducit fumus argenti uiui. 114. a.
Paraliſim lingue prohibet nitrum. 120. b.
Paraliticos iuuat ſulphur. 123. a.
Paraliſim curat centaurea. 136. a.
Paraliticos ſubuenit diptamnus. cum ſucco
rute. 136. c.
Paraliſim curat eruca. 134. c.
Paraliticis confert herba lappacis. 184. a.
Paraliſim lingue ualet nardus. 188. b.
Paraliticos et malis caulis coctus. 189. c.
Paraliticorum membra ad ſenſum reuocat ruta.
144. b. Paraliſim curat cucurbita ſilueſtris. 134. d.
Paraliticos ſubuenit ſynapis. 144. b.
Paraliſim lingue ſanat caſtoreum. 191. a.
Paropſidis ſignificatio. 220. c.
Paraſangas dicunt perſe per quoddam ſpatio
uie. 224. a.
Pardi ꝓprietates. 192. b.
Parnaſi montis ꝓprietates. 98. b.
Parii lapidis ꝓprietates. 121. a.
Parturientis in ſiniſtro pede ligata femina
iuuenes. ualeat libere et cito nelcenis
ſolue. ne moram ſequatur. 82. c.
Paroni inſule ꝓprietates. 108. b.

Parturire nō pōt aquila. ſine duobus lapillis quos in nido ſuo ponit. 118.c.
Parturire mulierē iuuāt duo lapilli. quos aquila i nido ſuo ponit. ſi alligati fuerint parienti. ſ; cito debent amoueri. q2 facerent abortire. et aliud incomodū. 118.c.
Parthie ꝓprietates. 108.d.
Partū ualde accelerat. ⁊ adiuuat parientē quidā lapis qui dr̄ gagates. 119.d.
Partū facilē dat galacites lapis femori alligatꝰ. 119.d.
Parturientē iuuat aspis. 119.a.
Parturienti ꝓpriē lapis yris. uel uberius parari uel ſaltē ne dolores pires facilius ſuſtineat. ⁊ nō tantū de periculo ꝑtimeſcat. 119.b.
Parturientibz mulieribz optīa ē aristologia. ſꝫ potata cū pipe ⁊ uino. ſordiciem parturientiū mūdificat. ⁊ matricē expurgat. ⁊ meſtrua ꝓuocat. 131.a.
ut Pariant facilius ceruę. diptamū comedūt. 136.c.
Partū mortuū expellit ruta. 144.a.
Partū accidit ruta. ſi mulier pgnās eam comedat. 144.b.
Partū mulieꝝ ciat ⁊ excludit. ſecū nō laꝝ. 163.d.
Partū mulieꝝ adiuuat gigarna. ſi cū farina ordei ⁊ puluere thuris ad cacainſacietur. 168.b.
Partū adiuuant ungule aſine ſuffugate. intamen. ne etiā abortus eueniet. ſꝫ ẜ debet addi. q2 uiuū ptū necāt. ſi diu ⁊ frequēter apponatur. 180.b.
Paruulis egrotantibz nō ē dāda medicina. ſ; ipſoꝝ nutrici. 23.d.
Paſche ꝓprietates. 66.a.
a Paſcuis uberrimis arietes q̄dā. ne nimis impinguentur. ⁊ ꝓ ꝯns moriantur. 167.d.
Paſſeꝝ ꝓprietates. 91.d.
Patelle ꝓprietates. 220.d.
Patere ꝓprietates. 220.c.
Patiē exiguit. 9. b. [traus. 88.a.]
Patiē auris .5. d.
Paruis i apibz. excellentia ſignat. ..
Patie eſt i adamāte q ferro nō frangit̄. 114.b.
Patie eſt i bitumine. 114.d.
Patientibz acuta. cucurbita eiga utaſſata. abz ē ⁊ medicīa. 134.d.
Pacis ꝓprietates. 24.c.
Pancheron lapidis ꝓprietates. 121.a.
Pauonis ꝓprietates. 91.d.
Paupertatis nobilitas. ſꝫ in dū hoīeꝫ diuitis non mutaret ſtatꝰ. 182.b.
Pectoris uenis ſubuenit caſſiafiſtula. 133.b.
Pectus in diſicit. carica ſepe comeſta. 138.c.
Pectori ſumme ualet ē eruū. ſi cū uino fuerit mixtū. 134.d.
Pectus ⁊ eius uicia ex cā frigida. oīa purgat yſopus cū ſlorib; ſiccis cocta. 183.a.
Pectus iuuat ruta. 144.b.
Pectoris dolorē adiuuat uua paſſa. 163.d.
Pectoris ⁊ pulmonis frigidis cāſ. ualet ſingiber. 168.b.
Pediculos capitis. necat nepite. 120.b.
Pediculos generant carice nimis comeſte. 138.c.
Pediculos occidit ſucus geneſte. 182.b.
Pediculi mixto ūguento inficiunt. ⁊ ꝓhibet ne naſcantur. 185.d.
Pediculoꝝ ꝓprietates. ſpēr. cā. ⁊ cura. 193.a.
Pedū ueſicas ſanat medulla. ⁊ maxime ceruī ⁊ caballi ſilueſtris. 20.a.
Pes uulturis dexter alligatus pedi ſiniſtro dolenti. ſanat ipm̄. Similiter pes ſiniſter uulturis ſanat dextrū ſibi alligatus. 82.c.
Pedū dolorem et tineas. mitigat artemiſia trita cū arimbia
Pedū clauus. i. apoſtemantibz ſucceurit cito. cuiuſcū ſp̄ei cucurbite ſine ſemine. 134.d.
Pedū tumorē diſſoluunt ſi inde ſricentur. folia ſambuci ⁊ cortices. ac fructus decocta i aqua ſalſa. 140.a.
Pes. 220.d.
Pelagi ꝓprietates. 88.a.
Pellicani ꝓprietates. 91.b.
Pentapolis regionis ꝓprietates. 108.b.
Pentacontes ꝓprietates. 66.c.
Pelus. 220.c.

Pena non sentit qui urendus est secundus. si menophytis lapis tritus et sup loco urendi est secandi positus fuerit uel cum aceto linitus. 119.d.
Penne quarundam auium de nocte lucent. 109.a.
Perdicis proprietates. 81.c.
Petre proprietates et generatio. 120.c.
Pertica. 220.d.
Petens ab alio quidquid optat impetrabit. si pena uulturis cuiusdam fuerit ad collum ipsius nouo suspensa. 82.c.
Petrosilli species et proprietates. 142.c.
Picardie proprietates. 109.d. et physon
Pice proprietates. 141.b. proprietates. 88.d.
Pictagoras fuit de samo insula. 110.d.
Pictauie proprietates. 108.d.
Pigmee regionis proprietates. 108.d.
Pigmei proprietates. 192.c.
Pigargi proprietates. 192.c.
Pilos in palpebris esse non sinit sanguis uespertilionis. 82.d.
Pilos tollit et eos iterum esse non permittit aux calcem ambro quod inde crustum fuit uel fricatum. 119.c.
Pilos tollit unguentum de auripigmento et calce. 119.d.
Pilos locis adustis reddit 188.a.
Pilos aptitat lacrima uitis cum oleo tritura mero psilletri. sup locum pilosum 161.b.
Pilos ablatos restaurat et multiplicat ipse cinis corticis uitis. 161.b.
Pilosi proprietates. 192.b.
Pinguia corpora frigescunt subito moriuntur. 21.c.
Pinguedo nimia impedit mulierem generare. 21.c.
Pinguescunt mustele et glires dormiendo. 190.b.
Pinguedo non permittit mulieres fetare ut patet in balena. 90.a.
Pingues extenuat mentum. si ore sit acceptum. 120.b.
Pinguem facit carica sepe comesta. 139.c.
Pinguibus agris nascitur diptamnus. minus laudabilis est. 136.c.
Pinguis terra uinee facit fieri pluros et folia multa. 161.c.
Pinguedo in agnis ... mortis. 159.d.
Phylosophye nomen ... pictagoras. 110.ab.
Pingues efficit ... 194.d.
Pinguescunt boues aq. cal. de ablutione

Pinguedine calpre sterilescunt. 148.c.
Pingues canes uenatici ad predam capiendam sunt pigriores et ad cursum tardiores. 180.c.
Pinguis ceruus iacet ne inueniatur a uenatoribus et propter pinguedinem ... 181.c.
Pinguedo ... mortis ut patet in hyrco. 181.b.
Pingues fiunt oues si abstineant a cito per triduum et postea multum cibum accipiant. 192.a.
Pinguescunt porci in .60. diebus. si in principio saginationis ... 192.d.
Pinguis efficitur porcus gaudendo in luto. 194.a.
Pingues efficiuntur boues ... 194.b.
Pini arboris proprietates. 161.b.
Piromites lapidis proprietates. 121.a.
Piper oritur in india. 183.c. et ... 162.
Piperis species et proprietates. 142.c.
Pireneee ... proprietates. 108.cd.
Piri arboris proprietates. 161.d.
Pinee fructus proprietates. 161.c.
Piritis lapidis proprietates. 121.a.
Pigmenta siue pigmentarii proprietates. 208.d.
Pix. 220.c.
Pisces signo. 43.a.
Piscine proprietates. 86.a.
Piscium species multiplex et proprietates et ... 88.bcd.
Pisces grandes ... 88.cd.
Pisces qui effimeron dicuntur ... 88.d.
Pisces ... 89.ab.
Pisces capiuntur facilius cum nouis uasis. 89.b.
Pisces ... 89.c.
Piscium omnium ... 89.c.
Pisces ... cum suco lactuce ... 19.c.
Pisces qui ... de aquis pluuialibus ... 108.a.
Planete ... 43.a.
Planetarum proprietates 43.c. et 44. abcd
Planetarum ... 43.a.
Planta ... proprietates. 142.c.
Planta ... 148.a.
Pisces de ... 89.a.
Pisces de ... proprietates. 89.a.
Pisces de ypotamus proprietates. 89.a.b. Piscis ... 89.d.
Pisces de ... proprietates. 89.b.

Plante domestice fiunt silvestres quomodo. m. 129.b.
Planta. ... indiget. 128.b.
Plante generationis ... sunt species. 128.c.
Plante quedam producunt fructum ante folia quedam ante eos quedam autem simul producunt folia et fructum. Et quare. 128.c.
Plante diversificantur in multis. 128.c.d.
Plante quedam ascendunt in altum quedam non. Et quare est. 128.a.
Platani proprietates arboris. 141.a.
Plenilunio insite arbores vel novilunio fructus faciunt vermiculosos. 20.a.
Pliades stelle multas habent proprietates. 49.a.
Plumbi proprietates. 121.a.
Pluvie genus et proprietates. 82.b.
Pluere ... quodam lapide. 118.d.
Pluviarum ... signum est multitudo aranearum. 148.a.
Poculum. 220.c.
Podagre causa signa et cura. 43.a.
Podagram sanat lapis qui dicitur medus si cum lacte mulieris masculum pregnantis ... 119.d.
Podagricis subvenit amonium. 129.d.
Podagricis subvenit aristologia. 131.a.
Podagricis subvenit ... si cum ... 134.d.
Podagricis ... fumus ... 139.d.
Podagra alleviatur fimo caprino si ... 149.a.
[illegible] proprietates. 138.a.
[illegible] proprietates. 48.c.
[illegible] et remedia. 38.d.
[illegible] folia cedri et [illegible]. 132.c.
[illegible] cornu cervi [illegible]. 161.d.
[illegible] 221.b.c.d.
Populi arboris proprietates. 141.b.
[illegible] proprietates. 192.c.
[illegible] 192.d.
[illegible] et luto. 194.a.
[illegible] proprietates. 143.a.
[illegible]

Porri proprietates. 96.a.
Predii proprietates. 96.a.
Prassii lapidis proprietates. 121.a.
Pregnantis mulieris signa. 28.c.
Pregnantibus confert lapis pionites. 121.a.
Pregnantem adiuvant folia vitis in aqua decocta. 161.b.
Pregnantes dicitur iuvare miro modo quidam lapis qui est in corde ... Idem et facit lapis qui est in corde cervi. 181.d.
Probatur virtus lapidis qui dicitur gagates. Si mutuum fiunt cum alicui melle et muscas expellit relinquet cum musce si ... sed si lapidem sub ... suggerent cor eius et corrumpet. 118.d.
Propagis proprietates. 141.a.
Pruine generatio et proprietates. 82.d.
Pruni arboris proprietates. 142.a.
Pruritum curat lapis. 134.a.
Pruritum sedat cicuta si mixta fuerit cum sulphure et aceto. 168.b.
Puelle proprietates. 28.b.
Puellarum ... subvenit pulvis thuris cum pice. 160.a.
Puerorum proprietates. 28.a.
Pueris nocet omne ... 130.d.
Pulicis proprietates et remedia. 193.d.b.
Pulegii herbe proprietates. 192.d.
Pulegio extrahunt ... sagittam ... 148.b.c.
Pulverum facit ... si cum melle sit confectus. 120.b.
Pulmonis vulnera curat lac ... 132.b.
Pulmonem mundificat colatura fabarum ... 138.d.
Pulmonem purgat ysopus cocta cum ficubus siccis. 193.a.
Pulmonis vitia sanat ... cum lacte mixtus. 193.a.
Pulmonem adiuvat ... 194.b.
Pulmonem mundificat uva passa. 163.d.
Pulmonis frigiditati ... valet zinziber. 168.b.
Pulmonem mundat semen urtice cum melle. 168.a.
Puncti ... hore. 68.b.
Pulveris proprietates. 121.c.
Pulvis ysopi valet contra ydropisim et vultui colorem optimum administrat et livorem ... tollit. 193.b.
Pulvis magnetis lapidis aspersus per iiii angulos domus super carbones existentes in domo ... domus subito ruere ex vertigine cerebri ex commotione. 119.d.

Puluis lilii faciei colorat. ſi cum aq roſacea amiſceat. et inde facies abluat. 188.a.
Puluis roſarum ſanguinem de naribus ſiſtit. 143.d.
Puluis roſarum cum aceto coct. et albumine oui mixtus ſanat efficacit dolorem oculorum. et reſtringit humorem et ſanguinem ad oculorum uenas refluentem. 143.d.
Purgat aerem aerem corruptum et uaporem peſtilentem fumus ſtoracis. 146.c.
Purpure uſus pro ueſtibus eſt in aſſyria. 97.a.
Puſtule ſiue papule oriunt ex diuiſis cauſis. et curant. 88.a.
Putealis aque proprietates. 88.b.

Quadrageſime proprietates. 64.c.
Quartane febris cauſe. ſigna et cura. 38.bc.
Quartane febri ſubuenit balſamum. 131.c.
Quartanam febrem ſoluit elleborus. ſi debito modo ſumat. 137.b.
Quartanas ualet epithimum. 137.d.
Quartanam efficacit curat oleum iuniperinum. ſi media uncie pondus dragme in cibo. uel alio modo offerat. 143.a.
Quartanam mitigant oculi urſi eruti. et ſup dextrum brachium patientis ligati. 168.c.
Quartanam ſoluit dens ſerpentis. cadaueris du uipere. ſuſpenſus ſup quartanarium. 168.c.
Quartanam febrem ſoluit cor leonis in cibo ſumptum. 188.d.
Quartanam curat coloquintida. ſi modo debito preparatis offerat. 139.d.
Querens ſpecies et proprietates. 144.ab.
Quinquageſime proprietates. 64.c.
Quiſquilarum proprietates. 143.bc.
Quiſquilarium. 220.c.
Quirin lapidis proprietates. 121.d.
Quietis proprietates. 30.bc.
Q—[illegible] 21. 167.d. et. 186.a.
Q—uid nobis [illegible] 90.b.
Q

Rabidi canis proprietates. ſigna & cura. 84. c. d.
Rabri lapidis proprietates. 121. d.
Radias proprietates. 143. d.
Radii proprietates. 60. c.
Radii ſolares poſt diluuium primus apparuerunt in inſula que dicitur delos. 101. a.
Radix conſolide uulnera conſolidat. 136. a.
Radix feniculi renes purgat. 180. a.
Radix lappe cum uino urinam ſiſtit. 188. d.
Ramodice prouincie proprietates. 109. a.
Rane plures naſcuntur de nocte quam de die, quia tunc plus coheunt. 9. c.
Rane ſpecies & proprietates. 193. c.
Rancedo in puero & curatio. 34. c.
Raucedinem bene iuuat fumus calamite herbe. 146. c.
Raucedinem remouet gudhara. 168. c.
Rapni arboris proprietates. 148. c.
Reconciliatoris gemma dicitur adamas. 114. b.
Reconciliat uiros uxoribus magnes. 119. d.
Reconciliationem ualet ſaphyrus. 122. a.
Reconciliationem uirtutem habet lapis qui dicitur ſilenites. 122. d.
Regnum aſſyriorum ſtetit in occurſum mille & centum & ... annis. 99. d.
Regium morbum curat porrum. 143. a.
Regulus ſuo ſtatu inficit aues uolantes. 84. b.
Regulo mortis ſigna ſunt. 84. c.
Reiber lapidis proprietates. 121. d.
Renum doloris cauſe ſigna & curatio. 82. a.
Renchie prouincie proprietates. 109. b.
Renum dolorem ſanat lapis qui dicitur medus. 119. d.
Renibus patientibus lapidem ſubuenit puluis uitri. 128. a.
Renibus & uene cataplaſmatum appoſitum quod dicitur apium ranarum eorum dolori mirifice opitulatur. 130. d.
Renes deopilat quarta ſpecies caſſie. 133. b.
Renes purgat carice comeſte. 138. c.
Renes & ſplenem deopilat centaurea. 136. a.
Renes purgat eruca. 137. c.
Renes purgat radix feniculi. 180. a.
Renes purgat uua paſſa. 163. d.
Renouationem ſpiritus conferunt mirra. 172. b.
Reſine proprietates. 148. d.
Raucedine cresente non permittit calcofanus lapis in ore geſtatus. 114. b.
Radice inflamatur ab ortus lapis ... ſanat eam. 148. b.
Reumatis fluxum ſtringit ſemen cypreſſi. mixtum cum ficubus ſiccis. 132. c.
Reuma calidum compeſcit iuſquiamus. 183. c.
Reumatis cauſa ualet mirra. 186. d.
Reumaticum fluxum deſiccat & ſedat fumus calamite herbe. 146. c.
Richonie prouincie proprietates. 109. b.
Ridendo moriuntur qui in quantitate & frequenter comedunt apium quod dicitur apium riſus. 130. d.
Rinoceron proprietates. 193. b.
Riphei montis proprietates. 98. b.
Riualie prouincie proprietates. 109. b.
Riui proprietates. 86. a.
Rodi inſule proprietates. 109. c.
Roma cepit edificari illo anno quo babilonia cepit deſtrui a caldeis. 100. a.
Roma generat graues homines. 103. a.
Romanorum prouincie proprietates. 109. c.
Romanie proprietates. 109. c.
Roris generatio & proprietates. 72. a.
Roſe cum quibuſdam aliis tollunt fetorem oris. 34. a.
Roſe proprietates. 143. c.
Roſarum puluis ſanguinem de naribus ſiſtit. 143. d.
Roſarum puluis oculis medetur. 143. d.
Rubi proprietates. 148. d.
Rugas ſenum defendunt carice in cibo ſumpte. 138. b.
Rupium proprietates. 98. c.
Rute ſpecies & proprietates. 144. a.
Rupes & hermoſis maxime producit bdellium. 131. c.
Ruthie proprietates. 109. d.
Ruere uidebitur domus ſi puluis magnetis aſperſus fuerit ſuper carbones in ... debito. 119. d.

Sabbati proprietates. 64. a.
Sabaudie provincie proprietates. 110. a.
Sabee regionis proprietates. 109. d.
Sagittam infixam corpori extrahunt capri ex pulegio. 148. bc.
Sagittas corporibus ouorum infixas extrahunt cervi comedentes diptamnum. 161. a.
Sagittam infixam corpori cervi ... extrahit sibi cum herba ... 182. c.
d Sagittario signo. 52. c.
Salis species et proprietates. 123. ab. | 182. d.
Sal cum quibusdam aliis valet contra lepram.
Salamandre proprietates. 193. d.
Salamandra si arbori inrepserit omnia poma inficit et eos qui comederint ex ipsis occidit. 181. d.
Salamandre proprietates. 181. d.
Salicis species et proprietates. 144. cd.
Salinum. 220. d.
Saliva quorundam hominum sanat morsum serpentum. 102. a.
Saliva cum quibusdam aliis mortificat argentum vivum. 114. a.
Salse aque proprietates. 28. b.
Salsa aqua potest fieri dulcis sicut marina. 58. d.
Salsam aquam bibentes arietes ad amorem eas excitant. 169. b.
post Salse aque potum capre melius impinguantur. 148. d.
Salsedinis proprietates et differentie. 206. abcd.
Saltus delphynum in fluctibus future tempestatis est signum. 89. a.
Salicis proprietates. 144. bc.
Saluince proprietates. 156. ab.
Samarie proprietates. 109. d.
Sambie regionis proprietates. 109. d.
Sambuci proprietates. 156. a.
Samo insule proprietates. 110. a.
Sanguis menstrualis multis nocet. 18. a.
Sanguinis fluxum stringit aqua alluminosa. 28. b.
Sanguinem stringit aqua de metallo eris. 28. b.
Sanguinem in oculo coagulatum multa dissolvunt. 33. d.
Sanguis turturis et columbe solvit sanguinem in oculo coagulatum. 33. d.
Sanguinis fluxum patiuntur mulieres ... et cetera. 38. d. | Spelangio 148. b.
Sanatur pessimus ... si ... et alia.
Sanctitas futura est signum ... infirmitatibus si kaladrius libenter videt infirmum si autem faciem avertit signum est mortis. 80. d.
Sal ... effoditur ... montibus panonie sive ungarie. 109. a.
Sanguis vulturis cum herba cameleonte et cedria lepram sanat. 82. c.
Sanguine upupe inuncti tormentis demonum se suffocantes videbunt ... 82. d.
Sanguis vespertilionis non sinit pilos crescere in palpebris. 82. d.
Sanguis fluens ex naribus restringi potest si argilla cum forti aceto fuerit distemperata et apposita fronti et tymporibus. 118. a.
Sanguis recens et calidus frangit adamantem quod non potest facere ferrum. 114. b.
Sanguinem purgat et augmentat allandina gemma. 114. c.
Sanguis menstrualis tinctum bitumen frangit. 114. d.
Sanguinem restringit pulvis coralli. 116. a.
Sanguinis fluxum cohibet valet corallus rufus. 118. a.
Sanguinem etiam restringit lapis emachites et menstrua mulierum et gingivarum. 118. cd.
Sanguinem stringit quidam lapis qui dicitur electropia. 118. d.
Sanguinem fluentem compescit iaspis. 119. a.
Sanguinis fluxum valent margarite. 119. c.
Sanguinem stringit undecumque fluentem lapis qui dicitur rubei. 121. d.
Sanguinem restringit saphyrus in naribus profluentem si in tymporibus apponatur et sic saphyrus ... 122. a.
Sanguinem sistit smaragdus. 122. c.
Sanguinis fluxum stringit topazius. 123. c.
Sanguinem stringit ... lapis. 128. b.
Sanguinem reicientibus subveniet gummi amigdali mixtum ... 128. d.
Sanguinis fluxum stringit ... in aqua ... 31. d.
Sanguis fetoris mirabiliter purgat et mitigat cassia fistula. 133. b.
Sanguinem de naribus profluentem sedat cyminum. 138. c.
Sanguinem coagulatum in oculo dissolvit cyminum mixtum cum mica ... 139. c.
Sanguineum ruborem oculorum tollit crocum si tritum cum ... et ... oculo apponatur. 134. a.
Sanguinem venenosum stringit faba fissa et super venam incisam apposita. 138. d.
Sanguinis fluxum sistit ... 143. d.
Sanguinis ebullitionem refrigerat lactuca. 148. c.
Sanguinem reicientibus prodest semen lapacis. 148. d.

Sanguis uomitu̅ · dedit yppocras · succu̅ porri ad potandu̅ · 193 · a ·
Sanguine̅ eicientib; · singulare remediu̅ e fimus apri desiccat' · et cu̅ uino et aqua bibitus · 180 · a ·
Sanguine̅ decientem mire sanat sanguis bubuli cu̅ aceto suptus · 186 · a ·
Sanguis fluxu̅ · mirtus restring' · 196 · c ·
Sanguis fluxu̅ · ualet decoctio mire · 198 · c ·
Sanguine̅ reddit · porru̅ comestu̅ · 193 · a ·
Sanguine̅ unarib; sistit puluis rosar · 193 · d ·
Sanguis excreatores · opus est curat succ' indicus rampni · 198 · c ·
Sanguis fluxum p nares · succ' urtice naribus instillatus · desiccat et sedat · 194 · b ·
Sanguis fluxu̅ de narib; sistit succus urtice · 168 · a ·
Sanguis pfluuiu̅ mire sedat · fim' asini recens · 180 · bc ·
Sanguis asine · sanat morsu̅ scorpionu̅ · 180 · c ·
Sanguine caprino cu̅ medulla decocto · toxica uenena excludunt' · et morsus reptiliu̅ et ictus scorpionu̅ curat' · 188 · d ·
Sanguis camule · neruos contractos curat · 182 · c ·
Sanguis hyrci e tante calliditatis · q' adamantem q ferru̅ frangere no pot · frangit · 188 · b ·
Sanguis hyrci mixt' cu̅ edera · miro modo dissoluit lapidem · i renib; et uesica · 188 · c ·
Sanguine̅ restringit fim' muli contritus et combustus · si cu̅ aceto fuit receptus · 190 · c ·
Sanguissuge ꝓprietates · 193 · d ·
Saphyri ꝓprietates · 121 · d ·
Sapor triplex e i fructu cedri · 132 · a ·
Sapor diffe et ꝓprietates · 204 · bcd · et · 205 · abcd ·
Sardinee isule ꝓprietates · 110 · a ·
Sardu̅ lapidis ꝓprietates et spes · 122 · c ·
Sardonicis lapidis ꝓprietates et spes · 122 · c ·
Sarmatie regionis ꝓprietates · 110 · a ·
Saron e mons int' monte thabor · etc · 94 · a ·
Sartaginis ꝓprietates · 220 · c ·
Satum · 219 · c ·
Saturni planete ꝓprietates · 98 · a ·
Saxonie ꝓprietates · 110 · b ·
Sanguine̅ [illegible] sistit corallus rubens · 118 · a ·
Scabie purgat sulphur · 123 · a ·
Scabiem curat lappa · 194 · a ·
Scabiem tm̅ hoi̅u̅ · q quadrupedu̅ · purgat quercu̅ uue lambruce · 161 · b ·
Scabies curat' lotio e urine · 16 · d ·
Scabiem desiccat · aqua salsa · 28 · b ·
Scabies cu̅ et curat · 88 · ab ·
Scenophegie ꝓprietates · 66 · d · Calle ꝓprietates · 81 · b ·
Scintille ꝓprietates · 69 · a · Sceph · 220 · c ·
Sciatica gutta · oritur multip et curat' · 82 · d ·
Scissura̅ labior · et oris ulceratione̅ · conglutinat · dragantu̅ · et sanat · 136 · d ·
Sclauonie ꝓprietates · 110 · b · Scope ꝓprietates · 148 · a ·
Scorpionis uenenu̅ e mortiferu̅ · 84 · c ·
Scorpionis morsu̅ · ualet oleu̅ · i quo submergitur et decoquit' scorpio · sup puncturam appositu̅ · summu̅ remediu̅ e · 86 · b ·
Scorpionis morsu̅ curat ide̅ scorpio trit' et appoit' sr punctura̅ · et multa alia · 86 · b ·
Scorpio e unu̅ de signis celestib; · 92 · c ·
Scorpionu̅ puncturam sanat capita piscium salitor · si usta fuerint · similit' fac' ius oru̅ piscis · confert et oi̅b; uenenis bibitis · 89 · c ·
Scorpionu̅ morsu̅ · ualet lapis qui inuenit' i capite cancri · si contritus mox ee̅ aplicatus · supponat' · 121 · d ·
Scorpionu̅ puncturas · et alior reptiliu̅ · ualet sal · si cu̅ melle et nucib; et aliis q'b; dicit' · conponat' · 123 · c ·
Scorpionu̅ puncturas · crocu̅ curat · 134 · a ·
Scorpionu̅ ictus · ualet semi̅ feniculi · cu̅ uino potatu̅ · 140 · a ·
Scorpionu̅ ictib; · lappe medent' · nec feriunt hoies qui uictus fuit suco eius · 188 · d ·
Scorpio punge no potest · qui suco malle fuit punctus · 18 · c ·
Scorpionu̅ ictus sanat synapis · aceto addito · 148 · b ·
Scorpionis morsu̅ · sanat lac asine · et sanguis · 180 · c ·
Scorpionis ictu̅ · sanat fim' muli · 190 · c ·
Scorpionu̅ spes et ꝓprietates · 198 · d ·
Scorpionis morsu̅ · remediu̅ e cinis eor potatus i uino · ul' scorpio submersus i oleo · 194 · a ·
Scrinu̅ · 220 · d ·
Scrupuli significatio · 221 · d ·
Sclaudie regionis ꝓprietates · 110 · c ·

Secūdina ꝛ fet⁹ mortuoſ· euacuat· artemiſia· 131·a·
Secundinaſ excludit· ſem̄ cedri· 132·b·
Secūdinaſ excludit anamomū potatū cū uino· 133·a·
Secundinaſ educ̄ diptam⁹· 136·c·
Secūdinaſ ī utero· trahit ſem̄ rapni· p 158·c·
Segnaſ uocāt egyptii· q cū ſpatium uīt· 221·a·
Segor monſ ꝓꝓrietateſ· 98·c·
Selmon ē monſ· tribu efraȳ· 95·a·
Semen cedri· tuſſim ſedat· 132·b·
Semen cypreſſi ſi cū ficubz ſuīſ uł ſiccis· tritū fuīt· diurīaſ ſoluit· ꝛ ueunatū fluxū ſtrīgī· 132·c·
Sem̄ cucumeris tritū cū uino dulci· ꝛ potui datū· ueſicā adiuuat laborātem· 134·c·
Sem̄ cuiuſ dā ſpēi cucurbite· cū uino potatū· uenenū ūiat· 134·d·
Sem̄ feniculi cū uino potatū· ꝯtra morſuſ ſpentū ꝛ ictuſ ſcorpionū ualet· 190·a·
Sem̄ iuſquiami· ē mortiferū ꝑter pſeſ· ſꝫ ī ueꝛtin ē comeſtibile ꝛ utile· 183·c·
Semen ī uereſ gnāt ꝛ augmentat· lac ticīal· 188·c·
Sem̄ lactuce· cū ſilueſtriſ quā comeſtīe· libidiſ ymaginatōeſ ī ſopniſ cōpeſcat· ꝛ corpuſ pollui nō pmittit· ſi ī cibo frequent aſſumatur· 188·d·
Sem̄ lappe· inextricabilia uitia ſtomachi curat· 188·d·
Sem̄ lappe ꝓdeſt ꝑtcietibz ſāguīe· 188·d·
Semen lappe· diſſinteriuſ ſubuenit· 188·d·
Sem̄ lappe potui datū· adiuuat calculoſoſ· 189·a·
Sem̄ lappicaſ· ualet ꝯ morſū canis· 189·a·
Sem̄ lini cū melle acceptū· ſtā ſedit· 189·c·
Sem̄ mēte· maturat apoſtemata· 18Λ·c·
Seminiſ mēte decoctio· ciſtiaſ ualet· 18Λ·c·
Seminiſ cuiuſ dam odorē· fugiūt ſerpenteſ· 189·c·
Sem̄ rapniſ trahit ſecūdinaſ ī utero· 158·c·
Semen ſabine ſi q̄ſ bibit· maſculoſ filioſ gnāre nō poterit· ꝛ ꝛ filiaſ eſſe inſecūdaſ· 159·d·
Seminiſ ſpēs ꝛ ꝓꝓrietateſ· 15Λ·bo·
Semine ſuandum ē granū qd ī archa ſubſedit· Eſt ē optimum· 15Λ·c·
Sem̄ qđ ē interiuſ magꝭ albū· illud ē optimū· 15Λ·c·
Seminādū ē ꝑ qualitate tre· cā uł tardiuſ· multū de ſemine· ut ꝑzꝫ· ſtā metra humida· celeriuſ· ī ſicca tardiuſ· tēra pingui minuſ de ſemine· ī macra aūt pluſ eſt ſeminādū· Et ratio ē· 15Λ·c·
Sem̄ molarꝫ· ꝓtū mulierꝫ· cit ꝛ excludit· 163·d·
Sem̄ urtice· m̄gne mixtū melli ꝛ pipi· mouet uētre ꝛ ꝓuocat urinā· 16·8·b·
Semigallie regionis ꝓꝓrietateſ· 110·d·
Senectutiſ ꝓꝓrietateſ· 22·d·
Sem̄ uenenū· peiuſ ē· q̄ⁿ iuuenū· 84·b·
Seneſcūt quidā ī iuuentute· ꝛ nīgreſcūt ī ſenectute· 103·d·
Sem̄ uigaſ· deſendūt curiā ī cibo ſūptā· 138·b· ¶ Senē lupi ꝯſūat ī dentibz· 190·a·
Senectutē ſpenti renouat feniculuſ· 180·a·
Senectute· lupi ꝯcedūt hoīeſ· q· ñ poſſūt uenari beſtiaſ· 190·a·
Sennaſ ꝓꝓrietateſ· 140·d·
Senoneſiſ gallie ꝓꝓrietateſ· 110·d·
Senum mulierſ· pinguedo nō ſinit· 90·a·
Sentit dolorē uſtioniſ· uł ſectōiſ· q ſup lacū monāt ut ſecanaſ poſuerit lapidem tritū· q dr̄· monophytiſ· uł cū aceto li[n]itiuſ fuīt· 119·d· ¶ Sepie piſciſ ꝓꝓrietateſ· 186·a·
Sepiſ ꝓꝓrietateſ· 15Λ·a·
Seri lactiſ ꝓꝓrietateſ· 210·d·
Septembriſ ꝓꝓrietateſ· 63·c·
Septuageſime ꝓꝓrietateſ· 64·b·
Seor eſt ꝑs montiſ galaad· 95·a·
Sephira montiſ ꝓꝓrietateſ· 98·c·
Seumon ē monſ ī quo parte edificata fuit ſamaria· 95·a·
Sericiſ ꝓuīcie ꝓꝓrietateſ· 110·c·
Sericum generāt· ī ſūt arboreſ· 1[illegible]·c·
Sentire ꝓdeſt· cortex mādragore cū uino potatuſ· 186·d·
Sentit morſuſ ſpentiſ q dr̄ dypſaſ· ūn quā morſū interimat· 1Λ1·b·
Septuageſime [illegible] · 64·b·

Serpentum morsum sanat contritus marinum
quorundam hominum qui uocantur ophyages. 102. a.
Serpentum ictum sanat saliua quorundam
hominum. 102. a.
Serpentes fugat odore suo gagates la
pis inceusus. 119. d.
Serpentum morsus ualet allium si tritum cum
lauretino oleo apponatur. 130. b.
Serpentes fugat odor cedri. 132. a.
Serpentum morsibus occurrit lacrima cedri.
132. b.
Serpentum punctuas curat ceterum. 134. a.
Serpentes fugat odore suo herba serpenta
ria. 136. d.
Serpentes fraxinum fugiunt. 138. b.
Serpentum senectutem renouat feniculus.
140. a.
Serpentum morsus ualet semen feniculi
cum uino potatum. 140. a.
Serpentes interimuntur mori folia super
iacta serpenti. 146. b.
Serpentes fugiunt odorem seminis caulis
cocti. 149. c.
Serpentum ictum sanat synapis aceto ad
dito. 154. b.
Serpentis cornuti morsum qui dicitur cerastes
ualet faex aceti. 163. c.
Serpentes peregrinum corpus ledunt in. 171. b. i
Serpentes quando pulli ceciderunt cum gaudio.
171. b.
Serpentum diuersitates. 171. abcd.
Serpentes coronatorum multa concurrunt.
172. b.
Serpentum species et operationes. 173. ab.
Serpentes fugat cornu hyrcinum exustum.
184. a.
Serpentis proprietates et species. 198. ab.
Serpentarie herbe proprietates. 136. c.
Serpentarie herba extrahit sagittam de
corpore et omnibus uulneratis. 182. c.
Serpiginem ualet unguentum de auripigmento
cum quibusdam aliis. 119. d.
Serpiginem curat lapis. 194. a.
Serpiginem tollit cicuta si mixta
fuerit cum sulphure et aceto. 168. b.
Serpens rufus hominis contritus albus lepram
creat aut pilum si modo debito comedatur.
84. a.
Serpens rufus hominis nectre album ui
su reddit si modo debito comedatur 84. a.
Seminum generis et proprietates. 24. d.
Senum mali proprietates. 26. a.
Senum boni conditiones. 26. b.
Seruat aptitudinem carnes molles
lacrima cedri. 132. b.
Sex sunt species motus. 61. a.
Sexcupedes mixto unguento medicinantur
et nasa philenti. 186. d.
Sexcuperia proprietates species cum extremis. 193. a.
Sextule significatio. 221. d.
Sextarius. 219. b.
Seyr mons idem est quod mons edom. 94. b.
Synai montis proprietates. 98. b.
Syon montis proprietates. 98. d.
Syrie regionis proprietates. 110. d.
Sybilla samia fuit de samo insula. 110. a.
Syrtes insule proprietates. 113. b.
Sycie regionis proprietates. 113. a.
Syconie regionis proprietates. 113. b.
Sycilie proprietates. 113. b.
Sicomori proprietates. 146. c.
Sycharcia. 220. c.
Signa humoris melancolici predominantis. 3. b.
Signa futuri aborsus. 12. c.
Signa fetus in utero existentis si sit
sanus aut infirmus et si sit masculus aut
femina apparent in mamillis. 12. d.
Sinistro latere matris plus mouetur femina.
in dextro autem plus masculus. 23. b.
Signa fetus in utero existentis si sit
masculus aut femina. 22. c.
Signa mulieris pregnantis. 29. c.
Signum mortis in pacientis febribus est
anhelitus siccus et frigidus. 19. b.
Signa mortis in litargicis sunt continu
us presenciis tremor cum motu brachii
et stridor dencium. 23. a.
Signa mortis aregino. 84. c.
Signum est quod uenenum iam occupauit in
teriora cum ad exteriora se diffundit. 85. a.
Signis. 12. celestibus. 40. d.
Signorum natura. 41. d.
Signum bonitatis est in tempore illo quando arietes
senes mouentur ad amorem et coitum citius
quam iuuenes tempore determinato. Et si in illo
tempore exercentur iuuenes citius ad amorem
signum est pestis future super oues in illo anno. 169. b.
Signum infirmitatis est in gustu in urina aliquando significat
mortem aliquando sanitatem secundum diuersos modos. 203. b.
Signum mortis fetus in muliere pregnante est hic
mamillas molles et si gemini conceperit
fetus et altera mamilla sit molles
si est et ad uterum motus si a leua
dextra mamilla mollis moritur
masculus si a sinistra tunc femina. 1.. c.

Signum inundationis pluviarum est multitudo aranearum. 148.a.
Signa canis rabidi. et signum morsi a cane rabido. 149.d. et 150.a.
Silenitis lapidis proprietates. 122.d.
Silique proprietates. 194.a.
Silique ponderis significatio. 221.d.
Simie proprietates. 196.a.
Symie proprietates et natura v. 198.b.
Sincopim curat limatura auri cum succo boraginis. et osse de corde cervi. 119.b.
Sincopim cordis valet magnete. 119.c.
Sincopim valet lapis laguli ex fumis metallicis. si debito modo detur patienti. si tamen quantum aut debet dari. nisi prius subtilissime conteratur. et multotiens abluatur. et est signum perfecte ablutionis. quando aqua in qua abluitur. pura aut mediocriter colorata. 129.b.
Sincopi et cardiace passioni subvenit cinamomum. 133.a.
Sincopim curat quedam species cassie. et desiccatur cordis. si ex eius pulvere. et rosis. et osse cervi. sirupus fiat. 133.b.
Sincopim patientibus multum valet calamus aromaticus cum aqua rosacea. 133.c.
Sincopim valet odor mente. 181.b.
Sincopi subvenit. zuccharum rosaceum. 193.d.
Singultus cum contentu. 29.c.
Singultum ex repletione expellit anetum. 129.d.
Singultum aptat menta. 181.b.
Synapis proprietates. 191.b.
Sirchanie regionis proprietates. 111.a.
Syphon. 220.c.
Syrene proprietates et opiniones. 198.cd.
Sitim de ore tollit. lapis qui dicitur alectoria. vel alestrius. 114.d.
Sitim extinguit cristallus. 116.d.
Sitim provocat porrum comestum. 193.a.
Sitim mortalem inducit. morsus dypsas serpentis. 183.a.
Situla. 220.c.
Smaragdi proprietates. 122.b.
Smaragdi species sunt xii. 122.b.
Sitim sedat semen lini cum melle acceptum.
Smaragdi optimi et [aurum?] 124.c.
aurum et alii lapides preciosi sunt in montibus Sythie. et custodiunt a gryfonibus. et alius feris. et ideo raro haberi possunt. 93.c.
ad Sobrietatem valet lapis qui dicitur echites. 118.c.
Sodomorum lacus proprietates. 84.d.
Solidi significatio. 221.d.
Solis proprietates. 98.c.
Sol in suis coloribus pronunciat futura. 99.b.
Sol est otties maior terra. 99.c.
Solis eclipsis. 98.c.
Solem quidam ethiopes maledicunt. quia eos continue exurit. 101.c.
Solis eclipsis fieri potest cum quodam lapide. 118.d.
Solis gemme lapidis proprietates. 122.d.
Sola in terra cepulla squilla. mortifera est. 134.bc.
Sompni diffinitio et proprietates. 29.abc.
Sopor mors et morbus. 29.d. et 30.a.
Sompniare non potest puer ante v. annos. 30.a.
Sopnus provocatur. cum multis. 31.d.
Sopnolentis valet bitumen. 114.d.
Sopnum dulcem prestat. lapis ceramius. 116.d.
Sopnum provocat anetum. si apponatur sicut debet. 129.d.
Sopnum provocat coriandrum in cibo sumptum. 138.c.
Sopnus impinguat. mustelas et glires. 190.d.
Sopnum facit crocum. 134.a.
Sompnia terribilia videre facit cepe commestum comestum. 134.b.
Sopnia terribilia videre facit faba viridis comesta. 138.d.
Sopnum provocat iusquiamus albus. 183.b.
Sopnia inducunt lentes. 184.b.
Sopnum inducit mandragora. 186.d.
Sopnum affert succus fructus mandragore cum lacte mulieris. et cinnamomis. 188.a.
Sopnum inferre odor pomi mandragore. 188.a.
Sopnum provocat decoctio mente. si facies et extrema corporis inde abluantur. 181.c.
Sopnum inducit papaver. 192.b.
Sopnum provocat porrum. 193.a.
Sopnum provocat in ratus oleum rosaceum. 193.d.
Sopnum provocat ramus salicis positus circum circa febricitantem. 196.a.
Sopnum provocat folia vitis in aqua decocta. 161.b.
Sopnia terribilia videre facit mustum bibitum. 163.ab. et tamen facit sanguis upupe. 62.d.
Sopnum mortalem inducit. morsus aspidis. 183.a.
Solares radii post diluvium primo apparuerunt in insula que dicitur delos. 101.a.

Soni delectabil. ꝓprietates. 10. a.
Sonitū aurium dissoluit absinthiū. cū
cū felle tauri. i. tectū auribꝫ. 130. c.
Sonitū aurium tollit lacrima cedri. cū su
co ysopi. 132. b.
Sophym ē mons i q̄ bn̄ effīay. 94. a.
Societate q̄d aīa fugiunt. q̄d diligūt.
174. a.
Societatis utilitas multa. ut patet i agnis.
169. c. ut onde ꝑsso aīa eius s gnis. 178. b.
Spalagiorꝫ morsus. ē mortifer. sꝫ succurrit
ei cū suco platagis. si mō dbito appāt. 178. a.
Spiritate regionis ꝓprietates. 110. c.
Spasmi cā. signa. 7 cura. 33. a.
Specula i uia piecta. tygride decipiūt.
7cē 194. d.
Speluce ꝓprietates. 96. c.
Spes motus. sūt. vi. 61. a. [28. b.]
Splene deopilat. aqua transiens ꝑ uenā ferri.
Splendoris ꝓprietates. 60. b.
Spere celi ꝓprietates. 40. b. Spine ꝓprietates. 196. c.
Splenis uicia 7 alias passiones. ualet lamine
auree cū dentes i uino extīcte. 114. b.
Spleneticis 7 alijs morbidis. ē medicina
le uinū. i quo ferrū candens fuit extīctū.
118. a.
Splenis opilatōes. ualet ferrugo. i. lima
tura ferri. 118. a.
Splenis tumore curat. lapis q̄ dr̄ rabra
tes. 119. b.
Splene deopilat. aloe epaticū. 129. c.
Splenis opilatōes. apit amisū. 129. d.
Splenem deopilat. suc̄ absinthij. cū pul
uere costi. 130. c.
Splenis opilatōez apit. apiū cē. 130. d.
Splene durū emollit. aristologia. 130. d.
Splenis opilatōes apit. aristologia. 130. d.
Splene deopilat. quedā species cassie. 133. b.
Splenis duritiā. capparis sup oīa medica
mina iuuat. 133. d.
Splenis 7 epatis duritiā. soluit sucus
coloquintide. si cū feniculo ꝓmiscet. 138. d.
Splene deopilat 7 tenes. centaurea.
136. a.
Splene opilat. fabe assidue decocte. 138. d.
Splenis tumore compescit. cheyatura
flor 7 folior genestre. 182. d.
Speculū ē q̄dā arbor polita.
148. c d.
Spine ꝓprietates. 149. b. sub noīe tholi.
Splenis opilatōez dissoluit gith. 182. d.
Splenis duritiā ualet lilium. si eius suco
oleo ueteri admyxto 7 bn̄ incorpato. splenis
regio ungat. 188. a.
Splenis duritie mollificat 7 sedat. de
coctio mirte. 187. c.
Splenis opilatōez apit. 7 duritie soluit.
herba q̄ dr̄ radix. 190. b.
Splenis duritie soluit. decoctio sambuci
cū uino. 196. a.
Splenis tumore stringit. cinis urtice. suco
rute. 7 oleo admyxtus. 161. b.
Spleni nō couenit uua passa. si hūit du
riciē. ut cōstrictē. 163. d.
Splenis tumore curat. radix urtice
cocta i oleo. 168. a.
Sponse ꝓprietates. 29. b.
Sporte ꝓprietates. 220. c.
Spume ꝓprietates. 88. b.
Squinātiā ualet diamoron. 186. b. 7. 34. c d.
Stagni ꝓprietates. 122. d.
Stacte ꝓprietates. 140. b.
Stellarum quarūdā ꝓprietates. 48. a.
Stelle q̄ dr̄ cometa ꝓprietates. 47. c.
Stellarum ꝓprietates. 47. d. 7. 48. ab.
Stelle tramontane ꝓprietates. 48. c.
Stella arcturo. 48. c.
Stelle orionis ꝓprietates. 48. d. [49. a.]
Stellarum q̄ uocātur hyades. ꝓprietates.
Stellarum q̄ uocāt pliades ꝓprietates. 49.
Stelle q̄ dr̄ canicula ꝓprietates. 49. b.
Sterilitatem q̄ ex cā humida generatur.
ualet arthemisia. i causis aūt calidis
7 siccis. nō ualet. 131. a.
Sterilitate ualet porrū. si a ꝓ uellis
sepius comedat. 143. a.
Sterilescit arbor malus. nisi asup plu
putetur. 144. d.
Sterilescit palma femina post biduū.
abscisso masculo. 140. a.
Sterile faciunt capre oliuā. lābēdo
eam. 178. c.
Stellionis ꝓprietates. 198. a.
Sternutatoris cā multiplex 7 cura. 32. c d.
Sternutatiōez puocat. pip tritū. 142. c.
Stipule ꝓprietates. 197. d.
Stadia dicitur gr̄. 221. a.
Stateris significatio. 221. c.
Staterij significatio. 221. d.

Fenora … fistu… mala … 33. b.

Stomachum. uaile piſſces naſcuntur. diuiſi morte. 7 curantur. 39. a b.
Stomachi doloris cauſa 7 cura. 80. a.
Stomachum infrigidatum 7 debilitatum conforṫat 7 digeſtionem adiuuat aloe epaticum. 129. c.
Stomachum confortat ſiroupus de abſinthio factus. 130. a.
Stomachi dolorem 7 inteſtinorum ex uentoſitate procedentem. ſoluit 7 mitigat ſuccus abſinthii cum puluere coſti. 130. c.
Stomachum confortat mirabiliter. calamus aromaticus. 133. e.
Stomachi indigeſtionem. ualet cardamomum. 138. a.
Stomachi dolorem 7 inflationem. reprimit ciminum. 138. c.
Stomachi remedius. competit ciminum. 138. c.
Stomachi incurabilia uicia curat ſemen lappe. 188. d.
Stomachi defectum. multum ualet crocum. 134. a.
Stomacho ſtrumine ualde eſt crocum. ſi cum uino ſumitur mixtum. 134. a.
Stomachum ſtringit ſuccus feniculi. 180. a.
Stomachi dolorem 7 inteſtinorum. tollit fomentum ex aqua decoctionis yſopi. 183. a.
Stomachi arſuram 7 morſuram ex colera rubea. ſedat lactuca domeſtica. 188. e.
Stomacho inutilis eſt ualde. herba lappacea. 184. a.
Stomachum grauat. porrum coctum. 183. a.
Stomachum multum confortat. radix ſaluie. 7 uino decocta. 186. b.
Stomachum confortat ſinapis. 197. b.
Stomachi defectum. mire ſubuenit puluis radicis lambruſce. 161. b.
Stomachi dolorem 7 inteſtinorum. ex ueloſa uentoſitate procedente. mitigat zinziber. 7 diſſoluit. ſi uinum decoctionis eius cum cimino calidum aſſumatur. 168. b.
Stomachum confortat zinziber. 168. b c.
Storacis proprietates. 196. b.
Stranguriam ualet apium. quod dicitur apium riſus. 130. d.
Stranguria paſſientes. nigella infuſa aperietur. Sed uide quomodo. 182. d.
Strumam ualet tota herba que dicitur lappacea cum aſſungia. 184. a.
Structionis proprietates. 82. a.
Stupor multipliciter accipitur. 7 curatur. 31. d. 7 32. a.
Subitaneam mortem. ualet topiciuſ. 123. c.
Subtiliat ciſtam. aqua roſacea. 143. d.
Sucine pullae proprietates. 11. c.
Suerule proprietates. 11. d.
Suis proprietates. 194. a. ¶ Sulphuree aque proprietates. 28. b.
Sulphuris proprietates 7 ſpecies. 122. d.
Sudores fetidi. mirto compeſcuntur. 186. d.
Stuppe proprietates. 198. a.
Sudis proprietates. 197. a.
Surditatis cauſe 7 remedia. 38. b c d.
Surditatem mire curat balſamum auribus inſtillatum. 38. d.
Surditas que per tennium durauit. uix curatur. 38. d.
Surditas que eſt a natiuitate. incurabilis eſt. 38. d.
Surdum effici. uel ſaltem auditum diminui. coitus immoderatus. 6. d.
Surditas prouenit aliquibus paruulis in uentre matris. ex defectu materie. nature non obedientis. 6. d.
Surditatem efficaciter iuuat. oleum de amigdalis. ſi tepidum auri inſtilletur. 128. d.
Surditatem iuuat ſuccus edere tepidus cum oleo auribus immiſſus. 137. b.
Surditatem iuuat ſuccus porri tepidus auribus infuſus. cum felle caprino. addita tertia parte mellis. 183. a.
Surdis ſubuenit acetum gargarizatum. 183. c.
Stultitia ſignificatur. ſi fuerit oculus multe apertionis. 7 pauce clauſure. 4. c.
Suſpeditur leones. leuerit aple tes. ut cretori leones timetio. 198. c.
S

Tabule proprietates et species. 148. b.
Talentum accipitur m. 222. a.
Tanathos insule proprietates. 111. d.
Talpe proprietates. 194. c.
Tarenti proprietates. 123. d.
8 Tauri signo. 42. a.
Tauri proprietates. 194. b.
Taxi arboris proprietates. 148. b.
Taxi proprietates. 194. c.
Teladi. 119. d.
Tempestatis future signum. 69. c.
Tempestatis future indicium est ludus et saltus delphyni in fluctibus. 89. a.
Tempestates dicunt posse mutare magi in petra alia. cum lapide achate. 114. c.
Tempestatem sedat smaragdus. 122. c.
Tempestates maris tranquillat alcilio. 212. d.
Tempus proprietates. 61. b.
Tenebre proprietates. 60. b. d.
Tenedos insule proprietates. 112. b.
Teredonis i. vermis ligni proprietates. 196. a.
Terre ornatus et proprietates. 90. bcd.
Terra hybernie nichil venenosum permittit ibi manere. et precata alibi super venenosa. cadit ea. 108. d.
Terra hybernie non permittit hominem mori dum ibi est. 108. d. ¶ Terra. h. e. nota. 90. b.
Terram colere in ytalia. primo docuit rex saturnus. 109. c. ¶ Terra que producit que fit sponte. 101. d.
Terre ornatus m. 113. c.
Terra mutatur in lapidem per frigiditatem et caliditatem. 118. a.
o— Terre sigillate proprietates. 123. d.
Terra iudicatur quando est nimis pinguis. fert folia multa. et fructus paucos. 161. c.
Terremotus habet fieri in certis locis. 91. ab. ¶ Terremotus futuri signa. 91. b.
Tertiane febris causa. signa et cura. 38. ab.
Terrea vasa primo reperta sunt et facta in samo insula. 110. b.
Testudinis proprietates et species. 196. a.
Thabor montis proprietates. 94. b.
Therebinti proprietates. 148. c.
Thimi ligni proprietates. 148. cd.
Thimi herbe proprietates. 149. c.
Thimiamatis proprietates. 149. c.
Timet elephas murem et fugit ipsum. 188. b. et suem. 188. c.
Timet leo gallum. et maxime album.
o— ad Terre fecunditate et sterilitate multum faciunt venti proprias proprietates. 91. b.
Terra talis si vere et pluvia celesti perfunditur. impinguatur et melior efficitur. si non fuerit arenosa. cum multum lapidosa. induratur et peior efficitur. 91. bc.

Tyberiadis lac' ꝓprietates. 84.d.
Thyle inſule ꝓprietates. 112.b.
Tygris fluuij ꝓprietates. 84.a.
Tignoꝝ ꝓprietates. 148.d.
Tirſi ꝓprietates. 148.d.
Typſane ꝓprietates. 149.b.
Tyſicis ſingulare remediū ē medulla ſepie auium ⁊ dialū ſilueſtriū. 26.a.
Tyſicis ualet tartuca. 196.b.
Theſſalie ꝓprietates. 112.a.
Tygridis ꝓprietates. 194.d. ¶ Tyri ꝓprietates. 198.b.
Tynee ꝓprietates. 196.a. ¶ et tinee dicuntur ueſtes corroderi. 196.a.
Thuris ꝓprietates. 149.cd.
Thurribulū. 220.d.
Tyſicis ualet decoctio ſeminis matre. 187.c.
Thuſcie ꝓprietates. 112.c.
Tonitrui generatiōe ⁊ ꝓprietatibꝫ. 73.bc.
Topaçij ꝓprietates. 123.c.
Tribuli ꝓprietates. 148.c.
Tracie regionis ꝓprietates. 112.a.
Tracomitidis regionis ꝓprietates. 112.a.
Tragelaphy ꝓprietates. 194.c.
Tremuli ꝓprietates. 86.b.
Tramontane ſtelle ꝓprietates. 48.c.
Tripolitane inſule ꝓprietates. 112.a.
Tranquillitatē ī mari facit alcilio. 212.d.
Tremoris cura. 32.d.
Tres res ſpē differentes poſſe eē ī eod' corp' &c. p naturam. 108.d.
Tribuli ꝓprietates. 149.b.
Tripolitane regionis ꝓprietates 112.b.
Triſilip. 220.d.
Triſticia. topaçius tollit. 123.d.
Triſticiā procedentē ex humiditate humoris melācolici purgat appiū. qd' dr̄ appium riſus. 130.d.
Trogadee regionis ꝓprietates. 112.c.
Troiane prouincie ꝓprietates. 112.c.
Tritici ꝓprietates. 148.d.
Trutine ſignificatio. 221.c.
Turcoyſi lapidis ꝓprietates. 123.d.
Tumorē oris cōpeſcat folium apij maſticatū. 132.d.
Turingie ꝓprietates. 112.d.
Turonie ꝓprietates. 112.d.
Turris babel habuit ī altitudine. tria milia paſſuum. i. duas leucas alato ī artū coāguſtata. 99.a.
Tumores corporis reprimit ac tollit mandragora. 187.a.
Turrim babel edificauerūt gigātes. 99.d.
Turturis ſagwis diſſoluit ſanguinē ī oculo coagolatū. 33.d.
Turturis ꝓprietates. 82.a.
Tuſſim prohibet ſulphur. ſi debito mō ſumatur. 123.a.
Tuſſim cōpeſcat bdellium. 131.c.
Tuſſim ſedat ſem̄ cedri. 132.b.
Tuſſim ex groſſa humiditate expellit cinamomū. ſi attritū fuerit ⁊ cū aceto mixtū ⁊ impetiginē extirpat. 133.a.
Tuſſim ⁊ infirmitatē pectoris ex ea fcā. curat calamētū. 138.a.
Tuſſim ſedat. carica ſepe cōeſta. 138.c.
Tuſſim ſedat. driganum. 136.d.
Tuſſim ex frīa cā. ualet mirabilit' herba q̄ dr̄ enula. 137.c.
Tuſſim tollit uinū decoctionis iuniperi. 183.a.
Tuſſim ſedat ſem̄ lini. cū melle acceptū. 184.d.
Tuſſim mitigat mirra. 187.b.
Tuſſim ſedat decoctio ſeminis matre. 187.c.
Tuſſim uetuſtā ſedat. ſucus porri cū lacte mixtus. 143.a.
Tuſſim ⁊ raucedinē bn̄ iuuat fumus calamite herbe. 146.b.
Tuſſim cōpeſcat radix lambruſce. cocta ī aqua pluuiali. ⁊ mixta uino. 161.b.
Tuſſim ſedat uua paſſa. 163.d.
Tuſſim antiquā curat. ſem̄ urtice cū melle. 168.a.
Tuſſim ſedat guchiri. 168.c.

Vacce ꝓprietates. 196. bc.
Vallis ꝓprietates. 94. c.
Vaſa figuli ꝑ̇o reperta ſunt ⁊ facta. i ſamo
inſula. 110. b.
Vaſa fictilia primo facta ſunt apud a
gros. 118. a.
Vaſconie ꝓprietates. 112. d.
Venarum om̄i apit cepe comeſtum. 134. b.
Vene maſe ſanguinem reſtring. faba
ſcissa ſup uenā maſa poita. 138. d.
Venis precisis ſubueniunt
cortex i uino. addito melle. 188. a.
Venetus uentus quidā. 113. b.
Venenorum ſpes. 84. b.
Venenū maſculinū acutius q̄ feminī
nū. 84. b.
Venenū femī. peius ē q̄ iuuenū. 84. b.
Venenū maiorum peius ē q̄ curtorum in
eodē gnē. 84. b.
Venenū hitantū i montibz ⁊ i ſiluis.
peius ē. quā cōmorantū iuxta littora.
⁊ iuxta aquas. 84. b.
Venenū effuſum auacuis ⁊ ieiunis.
peius ē. quā arepletis. ⁊ in eſtate.
peius quā i hyeme. 84. b.
Venenū reguli ⁊ baſiliſci. tāte ē uirtutē
tis. q̄ nichil pmittit uireſcē circa cauer
nā ſuā. ſaltem in introitu. Aues ē uo
lantes i aere. ſuo flatu inficit ſui uiſu.
84. b.
Venenū reguli ⁊ baſiliſci. aues uolantes
ex oppoſito caliue ſue. uolando inficit. 84. b.
Venenū reguli tante ē ꝑnitiei. q̄ ſi
miles haſta tangat ipm. ⁊ equus mori
tur ⁊ miles. ⁊ ē ſi tanḡ ungulā equi.
84. b.
Venenū draconis. maxie ē i cauda. ⁊ i
felle. 84. c.
Venenū cū ſe diffundit ꝑ exteriora.
ſignū ē q̄ occupauit interiora. 86. a.
Veneni cuiuſcūq; remediū ē primo
uomitus. 86. a.
Venena fere oībz repugnat. ſi alle
ū cōcuſſetur ⁊ uſq; ad diſſolutionē
gallina craſſa decoquatur. ⁊ dec
... ⁊ mixto uino ...
... inmitigat. 86. a.
Venenū ſi ſuit ꝑſ ... manifeſtat
lingua aſpidis ... ſepta ...
... 9. b.
Venatores ... ad ſe uer
tere ... ⁊ capiunt ... cuidā
lapidis q̄ uocatur liparia. 119. b.
Venenorum remedia plurima. 86. ab.
Venenū rabidi canis. ⁊ rabidi hoīs. ua
lent cineri fluuiales. ⁊ cinis cācrorum
cū gentiana. 86. b.
Venenis omībz bibitis. cōfert ius oīs
piſcis. 89. c.
Venenū immiſſū. extrahit cōtalet ma
nuū quorūdā homī q̄ dicunt ophiogeſ. 102. a.
Venenoſa. fugiunt lanā ⁊ corium animaliū
de hybernia. 108. d.
Venena dicit deprehendere. adamas. 114. b.
Veneni fraude ſuit q̄s ſuſpectus. lapis
qui dr̄ ethites. ſi cibo ipius appoitus fuit.
illū deglutire nō poterit. Et ſi lapis ſub
tractus fuit. cibū deglutire nō tardabit.
117. c.
Venenū mortificat ⁊ excludit. nitrū.
120. b.
Venenū omē repellit. allij comeſtio
capitis. 130. a.
Veneno reſiſtit ⁊ ſuccurrit. radix appij
cōis. ⁊ ſemē. 130. d.
Venenoſorum morſus cōfert puluis ari
ſtologie. cū ſuco mente. 131. a.
Venenatis morſibz occurrit balſamū. 131. c.
Venenis reptiliū. occurrit bdelliū. 131. c.
Venenoſa oīa fugat. odor cedri. 132. a.
Venenatis morſibz. occurrit ſemē cy
preſſi. 132. c.
Venenis reſiſtit. cepe comeſtum. 134. b.
Venenoſa ē cepulla ſquilla. q̄ naſcitur
ſola. 134. bc.
Venena mat ſemē cuiuſdā ſpēi cucur
bite. cū uino potatū. 134. d.
Venenū ſerpentū fugat. ſucus foliorum
fraxini. 138. b.
Venenoſa fugat. fumus galbani. 182. a.
Veneno oīm reſiſtit. nux cū ruta come
ſta. ieiuno ſtomacho. 187. d.
Venenū ualet ſucus caulis. 189. c.
Venenū fungorum. motus piri expellit.
192. a.
Venenū ſerpētis ⁊ oīs ueneno ſi alius.
expellit ſucus porri. ſi cū uino bibatur. 193. a.
Venenū ualent glandes comeſte. 193. b.
Venenis oībz obuiat ruta. cū glyzaa
alius. 194. b.

Venenum scorpionum. spirituum. salamandre. cicute. et uulneri rabida sanat. lac bubalinum. 176.b.
Venenum ualet ossa asini. cocta et decocti si corum decoctio bibatur. 170.c.
Venenum omnium aranearum. et gallinaceum cerebrum cum exiguo piperis. bibitum cum uino dulci. 178.b.
Venenositatem morsum aranearum curat coagulum agni. cum uino potatum. 178.b.
Venena scorpionum et reptilium. cucurbite. et toxica uene excluduntur. sanguine caprino cum medulla decocto. 178.d.
Venenum abstrahit pulmo capre calidus super morsum uenenosum positus. 178.d.
Venena omnium anguium. extinguit coagolum ceruum. 181.c.
Venenosa omnia fugiunt adipem draconum. 183.b.
Venena. ualet coagulum edi. 184.c.
Venenosorum morsus. sanant pelles edorum. si calide super alligentur. 184.c.
Venenum ualet coagulum leporis. Et quanto est uetustius. tanto est melius. 189.cd.
Venenum extrahit caseus recens. morsibus uenenatis calidus appositus. 211.c.
Veneris planete proprietates. 44.d.
Venenum extrahit lapis qui dicitur allectoria. 114.d. Veneris proprietates. 113.a.
Ventorum causa. nature. et proprietates. 70.abcd.
Ventum uendunt quidam. 113.b.
Ventositatem uentris et inflationem. sedat decoctio absinthii. si potatur. 130.c.
Ventositatem mitigat ciminum. 138.c.
Ventositate dolorem colice tollit semen ... [illegible] ... 133.a.
Ventositatem ... [illegible] ... extenuat ... 144.b.
Vento aquilonari ... [illegible] ... 168.d.
Ventus ... [illegible] ... 187.d.
... [illegible] ... 220.d.
Ventris ventositatem et inflationem sedat decoctio absinthii si bibatur. 130.c.
Ventris dolorem et lateris. amputat aristologia. 130.d.
Venti ... [illegible] ... 91.b.
Ventri et renibus cataplasmatum appium quod dicitur ... [illegible] ... corum dolori mirifice opitulatur. 130.d.
Ventris fluxum ex debilitate retentiue. ualent poma. lignum et folia cypressi. si ipsorum puluis in cibis et potibus assumatur. 132.c.
Ventrem remollit capparis comestus. 133.d.
Ventris solutionem restringit ciminum. si in aceto infusum primo assetur. et insufflatum naribus. et immutationem prouocat. 138.e.
Ventris dolorem centaurea sedat. 136.a.
Ventris uermes cum melle curat centaurea. 136.a.
Ventrem soluit. radix lappe cum uino. 188.d.
Ventrem soluunt folia lappe. adiecto sale. 188.d.
Ventrem lapat. coruum radias mori. coctum et potatum. 186.b.
Ventris dolorem uehementem. mitigat succus plantaginis. 142.c.
Ventrem durum lapat. porrum crudum comestum. 143.a.
Ventris duriciem sedat decoctio rute. 144.a.
Ventris inflationem sedat semen urtice. cum melle. 168.a.
Ventrem mouet. semen urtice. maxime mixtum melli et piperi. 168.ab.
Ventris fluxum restringit. coagulum leporis. 189.cd.
Veris proprietates. 62.ab.
Vermes scilicet lumbrici. occiduntur maxime si cum amaro detur eis aliquid dulce. 80.c.
Vermes aurium interficit nitrum. 120.b.
Vermes et lumbricos in uentre. necat oleum de amigdalis extractum. 128.d.
Vermes aurium necat succus absinthii. si instillatur. 130.c.
Vermes aurium occidit ... [illegible] ... 132.b.
Vermes ... [illegible] ... 132.d.
Vermes aurium necat ... [illegible] ... auribus instillatus. 133.d.
Vermes necat. succus calamenti auribus instillatus. 138.a.
Vermes uentris interficit coloquintida. 138.d.
Vermes aurium interficit coloquintida. 138.d.
Vermes uentris cum melle curat centaurea. 136.a.

Vinibus custodiuntur illesa. uestimenta et libri cum quibus folia lauri posita fuerint. 136. c.
Vermes aurium et alias. interficit ellebor. 137. c.
Vermes aurium necat succus feniculi. auribus instillatus. 190. a.
Vermes uentris et lumbricos. interficit gith cum melle. 192. d.
Vermes aurium interficit nigelle decoctio in aceto si tepida auribus instilletur. 192. d.
Vermes dentium interficit porrum cum melle. 193. a.
Vermes uentris necat ruta decocta in oleo. 194. b.
Vermes in uentre uenenosos. interficit spuma equi. data cum lacte asinino. 183. c.
Vermes generantur in arboribus. cum plantantur in nouilunio. et faciunt fructus uermiculosos. 196. a.
Vermis proprietates et species. 197. d.
Vermiculi proprietates. 197. d.
Vertiginis cum signa et cura. 32. a.
Vesica patientibus lapidem. subuenit pulmo uituli. 128. a.
Vesice lapidem et renum. frangit arthemisia. 131. a.
Vesice ulcerum et renum. mirabiliter ualet carouis. 134. b.
Vesicam purgando. cancer comestus. 138. c.
Vesice lapidem minuit. adiuuat semen cucumeris. cum uino dulci tritum et potum datur. 134. c.
Vesicam purgat eruca. 137. c.
Vesicam purgat. uua passa. 163. d.
Vesperus dicitur que est stella. 68. d.
Vespe proprietates. 68. d.
Vespertilionis proprietates. 92. d.
Vestium putrefactiua [illegible] folia uiridia lauri. [illegible]
Vestium color [illegible]
Vestes fiunt [illegible] magnitudinis. 106. a.
Vestis contexta ex lapide qui dicitur amiantus. contexta igne rediscere. et si igni fuerit apposita. non ardere. sed fieri candidior. 114. d.
Vestimenta non maculat balsamum uerum. sophysticatum autem sic. 131. b.
Vestes cum quibus ponuntur folia lauri. a uermibus et tineis et corrosionibus. illesa custodiuntur. 136. c.
Vestimenta optime a tineis conseruantur. si cum a maris et ocimi foliis reponantur. 196. a.
Vestfalie regionis proprietates. 113. a.
Viarum nomina. quo ad mensuram. diuisa sunt nomina. 221. a.
Vie publice et priuate expositio. 221. a.
Victoriam hominem dicitur ualere alabastrum. 118. a.
Victoriam prestat in bellis. lapis qui dicitur alectoria. uel alectrius. 114. d.
Victoriam hostium. dat berillus. 116. a.
Vincere facit causas calcedonius. 116. c.
Victoriam tribuit in causis et pluribus. lapis qui dicitur centimus. 116. d.
Victoriam prestat lapis qui dicitur ethices. 117. c.
Videri homines non permittit. quedam gemma. cum quibusdam incantationibus superadditis. 117. d. et. 120. c.
Vigilie cum multiplex et proprietates. 29. c.
Vigilia multis conuenit. 29. d.
Vigilie nociue cum signa et remedia. 32. ab.
Vigilare facit amatistus. 114. c.
Viminis proprietates. 160. a.
Vinee sine uinea proprietates. 161. c.
Vini proprietates et species. 162. ab.
Vini rubei proprietates. 162. c.
Vini noui proprietates. 163. ab.
Vini antiqui proprietates. 163. b.
Vinacii proprietates. 163. c.
Vinarie celle proprietates. 163. d.
Vinorum differentie et proprietates. 28. bc.
Viole species et proprietates. 162. d.
Vinum si sit limphatum. uel non. cognoscitur in uase cum [illegible] aquam.
Viola [illegible] 122. b.
Vipere proprietates. 198. a.
[illegible]
Virginitatis signa. 28. b. et. 118. d.

Virgo crescit unitionum. 193. d.

Virginis signo. 42. b.
Virge proprietates. 160. ab.
Virga [illegible] moriuntur. [illegible] 88. d.

Virginitatem probat gagates lapis. Nam si
bibet virgo. aqua eius bibita non statim
faciet mingere. si autem virgo non fuerit.
statim minget. et tinctus. 115.d.
Virgulti proprietates. 160.c.
Viri proprietates. 25.a.
Viridis provincie proprietates. 113.b.
Virtutes conservat calcedonius. 116.c.
Virtutes saphyri. impedit luxuria. 122.b.
Visum clarificat. fel pelicani. cum equo
pondere mellis. 61.c.
Visum mire clarificat quam herba que dicitur
euforbia. 106.a.
Visum fovet achates. 114.c.
Visum se portantium acuit optallius lapis.
et visum circumstantium perturbat anrusia (?). ut
non videant que coram eis fiunt. 120.c.
Visum conservat smaragdus. 122.c.
Visum clarificat. aloe epaticum. 129.c.
Visum ledit allium. et ebetat. 130.a.
Visum clarificat sucus absinthii potatus. 130.c.
Visum ledit cepe comestum. 134.b.
Visum clarificat. centaurea. 136.a.
Visum clarificat sucus herbe proprietate.
136.d. Visum dat pulvis magnetis. 119.d.
Visum acuit feniculus. 140.a.
Visum nocet lactuca. 148.c.
Visum ebetat. comestio porri. 153.a.
Visum acuit ruta cruda. comesta. 155.b.
Visum clarificat. lacrima vitis. 161.b.
Visum acuit gingiber. et fumum suum te-
ni in oculis. attenuat et consumit. Et hoc
facit melius comestum. quam silvestre. 168.c.
Visum clarificat. fel hyrci (?) et pinnum (?).
et tela corrodit. 18A.c.
Vitam prestare non potest. aliquod lignum in para-
diso terrestri. 10A.d.
Vitri proprietates. 123.d.
Vitrum fit ex cinere fagi. quibusdam
appositis. 138.c.
Vitrie insule proprietates. 113.b.
Vitis proprietates. 160.c.
Vitis agrestis proprietates. 161.b.
Vitulaminis proprietates. 161.b.c.
Vituli proprietates. 195. c.d.
Vitis infirmitates. medicina de [illegible]. 161.d
Ulcera sanat pulvis ferri
de nitro (?). 186.c.

Ulmi proprietates. 168.a.
Ulule proprietates. 82.d.
Umbre species et proprietates. 60.d.
Umbra fraxini matutina vel vesperti-
na. serpentes fugiunt. 138.b.
Umbra nucis nocet dormientibus sub ea.
18A.c.
Umbra taxi arboris. mortifera est sub
ea dormientibus. 198.b.
Uncia dicitur. 12. pars monete. 68.b.
Uncia. 220.d.
Uncie significatio. 221.d.
Unguenta corporum et crinium. et odores
quedam. pro in assyria reperta sunt. ex quibus
processit luxuria romanorum et grecorum. 9A.a.
Unguentum de auripigmento cum quibusdam
aliis. tollit pilos. 118.d.
Unguentum factum de stercore cocodrilli.
facit mulieres vetulas. iuvenes apparere.
182.b.
Unguentum optimum contra combusturas. fit
de vitellis ovorum. 218.a.
Uncti suco rute. a scorpionibus aut ve-
spis. aut apibus sive araneis. ledi non possunt. 154.
Uncti adipe leonis. tuti sunt ab aliis [illegible]. 188.d
Ungues distinctos (?) et deformes. facit
cadere unguentum de auripigmento. ut
recrescant meliores. quibusdam aliis appo-
sitis. 118.d.
Unum dicitur mundus. 214. abcd.
Vox masculorum mutatur quando mutilantur. 9.d.
Vox masculorum gravior est quam feminarum. et
femine. quam iuvenum. et ratio est. 9.d.
Vocis pulchre et laudabilis proprietates. 9.d.
Voce pulchra plus excitantur boves ad la-
borandum. quam stimulo. 10.a.
Voce delectabili audita. etiam aves alique
capiuntur. 10.a.
Vocis mutatio in pueris et etate. 34.c.
Vocem clarificat et raucedine [illegible] non
permittit. calcofanus lapis in ore gestatus.
119.b.
Vocem clarificat. carice comeste. 138.c.
Vocem clarificat [illegible]. si sit bene maturum.
140.c.
Vocem clarificat [illegible]. 168.c.
Vocem sua lupus aufert hominis quem prior videt. 189.d.

Unicornis proprietates in litera R. sub dicitur
Rinoceron. 193.b.
Ungulare (?) [illegible] sub nomine
pomum (?). 128. d.

Vocē clarificat merō. 208. d.
ad Vocē leonis. ſequit̄ alia gradu. ⁊ ma-
gie. q̄n fecit circulū cū cauda. 188. d.
Volucres capiūt̄ cantu. 10. a.
Vomitus cū aqua calida. g̃nat̄ nimiū
crapulatis. 31. b.
Vomitus bonus ⁊ malus. 39. d.
Vomitus cauſa ⁊ cura. 39. d.
Vomitū cauſū excitat ferrugo. q̄ alīi
in vino morit̄. niſi pulu̾e adamātis.
aut aqua ī qua p̄ noctē iacuit. eius vio-
lentia reprimit̄. 118. a.
Vomitū colericū reſtringit balauſtia
ſi decta ī aceto. cū ſpongia ſup ſtomachi
regionis apponat̄. 132. a.
Vomitū reprimit cinamomū. 129. a.
Vomitus ⁊ abhominac̄ones ſtomachi conſtrictiue
conſtringit̄. et reumā mitigant̄ ⁊ confortat̄.
183. d.
Vomitū q̄ debilitate inuat̄ retentiue.
ſedat mēta ī aceto decta. 197. b.
Vomitū colericū reprimit pira ſilue-
ſtria ſi decta ī aqua fluuiali. ſup ſto-
machū apponat̄. 141. d.
ad Vomitum ſanguis. dedit ypocras ad
potandū. ſucū porri. 143. a.
Vomitū colericū. tollit zuchara roſa-
cea. 153. d.
Vomitū ſiſtit radix ſalicis ī vino d-
cocta. 156. b.
Vpupe auis p̄prietates. 82. d.
Vpupe lapis ſi ſuerit ī ſecreto cōpoſitionis ſup
no. ſtā capita tormētis ſuppoſitus. facit
ipm̄ loq̄ que ſompniat. ⁊ auget ſtatus
mala. 121. d.
Vreolus. 220. d.
Vrina valet ad multa. 16. d.
ad Vrinandū valet anetū. 129. d.
Vrinare nō valentib; ⁊ calculoſis.
valet alliū comeſtū. 130. a.
Vrinā mouet. ſemē cedri. 132. b.
Vrinā puocat. comeſtus capparis. 133. d.
Vrinam puocat. cepe comeſtū. 134. b.
Vrinā puocat. eruca. 137. c.
Vrinā puocat ſucus feniculi. 140. a.
Vrine difficultati ſubuenit ſucus ra-
dicis et corticis mirti maioris exteri-
us ⁊ potui datus ad q̄titatē vnius
drachme. 197. c.
Vrina nigra aliquū ſignificat mortē. aliquū ſa-
nitatē. ſ; diuſimode. 203. b.
Vrinā puocat. ſemē vrtice. maxime
mixtū melli ⁊ pipi. 168. ab.
Vrne ſignificatio. 219. bc.
Vrſi p̄prietates. 195. d.
Vrtice p̄prietates. 168. a.
Vter. 220. d.
ad Vſta loca valet folia lilii. decocta ⁊ ī
poſita. 188. a.
Vue tumorē reprimit. ⁊ ipm̄ reuocat
aſcendentē. pulus roſar̄. quib; ca aſpgit̄.
153. d.
Vue ſpēs ⁊ p̄prietates. 161. d.
Vue immature p̄prietates. 162. a.
Vue paſſe p̄prietates. ⁊ modus fiendi.
163. d.
Vulnus nō ſinit ſentire pinguedo. vt
patet ī balena. 90. a.
Vulnera grandia cruenta ⁊ ſordida.
allia comeſtū purgat ⁊ conglutinat ⁊
ſanat. ſi pulus allii combuſti ſuppāt̄. 130. b.
Vulnera conſolidat. pulus balauſtie. 132. a.
Vulnera cōſolidat. radix centauree. 136. a.
Vulnera ſanat. folia lilii. cocta ī vino.
188. a. ¶ Vulnera ⁊ ulcera ſuauit̄ ſanat. pulus
Vulnera famoſa mūdat ⁊ dſiccat. ſu-
cus plantaginis. 142. c.
Vulnera ſanat porrū. ſi cōtritū cū
melle. ſup ea emplaſtret̄. 143. a.
Vulnera recentia cito claudit ⁊ ſanat.
porrū cū ſale mixtū. 143. a.
Vulnera ulceroſa cōſolidat. pulus
ſalicis combuſti. 156. a.
Vulnera ſordida mūdant folia vrtice
cū ſale contrita. et cuimint. 168. a.
Vulnus putrefactū. ſanat gigania. ⁊
mūdificat. decocta cū ſemine. cortice
⁊ radice. 168. b.
Vulnera capreoli. ſagittā ſi inſixā.
extrahūt pulegio. 178. bc.
Vulnerib; putridis ⁊ corroſiuis. me-
detur cornu caprinū inueteratū. 178. d.
Vulnera obducūt ⁊ ſanant. pelle ca-
prina recente. 178. d.
Vulpis p̄prietates. 197. c. ¶ Vulpis ānguilla vide ſupra
Vuinlandie regionis p̄prietates. 113. b.
Vulturis p̄prietates. 82. b.

filicis mirto. 186. c.

mōtis 12[illegible] d.

Vulue ſtillata. ſubuenit anis aneta. 5
aſſpiens. 7 ſpus reſumit et deſiccat. 129. d.
Vulita cadentes reſumit fomitu de
coctionis yſopi in aqua. 123. a.
Yroris proprietates. 29. b.
Yroris caſtitatem poteſt uir deprehendere
cum adamante ipſius capiti ſuppoſito. 114. b.
Yroribus reconciliat uiros magnes. 119. d.
Yrorem tenent conſuetudo ſcire magnes ſi
caſta ſit. et ho. ſuppoſitus capiti ipſius
119. d.

Yades ſtelle. multas habent proprietates. 59. a.
Ychaties inſule proprietates. 104. a.
∴ Ydropicos iuuat aqua ſalſa. 28. b.
Ydropiſis. ſpecies. ſigna. cauſe. et cura. 81. b.
Ydropiſim curat lapis q. d. kacam. 119. b.
Ydropicis opitulatur merum. 120. b.
Yacadis lapidis proprietates. 128. a.
Ydropiſim preuenit. et in principio curat.
aloe epaticum. 129. e.
Ydropicis ſubuenit appium eius. 130. d.
Ydropiſim curat cinamomum. 133. a.
Ydropicos curat centaurea decocta in ui
no cum abſinthio. 139. e.
Ydropicis ualet eſula. 138. e.
Ydropicos curat radix feniculi cum
uino cocta. 120. a.
Ydropiſim ualet puluis yſopi. 123. b.
Ydropiſi mouet quedam ſpecies lactuce. 128. e.
Ydropiſim frigidam curat lappa. 124. a.
Ydropicis ualet comeſtio lenticularum. ſi
ſine corticibus comedantur. 124. a.
Ydropicis ſubuenit petroſilium. 142. d.
Ydropicos iuuat plantago. 142. e.
Ydropiſim curat porrum. 143. a.
Ydropicis ſubuenit herba que dicitur radix.
148. bc.
Ydropiſim ex frigida ualet ſucus
ſambuci. 146. a.
Ydropicos curat ſinapis. 148. b.
Ydropicos curat radix lambruſce cocta
in aqua pluuiali. et mixta uino. 157. b.
Ydropicis ſingulare remedium eſt. ſi
inuoluti cum aceto. ſi inde ad ſo
lem ponantur. 186. a.
∴ Ydria. 220. a.
Yliaca doloris. cura et cauſa. 80. d.b.e.d.
Yliorum dolorem mitigat allium comme
ſtum. et tubera. ſi decoctum et mundatum. et
cum eo decoctum. ſuper locum doloris ad mo
dum emplaſtri apponatur. 130. a.
Yliacam paſſionem curat bulſamus. 131. e.
Yliacam paſſionem ualet puluis ligni
pomi et foliorum cypreſſi. et decoctum
eorum. ſi cum aqua pluuiali temperatus.
detur ministret infirmo. 132. e.
Yliacam paſſionem curat. oleum iunipe
rinum. ſi partes dolentes inde inungantur. 123. a.

Yliorum dolor accidit equis. Cuius signum est quod membra posteriora adunantur per constrictionem et abſcinditur a comeſtione. Et ſi tunc minuitur, ſanatur. 183. d.
Yndie proprietates. 103. c.
Ypocras medicus natus fuit in Choa inſula. 100. d.
Yris quo generatur et eius proprietates. 41. c.
Yris lapidis proprietates. 119. b.
Yrachiten lapidis proprietates. 129. a.
Yſopi proprietates. 183. a
Yſpanie proprietates. 109. c.
Ytalie proprietates. 109. b.
Y

Z

Zeduarii proprietates. 159. c.
Zeugie regionis proprietates. 113. c.
Zimiech lapidis proprietates. 129. ab.
Zinginites lapidis proprietates. 129. b.
Zinziberis proprietates. 159. bc.
Ziphei montis proprietates. 94. b.
Zodiaco. 90. d.
Zuchara roſacea valet ad multa. 183. d
Zuchari proprietates. 159. c.
Zizanie herbe proprietates. 159. b.
Zinziber conſervat diu inter piper. 159. c.
Z

Incipit tabula sup librum proprietatum. sm ordinem librorum et capitulorum. Liber proprietatum diuiditur in. 19. libros.

In primo tractat de deo et noibz diuinis. q dicunt de deo. ut quo ad essentiam. ut psonam. ut quo ad essentiam. sm ipsitatem. Et h capita.

In po de de eternitate dei.

In. 2. d unitate. trinitatis quo ad natam et distinctione quo ad psonas

In. 3. d dia essentia.

In. 4. d noibz.

In. 5. d quatr dia essentia noiatur.

In. 6. de noibz essentialibz.

In. 7. d noibz concretis

In. 8. d noibz medijs.

In. 9. d noibz adiectiuis.

In. 10. d connotatiuis.

In. 11. d noibz connotantibz respectum.

In. 12. d noibz ptatiuis.

In. 13. d noibz psonalibz.

In. 14. d noibz notionalibz.

In. 15. d pprietatibz diuine essentie.

In. 16. d

In. 17. d. p. noibz deo appriatis.

In. 18. d noibz transumptiuis.

~~In. 19.~~

Incipit lib scds. i quo tractat de pprietatibz angelorum. tam bonorum qm malorum. i gnali. et i spali. Et hec capitula

In primo tractat de.

Incipit lib. 3. i quo tractat de pprietatibz aie racionalis. quo ad nature sue simplicitatem et quo ad uirtutum suarum diuersitatem. et de eius unione et opatione i corpore. pro conferre eius formam et pfectionem. Et hec capta

In primo tractatur de

Incipit lib. 4. in quo tractatur de proprietatibus substantie corporee. scilicet de elementis et elementaribus qualitatibus. ex quibus componitur omne corpus. et de .iiii. humoribus ex quibus componitur corpus tam hominum quam brutorum. Et hec capitula

In primo tractatur de

Incipit lib. 5. in quo tractatur de humano corpore. et singulis eius partibus. de quibus facit mentionem sacra scriptura. Et hec capitula

In primo dicitur de capite.
In .2. de cerebro.
In .3. de caluaria.
In .4. de oculo.
In .5. de
In .6. de pupilla.
In .7. de ciliis.
In .8. de superciliis.
In .9. de fronte. Ca. de tympore .10. Ca. de aure .11.
In .12. de naso.
In .13. de genis.
In .14. de barba.
In .15. de madibula.
In .16. de labiis.
In .17. de mento.
In .18. de ore.
In .19. de dentibus.
In .20. de lingua.
In .21. de saliua.
In .22. de uoce.
In .23. de gutture.
In .24. de brachiis.
In .25. de manibus.
In .26. de digitis.
In .27. de ungula.
In .28. de latere.
In .29. de dorso.
In .30. de pectore.
In .31. de mamilla.
In .32. de pulmone.
In .33. de corde.
In .34. de hanelitu.
In .35. de stomacho.
In .36. de epate.
In .37. de felle.
In .38. de splene.
In .39. de intestinis.
In .40. de renibus.
In .41. de uesica.
In .42. de urina.
In .43. de uentre.
In .44. de umbilico.
In .45. de genitalibus.

Capitulum 46 de matrice.
Capitulum 47 de natibus.
Capitulum 48 de femore.
Capitulum 49 de genibus.
Capitulum 50 de cruribus.
Capitulum 51 de pedibus.
Capitulum 52 de planta pedis.
Capitulum 53 de calcaneo.
Capitulum 54 de ossibus.
Capitulum 55 de medulla.
Capitulum 56 de cartillagine.
Capitulum 57 de nervis.
Capitulum 58 de venis.
Capitulum 59 de carne.
Capitulum 60 de pinguedine.
Capitulum 61 de cute.
Capitulum 62 de pilis.
Capitulum 63 de capillis.
Incipit liber VI in quo tractatur de etatibus. Et habet capitula.
Capitulum primum dicitur de etate in communi.
Capitulum 2 de morte.
Capitulum 3 de infantie etate.
Capitulum 4 de puero masculo qui generatur in dextro latere et femina in sinistro.
Capitulum 5 de puero secundum suas proprietates.
Capitulum 6 de puella.
Capitulum 7 de matre.
Capitulum 8 de filia.
Capitulum 9 de nutrice.
Capitulum 10 de obstetrice.
Capitulum 11 de ancilla.
Capitulum 12 de masculo.
Capitulum 13 de viro.
Capitulum 14 de patre.
Capitulum 15 de filio.
Capitulum 16 de filio nequam.
Capitulum 17 de filio bono.
Capitulum 18 de domino bono.
Capitulum 19 de domino malo.
Capitulum 20 de cibo.
Capitulum 21 de potu.
Capitulum 22 de ordine cibi et potus.
Capitulum 23 de cena.
Capitulum 24 de sompno.
Capitulum 25 de sompniorum figurationibus et diversitatibus.
Capitulum 26 de vigilia.
Capitulum 27 de diversis causis sompniorum.
Capitulum 28 de exercitio.
Capitulum 29 de quiete.
Incipit liber VII in quo tractatur de infirmitatibus et veneniis. Et habet capitula.
Capitulum primum dicitur de capitis passionibus.
Capitulum 2 de emigranea. Capitulum 3 de inmoderato fluxu reumatis.
Capitulum 4 de amentia sive frenesi.
Capitulum 5 de mania.
Capitulum 6 de cecitate sive stupore mentis.
Capitulum 7 de vertigine.
Capitulum 8 de vigilia que est insompnietas.
Capitulum 9 de morbo caduco.
Capitulum 10 de sternutatione.
Capitulum 11 de capitis tremore.
Capitulum 12 de spasmo.
Capitulum 13 de paralisi.
Capitulum 14 de dolore oculorum.
Capitulum 15 de macula oculorum sive albugine sive panno.
Capitulum 16 de cerusula (?) sanguinis in oculo.
Capitulum 17 de fluxu lacrimarum.
Capitulum 18 de causa defectus visus.
Capitulum 19 de cecitate et privatione visus.
Capitulum 20 de surditate.
Capitulum 21 de polipo.
Capitulum 22 de fluxu sanguinis in naribus.
Capitulum 23 de fetore oris.
Capitulum 24 de dolore dentium.
Capitulum 25 de passione lingue.
Capitulum 26 de raucedine vocis et cura.
Capitulum 27 de squinantia.
Capitulum 28 de asmate.
Capitulum 29 de sputo.
Capitulum 30 de ptisi.
Capitulum 31 de tremore sive cardiaca passione.
Capitulum 32 de febribus in communi.
Capitulum 33 de effimera.
Capitulum 34 de febre ethica.
Capitulum 35 de febre putrida.
Capitulum 36 de significationibus febrium putridarum.
Capitulum 37 de febribus interpolatis.
Capitulum 38 de febre terciana.
Capitulum 39 de febre quartana.
Capitulum 40 de febre continua.
Capitulum 41 de febre continua et cotidiana.
Capitulum 42 de oppilatione.
Capitulum 43 de passionibus stomachi.
Capitulum 44 de bolismo.

Cap(itulum) 54. de singultu.
Cap. 56. de uomitu.
Cap. 57. de cau(sis) doloris stom(achi).
Cap. 58. de dolore et tortura intestinorum.
Cap. 59. de diversis passionibus uentris.
Cap. 40. de lienteria.
Cap. 41. de dyarreria.
Cap. 42. de ydropisi.
Cap. 43. de hycterina.
Cap. 44. de emoroidis.
Cap. 45. de dolore renum.
Cap. 46. de arthetica.
Cap. 47. de gutta sciatica.
Cap. 48. de potagra.
Cap. 49. de apostemate.
Cap. 50. de ulceribus que dicuntur uesicule.
Cap. 61. de pustulis siue papulis.
Cap. 62. de scabie.
Cap. 63. de impetagine.
Cap. 64. de lepra.
Cap. 65. de morphea.
Cap. 66. de uenenis.
Cap. 67. de morsu canis rabidi.
Cap. 68. de remediis contra uenena.
Cap. 69. de prudentia medicorum et contra infirmitatem.
Cap. 70. de medicina attinentia.

Incipit lib(er) 8. in quo tractatur de mundo et corporibus celestibus. Et hec capitula.
Cap. primo de mundo.
Cap. 2. de celo et eius partibus.
Cap. 3°. de celo empyreo.
Cap. 4°. de ethere.
Cap. 5. de spera celi.
Cap. 6. de circulis celi.
Cap. 7. de galaxia.
Cap. 8. de zodiaco.
Cap. 9. de natura signorum celestium 12. et eorum ordine.
Cap. 10. de motu planetarum.
Cap. 11. de saturno.
Cap. 12. de ioue.
Cap. 13. de marte.
Cap. 14. de sole.
Cap. 15. de uenere.
Cap. 16. de mercurio.
Cap. 17. de luna.
Cap. 18. de capite et cauda draconis.
Cap. 19. de cometa stella.
Cap. 20. de ... stellis.
Cap. 21. de polo.
Cap. 22. de arturo.
Cap. 23. de orione.
Cap. 24. de yadibus.
Cap. 25. de pliadibus.
Cap. 26. de canicula stella.
Cap. 27. de luce.
Cap. 28. de splendore.
Cap. 29. de lumine.
Cap. 30. de radio.
Cap. 31. de umbra.
Cap. 32. de tenebra.

Incipit liber nonus. in quo tractatur de tempore et partibus temporis. Et hec capitula.
Cap. 1. de motu et mensura motus.
Cap. 2°. de tempore.
Cap. 3. de anno solari.
Cap. 4. de anno lunari.
Cap. 5. de uere.
Cap. 6. de estate.
Cap. 7. de autumpno.
Cap. 8. de hyeme.
Cap. 9. de mense.
Cap. 10. de ianuario.
Cap. 11. de febr(uario).
Cap. 12. de martio.
Cap. 13. de apri(li).
Cap. 14. de madio.
Cap. 15. de iunio.
Cap. 16. de iulio.
Cap. 17. de aug(usto).
Cap. 18. de septemb(ri).
Cap. 19. de octub(ri).
Cap. 20. de nouemb(ri).
Cap. 21. de decemb(ri).
Cap. 22. de
Cap. 23. de ebdomada.
Cap. 24. de aurora.
Cap. 25. de meridie.

In. 26. de uespera.
In. 27. de nocte.
In. 28. de sabbato.
In. 29. de neomenia.
In. 30. de septuagesima.
In. 31. de sexagesima.
In. 32. de quinquagesima.
In. 33. de xl^a.
In. 34. de pascha.
In. 35. de penthecoste.
In. 36. de scenophegia.
In. 37. de enchenia.
Incipit lib. x. in quo tractatur de materia et forma. et de earum proprietatibus et elementis. Et habet capitula.
In primo tractatur de materia et forma.
In. 2. de proprietatibus forme.
In. 3. de elemento in generali.
In. 4. de igne.
In. 5. de flamma.
In. 6. de fumo.
In. 7. de carbone.
In. 8. de scintilla.
In. 9. de fauilla.
In. 10. de cinere.
Incipit lib. xi. in quo tractatur de aere et passionibus eius. Et habet capitula.
In primo tractatur de aere.
In. 2. de impressionibus que fiunt in aere ex uaporibus calidis et siccis.
In. 3. de uentorum diffinitione.
In. 4. de uentorum nominatione.
In. 5. de nubis generatione.
In. 6. de yride siue arcu celesti.
In. 7. de rore.
In. 8. de pluuia.
In. 9. de gutta siue stilla.
In. 10. de pruina.
In. 11. de grandine.
In. 12. de [illegible]
In. 13. de nebula.
In. 14. de [illegible] tonitruo.
In. 15. de [illegible]atione.
In. 16. de fulmine.
In. 17. de aura.
Incipit lib. xii. in quo tractatur de auibus in generali et in speciali. Et habet capitula.
In primo tractatur de auibus in communi.
In. 2. de aquila.
In. 3. de anapitre.
In. 4. de alieto.
In. 5. de apibus.
In. 6. de butone.
In. 7. de columba.
In. 8. de coturnice.
In. 9. de ciconia.
In. 10. de cornice.
In. 11. de coruo.
In. 12. de cigno.
In. 13. de culice.
In. 14. de cicada.
In. 15. de fenice.
In. 16. de grue.
In. 17. de gallo.
In. 18. de gallo gallinacio.
In. 19. de gallina.
In. 20. de grife.
In. 21. de herodio.
In. 22. de hyrundine.
In. 23. de kaladrio.
In. 24. de lario.
In. 25. de locusta.
In. 26. de mergulo.
In. 27. de miluo.
In. 28. de nicticorace.
In. 29. de onocrotallo.
In. 30. de pellicano.
In. 31. de perdice.
In. 32. de pauone.
In. 33. de passere.
In. 34. de strutione.
In. 35. de turture.
In. 36. de uulture.
In. 37. de ulula.
In. 38. de upupa.
In. 39. de uespertilione.
Incipit lib. xiii. in quo tractatur de aqua et eius differentiis. et eius ornatu s. de piscibus. Et habet capitula.
In primo tractatur de aque proprietatibus et differentiis in generali.
In. 2. de fonte.

¶ In .2. de puteo.
¶ In .3. de fluuio.
¶ In .4. de amne.
¶ In .5. de geon flumine.
¶ In .6. de tygride.
¶ In .7. de eufrate.
¶ In .8. de flumine qđ dr̄ torrens.
¶ In .9. de iordane flumine.
¶ In .10. de abana et pharphar.
¶ In .11. de gagam fluuio.
¶ In .12. de lacu.
¶ In .13. de lacu tyberiadis.
¶ In .14. de piscina.
¶ In .15. de riuo.
¶ In .16. de fluctu.
¶ In .17. de gurgite.
¶ In .18. de tramite.
¶ In .19. de alluuione.
¶ In .20. de abysso.
¶ In .21. de mari.
¶ In .22. de mari magno.
¶ In .23. de pelago.
¶ In .24. de gutta.
¶ In .25. de spuma.
¶ In .26. de piscibꝫ in generali.
¶ In .27. de murena.
¶ In .28. de ostrea.
¶ In .29. de delphyno.
¶ In .30. de carulhao. siue carbone.
¶ In .31. de porco marino.
¶ In .32. de pisce ypotamo.
¶ In .33. de pisce fistre.
¶ In .34. de pisce delphyno.
¶ In .35. de pisce affero.
¶ In .36. de pisce echeneis. q naue sistit.
¶ In .37. de pisce mugili.
¶ In .38. de de estauro.
¶ In .39. de congro.
¶ In .40. de cancro.
¶ In .41. de ostrea.
¶ In .42. de conchilibꝫ.
¶ In .43. de balena et ceto.
¶ Incipit lib. xiiij. in quo tractat de terra et eius ptibꝫ. Et hec capla.
¶ In pmo tractatur de terra.
¶ In .2. de montibꝫ.
¶ In .3. de arach mōte.
¶ In .4. de mōtibꝫ bethel.
¶ In .5. de gauaiſo mōte.
¶ In .6. de monte ebal.
¶ In .7. de mōte hermon.
¶ In .8. de monte ebron.
¶ In .9. de mōtibꝫ ethyopie.
¶ In .10. de ethna mōte.
¶ In .11. de monte esau.
¶ In .12. de monte effraym.
¶ In .13. de fasga monte.
¶ In .14. de phegor mōte.
¶ In .15. de monte galaad.
¶ In .16. de garizim.
¶ In .17. de montibꝫ gelboe.
¶ In .18. de golgotha monte.
¶ In .19. de gnas colle.
¶ In .20. de monte ephron.
¶ In .21. de montibꝫ isrl'. ¶ In .21. d mōtib' is…
¶ In .22. de monte carmelo.
¶ In .23. de monte libani.
¶ In .24. de monte moria.
¶ In .25. de nebo monte.
¶ In .26. de monte hor.
¶ In .27. de monte oliueti.
¶ In .28. de mōte olimpo.
¶ In .29. de monte oreb.
¶ In .30. de monte parnaso.
¶ In .31. de montibꝫ ripheis.
¶ In .32. de rupibꝫ altissimis.
¶ In .33. de sephar monte.
¶ In .34. de segor monte.
¶ In .35. de monte synai.
¶ In .36. de monte syon.
¶ In .37. de monte selmon.
¶ In .38. de monte sophyn.
¶ In .39. de mōte sanyr.
¶ In .40. de monte seez.
¶ In .41. de monte sermon.
¶ In .42. de monte seyr.
¶ In .43. de monte thabor.
¶ In .44. de monte zyph.
¶ In .45. de colle.
¶ In .46. de ualle.
¶ In .47. de campo.
¶ In .48. de agro.
¶ In .49. de prato.
¶ In .50. de pascuis.
¶ In .51. de deserto.
¶ In .52. de heremo.
¶ In .53. de antro.
¶ In .54. de fossa.
¶ In .55. de spelunca.
¶ In .56. de cauerna.
¶ In .57. de

Incipit lib. 15. in quo tractatur de orbe diuidendo ipsum in prouincias et partes aliquas sunt hec capitula.
Capitulum primo tractatur de orbis diuisione generali.
a. asya. Capitulum 2. de Asya.
a. asya. Capitulum 3. de Assyria.
Capitulum 4. de Arabia.
Capitulum 5. de Armenia.
Capitulum 6. de Arabia.
Capitulum 7. de Albania.
Capitulum 8. de Aerica.
Capitulum 9. de Achaia.
Capitulum 10. de Arcadia.
Capitulum 11. de Alania.
Capitulum 12. de Amazonia.
Capitulum 13. de Alemannia.
Capitulum 14. de Anglia.
Capitulum 15. de Aquitania.
Capitulum 16. de Andegauia.
Capitulum 17. de Aluernia.
Capitulum 18. de Apulia.
a. affrica. Capitulum 19. de Affrica.
Capitulum 20. de Asturia.
Capitulum 21. de Aragonia.
a. affrica. Capitulum 22. de Babilonia.
Capitulum 23. de Bactria.
Capitulum 24. de Beruna.
Capitulum 25. de Barbaria.
Capitulum 26. de Belgica.
Capitulum 27. de Bitinia.
Capitulum 28. de Britannia maiori.
Capitulum 29. de Britannia minori.
Capitulum 30. de Bractia.
Capitulum 31. de Boemia.
Capitulum 32. de Burgundia.
Capitulum 33. de Capadocia.
Capitulum 34. de Chaldea.
Capitulum 35. de Cedar.
Capitulum 36. de Caucia.
Capitulum 37. de Cantubria.
Capitulum 38. de Chananea.
Capitulum 39. de Campania.
Capitulum 40. de Cauca.
Capitulum 41. de Cilicia.
Capitulum 42. de Cypros insula.
Capitulum 43. de Creta grecie.
Capitulum 44. de Cyclades insula.
Capitulum 45. de Choa vel Cohos insula.
Capitulum 46. de Corsica.
Capitulum 47. de Dalmatia.
Capitulum 48. de Dacia.
Capitulum 49. de Delos insula.
Capitulum 50. de Donan regione.
Capitulum 51. de Europa. a. europa.
Capitulum 52. de Euilat prouincia.
Capitulum 53. de Ethyopia.
Capitulum 54. de Egypto.
Capitulum 55. de Ellade prouincia
Capitulum 56. de Eola insula.
Capitulum 57. de Franconia.
Capitulum 58. de Francia.
Capitulum 59. de Flandria.
Capitulum 60. de Fenicie prouincia.
Capitulum 61. de Frigia.
Capitulum 62. de Frisia.
Capitulum 63. de Fortunis insulis.
Capitulum 64. de Galilea.
Capitulum 65. de Galatia.
Capitulum 66. de Galicia.
Capitulum 67. de Gallia.
Capitulum 68. de Gade insula.
Capitulum 69. de Grecia.
Capitulum 70. de Getulia.
Capitulum 71. de Gorgonibus insulis.
Capitulum 72. de Gothia.
Capitulum 73. de Grado insula.
Capitulum 74. de Yndia.
Capitulum 75. de Hyrcania.
Capitulum 76. de Idumea.
Capitulum 77. de Iudea.
Capitulum 78. de Iberia.
Capitulum 79. de Ytalia.
Capitulum 80. de Yspania.
Capitulum 81. de Ybernia.
Capitulum 82. de Yslandia.
Capitulum 83. de Insula.
Capitulum 84. de Kartagine.
Capitulum 85. de Karinthia.
Capitulum 86. de Korsica.
Capitulum 87. de Lacedemonia.
Capitulum 88. de Lectonia.
Capitulum 89. de Lemonia.
Capitulum 90. de Licia.
Capitulum 91. de Lidia.

¶ In. 92. de Libia.
93 ¶ In. 93. de Lotoringia.
¶ In. 94. de Lusitania.
¶ In. 95. de Mauritania.
¶ In. 96. de Macedonia.
¶ In. 97. de Magnesia.
¶ In. 98. de Messia provincia.
¶ In. 99. de Mesopotamia.
¶ In. 100. de Media.
¶ In. 101. de Melos insula.
¶ In. 102. de Midia insula.
¶ In. 103. de Missena germanie.
¶ In. 104. de Mitilene.
¶ In. 105. de Nabatea.
¶ In. 106. de Norwegia.
¶ In. 107. de Normania.
¶ In. 108. de Numedia.
¶ In. 109. de Narbonensi provincia.
¶ In. 110. de Ophyr.
¶ In. 111. de Ollandia.
¶ In. 112. de Orcadi.
¶ In. 113. de Paradiso terrestri.
¶ In. 114. de Parthia.
¶ In. 115. de Palestina.
¶ In. 116. de Pamphylia.
¶ In. 117. de Panonia.
¶ In. 118. de Pathmos insula.
¶ In. 119. de Pentapoli.
¶ In. 120. de Persia.
¶ In. 121. de Pirenea provincia.
¶ In. 122. de Pigmea.
¶ In. 123. de Pictavia.
¶ In. 124. de Picardia.
¶ In. 125. de Ramachea.
¶ In. 126. de Ranthia.
¶ In. 127. de Rivalia.
¶ In. 128. de Rinconia.
¶ In. 129. de Romanorum provincia.
¶ In. 130. de Romania.
¶ In. 131. de Rodo insula.
¶ In. 132. de Ruthia.
¶ In. 133. de Sabea provincia.
¶ In. 134. de Samaria.
¶ In. 135. de Sambia.
¶ In. 136. de Sabaudia.
¶ In. 137. de Sardinea.
¶ In. 138. de Sarmatia.
¶ In. 139. de Samo insula.
¶ In. 140. de Saxonia.
¶ In. 141. de Sclauia.
¶ In. 142. de Spartiata.
¶ In. 143. de Seres provincia.
¶ In. 144. de Selandia.
¶ In. 145. de Semigallia.
¶ In. 146. de Senonensi gallia.
¶ In. 147. de Syria.
¶ In. 148. de Syrthimia.
¶ In. 149. de Sichia.
¶ In. 150. de Sicionia.
¶ In. 151. de Sicilia.
¶ In. 152. de Syrtes.
¶ In. 153. de Scotia.
¶ In. 154. de Suetia.
¶ In. 155. de Suevia.
¶ In. 156. de Tanathos insula.
¶ In. 157. de Trapobana insula.
¶ In. 158. de Trachia.
¶ In. 159. de Traconitide regione.
¶ In. 160. de Thessalia.
¶ In. 161. de Tenedos insula.
¶ In. 162. de Thile ultima insula occeani.
¶ In. 163. de Tripolitana regione.
¶ In. 164. de Tregatea regione.
¶ In. 165. de Troiana provincia.
¶ In. 166. de Thuscia.
¶ In. 167. de Turingia.
¶ In. 168. de Tutonia.
¶ In. 169. de Vasconia.
¶ In. 170. de Venetia.
¶ In. 171. de Vestfalia.
¶ In. 172. de Vironia.
¶ In. 173. de Vuinlandia.
¶ In. 174. de Vitria insula.

¶ Incipit liber 16. in quo tractatur de lapidibus et metallis. Et hec capitula.
¶ In primo tractatur de ornatu terre in generali.
¶ In. 2. de harena.
¶ In. 3. de argilla.
¶ In. 4. de alabastro.
¶ In. 5. de auro.
¶ In. 6. de auricalco.
¶ In. 7. de auripigmento.
¶ In. 8. de argento.

¶ In. 175. de Yselandia.
¶ In. 176. de Gougia.

¶ In. 9. de adamante.
¶ In. 10. de ametiſto.
¶ In. 11. de achate.
¶ In. 12. de albeſton.
¶ In. 13. de abſicto.
¶ In. 14. de alabandina gēma.
¶ In. 15. de argirite.
¶ In. 16. de aſtrion gēma.
¶ In. 17. de allectoria. ſiu̅ alleſtrio.
¶ In. 18. de aſterite.
¶ In. 19. de amatite.
¶ In. 20. de bittumīe.
¶ In. 21. de berillo.
¶ In. 22. de calculo.
¶ In. 23. de cote.
¶ In. 24. de calce.
¶ In. 25. de cemēto.
¶ In. 26. de carbūculo.
¶ In. 27. de criſopaſſo.
¶ In. 28. de calcedonio.
¶ In. 29. de criſolito.
¶ In. 30. de celidonio.
¶ In. 31. de criſtallo.
¶ In. 32. de ceraunio.
¶ In. 33. de corallo.
¶ In. 34. de corneolo.
¶ In. 35. de dyoniſio.
¶ In. 36. de dyadocos.
¶ In. 37. de ere.
¶ In. 38. de electro.
¶ In. 39. de echite.
¶ In. 40. de emathite.
¶ In. 41. de elitropia gēma.
¶ In. 42. de enidro.
¶ In. 43. de epiſtite.
¶ In. 44. de exacolitos.
¶ In. 45. de ferro.
¶ In. 46. de ferrugine.
¶ In. 47. de gleba.
¶ In. 48. de gēma.
¶ In. 49. de gagate.
¶ In. 50. de galactite.
¶ In. 51. de gelacia.
¶ In. 52. de gerachiten.
¶ In. 53. de iaſpide.
¶ In. 54. de iacincto.
¶ In. 55. de yride.
¶ In. 56. de yena gēma.
¶ In. 57. de kamen.
¶ In. 58. de kabrites.
¶ In. 59. de kalcophano.
¶ In. 60. de ligurio.
¶ In. 61. de lippara.
¶ In. 62. de margarita.
¶ In. 63. de magnete.
¶ In. 64. de melanite.
¶ In. 65. de menophite.
¶ In. 66. de mirrite.
¶ In. 67. de medo gēma.
¶ In. 68. de molochite.
¶ In. 69. de marmore.
¶ In. 70. de nitro.
¶ In. 71. de noſet.
¶ In. 72. de onichino.
¶ In. 73. de optallio.
¶ In. 74. de orite.
¶ In. 75. de petra.
¶ In. 76. de pario.
¶ In. 77. de praſſio.
¶ In. 78. de pirite.
¶ In. 79. de pionite.
¶ In. 80. de pauceron.
¶ In. 81. de plumbo.
¶ In. 82. de puluē.
¶ In. 83. de quirin.
¶ In. 84. de quandros.
¶ In. 85. de rubri.
¶ In. 86. de rabea.
¶ In. 87. de ſaphyro.
¶ In. 88. de ſmaragdo.
¶ In. 89. de ſardio.
¶ In. 90. de ſardonice.
¶ In. 91. de ſole gēma. uł ſolis gēma.
¶ In. 92. de ſilenite.
¶ In. 93. de ſtagno.
¶ In. 94. de ſulphure.
¶ In. 95. de ſale.
¶ In. 96. de topazio.
¶ In. 97. de turcoge.
¶ In. 98. de terra ſigillata.
¶ In. 99. de tartaro.
¶ In. 100. de uitro.
¶ In. 101. de ydachide.
¶ In. 102. de ydachiten.
¶ In. 103. de zimiech.
¶ In. 104. de zingnite lapide.

¶ Incipit liber 17. in quo tractatur de herbis et plantis. Et hec capitula.
¶ Primo tractatur de arbore in communi et de arborum diuisificatione.
¶ n. 2. de arbore aromatica.
¶ n. 3. de amigdalo. et ipsius diuisificatione.
¶ n. 4. de abiete.
¶ n. 5. de aloa.
¶ n. 6. de aloe.
¶ n. 7. de harundine.
¶ n. 8. de amomo.
¶ n. 9. de aneto.
¶ n. 10. de aniso.
¶ n. 11. de allio.
¶ n. 12. de absinthio.
¶ n. 13. de apio.
¶ n. 14. de aristologia.
¶ n. 15. de agno casto.
¶ n. 16. de artemisia.
¶ n. 17. de auena.
¶ n. 18. de balsamo.
¶ n. 19. de bdellio.
¶ n. 20. de buxo.
¶ n. 21. de balaustia.
¶ n. 22. de beta.
¶ n. 23. de cedro.
¶ n. 24. de cypresso.
¶ n. 25. de cyprio.
¶ n. 26. de cinamomo.
¶ n. 27. de cassia.
¶ n. 28. de cassia fistula.
¶ n. 29. de calamo usuali. [margin: ¶ n. 29. de calamo aromatico]
¶ n. 30. de calamo scriptuali.
¶ n. 31. de cappari.
¶ n. 32. de cardamomo.
¶ n. 33. de calamento.
¶ n. 34. de herba que dicitur caltex.
¶ n. 35. de carto.
¶ n. 36. de carica.
¶ n. 37. de cimino.
¶ n. 38. de coriandro.
¶ n. 39. de coloquintida.
¶ n. 40. de croco.
¶ n. 41. de cepe.
¶ n. 42. de cepe canino siue squilla.
¶ n. 43. de cucumere.
¶ n. 44. de cucurbita.
¶ n. 45. de celidonia.
¶ n. 46. de centaurea.
¶ n. 47. de dapne.
¶ n. 48. de diptamo.
¶ n. 49. de draguntea.
¶ n. 50. de dragancto.
¶ n. 51. de ebano.
¶ n. 52. de edera.
¶ n. 53. de elitropio.
¶ n. 54. de eleboro.
¶ n. 55. de esula.
¶ n. 56. de eruca herba.
¶ n. 57. de enula herba.
¶ n. 58. de epitimo.
¶ n. 59. de ebulo.
¶ n. 60. de ficu.
¶ n. 61. de fraxino.
¶ n. 62. de fago.
¶ n. 63. de faba.
¶ n. 64. de fenugreco.
¶ n. 65. de farre.
¶ n. 66. de farina.
¶ n. 67. de fermento.
¶ n. 68. de fimo terre.
¶ n. 69. de feniculo.
¶ n. 70. de ferula.
¶ n. 71. de feno.
¶ n. 72. de flagellis.
¶ n. 73. de fructu.
¶ n. 74. de germine.
¶ n. 75. de gramine.
¶ n. 76. de galbano.
¶ n. 77. de gutta.
¶ n. 78. de gariofilis.
¶ n. 79. de genesta.
¶ n. 80. de grano.
¶ n. 81. de gith.
¶ n. 82. de ilice.
¶ n. 83. de iunipero.
¶ n. 84. de ysopo.
¶ n. 85. de iacincto.
¶ n. 86. de iusquiamo.
¶ n. 87. de castanea.
¶ n. 88. de lauro.
¶ n. 89. de lentisco.
¶ n. 90. de lilio.
¶ n. 91. de lactuca.
¶ n. 92. de lappa.
¶ n. 93. de lappace.
¶ n. 94. de leguminibus.
¶ n. 95. de lente.
¶ n. 96. de lino.
¶ n. 97. de malo arbore.
¶ n. 98. de malo granata.
¶ n. 99. de moro.
¶ n. 100. de mirto.
¶ n. 101. de mirra.
¶ n. 102. de murra.
¶ n. 103. de mandragora.
¶ n. 104. de milio.
¶ n. 105. de menta.
¶ n. 106. de malla.
¶ n. 107. de nuce.
¶ n. 108. de nuce auellana.
¶ n. 109. de nuce muscata.
¶ n. 110. de nardo.
¶ n. 111. de olea.
¶ n. 112. de oleo.
¶ n. 113. de oleastro.
¶ n. 114. de ordeo.
¶ n. 115. de orizo.
¶ n. 116. de palma.
¶ n. 117. de palmite.
¶ n. 118. de spagina.
¶ n. 119. de platano.
¶ n. 120. de populo.
¶ n. 121. de pino.
¶ n. 122. de pinea.
¶ n. 123. de pice.
¶ n. 124. de piro.
¶ n. 125. de pruno.
¶ n. 126. de papiro.
¶ n. 127. de pululio.
¶ n. 128. de papauere.
¶ n. 129. de plantagine.
¶ n. 130. de petrosillo.

In .131. de pipere.
In .132. de pulegio.
In .133. de porro.
In .134. de quercu.
In .135. de quinquefolio.
In .136. de rosa.
In .137. de radice.
In .138. de raphano.
In .139. de resina.
In .140. rubo.
In .141. de ruta.
In .142. de salvia.
In .143. de salice.
In .144. de sambuco.
In .145. de siliore.
In .146. de storace.
In .147. de sicomoro.
In .148. de spina.
In .149. de lign. sethim.
In .150. de senecione.
In .151. de sepe.
In .152. de sude.
In .153. de siliqua.
In .154. de sinapi.
In .155. de semine.
In .156. de stipula.
In .157. de simila.
In .158. de scopa.
In .159. de stuppa.
In .160. de taxo.
In .161. de tabula.
In .162. de trabe.
In .163. de therebinto.
In .164. de thimus ligr.
In .165. de tirso.
In .166. de tignis.
In .167. de tritico.
In .168. de tipsana.
In .169. de tribulo.
In .170. de thimo herba.
In .171. de thimiamate.
In .172. de thure.
In .173. de vimine.
In .174. de virga.
In .175. de virgulto.
In .176. de vite.
In .177. de vite agresti.
In .178. de vitulamine.
In .179. de vinea.
In .180. de uva.
In .181. de uva immatura.
In .182. de vino.
In .183. de vino rubeo.
In .184. de vino novo.
In .185. de vino condito.
In .186. de vino pro dulci.
In .187. de vinacio.
In .188. de vinacia.
In .189. de uva passa.
In .190. de viola.
In .191. de ulmo.
In .192. de urtica.
In .193. de zizania.
In .194. de zinzibere.
In .195. de zeduario.
In .196. de zucaro.

Incipit lib. xviii. in quo tractatur de animalibus. Et hec capitula.

In primo agitur de animalibus in communi secundum eorum varias differentias.
In .2. de ariete.
In .3. de agno.
In .4. de agno anniculo.
In .5. de agna.
In .6. de apro.
In .7. de asino.
In .8. de angue.
In .9. de aspide.
In .10. de aranea.
In .11. de ape.
In .12. de bove.
In .13. de bubulco.
In .14. de bubalo.
In .15. de basilisco.
In .16. de botrace.
In .17. de bombece.
In .18. de camelo.
In .19. de cameleopardo.
In .20. de cameleone.
In .21. de capra.
In .22. de capreolo.
In .23. de capro.
In .24. de cane.
In .25. de canicula.
In .26. de catulis.
In .27. de castore.
In .28. de cervo.
In .29. de cerastre.
In .30. de cornu.
In .31. de cocodrillo.
In .32. de colubro.
In .33. de damula.
In .34. de dromedario.
In .35. de dypsa.
In .36. de dracone.
In .37. de equo.
In .38. de equa.
In .39. de poledro.
In .40. de elefante.
In .41. de eco.
In .42. de eruca ....
In .43. de faunis.
In .44. de feminis.
In .45. de fetante sive pariente.
In .46. de fetu.
In .47. de ficario.
In .48. de formica.
In .49. de formicaleone.
In .50. de fuco.
In .51. de grife.
In .52. de glire.
In .53. de grillo.
In .54. de hynnulo.
In .55. de hyrco.
In .56. de hyena.
In .57. de hericio.
In .58. de herminio.
In .59. de iuvenca.
In .60. de leone.
In .61. de leena.
In .62. de leopardo.
In .63. de lepore.
In .64. de lince.
In .65. de limace.
In .66. de lupo.

In. 67. de mulo.
In. 68. de mure.
In. 69. de muſtela.
In. 70. de migale.
In. 71. de murilego.
In. 72. de noctiluca.
In. 73. de onagro.
In. 74. de onocentauro.
In. 75. de orice.
In. 76. de oue.
In. 77. de panthera.
In. 78. de pardo.
In. 79. de piloſis.
In. 80. de pigargo.
In. 81. de pigmeis.
In. 82. de porco.
In. 83. de pediculis.
In. 84. de pulice.
In. 85. de rinocerote.
In. 86. de rana.
In. 87. de ſalamandra.
In. 88. de ſanguiſuga.
In. 89. de ſtellione.
In. 90. de ſerpente.
In. 91. de ſyrena.
In. 92. de ſcorpione.
In. 93. de ſile.
In. 94. de tauro.
In. 95. de tragelapho.
In. 96. de talpa.
In. 97. de taxo.
In. 98. de tygride.
106-a. In. 99. de tinea.
In. 100. de teredone.
In. 101. de teſtudine.
In. 102. de uacca.
In. 103. de uitulo.
In. 104. de urſo.
In. 105. de uulpe.
In. 106. de uerme.
In. 107. de uermiculo.
In. 108. de ueſpa.
In. 109. de tyro.

Incipit liber 19. in quo tractatur de accidentibus, ſcilicet de coloribus, ſaporibus etc. et habet capitula.

In primo agitur de colore in communi.
In. 2. de
In. 3. de materia coloris.
In. 4. de generatione coloris in alijs.
In. 5. de colorum me bi- diorum generatione.
In. 6. de generatione colorum in ſicca materia.
In. 7. de quinque coloribus intermedijs.
In. 8. de ſpeciebus colorum et quot ſunt de diſpoſitione corporum que ponunt lucem et de ſubſtantia colorum.
In. 9. de coloris mutatione.
In. 10. de
In. 11. de coloribus particularibus.
In. 12. de colore flauo.
In. 13. de colore pallido.
In. 14. de colore rubeo.
In. 15. de diffinitione colorum citrini, punicei et cerini.
In. 16. de colore croceo.
In. 17. de colore uineo.
In. 18. de colore puniceo.
In. 19. de colore uiridi.
In. 20. de colore liuido.
In. 21. de colore lauido.
In. 22. de colore indico.
In. 23. de colore nigro ſiue de nigredine et de eius generatione et operatione.
In. 24. de ſinopi.
In. 25. de ſirico.
In. 26. de minio.
In. 27. de ſinobrio.
In. 28. de praſin.
In. 29. de ſandiraca.
In. 30. de arſenico.
In. 31. de acta.
In. 32. de indico.
In. 33. de attramento.
In. 34. de melino.
In. 35. de ſtibio.
In. 36. de ceruſa.
In. 37. de ere uiridi.
In. 38. de purpura.
In. 39. de odoribus in communi.
In. 40. de effectu odorum.
In. 41. de fetoris generatione et operatione.
In. 42. de ſapore in communi.
In. 43. de

In. 44. de generatione ſaporis dulcis.
In. 45. quot concurrunt ad dulcem ſaporem et de eius effectu.
In. 46. de ſapore unctuoſo.
In. 47. de ſapore ſalſo.
In. 48. de ſapore amaro.
In. 49. de ſapore acuto.
In. 50. de ſapore acetoſo.
In. 51. de ſapore pontico.
In. 52. de ſapore ſtiptico.
In. 53. de ſapore inſipido qui dicitur ſapor nonus.
In. 54. de liquoribus in communi.
In. 55. de melle.
In. 56. de fauo mellis.
In. 57. de mulſo.
In. 58. de medone.
In. 59. de claria compoſitione.
In. 60. de de pigmento.
In. 61. de oximelle.
In. 62. de cera.
In. 63. de cereo.
In. 64. de lacte in communi.
In. 65. de lacte camelino.
In. 66. de lacte uaccino. In. 66. de lacte ca- no.
In. 67. de lacte pecorino.
In. 68. de lacte aſinino.
In. 69. de lacte caballino.
In. 70. de lacte porcino.
In. 71. de lacte prin uiano.
In. 72. de ſero.
In. 73. de butyro.
In. 74. de caſeo.
In. 75. de caſeo ueteri.
In. 76. de coagulo lactis.
In. 77. de quibuſdam humoribus tam humentibus quam liquoribus et rebus aliis inherentibus.
In. 78. de putredinis generatione et operatione.
In. 79. de generatione animalium per ouationem.
In. 80. de ouorum preparatione ad comedendum.

In .81. de ovis aspidum.
In .82. de ovis araneae.
In .83. de ovis aquile.
In .84. de ovis asininis.
In .85. de ovis anatinis.
In .86. de ovis alaude.
In .87. de ovis bubonis.
In .88. de ovis corvi.
In .89. de ovis cigni.
In .90. de ovis cocodrilli.
In .91. de ovis colube.
In .92. de ovis colub'.
In .93. de ovis draconis.
In .94. de ovis herodii.
In .95. de ovis formicarum.
In .96. de ovis gruis.
In .97. de ovis grifi.
In .98. de ovis gallinarum.
In .99. de ovis hyrundinum.
In .100. de ovis alectorum.
In .101. de ovis locustarum.
In .102. de ovis lacertarum.
In .103. de ovis milvi.
In .104. de ovis migali.
In .105. de ovis nisi.
In .106. de ovis cornicis.
In .107. de ovis pavonis.
In .108. de ovis pellicani.
In .109. de ovis passeris.
In .110. de ovis quisqualie.
In .111. de ovis rinatricis.
In .112. de ovis structionis.
In .113. de ovis turturis.
In .114. de ovis upupe.
In .115. de ovis vulturis.
In .116. de numeris.
In .117. de mensuris frugum et liquidorum.
In .118. de mensuris solidorum.
In .119. de ponderibus.

Auctoritates sequentes sunt super tabula proprietatum.

Abortivus. Job. 21. b. Bos eorum concepit et non abortivit.

Abhominabile. Ezechiel. 16. a. Fili hominis notas fac ierusalem abhominationes suas.

Acetum. Jo. 19. f. Sitio. Vas ergo positum erat aceto plenum. Illi autem spongiam plenam aceto = [marginal note: ysopo circumponentes obtulerunt ori eius. Cum ergo accepisset ihesus acetum dixit consummatum est.]

Adulter. Levitici. 20. c. Morte moriatur mechus et adultera.

Agnus. Jo. Ecce agnus dei, ecce qui tollit peccata mundi.

Ager. Levitici. 25. a. Sex annis seres agrum tuum et sex annis putabis vineam tuam, colligesque fructus eius etc.

Alabastrum. Luce. 7. f. Attulit alabastrum unguenti, et stans retro secus pedes eius.

Albus. Genesis. 30. e. Cunctum autem gregem unicolorem, id est album vel nigrum vellens, tradidit in manibus filiorum suorum.

Aloe. Jo. 19. g. Venit autem et Nicodemus qui venerat ad ihesum nocte primum, ferens mixturam mirre et aloes quasi libras centum.

Amicia.

Amarum. Judicum. 4. d. Potest amari obdulcorari et esse ad bibendum.

Amor. Proverbiorum. 6. a. Discurre, festina, amicum tuum suscita.

Animal. Ecclesiastici. 13. e. Omne animal diligit simile sibi.

Apis. Ecclesiastici. Brevis in volatilibus est apis.

Aqua. Jo. 4. Qui biberit ex aqua quam ego dabo ei non sitiet in eternum.

Aranea. Job. 8. e. Sicut tela aranearum fiducia eius, scilicet ypocrite.

Arbor. Luce. 19. a. Ascendit in arborem sicomorum ut videret ihesum.

Argentum. Actuum. 10. b. Nolite possidere aurum neque argentum neque pecuniam in zonis vestris.

Appetitus.

Avis. Deuteronomii. 22. b. Si ambulans per viam in arbore vel in terra nidum avis inveneris, et matrem pullis vel ovis desuper incubantem, non tenebis eam cum filiis, sed abire patieris, captos tenens.

Avis. Levitici. 22. f. Do[...] filius[?] ne et bove, aure et cauda amputatis, voluntarie offerre potes.

Aurum. Exodi. 25. a. Hec sunt que tollere debetis: aurum et argentum et es etc.

Asinus. Deuteronomii. 22. c. Non arabis in bove simul et asino.

Balsamum. Ecclesiastici. 24. d. Quasi balsamum non mixtum odor meus.

Basiliscus. Psalmus. Super aspidem et basiliscum ambulabis, et conculcabis leonem et draconem.

Bestie. Apocalipsis. 13. a. Vidi de mari bestiam ascendentem habentem capita .7. et cornua .10., et super cornua eius .10. diademata.

Bos. Ysaie. 1. a. Cognovit bos possessorem suum, et asinus presepe domini sui; israel autem non cognovit me.

Caducus. Actuum. Cadit et sic apparuit oculi eius.

Calculus. Apocalipsis. 2. Vincenti dabo manna absconditum, et dabo illi calculum candidum, et in calculo nomen novum scriptum, [quod nemo scit nisi qui accipit.]

Calamus. Psalmus. Lingua mea calamus scribe velociter scribentis.

Cancri.

Canis. Apocalipsis. 22. e. Foris canes et venefici et fornicatores etc.

Cantor. Ecclesiastes. 2. b. Feci mihi cantores et cantatrices, et delicias filiorum hominum etc.

Capilli. Luce. 7. g. Hec lacrimis rigavit pedes meos et capillis suis tersit etc. Et. 1. Cor. 11. Capilli pro velamine dati sunt.

Capere. Proverbiorum. 3. f. Dominus erit in latere tuo, et custodiet pedem tuum ne capiaris.

¶ Caput. Luc. 21. d. Levate capita vestra quoniam appropinquabit redemptio vestra.

¶ Castitas. Sap. 4. a. O quam pulchra est casta generatio cum claritate.

¶ Caro. Ro. 8. Prudentia carnis mors est. prudentia autem spiritus vita et pax.

¶ Cauda. Apoc. 12. Cauda eius trahebat tertiam partem stellarum celi. et misit eas in terram.

¶ Cecus. Si cecus ceco ducatum prestat. ambo in foveam cadunt.

¶ Celum. ps. Celum celi domino. terram autem dedit filiis hominum.

¶ Cepe. Num. xi. d. In mentem nobis veniunt cucumeres et pepones. cepe et allia.

¶ Cerebrum.

¶ Cibus. Eccl. 15. a. Cibabit illum pane vite et intellectus. et aqua sapientie salutaris potabit illum.

¶ Cinis. Job. Penitentiam ago in favilla et cinere.

¶ Cinnamomum. Eccl. 24. c. Sicut cinnamomum et balsamum aromatizans odorem dedi.

¶ Cogitatio. Sap. 1. a. Perverse cogitationes separant a deo. probata autem virtus corripit insipientes.

¶ Color. Tren. 4. a. Quomodo obscuratum est aurum. mutatus est color optimus.

¶ Columba. Gen. 8. b. Cum non invenisset columba ubi requiesceret pes eius. reversa est ad... in tarcha.

¶ Combustura. Dan. 3. g. Video viros quatuor solutos et ambulantes in medio ignis. et nihil corruptionis in eis est.

¶ Concipere. Ysa. 7. d. Ecce virgo concipiet et pariet filium.

¶ Corona. Sap. 4. a. In perpetuum coronata triumphat.

¶ Confundere. ps. Confunda me domine quoniam spes mea.

¶ Cor. Job 23. g. Deus mollivit cor meum. et omnipotens conturbavit me.

¶ Cornu. ps. Cornu eius exaltabitur in gloria.

¶ Crocum. Cant. 4. e. Crocus fistula et cinnamomum cum universis lignis libani. etc.

¶ Custodire. Eccl. 3. b. Tempus custodiendi et tempus abiciendi.

¶ Decor. Gen. 49. g. Lo velcto pro decor.

¶ Decipere. Judic. xi. c. Heu filia mi decepisti me. et ipsa decepta es.

¶ Demonium. Luc. xi. c. In digito dei eicio demonia.

¶ Dentes. Judic. 15. g. Aperuit dominus molarem dentem in maxilla asini. et egresse sunt... est ex eo aq largissime.

¶ Descendere. Job. 1. b. Descendit ignis de celo. et tactas oves puerosque consumpsit.

¶ Dies. ps. Dies diei eructat verbum.

¶ Digitus. Jo. 8. a. Digito scribebat in terra.

¶ Divinare. Ezech. 13. b. Videbant vana. et divinant mendacium.

¶ Dolor. Luc. 2. g. Pater tuus et ego dolentes querebamus te.

¶ Domestica. Act. 10. a. Vocavit duos domesticos suos et militem.

¶ Dulce. Cant. 4. Eloquium tuum dulce.

¶ Draco. Apoc. 12. b. Ecce draco magnus rufus habens capita 7. et cornua x.

¶ Ebrietas. Osee 4. e. Fornicatio et vinum et ebrietas auferunt cor.

¶ Eclipsis.

¶ Epar.

¶ Equus. 4. Reg. 3. b. Populus meus ut populus tuus et equi mei equi tui.

¶ Estas. Luc. 21. Scitis quia prope est estas.

¶ Facies. Eccles. 8. a. Sapientia hominis lucet in vultu eius. et potentissimus faciem eius commutabit.

¶ Febris. Heri hora septima reliquit eum febris.

¶ Femina. Levit. 27. b. Pro masculo dabuntur 50 sicli. pro femina triginta.

¶ Ferrum. Job. 28. a. Ferrum de terra tollitur. et lapis solutus calore in es vertitur.

¶ Fetor. Ysa. 3. g. Erit pro suavi odore fetor.

¶ Fetus. Job. 21. b. Vacca peperit et non est privata fetu suo.

¶ Ficus. Cant. 2. d. Ficus protulit grossos suos.

¶ Filius. Prov. 10. a. Filius sapiens letificat patrem suum.

¶ Flumen. ps. Flumen dei repletum est aquis.

¶ Fons. Gen. 2. b. Fons ascendebat de terra irrigans universam superficiem terre.

¶ Formica. Prov. 6. b. Vade ad formicam o piger et considera vias eius. et disce sapientiam etc.

¶ Fructus. A fructibus eorum cognoscetis eos.

¶ Fuge. Tob. 4. b. His
solus fugiebat consortia
hominum et pergebat ad templum.
¶ Fulgur. Job. 38. f.
Numquid mittes fulgura et ibunt
et revertentia dicent tibi ad-
sumus.
¶ Fumus. Job. 41. c.
Fumus eius egreditur
ut gemmis (?) incendentis (?).
¶ Fungus.

¶ Fuscina.

¶ Gallina.
Gallina congregat pullos
suos sub alas.
¶ Gallus. Mt. 26. g.
Gallus cantavit.
¶ Generare.

¶ Homo. Eccles. 7. g. Fecit
deus hominem rectum et ipse immiscuit
se infinitis questionibus.
¶ Humilitas.
Qui se humiliat exaltabitur.
¶ Ignis.
Ignem veni mittere in terram.

¶ Impregnare.
Ve pregnantibus et nutrientibus
in die illa.
¶ Incantatio. Deut. 18. c.
Non sit maleficus nec incantator
nec phitones consulat.
¶ Infirmitas. Jo.
Infirmitas hec non est
ad mortem.
¶ Lac.
Lac dedi vobis

¶ Lagena. Judith 9. c.
Ad Holofernem eius cum lagenis
vini potabilibus.
¶ Lacus. Dan. 14. e.
In lacu erant leones 7.

¶ Lapis. 1. R. 17. e. Elegit
sibi v. limpidissimos
lapides.
¶ Leo. Job.
Leo fortissimus bestiarum
ad nullius pavebit occursum.
¶ Lepra. Mt. 10. b. Le-
prosos mundate.

¶ Lingua.
Mors et vita in manibus
lingue.
¶ Luna. Eccl. 43. a.
Luna in omnibus in tempore suo
ostensio temporis.
¶ Lupus. Jo.
Lupus rapit et dispergit
oves.
¶ Lux.
Vos estis lux mundi.

¶ Luxuria. 1. Timoth. 4.
c. Que luxuriatur vivens
mortua est.
¶ Mamilla. Cant. 4. e.
Quam pulchre sunt mamme tue
soror mea sponsa.
¶ Mania.

¶ Mare. Ps. 88. d. Tu
confirmasti in virtute
tua mare.
¶ Masculus. Exo. 1. c.
Si masculus fuerit interficite
illum, si femina reservate.
¶ Matrix.

¶ Medicina. Job. 5. c.
Ipse vulnerat et medetur; percutit
et manus eius sanabunt.
¶ Mel. Levit. 2. d. Omnis
oblatio que offertur domino absque fermento
fiet; nec quicquam fermenti ac mellis.
¶ Mons. Ysa. 40. Super
montem excelsum ascende tu
qui evangelizas Syon.
¶ Mors. Sap. 1. g. Deus
mortem non fecit nec letatur in
perditione vivorum.

In holocausto? sacrificio domino.

¶ Mos. Mt. 8. c.
Motus magnus factus est in mari.
¶ Mulier. 1. Cor. 11. Debet
mulier velamen habere supra caput suum
propter angelos.
¶ Mundus. 1. Jo. 2. c. Si quis diligit
mundum non est caritas patris in eo. Quoniam
omne quod in mundo est concupiscentia carnis est et concupiscentia oculorum et superbia vite.
¶ Musca. Exo. 8. Corrupta
est terra ab huiusmodi muscis.

¶ Mutatio.
Hec mutatio dextere excelsi.

¶ Nervus. Judic. 16. b. Si septem
nervicis funibus necdum siccis et adhuc
humentibus ligatus fuero, infirmus ero ut ceteri homines.
¶ Oculus.
Oculus tuus nequam est quia
ego bonus sum.
¶ Odor. Gen. 27. d. Ecce odor
filii mei sicut odor agri pleni.

¶ Oleum. Ps. 44. d. Unxit te
deus deus tuus oleo letitie pre consortibus tuis.

¶ Os, oris. Ps. 48. a. Os meum
loquetur sapientiam et meditatio cordis
mei prudentiam.
¶ Ovis. Luc. 15. d. Inveni
ovem meam que perierat.

¶ Pax. Ps.
Pax multa diligentibus legem tuam
et non est illis scandalum.
¶ Palea.
Paleas comburet igne inextinguibili.

¶ Palatium. Mt. 2. a. Venerunt
sapientes ad dominum palatium q. d. iustorum
habitationem (?).
¶ Pariete. Luc.
Concipies et paries filium.

¶ Pati. Mt. 5. Beati qui persecutionem
patiuntur propter iustitiam etc.

¶ Pectus. Dan. 2. e. Huius
statue caput ex auro purissimo,
pectus autem et brachia de argento.
¶ Pes. Lavit
pedes discipulorum suorum.

¶ Pili. Gen. sic egimus
quod pilose manus similitudinem ma
ioris expresserant.
¶ Pinguedo. i. Reg. 14. c. Obla
tus est ei agnus pinguissimus tremens.
Et dixit agag. Siccine separat
¶ Piscis. Tob.
Exentera hunc piscem et fel et
iecur repone tibi.
¶ Planta. Gen. 2. b. Plantaverat
autem dominus deus paradisum voluptatis a principio.
in quo posuit hominem quem formaverat.
¶ Pluvia. Gen. 7. a. Ego pluam
super terram 40. diebus et 40. noc
tibus.
¶ Porcus. 2 Mac. 6. d. Eleaza
rum aperire cum ore compellebat
manducare carnes [illegible] porcinas.
¶ Pregnans.
Ve pregnantibus et nutrientibus in
die illa.
¶ Puer. Is. 12. b. Ecce puer
meus electus quem elegi. Et ponam spiritum
meum super eum.
¶ Puella.
Non est mortua puella sed dormit.

¶ Pulmo.

¶ Pulvis. Gen. 3. f. Pulvis es
et in pulverem reverteris.

¶ Reconciliare.
Vade prius reconciliari fratri tuo.
et tunc veniens offeres munus tuum.
¶ Rosa. Eccli.
Quasi plantatio rose in Ieri
cho.
¶ Sagitta. Ps. 17. c. Misit
sagittas suas et dissipavit eos.
fulgura multiplicavit et conturbavit eos.
¶ Sal. Mat. 5. b. Vos
estis sal terre.

¶ Sanguis. [illegible]

¶ Scabies. Leu. 22. f.
Si cecum fuerit si fractum si
cicatricem habens si papulas aut
scabiem aut impetiginem non of
feretis ea domino. neque adolebitis
ex eis super altare domini.

¶ Scorpio. Eze. 2. c.
Cum scorpionibus habitas.
¶ Semen. Mt. 13. c. Semi
navit bonum semen in agro suo.

¶ Senex. i. Reg. 8. Tu se
nuisti et filii tui non ambulant
in viis tuis. Constitue nobis regem.
¶ Serpens. Gen. 3. a. Ser
pens decepit me et comedi.
¶ Servus. Mt. 24.
Quis putas est fidelis servus et prudens
[illegible]
¶ Signum. Io. xi. Hic
homo multa signa facit.

¶ Sitis. Apoc. 22. g.
Qui sitit veniat et qui vult
accipiat aquam vite gratis.
¶ Sol. Ps. 18. b. In sole
posuit tabernaculum suum.

¶ Sopnus. Ier. 31. e. Qua
si de sopno suscitatus sum. et
sompnus meus dulcis michi.
¶ Stella. Bar. 3. g.
Stelle autem dederunt lumen in
custodiis suis.
¶ Sterilis. Gen. 24. d. B
precatusque est ysaach dominum
pro uxore sua eo quod esset sterilis.
¶ Surdus. Mt. xi. a.
Surdi audiunt.

¶ Tempestas. Ps. 68. a.
Veni in altitudinem maris
et tempestas demersit me.
¶ Terra. Ysa. xi. c. Re
pleta est terra scientia domini sicut
aque operientes.
¶ Venenum. Apoc. 22. g.
Foris canes et venefici et
fornicatores et impudici etc.
¶ Venter. Iob. a. b. Venter
meus [illegible]

¶ Venter. Luc.
Beatus venter qui te portavit
[illegible]
¶ Vermis. Ps.
Ego sum vermis et non homo.
¶ Vestis.
Quod hunc introisti non
habens vestem nuptialem

¶ Vitae. Apoc. 3. g. Qui vi
cerit dabo ei sedere mecum in
throno meo. sicut et ego vici.
¶ Vigilare. i. Pe. 4. c.
Estote itaque prudentes et vigi
late in orationibus. ante omnia autem mutuam
¶ Vinum. Io. Omnis
homo primum bonum vinum ponit. et cum
inebriati fuerint. id quod deterius est. etc.
¶ Virgo. i. Cor. 7. Qui in matri
monio iungit virginem suam bene facit
qui non iungit melius facit.
¶ Vitae. Apoc. i. Scribe ergo
que vidisti et que sunt. et que oportet fi
eri post hec.
¶ Umbra. Cant. 2. a. Sub
umbra illius quem desideraveram
sedi. et fructus eius dulcis gutturi meo.
¶ Unge. Mt. 6. c.
Unge caput tuum et faciem
tuam lava.
¶ Vox. Gen.
Vox quidem vox iacob est. sed
manus manus sunt esau.
¶ Vomens. Pro. 23. b. Cibos
quos comederas evomes. et per
des pulchros sermones tuos.
¶ Urina.

¶ Vulnera. Pro. 27. a. b. Meliora
sunt vulnera diligentis quam fraudu
lenta oscula odientis.
¶ Uxor.
Uxorem duxi. ideo non possum
venire.
¶ Ydropicus.

¶

amara morte. Et ait samuel. Sicut fecit absque liberis mulieres gladius tuus. sic absque liberis erit inter mulieres mater tua. Et in frusta concidit samuel agag coram domino.

Cum proprietates rerum sequantur substantias, secundum distinctionem et ordinem substantiarum erit ordo et distinctio proprietatum, de quibus adiutorio divino est presens opusculum compilatum. Utile mihi et forte aliis qui naturas rerum et proprietates per sanctorum libros necnon et philosophorum dispersas non cognoverunt, ad intelligendum enigmata scripturarum que sub symbolis et figuris proprietatum rerum naturalium et artificialium a spiritu sancto sunt tradite et velate, quemadmodum ostendit beatus Dionysius in ierarchia angelica dicens: Non est nobis aliter lucere divinum radium nisi in varietate sacrorum velaminum anagogice circumvelatum. Quoniam neque possibile nostro animo ad non materialem celestium ierarchiarum ascendere contemplationem, nisi ea que secundum ipsum est materiali manuductione utatur, visibiles formas invisibilis pulchritudinis magnitudines, quasi diceret quod non potest animus noster ad invisibilium contemplationem ascendere nisi per visibilium considerationem dirigatur. Invisibilia enim dei per ea que facta sunt intellecta conspiciuntur, ut dicit apostolus. Et ideo theologia poetice sacre figurationibus informationibus usa est, ut ex rerum visibilium similitudinibus allegorice locuta et mystica intellectualis superioris formaret. Et sic carnalibus et visibilibus spiritualia et invisibilia compteret. Huius vero generis presens opusculum ad edificationem domini dei qui est deus gloriosus sublimis, et contexit (?) in quo agitur de generalibus proprietatibus rerum naturalium, quarum alia est corporalis visibilis corporea. Et primo de proprietatibus substantie incorporee secundum suam distinctionem. Quarum alia est corpori unibilis, ut anima rationalis sensibilis vegetabilis. Alia non unibilis corpori, ut angeli. Et angelorum alii sunt boni, alii sunt mali. In bonis vero angelis est ordo secundum trinam multiplicationem trinitatis. Unde a beato Dionysio distinguuntur tres ierarchie celestes. Quarum qualibet cum ordinum compositione dispositione. xix. de quibus in hoc opusculo adiuvante deo primo est agendum. Et hec tamen in toto continentur libellis.

Primo igitur agitur de deo et nominibus divinis que dicuntur de deo vel quo ad essentiam vel personam sive quo ad effectum suum quantum ad creaturas.

Secundo de proprietatibus angelorum tam bonorum quam malorum in generali et particulari.

Tertio de proprietatibus anime rationalis quo ad esse sue simplicitatem et quo ad virium suarum diversitatem, et de eius unione cum corpore in corpore, prout est eius forma et perfectio.

Quarto de proprietatibus substantie corporee scilicet de elementis et elementatis qualitatibus ex quibus corpus est compositum, scilicet de humoribus ex quibus compositum est corpus tam humanum.

Quinto de hominis corpore et singulis partibus de quibus sacra scriptura facit mentionem.

Sexto de etatibus.

Septimo de infirmitatibus et venenis.

Octavo de mundo et corporibus celestibus.

Nono de tempore et partibus temporis.

Decimo de materia et forma et earum proprietatibus et elementis.

Undecimo de aere et passionibus eius.

Duodecimo de avibus in generali et in speciali de piscibus.

Tertiodecimo de aqua et eius differentiis et eius ornatu scilicet piscibus.

Quartodecimo de terra et eius partibus.

Quintodecimo de provinciis.

Sextodecimo de lapidibus et metallis.

Septimodecimo de herbis et plantis.

Decimo octavo de animalibus.

Decimo nono de accidentibus scilicet de coloribus, saporibus etc.

In istis 19 libellis tractatus de rerum naturalium proprietatibus summatim quasi breviter continentur, prout ad manum mea simplicitas quam effugere non meum ingenium pingere potuit. In quibus de meo pauca vel quasi nulla apposui, sed omnia que dicuntur de libris autenticis sanctorum et philosophorum excerpta sub brevi compendio pariter copulavi, ac per singulos titulos poterit lector invenire inclusa eorum.

Explicit prologus. Incipit liber de proprietatibus et naturis rerum

De proprietatibus et naturis rerum spiritualium et corporalium aliquid dicere cupientes, ab illo sumemus exordium qui est alpha et o, finis et principium omnium bonorum. In principio enim cuiuslibet operis illum a quo procedit omne datum optimum et omne donum perfectum implorantes auxilium, ut ille qui illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum et revelat profunda de tenebris et abscondita producit in lucem, huic opusculo quod ad eius laudem et legentium utilitatem de diversis sanctorum et philosophorum dictis sine labore recolligere iam incepi, feliciter dignetur imponere consummationem.

Est igitur ut dicitur in decretali.

Deus solus qui verus est, eternus, immensus, incommutabilis, omnipotens et ineffabilis, pater et filius et spiritus sanctus, tres quidem persone sed una essentia seu natura simplex omnino. Pater a nullo, filius autem a patre solo, spiritus sanctus ab utroque absque initio et absque fine. Pater generans, filius nascens, spiritus sanctus procedens. Hec tres persone sunt consubstantiales, coequales, coomnipotentes, coeterne. Unum universorum principium, creator omnium visibilium et invisibilium, spiritualium et corporalium. Qui sua virtute omnipotenti simul

ab initio temporis usque de nichilo condidit. scilicet angelicam et mundanam. ac deinde humanam quasi communem ex corpore et spiritu constitutam. Hugo ubi supra ex-

2 [H]ec sancta trinitas est eadem .1. c. 1.

Hec individua. et tamen personales proprietates est discreta. In nostra sed simplicitas non admittit divisionem. nec in personis proprietate recipiet unitatem. Sed sit in essentia unitas. et in personis pluralitas inveniatur. Absque omni confusione et mutua communicatione remo- vetur. quia cum alius sit pater. alius filius. alius spiritus sanctus. pater non potest esse filius. nec spiritus sanctus. sic nec e converso spiritus sanctus non potest esse pater vel filius. nec filius potest esse pater vel spiritus sanctus. Sed quilibet istorum est una essentia vel natura. que sola est universorum principium. preter quod non est aliud reperire. Et hec nec est generans nec genita nec pro- cedens. Sed est pater qui generat. filius qui gignitur. spiritus sanctus qui procedit. ut simplex distinctio sit in personis. et in natura unitas teneatur. Unde licet alius sit pater. alius filius. alius spiritus sanctus. non tamen aliud. Sed id quod est pater est filius et spiritus sanctus. pater non generando totam substantiam suam ei dedit sine diminutione. et tamen totam retinuit sine diminutione. Et sic una et eadem res est pater gignens et filius nascens et spiritus sanctus ab utroque procedens. Hugo ubi supra. iii. c. 1. c. 1.

3 Ut autem tota et dicenda apud eruditos [?] non est iuxta scripturam traditionem. quod quidquid in deo est aut de deo dicitur. aut est essentia. aut notio. aut persona. Una est enim indivisibilis essentia. persone tres. Et hee tres persone sunt una essentia. et unus deus. et quibus earum est una essentia et unus deus. pater a nullo. filius a patre nascendo. spiritus sanctus a patre et filio procedendo. pater filium generat. filius gignitur et pater cum filio. spiritus sanctus spirat. Et quod pater spiritum sanctum spirat. hoc habet a patre. Quicquid enim pater habet vel facit. hoc habet a seipso a quo est. Et ideo quia filius est a patre. ab ipso omnia habet. Et quia spiritus sanctus est a patre et filio. ideo habet quod habet communiter ab utroque. Sed propter hoc innascibilitatem vel processibilitatem pater non est maior nascente vel spiritu sancto procedente. quia unitas divine essentie equalitatem tribuit et impar... Hugo de sancto victore [?] in libro de trinitate. et ab hugone et ... augustinus

4 [N]otiones autem sunt .v. augustinus

... hugo et augustinus. scilicet paternitas. innascibilitas. filiatio. processio. et communis spiratio. Et dicuntur hec .v. Alia notiones. quia notificant personas. Alia distinctiones. quia personas distinguunt. Alia relationes. quia persone ad se invicem referuntur. Dicuntur et proprietates. quia

personis proprie insunt. Istarum autem .v. notionum. tres dicuntur proprietates. scilicet paternitas. filiatio. processio. eo quod sunt personales sive constitutive. Istarum autem .v. notionum tres sunt patris. scilicet innascibilitas. paternitas. et communis spiratio. una filii. scilicet filiatio. et communis spiratio. spiritus sancti tantum. scilicet processio. Sicut augustinus dicit spiritus sanctus qui tamen habet unam notionem. nec filio superexcellit quia habet duas. nec pater maior est aliis personis duabus. quibus tribus notionibus singulariter ab aliis discernitur. Et generaliter quod de istis notionibus tenendum est. quod nulla de deo predicatur. et quod aliquibus est divina essentia. et unus deus. quia una essentia. nulla notio tamen est divina essentia. Sed tamen prius quia essentia nec distinguit nec distinguitur. Sed sole persone ab invicem distinguuntur.

Qualiter autem divina essentia a mortalibus investigetur ... ad plenum nec comprehendi hic inviam... cum illius essentia in quantum est omni principium sine causa. Sed deum esse. nisi insipiens dubitat. Et cum ... maiestatis magnitudinem nullus creatus intellectus intelligere ut deus tamen. ideo potestatis ... non ... effectum suorum operum. quibus privatione et abnegatione multiformiter insuperabilis [?] declaratur.

Ad evidentiam autem nominum que deum nobis manifestant. aliqualiter notandum est in quadam simplici et rudi consideratione. quod omne nomen deum de deo. aut manifestat essentiam. aut notionem. aut personam. Ista nomina que notificant essentiam. dicuntur essentialia. Que personam personalia. Que notionem. notionalia. Nomen autem essentiale sonat in quid. personale significat quis. et personaliter in quo. Notionale vero nomen significat qua. et personaliter in quis. Unde ista predicamenta in divinis sic personaliter. scilicet quis. quo. quid. Quis quia pater. vel filius. vel spiritus sanctus. quo quia processio. filiatio. paternitas et cetera. quid quia substantia. essentia. et hoc quod mente capitur et divinam essentiam semper representatur. Hec autem nomina sic subtiliter distinguuntur.

Quia nomen essentiale aut est substantivum. aut adiectivum. Substantivum autem est abstractum aut concretum. aut medium. Abstractum autem dicitur ut augustinus dicit quod absolute divinam essentiam significat. ut essentia. bonitas. divinitas. et huiusmodi. que sic supponunt et significant divinam essentiam. nec personis tamen per aliquem connotationem supponendo personas. Unde talia nomina semper cum ipsis. sibi notionibus et principiis personalibus vel notionibus redduntur propter quas (?) que ponuntur. Unde hoc est falsa. essentia generat. vel generatur. essentia est de essentia. vel essentia est a patre essentia. et huiusmodi. De istis autem nominibus que pure sunt essentialia generaliter tenendum quod omne nomen quod est pure

essentiale predicatur de qualibet persona per se. et de omnibus simul singulariter et non pluraliter. Verbi gratia. pater est divinitas. filius est divinitas. et spiritus sanctus est divinitas. et simul sunt una divinitas. et non divinitates.

De nominibus concretis 7

Nomina concreta sunt que

ad modum concretorum significantur formas in supposito. significant enim formam in subiecto. ut deus. creator. et similia. que generaliter significant divinam essentiam. sed quandoque supponunt pro subiecto. quandoque pro persona.

De nominibus mediis 8

Nomina vero media dicuntur. que habent modum et formam concretorum significationem abstractorum. sed usum et officium concretorum. ut lumen. sapientia. et huiusmodi. ista enim licet abstracta sint. aliquando supponunt pro personis. ut cum dicitur. lumen de lumine. sapientia de sapientia. principium de principio. et similia. Et hec nomina sicut abstracta predicantur de qualibet persona per se. et de omnibus simul non pluraliter sed singulariter.

De nominibus adiectivis 9

Adiectiva nomina alia significant

pure divinam essentiam nichil connotando. ut eternus. bonus. et huiusmodi. Alia aliquid connotant positive. alia privative. ut eternus. immensus. immortalis. et huiusmodi. Eternus enim principaliter significat divinam essentiam. et secundario connotat carentiam principii et finis. Unde cum dicitur eternus. sensus est. deus est qui caret principio et fine. Similiter immensus principaliter significat divinam essentiam. et connotat abnegationem loci et temporis. Et de similibus sic est intelligendum. Et hec nomina predicantur de omnibus personis simul et divisim. singulariter et non pluraliter. ut pater est eternus. filius est eternus. spiritus sanctus est eternus. et tamen non tres eterni sed unus eternus.

10 Adiectiva nomina quedam

connotant effectum in creatura. et quedam respectum. Connotant que connotant effectum. quedam connotant in habitu. ut iustus. misericors. et huiusmodi. quedam connotant effectum in actu. et predicantur de deo ex tempore. ut deus incepit esse misericors. quando incepit misereri. Sed ea que connotant in habitu. predicantur de deo ab eterno. ut deus ab eterno fuit iustus et misericors. et cetera.

De nominibus connotantibus respectum 11

Nomina vero que connotant respectum. quedam connotant respectum creature ad creatorem. ut deus est refugium. et huiusmodi. Quedam connotant respectum persone ad personam. ut filius. equalis. Similis enim principaliter significat divinam essentiam. secundario enim connotat distinctionem personalem. Huiusmodi enim nomina licet essentiam significent. tamen quia connotant personas dicuntur de personis simul super plures personas. Unde non dicitur pater et filius sunt similis. sed dicitur sunt similes.

De nominibus partitivis 12

Adiectiva et nomina sunt

quedam partitiva. ut aliquis. alius. et similia. Quedam vero sunt numeralia. ut unus. duo. tres. et quedam in neutro genere substantive significant divinam essentiam. et predicantur de personis omnibus singulariter. et non pluraliter. ut pater et filius sunt unum. sed in genere masculino et feminino. substantiva sunt plura. Unde hec est vera. pater et filius sunt duo. si li duo sit masculini generis. Sed si sit neutri. tunc est falsa. Hec autem nomina adiectiva retenta secundum naturam suorum substantivorum. Unde si substantiva sit essentia aliqua. et ipsa adiectiva sunt. Et si sit personalis. similiter adiectiva personalia. Unde hec est falsa. pater et filius sunt unus. sed hec est vera. sunt unus deus.

De nominibus pluralibus 13

Nomina pluralium quedam predicantur de una persona tantum. ut pater et filius et spiritus sanctus. Quedam vero de duabus tantum quasi de neutra. ut principium spiritus sancti. Nam pater est principium spiritus sancti et filius similiter. Unde cum dicitur pater et filius sunt principium spiritus sancti. li principium supponit pro duabus personis. sed significat unam notionem. scilicet communem spirationem. Quedam vero predicantur de duabus personis. ita quod de neutra. ut pater et filius sunt duo. ita quod li duo sit masculini generis et non neutri. Quedam que predicantur de omnibus. ita quod de nulla persona. ut trinitas. sicut ait Ysidorus li. vi. ethymologiarum. trinitas appellata eo quod fiat totum unum ex tribus. quasi triunitas. sicut dum dicitur tres persone. unum sunt. quia singula in se manent. et omnia in omnibus. pater scilicet et filius et spiritus sanctus sunt trinitas et unitas. Idem autem in natura. unum quid in essentia. Trina in personis. Unde pro maiestatis excellentia. ut in prefatione cantatur. Quedam que nomina predicantur de singulis personis. ita quod non de omnibus vel pluribus singulariter. sed tamen pluraliter. ut ypostases. seu persone. pater et filius et spiritus sanctus. sunt tres ypostases seu persone. non una.

De nominibus notionalibus 14

Nomina vero notionalia

quedam sunt abstracta. ut paternitas. nativitas. processio. spirabilitas. et huiusmodi. Quedam vero concreta et adiectiva. ut innascibilis. generans. nascens. spirans. procedens. Omnia autem abstracta predicantur de essentia. Unde hec est vera. essentia est paternitas. et econverso. essentia est innascibilitas. et econverso. Et ita de aliis. Concreta vero nunquam de essentia predicantur. sicut sunt nomina. similiter sicut propria. Et ideo non tales propositiones sunt false. Essentia generat vel generatur. vel essentia est generans vel generata. Et ita de aliis. Item nominum notionalium quedam predicantur de una persona tantum. ut generans de patre. genitus vel nascens de filio. procedens de spiritu sancto. Quedam de utraque duarum. ut spirans de patre et filio. Nam pater et filius spirant spiritum sanctum. Quedam que predicantur de omnibus. ut distinctus. pater enim est distinctus ab aliis personis. et filius. et spiritus sanctus.

De proprietatibus dictis de essentia 15

Proprietates vero dicuntur dici de essentia quando dicuntur. et cetera.

16 Et quae sunt invisibilia sunt opera divinae emanationis. Et alia distinguuntur quorum nomina per quae notificantur de temporibus sunt, quia innominabilis est et innotificabilis ipse quo ad eterna maiestatis. Sunt autem quaedam nomina appropriata, et quaedam sunt transsumpta et translata.

17 Nomina vero appropriata sunt x. de quibus ysidorus in vii. li. c. i. dicens sic. Apud hebreos deus x. nominibus nuncupatur. [cap. vii.] Primum est el. sive ischyros, id est fortis, quia nulla infirmitate opprimitur, sed fortis est et sufficiens ad omnia perpetranda. Secundum est eloe, quod grece dicitur theos phobos, id est timor, eo quod timeant eum colentes sive a metu. Tertium nomen est sabaoth, id est princeps exercituum, eo quod exercitus celi ei devoti sunt subiecti. Quartum nomen est yelion, sive [illegible] machel, id est excelsus, quia excellit omnes et super celos gloriatur. Quintum nomen eyel, id est qui est, quia qui est eternus non est quod tantum novit esse vel futurum esse non novit. Sextum nomen est adonay, id est dominus, quia eius dominationi subiecta est omnis mundus. Septimum nomen est ya, id est semper amen. Deus enim spiritus est. Octavum nomen est tetragrammaton, id est nomen quatuor litterarum, quod dicitur eum quatuor litteris apud hebreos quod ineffabile computatur et signatur in deo. Quod dicitur ineffabile non quia dici non possit, sed quia eius significatio ab humano corde non potuit comprehendi. Nonum nomen saday, id est omnipotens, quia omnipotens nomen eius est. Et dicitur omnipotens faciendo omne quod vult et non faciendo omne quod non vult. Quod si aliquid tamen ei accideret, omnipotens nequaquam esset. Decimum nomen est eloym, et est nomen eminentiae et pertinet ad patrem et filium et spiritum sanctum. Et est plurale apud hebreos et singulare. Significat enim dominum eternum cum supponitur cum plurali. Unde dicitur trinitas quae est unitas.

18 Sunt autem quaedam nomina transsumpta a creaturis quibus utitur scriptura, quorum interpretationes aliquas exponere contentus est Ma. in ca. Al. l. c. 18. Quia tamen multa in dictis scripturis symbolice sunt dicta, id est figurative et transsumptive, tamen quod videt carne nostra in divinis excelsas et similes divinitatis operationes cognoscere non possit, in quibus tamen sermonibus et ymaginibus et notis quibus spiritus in eis scripture sunt usitata. Unde dicit [illegible] quae de deo dicuntur non proprie sed symbolice intelliguntur. Simplex autem deus est et non figurabilis. Melos cum compositus et mixtus haec dicit, quia in nullo horum invenitur constantia, cum nichil pre latere nichil post subterfugere suam notitiam. Similiter tamen aures et auditum habere describitur quia et cetera. Similiter dicendum de omnibus membris aliis, de quibus hic est omissum.

Expleto aliquantulum tractatu **Incipit liber secundus.** [incipit liber secundus]
divino adiutorio aliquibus in medium prolatis pro sapientia de ab alterius ingenuali dominum et filium et spiritum sanctum. Et infra.

Decimabitur quod angeli et cetera. Hic omissa sunt de libro secundo et quarto. In fine ubi dicitur de humore melancolico sic. Isti humoris melancolia dominantis in aliquo corpore haec sunt signa. Primo quia color cutis mutatur in nigredinem et livorem. Secundo sentit acidum saporem, ponticum et terrestrem secundum humoris qualitatem. Tertio patet quod timidus sine causa. Unde Galenus: Si timor aut tristitia sine causa perseverent, passio eius est melancolica. Unde omnes hac passione vexati sine causa sunt timidi sepius ac tristes. Et hoc ex melancolico humore cor constringente. Unde sic tristes [illegible] quod timeant vel de quo doleant non habent quod respondeant. Alii tamen se mortem imminere putant vel videri. Alii inimicitias alienas formidant. Alii autem mortem diligunt et exoptant. Unde Galenus in li. passionum: Non est mirum igitur si patientes colerum nigram [illegible] vel nocua suspicantes patiantur cum exterius in corpore obscuritate nichil sit timidius. Unde quando aliquod obscurum intus est sum melancolicus operit cerebrum, necesse est ut patiens timeat, quia quod timet secum portat. Et ideo somniat terribilia et tenebrosa et visu pessima et in ore fetida et sapore acetosa. Ex quibus omnibus melancolica passio habet nasci. Item maniaci et melancolice dispositionis quandoque tales de instabili gaudent et rident, quandoque vero ululatibus plangunt et dolent. Item tales patiuntur tacent ubi esset loquendum, et loquuntur ubi esset tacendum. Item alii putant se esse vas fictile et ideo timent tangi ne rumpantur ac frangantur. Item quidam putant se pugno mundum claudere et omnia in manibus continere. Et ideo manum ad alium non extendunt. Timent autem quod si manum extenderent, penitus mundus dissolueretur et periret. Item quidam putant Atlantem angelum tenere mundum et pre tedio velle mundum dimittere cadere. Et ideo manum erigunt et humeros, volentes mundum sustinere corruentem. Et multi in tali calamitate quandoque manus et humeros supponere cum medias compellunt. Item aliquibus videtur quod caput non habent, vel si putent se habere caput, putant id esse plumbeum vel asininum seu aliud monstruosum. Item alii audientes gallos cantare litargia arguuntur et se putant [illegible] et cantant se esse gallos credunt. Et tamen nimis clamant rauca voce clamando vel nimia

fuit. Item alii in suspicionem maniam incurrabilem incidunt, ut quod amicos eorum, invitant ut eos fundunt, immo quod parentibus eos occidunt. Has et multas alias incurrunt melancolia patientes, ut patet per Galenum, Alexandrum et multos alios auctores. Quas quidem longum esset per singula enarrare. Et hec cotidie ad oculum experimur. Sic enim accidit quendam nobilem ad tantam desipientiam melancolie vitio devenisse, quod modis omnibus invenire, loqui se putabat. Unde a libris quia sub lectum vel cattam insidiantes mutabant, gestis non valebant, forte tanti peccati peccatis suos exigentibus, perpessus fuit Nabuchodonosor. Qui per quod dicitur in hystoria bestia ferocissima, scilicet leonem, aquilam et bovem septem annorum spatio se putabat.

Liber V. Incipit.

Post tractatum de proprietatibus humorum, restat aliqua dicere de dispositione membrorum que ex predictis humoribus componuntur. Et primo de generalibus et generaliter, deinde de singulis specialiter dicendum est aliquid, et cetera. Et infra.

Primo a Deo membra, scilicet principalia, sibi quedam alia subvenientia et ipsa adminiculantia. Mutuo etiam membra sibi invicem suum ministrant. Horum autem membrorum subservientium utilitas est multiplex, scilicet preparatoria, purgatoria, defensoria, deportatoria. Prima itaque est preparatoria, sicut organa seminum, cibi cordi, pulmoni, epati, stomacho, et est nutrimentum cibativa. Secunda sunt deportatoria, sicut sunt nervi qui suscipiunt spiritum animalem a cerebro et deferunt ad singula membra ad motum et sensum faciendum. Similiter arterie deferunt cordi et vene epati. Illa spiritum suscipiunt a corde et deferunt ad pulsum faciendum, et vene sanguinem ab epate ad corpus nutriendum. Tertia sunt purgatoria, scilicet illa que expellunt superfluitates, ut nasus, scilicet foramina narium a capite et meatus per que cor emittit fumum suo flatu pulmonis ut emittatur. Similiter autem fel et splen purgant epar a superfluitatibus colericis et melancolicis. Nec renes purum mundificant ab aquositate. Quarta sunt defensoria, sicut duo panniculi cum cranio defendunt cerebrum a nocumento et lesione, et dicuntur pia et dura mater. Similiter ossa pectoris cor, lateri et tenuitates costarum defendunt epar, et cetera.

Et infra. Tanta est connexio inter membra, quod propter mutuam colligantiam ad invicem sibi mutuo compatiuntur. Unde membris male patientibus compatiuntur. Et ideo si unum membrum lesum fuerit, ad lesionem dolorem aliorum membrorum, ut patet in freneticis, quibus si fortiter crura et brachia constringantur, dolor capitis diminuitur, quia ad constrictum membrum confluit spiritus et humor, a quo sibi caput alleviatur. Item membra quedam sunt nobiliora, subtiliora et compositiora, tanto vehementius et citius sentiunt molestiam cum lesionem, ut patet in oculo qui gravius leditur pulvere modico quam manus vel pes magno pulvere, et cetera. Et infra. Item inter ipsa membra quo ad dignitatem et ordinem magna differentia est. Quedam vero sunt tribuentia et non suscipientia, sicut cor, quod nichil ab aliis suscipit, et tamen aliis vitam et motum distribuit et diffundit. Et sunt membra quedam que sunt distribuentia et suscipientia, sicut epar et cerebrum, suscipiunt vigorem a corde, et sunt principia virtutum, que aliis amministrant membris. Sunt et membra nec tribuentia nec suscipientia, sicut ossa, in quibus nulla virtus secundum opinionem medicorum. Et sunt membra consilia. Et sunt membra suscipientia et non tribuentia, sicut sunt membra instrumentalia, que a capite a cerebro virtutem sensitivam et motivam, et quamvis utrasque suscipiant virtutes ad alia membra quantum est de se ulterius non diffundunt, quia oculus non potest virtutem visivam quam recipit a cerebro dare pedibus vel manibus, et cetera. Et infra. Hec autem proprium habent omnia membra officialia, ut principalibus membris providendo se exponant. Ut est videre in manu pro defensione capitis, sicut ex dilatione naturali se opponit, et cetera.

Iste membrum principalia hominis post quod expedit capitis in ethicus est. Est autem caput prima pars et principalis hominis inter omnia membra corporis exteriora, quo ad situm et officium optinens principatum. Est autem caput a capiendo dictum, ut dicit Ysidorus libro xi capitulo i, eo quod omnes sensus et nervi inde initium capiant, atque ex eo quod omnis vegetandi causa et sentiendi inde oriatur. In capite autem omnes sensus apparent. Unde et ipsius anime que consulit cor quodammodo personam sedis gerit, ut Ysidorus. Est enim caput sedes sensuum principalis et origo omnium sensuum organicorum, aliis virtutis propria domicilium, diffundens et transmittens ad omnia membra inferiora sensum et motum. Hinc vii foramina que sunt sensuum instrumenta. Et hec per plura orbibus correspondent. Caput itaque dignius est et nobilius omnibus membris, quia regimen est et gubernaculum totius corporis, influens ei per fortes virtutes ad [illegible] sensibiles actiones. Et ideo anima caput situm habet in corporis summo, ut regat, ordinet et disponat omnia que sunt necessaria ordinem sunt sub ipso. Sicut enim dicit [illegible] super tegni Galieni, dispositio capitis totius sanitatis [illegible].

exterius et interius, et quae extra ipsum, et ex capillis. Nam caput debet esse medium et mediocre inter magnum et parvum, et ad alia membra in quantitate proportionatum. Caput autem si fuerit nimis parvum est illaudabile. Significat enim defectum mentis et debilitatem virtutis [illegible]. Similiter si nimis fuerit magnum non est laudabile. Nam ex defectu virtutis operativae et superfluitate materiae hoc procedit, ut dicit Philaretus. Item figura capitis est rotunda. Et hoc propter possibilitatem et leviorem motum, et propter receptionem medullae aptiorem. Est tamen caput aliquantulum oblongum et planum. Nam perfectio boni capitis est quando in rotunditate disponitur ad similitudinem globi cerae inter manus vel ligna duo compressi. Talis enim globus est rotundus, et tamen aliquantulum in utroque latere est planus. Interior autem anterioris angulum est acutum et elevatum. Et hoc ad receptionem ventriculi cerebri in prora capitis, ex qua procedunt [illegible] sensus. Similiter modo posterius acute aptatur propter receptionem ventriculi, ex quo procedit medulla [illegible], et inde motus fluentes voluntarii. Item figura boni capitis est quando perfecte disponitur secundum illa quae ex ipso sunt et quae immediate coniunguntur, ut si collum fuerit forte et mediocriter extensum, et omnes nervi fortes et magni fuerint, et boni motus. Similiter ex capillis de capite pendentibus cognoscitur caput. Nam per eos qualitatem et quantitatem ac velocitatem ostendunt [illegible] calditatem et complexionem capitis et indicium eius dispositionis iudicant. Nam si capilli multi, spissi, et cito nascentes [illegible] signant capitis et humorum [illegible]. Capilli enim bene dispositi quamdiu adhaerent capiti ipsum custodiunt, decorant et defendunt. Ablati vero a capite et passi ipsum turpe reddunt, ut patet in allopicia et in calvicie. Item caput ex multis ossibus constituitur. Et hoc propter cerebri defensionem. Nam substantia cerebri tenera est et mollis, et ideo de facili laederetur nisi per multitudinem carnis et aliorum ossium [illegible]. Item caput aliquid habet de carnositate. Et hoc fuit necesse ad complementum ossium et humorum, ne forte propter nimiam ossium [illegible] cerebri [illegible] laederetur. Caput tamen in sua comparatione parum habet carnositatis et pinguedinis respectu aliorum membrorum. Et hoc propter sensus [illegible]. Item caput quamvis [illegible] nullam videatur habere [illegible] et [illegible] in ossibus multum tamen [illegible]

habet mollitiei et medullae, quae mollities ipsius cerebri inter ossa capitis [illegible] totius corporis machina [illegible]. Item caput ex illa parte prima multum est nervosum. Et hoc fuit necesse propter ossium [illegible] [illegible], et etiam propter sensus et voluntarium motum [illegible]. Nam per nervum medium anima motum et sensum in corpore operatur, et cum nervo de [illegible] accipitur membris [illegible] nullatenus [illegible] minime si impediantur [illegible] a capite per humorum malitiam et corruptelam totius corporis dissolvitur unitas et compago. Item caput totius corporis est caminus et exitus fumi. Et ideo [illegible] fumositatum a stomacho et toto corpore est receptivum. Facit utique [illegible] capitis porositas occultas et manifestas [illegible], ut per eos ductus [illegible] superfluitatum fumositates evacuarentur. [illegible] ut per emunctoria et foramina manifesta [illegible] lederetur et gravaretur. Item fuit aliquando capitis [illegible] ne [illegible] replerentur. Dicit [illegible] monstruosis. Dicit enim [illegible] alii [illegible] duo [illegible] capita, ut plano [illegible]. Item caput est sicut radix totius corporis, et omnium corporalium [illegible] principium et principale [illegible]. Ipso bene disposito et bene ordinato [illegible] in meliori consistentia disponuntur. Et ipso [illegible] corrupto et corruptionis [illegible] omnia in [illegible] corporis membra [illegible]. Patitur autem caput aliquando ex causa intrinseca, ut est ex illis passionibus quae nascuntur ex ipso cerebro et adveniunt ei, ut patet in [illegible], frenesi, epilepsia, et huiusmodi. Aliquando vero patitur ex causa extrinseca, sicut ex aere [illegible] vel calido [illegible] in mutatione sua qualitatum [illegible]. Item [illegible] colligantia et [illegible], ut patet. Nam ex stomacho corruptis humoribus repleto fumositates resolutae [illegible] cerebri petunt, et [illegible] [illegible] replentes pelliculas cerebri [illegible] et distendunt. Et sic pungendo cerebri pelliculas dolorem inferunt et [illegible]. Item aliquando ex nimia inanitione et abstinentia, ut patet in nimiis abstinentibus et vigiliis. Unde dicit [illegible] vigilia generat dolorem capitis. Item ut patet ex nimia repletione, sicut accidit ebriosis, quia ex nimio [illegible] fumo calido resoluto cerebrum petente, et pungente in majores [illegible] capitis [illegible]. Dicit enim [illegible] quod omnis dolor capitis qui est ex stomacho [illegible] stomacho exinaniente augmentatur [illegible] stomacho repleto [illegible] in malas qualitates immutatur. Item [illegible]

7

dicit Ar. li. xii. non declinant in capite sicut cetera secundum naturam propter dignitatem, quod aliis necessarium. Et ideo posuit oculos in anteriori parte etc. Et infra. Unde secundum hoc sic ordinatum est caput propter cerebrum, et totum corpus propter cor … et ornatum. Sed non sunt tamen bene disposita animalia secundum capitis quantitatem quadrupedia et bruta, quoniam … alia supra ipsum superiori capitis etc. Et infra. Videtur autem quod … in capite non … monstruosis hominibus, qui tamen habent … caput. Et … belluarum habent faciem suam caninam, ut narrat Solinus. Similiter etiam non in quibusdam aliis monstruosis. Sed patet in lamia, que secundum glo. super Tre. iiii. caput virgineum habet et corpus beluinum. Et dicitur quod quando lamie possunt aliquem hominem comprehendere, primo mulcent facie et blandiuntur, et tandem dolose compellunt usque ad interitum. Et quando videntur ipsorum libidini satisfacere, non possunt ipsum morsibus … et … [illegible].

Cerebrum ut dicit Constantinus in pantegni li. ii. c. xi. est corpus album et sine sanguine, de spiritu et medulla habens … In cellulis eius est distinctum. Nervorum totius corporis est principium. Habet duas pelliculas, scilicet piam matrem et duram matrem, et continetur. In summitate capitis tamquam excellentiori loco corporis est collocatum. Fuit autem cerebrum naturaliter album ut similitudinem aliis coloribus esset habile susceptivum. Habuit multum de spiritu, ut multis … motus. Habuit etiam multum de medulla ut calorem … ex motu temperaret. Parum vero habuit de sanguine, ne eius colore … quoniam omne … rubeum inficeret. Ideo etiam fuit sine sanguine … ut … sentiendi mutaretur, ut dicit Constantinus. Ex tribus autem cellulis est distinctum, quia cerebrum tres habet concavitates, quas ventriculos appellant. In anteriori cellula sua … ymaginatio. In media ratio. In posteriori memoria et recordatio completur. Pars autem anterior … Posterior vero … minor est quia plura nervorum ab eo procedunt. Et est … dura ut … motiva … [illegible]. Pars huius de spiritu … medulla … Prima vero scilicet pars anterior est maior, mollior, calidior et liquidior. Maior ut nervi

sensibiles ab eo procedentes etc. Et infra. In hac etiam cellula … operationes principales. … In prima … in phantastica suam ymaginationem recolliguntur. Deinde ad mediam transmittuntur, … discernuntur. Tandem post iudicium rationis ad … transmittuntur et memorie commendantur etc. Et infra. Dicit autem quod cerebrum est primum membrum … post durum cordis.

Oculi ut dicit Ysidorus li. xi. c. i. … quia eos ciliorum tegmina occultant, ne aliquid incurrens … offensione ledant. Sive quia occultum lumen, id est secretum, positum intus habent. … anime vicinior … iudicium mentis est. Unde anime perturbatio vel hilaritas in oculis apparet. … amor … Dicuntur et lumina, quia lumen ex illis accipiunt … dicitur … ut dicit Constantinus. Et sunt duo, ut si forte unus perierit, eius defectum per alterum suppleret. Et quoniam oculus est loco speculatoris, ideo natura locavit oculos in eminentiori loco corporis. Sunt autem oculi ex … tunicis, septem tunice et tres humores. … humores. Primus humor albigineus. Secundus cristallinus. Tertius vitreus. Septem autem tunice sive vii pellicule sive tele, que circumdant illos humores et ab invicem distinguunt, in quibus … formatur visus. Et sunt … ordinate. Quarum … apud antiquos. Quarum prima dicitur tela aranea. Secunda uvea. Tertia cornea. Quarta coniunctiva. Alie vero tres apud modernos. Scilicet retina. Secundina. Et sclirotica, id est dura, ut patebit. Inter hos autem omnes unum solum est visus instrumentum, scilicet humor cristallinus, a cristallo sic dictus quia cristallo in colore sic assimilatur. Et est cristallinus humor secundum Constantinum albus, lucidus, clarus et perspicuus, ut cito in se species colorum transferantur, et omnium colorum differentias similitudine immutetur. Fuit etiam rotundus in forma … ut non facile lederetur, nec in eo aliquid superfluum aliquo colligeretur. … Sed ne nimia rotunditate nimis esset mobilis, habuit aliquam planiciem, ut ad moderantiam eius velocitatis … Sed omnis res penitus rotunda … lata … instabilis est et non firma, ut dicit Constantinus. … per istum humorem habet visus esse. Propter hoc quod si aliquid inter ipsum et speciem visibilem intercluderet, ut humor vel aliud aliquid videndi … cum species visibilis ad ipsum penetrare propter obstaculum non valeret. Oritur

alius humor aqueus et albus subtilior puris et diaplanus. Et hec pars est pupilla. Sui medius oculus positus qui est pars virtutis videndi. Unde nobis videntibus relucet quantum magis est velud in speculo apparet. Sed de hac infra dicetur. Iste autem humor in medio aliorum duorum collocatur, scilicet vitrei et albuginei. Vitreus autem humor est a parte interiori. Albugineus vero a parte anteriori. Vitreus autem humor ad modum vitri purus est et perspicuus et a quibusdam dicitur gelatus. Cuius iuvamentum est duplex. Principium et principale est quod sanguinem nutrimentum cristallini humoris suscipit ipsum et dealbat et aptat ut sit tale quale convenit substantie cristallini. Sic enim fuit conveniens ut cum purissimus humor ipse subito nutrimentum. Quod quidem fieret si sanguis rubeus non digestus non dealbatus non subtiliatus cristallino humori actione aliqua se misceret. Aliud autem est iuvamentum eius ut prohibeat humorem cristallinum a nimia et asperitate tunice que respectu ipsius durior est plurimum ac tactus. Alius vero humor scilicet albugineus qui alio nomine dicitur egnagallitos est a parte anteriori qui quidem deservit cristallinum. Nam prohibet eum lesionem et sua humiditate cristallini siccitatem cum albugineus sit humor in oculis magis humidus et cristallinus magis siccus. Subtilitate sua quidem aliquantulum spiritum visibilem aggregat et confortat. Iste tres partes oculi licet vocentur humores non tamen proprie sunt humores quia non sunt liquidi et fluxibiles ut humores sed longe maiorem habent isti humores consistentiam. Sunt quidem corpora vegetativa et tunica intus quia alii humores non conveniunt. Habent tamen humores predicti maiorem mollitiem et perspicuitatem quam habent quamvis membra corporis. Et magis sunt obvia sensibilia actio alii spiritus et vivifici. Hii tres humores ne perfecte commisceantur tunicis interioribus et exterioribus ab invicem separantur. Ordinantur autem iste vii tunice in hunc modum. Nam iuxta cristallinum humorem a parte interiori immediate est tunica que dicitur rethina. Venis et arteriis plena maxime et contexta in modum rethis. Portans secum cibum ad vitreum humorem et cum sibi nervus sensus ad cristallinum transmittitur. Post rethinam vero immediate sequitur tunica secunda ab ipsa pia matre generata que rethinam nutrit et defendit ne rumpatur casu aliquo aut ledatur. Tercia sequitur tunica que dicitur sclirotica id est valde dura a dura matre cerebri procedens a duritia sic omnia alia defendens et est quasi ligamentum oculorum. A parte vero anteriori immediate iuxta cristallinum humorem est tela aranea sic propter sui subtilitatem dicta. ut est spiritu plena et ex subtilibus partibus rethine tunice generata. Hec autem tunica posita est inter cristallinum et albugineum humorem prohibens eos ab invicem. Hec tunica scilicet aranea coniuncta cum interiori rethina ipsius facit orbem. Nam hee due tunice inter se claudunt humorem cristallinum.

Post hanc sequitur tunica uvea sic dicta eo quod uve nigre assimilatur in colore. Et hoc sano non consilio. Nam omnia prata in parte oculi essent alba et clara et spiritus visibilis digestiva disgregativa. Et ideo necessaria fuit tunica uvea ut sui nigredine lumen in oculo aggregaret. Nam nigrum est congregativum visus. Hec autem tunica ad modum spongie est quodammodo porosa et villosa. continet fila ut cristallinum humorem a superflua humiditate defenderet et spiritus aliis ministraret. Hec tunica uvea a parte anteriori cum tunica secunda in parte interiori coniungitur. Que coniuncte faciunt secundum orbem. claudentes intra se albugineum humorem qui collocatur ibi ut spiritum clarefaceret et cristallino humori humiditatem naturalem ministraret. Post hanc immediate sequitur quarta ab extra dicta cornea quia cornu lucido est similis. Unde et perspicua est et spiritus visibilis recte sue exponitur et cum recte aliquantule densitatis sue est aggregativa visus aliquantulum corporata. Est quidem sue fortitudinis et coadherentie anterioribus exterioribus defensiva. Et hec tunica que dicitur cornea cum interiori scilicet secunda coniuncta aliud facit orbem. Nam hee due tunice scilicet exterior cornea et interior sclirotica vitreum humorem orbicularem in se claudunt. Ultimo autem in superficie oculi exterius posita coniunctiva que a carne descendens non totum tegit oculum sed consistit in angulis oculorum ligant et retinent ut debita maneat figura.

Ad oculum autem sic dispositum et perfecte organizatum defertur spiritus visibilis per hunc modum. Quia in prima cellula anteriori parte cerebri exeunt duo nervi concavi qui dicuntur optici qui in substantia cristallini humoris se infigunt. Hii duo nervi concavi transversaliter per modum crucis coniunguntur in oculis et in medio sui in puncto concavo coniunguntur. Et hec ingeniose fecit natura ut altero clauso et impedito spiritus visibilis ad alterum se transferret et in perfectum suam compleat actionem. Unde fit pupilla et in videndi actu confortatur spiritus visibilis intus coadunatur. Ut patet in sagittariis qui uno oculo clauso directius collimant et sagittant.

Est iterum preterea conditio oculorum intellecta. ut ex mutua similitudine
talitate efficiatur fortior. Est iterum conuenientia in eo coniunctio-
ne unum duo uidentur. Quod si fieret quod utrumque oculus proprium pro-
prium diuisim uideret. Nervi enim quibus uirtus uisiua continuetur
ad unum organum in quo sit una uirtus concurrunt diuulsa
ta in pupilla. Sicut dicit auctor perspectiue. ut patet in illis
qui oculis digitos supponunt. in quibus unica dicta
pupilla reliqua eleuatur. Unde et spiritus uisibilis diuidi
tur. et una res duo uidetur. Et hec est causa. quia lumen ab u-
no oculo tendit sursum. et ab alio extenditur retrorsum.
Unde radii ab utroque oculo exeuntes tangentes extrema rei.
medium intermediate aere non penetrant. Unde qui uidet
duo cum tamen non sit nisi unum. non dicitur omnis strabus
uidere. quia non sunt oculi inequales. quia radii pyra-
midalis recta linea egreditur ad superficiem rei uise.
sicut supra dictum est de sensu uisus. capitulo iiii. Oculus igitur di-
sponitur considerare quantum ad propriam partem suam compositionem.
ut patet supra. Est quantum ad situationem. locum enim superiorem
dicat superiorem. propter sue subtilitatis dignitatem. et ma-
xima quam habet cum anima uicinitatem. ut dicit ysa. et aristoteles.
Est quantum ad quantitatem et debitam proportionem. si non ni-
mis prominet et extra. quia significat prauitatem dispo-
sitionis. nec nimis profundus. quia significat debilitatem morum et uitium.
Mediocritas igitur est laudabilis. dicit enim aristoteles libro .i. et .xix.
profundus uisus uidet a remotis. Sicut motus est ante
quod exeat de organo uisus non diuiditur. nec confunditur.
sed directe uadit radius uisibilis ad rem uisam. sicut
patet supra de uisu. Est conditio quo ad motus diuersi-
tatem. Ista in motu debet esse mediocris. Quia si fue-
rit oculus nimis mobilis. significat excessum caloris.
et pronosticat morum instabilitatem. et affectuum mu-
tabilitatem. Si nimis uero tardus motus. contra significat
dispositionem. scilicet excessum frigiditatis. et pertinaciam af-
fectus et uoluntatis. Mediocritas igitur motus laudabilis
est. quia significat facilem mentis apprehensionem. et in apprehen-
sione debitam firmitatem. Unde dicit aristoteles libro .22. Clausura
oculi debet esse mediocriter festina. quia si fuerit multe
apertionis et pauce clausure. et uerecundia notat
et stulticia. Sicut dicit libro .i. Si uero fuerit nimis tar-
da apertio. designat debilitatem uirtutis. et complexionem me-
lancholicam. que actioni spiritus non obedit. ut patet in litargicis.
Est conditio oculi propter quo ad sue actionis perfec-
tionem. scilicet si fortis est apprehensionis. et de facili sine
reuerberatione. radiationem de obiectis. bona dispositione si-
gnificatur. ut patet in oculis aquilinis. qui solem in sua rota
apprehendunt. Tertio autem oculi conditio est per accidentem

obtusi. Illa enim uis subtilis multum fuerit et uidet
remota et propinqua apprehendit. quia uix uidet remota.
quia ipsa subtilis est. dissoluitur ipsa uisio. Oculus enim pu-
eris sicut dicit aristoteles libro .xix. non bene uidet a remotis.
Spiritus enim crossus et multus remota uidet quia minime
sed non perfecte quia crossus. Pauca uero et subtilis uidet
prope et perfecte. sed non uidet a longe. propter uisibilis spiritus
paucitatem. Quia cum uidet perfecte uidet enim subtilita-
tem. pauca uero et grossus. non uidet longe. propter suam
paucitatem. nec perfecte propter suam grossitudinem. Secundo
uero quia quis habet spiritum uisibilem magis grossum et tur-
bidum. tanto difficiliorem et debiliorem habet uidendi
actum. Est conditio oculi per coloris uarietatem. Quia
sicut aristoteles libro .xix. oculi in principio generationis habent uni-
tatem colorem. tamen mutantur in nigredinem. uel glau-
citatem quemcumque medium colorem in eis uidentem. Si nam si
fuerit humor multus et spiritus uisibilis paucus accedente per-
turbatione. color niger in eo fortificatur. Si uero fue-
rit humor paucus et spiritus uisibilis debilis. erit color
glaucus. Sicut dicit aristoteles glaucitas quidem colorum mo-
dus debilitatis est. Si autem fuerit humor mediocris. et
spiritus fuerit temperatus. ex eius coniunctione ad albedinem et nigre-
dinem. color erit uarius. Oculi igitur si fuerint nigri.
de die erunt uisus acuti propter luminis et humoris in orga-
no uisus aggregationem. De nocte uero erunt obtusi.
quia lumen noctis est debile. et humor nocturnus inter-
est grauioris motus. ut dicit aristoteles. Oculus uero glaucus.
econuerso de die debilis est. de nocte uero fortis. Quia cum mi-
nima glaucitatis ex se sit lucida. adiuncta luna diur-
na multum disgregatur. et ideo in actu uidendi. manen-
te luce. spiritus uisibilis debilitatur. De nocte uero spiritus ui-
sibilis in oculo ordinato coadunato. claritate intra
humorem paucum continenti mundum recedente prima in
oculo potius uidendi. et mente uidere incepta obscura aliquid
uidere in. ut patet in muriligis. Est conditio propter eam
consistentium dispositionem. sicut ex aliis et superiis. Quia si
fuerint oculi et alia compositiona intus carnosa et
humore superfluo repleta. uisum impediunt. Quia humor
alia aerem crossum propter puritatem sui motus. non intra
dunt. dicit libro .i. Si lacrimale quod est ad angulum oculi
fuerint multe carnositatis. sicut accidit oculis miluii.
significat astutia et formationem mala. Alias proprietates
oculi habes in tractatu de sensu uisus. et hic de oculi compositione
et effectu. dicta sufficiant.

Pupilla secundum ysa. libro .xii. capitulo .2. est medius punctus
oculi. ubi est uirtus uidendi. In qua quia paruus

ymaginem recipit pupilla appellatur. Pupilli enim pu-
pilli appellantur. Vel dicitur autem pupilla eo quod pura
sit et impolluta ut puella. Dicunt autem physici celatas
pupillas quas videmus in oculis pro obtutu mortuorum
non habere quibus non videtur. etiam despectio est et cetera. Et
ista de hiis que oculi et pupille proprietatibus que in-
veni in textu Constantini libro vi.

Cilia sunt oculorum tegmina. appellata ab eo quod eo quod
oculos tegunt et celent tuta custodia. ut dicit Ysidorus
libro xi. c. 2. Sunt autem cilia insula nervosa et tenuia
per subtilitatem motus quia suo motu continuo aerem
attrahunt et sic alterato aere extra custodiunt oculos et
defendunt. Hec cilia palpebre dicuntur quia palpitando
semper moventur. Assidue enim ad invicem concurrunt ut
assiduo motu reficiant obtutum. ut dicit etiam idem quia
Ysidorus. Sunt autem munite palpebre villis pilo-
rum. ut aperte oculis siquid incidit repellatur. et ut in-
volvat oculos in ipsis securi et quiete dormiant:
sed ut aeris mediatione intercedendo vivificet. et sic
visum serenum custodiant et conservent. Hec Ysidorus
Ysidorus c. xi. Secundum Constantinum. Secundum Constantinum autem palpebre
habent pilos non omnino erectos. sed in extremitatibus
mediocriter reflexos. Et hec ingeniata est natura ut ha-
bentibus se claudentibus et aliquod impedimentum occurrit ei
efficacius obviaret. Sunt hec cilia in extendendo de-
terminata habent quantitatem certam. Et ideo eorum pili non se
extendunt nec crescunt ut capilli. quia terminatam
habent porrorum. Et ideo secundum Constantinum palpebre non sunt molles
nec porose. sed potius dure. ut pili extensi sint duri
et reflexi. et non nimis in crescendo se extendant.
Sic herba crescit in terra dura mediocriter crescit
et non illa que in terra molli. Has palpebras
et cilia fecit natura. ut essent eorum ornamentum et oculi
iuvamentum. Unde dicit Aristoteles libro vii. quod inter alia genera animalium
solum homo pilos in palpebris. et inter alia quadrupedia
claudit oculum et palpebram superiorem. Aves autem
loco palpebre habent quoddam coopertorium ad custodiam
sensus visus. et claudunt oculum per telam quandam ap-
tam extremitatibus oculorum. Et quia natura oculi est
aqua et humida. ideo indiget tali custodia. Item
omnes aves claudunt oculum palpebra inferiori.
sed alia quadrupedia a superiori. Item est animalia carentia
palpebris. et debilis visus. ut patet in piscibus. lepori-
bus. et huiusmodi. ut dicit Aristoteles libro iiii.

Supercilia sunt dicta eo quod cilia sunt supposita. Que
ideo pilorum multitudine vestita. ut sint

oculis iuvamentum ad repellendum humores. vel sudores
de capite influentes. Inter cilium vero est medium
spatium quod est inter supercilia sine pilis. ut dicit Ysidorus libro
xi. Sunt autem supercilia oculorum iuvamenta secundum Constantinum. ne
quid nocivum extrinsecus adveniat. et philosophia sunt et
voluntatis. Quia multorum sunt eorum pleraque occulte.
Habent autem supercilia quandam animi latentem passionem
ac indicativam secundum Aristotelem. Quia enim fuerint supercilia
recta sicut linee. significant femineam mollitiem. vel
animi lenitatem. Item supercilia demissa et nimis
pressa vel depressa. significant invidiam. ut dicit Aristoteles libro i.
Item supercilia elevata. in principio spissa. animositatem
significant. et in superiori vero aspera et obliqua. animi
vanitatem. Item si fuerint spissa et longi pili. nimium
quorundam modo obumbrativa. excessum caloris signi-
ficant. Item si fuerint in latere carnis et pauci pilo
sunt. sensum durum significant et obtusum. et frigidi-
tatem in membris principalibus dominantem. Item si fuerint
pilis spoliata. aut maiorem significant sanguinis cor-
ruptionem. ut patet in leprosis. aut naturalis humoris consumpti-
onem. ut in ethicis et similibus. aut meatuum et viarum
humorum opilationem. ut patet in calvitiis. Et dicit Aristoteles
quod senectute tantum quidam nimis producunt in cilium
tale. ut dicit Aristoteles libro iii. In senibus autem eorum
minus cadunt pili superciliorum et alterantur. Quod
quidem accidit propter humiditatis consumptionem. propter casum humi-
di. et propter frigiditatis causam augmentatam. Sicut nimia
siccitas calvitiem generat. superhumanans vero frigidi-
tas canitiem introducit. sicut supra dictum est.

Frons ab oculorum foraminibus
est nominata. ut dicit Ysidorus. Hec enim quandam animi yma-
ginem et animi motus sua specie exprimit. dum leta
vel tristis est. Secundum autem naturam circularem frons
est. ut dicit Constantinus. ossibus semicircularibus nec multum durum.
nec multum molle. Quod ideo fuit necessarium. ut ab ex-
terioribus nec ledatur vicinitas oculorum. pelle autem
extensa tecta est ad sui defensionem. ad aliorum or-
ganorum sensibilium gemmationem. et ad totius capi-
tis decorationem. Totius enim alicuius virtuosi. presentie
in fronte lucet. Frons enim ut dicit philosophus. sedes est ve-
recundie et honoris. Et hoc quod est per virtutem
ymaginationis intuetur. cuius intus latia vel leta.
vel tristia. vel turbata. [illegible] indicio subito refe-
runtur. in vultu discernuntur. Frons itaque omnium
nervorum acutus ... concavitatem ad sensum perfecte
quorum non vacuus est et defensativum. vestitus cute

ꝯcauitate ꝯstat eius ad oīa istam sensuū
ipsoꝝ quoꝝ mīo ꝯ oībꝫ obiat sensuū ap
tōis ꝯueniens sit iudicanū. Vn̄ ꝯ ꝯ frons ē
digniss̄a ps capitis extioīs. ii ex impmitur
aīmetenis sig. s. signū iustic̄ ꝯ salutis. ut sig
num ēēs qd̄ quondam erat suppliciū. mō locū hʒ
in frontibꝫ ipuoꝝ. Frons ꝯ dū dispōita oīa mai
festat. ꝯʒ si fuit amediocritate ꝯgnant. alia
ꝯ pphm pnostieat ꝯ figurat. dīc̄ a arist. li. i. Cū
frons fuit mag. signat ponderositatē tedinā
tē ad stultitiā. Et qñ fit int̄ mediocritatē pua.
sigt̄ volūtatē iuuat. ꝯʒ qñ nimis eleuatur.
ꝯ qī in superficie rotūdatur. excessū sigt̄ cole
ꝯ furoris. Et talis. ꝯpe dispōm sīt ad colicas
passioēs. siē ad frenesī ꝯ furorē. Frons aūt ꝯ
alioꝝ mēbroꝝ faciei. mediate ē carnositas. ꝯ
pinguedīs. Cui cā ē ꝯ hily ꝯ ꝯm arist. qꝛ carno
sitas ꝯ pinguedinis superfluitas ipeduīt itel
lcm. Et io nimia carnositas i fronte aliqua
tā reluctātia extensionē cutis. sig ē corrupcōis.
ut pʒ i lepsis. ¶ Itē nimia frontis attenuatō
ꝯ superficialis pellis corrugatō. mīoꝝ ꝯ sigt̄
cerebri ꝯ ꝯ ꝯ ꝯ hūois subtiꝫ finalē ꝯsūpci
oēꝫ. ut pʒ i antiqs senio. ul' morbo longissio
ꝯ i ceciis.

10 Tymp ul' tympora dnr̄ illa capitis mēbra
ad dextrum. sinistrumqꝫ capitis adiacētia.
Que sic dnr̄. qꝛ sua mobilitate ꝯtinua. qī i
tervallis tpm̄ inmutant. ꝯc̄.

11 Auris est instrm̄ audiēd. Et ē tāl auris.
aucitbꝫ audiendis . aut qꝛ ꝯ ipim uo
cem audensiden uocata. Vn̄ dnr̄ aures. qī
audiet. Vox ꝯ repulsa ꝯ ea ꝯ ꝯ instrumentū so
nū facē quo sensū excipiuīt audiendi. Su
ma auris ꝯ ꝯ ꝯ pinula. ꝯ pinnū ꝯ aliqui
acutū uocat. Hac ꝯ. Est ā auris ꝯ ꝯ q̄ tam
subti cartilaginosa. q̄ duabꝫ eaūs fuit necē.
ꝯtenditē ā ne quid nociuū i audicū cadat. si
aut oculos defendit alia. ꝯ. auditū adiuuat.
ꝯ a uox ꝯ aeris cū uenit ad cartilagiēz.
i foraē ꝯduinat. Vn̄ intrat foramiā que
sunt auditus ꝯ instrm̄. Sē a hec foramiā i
petroso osse ꝯstituta. i quibꝫ ꝯiu descendētes
a cerebro sunt instri. sonū ꝯ motū auribꝫ defe
rentes. ꝯ inmutatōēꝫ uocis i foramibꝫ recep
to iudicio aīe deferētes. Et sunt hec forami

na. sic̄ torcular tressula. Et hᷣ. ne frigidus
aer nimis cito intret. ꝯ intioꝝ ꝯ ꝯ pinicullos sui
iniuriis ledat. ꝯ ne aliq̄ nociuū iacat qd̄ au
dire ipediat instrm̄. ut dī i pūtē. li. iiij. c.
xv. ¶ Apane aūt auris in. ¶ Aliū exapostema
te i aure exinte. vn̄ ꝯ sanies egredie ab aure.
¶ Itē aūmībꝫ foramē ab extrinseco intrantibꝫ.
¶ Vel ex ꝯ uitadis hūoibꝫ i ꝯ ꝯ nascentibꝫ.
Q̄ noꝝ signū prurigo int̄ aures. ꝯ titillatō
sentitur eoꝝ motu. ¶ Itē ex superflua carne
atqꝫ ꝯuea ꝯ partē auricula. qñ mali hūores i
ea adunant. ¶ Itē patet ex mala dispōe ꝯiui
auris ingredient. Sic pʒ i sonitu ꝯ tinnitu ꝯ
hᷣ. q̄ ꝯtingit ex uento sicut e i pinniculis cōbu
se claudente ꝯ ꝯ ꝯiui articularis. ¶ Itē pua
ē ex crassis hūoibꝫ iuuo se mouētibꝫ. Et aūt
sonitē grauitatis capitis cū sonitu ꝯ tinnitu.
¶ Itē tarde audit ex defcū uirtutis auditiue ul'
ex coniugatōe ꝯ ꝯtractōe ꝯiui sensibil. si ꝯ ꝯ
bꝫ ꝯtingit. ¶ Itē alī fit surditas cū puer ꝯ
creat̄ i utō. qñ nā negliḡ i strm̄ audiē ꝯ fora
re. Et hᷣ ē ꝯ sui defcōēꝫ. ul' ꝯ nām q̄ iuenit
ꝯ nā iobedientē. ¶ Itē patitur ex actu ꝯ ꝯ
dic. cū colica hūores ad cerebꝫ ascēdētes. audi
tū ipediuīt. Hoc adiuuat. si ꝯ digeūēꝫ colera
ꝯgatur. Vn̄ dī i amphō. Surdis si solutio co
lerica supuenit surditatē tollit. Hūc usqꝫ ꝯ.
ꝯc. Et infra. ¶ Obluciō a' audiē tpibꝫ hūi
de ꝯploīs. ꝯ ꝯ ꝯ ꝯ i ꝯ ꝯ caitatibꝫ. Et hoc
ꝯ ꝯ ꝯ ꝯ spūū q ꝯ ꝯ audiui. ꝯ a ue
diat id arist. frequēs nimis coitꝯ corpi ꝯ cor
di nocet. ꝯc. Et infra. ¶ Itē nullū aīl ouans
hʒ auriculas expssas. ut dī arist. nichꝯ tam
hnt̄ alia rilia quadrū ꝯ ꝯ ꝯ ꝯ. ꝯ ꝯ uo
latilia carēt auribꝫ extioībꝫ. hnt̄ cū mani
festū ꝯ uiā aptā ꝯ quā audiē ꝯ ꝯ ꝯ ꝯ
diat. ¶ Itē hō inter oīa alia hʒ aures min
mobiles. ꝯ ꝯ ꝯ dimissiōēꝫ sic ꝯ ꝯ ꝯ. ꝯ quo ad
audiēd maxie ꝯ efficaces. ut dī. li. i. Et hᷣ ē
ꝯ ꝯ ꝯ ꝯploīs. Vn̄ qñ nimi ē excessus
i auribꝫ ꝯ i magnitudie. aūt signis ꝯ ꝯ
ꝯ ꝯ. signū ē stoliditatis ꝯ ꝯ ꝯ ꝯ ꝯ.
ut dicit arist.

12 Nasus ē instrm̄ olfactus ꝯ ꝯ. naribꝫ sic
dcm̄. flatus aūt io sic uocatur. qꝛ ꝯ eas odo
ꝯ ꝯ qī spūalia odorem. ut int̄ ꝯ ꝯ.

et odoriferum discernant etc. Et infra. Nares autem habent duo foramina per que consistit. Que quidem per quandam subtilem cartillaginosam ad invicem sunt divisa. Et horum foraminum unum ad concavitatem palati tendit. Alterum vero superius ad panniculas cerebri vadit ut aerem attrahat cerebrum. et defert ipsis naribus spiritum aliquem ad sensum odoratus perficiendum adducit. Primum ergo foramen fuit necessarium ad eiiciendas superfluitates a cerebro venientes. Aliud vero ad spiritum attrahendum et odoratum perficiendum. Sunt tamen prope radicem odoratus due caruncule que dependent a naribus in modum mamillarum. que per aerem attractum inde recipiunt. Sicut ad interiorem partem cerebri transmittunt. Nares autem carunculas sub summo nares existentes aerem scilicet attrahendo. et in se includendo et subtiliando. ut tanto facilius et perfectius immutetur in organis odoratus. Serviunt autem a cerebro venientes illa duo ubera nasi subintrant et eis aerem spiritum administrant ut dicit constantinus. Fumus ergo mediante aere per nasum attractus spiritum animalem afficit. Qui immutatus illam immutationem in cerebrum anime iudicio representat. Nasus ergo per consequens fuit necessarius ad aerem temperate attrahendum ad cerebrum per sua emunctoria expurgandum et ad calorem innatum in ventriculis cerebri temperandum. et maxime ad discernendum fumum a quacumque substantia resolutum redolentem suavem ac fetentem. Et secundum philosophum aristotelem li. xvii. sicut olfactus est distinctus sicut et auditus. Et ita non fuit opus compositum. et sensus olfactus non est nisi per attractionem aeris in aliquo hiante nasi. Et hoc membrum scilicet nasus in medio est scilicet anterioris partis capitis. Et propter hoc posuit natura nasum in medio est unum instrumentorum sensibilium qui tenuissima potentia propter motum huius aliis sensibus necessarium etc. Et infra. Nares posite sunt ex transverso. et non ex opposito pulmoni. ut si frigidus aer quandoque subintrat. pulmonem subito non ledat. et siquid cum aere sive pulvis vel cinis intraverit. pulmoni obesse non possit. Est autem nasus ut dicit G. secundum constantinum faciei maximum ornamentum. ita quod eius carentia totam faciem redderet a deformitate. Debet autem dispositio nasi esse mediocris. ita quod in longitudine. latitudine. et altitudine modum debitum non excedat. Nam si nares fuerint nimis tenues vel late. multi aeris attractive. ferocitatem cum ostendunt. et iram et indignationem. Ex dispositionibus enim membrorum corporis sumuntur probabilia indicia de affectionibus anime. Unde dicitur in principio phisonomie. Nam accidentia anime sepe immutantur per accidentia corporis. Sicut vinum album ex mixtura rubeo cum infunditur. colorem concipit et ruborem. Et ideo medio est talis dispositio. mediocritatem tenere gratior bonitatis. sicut dicit phyloso. in li. suo in principio. Impeditur autem nasus in suo effectu sicut dicit galenus super tegni. ibi. Nares acute. oculi concavi etc. Propter vehementiam caloris. humiditatem consumit. Unde et acuuntur nares et profundantur oculi in acutis. et est signum mortis. Et accidit in naribus. sicut dicit gal. quando calor naturalis est ita debilis. quod non potest se exprimere ad externa. ideo consequitur quod spiritus et sanguis non currant ad extrema. Et ideo propter frigiditatem mortalitatem constringuntur membra et coartantur. et accidit acumen narium. quod est signum pessimum et mortiferum in passionibus acutis. Item impeditur nasus ut dicit C. li. c. c. xv. aliquando ex mala cerebri dispositione. Aliquando ex nervi odorabilis opilatione. Aliquando ex humorum fetidorum et corruptorum in cavitate narium opilante repletione. Quandoque ex carnis superflue corrupte in foraminibus nasi generatione. ut patet in polipposis et leprosis. Et hec lesio non solum ledit olfactum. verum etiam facie deformitatem inducit. Aliquando patitur ex nimio fluxu humoris in ventriculis cerebri defluentis. Et hoc vel ex calore dissolvente. vel ex frigiditatis nimia constrictione. Sicut patet sepius in catarro. Aliquando ex nimia repletione et acumine sanguinis ora venarum nasi aperientis unde de naribus fluit sanguis. Tamen fluxus maxime per nares in multis egritudinibus causa est dissolutionis morbi. et certum iudicium convalescentie et salutis. ut patet in acutis febribus. que per fluxum sanguinis narium sepius terminantur. Et in amphorismis dicitur. particula sexta. Mulieri deficientibus menstruis sanguinem ex naribus fluere est bonum.

Gene sunt inferiores oculorum partes usque ad barbe in- 13
choationem. ut dicit ysi. li. xi. c. 2. Genos enim grece barba dicitur. etc. Et infra. Gene extra sunt callide et carnose. ut siccitatem ossium et cartillaginum aurium et narium temperent. et ut organis sensibilibus quasi undique adiacentibus suo calore fomentum administrarent. Et ideo maxille sive gene ceu supponuntur ad eorum protectionem. quoniam sensuum sunt posite propter nutrimentum administrationem. Callide sunt et carnose propter frigiditatis instrumentorum sensuum mitigationem. Callide sunt et rubicunde propter ornatum faciei et vultus compositionem. Maxima enim pulchritudo hominibus resultat in genis et maxillis maxime sicut dicit C. Pollice hominis

omnium complexio. Quod si fuerint multum rubei eiusdem mixture cum temperata albedine, et in substantia non nimis crassi sed mediocriter carnosi, calidam et humidam pretendunt complexionem et ipsi temperatam. Si vero fuerint albi cum aliquali rubedine admixta, et in substantia pingues et molles et fluidi, frigiditatis et humiditatis ostendunt excessum. Si vero fuerint fusci in colore aut citrini in substantia aut molles tenues et macilenti, dominium designant siccitatis nimie et colerici, ut patet in coliacis. Si vero qui lividi in colore et in substantia acuminati, de paupertate excessum significant frigiditatis et siccitatis, sicut in melancolicis patet. Nec solum declarant complexionum diversitatem, verum etiam animi et affectionum significant qualitatem. Nam qui animo afficiuntur ex subito timore vel gaudio, pallescunt subito vel rubescunt. Hec Constantinus.

18 Barba dicitur quasi faciei viri est ornamentum. Unde apparent et cooperiunt maxillas in una parte est ad ornamentum, in alia ad maxillarum adiutorium et famulatum. Nam sua villositate non vos maxillares tuetur a nimia aeris frigiditate. Et ideo maxillarum est necessarium tegumentum. Barba vigoris et caloris est naturalis est indicium. Et hec est causa quare vir et non mulier barbescit, quia masculi fervent naturaliter sunt calidiores. Et ideo in maribus fumus qui pilorum est materia magis augmentatur, quem quia non vero sufficienter consumit, expellit per duo loca, scilicet per caput et per barbam. Unde accidit aliquando in mulieribus calide et humide complexionis quod vir barbescunt, et eis sit in mulieribus frigidis et siccis quia barbescunt parum. Unde in eunuchis non est barba, quia perdiderunt illa membra calidiora quorum calor humoris et fumi qui pilorum est materia sunt generativa. Ex quo patet quod barbe spissitudo caloris et humoris substantialis ac vigoris est indicium, et diversitatis sexuum causam exprimit. In pueris autem non est barba, quamvis pueri calidi sint et humidi, quia fumosa superfluitas que pilorum et capillorum est materia transit in augmentum et nutrimentum puerorum. Hec Constantinus. Secundum Aristotelem autem libro xix pili barbe sicut et capilli in sua dispositione representant qualitatem vaporis vel pinguis humoris ex quo generantur. Nam si fuerit humor fumosus calidus et siccus, erunt pili barbe sicut capilli crispi, in se reflexi et involuti. Et hoc accidit quia per duas vias contrarias [illegible] Nam per siccitatem movetur ad partes inferiores et calor movet ad superiores. Et sic involvuntur pili, et ideo pili crispi propter debilitatem sua. Et hoc accidit propter paucitatem humiditatis et nimia calidi [illegible] et ex interiori calore corrugantur et involvuntur. Si vero fuerit vapor multum humidus, erunt pili lenes et plani. Nam humor dat vim lubricandi [illegible] eorum provenit ad pilos. Et hoc propter hoc pili et barbe eorum qui morantur in Trachia sunt lenes, nam eorum complexio est humida et aer continens eos est humidus. Econtrario accidit in hominibus [illegible] habitantibus in regionibus calidis propter siccitatem aeris continentis. Item capitulo 18. Alteratur color pilorum barbe per etatis variationem, et non canescit barba in senectute propter debilitatem caloris et humiditatem [illegible] frigiditatis. Item fluunt aliquando pili barbe propter caloris et humoris corruptionem, ut in calvitiis. Quandoque in corruptione humoris, ut patet in leprosis. Nam sicut ibi dicitur, calvities pilorum similis est fluxui foliorum arborum. Et causa utriusque est diminutio humoris calidi et pinguis. Et ideo non fluunt folia arborum in quibus est humor pinguis. Hec ille libro xix.

Mandibule a mandendo dicte sunt, ut dicit Ysidorus libro xi. Mandibularum altera est superior, in qua dentes superiores infiguntur, altera vero inferior, in qua dentes inferiores radicantur. Et est proprium mandibule superiori quod omni alii fixa est et immobilis, excepto cocodrillo qui movet maxillam superiorem, et naturaliter omnium aliorum est immobile tenet inferiorem, et cetera. 14

Labia secundum Ysidorum a lambendo sunt dicta. Quod vero a superiori est labrum. Sunt autem labia necessaria secundum Constantinum, quia dentes muniunt ac tegunt. Sunt etiam nervosa et ex diversis lacertis composita, ut sic ad sensum et motum essent habiliora. Nam ad vocis formationem necessario se aperiunt et claudunt, quia vel abscisis vel per aliam complexionem vel contractionem aliquam impeditis, ulla perfecte non possit formari. Item labia mollia sunt et carnosa. Et hoc propter duritiem dentium temperamentum fuit necessarium. Dentes enim et eorum nervi cum sint ex natura frigidi, nimis lederentur aeri frigido expositi si non labiorum tegimine tuerentur. Item labiorum extrema sunt rubicunda. Quod accidit secundum Constantinum propter cutis labiorum subtilitatem, quod de facili accedit sanguineus vapor quasi roseam colorem qualitatem. Unde rubedo labiorum signum est puritatis complexionis et temperamenti [illegible] sanguinis et interioris virtutis. Sicut econtrario labiorum lividitas signum est defectionis vitalis et caloris naturalis. Item labia sunt tenuia in substantia et subtilia, ut sic [illegible] 16

liora ad modum cribri ad aerem mittendum et temperandum ne subito attractus interioribus sua frigiditate inferat lesionem. Et ideo labia aeri frigido se opponunt et ipsum recipiendo temperatum reddunt ut suavius et melius ad interiora attrahatur. Hec omnia sunt constantini. Et sic etiam patet narrante Aristotele li. xii. circa finem ubi dicit. Labia hominis mollia sunt et carnosa et separata propter suam salutem et custodiam dentium et ut convenientia sint ad aptitudinem sermonis. Unde labia duplicem habent usum sicut et lingua cuius actio est ad gustandum humores et ad sermonem proferendum sicut idem expresse dicit Aristoteles. Et ideo oportet quod labia sint humida quia si actio lingue non esset talis dispositionis et labia non posset lingua pronuntiare ad dignoscendum multos modos litterarum. Quamquam quedam exeunt per percussionem lingue et quedam per coniunctionem labiorum. Et ideo natura fecit labiorum actionem ut operata esset necessarium opus. Et propter hoc fuit caro hominis valde mollis quoniam homo est boni sensus tactus et gustus magis quam alia animalia. Hec ex dictis Aristotelis li. xii. et c. Et item tremor labiorum in freneticis et acutis morbis mortem pronuntiat ut dicit Ypocras.

17 Mentum est locus eo quod maxillarum sit firmamentum eo quod inde oriuntur ut dicit Ysidorus et cetera. Et mentum in viro est maioris fortitudinis propter ossis duritiem et nervorum coniugationem et propter fortem dentium radicationem. Et ideo brutis alia [illegible] mentum de facili non patitur [illegible] contactu. [illegible] corporis quasi animi [illegible] cernuatur. ut patet i. Reg. xvii. ubi dicitur quod apprehendit David mentum ursi et eruit ovem de ore eius. Hominis autem mentum [illegible] amoris et fidei indicium est. ii. Reg. xx. Tenuit Ioab mentum Amase quem osculabatur eum etc.

18 Os dictum est quia per ipsum quasi per ostium cibos intromittimus et sputum foras eiicimus. Vel quia eo quod de ostio sermones egrediuntur ut dicit Ysidorus. Os ut dicit Constantinus [illegible] nutritivus est. Quod illud ore recipimus quod per ipsum membra recipiunt. Est autem os ut dicit Galienus multis utilitatibus [illegible] dentibus et labiis ut [illegible] quod [illegible] quod per [illegible] et sine [illegible] quam per linguam. Fuit autem oris [illegible] propter [illegible] susceptionem. Sicut enim cibum [illegible] nutrimentum [illegible] in ore recipiatur. Os enim post cibum [illegible] et masticando et immutando aptum digestioni sibi transmittitur. Et propter hoc non fuit os hominis in medio [illegible] ne cibi [illegible] aut humiditate facilius transmutentur. Fuit os omnino et mediocriter durum ne cibi asperitate lederentur. Licet tamen nimis durum sit tamen mediocriter ne nimia durities sensibilitatem gustus impediret. Concavum autem et rotundum fuit in medio ut cibus assumptus hic inde facilius moveretur et per dentes sine impedimento [illegible]. Est necessarium os propter aerem et spiritum attrahendum. Aer enim attractus per os [illegible] convenienter immutatur depuratur et subtiliatur. Et sic ad cordis refrigerationem per canale pulmonis transmittitur. Sine cuius refrigeratione per nimium calorem cor [illegible] veniretur et destrueretur. Est necessarium os propter vocis formationem. Ad hoc enim est palatum oris concavum ut plectrum lingue moveretur facilius et ad vocem formandam expedite elevaretur et deprimeretur. Est utile ad grossarum superfluitatum a cerebro et pulmone venientium [illegible]. Quibus per ostium oris [illegible] vitalis spiritus in corde et alius in cerebro [illegible] expediat. Est utile propter membrorum nutribilium [illegible] exonerationem. Cum ex stomacho [illegible] humores [illegible] nature per virtutem expulsivam [illegible] per oris ostium expurgatur. Hec dicit Constantinus et Galienus [illegible] in nominibus et [illegible] que [illegible] sunt. Et [illegible] qualia [illegible] et [illegible]. Si vero [illegible]. Patiuntur autem os [illegible] in [illegible] quando [illegible] sibi [illegible]. Patiuntur autem pustulas ulcera et huiusmodi ex corruptis humoribus aliunde ad buccam defluentibus. Si rubeat [illegible] attineat et caleat et doleat et ardeat materia sanguinea est et colerica. Si vero multum nigrescat [illegible] molestia est et timenda ne ad cancrum id est ad cancerum deveniat. Accidunt autem ulcera in ore lactentium per mulierem [illegible] et corruptionem. Hec [illegible] in [illegible] particula 2.

19 Dentes ut dicit Ysidorus [illegible] sunt omnia apposita [illegible] dentes et tacentes ut dicit Ysidorus. Et sunt dentes [illegible] plantata in ossibus maxillarum et [illegible] quibusdam radicibus ipsa. Et sunt in maribus [illegible] 32. [illegible] in maxillis [illegible]. [illegible] in anterioribus [illegible] et quadrupli. Et [illegible] tales [illegible] mediante [illegible] ad [illegible] cuilibet cibi

sunt apti. Et quandoque ab eis accipiunt in ore generantur et morantur. Sunt item et duo qui canini sunt dicti collaterales quadruplices in summitate acuti. Dicuntur autem canini quia in modum dentium canis sunt apti. Et dicuntur secundum ysidorum canini quia ad similitudinem caninorum consistunt. et canes per ipsos ossa rodunt. Hec accidunt ergo dentibus sive brutorum. acutiores longiores. et durabiliores. Et ideo a quibusdam columelli puelle vocantur. Et quia portes permanent non est. licet cum fortioribus constringendo tradunt. Sunt et. x. alii contra utramque partem superioris mandibule. qui collaterales quadrupli. Et hii sunt lati et grossi. Isti non molares sive uocantur. et ad molendum cibum sunt apti. Sunt ergo in superiori mandibula. xvi. dentes. scilicet iiii. quadrupli et primores et duo canini. et. x. molares. et totidem dentes in eodem ordine collocantur in inferiori mandibula seu in imo. Dentes ergo quo ad situm numerum et officium quadrupliciter diuiduntur. Quidam enim sunt incisiui. et hii sunt. iiii. duo superiores et duo inferiores. qui primo aspectui se offerunt. Quidam uero sunt pares. Et hii sunt. iiii. duo superiores et duo inferiores. qui alterutrum iuxta incisiuos positi. mutuo se contingunt. Quidam uero sunt collaterales seu canini. Et hii. iiii. scilicet duo superiores et duo inferiores se mutuo collidentes. Quidam uero sunt molares. Et hii sunt. xx. scilicet. x. superiores. et totidem inferiores. mutuo se tangentes. Et quia ab aliis remoti sunt. qui molo continue in ardentes. Isti non omnes sunt in mandibulis radicati. et quodam modo furcati. sed dissimiliter. Nam dentes scilicet quadrupli et pares. unam habent furculam seu radicem. Canini autem et molares. tres uel. iiii. habent radices. ut dicit constantinus. Dentium quoque numerum differentia qualitas sexuum. Nam in uiris plures. in feminis pauciores inueniuntur. ut dicit constantinus et ysidorus. Distinguitur et quod dentes secundum processum etatis. Unde sicut dicit aristoteles li. 2. dentes senum generaliter sunt nigri non acuti. ut patet in iumentis. quorum etas per dentes notatur. Nam dentes iuuenum sunt albi et acuti. senum autem econtrario. Excipit tamen aristoteles ibidem ab hac generalitate. dentes equorum. quos dicit habere proprium. quod procedente etate. magis albescunt. Dicit quoque ibidem. Oportet utique scire quod alia quam sunt mixtorum dentium et cuiuscumque sunt uite longiores. Quare uero puerorum sunt dentium et septorum. sunt iu re humoris. Hec dicit ibidem. Omne autem quadrupes generans sibi simile habet dentes siles. Hec ibidem an animal dentes in iuuentute amittunt non molares. Et hic quando fortasse propter furculam et radicum debilitatem. Molares autem non cadunt propter eam contra. Et generale in aliis aliter quam non cadunt aliquid primitus quam alii secundum similiter in loco primo oriuntur. Hec aristoteles li. vii. Omne autem cadunt dentibus in superiori mandibula. ecclesiasticum. et cetera. Et infra. Item dicit aristoteles li. 2. Dentes qui oriuntur inter gingiuam non oriuntur in uiris et mulieribus nisi post. 20. annos. Et fortasse in quibusdam mulieribus post. lx. Et origo eorum est cum maiori dolore. Et infra. Hec calor lactis facit oriri dentes cito. Et propter hoc est quod iuuenes lactentes lac calidi. nascuntur in eis dentes cito. Hec constantinus dicit et cetera. Et infra. Dens corporeus nullum dolorem patitur. Dicit tamen pati et dolere propter neruum sensibilem. qui in eis radicibus sepe leditur et grauatur. Clausi sunt labiis ne uideantur. Indecens est enim cum apparent. sicut forsan propter usum. Item superiores ad inferiores ordinati sunt. et sibi inuicem mutuo compacti. Et si inferiores aliquando moueantur. superiores tamen firmi et immobiles manent. Ordinantur autem ad diuinum compositum. Ad informationem articulate uocis. maxime coopitantur. Toti corpori obsequuntur.

Lingua. aliquando ab ligando dicitur. Uel quia per eam articulatus sonus uerbi ligatur. Sicut enim plectrum cordis allidit. sic lingua dentibus. ut dicit ysidorus. 20

Est autem lingua. instrumentum gustus et locutionis. ut dicit constantinus. Et composita de substantia sui molli carnosa porosa et spongiosa. Est autem neruosa. propter sensum et motum. Porosa: ut autem saporis penetrando ad intrinsecum sentiente gustui. Ad quam ueniunt multe uene sanguine plene. Unde rubicunda est in colore. Et in quibusdam animalibus. ut dicit constantinus. Contrahio lingua plusquam oris. in tantum quod et nos in dulcibus partes moueantur. Unde os et radix ligamenta ut sibi mobilitatem per totum buccae spatium applicet. Passiones autem multe accidunt lingue in illa ipsius. ut in neruis ad eam uenientibus. Unde in uiatico dicitur. Lingua aliquando perdit motum uoluntarium. et usum amittit sermonis. Cuius causa est ex defectu uirtutis motiue ex cerebro uenientis. uel ex neruo opilato. per quam uirtus ire aliquando. Aliquando ex apostemate uel pustula in lingua accidit. Aliquando est propter uitia in substantia lingue. sicut ex complexione mala. ex qua est sensus diminutio ex nimio calore uel frigiditate. uel humiditate. uel siccitate. uel apostema. uel tumor. et similia. Quando uero lingua uitiata

est nimis tumida: excessum caloris designat. Si vero
siccitatem. si siccitatem aspera siccitatem. Et omnia ta-
lia lingue impediunt usum. vel tollunt in toto. vel in par-
te. Si autem lingua videatur sana. nullas habens macu-
las. loquela tamen sit ablata. ex cerebro est defectus. vel ex ner-
vis sensibilibus opilatis. Aliquando est impeditio loquele
ex parte tota vitee ut in freneticis. vel litargicis. Huius
contrarium in lunaticis. Aliquando designat defectus lingue consimilem ipsa-
rum egritudinem. Ut dicit Constantinus accidunt pustule late et extente in pel-
licule extremitatibus lingue. Sicut accidit pueris malum lac
sugentibus. Et sunt quandoque albe. quandoque nigri coloris.
Accidit autem apostema lingue cum magna siccitate. et ab o-
re exire faciet. Et vocatur exilium lingue. Quod ra-
na vocatur eo quod sicut rana nascitur sub lingua et aufert
usum lingue. Inde rana muta dicitur ab effectu. Est quo-
que apostema lingue sanguinolentum. ut tota lingua
polluatur et loquela. cum gustu impeditur. Ex viscosis
etiam humoribus in lingua dominantibus. sic gustus corrumpitur
et immutatur. ita ut dulcia amara et insipida videan-
tur. et econtrario ut dicit Constantinus. Item dicit Galienus super amphori-
smos quod accidit lingue balbuties ex nimia humiditate.
quam lacerta lingue per nimia humiditate in extremis
nequit dilatari. Sicut est videre in ebriosis qui balbuti-
unt. quando in cerebro humore nimio perfunduntur. Unde
dicit idem Galienus. Naturaliter balbutientes vel per nimia cerebri
humiditatem vel balbutiunt. vel propter humectationem. vel
propter utrumque. Illa quoque lingue humiditas est causa quare quidam effi-
ciuntur tales qui aliquas litteras proferre non possunt. scilicet r pro l.
r. i. vel c. pro t. proferunt. Et hoc patet in infantibus qui
multas litteras corrumpunt. quas proferre non possunt. Hec
omnia dicit Galienus et cetera. Et infra. Item dicit Aristoteles libro vi. quod o-
ves aliquando habentes sub lingua venas albas. et ille faciunt
fetus albos. et aliquando habent nigras. et ille faciunt fetus ni-
gros. et aliquando varias. et ille faciunt fetus varios et cetera.
Et infra. Quedam etiam alia habent linguam medicina-
lem et salutiferam. Et hoc vel ex nature bonitate. vel ex
occulta aliqua proprietate. ut lingua canis ut dicit
Cassiodorus. Quedam autem habent linguam mortiferam.
propter maliciam et fumositatem humoris in eis dominantis.
Sicut lingua serpentis draconis. et rabidi canis cuius
morsus est summe venenosus. cuius lingua apparet de-
extra os. et distillat venenum. et inficit aquam in quam
cadit. quia qui biberit. efficitur rabidus. ut dicit Avicenna.
et consimiliter in tertio de venenosis animalibus. et venenis. Unde
quod serpentum lingue sunt arundinei coloris. nigre sunt. sunt livide.
sunt subrufe. et maculose. acute. et in motu velo-

ces. Et sicut dicit Plinius propter humorem fumosum et venenosum
quam tam velociter linguam agitat. ut una nimio bifur-
cata videatur. Lingua tamen aspidis quamvis in corpore
viventis serpentis plena sit veneno mortifero.
separata tamen a corpore et desiccata. venenum pellit. et
venenum si presens fuerit. prodit. Unde ipsam contra venena
sumere precipue consueverunt. Unde talis lingua velut utilis
et preciosa reputatur inter thesauros regios preciosa.
quamvis prius fuit venenosa.

Saliva est humor flegmaticus. ex venis lingue ve- 21
nis generatus. ut dicit Constantinus. Est autem saliva naturaliter humi-
da. in colore alba. et ex continuitate motus lingue et in-
strumentorum spiritualium spumosa. acuta. insipida. quia sollicita
omnium saporum esse receptiva. Si enim esset alicuius sapo-
ris determinati. non esset aliorum susceptiva. Et infra. Fu-
it autem necessaria saliva ut dicit Constantinus ad humectationem oris.
ut salive beneficio irrigaretur. Item propter diges-
tionis principium. Cibus enim siccus in ore assumptus non u-
tiliter stomacho mitteretur. nisi saliva humectata prius humec-
taretur. Quod sine salive adminiculo res sicca non
de facili transglutiretur. Item utilis est ad facilitatem
superfluitatum cerebri et pulmonis evacuationem. Quoniam
tales emunctorie calore vel frigore indurantur aut
inviscantur. Quoniam non ita de facili per os exitum exirent.
nisi per eam humorem et salivalis adiutorio lubricando
ad exitum pararentur. Item saliva hominis ieiuni habet
quandam vim latentem interfectivam. Unde et sanguinem
aliter ledit. si mediante aliquo vulnere sanguini
aliquid misceatur. Unde dicunt predicti auctores in tracta-
tu de venenis. Et hoc forsan ut dicit Avicenna causa indiges-
tionis. Humor enim crudus sanguini perfecte digesto in
suis qualitatibus repugnat. et suum ut dicunt auctores
prohibet regimen. Hoc est quod dicunt sancti. et habetur
a Plinio. quod saliva seu sputum hominis ieiuni interimit
serpentem. et venenosis aliis est venenum. Sicut dicit
Basilius super in Exameron. Ipsi conterit caput eius.
et talis. c. el. gen. 3. etc. Et infra. Sicut dicit Galienus.
in commento inter sputum et salivam hec est differentia. Quoniam sali-
va est superfluitas illius nutrimenti pectoris. et generatur
digesta. Sputum vero est id quod ad pectus advenit per
diversitatem cursus naturalis. et cursus preter naturam. nec est per
digestum. Et ideo sputum in acutis febribus et aposte-
matibus si leviter fiat cum sanguinis digestionis et sine
tussi laboriosa. fortitudinem significat virtutis. et
decrementum morbi. Sicut dicit Ypocras et econtrario. Unde per Galienum
et alios communiter in saliva seu in sputo considerantur

ta generalis est. Color. Odor. Et sapor. Sputa si
Si sputum fuerit in colore liuidum. cordis et spiritualium
designat lesionem. Si uero sanguineum cum sanguine
admixto. pulmonis designat ulcerationem. Si quidem fu
erit in odore fetidum. interiorem significat corruptionem.
Si in sapore fuerit amarum. uel acidum. huiusmodi corrup
tionem iudicat et pulmonem. seu in illa lingue significat dominantem.
Item sputa humida est signum flegmatice comple
xionis. Unde in senibus solent sputa humida esse crossa.
et uiscosa. propter interiorem frigiditatem et caliditatem et dissolu
tionem humiditatis cibalis.

Vox est aer tenuissimus ictu plectro lingue formatus.
ut dicit Priscianus. et Papias. Organa autem uocis sunt instru
menta multa. ut dicit Constantinus. scilicet pulmo. arterie. et guttur. uuu
la. os. dentes. labia ac lingua. Sine enim istorum instru
mento uox non formatur. Et horum quedam sunt uocis recep
tiua. sicut pulmo. cum suis receptaculis et canalibus.
Quedam uero sunt uocis ordinatiua. sicut uuula. que uo
cem per consequens pulcram reddit et fortem. quando ad alia in
strumenta se habet proportionaliter. Aerem enim intrantem temperat.
et ne nimis impetuose exeat cohibet et refrenat. Ad
receptionem est pulmonis et gutturis et arterias prohibet
et conseruat. Quedam uero sunt uocis emissiua. ut ca
nales pulmonis et arterie. que sunt quasi quedam fistule.
que si fuerint leues. munde. et temperate. dulcem et tem
peratam et consonam reddunt uocem. Si uero aspere
fuerint. et plus debito fuerint late uel stricte. aut
distorte nimis. grauem uel exilem dissonam aut
inequalem emittunt uocem. Ad formationem igitur uocis
aer in follibus pulmonis recipitur. et per ordinatum
arteriarum motum per os emittitur. Unde ex uelocitate aeris
commotione. et organorum uocis extensione. sonus reddi
tur. qui in ore aliter plasmatur. et plectro lingue formatus. uox
a sapientibus dicitur. Prouenit hoc in principio. Aristoteles libro iiij.
Pulmo est primum uocis receptaculum. Et ideo omne animal
carens pulmone caret uoce ac loquela. Loquela enim est
distinguere uocem. Unde omne animal non habens linguam abso
lutam. non habet uocem. ut dicit idem. Apes et musce carent
uoce. faciunt tamen strepitum in uolando. extendendo
et comprimendo alas per aerem cadentem inter corpus et alas.
Sed sic faciunt locuste. Et hoc probatum est. quod numquam facia
unt sonum in sedendo. sed tantum modo in uolando. Rana
autem habet uocem propriam. et anterius lingue sue applicatur
ori suo. Et quod ex lingua manat circa pulmo
nes. absolutum est. et propter hoc habet uocem propriam. et est comp.
Et non facit hoc. nisi in aqua tamen. Et precipue mascu

lus. tempore coitus. quando clamat feminam per uocem coitalem.
Rana uero multiplicat uocem. quando ponit mandibu
lam inferiorem in aqua. et extendit superiorem. Et per extensi
onem duarum mandibularum uociferat. et propter nimium
conatum extensionis lucent eorum oculi sicut candele.
Cantant et uociferant. plus de nocte quam de die. quia
tempus est coitus earum. et cetera. Item libro eodem. Aues parui
corporis plus uociferant et garriunt. quam magni.
Et maxime tempore coitus quando uociferatio auium est in illo
tempore. Item idem. Gallus uociferat post bellum et uic
toriam. Item in auibus est quod masculus alit uocem. et non
femina. sicut gallus. et mas coturnicum. Loquela autem appropriatur
homini. Qui autem nati sunt muti. sunt surdi. et habent
uocem sed omnino indistinctam. ut dicit idem. Item idem in eod
em. Omnes femine sunt subtilioris uocis et acutioris
quam masculi. preter uaccam. quia uox femine est grossior.
Item idem. Exitus spermatis est in maribus cum alteratione
uocis. Et hoc est in termino duorum septenniorum.
Alii tamen mutant uocem in quibusdam. et est signum mo
tus ad luxuriam. Item libro eodem. Cum eque ceperint conue
nientes eorum uox maior. sicut et femine. Vox tamen femine.
clarior est. Item idem. Vox masculorum mutatur. quando
mutilantur. Item dicit libro viii. Voces omnium qua
drupedum mutantur. et assimilantur sicut uoces feminarum
quando castrantur. Et libro xix. dicit de causa acuminis
et altitudinis uocis. est quod uocem altitudinem etatum. quando
uox iuuenum est alium est acutior uoce senum. et
mulierum quam uirorum. Et uoces omnium aliarum sunt acutio
res in iuuentute. Item idem. Multe femine et multi
uiri uociferant uoce acuta. quando propter debilitatem
mouent paucum aerem. Et quod est paucum. mouetur
uelociter. Et uox est uelox acuta grauitas autem uo
cis sequitur tarditatem. Et aer multus mouetur tarde.
Mares autem et senes mouent multum aerem. Et
ideo sunt grauioris uocis. neruos enim et arterias habent for
tiores masculi quam femine. et senes quam pueri. et
non castrati quam castrati. propter debilitatem igitur neruo
rum erunt uoces castratorum similes uocibus feminarum.
Prouenit autem. Vox igitur equalis clara fortis. fle
xibilis inter acutum et graue mediata est laudabilis.
Sicut econtrario uox tremula rauca et aspera debilis.
et dissona nimis grauis et acuta est uituperabilis.
Ista uox unica dissona et mordiabilis. mixtarum
confunditur uocum armoniam. Vox itaque consona dulcis.
et ordinata est letificatiua. amoris excitatiua.
passionum anime expressiua. uigoris et uirtutis

consimilium spiritualium prestantia. prouocatiua et bone dispositionis corporis ostensiua. laboris subleuatiua. tedii seu fastidii ablatiua. curarum et sollicitudinis dilatatiua. preconii et laudis acquisitiua. affectionis audientium mutatiua. Sicut de orpheo dicitur in fabulis qui uoce sue modulationis arbores et nemorum montes et saxa demulcebat. Talis est et uox composita et consona et armonica. que non solum delectat homines. uerum etiam et bruta animalia. Quod patet in bobus qui cantu bubulci sono potius quam stimulo ad laborandum excitantur. Volucres etiam modulo uocis delectantur. Item que sepe per dulcem sonum ad laqueos et pericula ab aucupe prouocantur. Iuxta illud poetarum. Fistula dulce canit uolucrem dum decipit auceps. Item per dulces uoces et cantilenas et armonias musicas freneticis et maniaci et frenetici ad sensum reuertuntur et sanitatem corporis sepius reuocant. Vnde constantinus in uiatico. etc. Vnde alius qui orpheus dicitur. Inuitabat ad conuiuia me dicens ut ex me se delectent. Ego tamen delectari ex ipsis cum quo uel animos eorum flectere possim. de ira ad mansuetudinem. de tristicia ad leticiam. de auaricia ad largitatem. de timore ad audaciam. Hec est ordinatio musicorum. que certa anime sanitatis est dispositio. etc. Dulcissona quoque melodia demulcet animum cantantis. et etiam de corporibus expellit demones. ut patet in saule. a quo spiritus malus uoce dauitica recedere cogebatur. ut patet .2. R. 16. Ex quibus omnibus patet quam ualde sit iocunda uox ac dulcis. Econuerso uero est uox inordinata et horribilis. quia non letificat. sed contristat et aures audientium grauat. Vnde gregorius .14. moralium. In tragicis quidam plus quam homo horribilis grauior esset quam quibus sonis talis te sepelisse fertur. Ideo horribilis sonus alii est etc. De hiis autem que uocem impediunt supra dictum est in tractatu de lingua. et adhuc dicetur infra.

23 Guttur est extremitas canalium pulmonis. ut dicit constantinus. Et est duplicis iuuamenti. Primum est ut aerem attrahat et emittat. Secundum est ut cibos interius traiciat. et ut uocem formet. etc. Et infra. Ingeniata quidem est natura circa guttur ut per duplex ostium alii necessarii duplicem uie haberet continuitatem. Habet enim unam canalem ad aerem attrahendum. et hanelitum per [illegible] emittendum. Habet et aliam manifestam ad cibum recipiendum. Et hec duplex. Que etiam uia quodam operculo quod epiglotum dicitur distinguuntur. Hec uero inter istas gutturis ad modum uelut ad utrumque foramen gutturis equaliter se habet. Cum enim non cibum appetit. clauso foramine hanelitus ad foramen ad susceptionem nutrimenti os se aperit. et econuerso cum non attractionem aeris desiderat. foramen ad gutturis se claudit operculum et obturat. Iste contingunt gutturi in principio. Per extrinsecam causam quam qualitatem lesionem. Item quando per casum cibi uel potus superfluitatem. Vt si cibus ceciderit meatum per quem attrahitur aer. uia spiritus uitalis includitur. et animal suffocatur. Item quandoque per humorum fluxum. etc.

Brachia a fortitudine sunt dicta. barin enim grece. fortitudo dicitur latine. etc. Et infra. 24
Brachia per uicinitatem cerebri familiaritatem habent quandam cum capite. et ab eo recipiunt latentem uirtutis influentiam. Et ideo pro defensione capitis et sensuum necnon et fine deliberatione quasi ictibus se periculis exponunt. Sunt uene totius corporis. et maxime de regione capitis. cordis et epatis. que currunt in manibus et digitis nutrimentum deriuant. Et ideo qui sanguine repleti se sentiunt et grauati. aliquam de uenis brachiorum aperire consueuerunt. Et sic brachia sepe uulnerantur et perfunduntur. ut alia membra sanitatem habentia conseruentur. Vnde etiam medici quoque habent in libro de flebotomia. quod infirmatis in una parte corporis. contrario uena in parte opposita aperitur. Vnde quando pars in dextra minuitur de sinistra. et econuerso. nisi materia sit uenenosa. uel aliter furiosa. Tunc enim sanguis ad partem oppositam non est attrahendus. ne materie uenenositas taliter per cor. uel aliud membrum nobile ipsum ledat. Sicut dicit idem. Brachia itaque per utilitatem aliarum partium corporis mutuo sibi seruiunt. et membrorum custodia uulnerantur et perfunduntur. et a suo onere minui non subterfugiunt. et se parentibus requiescunt. Hec autem ut dicit galienus. brachia habent proportionem. ut quod cor diligit. brachia diligant. et in amplexum eorum uoluntarie se extendant. Quod diligere cordi sentiunt. quantum inuenire possunt. cordi applicant et constringunt. in tantum ut totum dilectum toti animati cordi imprimant si ualent. Item continuatio et [illegible] brachiorum morositas signum est in acutis. ut dicit ypocras.

Manus est dicta eo quod sit 24
totius corporis munimentum. ut dicit ysidorus. Ipsa enim cibum ori administrat. ipsa omnia operatur ac distinguit

ſat· ꝑ eū accipim⁹ ⁊ dam⁹. Ab uſu ne .n. manꝰ ars
uel artificiū dī. ſic̄ aliū de aliq̄ ſcriptōe. l' picture
dī. iſte hʒ bonā manū .i. ſcribendi artē. l'. artific'.
dext'a a dando ē dcā. Nā ut d' yſid'. dext'a pign'
pacis dicit'. ipā fides ⁊ ſalutis teſtis adhibet'. ⁊ hoc
ē apd tulliū. Fidem pīi iuſſu ſanat' dedi .i. dex
terā. ⁊ apl's ad gal. Quib; dedi dextrā fidei ⁊ ſo
cietatis. Siniſtra aūt dī q̄ ſin dext'. ſiū q̄ rē ſi
ſinat. A ſinēdo ē ſiniſt'a dcā. Palma aūt dicit
tur digitis expāſis. manꝰ incēla ſic̄ oētꝰ. pugn'.
Pugn' aūt a pugillo ē dcūs. ſic̄ manꝰ expanſa dī
palma expanſis ramis. Eſt itaq; magnū manꝰ
corꝑis iuuamentū. ſp'l ⁊ p̄ncipale facit' inſtrumēt'
Nulla ē pars corꝑis ē ita tactu ſen. ſic̄ ſola manꝰ
ut d' yſid'. ⁊ q̄ oſt. Manꝰ aūt ē caud'e ſ'. quo ad ex
tiore ꝑte ſui ex nouē ꝑuis oſſib; medulla ca'
diuiſis. ⁊ ſolidis ē opacta. hʒt aūt oſſa ut manꝰ
eēt mobil'. Sūt aūt oſſa diuſe forme. alia .ſ. gi
boſa. q̄ cauā. q̄ erecta. ut cū oīa i gēnitū
.q. unū os reddēret. Iſta aūt oſſa in duob; or
dinib; ſtantia ex una ꝑte cū nole pectib; ex
q̄ ꝑte cū duab; brachii ocathenatōib;. fort'
recolligant' ocathenatō ad ſiora hʒ locutiua u
na ocauitate brachii ſb centi ꝑ q̄ manꝰ lati
bilit' extendit' atq; ſtrīgit'. Concathenatō n̄ i
ſioz atq; minor intior extremitati brachii un
git' ipſi aīe ocauitate .v. oſſiū ſb intrāte. B uō
ocathenatō motū fac̄ an ⁊ retro. Vola manꝰ
dī pars intior. ū manꝰ uiget tact'. ⁊ iō nll'a ꝑl'
eſt mag carnoſa. ⁊ mag moll'. ꝑp tact' bonitate
es duas hʒ ꝑtes. pecte ē una ꝑs digiti. pars
altā: cōponit' aūt pecte ex .iiij. oſſib; ne ſi fōrte
unū ledit' altū nō puniat'. In ocauitatib; hʒt
.iiij. oſſiū pectinꝰ. iiij. digiti inſerti ⁊ in eis
ocathengit. iō dic̄. hip. li. xiiij. Manꝰ n̄ ē unū
inſtrumēt mltū. Quia ē dedit hoī intellc' intr'
ſuis ītuitib; ſentia. ut pote manꝰ in qb; ſūt re
mlti digiti ⁊ diuſi. ut ꝑ eos mīma ⁊ magna ua
ler retineī. Nā ut d' iō. Creatō manꝰ ē ōenꝰ mlti
⁊ oppoitꝰ. opatōib; ē diuiſa ⁊ extenſa in mltaꝰ
ꝑtes. ⁊ poſt hō uti una ſola ꝑte. ⁊ duab; plib'
ſm diuſas modos. hʒt ē uole manꝰ hoīū hoc ap
ꝑiū q' in hoīe pallēſcūt ōuis exti' in aliqb; p̄
li exſcūt. maꝰ aūt hoc oue' in maſcullor manib'
⁊ h' ꝑp caloris habudātiā dnāte. Eſt aūt manꝰ
rema fortioris caloris. ⁊ maioris ſiccitatis q̄m

ſiniſtra. ⁊ iō ad opandū dext'a leuior ē ⁊ habilior
quā ſiniſtra. Vn̄ ar. li. ij. alia quadrupedia
que gñant' alia loco manuū hoīs hn̄t pedes an
terioꝰ. ⁊ pes ſiniſt' in aliqb; nō ē abſolut'. ī le
uiꝰ motꝰ. ſic̄ ē ſiniſt' manꝰ in hoīb;. p'ꝰ q̄ in
elephante. elephas q̄ ut dic̄ id. ap. li. i. utit' na
ſo ſuo ī longo loco manuū. ⁊ ꝑ ipm accipit ci
bū ⁊ reddit ori ſuo. reddit q̄ ꝑ naſū ori ſuo ꝑ
riꝰ ⁊ illum al' ſacit hoc ī ipſe. Int' uolatilia a'
utit' pede ꝑ manu. pſitat' ⁊ porfirio .ſ. pelliā
nꝰ. Nam ſi ē pede cibū accip' ⁊ intīgēs in a
quā ⁊ cibū cū pede ſuo ori porrigēs ſic intiau
⁊ ſilr porphi. Paut' aūt manꝰ mltiplir .ſ. ſcil'c.
areſcētiā. pruritū. ſciſſurā. iūniū ɔroſiā,
ſricti ⁊ nuttōnē. incrudā: diſlocatōm. atq;
tā paſſiōem. Cauſāt aūt ɔrricio q̄ū ex calidis
⁊ ſiccis hūoribꝰ nitas deſiccātib;. l'. frigidis ⁊
hūidis coſtricti inficit ⁊ trāſitū ſpūū intelu
dētib;. ut pʒ in paraliticis ⁊ lepſis. quoꝝ manꝰ
ex putridis ⁊ corrupt' hūorib; nimis ɔſumtib; ⁊ de
ſiccātib; ɔtrahunt'. Areſcūt aūt manꝰ. ex debita nu
trimēti ſbtractōe. ut pʒ in decrepitis ⁊ calidi fa
me laborātib;. ⁊ in ɔſtictis qm ex diſſipātis calor'
⁊ ex ceſſu tota hūiditate ɔſumte. ut pʒ ī ethi
ſicis. ⁊ ethicis ⁊ hi'. Qn; ex uitio uenarū ⁊
ūuoꝝ qui opilant'. Vn̄ ex defcū hūoꝝ ⁊ ſpū
um: ūtiu' regitiua in pedit'. ex quib; manꝰ
areſcūt ⁊ a uigore ⁊ corpulen depauꝑant'. pu
ſtule aūt ⁊ ue'c turgētes gñant' ex prauis ⁊ corru'
hūorib; extima petētib;. Vn̄ ⁊ cutis uitiis ſtā
aal'r corūpit' ⁊ cute eleuata in ueſicas ul' pꝰ
tulas in mutāt'. Sciſſure aūt ⁊ pruritꝰ ⁊ hui'
accidūt ex hūorib; calidis ⁊ acutis ſumi'i
ſtrataneis qui cutē ſcandūt. ⁊ ſuo acumīe cu
nis ſupfic̄ diuidūt ⁊ inadēt. ⁊ ſ' pruritū ⁊ tāl
latēz excauit. ſ; poſt dolorē nō medicū ſr̄ducit.
It' q̄ hūor corrupt' ſb cute latēs. cū nō ex pā
lit' ū a calore nāli ɔſūit'. paulatī plus ⁊ pl'
corūpit' ⁊ in ꝑuas immudas ɔūit'. qui paula
tī cutē corrodētes; nulla'z puanit ⁊ pruritū. Diſ
ſolutō q̄ñ; accid' ex caſu. ul' pruſſiuā. l'. ɔpoſi
tōe nimia. Vn̄ ex hui' nō uictua loci ſui
exit. ⁊ ſup inducit' dolor grauis. ⁊ tota manꝰ
reddit' impotēs ad ād opand'. accid' q̄ ī dē ab i
triſeco. ſ. a nimio hūore nimis uictue fit' la
bil' relaquante. Vn̄ de facili uictuā diſlocatur.

Cyragra uo dr eadē passio in maibz, que et po
dragra in pedibz nuncupat. Gnat autē ex humo
ribz crossis et crudis. uiscosis coaduatis et co
globatis. vn et grauiter uiscera induuant. et qi
nodos se efficiunt. et talis infirmitas ē longior artic
tica. Solet aut in maibz gnari et uix curatur
Si fuerit diuturna ut dr sup amplior. quia illa q
in cōmodum solent manus frequenter occupare. Sicut
uult const. Sz h sufficiant. Hec solū addendū ē
qd dr in amplior. Mulier ambidexter nō sit.
Sup qd dicit glosa. Masculi ambabz manibz e
qualiter opant. qd a muliere si nō uidimus nō audi
uimus. qd ē ex sue defectu n. Vix ē e fortis ad
opandū in dext. quo minus in sinistra. Masculi
aut fortes hnt neruos et lacertos in utraq pte
et calore hnt mulieribz fortiore. et ideo sepius
contingit q opant sinistra. sicut et dextra.

2 G Digiti nuncupati s. ul qr x sunt. ul qr decē
ter iuncti existunt. Hnt int se numeru et ō
dine decentissimū. ut dr ysid. Primus
pollex notat. eo q int ceteros uirtute plus polle
at et preualeat potentie. Secūd index ut salu
tatis sui dr demonstratiuus qr in illo oēs fere
salutam. sui qr illo et oīa demostram. Ter
tius ē medius qr et impudic. Quartus ē a
nularis. qr eo anulus gestatur. Dr et medic. l.
medicinalis. qr eo ēa collitia a medicis collig
gunt. Quint ē auricularis sic dicēt. qr eo au
res scalpim. ut dic ysid. Componunt
aut digiti sm cōstant. singuli ex tribz ossibz que
ō in uicē cōcathenant. et iiii. digiti sunt qui cum
pectine colligunt. Pollex aut cū brachii cōca
dic inuicem iungit. Sunt aut nodi inferiores
q superiores. et latiores sic pectus eo q portant.
lati et simi ēē dz. ut dr cōst. Sēcdm aut ar
li. iii. mobilitas digitor cōens ē ad recipien
dū et retinendū. Sunt aut digiti in longitudine
distincti. gales int se diuisi. in extremis ungui
bz muniti. et quo sunt et recti et flexi. tanto
ō ad oēs varias aptiores. Sunt medice
carnis pp mot facultatē. et faciliorē tactū
qr nichil sentit in corp discernit. it obiecta tact
sic extremitas digitor. et h forsan ē pp uiua
citate neruor. cū in digitor sūmitatibz re
flectant. et pp cutis in digitor extremitatibz le
uitate. ut dr cōst. Hnt et digiti h pp. q

añ cibū sunt crossiores q post cibū. vn et anulu
q post cibū cōstrictores uix añ prandiū dispiē de sing
li potest post cibū amoueri. sic dr sup amplioris in.
Ut dic ar. li. vii. Aues aquatice hnt int digitos
qui cornu. et cor mansio ē in aqua. et aues hntes di
gitos diuisos manent pp sec aq. et cibant ex eo
qd ēcat in terra. Et iste nō comedunt carne. sz ui
uunt de rapina sic aues hntes curuos ungues i
digitis. que comedunt oīa alia q possunt uena
ri et uiuunt sanguine. Sz cū nō comedunt se inuice
h potest cū auibz sui gnis. qd nō faciunt pisces qui
seque aliq sui gnis. et c.

Ungula ē pars digiti extrema in superiori pte 2 A
digitor collocata. que ut dr cōst. cū carne et cu
te ō uicina ē cōiuncta. cui ligamenta sunt cordosa
et tenuiora ē ad ungulas uene uni et artie. ut dēt
eis et nāle iuuamentū. Natū nutrimentū ē longū
atq latū. quanti aut digitor pportur. Qd aut sic ex
ēsit ut iuuor tactu tangit nich sentit. et ido sine do
lore pscindi se pmittit. Nā ungule incrementū et
nutrimentū ē sicut nutrimento pilor. et ido extendunt
i ēcessu extrema digitor. ut dr cōst. Gnant aut ex
aliqbz fumositatibz a corde resolutis usq ad di
gitor extremitates emissis. n fumositates ingredi
entes exterior aere desiccat. et in ungule sbam cō
mutant. sic dr sr li. pnost. in cōmto. et hec ad ex
tremitatū digitor custodiū q dicit pp sui tene
ritudine ledent n p unguiū duritia munient
vn ipsor digitor sunt ungues iuuamentū et nō mi
nimū ornamentū. Est aut ungu osse mollior
carne aut et cartillagie durior cōcaui tenues q
dā dispōne et nām. et ido hnt in se qdam mō cōcaui
tatē et planitie pp ei superficiē. politi et
aliqntulū transpariente. vn et quadam in se reple
tat lucidi tate et splendore. Quia n ungui ex
cordis fumis gnant. cordis ipsi uiuacitas. ul mor
tificacio in eis apparere pmostrat. Calore ē cor
de difficultate ungues in ēcunt et pallescunt. et ido
sui mutatione ul qrtāe ex ricacē calorus. ul mor
tificatorē n psentant et pretendunt. ut dr i li. pro
Ut ait ar. li. vii. Aquilarū ungues incuuant et hebe
tant qū cibat seniora et nutriunt pullos suos et
albescunt ale eax et debilitant. Ha aut hnt aquila
pp. ut residēs sup arbore et quiescens. sepi respic
ungues suas. times forsan ne hebetent. Nam
ungues hnt p mucronibz et ido ne ledant n ultra

reſidet ſup̄ petrā. ut dic̄ idē. ⁊ q̄n quieſcat ī ſe
ūgues claudꝰ ⁊ reflectit. ut ſic illeſi ꝯſuēt. hoc
idē fac̄ leo ⁊ alia curui unguis. ¶ Et idē li. vij.
Aues uncoꝝ unguiū oīo ñ potāt ꝑt paucas. Et
oīs aues cuoꝝ ūguiū cuiū hn̄t roſtrū. ⁊ breuē
ac groſſū collū. ⁊ elināt a cāne ⁊ uenāt̄ aues.
Tam̄ ex ſuo gn̄e ñ ꝯmedūt. ñ eas ī petūt uꝉ ī
uadūt cā cibi. Id in uicē tñ pugnāt roſtro.
ac ūgulis ſe dilacerant ꝓ feīnas ⁊ ꝗ ꝓ nidos:
¶ Variant̄ aūt ūgula ī oībꝫ uolātibꝫ ⁊ aliꝭ
q̄ ad diſpōēm ⁊ ā quo ad uſū. ¶ Nā in ꝗbꝫdā
nīs muniūt atqꝫ ornāt. ¶ In uolatilibꝫ mu
niūt eoꝝ pedes atqꝫ armāt. ¶ Alialiū ñ pedes
cuſtodiūt ⁊ calcāt. Vñ ī ꝗbuſdā aīalibꝫ ūgule
ſūt rotude ⁊ integre. ut ī equis. ¶ In ꝗbꝫdā ſꝫ
longe ⁊ ſciſſe. ut ī porcis. Dicit̄ ē ab ar. li. viij.
Oē aīal hn̄s clunes ꝓminētes ſic̄ porci hn̄t ū
gulas ſciſſas. ⁊ in ūgulibꝫ poīt nā fortitudīē
aīaliū. Vñ ar. li. xiiij. ſtatī in ꝗd ſex ꝑ rugo
ſē ī mēbris. ꝗbꝫ utūt̄ aīalia. ſic̄ fac̄ in dētibꝫ.
quī ſꝫ ſēm. ⁊ ī ūgulibꝫ ꝓ uigore ⁊ iuuamētū.

28 Latꝰ ſm yſid. ē dcm̄ eo q̄ ī iacētibꝫ latet. Eſt
ē leua pars corꝑis uꝉ ſiniſtra. In late aūt
dextꝰ hūilior ē motꝰ. ſꝫ p̄s leue fortiorē
⁊ honī ferēdo ac ꝯmodatior. Vñ p̄s illa le
ua a leuādo dcā ē. eo q̄ aptior ad leuādū ſit
ad ⁊ portādū. ¶ Ut d̄ yſid. ¶ Ipa ē geſtat cli
peū. enſem. pharetrā. ⁊ cultellū. ⁊ ē honera
ut expedita ſit dextā ad agend. yſidor. Latꝰ
oſſibꝫ coſtatū potiſſīe ſſciūt̄. ⁊ dn̄r coſte ſm
yſidoꝝ. eo q̄ ab ipis intiora cuſtodiūt̄. ⁊ totī
uētris mollities munīe ꝯſuet̄ caute ⁊ ſaluet̄.
Conponūt̄ aūt coſte latiles ex plibꝫ oſſibꝫ doꝛſi
ſpōdilibꝫ colligatis. ⁊ ex diūſis cartilaginibꝫ
oſſa pectā ꝯiūgētibꝫ ut d̄ ꝯ. ¶ Sūt aūt xiiij. ū
d̄ idē. ſeptena ⁊ ſeptena ex utraqꝫ late colloca
ta. que cū. vij. teñis oſſibꝫ cartillagīs ꝗdē ꝑte
dētibꝫ in furcella ꝑtoris colligāt̄. Quoꝝ ſūt
teñia cartillaḡa ſic̄ gladiꝰ acuūt. ⁊ ſu ſtōia ſup
ponit̄. ad ſui cordis defenſiōem. Vñ in ꝯpoīne
coſtatū ⁊ ꝑtoris. ī uniuſo. xxx. ⁊ duo oſſa ꝯcū
rūt. quoꝝ. xiiij. ī latibꝫ. ⁊ ī ꝯpoitē ꝑtoīs ⁊ x. ꝑ
ſiores. ī dorſi ꝯpoitē. ⁊ viij. oſſa cārtilla oīa pre
dcā ꝯiūgeñ ꝯuenūt. ut d̄. ꝯ. ¶ Longꝰ ā late
ſepe p̄ti a cā extrīſeca. ut ex fluxu hūoꝝ ⁊ cō
cūſu ī pcodioꝝ ad locū ⁊ ꝯcauitatē coſtarū.

Nā apoſtēa gn̄āt̄ ut p̄ꝫ in pleuře ſeque
gn̄ānt̄ apoſtꝰ exiſtēte intē neceſꝰ coſtarꝫ. cuiꝰ ſi
gna ſ̄ dolor. lateis. tuſſis. febris acuta. Co
gnoſcat̄ aūt ꝑcipue. ꝑ ſputū ſanguineū. Si
ex ſanguīe ꝓ citrinū. Si ex colra ꝓ albūm.
Si ex fleāte: ꝓ liuidū. ſi fuerit ex mīācoꝉ. Na
to tñ ex hūore m.ꝗ d̄ gn̄āt̄. ſic̄ ī ꝑthica cō
tinet. Talia ē apoſtꝰ q̄n ructuāt̄ in late: gn̄āt̄
ſimū dolorē. ⁊ īflatōēꝫ. ⁊ tūc in late apoſtꝰ. pa
tiēs quieſcē ñ p̄. ñ iacē. Vñ dī in ꝓnoſt. q̄ ī
febribꝫ acutꝭ egrū ī late. ⁊ ꝑcipue ī dextro lo
co ſiſt̄ loca uicinia ñ ēē apoſt. ⁊ ſpūalia mē
bra ſūt biora. ⁊ hn̄t locū in q̄ dilatēt̄. ⁊ ſilr
meliꝰ ī ſpiāt ⁊ reſpiāt. q̄ ñ ſtomacꝰ ñ alia mē
bra ꝯp̄mūt ſpūalia. ¶ Cōtīg aūt ex ꝓ pcōdi
is in regiōe uacua ſb coſtis uētoſitatē ag
gregari. ⁊ in coſtarū pellicꝰ īcludi. Ex qua
rū diſtēſiōē. pūctū ⁊ dolor gn̄āt̄. q̄n ⁊ ꝯtīg
ex hūoꝝ groſſoꝝ ꝯcūſu locū opilari ⁊ ī dūari
⁊ ita loca lacti alia. uꝉ indurari. nimiꝰ ⁊ ꝯhi
ꝫ. ꝉ ā nimiū eleuari. ⁊ iō dī in ꝓnoſt ꝓ p̄mi
tis. In ꝓ pcōdiis. ꝫ ſi fuerit ſiñ dolore ⁊ ſi mol
les ſit. ſi bñ ꝯpoīte hic ⁊ illic. Si uō ſēnēt aū
dolēt. ſi ſpūmo diſtēte. i. ſi ḡete fuerit ut ſolꝫ
ſi in ſpūmo. ſi int̄ ſe diſſiles. ſi ī aliq̄ eaꝝ fuit
ꝑſſus magnꝰ ut ſaltꝰ malꝰ. ſiḡt ē anguſtiā
uꝉ alienatōnē. ⁊ ē. ꝗ quidē uerū ē in acutꝭ
febribꝫ ⁊ maxīe ſi fuerit uis cdoꝝ ſtabilꝰ ⁊ ī oꝛ
dinat̄. ut dic̄ id ꝯmētator. Si uō fuerit ordiā
tus motus cdoꝝ ñ ē tantꝰ timor d̄ ſinū aliē
⁊ ī acutis. ut d̄ idē.

Dorſū a duritie ē dcm̄ eo q̄ ſit dorſō corꝑis 29
ſupficies ad meliū ſari ad portādū fortis
⁊ ad patiendū durabꝉ. ¶ Ut dic̄ yſid. Dī ⁊ tergū
eo q̄ in ea ꝑte ſupini in terga iacem. q̄ ſolꝰ ho
p̄. Nā bruta aīalia aut in uētre. aut ī late
iacēt. Vñ aīalibꝫ tergū abuſiue dī. ¶ Ut d̄ yſi.
a tēndo tñ p̄ dici tergū. q̄ uañs flagellꝭ tīt. nō
ſolū dorſū aīaliū: ſꝫ m̄ ꝗ dorſū hoīū capit uere
ut d̄ idē. ꝫ regim̄ tergūꝫ dici ꝑ. atēs gēt q̄ ē ro
tundū lat̄ eo q̄ dorſū aīalꝰ quadā ſpēꝫ ꝑ ſitꝰ
rotūdiꝰ. eo q̄ oīa oſſa corꝑis fundāt̄ ſup̄ dorſū
ſic̄ ī carīna nauis. In cap̄ aūt dorſū ſm ꝯſtatiꝰ
⁊ yſi. a pupi capitis. ⁊ ꝓcedit uſqꝫ ad renum
uicinitatē. Eſt aūt dorſū ex uariis oſſibꝫ ⁊ ſpōdi
ꝯpoſ. ⁊ h̄ ob. iiij. cāas fuit neccāū. ¶ Prio q̄ comi

alioꝝ ē fundamētū. ſup ꝙ oīa ꝗ̄ oſſa ſūt poſita
ſicut nauis ſup carinā mediā ē locata. ¶ Secūdo
ꝗ inferiorū mēbroꝝ ē defenſio ⁊ coopulū. ¶ Tertio
quia neruoꝝ a cerebro ad diuerſas ptes corꝑis in
ferius deſcēdētiū ē adiutoriū ut hic ⁊ ibi moueāt
⁊ nō diffundātur. ¶ Quarto ut medulle deſcē
dētis a cerebro ſit uehiculū ⁊ ab extrīſeca leſiōe
ipſius ſit defenſiuū. Ex multis eī oſſibus cōpoſitū ē ut
ut faciliꝰ ſe erigat ⁊ īclinet. ⁊ ut longā ſpaciū
ſeq̄t ſuſtineat ⁊ ſupportet. Vacant aūt oſſa dorſi
ſpondilia ut ſit cōcaua ut medulla ſpinalis que apud
auctores dicitur nucha. facilius ſcātur ad īferiora mēbra
ad motū uoluntariū faciendū. cauſa ē nā neruo
rum ī cerebro ⁊ ī nucha. ut dictū ē. ⁊ ideo dupliciter
ſituātur ſic cerebrū ē uentrū. ¶ Vt dicit Conſtan. Vnde
hec medulla ī ſpina dorſi ab aliquo cū fuerit pꝛe
ſcuta. ſtatim leſa ſtatus aīalis ledit. ⁊ inferiorū ac
tōibus īpediē. ſicut ⁊ qn̄ cerebrū leditur. Vn̄ ⁊ aīal
leſa nucha uix facili mouet. ⁊ ꝓpter hoc nā fecit oſſa
ſpondilia dura ⁊ neruoſa. ⁊ inſup acuta ⁊ ſpino
ſa ꝓpter maiorē medulle defenſionē. ⁊ ꝓpter fortiorē
reſiſtentiā. ⁊ repulſā in uiſe. ⁊ defenſio leſioēs
Eſt aūt carnis dorſi ſiue pellis ſpiſſior ⁊ durior q̄ ī ce
teris ptibꝰ corꝑis aīalis. ⁊ hoc ꝓpter cauſam ſupradictā. Patitur
enim dorſū multa ab intꝰ ⁊ ab extra. ꝙ etiā
patitur uerbatiōē ⁊ multiplicē leſionē. ¶ In ſene
ctute aūt patitur neruoꝝ ꝯtractiōē. ¶ Humoꝝ nimiā re
pletionē. ¶ Viaꝝ ⁊ meatuū ſpūū oppilatōē. pu
tredinē ⁊ corruptionē. ⁊ multiplicē gēnerē ī ſeſtrā
tionē.

30 Pectus ē oſſea pars. ⁊ durior īter mamillas ⁊
pulmōē. ⁊ ideo pectꝰ ē dictū. ꝗ ꝑmū ſē ꝑte
emineat mamillaꝝ. ¶ Vt dicit yſido. ſcḋm yſid. uō
⁊ Conſtan. pectoris ſitꝰ ē ī ſua dorſū poſitꝰ cuius ma
gis ē ꝯtinuus. ut ī ſe ꝑs cuſtodiat. ⁊ cor ac pul
monē cū aliis mēbris ſpūalibꝰ pregit ⁊ defēdit
ꝯpagiuo aūt ꝯtinuitas pectoris fuit neceſſaria ⁊ u
tilis. ut pulmone huc atq; illuc poſſit dilatari
ri ad refrigerādū calidū fumū cordis. ſunt
aūt oſſiū ⁊ neruoſa ꝓpter maiorē fortitudinē ⁊ fortiorem
uitaliū defenſionē. in quibꝰ pellicularū īterioribꝰ
cū quadā pīgui tūica circūdantur ītus ⁊ muniūtur ꝓpter
caloris ītern̄ fomentū ⁊ ꝯſeruatiōē ⁊ aliorū pec
toris ⁊ cordis mitigationē. ¶ Sūt aūt ī pecto
ſu ꝯſtan. due ꝯcauitates a ſe īuicē qbꝰdā pel
liculis ſeparate. Et hoc ē ibi uocata ut ſtat ꝑtis

ī una pte cū in aliq̄ aduerſet ī alia pte ꝯ
cauitatis ad uite aialis cuſtodiā ſuaret. qꝛ
ſi utraq; ꝯcauitas ī ſe īnatēt: hōinē īm īdu
ſo ꝟ facili moreret. ¶ Sūt ꝑtoris pellicule. cor et
pulmo colligant. ⁊ ne de ſuo loco exeat īuol
uūt. ¶ Vt dicit ꝯſtan. li. ij. c. xv. ¶ Eſt ḡ pectꝰ mā
millarū fundamētū. ⁊ hoc nō ſolū ꝓpter ornat
ū ſed ꝓpter neceſſitatē ꝑtoris iuuamentū. Nā ſua
ſua carnoſitate cor cooꝑit ⁊ eū oſſe cū frigi
ditate tēperatēs ab extrīſeca leſiōe aeris fri
gidi pregit ⁊ defendit. Nō ḡ ī mēbris
ē ꝑtus uiuāciū; leſiōes ē ſiꝑ. ⁊ dilataciōp
calorīs uitalis ⁊ uigoris quo bn̄ diſpoſito cū ſit
ꝯtentio atq; ſano cordis totū uigoꝝ ī ſuis actō
bꝰ ꝯfortatur ⁊ ē. leſo ꝑtore totū corpꝰ
debilitatur. ¶ Patitur aūt ꝑtus multipliciter.
¶ Qn̄q; aīa frigiditate ꝯſtrīgēte ī ſui ⁊ ligu
mēta cordis ꝓtrīunēt ⁊ in ſuis effectibꝰ
impeditur. ⁊ aliqn̄ ex nimia caliditate. ⁊
ſiccitate ſpualem el' humorē ꝯſumēte ⁊ uias
pectoris ꝯſtrīgente. ¶ Vt pꝫ in ethicis ⁊ ethicis
calore nimio ꝯſūptis. ¶ Qn̄q; ex nimia
humiditate ſanguinea uel fleumatica meatꝰ ꝑto
ris īfundētes ⁊ replētes. Vn̄ ⁊ qꝛ ſequit ſuf
focatio. ⁊ qn̄q; raucitas. ⁊ uocis ablatio. ut
dictū ē. ¶ Qn̄q; ex humore corrupto ī pellicul' ꝑtoris
collecto. un̄ ⁊ pect' apoſtemat ⁊ ī pulmōē hiꝰ
uitis. ⁊ aīal aliquociēs ſuffocat. ¶ Aliqn̄ pa
titur ex colligatiōē aliorū mēbrorū q̄ leduntur. Nā
ꝯtinue leſo aut pulmone. aut ſtomacho. neceſſe
ē ut pect' doleat ⁊ patiatur. Mamme aūt ſunt
ꝑtoris particule pcioſe. ⁊ ꝓpter inferiores
ꝓpter cordis q̄ ē fons uite uicinitatē. Vn̄
mag' ledit mamilla ꝑcuſſa intus ī pec
tore. q̄ ullū maximū extrinſecꝰ brachio uel
in crure. variatur diſpō ꝑtoris ī hoībꝰ. et
in uolatilibꝰ. ¶ Vt ait. ¶ Nā hoīes hnt
pect' latū ⁊ aliqn̄ ſtrictū a dextris ⁊ ſiniſtris e
leuatū ī medio. ⁊ ipā eleuatio ſignū eſt
audacitatis ⁊ uirtutis. Et nullū aial hꝫ ma
millas ī pectore niſi hō ⁊ elephātes. ¶ Vt
dicit ariſ. li. ij. ¶ Alia aīalia ē hnt aūt ī latere
aūt in uentre. ut porci ⁊ canes. uacce aūt
et oues ſicut dicitur. Pꝛeter hec generat alia hn̄
ma ubi in uentre. ut pꝫ ī catulis ⁊ porcis. q̄
alia q̄ in ꝑtore hnt. ut pꝫ ī hoīe ⁊ elephā

te qui nūq̄ gñant ñ fetū unū. Cur d̓ ītē
li. v. Alues aūt gñalr̄ hñt ꝑuos acutis
ꝗ marie aues ꝑde q̄ ē cū rostro. ⁊ acuti ū
guis ꝗ modice carnis. ac boni uolat̄. ⁊ acu
ti uis. qm̄ uidēt albū suū a remotis ualde ⁊
io tales aues eleuāt se ī aere ualde alte
plus q̄ alia uolat̄. Et h̄ ꝑp ꝑprietatē caīn. Sic
ar. u. ij. Aquitas āt ꝑuuis ī talib; auib;
acositatis ⁊ gñositatis ē inditiū. Cur d̓ ꝑfic
d̓ accipit̄. Mag aūt īq̄o acos ꝑter q̄ rost
ul' ugue. Accipit̄ ē armat̄. Et io accipit̄ ē
acer. ꝑuore ī aere ꝑuenit ⁊ tenet ꝑdā suā.

31 Mamilla a rotūditate ē dc̄a. Malo ē
gre. rotūdū d̄r lat̄. Cur d̓ ysid. Papil
lo d̄r caput mamille. q̄ in eo sugit labꝫ
⁊ appēdit. Et d̄r papilla q̄a aptis tangit ⁊
palpat̄. Dr̄ aūt mamille/ubera. q̄ lacte ē
uberā. ul' q̄ lactis humore ī more utris sit
plena. Nam ꝑ ꝑtum̄. si sanguis nō dū fuerit
pueri nutrimeto ꝗ supfluit̄ nāli meatu fluit in
mamillas. ⁊ eaꝝ uirtute albescēs: lac̄ recip
q̄litatē. Cur d̓ ysid. Sm̄ ꝑph̄. āt mamille
de glādulosa sbā sūt ꝗposite. cāue. s. molli
alba sic lactis ē nā. Sunt āt uene ⁊ ar
tie glādulose ī sbā mamillarū ī q̄ mitte
ꝑ quas diffūdit sanguis cū spū ad mamil
las. Sunt āt mamille ī ꝑtore posite. ut
cordi eēt uicine. ut ꝑ caloris cordis decoctaꝫ
sanguis ī nāꝫ lactis facili ꝗ uertet̄. Nā san
guis ꝑ ꝗcauā uenā ad cor uenies. ⁊ deind
ad ꝑtus tēdēs. tādē ad mamillas ꝑuenit
⁊ ī eaꝝ carne spōgiosa ī nām lacteā ui calo
ris se insinuat̄. Caro ē ipīꝰ mamille car
nosa ē ⁊ cauūnosa. porosa. s. ut spōgia.
Vn̄ ad gñatiōeꝫ lactis ē apta. ad cuiꝰ libet
nutrimētū pueri. h̄r h̄ ꝑpꝰ. ut d̄r scd̄ aphoꝛ.
q̄ mulieꝛ que facte ē ab ortum: mamille
ex mollescūt. vn̄ ypocras. Et ide. si dext̄
mama minꝰ ꝑsē ꝑgnāꝰ ꝑceperit emolliet̄
masculꝰ ab ortiuus sit. Si uō sinistra: fe
mina ab ortiabit̄. Et si utraꝫ utraꝫ fet̄ ꝑtu
cē abortiuū. Suꝰ rōnē assignat ī gal. ꝗmētū.
Dicē q̄ ꝑgelitas mamille paucitatē lactis
signat. Vn̄ cū īfans debitū nō hēt nutri
mētū: necē ē ut abortiat ipe fetꝰ. Et io
ypocras. ītē mulib; q̄b; sanguis ex fluuis q̄in
tur ad mamillas. mania furiaꝫ signat. cuiꝰ
rō ē sm̄ G. q̄ cū sanguis calidus ⁊ feruēs ul'
furios ad mamas fluxit/si ꝑmunēꝰ sui ⁊ ca
loris excessu ñ ꝑōt ī lac mutarī. in fumositā
tē acutā resoluit̄ ⁊ ꝗ ad caput petit. ⁊ sic maniā
ꝑp ꝑfrenitatē cerebri gñat ⁊ tonet. Et ītē ī eo
dē. mulier mēstrua si uoluit̄ retinē: siccare
maiorē cum uētosā debes appone ad mamillas.
.i. sb mamilli uentosa de mītē dscēdētib;. ut dic̄
G. Precettē ē uenosā cārū. sanguis attrahit̄
ad mamillas. ⁊ sic ī illoꝛ fluxꝰ mēstruū minora
tur. sic idē retinet. G. Et ī eodē. Si mulī hūa
ī utō/lac multū fluxerit ex mamillis. fetū d̄bilē
significat. Si uō fuerit ubi durā sanū signat
eē fetū, io ē nō diminuit lac. q̄ fetꝰ ē d̄bil'
ad accl. ⁊ ꝗuertit ī suū nutrimētū: vn̄ nimia
fluxitas mamillaꝝ. corruptiōis fetꝰ ⁊ ī ꝑfectiōis
signū ē. Cur d̓. G. Si uō fuerit mediantē
dure saluatē fetꝰ designāt. Nimia ē mā
ꝑgelitas ⁊ macilēt ꝑ ꝗceptū fetꝰ eē debilem
signat ⁊ corruptū. Nam sic ē q̄ s̄b eis̄ detinet
aborsum. Cur d̓ ītē. Et si in ꝑgnatū fu
erit masculi appūbit dext̄ mamilla maiꝰ sini
stra. Si uō fuit feīne erit sinistra maior.
⁊ h̄ ꝑ appārebit q̄ fetꝰ in incipiat se mouē. ī
d̓. ar. li. xx. Et sic d̓ ītē. sepe ex lactis mlt̄
ītimie ⁊ coagulatiōe. mamille nimis īdurēte.
⁊ si sup cutē pilus ad. ꝗdā indurāmis acute ī
sinitas mag. ⁊ d̄r pilosa. ñ cessabit dolō quo
us. ꝑmat pilꝰ. Sic h̄r d̓ ar. Et d̓ id. li. vi.
q̄ aialia multoꝝ uber. multoꝝ sūt filioꝝ. Et
hñt ubi a ꝑte in fiōn diffusa. ut pc̄ ī cam
ela ⁊ ī porcha. ⁊ cū nascit̄ porcha dat ꝑmo et d̓
ꝑmā mamillā. Sed ad sum. ⁊ sic de aliis. Ali
ua āt pauca ubi hñtia. pauces hñt filios
ut m̄r ⁊ elephās. que hñt ubi aūn ī ꝑtore
collocata. Mamilla ꝗ ē mēbrū. nutrimētū fetꝰ ne
cessariū. sanguis mēstrual' ad gñōem lactis
susceptiū ⁊ suscepti sanguis ī pueri depulat̄
digestū. d̄ecoratiū. ispissatiū. pectoris ⁊ cordis
d̄fēsiuū. fetꝰ ⁊ etatis discretiuū. cuiꝰ mēstruū
ul' monstruū. rotūdū. oblongū. ñuosū car
nosū. puuloꝝ dētib; ex ꝑōitū. cauūnosū. seu
porosū

32 Pulmo. cordis ē flabellū. a pneuma gre
n pl'mone. ē. pneuma. i. spūs. q flato

d̓ ꝗgendrē que
d̄r elmalo del
pilo apud mu
lieres

.9.

et agitando aerem recipit et emittit. vel dicitur pulmo
quasi pulpitatur se aperiendo ut flatum capiat,
et stringendo emittit. Unde in eo motu est inspirando
et respirando. ¶ ut dicit ysid. Est autem pulmo de mo
lli carne. et aerea existens. spume congelate si
milliter. ¶ ut dicit g. cuius iuvamentum est ut cor
undique circumdet. et aerem frigidum ad eius temperiem ad
ministret. Et est quasi pulmo instrumentum spiritus et novo spi
ritui necessarius propter cor. ut per attractionem aeris refrigera
ret et per eius constrictionem. fumosa superflua expelleret.
Et ideo pulmo inter cor et guttur est medius. ut ad i
cor aer intret ut post aerem receptum tepefiat.
Est itaque pulmo quedam celle similitudo. fuat per a
erem frigidum ad cordis fervorem mitigandum. ut ca
lidum ad vocem necnon et ad flatum. Sunt et pulmo
nes forti non sunt inhaneliti. ¶ ut dicit ar. li. viii. pro
pterea quia cavo. caro pulmonis mollis est et levis. ac
concava ut de facili intret aerem in nutrimentum suum. et
sic vitalis spiritus finalis misceat in ventriculis cordis. ad
conservationem vite animalis. Et est generalis ut dicit ar. quod omne
animal huiusmodi hanelans habet pulmonem. et omne animal hane
lat. et quedam animalia aquatica hanelant. ut delphinus.
¶ Et est animal quod habet magnum pulmonem. et est mul
tus sanguis propter calorem suum. Pulmo vero animalis ovantis
est parvus et siccus. et potest inflari et tumescere. ¶ ut dicit ar.
et sic de. li. viii. ¶ Quedam animalia non habent pulmo
nem. scilicet branchias loco pulmonis. ut in eodem. li. viii. Et
animal habens pulmonem. est calidius aliis carentibus pulmone.
¶ Animal enim habens pulmonem multum sanguineum est. et aliis
non habens. Patitur autem pulmo in. ¶ Dum enim est ex humo
re manante ad canales pulmonis. et tunc unde generan
tur passiones. sunt variacionis humorum ad pulmonis per
fluxiones. sicut sunt squinancia. thisis. tussis. raucitas
aspiratio vocis. et consimilia. ¶ Item patitur ex caudi
nate humoris in poris pulmonis. unde fit et infinite alie
vehementes passiones. ut patet in sanie et sanie excreatione
ut dicit g. ¶ Hec alia patitur ex ipsi sive inhabitatione
et hic acutum ex cuius plurimum ad pulmonis stomachum
tussiens. talis est passio non de facili curatur. quia cum
humor acuminie stiu pulmonis fuerit ulcerata propter ipsius
pulmonis tenuitatem et motum continuum. non de
facili solidatur. unde et est aer agitantes per foramen ul
ceratum de facili evanescit. unde et ad tepiem calo
ris cordis non sufficit quin patet per aeris attracti
onem. cor in se patitur marcescit. ¶ Et dicit ar.
li. viii. Animal si hanelaverit in comedendo cadit ab ex

celso in canalem pulmonis. et tunc accidit illi mag
na et strangulatio. ¶ Nam tussis non aliud est nisi
motus animate virtutis. ad expellendum superflua
et ea sunt instrumentum. ¶ ut dicit g. ¶ Recolligere
viuit ex predictis. quod pulmo est pulmo cordis instrumentum
quod cor refrigerat similitudine sue substantie. aerem attra
ctum alterat et immutat. vocem formant. a motu
nequaquam cessat. quia constringit se mutuo et dilatat
aerem ad supplementum caloris in suis folliculis a
poris reservat. Unde tamdiu potest vivere animal sub aqua
sine suffocatione quamdiu potest recollectum aerem retinere
sine motus continuitate. aerem autem movet et depurat. et
depurat spiritum vitalem. continuum nutrimentum ad
ministrat cor ab infestis sensibus separatur humana
spumosum. generat cordis stomachum. laterali excam
dit quando aliquando accidit patitur mortem. accelerat quoque
actionem virtutis vitalis in corde impedit et per
turbat. Hec est dictum conclusum per ordinem.

¶ Cor secundum ysid. a cura dicitur eo quod omnis sollicitudo 22
et scientie causa in eo manet. quod quia pulmoni est vicinus
ut cum ira accenditur humidi pulmonis remedio tem
peretur. ¶ In medio corporis animalis positum est. ut ad omnia
corporis membra. vitam influat atque motum. ¶ ut
dicit ysid. ¶ Est autem cor secundum g. caro quedam carnea
villosa. durum. oblongum. et rotundum. Sit autem
cor concavum propter caloris conservationem. ¶ Est et carnosum
et corporis fundamentum ¶ Fuit autem villosum ut
facilius dilatando et constringendo se moveretur.
¶ Fuit et durum ne de facili lederetur. ¶ Fuit et rotun
dum. ut maiorem habundantiam spiritum in eo teperet. ¶ Fuit
et oblongum. ut in forma pineum. vel pirum.
scilicet ut tendens in acutum. ut acro calorus naturalis
semper in conum tendens fortior redderetur. ¶ Ponitur
tur autem substantia cordis inter ambas concavitates pec
toris. in medio corporis animalis. ut a corde. quasi a cen
tro ad circumferentiam toti corpori spiritus vitalis deferetur.
Caput autem cordis quod acutum dicitur in sinistra parte hui
us collocatur. Et quia in hac parte cordis acuta
plus indiget a virtute vitali ideo in sinistro
brachio pulsus fortissimus invenitur. Verumtamen autem
cor ad sinistram partem hominis. ut ipsius calore. frigi
ditas eius sinistre partis temperetur. ¶ Habet autem cor
duas concavitates. scilicet sinistram que in acumine
tendit. et dextram que inter subsistit. et hee concavi
tates ventriculi cordis nuncupantur. et inter istos du
os ventriculos. est unum foramen quod quidam vocant

ul' uia ꝯcaua nūcupať. Hoc foramē ꝯ dextrā
ptē ē latū. ꝯ ſiniſtrā uō ptē ſtrictū. Et hoc fuit ne
ceſſariū: ut ſanguis a dextro uētrīculo ad ſiniſtrū ueiēs
ſubtiliēť. ⁊ ſic facilī ſpūs uitalis ī ſiniſtro uentrīculo gnā
reť. Vñ ē aug. li. de dīā ſpūs ⁊ aīe ꝙ in dextro uētrīculo
cordis plus ē de ſanguine ꝙ de ſpū. In ſiniſtro uō eō.
qꝛ ī ſpūs uitalis gnāť ad uiuificādū aīal ꝑ quādā ar
terias diffuſus undiqꝫ dilatať. Siniſtra ē pars cor
dis dupłr foramē. unū īt arterias uene ꝙ portat
ſāguinē ad corde ad pulmonē: altīn foramē ē un
exit arteria maior que ē in fōt arteriaꝝ totī coꝛis. ꝑ ꝙ
pulſus in corde gnāť. potiſſie in pte ſiniſtra ꝑ
curr̄ ſup̄ terām. Similr pars dextra duo hēt foramē
unū in tnat uenā que dīr ꝯcaua pōtus ab epate
ſanguinem in dextrū cordis ꝯcauitate. De altero
uō exit uena arterīe ꝙ nutrit pulmonē. Eo oppoſitū
aūt foramīa qbꝫdā pellicl' que apiunť. ſanguinē
a corde ſpm emittēdo. Deīn claudūť reditū ꝓhibē
do. In utroqꝫ aūt cordis uētrīculo fruſtulū qđdā eſt
qđ auricłe aſſilať. Et h̄ duo fruſtra cordis auri
cłe nūcupāť. in qbꝫ uene ⁊ arterie radicāť ⁊ ſoli
dant. Hēt aūt cor ī ſua latē ꝙdā oſſa cartillagīa que
cordis ſedes appłlanť. Hēt aūt cor quādā pāniclū
qui dī ēē capſula cordis. ⁊ h̄ cū pānicłis pectorꝭ
ꝯſolidať. Hic pāniclꝰ nō nimiū ꝓpe cordi iūgi
tur: ne forte ei motꝰ impediať. Qm cordi ſūl ne
ceſſariū. ut eēt fūdamētū caloris nālis: un aīal
gnēť. Hec uꝫ. ꝯ. li. iiij. c. xxi. Dīc aūt. ar. li. i.
ꝙ nō ē mēbrū in quo ſanguis ita inſit ſicut ī cor
de. Sanguis ē in pulmone ē ſīr. ſꝫ cordi ſīr ē. Ite
idē. ii. Cor poſitū ē in oī aīali ī medio pectoris
pꝰ ꝙ in hoīe. qꝛ cor hoīs declinat ad partē ſiniſtrā
pars aūt acuta cordis declinat ad intus pectoris
in oībꝫ aīalibꝫ. pꝰ ꝙ in piſcibꝫ. qm pars acuta in
iſtis ad ptē capitis dependet in loco ꝯiūctōis brā
cor. Item in eodē. dī ꝙ oē aīal hñs ſanguinē. hēt
epar ⁊ cor. Item id. li. xij. In corde ē pncipiū uenaꝝ
⁊ ꝑ ūtus eius ſanguinē. ⁊ eī ſanguis ē mūdus
clarꝰ. calidus. ⁊ maioris ſpūs. ⁊ ꝯueniēs ī itellectu Itē
ī eod. pricipiū ſenſꝰ aīal' ī corde. ⁊ ſenſꝰ cū cordē ſe ꝯti
nuāt. ⁊ in. xiij. li. dī. Cor pō in anterioī pectoris. ⁊ in
medio. qꝛ pricipiū ē uite. ⁊ oīs motꝰ ⁊ oīs ſenſꝰ ī eo
eſt. Senſꝰ aūt ⁊ motꝰ nō ſūt nī ī anterioī pte cordis
⁊ ꝓp hoc diſtīguūť mediū ⁊ ultīm. ⁊ hanclꝰ pu
uatꝰ ad iņtū cordis. Nā catōis cordi ē ex ueīs qꝛ
ex gnāe uenaꝝ ⁊ ſīr cordi ē ꝯēs. qm ē poſitū in

loco ſūori ⁊ in anteriori. qꝛ nobilīꝰ ordiať ī loco nobi
liori nālr. Cor aūt int oīa mēbra nobiliſſimū ē
Et iō poſitū ē in medio coꝛis. quo indiget uaſo.
qꝛ aīalū ē ꝯplemētū. nō ē aliqđ mēbrū ita neceſſariū
ad uitā: ſicut cor. vñ corde leſo nō uiuit aīal. Et cor
ē in medio. ⁊ catio eī ē in coꝛe ſpiſſo. ⁊ nālr ꝯca
uo. qm pncipiū uenaꝝ ē ex eo. ⁊ ꝯcauū ad recipiē
dū. ſāguinē ſpiſſū aūt ad cuſtodiēdū pricipiū mo
tus. Et in nullo mēbro ſīn ueīs ē ſāguis: nī ī corde
tm̄. qꝛ exit ſāguis a corde. ⁊ uadit ī uenas. Et
nō uenit ſāguis ad cor ex ālo loco: qm cor ē fons ⁊
pncipiū ſanguīs. ⁊ pmū mēbrū hñs ſāguinē. ſicut ma
nifeſtat ex atomo. qm catio cordis apparet pꝰ
ſanguinea. ⁊ ē pricipiū motuū delectabiliū ⁊ offē
ſibiliū. Et uīr motꝰ cuiꝫ ſenſꝰ ex eo īcipiūt. et
ad eū redeūt. ⁊ eī ūtus expandiť ad oīa mēbra.
ſm unū modū. In aliqbꝫ aūt aīalibꝫ īuenit os in
corde. ut ī equo ⁊ in bouo. ⁊ hīs aīalibꝫ magꝭ cordi
vñ pō os ī corde. ꝓp ſuſtētamētū eī. ſicut oſſa ponū
tur in mēbris aliis. ⁊ in cordibꝰ aīaliū magꝭ cordꝭ.
ſūt. iij. uētrīculi. ⁊ ī cordē puī cordis. ſūt duo. Et
iō dꝫ eē ī cordē alꝰ uēt. qm cor dꝫ ēē loc' receptōis
ſāguīs ⁊ puri ⁊ tēpati in qūtitate ⁊ qualītate. ⁊ ē uaſ
de calidꝰ ⁊ humidus. qꝛ cor ē mēbrū in quo ē ſpūs. Ite
Hec uꝫ. ar. li. viij. ꝯ multa dīr de hoc mēbro. Ite
id. li. xvi. ꝙ cor aīal'. dꝫ eē ꝯplemētū ꝓp hoc creat
corpꝰ. ⁊ ꝓp calorē cordis ⁊ exitū uenaꝝ ex eo
poſuit nā mēbrū ſrīm ex oppoſito cordis. ſ. cerebrū
⁊ ꝓp hoc creat capꝰ ī gnātōe ꝑ catōnē cordis. Con
tingꝰ aūt cor pati uł ex alioꝝ mēbroꝝ colligātia ut
dīc. ꝯ. uł ex ꝓpria diſpōne. Si ē ī corde dnāť exce
dēs caliditas: ebulliť ſāguis cordis ⁊ agitať.
⁊ ſic uitalis ſpūs lediť. Si uō nimia frigiditate
cor ꝯſtrīgiť ꝯgelať ſanguīs. Vñ ⁊ mors ſequiť.
Qñ; ī patiť ex aliq̄ apoſtēate capſulā eī in
ficiēte: qꝛ tūc aīal nō diu uiuit. Itē accidit cor
di tremor. ⁊ hoc ex huīr aqoſa in pellicula cordi dī
ſpſa. que detētā impedit eī dilatatōnē ⁊ ꝯſtrictōnē.
vñ dī in ſūmo ꝙ de loco ad locū moueať. Ite
accīt ei de ſīo ex ſpūū uł ex ūniūs ſpūal' diſſo
lutōnē. ⁊ ſpūū euaporatōnē. Et hoc ꝯtīg ex nīa
repletōne: uel ex dolore ſicut pꝫ in cardiacis. ⁊ in
qbꝫdā poſt nimiū ſudorē. ſiūt nimis acutā
potōnē. Itē patiť aliñ ex ſūoſitate aliq̄ cor
rupta ſiū uenenoſa ad cor penetrāte: ⁊ eius ſub
ſtantiā corrūpēte. vñ mors ſeqꝰ in dilate. Itē

piaē de ꝯ cause opilone. vñ ꝗ hin. nutri
mēto cordis ꝗ uital' spē denegatꝰ. hnis ꝗ alii
mōis corrupitur. ¶ ut dic. ꝗ. ii. ix. c. xxvii.
¶ Dic ad h' aul'. i regi. ꝗ ut' ꝗ ꝯplexō cordis
ondatꝰ. hec sig. s. p magnitudīs respiratiōis ꝗ ue
locitate pulsꝰ ꝗ frequentiā eiꝰ. ¶ Per ululitatem
ꝗ festinā ad actionē. ¶ Pilū cuicumquā. ꝗ fuoie
¶ Q amplcat' pectoris. ꝗ eiꝰ pollitas. ¶ Hec oīa
calorē dnātē in corde signāt. Ꝯomunia uō
signa gnīa designāt eiꝰ ꝯtrietatē. Sup quē
locū dic hali in ꝯmēto: q' cor hoīs se h't ad mē
dū radicis i arbore. arta nascēs ex sinistro
uētricl'o cordis silis ē truncꝰ uel arti arboris
que elongata a corde ramificat' in duas ptes
quaꝝ una tendit sursū. alia deorsū. Et ille
ramificat' ꝗ diuidit' ad modū ligē et ramos p
totū corp'. usq; ad artias capillares spersas iai
te. ꝗ qn dilatatꝰ cor. dilatanē arterie ꝯ simil'
ꝗ qn ꝯstrīgit'. ꝯstringūt' ꝗ ipē simil'. ꝗ p dilata
tionē cor attrahit aer frigidꝰ ab exterioribꝫ cor
dis ad interiora eiꝰ. ꝗ i ꝯstrictione exprimit in
feriora simul i eis gnāt'. ꝗ ꝯtrahit ipm ad ex
teriora. Et ꝓpter cū calor ꝯtrat'. ꝗ p eiꝰ ꝯtentatē
uel ꝯplexio ꝯ equat'. ꝗ uir aut' spēs uir moti
ua q̄ ē fixa in cord' arterio p artias ad unā
quāq; ptē corꝑis defert uniuiq; pti uirtu q̄ ē
calorē uitale. S' uit ē ꝑtus cordi se aptiēdo
ꝗ frigidū aerē attrahendo. ꝗ se claudēdo. ac
fumosū uaporē gnātū in corde expellendo.
vñ si ptes ꝗ aīa ꝗ ꝗ uitalis in ꝯtra fuerit ꝯ
ꝯsilua: obediūt ꝯtrarios i opationibꝫ suis. ꝗ qn
sūt i firma nō obediūt. vñ bonitas ꝗ malitia
ꝯ ministrāt' organoꝝ: q' p mouet uel inpedit ea
ad suas p agendas actōes. vñ qn cor ē fort'
ꝗ ꝗ̄ membra ꝯ obl' bn̄ i dilatādo ꝗ ꝯstrīgē
do. se bniā. fortis pcedit a corde respiratō
fortis pulsꝰ ꝗ fortis opatio. s'm bonitatē aqui
ta ꝗ ꝯtrarie. Q̄n uirtus ē debil' ꝗ remissa
uō p extēdē artias i mōis dimissiōs. vñ se
quit minor respiratio. ꝗ minor pulsꝰ. Itē
ꝯ. Si cor fuit nimis frīn ꝗ nimis humid'
erit pl'ꝰ moll'. ꝗ erit lō ꝯ uat' uiluitie ꝗ
audatia. timidus. atq; piger ꝗ a pil' ꝯtra
te: erit nidꝰ ꝓp uaporis fumosi. vñ gnā
tur pāu pauitatē. Si uō fuerit cor nimis
siccū ꝗ frīn: faciet plurī asperi. durū. ꝗ pā

ua. ꝗ respiratō aeris arida ꝗ mīa. maxīe si
ꝑtus fuerit puri ꝗ q; strictū. huc usq; hali
sup regni gal'. Et hec sufficiāt.

Anelitus: cordis ꝗ pulmonis ē motꝰ. ꝓp ad 33
trpcōnē siue aeris. ad tēpamētū īnati caloris
cū eiusdē expulsione gnātus. Cor ē ullo in ca
rēdīa attrahēdi aerē pur pot'. Si ē p mediē
spiritū ab actiuitate aeris queclāt: lēdet uel d
sicceē hanelitꝰ. Ergo ꝯtrarie h't motus: q' dila
tando pulmonē aerē trahit ꝗ ꝯstrigēdo ex
pellit. Hanelitꝰ uaq; ē caloris cord' p at
tractionē aeris temperatiuus. Et ꝗ uital' spē. ꝗ
aial' nutritiuus. ¶ Est frequēdie uel debilitate
ꝯsistentie spūaliu ꝯtinuus. hec ait ꝯ pulmonis
ꝓprietas ē. ¶ Est in hanelādo plus de spū at
trahit' q' expellat'. Pars ē nō modicā uiuē
in uitalis spē nutrimētū. ¶ In fine ē pulmo
nē se recip. ꝗ uel diu aial' sin sufficiāte ui
uit. q̄ diu inē interiū hanelitꝰ spē se ꝯcludit.
¶ Est piaꝯ interiūs hanelitꝰ spē cor' purit' ꝗ singulā
organi ptiēs inuitat. ¶ ut d. ꝗ. ¶ Pauē
at hanelitꝰ. ¶ Q̄n; ex defectu uirtutis moue
tis niuos ꝗ regētis. ¶ Q̄n; corruptione in
strumētoꝝ spē. q̄ puenit ex crassio humoribꝫ. uel
ex grossa ꝯpositiōe. uiā hanelitꝰ opilate. l'.
ex aliquo apte pulmonis: paruitate cord' ag
grauate. siu ex nimio calore cordis. ꝗ pul
monis ꝯ dnāte. Ex q'bꝫ sibi; debil' redditur
hanelitꝰ atq; ꝯtrītus. Si aūt fuerit uelox et
ꝑuus. calorē aliēnū signt. qui uirtute suffo
cat ꝗ uicat. pontie si uitiūs fuerit calidus
ꝗ sicus ac ligue ex siccitate ꝯsequēt. Hanelitꝰ
uō sicc' ꝗ frigidꝰ. ꝗ i pucuns febribꝫ signū
mortis ē. Rarus ē tardus. defectū uirtutis de
signat expulsiue. frigiditās uō extinctionē
signat caloris natiū. ꝗ defectū uirtutis istius
cordis. ꝗ humoꝝ instrumētoꝝ spē. ¶ Est i mini
me hanelitꝰ ex mēbroꝝ interioꝝ uel cor
tue: p; in leprosis quibꝫ hanelitꝰ fetidꝰ est
ꝗ corrupt'. vñ talia flatus foler ē corrup
tiuus ꝗ infectiuus. Infiē ē aerē uicinū. ꝗ
reddit corruptibilem. sic sibilus regli sua
do aerē corrupit ꝗ aues uolātes interficit.
ut dic dūe. ꝗ ꝯstātꝰ.

Stomacꝰ grece. os hostiū dr. eo q' hostiū 34
sit uētris. ꝗ ipē cibū recipiat. atq;

ad intestina transmittat. ¶ ut d. p'lib. ¶ Est
aūt stomac' fm̄ cōstantinū rotūd'. oblongus. concaū
interius. asper in fūdo. & villosus. carnosus
duobus lineis contextus. una scilicet recta & altera trāsu'
sa. Est aūt asper & villosus. ut cibū receptū
melius retinere possit. Nam si esset lubric' in
superficie planus. ex sua lubricitate cibus p'iret
indigestus. ¶ Fuit aūt carnosus in fūdo
ut digestio cōfortaret. Caro enim calida est & humida
ex quibus q̄libet maxime iuuatur digestio in corp'e
aīal'. ¶ Rotundus aūt fuit. ut capacitatem cib'
reciperet ampliorem. Preterea si aliquis esset figure
.s. angularis ut habet. humores mali in eo d'tinerent'
ad putrefactionē cōtingent. cum calor sui nō pl's
a sit' suis p angulos deficeret. ¶ Oblong' fu-
it ne nimia rotunditate cōprimeretur. ut causa sancti-
cum superioribus & inferioribus iūgeret. Preterea stomac' et
supponit hūan' in parte sinistra est strictus. in inferiori
uo latus. Et hec fuit ratio. quia cum lōgo caput stōmac'
fit erectum: cibus eius semp ad inferiora descēdit. Et
ideo necesse fuit eius inferiori latitudo: ut tanto recipi p'
set cibi multitudo. ¶ Est nervosus ē p maiore sen-
sibilitatis perceptibilitate. & appetitus uigorositā-
te. Epatem cōtinet ut ei maior calor ad cibum
decoctionē ab epate ministretur. ¶ Epar est suis v.
fissuris stomacū cōtingit. & ei calore tribuit &
sucositate & humore. unde sanguis generatur per quandā
uenas quas mesaraicas medici uocant recipit
& fortiori caloris actione in sanguinē albat &
cōuertit. Ad hunc dicit .g. q stomac' fuit sensibile ca-
lidus. cibus grossos bene digerit delicatos uō cōsu-
mit. & plus digerit q appetit. & p similitudinem cibi
calidos magis querit. & famem sustinet p. Frigid'
uō stomac' grossiores cibos nō est bene digestiuus. ter-
cio aco grauatur. et eos cito mittit in humores aci-
dos & corruptos. Stomacus uō siccus cito sitit. &
parum aque cōtinetur. q si stomac' humidus fuerit rugitum
in uentre facit. appetit sicca. q si fuerit humidus
stomac'. nō sitit. humidum cibum appetit. & parum
digerit. Hucusque .g. li. j. c. viij. ¶ Accidūt a-
utem ut dicit cōstantinus li. .ie. c. xxij. diuerse passiones .s.
mala digestio. fastidium. nausea. uomitus. singul-
tus. inflatio. ructuatio. & hec ex diuersis acci-
dunt causis. quia ¶ quedā ex mala cōplexione. quedā
ex nimia inanitate. ¶ quedā ex nimia repletione.
¶ quedā ex nimio humorum acumine. ¶ quedā ex cibis

putrefactione. ¶ quedā ex uermis d'fectu. ¶ quedā
ex cibis qualitate. qui si fuerit pinguis stomac
pungit & ad excrēdum cōpellit. aut si uiscosus fuer'
erit & sic de facili egreditur. ¶ quedam ex uirtutis ex-
pulsiue nimia debilitate. Nō solum ex se patit'
uerū etiam ex aliorum membrorum colligantia & uicinitate.
Stomac' est in toto corpore paterfamilias. Omniū mem-
brorum nutrimentum recipiens. & singulis membris p-
ut expedit amicabiliter ministrans. ¶ ut dicit cōstantinus

De epate. Capitulum .lxiij.

Epar sum iecur nom
Est. eo q ignis in eo sedet h't. qui ad cerebrū
sursum uolat. & inde ad oculos & ceteros sensus. & membra
diffundit. & calore suo sucum sibi attractum in sa-
guinem transmutat. quem ad usum pascendi nu-
triendique corp' simul membris administrat. Unde epar
dicitur quasi calida membra pascat. In iecore est sedes uo-
luptatis & cōcupiscentie. cui extremitates fibre nectuntur
quasi sunt quasi lingue eminentes & sibi amplectentes.
calorem ad cibum digestionem exhibentes. Et dicuntur fi-
bre. quia ab antiquis ad aras phebi deferebantur. quibus
oblatis & succensis: responsa dabantur. Hucusque Isidorus.
Est aūt epar ut dicit .g. membrū calidum, & concauum. & lunar'
concauum. in dextro latere animal' collocatum. stomac' cōponit'
ut suo calore prima inuet digestionem. Est & san-
guineum & in colore rubicundo. quia sucositas eius ni-
mia calori in humore sanguineo est transfusa. Ali-
quantulum est durum. ne de facili ledatur. Uariat'
aūt epar in hominibus. in quantitate & parum in figura.
quia in hominibus est maius quam in aliis bestiis. Eius quā-
titas minoris partium est. In quibusdam est duplex.
Et hec ad min'. ¶ In quibusdam triplex. ¶ In aliis quadruplex.
¶ Ad maius quintuplex inuenitur. Habet aūt epar
in concauitate peculiarem quandam uenam. que a medicis
porta nuncupatur. Et habet autem q quasi in quinque di-
uidentur uenulas .v. partes epatis intrantes. Epar ē
sucositatem post digestionis per quasdam uenas in sua
concauitate attrahit. & per caloris naturalis ebullitionem
celebrata post digestione. fit in massa sanguinea
& .iiij. humorum natura cōuertitur. Qui est calidus et humid'
meus in naturalis sanguis. cui receptaculum sunt uene.
Quod aūt calidum & siccum est. in naturam colere: cui proprium
est receptaculum cistula fellis. Quod uō siccum est & fri-
gidum. in naturam cedit colere. cuius proprium receptaculum est cistu-
la splenis. Si quod est aquosum. in urine transit. Et ians
est receptaculum p'prium est plenus. Ergo patet q epar naturalis
uirtus est principium. fundamentum post digestionis ... ma-

rimum iuvamentum. Secundum vero digestionis instrumentum
sive concavitate est perfectum purum ab ipsius sepu
tum. singulis membris nutrimenti transmissivum ampu
tis venarum excitativum. diversarum passionum recep
tivum. ¶ Patitur enim quandoque ex nimia caloris intentione:
unde et pori aperiuntur intus. ex quorum apertione
virtus evanescens remissius operatur. ¶ Quandoque ex
nimia frigiditate confusione attracte sucosi
tatis in naturam sanguineam impeditur. et hoc sepissime
contingit ydropisim generari. cum ydropisis non sit
secundum Plinium nisi error virtutis digestive in epatis
concavitate. Hac enim virtute errante et in sua operatio
ne deficiente necesse est sanguinem corrumpi. Quo in
digesto corpus quod non nutritur intumescendo ex
tenditur. unde ydropisis generatur. ¶ Item patitur ex
sive sua mala complexione. Et hoc secundum humorum .iiii.
distemperantiam in ipso epate dominantem. ¶ Item patitur ex
maiori ipsius opilatione. ¶ Contingit enim sepe humorem
grossum et viscosum in venis epatis adunari. unde
cum sanguis clausus exire non potest: causa est constrictionis
et oppilationis. ¶ Item et accidit ex nimio calore hu
morem sanguineum desiccante et substantiam venarum ep
atis constringente. propter quod non potest sanguis libere se diffun
dere ad alia membra corporis nutrienda. ¶ Hec idem aliquando
contingit ex nimia frigiditate humores congelante. et ma
nus epatis constringente. et ad membra nutrienda dis
cursum sanguinis prohibente. ¶ Item idem accidit ex apostemate substantiam
epatis aggravante. et putredinem in ipsa substantia generante.
¶ Item idem accidit ex inclusa ventositate pelliculam ipsius
epatis extendente. et ex membrorum inordinatione. do
lorem et merorem inducente. ¶ Item sepe patitur ex im
moderato fluxu sanguinis qui accidit ex venarum
ab ipso egredientium apertione. Et hoc contingit vel ex nimio
sanguinis acumine. vel ex nimia repletione. vel ex de
bilitate virtutis retentive. vel ex nimio exercitio et
labore. ¶ Sic dicit Constantinus. ¶ Adhuc de natura et proprietate
epatis dicit G. in tegni. Signum epatis quod est calidum est
amplitudo venarum non pulsatilium. super quem lo
cum dicit haly. Quando dominatur et meus calor in epate. fit
epar maius. et vena eius maior dilatatur. et magni
ficata est. Magnificantur omnes vene non pulsati
les in omnibus membris. et calescit sanguis. Et generatur
quandoque ex ea colera citrina. et per processum temporis ipsius
post statum adolescentie aduritur colera citrina. et
fit ex ea colera nigra. et diverse aliunde ex tali colera
accidunt passiones. ¶ Cum autem nimio calori ep

atis cordis resistit frigiditas. Nam a corde velud
a membro superiore et nobiliore. epar in suis actionibus re
moderatur. Et hoc idem dicit ar. li. xiii. ubi proponit cor epati
nunquam principale eius regitivum. ¶ Item dicit G. quod frigiditas epatis
ex calore cordis temperatur. et signum frigiditatis et siccitatis epatis est
strictura venarum. et paucitas sanguinis. sic humiditatis
contrarie signum est mollities venarum et sanguinis multitudo.
¶ Item idem dicit haly. quod epar est fons humiditatis corporis
unde cum sit radix humoris si fuerit epar siccum non
potest aliquod membrum corporis convertere ad humorem. vel humi
ditatem ut eius possit resistere siccitati. Intendit autem convenien
tie siccitatis et humiditatis epatis secundum cordis dispositio
nem. Epar ergo est membrum nobile cuius alteratione alteratur
corpus. et influit nutrimentum et virtutes naturales in
membra reliqua inferiora suo medio. Ad superiora
vero mittitur a corde secundum intentionem Galieni. ¶ Ergo autem post ar. li. x
iii. quod cor facit contra principia membra epatis. Que autem verior sit
opinio aliorum iudicio derelinquo. Et hec de epate pro pre
senti dicta sufficiant.

Fel autem est coquus sit fellis generatio humore ex dimi
nutione colere rubee amarissimum. ¶ Ut dicit ysid. Est 3 A
enim cistula fellis quedam pellicula sub gibbo epatis collocata
et habet duos fellicules. ¶ Per unum deportatur colera
rubea ad intestina: ut per ea virtus expulsiva confor
tetur. ut acumine suo: intestina melius et facilius
expurgentur. ¶ Per alium deportatur colera ad stomachum. ut
sua caliditate virtutem adiuvet digestivam.
Est ergo fel membrum calidum et siccum gibbo epatis sup
positum. et est proprie colere rubee receptaculum constitutum
ut sanguis a colera rubea mundificetur. Sanguis
enim ex pluralitate colere inficitur nisi in sua cistula fellis eius
superfluitas locaretur. Est enim sua caliditate decoctionis cibo
rum iuvamentum. sua subtilitate recreativum. sua mor
dicatione et acumine purgativum. et intestinorum cor
rosivum. et ad superflua ac fetida eicienda excitativum.
Est et ex nimia caloris intensione amarissimum.
et plurimum ad inferiores claudendis sanguinis immutati
vum. Huc usque Constantinus. Secundum ar. in li. iii. de plurimis non habent
fel. Genera omnium volatilium. et omne genus piscium
et que ova habent fel. Secundum magis et minus. et fortasse
est in aliis sensibilibus extrinsecus ab epate usque ad inte
stinum. Iste vero fortasse extra sunt et forte est
in tali intestino. Et diversificatur quia quedam in stomacho.
¶ quedam in medio. ¶ et quedam in inferiori. Et quedam
volatilia habent fel occultatum in intestino. ut co
lumbe. et cornices. et hyrundines. ¶ Quedam habent

fel magis in epate. et in ventre et in intestino: sicut accipiter et miluus. ¶ Item ar. li. xiiii. quedam animalia non habent fel omnino: sicut equus et miluus. et asinus et ce leplias. Camelus etiam non habet fel distinctum. sed habet uenas paruas in quibus est fel. ¶ Item quedam aues habent magis fel in epate. et quedam non. Et est fel quoddam superfluum aggregatum sicut fex in ventre illo cum superfluo utitur natura ad quoddam iuuamentum. In illis autem contingit natura epatis sana. et quorum sanguis naturaliter est dulcis. aut non inuenitur fel. aut si inuenitur erit paruum. et hoc in eis valet quantum. Et propterea erit epar eorum qui caret felle boni coloris et dulcius aliis. ¶ Quando autem habet animal fel in uenis quod est sub felle valde dulce. Nam per collectionem fellis ad locum unum alie vicine partes redduntur dulciores. Fel quidem etiam est subtile et acumine est corrosiuum humorum in aliis. et sua siccitate consumptiuum. Unde in collirijs oculorum est necessarium ad uisum clarificandum et acuendum. ad impetum spiritus uitalis remouendum. et maxime fel accipitris. et aliarum uolucrum uiuentium ex rapina sicut in uiatico. Si ex furore autem nimio et ebullitione fellei humoris ad epar redeuntis. inficiatur sanguis qui infectus ad nutriendum membra transmissum ea inmutat et inficit. et cutim exterius colorat. scilicet uel uiride uel nigrum super inducit. Cuius passionis signa sunt ista. Totius corporis infectio. sitis adest. et oris amaritudo. dolor frontis. aurium tinnitus. Urina croea cum consimili spuma continua. uomitus citreus. Aliquando etiam contingit poros cistis fellis oppilari. Unde colera inficit ipsum epar ac consimilem inducit passionem. Unde G. in uiatico dicit. Quando patitur fellis cistis. id est cistis et deficit uirtus eius que solet ab epate coleram rubeam extrahere remanente colera cum sanguine iungitur et alteratur. Item etiam contingit quando aqua est natura in uinis per quos colera ad fel transit. Unde ad epar redientes per totum corpus cum sanguine se diffundit. quasi porus inferior oppiletur ad secessum ad uiam superiorem scilicet ad stomachum. Unde facies fit citrina. os amarum et siccum. in stomacho ardor et sitis. urina egestione albescit. propter elongationem colere ab epate et renibus. ubi urina solet tingi. Si uero porus superior oppiletur. colera agit inferiora. et apparent signa que prius sunt contraria. ut in uiat. G. Et hec de felle dicta sufficiant.

38 Splen dicitur a supplendo: quia partem sinistram iecori contrariam supplet. ne uacua existat. quam quidem causam uel risus eius esse existimant. Nam splene ridemus. felle irascimur. corde sapimus. cerebro sentimus. iecore amamus. quibus constitutis sanum est animal et integrum. ut dicit ysid. Et secundum quod splen in sinistra parte collocatur. Cuius forma naturaliter oblonga. et parum uersus stomachum concaua. et uersus costas est gibbosa. In hiis duobus locis quibusdam panniculis colligata. Et dicitur splen duas habere uenas. per quarum unam coleram nigram a sanguine epatis sibi attrahit. Per aliam uero quod sufficit ad stomachum transmittit. ut eius appetitus confortetur. Splenis igitur est iuuamentum. ut ei in sinistra parte corporis defectum suppleat. et ex opposito ad consumationem stomachi iecori respondeat. ut per mundificationem epatis sanguinis feces sibi attrahit. et quod ad appetitum sufficit confortationem stomachi transmittit. Est igitur substantia splenis rara et spongiosa: propter facilitatem humoris feculenti attrahendi. et retentionem. Et est nigra propter melancolie naturam cuius est receptaculum assimilatiuam. Est etiam a sinistris inter costas et stomachum positus: propter sinistre partis conuenientiam et infrigidationem. ac propter conseruationem stomachi cui coniungitur calefactiuum. Aliquando tamen quasi duram: ne de facili ex quantitate humoris feculenti contrahat lesionem. ¶ Contingit autem splenem pati. ¶ Quandoque ex uirtutis retentiue defectione. Et hoc quando non sufficit humorem ad se attrahere. uel attractum ad locum aliud destinare. ¶ Item quandoque ex opilatione. quando scilicet humore grosso et uiscoso si uie splenis oppilantur et adunantur. unde et ei actiones impediuntur. ¶ Item quando ex nimia humorum repletione. quia humores ad splenem confluentes propter sui solitudinem attrahuntur. et sufficienter uel uacuantur. Unde intumescit et in concauitate splenis induantur in tantum quod ipsi splenis substantia crescere uideatur. Sed secundum sententiam ypocratis si splen sit magnus corpus macescit. et si splen mi crescat corpus impinguescit. Unde ipsius splenis mediocritas. ad puritatem potius quam ad magnitudinem ceterorum totalitatem complexionis designat. Unde dicit G. li. xx. c. xxiii.

Viscera secundum ysid. inferiora dicuntur que intestina membris uitalibus subiecta et subita. Que quidem dicuntur intestina quia quedam interiori nexu quadam familiaritate teneant que quedam sunt superiorum membrorum custodie. a corde quedam necessaria sunt instrumenta. Et dicuntur uiscera quasi uitalia quia locis uitalibus circa precordialia ubi gignitur uita sunt in interioribus circumfusa. hec usque G. 39

Secundum ysid. autem. intestina quedam sunt membra. intus mutuo se tenentia concaua et rotunda. per uentris longitudinem alia collocata. Quorum corpus et substantia stomacho assimilatur. ¶ Sunt autem numero vi. principalia intestina. Quorum tria sunt subtilia que superius sunt iuncta. ¶ Tria uero sunt grossa ab inferiori incipientia. ¶ Primum intestinum subtilium uocatur duodenum. quia in sua longitudine mensuram continet hominis .xii. digitorum. Et hoc

super dorsum erigitur. et in nullam aliam partem retorquetur.
¶ Secundum vocatur ieiunium. quia semper a cibis vacuum est. Et dicunt sapientes et experimentatores. quod in mortuis animalibus semper invenitur vacuum. Dicunt tamen aliqui quod hoc dicunt anathomici. quia omnis cibus hic de acceptus ad suum rectum nutrimentum. ¶ Tertium subtile est et applatum secundum similitudinem. et tamen numquam sumi bus compulsum est in ventrum. ¶ Intestina grossa uno intestina primum vocatur orbum. et in subtili extremitate habet os unum. et est illud intestinum sic vocatum eo quod ipsum sit orbatum .i. quasi viduatum ab alio orificio cum et cetera intestina duo habeant orificia. Istud habet unum solum. Et ideo dicitur ad modum sacci. quia multa recipit et pauca eicit vel emittit. ¶ Secundum vero intestinum sub orbo sive sub sacco positum. dicitur yleon. et hoc a dextra in sinistram tendit. Et dicitur yleon quia in eo intestino yliaca passio fit consuetudine. ¶ Tertium intestinum vocatur a grecis colon. Et hoc in medietate sui habet toti corpori orificio est coniunctum. Et in hoc intestino consuetudinaliter passio .s. colica generatur. vel ex ipsius intestini nimia constrictione. vel aliter grossi et frigidi humoris coadunatione. et propter consequens magis illud intestinum intrinseca oppilatione. sicut narrat .g. et cum galieno sit amplior. Patet ergo ex predictis ad quid sunt necessaria intestina. quia cibum inmutant et in sua concavitate superflua recipiunt ad necessitatem expurgationem. Ad quod sunt necessaria viscerum rotunditas gibbositas et volubilitas. ut dicit .g. Vrabus transmissus a stomaco in eorum gibbositatibus inherens. et secundum animalis necessitatem superflua expellet et necessaria retinet. Fuit autem rotunditas ne aliquid in aliquo angulo superflua collecta remaneret que corruptionem inducere intestinis. ¶ Sunt autem intestina duobus panniculis munitis. vel involuta et hoc fuit necessarium: quia si unus panniculus patietur: ab alio panniculo subveniret. ¶ Sunt autem intestina aliquantulum villosa et eorum villi plati et extensi ne statim superfluitatem expellerent et necessarium nutrimentum secum retinerent. ¶ Sunt autem viscera sive intestina involuta ad invicem et connexa ita ut minora maioribus. ac graciliora et debiliora grossioribus et fortioribus innituntur. ut sic actiones interius naturales et in expellendo superflua et in retinendo necessaria aptius perficiantur. Dicit et ap. li. ij. quod secundum varietatem dentium in maxillis animalium variatur inquantitate intestinorum. Unde dicit quod intestina omnium animalium habentium dentes in utraque maxilla sunt multum intestina non habentium. Et nullum animal habet intestinum rectum nisi habeat dentes in utraque maxilla. ¶ Item idem. venter sperius et alieus. et est illis intestino amplo. et si fuerit naturaliter parvulus. hoc fiet in intestinis. et si fuerit magis super exterius. ¶ Item ibidem li. viij. Omnia animalia ampla et recta intestina sunt gulose nature. quia propter diminutionem usus cibi et indigestionem. sicut superfluitatem cibi indigesti et cito exit cibus. et ideo appetitus multum et cito querunt cibum. ¶ Contingit autem partim viscera et intestina multipliciter. ¶ ut dicit .g. li. x. c. xvi. ¶ Quandoque ex colico humore. vel melancolico. et intestinorum corrodente. et fluxum dissinterie inducente. Et hec passio periculosa est et sepe mortifera. Sicut dicit in amphorismis. Solus ventris in qua in eo colera exit nigra est mortale. ¶ Item quandoque ex ipsorum viscerum interius punctura et vulneratione et hoc vel exterius a forti putrefactione. et puncturas in parte ipsorum viscerum inducente. vel ab exteriori lesione. ¶ Item quandoque ex venenositate inclusionis panniculos et nucos eorum extendente. Et ille dolor specialiter est in tantum ut alia intestina penetrari videantur. ¶ Item quandoque ex humore grosso et flantico in illorum parte interiorum obturante. et fecorum exitum prohibente. et hiliacam passionem vel collicam inducente. Unde in hiis morbus pessimus est et mors nisi sanitatem suscipiens et sepe die .ij. vel .iij. infirmitates non celius succumbunt. Ceterum intestinorum passiones. quere infra in tractatu de infirmitatibus de collica passione.

Renes ut ait ysidorus eo quod rivi obsceni humoris ab illis nascantur. Nam vene et medulle humorem tenuem desudant in renibus quem quoniam rursus a renibus calore venereo resolutus accidit. et ad loca genitalia se diffundit. ut dicit plato. Locantur autem in lateribus superiorum dorsi in quibus est sedes renum dicitur lumbi. quia propter ipsarum ob libidinis lasciviam lumbi sunt dicti. quia in viris a renibus et lumbis est causa venerie voluptatis. De renibus autem dicit .g. quod fuerunt facti ab extremitate aquosum sanguinem suggerentes. eum depuraverunt. et est caliditatem .s. urinam ad vesicam per meatus vitrees .i. vias urinales transportantem quod autem dicit haly. sunt regum. Ordinavit in quo creator summus duos renes. ut attraherent aquositatem sanguinis ab extremitate. et cum interstitium expulsionis gratia ad vesicam. Quod dicit ap. li. xiij. Renes in quibus invenitur etiam propter vesicam. et .s. optimus vesice et melior et perfectior. quia renes sunt ad tollendum superflu

um humida decurrit ad vesicam. Item idem renum dexter altior est sinistro in omni animali habente renes. Et hoc quia calor in dextra parte superior est. Item idem in omnibus animalibus renes habentibus ren dexter minoris est pinguedinis quam sinister et altior, quoniam natura in dextra parte levior est et maioris motus et caloris. Calor autem dissolvit pinguedinem et consumit. Item renes sunt de ultimis membris interioribus. Et propter hoc indigent magno calore. Recollige ergo quod renes sunt calidi et naturalis caloris conservativi, frigiditatis et dorsi [illegible] sunt temperati, a concavitate epatis aquositatem humoris attrahunt sanguinis colati, virtutis naturalis confortativi, humoris seminalis generativi, carnosi, porosi, rotundi, pinguedine cooperti.

Carnosi quidem sunt et porosi propter faciliorem aquose superfluitatis attractionem. Rotundi ne colligatur aliquis humor ad putrefactionem. Pinguedine muniti ne ex frigiditate ossium dorsi aliquam sustineant lesionem. Recipiunt autem renes quasdam venas ab epate egredientes quibus humor in sui digestione superfluus defertur ad ipsos renes. Unde opilatio ipsius vene que in officio suo impeditur, renes cum epate puniuntur. Accidunt autem in renibus varie passiones, ut dicit Constantinus libro ii capitulo xxxiiii. Quando si vene epatis percluduntur renes ab humore sanguineo ad sui nutrimentum depauperantur, unde necesse est extenuantur. Si vero materia corpus infra eos calore et frigore constringitur. Ex superfluitate humoris [illegible] corrumpuntur vel in humore desiccati putrificantur et in calculum convertuntur. Multis quoque aliis modis patiuntur sicut ex aspera ventositate, frigore nimio vel calore.

41 Vesica secundum Ysidorum a venti capacitate est dicta. Nam per ventum concretum aperitur et dilatatur, sicut est per venti emissionem constringitur et arctatur. Vocatur autem vesicula per diminutionem a vesica dicta, quedam pellicula pendens in gutture avis sicut bursa in qua reponuntur volucrum primo cibaria, que in predicta vesicula digesta sive incoquenda separantur, et in eodem folliculo tamquam in promptuario ipso contra futuram esuriem reservantur. Vesica per ut habet fieri. Secundum Constantinum est panniculus durus, rotundus, concavus, sic factus ex omni parte clausus excepto solo orificio suo. Fuit autem ex substantia dura ne acumine urine que est recipienda ledatur. Fuit autem ex omni parte clausa in fundo ut liquor sibi totaliter attractus et in voluntarius expellatur. Unde per unum et idem foramen urina ingreditur per quod egreditur, ut patet in anathomia. Fuit quoque rotunda ut in calami-

to sanguinis dilatetur et ad ipsius susceptionem capacior reddatur. Dicit quoque Aristoteles libro viii quod omne animal habens pulmonem multum sitit et propter hoc indiget cibo humido plusquam sicco, et ideo fuit necessaria vesica ad recipiendum hanc superfluitatem humiditatis. Item idem. Nullum animal habens plumam aut squamas aut cortices sive testas habet vesicam, nisi preter tortucam marinam aut silvestrem. Nam superfluitas in hiis animalibus convertitur in nutrimentum plumarum et squamarum et huiusmodi. Item idem libro iii. Omne animal generans habet vesicam, ovans autem non, preter quam [illegible], et non exit humiditas a vesica mortuorum, et forte aggregatur in vesica et superfluitas sicca, ex eo generatur lapis. Item idem libro vi. In omni animali carente vesica est una via apparens exitus stercoris et superflue humiditatis.

42 Urina secundum Ysaac est colamentum sanguinis et aliorum humorum ex actione naturali generatum. Nam ab epate sumit initium, sed in renibus recipit substantiam et quodam colorem. Aquosa enim substantia sanguinis per quasdam venas subtiles transmittitur ad renes nutriendos. Unde cum ad renes fuerit deportata, regiratur, colatur et ad modum seri eliquata depuratur, et in caloris epatis et renum tingitur et coloratur. Et sic desudans per poros virides in vesicam, in ipsius concavitate adunatur. Unde hec substantia humida et liquida a vesica emissa est urina, sic dicta quia est urinativa et mordicativa, quia ut dicit Egidius quicquid tangit mordet et desiccat et urit. Urina enim et desiccativa et corrosiva habet naturam, unde valet contra scabiem, pruriginem et impetiginem, contra pustulas et vesicas si patiens in se abluerit. In potu spleneticis confert. Mundat vulnera putrida et loca saniosa. Cum felle quoque accipitris collirium et oculis caute linitis in mixta [illegible] et delet maculas oculorum. Sic expresse dicit Diascorides. Et ideo urina non est abhorrenda, quia in multis utilis est et accepta. Dicitur quoque urina ab uron grece, id est demonstrativa. Demonstrat enim interiora, quia ut consuetum est de interioribus urine inconsultam. Demonstrat enim virtutis naturalis in epate et in aliis membris interioribus per urine substantiam et colorem, et maxime per eius residentie substantiam quam medici ypostasim vocant et essenciam. Nam si fuerit illa residentia in fundo vasis alba, pinea, coadunata, non divisa, forte designat virtutis et completam actionem caloris naturalis in ipsis membris. Per mediam autem regionem urine quam medici enorima dicunt, de media regione corporis, id est de corde et sibi adiacentibus, iudicamus. Quia si urina in medio sui fuerit in colore et substantia bene disposita, aliu-

al' virides

al' pungitur

ta. non nebulis aliquibus obscurata vel obumbrata conspi-
cua membra indicat esse sana. Similiter per tenuitatem urine
quam nephilem nuncupant de fortitudine virtutis animalis
in regione capitis pronosticamus. Nam si non fuerit circulus ni-
mis crossus. non igneus. non lividus. non viridis. non granu-
losus. sed in colore et substantia temperatus. cerebrum et omnia alia membra
animalia virtuti sensitive deservientia denuntiat esse tuta. Si vero contraria sig-
na fuerint in urina contraria designant dispositionem corporis. Judica-
tur autem urina proprie secundum substantiam et colorem. Nam urina
que est tenuis in substantia quandoque humoris aquatici siccitatem. Urina
que est spissa. quandoque humoris humiditatem. Urina que est mediocris
quia tunc designat temperamentum. sive equalitatem. et mediocrita-
tem. Secundum colorem autem iudicatur. quia multi sunt colores
scilicet xx. ut dicit ysaac et egidius. quorum quidam significant
caloris vel frigiditatis intensionem. alii remissionem. a-
lii mediocritatem. Nam remissum calorem designant glaucus
lacteus. albus. In remissione vero a rufo citrinus. Mediocris
vero subcitrinus. citrinus. subrufus. rufus. Inter quos quidam
quidam designant mortificationem. ut niger. viridis. livi-
dus. Quidam digestionem. ut albus. lacteus. glaucus. Qui-
dam digestionem imperfectam inchoatam. ut subpallidus. palli-
dus. Quidam perfectam digestionem. ut citrinus rufus. Quidam
excessum supra precedentem intensionem. ut subrubicundus. ru-
bicundus. Quidam adustionem. ut inopos. kianos. Quidam
super adustionem et mortificationem. ut niger et viridis.
Nigredo tamen causatur quandoque a naturali calore naturali penitus
extinguente. Sed tunc precedit lividitas. Sed quando precedit ex
ultima adustione: tunc precedit viriditas. Istorum autem
colorum particulares et circumstantias determinare ut eorum differen-
tie causas vel dicere non parvum adheret opus. Sed siquis eas scire
voluerit. librum ysaac theophili. constantini. egidii legat. in qui-
bus perfectissime tractatur de urinis. Sed ista ad presens
hic sufficiant.

§3 Venter. uterus. et alvus inter se differunt. ut dicit ysi-
dorus. Venter est qui acceptos cibos digerit. et apparet ex-
trinsecus. Et est dictus venter eo quod per vectem veniat cibus ad to-
tum corpus. Alvus est dictus qui cibum recipit et purgari con-
suevit. Uterum sole mulieres habent in quo concipiunt. Et
dicitur uterus eo quod fetum in plenitudine intus habet. ut dicit ysidorus. Est
ergo venter nutrimenti totius corporis receptaculum ut dicit constantinus. membrorum
nutribilium. sedes et principium digestionis. et sic fundamentum. cuius est cavosa
calida et humida. Et hoc propter digestionis necessitatem. panniculis
diversis circumdata. et hoc propter interiorem conservationem. Cuius dis-
positio est rotunda et oblonga. Rotunda propter liberiorem
ciborum receptionem. et membrorum nutribilium collocationem.
Oblonga fuit propter faciliorem ipsius cum inferioribus et in-
ferioribus continuationem suam colligationem. Medium est locum in corpore
sibi vendicavit. ut nutrimentum inferioribus et superioribus mem-
bris distribuat. et transmittat. Est ergo venter inter omnes partes
corporis mollior et infirmior. et tamen ceteris est utilior. Nam tan-
quam nutrix corporis pro omnibus alendis corporis membris cibos re-
cipit et decoquit. et ad singula membra debita nutrimenta deri-
vat et transmittit. superfluitates multas propter aliorum membrorum
nutrimentum in se recolligit et eas cum fere non sunt necessarie
ipsius a se reicit et repellit. ex mala dispositione mem-
brorum nutrimentum quod in se continet diversas infirmitates
contrahit alias et incurrit quarum passiones tanto periculosiores quanto
cordi et aliis vitalibus sunt propinquiores. Patitur siquidem se-
pius propter nimiam repletionem. et tunc non curatur nisi per contrariam
evacuationem et econverso. Quando molestatur propter nimiam inanitionem
et curatur per contrariam repletionem. sicut dicitur in amphorismis. Quecumque
quidem egritudines ex plenitudine fiunt: evacuatio sanat.
Et quecumque ab inanitione: solvit plenitudo. Hec accio-
nes ventris secundum diversitatem temporis variantur. Nam in hye-
me naturalis calor. in interioribus ventris conclusus fortius
operatur. unde appetitus in hyeme magis acuitur et digestio
fortior generatur. quia ut dicitur in amphorismis. Ventres in hyeme et
vere calidissimi sunt natura sompni longissimi.

Umbilicus medius est corporis locus sic dictus. quia duorum umbilicus
sicut umbo in medio clipeorum locus est dicitur. Ut dicit
ysidorus. Ex umbilico enim infans est in utero pendet ac nutritur.
Est umbilicus secundum constantinum ex nervis venis et arteriis compositus quo me-
diante fetus sanguinem subtilem attrahit et suggit. per ipsas ar-
terias spiritum recipit. Corrumpitur autem umbilicus iuxta matricem dum
fetus egreditur. et cum fetu exit. quem obstetrices ligant
iiij. digitorum longitudine. Et ex hac ligatura fiunt ex-
tremitates umbilici et rotunditates. Hucusque constantinus. Super e-
zechielem. xvj. dicit ysidorus. sic. Natale est infantibus ortis. Primo
umbilicum precidi. Secundo ad diluendum sanguinem aqua lavari.
Tertio. humorem puerorum sale siccari. Quarto.
tenera corporis pannis stringi. ne membra diffluant. et sic repara-
ventur. Ibidem et dicit glosa. Gregorius. quod umbilicus est quo fetus
alitur in utero sicut arbores et virgulte per radices humore
celestem terre nutriuntur. In umbilico autem sita sunt genitalia
mulierum. sicut in lumbis genitalia virorum. Et ideo umbili-
ci nomine luxuriam significat. ut Job xl. Virtus eius in umbilico
ventris eius. De umbilico autem dicit aristoteles in libro viij. quod omne
animal generans et ovans habet umbilicum tempore partus. Et cum cre-
scit partus animalis: latet umbilicus nec omnino apparet. quoniam con-
tinuatur cum intestinis. per aliqua partium venarum. Et de-
libro xvj. creatio umbilici non est nisi cortex continens venas
et cum embrione continuatur et extrahit sanguinem a matrice per ve-

nas umbilici. qui per canalem ad pueri nutrimentum. Creditur enim conceptum per esse umbilicum ut dicitur in eodem.

24 Genitalia sunt partes corporis. ut nomen ipsum docet quia gignende sobolis virtute accepit. ut dicit ysidorus. Hec etiam pudenda sive verecundia dicuntur. unde et teguntur ita quod non habent eandem speciem decoris sicut alia membra. que in promptu sunt locata et ideo reputantur inhonesta. Inter que unum dicitur vere tectum. vel quia viri est tantum vel quia membrum est verecundum vel quia ex eo virus emittitur. Nam proprie dicitur virus ille humor. qui de natura fluens. ut dicit ysidorus. Sunt et alia membra virtutis generative fundamenta. scilicet testiculi dicuntur a testibus dicti. Quorum numerus incipit a duobus. sine quorum testimonio non esse aliquis vir probatur. Hii semen calamo ad ministrant. quod a spine medulla et a renibus suscipiunt generandi gratia. Hec usque ysidorus. Secundum constantinum vero substantia eorum composita est de carne glandulosa alba molli et rara. Et hec sit propter caloris elaborationem et sanguinis immutationem in albedinem quia sit per vehementiam caloris in ipsorum. Unde sanguinem decoquente et in albedinem commutante. Et dicuntur hec membra principalia. quia principales virtutis naturalis scilicet generative sunt proprie instrumenta. Que si passa fuerit vigor naturalis sexus enervatur. et masculina complexio in femininam alteratur. Et ideo secundum aristotelem libro .iij. Eunuchi qui castrantur ante pubertatem in sompno non emittunt in corpore eorum preter hoc pilus. Si vero post pubertatem castrentur preter pilos prioris omnes pili defluunt. et efficiuntur effeminati. et molles animo et corpore in tellectus. Unde aristoteles libro viij. Sicut homines qui castrantur mutantur et efficiuntur sicut femine. et fortiores corpore fiunt et fugere. Animalia autem que castrantur in iuventute efficiuntur maiora. Sed si castrentur post pubertatem non augmentantur. Cervi etiam si castrentur ante crementum cornuum non oriuntur eis cornua. et si post ortum castrentur non ulterius crescunt cornua amplius. nec mutantur cornua nec cadunt ea sicut faciunt castrati. Dicitur etiam ibidem quod si vituli non castrentur cito post annum remanent parvi. Et dicitur quod qui castrant extrahunt radices penitus inmortuorum. Et si acciderit in loco vulneris apostema. tunc trahatur testiculum absciscum. et ponetur aneum super apostema. Et quedam animalia solum castrantur propter testiculos. sicut castores quod cum quando persequuntur a venatoribus ipsis dentibus truncant testes ne ulterius a venatoribus persequantur. Dicitur etiam quod onagri masculi celant filios et eos dentibus precidunt testiculos. unde matres a masculis occultant. et fraudant eos a masculis ne castrentur. Ut dicitur libro .xvj. quod avium testiculi post tempus coitus deputatum quando non efficiuntur valde parvuli in tantum quod tunc non apparent. Sed quando instat amoris tempus crescunt valde. Sunt autem testiculi cum aliis membris seminalis principalis et radicale fundamentum. Nam ut dicit constantinus deus ad animalium generationem convenientem. genitalia creavit membra in quibus insunt naturale principium generationis. quod quidem sine amoris affectu non perducitur ad effectum. Tale siquidem in ṁbra genitalibus sunt inseparabiliter et appetitum. ut naturaliter quodque animal ad conservationem sue speciei et multiplicationem sui animaretur. quasi quodam divino motu factum est. ne forte abhorrato coitu ab animalibus generatio cessaret. Ad generationis autem talis completionem necesse est duo animalia convenire. scilicet masculus et femina. ex quorum semine mutuo perficeretur quod in dividuum. ita quod in uno scilicet generantur. scilicet in femina est quasi principium materiale et passivum. In masculo vero esset forte principium et principium effectivum. et ideo dicit aristoteles libro .v. quod generationis cuiuslibet duplex est principium. scilicet mas et femina. Ex mare autem principium motus sicut forma. femina autem est sicut materia. Ex commixtione autem utriusque fit catulum. et commixtionis vel coitus embrionis causa est. Aptavit ergo deus generantibus. ut alterum emitteret seminale principium. alterum reciperet. que hec membra tali a deo sapientissimo sunt formata ut ad opus suum non inhonesta possint esse nec prefectoria. ut dicit augustinus. Sed certe hiis membris plurimi abutuntur. qui ipsis ad generationis fructum non utuntur. Sed potius contra nature ordinem et naturam non ad fruendum potius sed potius turpitudini ac libidini carnis complere dinoscuntur. et ideo de illa magis dignum duxi sub silentio preterire. ne forte spiritualis explanatio earum generis progressum vel finem videatur carnalibus occasionem cogendi carnalia exhibere. De hoc solum admonens universos ne quis putet parentum membrorum officio esse plenum ab utendum. Nam quicumque preter legitimam generationem concessum usum. volunt membris genitalibus ludibria libidinis exercere prius unigenitum dei nostram generem generatorem iam perdiderunt. nec in generatione iustorum nisi cum digne penituerit locum inter filios glorie possidebit. Nam abusus generationis preter prius lumen in iniuria et quid inde offensam. tollit gratiam. vulnerat naturam. perdit societatem angelicam. acquirit gehennam sempiternam. ut dicit ambrosius.

4.5 Matrix est sive membrum ad naturam vesice dispositum. ad susceptionem humoris seminalis a natura deputatum. ad quod tanquam in mulieribus cotidie sentina confluunt humores menstruales et humorum. ex quo propter natus aliene fluxum et refluxum menstruum est vocatum eo quod circuitu lunaris luminis solet accidere. hoc profluvium. ut dicit ysidorus. Hec etiam mulieribus ut nutriens potius quam mulieribus durante filii. quam nigri et eius. quibus totaliter deest

desic̄ cōpositōis uteri. Et dicūt muliebria: q̄ solo
lis mulierib; hec infirmitas inuenit̄. Nā sola
mulier aīal menstruale ē ut dic̄ ysid. Cui
corpe contacte fruges nō germināt. moriūt̄ etiā
amittūt arbores fruct̄. r c. Hui lāguis ꝑmēta
cnām: que sup̄ li. iij. in tractatu de humorib;.
Hec menstruū ē. humane generationis princ̄. hec nobi
liū q ignobiliū ē ꝯūe in matris utero nutrimentū.
Vn aug. litē natiuitatis initiū q nutritur in
fantulus q̄ diu in matrice ꝯtinet. habet aūt
matrix duas cellulas siue ꝯcauitates. dextrū s.
in qua masculꝰ gen̄at. r sinistrū que ꝯceptōi
femine deputat̄. Hec at nō duas ꝯcauitates
ꝯceptus: utriꝗ; sexꝰ hec ꝯtinet. In anathō at
dr̄ q matrix tres h̄t cellulas a dextris masculis
ꝯceptus. r tres a sinistris femis deputatas. In
medio nō nascit̄ h monstru. In matrice si ꝯce
ptꝰ fet̄ qui a fouēdo ē sic dictꝰ. ꝯuoluit̄ sua pe
llicula qua eundat̄ secūdina dī q̄ simul cū i fāte
nascit̄. Et si in matrice cū aliquo ꝑ ptū sufo
ca sit ꝑ ptū induc̄. u ñ ul medicīne remedi
ꝯpellat. Sub iacet at matrix ipā in mltis pas
sionib;. ¶ Qñ; patit̄ nimia sup fluor hui re
tentōe. r hec qñ ex uiscosa huore ora uena
rū opilante. ¶ uel ex frigido ꝯstrīgēte. ¶ uel
ex sicci ꝯsumēte. Et hec diuisitate sep ꝑ signi
ficata dinoscūt. ¶ Itē qñ; patit̄ nimiū humorū
menstrualiū fluxu q effusione. Et hec ul ex
nimia habūdan̄ quā nā nō pōt retinē. ¶ ul ex
nimia acuīs humor uolent̄. r h passio si antiq
fuīt uix curat̄. Ex quo ē ꝯficta uenarū lo
go tpe sūt apta: difficile ꝯsolidāt̄. ¶ Itē patit̄
matrix suffocatōne in qua passione uidet̄ mulier
debē suffocari. matrice spūalia ꝯprimēte. q̄ ꝯ
tingit ex nimia huor repletōne matrice exte
dente. ¶ uel ex corrupta r uenenosa fumositi
a corrupto huore resoluta uacuitate matricis
replēte r extēdēte. vn matrix repleta s. supiꝰ
eleuata: ꝯpmit spūalia. vn mlr pene suffo
cat̄. ¶ Itē qñ patit̄ scapitatē; qñ dextrū s.
sinistrū plus debito inclinat̄. ¶ uel qñ de lo
co suo exit egrediꝰ. Qd accit ex nimia ipi rela
xatōne ex supflui humorib; ipam matricē agg
uātib;. ¶ Itē patit̄ alñ ꝑ apostēa interiꝰ punctu
rā r dolorē ut d. g. ex huoꝝ collectio apostma
vn sē punctū. dolor grauis. r ardua. ¶ Itē patit̄

ꝑt in ꝑgnatōne. dolorē. r difficultatē ex mo
tu ipī fet̄. r maxīe circa ꝑtū. Tūc ē mouetur
motu forcīo. Vn nec̄ ē tūc ipius matric̄ ꝯcu
ti atq; ledi. Maxīe at patit̄ qñ in ꝑtu se exo
nerare nitit̄. r exit fet̄ a casu aliq̄ impedit̄. Qd
quē aliquotiēs ex angustis uiaꝝ ipīꝰ matric̄.
¶ Qñ; ex nimia pīguedine mltis. ¶ Aliq̄ ex
nimia fet̄ magnitudie r debilitate. ac defec̄ uir
tūs expulsiue in ipo ꝑturiēdo. ¶ Aliq̄ ē ꝯtigit
fetū eē mortuū. r iō nō se ad uiuet moue
ad ꝑtū suū ad exitū. r aliq̄ si ꝯtīg̃ intr hec ꝑ
ꝯ gestare in utero aliqd frustulū mōstruosū ac
nārat. ex. li. xviij. ¶ Accit q̄ in mulierib;
ꝑt in ꝑgnatōne infirmitas q̄ mola dr̄. Pu
tabit̄ ē. quedā mlr q̄ post coitū uiri ēē ī
ꝑgnata r inflamabilis uent̄ eī. r apparu
erūt in ea signa ꝑgnatōis. Et cū puerꝑ
eē ꝑuenit nō pepit nec diminuebat̄ in
ea tumor uētris. Et sic mansit ꝑ tres annos. Ta
dē pepit frustū carnis ita durū q̄ uix potuit
ferro diuidi. Et tale frustū mola dr̄. Et h
accit̄ sic dic̄ ar. l. qñ sūt fluxus ꝯceptu ex
pauca r huore malo digōnis. q̄ tūc gn̄a
tur frustū q̄ mola dr̄ in matrice. r c. Ite q̄
mltis aliis modis patit̄ mult̄ matrix il.

Nates dicūt̄ eo q̄ ipis i initiū sit sedēdi
ut dic̄ ysid. vn ꝯglobata ē in eā cau
to ne ꝑmīa carnis mole doleant. In natib;
iꝗ; sitat̄ ꝯtūc corio qui a collo in ꝯp̄ ex
n; ad nates se extēdit̄. ¶ ut dic̄ ysid. Na
tes at̄ sm q̄ sūt neruose. r h ꝑ coltaz r lūbo
rū cū iūco corio colligatōm. Et iō fuerūt
carnose. r ad tegumēdā nuoꝝ r ossiū sumitates
r ad defensionē nuoꝝ sensibilitate. ¶ ut d. h.
li. iij. c. viij.

Femora dicūt̄ eo q̄ ex illa pte coitus uiri a
femis discernit̄. Extēdūt̄ at ab inguib; usq;
ad genua. r moueat̄ femora in coxis quarum
ua uertebra dicit̄. coxe uō. q̄ ꝯiuncte sūt dicūt̄.
Flectūt̄ at femina intra. r nō extra. sicut̄ e. r ū tibi
sic brachia. vn a qbzdā sustengnes dicūt̄. ū
dic̄ ysid. ¶ Sūt at femora ex magnis ossib;
ꝯposita. ut dic̄ ꝑ. li. iij. ca. viij. tota a ꝑriori
pte ꝯcaua. a pte anteriori gibbosa duobꝰ finꝰ
acumīa. Sīl at necē magnitudo. ¶ ul q̄ eo
ī corio sūt ossiū sūmitū. ¶ ul q̄ maiores ꝑ

tunt lacertos et nervos per quos fit pedum motus vo
luntarius. Tortuositas autem partis exterioris fuit necessaria ut
locum haberent lacerti et nervi qui si essent in intrinseca parte vel
comprimerentur vel lederentur. ❡ Sunt autem eadem ossa in
intrinseca aliquantulum rotunda. Et hoc fuit necessarium. Quia si ex
una parte tantum tortuosum esset: totum corpus tortuosum esset
et non rectum. Concavitas in superiori fuit necessaria cavigi
boscitate innitori: ut firmior esset incessus eorum. Con
cavitas fuit necessaria: ut concavitatem crurium esset sub
intrantia. ❡ Sunt etiam vestita carne et musculis mu
nita: ut ossa haberent tutelam ab intrinseca lesione:
et etiam ut frigus ossium temperent. ❡ Sunt et ulnus preter
hoc superiori coniuncta. ad partes vero inferiores gra
cilia. Et hoc erat necessarium ut tamquam media inter extre
mitates habent cum utraque proportionem

39 Genua secundum ysidorum coniunctiones sunt femorum et
crurum. Et sunt dicta eo quod in utero genis sunt oppo
sita. Coherent enim sibi et cognata sunt oculis lacrimarum
iudicibus et urine. Nam a genis genua dicuntur. Cum
enim quos gignuntur ita facent. ut genua sursum sint
Quorum coniunctione oculi formantur. ut concavi auto reco
dita efficiantur, secundum verbum plinii. genua cognata
genis. Inde est quod dum homo ad genua se prosternit
facilius lacrimatur. Volunt enim nam uterus materno vero
mentenatre in tenebris ostenduntur antequam ad lucem
venerint. Huc usque ysidorus. ❡ Sunt autem genua secundum
constantinum li. ij. c. viij. ossa quedam rotunda cartillagiosa
atque concava. Fuerunt etiam rotunda ut crurum et co
xe in ipsorum concavitate facilius ungerentur. Nervo
sa sunt: ut de facili crura a superioribus sepe
rentur. Propter hoc et sunt nervosa. ut actores sint animalia ad mo
tum flexibilem faciendum ad partes inferiores transmitti
tur. Depauperantur autem genua a carnositate et
pinguedine propter motus continuitatem. Que si esset ni
mis carnosa: de facili opilarentur. et sic actores il
lius scilicet per carnis crossitiem impedirentur. Unde et ge
nua que nervosa sunt. valde sensibilia sunt. et de
facili lesionem incurrunt. quia nimium sensibiles in
vulnerationibus aggravantur. ❡ Ut dicit constantinus.

40 Crura a currendo sunt dicta. quia in his cursus
et ingressum faciunt. Et sunt dicte tybie quia ti
bie sunt similes sive tube in specie et longitudine ut dicit
ysidorus. Sunt autem crura secundum quod medici femora et pedes
intermedia quibusdam nervis et lacertis cum superioribus
et inferioribus coniunctis. per que instrumenta flexibilis mo
tus et regitatis virtus ad pedes deriuatur. ❡ Sunt
autem crura ex ossibus fortissimis composita. quia tamquam
columpne corporis ad sustinendum ipsius molem sunt habilia.
❡ Sunt etiam quibusdam musculis et carnositate aliqua
vestita superiori. ut sic in oplicatione eorum cum
femoribus nec ab eis in aperto nec eis inferret offen
siculum. Unde tamquam accliuum ad molem corporis supporta
carnositas ipsorum crurium in parte superiori intus est
collocata. Sunt etiam nervosa. ut sic ad motum velo
ciorem essent habiliora. ❡ Sunt etiam medullis plena
ut virtus vitalis animalis per venas et arterias ad tybias
diffusa custodiretur. ut ossium siccitas medulle
humiditatem irrigaretur. ut dicit constantinus.

41 Pes ut dicit ysidorus. dicitur a pedos grece quod est in medio
nam pedes alternis motibus solo infixi incedunt
Est autem pes extrema pars hominis sustentans pondus totius corporis
Corpus autem secundum constantinum constat ex ossibus. xl iiij. Quorum du
o sunt calcaneorum. Duo maiorum rasche pedum
. x. digitorum. xxx. Est autem pes subtus carnosus in
extremitatibus plenus. in medio aliquantulum concavus.
Ideo carnosus ut ossa et arteriarum ductus tueantur.
Plani sunt: ut supposita facilius premantur. Ideo concavi
sunt: ut si pes acuto supponemus ad concavum locum
refugium habeat. Diversis ligaminibus et nervis ossa pe
dum colligantur quod fuit necessarium ad maius robur propter
fortiorem corporis sustentationem. et ut pedes motus
haberent leviorem. Variantur autem pedes in animalibus. Dicit
enim aristoteles li. xiiij. Quedam animalia pedes habentia habent pedes
ad anterius et posterius. Et quedam in lateribus. sicut al
hus saguinez et multipes. Et hoc genus habet pedes quia pedes
eius sunt in anteriori parte corporis. Et causa illius est quia
pes anterior et posterior sunt adunate in loco uno
❡ Et idem dicit quod natura posuit loco manuum in qua
drupedibus pedes anteriores. Pedes autem posteriores
necessarii sunt. ut portent pondus animalium. Et fuit hoc ne
cessarium ut essent iiij. pedes in quadrupedibus. Nam
ad terram totum eorum corpus naturaliter in suo pondere incli
natur. et etiam movetur ad terram toto brutali appetitu.
Et ideo necesse fuit tot fulcimentis erigi. ut possent pro
habilius et facilius motum progressivum perageret et moveri. Pedes
etiam fuerunt pedes posteriores necessarii. quia sicut dicit aristoteles quia pars
anterior omnium animalium quadrupedum maior est et spissior
et temperatior parte posteriori. et ideo ut facilius possent
erigi et moveri posterius sicut et anteriores pedes posteriores
fuerunt necessarii. Et hoc autem est de pullo. s. quod pars anterior
est ponderosior inferiori. Et propter hoc incedit pullus super
manum in cunabulis. et innititur manibus pro pedibus in tempore

qr nō psūt eleuare corpa sua. qm supioꝛ par
coꝛs maioꝛ ē inferioꝛi. Cū g̃ iuuenescit hō au
gmentat pars inferioꝛ ⁊ attenuat̃ pars supioꝛ. vn̄
pullanꝰ sarsū erigit̃. Dispō quadrupedū ē eō q
pars inferioꝛ p̄ ē ualde magna. s; in iuuentute
p̄fic̄ pars supioꝛ ⁊ eleuat̃. ⁊ ꝓp̄ h̄ est eleuato ca
pitis ⁊ anterioris ptis equoꝝ meliorꝝ maioꝛ q̄ p̄
ris ꝑtiosis. Signū huiꝰ ē sic idē dī. q̄ pullus equ
pede ꝑtiori tang̃ caput suū. S; qn̄ iuuenit etatem
nō pōt facere ĥ. ❡ Idē dic ar. li. ij. q̄ pes sinist
in aīalibꝫ in pte anterioꝛi nō ē absolutꝰ. n; ita
leuis motꝰ sic̄ sinistra manꝰ in hōibꝫ p̄t qm̄ ī
elephante. ❡ Idē dī q̄ elephas in sedendo flec
tit pedes suos. s; nō pōt flectere. nisi simul ꝓp̄ pōdꝰ
coꝛis. s; flectit pedes ꝑtiores sic̄ hō. ❡ Idē dī.
q̄ uolatile flectit pedes suos ad ꝑtem. ⁊ alas q̄s
loco manuū flectit ad ant̃. ❡ Idē dī q̄ pes dext̃
maioꝛ ē motꝰ gnālr̃ in aīalibꝫ q̄ sinist. ⁊ iō q̄n
qn̄ ambulāt. p̄ mouet pede dextrū. sic leo. cam
lus. ⁊ arabic̄. s. diomedarii. Aliā tn̄ q̄dā aīalia
mouēt p̄ pede sinistrū. sic uulpes ⁊ lup̄. q̄ h̄nt
pedes ⁊ tibias sinistre ptis ꝑte dextra longioꝛes
⁊ iō semp claudicant a dextris. a sinistris alti
se erigendo ⁊ se ad dext̃ deꝑmendo. Est itaq; p̄
dext̃ maioris caloꝛis ⁊ mot. ⁊ uigoꝛis. gnālr̃ ī
aīalibꝫ q̄ sinist. Et ē signū ad h. q. se amplꝰ
d̄c̄ si mulr̃ in utō fetū gerens incedit ⁊ cōpetit
pedibꝫ sbito fuit incitata si masculꝰ huit in
utō p̄ ad ueniendū pede dext̃ admouebit. S;
nō fem̄ gestauit eꝫ. ❡ Idē dī ab eodē. li. ij. ⁊ in
q̄ ē aīal meliorꝝ digitoꝝ in pedibꝫ ē melioꝛ si
lioꝝ ⁊ eō. ❡ Idē. li. ij. pedes oīm̄ quadrupedū sunt ex
osse ⁊ neruis ⁊ modica carne. silr̃ ⁊ uolatiliū
⁊ bipedaliū. pt hōiez cuiꝰ pedes sunt sbꝰ mltē
carnis. ⁊ ꝓp̄ oīū ⁊ neruoꝝ mltiplicē defensione
❡ Itē sunt aīalia pede loco manꝰ. ut symia ī
quadrupedibꝫ. ⁊ psitac̄ ⁊ ꝑrdix ī uolatilibꝫ. q̄
pede ad os suo se iuuāt in cibando. ❡ Idē eōd
li. viij. Nullū aīal hn̄s fissuras mltas ī pede h̄
cornua. Et tn̄ ē aīal hn̄s clnios ī mē sinū
tes: h̄t ungulas pedis fissas sic ap. ❡ Idē li. viij.
pedes ī apibꝫ posterioꝛes maioꝛes sunt q̄ medij.
uł anterioꝛes. ꝓp̄ ambulacōez. ⁊ ut cito eleuēt̃ at
tā qn̄ uoluerint a uolare. ❡ Idē li. xvj. oē aīal
quadrupes hn̄s mltas fissuras ī pedibꝫ. ut leo.
canis. lup̄. uulpes. gnāt filios cecos. De pd̄

g̃ recollige q̄m pes ē in ultio aīal ad eī pfc̄oēz lō
gus ⁊ planꝰ ⁊ cōcauꝰ. ꝓp̄ foꝛtiorē uestigij ipssio
nē digitis ⁊ distinctꝰ ꝓp̄ sui foꝛtiorē dextionem
osseus ⁊ neruꝰ ꝓp̄ meliorē durācōnē. In aīalibꝫ
necius ad coꝛ erectōnē ⁊ motōnē in sup ad eorū
defensioēz. In uolatilibꝫ pedis ⁊ cū unguis ad ꝑ
tas ad q̄sitōnē. In uolatilibꝫ clausi pedis ad sui
regim̄ in aq̄s ⁊ directōnē. ⁊ h̄ de ꝓprietatibꝫ pedis
sufficiant.

Planta pedis ē extima pars aīal a plantie 42
sic dcā. plantes ē ī ca sic erigit̃: ut foꝛcꝰ
tre imprimat̃. ut d̄ ysid. Durioꝛi aute uestit̃
q̄ cetera pars coꝛis: ne ispinet̃. aliis obiectibꝫ pati
at̃ sbito. Iō ⁊ aīantiū pedes ungłł ⁊ soleis mu
niunt̃: ne de facili calcādo offendant̃. Plante ā totꝰ
coꝛis mole ⁊ pondē oppmunt̃. ⁊ iō calceis ⁊ soleis
indigent ne ledant̃. ut dic̄ ysid.

Calcaneꝰ posterioꝛ pars pedis ⁊ inferioꝛ a calcā 43
do dcās. q̄ eo tre uestigia inprimunt̃. ut d̄ ys.
Et ē rotundꝰ ne de facili ledatur. oblongus n̄
ꝑmat̃ simꝰ. Solidꝰ ā fuit fcōs ne de facili ꝑme
tur. Ex mollibꝫ ligamibꝫ cū cauilla cōligatꝰ
ē sursū ⁊ deorsū mouet̃. Vulnā sibi ipsa: sunt
difficił curācōis. tū ꝓp̄ puacitatē carnis. tū ꝓpt̃
motꝰ cōtinuatōez. ut d̄ cō. li. ij. c. v.

Icto d̄ ꝑtibꝫ mēbroꝝ ꝑncipaliū
⁊ officialiū. d̄ cōsimilibꝫ mēbrꝰ
coꝝ cōditōibꝫ nūc d̄. ❡ Idē pri De ossibꝫ
de ossibꝫ. Nā ossa sunt totꝰ coꝛis 44
solidamēta ut dic̄ ysid. In ipīs
ē robꝰ cōsistit aīl. Sunt at ossa ab ustō dcā. q̄ ab
antiq̄s urebant̃. uł ut alii putāt ab oꝛe dnr̄
ossa. eo q̄ in oꝛe patent. Nā alia cute ⁊ carnib
tecta celant̃. excepto solo oꝛe. in quo ossa den
tiū demonstrant̃. Cōpago ossa capitis sunt dcā
eo q̄ ō cōpacta neruis. uel glutino quodā ad
hereant. sunt dnr̄ summe ossiū ptes nodis gro
sioribꝫ cōglobate. Sic dcē eo q̄ ad flexionem
mēbroꝝ aptant̃. ❡ ut dic ysid. li. xj. ❡ Sm̄
cō ubi. li. ij. os ē durioꝛ ⁊ siccioꝛ pars coꝛis alīs.
Et h̄ fuit necciū: aut q̄ ossa sunt coꝛis alī fundam̄
sup q̄ totꝰ fabricat̃ ē situs. ⁊ iō oportuit eē
firmioꝛa: aut q̄ ab exterioꝛibꝫ defendunt intē
oꝛa. ❡ Sunt at ossa ī coꝛ mlta ī spē diuisa. ⁊
h̄ ꝓp̄ maioꝛē coꝛis foꝛtitud. uł ꝓp̄ motꝰ leuioꝛ fa
cilitatē. uł ꝓp̄ cauendā nimiā coꝛis passibilitā

Tanta enim est inter corporis membra colligantia quod uno patiente omnia compatiuntur. Unde natura fere omnia duplicauit membra, ut si unum patitur alterum compatitur. Et ideo non opportune plura compegit ossa. In quantitate sunt ossa diuersa, quia in magnis membris sunt magna, in paruis parua. Sunt et in qualitate diuersa, nam quedam sunt longa, quedam rotunda, quedam concaua, quedam solida. Solida quidem sunt propter maiorem firmitatem, concaua uero propter maiorem motus leuitatem. Nam quia magna erant et mobilia, fecit ea natura concaua, que duabus de causis sunt medulla plena, ne scilicet ex concauitate frigescant, et ut inde nutriantur. Unde per euaporationem medulle per poros ossium carnes que sunt ipsis ossibus uiciniores sunt ceteris dulciores. Sunt et ossa quibusdam neruis inuicem constricta, ne ex nimio motu ossium se inuicem iungentium et se inuicem affricantium corrumperentur. In parte autem ossium coniunctione intermediat quedam uiscosa humiditas, ut leuius inuicem moueantur. Sunt et in extremis cartilagine uestita, ne ex nimia sui confricatione ledantur. Hucusque Constantinus libro ij capitulo ij. Secundum Aristotelem libro ij et iij, ossa fuerunt creata propter salutem corporis mollis, quoniam natura eius est ualde dura. In aliis uero carentibus ossibus est membrum continens ossibus et eorum defectum supplens, sicut accidit in piscibus. Sicut et omnium uenarum principium est cor, sic et spondile dorsi omnium ossium principium est, super quod fundantur et radicantur omnia ossa sicut nauicula super carinam suam. Natura itaque ossium est continua cum spondilibus, quoniam ossa spondilium sunt custodientia tenuitatem corporis animalium, et ossa que circumdant uentrem sunt parua, ut non prohibeant tumorem uentris propter cibum animalis. Item idem: ossa masculorum fortiora sunt ossibus feminarum generaliter et duriora, et maxime ossa leonis, que propter sui duritiem ex se ignem emittunt more lapidum si ad inuicem colliduntur. Ossa autem canis (?) sunt debiliora aliis, et similiter piscium. Item idem libro iij: ossa abscisa non recrescunt, sicut nec cartillago, quia creatio illius est propinqua creationi illorum. Cornua et ungula animalium et rostra auium conuertuntur ad ignem mollificari et incuruari. Ossa nec incuruantur nec mollificantur, sed franguntur, si flectuntur, sed non tenduntur. Item idem libro xij: animal habens spinas loco ossium est pauci sanguinis. Item omne animal habens dentes in utraque mandibula habet ossa medullata, et ipsorum medulla similis est pinguedini. Quedam tamen ossa sunt spissa et dura, unde uidentur esse sine medulla, ut ossa leonis et elephantis, quia medulla talium animalium latens est in poris ossium et occulta. Recollige ergo breuiter ex predictis quod ossa sunt totius corporis fundamentum, frigida, dura et sicca, et propter dominium frigiditatis naturaliter sunt alba, fortiora et firmiora, intus concaua, medullis plena, ligamentis neruosis coniuncta, continue se supportantia. Nam minora super maiora inclinantur, et minora minoribus miro nature artificio coaptantur. Sunt et carne et cute uestita, quia utriusque fulcimento indigent (?), ... caloris carnis et sanguinis temperamentum recipientia. Sunt et ex se insensibilia, tamen uehementer sentiunt eorum lesionem que sunt contigua (?) et constricta, et propter neruorum uicinitatem quorum ligamentis sunt inuicem coniuncta. Contingit ossa pati ex causa extrinseca, sicut ex fractione, contusione, abscissione et uiolenta egressione et huiusmodi. Item quandoque ex causa intrinseca, et hoc aliquando ex infectiose corrosione, ut patet in herisipila, id est igne sacro patientibus. Quandoque ex nimia humorum inundatione (?) ossium aggregatione et repletione, ut patet in arteticis. Et quandoque ex medulle minoris corrosione, ut accidit in leprosis. Quandoque ex humoris medullaris consumptione, ut accidit in ethicis et consumptis. Dolor autem ossium tanto est grauior et periculosior quanto in ipsis profunditatibus ossium et concauitatibus radicatur. Unde ossa corrupta carnem sibi proximam paulatim corrumpunt et putrefactionem inducunt.

Medulla secundum Ysidorum est appellata eo quod madefaciat ossa. Irrigat enim et confortat ossa in corpore (?) qualitate frigida. Est autem medulla secundum Constantinum calida et humida, et purissimis partibus et uentuosis humoribus nutritur, et ossium concauitatibus generatur. Unde sua caliditate ossium temperat frigiditatem, et sua humiditate eorum siccitatem irrigat, et sua subtilitate spiritualem uitam animalis nutrit et conseruat. Medulla enim influentiam spiritus recipit a cerebro, et precipue medulla ossium spondilium, que a philosophis nucha appellatur, et hec medulla mediantibus quibusdam neruis sensum et motum membris sibi collateralibus (?) administrat, ut dicit libro ij capitulo x. Medulla autem secundum Ysidorum sua subtilitate et liquida uentuositate per ossa euaporat, et liquorem tenuem desudat, qui liquor calore uenereo resolutus in renibus animalium amore et uoluptate generat incitamentum. Vide sententiam de renibus. Unde et animalia que habent ossa medulla plena in libidine sunt prona, ut dicit Uarro. Que uero habent ossa solida et medullis uacua, tardius in uenereum (?) mouentur, ut patet in elephante. Medulla est, ut dicit Uarro, naturaliter mutatur (?). Nam crescente luna crescit, et decrescente 44

decrescit. Unde propter occultam quandam respirationem cum luna sentientis, secundum eius mutationem innovatur vel augetur. Hoc videtur in animalibus et etiam in arboribus, quarum humor medullaris superhabundat in plenilunio, et in novilunio decrescit. Unde tunc arbores incidere non est idoneum, quia earum humiditates ex humiditate et defectu caloris computrescunt. Et haec dicta accidit propter superfluam humiditatem, quae est sua calida non infusa gravis in medulla; et superfluum non regitur et digeritur a natura. Unde talis humor transmissus ad exteriora cum humiditatibus et celeri putrefactione. Item dicit Aristoteles libro xii. Aliquod animal habens dentes in utraque mandibula habet medullam similem pinguedini. Et quaedam animalia non habent multum de medulla, sicut leo qui habet ossa dura et spissa, in quibus parum est de medulla, et ideo fingitur quod omnino medullam non habeat, et cetera. Medulla porcorum, medicinalis est valde, et praecipue volatilium et animalium silvestrium. Nam labiorum sanat excoriationes, et eorum ulcera consolidat, et fissuras aurium dolorem mitigat, glandularum duritiem emollit, pedes ulcerosos sanat, dolorem gutturis mitigat, et nervorum laxationes, contractiones et ethicos singulariter remediat. Sed tunc est resumptiva humiditatis eius, quae consumitur, deperditum in membris restaurat.

46 Cartilago est ossium teneritudo, et dicitur cartilago, quia levi caret dolore dum plectitur, ut videtur per se, ut patet in auribus et naribus et costarum extremitatibus. Nam cartilaginea dicta sunt carne duriora, ossibus molliora. Fecit autem natura talia loca talis dispositionis, ne forte rumperentur cum plecterentur. Ut dicit Constantinus libro iii. capitulo xx. Vestit autem cartilago extremitates ossium, ne in suis iuncturis extremitates coniungantur et frangantur, et ut facilius ossa cum carnibus iungantur. Dicit autem Aristoteles libro viii. quod cartilago praecise non vertitur ad calcem, sed natura cartilaginis et ossis est similis. Et hic cartilago secundum aliquid ex se, sed tamen in suis sibi convenientibus membris non sensum et motum, qui sentit vel movetur. Ut dicit Constantinus. In medio autem cordis animalis est os cartilaginosum in sua latitudine positum, et hic sedes cordis est applanata, ut dicit Constantinus libro iii. capitulo xx.

47 Nervi sunt corporis partes, quas graeci neuros vocant, eo quod earum coniunctiones his fortius cohaereant. Quamquam enim sit numerus secundum nervos certissimus est. Quanto fuerint densiores, tanto vehementius augetur firmitas. Ut dicit Ysidorus. Secundum Constantinum autem nervi fuerunt necessarii, ut sensus et motus deferrentur in membris, praecipue ossibus et cartilaginibus et similibus quae ex se sensum non habent, neque motum. Omnis autem nervorum principium fundamentale est cerebrum, quia voluntarii motus et sensuum est principium. Omnis autem nervus aut de cerebro procedit aut de membro cerebri, id est de medulla spondilium. Tale medium fuit necessarium, ne si immediate omnes a cerebro procederent, aut rumpendo lesionem incurrerent, aut nimia vel longa a principio facta sensibili et in potentia vegetativa tangere poterant non haberent. Nervi quidem a cerebro procedentes sunt molliores. De nucha autem, id est de medulla spinali, sunt duriores. Sed exeuntes a prora cerebri sunt mollissimi, quia sensum praestant aliis. Nam mollities autem mutatur a sensibilibus; procedentes vero a puppi fuerunt duri, ut motum possint praestare, quia mollia vel laxa motu cito rumperentur. Nervorum autem a cerebro exeuntium sex sunt paria. Quorum primum par est optimum et ad oculos et ad alia organa sensuum, ut deferunt sensum et motum. Hi et alii nervi concavitates et mollitiei et maiores sunt. Et ideo magis concavi, ut amplius per eos spiritus sensibus administretur. Sunt et maiores ne eorum concavitate eorum fistula rumperetur, et ut maior quantitas spiritus intus includeretur. Sunt et molles ut in eos sensus velocius et expeditius perficiatur. Hi in egressione a cerebro sunt molles et leves. Sed quanto plus elongantur, tanto duriores efficiuntur. Secundum par est post primum nervum magis a prora procedens, et illud par erit per quoddam foramen magnum continuatum oculorum, et oculis motum tribuit. Par tertium incipit retro post secundum, quod procedens capitis exiens a puppi cerebri, id est in iiii. membrorum particularum se dividit, et per diversa loca tentaculorum se diffundit. Quartum par post partem coniungitur, sed ab eo divisum postea inter prora dispergitur, ut per ipsum omnis tactus perficiatur. Quintum vero par in egressione sua in duos dividitur nervos. Quorum unus auriculares foramina intrat, et ibi se dilatando auditum auribus administrat. Alius ad maxillas per tympora se diffundens membrorum confabulationem adiuvat actiones. Sextum vero par a puppi videtur exire, et ab uno eorum unus iterum exeunt ad motum sensus perficiendum tamen et superius uniformiter se diffundunt. Et adhuc praeter ista sex paria est a puppi par unum. Et ex isto nucha ortum sumit. Haec per lacertos linguae et gutturis se diffundit, et eis motum et sensum tribuit. Praeter nervos iam dictos sunt alii nervi aliquando a cerebro quidem egrediuntur, scilicet nucha, id est medulla spondilium

mediante. ¶ In animalibus vero aliis sunt duo ventriculi
non per ordinem, et unus ex parte, et hic est
in tessellatur a concavitate cordis et minorum ventri-
culorum undique dividuntur. Hec omnia secundum Con-
stantinum li. ii. c. v. ¶ Item Macer li. iii. in cordis ossium
et institutio non nervosa et nervo. Naturaliter enim longum sicut
naturali et non in latum. Et ipse creditur concavitate minor
tamen et in concavitate non est humiditas viscosa. Conser-
vans nervum. Et omne animal habens sanguinem habet necessario
ventriculum prius non recedet: sed in duobus recedit magis.
Dicit quod idem li. xix. quod maxima virtus animalium est in
uno, et magis in tauro, qui quidem sanior est in
duritie et fortitudine. Conduitio et quod sicut est. Unde quando
dicitur sit cadi. Recollige quod ex predictis quod in uno
a radice prius est illa... et ab corde et motu incipi-
ens. Animalia enim... prope cordis dicitur colli-
gatur et ... in suo centro molle est, in sine durum
se ostendit. in sua concavitate spiritum recipit et quillo
... sua simul, illa inferius siquidem ... divisa passi-
ones unde recipit. ¶ Ut dicit Constantinus in ...
circuli ... relatione, opilatione: ut patet in par-
te. li. ix. c. viii. et ix.

18 ¶ Vene sunt due, eo quod sunt vie naturales san-
guinis per totum corpus divise. Alii vero dicunt
vas irriguum et nutritivum. ¶ Ut dicit Constantinus, Incipiunt
autem vene secundum eum ab epate, sicut a corde et nervi a cere-
bro. Et sunt autem vene nervose sicut vasa sanguinis, in
sanguinem ab epate ad membra corporis intendunt de-
ferentes. ¶ Sunt autem vene nervis simili tenuioris et
mollioris quam nervi. Ideo ut epatis non ... in-
tunt aliquantulum sanguinem ad se veniente. Sunt
autem vene omnes ex una tunica facte, non ex duabus
sicut arterie. Nam arterie spiritum recipiunt et custodiunt.
Vene quidem exeuntes ab epate ab ipso velut a matre
nutrimentum sanguinis sumunt. et secundum uniuscuiusque
membri exigentiam ipsum distribuunt. Unde et per singulas
partes corporis se diffundunt et miro modo se ingemi-
nantes sibi mutuo subveniunt. Inter alias autem pulsatiles
arterias et vena quedam que vocatur arteria que venale sunt
nervalis. ut calorem naturalem a corde ad omnia alia mem-
bra deferet. ¶ Sunt hee arterie ex duabus tunicis
vel pelliculis composite et sunt in sola ... Sed tunica intrin-
secus interiora sunt villosa. quia tunica est dura et
multo grossior quam sunt exteriora. exteriores autem sunt
villose per longitudinem. quia tunica est dura propter ne-
cessitatem motus scilicet dilatationis et constrictionis. Nam

latando seipsum a corde recipit. et hec per villos
longitudinales constringendo ad se ... extenditur ex
pellitur quod fit per villos in latitudine villosa. in quibus re-
tinetur spiritus qui a corde mittitur. Unde duriores sunt
exterius ipsis aliis venis. Quod fuit necessarium ne forte
rumperentur. Hee autem vene a corde incipiunt si-
nistra concavitate. Ex hac est parte dicuntur due pul-
satiles. Quarum una minor parum habet molle
sed vena pulsatilis vocatur. Quia necessaria fuit
ut multa quantitate sanguinis et spiritus pulmonem su-
bstineret et aerem reciperet. quam ad miscet sanguinis
et eius vapore replet. Hec vena pulmonem intrat
et ibi multiformis dividitur. ¶ Alia arteria
est fortior maior quam arterialis vena. Ista autem
se ad sinistrum in duas partes dividit. Nam una
tendit sursum deferendo sanguinem depuratum. et
spiritum vitalem ad cerebrum. ut in spiritum animalem conver-
tatur et confortet. ¶ Alia vero descendit versus
inferiora et ... ... et reliqua
membra dividitur. Hec omnia secundum Constantinum li. ii. c. xii. ¶ Re-
collige quod vena est vehiculum sanguinis. cus-
todia vite animalis. iiii. humorum sanguineorum inse-
parabilis deputatur. quibus singule partes corporis
nutriuntur. Insuper vena continua ut similem san-
guinem recipiat. et secundum indigentiam vena ad
venam sanguinem deducat et transfundit. Vena
a sanitate et infirmitate est nuntia. Nam per arteriam
pulsum et venarum dispositione de debilitate corporis sa-
nitas a medico iudicatur. Vena et si corrupta
fuerit corporis ... ... totius corporis est cor-
ruptio. ut patet in leprosis. quorum sanguis est corruptus
in venis a quibus membra nutriuntur sugendo sa-
nabile sed vel incorruptibile in ... Vena
que in brachio leditur gravius et ... ut ex
lesione totius corporis infirmitas subsequitur. Ve-
ne etiam nimis anguste carne vel pinguedine
nimis presse: minus habent de sanguine et spiritu quam
alie. Et ideo in earum stibus calor naturalis ... et
virtus spiritus minoratur. Unde et talia alia mi-
nus nutriuntur. ¶ Ut dicit Constantinus li. xx. c. xviii. Et
dicit li. iii. Vena inquam si fuerit incisa vel ab-
scisa: ... et reiungitur. Quod non facit nervus.
¶ Ut idem li. vi. Quales sunt vene sub lingua
animalis tales sunt in colore sicut et. Unde quod ...
habentes sub lingua venas albas habent sicut al-
bus. et cetera. que sunt de [illegible] [illegible] lingue

49 c Caro autem secundum remigium a carne est dicta .i. putrescere.
Est enim caro ut dicit Glosa multum alterabilis et propter
consequens de facili putrescibilis. Et cum caro multiplex sit ut
dicit Glosa. quia alia est caro piscium. alia volatilium
vel volucrum. alia pecorum. unde hec humana caro.
optinet privilegium. quia caro humana fuit nobilissima
.s. conditione autem et coniunctione. Ideo quia super omnia mirabilissimum
est in novissimo tempore caro hominis caro dei effecta. quando
verbum caro factum est et habitavit in nobis. Quia caro que erat
ex conditione infima: ex assumptione a verbo suprema
omnium est effecta ut dicit Glosa. Est autem caro secundum Constantinum naturaliter
calida et humida. caloris naturalis fomentum. ossium [illegible]
tum. et lacertorum coopimentum. corporis defensio a frigore corporis
tegumentum. Et tres sunt species. Quedam est pars mu-
sculorum. [illegible] est ad mixtum. ut dicit lacertus.
Alia pars carnis est inter durum et molle repleta.
ut cartillago. Tertia est pars glandulosa
sola caro. magis est interius in gingivis. Caro
autem que in corpore iacet [illegible] ossium [illegible] qui
eleuant. est que cuticula. ut [illegible] flammam. Caro non
[illegible] in locis [illegible] dividere [illegible]
[illegible] opus. [illegible] intra
ossa replet. [illegible] ne alcedentes [illegible]
dentes [illegible] [illegible] [illegible]
et [illegible] defensio est. Ca-
ro non inter dentes [illegible] fuit medicina. nutrices [illegible]
ut sint stabiles. Caro autem glandulosa est triplex. quedam
non humitas ut caro mamillarum. et glandule sub
lingua. que generat salivam. ne os et lingua et ma-
xille siccitate minima a motu [illegible] retundetur.
Alia vero pars nervosa et glandulosa. loca re-
plet vacua. et venarum et nervorum fouet loca earum
[illegible] superflua que resudat. Tertia vero con-
dit stomachum et intestina. cui ad miscet nervorum
et arteriarum quedam texta. motum sensum. [illegible] de-
pressam. ut nec illorum via [illegible] tuta non esset
substracta. [illegible] glandulosa ut humum et attrite super eam
[illegible] quiescent et ut si quod eis durum forte occur-
reret molle locum. ad quod refugerent inuenirent
[illegible] c. xviij. Caro vero in macie
et pinguedine temperata laudabilis et sana. propter
est omni corporis sanum vel nutrimentum. quia talis caro propter
corruptionem. sicut dicit [illegible] c. xviij.
dicit [illegible] quod caro nimis habundans in p[illegible]
superflue operationes. Et ideo caro capitis non [illegible] ex multa
carne. ut esset melioris [illegible] et [illegible] pectoris. Est
autem [illegible] locus [illegible] est multe carnis est mali-
tia designat dispositionis et astutiam. et malitiam
[illegible] et male fortunis. [illegible]
tis. Unde si fuerit caro vel massa carnea multa ni-
mis et [illegible] infortuna [illegible]. monstruosas generat
in corpore passiones. sicut dicit [illegible] et [illegible]
[illegible] quod credit se concepisse fetum. et tandem peperit [illegible]
[illegible] quam a medicis mola nuncupatur. etc.
Pars que [illegible] carnosa tenera est mollis. et ideo impatiens
est caloris. Unde dicit [illegible] quod pedes cameli sunt multe
carnis sicut pedes ursi. Quapropter fuit camelo sotu-
lares de corio fortes quando debent laborare. ut cau-
[illegible] ab eis dolorem. Non enim caro est sicut dicit [illegible] xij.
[illegible] instrumentum sensus sed est medium [illegible] caro sed nervus
qui est organum sensus inter carnem. Et ideo caro mortua
vel falsa nichil sentit. quia ex se non habet principalem sensum. sicut
ex nervo quo corpore vel ex toto opilato fit insensibilis
ipsa caro. ut patet in paraliticis membris. Omnis autem a-
nimalium cuius rostrum est acutum unguibus necessarium est carne-
[illegible] et fere et earum pedes est caro per naturam victus.
Ut dicit [illegible] xviij. Aues autem parte que sunt pauce
carnis sunt [illegible] volantes et acuti visus. sicut dicit
[illegible] Aues autem multe pinguedinis sunt tardioris
motus et volatus. et pinguiores et carnosiores sunt in
hyeme quam in estate. tamen quia [illegible] claudunt
et humores in pinguedine clausi et carne [illegible]
sant. et ratione [illegible] de loco ad locum minus soli-
to tunc mouentur. sicut dicit Ysaac in dietis.
Pinguedo est res humida super pellicias et locum 60
nervosa collocatum. Ut dicit [illegible] Sanguis est
subtilis et unctuosus pinguedine [illegible] aggregatur in
locis calidis et sibi penetralibus. Sed tamen per venit
ad locum naturalis frigidi. Et tunc congelatur et in pingue-
dinem quaerit. Quare ratio [illegible] ex necessitate magna
[illegible] nervis pellicula inter siccitate. pinguedinis [illegible] re-
piret. et difficilis cum aliquid negatur. et ut ex ca-
lore a pinguedine [illegible] ab [illegible]
frigus aeris [illegible]. Ut dicit [illegible] c. xiiij. [illegible]
[illegible] Pinguedo ex sanguine in digesto in corporibus
[illegible] generatur. et magis et per pluralitatem motus. Et quanto
magis augmentatur pinguedo. tanto diminuitur
sanguis. Unde [illegible] est sanguis pau-
cus. [illegible] motus dissolvit pinguedinem sicut
multe et calor. Unde in omnibus aliis [illegible] deprimit mi-
noris est pinguedinis quam feminis. et est calor. quia in
dextra parte calor naturalis est fortior quam in sinistra.

ꝯ maioris ē mot. Pinguia uō coꝛꝑa ſm̄ ꝯ. ꝯ nimia adipe repleta ꝑſſiā ſuſtīnēt ꝯ pſſiōs morb aſſīntur q̄ nālis calor ꝗ̄ hīs coꝛꝑib; ſepꝰ ſuffocat. ꝯ uia ſpūs opilōne pīguedīs intcludīt. ꝯ ad regūm m̄moꝛ ꝯ artāaꝝ ſpūū influenti denegat. Et dic̄ idē q̄ oīa coꝛꝑa pīguia ꝑ ſupfluā hūoꝛ habūdan̄ tiā adunatā. pluriorē in carnē i ſiīmitatē ac cura tūdiorē. Nā pondꝰ pīguedīs ſpīſſa ad nūllm̄ ſe mouē cētaī n̄. ut calor nāl' augeat. Et ſic pīguedo ꝑgeſtiata diſſoluit. vn̄ ꝯ calor nāl' rēfic. ꝯ mors ſbitanea ſeq. n̄ forſā atā ſuccurīt. ut dꝭ. ꝯ. li. xi. c. xvij. Recollige g̃ q̄ pīguedo uētuoſitatis ſuā ē ignis nutrītā. ſua aſtā leuitate rei ſupfīcāē ꝑtātꝰ n̄ moꝝ ꝯ uētuāꝝ mitigatiā. deſiccatiua ꝯ relaxatiā pellis ſiū coꝛij remollitiā. poroꝛū īnfioꝝ opilatiā. caloris ui ꝯſuātiā. nacui ꝯ ꝯcauitatis coꝛꝑis repletiā. ꝯ rugaꝝ cutis extēſiā uenaꝝ ꝯ artaꝝ coꝛꝑis oppſiā. aīe ſeuſꝰ. ſ. ꝯ tōm̄ impeditiā. ꝯpletā gn̄atōis aīaliū ſudacia. Dr̄ ē in amph. q̄ mlr̄ nimis pīguis n̄ ꝯcipꝭ ſi n̄ macretat. ſi mir̄ q̄ gētꝰ uiā mūct intcludit. Eſt ꝗ̄ pīguedo humiditiā. de facili ē nō ſiccatꝰ. vn̄ dꝭ ar. li. iij. q̄ boꝛdiū aīal' habūdat i pīguedie nō coagulat ſic ceꝭ ꝯ ꝑci. Et oē aīal hn̄s pīguediē; nō ſepatā a carne. ē pauce pīguedīs inuenire. ꝯ aīl uētres erūt ꝑue: caro eīt mlte pīl. Et id q̄ ē ꝑꝑe pupillā oculi in ōb; aīalib; ꝯ mlti ſepi q̄ uis ocl's ſit durꝰ. ꝯ oē aīal mlti ſepi ē puna ſetis. ſiu ſit mas. ſiū femia. ꝯ nō hꝫ ſepū aīal hn̄s dentes i utraq; madibla dꝭ idē. mox aūt qn̄ a r coꝛꝑe extrahit m ac frīgꝰ coagulat. Eſt ꝯ ſbiz pin̄ adeps ꝯ aruina. ꝯ; ut dic̄ yſid. aruīa ē pīnꝰ adhens cuti. adeps ē pīn̄ inteſtīa ob uoluēs ꝯ mēbra intī aſtrīgēs. arbuſ uocatꝰ pellia cui adhēt pīnꝰ illa. q̄ a mltis aluta dī. de hu dī uſus. Int adeps. aruīa ſoꝛis. pīguedo ſit uob .i. comunit. pīl ꝗ ōb; dī.

61 Cutis ē ſ puns in ſfīcīe coꝛꝑis aīal'. Et ē ſic uocata ſm̄ yſid. eo q̄ coꝛꝑa ſuppoita in caſiē puatꝰ. Cutin ē grec. m aſio dī lat. Dr̄ ꝯ pellis eo q̄ extiores repellit a coꝛꝑe iniurias. uētos. ſ. ꝯ pluuias. ſolis q; ꝑfēt moleſtias ꝯ ardores. Pell' ē ab ſtructa mox coriū dī. Coriū aūt dimīnūtō dī: eo q̄ caro coꝛꝑis regat. ut dic̄ yſid. Eſt g̃ cutis extior coꝛꝑis ſupficies carnē ꝯ oſſa ꝯplectēs. ꝯ ō inferioꝛa muniēs. atq; regens

q̄ ſm̄ uāiam mēbroꝝ neccītatē nūc ſe ꝯtrahēs nūc ſe extendēs. Eſt ꝗ̄ ꝑ inſtioꝝ defēſione uāriis a cīs paſſiōib; ſe exponēs. Hꝫ cutis nālē tenuitatē. ut dic̄ ꝯ. ne coꝛꝑa nimis ꝯcupet. Hꝫ ꝯ ſoliditatē: ut facili q̄ inti ē ꝯtineat. ꝯ extioſſ leſiōi obuiet ꝯ reſiſtat. Eſt aūt cutis mollioꝛ in hoīb; q̄ in aliis aīalib;. Et h̄ ꝑ bonitatē tactꝰ. Si ē aūt dura ſoret ꝯ ſpiſſa ſic teſte ꝯchilia: nichil ſentirēt. Si pilloſa ſic aſinoꝝ: piloꝝ maſſa ſenſꝰ tactꝰ attenuaret. vn̄ i uolis manuū: ſbīlioꝛ ē ſbtilr cutis ſupficies q̄ in aliis ꝑtib; coꝛꝑis ut atā adtact' in mutatꝰ. Eſt aūt cutis totiꝰ coꝛꝑoꝛa ꝑꝑue cutis capitis. ꝑ neceꝭm fūoſe ſupfluitatis expulſionē. ꝑ calorē ē poꝛoſa quī ꝯ ea q̄ int carnē ꝯ cutē ſūt ſupflua ꝑ uapores ꝯ ſudores expgāt. Cutis ꝗ̄ hoīs n̄ in ōb; mēbꝭ ē eqꝰ. Nā cutis facie ē aliꝯ tenuioꝛ ꝯ ſbtilioꝛ. Et h̄ ꝑ ſenſꝰ ꝑfectioꝛ ꝯ decoꝛis oſtēſiōe. Si ē ſieret nimis groſſa: rubori ſāguīs ꝑuia nō eēt. Si nimis ſpiſſa: ꝯ ꝑōne ſenſuū qui uigēt i facie nō ꝯueīt. Sic aūt ꝯungit cutis cū ſuppoitꝭ. q̄ de facili excoꝛiari nō pōt. ꝯ potiſſiē i uolis manuū ꝯ plātis pedū i q̄b; adhēt n̄ uis coꝛꝑis ꝯcaūis. ut dꝭ ꝯ. Dic̄ aūt ar. li. iij. q̄ ſm̄ coloꝛe coꝛij. uariant' coloꝛes unguiū. ꝯ ſolaꝝ. ꝯ piloꝝ i aīalib;. Vꝫ ſi nigra fueīt cutis ꝯ ꝑdā erūt nigra. Et ſi alba: alba. Et oē aīal hn̄s ſāguinē: hꝫ coriū. ꝯ coriū ab ſaſu caret ſꝰ. ꝯ hꝫ h̄ ꝑꝑ coriū q̄ cū fuīt i aliq̄ loco carēte carne n̄ recreſcit ab ſaſu n̄ ſoldat. ut ꝑ; in ꝑpuo ꝯ in extīmis palpebraꝝ. Et li. xix. cutis i qb; dā aīalib; ē rara. in qb; dā ſpiſſa. ſ; dn̄iuꝫ hūoꝛis groſſi uel tenuis. vn̄ ꝯ pili groſſi gn̄antur. ex cute groſſa. ꝯ tenues ex tenui. Et ſenectute. cutis groſſeſcit ꝯ induceſcit. ꝯ hinc ꝯ ꝯrugat' apꝭ ſenectutē ꝑ defēm calo ꝯ ꝯſūptōnē hūoꝛis nāl'. Et tūc inmutatꝰ ſpēs. Patitur aūt cutis ſic ꝯ alia mēbra. qn̄; ex cā extrīſeca. ſic ex uulnēe diſꝯtinuitatē ex calorē ſolis uel caloris exuſtione. ex frigore palloꝛē uel liuorē. ſeu q̄lēcūq; diſcoloꝛatōne. qn̄; ex cā intrīſeca ſic ex ꝯſuptōe hūiꝰ ſbiīl' coꝛugitōe. ut i ſenib;. qn̄; ex hūoꝝ infectōe; ut i mōꝑhea ꝯ i lepra patꝫ. Nā nā mātiā infectā expellit ab interiorib; uſq; ad cutē. Que ſbītō manēs ꝑꝫ; i mutat ꝯ ſup inducit i ſectōe aliā. qn̄;

squamositate. ¶ quando pinguescit et impinguatur.
¶ quandoque autem excoriationem et multiplicem aliam pas
sionem. Pelles autem animalium infinitis usibus hominum
accomodantur. ut vestiture. armature. scripture. co
ligature. et huiusmodi. quod longum esset enarrare. Et vix vel
invenitur aliquod animal. cuius pellicula usui hominum non sit ap
ta. Et hec ideo dicta sufficiant.

Pilus. a pelle de qua exit est dictus. ¶ ut dicit ysidorus.
Generantur autem pili ex fumo calido et sicco. ut
dicit constantinus. Sibilitas est fumi duri egredientis per poros corporis
ab aere exsiccantur. Et dum mollicies exterioris fumi quem
aer excipit et non se dividentem exsiccat in naturam
pili convertitur. Dicuntur autem pili iuvamentum corporis propter et or
namentum. ¶ ut dicit constantinus li. ii. et ultimo. Dicit autem ar. li.
.iii. quod pili non essent in corporibus animalium generantur alia
variantur autem pili secundum varietatem corii animalis in quo
essentur. ¶ ut dicit li. xix. Nam animalia grosse cutis
sunt habent pilum. Et hoc accidit propter multitudinem terrestreitatis pel
et viarum suarum pororum amplitudinem. Et cum cutis fuerit gra
nua et spissa. erunt pili multum tenues et subtiles.
propter strictam viarum. Et quando humor fumosus qui est in cute
fuerit velocis siccitatis: non erunt pili magni nec
longi. Et et cum fuerit acuosus et pinguis erunt econtra.
Et propter hoc elongantur capitis pili hominis valde. quia il
le humor pinguis est. nec de facili desiccatur. Et in
habitantes in regione humida: humidam habentes complexi
onem. leves habent pilos et molles. sicut illi qui morantur
tur in etica et econtra. ducentes habent et crispos pilos qui cali
dam et siccam inhabitant regionem. propterea similem habent
complexionem. ¶ Nam ex calore corrugantur et obvol
vuntur. sicut ignis dicit. et efficiuntur pili crispi in nascen
do cute. quia per duas vias contrarias egrediuntur. ¶ quia
est terrestris fumi calidi et sicci egredientis movetur
inferius. ¶ Vapor autem calidi movetur superius. Et sic
involvuntur pili et efficiuntur crispi. ¶ Et quando senes
scunt animalia habentia pilos. indurescunt tunc pili plus
quam prius. sicut indurantur plume avium. Et hoc propter
pluviositatem humoris. ¶ Et ideo dicit cum castratum ho
non essentur in eo ultimus pili. Et hoc propter paucitatem humoris.
Et hoc est propter caloris naturalis in membris principalibus
diminutionem. ¶ Et pili quandoque diversificantur a causa
extrinseca. ¶ Nam ut dicit ibi. xix. aque calide fa
ciunt pilos albos. nigros autem frigide. Et causa illius
est. quia in aquis calidis est spiritus plurimus inclusus. Et ideo cum
aer calefactus ex eo efficitur albedo. sicut in spuma pa
tet ut videtur. Ista autem mutatio accidentalis per ...

in pilis sicut in capillis. sed non semper ex aqua sed etiam ex calide
alteratione.

Capilli dicuntur quasi capitis pili. ut dicit ysidorus. Ad hoc
facti: ut decorem prestent. et cerebrum adversus fri
gus muniant et tegant. Capillatum autem inde a ce
sarie dictum a cedendo. virum enim tonderi decet et mulierem.
Come autem sunt capilli non tonsi. et est grecum nomen. Nam co
mam tondere dici. crines autem sunt mulierum est. Et dicuntur crines
eo quod vittis discriminantur et dividuntur. unde et discri
mina dicuntur vitte quibus capilli divisi recolliguntur.
hec ille. ysidorus. ¶ Secundum constantinum: capillus ex fumo cras
so et calido nascitur. qui ex igneis et terrestribus humoribus
per poros capitis egreditur. et ab aere extrinseco desic
catur. et sic in substantia capilli convertitur. Hec humore cre
scente crescunt capilli ut potest ab ipso generari et nutriri
huius fumi materia qui producit capillos generat et
nutrit. Pro qualitate fumi crescunt capilli. Quia si fu
mus niger. et capilli nigri. Et si multus fuerit fumus mul
ti erunt capilli. Et si pauci pauci. Cum fumus hu
ius deficit: pereunt pilus et capilli. et fit calvus
cum ultimus capilli non possunt redire: nisi sub
veniunt medicine. Si autem fumus talis non deficiat
sed illum potius alter humor inficit aut impedit: calvici
es non est. sed infirmitas quedam specialis que allopi
tia a medicis nuncupatur. Ex qua infirmitate
corruptis capillorum nutrimentis: cadunt capilli. et nuda
ta parte capitis. anterior capitis superficies dene
batur. Tales enim more vulpium qui ex callefactione
immoderata: patiuntur pilorum casum. et similiter pilorum
fluxum patiuntur. Allopes enim grece vulpes dicitur latine.
¶ Vias autem capillorum passiones et casus: que tractantur in
tractatu de infirmitate de casu et nimis capillo
rum. De canicie autem et eius causa querere. quere in tractatu
de capite. ubi capillorum varios dicit species. nascentes et di
versificantes et complexiones. secundum ysidorus. c. haly. et perterre.
Tamen de canicie licet non quod sed et alios auctores. cani
ties accidit ex humore nutrimentali capillorum nimia in
frigidatione. quia deficiente calore naturali et humor est canicia gene
ratur. ¶ Ex fumo enim albo et aquoso albi efficiuntur tam
pili quam capilli. ¶ Capilli autem temporum sive aurium citius cane
scunt quam alii crines. Et hoc propter humoris paucitatem et ossis
in cerebrum per devenit frigiditatem. Canities enim vite et eta
tis designat maturitatem. et extinctionem libidinis
et viciorum pruritum mordicativum. unde plectus et future
immortalitatis nomen nominatur. Canities est privatio ca
pillorum suum amissio ex defectu fumi humidi unde

pte capitis puenies. Ut d. h. Fit aut alii
p abstinencia cibi et defectu fumi humidi qui e m
capillorum. Sm ar li. i. c. iij. capilli in freqnt
coheuntibus fluunt. et paulatim calvitie inducunt
Et si ante iuventutem fluxerint: tamen crinis post iuve
ntute refluentes tamen no recrescunt. Defluunt aut
capilli in pte anteriori capitis. et tale fluxu
capillorum: di. pr calvities. Et solu accidit ul pre
nimia cutis raritate. et humorum paucitate. Ab
occipite n recedunt ut calvescat p cutis soliditatem
et porositatem densitatis et humoris i ceptis inscositatem
a quo capilli hnt uegetari. Ut dic 6 ut am
ph. Unde dicitur. pueri et mulieres n canescunt p ha
bundantiam humiditatis in capitibus eorum. Silr n castrati.
et h p alterationem sue complexionis et caliditatem et
qualitate q pori cutis capitis constringuntur et fumi
coadunati evaporare n p munt. Alii tamen pili
in mulieribus et i castratis defluunt. Ut dic ar
li. xix. Capilli h capite auferuntur. honeste
condecenter. Quibus si caruerit homo mag reputa
tur inhonestus. Accidit aut iste defectus pter iuvent
et maxime circa senectute ex causis p dictis. Incip. li. vj.

Dicto de ptibus pncipalis hois i spali: restat
dicere de ptibus etatis i spli et ingnali h
etatis varietate. q sm sex distinctione
et rerum naturale. ac ncc mltiplicem divi
sionem. Et idio e obz: dividere et ad illie hois ptes.

Etas e hois sm varig h a e n [illegible] accedunt.
tenor i[illegible] naturali. sm quos mot ul quete
medietas int medium consistit. Et a sm ista ho pnr
et mouetur nuq pmanet in eode statu. ul sm
ys. Etas e spatium uite animalis a conceptione sui
incipiens. pt senium deficiens seu desinens. Se
aut plres differentie etatis sm g. et ysid. Pe in
fans dicitur platibulia. s. etas noviter genita. que
usq ad vij durat annos. q nimis e adh tenera
mollis et fluida. ac limosa. Unde generis indigens
fomitis. Infans aut p ut e dicitur pld. et usq
ad vij. extendi annos. et di infans q n fari eo q t
fari n pt. n exprimere sermone dentibus n du ben
ordinatis. Ut dic ysi. Tunc succedit pu
ericia q se extendit usq ad septenarium. s. usq
ad annu. xiiij. Est uo dicta a pubertate ul a pu
pilla. q ad h pueri sunt pui ut pupilla. u
d ysi. Huic succedit adolescencia. et h est m
at. [illegible] septen. In xxvij anno. Sm

ysid ii. usq ad. iiij. septe. s. usq ad annu. xx
viij. extenditur. Medici ii pced hanc etate ul
tra usq ad annu. xxx. l. xxxv. Dr h etas ado
lescencia: eo q ad gignendu sit adulta. Ut d ys.
et ad gignendum crescendum rigore. recipiendumq
sit mag apta. In hac etate sunt mbra ad
huc mollia. Ut d ysid. et extensibilia et io
crescunt ii tute caloris dnantis i eis usq ad co
plementum pfectione. Huic adolescentia succedit
iuventus. Et h int ceteras etates e media. Et io fo
rtissima. Et ptendi sm ysid usq ad. xlv. et usq
ad. l. in quo finitur. Et e iuvent a iuvando di
cta. Est e iuvenis i animo i arem pot. et io
fortis e ad iuvandum. Huic succedit sm
ysid senecta q int iuventute media e et se
nectute. q ab ysid gravitas nuncupatur. Sex
ribz e q hec etas e maturis. In hac e eta
te e declinatio a iuventute in sen. Talibus aut
no du e senect h recessit iuvent. Ut dic ysid.

Huic succedit senec. q sm quosda ano. lx
finitur. sm qsda aut nllo certo anor timino finitur
quantumcumq uite super sentuti sui senio deputatur.
Et sm ysid di senec a sensus diminucio eo q senex p ue
tustate desipiat. Unde e phisici ut d ysid. hoies
sunt sanguine stultos esse sic prudentes in qbz cali
dus sanguis dnet. Unde et senex i qbz ia sanguis fri
get. et pueri in qbz no du calet sapiunt minus.
Senex siqde pnimia senectute delirat. Pueri
no p lasciviam et levitatem quid agat ignorant.
Ut dic ysid. Ultima aut pars senectutis di senium
Sic aut di eo q sit tminus uite etatis atq finis.

Hec etas multa secu affert i comoda. atq co
moda. bona. s. et mala. Ut dic ysi. Bona quem
qr nos a potentibus et tyrannis uoluptatibus i pos libe
libidinis. frangit impetum. Viget sap ut i multis. et sa
niora dat consilia. timini e mytre. et felicitatis
pncipi. recessus a pctis ascensus ad bonum. pmo
in mente et dispo ad pfin. Mala uo sec affert
Ut d ysid. qr senium miseru e debilitate et te
dio. Subeunt e morbi tristiaq senec. Ma duo sunt
quibus minuunt eius uires. s. morbus et senec. ut
dic ysid. In senio aut calor naturalis extinguitur. defi
cit humus et calor innatus cosumitur. cohibetur n iu. aut coru
gatur et incurvatur cor. pit spes. et decor coris a ny
llat. Et hoia in senio. Senex ab oibus nil pdic
et gnis et onosus ab oibus iudicatur. Tussibus spu

tis. ⁊ aliis passiōbꝫ fatigat̃. q̃ uſꝫ resoluat̃ ci
nis incinerm. ⁊ plius i pluiem redit̃. Hi's
ē spatius tēpis ⁊ etatis p̄ q̄m describit̃ huana
uita. in quibꝫ imitatur: ⁊ ad mortis finiuu
defluit ꝯtinue. Huc uſꝫ ysid.

Ors dcā ē eo q̄ sit amara. l. amare. q̄ mo
tē singl' effic̃. Et at̃ sm ysid' ēē mors. s. ac
ta. In matu. ⁊ p̄ ē infirmitas. Im
uenū. Tertia nālis ē atqꝫ senū. Omis at̃ mortu
aut funꝰ aut ē cadauer. Dr̄ at̃ funꝰ a funibꝫ ardē
tis. q̄ antiq̄ an̄ ferrū papyro cū cādelis deferebāt. Ca
dauer a cadendo ē dcm̄. s. qn̄ mortuꝰ cadit. ⁊ q̄ piciū
in sepltāz. Et tūc dr̄ defūct̃. q̄ uite ofo tē fūct̃
ē. Dr̄ ⁊ sepltꝰ q̄ seōsū ples. q̄ sb̄ eni tumlat̃. Huc
uſꝫ ysid. li. xi. c. ij. Alias mortis ꝑetates q̄re in
fini i fine illꝰ. vi. libi. i fine d infirmitatibꝫ. Post
h d ꝓp̄ hōis quo ad etatē. i fitie dd̄ ē. Et p̄ d eī
gnatōne. Qa eī cāt̄o ceris aīalibꝫ tāto excellētior
ē: q̄to hō dignior. n̄ solū sm̄ m̄tē. uim ⁊ sꝫ tēpatis
sima coīs ꝯplexōēꝫ. Dic̄ ē aꝫ. li. ij. sic frustū auri
ul' argēti se hꝫ ad nūmū mutatū: sic oēs dispō
nes alioꝝ ad hōiem ē suāꝫ ꝯpatē ad hōiēꝫ. vn̄ cū
hō sit dignissima ꝯatiuaꝝ: in gnatā ē nā hōi ꝯfīte m̄
bra noblia ⁊ diuisa. noblibꝫ ꝯpōnibꝫ ⁊ uaīis ꝯ
uenien̄. Ppt̄ q̄ de eī cātōne sm̄ corp̄ q̄dā bīnt̄ sūt
dicenda.

3 Circa cātōne itaqꝫ i fetis ꝯng̃ m̄ ꝯueniēs. Locꝰ
ꝯpetēs. Materie mixtiōꝫ. s. calor. uelō cā effia
ens. ⁊ sp̄s coꝝ uirtutē influēs atqꝫ regēs. Cū siqd̄
in fetis ē humoꝝ seīalꝫ decisu p̄ actū gnōnis ex sigl'
ptibꝫ utriusqꝫ parētis. Primo m̄ i loco ꝯceptōis dis
psa in ñe acttia. in cellul' m̄ricis recollig̃. ⁊ p ca
lore ꝯpātē pit̃ ꝯmiscet̃. q̄ n̄ ꝯmixtio digesti sā
guīs utriusqꝫ parētis fiet: in fetis cāto n̄ n̄. p̄sec
tiā m̄ sāguīs amare pcedēs: spissa ē ⁊ calida.
vn̄ p̄mmia spissitūe se nō p̄ dilatāre. ⁊ ex supabūda
ntia caloris m̄ destruēt in fetis. n̄ ex sāguine
m̄stis ḡrias q̄litatē h̃ntis recipēt tēpamtū. Hꝫ
m̄ in dextre ptis m̄ricis cellula adunatū: i nāꝫ
cedit maīs. In sinistra uō cedit i nāꝫ mlr̄. ⁊ h
diuisitas accīt p̄p dniū caloris i pte dext̃ potiꝰ q̄
in sinistra. Et sic dic̄. 6. ⁊ g. ⁊ aꝫ. li. xv. Si fuerit
uīr sāguis i matre mēdes: fet' pri assimilabit̃. ⁊ eꝯ.
⁊ si fuīt eq̄lis in utraqꝫ ꝯsilio: utriqꝫ assimilabit̃. Hꝫ
m̄ uirtute caloris excitati. q̄dā pellicla tenuissiā
circūdat̃. m̄ q̄ istar lactis coagulat̃. Et h pellicla
ē m̄ embriōis. q̄ ē arca ⁊ receptoriū. vn̄ puē tegi
in utō matris. Et h cū pueō nascēte egrdit̃ ruptis
tenaclis quibꝫ m̄ricis uillulis adhēbat. Si u' aliq̄
can̄ in utō mansit p̄ ptū mlr̄ in pielo remanebit.
Matie ḡ ꝯcepte ⁊ in recētia coadunate trāsfīit
nā sāguīeꝫ m̄struale. ex q̄ calore ⁊ humore fet' ꝯ
cept' formaīt̃. Hūiꝰ at̃ formatōis agēs huāne natū
ritorat̃. Nā cū sem̄ coagulā. sꝫ 6. ⁊ g'. cū spū et
calore nāli sit plen̄. p̄ q̄stā uenas ⁊ artias. ex sb̄
seio ortas. ⁊ sāguini m̄struali ꝯiūctas: nutrimtū
ꝯ acthit ⁊ formtū. Et h fuit necīn. ut p uenas
m̄ in fetis nutriēt̃. ⁊ p artias sp̄s ei tribuēt̃. His
duobꝫ. s. m̄ seīali ⁊ humore nutrim̄. coopat̃ calor sīl'
qui incūlusꝰ p̄ uim infortiāꝫ nitit̃ forē mbra cō
poīs i fetis. Nā de cēn̄ ipē seio n̄ forē cēbruꝫ.
ossa. cartilagies. ⁊ pellicłas. nuos. uenas. ⁊ artias
de san̄ m̄strual forē nā: epi ⁊ ō mbra cārnosa q̄
sbi ex san̄ ꝑātur. Primo at̃ nā forē pnc̄a mbra
. s. cor. cērbrū. ⁊ epi que alioꝝ sūt fundaꝫ. Et ipā
q̄n sūt i masa sanꝫ. sibi uicināt̃ sꝫ ꝑea ab inuicē
diuidūt̃. De his tribꝫ fudaꝫ alia ūa nascūtur.
De cērbro: nūi ⁊ nucha ⁊ dorsi. De corde:
artie. De epte u': uene oriūt̃. Hais q̄ fudaꝫ
fetis: forīut nā ossa. h custodieā. sic crāneū ad d
fēsione cēbri. ⁊ costas ꝑtorꝰ ad defēsiōeꝫ cordis
⁊ costas latīs ad defēsiōeꝫ epatis. ⁊ sic de aliꝰ. Pō
ista nascūt̃ alia mbra. uis pitiora. ut manꝰ
pedes ⁊ ꝯsilia. Hec at̃ nō simlꝰ sꝫ paulatī forīꝫ
tur ⁊ successiue. Infans eni. iiij. gradibꝫ ꝯpit̃.
Primꝰ ē cū adhuc sit uicin̄ lacti. Scd̄s est
ia grad' cū sem̄ san̄ se ꝯmiscet. tūc ē nō dū cō epar
⁊ cērbrū p̄ fēc forīt̃. sꝫ sūt q̄dā masa cārneu q̄.
grādū yparatis uenit fetū. Tertiꝰ grad' ē cum
corde cērbro ⁊ epte iā forīas: alia mbra i forē ⁊ i
distīcta sūt. Qrtꝰ m̄ grad' ē cū oīa mebra eiꝰ
iā sūt forīa. qui gradus ab yporēte infas uocū
tā ē cor orgāicatō ⁊ ad susceptōne aīe dispōito
in uitā ⁊ iā incip̄ se mouē. ⁊ pedibꝫ calcitre.
Et sic fētā in sinistro latē pl' mō. ⁊ si ē masclꝰ
in dext'. ut d. 6. In lactis at̃ gradu: ē fet' p̄ r
vij. dies. In gradu uō sanꝫ p. ix. In ḡdu uō
masse cārnee: p. xij. dies. In. iiij. ⁊ an̄ plenāꝫ p
fētēꝫ: p. xviij. dies. vn̄ n̄. vij. in lacte dic̄. ē te
i san̄. tui bis sem̄ cārne. Ter seni mbra figūt
a die ḡ ꝯceptōis uſꝫ ad die ꝯpletōis ⁊ uiuifi
catōis fet': sūt dies. xlvj. ita q̄ prim̄ ⁊ ulrꝫ i clu-

suus tenuatur. Ex quo patet quod in xlvi. diebus, minus et completus est fetus, quantum ad effectum generationis. Et secundum istum numerum computat Augustinus edificationem templi sub numero xlvi. annorum, et completionem corporis Christi, super Io. vi. et li. iiii. de tri. c. v. ubi inter cetera inserit ista verba. Quadragesies senos seni. ccl. sunt et lxx. et vi. dies. Qui numerus dierum complet ix. menses et vi. dies. Et sequitur in eodem capitulo. Nam a conceptione tradi viii. kalendas januarii. cclxxvi. dies reputantur, computatur. quod senarium numerum quadragesies senarius continet. quo numero tempus est edificationis etc. Constat in li. iii. c. xxxiiii. dicitur quod masculus qui in mense viii. est nascituris xx diebus informatur et lxx completur. Deinde subdit. masculus x. mensium. xlv formatur diebus, et in nonaginta completur. Masculus vero ix. mensium formatur in xl. diebus, et in lxxx completur. In eodem etiam loco describitur tempus minus formationis et completionis, sexus muliebris, scilicet de hoc scribendo cum brevitate. Hec solum attendatur, quod femina et tardius formatur et completur quam masculus, ut patet in. Et huius assignatur in eodem ratio. quia semen unde nascatur masculus. fortius est et calidius. et in calidiori loco collocatur. quam semen unde femina generatur. Dicitur in libro predicto et secundum amph. dicit ypocras. quod omnis in fetus in viii. mensibus moritur hic quod si adeo fortis esset ut posset exire quamvis ad nutriendum conualesceret. Si vero non exierit ipso motu debilitatur ita et patitur quod in sequenti exitu non se nisi raro conualescat. Si vero usque ad ix menses vel paucos x. mensis protrahitur: roboratur, et sanior nascatur. ut dicit Constantinus li. pantegni. c. xxxiiii.

In famulus secundum ex seminibus contrarias qualitates habentibus generatur in corpore simul. In fine autem vero lacte sit femina tollitur. Sanguine menstruali in utero nutritur et fomentatur. Extra vero utero est ingressus et ministrat, ideo recipit a principio nutrimentum ut ante calorem, compatitur et dilatatur singula membra: populari et quia non subito informatur. Solus est per illum cibo in utero formatus et informatur in utero et ducitur. Cum in utero est conceptus: ut dicit Augustinus. anima sibi in certitute uita perfidit et sensu nate sentiens crudantibus perlicitur ad ipsius nuptiam mo. ex et motu motus uelut egreditur et generatur. Completa actione vero extra in infantum etatem. Si partus sit salubris. viii. vel. ix. vel. x. mense ad exitum de utero nititur et conatur. Exiens vero extraordinaria circundat. Inde exitum uentus in nascitur colore nimio fatigatur. Et hoc accidit quando prius nimis tempore anticipit. Deinde ad exitum nimis frigidum vel nimis calidum ueniens. calum miseria et miserie exponi quod in inuat amor aptissime attollitur. Caro infantis recenter nati fluida est et tenella. et ideo necessaria sit ei uaria remedia et fomenta. sicut dicit Constantinus li. iii. c. xxiii. Infantes in qua. ueniunt exeuntes. involuis cum sale trito

in uoluuntur. ut eorum membra confortentur. et a uiscositate humiditatis liberentur. Deinde puluerem in gingiuis et digito melle uncto fricentur. ut interiora oris mundificentur et confortentur. et ut diu cedendi et acuendi melle appetitus in infantis prouocetur. Frequenter lauentur cum oleo myrtino aut rosaceo ungantur. omnia eorum membra fricentur. precipue masculorum quorum membra debent esse per exercitium duriora. Suppinus eius semper in loco obscuro ponatur, ut visum ipsius ordinet. Lux enim nimis lucem visum disgregat, et tenera adhuc occulos ledit. et sepius luscos facit. et ideo non sunt nimis uiuido aeri exponendi. ne visus uisibilis disgregentur. Super omnia cauendum est. ne malo lacte et corrupto nutrimento nutriantur. quia ex uiscoso lacte et nutrimenti pessima solent incurre passiones. scilicet omnis albaturem. uomitum. febrem, spasmum. uentris solutionem. et huiusmodi. Nec est danda medicina infantulis. cum egrotant. sed nutrix in medicina et in conventi dietam procuranda est. ut sic infantis defectum suppleat ubertas gule seu nutricis. sicut idem dicit Constantinus. Ex bona autem dispositione lactis nutricis mutuo est: ideo sic consultum est plus. et cetera. et ex malo lactis nutricis: in corpore ledit corpus puerilis vel infantis. Et hoc propter pueritie nimie mollitie. quia per nutrimenta lactea consolidatur. Unde membra in infantia propter sui teneritudinem. ad diuersas figuras faciliter propter hanc flexibilitatem. et ideo fasciis et aliis congruis ligaminibus in infantia membra sunt liganda ne torta efficiantur. seu aliquam incurrant deformitatem. Queras li. v. de urilico. Item quia infantuli multum accipiunt nutrimentum, sopno multo indigent. ut calor naturalis ad interiora reuocetur. et ad nutrimentum corporis digerendum celebretur. Et ideo ex naturali instinctu nutrices solent infantulos in cunabulis positos. hinc inde mouendo impellere. ut ex motu temperato calor confortetur mulcebriosus per fumositatum resolutionem in cerebrum sompnus prouocetur. Solent et cantus adhibere ut sensus infantuli in uocis dulcedine delectetur. Ad huius autem Arist. li. iii. quod infantuli habundare cerebrum et per consequens sui corporis est ualde magnum. Unde superior pars corporis in infantulis est maior et ponderosior aliis partibus. et ideo infantes in principio sui motus ambulant super pedes et super manus. Deinde crescente eius sui corpus paulatim. [illegible] diminuitur. et per consequens leuior redditur. Pars uero inferior crescit. et per consequens grauior efficitur. Etas quidem infantum emnanium habet in incontinentia etatis predicte.

Puer appellatur etas. Que de ptolomeo. Tunc puer dicitur quando ablactatur a lacte et sequitur ab ubere doli extra capitur. Et ideo discipline suscipit tempus. et tunc sub tutoribus ponitur et agitur disciplina

Est aūt etas puerit. calida et hu. cōplexiōis ī qua ꝓpt
mot⁹ ueneꝝ ꝑ uiaꝝ angustiā nō inualescunt
quo usqȝ ad annū pubertatis ꝑducāt̄. Et id a puri
tate ī nō puerī nūcupāt̄. ut d̄ ysid. Sūt g̃ ꝑ
puerī carne molles. Corꝑe flexibles. Ad motū
habiles atqȝ leues. Ad docibiles. Sine cura ꝗ
sollicitudine ⁊ tutā uitā ducētes. Sola iocosa appetūt
illum periculū g̃ q̄ ūge formidātes. Plus pomū q̄
aurū diligētes. Pubertatis tp̄e nuditatē detegē
uerecundiā nō hn̄tes. Laudē qn̄ laudāt̄. sic nec
uituperiū qn̄ uituperant ab aliquo ꝑ mobilitat
caloris ⁊ carnis ⁊ humoris de facili irascāt̄ ⁊ de fa
cili placant̄. Ppt̄ cordis teneritudinē de facili ledū
tur. Et labores difficilius patiunt̄. Ex motu cali
di humoris in eis dn̄antis: mobiles ⁊ instabiles ef
ficiunt̄. Ppt̄ fortē calorē intrīcū appetūt cibum
vn̄ ꝑ nutrimēti suꝑfluitē de facili ad infirmitatē
uarias disponunt̄. A corruptis parentibȝ geniti cō
ꝑlē dinoscunt̄. ut pȝ in filiis leprosoꝝ ⁊ podagricoꝝ qui
ex corrupto humore parentū. lepra ⁊ podagra sepiet
ficiunt̄ ꝑ uocē ⁊ mentū puerī ab adultis dinoscunt̄
vn̄ dic̄ ar. li. iiij. In pueris uox n̄ alterat̄ ante
mot̄ ad libidinē. Qn̄ ē uox ī pueris. mutat̄.
signū ē pubertatis. ⁊ tūc ad generandū h̄iles in
ueniunt̄. Et paruuli .s. puerī mali ꝗ sepe no
ꝑs. sola ē presentia cogitāt. ⁊ de futuris penitus
n̄ curant, ludos ⁊ uanitates amāt. lucra ⁊ utilitatē
in carnē recusāt. minima maxima reputāt. ⁊ eā
mag̃ medica uel nulla putant. Sibi nociua ꝗ cō
cupiscunt. Et ymagines puerī plus q̄ iā uiri ap
preciāt. Plus de amissi oc pomi uel pupi q̄ de
amissione patrimonij. plangūt ⁊ plorat. Et bn̄
ficiū acceptū nō reuocant ad memoriā. Omia q̄
uidēt appetūt ⁊ affectāt. ⁊ uoce ⁊ manu pie
ea rogant. Puerorū ꝯsilium colloquia ⁊ ꝯsilia am
ant. Senū uō ꝯsortia fugiūt ⁊ declināt. Nul
lū secretū celāt. sȝ qcq̄ uidēt uel audiunt recitāt
⁊ reuelāt. Subito ridēt subito plorāt ꝯtinue
clamāt ⁊ garriūt. vix silēt qn̄ dormiunt uel
cū muniāt loci a sordibȝ tn̄ se coinquināt ⁊
inmūdāt. Qn̄ a mr̄e lauāt̄ uel pectināt̄ recal
citrāt ꝑ uiribȝ ⁊ repugnāt. Solū eā q̄ uentris
sunt cogitāt. imo sȝ uentris mensurā ignorant
sepe comedē ⁊ bibē desiderant ⁊ laborāt. vix de
lecto surgūt ⁊ subito cibū petunt̄.

Puella d̄r qr̄ pura ut pupilla. ut d̄ ysid.

Sup oīa ē que diligunt̄ in puella magis
dilig̃ in pudicitia. Sūt aūt puelle ꝯditiōe
qr̄ s̄m ꝯplexionē sunt calide ⁊ humide ⁊ uel
le. S̄m dispōnē cordis: graciles flexibles atqȝ
placite. S̄m mētis affectōnē: uerecunde. timide
⁊ iocunde. Quo ad exteriorē ꝯpōnē/ morib⁹ di
sciplinate. ī s̄monibȝ caute ⁊ tacite. In ues
tibȝ delicate. Nā ut dic̄ seneca. uestis decēs
pudicicias decet. ⁊ c̄. Est aūt puella n̄ enim
integritatis. ⁊ ē honestatis. Vn̄ & .v̄. flam
uirgineos. puellas usualiter appellant. Dr̄ aūt
uirgo ab etate mediata. sic ⁊ uirga. uel d̄r uir
go ab more. qr̄ uirago eo q̄ iā ignorat fe
reā passionē. ut d̄ ysid. li. xj. c. ij. Omīs
aūt femīa ut dic̄ ar. gn̄alr̄ h̄t flexibiliorē cap
illū. ⁊ molliorē q̄ uirū. ⁊ ceruicē longiorē.
Color muliebris gn̄alr̄ ē candid⁹. ⁊ uultus
lenis. moll̄. serenis. bland⁹. ab imis usqȝ ad
umbilicū. h̄ns corp⁹ mag̃ angustū ab umbli
co usqȝ ad genua. ⁊ q̄ ad pedū infima. mag̃
plenū mani ⁊ oīum mēbroꝝ extremitates h̄ns ele
ganciores ⁊ subtiliores. vox tenuis. s̄mo uola
bil⁹ ⁊ facil̄. incessus breuis. passibȝ leuib⁹ ⁊ ce
teris. aīma insolens. ad inueniendū ꝑna. tena
cij. misericors. inuid⁹. laboris impatiens. dolus
subdolus. amat⁹ in libidine ꝑ ceps. Vn̄ ar.
li. viij. femīe in quo sunt ī oībȝ aīaliū generibus
debiliores masculis. ꝑt̄ ursā ⁊ leopardā q̄ fortiores
masculis reputant̄ ⁊ audaciores. In aliis aūt aīalibȝ
nō femīe sunt leuiores ad instruendū ⁊ astutio
res ⁊ molliores. ⁊ sunt mag̃ sollicite circa fetus
nutriendū. ⁊ mulier que ē maioris pietatis q̄ uir.
ciat citi lacrimas. ⁊ mag̃ ē inuida ⁊ mag̃
dilig. ⁊ malitia aīe mag̃ ē in muliere q̄ in uiro
⁊ ē debil̄ sp̄s. ⁊ ē mag̃ mendax. ⁊ ī uerecunda. et
maioris femīe q̄ uir. ⁊ tardioris mot⁹. ut
dic̄ ar. li. viij.

Mater sȝ ysid. d̄r eo q̄ fetum nutriendo mag
ma ꝑurgat. Sollicita ē mat̄ circa fetū
fetē ē in uīo ꝯsistens/ sanguine nutrit̄. Sȝ cō na
scente nā mandat sanguinē illū ad ubera ut mutet̄ ī
lac ad puer̄ nutriendū. vn̄ in filiis mīr lac
te nutrit̄: laudabil̄ q̄ alio. Corp⁹ aūt mr̄ ē uo
luptate. sȝ cū angustia parturit ⁊ dolore. fet⁹
suū tenerime dilig. āplectit̄. osculat̄ solli
cite souet ⁊ nutrit. Itē mr̄ f̄ēā in ꝑfirmata su

cit. sanguinem menstrualem non emittit, quia vertitur in nutrimentum transit ceteris. Ex conceptu masculi pueri minus gravatur ipsa mater. Et ideo pleonis est coloris et mundioris, et est motu levioris quam ex conceptu feminae, ut dicit Aristoteles et Constantinus. Quanto tempore plus appropinquat partui, tanto mater plus affligitur, et ex motu ipsius fetus plus fatigatur. Signum autem in praegnatione est secundum Aristotelem et secundum Constantinum super Amphorismos. Postquam in praegnante fuerint ipse menses, ros diversimodus descendit, et colores mutantur, sub oculis livescant, ubera turgescunt, venter paulatim intumescat, et magnitudinem secundum mensem excrescens, nausea et vomitum. Saepius patiuntur gravius, et labores in parturiendo sustinent, in pariendo prae dolore clamare expelluntur. Levius pariuntur, sed pueri invenes quorum membra sunt gracilia atque tenera. Quanto plus mater pro puero dolores patitur graviores, tanto plus natum puerum diligit, et diligentius nutrit atque instruit. In parturientibus vero mens in concipiendo in fovendo. Quere supra li. v. ubi agitur de matrice et mamilla. et in sequenti capitulo ubi agitur de abortu et eius abortiendi.

8 Filia sic est filius a fovendo dicta eo quod mater eam fovet, et ei materiam fovendi alios delinquit. Nam eandem concipiendi virtutem quam mater a parentibus accepit, sic filie quantum ad generationis semen delegavit. Tanto autem filia matri est carior, quanto eidem in sexu dilectione est similior. Filie autem conveniunt eedem proprietates que dicuntur de puella supra in eodem libro.

9 Nutrix a nutriendo est dicta eo quod ad sexum nutrimentum sit accommodata. Nutrix ut dicit Ysidorus supplet nutrimento parvulum vicem matris. Unde nutrix ad modum matris congaudet puero gaudenti, et compatitur puero patienti. Sublevat puerum cadentem. Lactat parvulum plorantem, deosculatur puerum tacentem. Et ligat et constringit parvulum se diffundentem. Abluit et mundificat parvulum sua sorditate. Palpat puerum digito se retinentem. Ad loquendum instruit puerum nescientem. Balbutit nutrix et quasi frangit linguam, ut sic instruat facilius non loquentem. Medicina utitur ut ad sanitatem producat puerum egrotantem. Manibus nec humeris, nunc genibus relevat et sublevat puerum iacentem. Cibum prius masticat et masticando puero edentulo preparat ut facilius transgluttiat cibum, et sic reficit puerum esurientem. Sibilis et cantilenis demulcet puerum dormientem. Fasciis et lintheolis constringit membra parvula, et recte sicut ea-

ne aliqua contrahat parvulus curvitatem. Ipsum ad formam tenerum balneis et unguentis refovet parvuli carnem. Quere supra eodem de infantulo.

10 Obstetrix autem dicitur mulier que habet artem iuvandi mulierem parientem ut facilius pariat et infantulus periculum tempore partus non incurrat. Hec quibusdam unguentis et fomentis mulieris sollicitudine venter parientis, ut minori difficultate et dolore fetus de utero adducatur. Hec etiam parvulum nascentem de utero suscipit, et ipsius umbilicum longitudine .iiii. digitorum circumnodat, sanguinem parvuli aqua diluit, sale et melle ad desiccationem humoris, et membrorum confortationem, deinde membra panniculis involvit. Quere infra li. v. de umbilico.

11 Ancilla est famula ancillarum obsequio deputata. Hec laboriosis et vilioribus officiis deputatur. Grossioribus cibis reficitur. Vilibus pannis induitur. Servitutis iugo premitur. Si filium conceperit filius partus servus quam natus nascitur, et ab ancilla servitutis mancipium. Ancilla est servilis conditionis, pro libitu nubere non permittitur, et qui secum convenit si prius liber fuit servus efficitur. Post etiam pecunia venditur et emitur sicut pecus. Ancilla sic et servus propter ingratitudinis vitium revocatur per manumissionem in onus pristine servitutis. Iniuriis afficitur virgis et verberibus atteritur. Variis et diversis vexationibus et angustiis opprimitur. Respirare inter miserias vix permittitur. Unde inter miserias miserabilior est conditio servitutis, ut dicit Rabbi Moyses exponendo illud verbum Iere. xv. Servietis diis alienis, qui die ac nocte requiem non dabunt vobis, et cetera. Est autem proprium ancillarum et servilium fere, ut dicit Rabbi Moyses, contra suos dominos vel dominas insolescere, et quando mentem eos non reprimit contra superbiorem in proprium tumidum animo superbire. ut patet in Agar Egyptia ancilla Sarre, que videns se concepisse contempsit dominam suam. Genesis xvi. Nec ad cor reversa est hec ancilla donec quando a domina sua fuit expulsa ad flagella. Unde consequenter affligente eam Sarai domina sua, et cetera. Serviles et propter ancillarum timor mallis et excepto, quos benignum maiorem amorem in superbie contemptum aliquando elevat et extollit, ut dicit Salomon. Septimo. Qui delicate nutrit servum suum, in fine inveniet eum contumacem. Quere in eodem de servo nequam.

12 Masculus a mare dictum est dictus. qui in omni genere alium quo ad sexus dignitatem optinet principatum. Ut dicit Ysidorus. Maior est et masculus femina quantum ad complexionem. Quantum ad opinionem. Et quantum ad virtutem discretionem. Et quantum ad potentiam et dominationem. Quantum ad complexionem preeminet femina masculus quia est calidus et siccus, et cetera. Primum

celo non uigent uirtutes formales et actiue. In femina uero magis et passiue. Unde dicit Aristoteles li. xv. quod uir se habet per modum forme. mulier per modum patientis. Est preterea masculus quantum ad naturalem complexionem. quia naturalis complexio plus uiget in masculo quam in femina generaliter. In eo enim est maior calor. et ideo uir a uiribus eminentiis est dictus. ut dicit ysidorus. Neruis eciam est uirior et lacertis maiori robore et firmati. et ideo fortioribus existit apti. Ossa enim masculorum sunt fortiora. grossiora. et in iuncturis solidiora. et ideo ad opera fortiorum operi sunt naturaliter fortiora. In masculis enim sunt corda ampliora et maiora. et ideo ad receptionem habundancie maioris spiritus et sanguinis sunt habiliora. Et ideo propter habundanciam spirituum et calidi sanguinis audacior est magis quam mulier. et quod calor est causa. Nam propter calorem fortis et completis uirtutes uigorem. nulli uirorum accidit passio menstrualis. sicut mulieribus accidere consueuit. quia in masculorum corporibus superfluitates generantur. aut per intensum calorem consumuntur. aut in spiritus resoluuntur. aut per exitum euacuantur. Est differentia etiam inter uirum et mulierem in sexus distinctione. In omni enim genere animalium masculus in praeliis audacior. et in fugiendis nociuis sollicitior habet animum fortiorem et feruentiorem. ut dicitur Aristoteles li. v. Unde uir fortis est et bone intellectus perspicacitate ut dicit Augustinus. quia preest uiri mulieri. Sed apud Aristotelem in quo genere dignitate excellit. et ex ista dignitate precellit masculus et in auctoritate et potestate. Auctoritas enim docendi et predicandi uiris concedit. feminis ut consueuit denegatur. ut dicit apostolus in corinth. xiiij. Mulierem in ecclesia docere non permitto. Semper est et sub uiri potestate esse. etc. Ipse dominabitur tui. genesis iij. Sunt tamen in feminis calidiores et fortiores. uiribus; fortiores animosiores. ingeniosiores. constantiores. mitius gubernantes. Unde et alia pugnant pro uxoribus suis. ut dicit Aristoteles. Sunt etiam corde duriores. et propter hoc uoce grossiores. ut dicit Aristoteles. In omni genere animalium excepta uacca cuius uox grossior est. ut dicit Aristoteles li. iiij. Sed est masculus in omni genere animalium plurimum denuncians quod femine et maiori indigent cibo cum nutrimento propter habundantiam fortioris caloris. causa discretionis in masculo habunditur ab inde facilius consumitur. uide Aristotelem li. xv.

15 Vir autem uirum a uirtute est dictus secundum ysidorum. Nam in uiribus uir mulierem precellit. Caput enim mulieris est uir. ut dicit apostolus. Unde tenetur regere uxorem suam. sicut caput totum corpus gubernat. Hic maritus quia matrem tuetur. Vir dicitur quia uirtute est dictus. Nam uxori sue quasi matri exhibet curam sollicitudinem et tutelam. Hic a sponsione id est obligatione sponsus uocatur. Nam in contractu coniugali fidem interueniente se obligat. ut indiuiduam cum uxore uite consuetudinem teneat. ut debitum ei reddat et fidem thori eius custodiat. et eam pro altera non dimittat. Tantus autem est amor uiri ad uxorem. ut ipsius causa quasi pericula subeat. amorem eius amori matris preferat. et ut cum ea cohabitare possit patrem et matrem et patriam derelinquit. sicut dicit genesis. Propter hoc relinquet homo patrem et matrem suam. et adherebit uxori sue. Hic sponsus ante sponsalia muneribus et donis ad sui amoris amplexum sponsam acceptabiliorem et nuntiis uotum suum circa ipsam in primis. multa largitur et plurima repromittit. Ut ei placeat ludis et spectaculis se exponit. frequentat exercitia. Nobilibus et mutationibus se ornat et componit. Quecumque rogatur dicere uel facere pro ipsius amore. pro uiribus statim facit. Nulli denegare audet qui sub nomine sponse rem aliquam sibi petit. Blande cum alloquitur. et blando uultu ac ardenti oculo eam suam et ad faciem intuetur. Tandem in ea conceptum finaliter consentiens eam sensu suo coram parentibus uel expresse. et anulo eam subarrhatam in coniugem eam ducit. Et in signum ratificationis coniugii sui ei dona et donalia ei impendit et sibi carte uel instrumenta publica testibus concedit et conuenit. Festa et conuiuia nuptialia celebrat. Munera aduenientibus donat. Choris. cantilenis. et instrumentis musicalibus presentes letificat et exhilarat. His completis sponsam in thorum et ad secreta thalami recipit et admittit; Dominam mense et thori eam statuit. Eam dominam precipue sibi et familie sue. Ideo non minus uxori sue quam sui ipsius animi et animam gerit. Ex amore et zelo ipsius curam gerit. et diligentiam circa eam adhibet et apponit. Gestus et aspectus et amplexus uxoris ipse considerat. In gestu et regimine eius delectat atque preferat. Vir autem bonam mulierem habens nullus est felicior. Qui uero habet uxorem cauillosam. nodosam. rixosam. ebriosam. luxuriosam. murmurosam. superbam. sumptuosam. curiosam. inuidiosam. tediosam. uagam. amaram. suspiciosam. odiosam: nullus talium miserabilior est et infelicior. Hec et talia ponit magister Hugo in sermone quem de nuptiis in cana galilee. Unde comparat sponsus sponso. et sponsas sponse bone. Similiter genera uero sponse male et adultere. Insponsa autem et uxor legitima exiguntur iste conditiones. scilicet. ut sit sancta et ductam secundum mandatum. Humilis et subdita quantum ad obsequium maritalem. Affabilis et benigna quantum ad domesticos. Liberalis et largiuiqua ad egenos. Munifica et benigna quantum ad uniuersos. Pacifica et placabilis quantum ad uicinos. Circumspecta et prouida in agendis. Fortis et patiens in sustinendis. Sedula et diligens in agendis. Modesta in habitu. et sobria in potu. Cauta in affatu. pudica in aspectu. honesta in gestu. matura in incessu. uerecunda in publico. leta cum marito. Castitatis in secreto. Talis uxor est laude digna. quam plus compositis moribus quam ceteris crinibus.

plus ītuitib; q̄ p̄latis uestib; suis; placē uī
suo. Que plus cū plus q̄ libidinis ītētis matri
moni9 9sulat. Que ex9iugio p9t9 h̄re filios g̃re q̄
nate delictē. Et h̄ de uxore bona nūc sufficiat.

Pater ꝑnā gn̄atōis ē. Nāl'r ē desidat pater
suā sp̄ēz multiplicaē in filiis. ut nāq; q̄ n̄ p9t
ꝑuaē ī se custodiat ī sua p̄le. ut d̄ .ꝗ. Et iō ꝯ filioꝝ
gn̄atōne ꝯ sua sbā p gn̄ōis offm̄ diuid̄ ꝛ trāsfud̄
ꝛ tn̄ ꝯ h̄ic delectatōe; n̄ sue dīnutōe; n̄ recip̄. Gnāt
āt filiū ꝯ sīlez ꝛ ī sp̄e ꝛ q̄ in effigie. maxīe qn̄ ītuit
in scie p̄tis uīcit ītutē ī scie m̄ris. ¶ Ut dic̄ ar9 li
viij. Et iō p̄r cīrca filioꝝ p̄ātōe; sollicit9 existit. ꝛ nl'r
fetū suū dilig. intm̄ ut ī nutrīmētū ꝯ sbtrahit' ī
nutrit fetū suū. Et h̄ gn̄alr̄ ē uīm ī ꝯ gn̄e aīaliū
exceptis paucis ī qb; nā degenāt. Et iō n̄ multum
sollicitāē cīrca fetus suos. s; a se eos eiciūt. sic̄ d̄ ar9 li
xi. de aqla q̄ eic̄ p̄llos suos. ꝛ alis ꝛ rostro ꝛ ūguib9
eos fugat. h9 āt p̄ūm suū sīu fetū dilig. ꝛ nutr.
ablactat suū ꝯm salē fuē filiū. ꝛ ī iuuētute uīb
eruð. ꝛ ūbib; ꝯiugē n̄ desistit. sb custodiā tutoꝝ;
ip̄m ꝯstituit. ꝛ ne p̄sumat uultū ꝯlatē filio n̄ d̄.
Filiū sibi silem mag̃ dilig. ꝛ in ip̄m ordīn ꝯsueuit
figē fm̄ etatē ꝛ ꝯgruitāē dignitatē. uestes ꝛ alioꝝ
portōes filiis suis diuidit. Pro filiis acq̄rē ꝛ h̄editatē
augē nō desistit. Adq̄situ9 excolit ꝛ exculta filiis
h̄edib; derelinq̄d. ¶ Pat̄ uō q̄ ad p̄usc̄ito ē dōs q̄
pulsat filios in eoꝝ iuuētute fouet. ī senectute āt
a filiis pulsat. sic̄ ē uidē maiib; cōmuni gn̄is. Nam
iuuēs pulsat senex. ut dic̄ ar9. qn̄ p̄ scīo n̄ possunt
acq̄rē uictū suū. Et iō uite lōgiōs p̄missio bonā
tuā. p̄ētes. ꝛ sustētatl' ē remunatō sp̄ālis. ut dic̄
ambro9. Sc̄ptū ē ē. Honora p̄rēz ꝛ m̄rez t̄. ut sis
longeu9 sr̄ t̄ra. exo. xx. ecc̄. iij. Qui honorat p̄rē uit̄
uiuet longiore. vn̄ d̄ ē io. Honorare p̄ētes ē p̄riū
mādat9 ī p̄missiōe. ꝛ p ꝯns mag̃ ē maxi in remu
natōe. ꝛ el trāsgssio maxīe ē ī punitōe. vn̄ p̄rī mū
ledictio nocet filios. ut p3 ī filiis caym q̄ ꝑ p̄rīnam
offēsā. penā iniuet seruitu9. Ge. ix. Et iteꝝ p̄rē
ex filii h̄rād. sustētād. supportād. leuificād. ꝛ defen
sand. ꝛ magr̄ificād. ꝛ laudād. ꝛ exaudiād. ꝛ imitā
dus. ut d̄ glo. ī. si filii hīb; ac eius: op9 h̄ūbrā sū
fili. ex p̄etū sbā ꝯrigie; duē ꝛ ab eis fomētū recip̄
ꝛ sīn p̄etū adiutoīo n; p̄sic̄ n; uiūī. Quāto pl9
a p̄rē diligit: tāto ab eo diligēti9 instruit. freq̄
ti cedit. ꝛ sb disciꝑ custodiā arti9 custodit. ꝛ cum
maxīe a p̄rē diligāt: diligi n̄ uidet. q2 ūb ꝛ ūbib9

ne ī solelat sep9 lacelat. Tanto affectuosi9 a p̄rē
dilig. q̄to sua effigies ī filio sit9 ꝛ ex p̄sūio ī ueni
Patrā sīlēs ꝯsidēt. qn̄ aliqd turpe de filii sub
audit. Pati9 aīm̄ grau9 offēdit. qn̄ aliq̄ ꝯtu
max rebellio p̄sētit. Circa filioꝝ educatōe; maxī
p̄etū cura dilig. ꝛ ob sp̄e postitatis filios h̄edit9
custodit. ꝑt p̄ūā offensā ꝛ ꝯtep̄. sepe s; leges
exh̄editatōis pena filii ꝑunt ꝛ puniūt. Illa p9su9
maior ē ingratitudo: q̄ ꝑuloꝝ filioꝝ qn̄ s; acceptū
b̄nficā a p̄etib; eis n̄ succurrūt n̄ a filiis naturā ꝑe
sbueniū. Pro h̄ūificeā p̄uēnt9 filius sepe ī pedit9
h̄ōr ꝛ largitur ꝑgēito filio debi maior h̄editatis
ꝑtio a legib; diffinit. s; ꝑ p̄rīs ī iuriā: uis ꝑgei
tuē aliā a ꝑgēito tollit. ꝛ alī q̄ dignioꝝ ē. ꝑgēitur
nedo inuestit. sic̄ dic̄ iō ī glo. Gn̄. xlix. Rubē ꝑ
gēit m9 ꝛ c̄. tu ī qd iuxta ordīe; natiuitatis tue.
h̄editatē quā iure ꝑgeitē h̄re debuisti. reg9. s. ꝛ
sacdoti9 ꝑdidisti. ꝛ c̄. Filii ḡ q̄ ꝑ n̄; debēt ēē suis
p̄etes nobiles diuites ꝛ libi. ꝑ culpā efficiūt ui
les paupes atq; s̄ui. Que sup̄ de malo p̄uē9.

Seruus fm̄ ysid. a suādo dc̄s ē. Nā q̄ndā capti9
ꝑuabāt. uel uo capite plectēnt. uel ut ꝑci
pēdumēnt. Vt a seruendo sūt dc̄i: eo q̄ uiliōr9
offitiis q̄ dn̄is n̄ ꝯuēt n̄ filiis mancipāt. ¶ Seruoꝝ
āt triplex ē gen9. ut dic̄ ysid. ¶ Quidā āt sūt ū
nacli sūū ouigenaij. s. qui ī s̄uitute sūt nati. et
tales mītis p̄ēis legalib; sbiciūt. q2 sua uēce. l'
alienaē nō possūt. n̄ ꝯtre. n̄ dignitatis offm̄ assū
mē. n̄ ī testiōiu; ꝑhibē n̄ dn̄oꝝ suoꝝ uoluntate
vn̄ sīn ī fan̄ ꝑmes. sepe pena ī fan̄ puniūt. ¶ Alii
sūt s̄ui ēptiāj. qui a barbaris ul' hostib; capti. l' ēp
ti uigo s̄uitutis sūt oppssi. ¶ Teraj adducitij. q̄
nō ex necitate s; uoluntate s̄uiūt ob sp̄e luc̄. Et
hui ꝑ famili. a famulādo sūt dc̄i. i. obsequēdo. ut
dic̄ ysid. Sūt itaq; multe uiles ꝯditōes s̄uoꝝ ma
loꝝ. de qb; supōrem ē ī tractatu d̄ ancilla q̄re ibi.

Ic de s̄uo neq̄ adcedēt

Hic ē. q2 ī mītes ꝯ ꝛ alii9 nocuit. Sol; ē ēē ebrio
sus. ꝛ aīt bona dn̄i sui. l'. negligit. l'. sāne sbtrahit
ꝛ expēdit. ꝑū. xxi. q2 uir9 cibos n̄ locupletabit. ¶ Et
remissū ē ꝛ ociōs. ꝛ iō ꝑē occassū ad laborād ī ueilit
pāt sic̄ s̄uis dic̄ p2 sālias. Quoz statio toto dic̄
ociosi: ꝛ. n. xxviij. Mēte s̄uū ī opitōne ne uacet.
sic̄ ē ꝯ illū. ꝑe de b̄is dn̄i sui ꝑdig9 oīa dissipat
ꝛ ꝯsūm̄. Ec. xviij. dissiꝑat ē ūllic9 q̄ dissipauit bō
ꝯ sui. ¶ Et pig̃ sopnolēt ꝛ desidiosi. oīa negot9 ꝯ

sui neglig. & omittit. ecc. xxxvii. d. cu suo pigro
.n. a sba de ope. & luc. xix. di. serue pigr ab scdo
talentu dni sui in terra q abdit. Iste p suus & ce
ucas q sup dnz se extollit. ecc. x. vidi suos iequ
& c. & pu. xxx. p suu cu regnauit. & c. Iste eu
pid luc auidus. lucr dni sui in ppriu usum gutit.
ut de suo helysei qui sb noie dni pecuniam petiit. ab
naaman. tenuit & abscondit. iiii. reg. v. Iste supb & p
sumptuosus v sui ipsu presumpsit. sic dic unus phylo
soph de illa suo suo. suus mo ptepsit me cu murmur
& asinu stimn voluit. ii. ro. xxi. & iob. xix. suu me
u & c. Iste cu sit aur & malitios: gnz sbi si tradit
& rapiuit. h opertu auid dnis si tenuit. ecc. xx. sue
nequa cs tributa di. e. q. vo. Iste in uili sept e ex
obliuiosus ignorans q de suo excessib; sic tonem
dno s retributos ad meoria no reduc. luc. xii. sidi
xerit ds mo mora fac. ueite & c. Iste iracud & sibi
tedius: tota p turbat familia & offendit. luc. xiii. cu
cepit suus ille bibe & inebriari & familia percute
uaier ds ei. & c. Iste maledcs & ligues de omib
& pcipue de dno suo maledic. sic p; de illa suo
miphiboseth. q eu ap rege accusauit. ii. re. xv.
eccl. vii. ne audias suu maledicente te. Iste sibi
cit delicatus & delitiose nutritus. q dnz sui recalcit
& resistit. pu. xxix. q delicate nutr suu q e. &
uin. no decet suu delitie. Iste fraudulent & do
losus i suchas dno suo pdit. & qnz ipm infestat
atq prodit. iiii. re. xxix. tenedet ei isidias suu in
a mt secat rege in domo sua. Iste dno suo quis
i iuiosus ab eo fug. & ipm deses. ad nsaio suo
se ad iug. iii. re. ii. fuger sui semey i geth. ecc.
i. re. xxv. increuit sui q fugiunt dnos suos. Iste
cu sit neq ul flagitius. ux p ubu de malicia se g
pescat. ecc. xxiii. i sic suus interrogat. i. tormt ei
fugat fregr a liuore. i. luigis carnie n minu
itur. s mag ad aliu puoca. q. d. suu me tom
tu no meliorat. s pd peiorat. Iste cu sit ignar
grnz sibi fcaz a dno no recognoscet. s d itia pl
qua d gra sibi ss credit. ecc. xxxiii. laxa mani
suo & qret libtate. Iste si sint amicos. i elapis
a dno suo sin flagell ab eo crastin ueniat gfessio
nx ualebit. ecc. xlii. suo pessimo saguinare la
t. i. glo. suul q ubis no corrig. uulnib corrigd
Iste cu alniu & labor ei sueto ecclos. ucat ad la
boros domine se allg. & qi n audiens de uoluntate ad
aliud se gitur. pu. xxix. suu n pot erudi. q s

dic intellig. & respice ptepsit. & luc. xii. benui
ses uo.

Bonitates suu gditio gsistit i ouibus. Na bo
suul e deul. i gelosus ad tilligend. pu. xiv.
suus sapiens dn dor. salins filius. Et ecc. vii. g
uis sesas. & c. Iste suul e & obsequosus ad ply
obsesi in penitential. ps. O dne e sul ul & c. a. ru e.
aps. ad phy. ii. Semetipsu se sos suu accipiens. Iste
hylaris & iocosus. ad guinedu. Decz e suu i suo
ministo ee hylaris & iocudu. Totu e suu displicz
qui sudis facie leta carent. Gn. xlv. & nos leti sui
eu regi. & ysa. b. hu mi letabunt & laudabunt
p exultatione. & c. Iste affabil & cosus ad alloqd
q mitul diligunt sui. qn affabiles sunt & beniugni.
Et io de ds q studius saul di. ii. re. xviii. accepit
eu ds i celis uniuers ppli. & mag iuo sptu suor
saul. Et i eide ecce places regi & uniuersi sui ei
diligunt te. Iste iulus & audaz ac se g ad dfau
dni sui opte. i. re. xvii. No gcidat cor ei q in eo
e suul eu uado & pugnabo ad ius philisteu. & c.
Iste fidel e i gmisso. s. i nego. & studiosus ad gre
quendu. luc. xix. Euge sue bo & fidel & c. & nu. s
uul ms moy. fidel i moi domo. iii. Iste h suul e
& arinacosus ad lucru dni sui pcuradu. plus
e in tedit bo suus augmtare & multiplicare d
sui pecuniz: q sua pp. qui i multiplicad d sui lu
cru. pcuat & ue suu. luc. xix. vocauit. x. suos s
indicit ei. x. mnas & ait. Negotiamini du ueio
& c. Iste bo suus cauz e. & multu curios ad rone & c.
pro dni sui p solicelu de dmis & acceptis. Nam
de bn gputati: remunerare eius expetit. De no
g putatis uo: sep dubitat & formidat. ut p; luc.
xix. ii di. Esto dns huius potestat. x. ciuitates. Iste
sollicitat e bo suus. & aio studiosus: suo dno suo
sptre gmod sic pradiu sui lectu q se disponere
ad quod su quicunq alias gelocadu. Nuq e bo
suus gmod sibi si putat: qn uidet q ds sui adh
laborat. luc. xvii. quis uim hns suu si ueit de a
gro dicat ei s discube & c. io gmdat q dix ad dd.
ii. re. xi. ds ms ioab & suos mi si facie tre manu
& ego igrediar dom mea ut gmeda & bibam & c.
Iste suul fidel & uocos d sui ad uet feies n se dis
poit. s. depo ad domicediu an q ueiat. n sb itt
lectu an ad ueiu suu. luc. xii. Bns suul ille q e
ueniet ds inuenit eu uigilate. Iste suul q ama
dnz e sedulus & amosus: aliud dom i eib uigilat

ad eum suum eradiendo. Vn̄ multos rep̄hendo qui alii
suos reges saul dormiente. j. re. xxvj. Nō erat q̄ uigi
laret s; oēs dormiebāt. et seq. Filii mortis estis uos q̄
nō custoditis d̄nm̄ v̄m. ¶ Itē suus qui ī obsequiis d̄
sui ē assiduus: oculis ac manibus semp̄ ḡ deū ē itent̄
ad suū bn̄placitū p̄ agendū. ne aliq̄ defectū sustī
neat ill' defectū. sūū ad aliq̄ bn̄ficiū a dn̄o bn̄ficio
recipiendū. ps. sic oculi an. ī. ad man' d̄. s. et c. ¶ Itē
bō suus a labore nūq̄ ē uacu'. nūq̄ ab utilita
te d̄ otiosus. qr sūū q̄medat sūū abstineat. sūū uigi
let sūū dormiat. oīa q̄ fac̄ ad utilitatē illi' cui, sunt
ordinat et reduc̄. Job. viij. sic suus desiderat um
brā et mercenarius p̄stolat̄ et c. ¶ Itē bō suus n̄ ī suc
cu ñ in uestitu ē dn̄o suo honorosus ī mo uestī tur
bacū sui alā p̄ āni cculū ē q̄cepe. Scit ē q'q̄
pleto suuto suo: m̄lto p̄la ē a dn̄o recepturus. Vn̄
in lege p̄ceptū ē. ut sūū ueste et uiatico et sup̄ pre
cipuū q̄ducunū. suus in āno. vij. n̄llā en̄ a dn̄o ē
dimittat. exo. xxj. et deut. xv. ¶ Itē suus ī morib; dis
ciplinat' et d̄nis suis sol; ēe corā dn̄is ḡuos. et ī eap̄ ab
ē accepe. et iō suus sensat' adh̄ diligent' adhib;. ut ur
bane et ciuilie s. dn̄o suo administret. Qua aūt ppt
diliḡ dō mūdiciā sūū: q̄ ipū; em illicū suitutis
ps. ambulās ī uia immaculata. h' m̄ m̄ ministrabit. Ecc.
vij. suus sensat' ē t: sit t. qñ aīa t. et c. ¶ Itē suus bō
a dn̄o ñ corrip̄. ḡ corripiētē se ñ ē in muudans n; ze
losus. Scit ē quo bō d̄ iuste āgunt suū suū. et ill'
arguuo e actū ad p̄fin. Ecc. x. suo sensato libi s
uient. et ū disciplinat' nō murmurabit correptus imo p̄
gaudebit. Vn̄ p̄u. ix. Argue sapientē et diliget te:
corripe. et c.

18 Ic aūt suus ē ñ subiectōis: sic dn̄s ñ ē p̄latiōis.
et potestatis. Vn̄ a dn̄o a quo ē oīs potestas: iustū
dn̄m ē statutū. Sine ē dn̄o nō p̄t stare salua res
publica. ñ eēt humana societas pacificata et q̄eta.
Sublata nāq; de medio iustorū p̄tā: libera eēt mali
tia. Nūq̄ innocētia foret tuta. ut dic̄ ysid'. Justu
itaq; dn̄atio p̄ tyrannidē suos nō opp̄mit. s; suos ad
uersarios rep̄mit et repellit. D nōn q̄ potius suos ñ
defēdit. imo p̄ subditis ḡ aduersarios; potiue se exp̄o ut
dic̄ cb. Vn̄ p;. q' dn̄s ñ ē potentis. et ñ equitatis. Justus
ē ē dn̄s et iusticias dilex. equitatē. ui. uult ei. Et iō dn̄s
q̄ iustus ē p̄ uiā iuris. casu lites. et q̄tensias int̄ sub
ditos dirimit et diffinit. unicuiq; qd̄ suū ē tribuit. ḡ mali
na gladiū exerit. p defendendū innocentes dupl' iuste
p̄. ḡ maleficos obūc et opp̄. Pupillas. uiduas.

et orphanos de manu opp̄mentis et eruit. Predōs;
maleficos. et fures p̄ seq̄ atq; punit. Acceptū potitē
nō sūū uoluntatis imperiū. s; sīm legū imp̄iū ordinat
et disp̄o. Erḡ p; q' dn̄s ē nom̄ equitatis ¶ Est ī sup̄ ñ hūili
tatis. Nā bō et iusti dn̄i humiles ō et pii. Et sic dn̄ h'et
. xiiij. Cū ingd̄ totū orbē me dicōni subiugasse: nū
q̄ uolui p̄o abuti magnitudine. s; clemētia et leuitate gu
bnare subditos. et c. Et iō uer' dn̄s ad oēs p̄t q̄ ad ma
leficos. humilē et affabilē se ondit. Plus amari q̄ timi
dilig̃. Nō hoīb;. s; bestiis. i. bestialib; et mal' dn̄ari se
cognoscit. ut dic̄ gg. ix. Sit tibi nō sup̄ alium aīalia
et c. Hō in gd̄. gg. nō rōnalib; s; in rōnalib; aīalib; ē p̄
lat'. ut nō ab hoīb; s; aīalib; metuat. Oīs ē hoīes n̄
equales genuit. s; p uarius meritis alios aliis int' dei
dispensatio p̄p̄. ut humana fortitudo puere metuat: q̄ diui
nā iusticiam nō formidat. Ex hac ḡ dn̄i timorē nō superbi
ant. nō suā gl'iam s; subditorū iusticiā q̄rūt. Nō ē hoīb;
s; bestiis dn̄ant. qr ex illa p̄te qua bestiales sūt dō
minorū p̄sumunt. ¶ Est et dn̄s nom̄ nobilitatis. sic dicit̄
deut. j. tuli de tribub; uiros uiros sapientes et nobiles
et q̄stitui eos dn̄os. et p̄ncipes. et tribunos. et centuriōes
Nā dn̄i debēt ēe nobiles et gn̄osi aīo tn̄ cauē q̄ ui
te. Jō s; ambulā. nā in aīalib; nobiliores et uib' fortes
p̄posuit aliorū reges et ductores. ut p; ī aīalib; et uola
tilib;. et ē in apib;. in q̄b; oīb; illi aliis dn̄ant. et p̄
ficiunt. in q̄b; nobiliores q̄diciōes s; natā bn̄ficiū
inueniunt. ut adducit bō nobilit̄ p̄ eē: sīm rōnē
et genū. ex q̄ sic aīalia p̄fert aīalib; nobilr̄ p̄ nām
¶ Itē dn̄s nom̄ ē amoris et dignitatis. sic d' ap̄s ad eph.
vj. Sui obedite dn̄is carnalib; cū timore et tremore. et c.
Dn̄s ē iuste a subditis honorē et reuerē' accip̄. et officiū
sui merito subditos honorificētius dignos fac̄. Pp̄t mūū
ē bō rege ill' dn̄i. tota p̄uīa honorat. timetur. et freq̄
tat'. ¶ Itē dn̄s ē ñ pacis et securitatis. Nā guerras et
pugnas dn̄s iustus sedat. et discordias ad concordiā;
reuocat: Vn̄ sub bono ac forti dn̄o ac pacifico colo
ni p̄uīj sūt securi. qr uidet in uade inimicos suos
ac infrīgē pacē suā.

Ic aūt bono et iusto dn̄o nich rei p̄t uulī eē: 19
ita malo dn̄o ñ pēl. Nā malus dn̄s sub so suo
qs inuade dicēt: spoliat. opp̄mit. et ī rebus offitū
anguiat et angariat. Mich. ij. Qui uoletis uiolētis
pell'e de sup'b. et c. Pp̄t mūia iniuā uiolat. et pu
pilli nō iudicat. Mich. iij. Audite p̄ncipes q̄ abhōa
mini iudi'. p̄p a q̄ recip̄ uectigalia et tributa. ab in
uasorib; ñ defēdit. eccl'. xiij. Nā malitiē sue

9sentiētē trutia ⁊ trudelr flagellat. ysa. xix. Tra
do egyptū in manu dnor crudeliū. ⁊ c. Ie. vi. cru
del ē ⁊ c. Aliña taq̄ ppi uēdicat. ⁊ oīa sua ēē pu
tat. J. R. viij. filios tuos ago toll; ⁊ c. Timī p̄o quā
amat desiderat. Bar. vj. ostēdete meū gutb; vidre
s ⁊ c. Honorāt ab ōb; ⁊ tem̄ assūit. dan. ij. cade
tes adorate statuā ⁊ c. Leges ⁊ statuta āntiq̄ de-
struit ⁊ sup̄ordiat. ysa. x. ve q̄ui 9dut leges iniq̄
sb scr̄b lr̄e. Crudelr ī malitiā pilliat ⁊ tollit. ys
. lij. D nātores ei īiq̄ exactorib; ⁊ tallis sepe uenit
ysa. iij. ppl'm meū exactores eī spoliauer. ⁊ tū. ix. c. ⁊
. ix. d. actōne extorq̄di aliq ⁊ impiēdi optat. ys. lij. as
sur absq̄ cā calūpniat ē eū. Mendaces ⁊ adulatores
diligit ⁊ cor 9silijs aures acōmodat. pu. p̄ncipes
qui libent audiūt ūbū mēdacij. ⁊ c. fide ⁊ pietati
nulli suat. i. mach. xvi. Iurauit illis rex ⁊ p̄ncipes
ei. ⁊ sequenti uidit munitōne. ⁊ insp ati ius iurādum,
Crapulas ⁊ delitias de alienis laborib; ō ppit. ps. De
uorauer ple. m. si. c. p. ē de baltasar. dan. v. ⁊ ete
. xix. eos qui diuiti ⁊ faciles ō fuer: p̄el remunāt. Si
cut uoluit laban remunerare iacob. qui dix. Nisi deus
pris mi affuisset mi: in nudū forsitā dimisisset.
Itē nulli suitiā gratā reputat. īo ō q̄ ō fuit minal
debito fore putat. Sic dr̄ iudith. iij. ñ istā fuaē
fenaitūte p̄ros eī mitigare poter. Itē alii laborātes
includ ⁊ ī potib; ipse uacat. ecti. x. Cui p̄ncipes mane
9medūt. e. ij. R. xx. Rex bibebat temulent' ū un
braculo suo. ⁊ c. Hec d' ppl'r tois q̄ ad mēbror diuisi
⁊ q̄ ad etatē. ⁊ q̄ ad sex diuisione ⁊ uaiat; qualit. nūc
suffiat. Nūc d' q̄b; dā accidentib; q̄ 9tigūt ēca lō
q̄ sz nāz ⁊ p̄t nāz aliq̄ ē ad uictoīo sūt dicēda. Et
p̄ de cibo. De m̄ de potu. Tertio d' uigilia ⁊ sōpno
tert. Q in de exitio.

Q[a]ecto de p̄pr q̄ ad illa q̄ ipm̄ 9stituūt
nāle. ē. restat de ill p̄pr̄ tem q̄ ip;
sz nāz ī eē 9tinuit. ⁊ sūt sz io. aer.
exitatio. quies. pot. cib;. uigilia. ⁊ so
p̄n. sin istis ñ custodit' hūa cor. Nō at istū ordi
nē hic ñ seq̄m. q̄ ī loco suo de aē post dicem.
De cibo g̃ p̄ dicam q̄ ñ suffic. q̄ cib' ē sz 9. stu
9 itibl' in eē. cois q̄ cibite corp augmētis nutētis
⁊ sustētatis. Calor ē forte mēbror int̄or. ⁊ extior
9tinua ē actōne ⁊ resolutiōe ē q̄ū detrīr restaurati
tio. adūi p̄diti bñfici faciēdi. Cib' at sup' is
humidieē cois ūtur. ⁊ ī ipī nāz tēdmutat. Vn̄ ī cibo
pcedit ipl' p̄muo. d'm ei masticatio. tio ī ōcali dige
stioīs receptio. q̄rto ipl' digestio. ⁊ puri ab ipuio
sepatio. Q[u]into ipl' attractio. ⁊ p singla mēbra distributio
Sexto ñ mēbri assīlatio. Si ē cib' nō assīlaetur
mēbris. nūq̄ ī cor nām ī corpet 9uteī ultimo.
post d' istū fit ista cibi ī corpativo ⁊ ī nām 9usio. Nā
q̄ calim ē a cibi' caliditas ī nāz carn ⁊ carnis. Q[uo]d uo frī
ē ⁊ siccū: ī nāz niui q̄ ī nāz ossis ⁊ sic de aliis. Cib'
itaq; assupt' ⁊ incorpāē. in corpib; huc iuueīb; corp'
nutrit ⁊ augmētat. senib; uō calore nāle tepit' d'
pditi. ⁊ restaurat. ⁊ 9tinet corp' ne p̄eat. Cibor
at multe s diuisio. Quidā ē cito ī sāg 9uētit. ppe
suā subtile humiditate ⁊ caliditate. ⁊ illā quā h̄nt cū subtili
tate. Quidā ñ cō p̄ 9tria cāt tardi 9uētit.
Quidā uō cibi mltū nutrit q̄ mltū sāg 9uerit. ut
ai uō puuc. īmo pō bonāt. tū alignū restitat. ex
gnāl' oīs cib' laudabl' sang̃ gnatiuus mag' ē 9uens
in regenda sanitate ī abudātib; ē 9uenissio cib'
spissioris sang̃ gnatiuus. Itē oīs cib; de q̄ gnat
mlt' sang̃. paucū hīc supfluit. ⁊ eē. cib' de q̄ gnat
mlt' sang̃. mltas gnat supfluit. ⁊ gnāl' sz diuisi
tates cibor' disponit' ⁊ uaiāt 9plexio mēbror ut
cois qlr. ut dic̄ G. lxij. Cira cibū at 9sidāre
ista. sic actū dictū. ut dic. G. s' amph. s. cibi subti
litas. q̄litas. q̄ntitas. sumptio necessitas. cois 9grui
O pōtet ē medicū cogscē nāz ⁊ q̄lt' cibor. ad cō
dui ⁊ regim cor' humanor. Est ē q̄dā cib' pue m
ta mutab'. ⁊ facile 9uisiuus. ⁊ tal' ē ñ 9suatiuus.
Quidā ē aut' medl'. ⁊ h̄ ē cib' alteratiu' ⁊ ñ admi
nius. Quidā uō ē cib' pdicē ⁊ ñ corruptiu'. sicut
cib; ueneneos. qui a tota spē [illegible] ⁊ distruhit
ipm̄ cor'. io o; cibor cognoscē nāz ⁊ qlt'. ne uene
nū assūmat' loco cibi. Pyatens at cibi attendi
tur. ⁊ sz ultio; q̄ntitati elementor mixtioīs. ⁊ sic est
cib' calid' ⁊ frigid' in p̄ gradu. ul' sz ultia; cap̄e ī
tētiaē. ⁊ sic ī. iiij. gradu. ul' sz hūz mediatōne
⁊ sic dr̄ eē ī. ij. ul' iij. gradu. Scdm maiore exces
sū ul' minore hic ī attēdeū ē q̄ sm nāz q̄ sz qlt'
ut dic̄. G. Aliq̄s cib; ē subtil'. s. q̄ de facili digit.
ē q̄ntias mltū parū nutrit. q̄ sz auic̄ subtil' exogi
tur sāguis qui cito resoluit' a mēbri. ⁊ io p̄ p̄mā
tēt. ut d' ioē. ⁊ cib' crossus q̄. s. tarde digit. ⁊ ei p̄o
mediā mltū nutr. ex sāg crossus gnat' q̄ tardiu'
resoluit' ab ipis mēbris. Nā ut dic̄ ysaac ex cib
tali cibo fit gnatō subtil' sang ⁊ eē. Et ē cib; ī subi q
qlt' tēpitiu' ⁊ eē sm auic. Herbe crude ⁊ fructus
nimis recētes sūt mīn' boni q̄ ad cibū p̄ p̄ximo

excessum. nam sanguinem replet aquoso et disponitur ad putrefactionem. et ideo potest fieri medicina quam cibus. ¶ Cibus debet esse uniformis. ne scilicet in una mensa simul diuersa nutrimenta assumantur. quia sicut dicit. dum unus cibus digeritur alter corrumpitur. et stomachus nimis extenditur et repletur. ¶ Consistit etiam in cibo quantitas dimensio et efficacia. ¶ Nam attendi. ¶ Uel secundum nimium. id est secundum minimum. ¶ Uel secundum inter hec medium. ¶ Si uero fuerit cibus nimius: nature grauat. stomachum distendit. et inflat. rugitum et tortiones. generat malos humores. et cachexiam augmentat. nauseam et uomitum prouocat. calorem naturalem sicut oleum lampadem extinguit et suffocat. spasmum et constrictionem neruorum causat. ulcera. scabiem. et asperitatem prouocat. sensum et motum accelerat et quandam per calorem multitudinem. homo minime et defectu se accelerat. ¶ Quando uero cibus est nimis paucus: nature debilitat uirtutem et omnes sensus hebetat. fluxum capillorum et canitiem generat passionem et ethicam accelerat. corpus attenuat. et pericula infirmitatis quam repletio nimia generat atque causat. unde dicit iam philosophus. Intemperatis dietis magis fiunt egritudines. ¶ Cibus uero mediocris est laudabilis: quia deperdita in corpore restaurat uirtutem conseruat. sanguinem augmentat. calorem temperat. ingenium acuit. uires corporis multiplicat. sanitatem corporis auget et custodit suauem sompnum et mulieribus generat et inducit. unde si fuerit maior per cibum restauratio quam fuit perditio per resolutionem caloris. deperdito cibo: corpus augmentatur. ut patet in adolescentia. Si uero maior fuerit deperditio quam per cibum sequens restauratio: corpus minuitur et deficit ut in senectute. Si si fuerit equalis restauratio deperdito corpus conseruatur in consistentia et statu. sicut est uidere in iuuentute. ¶ Considerantur cibus uel cibi effectus quo ad conuenientiam. ¶ quia aliud competit sano. ¶ aliud egro. ¶ aliud iuueni. ¶ aliud seni. ¶ aliud exercitato. ¶ aliud quiescenti. ¶ Multa enim sunt salubria sanitatem habentibus que sunt mortifera infirmantibus. Et econtra in sanis difficile est. Quare allium uel piper quod est aliquando flatico remedium: aliquando colerico est uenenum. Et uiscum quod est mors illi: grossissimus cibus est passeri uel coturnici. ¶ ut dicit Galenus. ¶ Uariandus etiam est cibus secundum uarietatem morbi. ¶ Nam aliquis cibus est salubris in quartana: qui est mortiferus in acuta. Et aliquis cibus qui est utilis in principio morbi: est nociuus quando infirmitas est in summo. Nam tunc debet dari cibus tenuis. ¶ ut dicit Ypocras et Galenus. quia tunc natura tota circa digestionem morbi est totaliter intenta. unde tunc eius effectus diminuitur et impeditur si circa conpletam grossa cibaria teneatur. ¶ Aliter enim cibus et alio modo dandus est: tenuius in morbo cronico et diuturno: aliter in acuto. Quia in principio timetur defectus uirtutis. Et ideo est necessarius maior cibus. ¶ In fine autem morbo timetur infirmitatis augmentum. et ideo tunc debet dari minus. ¶ Cibatio ergo facienda est ¶ secundum diuersitatem morbi. ¶ Secundum uirtutem infirmi. et secundum qualitatem et substantiam ipsius cibi. Et secundum hec ualitudo est iudicanda. ¶ Et alio modo cibandi sunt iuuenes et adolescentes quam ipsi senes. Nam abstinentia cibi que senibus est facilis pueris et minoribus est difficilis. unde dicit ypocras. Senes facillime ferunt ieiunium. secundo consistentes facile. Pueri uero minime. Nam in senibus debilis est calor naturalis. ¶ In aliis autem est fortis. Et ideo maior cibus ad repressionem caloris est necessarius iuuenibus et pueris minor uero illis. Eadem est ratio quare minus cibandi sunt consistentes quam se exacuentes. quia in illis calor est debilior. In istis uero fortior est ut post patebit. Considerandum autem in cibando tempus et regionis. ¶ Nam crassio dieta et largior indiget homo in hyeme quam in estate. sic dicit ypocras. Uentres in uere et hyeme: natura calidissimi sunt et sompni longissimi. In his ergo horis plures oblationes sunt dande. quia tunc innatus calor est multus. multo ergo indiget nutrimento. et cetera. In hyeme enim uiget appetitus. et fortior est digestio calore extrinseco fortiore. ¶ In estate uero contrarium est. Calor est in hyeme ingreditur ad interiora. et inde conducitur. ¶ In estate uero suo simili congaudens. et exteriora petens dissoluitur et in corpore minoratur. Quando ergo in hyeme multum digeritur. multus excitatur appetitus. Et illud patet in pueris qui sunt multi caloris. et ideo multum appetunt et multum indigent cibo. Similiter in athletis in quibus ratione exercitii augmentatur calor naturalis. et ideo multum indiget nutrimento. sicut in effectu. Galenus. Est ergo cibus omni animali necessarius. et magis conueniens est quando uniformis est. intus superfluum et diminutum temperatur. nimia est cibi repletio siue saturitas: mortem et corporis consueuit esse. Et nimis periculosa est saturitas. post precedentem debilitatem siue famem. ut dicit Auicenna. Plus est natura tunc appetit: quam digerere possit. Et ideo contra appetitum et sanitatem ciborum sumendus est.

Potus est substantia liquida ad nutrimentum animalis necessaria. Potus siquidem ut dicit Constantinus li. v. c. xxviij. multiplici de causa necessarius est. Corpus enim siccum humectat. et quod humidum est corporis resolutum restaurat. cibus corporis per ipsum refertur ad loca remotiora. qui sua grossitie: non potest transire per strictos meatus et angustos. Potus est ut dicit Constantinus li. ii. et Auicenna. diuersificatur autem. ¶ Est enim potus quod est tantum potus. ut aqua que non est cibis nutrimentum. ¶ Et est potus qui est potus et cibus sicut uinum. quod ut dicit Constantinus per se potat cibum nutriens et calefaciens spiritum et sanguinem. et calorem confortans naturalem. ¶ Et est potus medicinalis qui non exhibetur secundum uiam potus sed per legem et regulam medicine. sicut sirupus. oximel. oxizacchara. et huiusmodi. sicut autem dicit Constantinus. in sanis et eucrasis

ciendam que infirmitatem curandam. aqua est necessaria. et ideo oportet
medicum aquarum non negligere differentias cognoscere. que
laudabilitatis tribuant. et caveat non laudabiles. ¶ Aqua
autem que non est lapidum que non. ¶ Aqua enim lapidum in sua causa
fontana orientalis. levis. cito calefaciens. cito infri
gidans. Hec autem ut dicit Constantinus in canone custodienda est lau
dabilis. non gravans. cito exit ab ventre. cum sit clara
per quod non est indigestibilis. ¶ Probatio vero quod est cito calefaciens
per quod subtilis est. unde si vis scire de duabus aquis que sit
subtilior et sua laudabilior ad bibendum. intingue u
num pannum lineum bene mundum in una et alterum bene mundum in
alia. et exsiccentur soli: qui prius erit siccus in aqua subtiliori est in
tinctus. ¶ Secundo post hanc aqua: commendabilis est aqua fontis
septentrionalis. que est inter orientem et aquilonem. est proxima flu
ens versus aquilonem. Propter hoc est quod licet ex proximo vento sep
tentrionali: ex motu ventorum subtiliatur. et in yeme
calida et frigida naturaliter. et fit in estate. frigus est septen
trionale fugat calorem ad interiora fontis. sibi obstante quod con
natur per ob viam et resistit. et aqua fontis aliquantu
lum calefit. ¶ In estate vero econtra. calor aeris vincens
frigus fugit frigus ad capita fontis. quod condunatum aquam
frigescit. ut dicit in tractatu Ysaac. ¶ Item aqua fluens fontis de
montibus super petram vel harenam lapidosam. sicut alie
magne fluvi: sunt gradu optimo: secundo. ut dicit Constantinus.
¶ Aqua vero pluvialis ut dicit Constantinus. melior est aliis aquis
et sapidior. levior et mundior. sicut dicit Ypocras. Plu
via inquit est summa aquarum a sole attracta. ¶ Sed aqua est colo
non liquida subtilissima est attracta. Et ideo ceteris aquis me
lior est et digestior. tamen quia sui subtilitate cito etiam est pu
trefactioni: tamen ut de Ysaac ex putrefactione non est incorrupta. Et
ex subtilitate sua prius est laudanda. ¶ Unde est aqua corrup
tio et inde est subtilis. ¶ Ex hoc generatur que est putrida quare
anime generant atque febres. et non putrida opima erit.
Et ideo a putrefactione est cavenda. ¶ Item dicit Ysaac. aqua que ex tonitru
nia colligitur. pluvia melius est vitanda. Que vero descen
dit tonitruis: melior est per hanc. Nam tonitrui sunt
motu sunt eius subtiliatio. Dicit autem Ysaac. quod quicumque frequenter
bibit aquam frigidam. non evadit frigidas egritudines
salutem in senectute. ¶ Aqua vero calida ut dicit Ysaac. ieiunum
stomachum lavat a ciborum fecibus. Purgat stomachum et pectus
ventrem purgat et mundificat. ventrem solvit. Nam
alleviat et confortat. Eius tamen nimis frequens usus
nocet. Stomachum est remollit. virtutem digestivam tri
bui impedit. Et sanguinem de naribus manare facit
¶ Item calida aqua laudabilior est in usu mane
maxime huius: que de nocte extracta sunt. Dicit autem

auic. testificantibus inquit antiqua sapientie et aqua cisterne
minoris inflationis et facilioris penetrationis. que cum ex
pura actione ignis dissolvitur. et recedit et prolon
getur. et sic iungit. tepidum inquit medicorum estimans
quod subtilis equaliter per decoctionem. et quod crassum est remaneat. Et
hoc totum est. experimentum est siccitatibus consistit aque fluxu. tamen
possit sic decoctio quod non minuit non fieri et puto tres. ut pro
magis. ex aqua fit sal per violentam decoctionem. ¶ Aqua autem cis
terne a grandine resoluta ceteris est illaudabilis. Et aque
lacuales et paludes. Iste autem omnes sunt cavende. ut dicit Ysaac.
splenem magnificant. epar et stomachum constringunt. cruciant corpo
ra. et varias febres faciunt. Lapides gignunt. Et ad
perfectum nutrimentum non sufficit: auctoritate attenuare brevianter. Dicit autem
Avicenna in tractatu medicine. quod aqua nivis vel glaciei et solo est calo
ris ad partem subtiliter non reddit. ¶ Aqua vero insipida
est quadruplex ut dicit Ysaac. ¶ Alia est salsa. ¶ Alia sulphurea.
¶ Alia aluminosa ¶ Alia metallina. ¶ Salsa autem ut
dicit ventrem emollit. membra intestina et lavat. Sepe tamen
bibita resiccato et consumendo humorem: ventrem ligat. et
corpus per corruptionem desiccat scabiem. Ex frigore curat.
ydropicos iuvat si comedatur aut bibatur. ¶ Aqua
vero sulphurea: ad frias facit in frigiditatibus. nervos cale
facit. inflationes humores consumit. vide infra de sulphure
ubi invenies eius plenius proprietates invenies. ¶ Aqua autem aluminio
sa et bituminosa: infirmitates et desiccat. Sanguinem fluxum stringit
et sedat. et emoroydas curat. ¶ Aqua vero metallina. nam metal
li sequitur et effectum. Nam calidas aqua per venam fit. ventrem co
stringit. membra confortat. splenem deopilat. asma curat.
¶ Aqua de metallo eris: humoris subvenit. Sanguis [illegible] ¶ Aqua
de metallo argenti: refrigerat et desiccat. ¶ Sed aque
dum ponuntur in usum non consuevit. ut solum confert usui et
medicine. ¶ Est autem preterea quod similiter est ab. et potest. l. urina.
Diversificatur est valde et sic. ¶ Quedam est sicut colorata
urina diversis aliis et nubilosa. ¶ Alia vero sunt sub
tilia et parum nubecula. Sed cito exeuntem. Dolorem colicum
de capite auferunt. urinam provocant. ¶ Alia sic sunt
medicinalia. in suis actionibus inpatia. Preter istam unam
consideratione que ad stomachum: considerant urinam sed Ysaac. iiii. mo
dis. scilicet ¶ que ad substantiam spiritus. ¶ que ad motus alios.
¶ que ad saporis suavitatem. ¶ et que ad colorem eius tantum.
¶ Nam ipsi diversificatur urina. quod quia novit est de cor
deani expressum non fuisse in caliditatem gradum p. sicut est dicit. G.
li. de simplici medicina. unde inquit consistunt ex. iiii. cibis
s. ¶ aqua. ¶ spumosa. seu aerea. sive ignea.
¶ et terrea. ¶ Aqua plegmatica monia continet et puto urine
confortatur. urina itaque ventosa sunt alias calidior. ¶ In

odore autem diuersificantur. quia quoddam sine odore. quoddam cum nutrimento. Aliud uero odore sensibile. malum tamen et capitis dolorem generans. In sapore autem magis diuersificantur uina. Quedam enim sunt dulcia. alia nutribiliora. et uentrem humectantia. uentrem constipant. Propter quod sue proprietatis nocent. Alia sunt acuta quam et durum. Alia uero amara cetero minus calida. In calore quoque uariantur. Nam quoddam est album nimis calidum. Quoddam citrinum magis calidum. quia ut dicit ysaac. omnium rubeorum est penetratiuum. sanguinis colerici generatiuum. et doloris capitis commotiuum. Aliud est rubeum uel rubicundum et illud alio magis est calidum. Tamen quia terrestre et crassum est albo uel citrino non tantum est penetratiuum nec lesiuum. Vinum autem quod in omnibus predictis est temperatum. predictis est laudabile. Nam naturalem calorem confortat per omnia membra. animam recreat. Gaudium et audaciam generat. Virtutes corporis administrat. Colleram rubeam cum suis ... ex chilo dessiccatam reprimit. humectat. Viscosos reprimit et corruptionem impugnat. Appetitum prouocat. Vim digestiuam adiuuat et confortat. Intellectum acuit expellendo spiritus et extra aperit. Ventositatem in corpore dissoluit. albugines oculorum et lippitudines tollit. Eloquentem efficit. Lapides in renibus solidos et uentositates dissipat et educit. Sanationem uulnerum facit. si in debito et quantitate assumatur. Si uero in quantitate et qualitate modum excesserit. non ab uino est remedium uini. sed immo est peius quam uenenum. sicut patet in multis dictis circa que in Tercium genus potus transit et medicinam. sicut est oximel et sirupus. Naturalis potus confert sanitati. quia humores in corpore digerit dicit et expellit. Quia laxat. Quia constipat. Quia infrigidat. remollit et humectat. Sed horum potuum differentias medicis dimittimus.

22 Cibus itaque et potus ad prandium et conuiuium habent ordinari et cetera. In prandiis enim sicut sancta auctoritas siue consuetudo principum conuenire. Sedes et scabella eriguntur. In cenaculo ordinantur. Mense et mensalia disponuntur et ornantur. Hospites cum domino in mense capite capite collocantur. Non prius ad mensam resideant nisi prius manus hospitum abluantur. Secundum filie domine et secundum familie pueri ad mensam combinantur. Coclearia. cultelli. et salsaria primum in mensa ponuntur. Et panes cum potibus mox et fercula adducuntur. Fercula multa et uaria subsequuntur. Dietas et ministri cum diligentia subseruiunt. Se mutuo inuitatores iocunde pariter confabulantur. Viellis quoque et citharis exhilarantes. Iterum uina nec fercula renouantur. Sibi inuicem fercula apposita concedunt et comparantur. Fructus tandem et species subinferuntur. Completo prandio mensalia cum reliquiis deferuntur. Et mense de medio remouentur. Manus abluuntur uino et aqua. Et gratie actiones deo et hospitio persoluuntur. Exhilarationis gratia pocula iterum et iterum offeruntur. Huius in prandio conpletis ad lectulos quietis gratia recipiuntur. uel redeunt ad sua per singulos.

23 Cena dicitur a cenon quod est commune. Ipsa uespertina comestio quoque apud ueteres ut solitum erat in prandio uescitur. et dicitur esse ceplani ne singularitas inuria generat. Sed modo potest dici cena a cenos quod est umbra. quia iam recentes prandia. Quia cenaculi lambla. uel propterea qui ascinos quod est canis potest careri et de canem cuiuslibet unusquisque est suam cenam per se ad manducandum. i. cen. Omnia quod super de conuiuio uel prandio dicta sunt cene conueniunt. Istam tamen cenam multa magnificant et exaltant. Et hoc omnia concurrunt in conuiuio assueti. ut patet. Primum est temporis congruitas. Decet enim cenam fieri tempore congruo. scilicet non nimis tempestiue. nec nimis tarde. Secundum est loci oportunitas quantum ad spatiositatem. amenitatem et etiam securitatem. In spatiosis enim et amenis et securis solent nobiles facere festa. Iste assuetudo dicitur quod festi conuiuium suum in uestibulo horti conuiuii et cetera. Tercium est inuitantis liberalitas. quia ad uultus hylaritatem. Nichil enim ualet cena nisi faciat hospitibus conuiuantibus iubilationem. Hester. i. cum iam luxuria et cetera. Quartum est ciborum multiplicitas. ut qui non uult de uno gustet de alio. Hester. i. in aliis et aliis. Quintum est uinorum et potuum diuersitas. Sicut in Hester. i. dicitur. Vinum quod in mensis et cetera. Sextum est ministrorum urbanitas seu honestas. Hester. i. Preposuit mensis de principibus suis. et cetera. Septimum est consocialitas amicorum et sociorum societas. Hester. i. fecit conuiuium cunctis et cetera. Octauum est cantorum et istriorum et musicorum in cantu et cithara et symphonia non solet cene nobilium celebrari. Luce. xv. et cetera. Nonum est luminarium et cereorum copiositas. Nam in tenebris cenare dedecorosum est. et quia periculosum propter muscas. Et ideo cum candelabris illuminantur. Lucerne lampades et candele necessario accenduntur. Decimum est omnium appositorum delicatositas. Nam in cenis non solent cruda et dura apponi cibaria sicut in prandio. sed potius quedam specialia et leuia et delicatosa cenam cibus apponuntur. maxime in curiis dominorum. XI. est cene diuturnitas. Solent enim homines qui expediti sunt a labore protrahere cenam suam. Cibus enim nimis cito sumptus de nocte nocet. Et ideo moderate est cenandum. Ideo conuiuium assuetum diu durat. per dictus .C. et l. XII. est securitas. quia sine dampno cenandus est quilibet ad cenam inuitandus. In honestum est enim post cenam noluisse oblatum et postulare aliquid ad scolos per solum. XIII. est quietis et soporis suauitas. Post cenam enim est quiescendum. quia tunc sopor est ualde dilectus. Et ideo cum lectu

ebrii et cum cibus fuerit super pinguitudinem impletus ascenditur ut patet [illegible]. Nam dicit quod cum calor sumi cerebrum ingreditur facile dormimus.

22 Sompnus secundum Constantinum est quies animalium virtutum cum intensione naturalium. Nam sensus et motus virtutes in sompno ligantur. virtus vero naturalis tunc temporis confortatur. Et digestiva quae in sompno intenditur et confortatur. Alias vero dicit Augustinus super Genesim ad litteram: Sompnus vero est quaedam insensibilitas naturalis communis corporis et animae passio. Sicut enim sensus corporis et motus animae: ita et sompnus. Nam ut idem dicit sompnus est quaedam immobilitas et quies interiorum sensuum. Quod autem dicit insensibilitas naturalis: dicit ad differentiam eorum quae fiunt contra naturam. ut dicit. quia sompnus est privatio vigiliae sicut tenebrae lucis. quia privatio id quod est secundum naturam: dicitur accidentaliter. Sompnus autem naturam confortat. et est secundum naturam sicut vigilia. Et in sompno delectatur: unde sompnus privatio non est. sed est dispositio naturalis. Alias autem diffinitur sompnus sic. Sompnus est quaedam passio multiplicans mentis cibum et vias sensuum oppilans. naturalem autem confortans. calorem naturalem ab exterioribus ad interiora revocans. In sompno enim interiora calefiunt et exteriora refrigerantur. unde per humiditatem calor ligatur in sompno. et oppilatur organum sensus communis. qui est centrum omnium sensuum particularium. a quo omnes alii sensus particulares exeunt et extenduntur. quasi quaedam lineae a centro ad circumferentiam protenduntur. Illo igitur ligato et oppilato spiritus particulares extendi non possunt ad organa sensuum exteriorum. Hoc autem fecit natura ut animal a motu quo continue agitatur cum semper moveri ipsum sit impossibile. Sompnus autem ut dicit Constantinus in pantegni. Alius est naturalis. Alius innaturalis. de quo non ad praesens. Naturalis vero fit ex humido cibi temperamento et per fumum humidum. et elevatur ad totum corpus ad cerebrum ad sedem sensuum autem ille et collectus [illegible] et replet nervos: et inebriat et ligat eos. Augustinus autem in prologo libri docet quod sompnus aut est ab intrinsecis causis extrinsecis. aut ab humore intra secundum temperato. qui cum resolvitur in fumum petit cerebrum et ibi resolutus distillat frigidus in nervos. ad sedem caliditatis. dicit illa dumtaxat [illegible] calorem cordis et impedit pressuram [illegible] sompnum. Secundum Augustinum enim et secundum [illegible] corporis est principalis operatio sompni. quia in sompno est quaedam calor [illegible] a corde procedit. In sompno autem quiescunt virtutes animales. aliis manentibus scilicet spiritualibus et naturalibus. quod patet per pulsum et inspirationem et digestionem. In sompno autem maxime digestio celebratur. Avicenna autem sic diffinit sompnum. Sompnus vero similiter [illegible] est reductio spiritus ab instrumentis sensuum et motus ad principium eius quo principium utitur ipsorum spirituum in sompno. quia naturalis spiritus redditur cum profunditate ut digerat nutrimentum. ut patet in sompno continuato. Fit enim in eis sompnus profundus propter superfluitatem re-

solutionis spiritus. Nam est dissolutio ad dilatationem illius spiritus profundat ipsum in interioribus. et facit ipsum latere in interioribus. Unde fit spiritus profundior et plenior in ipsis. Et hoc genere sompni dormiunt quos evacuat medicina laxativa. resolutus enim est plurimum de illa spiritus de superfluitatibus. et hic sompnus plurimum confert eis. Redditur enim eos suis virtutibus ut dicit Avicenna. Sic autem dicit Aristoteles [illegible]. Sompnus est causa aliquando sanitatis: et in quibusdam fit sompnus valde levis et exilis. Et patet quod causa naturalis sompni est fumus. in digestionis a corpore resolutus. Calor vero fortis est in capite a parte hominis et coniungit humorem sensibilium qui oppilat et ligant. et quiescat et etiam [illegible]. Actio autem sompni secundum quod duplex variatur. secundum quantitatem et secundum magnitudinem in qua invenitur in corpore. Secundum quantitatem quia si fit nimis acutus et debilis vires corporis minuuntur et refrigerantur. quia fit dissolutio humoris. et per consequens fit extinctio caloris. et ita minuitur calor naturalis minuitur. Si vero fit nimis parvus, et digestio deficit. corpus desiccatur. Si vero fit moderatus ab utroque bene digeritur. corpus impinguatur. calor naturalis augetur. humores temperantur mens clarificatur. Item etiam quantum invenitur actio variatur. Quia si in fuerit multa calor naturalis debilis per sompnum fit maior humoris resolutio quam intus calor naturalis vincatur et extinguitur. Et ideo praecipitur praegnantibus ne dormiat in minutis. ne scilicet per sompnum tanta fiat quod non possit a natura regi. Sed si fuerit cibis repleti. sicut et humores calor per sompnum interius revocatur. cibus digeritur. humores tepidi redditur. corpus humectatur, et calefit. et impinguatur. Recollige igitur utilitatem ex praedictis: quod sompnus calorem naturalem ad interiora revocat. exteriora frigidat. et a sanguine depauperat. Interiora sic calefacit et nutrit. Ac fortificat in prima. et cruda decoquit et maturat. Motus animales et sensibiles reddit et quietat si fuerint in quantitate et quiete temperatus egrotantium alleviat languorem non vincit: sed morbum et languorem cum sanum deminuit. Sed ad sompnum sequitur multo est suspectus ut dicit Constantinus.

In sompno continuatur dormitio voluntas. quia videtur ad dormiendum se deponit. Nam secundum Avicennam. sompnus non est quod in vi sensitiva quietis apparet. Item dormitio habitus. Hoc est quando ad dormiendum se deponit: et velit a sompno surgere ordinat et proponit. Item ponitur dormitio et inertia. Nam virtus dispersa in vigilando aggregatur et coadunatur in corpore dormientis. ut dicit Avicenna. Item dormitio insensibilitas. ut patet ex illa de eis. Frequenter enim contingit quod aliquis ita [illegible] dormit. et in physici est sompni quod vix sentit ad excitandum. et si ubicumque. Item quietis suavitas. Nam dicendo quod est [illegible] fatigatis laboratores et non praesentis obliviscitur. Item dormitio securitas. quia quando dormit: et vobis praesentem non parat 24

fit. Item sine dormitione mutabilitas. quia extra uidetur mo
rbus. et intra uiuus. foris pallidus. et intra rubeus. foris frigidus
et intra calet. foris tamen uirtus efficacior. que in ingruas se dif
fundit. sed intra cor conuertitur se recolligit. Item in dormiente accidit
diuisitas. Sunt enim qui dormiunt palpebris ad inuicem
reductis. et omnia alia animalia sunt acutioris uisus. quia illa
apertis dormiunt oculis et non tectis. sicut dicit aristoteles. Unde et
pisces sunt debilis uisus. et dormientes non claudunt oculos. et sicut dicit
libro iiij. pisces quiescunt in sompno sed modicum. quia subito ex
pergiscuntur et fugiunt. quere supra libro v. de palpebra et de
oculo. Item sompniorum et fantasmatum generatio. Nam in dor
miente per conuersionem uirtutis cum fantasmatibus mittit anime actum
fantasie. quia que foris a sensibus anima uigilante ap
prehendit. sed de ipsis imaginibus et fantasiis ad plenum non di
scernit. Ideo saepe cum euigilauerit que in sompnis uiderit
non agnoscit. Item in dormiente frequenter accidit pollutio. Nam
quia sompnus est naturalis et repletus humoribus et in fluxum corporis
cum commouentur. sicut patet supra in libro aucto. et deinde. et maxime
quia tunc fit clausio. et parum ab impulso sequitur. Nam quia pu
rum est et corpus sitit: tunc corpus uniuntur. quod si in primum est dif
ficile uel culpabilia accidit sequitur. De malo sompno
in natura. quere supra libro vij. de litargia.

26 Vigilia est quedam animalis dispositio. cum dilatandi et effundi spiritus
ad instrumenta sensuum et motus ut eos uiuificet. Unde uigilia
non est aliud nisi per organa sensuum et motuum diffusio actiue
uirtutis in corpore peragendas actiones. Differt autem uigilia ab
in sompno quod est superfluum in uigiliis procedens ex egritudine ab
dominio a natura sua a re naturali. et id quod est. Item quandoque est ab
a siccitate complexionis. Item quandoque propter igneum spiritum semper mouetur
ad exteriora et sic anima non quiescit. Item quandoque est propter ma
la materias ledentes cerebrum sicut accidit in dispositione ad fre
nesim et ad maniam. Item quandoque est propter uaporem malum
perturbantem cerebrum et eius procedit sicut accidit in dispositione ad
melius. Item quandoque est ex uiscositate humoris in cerebro existentis
ut patet in litargicis. Item quandoque est ex doloris alicuius collectione spiri
tus. et uitalis non patitur spiritum quiescere. Item quandoque est in cu
malitia rigoris et multitudo repletionis opprimentis spiritus
animales. et quiescere non permittit. ut patet in uiis et remotis igni
fumi uel acutis pungentes. nuces sensibiles et leues eos
quiescere non permittunt. Et tales saepe ad mortem uel furo
rem disponunt. nisi ab arte uel natura ad dormiendum actus
inducant. Item uigilie autem naturales restringunt interius sed
quia calorem excitant ad exteriora. et ideo calefaciunt et desic
cant corpus. Si uero modum excesserit calorem augmentant
uel attenuant et desiccant. Oculos et palpebras nimis
grauant. uisum extenuant et debilitant. Dolorem capitis ge
nerant et totum corpus debilitant. Item moderate autem cerebrum calefa
ciunt et humectant. quia calor et humiditas peruenit exterius.
Quando si immoderate sunt quod uehementi motu spiritum calle
faciunt et desiccant. et inde ac etiam consumunt et naturam ledunt
ut dicit constantinus. Conueniunt ergo uigilie moderate. Laborantibus.
ut mercedem augeant. et acquirant. Expectantibus: ut dominum
uenientem gaudenter recipiant. Medicinas sumentibus: ut
se leuent. Egrotantibus et maxime litargicis ut eos paulatim.
Iuuantibus: ne dietam dominus negligant. Gregem
pascentibus: ut dampnum a lupis et aliis hostibus non inci
piant. Orantibus: ut corona promissa uigilantibus non a
dormientibus. quando est diu dilatata.

2A Sompnus quod dicuntur et sol a similitudine generantur
decem modis in primum. Dicitur autem similitudines modis. ut
dicit gregorius et macrobius. de sompnio scipionis. Nam propter collectionem
mentis quam habet anima a creatore. alias dispositiones et pas
siones que oriuntur a corpore per quandam applicationem earum
ad animam resultant in ipsa mente. Et ideo mens solum sompni
talium rerum imagines intuetur. quales solum uigilando aliquas
exprimit. Sicut et sompniant bruta animalia. Item ut dicit arist.
libro iiij. Qua causa sompniant. Ad id patet ex superioribus. Si
hic causa. quod patet ex sensibus. Et talia sompnia contingunt
ex nimia imaginatione. quandoque ex precedenti forti imaginatione
seu cogitatione. Unde augustinus super genesim libro xij. sicut eadem
quoque species uisionis spiritualis diuersis sic sunt quia omnes corpora in
nitur. carnalis et animalis uiuit ipsius. Unde in mundum non facit
in intellectus: animalium rerum imagines in se repletet
Item ut dicit idem. In sompnio rerum et corporum. uidemus non tales
non ipsas res. sed imagines rerum quas sompniando uidemus
nominibus nuncupamus. Et quod rerum est per sola similitudinem
eas exprimimus. Vigilando uero rerum formas sensu comprehe
dimus. sed corporis rerum imagines intuemur. Item Sompnia autem
alia uera. alia falsa. Item alia turbida. Item alia sunt pre
uisibilia. Item Que autem sunt uana. Item alia sunt inuoluta figu
ris figuratiuis significationibus et obscuris inuoluta. ut patet
in sompnio pharaonis. Tales autem explicatio hinc. Item alia
in animo dominus per diuinam inspirationem. Item alia per angelicam
ad ministerium. ut patet in iacob qui uidit in sompnis
angelos purpureos. et dicit ante deo. tolle signos. et cetera.
Gn. xx. Item alia per malorum spirituum illusionem. ut patet in
phantasticis. et sic prophetis. et arreptitis. Unde dicit augustinus
libro. cum spiritus hominis in hac uita sompnium habitat assumit aut rapitur.
Non est dubitandum illas imagines rerum uisas esse aliqua que
possit uidere. sed est miraculum. Consules autem imaginem aliquam
operatur angelus sathane. quo tamen significat in angelum lucis
Ut cum illi in manifesto laus educatur sic seducat ad sui

sed quia huiusmodi somnia fiunt per revelationem inducendo so-
bria intellectus. quia divinus per gratiam est ad invicem. Som-
nus itaque non est species aut sensus adhibendi. Unde
semper respuendi: cum alia contra hec de futuris divina
per somnia precaveant. Somnia itaque in diversa causantur.
Alia ex repletione. ut sanguinei somniant levia.
melancolici turbida. Colerici ignea. Flegmatici pluvias
nives aquatica et cetera huiusmodi. Que unicuique convenit comple-
xioni. secundum et cetera. ut dicit Constantinus. Alia ex appetitu
et affectione. ut famelicus somniat de cibo. Siticulosus
de potu et de aliis. Quanto autem vel plus somniat
bibere vel comedere, tanto expergiscitur vehementius appetens
si repletus vel inanis. Alia ex vehementi studio et
anime circa aliquid applicatione. ut avarus semper som-
niat aurum. semper videre quod computet pecunias. vel quod
augeat vel diminuat argentum suum. Alia ex
celebri perturbatione. ut patet in dispositis ad frenesim
et maniam. quia multa somniant et imaginantur. Secundum
quod est naturam, cellulam fantasticam inficiente vel immu-
tante. ipsa somnia immutantur. Alia ex signis celestibus.
Cum enim dicitur corruptum sanguinem somniare et videre per
loca immunda corruptiones, humores et fetores. Alia ex
aeris immutatione. Aer enim ad mutationem dispositus
est. immutat corpus ad eandem immutationem. Unde fumus
resolutus novas facit in cerebro impressiones. que sunt causa
variorum et dissimilium somniorum. Alia ex etatis
alteratione. Infantes enim non somniant. Unde Aristoteles libro iiii.
hoc inquit videmus in omnibus animalibus frequenter somniare. Pueri
non somniant ante v. annos. Et sequitur. Invenimus etiam viros
et mulieres qui non somniaverunt, et quidam eorum somni-
averunt postquam venerunt ad senectutem. et per hoc mutatio cor-
poris debetur eis et magis et immutationes. et cetera.

8 Exercitium autem conservativum est necessarium. ut dicit Constantinus.
Est autem exercitium duplex. Aliud est animale. Aliud corporale.
Animale: sicut studium, vigilia, ira, leticia, sollicitudo et
cetera. Que omnia sunt in potentia: multum faciunt ad motum
anime salutare. sicut ipse dicit de accidentibus anime
viii. libro. et corporale corporale. medium est inter debile et forte
magnum et parvum. velox et tardum. quod si non semper ad-
dit in mediocritate vel similiter. In corporale enim quod vim cor-
poris excitat. et si multum excedit, in suo principio calefacit et
desiccat. et si multum ... per fricationem dissolu-
tionem et spiritus evaporationem infrigidat et desiccat.
Dicitur autem conservativum quia motus exercitium Calorem natu-
ralem excitat. Superflua dissolvit. membra in-
durat. et eis soliditatem tribuit. In corporale vero exercitium

est universale. Aliud particulare. Universale est
quod omnia membra movet. ut sedere, currere, ambulare, et huiusmodi.
Particulare vero est in quo membra quiescunt. et quedam moventur.
ut luere, scribere et similia. Et autem varia exercitia corporis
variantur secundum varia officia et artificia, que calefaciunt
et desiccant. sicut artes fabriles. Nam aer et ignis nature
inspiratur cum sit calidus et siccus: corpus desiccant et calefa-
ciunt. Alia vero piscatorum corpus infrigidant et humectant.
Exercitium vero particulare aliud est forte, aliud debile, aliud
mediocre. In exercitatione hec sunt consideranda. scilicet quan-
titas. Qualitas. Tempus. Locus. Quantitas ut non
sit nimis intensa. vel nimis remissa. Et qualitas
ne nimis velox, vel nimis tarda. sed mediocris
utile est et laudandum. Tempus: quod mane valet ad sani-
tatem. ut superfluitates lubrice facte et resolute per exerci-
tium evacuentur. nec ibi supervenientes corrumpant.
Post cibum vero corrumpat intus digestionem ad ciborum
decoctionem. cum in illis fuerit repletum. nimium vero non
est bonum. quia post cibum calefactionem cum exercitio de motu
attendendus est locus. qui alius est aquosus. et infrigidat.
et humectat. ut locus piscatorum. Alius vero siccus et ne-
morosus. ut locus venatorum et collis. qui est de calefac-
tione laboris dissolvit. ac desiccat. et sic de aliis. Et
unde quidam sapiens metrice. ad quod exercitium laboris
esset necessarium: querit in hec verba. Homo nascitur ad laborem. In
mane vite est custodia. Dormientis nature Somnus
Sepulti caloris luma. Confluentis corruptio. Vi-
tiorum fuga. Cupidorum mors. Languoris medela. Cor-
poris. Iuventutis decorum. Adolescentie disciplina.
Senectutis gaudium. Salutis ad utroque. Fluctus
omnium malorum est emula. Otium inimica. Ille ne-
que solus ab exercitio se abstinet et labore: quod feli-
citatis gaudio uti(?) cum . Unde premissa gravis est
in sermone ... otiosus. non exercitio ulla ubi. Pa-
ne otiosa non comedit. per laboris exercitium. In fine
sermonis tamen: labor ipse venenum contemplationis otium di-
cens maria per contemplationis otium minime sine ali-
orum malignum nimium compunctam: quam ipse viribus ...
dat. quoniam est panem illa otiosa comedit. quia pa-
ne utitur plena alius pane frangit. panem si
quidem frangit quam orationis patrimonio. contemplationis exem-
plo. pre eruditionis illos. cives et fidelitates.
initia resolvet atque pascit. Maria quoque
oratione fruitur, contemplatione ad te aliter ... [illegible]

Quies est cessatio | mentis. pane frig. et cetera. 9
ab exercitio et labore. Sicut est necessaria est ad non ...

nationem excitatur, sic et quies. Nam quies finis est et conservatio motus et laboris. Sine quiete enim non est durabile. Quia quod caret alterna requie durabile non est. Unde celum quod maxime est mobile suo motu tendit ad quietem. Similiter sol, luna, sidera, ignis, aer, aqua et omnia alia que secundum naturam sunt mobilia tendunt naturaliter ad quietem. Unde dicit Augustinus: Quies autem naturaliter habet in desiderio nostro ad centrum. Et ideo facile est nobis ipsis aggravatis et coadunatis perveniunt in loco suo. Et ideo omnia que sunt ordinata secundum naturam ad quietem nobiliora iudicantur et digniora quando sunt naturaliter in quiete quam quando sunt in motu. Sicut et finis dignior est hiis que sunt ad finem. Quies autem prout opponitur excitationi, prout motus consideratur quo ad essentiam, est triplex, eciam: Alia est spiritualis. Alia corporalis. Quarum utraque si fuerit non commensurata, est salutifera anime et corporis, et sanitatis hominis conservativa. Si autem non, est contra. Est quies alia que est nimia, et hec est malorum humorum generativa, nutritiva, multiplicativa, corruptionis inductiva. Nam aqua quando nimis quiescit putrescit. Similiter ferrum et quodlibet metallum rubiginatur nisi debito usui tradatur. Alia est nimis parva, et hec similiter nociva. Quia naturam lassatam non recreat, debilitatam non reparat. Mediocris autem inter hec est laudabilis. Nam calorem naturalem confortat, sensum recreat, digestionem emendat, corpus mediocriter purgat. Et hec quo ad quietem. Alia est vana, et hec est laudanda si non nimia. Alia non vana, ut in febribus, et hec minus laudabilis est, sicut predicetur. Incipit liber vii.

Postquam completum auxiliante deo tractatum de rerum proprietatibus que secundum naturam proficiunt et conservant, dicendum est de hiis que contra naturam sibi accidunt, que ipsam destruunt et corrumpunt. Tria enim sunt que naturam ledunt, scilicet causa morbi, ipse morbus, et accidens sequens morbum. Causa morbi est id unde provenit mala et innaturalis in corpore dispositio, sicut est mala complexio, nimia repletio vel inanitio, virtutis defectus, quantitatis alteratio et continuitatis dissolutio. Omnia enim ista causa vel occasio morborum sunt. Morbus autem secundum Galienum est id ex quo accidit operationem corporis lesionem vel nocumentum esse, sicut est febris, apostema et cetera. Accidens est sequens, ad istam dispositionem inductam in corpore passionem, sive sit contra naturam sive non, ut dolor capitis in cephalea, sive non sit contra naturam, sicut in pleumonia rubor acutus in maxilla. Bona autem corporis dispositio dicitur sanitas, per quam corpus hominis in sua complexione et compositione consistit, ut suas libere et perfecte peragat actiones. Ab hac recepturus si fuerit naturalia lapsa, in eas inducitur in egritudinem et morbum. Nam ex distemperantia et inequalitate humorum

accidit morbus consimilis, ut est febris, ydropisis et huiusmodi. Ex mala vero dispositione membrorum in compositione accidit morbus officialis, ut in oculo obtalmia, vel in manu arthetica. Ex mala vero dispositione utriusque provenit morbus universalis, sicut est elephancia sive lepra. Omnis ergo morbus aut est consimilis, quando humores et membra consimilia inficiuntur, ut febris et huiusmodi. Aut est officialis, quando membra officialia impedit. Vel est universalis, qui naturam intrinsecus et extrinsecus destruit et corrumpit.

De istis itaque infirmitatibus in speciali est dicendum, de earum causis et accidentibus et signis et remediis, aliqua que sunt in actoribus, non quidem de omnibus, sed solum de hiis que in divina scriptura generaliter exprimuntur. Et ideo de ordine procedendi non est curandum.

Primo ergo de passionibus capitis est inchoandum, ysa. i. Omne caput languidum et cetera. Dolor capitis, ut dicit Constantinus, cephalea dicitur et provenit duobus modis. Aut ab exterioribus, aut ex percussione, vel ex calido aere dissolvente, vel ex frigido aere constringente. Secundo modo ab interiori provenit, vel ex causa propinqua, vel ex remota propinqua, quando aliunde quam ex capite non provenit. Aut provenit ex causa remota, ut a stomaco, et non sic dolor ex causa propinqua. Vel ex vitio solius qualitatis, ut magis frigiditatis vel caloris. Aut ex vitio humorum, utpote sanguinis, fleumatis et cetera. Quando dolor si sit intercollatus, nunc veniens nunc recedens, signum est quod est a stomaco, ut dicit Constantinus. Si dolor est in capite nulla causa exterius veniente, accidit humores generare stomachum. Si vero est sine intermissione, est ex humoribus. Si ex sanguine, calor est, pruritus in capite, gravitatem in fronte, quia anterior pars capitis sedes est sanguinis. Oculi rubescunt, facies et vene sunt plene. Si vero ex fumis colericis, calor sentitur in naribus, siccitas in lingua, vigilie et sitis non desunt. Magis in dextra sentitur dolor quam in sinistra, quia in colera sedes est. Facies cum oculis est citrina. Amaritudo sentitur in ore. Si vero ex melancolia, in sinistra parte est dolor, interior cum frigore, vigiliis, gravitate. Facies est livida vel coloris oculi consimili, siccitas oris, acetositas. Si vero fuerit ex fleumate, sequitur dolor gravativus, per os et nares erit superfluitas, et quando cum tussi et gravi spiritus refectione, et querela. Facies pallida et subtumida. Oculi lippitudinis tumor in superciliis. Dolor a parte posteriori maior est, sicut est fleumatis, ut dicit Constantinus in Pantegni. Nota ergo quod caput dividitur in iiij partes. Flemma solum in fronte dominatur, colera autem in dextra, melancolia in sinistra. Flemma vero in occipitio dominatur. Istis et aliis modis pluribus accidit dolor capitis, sicut ex autem sensus vini et fumi pungitivus, pertransiunt cerebrum et gravius infert capitis passionem. Huc usque Constantinus.

2 Patitur autem caput dolorem quendam in colore. qui a physicis
ut dicit G. vocatur emigranea. et hic dolor secundum G.
molestissimus est. Sentitur enim in capite quasi malleantium
et percussio. non solum propter partem passionis, sed vocem. non solum vel splendorem.
Et hic dolor est ex fumis collectis, et calidis acutis
ventosis. Et ideo sentitur punctura, arsura, et tinnitus.
Patitur etiam caput specialiter in cute exteriori pustulas et scabiem
saniem ad modum mellis emanantem. Et ideo talis scabies
a quibusdam vocatur favus. Sunt enim pustule modica
foramina. ex quibus vermes egrediuntur. que fiunt et procedunt ex
humore vitioso et viscoso usque ad cutis capitis superficiem
pungente et ulcerante. ¶ Item patitur caput quandam pu
eris familiarem passionem. que vocatur squama. Nota autem a
diversis tinea. eo quod ad modum tinee superiorem cutis
capitis corrodit et ... et quasi inseparabiliter tenet eam. Ta
lis est passio puerorum in capite generans in modicum.
De quo post scarificationem quedam spume dilabuntur. Hec
passio sepe evenit infantibus propter habundantiam sanguinis
et mollitiem ipsius cutis, et habundantiam cibi amplioris.
Huius ut dicit G. cibus subtrahimus. tunc humore in
cano sublato. unguenta et alia remedia adhi
bentur. Summum autem lactentibus dicit idem G. esse remedium
ut capitis vertex rasus in auriculis venis scarificetur
habeat. et extrahatur super locum doloris calidus vel unguentum. quia
poros caliditate sua et subtilitate aperit. et subtiliando
naturam dividit et consumit. Et quia capillorum radices illa
squamositas adherere consueverunt. sanari de facili non
potest. nisi radicitus de capite subtrahatur. Que passi
o si inveterata fuerit: illius vix sanatur. Vix et
tinea sanata sic restituitur quin semper postea in capite
vestigium relinquatur. ¶ Item patitur caput exterius defectum
proprium in ornatu. quando vel capilli capitis defluunt
vel canescunt. sicut supra li. v. dictum est de capillis. que
requirere diligenter. ¶ Item patitur caput in suis capillis quandam
corrosionem. et in vertice que medici vocant furfuraciam.
Nam aliquotiens quedam squame generantur furfuribus similes
oriuntur iuxta radices capillorum in capite. Et hec
vel ex vitio debili vel ex vitio fumi egredientis a
capite ad nutrimentum capillorum. sed hoc in mundificatione mediante
vel ablutionibus et medicinis diligenter est adhibendum.
sic et pediculi furfures. et qui generantur in humido quibusdam
... medicis fuit de regimine capitis a morbis
capitis passionibus supradictis. sic secundum Constantinum subvenit.
¶ Si accidit dolor ex humoris vitio sive ex sanguine. vel alterius
humoris repletione. sanguis de cephalica extrahimus
debitis et congruis medicinis corpus mundificamus,

post prius si vigilias multum fuerit: nocivum purgamus cum convenienti
medicina educamus. mundificato corpore. caput mane et vespere
aqua tepida perfundimus. ut pori aperiantur. et fumi facilius e
vaporent. ¶ Si dolor sit ex posteriori: venam latam in fronte aperi
mus et sanguinem extrahimus. et prodest. ut dicit G. vel tibiam in
flatus scarificamus. et sic humores et fumi. et species qui causa sunt do
loris a capite ad inferiores partes revocantur. ¶ Si vero ex
anteriori dolet: fluxum sanguinis a naribus provocamus. Et si fuerit
humor calidus et colericus: frigidis et cetera medicinis. et post
nares. et venas pulsatiles aqua rosacea cum lacte mulieris
et malvis nutrientis in unguentum et sompnum provocamus.
¶ Si vero materia fuerit frigida et viscosa in stomaco ex fluxu
posita. cum electuario colatis nocivas purgare.
Si in fundo sedeat cum eam educimus medicinis. fomentis medi
camentis utimur calidis et unguentis. dietam medicinalem calidam
adhibemus. et sic contraria contrariis curamus. ¶ Si vero fuerit do
lor capitis sine humoris vitio excessu aliquo aliquali. tem
perantes non indiget purgatione. sed potius alteratione. Qualitatibus
contrariis adhibemus contrarias qualitates. ¶ Si vero fuerit
dolor ex nimia cibi vel potus repletione. sicut accidit in
multis crapulatis: optimum remedium est aqua calida bibere
in maxima quantitate. et tunc medicina mora interposita: vo
mitum provocare. Fortioribus autem uti medicinis vel reduci
re ad materiam quam sapientis industrie committendum.

3 [I]udit. viij. venerit estus super caput manasse et mo
rtuus. et cetera. Sed accidit violentis motus manasse: et
in medio fluxu reumatis a capite ad inferiora defluentis
ex violentia estus et caloris huius capitis dis
solventis, ut tangitur ibi. Talis est fluxus a medicis dicitur
catarrus. et fit in capite multis de causis. ¶ quandoque ex calido
fluxum dissolventis. ¶ quandoque ex frigido cerebrum constrin
gente et partes liquidiores educente. ¶ quandoque ex habundantia
humorum propter continentiam effluentium ex interiori calore dis
solvente. vel ex frigido comprimente. vel exprimente. aliquando aliquando
ex humido lubrificante. ¶ quandoque ex humore liquido. et flu
xibilitate se se diffundente. ¶ quandoque ex debilitate virtutis
retentive. ¶ Fluxus autem proveniens ex humorum nimia ha
bundantia: talia sunt signa. Gravitudo capitis frontis est reple
ta. facies est subtumida. Oculorum eminentia redundant
oris et narium habundantia. ex capitis gravitate caloris
dissolventis. Hec sunt signa. color faciei rubeus. cum ru
bore venarum maxime in oculis. lacrimarum caliditas mo
dica oculos. et calefaciunt ipsum cutem. calor sentitur
in pulsu frigiditas constringens. Huius contrarium sunt signa.
Color faciei est pallidus. lacrime frigide. frigus si confluit
per multitudinem defluunt. ab ore et naribus et cetera fluunt

sine colerici distillatione. Si igitur fluxus fuerit in calido, calidis per fluxum educitur, maxime si ad spiritualia fiat fluxus, et phlegmatis fluidi constrictione. Si autem fuerit fluxus frigidus et humidus, maxime valent in genere calida et sicca, confortativa humoris et consumptiva, sicut laudanum, thus, storax, castoreum. Si autem fuerit fluxus calidus, restringatur per frigida confortativa, per rosas in aqua pluviali decoctas et sic fumigatione, et per pulverem rosarum ad foramina narium applicatione. Attendendum est autem quod quamdiu catarrus est in vehementia fluxus, nullum epithima est apponendum, nullum vomitum adhibendum, quia maior fieret dissolutio, ut dicit Constantinus. Nec aqua debet capiti infundi, nisi forte aqua rosacea vel salicis, si caliditas est in causa.

De frenesi. xxviii. Percutitur etiam furore, amentia et similibus, et est furorem quem vocant frenesim quam sic describit Constantinus. Frenesis inquit est calidum apostema in quibusdam cerebri pelliculis, quam sequuntur vigilie et alienationes. Unde a frenibus, id est pelliculis cerebrum obvolventibus, frenesis dicitur. Accidit autem duobus modis. Vel ex colera rubea per calorem et febrilem elevatam, que furiosa effecta impetit superius per venas, nervos et arterias, et colligitur ad caput et sic fit vera frenesis. Vel fit ex fumo a corde ad cerebrum ascendente per turbiditatem et fit parafrenesis non vera. Patitur freneticus tribulationem ac ardentiam, scilicet sitim nimiam, siccitatem lingue, nigredinem et asperitatem, molestiam et angustiam nimiam. Sic cor per defectum spiritus. Et mutationem coloris urine vel in nigrum vel in [illegible]. Si fit ex rubea, si sanguis citrina, si colera est in causa. Accidit autem hec passio calidis et siccis in tempore estivo. Et hec omnia colere comparantur. Parafrenesis autem que generatur ex aliorum membrorum colligantia, ut ex capite, stomacho vel matrice, his membris in statum pristinum redeuntibus redit cerebrum, et parafrenesis tunc cessat. Sed cum apostema sit in ipso cerebro, tunc frenesis pessima est et molestissima et periculosissima. Signa vero frenesis sunt urine discoloratio, mala febris in continua vigilia, instantia. Oculorum mobilitas et extensio dissoluta. Manuum projectio. Capitis commotio. Dentium stridor. Et agitatio. Semper volunt surgere a lecto. Modo cantant, modo ridet, modo plorant. Se exsolvere et mederi [illegible]. Vigilant, mordent et lacerant. Raro silent, multum clamant. Hi periculose egrotant, et cum se egrotare tunc ignorant. Cito ergo huic subveniendum est, ne pereat, et hoc tali modo quantum in medico. Dieta debet esse remissa, scilicet mica panis que in aqua pluries est abluta. Medicina est: in principio caput infirmi abradatur et cum tepido aceto abluatur. In loco obscuro bene teneatur et ligetur. Omnibus vultus et picture coram eo non ostendantur, ne insaniat. Silentium circumstantibus indicatur. Omnis [illegible] ibis

In principio de medicina. Vena frontis minuatur in quantum potest. Testa ovi capitis [illegible] an omnia in principio si virtus et etas permisit de cephalica minuatur. Medicina est [illegible] et colla extinguenda. Super omnia unguentis et fomentis soporiferis curetur, cum pulmone porcino et pecudis caput [illegible] sepius cataplasmetur. Tympora et frons cum succo lactuce et papaveris liniatur. Si hiis omnibus exhibitis adhuc perseverat insania per iii dies cum insompnietate et urine dissolutione: non convalescet spes humana. Si vero incipiat colorari et mala signa minui, sperandum est.

Amentia idem est quod mania. Est autem mania secundum platearium infectio anterioris cellule capitis cum privatione ymaginationis. Sicut melancolia est infectio medie celle capitis cum privatione rationis, ut dicit Constantinus in libro de melancolia. Melancolia inquit est suspectio dominans anime, quam timor et tristitia inducunt et deserunt passionem. Iste tamen differunt, quia in mania principaliter leditur ymaginatio. In melancolia vero ratio. Et generantur hee passiones. Aliquando ex cibis melancolicis. Aliquando ex potatione fortis vini. Aliquando ex urentis humoris. Aliquando ex anime passionibus, scilicet sollicitudine, tristitia, nimio studio et timore. Aliquando ex morsu rabidi canis sive alterius animalis venenosi. Aliquando ex corruptione aeris pestilentiali et infecti. Aliquando ex malitia humoris corrupti dominantis in corpore hominis ad talem inclinationem spiritus. Secundum autem diversas causas diversa sunt signa. Alii quidem clamant, saltant, se et alios vulnerant et in latebris latitant, de quorum dispositione [illegible] super historia est li. v. ubi agitur de cerebri passione. Horum medicina est ut ligentur ne a se vel aliena cesset lesio, maxime sunt tales recreandi et a sollicitudine et timoris causa [illegible] amovendi et instrumentis musicis letificandi, medicina exhibenda, et tandem si purgationes et electuaria non sufficiant: arte cyrurgia sunt curandi.

De stupore. Peractis de amentia: alia lecta. Stupor. Et vocatur stupor mentis secundum Constantinum, quod est occultatio rationis que est cum sopitis cellis clauditur, qui per defectum spiritus animalis non iudicat de visis sensibilibus nec discernit, sicut passi fuerunt Sodomite in foribus loth, sicut dicit glo. gen. xix. [illegible] Hic stupor secundum Constantinum fit duobus modis. Quia vel accidit ex perturbatione rationis non advertentis. Vel fit ex fluxu humoris vias spiritus impedientis in cerebro ut patet in ebriosis. Vel ex nimia frigiditate aeris [illegible] sensibiles comprimentis, ut patet quando congelantur in glacie vel nive. Fit etiam ex toto cerebri oppilatione, ut patet in appoplecticis et in litargicis hoc videmus. Stupor etiam dicitur membrorum rigor [illegible] qui pergere membra [illegible] et dormire. Alius autem dicitur stupor per [illegible].

quidem continuo est semper de re noua et cetera. Stuporem autem
puto hic accipi esse quandam soporationem. quae est quaedam dispositio.
saepe ad manias et frenesim. et maxime ad litargiam
quae est apostema in posteriori cellula capitis generatum. Et dicitur a
lethes quod est obliuio. eo quod obliuionem inducit. Fit
autem frequenter ex flate in senibus et in hyeme. Per se autem numquam
puenit. sed saepe accidit ex praecedenti aliqua egritudine. Nam
in quibusdam egritudinibus enumeratis febris acute flebina a
locis consuetis rapitur ad cerebrum et in posteriori cellula re-
colligitur inde conformatur. et generatur apostema. cuius signa sunt
febris continua. urina discolorata et spissa. Oppressio odoris
sensus soporis. Eger uocatus uix respondet. et si respondet re-
sponsio est aliena. Supinus iacet. et si sit lateri ad latus
uoluitur. ipso inuito iterum supinatur. In extremis nobilibus in
frigidatur. ¶ Horum remedium est. ut ponatur in loco luci-
do et clamatur. Loquatur et disputetur. assit garrulitas. pro
pilorum et barbe trahatur uehementer. et etiam per capillos. fiat
et aqua frigida super perfundatur. pedes in sero constringantur.
fumus fetidus in naribus apponatur. ut cornu capre exusti
et huiusmodi. Omnia sunt omnia adiuuent et apponantur. Sternutatio pro
uocetur. Caput abradatur. fricetur et aspergatur de synapi
et similibus fortiter. Sternutatio in hac causa optimum signum est.
Si non sternutatio prosequatur et tremor cum motu
brachij. et frequens creatur non seruenit: mortale est. Et
est notandum quod saepe frenesis fiat litargia: pessimum est. Si
non est bonum. De litargico quo in frenesim moueatur.
Hec omnia extracta de platearia et constantino.

Vnde dr litargia

Λ 9 ¶ Vertigo ut dicit Constantinus in pantegni. li. vij. Vertigo secundum quod
est quae retenta uisu. id est sicut sensus oculorum quia
omnia subito uidentur uoluentia et tenebrosa. Cum autem
est nimia humoris habundantia. cum uentositate mixta. Nam hu-
midi humores mouentur in capite uentositate sumuntur. de corde su-
de sic ad sedem et ad cerebrum. Sit passio in solo sit
cerebro: sentit patiens grauitatem in capite. Sonitum in au-
dibus. Consumptio in odoratu. Et talis uertigo de facili non
dimittitur. Si non est ex stomacho: patiens sentit abstractionem in
ore stomachi cum dolore. Sed talis uertigo recte per interpellatione
quando scilicet fumo. cum uertigo manet. quia si non alter
esse dimittitur. Horum remedium est modus pugnatiua et sto
maca. sed non impediatur. pedes in calidam in qua sic sint
diu uinum absinthium cum dissoluatur. et etiam ab in alijs
calidis et aromaticis unctione et leni peruncte. quod multum ualet.

8 ¶ Vigilia et sopor. quae est quaedam cerebri passio quae opponitur
litargie. Prouenit est hec passio ex nimio motu
cerebri et siccitate tibie rubee. cum nigra. ex capitis calore
et humoribus nimis salsis. Et illi cerebri nascitur uigil

in ordine. Sed eam angustie: et quaerit calor. sine detineat
sollicitudine. et alienationes mentis. Infirmitates suspi-
rium. Corpus debilitatur. et deficit. uirtus digestiua corrumpi-
tur et talibus completio immutatur. Palpebre et facies in
tumescunt. Et pellis pallidas in cute generans. Huic
autem necessario medicandum est. Horum facies et tempora cum
sopilibus inungitur. Lacte mulierum sopitus quae pueri
dormit. Cortices arborum resolutis. de uigilijs quae supra

9 ¶ Epilepsia secundum Constantinum. li. vij.
caduce a et alijs auctoribus. epilepsia nuncupa
tur. Et hic morbus ab antiquis uocatur uirilibus. Est autem
epilepsia ut dicit Ioannitius. humor hiud. quo uenit cerebri non
fit opilatio. prohibens animas. id est spiritus animale ab eorum
actione sua. quo ualet ab illo humore ex opilauit ce-
rebro uia sua. ¶ Dicitur autem hec infirmitas in greco ye
rinoson. id est sacra passio. quia sacram partem corporis occupat
scilicet caput. Dicitur autem herculis. quia hec passio fortis est. ut her-
cules. Dicitur et morbus caducus ab effectu. quia opilatis
neruis. membra quae sunt in illa situm a regimine spiritu
depauperantur et cadunt. et ideo homines in hac passione
cadere compelluntur. ¶ Est autem epilepsia a proprie uocata. locale
est et uniuersalis. quia ex membro nascitur et est cum ulcera.
¶ Inter autem differt quia apoplexia omnes uentriculos cerebri est
complectens cum priuatione omnis. et dimittitur sensus et motus. Epilep-
sia non in omnibus sed posteriori uentriculorum cerebri est in speciali. Dicitur
autem ab epi quod est super. et lensis quod est lesio. quia superior
principue est lesiua. Dicitur et morbus puerilis quoniam pueris se-
pe accidit. Patiens autem morbum istum: subito cadit.
Ob tortis oculis et faciem est tremore diuersis. et toto corpore
extenditur. et similiter. Ore spumatur. et plerumque sit ut
urinam emittunt. Vocatur autem mediane epilepsia. apoplexia
puerilis. quia secundum omnibus causis ut dicit Constantinus. quia uenit ex hu-
moribus flauciis uel ex melancolia nascentibus in tota cerebri
uel ex uento sine fumo et spissa cerebro. uel aliter nisi dicitur
de se. ¶ Fit et ab humoribus et nascitur in illo membro
fumus ad sedem et ad cerebrum. Et cum igitur uenit animalis spiritus
opilatur et morbus accidere praecedit. Et ex passio ut
dicit Constantinus ex semicis terminata. uel dicit Galienus epileptici magis
quando crescente luna uexantur sicut magis. Sed et humidi cre-
scente luna habet in cerebro. Quia uero decrescente
decrescente luna: frigidius est. Sed tamen parum humidum est.
¶ Epilepsia autem tres sunt species. sed amplius locorum spe-
cierum sunt. scilicet ¶ Epilepsia autem in capite ex non existit
in cerebro. ¶ Analepsia uero fit. ex humore existente in sto-
macho. Sed in alius et arteriis ipsius fit. et per quas mali
deriuantur ad suffumigantes rapta ad cerebrum. ¶ Catalepsia

fit ex multis causis exterius et exterminantibus. ut in maleficiis et per
odibus quibus sepius qui sic signos denotauit. Vnde catholenciam
morbum suum pertimuit. Sedium est (excepcio) quedam
qui facit alium uel motum eius ex manu super ad sec et ere.
et sepe per concussionem excitatum. preseruatur a casu. et
ne cadat. G. illud sepe sedibus. que sunt calorum cele
stium. in nocte ab incolis pellis super. ad superiora.
Analencia autem ex repletione stomachi laborant. et ma
xime in digestione ciborum euacuatione. et absolutione
febrium et casum suum preseruatur. Epilencia autem ut plu
rimum. sed contra capitis grauedine laborat. Fiunt
autem hee passiones quedam ex sanguine. sed sepius flegmate. sepius
ex melancolia. et omnes iste per propria signa cognoscuntur.
maxime per coloris euidentiam. sanguinem et flegma et melan
colia per faciem rubeam uel pallidam. seu liuidam. per etatem
per regionem. per dietam. Si autem fuerit ex malicia in
defectu lune ledit maxime. et infestat. Si uero ex sanguine
uel ex flegmate in plenilunio maxime se ostendit. Hee pas
siones sunt maxime adherentes et eas curare difficile est.
Confert tamen eis et medicina et dieta. Oportet ut
a nociuis abstineant cibis. et a coitu. et au
rium (?) nimia frequentatione. quia in talibus eius solet eorum citius
accessio occupare. Bonis cibariis et leuis utantur.
et tempore. plus de mane. quam autem in de uespere
comedant. uinum temperate bibant secundum medicinam. pur
gentur secundum huiusmodi passionis exigenciam. Experimentum pla
tonis contra epilenciam. tres calidas guttas esse per sacrificatas. a san
guinis extendendis. et cum ouis corui in fine accessionis
patiens offendatur. Dicitur quod oua corui multum confert. Si
militer dicitur peonia portatum et potatum multum conferre. Ide
confirmat quod G. eius. Diascorides dicit coagulum leporis
bibitum. eos iuuare. epilenticos. quia prohibet ne humor
dissoluatur. Qui ad secretum opilat cerebrum. Dicit quod
quod epatem asininum assatum confert si comedatur. Caprio
nus si uideat epilepsi, mouet epilepsiam. Multa alia dicit
conferre experimenta: de quibus nichil ad presens.

10 De sternutacione. Cap. xi. Sternutacio ut dicit G.
est uiolentam cerebri commocio. ad expellendos fu
mosos ipsum cerebrum fatigantes. De causis sic autem eius natu
ram. Alia est ipsa naturalis operatio. cum fumos superfluos satu
gat a cerebro expellere. qui uel cum sunt morbi
uel cum futuri uitis. Nam et cerebrum humidum est cere
bris aliorum aliorum animalium. Vnde et humores in adunan
tur. quod contingit nisi cum sternutationibus expelluntur. Alia
est sternutacio ut in morbis per quos non expellitur. sic in
causa accidit et in peripleumonia. Aliud etiam hec est sternutacio

sic animalis naturam humanam nascitur eius sunt. Vnde ...
ad cerebrum natiua ab exterioribus ... sic plus
aer frigidus. calor solis. etc. Que cum ad cerebrum ue
niunt. expelluntur a cerebro. uigore et motu suo et
inde fit sternutacio. Quod si fiat in acutis febribus sine
reumate signum est laudabile. Significat enim nature confortacion
em in expellendo quod est nociuum. Si uero fiat cum reu
mate: malum signum est. Significat enim esse exuberantia.
Vnde sanctus est sternutacio et augmentum reumatis. Et
ideo in plenitudine et in consistentibus malum signum est et laudabile.
Sternutacio enim commouet et concitat. Totum corpus
concutit et alleuiat in suo exitu. ex uiolenta commocio
ne aeris in canalibus narium strepitum facit. Que si plus
debito fit expellam sensum fumi per magistrum ledit
quia nimis dissoluit. et alia grauis passio excitatur
in tali. Restringitur autem per medicos sic per subtiliginem
constringentes speciem capitis. et sic dissoluit confirmat. sic est
camomilla. mel. rosa. ypericon. et nigella. etc.

Postulat de signum in capite. scilicet tremore capitis. Cap.
xii. de febri. Omni modo febris qui in uentre meo per
tremorem capitis et agitationem fuisse meos: cognoscere
me tecum mortis est. Tremor autem capitis. ex accidenti
a quod dicit. patet ex terribili et debilitate. ut membris regimine
in neruis spiritualibus ipsius colli. et in illis membris. In
hoc autem morbo duo sunt modi. qui sibi sunt oppositi.
Alius est motus sursum. Alius deorsum. Sursum uero
natura operatur. Sursum deorsum est morbus. Nam natura uirtutis
membrum deprimitur ipso. sed natura que ipsum a suo regimine
non derelinquit: nititur ipsum regere et ponere in propria figura
et ideo sursum eleuatur. Et ideo ex illo motu contrario fit
tremor. Causa autem in capitis tremoris est defectus uirtutis
commouentis lacertos. ut dicit G. quod fieri quidem contingit cum
malicia complexionis. uel accidentibus. ut sic extentione, per
spiritus concussis ad cor. Vnde membra. potentia habitus sua ac
cendunt in illud. Vnde quia natura non habet sufficientem spiritum ad
membrum regendum. consulentes non ex toto sed medium
in sua consistencia retinet. Et ideo sequitur tremor. Talis
autem tremor quia est dissolutus ad paralisim. maxime fiunt
debiles tremores frequenter cum tremore. Ut est ... in
neruorum congellatis et constrictis. ne donec sensibili im
pedimento patiantur. Omnis autem paralisis cum tremore leuior
est ad curandum quam illa que est sine tremore. quia ipsa
non est omnino membrum destitutum a natura sic est ... contemp
tum in toto. Talis autem tremor una cum uenen
tione. calefaciens. et confortatio. dissoluens. et consumptio
cibus medicus. sic est et ceteris. ypericon. etc.

illia. vallet ⁊ balneationes. fricationes. ⁊ cum callis et
aptis herbis. suffumigationes. ut pori clausi aperiantur
ut humores stricti consumantur. ut spiritus excitentur. ut
nervi confortentur.

12 Spasmus est nervorum violenta contractio. motum voluntarium
aut auferens. vel minuens. Talis autem contractio provenit. aliquando
ex nimia repletione. aliquando ex inanitione. aliquando ex
nimia frigiditate. sicut est videre in manibus ⁊ labiis in frigore
quando vix illa possunt. vix cum digitos complicare. aliquando revertuntur
nervi. Contractio vero ex tali causa in frigore solutum
calore. ⁊ alia non indiget medicina. Caveat tamen patiens
ne nimis subito fortem calorem se exponat. quia ex
subita repercussione fit ad nervorum contractionem dolorem
non medici patiet. Contractio vero facta ex repletione
h. s. signa vero. precedit enim aliquando fluxus sanguinis immediate.
vel ventris. vel menstruorum. aliquando labor vel abstinentia superflua
nimis laborantes vel abstinentes. aliquando in medicinis
calor. ut in talibus hominibus patientibus febres patientes. vel
aliquando per fluxum calor nimis acutum. ⁊ fortium
medicinarum. In hiis autem accidit spasmus
[illegible] desiccatione. ⁊ sic vel humiditatis consumptione
[illegible] contingit nervus ⁊ contrahitur. sicut pergamenum positum in
igne. [illegible] via spiritus per nervos interrumpitur. ⁊ vel in
[illegible] Omnis vero spasmus habitudo
[illegible] mortalis est. unde dicit Hippocrates. Spasmus ex elleboro
mortalis. [illegible]
[illegible] super spinam [illegible]
[illegible] undique perfunditur. [illegible]
[illegible] cum lana succida supponatur nervorum fomentum.
Tertium vero genus spasmi. s. ex repletione [illegible]
[illegible] ⁊ [illegible]
[illegible] solvitur. quia cum unguentis
calidis. balneis. fomentationibus. ⁊ gargarismis [illegible]
Curatur. Huic contractioni si febris supervenerit
summum remedium erit. unde dicit Hippocrates. Spasmo et
tetano febris superveniens solvit egritudinem. [illegible]
Spasmi [illegible] species. s. epistotonus. s. quando nervi
[illegible] spasmantur. emprostotonus. s. quando anteriores
[illegible] tetanus quando s. anteriores
⁊ posteriores equaliter contrahuntur. In hiis tribus non est
[illegible] cura. [illegible] ut dictum est.

13 Paralisis est lesio partis
[illegible] cum demissione vel privatione motus. [illegible]
[illegible] fit autem. aliquando ex [illegible] constringente. aliquando
ex humore opilante. aliquando ex calore consumente [illegible]
[illegible] sensibiles contingunt. aliquando ex vulnere nervorum

incidente vel dividente. Ex illis autem causis ⁊ aliis dene[illegible]
[illegible] spiritus animalis. ad membra sensus atque motus. unde
fit in sensibilibus ⁊ motu. ex toto fit opilatio vel
incisio. efficitur membrum immobile ⁊ insensibile. Si non fuerit plena
fuerit opilatio vel transitus spiritus: denegatus fit ibi
[illegible] deprimente ⁊ virtute regitiva erigente. Tremor
[illegible] ⁊ [illegible] spiritus paralisis. ex superfluitate cibi
⁊ maxime potus. Ex quibus nimia humor generatur ⁊ dissolutio
⁊ in nervorum consequenter opilatio. fit quoque ex frigiditate nervorum
frigescente. quia est sinthoma [illegible] quando minor
appoplexia in paralisi terminatur. Est autem paralisis alia
universalis. alia particularis. Universalis est quando totum me-
dium partis accipit hominis. infirmitas. Particularis est quando
accipit partem unam. ut manum vel pedem. vel linguam. Et
[illegible] paralisim. aliquando est in origine nervorum
aliquando in ipso membro paralitico. Si in origine nervorum fit
[illegible] stupor ⁊ sensus [illegible] cervicem nucham. ut in facie
vel in parte dorsi. Si vero in ipso membro paralitico. tunc ipsum
patitur ⁊ non superiora. ut dicit G. quidam se amovit
se emplastrum quod sophistici posuerunt super collum. Ex
quo quidam variet morbi locus dum nasci medius medicamentum.

Paralisis ex inanitione [illegible] penitus incurabilis est. Similiter paralisis
[illegible] in senibus invenitur. [illegible]
[illegible] consumere medicamenta. Prius quidem in paralisi
[illegible] mollificari ⁊ relaxari. tamen in [illegible] quam cerebrum
[illegible] est. Deinde desiccantia ⁊ confortantia. Si
non desiccantia vehementer apponerentur. liquidioribus partibus
consumptis reliquum magis inspissaretur. ⁊ sic consumptus esset
ad dissolutionem. ⁊ consumptionem in obedientiam redderetur. Et ideo
[illegible] cautus est perendum. Congruus quidem medicatio in
duo [illegible]. [illegible] quoque unguentis calidis membra mollificantur.
Salvia ⁊ castoreum in [illegible] vini [illegible] Alia [illegible]
[illegible] in practica [illegible]

12 Solet dolor accidere oculis. aliquando ab exterioribus. sicut a
vulnere prementibus oculorum dissolventes. aliquando a pulvere
[illegible] oculi perturbatur. aliquando a fumo oculorum obfuscatur.
aliquando a vento sicut spiritus visibiles [illegible]. aliquando ab aere calido
dissolventi. aliquando a nimia sole vel aliquibus lucidis corporis
claritate spiritus disgregante. aliquando a nimia tenebrositate
spiritus visibiles [illegible]. aliquando ab [illegible] ⁊ ab
[illegible] visu [illegible]. aliquando a venerea voluptate.
consueta. spiritus ⁊ humores [illegible] corrumpere ⁊ dissolvere.
Aliquando ab interioribus. ut ab humoribus calidis. vel frigidis.
siccis. vel humidis. Primus autem dolor ⁊ [illegible]
[illegible] ab interioribus calidum [illegible] nascitur super albuginem
oculorum ex humoribus [illegible] ad pupillam. ⁊ [illegible]

Et hec accidit ex debilitate oculi recipientis. Et ex libi
dini seu acute humoris confluentis. et a cerebro descendentis.
Huiusmodi itaque patiente oculus intumescit et lacrimat
rubescit. dolorem et punctionem. fervorem et ariditatem. sen
tit. potissime quando colera est in causa. Tunc enim videtur quasi acu
bus perforetur. Si vero humor frigidus sit in causa vel ventosi
tas. oculus defenditur. gravatur de nocte in viscosa humo
rum effluunt. et illi sunt viscosi. maxime affligunt
humoris flatus. Si vero sanguis sit in causa sentitur pruritus. mul
titudo lacrimarum. et calor in exitu earum. levis punctio
maior tumor et dolor in fronte. et maxime in hora sanguinis.
Hec infirmitas si curetur ab exterioribus patiens quiescat. ca
pite alto dormiat. propter fluxus lacrimarum huius splen
dorem fugiat. ad vitandum disgregationem et dissolutionem
maiorem. Voce non utatur in exconatu vocis. in cerebro
dissoluto fortis fiat. cibus detur frigidus et levis digestionis
ne reumatis fluxus augeatur. Aqua clara et calida
potetur. quia de natura sua fumos consumit. Nervos confor
tat. Arsuram et punctionem mitigat. Balneis aque
dulcis tepidis utatur. Huius observatis: non oportet aliter
mederi. Si vero sit dolor ab initio humoribus: pur
gentur humores peccantes. vel per subtractionem sanguinis. vel per
congruam medicinam purgatoriam. collirium mitigativum et sanativum
intus ponatur. sicut aqua rosacea cum lacte feneo. ut dicit g.
Lacrime cum restrictoriis compescantur. Apponantur etiam ipsis
lenitiva repercussiva et mitigativa. In statu et in augmento
medicine dissolutiva. in fine consumptiva. et semper cum
istis confortativa. Circa apostema vero oculi numquam sunt ma
turativa apponenda. ne substantia oculi que est tenera destruatur: si
ad saniem pertrahitur. Unde si in eo est multum calidum et dolor
fortis. non sunt apponenda fomenta repercussiva. quia materia posset
subito repercussa ad nervum obticum. et opilato posset
perpetuam inducere cecitatem. Lipitudo est oculorum visco
sa et glutinosa superfluitas oculorum palpebris adherens
ex flaticis et melancolicis humoribus in angulis oculorum incipiens pal
pebras in grossas. et in interius. Hec oculorum causa communi pro
et ipsas palpebras quasi canceros crudeles facit. In lippis
quamquam oculis pupille sane sunt. sicut dicit glo. super xxi.
levitici. Nam humore defluente. palpebre grossescunt. cum
cerebrum infusione pupille acies vitiantur. et illos sug
quorum ingenium. ad cognitionem veritatis eminet. Hec opera
tio carnalis vite obscurat.

14 Alia est passio oculorum que vocatur macula oculi. que
albugo vel pannus dicitur a constantino. et fit generaliter sic. primo
fit fluxus reumatis ad oculos. ex quo fit obtalmia. dolor
scilicet et apostema. ex quo male curata remanet quedam levis macu
la in facie que longo processu temporis crescit in telam.
et inspissatur. et occupat maiorem locum. scilicet totam pu
pillam. Tela vero crescit in pannum. per maiorem inspis
sationem. quia totum nigrum oculi occupat. ad ultimum fit un
guis magis spissus et durus. qui istorum incurabilis est: si
fuerit inveteratum. tamen secundum locum collocationis. dicitur dividi.
Si vero collecta circa cristallinum humorem in profundum per di
midium annum: fit incurabilis. In principio autem vix curatur. Si vero
colligitur sub coniunctiva. vel circa superficiem per x. annos sperat curari. Contingit
macula recens est et modica: succus papaveris rufi sufficit
ad medicandum. ut dicit constantinus. papaver est rufum vel rubeum
calidum est in secundo gradu. et rubeum in primo. Et ideo habet virtutem ex
tenuandi. consumendi et desiccandi. Dicunt etiam philosophi. ut dicit constantinus
quod sanguis ex sinistra parte dextre ale columbe vel yrundinis vel
upupe extractus. et super maculam in principio positus rumpit.
Sanguis enim istarum avium est valde ignitivus. et
dissolutivus. ex natura avium ex quibus procedit

Alia que accidit oculis de fortuitis et passibus. scilicet 16
sanguis infectio. quando consolidatur crustula sanguinis vo
catur. quando scilicet sanguis aliquo casu ad oculos defluens: in
crustulam desiccatur. Contingit etiam ab arteriis et venis de
sudare ad oculum. et venulas aliquas rumpi. vel comprehendere
in tunica coniunctiva. et ex fluente sanguine talis dissolutio
in oculo generatur. Huic sanguini sic coagulato. dissolvit
sanguis turturis. vel columbe ut dicit constantinus. Idem facit
lac mulieris cum thure. Idem facit recens caseus sine
sale melli commixtus. si super ponatur. Ista autem expressius

Fluxus lacrimarum in oculis multis [de causis] contingit.
Primus. accidit oculis. quandoque ab exterioribus sicut ex pulvis. 17
ex calidi aeris dissolutione. vel ex frigoris constrictione.
vel ex fumi commixtione. et pulveris perforatione. vel ex
paleis et aliarum acuminum ceteratione. Quandoque ab interioribus
ut ex calidis humoribus vel frigidis. vel ex superhabundantia
humorum per instantiam effluentium. ex debilitate continentie
virtutis cerebri. et fortis expulsive. Si autem humores calidi
fuerint in causa: oculi rubent lacrime distillantes. calefa
ciunt faciem et urunt. Calida obsunt. frigida prosunt. Si
vero sunt humores frigidi: oculi sunt subalbidi vel luridi
lacrime quoque frigide: faciem non mordicant. frigida obsunt
calida prosunt. Ad lacrimationem factam ex percussione
et casu aliis exterioribus: precipua cura est cervi pulvis cum
pulvere cimini collectum et frigide cataplasmatum. Dolo
re est similis tremor ac lacrimarum effluxione. Si sit cum
vulnere cum cyrurgia curetur. Ad alias causas exteriores
sufficit fomentum cum aqua tepida. ita quod tepor ad fri
giditatem prius accedat. Si fiat autem ex fluxu reumatis et humorum

[illegible] humorum. pungere debet dyacalamentum cum vino decoctionis thuris. et hoc preceptum est in hac causa fiat restrictio super tempora et circa frontem. Hec omnia valent quando fluxus ex causa calida et frigida.

18 Obfuscatio visus accidit oculis multipliciter. Quandoque enim ex mala complexione. Quandoque ex fumi ad cerebrum ascendentis corruptione. Quandoque ex nervi obviantis oppilatione. [illegible] ex [illegible]. ex [illegible]. et huiusmodi. Quandoque ex [illegible] in ordinatione et egritudine longa. ex ieiunio. ex coitu nimio. et ex multis aliis causis [illegible]. Distinguuntur autem iste cause per sua signa. Nam si defectus accidat ex [illegible] defectus visus non est continuus, sed interpolatus. Secundum enim quod est calor assumptorum [illegible] minuitur vel augetur. Si autem est ex vitio cerebri continuus est defectus [illegible]. Si ex oppilatione nervi [illegible] oculi [illegible] pupilla est [illegible] atque clara. Alia signa per se patent. Ad istum autem defectum tollendum sicut ex vitio humorum [illegible] mundificetur. immo totum corpus precipue caput. deinde apponantur remedia localia. que in Viatico et aliis auctoribus inveniuntur.

19 Cecitas est privatio visus. privatur autem homo visu. Quandoque propter organorum defectum et pupillarum [illegible] ad spiritum visibilem. Ad hoc enim perficitur visus. exigitur debita proportio organi spiritum recipientis ad ipsum spiritum. ut supra dictum est de visu li. iii. Quandoque propter nervorum [illegible] oppilationem. [illegible] qui [illegible] nervi concavi in suo principio. vel medio. vel alicubi [illegible] humoris [illegible] totaliter oppilatur [illegible] visivus non pervenit ad pupillam. et sic cecitas in oculo generatur. Quandoque fit propter humorum et spirituum consumptionem. ut est videre in senibus quorum oculi [illegible] caligant. et defectum visus patiuntur. tandem [illegible] penitus destituuntur. Quandoque fit ex casu ex [illegible] oculorum [illegible] propter nimiam [illegible] et continuam lacrimarum effusionem [illegible] oculi dissolutionem [illegible] humorum oculi inspissationem. et [illegible]. et humorum in oculo congelationem. Tunc enim non est pupilla spiritui [illegible] pervia. Et ideo talis congelatio est cecitas in oculo [illegible] humoris [illegible] desiccatione. ut in pupilla accidit in quibusdam potantibus. et in minutis qui ex nimia sanguinis subtractione quandoque incurrunt penitus cecitatem. Quandoque propter subitam cum [illegible] huiusmodi spiritus [illegible] disgregatione. ut patet in urso qui ad aspectum pelvis ardentis [illegible] subito excecatur. [illegible] est aspectus pelvis ardentis et lucentis. [illegible] tunica oculi cum cristallino humore. et destruit [illegible]

suum. et [illegible] lucidum quod spiritum [illegible] ipsum disgregat et dispergit. et sic necessario cecitas [illegible] introducitur. Quandoque autem [illegible] sensibiles [illegible] in sensibus est ipsa cecitas. ut dicit [illegible]. Nam [illegible] cecus [illegible] est. Decipitur enim in aspectu [illegible] quia [illegible] sit [illegible]. Incedit in viis cum dubitatione. [illegible] ut ad [illegible] et deceptus in suo iudicio vadit ad [illegible]. Quandoque [illegible] ad eligendum denarios argenteos cum cupreis [illegible] eligere argenteum. et eligit ipsum cupreum. Tanta [illegible] est [illegible] ut non solum puero vel suo se [illegible] per regimen et ducatum [illegible] ipsi [illegible]. Et sepe ad [illegible] ut ad [illegible] sibi ipsi. Item sepe [illegible] ubique dubitat. quia non videt periculum [illegible]. Sepe in plano [illegible] et offendit. Sepe [illegible] deprimit [illegible] elevat et suspendit. Undique palpando et contrectando manus [illegible]. Undique [illegible] manu et baculo viam querit. [illegible] agit. Sepe [illegible] dubius et timens est. Item cecus qui nudus iacet vel sedet tectum se reputat. Sepe [illegible] qui videtur ab omnibus se latere putat. Item [illegible] oculos ad solem vel celum [illegible] elevat. sed ipsi oculos [illegible] sol [illegible] radium. sed cum presens sol [illegible] non percipit effectum. ut dicit Gregorius. Item [illegible] puerum ductorem [illegible] et offendit [illegible] per [illegible]. Nam puer [illegible] ipsum solum deserit. [illegible] fugiens sibi viam evadendi periculum non ostendit. et ideo est miser [illegible] qui in domo [illegible]. [illegible] peior est [illegible] oculos [illegible] ipsi oculi hostes sunt et predones anime [illegible] quorum concupiscentias [illegible] sequimur [illegible] hostibus [illegible]. sicut dicit [illegible]. Oculus meus depredatus est animam meam. Melius autem est [illegible] quam habentem oculos [illegible] decipi et [illegible]. ut dicit [illegible]. Melius est tibi luscum ad vitam ingredi quam duos oculos habentem in gehennam ignis mitti.

20 Surditas privatio sive impedimentum auditus. [illegible] ch. vi. qui sensus ianua mentis est. Contingit autem aliquando auditum totaliter auferri. et tunc proprie dicitur surditas. [illegible] ex humoribus oppilantibus nervos audibiles. et [illegible] aurium replentibus [illegible]

lio. Quia non auferre ex toto, sed diminutio humoris, unde grauitas auditus. Quia est sonitus et tinnitus. ita quod putat patiens quod sit iuxta molendinum uel iuxta organa. et hoc fit ex grossa uentositate inclusa. Et hoc fit cum sit interpollatum. et tunc est exp... Quia cum interpollatur. et tunc est ex uentositate. Quia est uitium extra auditum per opilationem. sed audit ab interioribus in mutatione. ita quod patiens credit se audire ab exterioribus et tamen sentit ab interioribus. et sic est falsus auditus. Consimiliter alius modus auditus ... in pectore. Accidit et aurium dolor. Aliquando sine apostemate. et hoc ex calore dissoluente. uel ex frigido constringente. Si sit ex calore dolor est acutus. locus rubeus. Calida obsunt frigida prosunt. Si sit ex frigido dolor est ponderosus. et grauatiuus. locus pallidus. frigida obsunt calida prosunt. Aliquando est ex apostemate calido. et tunc ad praedicta est uehemens febris. Semper enim apostema aurium febris comitatur. sed reuma et cum minori dolore et cum febre quam in calido. Aliquando reumatizans quando in aure uulnus. ex apostemate precedente quod crepatur ex dolore uellicatione et sanie effluente. Aliquando sunt uermes in auribus. ex humoribus calidis in ... Signa autem eorum sunt pruritus. et titillatio. et aliquando uideri possunt. si auris soli exponatur. Aliquando sit dolor ab extrinseco. sicut ex aqua uel lapillo uel intrusione. Aliquando ex ... cuius signum est exitus sanie. Aliquando tamen exit sanies ex superhabundantia in contrario cerebri. unde oportet. Si subito sanies et sine dolore ab auribus exeat: est manifestum quod signum est apostema in capite quod natura expellere laborat. Oportet ergo ut aures ... mundificentur. Alias autem aurium passiones que superius de auditu et v. de aure. Ibi enim sunt multa insuper.

Dolor ergo aurium si est ex calore et sine apostemate: succo et albumine instillandum. Frigida est dolor. leniter oleo rosaceo uel uiolaceo. et consimilibus. Talia enim olea tepida auribus instillentur. Sed est acetum frigidum ... auribus instillatur. Si uero sit ex frigido sine apostemate cum calidis alterantibus ad curam procedendum est. sicut oleo laurino. rutaceo. et consimilibus. Si uero fuerit cum calido apostemate: tunc maturatiuis primo insistendum est. Deinde mundificatiuis. et in fine cum adhibitis debet mederi. Rupto ergo apostemate quod cognoscitur ex fluxu saniei. primo mundificandum est uulnus. deinde consolidandum. Mundificatur autem cum uitro uel uino. et cum melle simul mixtis et ... Consolidatur cum puluere thuris et masticis. et consimilibus. Si uermes fuerint: succo amaro sicut persica. absinthij. porri. instillantur. Similiter oleum ama-
rum ex amigdalis amaris auri patientis instillentur. Talibus enim uermes occiduntur. et putrefacti cum sanie educuntur. Si est lapillus in aure caute extrahatur. Quod si fieri non potest in auribus calidum ingeratur. et sternutatio prouocetur. uel cum uentosa sugatur et extrahatur. Ad surditatem remouendam. uel saltem releuandam ualent multa que dicta sunt. sed inter omnia fel zabal ... instillatum auribus prodesse ualere. Surditas tamen si fuerit a natiuitate: incurabilis est. Similiter que peruenerit ad antiquitatem. Tinnitus qui ex uentositate est cum extenuantibus uentositatem curetur. sicut cum aneto calido organo et consimilibus. quorum sub fumigatione tinnitus soluitur et sanatur. Et de passionibus aurium sufficiat.

Polipus est superflua caro ex naribus excrescens. ex superfluis humoribus generata. Hanc passionem fetor horribilis semper comitatur. et tamen fetor a polipo sono non sentitur. propter opilationem enim non odorabilis: talis inter odoris et fetoris differentiam non discernit. Hec autem fieri fetor narium quam polipus in hunc modum. Humores grossi et uiscosi fluunt ad carnem narium et ... diuturnitate temporis. et actione caloris decoquuntur et qui in substantiam carnosam conuertuntur. quod tamen cum sit inde fumositas resoluta. et aeri immixta. in spirando et respirando fetorem facit. et infirmitas talis polipus dicitur. Quia cum ad nares descendit humiditas. et cum contrahit spongiosa narium porositas. et in putrescens corruptionem generat et fetorem. Quia cum calidi humores acrimonie sue. fistulas in naribus generant. que loca ulcerant et excoriant. Unde tamen ex corruptis carnis et humoribus quod ex corruptione in spissitudinis. cum non possunt cerebrum depurari fetor narium generatur. Primum ergo remedium huius passionis est. ut caput forti et decenti medicina purgetur. et postea cura incipiatur. deinde patiens aquam calidam naribus attrahat atque sugat. ut humores in uiscati dissoluantur et educantur. Ad nares purgandas: ualet puluis dyacostoree. cum succo ruthe et uino tepido resolute. si naribus sufflatur in fronte. Ad restringendum fluxum mirabiliter ualet granum thuris albi si sepe assumatur. Si uero fuerit polipus confirmatus. potest per gallam et opilatiuis. pluribus et medicinis corrosiuis amoueatur. uel per incisionem. sicut in cyrurgia plenius docetur. 21

Patiuntur et nares sepe fluxum sanguinis. Eorum fit in masculis tribus de causis tantum. fit enim fluxus a cerebro. et tunc fit cum grauitate. et cum dolore capitis. et punctione. uel ab epate. et tunc dolor de- 22

tur in dextro latere et fluit per dextram narem. uel a splene. et tunc a sinistro latere erit dolor. et fluit per partem sinistram. Preterea hoc est in mulieribus. et fit a matrice et tunc dolor est circa umbilicum. Hic fluxus quandoque est utilis et quandoque non. In febribus enim acutis et in frenesi in die cretico solutio fit motu nature et tunc solutio bona est. Nam hoc est quando ante diem creticum fit ex nimia sanguinis uitiosi ebullitione et feruore. Unde acuitate sua uenas aperit et fluxum facit. Hunc et multis aliis de causis fluit sanguis. Si uero autem fuerit fluxus tantus cum superfluitate non inpendat restringatur fluxus ne ceteris impediatur. uel ne sanguis ad alias partes per consimilem uiam fluat. ut sufficienter ad hoc. Si autem nimis augeatur fluxus sapiens erit. fomentum erit in parte patienti in uinculis. Extremitates sunt ligande. et fortiter constringende. medicamina sunt exponibus et frontis adhibende. aqua cum aceto in facie projicienda. Si ab epate fiat fluxus ponatur uentosa super epatis regionem. Si a splene super splenem. Si a matrice super matricem. l. mamillas.

23 Fetor oris. quandoque creatur ex dentium et gingiuarum corruptione. quandoque ex oris et palati ulceratione et pustulis. quandoque ex stomachi mala habitudine et membrorum spiritualium uitiosa dispositione. quandoque ex humorum etiam putrefactione. quandoque ex uitio toto corpore infecto. ut in lepra. quorum uanelicus est fetidus et infectus. quandoque ex fetidorum comestione. ut patet in illis qui comedunt allia et cepas. atque porros. quandoque autem ex membrorum spiritualium corruptione et ulceribus. ex uitiis humorum in fetorem palliari quidem potest sed non curari. Talis autem fetor est continuus nec in expulsione non accipiens. Ille autem qui est ex uitio stomachi interpollatus est. quia ante prandium est maior et post prandium paruus uel nullus. Et illi bene curatur cum extrinsecis aromaticis et confortatiuis. Post hoc si in quo est in stomacho que fetoris est causa digeratur. dirigatur. et expellatur. post comestionem sepe uomitu purgetur. vinum stomachum mundificans. a putridis cibariis et putrefactiuis dispositis caueatur. uino aromatico et aromaticis ad confortationem utatur. Si uero fetor ab aliis. ut a gingiuis et dentibus putridis. dentes eradicentur qui sunt in causa uel sanentur. gingiue fricentur et mundificentur cum decoctione rosarum in uino. uel aceto tepido abluantur. cum puluere thuris et masticis. et melle. gingiue et radices dentium fricentur et mundificentur.

24 Dolor dentium. quandoque fit uitio stomachi. quandoque uitio cerebri. Ex uitio cerebri quando humores mali calidi uel frigidi uenientes in nervos dentium inficiunt. et dolorem inferunt. Uitio uero stomachi fit. ex humoribus calidis in ipso existentibus a quibus fumositas resoluta superiora petens nervos dentium et radices mordet uel aggrauando: dolorem infert dentibus et fetorem. Si ex acutis et calidis est humoribus. dolor est acutus et pungitiuus. cum rubore faciei. cum asperitate et siccitate gingiuarum. cum siti et amaritudine oris. Si ex frigidis. dolor est minor cum grauamine capitis. cum superfluitate saliue. et palliditate. cum acetosa eructuatione et oris insipiditate. Dolor autem ueniens ex cerebro diu durat. sine aliqua interpollatione. quia aliquando .x. horis uel plus. Qui si procedit a stomacho. iiij. uel .iij. affligit horis. et post quiescat. Cum ergo doloris dentium ut dictum est. sunt putrefactiones. et fetores. corruptiones. perforationes. motiones. et casus. et huiusmodi. Dentes perforantur et cauantur. et alii rumpuntur. alii in colorem citrinum uel nigrum mutantur. Que omnia ex humoribus putridis nascuntur. que a stomacho ad ligamenta dentium descendunt et ad se trahunt. Sed quod est cum moliones et motus dentium atque casus. Nam acuti humores in radicibus dentium. dentes perforant consumunt sepius et relaxant. Unde sunt causa quare cadunt. cum radices desiccantur aut putrescant. Uermes in dentibus maxillaribus fiunt ex humoribus. et corrumpentium putrefactis in congregatione ex puluere et caliditate. et dum cerebrantur et dentes perforantur. et fetoris emissione. et multis aliis modis. Quere super hoc .v. in tractatu de dentibus. Iste dentium dolores possunt si sint ex uitio humorum in cerebro uel in stomacho: debita purgatione purgentur. sepius dentes debitis dentificiis muniantur. De quibus omnibus sufficienter tractatum est. Uermes dentium mirtu et opio interficiuntur. dentes relaxati stipticis et masticis confirmantur. Et hec uel fiunt gargarismi de gallis et malo granati corticibus. et balaustie puluis.

Lingua est membrum patiens. aliquando est paraliticat. et tunc perdit uocis motum. et sermonis usum. ut dictum est. Cuius causa est defectus motiue uirtutis. que excitatur per spiritum uenientem a cerebro. uel accidit ex neruo anime uirtutis uehiculo. huius rei uel aliter opilato. uel accidit ex proprio situ lingue uitio scilicet ex mala compositione lingue et distemperantia infrigidata. uel calore et siccitate. uel humore. aliquando lingua asperatur. et tunc intumescit et sermo impeditur. aliquando ex humore liquido relaxatur. et remollitur neruus lingue. et nimis mollificatur. et tunc debilitatur sermo propter nimis remollitam linguam non forte. aliquando ex humore nimis calido et sicco constringitur. et corrugatur. et tunc totaliter sermo impeditur. aliquando cum uulneribus et pustulis leditur. et tunc tam in gustando quam in loquendo impeditur. Si ergo lingue substantia sana nullas habeat maculas. loquela cum sit ablata: a cerebro fit intus uel a neruo opilato. aliquando perdit loquelam ex perturbatione mentis. ut in frenesi ubi non ualet eloquentie memorie et ratione. et ideo non mirum si perdit loquelam. que est instrumentum rationis 24

Que sup li. v. de lingua sana et infirma.

26 Raucedo: multis hr̄ fieri de causis.
Quia ex sicc. Cui humid. Cui ex spūu et uirtu
tū debilit. Ex sicci dup. Caut e siccitas i eqli
tate sue. Caut ostrig matis. Qñ e ex siccitate exasp
atur arteria. exaspit seq in eqlitas et ex i eqlit rauce
do et uocis impedimtū. Est ex sicc fistula i pl
mone coartante seq utriq fpdor. Ex humi
sūr duob modis. Caut ex hui ptem in uasa ami
xime ex san. Caut ex fleate a suprioribz distillate.
San e suphabūdās: uenas distēdit. unī amā
tus coartant. et seq uocis in pedimtū. Silr flā
distillās i trachea arteriaz et fistulas plmois pcludi
opat. Ex defectū ā spē et uirtutis i pcluit uox. q prop
ea forcē ex spū pficit et uirtute. Si g ex sicc: co
gscat ex sicca tussi q e officilem spē i trachea ar
tia. Cui p copulsione e. qñ e in finito morbi.
Cui p opassioez qñ fit ex sicc exaspite. Cui ex
strigt fistulas plmoie coartante et spm offendente.
Vn gnat tussis. ul exbul a cerebro distillate. Ist
eni mois hr̄ fieri tussis. q in pclit ipaz uocē. l.
cognoscat raucedo ex puctilā in spū. qi ex spm
fcū. ex gracilite colli et totl corpis macilent. San
uō in cā ee cogscam. ex tussi aliquantulū hu
mida. rubore faciei. venaz eminētia. dfecatine
oris. Flā ee in cā cogscam ex tussi aliquātulū hu
mida. ex oris insipidit. et saliuaz habūdant. De
fcm spuu ee cogscam i cā ex debilitate et extenu
tat totl corp. Ex febre pcedēte. ul ex ieiunio. flu
xu et oibz q corp extenuant. Si g hec raucedo fit
ex cā sicca et calida. abstineat a salsis. calid. sicc.
frixis. et allis. vtat tēpate frig. et q humidis. et me
dicinis calis. Si ex san e pass fiat minutio. Si
ex fleate: deut pūgatas. et opilata qrn fiu cā sr
necē. Si uō e ex defectū spūu fbuci spū e restri
tiuis et cofortatiis. Eade at cuā rauceois ex tussis
inde in plat et g.

5
2A Quinan e gutturis suffocō. et pcede ex aps
i gutture. Cui sut spēs. In ḡ: tota m collig
intus in quo sal folli in trachea arteria et ysophagi
gū. Et cogscat ex uehemti dolore in illo. timo
re extius apparente. apto ā ore tumor extius nō
apparet. Ex febre acutissiā. et ex impedimto uo
cis. et ex undi patietis. sicut e possit transglutire.
Et h spēs incurabl e. in tā e i sept ḡ die. Sa
spēs e qñ in minori quāt recollig intus et extra i

minori. et dr̄ scinan. et hr̄ ō sig q ḡ. sz remissiora.
et appare aō tumor extius. Et h spēs mr̄ curat. Tertia
uō spēs e qñ tota m recollig ext. et dr̄ squiñ. C
sig sut. uehemens tumor ext febris lenta. Dolo my
dicus sin difficultate respirandi. Et h spēs nō
i rtic. n tumor ad interiora se retrxit. Fit at hec
passio. pricip ex san. Scdio ex fleate. et mlia
nuq ex colla. Et cognoscant hec cae p sua signa.
Cur passiois pmatia e san extio in quata
te mlta in cadunt et uene sublingu. fiant sacrifica
nes cū uētosis in collo et i scaplis. dein apponat
lenificantia. maturatia et mūdificatia. Que s
li. v. de gutture.

28 Difficultas i spi et respi. ul utrq. dr̄ asma ul
dasma. Et acut duplr̄ de cā. s. ex sicc coarta
te. qz qñ plmo nō pōt libe dilatari et ostrigi. et in
seq asma. ul qñ ex hūore impedit mot plmois.
Qñ eni suphabūdat hūor extern in supficie pul
mois e mole opprssus n pōt libe dilatari. et tuc
e spēs asmatis que dr̄ sansugiū a sanguisuga
qz cū uiolent attrahit aerem ad cor refrigeandū.
alñ habūdat hūor int in fistul plmois. e int
pre plmo nō pōt libe ostrigi. Et tūc dr̄ hanelitus
qz in hac spē laborat patiēs i expl. Aln at habū
dat hūor intus et extus. pp q nō pōt plmo libe
dilatari. nec ostrigi. Et hec e illa spēs q dr̄ orto
mia. spē recti. qz patiēs laborat eqlit i spi et respi
et ita sut tres spēs asmatis. sz tres hūor ex pōnes.
Si ex sicc et calid. unguēto electuariis. sirupis.
fns et hui cuet. et g. in i plat.

29 Circa sputū e accidit pass. ut pz i empimas.
in qbz e sputū saniosū et uirulentū. et i emoptoi
cas in quibz e sanguinolentū. Epima e dr̄ passio
qñ sanies excreat. et hec ꝯtingit in causis reliquis et fremi
cas. et pipl et i aliis apostibz ut pcius. ul plmois
habere aut fieri h m. Qñ hūor a supioribz disti
lat in plmone. plmo corrūpit. et ex repcussione
cat. et ex pelatōne sanies nascat. l. plmo ulcera
ul. defluet hūor ad aliq locū ad apl recollig. et i
in saniē ꝯmutat. que in n. ul sinthoītis resolu
tus p saniē sūi saniosū sputū euacuat. n tn q
spuis saniē. dz emptie iudicari. pleretica e sani
ne spuit et mlti alii. et tn nō sut emptici. Sz illi
qui infectōne plmois et i saniosa hitudīe sut cō
rupti. Quor sig sut ista. Sputū saniosū. Cor
poris macilent. Colli gracilitas. Et tussis cū dif

ficitate hūitē. facies sbrumidā. tumēt ꝛ dolent
ocl'os ocl'oꝝ opinatōia fiūt ꝑ os san' ex ꝑuētē q̄
gēgit ꝑ aliquā uenā aptōnē. ꝑ hāc ē mlt'
ꝛ ex fucōē. ꝑ ꝯtusiōē uene. ꝑ calore ꝓc'
sīr. Calore ē poros apiēte sanguis emitt' ꝛ
exsudat. ꝛ dr̄ itā ꝑ dyabrosī. i. ꝑ reptiōnē. ex
nīē sāguis emissus ē pur'. clarus. ꝛ ꝑuncti'
abs ꝙ dolore ꝑur' ꝛ lancīūs' sentit'. Ab aliis aūt
mēbris deſcēdit ad os. fit a cēbro. Et tūc
ē cū rubore faciei. ꝛ uenaꝝ ocl'oꝝ. ¶ Qn̄ a pl'
mone. ꝛ tūc ē sāguis spūosus. cū tussi ꝛ dolo
re simul' mamille. Et sic de aliis mēbris iqb'
sanguis colligit'. qui ui n̄ sinebūt mot' nē ꝑti
natos. nē ꝑ os eiūtūs ꝛ ꝑugnt'. ¶ Qn̄ ꝑ plu
sio. s. sputū saniosū: sanies ꝯsolutis. mū
dificāt'. ꝛ ꝯsolid'. ꝛ caueat' ne in ꝑtisim ꝯ
uit'. Longū ē ꝑrima post ꝑtisim in sui ꝑ
ꝑus. in ꝑtisim ꝯuitit'. ut dic yꝑocras ¶ Cu
ius ꝑassio. s. emoptoicaꝝ. sanare in ꝑdiſſicit'
ꝯtinens medic'. sic tuar ꝯtinet. ꝛ ꝑplatur

30 Pusio ē ꝯsūpiō mēbris

Ptisis ulcus. cēs. ex ulcē plmōīs ꝑueniēs. fit
aūt ex reūte a capite distillāte i plmonē
quē repleuis. ꝛ repel' cauat ꝛ ad ulcōē sic
gutta ꝑaulatiua distillando ꝑtrā cauat: ꝛ
¶ fit aūt ex nimia sicc plmōīs siccāt. que
acidit te siccit lacte. sic ꝑapirus uel ucus i sine
ammpni desiccat' leui uento dissipat'. ¶ fit
aūt ēni ex san' q̄n aliq uena rūpit' i plmōe
tan' ul' alā i sine ꝯtinet. ꝛ sanies i sic ulcerat
plmonē. vn̄ ꝑo. Ex san' ꝛ sputo. ꝑulsū ꝛ ꝑa
pus. ꝛ ē. ex ulcerātē plmōīs sic ꝯsumitē cor
pus. ¶ Qn̄ ꝑ ē ꝑ sui dilatatōē ab eminentib' tu
bis aēm quē ministrat cordi. ad sui inaꝑtā
toris mitigōnē. qui dū ulcerāt' ꝑ ꝑte lesi
onis cohibet motū suū. n̄ ꝯ debite dilatat'.
vn̄ i sufficiētē aēm cordi ad ministrat. Quare
ꝑaulatī calor inceditē. ꝛ ꝑaulatī corpꝯ ꝯsumē
febris ē ethica ꝯsumit' ꝑtisim: q̄ sicile ꝯsumā
cas huiꝯ. Omis ē ꝑtisicē ethic' ē. s; n̄ ꝯuitit'.
tā' ē ꝑassio n̄ ꝑ facili curāt'. ex q̄ inualescit.
ꝛ aggrauat ꝯ tūnē. Omē enī uulnꝯ difficile
sanat' n̄ mudet'. Vl' aūt plmōīs ꝑgan n̄ ꝑt
ꝯrari ꝯuisū. Tussis aūt uulnꝯ ꝯsolidari nō ꝑ
mittit. Dilatat' ē ꝛ apit'. vn̄ ꝑuſslinas ꝑte ꝛ
mniores ꝯcollig'. ēn̄ ē ꝑu colligē ꝑu ꝑgitt'.

in sanabile redditꝯ ast aūt itā curat'. ¶ Qn̄
ꝯ ꝑtisim nulꝯ sanāē ꝑt̄ nulā plmōīs sani
ꝑuss ꝑueniat. Iste aūt ꝑtisis ꝯsūmate sūt si
gna. calor ꝯtinū lenē' i ꝑdolis manuū. ꝑōni
acutās. rubor in maxill'. sicitās in flatu. simꝯ
cū aspitate lingue. colli gracilitas. toti' corpꝯ
ꝯsūpīo. unguiū ꝛ extremitat' ꝯtract'. cauitās
ꝯ oclos ocl'oꝝ. dolor sinistre spatule. uel ad huiꝯ
fluxē capilloꝝ. Et hīc: sig' ē mortis i ꝑtisi immīnē
tis. sic sputū fetidū ꝛ uiualētū. ꝛ lauet' ꝑl'
ferdꝯ ꝯ fuerit: signat totalē tūē plmōīs
corrup'. Talis ē nutriēd' dietā q̄ restrigit ꝛ so
lidat. ac restaurat. Veneꝝ ꝯ medicet' fugi'
uōis febril' mitigatiua. medicē' uētris mollifi
catis. ꝑtupue tū cauēd' ē. ne nimis soluat'. q̄
si fluxꝯ accedit: moꝝ uenit. uenit recedit. ut
dic egidi'. valēt eis humectatiua. ꝛ humoꝝ ꝯ
supti restauratiua.

Tremor sūi carthiaca. ē ꝑassio cordis sic dt̄
tū: q̄ a reſtū cordis ouēt ꝑꝑ. Dupc' ē
carthiaca. s. dualiter. i. ꝑrop apua. q̄ ꝑrop
aptōnē ꝯcanit'. ¶ Alia dr̄ tremos. q̄ cū q̄dā
tremore sentit' mot' cordis. ¶ Diafē ē ex cā
calida. ꝛ calore dissipati ēcā spūalia. vn̄ ex
ꝑu apiunt'. humores ꝛ sūi resoluūt'. quib'
sunt extra ꝑ ꝑros in sudore ꝯsūplat. ꝛ ex ta
li frequēti sudore ydropisis ul' ethica ꝯsumit'. ꝛ
tales ex desicī spūs sepe sincopisāt. ¶ Cardia
ca uō tremos fit. ¶ Qn̄ ex mltā cā. ¶ Qn̄ ex melā
31 ¶ Qn̄ ex flaniā. sic talis huius habūdās i pl
mone ꝯpūn aliquotiens cordis itinq̄ diapsi
stringit cordis. vn̄ ꝑ ꝑelibē debitē mot'
cordis. ꝛ ob uiam' uene ꝑ quas dilatarꝯ sps
uital'. Et tales ꝑcipiūt in subita sūlt mortē
Et iō dr̄ talis ꝑassio tremos. q̄ si tenēas manū
sup cor nō sentias cor in debito dilatatē. sentiē
quedā tremore. ꝑunc ꝛ celat' cū moui. ¶ Alia
ē cū febre lenī. ¶ Alia cū febre forti: ꝛ tunc
mal' ē ꝑiclm. ¶ Alia ē sīn febre. ¶ Alia me
lancol' ē in cā. Et tales i cadūt i ꝑassionē q̄ dr̄ i
cubo. ul' ꝑhalloꝝ. ¶ Alia accīt ex uno ꝑmo
a quo n̄ mādat' sufficiēs nutrimēl cordi. vn̄
deficē ꝛ debilitat'. ut dic ꝯ. ¶ Alia accīt ex mi
la dispōne alioꝝ mēbroꝝ ex quoꝝ colligēntia
corputit'. sic q̄n̄ a cēbro ul' stomāl' uel sūis sūt
ul' humoꝝ nociuus. vn̄ sicca cordis ledit'. debitē

ul' gravat. Et ideo talibus accidit tremor cordis ex
acuite fumi uel m que pungit et mordet cordis
sbā. Unde fit in eo tremor. Accidit et sitis ppter cordis
compressionem et caloris intensionem. Unde siccitas et suspirium
suspirium et alto [illegible]. quia cor laborat ad aerem
attrahendum. cum non ualeat dilatare. Accidit et tre
mor ex fumo melancolico in siccitatem et spiritum perturbante. Ac
cidit et pinguedo quia deficit naturalis calor. et unde tor
por et grauitas generatur. Ex defectu quoque cordis. et debili
tate spiritum accidit sincopis que a uulgo pasmatio
uocatur. et hoc contingit. ¶ aliquando ex accidentibus anime
ut ex timore cor nimis constringente. ¶ aliquando ex nimio
gaudio. uel ira cor dilatante. et spiritum euacuante. uel
ex uapore dissoluente. ¶ Aliquando accidit ex acciden
tibus corporis. sicut ex mala compositione. uel nimia in
anitione. ex uenarum oppilatione. et spiritum compressione.
¶ Aliquando ex nimio sudore. ¶ Ex hoc autem sincopis
quidam incurrunt mortem subitaneam. oppilata ue
ne caua per quam sanguis et spiritus uitalis ad cor
transmittitur. uel quoque oppilato meatu per quem pulmo fri
gidum aerem solet recipere et a se fumosum emittere subitaneam
mortem. ¶ quia quoque ex inanitis uel ex nimis replent
compressione. ¶ In omnibus istis quando periculosis subuenire est
in causa purgetur debito modo humor superfluus. deinde conforment
et spiritum reparentur et restaurentur. ¶ Si est ex nimio flu
xu. uel nimio sudore, fluxus interrumpatur. sudor re
primatur. ¶ Si ex nimia repletione, superflue euacuetur
contra tremorem cordis confortatiua conferunt. sicut dyamar
gariton. et electuaria ac medicine in quibus est aliud
confortatiuum ponitur. muscus. aurum. cum margarite sa
phire. ossa de corde cerui. ambra. lignum aloes. spo
dium. Hec est de ualetudine contra cardiacam et sincopim. et alias
consimiles cordis passiones. maxime que accidit sine febre. In
febribus autem cardiaca non fuit dicta

32 Febris autem ex distemperantia cordis. accidit et prius
quia ut dicit Constantinus febris est calor non naturalis a corde
exiens temporibus ad omnia membra corporis. corpusque nocet ac
tiones. Dicit quoque Ypocras in epidimia. febris est calor cum siti
non exiens in operibus et nocens. Auicenna autem sic dicit. febris
est calor extraneus a corde accensus et procedens ab eo me
diantibus spiritibus et sanguine per uenas et arterias in totum
corpus. et inflamatur in eo inflammatione que nocet operi
bus naturalibus. Febris quoque ut testatur Ypocras est flamma ar
dore procedens in totum corpus. Diuisificatur autem febris se
cundum tria que corpus habitant. Componitur enim ex subtilibus. scilicet ex
spiritibus. aliquando scilicet ex humoribus et solidis compositis

scilicet ex ipsis membris. Est itaque febris que distem
peratur spiritibus in calore. et dicitur effimera. ¶ Sed in humoribus
et dicitur putrida. ¶ Tercia que accidit in solidis mem
bris. et nominatur ethica. Et dicitur sic a G. hec febres
tres apparent talibus. ¶ Effimera itaque febris uidetur
calida uel similis esse quod uas impletum ex sui calefa
ctione est ut calefiat. Id est fumus fit calefactus circa
eum et totum corpus. ¶ Putrida uero febris. aqua cali
de est similis. Aqua est calida cum sit in uas imple
uerit. ipsum ex suo calore calefaciat. Similiter humo
res calefacti calefaciunt corpus et alia membra. Ethi
ca autem febris. uasi calido aqua tamen pleno est comparabilis
Aqua est tamen ex uase calido calefacta. sic et febris
ethica. cum sit radicata in membris calefacit eam
et alios humores corporis distemperat et immutat.

Effimera autem febris dicitur secundum
G. ab effimeron quod est simplex. quia fit ex distem
perantia que fit in subtili substantia. ut in spiritu. Vel ut
dicit Ysaac in libro febrium. effimera ab effimeron
marina belua dicitur. quia in eadem die quo nascitur
moritur. Vel secundum magistrum dicitur unius diei febris
quoniam emeron est dies dicitur apud grecos. Raro enim huius febris
ultra unius diei terminum se extendit. Sepe est post
dies unum deficiens cito. uel in febrem putridam. uel
ethicam se conuertit. ut dicit idem Ysaac. ¶ Accidit autem
ista febris ex causa inferiori. et causa ab exteriori. Ab exteri
ori sicut duplex. scilicet a frigore et calore. ¶ A frigore
ut ex subita frigiditate aeris. scilicet quando ex clausis
sunt poris exitus fumi calidi interius concludunto
et ex eorum conclusione et multiplicatione. calor incendium ex quo
cordis distemperantia generatur ¶ Aliquando accidit ex calore
et distemperantia aeris sunt solis. ¶ quandoque ex radiorum
repercussione spiritus animalis distemperatur. et propter colligantiam
spirituum et humorum totus homo distemperatur a causa inferiori et
similiter. ¶ quandoque ex calore spirituum uel humorum complexio
hominis cum aliquo subito immutatur. sicut ¶ ex nimia
cibi potatione. ¶ ex nimia caliditate specierum utpote
allorum et huiusmodi. ex quorum nimio usu calor aliquo
tiens incenditur. et febris effimera generatur. ¶ Hec species fe
bris inter alias cito et facile incurritur. et difficile
sanatur. Multum tamen periculosa est et grauis. quando in pu
tridam uel ethicam conuertitur. ¶ Accidit autem specialiter
ex quibusdam apostematibus in inguine nascentibus
et sub ascellis. que quidem a medicis bubones no
minantur. Unde non sine causa in amplius dicitur. Subbu
tonibus quidem omnes febres male excepto effimera.

Signa autem huius sunt urina non multum distans a sana. aliquantulum intensa et aliquantulum subtilis. pulsus durus et velox et frequens. non multum a temperamento recedens. Quibus etiam virtutes. ut appetitus et motus voluntarius parum immutantur. Hec etiam de facili febris curatur. et si contingat dicta viventibus pluries. et si anno annis currunt.

34 E Ethica febris est que ledit solida membra. dicitur ab ethis quod est hitudo. quia febris consolidata in habitum. Alia autem est ethica febris et morbus per se. Alia per alium morbum. per se fit morbus. Alia ex ab initio calidis et potibus. Alia propter nimia exercitia. sicut propter studium immoderatum. vigilias et consilia. quibus calefit spiritus animalis. et per consequens vitalis. et ita calefit et minuatur humiditas naturalis. et inducatur ethica. Alia que causatur ex alio morbo. sicut ex effimera et putrida interpollata vel acuta. vel que propter calidum apostema. Sepe est contingit quod effimera excedit. tamen dicitur consistens in una qualitate. et apparet in cute infirmi quedam obscuritas. lividitas. citrinitas. consumptio. et tunc effimera in ethicam commutatur. maxime autem accidit ex effimera. que ex angustia. tristicia. studio. et vigilia immoderata. et consimilibus. accidit etiam ex febre interpollata. quia calor innaturalis calefaciat membra et desiccat. propter acutum. quia calefacit sanguinem vel per venas subtiliter consumit humiditatem. Quando est extenuatur sanguis: non est debitum nutrimentum membrorum. Unde sequitur consumptio. Sicut est fit in arbore que desiccatur. extra humiditate et siccitate aeris humiditatem consumente in estate. vel ex nutrimenti ablatione. sicut accidit in yeme quando cadunt folia. Vel ex nutrimenti corruptione et permixtione. ad malas commixtiones et qualitates. sicut ad infestitatem. sulphureitatem et huiusmodi. sic contingit in humanis corporibus. Quando autem est fit nutrimenti ablatio propter impotentiam in digerendo cibo. et in restaurando deperdita. sicut accidit in senibus. Quoniam calor extraneus consumit naturalem. et subtiliter humiditatem membrorum desiccando. destruit et consumit quod solum accidit in ethica que provenit ex acuta. vel ex accidentibus anime quando sanguis nutritivus membra radicalia mutat a sua dilectione et sapore. sicut accidit propter apostema plurimum corporis calefaciens. et consumptiva. que sunt alia causa febris ethice sunt huiusmodi. Signa autem. ista sunt signa huius febris. Calor nocivus equalis in qualibet parte corporis. Secundum signum est quod calor levis est et non pungitivus. Unde infirmi patiuntur febrem vix se putant. Tertium signum est. quod corporis calor est lividus. et plus habetur cum cibo. Quartum est quod corpus eorum sunt aspera. oculi concavi. sicut cernentes lippitudinem. facies est eorum huiusmodi ab eis ablata est. Predicta autem signa sunt diversa. secundum diversas species huius febris. Species autem diversificantur secundum diversas humiditates. Dicit enim avicenna quod .iiij. sunt humiditates. Prima est in extremitatibus per vasa venarum sub involutione membrorum consilium. Quando autem super accedit hec humiditas. fit membris putrida et non ethica. sed facile generat ethicam et inducit. Secunda humiditas est. que est in porositate membrorum consilium sicut ros. Unde et ros ab auctoribus appellatur. et cum hec accedit fit prima species ethice. Tertia humiditas est. que consolidata est actione membrorum consilium ex parte nutrimenti et complexionis ipsorum membrorum. et fuit leviter depascitur. Unde et ab auctoribus cambium nuncupatur. et quando hec super accedit: fit secunda species ethice. Est et quarta humiditas colligans et continuans omnia membra. et est a spermatica humiditate. et hec dicitur gluten parum. que si consumitur non reparatur. Et inducit tertiam speciem que est incurabilis. Si enim possit hec humiditas reparari. posset et regressio a senectute ad iuventutem. ut dicit avicenna. Prima itaque species ut dicit ysaac in libro de febribus. est facilis ad curandum et difficilis ad cognitionem. sed si calor augmentetur et desiccetur humiditas media coagulata fit secunda species. et est facilior ad cognoscendum et difficilior ad curandum. Cum vero intrinsecus incedit calor quod desiccat humiditatem colligantem membra: fit tertia species. que est facilis ad cognoscendum et impossibilis ad curandum. In prima vero specie cum signis generalibus suprapositis. calor augmentatur ante prandium. In secunda vero post prandium plus sentitur. Sed in tertia maxime cuius causam assignat ysaac in libro febrium dicens huiusmodi calor contraria est calori naturali. Unde quia illum suffocat ex toto. ut in prima specie que debilis est. Et ideo est ante prandium maior calor. Si autem ad suffocationem caloris non sufficiat. saltem calor intus sopitus excitatur per suum oppositum. et fugiens contrarium erit ad membra exteriora. sicut contingit in calce. scilicet aqua fusa super calcem vivam non extincta. Tertia species ut dicit ysaac patet sensui. Facies mutatur in lividum colorem. propter subtilem humiditatem desiccatam et virtutis defectum. Nares sunt subtiles et acute. et oculi concavi. tempora aspera. quia consumpto humore: apparet asperitas ossium. et contingit motus palpebrarum et superciliorum fit gravis propter calorem siccitatem. Unde sine ipsos claudunt oculos. quia gravantur a sompno propter virtutis defectum. tactu sentitur frigus et siccitas. sed per moram semper descendit calor detectus. non videtur habere viscera. et tunc venter eorum quasi tabule. sicut si cavus elevetur non descendit ipsa propter defectum humiditatis. pulsus debilis. et spissus. et durus. Urina similis est oleo in liquore. et fusa super petram sonat.

sic oleum.

sicut oleum. Hec infirmitas quo ad presentem cito
currit. ne cadat in sinum que difficilis curari pot-
est curatur autem per cibum mediocriter tepidum. et per medicinas
caloris repressivas. et confortativas. et humoris putridi resti-
tutivas. et adhuc precipue. ut electum prius. balneum
autem solum cum rosis. violis. malvis. et aliis confortativis
hec et humectativis. Balneum autem non debet esse nimis calidum
sed quasi tepidum. ne nimia humor consumpto conseque. et non
fiat in balneo longa mora. Inungi etiam sole unguentis
resumptivis. et insuper et humectativis. sicut oleo violaceo et mel-
le albo. et lacte mulieris masculum nutrientis. specialiter de-
platur. quia ualet ethicis et pthisicis. lac caprinum. in quo
lapides fluviales sint extincti. si ieiuno stomacho et ia-
ieiuno patientibus tribuatur.

39 Febris putrida ex putridis humoribus ex quibus gi-
gnitur putrida et vocata. Dicit autem ysaach sic.
Hec fit malis humoribus et superfluis in aliqua parte conclu-
natis. ex calore extraneo et innaturali qualitercumque consu-
lente sine quam fit humorum putredo. commovet enim
humores per suum calorem et ebullitionem. sed enim non digerunt.
nec faciunt dividere inter partes laudabiles et non laudabiles
nisi dividicentem. sed potius faciunt ebullitionem partium commixtarum
est. et ideo necesse partes corrumpuntur. Cum ergo in grossa
et viscosa in corpore coadunata moventur a calore
necesse est ut resolvatur in vaporem. Qui vapor in-
tus humidum grossum manet in concavitate. et non libere
exalans et exiens propter grossitiem materie set residet
tam corrumpitur et putrescit. Hinc autem putrefactio-
ni maxime dispositum est complexio invenitur calida et
humida. Quia in excessus est in humiditate et calore com-
plexio frigida et sicca. non sic ad putredinem est parata.
Et ideo generantur raro febres putride pituitate.
quia siccitas complexionis desiccat humores et coadunat
et divisioni materie ad dilatationem obviat et repugnat.
Que sunt dispositiones medie ad putrefactionem.
frigiditas et congelat et resistit caloris faciendi
ebullitionem. Palam ergo est intelligere quomodo cause fa-
cientes putrefactionem sunt humiditas disponens.
et caliditas humores movens et ebullitionem faciens in
humoribus quia faciunt ut dicit ysaach. non dividunt.
nec mundificant. immo multo permiscent. et ideo
ad putredinem necessario disponuntur. Hinc autem pu-
trefactionem excipit maxime porosorum corporis clausio.
et constrictio. quia constrictis poris. non potest fieri superfluitas
resolutio. nec evaporatio. Et ideo est necesse quod maior
fiat humorum per calorem commotio et corruptio. propter

eum talis calor sit innaturalis. non sic non regit. sed potius
corrumpit. Huius autem cause putrefactionis comprehen-
ditur quedam extrinseca. ut in corruptio aeris. extrinseca et
quedam mediate et consimilia. quod omnia interiori corruptioni elec-
menta. vel putredini comprehenduntur quam in indebito et in
tempore ingrue contrinsecus adhibentur. Ex his dici-
tur ergo in aliqua parte corporis sic putrida resolvitur fumus calidus
et corruptus. qui cor petit. et ipsum distemperat. atque ledit.
ac deinde per venas et arterias se diffundit. febrem
putridam corpori introducens. Dicit autem ysaach. et consequenter dicit ergo
sic putrefacta. quia putride febris est causa. aut continetur
in aliquo concavitate corporis. sicut vasis. vel in extrinseca vel aliis.
et hec est causa febris quam diximus interpolatam. aut continetur intra vasa.
sicut in venis et arteriis. et hec est causa febris quam est continua.
Causa autem continuitatis febris putride. est corruptio hu-
moris et continuatio vaporis inflammantis in arte-
riis et venis. Et sic patet causa et ratio omnium febrium pu-
tridarum in generali. sive sint continue. sive discontinue vel in-
terpolate.

35 Signa autem febrium putridalium. quedam sunt significativa
generalia. Prima est quia materia talis febris que per-
manet in corpore. sed superveniente calore extraneo ca-
lefit. et putrescit in essentia. Secunda significatio est quod ta-
lem febrem precedit rigor vel frigus. maxime si materia non
fuerit intra vasa. et vicina sensibilibus membris. Quia
quia materia fumum resolvitur quasi fumi qui ledunt nervos
insensibiles. ex quibus rigor vel frigus generatur.
Tertia significatio est quod talis febris habet interpolationem
veram. vel interpolatio. vel declinationem manifestam.
quemadmodum in continua. Quarta est quia talis febris
maxime generat angustiam. propter multitudinem et exco-
sitationem fumi materie putride generati. propter quam fit
ordinatio caloris et inimicitia ad naturam. donec natura
expellat se a fumo illo. Et hi tamen diversifi-
cantur secundum diversitatem materie in subtilitate et in grossi-
tie. Quia si materia fuerit subtilis. et virtus fortis cum
velocitate dissolvitur. et spargitur per corpus. et reditur ad
commotionibus sicut patet. Si vero materia fuerit grossa. et
virtus debilis. erit contrarium. Quinta significatio est in statu fe-
bris. quia tunc occurrunt accidentia significantia complexionem
putredinis. sicut dolor capitis. malicia. hanelitus
sitis. et similia. Sexta est quoniam corpus non plene in
dificatur. at quiete febris. sed remanent adhuc
in corpore male qualitates. propter quas remanet de-
bilitas in corpore. quousque recedant ipse febres et accessi-
ones. Septima est quod non remanet in uniformi-

q̄ ad mod' quotidiane febris. ap̄ solem. ꝗ gesta-
cio interpolat' ꝗ declinat' sic continue inter pris-
mos. Sed ꝗ multe alie signa q̄ in febribꝰ parti-
cularibꝰ dicentur.

3A De febribꝰ q̄ interpolant. Quedā generant' ex humore
simplici putrefacto extra uasa. ut ex flatu naturali.
ut cotidiana. Ex colera rubea terciana. Ex colera
nigra quartana. Quedā ex humore composito ge-
nerant'. ut cotidiana aliq̄ ē ex flatu acetoso. Ali-
qua ex uitreo. aliq̄ ex dulci. aliq̄ ex salso. Et i
ste febrium diuersitates p̄ p̄pria signa dinoscuntur.
Inter q̄ febribꝰ cōe accidit dolor capitis. insipidias
oris. Grauitas corporis. frigus pedum. calor subse-
quens singulis diebꝰ accessio renouetur. ꝗ p̄ te-
mpus ē aliquoties duplicatur. Hec febris in genera-
a medicina digeritur. diuidatur. ꝗ expellatur.
dieta congrua regitur. Preueniat q̄ medic' ne
i quartanā uel ethicam incurreatur.

38 Terciana febris fit ex colera putrefacta extra
uasa. ꝗ n̄ collecta ad apostema. Fit q̄ terciana
alia ex colera naturali. alia ex innaturali. ut ex colera
citrina uel uitellina. Terciane ex colera naturali
fiunt. hec sunt signa. Omni tercia die terciana affligit. ꝗ p̄ ac-
cessionem circa horam certam. primo rigor. deinde ca-
lor. Dolor frontis. amaritudo oris. siccitas.
Tinnitus aurium. ꝗ multa uigilia. Urina ru-
bea. subtilis ꝗ tenuis. Uigintiquattuor horas
ad plus p̄ hanc in labore. ꝗ alias. xx. horas in quiete.
Sed in uarietā nō in temporibꝰ. uariant' ꝗ signa.
ista si materia fuerit in ore stomachi. dolor frontis ē ma-
ior. sitis ꝗ siccitas cum asperitate lingue gutturis
ꝗ oris. Accidit uoluntas uomendi. urina est
nimis colorata. Si fuerit in intestinis. patitur
signa n̄ sunt tam intensa. ꝗ calor ē circa umbilicum.
ꝗ urina ē magis intensa. Si uo fuerit in epate.
uel in cistis felleis. coloratior est urina cum spu-
ma crocea. Si q̄ fuerit febris ex colera citrina.
uel uitellina. uariant' ipsa signa. Cum affligit
p̄ rigorē. deinde leuis calor. p̄ mō horam colere ꝗ
flatus. Urina ē citrina mediocriter tenuis.
p̄ eam attrahat ad tenuitatem. Horas inde autem mō.
q̄ mō anticipat. mō subtercipit. similiter ꝗ p̄dicta
signa. s. dolor frontis. ꝗ c. ꝗ suo ponibꝰ remis-
sionis. Hec febris fit ex cotidiana. Alia ē sim-
plex. alia composita. Simplex ē q̄ fit ex una materia i
uno tm̄ loco putrefacta. Composita uo sunt dupl'

q̄ fit ex diuersis coleris i diuersis locis putrefactis.
sic continua fit dupl' q̄n illa diuisit i diuersis
locis ē putrefactionem. Signum q̄ talis terciane ē q̄
omni die affligit. primo rigore. deinde calore. ꝗ dē ē
inter grauis i diuersis horis. Urina mediocriter ē
i sua. subrubea uel rubea. super aliquantulum obu-
brata. Cum itaq; simplicis terciane cura. die-
ta p̄ris ordinet' ꝗ contraꝗ sp̄c. ꝗ n̄ qualitate.
Unde medicina debita subsequente. primo materia cum
sirupo acetoso digeratur. Digesta cum oximelle
laxatiū purgetur cum aliqua congrua medicina. Si
fuerit in ore stomachi. uomitu purgetur. digesta etiam
p' materia. q̄ digesta oꝫ medicari. ꝗ mouere nō
cruda. ut dicit. i. amphorismorum. Pro rigore uel ante principi-
um rigoris accessionis. rigoris uel frigoris. ꝗ
caloris augmentatione. p̄ maiorem afflictionem. pluri-
tate. p̄ urine spissitatem. Cum g° appetit collu-
sig. digestionis. purgetur materia. ipsius febris. sive sit
composita. sive simpl'. Ista cum sp̄ adhibeatur consid'
ratio ꝗ cautela. ne si fuerit materia simpl' medi-
cina sit simpl'. ꝗ si dupl' materia. ꝗ medicina.

Quartana fit ex melancolia 39
putrefacta extra uasa. ꝗ n̄ collecta ad apostema. fit
q̄ ista febris. alia ex melancolia naturali. alia ex nō naturali.
Quartane ex melancolia naturali fiunt. hec sunt signa.
Omni quarto die. i. iiii. affligit. horripilatio p̄ mo-
dum caloris lento. Uigintiquattuor horas habet in
summo labore. ꝗ. xlviii. in quiete. In horis me-
lancolie affligit. s. nona. ipsius. ꝗ fuit circa ipsi
accessionis. Urina post accessionem citrina. uel subci-
trina i diebꝰ interpolatis. q̄ cruda. pallida. s. uel
subalbida ꝗ tenuis apparet. Si i stomacho materia fuerit. accidit
oris acetositas cum scotomia ꝗ singultus. ꝗ alius
signa perfectis ꝗ tortuosis. Cum accidit cibaria. cum mo-
derantis. ꝗ alie cum grauitate patitur. Ex par-
te corporis grauitas. pigritia. indigestio. inflatio. lacer-
tum. ponderositas cerebri ꝗ capitis. uigilia
i quietudine. timor i sompnis. liuiditas i unguibꝰ.
ꝗ labiis. magis i tempore accessionis. Dolor q̄ accidit
lateri ꝗ sinistro ypocondrio cum tumore splenis.
Apparent fortaleo. q̄ ex melancolico humore fiunt
in ꝗ spissitudo. ab ea deprimitur ad fundum stomachi. Urina
one stomachi remanet uacuo. Et sic ui curatur.
Alie species quartane q̄ accidit cum aliquibꝰ aliis
humoribꝰ. hi dur' noctem. ꝗ illis mutant signa. Si
qualitates humorum q̄ cum humore melancolico miscentur

Sed illarum febrium non est pluralis paragrafus de capitulo. Cognitis igitur quartane causis et signis differentiis. a principio detur fortia digestiva. quia spissa est materia et compacta. Et ideo detur ei quod materiam digerat et incidat. sicut oximel simplex et squilliticum. Et hec materia digesta sit. purgetur cum sibi competenti medicina. cum calidis et aperitivis herbis. et incidentibus balneetur et subfumigetur. Caveatur autem melancolicis et nocivis. vitetur clamacione et pulsibus calidis confortativis. huius melancolia consumitur et alteratur et letificatur. sicut est dyacetone. dyalibanum. letitia. Galieni. et hec cum calidis unguentis et confortativis inungatur.

20 Febris continua putrida ex

Flegmate putrefacto intra venas. Cuius humoris petentis cor. ipsum ledit. et febrem que dicitur continua. causat. totum inducit. Hec humor alius est simplex alius compositus. Simplex quando putrescit sanguis in vasis et continuam inducit. que synocha dicitur. Quando vero non putrescit sed calescit super habundans compellatur. fumositatibus vero circulatur. calefacit et distemperatur. Que distemperate spiritus vitales distemperant. et fit febris que dicitur synocha inflativa. Quando vero colera putrescit in vasis venis circa loca cordis. epatis et pulmonis. que dicitur causon. quia in hiis spiritualibus est et accedit. Quando vero in aliis venis putrefacit. et dicitur continua et continua. Quando vero colera et sanguis similiter putrefiunt in vasis. Et si quidem maior pars sanguinis putrefiat. fit febris synochides. Si vero maior pars colere putrescat. dicitur causonides. Prout invenitur et cetera variantur et signa. Synochi itaque huius sunt signa. febris continua. dolor frontis et temporum acutissimus. Sitis vehemens. Oris dulcedo. Urina rubea et spissa et quodammodo livens. Eadem sunt fere signa in synocha inflativa. excepto livore urine. Apparet quoque color eminentia cum venarum plenitudine et rubore faciei. et totius corporis gravitate. In causon vero et aliis. apparet urina rubicunda. subtilis et tenuis. quandoque nigredine obumbrata. Dolor frontis et temporum et acutus et transiens usque claves pectoris. Dolor in corde mixtus cum ardore. Sitis indeficiens. Vigiliarum continua. lingue asperitas et exustio cum constrictione ventris. Si permixta colera in qualitate vel in quantitate. accidit ventris fluxus et vomitus colericus. Eadem signa apparent in causonide. et synochide. Et differentia earum illorum discernitur per urinam. In hiis febribus continuis ex sanguine generatis. decubitus sanguis subtilitatem et virtutem brachio. urinibus permittentibus et etate. Dieta talium debet esse tenuis et frigida. sicut pisces parvi in aqua cocti. pruna cocta. et huius modi. Medicina debet esse sanguinis repressiva et alterativa. ut sirupus acetosus. violaceus et huius modi. In synocha. sed quando vigiliae et dolores fortes et huius modi materie assistendum est. Ipse intemperantes quod suave quo- auxilium sanguinis per nares vel dimidie scalubre dat.

Flegma quod putrescit in vasis 21

Et facit cotidianam continuam. Cuius signa sunt. calor continuus. sed in mane maior. et sine aliquo typo. capitis gravedo. oris insipiditas. Urina parum colorata et spissa. Horis hore xviii. in summo labore. et vi. in falsa quiete. Aliud quod melia putrefacit in vasis et facit quartanam continuam. Cuius signa sunt. calor continuus. Sed de iii. in iii. die semper maior. et sine typo. gravedo capitis. calor levis. non multum intensus. Et iste due ultime febres. non discernuntur nisi facili per urinam. Quando vero putrescit flegma et colera intra. Et est febris in gradu dicitur minor emitritheus. Cuius signa sunt eadem que et continue cotidiane. Et tertio in sexto illius accedit frigus. et maxime in gulosis. Tunc extrema aduste. capitis gravedo. Palpebrarum oppressio. falso sompno opprimitur. xviij. horas habet in summo labore. et vi. in non summo. Sed illud in summum. aliud est summe cotidiane continue. Quando putrescit flegma minor et colera plus. et fit medius emitritheus. Cuius signa sunt calor continuus. sed de tertio in tertium gravius intenditur. Et fit cum rigore precedente. cum dolore capitis et sitis. xxxvi. horas habet in summo labore. xii. in alia quiete. Urina rubea. mediocris aliquando spissa. vel livida. Aliud putrescit melia et colera minus et fit maior emitritheus. in quo est maior calor. et omnia sinthomata peiora quam in prioribus. Urina aliquando est viridis. aliquando nigra. aliquando livida et discolorata. Que omnia sunt signa mortificationis. xl. horas habet in summo labore. et xii. in non summo. Istarum febrium composite species et difficiles. vix potest medicus perfecte discernere. Unde ut dicit ypocras in aphorismis. acutorum morborum non sunt certe prenuntiationes. neque sanitatis neque mortis. ut dicit Galienus. Quia in talibus morbis aliquando perficit medicus errare propter velocitatem motus materie morbi. et quia propter varias vel inconsuetas passiones quas ignorat. Et ideo hic sine cura in istis febribus supersedemus. Que et hic possumus.

ad ystach. agstant. ad aute. ad alex. castite subita repim. et q agil. Hec a nob latent q minor emitte eunt. cum difficile. O edi uo iuy. ta alin. Sz maior nuqua. n dca mau. ut testatur gal.

82 Horripilo e q puia et prava diuso ex fe bili ma i corpe surgens. accessioe febri les preuadt et pcedet. Oritr a ex fco fumo a fcu ma flegmatico ul melacolico resoluto. Q in subito p mb corpis se diffundes. nuos et musculos tang. et sua fuitate cute ostrigit. vn radices pilor strigit. potos claud. et ipos pilos rectos et rigidos fum frigid fac. vnde horripilo o ysid. horrida di pilor erecto. qu eu quodi horrore aliq timoris gria pili capitis subito eleuant. Timor a subitus calorem ad media reuocat. Et io corpis supficies acri lee o puripita. et cutis se otrahit et corrugat. Et sic p oseqn pili in supficie cutis iuolun tate erigunt. Eo g e ro et eu i febricitantib. torp. tremor. frigor. et rigoris ut o g.

83 Citra mb a nutria
Obuite accidit passes sto ea stom. siti vni. bolismi. nomie. et hl. fastidiu e imuta to appetit. ut o g. Est a fastidiu cibor et potus iuolutaria abhorrito. nimia nutrie ma tie infirmitatis nocumita. Vn di fastidiu. qi fu cies tediu. ut o yst. Q i illo incet ho fasti dios tediu. i quo alr recep solatiu. et ne ob lectamtu. fit a ex tbz mois. Et sepui desectu. Et nuor sensibiliu opilae. Et huor ea ldor ul fcor nimia replete. Primu patet. q eu spe sint instu inuetutu ut eas exciter ad suas pugentias opes. ex eam defectu appe tite uirtitis opio impeditur. Scm e patet. Appetit ea stomachi. qui ppe delidiu di. a duplici uirtute pfieri. s. anaturali appetitiua. et ad influente sensitiua. Cu g nuos sensibi lib opilatis sps aliq n pficit ocede ad os stoi ut pficiat appetitu. nob imito alia cau sa principali desiciente. desicit appetit. Ter tiu pz. Q eu rex uacuitatis fiat appetitus. repleta fai ex huor. appetit nob imito ipe dietur. Sig a qu deficiat appetit p defectum spuu. ut idea. Tod corpis macilentia. ex fe bre pcedente ex ieiunio nimio. ex uigiliis.

et fluxu uetris. Nervor opilacz ostant ex hoc q patet i assuptis nulla percipitur delectatio. et ro maxima patet stolachus i diligentia sto p ab strusta spuum inscitato. cib etia maxite si ntie sentit fcd p fcah eis. Calor osuo sa m huor hiidinta. ex amitudie ons. ex sicatate lig ai sia. et expellit fumo sitatib pullati erodunntb. Accid e q ihz uomitu ad eus. Frigiditas huet sam ee i ea ex ernucta tib acadit. ul insipidit. sui ferit. ex diges et sto i grauedie. Qn g o sit spui e i causa. opuid e q illa pp q o spus i defesi. Q si ex fe bre agend e ore febris. Si ex ieiunio et corpi o suptaz pelita sue. ad et elatiuariis ofortati tib requirit. et sic de cetis. fiat sal lamin spe requirit et oufiati stoi o fortatiua. ex aceto. s. et menta. et hc arittica sep nasib apponant. Si fuit opilo i ea. ualet si nich obstante q patet o medi rept brachiu minuat. Dec talita duulsua. calita e ofortatia. ut diacimi nu. et osilia. n nimia calliditas sit i ea. Duo ei sirupo acetoso uetend e. et n ogli medicia e euacuanda. Si huet fai sue i ea. pgerur strales ea hidca. ul alia ogrua medicia. et cali dis ofortet. duuisa cibua sut offenda q si aliq tulu fuint nocua. si ea delectabilie. ut sic i eis excitet appetit. uirtu i pcedie. Par o cibor ab et potus melioribz quo. delectabilis uero mag e apponend. et c.

84 Bolismus e imoderatus et q cainni appetit. Hec a fit ex uirtute ons stoi diiante aut ex i tente ea huer. frigiditas ea mesca. assupta cibaria iu expssioe erudit ad insflat. Et sic sto machs iauitus nec uacuitatis appetit. Stoich a ex multis cutis infrigidat. Sic ex nimis sed di eta. et hl. Dic gal q bolism nascit ex nimio ca lore mbror. quor uene trahut ab epate. Epar uo p miscracas uenas ex hit a sto. ex quo sub ito iani sto. et se appetitur. q. otinuus. et im modicit. Et dinoscitur p meracitez urine. Et q. cito adualt. nz ea p eum ho delie illas con tra sicat medicia. et grossa dieta. Bolismi a h sut sig. s. q ro plus debito appetit. et pl solito comed. et ta ex assupat. nich corpi addit. h attenuatur pori et macrescit. Adest frage fluy uetr. Accidit a appetitu imutatu ut

appetit quasi nociva, ut carbones, terram et calcem et huiusmodi. Et hoc fit ex humore melancolico et colerico inficiente os stomachi, et quasi quandam lanuginem inducente. Unde stomachus infectus [illegible] conformitatis appetit talia, ut in pregnantibus patet, et in emoroidarum et menstruorum retentione patientibus, in quibus fumi ab immundo sanguine resoluti infectant nervos sensibiles stomachi, et immutant appetitum. Contra bolismum congruit dare calida stomachum confortantia. Dentur et cibaria unctuosa, et multa pinguedine condita, ut unctuositas oris stomachi innatans fastidium generet et inducat. Et si humor frigidus ac flegmaticus fuerit in causa, ut frequenter accidit, stomachus purgetur, tunc calidis electuariis utatur, [illegible] calidis exhibitis confortetur. Consilii modo curetur [illegible] appetitus.

24 Singultus est motus violentus et motivus stomachi ex spasmosa dispositione proveniens. Fit autem duplici de causa principaliter, scilicet ex nimia repletione, et ex inanitione, et quandoque ex frigore. Huius autem de causis [illegible] stomachi contrahuntur, quibus contractis fundus stomachi superius elevatur, virtus autem regitiva nitens ipsum ad naturalem partem reducere. Ex cuius igitur ascensu et descensu, ut dicit Gal., fit quidam sonus qui dicitur singultus. Vel ut [illegible] dum fundus stomachi elevatur, aer in medio contentus in expulsionis exitu dum alii aeri obviat per angustum transitum facit sonum qui dicitur singultus. Qui accidit ex replectione fit cum vomitu humorum vel ciborum, accidit eructuositas diversi saporis, secundum humorum habundantiam et diversitatem, et plectorica est habitudo, [illegible] et pressio minus larga. Qui vero contingit ex inanitione cognoscatur per febrem vel fluxum ventris vel sanguinis, et per alia que extenuant corpus. Set qui accidit ex frigiditate, cognoscatur per frigiditatem aeris vel per dietam frigidam precedentem et huiusmodi. Contra singultum ex repletione utendum est vomitu et aliis evacuativis [illegible] et desiccativis. Contra singultum ex inanitione si fuerit sine febre, utendum est restaurativis et humectativis. Si vero fuerit cum febre periculosus est. Contra singultum ex frigiditate actualiter calidis et potentialiter est utendum. Valet et sternutatio, si provocetur. Valet et timor, si ex improviso incutiatur. Vel si aliquid verecundum subito obiciatur. Sed calor revocatur ad interiora. Propter verecundiam aut timorem, dissolvit fumum, qui materia est singultus.

Vomitus est ciborum et humorum aliquando violenta reiectio. 26
Et hoc fit istis modis. Aliquando in nimis. Aliquando in sinthomaticis. Quando enim superhabundat in stomacho humor calidus, quandoque fit. Fit quia ex caliditate ebullitionem faciente et humoris dissolutionem fit eorum per vomitum expulsio. Si autem est frigiditas intensa in ore stomachi in compressione repellit humorem et cibum influentem. Et est cum [illegible] per successionem sicut caliditas dominans movet eos. Aliquando fit, et est cum evacuatione per vomitum. Aliquando fit ex ciborum et potuum superhabundantia. Quia cum natura non possit regere vel digerere, ea repellit [illegible] tamquam superflua et nociva. Aliquando accidit ex qualitate cibi vel potus, et ex eius acumine. Unde mordicat nervos stomachi et provocat ad vomitum. Aliquando fit ex debilitate virtutis retentive et fortitudine expulsive. Unde stomachus non valens assumpta retinere per incontinentiam vomit ea. Aliquando accidit ex fortitudine et acumine medicine. Aliquando fit vomitus cum in fistula ventris fuerint fortiora, et expellunt superfluitates ad superiora, et non valent retinere ea, immo abhominatur per vomitum et expellit ea. Aliquando fit per compressionem et elevationem stomachi et inanitatem et colligantiam aliorum membrorum, quando cum aliquo patiuntur, ut ex matrice. Unde frequens vomitus signum est impregnationis, ut dicit Gal. Vomitus itaque laudabilis quandoque fit vi et opere nature vel quando fit [illegible] et quando ad iudicio medicine, quando fit in die critico, et eger ex vomitu relevatur. Vomitus enim laudabilis mundificat virtutem digestivam [illegible] et ministrat. Totam naturam exonerat. Ab infirmitatibus infirmas eorum corporis huic alleviat. Si autem fuerit illaudabilis contraria operatur. Quando autem vomitum naturalem precedit motus et tremor labiorum, conatus et angustia spiritualium membrorum, nausea et abhominatio, oris apertio, lingue distensio et extensio venarum, arteriarum et nervorum, lacrimatio in oculis, emissio sudoris, immutatio gutturis et amaricatio et infectio lingue, palati atque oris. Vomitus igitur si fuerit necessarius provocetur. Si superfluus et nocivus restringatur. Contra vomitum autem ex frigida causa valet calida et confortativa electuaria [illegible]. Valet et diacitoniton calidum et dyaciminum, dyamanna, et huiusmodi. Contra calidam vero causam valent frigida et stiptica restrictiva et confortativa, ut [illegible] rosata, dyarodon, [illegible] et huiusmodi. Et de vomitu hec dicta sufficiant.

41 Dolor stomachi multiplex est, ut dicit Constantinus. Ex calore dissoluente, et frigore constringente, et ventositate extendente, ex apostemate comprimente, ex humore calido vel frigido vel sicco intus existente. Si calor est in causa, dolor est pungitivus, eructuatio calida, pulsus velox(?), cibaria bene digeruntur, subtilia corrumpuntur, amaritudo oris, siccitas(?) colice, urina citrina. Si ex frigiditate cum humore est in causa, dolor est gravativus, dura male digeruntur, levia et subtilia melius. Solet autem vomitus fleumaticus cum ventris constipatione, eructuationes acetose seu ventositas. Si ex ventositate, cognoscitur ex rugitu et gurgulatione et eructuationibus insipidis, ex quorum emissione patiens alleviatur. Si apostema sit in causa, cognoscitur ex febre continua, ex inquietudine(?) et ardore et indigestione et orificii extensione(?). Si calor cum humore sit in causa, humor digeratur et cum medicinis prius purgetur; stomachus cum electuariis frigidis confortetur, cum unguentis frigidis exterius fomentetur. Si autem frigus cum humore sit in causa, modo contrario curetur. Si ventositas sit in causa, curetur cum illis que extenuant ventositatem, ut dyamarathrum(?), dyaciminum et huiusmodi. Magnas enim ventositates in corpore et spiritus generant(?) ... corrosiones quando se inter humores interponunt, ut dicit Constantinus. Et ideo oportet ut sibi succurratur cum medicina ventositatis dissolutiva. Et ideo dicit Constantinus: ventosos secundum sanitatem custodire(?) impossibile est(?), quia ventositas extrahitur ab interioribus ad exteriora, quod sic dicit idem: plus ventositas ledit et inflat cutis(?) quam humores, ut patet in ydropicis, de quibus ideo in eodem dat exemplum. Quamvis igitur multe sint medicine, melius tamen corporis sanitatem custodiat stomachus, ne nimium sumat cibum. Summa enim et perfecta medicina est abstinentia, ut dicit Constantinus li. iii. de stomacho.

42 Dolent quandoque acute dolore et torquentur, ut dicit idem Constantinus, ex humoribus intestinis multis(?), sicut dolor yliacus, colicus et alie passiones. Accidunt autem iste infirmitates quandoque ex inclusa ventositate intestinorum obvolutiones extendente; quandoque ex humorum multitudine intestina sibi aggravante; aliquando ex calidis acribus lesionem intestinorum sibi inferente; aliquando ex lumbricorum multitudine intestina intus corrodente; aliquando ex aliorum humorum colligatione et sparsione(?) intestinis induratis(?). Aliquando ex humorum acuitate intestinorum sibimet mordicante et ulcerante. Et iste passiones plures habent causas et proprias significationes. Ventositas quidem inclusa et grossa ab humoribus involuta, quando cum fecibus intestinorum(?) ... intestinis miseris gravat torsiones. Et si sine ventositate fumositas vel ventositas aliqua(?) ... consequitur dolor instabilis(?), ut dicit Constantinus. Si ex colera, erit pungitivus; si ex fleumate, dicitur extensivus(?); si ex melancolia, dicitur gravativus; si ex vitreo fleumate, dicitur congelativus. Quando autem ex sola ventositate est, tunc dicitur dolor tribulativus(?), ut dicit idem ... Et hic est ibi sepe nimis magna causa(?). Ista igitur passio curatur cum dyaforeticis medicinis, id est evaporativis, extenuativis ventositatis et consumptivis. Quando vero replentur intestina grossis et viscosis humoribus, gravissime fiunt passiones. Ligantur enim intestina et conglutinantur viscosa superfluitate, unde nec per se nec per medicinam aliquam(?) expellitur. Unde nemo(?) ... inferior torsio in flore(?) passionis ... fumositatum superiora membra perturbatio, et quandoque mors et subita destructio, ut patet in yliaca et colica passione. In talibus igitur casibus(?) solet per anum mollificativa et medicine inductive humectativa, deinde aliquantulum mordicativa, tandem necessaria purgativa. Et sic exoneratis inferioribus et purgatis, tota natura ad consistentiam debitam revocatur.

Quando vero apostema occupat stomachum vel intestina, ex tunc(?) et consistentia apostematis sequitur dolor et gravitas in stomacho et in intestinis, et secundum quantitatem materie et qualitatem apostematis in stomacho et intestinis ibi patitur angustie et doloris. Dolor autem ... est gravior et periculosior quando in subtilioribus et gracilioribus contingit intestinis, quia nimis patet locus evacuationis et attenuationis(?). Istis tamen interius et exterius conferunt medicine mediocriter restrictive(?), febrem mitigative, dolorem maturative et mundificative, apostema consolidative et sanative, ne subsequatur ulcus, ne locus remaneat ulcerosus. Et ista omnia et multa alia ponuntur in viatico et in pantegni. Sed ista hic ponere non est curandum(?), est superfluum. Quando vero lumbrici sunt in causa, tunc maximus instat dolor. Sunt enim lumbrici animal quoddam longum, rotundum et acutum, ex viscosis et crudis humoribus intestinorum generata(?). Qui cum sunt in gracilioribus et largioribus intestinis generantur, dicuntur

urina que longa iudicatur. Similiter in floribus et croceis floribus simonivetta. aschiacates dicuntur et cucurbitini. Hinc per diversas materias ex quibus fiunt diversas habent species et figuras. Nam ex salso flate fiunt lumbrici longi, graciles et acuti. Nam calor illius flate cum habet motum a centro usque ad circumferentiam, protrahit naturam lumbrici in longum. Siccitas vero cum habet motum ad centrum, et non possit materiam dilatare, constringit et coartat eum in rotundum. Et ideo lumbrici sic generantur longi, subtiles et rotundi. Ex flate vero dulci fiunt lumbrici longi et lati. Longi quidem racione caloris, quia calor prolongat. Lati vero, quia humor se diffundit et dilatat. Ex flate vero acetosa que frigida est et sicca, curti et rotundi. Quia utraque qualitas cum habet motum ad centrum, repugnat latitudini et longitudini. Ex flate vero naturali cum sit frigida et humida, fiunt breves et lati. Breves quidem ex frigiditate, lati vero ex humore. Et isti dicuntur alchuriades vel cucurbitini, quia semini cucurbite assimilantur. Ex vitrea flate per nimiam frigiditatem nichil vivificatur. Hii lumbrici gravius similes inferunt corrupciones, febres acutas, pruritum narium, stridorem dentium, abhominacionem cibi, et alienacionem mentis, clamorem in sompno, tremorem corporis, emissionem lingue et masticacionem, cum nil habeant inter dentes. Et ista omnia accidunt propter colligationem intestinorum ad mirach, stomachum et ad maxillas. Oportet igitur ut dicit Constantinus, ut citius eiciantur, alioquin cor abeunt, consumunt, et membra remolliunt, nisi repellantur, non moriantur. Dum autem vivi sunt, cum in intestinis inveniuntur, de facili non exeunt, sed mortui ab horrore eos natura eicit. Tamen alii exeunt, sed qui mortui et statim moriuntur. Cum vero tercio accidunt, sicut abluciones et huiusmodi. Que omnia in eodem capitulo traduntur. Debent autem omnia talia amara dari cum melle vel lacte vel aliquo dulci. Dulcia autem lumbrici diligunt. Que cum sibi incorporant, recipiendo amaritudinem, se occidunt. Ibi autem latitant humi sub eta. Cum mater vel vesica patitur, et interius propter colligantiam patiuntur. Nam collo vesice opilato, retenta urina vesica distenditur. Quia dilatacio intestinum quod sibi adiacet comprimitur, et ad feces expulsionem impeditur, et inde ex ventositate colica passio generatur. Hec passio generatur ut dicit Constantinus in v. intesti-

no quod vocatur colon, id est concavum, et est in dextera parte ventris in medio eius circumagens se contra in parte sinistram. Causa autem huius passionis est septiformis, ut dicit idem. Prima est calor igneus et colericus febribus inimicis, desiccantibus feces humiditatem et indurantibus et exitum non permittentibus. Secunda est cibi siccitas et stiptica grossities, egestionum exitum prohibentes. Tertia est flatis viscositas, vias egestionis concludens. Quarta est grossa ventositas cum viscositate humoribus se immiscens et distendens. Quinta est cum est apostema in intestino nascens, et sibi feculentam egestionem cohibens. Sexta multitudo alchuriadum et lumbricorum mortuorum et viventium in hoc intestino exire non valentium. Septima est membrum insensibilitas naturalium fecum non sentiens nec expellens. Hec passio quamquam de se non gravem, diram infert corporis torsionem. Unde generalia et propria habet accidentia. Nam cum generaliter vomitus, abhominacio cordis et dolor intollerabilis ex parte illa, ventris constipacio, et si est ex colera, cum venter videtur acubus pungi. Unde et patiens cito moritur, si non habet remedium. Si ex flate est, tunc nimia sentitur gravitas, levis tamen est dolor et in uno loco. Si vero est ex ventositate, dolor est extensivus et mutat locum cum gurgulatione et inflatione. Si est ex apostemate, sentitur calor, dolor acutus, febris cum siti aspirationis. Si ex lumbricis, torsiones sunt et dolor et abhominacio. Aliquando per os eos vomit. Et breviter morbus est pestifer et mortalis, cito medicaminibus non efficacibus succurratur. Ratio generalis curacionis morbi mitiganda, dissolvenda et destruenda per balneationes, calefactiones, dissolutiones et liquefactiones. Ventositates ut est in matrisso, yrllom et huiusmodi. Si vero per mitigationem non cessaverit dolor, tunc ad fortiores procedendum est medicinas, dissolutivas, penetrativas, sicut in materia continetur. Huic passioni est cognata yliaca ab ylion intestino dicta. Et est intestinum graciale et longum involvens cetera alia intestina, et est acuterne discooperti. Unde valde est sensibile. Unde hec passio vocatur una de passionibus quia gravis, que una die vel duobus interficit, et ideo periculosior est quam ipsa colica, que sola tamen medicina curatur. Et consilium autem fere eius generaliter, sed magis ex capitulo illo dicit Constantinus.

Aliquando patitur venter
ex calore et humorum lubricitate et acuminis ut

in dissinteria. lienteria. et dyarria. Et hec inter
se differunt. sicut videbitur et patet. Dissinteria est
fluxus ventris cum excoriatione intestinorum et sangui
nolenta egestione. Et dicitur a descendendo. quia in ea scinduntur
intestina. Et fit ex colera nigra vel innaturali in
testina corrodente et excoriante. Quandoque fit ex fle
gmate salso. Quandoque ex melancolia adusta. Quandoque ex vitio
epatis. et dicitur epatica. Quandoque ex debilitate retentive
membrorum sanguinem retinere non valentis. Quandoque ex
nimia sanguinis habundantia maxime in detruncatis.
consueverunt transmittere ad nutrimentum membris quando abscisum
est membrum. quia cum non invenit membrum quod nutriat
superhabundantia in epate et per meseraicas emit
titur. et dicitur ipsa dissinteria. Fit autem sepe vitio
intestinorum. Et tres sunt eius species. Quandoque
resoluuntur intestinorum ventositates. Et apparet
in egestione sicut lotura carnis pinguis. Quandoque villi
solum abraduntur. et apparent sicut rasure perga
meni. Quandoque per frustula emittuntur inte
stina. et tunc apparent carnose et nervose et arte
riose resolutiones. Prima species bene cura
tur. Secunda vix. Tertia nunquam. Similiter epatica
vix curatur. Dissinterie signa sunt. San
guinolenta egestio. Torsio ventris. Dolor pu
gitivus. Quandoque fit excoriatio intestinorum
superiorum. Quandoque mediorum. Quandoque inferiorum. Et secundum
hoc variatur dolor nunc inferius supremo. nunc
circa umbilicum. nunc in infimo. Secundum ergo diver
sa genera diversificari et sola medicina. Prius
ergo solet mundificari humor peccans. Deinde
fluxus incipi. Et hoc tam siruppis quam electuariis.
tam emplastris quam unguentis. suppositoriis et cli
steribus. Interiori vero medicina utatur etiam
cum in superioribus intestinis est morbus. Exteriori vero
plus adiuvat inferiori. Secundum capacitatem ergo et consuetudinem
debet esse tam medicina quam dieta.

10 Lienteria est fluxus ventris cum indigestione cibi
et potus emissione. quia nulla fit immutatio
circa cibum. sed sicut accipitur sic emittitur. Quandoque con
tingit ex villorum stomachi abrasione. Unde stomachus non valet
cibum retinere. Quandoque fit ex viscositate et flaccida
humiditate villis stomachi intestinorum adherente.
Aliquando ex apostemate. quia ex eius dolore gravatur stomachus.
Et ideo sensu non movet stomachum ad expellenda
cibaria antequam digerantur. Curatur hec infirmitas
sicut superius dictum est.

Dyarria est fluxus ventris simplex. cum cibi digesti 11
emissione absque sanguinea egestione.
Fit autem aliquando ex ciborum multitudine et eorum liquiditate.
et acuitate. Aliquando ex colera pungente quantitate potius
quam qualitate. Sed si qualitate pungitur potius
dissinteriam inducet quam dyarriam. Quandoque fit ex flu
xu humoris ad intestina a capite defluentis. et cum
vel modicum vel habundantius. Et tunc emittit egestionem
spumosam et ampullosam. iuxta illud ypocratis. Quibus
spumose egestiones in dyarria apparent. his a capite
fluxus defluit. Hic fluxus curatur predicta cura
tamen si multitudo ciborum est causa. Si ex acuitate de
tur refrigerantia. Si ex fluxu humorum a capite
descendentis curatur rectificando. Et hec de passione ven
tris dicta sufficiant.

Ydropisis est error digestive virtutis epatis. 12
ventositatem in membris generans. vel dic sic. Dum enim virtus
digestiva debilitatur in epate. superfluitates vel
generantur in corpore quas vigore virtutis expulsive
et extra transmisse humorum inflationem generant. Fit
autem triplici causa generali. scilicet. Ex retentione su
perfluitatum preter naturam. Ex fluxu humidita
tis preter naturam. Ex principali distemperantia qualitatum
ipsius epatis. Primum cum superfluitates preter naturam re
tinentur. ut in menstruo. emorroidarum et hiis. ex quorum re
tentione corpus multe superfluitates generantur.
ex quibus membrorum inflatio fit. Ex fluxu vero humiditatis
preter naturam dissolvuntur spiritus. dilatantur similiter superfluitates
et indigestio suscipientes inflationem membra
efficiunt. Ex qualitate distemperantia errat virtus
digestiva in epate quod dicitur per quattuor qualitatum conversionem.
et sic fiunt quattuor species ydropisis per excessum quattuor qua
litatum. Prima est leucoflegmancia. ex distemperantia
frigiditatis et humiditatis. Et dicitur ab albo et flegmate. Leu
cos enim album dicitur. Secunda est yposarca vel anasarca.
ex distemperantia frigiditatis et humiditatis siccitatis.
Tertia species est aschites ex distemperantia calidi
tatis et humiditatis. Quarta species est tympanites. ex
distemperantia caliditatis et siccitatis. Fiunt autem
hee hoc modo. Dum humiditas et frigiditas in epate di
stemperantur virtus digestiva debilitatur. quia debili
tata superflua generantur. quae virtus expulsiva trans
mittit ad exteriora. Unde vehementer accidit in flo
caliditate et siccitate distemperata in epate. Similiter virtus
digestiva distemperatur et debilitatur. et aliquantulum
simul expulsiva. et ideo superflua non emittit usque

ad cutis exteriora, sed sub carne retinentur. Et ideo
hec species dicitur yposarca, id est sub carne vel iuxta carnem.
Ex distemperantia autem caloris et humiditatis per dis-
solutionem spirituum debilitantur virtutes, scilicet digestiva
et expulsiva. Unde superflua per totum corpus non expelluntur,
sed in ventre tantummodo retinentur. Et hec species dicitur
alchites, quia venter eorum percussus resonat sicut uter.
Asclites etiam vel dicitur. Caliditate et siccitate dissolvuntur
primo spiritus et dissolvuntur. Et sic debilitatis virtutibus
que nutriunt, superflua ex indigestione surgentia per
calorem et siccitatem in aerositatem fumositatem resolvuntur,
que non expelluntur per totum corpus, sed circa ventrem retinentur.
Et hec species dicitur timpanites, quia ad modum timpani so-
nat venter. Leucophlegmantia species est in qua per totum corpus su-
perficies albi et molles; digito cutem imprimunt, et
signum foraminis fit et paulatim in se postea redit.
Urina est discolorata, alba et spissa. Alia species
non est tanta in quo, sed facies eorum cava. Urina est
discolorata et tenuis. In tertia specie est venter in-
flatus et sonat percussus sicut uter. Urina rubea et
spissa. In quarta specie extenditur venter et sonat
sicut tympanum. Urina colorata et tenuis. Collum ad
extrema efficiuntur gracilia, nares acute, oculi
concavi et turbidi. Que tres species possunt curari ante
confirmationem. Que sed ante confirmationem nunquam.
Ydropici quorum est corpus tumidum, molle, grave et pon-
derosum, siti laborant, quia quanto plus bibunt tanto plus
sitiunt, et quanto plus bibit tanto plus paulatim deficit
et appetitus magis languescit. Talibus diversimode patien-
tibus diversimode exhibeantur medicina. Et certe
valet ventositatis extra humoris nutrimenta
consumptio et virtutis destructione in epate confortata.
Et de quibus omnibus sequitur in cura corporis.

13 Hyctericia sive

Aurugo est cutis defedatio absque ipsius inequali-
tate. Et dicitur in pluribus quia tres sunt species hycterice.
Citrina ex colera, flavitia viridis et nigra. Pri-
ma vocatur aurugo, quia cutem efficit ad modum
horum auri. Alia vocatur pegarticus idest viri-
dis. Ex colera enim prima viridicante. Tertia me-
lanchiton, id est nigra, quia ex nigra colera gignitur
et adusta. Fit autem ex fervore et ebullitione san-
guinis in colera transferatur ex calore scilicet hunc di-
vite et sanguinem inficiente. Unde defertur cum
sanguine ad cutis superficiem et ipsam inficit et im-
mutat. Alia fit ex opilatione superioris vel

inferioris pori cistis fellis. Unde colera redundat ad e-
par et sanguinem inficit. Alia fit ex apostemate et
febre, et contra sanguinem immutante et con-
tinente. Alia ex corruptione aeris vel cibi et potus
corrupti, vel ex morsu et punctura alicuius veneno-
si. Huius morsus sanguis inficitur et ad membra
interiora transmittitur. Ea per suam infectionem inficit
et corrumpit. Hyctericia quoque in maxime cutem hic immutat.
Totum corpus infectio. Sequitur prurigo cum calefactio.
Sitis, oris amaritudo, dolor frontis, tinnitus
aurium. Urina colerata, cuius spuma est citrea vel
viridis vel nigra. Omnia que de corpore emittuntur
predicto calore inficiuntur. Ex opilatione superiori tamen
causata immutat omnia, inficit itaque omnia sunt valde
tincta. Ex hoc autem est si ex inferiori. Tunc enim omnia superio-
ra sunt magis tincta et inferiora minus. Si autem fuit ex
febre et ex vi nature post septimum diem in aliquo die
cretico cum diminutione et febris alleviatione patitur
et sanitatis remissione bonum prenoscitur. Talis
coloratio signat nimium febris de proximo. Si autem fuit
in sinthomatis, sicut solet accidere ante .vii. diem,
periculum prenoscitur. Significat enim nimium potentiam superiorem vel
per alterationem suam vel per suam fumositatem et acuitatem,
sicut exponitur dicitur Galienus super amphorismos. Solet itaque talis
passio curari per sanguinis minutionem, per sternutationem
et alteratorum appositionem. Maxime si regionem epatis. Quia
in potissimo inficiuntur ipse sanguis sicut in suo fonte.
Dantur itaque medicine et in dieta et in medicina. Ea que
reprimunt calorem, mundificant sanguinem et altera-
tant mala ipsius sanguinis dispositionem. Et si fuit ex
opilatione, tunc ea que sunt diuretica iuvant et aperi-
tiva, non tamen nimis calida, ut patet in viatico Constantini.

Emorroide sunt v. 42

Uene exeuntes in ano. Ex quibus diverse passi-
ones fiunt, scilicet immoderata retentio fluxus. Quia de se-
dibus autem vi nature transmittuntur ad partes et ruptas
venis vel emittuntur. Corpus ab multis egritudinibus
liberatur. Sed si fuit fluxus immoderatus, validas efficit
passiones. Quando vero per consuetudinem retinetur, ma-
xime egritudines consequuntur, ut ydropisis, ptisis,
mania, melancolia et huiusmodi. Inflatur autem hoc modo: superflu-
itates spisse et feculente ad venarum ora de-
scendentes ea inspissant et ingrossant. Unde fit
inflatio. Alia ad orificia venarum exteriora sic-
citate coartantur et inspissantur. Quia per nimio
fluxu urinentur et a extremitate extenuantur.

tis̃ aut̃ nuȳ aut̃ nūq̃ apiūt̃. ¶ Alīi ex sāg
uis sp̃issitudie uenaꝝ capitꝭ opilantur.
¶ Alī ex nimio sanguie aūmnet̃ ꝗ liqd̃ ē
plus debito apiūt̃. ¶ Ex reumatꝭ nimiā. hec
sequit̃. Grauedo capitis. pallor faciei. uiu
ditꝭ. spiradositꝭ ꝛenū. cox̃ dispō ad yd̃
pisim. ꝛ ad paralisim. ¶ Nimiū fluxū sē debili
tas ꝛ extenuatio corpis. mutatio colois. do
lor ꝛ dissolo inflōnes p̃ꝰ corpis. Et si fuit ꝯ
tinuus ꝛ nimis īmoderat̃. passiās inde ge
nerat̃ passiōē. Si uō nimis fluat̃ orificia
uenaꝝ. restringūt̃ restrictio mediat̃. paulla
tim tamē maxie si fuit̃ morbꝭ inueteratus.
ne sāguis subito repulsꝰ ad aliq̄ mēbꝰ trāsi
tatur. ꝛ peior morbꝭ gn̄atur. Vñ ypocras
Emorroidas sanat antiquas. si nō una relic
ta fuit. piculū erit. Si uō nimis claudun
tur: apiūtur ꝛ arefaciunt apiant̃.

Dolor renū agit̃ nefresis
di. Qui dolor affinitatē hꝫ cū colica pas
siōē. Differūt tñ. qꝛ dolor colicoꝝ mutabi
lis ꝛ instabil. Cotidie eī mutat̃ ꝺ uno la
tere ad aliud latus. Nefreticoꝝ uō dolor sta
bilis ē. Patiūt̃ ꝺ lumbi sui tenet. ¶ Alīi
ex tumore. ¶ Alīi ex humoꝝ replet̃. ¶ Alīi ex
uentositate. ¶ Alīi ex lapide. Omīa ista g̃
uissimū inferūt dolorē. maxie si fuit ca
lor acut̃ ꝛ pūgitiuus. Si uō frenes fuit in
causa. cruda erit urina ꝛ leuꝰ dolor. lapis
ꝛ arenulę. ꝛ alie sup̃fluitates dulce. ī reni
bꝫ gn̄ant̃. Sepe ꝛ hec p̃pue ex potu aq li
mose ꝛ grossa dieta. Ex hiis ē sūt opila
tiōes ī renibꝫ ul' uesica. Eo qꝛ ī eēntia la
pidis ul' harenulaꝝ p mediū caloris alīena
taꝝ acrē transmutat̃. Hinc lapides. cū
continentur multa incomoda. & difficultas u
rinādi. colica. ꝛ hꝫ. Opilatiē ā lapidū. opi
lant̃ uie urinales. Alīi impte. ꝛ fit strāc
guria qñ qꝭ cū difficultate ꝛ guttatī mīg̃.
Alīi ex toto. Et tē oīo denegat̃. ꝛ disuria
di. Ex humoribꝫ g̃ uiscositꝭ ꝛ renibꝫ ꝛ uesica
coagulatꝭ fit calculus. inuenibꝫ frequēcius fit
ī renibꝫ. pueris ā ī uesica. Qꝛ collū uesice
ē strictū ꝓhibit̃ nā exire. Vñ lapis gn̄at̃
ut dꝭ ꝯ. Inpueris ē ī urina mag̃ grossa
ꝛ uiscosa dieta. ut ā uiscosa mag ē hūl

ad coagulatiōē ꝛ agglutinatiōē. Et iō sepe ī
pueris gn̄at̃. Cognoscit̃ ꝺ qñ lapis ē ī renibꝫ
ul' materia lapidis p dormitionē pueris ꝛ ex
re dextra parte. si ī sinistro renē sit ca. Si
mixtio uō ā insinistro. Si uō fuit ī uesica
dolor. aut cū pruritu ꝛ pitrōne sanat̃.
p̃ncia harenule uidentur ī urinis. Et rubee
ī uesica uō albe. Lapis q̃ gn̄atur ab humoribꝫ
uiscosis. dissoluūt̃ frangit̃ ꝛ educat̃. harenu
lis uō difficilꝰ soluūt̃ ꝛ curat̃. In mulierbꝫ ā
rarius gn̄at̃ lapis q̄ ī masculis. ꝓpt meatꝰ largi
ores. ꝛ ꝓpt debilitatē caloris desiccantis hu
mores ꝛ putrefaciētis. ꝛ ꝓpt frequētē uiegitio rā.
ꝯsulta eī sup̃fluita ab eis p menstrua educit̃.
Sic infirme sūt purgande calidis ꝛ apiat
sepꝰ balneandi. abstineāt digestibilibꝫ rest
ringendi. potibꝫ ꝛ medicinis diureticis apiat
ꝛ mundificatis rebouendi. ꝛ alīi cuti ꝯtrariꝭ
dimittendi. maxime pueri. pꝰ adolescentes. In se
nectute uō. casso piculosa ē: qꝛ ultē .xl. annū.
h̄ passio nō curatur. ut dꝭ ī amphorismis. ꝯquia
nefresia ultē .xl. anū sanat̃. ¶ Alīi ꝛ accit̃ ī ca
uo sistētia urine emissio q̄ dyapnes ul' dya
uarie. Et hec accit̃ ꝯ ꝯsatiū. ꝓpt defectū ꝯtin
tiue uirtutis. ꝯsulta ā ꝛ fortis sit actiōne hu
moris ad renes emissio sup̃fluitatū ad ue
sicā. Quā ferre ñ sustinet. q̄ se uō p urinā.
¶ Alīi ꝛ accit̃ ex emollitiōē humoꝝ ꝛ relaxatio
one lacertoꝝ ī collo uesice. ¶ Qñ ꝯ accid̃ re
ꝓpt grauitatē corpꝫ. ꝛ multitudinē humoris.
ut pꝫ ī pueris iuuenīꝰ ꝛ lectula urinātibꝫ. ꝛ
ī bibil ebriosa ꝓpe ā ꝯpū ē sustinētibꝫ
hanc passiōnē. qꝛ semp fluunt. ꝛ ut ē aq̄ sicu
ā pꝫ. ut dꝭ ꝯ. Vñ sic eam bibūt. sic sta
tim eam mingunt. ¶ Alīi fit ex humoꝝ subito
meatꝰ urinales ꝯstringentes ꝛ ꝯtentū ibi
humiditatem ui cōpressiōis educentes. In
istis ī p̃e infirmitatē patientibꝫ. necia sē re
pressiuā caloris ꝛ stiptica. ꝯfortatiua caloris
renū expietiua. ꝛ humoꝝ remollitoꝝ ad sta
tū ꝯ bilis reuocatiua. Hec fit p potiōes ꝛ ela
tuaria. p cataplasmata ꝛ unguenta. Caueā
tñ ꝺ prudens medicꝰ ne sp̄ apponat ī h̄ cali
nimis humida. qꝛ plus remolliendo lederet.
nꝫ ē nimis sicca. qꝛ calorē augeret. Sꝫ mo
dica. uō illa. ut ex frigiditꝭ lac patiens humo

tur et infrigidetur. Ex siccitate non calefit humidum et
membris patientis confortetur. Secundo dieta congrua,
quia cibaria nimis nocent cordibus et lumbis. Similiter
et fructus digestionem habentes tarde viscositatem in lumbis et
concavitate epatis. Et consilium dicitur de calidis tem-
peratis et optimis, quia aut solum est melius atque cetera. Her-
nia dicitur pellicula interior que siphac appellatur. Siphac
autem est pellicula que intestina involvens [illegible]
est dicta. Sed diafragma dicitur pellicula que interiora
spiritualia membra et nutritiva separat. Hec ergo
contingit siphac vel per dissolutionem vel dis-
ruptionem, vel quia per causam dissolventem vel humiditate
relaxantem remolliunt et contingit intestina ibi la-
bi et in osseum testiculorum. [illegible] do-
lore recolligit et diffunditur. Fit autem inter pelliculas dicto
vel relaxato alium aer [illegible]. [illegible] cor-
poris [illegible] in lucta et pilosum. Aliud
ex [illegible] vel ex casu et huiusmodi. Aliud ex nimia
membrorum superiorum distensione et conatu. Sicut ex ni-
mio clamore et huiusmodi. Aliud ex eo in [illegible].
Sicut ex nimia caloris [illegible] et humorum calido-
rum acuitate ipsius pelliculam dividente et [illegible].
Quoniam ex nimia humiditate humores et [illegible]
relaxante. Quocumque autem modo accidit, in principio facilis
curatio est, et semper in iuvenibus. Si non magis [illegible]
et inveterata et cum ruptura [illegible] vel numquam
consolidatur et difficillime curatur, ut dictum est. So-
lum est autem cura hernie per dietam et medicinam et ca-
[illegible] et cyrurgiam. Talibus ergo dicitur
[illegible] valent [illegible] et [illegible]
immediate. Sed [illegible] et fomen-
tationes et balnea [illegible] et unguenta.
Sed [illegible] dicitur [illegible] dicere et [illegible] ma-
[illegible] et [illegible] motu. [illegible] sic
et inflationis calidus est curatio, quia non [illegible]
tositas magis nocet herniosis.

Arthetica est dolor et passio articulorum cum infla-
tione et dolore. Que cum sit in articulis manuum chi-
ragra dicitur; que circa articulos pedum podagra; que in scia sci-
atica. Hec autem fit ex sanguine colerico et humore fleg-
matico. Frigida vero fit ex [illegible] reumatica. Signa
sanguinis est in rubore loci et calore et [illegible]
[illegible] venarum plus pulsantes et [illegible] ex di-
eta calida precedente et humida. Ex colera [illegible]
[illegible] et magis [illegible]. Signa humorum
[illegible] dolore [illegible] et humorum

[illegible] et [illegible] ac calore et punctura in [illegible]
ex calore [illegible] cum [illegible] et magis [illegible]
in estate et magis ex dieta calida et sicca. Et [illegible]
[illegible]. Sepe et [illegible] multe colere [illegible]
[illegible] per vomitum et secessum. [illegible]
Flegma et [illegible] est in [illegible] ex [illegible]
[illegible] dieta [illegible]. Ex inflatione loci et dolore
vehementia et [illegible]. Reuma [illegible]
[illegible] ex [illegible] et humorum motu [illegible]
[illegible] per [illegible] et [illegible]. [illegible] est
[illegible] quia [illegible] et [illegible] digitorum manuum
et pedum [illegible] et [illegible]
et [illegible] cum [illegible] impotentes ad
[illegible] cum [illegible]. [illegible]
digitorum [illegible]. Hec [illegible]
[illegible] quia si [illegible] curatur. Major
[illegible] et [illegible]. [illegible] ita quod
[illegible] medicina [illegible] sanguis
et [illegible]. Si sanguis est in causa calor [illegible]
Quoniam est cum humore [illegible] et [illegible] calore
et [illegible] ab [illegible] ab in-
[illegible] sepe [illegible] mobilitati.

Gutta sciatica dicitur dolor que
[illegible] ex humoribus [illegible] grossis
que est in [illegible] grossis [illegible] ut dictum est.
[illegible] ex [illegible] humoribus et [illegible] an-
[illegible]. [illegible] ex humoribus [illegible]
[illegible] cum [illegible] rubea [illegible]. [illegible] cum [illegible]
dolore. [illegible] dolor [illegible] et usque ad calca-
neum et [illegible] ad [illegible] pedis digitum. [illegible] est
[illegible] quia [illegible] per medium [illegible] et [illegible]
[illegible] ad [illegible] pedis [illegible] et [illegible] ad [illegible]
pedis digitum. [illegible] dolor
dolor extenditur usque ad illum digitum. [illegible]
[illegible] in [illegible] loco pedis [illegible]
et [illegible] opilationem. [illegible]
[illegible] ad illum locum. Dolor autem quoniam est
in una parte [illegible]. [illegible] est [illegible]
[illegible]. [illegible] est [illegible] parte est
maior calor [illegible] ibi [illegible] digito
et [illegible] non est minor calor [illegible]
[illegible] est [illegible] dolor [illegible]
[illegible] et ardor magis in [illegible]
magis [illegible] est in [illegible]. Et [illegible]
[illegible] et [illegible] vena [illegible] que est sub [illegible]
[illegible] est purgandus et [illegible] arthetica.

Cauendum autem est omnibus huius sciatice sic laborantibus a nimia ple
nitudine ciborum et potus. et precipue a coitu. quia magis acui
tur dolor. et ideo digerendo per spiritum et pulsum sanguinis
de prelatione. ut dicit Constantinus. Purgetur itaque primo corpus medicina. et que
localia ponantur exterius. non tamen quando morbus est cum principio in eis
set cum minuatur. ut dicit Constantinus. Dyascorides. Misce precipue sinapi
cum sale. fomentur locus dolentis cum calido fimo bouis.
postea cum ... magis cum galbano et thure et
aceto. sunt resoluta.

18 Podagra est passio. est dolor pedum. et maxime calcanei
atque plante cum distensione neruorum et pulsatione. Ista
sit autem ex malis humoribus ad calcaneum descendentibus.
Qui si fuerint subtiles et grossi. nimia fit extensio ac
tumor. set non multum pungitur dolor. non propter tamen magnus
sit tumor: quia pedes spoliati sunt carne et duricia accipiuntur
et ideo non possunt multum tumescere. Tumor autem nascitur in car
nosis membris. Hec passio nascitur in illis membris que diu
sedentibus et quietis quiescunt. Et que pro se exercitant. quia as superfluit hu
moribus corpus non emundatur. maxime cum multum comedunt
et bibunt. Et talibus autem generatur superfluitas humorum qui
reumatizant ad pedes. et maxime quando sunt debiles sunt et
fluentes materiam expellere non ualentes. et maxime hiis accidit
ex nimio coitu. tota enim generatiua corporis continua
sicut mouetur. ut dicit Constantinus. et calefaciunt. et ideo mouentur humores
et laxant neruos et cetera. Vnde accidit quod eunuchi non po
dagricant. quia non coeunt. similiter nec pueri. nec mulier ni
si raro. et hoc quia menstruis expurgantur. Vnde pepercitur quod multi
eciam non podagrizant. nisi forte multum defecerint. Hec
infirmitas accidere consueuit in ueris tempore .xl. diebus antequam
si in autumpno uenerit et durauerit usque ad hye
mem difficile curatur et inuenitur. ut dicit Almansor. Et
non est ut dicit Constantinus secundum iudicium astrologie. Sic.
Prima igitur etas huius calida est et humida. Secunda est calida
et sicca. Tercia frigida et sicca. Quarta frigida et humida.
In prima itaque etate per caliditatem dissoluitur materia per
humiditatem diffunditur. In secunda etate et quarta consimiliter
est ipsa materia. In prima autem etate curationis sequitur perfecte di
gestionem. Vnde in ipsa etate curationis calidior et siccior.
Et ideo materia consumitur. et inde .vi. septimane quibus sunt .xl. dies
plenius fit curatio. maxime in estate. In autumpno est
et in hyeme materia nimis est compacta et rebelles di
gestioni. Et quod si in hiis passionibus post principium dimittit exterius
primo repercussiua. Ideo est secus calida et dissolutiua ponenda
in principio cum sit cum reumate. et si multum sit frigida plus ualet.
Et ideo necesse est in principio repercussiua. In aliis in calidis
et remissionibus frigidis. ne forte materia indurescat. De
inde apponentur subtiliter fomenta que uniuersaliter calide.
ubi frequenter sicut ... Leui dieta et cetera.

pitur uirtus. a coitu semper caueatur. leue et mediocre
exercicium indigetur.

Apostema est affluxus humorum in membro aliquo collectio puerile 19
facturam faciens et tumorem. ut dicit Constantinus. Contingit autem membra
apostemari. Aliquando ex causa extrinseca. ut dicit Constantinus. sicut ex percus
sione. uulnere. casu. fractura. et contusione. Ab istis enim
talibus mouentur humores. et ad locum sepe confluunt patientes.
quia muniuo se calidiores calefiunt et putrefiunt. Aliquando uero
ex causa intrinseca. scilicet ex humiditate humorum corruptorum. qui sepe
confluunt ad locum aliquem et concurrunt. Et hoc dicitur fit. Aliquando
tamen ex adunatione materie in ipso membro. Aliquando ex fluxu materie de
uno membro ad aliud. Et causa fluxus pluribus sit modis ut dicit Constantinus. Prima est
fortitudo membri expellentis. quia quando membra principalia et
nobilia exonerant se a superfluis. sic cerebrum ab humore flu
xo se exonerat atque fumo. Secunda causa est debilitas mem
bri recipientis. Quia membra debilia recipiunt superfluitates a fortioribus
fortioribus descendentes. sic aures. etc. et ... Tercia causa est mul
titudo humorum qui cum sit superfluus in maioribus uenis refun
ditur ad minores membrorum continuum etiam subtiliter.
et quia superfluit a nutrimento fluit ad membra et clauditur
propter nimiam et fit apostema. Quarta est largitas meatuum per quos
facile fluit humor de membro ad membrum. Quinta est liquidi
tas humorum et subtilitas. quia de facili motu facile diffun
ditur. et diffusus in aliquo membro recolligitur. et sic a re
tinendo membri curatiua congelatur et ad putredinem dispo
nitur. Sexta causa est situs membrorum. quia natura sic ordinauit
ut recipiant superfluitates suorum membrorum. sic membra di
sponuntur suas superfluitates. Quedam ad latera et guttur et
sic fit squinancia. Quedam ad membra pectoris et fit peripleumonia. et pleu
resis. et sic de aliis. Fit autem apostema hoc modo. Dum humores quan
titate peccantes. et ad calorem confluunt. et a natura expelli
non ualentes recepti in concauitatibus membrorum ebulliunt. et
putrefiunt. Et sicut pasta in furno posita ab igne de
siccatur in superficie crustulam quandam recipit sub qua ma
net. ita humor collectus per calorem ebullitione quandam crustu
lam facit sub qua latet humor putridus atque tumet. Et
tale humor dicitur apostema. Et aliud fit de uento. et dicitur bubo.
Aliud ex humore simplici sicut ex sanguine fit flegmon. Cuius
signa sunt rubor ex colore sanguinis duricia propter multitu
dinem et calorem aquosicas consimilem. pulsus id est saltus
propter uentositatem siue fumositatem impellentem. dolor propter
extensionem. calor propter calidam materiam. tumor propter multitu
dinem. Fit et sic apostema ex simplici colera rubea. et
dicitur herisipila id est sacer ignis. per antifrasin. Fit et quod
ex colera pura. et corrodit membra et illudit. et dicitur
formica herpes estiomenus. quia seipsum corrodens.
Sic consimili modo apostema de flegmate. et dicitur zimia siue zimia. quia
sic in palude est multa superfluitas et limositas.

in illo apostemate. Cum si imprimis digitum, cedit impressioni, quia flexibilitatem digito imprimente cedit, et in medio foramen apparet quasi signum foraminis; sed postea remoto digito cum materia redit ad medium, totum statim adimpletur. Istius apostematis sunt signa: albedo, quia materia est alba; mollities, quia materia liquida; et dolor levis, quia materia frigiditate sua minuit sensibilitatem. Quasi quinta vero signa sunt in apostemate de colera rubea: quia calor est multus, cum materia sit calida valde; rubor cum citrinitate, quia colera non est rubea sed citrina; magnitudo acuta doloris et puncture, quia materia est acuta. Ex melancolia quoque fit apostema, et si materia tota sit extra, fit exitura (?); si pura interius, pura extra fit apostema quod dicitur cancer, ad similitudinem cancri. Sicut enim in cancro pedes eminent et brachia sunt extensa lateribus, ita in hoc apostemate quidam tumor vene dorsi, ramusculi vero humorum sunt hic inde expansi velut brachiorum; paulatim quoque serpit corrodendo carnem et nervos insensibiliter ad modum cancri. Vel signa illius sunt: tangenti durities, quia cum materia sit terrestris et melancolica, est multum compacta. Color est lividus, quia materia non est ex toto nigra. Dolor est parvus aut nullus propter insensibilitatem, quia materia duas habet mortificativas qualitates, scilicet frigiditatem et siccitatem. Corroditur autem super carnem suam quandoque usque ad tendines et nervos, et quandoque inficit ipsa ossa que attingit. Et ideo morbus iste pessimus est et durissimus ad curandum. Inter ista autem corrosiva apostemata talis est ordo: quod noli me tangere citissime est apostema in facie et corrodit paulatim, sed minus aliis. Cancer vero magis adhuc, magis lupus, maxime vero herisipila. Fistula vero non corrodit, sed putrefacit scilicet carnem et nervos, et convertit ad saniem, et quandoque corrumpendo nervos dissolvit ossa. Accidit autem frequenter ex vulnere male custodito, quando suppositum os saniem inficit. Vel nutrimentum adveniens in saniem commutatur. Sicque rumpitur fistula et fluit. Aliquando autem consolidatur. Aliquando autem iterum rumpitur; et si fuerit multum inveterata, vix curatur. Iuxta cavitatem autem vulneris sepius multa orificia inveniuntur et oriuntur. Habet enim fistula intus multum profundum; in superficie vero angustum et arctum. Exitus vero eius est multum pus intus angustatum, et ideo difficilis est ad curandum. Aliquando nascitur fistula ex reumate sive vulnere procedente. Aliquando ex apostemate male curato, et maxime quando nimium humiditatis et fuerit diversa forma (?), nimia aqua diversi coloris emittentia, modo alba, modo citrina. Et si foramina in uno loco clauduntur, in alio nascuntur. Sunt et alia apostemata que ex compositis materiis generantur, ut puta illud quod vocatur carbunculus, quia urit ut carbo. Fit autem de materia valde furiosa et venenosa, et de materia composita, quia per lineas diversorum colorum habet enim ungulatam formam. Et sunt in eo quedam rubee linee sanguinee, et quedam citrine colerice, quedam subalbide et flegmatice, quedam livide melancolice,

quedam flave et sulfuree. Et de alio huiusmodi in libro [illegible] autem antrac. Sunt dolor intolerabilis, arsura et punctio. In principio in capite apostematis pustula quedam oritur sive vesica procedente calore, attestata huiusmodi durantis. In collo et cervice singulas [illegible] diversorum colorum lineas distinctas materie et quasi filo adherentes [illegible] et vesicam in medio. Ad curationem itaque apostematis solent apponi in principio repercussiva, nisi materia fuerit furiosa et venenosa, ut in herisipila et antrace; ista in talibus non sunt apponenda repercussiva, sed post mitigativa, ne materia venenosa repercutiatur ad interiora membra et mala inde nocumenta. Deinde quando apostema est dilatatum, solent apponi solutiva, remollitiva et maturativa. Aperto vero apostemate sive rupto, et educta sanie, insistendum est in mundificativis, tandem consolidativis et bene carnem regenerantibus. Ad alia autem apostemata quorum superius [illegible] sunt peiora, ad fortiora medicamenta insistendum est sicut procedendo. Sicut contra cancrum et fistulam et huiusmodi in quibus nature potentie patitur, primo in eis est purgandum. Deinde localibus remediis insistendum est. Contra cancrum vero utimur et cauteriis mortificantibus, corrosivis et urendo. Contra fistulam consolidativis et constrictivis ac saniei mundificativis, que si non profuerit, extirpetur [illegible], ut curatur cum tunc est ut aliqua particula corporis sani corrupta intus separetur, que reliquas per [illegible] corrumpit. Contra apostemata vero venenosa, sicut est antrax, cito et caute est remedium apponendum, quia cito interficiunt nisi solerti succuratur. Consilium ergo est ut si ipsius [illegible] non impediat, fiat flebotomia in eadem parte ex loco collectionis. Communiter enim in parte opposita in tali casu non est tutum, ne materia trahatur ad cor vel ad membra nobilia, cum sit venenosa. Tunc necesse est ut tyriaca cum vino calido per os offeratur, et super locum doloris liniatur. Quod si plura fuerit tyriaca, et verum fuerit antrax, materia eius siccam et venenosam exhibet, et ita siccabitur quod post ipsum pulverulenta ad modum cineris. Et tunc tenere est apponenda sepius donec rumpatur apostema. Quo rupto, non est tamen deponenda, sed deinde vitellum ovi cum sale pistatum frequenter applicetur apostemati. Dolorem enim mitigat, et apostema rumpit, ut diximus.

Ulcera dicuntur quedam vesicule que ex intrinseco humore sepius in corpore undique oriuntur. Et vocantur a quibusdam [illegible] ulcera, eo quod [illegible] acrimonie humoris faciunt dolorem continuantis, quia materia est subtilis humiditatis sanguinee vel colerice ab interioribus ad exteriora [illegible] vel similiter ad exteriora corporis superficie [illegible]. Talia ulcera cutem [illegible] pruritu et titillatione in carne generant, cutem acrimonie elevat, et aliquando continua fit lepre [illegible]. Qui ab eis liberari vult, in eius purgationibus [illegible] humoribus non omittere. Deinde balneis siccis et medicinis consolidativis [illegible] qualitate et quantitate humoris carne et cute ulcerantis se expellat.

acopula et dieta immunis leprosi se continuat. Labori et exercitio se subtrahat.

61 Pustule sunt papule vel que ab apostemate col- lecte superfluitates in exteriori corporis superficie in minutam quantitatem gravitatem naturam superflua et nociva ad exteriora corporis expellentes. que sepe a superfluitate pili et corporis nutrimentum pullulant. Et ideo multo sapientes pustulas cum papulas eas nominant ut dicit avicenna. Et ideo dicuntur pustule quia sunt quasi pure vesica vel vene- nato humore tumentes. que vero interius conteste continue. ut dicit ypocras. Dicuntur autem pustule variole in pueris et que alii in adultis. In pueris autem tales pustule sunt salu- tifere et future sanitatis prenuntie. ut dicit constantinus ibi. Variole de sanguine puerorum nascuntur corruptione. Si autem in pueris vel in adolescentibus non eveniunt. de futura lepra est in posterum formidandum. Fiunt autem in pueris ex sanguine menstruali quo in utero alebantur. qui nisi expellatur ad exteriora. Et sic a suo periculo liberantur. Similiter contingit in adultis et iuvenibus in febre eorum exitum. ta- les pustulas emittere non natura cum febre ad exteri- ora expellente. et ideo in talibus in dilatione est separatio. ne natura confortetur cum sic quodammodo furiosa. circa oculos cum faciendum est remedium levis separatio. ne famen pustule aliquam lesionem tunice oculi vel pupille. In omnibus autem aliis locis cure medicus tribut- tenebit materiam ad exteriora quam prope pertinent circa oculos. ibi autem magis repercutienda et aliter delicatia. ne et furiosa et violenta magis conveniat lesione tunica oculorum. Caveat autem naturaliter vel medicus tam in puero quam in adulto necnon pustulas vesicule vel per pruritum vel per a- ruptione seu aperiendo ante tempus maturitatis eas ruptione. ne per- tinacione deformes remaneant in facie cicatrices. Aliter mittitur de cute pustule in corpore cum exeunt. non ex materia sola sed alie et molles et fluide sunt ex materia colerica aspe- rum et durum. Fluunt coleris humor in facie cutis et cu- te distilla sudor cum calore et acumine. cutem aperit et me- diate. et terminant pustulas in cutis superficie generatas. quia per illa ac modicum ad modum grani milii. Et ideo tales pustule sic vocatur ab auctoribus herpes milii vel granulose. Undique in quibus tales pustule si sunt frequentes et continue. primo expedit ut ut sepe- tent de vena per medicinam. Omnino sic sicut fuerint plectorici flebotomentur sicut vetere. de vena balne- is dislicentiis et consumptis et unguentis congruis pariter adiuvantur.

62 Scabies est corruptio cutis ex corruptis humoribus maturatis eorum cum deformitate cutis lesionem inferens. Sepe enim ut dicit constantinus natura malos humores expellit ad superficiem corporis ut mundificet

interiora. qui si fuerint subtiles et liquidi. de facili sudore et fumo dissolvuntur. Grossi vero sub cute permanent et eorum scabiem introducunt. Humores vero sic inclusi inter cu- tem et carnem. si colerici fuerint et tandem scabiem inducunt. siccam non saniosam cum ussura. pruriginem et punctionem. Si vero fuerint humores flatuosi albi. grossa et squamo- sa. et sine pruritu magno scabiem faciunt et sustinent. Scabies autem humida saniosa cum demittit pruri- ginosa calidum sanguinem mixtum cum cola demittit. Frequenter autem accidit quando nimia corporis repletio. frequenter autem ex egritudine precedente. Unde invenitur se deposito et superfluitatibus derelictis. fit autem quibus in convalescentia scabi- es et expletionis natura. Et cum de facili recidivat. Scabies autem cum dislicentiis et consumptis et mundificativis cum intus et exterius est curanda.

63 Impetigo est residuum humoris corruptis innumerabilibus cum pruriginem cutem inficiens. Colera autem superfluitates que cum fumosa ab interioribus ad exteriora emittit su- perficiem recepta cute infixit. et cum innumeris pustu- lis repletio scabiosa que furfure dispersa. sicca et pruriginosa existit. Et hec infectio de natura colerica vel melancolica nimis recepta alia certa comitur. ut dicit ypocras. Et dicitur hec passio impetigo. quia invadit et pruritu maximo cutem et carnem ledendo impedit. Dicitur et serpigo. quia ad modum serpentis serpit et tangit undique ac repit. et cutem quia inficit in quibus cum squamulis per scalpturam recedit siccatur. Hec passio aliquando ad modum anguilli superficies membri undique circuit. Et talis impetigo vel serpigo hanc per singula immediate vo- catur. Impetigo tamen differt a serpigine. quia fit de magis impetuosa materia et ignita. quia de cola. Et ideo oblonga fit- ate formam et latam. sed minor pura. et semper modo prossim. sic- igitur. Serpigo de materia ignita. Et ideo non modo furfur. sed est cuiusque membra. et circumquaque se diffundit. Unde dicitur quia serpit per girum. Hec passio est curanda sub fumigatio- nibus et balneis aptis. mundificantur et exsiccantur. sed et unguentis. unguentis cum succo ebuli. tabucia. lapa- cia. fumiterre et hec. post balneo aque dulcis assue- scant. ut dicit ypocras. Dicitur autem quod contra hec passiones naturalis sputum ie- iuni hominis. Hanc passionem semper associat pruritus seu prurigo quod immoderate fricatione et scalptione appe- titur flamma quandam delectationem ingerit. Consuetudine ex fumo calido et acuto malicia cutem atque calidum re- solvitur. Falsa autem est talis delectatio et nociva. quia cutis inducit ulcerationem et discontinuationem. et semper in fine lesionem ingerit et dolorem.

64 Lepra est vitium membrorum corporis et humorum. hunc curatis et continuum in fortibus sed etiam viatici. Sed cor- rupto hunc nutrimentum. de facili corrumpitur membra

que ex humoribus nascuntur. Dicitur autem elephantia sive lepra quia con
sistit principaliter in corruptione membrorum. Unde dicitur quod le
pra est passio frigida et sicca. nascitur de colera nigra impres
sa et putrefacta. apparens in superficie corporis. Sciendum quod
de .iiii. humoribus putrefactis. sed tamen incensis et corruptis et
in colera nigra commutatis ut dictum est ibidem. Putrefactio autem
humorum quibus amittere mollia propter eius qualitatem frigidam
et siccam putrefactioni repugnantem non potest compleri nisi
cum venerit quandoque incorporetur et moram faciat in
membris in quibus compleatur putrefactio ex qua fit ipsa lepra.
Melancolie enim humor est propter suam duritiam et compactionem.
longam moram expetit ad suam putrefactionem. Si enim inve
niret aliquid cum putrefaceret potius febrem quam lepram ge
neraret. Divisio autem lepre .iiii. modis secundum .iiii. hu
morum mutationem inveniuntur. Prima est una species pura
melia. Et hec proprie dicitur elephantia ab elephante animali ma
ximo sive navitate propter morbi magnitudinem ... quo
infestat patientem. Vel quia hec passio durior est ceteris. et magis
... et difficilior ad curandum. Secunda fit ex me
lancolia et flate. Et hec dicitur tyria ut serpentina a ty
ro serpente. Quia sicut serpens talis de facili deponit
spolium et est squamosus. sic patientes talem lepram de
facili excoriantur in cutis superficie. et resolvuntur in quasi
squamas. Tertia species fit ex melancolia sanguinis putrefacti
et dicitur allopitia id est vulpina. Allopos enim grece
vulpes dicitur latine. Cuius proprietas est calefactione sangui
nis in capite estivo depilari. Sic patientes istam lepre
speciem capillis et aliis pilis corporis depilantur et spo
liantur notabiliter. Quarta species est ex colera rubea
corrupta in membris cum melia. Et dicitur leonina a
leone. ... altissimo et fortissimo. Sed hec species le
pre currit ad ... et sic modo malitia
... Et in modo leonino contrahit et destruit
omnia membra. Est ergo ex melia corrupta principaliter elephantia.
Ex corrupto flate tyria sive serpentina. Ex corrupto san
guine allopitia seu vulpina. Ex colera vero ru
bea. passio leonina. Hee .iiii. species lepre habent
quedam signa communia. et quedam signa specialia quibus ab invicem di
stinguuntur. Sunt autem hec passio habet signa. Caro in eis est
notabiliter corrupta. et species immutatur. Rotundantur
oculi. et palpebre corruguntur. Aspectum habent scin
tillantem magis in leonina. Angustantur nares et constrin
guntur. Vox rauca efficitur potissime in elephantia.
Rubiositates existunt in corpore multa minuta et
dura et rotunda. Contrarium fit quando in sensibilitas
et extremitatum alior(um). Ungues in grossitie cum quadam inequalitate.
et quidam scabies efficiuntur. Corrumpitur eorum anheli
tus et eis fetor sepius nimium corrumpitur. Curantur et

cutis superficies rotundis in serpentina. Tunc vero si aqua super eam
... non madefacit eam. sed elabitur quasi a corio madefacto
pinguitudine quasi cum scabie. quia sine scabie pervenit
maculis variis nunc rubeis nunc lividis nunc nigris nunc sub
albidis in corpore respergunt. Scabie ulcera maculis et pu
stulis superius supervenientibus. nunc apparent. nunc disparent. nunc
extra erumpuntur nunc intus se perfunduntur. Si vero in
pustulas tybiarum fit in una maiorum earum inveniuntur quod
est lepre confirmatio. Signa autem lepre magis apparent in ex
tremitatibus. ut in pedibus. cruribus. facie. et proprie in mu
sculorum corpore consumptione et minoratione. Preter ista sunt que
lepre quattuor speciei lepre habent suas proprietates speciales.
Nam patientes leoninam habent colorem magis citrinum
et acrem. et oculos magis scintillantes et eminentes et
multe motes. Cutem habent alias asperiorem scissam sepe
et divisam. Per aliis quam sint pruriosi et fumigationi. et
in fine in omnibus membris plus corrosi. Patientes vero
allopiciam. ex toto depilantur eorum cilia et supercilia val
de tumescunt et inflantur eorum oculi. et valde rubent.
pustulas in facie rubeas habent. Ab eorum pustulis san
guis cum sanie sepe manat. Plagas in talibus in grossantur.
et de facie corrumpitur. Fetet valde eorum anhelitus. et maximam
corruptionem sustinent in gingivis. Patientes tyriam
multos fetores et pustulas habent molles. molles et sub
albidas habent cutem ac tumidam. et quotiens in ea veluti
te. squamositatem non medicam. et pediculorum multum
multitudinem. Has et alias passiones habent contrarietates quam
ex flate corrupto originem sortiuntur. ut sputum immundi
viscosum. et saniosum. et nares obturantur. et hec. Oculi
eorum lacrimantur et fluunt propter superfluitatem humiditatis. Locus
putrefactionis patiuntur gingivarum et labiorum. et trachee ar
terie patiuntur asperitatem. et efflantur rauce. Sanguis
post flebotomiam in aqua decisus fluit subtilis. pluvio a
et est solidum. est albus ut subpallidus. cum lavatur cito
coagulatur. et in multa quantitate. Patientes vero elephan
tiam. colorem habent emulum. fuscum plumbeum. aliorum pu
tuit depilationem. oculi eorum rotundantur. nares constrin
guntur. musculi consumuntur. Et hec est causa in omni lepra que
ad plus quam in brachiis insensibilitate maiorum digitorum pro
prie patiuntur. tarde venit ad augmentum. sed cum venit
inde non dissolvitur. Sanguis extractus lividi coloris vel sub
niger. cito coagulatur. et quanto magis frigidatur. tanto magis
coagulatur et indurat. In medio fit quasi venae albe ut
quasi nivorum. et id est causa in omni lepra. Causatur autem lepra accidentalis
variis. Per quod ab humoribus predictis. sive ex cohabitatione com
muni. et frequenti confabulatione cum leprosis. contagiosus
enim est morbus. et aliorum inficitur. Accidit quod ex coitu
suo et coitu mulieris statim a lepro so peracto. Etiam accidit

ex pravis generatur humoribus, ut ex corrupto sanguine lepra generatur. Unde per contagionem qui trahit hereditario transit ad ipsos pueros. Alia est quae accidit quando corrumpitur foetus tempore menstruorum, vel quando ex corrupto lacte nutricis leprosae nutritur foetus. Alia accidit ab extrinseco, sicut ex aere corrupto et infecto, et ex mala dieta, ut ex abusu melancholicorum nimis frigidorum et siccorum, ut ex carne bovina, asinina et huiusmodi. Alia ex abusu nimis calidorum, ut ex nimis diuturno usu fortis alliatae piperatae et huiusmodi. Alia ex abusu coitus et coitu cum leprosa, ut ex coitu cum femina cum qua leprosus prius seminavit, et vino depurato et corrupto. Alia ex morsu alicuius reptilis huiusmodi, et ex cibis suis corrumpentibus. Istae et aliae causae saepe inveniuntur lepram in huius corpore generare. Sed quocumque modo generetur, vix est curabilis nisi divina manu, postquam perfecte confirmatur; palliari tamen potest et sustineri ne destruatur ita cito.

Caveat igitur patiens a nocivis. Perpetue a cibis melancholicis generantibus, et a cibis incendentibus sanguinem. Subtili gaudeat dieta et convenienti, ut nutriatur non corruptibiliter nec corrumpibiliter. Si autem sanguis sit in causa, ut in allopitia, post debitam flebotomiam, debita purgatio et debita medicina. Si autem ex aliis humoribus, post debitam purgationem, et si necesse fuerit sequatur flebotomia, aliter non, quia aliter nocet, ut dicit Constantinus. Debitis gaudeat et congruis utatur medicinalibus, et debitis emplastris et unguentis exterius ne fletoribus concitetur. Ad curationem vero leprae vel saltem palliationem valet multum, ut dicit Platearius, serpentium carnis huius usus, veneno capite et cauda abscisis cum pisce et capite ablato, coquatur cum porris in aqua frigida, ut alluminatur. Eo modo si in vino ponatur quo diu putruerunt, patientibus saepe supponitur. Haec enim medicina valet et morbo multas, ut patet in textu de quo idem narrat, quod uxor cuiusdam eam serpentem cum aliis comedere, per anguillam ut eum interficeret, quam cuiusdam leproso comedit, et multo sudore emisso, mundatus fuit.

Morphea est macula in cute veniens ex nutrimenti corruptione. Quod autem est lepra in carne, hoc morphea est in cute. Morphea autem alia est alba ex flegmate. Alia nigra ex melancholia. Alia rubea ex sanguine sive colera. Ista autem quae est ex melancholia et flegmate difficilis est ad curandum. Sed illa quae est ex sanguine facilior est ad curandum. Tunc autem morphea est incurabilis quando acus fixa punctura acu sanguinem non emittit. Si vero sanguinem fuerit sub tractus curabilis iudicatur. Morphea quasi totam in cute est sicut lepra in carne et in cute. Haec enim infectio parum differt a gutta rosea, quae in facie fit quidam pustulis et mollibus pustulis, quae ex viscosis humoribus sanguinis ab colericis et malencolicis generatur. Haec passio per sanguinis subtractionem minuitur, et humorum huiusmodi mundificatione curatur. Debita subfumigatione et balneatione facies fomentetur, et postea aqua mixta in qua tincta evaporetur. Deinde mundificatis et desiccatis locis patientis abluatur. Unguentis et debitis unguatur. Dicit Constantinus quod qui cum istis...

venalis vel incedit cum sanguine leprosorum. Ista sanguis intercutaneum dividitur, repletur et consumitur. Super omnia autem huius passionis huiusmodi intercutaneae valet debita fumigatio et balneatio, tabulis supra capitulis et sulphure positis cum aceto. Scabies et pustulas et pruriginem mitigat. Huius sicut lupus ore in carne et cute desiccatur et ad lepram dispositos iuvat.

Pestis pustulae lupi nominatur.

Passio accidit homini gravissima et periculosissima mortis per venenum et pestis. Venenum autem cum extra sua species est in homine, sic quod subito interficit nisi remedium cito apponatur.

Venenum autem aliud accidit ex corruptione ciborum et potuum. Aliud ex morsibus reptilium, ut serpentium et quorundam aliorum, quorum humores et dentes sunt huius corporis venenosi. Venenum autem est aliud et siccum, sicut venenum vipere et huiusmodi. Quoddam autem frigidum et siccum, ut scorpionis. Quoddam frigidum et humidum, sicut araneae. Venenum autem serpentis variatur in malitia, ut dicit Avicenna in capitulo de venenosis.

Venenum masculinum acutius est et fortius quam femininum, tamen feminei serpentes plures habent dentes quam masculini, et ideo peius est, ut dicit Avicenna. Item venenum senum peius est quam iuvenum, et magnorum quam curtorum in corpore. Et peius et acutius est illorum quae habitant in montibus et in silvis quam illorum quae habitant iuxta litora et iuxta aquas. Item peius est venenum quod effunditur a ieiunis et iratis quam a repletis. Item deterius est et acutius in aestate quam in hyeme. Et cum est in fame et sitiens, et in meridie quam in mane, et in die quam in nocte, quia calor resolvitur venenum usque ad extrema, quod in frigore et in frigido tempore quasi in uno loco congelatur. Venenum vero aspidis et viperae et aliorum quorundam serpentium quamvis sit calidum, accidit tamen morsus ab eis stupor et frigiditas per mortificationem et extinctionem caloris innati per contrarietatem veneni. Calor enim naturalis sua spoliatur et inflammatione calefit cor. Quia in reptilibus et qui extrahuntur in veneno extenuatur non calefactum est. Unde venenum calidum non aggreditur sanguinem cordis calidum, sed resolvendo calorem innatum mortificat. Venenum autem reguli et basilisci tante est violentiae quod adhuc existens in corpore advenit corpore suo quod intendit. Unde in circuitu cavernae eius nichil vivere potest. Avis volando ex opposito cavernae suae subito moritur, et omne animal sibi appropinquans stupescit et moritur. Sed solo venenoso aspectu eius flatu vel sibilo cadit et moritur, et ille quem mordet liquescit et inflammatur et inde emittit, et subito moritur. Tanta enim fortitudo est veneni reguli quod etiam si hasta eum tangeret, per hastae longitudinem veneni sentiret violentiam. Sicut narrat Avicenna de quodam milite qui cum lancea tangeret regulum talem in Nubia, et statim cecidit mortuus cum equo suo. Basiliscus autem lesionis

basilisci est. Subita enim transmutatio coloris in unitate co-
lorem. et mors corporalis. Illico in regimine commotionis. Ve-
nenum aspidis putrido simillimum est. Interficit enim sepe infra
duas horas vel circa tres. Cuius morsus signum est istud. Co-
loris enim subita alteratio. singultus multiplicatio. in-
ferius repentina infrigidatio. dormitio. et palpebrarum
grauium clausio. sicut puerant immoderati. Unde uere putan-
dum quod moriatur sola ira. Venenum autem aspidis
que dicitur spuens eo quod interficit per sputum suum. ita est uio-
lentum quod interficit omne uiuum quod tangit id est sputum.
Interficit autem prius quam sentiatur. Sentit tamen lesus dolorem in prin-
cipio uisceri. Et accidit uenenato tenebrositas
colorum et clausio et profunditas soporis cum spasmo.
et tortio colli. et pulsus inordinatio etc. nullus contra
uenenum aliquod mediatum non sola combustio membri. quia
combustio extinguit et consumit materiam. ne uenenum ua-
leat ad cor penetrare. Venenum quod draconis mixtum
est uenenosum et malitiosum. Cuius uenenositas ma-
xime est in cauda et in felle. Illud uenenum consumit maxime
humiditates corporis. inflammantur labia. et accidit uertigo.
et tenebrositas colorum. et destruitur ratio. mors sic
[illegible] et debilitas uirtutis subsequitur. Venenum scor-
pionis est mortiferum. non enim occurrit. Arsuram et
puncturam generat circa membra ubi est punctura. Et cum per-
uenerit ad cor. patiens stupefit. et resoluitur in su-
dorem. tandem constringitur cor. et sanguis sua frigiditate
congelatur. Ex quo sequitur mors et destructio animalis. Que-
re multa de scorpione. li. ultimo.

Morsus quidem rabidi canis est mortiferus
et uenenosus. nam ut dicit Galienus: canis frigidus est et siccus.
cuius colera nigra dominatur. que multum putrefacta et do-
minans corpus canem efficit rabidum. Fumositas eius
resoluta exurgit colera tunc intensa. inficit cerebrum.
Unde cum dilaniauerit ad dulces partes. eas inficit et ef-
ficit uenenosas. Unde cum momorderit et eius saliua
uenenosa subintrauerit locum morsionis. inflammatur
humor et spiritus. et contrahitur uenenum infixum ad locum con-
similem sine gradu. scilicet ad cerebrum. et efficitur homo rabidus.
Qui si alium momorderit. illum inficit et eum rabidum
illum facit. Unde tale uenenum summe est periculosum.
tum quia diu latet. tum quia se multiplicat. Aliquando enim la-
tet usque ad annum reuolutum. Et tunc eodem die et ho-
ra qua fuit infixum. incipit pati. et frenesim facit.
Hanc uenenositatem sentiunt et percipiunt alii canes.
et fugiunt rabiosum. et latrant super ipsum ad terrendum
eum. ut dicit Galienus. Quia sentiunt eum esse contrarium et nociuum.
Accidit autem hec uenenosa rabies. maxime in autumpno.
quia tunc colera nigra similitudine multiplicatur. Et quod in

uere. quia per calorem corporis dissoluitur. et non consumitur. et ita per con-
culcationem incendit et egreditur per nares. Tunc quidem uene-
nositatis est lingua canis rabidi. quod facit canem uehementer
sitibundum. et aperto ore linguam extendere. et saliuam continue
emittere incedentem. Que cadunt in ipsis aquis inficit. et
biberent ex eis ydrophobicos efficit et furiosos. Aliqui predi-
cauerunt canis rabidi quartam partem. scilicet cane. Morsi autem a canibus
uident in speculis tabula. et sunt timorosi. stupidi. sed cum
[illegible]. Ab aliis uidi timere. et sunt canes latrantes. et super
omnia timent aquam abhorrendo. Et tunc hec passio uix curatur. Hu-
ius [illegible]. Sunt quidem multa alia uenenosa. et uenenorum pericula.
Sed de hiis specialis mentio habetur in diuersis capitulis. Et ideo de aliis est
supersedendum quo ad presens opusculum istud. Hoc
solum hic arbitror aduertendum quod uenenum mixtum et [illegible]
[illegible] in corde. Cum est tota sua species. nec est per plus
[illegible] quod in preualet in corde. totum namque [illegible]
[illegible] spiritus et humores corrumpit et alterat sua malitia et a-
cumine quod nobile est in corpore. scilicet regionem cordis [illegible]
[illegible] et impugnat alterum spiritum suo acumine penetrat in cere-
bro et perturbat sensuum organa. et cor [illegible] subito
debilitat. neruos contrahit et uulnerat. uenas et arterias inflam-
mat. asperat et corrugat. torturam. arsuram. mordicationem.
in membris generat. [illegible] cordis et corporis humiditatem. nec
[illegible] congelat. nec dissoluit et resoluit. nec [illegible]
consumit et desiccat. Dum intrant combustit. exterius infrigidat
et [illegible]. Sepe corporis superficiem uehementi calore exterius af-
ficit. et tamen [illegible] frigore sanguinem in uenis cordis morti-
ficat et [illegible] per membra corporis intumescit.
nunc quod pallet. nunc liuet. subito nunc nigrescit per macu-
las [illegible] corporis exterius [illegible]
[illegible] malitia in [illegible]. ablatatem et nauseam
horribilem [illegible] et ipsa uitalia membra [illegible] suo pe-
netrat et corrodit. [illegible] sustinet.
Est ultimo [illegible] corpori [illegible]
[illegible] et uenenosum et nociuum [illegible] efficit.
Et ideo periculosum est tangere corpora quod ueneno sunt infecta.
quia per euaporationem sepe inficiunt et corrumpunt omnia que
sunt propinqua. Sepe autem conuenit quod uenenum in se cum non sit
horribile et inimicum. appetatur anima. non propter se. sed propter a-
liquid dulce et acutum nec cum est amicum. quia sepe sub
specie dulcis et sapidi occultatur et latitat uis uene-
ni. Et ideo docet quod uir qui timet uenenum. non solum
caueat acredinis et amaris. uerum quod a dulcibus et sa-
porosis. et salsis et acetosis. et consimilibus. Quia sub ta-
libus quod appetit natura. sepe ueneni malitia palliatur.
Docet quidem quod [illegible] per effectum cognoscitur quando uenenum in cibo uel
potibus est assumptum. Si quis in se in cibo uel potu senserit
arsuram. et subsequitur fuerit cito spasmus uel tumor in

digito uel in ungula. uenenosum est et mortale. Ex
quo apparet signum ueneni in digitis et unguibus
que fiunt ex tumositatibus cordis. Signum est
quod uenenum iam preualuit contra medicinam. ex quo
iam se diffundit ad extrema. Et si est idem. Similiter si
[illegible] et saliuam effluere fecerit. et labia [illegible]
cauerint. et lingua ardere fuerit ac sudauerit frequen-
dia uel sincopizauerit et obtenebrauerint oculi. et
ut ergo festinetur ad medicinam. aliquam cito ini-
tietur. Est igitur generalis medicina contra uenenum in corpore
susceptum. ut primo uomitus prouocetur. et sic superius
uel deorsum inferius uenenosa materia euacuetur. Deinde
mum tyriaca que est ueneni repulsiua et consumptiua
cum uino contrarie uirtutis offeratur. Et hec omnibus diebus.
Deinde debet fieri et balneum propter exigentiam ueneni.
Ad ultimum debet fieri flebotomia. Dieta debet or-
dinari ut nutriat uentuosis et opilantibus meatus
ad cor. ne uapor uenenosus possit ad cor e-
uolare. Valent utique in hoc casu nuces magne.
auellane. et ficus sicce. Attrahunt enim uenenum et
consumunt. et ideo ualent ante prandium et post. Dicit
etiam quod [illegible] ualet balsamum cum lacte mulieris contra
arsuram et dolorem ex rebus uenenosis. Item ibidem
fit. Ad [illegible] dicit nullam fuisse causam confi-
ciendi tyriacam nisi ad destruendum res uenenosas.
quia omnibus morbis fit. quia uenenum desiccat et consumit.
contra enim [illegible] desiccatiua. Item uenenum [illegible]
sua expellit. quia multa [illegible]
ueneno [illegible]. Item [illegible] confortat. et ideo [illegible] contra
uiolentiam ueneni ad resistendum [illegible].
multa enim [illegible] conformantia. quia si tyriacam habere
non potest. et periculum est in mora. allium ut dicit [illegible]
conquassetur. et usque ad dissolutionem cum gallina
crassa decoquatur. et detur uinum ad bibendum. uene-
no enim repugnat et multo modo in calorem [illegible]
[illegible]. Et ideo tyriaca rusticorum allium nun-
cupatur. Cum allio [illegible] ualet [illegible] galline [illegible]
[illegible]. Dicitur [illegible] medicina. Que-
dam repugnant ueneno ipsum attrahendo ab in-
terioribus calore et subtilitate substantie sue. Sicut gallus
et gallina fissa supposita uenenoso morsui.
Quedam autem repugnant similitudine et subtilitate
substantie sue contra subtilitatem ueneni. et ideo sua similitudine
uenenum ad se attrahunt. ut [illegible] tyri [illegible]
[illegible] repugnat. Quedam contraria [illegible]
ampla efficacia et uirtute. Sicut calamentum succus

cauli(?) orobi. gentiane. [illegible]. nasturcium. urti-
ca. porrum. aristologia. nuces comeste cum ruta.
radix asparagi. et semen eius. balsamum. acetum. ca-
seus leporis. lac asine. [illegible] puerorum. [illegible]
testiculi [illegible] et bibiti. castoreum. al-
lium. gentiana. mirra. dyptamum. et multa alia in-
finita. quia enim multa sunt uenenorum pericula. ideo
diuersa habentur multa antidota et remedia.
Sed ista ex generali ut sufficiat.

Contra morsum rabidi canis et aliorum
uenenosorum aliquando solet aperiri uulnus cum
igne uel ferro uel cum sanguine extracto uene-
num effluat. apponi solent sanguisuge et uentose.
ut uenenum ab interioribus extrahatur. Postmodum solent da-
ri illa que ueneno repugnant. sicut sunt [illegible].
sicut [illegible]. sicut tyriaca. Exterius super uulnus illa
cataplasmentur. sicut nuces pistate cum allio. ruta et
sale. Valent enim nuces comeste et super morsum posite.
[illegible] fluuiales habent ex-
cellentem uirtutem contra uenenum. Et ideo docet [illegible]
talibus tyriacam cum aqua cancrorum fluuialium. Cinis
enim cancrorum cum gentiana pariter est remedium contra
huius morsum. ut dicit [illegible]. Et etiam contra hominis rabidi mor- [Contra morsum rabidi hominis]
sum similiter ualet ista. [illegible] cepe. ru-
ta. nuces. allia. sal. [illegible]. ficus. mirra. orobum.
Hec omnia uel aliqua cum aceto et melle. talibus mor-
sibus salubriter apponuntur. ut dicit [illegible]. Hec enim omnia ue-
nenum attrahunt. et sua caliditate et siccitate
dissoluunt et destruunt et consumunt. Contra morsum
et puncturam scorpionis. oleum in quo submergitur
et decoquitur scorpio super puncturam appositum summum
remedium est. Item si accipiatur scorpio uel aliquis
contritus sicut pistatus super uulnus apponatur ualentissimum
est. Reuocatur enim uenenum infusum ad cor unde exi-
uit. Item dicit [illegible] quod [illegible] butyrum bouinum
contra uenenum scorpionum. Item butyrum sua un-
ctuositate opilat. caliditate dissoluit et consu-
mit. uiscositate et humiditate sua abstergit.
Butyrum igitur comestum opilat meatus ne fumus
ueneni ad cor ascendat. Valent etiam cancri fluui-
ales. si eorum cinis uel ipsi cocti uel assati sub ci-
nere dentur cum lacte asinino. ut dicit [illegible]. Ad idem
ualet castoreum et sulphur ut dicit [illegible]. utrumque
enim calidum est et siccum in iiij. gradu. et ideo ualent contra ue-
nenum frigidum. quia dissoluunt caliditate. et consu-
munt siccitate. Contra morsum colubri et serpentis.

ꝯ inſpe uenenū· ꝓ uetoſiſ uł in alio d̄ ui
nibꝫ uł pūctū ſubito ꝯtrahiť· tyriacā cū
uino decoctiſ gētiane uł rute uł mēte oſſi
ē· ēcā loē ꝯ ſupra uuln̄ tyriacā appoīte· Jtē
fiat allio ſale ꝯtto· uł cū ruta ſi deſit tyria
ca· ꝯſtrīgat̄ fortiť ipm̄ mēbrū ī quo ē morſuſ
uł pūctū· ut n̄ poſſit ſum̄ uenenu uſcꝫ ad ſupe
ap mēbra· ꝯ ſtatiſ cū ueneno repugnātibꝫ ac
cīdīt· dꝫ ꝯ ꝯ qꝫ ꝯ ꝯ uenenū ualēt cerebrū
ꝯ ſimiliť agrimonie ꝯ ſīle d̄ frāctibꝫ
maloꝝ ꝯnatoꝝ· Diſſoluūt ēn iſta uenenū ꝯ
ꝯſumūt ꝯſuptoi· ut dꝫ comēt· Hec oīa d̄ uene
niſ ꝯ eoꝝ remediiſ ſufficiat.

Ad exhibēdā ꝯ ualeat īfirmitateſ
ꝯpulā debitā ꝯ ꝯgrua īdiget prudēſ me
dicuſ circūſpectē mariā ꝯ cautela· ſicꝫ ēī
pluꝫ ipediť ſaluteſ infirmoꝝ· ꝙ ignorantia ꝯ
negligētia medicoꝝ· ꝙꝛ ꝯ ex parte medici e
xigitur ut nichꝫ omittat d̄ ꝯtingentibꝫ· ne
ceſſe ē ut ſtudiuſ ꝙ ad medicū ptinet ī diuſum
diligēſ ſit ꝯ ī omībꝫ circūſpectuſ· Debꝫ ꝯ medicꝰ
ad hoc ut efficaciť opet ꝯſiderare ꝯplexioneſ ſpuū
ꝯpoſitioneſ ꝯ ꝯmixtioneſ cū mēbꝛis qua hūoꝝ
diſpōeſ tēpm· ꝯditioneſ ſexuū ꝯ etatū· Alia ēn
medicina exigit ī hyeme· alia ī eſtate· alia ī
morbi īchoatiōe· alia ī ſtatu· alia ī declinatiōe·
Aliā exigit etaſ pūil· aliā decrepita· uł ſenil· ali
ā ſexuſ uiril· aliā ſexuſ mulieb· Oportet ꝯ ut
ꝯſiderat cāſ ꝯ accidētes egritudinū· ſig ꝯ acciña
ſinglari īfirmitatū· ſiquidē ēn ſecure poterit ad
ri medicina· ſi cā morbi fuiſſet īcognita· Oportet
ꝯ ꝯſiderare rerū medicinaliū ꝯpleccioneſ ꝯ
ꝯpītatē· ſiu ēn ꝯgnoſcat ꝙ medicina ſimplex·
ꝙ ꝯpoſita· ꝙ frīa· ꝙ calida· ꝙ corripiſ ſit inuitati
ua· ꝙ ſanitatis ꝯſuatiua· ꝙ īfirmitatē curatiua·
ꝙ laxatiua· ꝙ ꝯſtrictiua· nūꝙ poſſit ſecure ꝯcedē
ī medicina· Et iō neceſſe ē ꝯgnoſcere herbaꝝ ꝯ
aliaꝝ rerū medicinaliū qualitateſ graduū diuer
ſitateſ· ꝙ calida ꝯ ſicca· ꝙ frīa ꝯ humida· ī quāto gra
du· ſi uult ī ſuo officio n̄ errare· Debꝫ etiā ꝯgno
ſcere morbi diuturnitateſ· ꝯcretioꝫ ſimplici
tatē quantitatē ꝯ qualitatē· pruētiā ꝯ ūtute ꝯ d̄
bilitatē· ſi ꝯ morbꝰ cronicꝰ ꝯ diuturnꝰ· forti
ori īdiget medicina· ꝙ ſi recēſ eēt ꝯ noua·
Simplex ē morbꝰ ſiplicibꝫ· ꝯ ex ꝯtrariiſ ꝯpoī
tiſ· ꝯtrariiſ ꝯ ꝯpoītiſ ē curand̄· Simplex ēn

medicina· īfirmitatē ꝯpoītā uno curat· Cōtra
calidā uniꝙ caꝫ· frīa medicina· ꝯ ꝯ frīm calida·
ꝯ ꝯ mixtā mixta gnālr ſic ponēda· Et cautꝰ
medicꝰ morbū ꝯgnoſcat ꝯ quātitatē ꝯ qualitatē
morbi· ꝯ ꝯ quāt ꝯ qualiť antidotū· Et quia uide
tur morbi ēe ex repletōe· aut p euacuatiōē m
uł ꝯ inanitatē· Qui uō ex inanitate· ſanat p re
pletōē· Officiū itaꝙ boni medici ꝯſiſtit ī cāꝫ
morbi ꝯ circūſtāciaꝫ ei ī inueſtigatiōe· Qn aſpec
tū ē ꝯ tact̄ p urinā ꝯ p pulſū īfirmitaſ nō
inueſtigat· Cogita ꝯ cā ſi mā latitat ī pfundo·
ꝯ uniť attrahunt· uł ſi mā ē ī remotiſ ptibꝫ
ꝯ extremiſ· unde neꝫ ad ſtōm attrahere· ut
ūn facilꝰ educat· Si uō fuit mā dura ꝯ ꝯpac
ta· qbꝰ dā uniť digeſtiuiſ· diuiſiuiſ ꝯ īciſiuiſ·
ū ſic mā mollificat ꝯ ad eductē facilē ꝯpet·
Copleta īꝙ digeſtiōe mē ꝯ ꝯcretiōe· unde ī tūo qui
bꝫ dā laxatiuiſ ut mā digeſta ꝯ attracta p cō
ueniētē regiōē educat̄ uł p uomitū uł p ſeceſ
ſū· uł p ſudorē· Et tāꝫ ꝯueniente euacuati
unde quarto qbꝰ dā ꝯfortatiuiſ· ut ū q ex uiolen
tia medicine ſuit debilitata ꝯ laxata ꝯfortat̄·
Confortata ꝯ uꝫ· unde qbꝰ dā reſtipit ꝯ reſtau
rant· ut illud ꝙ ui morbi uł ui antidoti ē
ꝯpulſū· reſtituāt· Paulatī ꝯ ꝯ n̄ ſubito ē
reſtauratio facienda· dieta ꝯgrua ꝯ ꝯpetu· Qꝛ
ꝯ ē n̄ ī ſic euacuat̄ nulliꝰ appetat· ꝯ iō ſe
pꝰ plꝰ accipe ꝙ digerēe poſſit· niſi acuto
medico ī diete regimie teneat· Tandē repa
ta na ꝯ ī ſtatū priſtinū reducta docet ut ꝙ
bꝰ dā ꝯſuatiſ· ne ſanatꝰ recidiuet ī peiꝰ· Ta
lia ſūt ꝯuenientia balnea· minutiōes· elatu
aria ꝯ ꝯſimilia modica· Talia ēn calorē nāle
ꝯſuant· aſt ſunt nāꝫ exonerat humoribꝫ· di
geſtōē adiuuāt ꝯ ꝯfortāt· Si uō fuit medica
ſtudia aut nimiſ laxa· unde ꝯſiſtit· Medica
ꝯ ꝯ reſpectiue· Media uō reſtricta· cautꝰ me
dicꝰ ſolꝫ ante ꝯuenientē laxatiuā medicinā·
ꝙ educat humorē pꝰ diſſolutoſ ꝙ ſiſtit ꝯſtrictiuā·
ne ī remaneāt· uł ad aliā ptē defluentē
putrefiat· ꝯ ſic febriē uł aliā infirmitatē pducāt·
paulatī ꝯ ſolꝫ fit reſtrictio ꝯ repercuſſio· ne mā
ſubito repercuſſa recurrat ad aliꝙ mēbrū nobilē·
ꝯ maiorē generet leſionē· Siliť ꝯ ꝯ pigritiō ſolat
ꝯ p ītuaila· ne fiat ꝯ ꝯ ꝯ ꝯ ꝯ· Talibꝫ
ꝯ moiē ſolꝫ fit medica ꝯ diſſolutio· ꝯ ꝯ

restaurandum. Aut est repleta dissoluitur. aut dissoluta con
stringitur. aut compulsa in corpore restauratur. Relaxamus inquam
medicinis laxatiuis. ut scamoneatis. Constringimus constric
tiuis. ut acacia et opiatis. Restauramus cibis et potibus
nutritiuis. et electuariis ad hoc specialibus. Et colligere est ex
predictis huius quod medicus infirmorum dominos et patientes in
stat. et frequenter infirmitatis causas et circumstantias inuestigat.
Et curas variat et consilia specialiter et corporalia. Infirmorum
aliena cibus et orexia minuendo et abstinentia non
reuelat. Conualescentes et sanitatem specialiter omnibus reprimitur.

ſterne

Suauiter et leuiter utendum uino et tandem tandem se as
sit. Et ne plus sanitas corrumpitur. propter urinam putridam
et spissam. Dolente parte dextra. in simul parte non per
accidens uel acutam et plenius patientes bonus medicus
non desistit. et oculis amaritudinem. dulcedine aliqua
palliat et abscondit. Bibit et gustat de medicina quamuis
sit amara. ne aliterum abhorreat. Cibo et potu eger
reprimitur et refrenat. Nisi suo exponit de studio. de cuius
salute diffidit. penitet et despicit. Amaris et corrosiuis
uel carne putridam et corruptam dispositam a putrat.
et desiccatiuis carne humidam mollificat et depurat. per
mortificatiua et urinatiua quibus letificatur colorem uul
nera consolidat et sanat. Et quia plus leditur in tinctura
mali quam exitu sanitatis. prudens medicus de mitigandis
euacuandis et expellendis interioribus doloribus prouidet
maxime in durum et corruptam materiam digestiuis medicinis et
oximelle. uel sirupo acetoso. per dictis et talibus et
digerendo ad exitum et euacuationem obedientem facit.
quia sicut in pluribus amphorismis dicitur. Digesta medicinam oportet et mo
uere non cruda. digesta in materia et humiditate reddita.
ad euacuationem. et dissoluta medicina attractiua.
ab interioribus et remotioribus partibus ad exitum attrahit.
Et ad hoc ualet quod amara. ut yerapigra. galieni
gordion. et alia aloetica. quia amara aut penetratiue ad
remotas partes. et extrema nunquam purgatur quam alie medicine.
Ideo namque sic digesta sic attracta medicina congrua e
uacuat et expellit. caute tamen ne nimia fiat euacua
tio. nocet enim corpori. quia in ea debilitatem. et quanto plus de
tenetur humoribus quam de malis euacuatur. uide de ypo. et uult
repente euacuare aut expellere. calefacere aut infri
gidare fallax est et non est periculosum inimice. Consistat ad bo
num medicus namque exquirit et locum medicine et eius uirtutes patie
tis. et sic uti medicinis. Si enim morbus sit humorum patris euacu
at plurimum consistit eger. sic non in istius aplicis non molestatur. uide ypo.

Ro

Medicina attractiua operatur per
multa subtilitate et caliditate subtilitate sua penetrat
et calore suo attrahit sicut ferrum sicut aliquam medicinam sicut

huiusmodi qui latitant in pectore. Item medicina digestiua est necessaria.
quando materia est multum dura et compacta. Tandem et dicendo medicina
et sic ad expellendum aptam reddit. et eo operatur per incisiua
et attenuatiua quam subtilitate sua et scrutando compacta
loca per medicinam sepius apta. ut patet in diureticis. Item medicina
laxatiua alia purgat in digestiua dissoluendo et attrahen
do. ut scamonea excepta in se fumum subtile fa
cile penetrantem a se emittit. et humores dissoluens
ab hominibus inde reddit. attrahitque eos cum uiolentia ut
... expulsa. et attenuatos a se eicit et repellit. Quedam
laxat sua uiscositate lubricando. ut mercurialis. malua.
et huiusmodi. Quedam acuitate humores penetrando. ut esfor
bium. Quedam sua glutinositate comprimendo. ut mira
bolani. Quedam sua salsugine intestina mordicando.
ut semen atriplicis. Quedam sua dulcedine et humiditate
intestina irritando. ut cassiafistula. Item medicina constrictiua
operatur per suam grossitiem in substantia. sicut frigidis partes condu
nantur. et per suam suarum grossitiem penetrare prohibe
tur. ut galla. Quedam grossas generant humores. Unde con
stringunt opilando et lenitatem retinentia confortando.
ut esula. Quedam restringunt capillares sanguinem. ut ro
tundus. bolus. armeniacus. plantago. et huiusmodi. Quedam ue
tustate. ut atonia. mora. rosa. et huiusmodi. Item medicina in
durativa est que uel materiam coagulat et malaginat.
et hec operatur per naturam suam siccam uel humidam. ut psillium. sp
inia. portulaca. solatrum et alia. Item medicina molli
ficatiua operatur per calida mediocriter et multum humida sim
et maturatiua. Item apertiua et attenuatiua habent intu
tum. aperit enim meatus opilatos et accelerat uiscosos
humores atque spissos. Et hec sunt calida et sicca. Item
mundificatiua operatur uel dissoluendo. ut calamenti.
uel molliendo. ut cassiafistula. malua. uel frictio
tate sua et siccitate sordes abstergendo. Sunt autem
multe alie medicine species et differentie. sicut
mortificatiua. corrosiua. urinatiua. diaforetica.
repercussiua. mitigatiua. et huiusmodi. de quibus tractatur
in libro de simplici medicina. Sed hec de proprie
tatibus infirmitatum et medicinarum condic
tionibus prout ad presens opusculum pertinent.
finem imponemus.

Postquam auxilio Incipit liber octavus
Postquam auxiliante deo tractatum est de divinis nominibus, angelorum proprietatibus, necnon de homine et eius partibus accidentalibus ipsiusque conditionibus completum, restat ut manum ad proprietates mundi sensibilis que videntur nobis desuper manentes apponamus, ut materiam dei laudis ex proprietatibus operum pariter eliciam conditoris. Invisibilia enim dei per ea que facta sunt intellecta conspiciuntur, ut dicit apostolus. Et ideo aliquas mundi huius et contentorum ipsius proprietates huic opusculo sub brevi compendio inserere proposui, ut per similitudinem corporalium proprietatum intellectum spiritualem et misticum facilius in divinis scripturis intelligere valeamus. Proprietatibus itaque mundi sensibilis inchoandum est. Mundus itaque ut dicit Marcianus dicitur tribus modis. Primo ¶ Mundus dicitur divinus intellectus, mundus scilicet archetypus, incorporeus, invisibilis et eternus. Ad cuius exemplar mundus sensibilis est creatus, sicut dicit Boetius: Cuncta superno ducis ab exemplo pulchrum pulcherrimus ipse mundum mente gerens similique imagine formans. Et est ¶ Secundo modo dicitur mundus omnia que ambitu continentur, ut celum in quo sydera lucent, ignis quo omnia calent, aer quo omnia viventia spirant et vigent, aqua que terre latera circumcingit, terra que omnia inferiora sustinet atque nutrit. Et iste mundus per ipsum factus est. ¶ Tertio dicitur homo mundus minor, quia totius mundi imaginem in se representat. ¶ Est itaque primus mundus eternus in divina mente perpetualiter permanens. ¶ Secundus mundus est perpetuus divina voluntate creatus perpetuum et originem ex nullo contrahens. ¶ Tertius primum quod est perpetuus [illegible] omnium similitudinem in se gerens. De primo autem mundo et secundo in precedentibus dictum est, nunc de mundo sensibili dicendum est. Mundus igitur ut dicit Marcianus est universitas creatorum conglobata in speciem modum. Nam mundana machina sphericam et circularem habet speciem et figuram, nam sicut ut dicit Marcianus alia mundo itaque congrua forma, scilicet orbicularis et rotunda. Et hec propter diversitatem partium et propter illam que habet in creatore in suo opifice que fine caret et principio configurationem. ¶ Mundum autem philosophi in duas partes diviserunt. Quarum nobilior et simplicior pars superior et aetherea a circulo lune se extendit usque ad planetarum regionem. Alia pars est inferior que a lunari globo incipit et usque ad centrum terre inferius se protendit. Istam perclarare mundum in[illegible]

sicut dicit Isidorus. Mundus igitur est celum ex quattuor elementis, eisdemque totus iste modus conglobatus est, terra in medio undique defixa. Ut dicit primordialem materiam in qua velut in quadam massa posuit creator quattuor elementa non distincta sed modo confuso permixta. Et illa massa yle appellata in Tymeo est vocata, ex qua divina sapientia omnia elementa et elementata composuit et per diversas et proprias qualitates in regionibus ordinavit singula et distinxit. Nam quod in illa materia calidum et siccum erat cessit in materiam ignis, que ratione sue levitatis divina sapientia superius collocavit. Quod vero frigidum et siccum fuit cessit in materiam terre, que sua ponderositate et compactione inferius posuit. Quod autem calidum fuit et humidum in naturam cessit aeris. Quod vero frigidum et humidum in naturam aque convertitur. Et hec duo elementa propter maiorem levitatem et tractabilem subtilitatem in medio ignis collocavit. Vel istam materiam primam Plato in Tymeo prout potuit sic describit. Fuit inquam yle materia prima sine qualitate, sine quantitate, sine colore, sine specie, sine loco, sine tempore, intermedia aliquid substantia et nulla, et cetera. Hec verba sunt multum difficilia, tamen sic exponuntur. Que dicitur fuisse sine quantitate non quia fuit sine omni quanto, sed quia non fuit dilatate quantitatis quo ad nos. Sine significat dictum intensive quia excedit aliorum corporum quantitatem. Ideo est sine qualitate dicitur quia non habuit a qualitate alia specialiter nominari, ideo enim plus calida quam frigida dicitur, et sic de aliis. Sine colore dicitur quia non habuit aliquem colorem in actu in aliquo elemento. Sine specie fuit quia nondum species in qua [illegible] materia est creata. Sine loco et tempore quia non habuit determinatum locum plus sursum quam deorsum nec plus in alto quam in longum. Intermedia aliquid substantia est et nulla, quia nulla materialis forma precessit illam, sed aliquid est creata. Materiale igitur principium mundi inferioris aut fuit illa materia confusa scilicet prima materia communis, que omnium formarum qualitatum fuit susceptibilis, que et sub diversis speciebus et formis conservatur. Manet enim hec materia quo ad substantiam incorrupta, quamvis continue quo ad qualitates transmutabiles alteretur. Quia illa materia que modo per rarefactionem induit formam aeris et est sub specie aeris, que prius sub specie ignis fuit. Ex quo patet quod prima materia ex qua mundus materialiter constat ingenerabilis et incorruptibilis, et aqua [illegible] mundus incipit. Et in quantum tendit tamquam ad maiorem mundus itaque ex rebus multis compositus et contrarius est compositus, et tamen est unus. Mundus enim iste unus est numero et non plures mundi, et hec propter materie unitatem, sicut in li. de ce. et mundo dicitur. Occupat

BIBLIOT[illegible] PRIVATA
P. PRAEP. GEN. S. J.

ē totū m̄ sua. sic̄ i d̄r ī cā. d̄ mūdi cōsulatte.
Mundꝰ ē d̄ quo h̄ loqm̄ n̄ ē diuisus s̄ñm ꝫ di
uisus ꝑ sitū. quis insunt ꝑtibꝫ inueniat̄ ꝯtra
riac quo ad aliquā qualitates sitꝫ repugnā
tiā. summā tn̄ ⁊ nātām h̄ꝫ m̄dꝰ ī suo toto ꝯcōrdiā.
⁊ q̄ q̄s̄i musicā armōīā. q̄ue ī aliq̄s tn̄ ꝑ
tibꝫ ꝑ q̄litates repugnātes aliq̄ pa dissili tu
dinez uideat. Sic̄ ꝯplic̄e d̄r aug sup gn̄. Tali
lib̄ē ā m̄dꝰ quo ad illaꝫ passibilē quā mō h̄ꝫ
sp̄ēz ⁊ figurā. ꝫ ꝑmanebit ī eē ꝓtētio q̄ ad
subāz ⁊ mātiā. sic̄ is asserit aug. ⁊ d̄r glo. i.
Celū ⁊ t̄ra t̄nsibūt. x. m̄. Ex quo ꝑꝫ q̄ mūdꝰ
rōe sue mutatōis ē sīquid admirand. m̄
dꝰ tn̄ ꝑ m̄ē sue nobilitatē ⁊ for̄ē uītutē
⁊ actualitatē ac ꝑ ꝯīōs ꝑluctaīs rō tn̄ su
alē potātē. nō tn̄ ip̄e mūdꝰ q̄ mūdi opifex
d̄r sꝫ d̄ ē laudād. ſliud tn̄ ē cū uīl tn̄ īfima
ī toti mūdi machina ꝑ siu ꝑacula ī quam
⁊ mātiā q̄ ī uitute ⁊ in forma mūdi ē q̄ā
diffiā. ꝗ tn̄ armōīa ⁊ ꝑc sūma. ſlā illa ꝑtes
mūdi q̄ ꝑ mātiā purior ē ⁊ simplicior atq
nobilior uniformē h̄ꝫ idoneitatē ⁊ appe
titū ad nobiliores forme susceptōez. Et q̄
simplicior ē mag̃ ē inclinabilis ad formā
sp̄ualē. Vn̄ m̄ā celestis simplicior ē ⁊ nobili
orē recipit ⁊ ꝯtinet formā q̄ elemētaris. ⁊ q̄
ip̄a mātiā celestis nobilior ⁊ simplicior est
ī nobiliori corꝑe. ut ī sole q̄ ī luā uel ī mercu
rio uel ī marte. Mātiā ē elemētaris nobi
lior ē ī igne q̄ ī aere. uel ī t̄ris. V̄n grossior
ē mātia mēbra q̄ ī aliis. nā ī sūt plures ꝑ
tes m̄ē aggregate ꝑ ꝗp. Vn̄ d̄r ꝗp. q̄ ex u
no pugillo t̄re fuit. x. ī uno m̄ā uniꝰ ele
mēta purior ī una ꝑte quā ī alia. sic̄ d̄r ī ꝑh̄
mech̄. ꝑtes tn̄ ignis nobiliores ⁊ simplici
ores. ꝑtes t̄re centrales sūt grossiores. ꝯplecti
ores ⁊ sp̄uiores uel nobiliores sunt ꝯpta si
pliciori. ⁊ ꝑ q̄ ꝯtinet ip̄a forma. Quia si te
ē. ut ra tab. ꝫ igne. ⁊ ⁊ m̄ces t̄re ꝑtes
grossiores subtiliēt ⁊ d̄puraē ⁊ sp̄ualior
⁊ simplicior efficiat. ut sic simplicior fot. s.
ignis. induat ꝑ ut hinc dicā necesse ē u
ꝑ m̄ē ꝯuentē m̄ ip̄a ꝑte. Consideran̄ itaq
mūdi digniores ꝗ ī effectū nobiliores. Et
ꝗ ꝑc mūdi superior reputatur dignior. q̄
s̄i mātia ē purior. forma ē pulchrior ⁊ uīt

āplior ī superiorībꝫ inueīt. Tanto ē mūdꝰ ī u
niuso pulchrior ē ⁊ dēcior redditur. q̄to d̄ fōrs
ꝑ mūdi īfior superioris pulchritudīs decoratiōi
glā īfigit. sic̄ d̄r aug. Quecūꝗ ꝑfcō diuiar
⁊ uītutis q̄ ī superiorībꝫ ꝑcellit ad ꝑfcōez īfior
⁊ decoratōez ꝯtinentie se diffund̄t. q̄ ⁊ uī in
fima ꝑ mūdi decorē ⁊ lumē amisisse. ꝫ
recipit ī fecūditates grā ⁊ uītute. Jō tn̄ mūdꝰ
ē ānūāā t̄re uīuosa fecūditas ī ꝑductiōe
herbarꝫ florꝫ ⁊ fructuū. ī gnacē uariorꝫ aīium
reptiliū. ī uāia ꝑductiōe metallorꝫ ⁊ gēmarꝫ
⁊ lapidū. q̄ sic annūāā celi ditas cū diuisi
tate siorꝫ orbiū ⁊ astrorꝫ. Et q̄uis mūdꝰ cūꝫ
laudibꝫ reꝫ differētiis sic dīc uītutis ꝑ in
figt̄. ē mīltis ꝯꝑlibꝫ ⁊ ꝯdictōibꝫ miserabiliꝰ
quātū ad eꝰ ꝑtē īferiorē ūdiq ē subiectꝰ.
ſlā mūdꝰ iste q̄uis uideat ēē grātor ⁊ nu
tritor corꝑoꝝ. tn̄ et tn̄ ē sp̄uū ⁊ aīaꝝ du
tissimū ē ꝯpluū ac locꝰ mīsiaꝝ īnūabilium
⁊ periꝝ. ſlam mūdꝰ ē locꝰ uanitīs. Distinctio
onis. Jnſolaē ⁊ ꝑegrīatōis. Dolōis. ⁊ lacrima
tōis. Labōis ⁊ fatigatōis. Horroris ⁊ ꝯfusi
ōis. Motꝰ ⁊ mutatōis. Fluxꝰ ⁊ alterātōis.
Transitꝰ ⁊ corruptōis. Jnsolentie ⁊ ꝑturba
tōis. Violētie ⁊ oppssiōis. Fraudulētie ⁊ d̄
ceptōis. Jn mūdo nichil aliud īueīt q̄ uānitas
Malignitas. Cupiditas. Anxietas. Dēfatigatiō
⁊ necessitas. Mundꝰ mītas obtulit. paucis ꝑ
stiti. Amatores suos decipit ⁊ fallit. ſlā multa
ꝑmittit. ꝫ ad ultimū pauca soluit. Contēp
tores suos ad modꝰ ūbra īseq ⁊ apprehendere
nō ualuit. ꝫ suos sequaces fugiē fatigat.
⁊ ꝯterit̄. Et io illos quos maioris diuitiis
⁊ honōibꝫ hic extollit. ī fine maiorē ꝯplu
ꝑituīe ⁊ diuitiē ꝯfuciū. ut ī lib̄ bn̄ ꝑꝫ uitur.
Fugiēd ꝫ ē mūdꝰ ⁊ si nos ꝑsꝑis demulceret.
Que ē tot calamitatibꝫ pulsat. qd aliud
q̄ ut d̄seratꝰ clamat. Et hec d̄ ꝓprietatibꝫ
mūdi ī gn̄ali tn̄ sufficiat. *d̄ celo.*

Nunc ad sctēdas eꝰ ꝓprietates aliq̄s d̄ 2
celo ⁊ eꝰ ꝑtibꝫ ꝑꝑō adiuuāte manū ap
ponam. ſlā celorꝫ ⁊ ꝑtibꝫ toꝝ locꝰ ē ⁊ hierar
ciu. ut d̄r beda. Celū ā ꝑ sctā ꝯtinētez.
Aliud ē uisibile. aliud īuisibile. Celū ā
uisibile ē m̄x. sic̄ d̄r glo. sꝫ d̄ue. x. s. ibi.
Ecce celū dn̄i d̄i tui ē. ⁊ celū celi. Celum ē.

Aereū. Ethereū. Olipū. Igneū.
Firmamētū. Aq̄ū. Empireū celū .s.
angeloꝝ. Celū itaq; aereū uocat̄ medium
aeris īterstitiū q̄d agitat̄ ventis nubibꝫ aq̄ ⁊ t̄re n̄
p ō ē ifez. V̄ illa p̄s aeris purior ⁊ ab īferiorib̄
q̄litatibꝫ īgmixtior. ꝓp̄ sui puritatē ⁊ diafa
neitatē sui nāz transpāricie celi noīe nūccu
pāt. Sic dī sc̄ē 9ᵇ. 13. Volucres celi cōmederūt
ea. ⁊c̄. Celū ethereū ſm̄ quosdā uocat̄ ſup̄
mū aeris interstitiū q̄ īmediatē ſpe igīs cō
uiēt ē. Et dī ethereū .i. ſplēdidū q̄ iᵈ igneꝫ
inōmediū ⁊ aereū 9tinuū ab igne ē illūia
tōis ⁊ ſplendōis receptiuū. Ethera eī ḡte
ſplendor dī latīe. ut dᵇ ſ. Celū uo igneū
ꝓ q̄cūq uocat̄ ētheriū ſpē ignis. puritatē. ſub
tilitatē ⁊ ſūmā q̄ hꝫ ꝑ ceṫis elemētis actiua
litatē. ꝓp̄ aliās quasdā nobil'ec quas 9tegē
ex uicinitate orbis plāꝝ ſpeculat̄. ꝓ q̄ sūt q' ſup
lē illū. iob. intuere celū ⁊ 9t̄eplare ethera.
⁊c̄. noīe ethera ītell'c tota regio alia usq; ad
ſtellas fixas. ī qua ſ̄ orbes ⁊ celi .ſ. plāꝝ.
Q uere pᵃ ꝓprio ꝺ ethe q̄d ſc̄ h ſeq̄at mar.
Alg'. sic ordiāt. ſ. celos dicēs. Primū celū
ē luis tenuū uniforme. ⁊ io mot̄. s. ce
lū empyreū. Sc̄d'm ē dᵇ tetanū luis.
uniforme ⁊ mot̄. s. aq̄ū cristallinū. Ter
tiū tenuū luis n̄ ꝓ oīā p̄te lumīosita
tis uniforᵉ ⁊ mot̄. ut celūꝫ ſtellaꝝ. Quar
tū ē receptiuū luis ſīn calore. s. olimpū.
Quintū ē receptiuū luis cū calōe. s. ce
lum igneū. Sextū ē receptiuū luis cō
uictū cū p̄te ſup'ioī. ⁊ dī celū ethereum.
Septimū ē receptiuū luis 9uictū cū p
te inferiori. s. aereū. Et sic intell'o notare
olimpū regiōēꝫ orbiū plāꝝ. q' ꝺ ſpatiū cele
9tinue luminosū. Firmamētū ꝺ uocat̄ ce
lū ſtīa ꝓ phōs ⁊ ultimū. ī cui 9uexitate ſi
ta ſ̄ corpa ſpāꝝ ⁊ ſtellaꝝ. ſtā phī n̄ ponūt
n̄ ſolū celū unū. īmo n̄ dᵒ ſabīn̄ ī extrem̄
ꝓ phī ſignat ſuas 9curreret. q̄ plēs celos
ē 9ſentāt. Istis ꝺ celū. s. firmamētū ſic
refert a ḡ. ī li. de ciuiṫ. dei. Celū ḡg est
elementū ab alis inferiorib; distīctū n̄ū ꝑfecte.
ac distīctū. nꝫ ei graue ē. q' t̄ē descend̄ē
poss;. nꝫ leue. q' forsan t̄ē alceret. q' ſi
eēꝫ unū eꝝ. s. ul' eēꝫ 9ptiū eꝝ. s. ingre

dēt̄ ipm̄ corruptō n̄ir. ut ꝓb'r. īmo ſic dī ī li.
ēitor ꝓōē eū eīꝫ ⁊ ꝓncipiū gn̄ōis ⁊ corrupt
ōis. ⁊ iō ſunt neceē eē īgn̄abile ⁊ īcorrupti
ble ꝑ q̄rite gn̄ōis ⁊ corrupt̄ōis ꝓncipio. cēt
abire ī infinitū. Est ꝺ celū ꝺ ingenitū ⁊ incorrupti
bile. cui mot̄ ē reuolutiu' ſup̄ mediū. s. t̄r̄
aereū qui ſtat ſiꝯ īmobile int̄ duos polos.
s. midialē ⁊ ſeptētrialē. Et ꝺ celū ē ſinit̄
quo ad dīaꝫ ⁊ lōa ītellcꝫ. h̄ ſeptēnū ē q̄
ad mot̄. Mouet̄ eī a motore īfinite po t̄.
.i. a dō q̄ ē ſublimus ⁊ glōs' ī ſc̄la. Dicunt aꝫ
ī li. de ciuiṫ. dei. Voca̅t ꝺ polos duas ſtellas
ī ſūmis celi extremitatibꝫ ī ipius medio
ſupꝰ ⁊ īfꝰ collocatas. Quaꝝ una ſupꝰ ē
polita ī me celi ad ſeptētrīoꝫ. ⁊ dī polꝯ artic.

Int̄ istos duos polos q̄ ī ē duas ſuu extremita
tes celū obliq; mō ab oriente usq; ad occidē
tē. ⁊ ab occidēte usq; iterū ad orientē. ⁊ h
ſi uniformit̄. ſic tota mō ēꝫ axem. Vn̄ a
xem uocat aꝫ q̄dā lineā ītellectualē por
rectā a polo usq; ad polū antarticū ⁊ ex
tensā. Circa cui mediū tot' celi ābit eq̄lr
circūferētis. ſic dᵇ ꝺ ꝺ comēt. ꝺ illi' celi n̄ā diuis
ī li. ꝺ celo ⁊ m̄. ꝓ noua translatōꝫ. Celū ī
q̄ ē unū 9ptiū ī m̄ q̄ 9tinet multaꝫ ex
noīat̄ q̄ ē ultim̄ ī celis. celum. s. uniuersi.
Et ſc̄ in eod. ſīō ſunt. nꝫ ſuīt. nꝫ erūt celi
multi. Celū eī unū ē multū ꝑ ſē 9ple
xū. ē n̄ ē ille. nꝫ ē aliquis locꝯ quā celū nꝫ
corꝯ nꝫ uacuitas nꝫ plenitudo. nꝫ tpēs q̄ ē nūc
mouis. V̄ illis ē uita fixa. s. eē ultimū. ⁊
ē ſempiēna. q̄ nꝫ incipit nꝫ finiuit. ⁊ illa ē
uita uera. Vn̄ aꝫ ī s. Celū nꝫ ſubiectū ē
nꝫ gn̄atū. nꝫ ſimpˣ ē. cui mot̄ ē equalis. ī
quo n̄ ē difficultas. ⁊ eꝫ mot̄ ē ſingularis
⁊ circularis. cui motor ē q̄ſi q̄ mouꝫ illis
ſua uoluntate. Et 9tinuat̄ radꝯ celi cū
radio igīs. ⁊ 9uict̄ ē cū illa ad utilitatē
hoīꝫ ꝑ ꝑmanētia uite. Firmamētū itaq;
uocatur celū. q' ſolid' ē ⁊ firmū. q' ī ter
mīū hꝫ intransgreſſibile. Vn̄ ꝑ nimia fir
mitate ſue ꝑmanētia. ī corrupcibil' ē ⁊
īmutabil' ēꝫ ī ſubā quā ī forma. Est aūt
forma eius ſpica ⁊ 9uexa quo ad ea q̄ ſ̄
ſupra celū. Cui motus naliꝯ circularis ē.

et modo obliquo circulari ab oriente in occidentem. et
voluit secum circumducens motu simplici et unifor-
mi. et unius diei et noctis spatio totum quod sub ipso
est usque ad ignis regionem. scilicet planetarum rapit
et circumducit. Omne enim quod sub ipso est ut dicit Calcid.
virtute eius motioni obedit ordine uniformi et perpe-
tuo. Ubi quia eius motiva sunt ipsemet dicit sese ex-
pansum. extendit se usque inferiora ele-
menta. Unde et ignem superiorem circulum secum circum-
rotare. Provenit quia huius motionis virtus actio
usque ad aerem. et etiam usque ad aquas. ita quod
ad fluxum inter maria facit exultationem. Hec
quattuor tria elementa scilicet aer. ignis. et aqua. obediunt eius
tantum motui celi. sed non uno modo et ordine ipsum imi-
tantur. sed per magis et minus. et quod superius est et levius et pu-
rius. obedit magis. et quod minus est tale. dicitur
tardius et obedit minus in hoc celesti virtuti et motui.
et non obedit ut ab eo suscipiat localem motionem
quibus ad producendum ex se species diversas et im-
pressiones. Dicitur ergo firmamentum sive celum ut dicit Rabanus
quo ad motum circulum uniforme. ordinatum et in-
defatigatum. omnium tamen motuum velocissimum. Unde ne
per velocitatem motus eius mundi machina dis-
solvatur ordinato motu planetarum. Et sic motus
eius compescitur motu contrario moderate. movetur quoque
centrum qui licet partibus mutet locum tamen in toto nec
sic mutatur nec variatur in loco. Turbatis ergo supe-
rioribus et quasi casualiter fluctuantibus celum cum suis
orbibus ordine suo tenens salutem in puncto nulla
tenus derelinquit. Unde motus celi est totius temporis primum
subiectum et mensura et regula. omnium motuum alio-
rum. et quod firmamentum mediante motu suo genera-
tionis et corruptionis in mundo inferiori principium effec-
tivum. Cuius ratio est ut dicit Iohannes quia firmamen-
tum suis luminibus generat virtutem generationis et effundit ad terram
tamquam ad proprium centrum dirigit et declinat. et ra-
diorum suorum in terre superficie aggregat. maxime et
coadunat. Sicut enim ostenditur in scientia perspectiva.
Omne enim corpus sphericum et densum et luminosum in quolibet
puncto suo dirigit unam lineam radiosam in centrum
illius corporis luminosi. scilicet ad superficiem illius cen-
tri. Et quanto quelibet linea radiosa est vicinior
alterius linee exeunti ad superficiem centri. tanto
ex vicinitate unius ad aliam est fortior ad impri-
mendum in centro effectum suum. Ex quo manifestum
est quod cum corpus celi sit sphericum. convexum et luminosum.

magnitudinis
et terra que respectu celi non optineat nisi vicem puncti cum sit
centrum sic terra necessario sit maxima aggregatio celestium
radiorum ex quorum virtute contingit fit maxima
generatio et productio rerum generabilium in terra que est ipsius
firmamenti centrum. Et quamvis celum sit principi-
um generationis. tamen non recipit generationem in se vel corruptionem
nec diminutionem. nec augmentum. Nam celum in sua sub-
stantia habet summam simplicitatem. uniformitatem et purita-
tem. nullam habens partem contrarietatum dictam nec con-
trarietatem. et ideo nullam habet ex se potentiam ad
ad corruptibilitatem. Unde sic arguit Aristoteles in libro
de celo et mundo. Omnis igitur corruptio est ex con-
trariis. celo autem nichil inuenitur contrarium. quare celum non
corrumpitur. Celum autem quamvis in se et per se sit unifor-
me. habet tamen necessario plures orbes et circulos in figura
et in magnitudine longitudinis et latitudinis differen-
tes per diversas mansiones. quibus indigent morta-
les. ut dicit Aristoteles in libro de causis elementorum. et alias man-
siones per unam dispositionem et mensuram recipit modo
istorum influentiam radiorum pertinet alimentum
mortalium et generatio omnium inferiorum. Et ideo fuit
necessarium motum celi esse obliquum. ut ex elevatione
et depressione orbium nec calor nec frigus in certo
generantur. Unde si directe celum moveretur quo ad
unum sicut omnia vel frigore in medio habitabili consu-
merentur. ut dicit Aristoteles. Nec solum attenditur in celo
puritatis et incorruptibilitatis ex parte materie. verum
et pulchritudo et claritatis ex parte forme. Dicit enim Aristoteles
in libro de sensu et sensato. Celum ex sui natura splen-
didum est. sed in partibus eius est diversum. nam in stellis est
maior aggregatio luminis. quam in aliis partibus
ipsius celi. Unde ex parte forme habet rotundita-
tem. cum convexitate. convexitatem cum claritate.
Dyafanitatem sive transparentiam et perspicuitatem.
uniformitatem in toto. in partibus diversitatem. ex
mutuo occursu orbium. et motu contrario planetarum di-
cunt sapientes generari concentum et armoniacam suavita-
tem. Unde Macrobius in libro . ciceronis. Impulsu et motu
ipsorum efficitur sonus ille. qui acuta cum gravibus tem-
perans. equaliter sonum efficit et concentum. et est preterea hec
dicit in libro celi et mundi. in fine quod celum motu suo continua-
te inflammat id est sibi quod movet. Unde et ether ex mo-
tu celi ignitur. Motus enim causat calorem. Unde ideo di-
cit philosophus et sensibiliter invenitur quod ex motu fit calor. et
ex quiete frigiditas. Et ideo calor materias emollit
et dissolvit. Frigiditas vero aggregat et constringit.

vᵗ ptes elemētares motū celi uicini existētes certis ptibꝫ mūdi īferioris s̄ allidūtes. ut pꝫ ī ig̃e et ī aere. ꝗ̄ rō ꝗ̄ elo. s. ī aq̄ ē motꝰ debiliorꝭ ītas. ī ea ē ẽtas. s̄ n̄ ī ultio. ꝗ. & a. s. ītia p nimiā elōgatōez a motu celi fit ostēto ī ulāo. p calōis absētiā et dīmīu ētatis. iō tn̄ pmanet gelatōes et phēns ut n̄ moueat̃. sic dᵗ ar is. stabilitas itaqꝫ celi attendit̃ ī sbe sue sꝫ pliatate. puītate. ppetuitate. Vniforme claritate. Oppō ī mutate suū pspicuitate. Et in sp̄ica orbiculāitate. et ꝯdᵒ uniformitate. velocitate. et vtute. et Sitᵘ sublimitate. Quia q̄ ad situ aūꝰ ēre mayᵉ distat. ꝗ̄ dimīsiua q̄titate. q̄ ēi magnitudo ī uno totis mīsꝫ supat ip̄ titate. q̄ oᵈ īflora sibi subito reglat. ordiat et mīstat. Et q̄ sꝫ oīa mutabile. oīa īflora celū ordiāt ꝯīmutat. et tꝭ anllo īfloī se aliaꝫ īmutatoēꝫ recip̄. nꝫ ad s̄ dissile ī nᵈ ītuite aliq̄ ip̄e celeste cor se ꝯfort. ¶ Sextū celū ē aqueū siū ēstallinū q̄ agr̄ potius sꝫ firmamētū diuiditis pᵒ ē et formatū. aq̄s ē cē sꝫ celo collocatis. sc̄ptē dic auctoritas nob tradit. Que iā s̄ leuigate et subtiliate, q̄ ī natūꝫ celestē s̄ ꝯūse. Et iō pmanet ī sup̄. Beda tn̄ dᵗ q̄ aq̄ ille celestes uaporabilitate et mītate. s̄ glaciali solidᵢᵗᵉ ūtute diā sꝫ firmamētū sūt suspēse. Et h̄ mō ad ip̄ēꝰ firmamēti mōteratōeꝫ. ul ad caloris gn̄ati et ēi uolentissimo motu rep̄ssiōeꝫ. Opiō ēi sūt bede q̄ celū ignee sit nē sūē platōica posūnt. vn̄ dᵗ beda. Celū ē subtilis et ignee nē. rotundꝰ a centro tre eq̄libꝫ spaciis collocatū. Et iō forte beda uidebitꝰ. q̄ iō sūt necesse ī cē aq̄ ut calor ille celestis ad tēpriā ducēt. et q̄ ex celi īflāmatōe mūdꝰ īferior dispēdiū n̄ patetetꝰ. q̄ frigiditate ēi illaꝫ n̄ali aq̄ꝫ sꝫ firmamēti ītute pōtatꝫ dūt aliq̄ stellā satui cē frigidā p̄ uiā q̄ hᵗ rōe sui sīcꝰ cū firmamēto uicinitatē. Dūt ꝗ̄ q̄ firmamētꝭ ptitutē aquaꝫ īfrigidatꝰ orbē saturni s̄ magꝭ p̄yrim̄ et uicinū. Sꝫ qualis ꝯ posis sꝫ rōbilis n̄ est p spicue ratōis ulteriꝰꝫ manifestū. Itaqꝫ cū aquosa subtilitate uitiūqꝫ q̄litatis sue sube ignee permixtꝰ sic ꝯīa. n̄ ē vn̄ liquis phantibꝫ q̄lᵉ inter corpa dīsp̄a et ꝯīa posse unitas aut ꝯcordia aliq̄lis īueniri. Et cauta sc̄pta ē. Job. 33.

cū tēe ꝯcordiā ī sublimibꝰ suis. Iō alio modo sentiūt et opinātꝰ moderni q̄ mūdanā phiā spectantiā pfūdiꝰ ū arbitror s̄ secuti scrutati. Dicē ē alex. q̄ aq̄ ille q̄ sꝫ celos s̄ nō s̄ ī pōte sic sūt ro. fluxibiles et hūide. ul ꝗ̄ sic solida ꝯgelate et p̄dictose. Iste ēi p̄tēᵗᵉˢ sꝫ ꝗ̄ me se hūtes ꝯīeᵗᵉˢ et s mutuo repugnātes. s̄ poti p ordīatōeꝫ die sapᵉ aq̄ ille sꝫ firmamētꝭ sꝫ nobilissiā nē sue ꝯdictōe diuinitꝰ collocate. put nē celesti maxie sūt ppīqꝫ. Et h̄ q̄dꝰ ē ucre p̄ctas pspicuitatis et trāsparentie q̄ pncipalis et subalē īuenitꝰ ī n̄ aq̄. rōe cuiꝰ hᵗ ꝯcētiā cū celo ēpyreo. et cū firmamēto. Et iō posuit rō aquas ītius sub rōe. fri. et hu. cū alius ꝯdictōibꝫ necūis ad gnatōeꝫ et corruptōeꝫ. et eadē posit ītius ī rōe pspicui put sūt nec ad uniūsitatis ꝯsuatōē. Et iō dᵗ iᵈ celū cē rōꝫ aq̄ū et ēstallinū rōe mobilitatis et pspicuitatis. Est ēi pspicuū ad modꝰ ēstalli. s. ab ēpyreo luce ul luīositatis pulcritudiē rescipiatꝭ ꝗ̄ receptū ad ītius celū effluēs et effundēs. Et iō celū dī. q̄ nob inuisible et occultū. Cristallinū rō. q̄ durū ī sūmo dī sic ēstallꝰ. s̄ q̄ unifoīs ē luīosum. et pspicuū. Aquum aͬ dī q̄ ad modꝰ aq̄ ex subtilitate sua et mobilitate mō. et ꝯ motū mouet celū p̄yrim̄. et iᵈ ultiꝰ moꝫ q̄s magꝭ ē ppinquū. Et iō iᵈ celū q̄ moꝫ īflora mobilium sapᵉ ꝯsuatiuū. ut dᵗ alex.

Celū ēpyreū ē pm̄ et sūmū celū. locꝰ āgeloꝫ regnū et hitaclꝫ btōꝫ. Et dī empyreū. apir. q̄ ē ig̃s. q̄i tot igneū. Sic rem. nō ab ardōe. s̄ potꝰ albiē et splendōe. ū dᵗ yᵒ. Istud ēi celū sūme ē lucidū. īfluēs lucē et splēdōeꝫ sꝫ celū ēstallinū s̄ ppīquū et p̄yrim̄. Est ē ex sua nᵈ uniforme. ut dᵗ dam. Iō aͬ ē pspicuū. ut rē spūaliū et corliū sit ꝯtētiuū. Est ē sīlē quietū et mobile. s. et īrotū. vn̄ iᵈ celū n̄ ē nec p̄ ꝯtinuatōeꝫ gnōis īflorꝭ. s̄ potꝰ ut dᵗ alex. ad ꝯpletōeꝫ uniūsi ī gnē corpoꝫ. s̄ ꝯlata extrema ad mediū eꝫ aͬ opinī ū ī sūmo. s. tra. et luīosū ī sūmo. s. celū ēpyreū. et utrūqꝫ cor. s. extremū. supm̄ et īfim. ē de se īmobile et quietū. Istiꝰ celi p̄prietates ꝯsceb ᵗ rabi. uñes ūb balū ī examon. dicēs sic. Celū ēpyreū ē corꝰ p̄mū nā simplicissimū. s̄ corpulētia hūc minimū. q̄ subtilissim̄.

primum mundi firmamentum. Quantitate maximum. Qualitate lucidum. Figura sphericum. Localiter supremum. quia a centro remotum. Amplitudine spatium corporum visibilium et invisibilium contentorum, dicitur summum habitaculum. Licet enim dicatur sic usque spiritualis dicitur esse in celo. quia in velocitate possidet suum virtutis opus. Et ideo celum dicitur spiritualis sedes dei. quia in toto mundi spatio celum pulchrior est ut dicit ... Et non celum dicitur ... manifestiori opere.

Ether secundum splendor dicitur ... Et vocatur ether secundum ysidorum. superior regio supremi incendii aeris. et ignis in quo est precipuus splendor luminis sive lucis. Anaxagoras autem dixit. flammam etheream esse nomen ignis. Et hoc putavit ut dicit Aristoteles propter suam inflammationem quam facit ex velocitate sui motus. Unde secundum ipsum anaxagoram esse inflammans et inflammabile vocatur hoc nomine. Marcianus autem dicit quod ether est locus ab inferiori mundo separatus immutabilis respectu inferiorum que patiuntur multiplicem variationem. In ethere vero ubi est dies perpetuus. nox diurnum lumen non succedit. Secundum eundem. quia cum ad altum locum ... dicitur quod nocens est cum in ethere non accedit. Ar. ... metha. Et hec ... ad est quod vero elementum nec est ex quatuor elementis. Quinta ergo est super lunarem globum ... inferiorum elementorum. Unde ether neque est gravis. neque levis. neque rarus neque densus. neque per alterius corporis penetrationem divisibilis. Natura enim etherea nulla igitur corruptione vel alteratione vel per generationem. quod ei accideret si ex elementis componeretur aut originem contraheret. Anaxagoras autem dixit quod ether est aer inflammatus. Et dicit quod quamvis ... intensus. et in tantum occultatur lumen propter sui subtilitatem nec ... nec ... Unde tremor ... gignitur ex ... etherea in ... occultatur. Sed dicit Aristoteles quod iste sermo est error quoniam subtile non reddit ... et quod si ... hanc operationem non faceret. Secundum marcianum ... splendor etheris sub spera celi per ambitum totius mundi rutilat et refulget. Continet autem in se orbes .vii. planetarum qui motu contra firmamentum ... inferior vero per ethis velocitatem sui motus inflammat superiorem partem ... elementaris. Ex illa inflammatione gignitur spera ignis. sicut dicitur ... ignis ... non ignis nec inflammat ipse ether. quia ab inferioribus non recipit aliquam mutationem. quamvis inferiora ab ipso immutentur.

Spera celi ut dicit ysidorus est species quedam in rotundam formam ab eo. cuius centrum terra est. equis spatiis undique conclusa. sic revoluta habet suam speram nec initium nec principium philosophi asseruerunt. Ideo propter sui circulationem. ubi incipiat et ubi finiatur non facile apprehenditur. nec fuit alia figura celo conveniens quam sperica. tum propter sui simplicitatem. tum propter capacitatem. tum et propter uniformitatem. ut dicit ysidorus. Spera itaque secundum alphraganum orbicularis superficies corporis in qua stelle fixe continentur. Et hec spera duobus polis circumvolvitur. Quorum unus est septemtrionalis qui numquam nobis occidit. et dicitur polus arcticus. id est borealis. Alter polus est antarcticus seu australis. qui numquam a nobis videtur. vel propter nimiam a nobis elongationem. vel forte propter terre interpositionem. Inter istos duos polos. qui mundi duas extremitates. spera celi volvitur et movetur. et cum ipsius motu stelle in eo fixe ab oriente in occidentem. et iterum ab occidente in orientem motu diurno et nocturno ex 24 horarum spatio circumferuntur. Tanta autem celeritate spera celi circumfertur quod nisi ... eius ... cursum planete occurrerent et eius impetum moderarentur mundi machina solveretur. Et ideo secundum alphraganum .vii. orbes planetarum sub spera mutuo se interscindentes. per quos planete motu contrario incedentes impetum firmamenti obviant. et eius velocitatem reprimunt et retardant. Volvitur autem tota spere moles oblique per medium circa axem. Est autem axis quedam linea intellectualis que recte per mediam pilam spere tendens inter duos polos se extendit. circa quam celi ambitus qui rota circa axem circulariter se revolvit. Cardines autem celi sunt extreme partes axis que insignite sunt ipsis polis. Et dicuntur cardines celi. quia sicut cardo hostii in polorum concavitatibus revolvuntur. Et sub hiis cardinibus convexi et curvi sunt circumflexi ut dicit ysidorus. Spere vero celestis medietas dicitur emisperium. scilicet pars que a nobis totaliter videtur. Sed propter terras non ... visus. ... Unde et circulus ille horizon id est visus terminator nuncupatur. ut dicit ysidorus. Et colligere potest breviter ex predictis quod spera celi est luminosa subtilis ... usque ad centrum sui ... ad terram difficilia. cuius circumferentia a centro est remotissima. Et

io illa que in celo est maior et per summam distanti-
am videtur esse minima. Omnium inferiorum est ordina-
tiva. Informativa generationis et vegetationis effectiva.
Set contrariorum impetum et actum iam motus sui
violentia planetis sibi obviantes per se exhibet
per armoniam est conservativa. Ista sicut dicit Aristoteles in II. de
proprietatibus elementorum. Ex inordinato quidem motu et
contrario planetarum occursu gignitur in orbe stridor id est
armonia. Unde Macrobius. Impulsu et motu ipsorum
orbium efficatus sonus acutus et acuta cum gravibus
temperans efficiat generaliter varios et diversos. Sed propter
nimiam remotionem audiri et illius soni excessum armo-
nia illa a nobis non auditur. Sicut motum solis videre
non possumus quamvis continue moveatur. Ista radi-
orum claritate acies visus nostri fugatur.

C Circuli celi sunt plures. Quorum duo
sunt visibiles. Scilicet circulus equinoctialis
dividens duo emisperia. Tangens zodiacum in a-
riete et in libra. Alius est circulus solsticialis
estivalis. eo quod sole in eo existente fit solsti-
tium estivale. Iste circulus tangit zodiacum in cancro
et est qui continet nobis habitabilis [illegible]. Alius
parallelus sive circulus antarticus sive arcticus est
qui dividit nobis habitabile et non habitabile. Circulus vero
qui est ex parte [illegible] altius habitabile zodiacum
tangit in capricorno. Et dicitur iste circulus solsticia-
lis hyemalis eo quod sole existente in eo fit sol-
sticium hyemale. Alius est parallelus sive circulus
antarticus sive australis versus austrum et oppo-
situs arctico parallelo. Dicuntur autem hii circuli paralleli quia
circuli equidistantes [illegible] qui est iuxta et lele
quod distinct equaliter eam distantes ab invicem paral-
li. Preter hos duo circuli qui dicuntur colurus. Colurus
vero septentrionalis est qui transit a polo septentrionali
per cancrum et per capricornum circulariter procedens
iterum redit ad suum principium. Alius est colu-
rus qui colli transiens australis per libram in ariete
similiter redit ad suum punctum. Et dicitur col-
lurus quasi colli curvus a cauda bovis silvestris
que erigit caudam circulum faciens imperfectum. Et di-
citur colurus quasi circulus imperfectus. Alius circulus est
orizon id est finitor visus qui circulo quo ce-
lum et terra videntur colligari. Est et circulus meri-
dialis designans illam partem zodiaci in qua sol videtur
equaliter distare inter orientem et occidentem. Et
isti duo ultimi circuli non sunt in spera quia per diver-

sos situs et aspectus variantur ut dicitur post.

B Galaxias est circulus celi pulchrior
et candidior incedens per medium celi incipiens
ab oriente usque ad septentrionem per taurum et ca-
pricornum procedit iterum ad punctum suum. Dicitur autem lac-
teus circulus quia inter circulos celestes notabili-
ter habet claritatem. Unde et de necessitate navigan-
tes et venientes ducuntur et reducuntur. Quanto
autem hora nocturna est serenior et frigidi-
or tanto incessus galaxie est manifestior. Sed
poete et vulgus galaxias dicunt vestigium solis
quod post se reliquit sol quando erat in illo celo. Sed
Aristoteles hoc dicit esse falsum quia transcenderet terminos zodia-
ci transitus solis. Oportet quod hec impressio esset in aliis
in quibus et sol aut aliis stellis mobilibus. Et hoc
videmus esse falsum quia consistentes circos zodia-
ci sol nullatenus appropinquat. Sicut dicit in II. meth.
Anaxagoras et democritus dixerunt galaxiam esse
ex reflexione luminis ad aerem sicut in speculo. Sed
videtur esse falsum ut dicit Aristoteles ibidem. Quia si
hoc esset permutaretur sicut est permutatio luminis.
Hoc autem est falsum quia videmus galaxiam semper in eo-
dem loco nec recedit ab eo. Dicit ergo Aristoteles sic
propinquus orbi esse inflammatus et lucidus et in
locis ubi videtur galaxias sunt multe parve et
luminose stelle et in illis relucet fulgor
ille et non apparet locus magis radiosus nec
recedit ab uno loco orbis. Invenitur Aristoteles in
II. meth. c. II.

Zodiacus est circulus obliquus in 12 partes di-
visus equales que 12 signa a physicis sunt
vocata. plus autem signat in qua parte celi sol et
planete moventur. Sunt ergo 12 signa 12 scilicet spacia
a equali distantia et stellis notabilibus ab astro-
logis denotata. Unumquodque autem est signum in 30 di-
viditur gradus et gradus in 60 dividitur minuta.
et 60 secunda ita quod 60 secunda faciunt minutum
unum. Hec minuta gradum unum et 30 gradus
signum unum. Sed autem signis propriis nominibus appellantur.
Sicut aries taurus et sic de aliis. Et vocantur
alia non quia alia sunt in celo collocata sed quia in
illis certis corporibus aliquam proprietatem aliquorum
representant ut post dicetur. Inter ista autem 12 si-
gna 4 sunt cardinalia [illegible]. Cancer
in summo. Capricornus in imo. Aries et Libra
in medio. Prima duo dicuntur solsticialia quia

BIBLIOTHECA PRIVATA
P. PRAEP. GEN. S. J.

in cancro existens sol: ultra ad nos non accedit. In
capricorno vero ulterius non recedit. Ideo facit longissimos
dies. et breves noctes. In isto contrario. In aliis vero du
obus fit equinoctium. In ariete fit hyemale. In libra
vero fit equinoctium autumpnale. Et in utroque tempore
dies noctibus sunt equales. Inter ista autem signa tria sunt
ignea. scilicet. Aries. Leo. Sagittarius. Tria vero sunt
terrea. scilicet. Taurus. Virgo. Capricornus. Tria sunt
aerea. scilicet. Gemini. Libra. Aquarius. Et tria
aquatica. scilicet. Scorpio. piscis. Cancer. Et inter
ista que sunt ignea et aerea. sunt calida et ma
sculina. et diurna. Que vero sunt aquatica et ter
rea. sunt frigida et feminina et nocturna.
Inter ista quedam. 4. mobilia. et. 4. cardinales. scilicet.
Aries. Cancer. Libra. Capricornus quia in eis mutatur
tempus. Et. 4. sunt fixa in quibus figitur ipsum tempus.
. scilicet. Taurus Leo. Scorpio. Et. 4. sunt communia in
quibus tempus commiscetur. scilicet. Gemini. Virgo. Sagit
tarius. piscis. Et dicuntur ista signa domus. quia
sunt domicilia et habitacula planetarum. Et ex hiis do
mibus quedam dicuntur domus triplicitatis. Quedam ex
altationis. Sunt illa signa que concordant in natu
ra. sicut triplicitatem in eodem nomine nuncu
7 pantur. Et sic in. 4. partibus celi ordinantur. Ista
in oriente sunt ignea. Aries Leo. Sagitta
rius. Terrea autem. Taurus. Virgo. Capricornus.
In hiis aerea. sunt. Libra. Gemini. A
quarius. In occidente aquea sunt. Cancer. pi
scis. Scorpio. In septentrione. Et inter ista
triplicitates domus fortes sunt in suis climatibus ori
entales. et occidentalibus et septentrionales. hu
stralibus. quia in eis nobiliores planete dominantur. Ista
triplicitatis orientalis quia ipsa habet solem de die. et lu
na de nocte. et saturnus participat cum eis
de die et nocte. Triplicitas vero occidentalis
habet saturnum. et mercurium. et Iovem. Triplicitas
septentrionalis habet Venerem. Lunam et Martem.
Australis vero habet Saturnum. Mercurium et Iovem.
Dicuntur quedam domus exaltationum. quia planete per ut magis
et minus exaltantur. signorum gradibus perfectius
et virtuosius operantur. Ista sol habet exaltationem suam ex
altitudinem in. 19. gradu arietis. et casum in oppo
situ libra. Venus habet gloriam in piscibus. 19. gradu.
et casum suum similiter suum in oppositum signo oppo
sito. scilicet. virginis. Mercurius exaltatur in virgine.
xv. gradu. et cadit in piscibus totidem. Luna exal
tatur in tauro in tribus gradibus. et totidem cadit in scorpione.
Saturnus exaltatur in tauro. 21. gradu. et cadit totidem
in ariete. Mars exaltatur in capricorno. gradu. 28.
et totidem in cancro cadit. Iupiter exaltatur
Capricorni
exaltatur in geminis. gradu. et cadit in sagittario
totidem. Cauda exaltatur in sagittario. 3. gradu. et cadit
in geminis. Dividitur enim unumquodque signum in
dies in tres partes que facies nuncupantur. Quarum
initium est a primo gradu arietis. et durat usque
ad. x. Secunda durat usque ad. 20. tertia ad. 30.
Prima facies arietis martis. Secunda solis. Tertia
veneris. Prima facies tauri est. Secunda mercurii.
Lune tertia saturni. prima geminorum est iovis. Secunda
martis. Tertia solis. Prima cancri est veneris.
Secunda mercurii. Tertia lune. Prima facies leonis
est saturni. Secunda. Tertia martis.
Prima virginis est solis. Secunda veneris. Tertia mercurii.
Prima libre est lune. Secunda saturni. Tertia
iovis. Prima scorpionis est martis. Secunda solis.
Tertia veneris. Prima sagittarii est mercurii.
Secunda lune. Tertia saturni. Prima capricorni est
iovis. Secunda martis. Tertia solis. Prima a
quarii est veneris. Secunda mercurii. Tertia lune.
Prima piscium est saturni. Secunda iovis. Tertia mar
tis. Planeta vero existens in domo propria
habet. 4. fortitudines in gradu exaltationis. habet
. 3. in domo triplicitatis. habet etiam in facie et cum
unam aut duas. Et que magis habundat mul
tas minor magis equales fortitudines. Et
quanto plus fortior est in domo propria quam in alienis.
et ex fortitudine signi in quo fortificatur. et ex
debilitate debilitatur. Sic fortis inter fortiores
est in quo fortia quam in debili. Et ideo astrologi in
iudiciis suis nec non machabel consiliantur do
mos ascendentes. i. ascensum signorum. et planetarum
dignitates. ut per eorum prophetiam et domui in do
mibus angulorum vel ascendentium angulis vel ab an
gulis cadentibus coniciunt et iudicant de futuris.
Dicuntur itaque quedam signa domus angulares.
sicut signa cardinalia. Que sunt. scilicet. Cancer.
Libra. Capricornus. et Aries. Quedam dicuntur do
mus succedentes angulis. scilicet. Taurus qui succe
dit arieti. Leo qui cancro. et scorpius libre.
et aquarius qui succedit capricorno. Quedam
vero dicuntur domus cadentes ab angulis. scilicet.

Gemini. Virgo. Sagittarius. Pisces. uocantur i-
gitur mutabilia. Et istorum signorum orientis et occasus op-
positionem coniunctionem aspectum. diuersa et contraria accidunt in
hoc mundo. sicut dicit auctor. Ista quoque sunt in uere
generantur sub forti signo masculino ascendente. et
forti planeta bono cum bono aspectu in ipso ascendente
existente fortis et bene dispositus sit in suo genere
et opere. Domus itaque anguli prima est domus orientalis.
scilicet signum arietis. Domus uero celi siue septentrionis
cancer. Angulus uero occidentalis est libra. et angulus
meridiei capricornus. Hec signa scilicet angularia ma-
gis sunt utilia et orientale plus quam occidentale.
et septentrionale plus quam australe. Unde anguli terre dicuntur
cordibus aliis minus fortes. sicut et auctor dicit. Do-
mus succedentes sunt mediocris efficacie et uirtutis.
.2. signum ab ariete. scilicet .1. taurus. et signum
uel .v. .viij. et .xi. signa sunt domus. .6. signum
peioris operis est et significationis. Et ideo uocatur
a quibusdam astrologis domus mortis. Reliqua uero signa
dicuntur domus cadentes. scilicet .3. .6. .9. .12. sunt iste
debilioris efficacie et peioris significationis. et maxime
6. et 12. Et hoc ideo est ut dicit auctor quia in .vi. do-
mo uel signo dominatur mars. Et ideo uocatur domus
infirmitatis et debilitatis omnium rerum. et in illo
signo est gaudium martis. ex est saturni
gaudium. et uocatur domus inimicitie. [illegible] et
[illegible]. signa que sunt domus dicuntur mutuo se a-
spicientia. et sunt tres aspectus principales. scilicet sextilis.
.3. et .4. Sextilis dicitur quando aliqua planeta in aliquo si-
gno ascendente aspicit tertium ante se et tertium
post se. et hoc est a .3. in .xi. ubi gradum. Si aliqua
planeta fuerit in initio arietis aspiciat illum qui est in
capite geminorum ante se qui est in initio arietis
aspiciat illum qui est in capite geminorum ante se
et eum qui est in initio aquarii post se quod est signum
xi. Et hic uocatur sextilis eo quod tenet quar-
tam partem celi. scilicet gradus .60. Et talis aspectus
est laudabilis. bonus et fortunatus. Et est signum
domus dilectionis medie secundum astrologos. ut dicit
auctor supradictus. Trinus aspectus sit a .v. si-
gno et .9. ubi. Planeta que fuerit in initio arie-
tis aspicit eum qui fuerit in leone ante se. et eum
qui est in sagittario post se. quod est signum .9. Et
dicitur trinus quia continet tertiam partem celi. scilicet .120.
gradus. Et hic aspectus est optimus. quia est signum
perfecte amicitie. ut dicit auctor. Quartus

aspectus est a .4. signo et .10. ubi gradus. Planeta que fuerit
in initio arietis aspicit illum qui est in capite
cancri ante se et eum qui est in capite capricorni
post se quod est signum. Et hic aspectus dicitur .4. quia
quartam partem celi continet. scilicet .90. gradus. Et hic
aspectus est malus quia in illo signo sunt iudicia
et inimicitie et imperfecte. ut dicit auctor pre-
dictus. Coniunctio uero et oppositio non sunt aspectus.
quamuis tamen dicuntur aspectus abusiue. Quando uero planeta pri-
mum signum recipit. scilicet ut aries libram dicitur
aspectus oppositus. et est pessimus. quia signum
est perfecte inimicitie. et pessima portendit ma-
xime si aspectus fuerit martis et saturni.
sicut sol. Quando uero planeta coniungitur cum planeta in eodem
signo sibi coniuncto ante uel retro. tunc dicitur
coniunctio. Et hec potest esse bona si planete fuerint
boni. et econtra mala si planete fuerint mali. sicut
dicit auctor. Et hec omnia patent in figura quam posui ante.

Naturae ab
signorum per ordinem intelligamus ex signo
arietis exordium sumentes. Aries igitur est orien-
tale signum. sic dictum. quia sicut aries in iacendo
sua latera equaliter mutat uices. sic sol exi-
stens in illa parte zodiaci qui dicitur aries facit
equinoctium. et equales facit dies artificiales
atque noctes. Et sic dicit Messahala. Aries est
signum igneum. masculinum. diurnum. insta-
bile. domus martis in .19. gradu. eius est exaltatio so-
lis. Dominus sol eius in die. de nocte uero iupiter.
et saturnus particeps eius. Et prima triplicitate principaliter
prima facies martis et solis et ueneris de cor-
pore hominis dominatur corpori et faciei. et multos facit
in corpore capillos. corpus curuum. faciem obliquam.
oculos graues. aures breues. collum largum.
domus est uite et natiuitatis hominis. Quia sicut
hoc signum ab inferiori parte terre ad superiorem ascendit.
et a tenebris ad lucem uadit. sic natiuitas de tene-
bris egreditur et nullis signis abdita producit
ad lucem et secreta sapientibus innotescunt. Et
sicut narrat Albumasar in libro de motibus astrorum
in .3. tractatu uel .2. gradu constitutum oritur signum libe
et mouet aerem in .x. gradu. oritur stella que dicitur
almacheb. et alpheta et mutat aerem. In .20.
uero gradu cadunt pluuie etc. Quando sol uel
luna uel aliqua planeta intrat .1. uel .2. uel .3.
gradus metis erit nubilum calidum frigus.

3 na sig°

arietis

et tercia. in gradu 29. vel 30. est ca-
lor magnus. ¶ Taurus secundum micahel est sig-
num terreum. frigidum. siccum. nocturnum. domus vene-
ris. secunda exaltatio lune in 3. gradu eius. Dom-
inatur de die venus. in nocte luna. et partici-
pat mars cum eis. de triplicitate est sua prima fa-
cies est mercurii. secunda lune. tertia saturni. Ex
corpore hominis vendicat collum et guttur. dat fa-
ciem amplam et curvam. flaccidam. dat gravem et
largam. amplas nares. grossas oculos. capil-
los elevatos et nigros. collum grossum et sic-
cat verecundum hominem. [illegible] et
cum manum domus est [illegible] et [illegible]. [illegible]
[illegible] et [illegible]. [illegible] est [illegible] quia tau-
[illegible] et [illegible] dicitur quod
quando sol est in tauro [illegible] est [illegible] et [illegible] ag-
[illegible] secundum albu. in primo gradu tauri [illegible]
pliadum in 6. [illegible] et mutatur aer
in 8. [illegible] pluvias et turbatur aerem.
¶ Signum geminorum secundum micahel est sig-
num aereum. masculinum. mediocre. diurnum.
domus mercurii. exaltatio caude draconis.
in 3. gradu eius domus est in die est saturni. in noc-
te mercurii. iupiter participat cum eis. de tri-
plicitate autem tertia prima facies iovis. secunda mar-
tis. tercia solis. In corpore hominis vendicat hu-
meros. brachia et manus. mediocris ef-
ficit staturam hominem pulchrum et ingeniosum. et
[illegible] si fuit fortunatus dispositio
hominem et [illegible] ad [illegible] et [illegible]. Do-
mus est cognationis et propinquitatis. consilii. re-
gionis et [illegible]. epularum [illegible] secundum
albu. geminorum [illegible] oriuntur
pleiades et mutant aerem. et post [illegible] et
[illegible] 1. aquila 18. gradu. et delfin 26. et
cum illi geminis ut dicit ptholomeus [illegible] fa-
bulas fuit castor et polus [illegible] et [illegible]
[illegible] fortissimi. quorum [illegible] celum
sol in geminis quia sole in illa parte celi existente
[illegible] ad [illegible] geminis et bella in-
ter [illegible] geminantur. Alia et [illegible]
[illegible] quia castor post [illegible]
pol[illegible] post [illegible] et eius [illegible] marcianum
[illegible] quia [illegible] noctes sunt [illegible]
[illegible] una [illegible] constellationis [illegible] ali-
a [illegible] oriuntur et ascendit [illegible]

celos [illegible] alii [illegible] possedisse. ¶ Cancer
est signum aquaticum. femininum. mobile. nocturnum.
domus lune. exaltatio iovis in 3. gradu. eius domus est
in die veneris. in nocte martis. et luna participat cum
eis. de triplicitate quarta prima facies eius est ve-
neris. secunda martis. tercia lune. [illegible] corpus hominis do-
minium sibi [illegible] costas et pulmonem. et facit in
corpore grossitiem [illegible] a medio eius facit hominem [illegible]
in [illegible] [illegible] subtile. [illegible] cur-
[illegible] et [illegible]. et [illegible] domus [illegible] et [illegible] et
vinearum. et omnium que [illegible] super terram. castro-
rum. villarum et civitatum. thesaurorum. sepulturarum
et [illegible]. de [illegible] dicit albu. [illegible] cancer [illegible]
[illegible] oritur [illegible] et mutatur aer in 11. gradu
oritur orion. et mutatur aer [illegible]. In 19.
gradu oritur [illegible] et [illegible] apparet.
et fit magis [illegible] aeris. Dicitur autem cancer ut dicit
ptholomeus. [illegible] est ad [illegible] sol [illegible]
illam partem [illegible] que vocatur cancer facit retro-
gradationem in 8. gradu. cancer [illegible] quod extollitur sol
[illegible] hominem [illegible] et [illegible]
cum [illegible]. quia non [illegible] plus extollit. et [illegible]
[illegible] [illegible] usque ad
capricornum. ¶ Signum leonis secundum micahel
est igneum. masculinum. fixum. diurnum. domus
solis. et nulla exaltatio. domus eius sol in die. iupiter
in nocte. saturnus participat cum eis. et de tripli-
citate est prima facies est saturni. secunda iovis. ter-
tia martis. In homine [illegible] stomachum. la-
tus cordis et [illegible]. Efficit hominem [illegible]
[illegible]. [illegible] subtilem magis [illegible] et [illegible]
[illegible] domus [illegible] filiorum et
[illegible] librorum et honorum. De hoc
dicit albu. in 2. gradu leonis aquila. et [illegible]
oritur. et fit aeris mutatio. in 20. gradu.
oritur cancer. et [illegible] capricornus. Dicitur autem illud
signum leo. quia fortissimum est et magne
caliditatis [illegible] et [illegible]
[illegible]. [illegible] sol intrat illam partem signi [illegible]
[illegible] in fine quando ab illo si-
gno exit ut dicit ptholomeus. ¶ Virgo est signum 3.
frigidum. mediocre. nocturnum. domus mercu-
rii est prima. et est [illegible] martis in 14. gradu.
eius domus in die veneris. in nocte luna. et mars
participat cum eis de triplicitate est [illegible] prima
facies eius est solis. secunda veneris. tertia mercurii.

Ex parte hominis habet in potestate uentrem et intestina.
pectus pulchrum facit. pulchros oculos. staturam de
centem. et inuagit uoluptatem. Domus est mercurii in
ea fuerit. dantur et textura. mutabit figurar
et mutationes de loco ad locum. Et hoc signum dicitur uirgo
quia uirgo sterilis est et sine fructu. Sic sol tempore
parte zodiaci que uocatur uirgo. sic calor humorem con
sumit. et sic terra fructu sterilis facit. ¶ Lib
ra secundum michaelem est signum aquinum. masculinum. mutabi
le diurnum. domus primi qualitatis saturni in 21.
gradu eius. de die saturnus. de nocte mercurius.
et iupiter participat cum eis. dominus triplicitatis est.
Prima facies eius est lune. secunda saturni. tertia io
uis. Et corpus hominis regit in sterilitate. ueretrum. intestina
et umbilicum. Domus est uxoris et nuptiarum. litis et
contentionis. furti et rapine. Et hoc albumasar in .4.
gradu. libre leo oritur et alterat et calefacit aerem.
in .22. gradu. corona oritur. et fit magna mutatio
aeris. 23. oritur hedus uesperum. et fit magna
mutatio aeris. et post oritur uirgo. Dicitur autem
hoc signum libra. ab instrumento ponderandi. quia sol
existens in illa parte celi que dicitur libra. dies cum
noctibus equales facit et equaliter uni dat ut alteri. ¶ Scor
pio est secundum michaelem signum aquinum. frigidum. femininum.
nocturnum. Domus prima martis. nullius qualita
tis. Domus eius in die uenus. in nocte mars.
et luna participat cum eis. Et triplicitatem quidem.
prima facies est martis. secunda solis. tertia uene
ris. Ex parte hominis membris dominatur genitalibus. re
nibus et uesice. facit tunc rubicundum et pulchra
capillos nigros. oculos paruos. longa crura. pe
des magnos. et leues facit homines et instabiles.
rancidentes et mentientes. Domus dicitur mortis et timo
ris. et laboris et captiui et contentionis. bellicosi
tatis ingenii. Et hoc albumasar. in secundo gradu scorpi
onis stelle pluuiales oriuntur. et fit magna aeris
temperatio. et post oritur taurus. in .9. gradu eius
cadunt pluuiales. et fit aeris serenitas. Dicitur autem
signum scorpius. quia scorpio est animal natiue pungi
tiuum cum cauda. Sic sol existens in illa parte
zodiaci que dicitur scorpius. ad est lesionem et puncturis
corporis humani. quia tunc declinat nimis calefactionem
aeris. Unde aer disponitur ad frigiditatem cauda
ledere et pungere corpus. ut dictum est. ¶ Secundum micha
el sagittarius est signum igneum. masculinum.
mediocre diurnum. qualitatis calide et sicce. Domus

eius in die sol. in nocte iupiter. saturnus participat
cum eis de triplicitate. prima est. prima facies eius est mar
tis. secunda lune. tertia saturni. Ex parte hominis di
spositio femorum longa facit et crura. facit lon
ga et multum subtile. homines facit pulchriores re
gat, cum capillos habet subtiles. uentrem magnum.
et in motu facit homines delectari. Unde dicitur domus
ueneris. fidei et diuinationis ac somniorum.
Et hoc ex albumasar. 4. gradu. sagittarius cum oritur
pluuiales stelle cadunt. et oritur caput scorpii. et
fit ualida mutatio aeris. 8. gradu pluuiales
cadunt. et mutatur aer. Dicitur autem sagittarius hoc si
gnum. quia sicut sagittarius emittit sagittas. sic
sol existens in illa parte zodiaci. ad nos emit
tit grandines. pluuias atque niues. ¶ Cap
cornus secundum michaelem est signum terreum. frigidum. mutabi
le. nocturnum. saturni primum domicilium. exalta
tio martis est in .28. gradu eius. domus eius est de die
uenus. in nocte luna. et mars participat cum eis.
de triplicitate est prima. Prima facies iouis. secunda
martis. tertia solis. In corpore hominis respicit ge
nua et subtilia. et crura. cor siccum.
pruriditum et hyemale. domus uocatur dominium
et honoris. regis et regni. glorie et imperii.
subitum furore sublatum. Et hoc albumasar in .9. gradu
capricorni oritur canis. in .30. gradu occi
dit caput canis. et oritur caput capricorni. Dicitur capricor
nus. quia capra est animal cornibus petens superiora.
sic sol existens in illa parte zodiaci facit sol
stitium hyemale. et incipit tempus ascendere
per signa uersus superiora arietem. et ultra
cancrum. ¶ Aquarius secundum michaelem signum
est masculinum. siccum. diurnum. domicilium
saturni. sed nullius est exaltationis. domus eius in die est
saturnus. in nocte mercurius. et iupiter par
ticipat cum eis. de triplicitate est tertia. prima
facies eius est ueneris. secunda mercurii. tertia
lune. Dominatur autem cruribus hominis usque ad ca
uillam pedis. facit homines glandosos. concauitatem.
pulchrum facit faciem et colorem. et tybiam
facit alteram altiorem longiorem. Domus uocatur ami
citie. merita et fortune. uiduitatis et obituum subte
rraneorum. nullius autem pedius. Et hoc albumasar. in .8.
gradu signi aquarii oritur leo. in .11. gradu
stella regia. et lapidates cadunt. et mutatur
aerem. et capricornus. et oritur caput aquarii.

dicitur signum istud aquarius secundum fabulas picturam tenens in manibus eorum aquam fundentem. unum tenet urnam. Et ideo tunc dicitur sol esse in aquario eo quod tunc temporis aer conspissatur in aquas mixtis. et fiunt pluvie plus quam in alio tempore. ut dicit ysidorus. Signum piscium secundum meridianum signum est aquaticum. frigidum. mediocriter nocturnum. domicilium iovis. sed exaltatio veneris in 27 gradu eius. dominus eius in die est venus. in nocte mars. et luna participat in eis cum eis. secundum triplicitatem [illegible]. prima facies eius saturni. secunda iovis. tertia martis. De corpore hominis regit pedes. amplius [illegible] pectus parvum caput. florentem barbam et pulchram. albus facit homines. magni animi. [illegible] oculis. vocatur autem istud signum domus [illegible] asinorum et equorum et omnis bestie que equitantur. et significat latrones. lamentationem et tristitiam. suspicionem et dolositatem. malivolentiam et carcerem. De hoc [illegible] in 10 gradibus signi piscium oritur [illegible] in 12 gradibus [illegible] libra oritur in 19 gradibus oritur cancer in 27 gradibus orion. et quare dicitur autem istud signum piscium eo quod tunc temporis fit generatio piscium et conceptio. quia calore solis ascendente et humores dissolvente solet tempus suas effundere semen suum. ut dicit ysidorus. Hec itaque de 12 signorum celi proprietatibus et actionibus secundum astrologorum iudicium huic opusculo inserui. estimans utile esse legentibus eorum nomina inspectare huius et potentie [illegible] quid de eis sensit antiquitas et quare eis talia nomina imposuerunt astrologi. syderum inspectores. quia secundum istorum 12 signorum situm diversorum ortum et occasum varias et mutationes accidere videntur in istis inferioribus mutationes. Superiora enim mutantur et alterant sibi inferiora. et in eis suas faciunt impressiones. Propter ista autem 12 signa moventur et disturbantur planete que dicuntur syderum erratica. [illegible] stellis distincta ab invicem et distincta. Que dicuntur erratica. non quia errent cum certissimum habeant motum et distinctum. sed quia ideo erratica dicuntur. quia contra firmamenti cursum suum agere dinoscuntur. Et ideo de motu planetarum et ipsorum cursibus aliqua de secundum dicendum est in figura [illegible].

10 Moventur autem omnes planete duplici motu. scilicet naturali et proprio. scilicet ab oriente in occidentem et hoc raptu firmamenti cum velocitate singulis diebus ab ortu ad occasum rapiuntur.

In motu autem naturali quo nituntur contra firmamentum quidam celerius quidam tardius perficiunt cursum suum. et hoc propter circulorum suorum dispares quantitates. Nam Saturnus moratur in quolibet signo per 30 menses et complet cursum suum in 30 annis. Jupiter moratur in quolibet per annum unum. et 12 annis cursum suum complet. Mars moratur in quolibet signo 84 diebus. et perficit cursum suum in duobus annis. Sol autem moratur in quolibet 30 diebus et 10 horis et semisse. et perficit cursum suum in 365 diebus et quadrante. Mercurius moratur in quolibet signo 28 diebus et 6 horis. et complet cursum suum in 338 diebus. Venus moratur in quolibet signo 29 diebus. et complet cursum suum in 348 diebus. Luna moratur in quolibet signo duobus diebus et dimidio et 6 horis et bisse unius. et complet cursum suum a puncto usque ad punctum in 22 diebus et 8 horis. Ex istorum ingressu et egressu per 12 signa et egressu ab eis variantur et disponuntur omnia que in hoc mundo inferiori generantur et corrumpuntur. Unde in libro mistilath philosophus loquitur c. 1. Altissimus fecit mundum ad similitudinem sphere. et fecit celum altum in circuitu eius volubilem. et terram fixam in eius medio non declinantem ad sinistram vel ad dextram. et posuit alia elementa mobilia. et fecit ea moveri per motum planetarum. et omnes stelle alie coniuncte planetis in suis operibus et naturis. Unde et opus planetarum simile est lapidi magneti et ferro. quia sicut trahitur ferrum ab eo. ita omnis creatura sub terra a motu planetarum afficitur. aptatio et destructio fit motibus et operibus planetarum. Diversificatur autem eorum operatio secundum diversitatem climatum. aliud enim operantur inter ethiopes. et aliud inter sclavos. Unde sicut dicit ibidem c. 2. actum planetarum quietatio in ipsis signis. quia si planete fuerint quieti in signis aqueis in revolutione anni significant multitudinem pluviarum. si in igneis. subtilitatem et siccitatem. et excessum caloris et siccitatis. Si in aereis multitudinem ventorum. Si in signis frigidis gravitatem frigoris et temperamentum caloris. et tamen in eodem c. dicitur quod effectus signorum tendunt in operibus suis ex quiete planetarum sive in bono sive in malo. Quia si fuerint boni planete bonum portendunt. si fuerint mali. e contrario. Nam ut accipitur de planetis quidam sunt masculini male diurni. frigidi et sicci. Quidam boni masculini diurne temperate calidi.

et humidi. sicut iupiter. Mars vero masculinum
nocturnum calorem et siccitatem operatur. Sol mascu
linum diurnum. calorem et siccitatem operatur. Venus
femineum nocturnum inter caliditatem et humiditatem
mediocris. Mercurius vero temperatus est. modo diurnus.
modo masculinus. modo femininus. Unde cito vertit
se ad naturam illius cui coniungitur. ut cum bonis bonus. et
cum malis vel mediocribus illis efficitur. Luna
insuper est planeta femininus. nocturnus. frigidus et humidus.
cum excessu. Et ideo secundum astrologos planete aliqui in suis
effectibus sunt boni. scilicet iupiter et venus. nulli enim nocent.
sed tamen fugit quod non fugit in suis effectibus adiuvant.
et tuentur quantumcumque possunt. Alii vero scilicet mars et
saturnus quia non sunt semper obstantes. suis tamen prosunt.
Alii vero mediocres. scilicet sol et luna. mercurius.
ista similiter semper bona ingerunt. certis vero modo bonum. modo
malum. et magis secundum quod bonis planetis vel malis
in diversis signorum domibus coniunguntur. nam cum
bonis bona. cum malis vero mala ut sepius operantur.
Horum autem planete maiorem habent in regione tam hominum
quam aliarum potentiam. Unde secundum astrologos et etiam secundum galienum et
alios peritos medicos. Saturnus materiam concep
tam in matrice frigiditate sua et siccitate coa
gulat et condensat. Iupiter autem secundo mense spiritum
et membra tribuit. Tertio mense mars sub
liat sanguinem et humorem condensat. ordinat et di
sponit. Sol in quinto mense vitalem calorem et spi
ritum tribuit et cordi. Venus in quarto mense organa
sensibilia et membra officialia. aures scilicet et na
sum et huiusmodi perficit et disponit. Mercurius sexto mense
se corporis foramina et porosa membra. ut linguam
et venas componit. Luna autem mense suis lu
minibus membra dividit et distinguit. Et ideo
fetus tunc nascitur vitalis et salubris. Si vero nasci di
stulit usque ad octavum mensem. fetus tunc moritur. Et
hoc quia iterum saturnus tunc iterum redit. qui utique qualitate
sua frigida scilicet et sicca. fetum mortificat et con
stringit. Nono autem mense regnat iupiter iterum
qui fetum calore suo tempore refovet et custodit.
Unde partus nascens vitalis erit. Similiter nascens in
principio decimi mensis potest esse salubris et vitalis. quia
tunc iterum regnat mars. cuius calore et siccitate
membra nascentis roborantur. Unde fetus caloris
et siccitatis beneficio egreditur iam robustus.
Istas et multas alias habent planete in corpo
ribus inferioribus operationes generales et speciales. ma

xime quando in suis domiciliis durantur. Signorum enim
planete habent domos proprias. unde dicitur albumasar. Ista domus
saturni primus et prima est capricornus. similiter et aquarius. Domus
iovis. pisces. sagittarius. Domus martis
aries et scorpio. Domus veneris. libra et taurus.
Domus mercurii. virgo et gemini. Sol domus
leo. Domus lune cancer. In hiis xii. domibus
sive signis autem planete diriguntur. et per eas diversis
motibus evagantur nec permittuntur nec evagari.
In hiis signis movetur planeta duplici motu.
scilicet naturali ab oriente ad occidentem et raptu fir
mamenti. Et motu naturali. Et hic motus est duplex.
primus. Et secundus. Primus motus est circulus quem facit
planeta in suo circulo. cuius metas et terminos numquam excedit.
Secundus motus est quem facit sub zodiaco. et hic fit
in zodiaco semper non in equali tempore et per equale
spatium transit. Primus autem motus planete impletur
fit in circulo qui dicitur eccentricus. sic dictus eo quod non
habet terram pro centro sicut zodiacus habet enim per certum.
Unde circulus planete eccentricus cuius superficies cum per
centrum terre transeat. et terram in duas medietates
dividat. centrum enim suum habet extra centrum terre et
circulus eccentricus est dictus. scilicet Deferens et equans.
Ista planetis assignantur tres circuli. ut dicit ptolomeus. scilicet
Equans. deferens. et epiciclus. Circulus
deferens est circulus planete per cuius circumferentiam semper
movetur epiciclus ipsius planete. et ideo deferens. quia defert
circulum epicicli. Circulus equans dicitur super cuius
centrum movetur centrum epicicli planete uniformiter.
Et dicitur equans. quia in illo tenet equalitatem plane
te sui cursus. Epiciclus est quidam parvus cir
culus. quem describit planeta motu corporis sui. per cuius
circumferentiam movetur corpus planete. Unde in superiori par
te sua epicicli movetur ab occidente in orientem.
sed in inferiori vero parte movetur ab oriente versus occi
dentem. Et ideo patet quod sol et alii planete in propriis circulis mo
ventur. Et primi uniformiter quamvis in diversis diver
simode moveantur. In istis itaque circulis diversis
triplex motus planetarum est ab astrologis sapientissime
apprehensus. scilicet Motus directus. Stationarius.
Et retrogradus. Directus est cum movetur direc
te a principio signi versus finem. Retrogra
dus vero dicitur quando eius tendit a fine signi versus prin
cipium. Stationarius est quando stat quasi in medio.
ita quod nec principio signi videtur accedere.
nec fini. Fit autem directio semper in parte epicicli

superiori. Retrogradatio sp in ipso inferiori. Sta
tio uo fit in medio. Cui diuisioni uo aphie
diuisiones assignant. Jsta ei retrogradatio
solis in .4. planetas ha locu. non q in sole in in
lunam. in ei sol in luna retrograde q̄ius in epici
clo mouens. Et h io ne dne aliq q retroi
solares sunt ei ali retrogradationis. Jsta dicit ru
dior solarii alii illos expellit et suo retrog
ad. alii eos attrahit. et sic eos qi fa...re cogita
sic d alphagranus. Alias a eis assignat ptolo
meus. q hec non sufficiant. Recolligo g ex p
rati q pls g stelle errantes p. s. orbes di
uersos sunt situ. sic situm et effectu ab inuicem
differentes. sicut d loc. l. de situ re. Cum
a stelle iste eorum innuantur. Omnium gnab
bilium gnantur. et corruptionis corruptie. cum
q continue sunt motu ipsius celestis corporis re
uertantur. Serenitatis et tempestatis gnatiuaz
Fertilitatis et sterilitatis inductie. Abundancie
maris et refluxus causatie. Sed q sua quali
tate et uirtute coniuncte principantur. Jsta d lo.
Cum aliquis planeta circulum ingreditur. Immut
principio et equalitatem quantitatem. p mutuu ab
aspectum et coniunctionem sunt suarum qualitatum et effec
tuum permutatiue. ad totalis uniuersi complex
ut d al. et ptole. Sed q illorum ex eorum ordina
ta eleuatione et depressione in orbibus. et ex mu
tua eorum intercidente stratione et armonie
gnatie. Sic d in li. de .4. sibus. ut d mac.
in Speculum saturni et lune omne contrarium nu
lli inquiunt. cum solo mutantur sunt sue lu
minositatis occultatione. et auctore sol im
mutantur recepturi. Quia ideo habent altiores
circulos. tardo tardius sunt suu cursu complentur.
Saturni est actiuitas
Saturnus. cuius ipse est opus dictum ab opulentia
qua diuino mortalibus. ut d y. et macrobius d
quo dicunt fabule q ille depingitur mathesi
q a filiis singulis cibum fuisse. cui uirilia
a Ioue precisa uenerem causauerunt. Ex hac
p mutuel saturni plaga maliuola frigida. sicca
nociuus. pestiferus. Et io in fabul' senex d
pingitur. Jste circulus altior est remotissimus. et cu
sit in medio est mediocris. Vn pp elongationem eius circa .xxx.
annos non perficit cursum suum. plus nocet retrog
radus. quam directe procedens. Vn in fabul'
fingitur habere falcem cum in calore q aut pun
git aut liuidus sicut plumbum dualitas habet qualitates
mortificatiuas. s. frigiditatis. Et io sunt sub ipso
durus naturalis et conceptus uel mortui uel pessimas
sunt qualitates. Jsta d ptolomeum in li. d iudiciis
astrorum. dat hominibus et fuscitatem. turpe. iniq ope
rantes. pigros. graues. illos. raro pla...s sunt
nocentes. Vn d ut ptolomeus. Subiecti satur
no tragadias. i. fissuras sicuas in calcaneis
sepe patiuntur. Coloris sunt glauci et liuidi. in
capillis et in toto corpore aspri et incalta. Turpi
a et fetida non abhorrent. Vestimenta a diligunt
fetida et immunda. Res diligit acidas et stipticas.
q in eorum complexione humor melancolie dominatur.
D hec saturno dat d ptolo. Sub saturno
sunt capricorni et aquarii. Et domum est in libra s.
in ariete. regnum abstrahit. Sub eo continentur
uiri. edificium domus. taberna. et loca frigida
et sicca. Jn iudiciis sunt magis terrestria. Co
lor ei est niger et plumbeus et est solidicais.
cum qui ingreditur circulum iouis. minoratur
malitia ei et mutatur colorem ex mansuetudine
ipsius. Cum ei sit ulterior planetis ex claritate
iouis e coniungitur efficitur candidus atque cla
rus. ut d ptolomeus.
Iupiter q f ex tota generalis et stetes pa
trix summ dicitur eius pi planetarum est beniuolus.
calidus et humidus. diuersus. masculinus in suis qua
litatibus temperatis. Jn colore est argenteus. candidus.
clarus. ac blandus. Et io in circulo iouis cum
felicitatis antiq phi posuerunt. ut d mac. Jste
iouis circulus saturni circulo mediante est co
micus. Et io pp altitudinem circuli sui. xii. annis
perficit cursum suum. Hic bonitate sua reprimit
malitiam saturni. qui iupiter inferiori parte cir
culi sui circulo saturni est coniunctus. Et io fingitur
a poetis patrem suum a regno expulisse. ut dicit
mac. et y. q presentia sua reprimit saturni
malitiam naturale. Hic coniunctis planetis bonis
et utiles est impressionis. et istis melioribus cir
culis. Et io dicunt astrologi eo q in corpore hominis
compingitur ad pulchritudinem et honestatem. pulchri
est ut colorem niuium et rubeum permixtum. pul
chros tenet oculos. et pulchros dentes. pulchros crines
barbasque rotundas. ut d pto. p. e. n. dcm et
sanguine sanguineos complexi permixtum. ut hec d ptol.

Sub ioue sunt sagittarius et piscis. et sub eo
eius regnat in cancro et in capricorno est discessus
regni eius. Sub ioue continentur homines diuitie et op
timi in diuinitate in iudiciis astrorum. legis et sapientie
et regni. et est uerecundus. Vnde quando apparet in ascendente
de significat per astrologos uenerandam honorem uiri
tatem. fidem et disciplinam. et est finis saluatio
nis. Sic omnium signorum conformat bonitatem. et si
gnat in eis bonum quando in eis dicitur. In 12. uero
dicit ioue significare fecunditatem. pinguedinem et ab
undantiam ex parte quadrupedum et maiorem ex parte
familie et suorum. ut dicit ptolomeus et marcianus.

13 Mars deus belli agentibus
Martialis. Est enim planeta calidus et siccus. masculinus. nocturnus. Vnde per se colere igne et colice
passioni complexioni. et disponit ad audaciam et animositatem. et appetitum iracundie. propter quod deus bellorum uoca
tur. in mediate solis ioue et precedit uenerem. Et
sic ex utriusque stelle beniuole uicinitate
eius nocumenta temperantur. maiorem est fulgens et rutilans sicut ignis. ut dicit marcianus. Vnde maiorem nimium habet
calorem quam ceteri planete. alium ut dicit iohannes. Hic planeta per pro
dispositionem hominis ex parte corporis longitudinem et gracilitatem. et hec ratione caloris et siccitatis. sed hoc
est in iuuentute. set in senectute ex calore consu
mente et siccitate contrahente disponit ad tenu
itatem. ex parte animas disponit ad mobilitatem
animi et leuitatem. ad iram et animositatem. et alias co
lericas passiones. disponit et habilitat ad igneas
operationes. scilicet ad fabricas et fornaces. sicut sunt fabri
ad uarias artificiorum et grauium ponderum portatores.
et inclinat eos ad artes leuiores sicut est hi
le cum sint oratores. campsores. id est cambitores
et argenti mercatores. lapicides et hii. ut dicit
misael. secundum ptolomeum. Et sub marte sunt hec
signa. Scorpius et aries sunt domus eius. regnat in
capricorno. sed in cancro est discessus regni sui. ipso con
tinet pluuias. calores et siccitates et signat iram. crudelitatem et furorem. et est rubeus. fallacis et dolo
sus. Moratur in quolibet signo 40 diebus et 22
horis. Et duobus annis complet cursum suum.

Sol secundum ysidorum quasi solus lucet dicitur
14 eo quod sit fons totius luminis. cuius irradiatione
superiora et inferiora illustrantur. Est autem per mediam
hic planeta fortunatus. sed per coniunctionem aliis sic malus.
masculinus. diurnus. calidus et siccus. Sol enim omnia

uiuificat. et rebus omnibus speciem et formam com
munit. sicut uero dicit ambrosius. Sol omnibus luminaribus ce
li maior in quantitate et in dignitate. quia magis
calidum et compactum est luminis. Est maior et
potentior et effectuum multiplicatione. Maior
et est in motus uniformitate. quia sicut modo dictum
motu in circulo proprio sub zodiaco medium sub
tenet locum. Transit enim recte cursus suus per me
diam lineam zodiaci. cuius metas et terminos non
transcendit sol. Et ideo eius motus in circulo suo
proprio est uniformis. quamuis respectu alio
per mouentem sibi aliquam uarietatem. Circulus quidem so
lis et zodiacus distinguitur per 12. spacia sibi signa
quorum quolibet continet 30. gradus. et quolibet gradus
60. minuta. et quolibet minutum 602. Et
quando sol recedit de uno puncto sui circuli. et
rediens in eundem transit per 12. signa. et iste totus
sit cursus qui uocatur in medio naturali perficit enim
sit gradum unum preter complet annum. sed transit
49. minuta. quia sicut aliquid de illo 60. mi
nuto manet sibi imperatransitum. unde tamen
deficit quod in uno die illi non perficit gradum unum.
Sol quod motu suo ordinato et imperturbato est
sui ordinat et perficit uniuersa. Vnde ambrosius in
exameron. Sic nobis describuntur uirtutes ipsius solis
dicens. Sol est circulus mundi. iocunditas diei.
pulcritudo celi. mensura temporis. uirtus et uigor
omnium nascentium. decus planetarum. decor et perfectio omnium
stellarum. Idem quod dicit marcianus. Sol igitur est fons ui
tus. id est memoria rationis. principium lucis. rex
nature. mens mundi. fulgor olimpi. mode
ratio firmamenti. Iste enim modo contra firmamentum ce
lum moderatur et tempera motus suum. Iste dicitur
splendor olimpi. quia ut dicit marcianus in libro. cicero
nis. diffusus fuit planetis omnium spera lu
men esse a sole dicitur. Et plato in tymeo. Inge
niauit dicens conditor lucem clarissimam quam solem
uocamus. cuius splendore celum et omnia inferio
ra illustrantur. et ruis (?) cursus omnium cal
tum. Et in li. de celis dicit az. Sol igitur hoc lu
men proprium. stelle uero et luna. lumen a sole acqu
isitum sicut quando ad candelam speculum ei appo
nitur illuminatur. Ideo dicit marcianus quod sol in medio
signi sit mercurius discens radios emittens.
ex se quibus superiora et inferiora illustrantur.
De huius et solis uirtutibus dicit beda in libro de di

minis nostri c. v. Sic sensibilium celestium et qualitates multas quas et distinctas existentes ipse sol medius existens et uniformis illuminans lux renovat, nutrit, custodit, perficit et distinguit, unit et refovet, fecunda facit, auget, mutat, collocat, plantat, removet et vivificat cuncta. Unde et huius verbis manifestatur ipsi sol in typo [illegible] et in sole est [illegible].

Sol enim secundum suam essentiam summam habet simplicitatem. non enim habet ex dissimilibus vel ex contrariis partibus compositam substantiam sicut inferiora elementa vel elementata. Sed omnimodam habet simplicitatem in sua natura et uniformitatem. et ideo habet perpetuam in esse permanentiam et incorruptionem. quia compositio ex contrariis est principium corruptionis, ut dicit Aristoteles. Et ex hac simplicitate summam habet sine fine levitatem. nam partium materialium compactio est principium et causa gravitatis. Et ex hac levitate habet corpus solare ad motum habilitatem. Levia enim ad motum sunt facilia et maxime agilitatis. Existente autem subtilitate et mobilitate summam habet actualitatem virtutis. Quia quanto res simplicior est tanto ad diversos actus materialiter est potentior. Ideo Genesis dicit Dyonisius quia solum uniformis est lux luminans. Et ideo secundam virtutem habet illuminativam quia in sole lumen numquam deficit. quamvis eius lumen vel propter terre vel propter lune nobis interpositionem aliquando auferri videatur.

Tertiam virtutem renovativam. nam poros terre aperit. et virtutem latentem in radicibus ad actum producit. et terre superficiem herbis et frondibus et floribus renovat et [illegible] per subterraneam et virtutis solaris penetrationem ad infima terre hyemali tempore quasi mortua antiquata annis singulis vigore et pulcritudine renovantur.

Quartam habet virtutem nutritivam. quia ad intima radicum et seminum solaris radius subintrans calore suo humiditatem dissolvit. et vi sua attractiva quod seminum et radicum est simile de illa humiditate attrahit. et sic in nutrimentum et renascentiam convertit.

Quintam virtutem habet inferiorum conservativam et salvativam. Stellarum enim elementa propter contrarietatem et mutuam repugnantiam quam habent inter se se adinvicem destruerent nisi per motus celestis influentiam contrahi tenerentur, et sic in esse debito salvarentur, ut dicit Alexander.

Sextam virtutem habet perfectivam. quia calor elementaris incipit agere in generatione corporum. calor solaris perficit et producit ad debitum complementum, Alexander.

Septimam virtutem habet distinctivam. Stellas colores et rerum species et figuras que in tenebris sunt confuse. per presentiam solaris luminis agnoscuntur et ab invicem discernuntur.

Octavam virtutem habet unitivam. Et hoc per se et per accidens. Per se quia unit et conciliat et concordat planetas in suis effectibus. Conciliat enim sibi in unitate concordia elementa. Unde secundum Marcianum vel Macrobium sol medius est inter planetas. quia et ad armoniam celestem perficiendam hoc facit sol in suo circulo quod facit corda media cordarum in musico instrumento. Per accidens enim unit homogenea. sicut et dissolvit heterogenea. Secundum enim naturam in quantum agit. nunc aggregat. nunc dissolvit.

Nonam virtutem habet fecundandi. Vim enim generandi et varias species producendi confert istis inferioribus. Ideo enim generant homines et sol, ut dicit philosophus. Quia nichil fructificat nec crescit ubi solis radius non attingit.

Decimam virtutem habet confortativam. Secundum enim solis ascensum super nostrum orizontem virtutes aliorum fortiores efficiuntur. et usque ad medium celi augmentantur. et in eius declinatione usque ad occasum propter eius elongationem debilitantur corpora in suis virtutibus. et que in sopore resolvuntur. ut patet in floribus qui resolvuntur in ortu solis qui in occasu marcescunt quodam modo et clauduntur, ut dicit Alexander.

Undecimam virtutem habet temporum commutativam, ordinativam et temporum distinctivam. quia descendens per signa australia septentrionalia efficit [illegible] commutat et ipsos dies. quia sol lucens super terram diem facit. Et secundum diversam dispositionem solis dies diversam in mutationem recipit. Sol prior videtur in mane. deinde lucet. rubeus etiam fit in meridie. et pallet in vespere. Unde et .4. equos singulis finxisse. Quorum primus fuit erythreus id est rubeus. Secundus actheon id est splendens. Tertius lampas id est ardens. Quartus phylogeus id est amans terram, ut dicit Beda. Sol enim, ut dicit Beda, si fuerit maculosus vel sub nube latens pluvialem diem presagit. Sive rubeat [illegible]. Si vero palleat tempestuosum. Si vero cavus in medio videatur ita ut et in medio fulgens radios emittat versus austrum, tempestatem designat humidam et ventosam. Si pallidus occidit in nubes nigras ventum aquilonalem pronunciat, ut dicit Beda.

Duodecimam virtutem habet inferiorum informativam. Sole ut dicit [illegible] sive eius elongationem et appropinquationem facies et alium corporis vigorem et calorem disponunt. Unde dicit Marcianus: Sol constellatione homines pulchros et agiles esse. Et ideo in fabulis cum pennatis vestigiis depingitur.

et facit pulcrum. Propter quod et phebus id est pulcher dicitur. Dicit
enim ptolomeus. Sol facit hominem corpulentum. faci
e pulcre. et coloratum. et magnorum oculorum. et
habilitat ad omnia opera auri si fuerit in exaltatione
sua. Si vero in casu. ad opera eris habilitat et di
sponit. Est virtute habet purificativam. Radiorum enim
suorum dispersione subtiliat aerem et disgregat.
et consumit vaporem inficientem aerem ac disgregat et
fugat auram pestilentem. Est enim non sit lumine
calidus. virtute tamen habet calefactivam. inflammati
vam. et ustivam. Et hoc fit ex motu radiorum et
eorum concentratione in angulos. corporis specu
laris fuerit et politi. ut dicitur in perspectiva scientia. Est
virtute habet attractivam. Calore enim suo attrahit
a mari fumos et vapores. et tandem eos con
densat in nubes. et sic condensatos resolvit eos
nunc in grandines. nunc in pluvias. nunc in nubes. Unde
secundum mar. dicitur fabulose quod sol fuit usque mare
oceanum ab ethyopibus cum aliis diis ad
epulas invitatus. Putaverunt enim antiqui calo
rem aquis oceani nutriri. et attractos
vapores in ipsius nutrimentum converti. Et ideo dixit ipse
tuosam viam calorem procedere vehementem. quod
fit propter nimiam attenuationem vaporis ex forti im
pressione caloris radiorum in ventum suum genera
tione nubis. ut dicit Aristoteles. Est virtute habet
vivificativam. Quod patet per hoc quod nichil post vivere
non potest attingere virtus solis. Et ideo dicit ptolo.
in cod. li. Sub sole est leo. et est domus eius. exaltatur
in ariete. et in libra disceditur. id est sub ipso continetur
spes. lucrum. fortuna. et heres. et significat spiritum
et animam. et est color eius albus et rubeus. et est
veridicus. et complet cursum suum diebus 365.
et 6. horis. Unde inter planetas maxime disponit
vitalia ad claritatem et vivificationem. Est enim
sol maxime quantitatis et velocissimi motus. Sue
velocitatis et magnitudinis est testificativus.
Cum enim sit octies maior tota terra. ut dicit
mac. propter altitudinem tamen sui. vix bipedalis
videtur. Quod autem incomparabiliter maior sit quam appareat
patet ex hoc quod maior videtur in suo ortu et occa
su quando a nobis maxime elongatur quam in puncto meri
diei quando nobis maxime appropinquat. Unde patet quod in
ipsius aspectu decipitur visus noster. Et hoc apparet
declaratione in ipsius motu quod continue modo velocior
quam sagitta. et tamen moveri non videtur. propter ni

mie enim claritatis intensionem et excessum sue
quantitatis sue et motus velocitatis subterfugit
visum nostrum. Et ista de proprietatibus solis sufficiant.
Vesper quae et lucifer | ab 14
Venus dicitur planeta est secundum misael benivolus feminine.
nocturna in suis qualitatibus. sed in calore et humi
ditate temperata. Hec planeta excedit zodiacum in duo
bus partibus. ut dicit beda. Et est dicta venus. quia
sua qualitate calida et humida dicitur venerem hu
moris desiderantibus. ut dicit ysidorus. Semper comitatur
solem vel precedendo et tunc dicitur lucifer. vel sequendo.
et tunc dicitur hesperus. ut dicit be. colorem candentem et
refulgentem electro similem. ut dicit mar. inter
omnia enim sydera gratiorem fulget. Unde et iubar dicitur
quia iubar radios luminosos emittit. Propter quod
et ubertas facit quando ante multum est serena di
em et solis ortum immediate annuntiat et precedit.
quando est in eodem signo cum sole a claritate solis ab
sortus se tunc corporis non ostendit. quando venus est
altior mercurio tunc est illo segnior motus eius. et
econtrario cum est inferior tunc est celerior. ut dicit mac.
in terra secunditatis soli subvenit. ut dicit mar.
maliciam reprimit martis. ut dicit pto. Ex parte
corporis disponit ad pulcritudinem et ad volup
tatem. et tactum et olfactum in gustu et in tactu.
Unde facit illusores. et musicorum amatores. et
specierum confectores. aurifices. et vestium mulie
brium inventores. ut dicit misael. et dicit pto.
Sub venere in signo sunt libra et taurus. et sunt eius
domus. et regnat in piscibus. et in virgine deficit re
gnum eius et absconditur. Sub ipso continetur
ma et amor et amicitia et peregrinatio. et significat
lucrum et gaudium. et est veridicus. Et movetur
tur in quolibet signo. 20. 29. diebus complet
cursum suum in 365. diebus.
Mercurius secundum misael est planeta temperatus. nec 16
nec masculinus nec femininus.
Cito enim se vertit ad naturam illius cui coniungitur.
ut cum bonis bonus. cum malis vel mediocribus me
diocris vel malivolus efficitur. Unde et in infe
riori parte sui miscet qualitates suas cum qua
litatibus veneris. Et ideo fingitur a poetis quod cum
ea fuit fornicatus. ut dicit ysidorus. Et dicitur
mercurius quasi medius currens. quia quasi medius est inter
venerem et solem. Unde in superiori par
te sui circuli coniungitur cum venere. In inferiori

nero ꝙ cū sole. Circuit͛ ꝗ siius ꞇ sup̱iori p
te sui circuli medius uī. ꝗ mī a sole ob
scurat͛. aliū ꝗ añ sol ortū. aliū post occasū
splēdet. Et io ab aliqb͛ hesp͛s nūcu
pat͛. Aquīs dī. diuin. Lucan͛ iñ loquēs
de mercurio. dix̄. Quātū dꝫ p̱uisse aquaꝝ
deus ꝗ apertis dꝫ deus eloquīe ꝗ sapīe. vn
ꝯ pta. mercurī dat eē studiosos ꝗ sciē.
ꝗ inoꝝ amatorē. disponit ēi ꝗ hūltate ad
scaꝫ ꝗ usum calculi cōputādi. Et iō dī
fuisse deus mercatoꝝ. qꝛ mercatoibꝫ ꝯputa
cio necīa ē sūme. Dicit͛ ꝗ fuisse dꝰ pa
lestre. eo ꝙ cū sole incitatur qī uolar cū
super. Semꝑ ēi iuxta solē gradit͛ nū
ꝗ plus distans ꝗ p. 30. grad͛. Vn raro
uidet͛ qꝛ fere sub radiis sol͛ solaribꝫ oc
cultat͛. ꝗ io ꝑ calliꝫ solis sensus depīgit͛
ꝗ ꝑ suā celeritatē cursor dōꝝ ī fabulis
nūcupat͛. qꝛ nē cū sole. nē añ. nē post
graditur. qū solē p̱ueit radīs solaribus
ꝑrim͛ statī uidetur. ꝗ dī stationarius.
Qū ū a sē uidet͛ retrogrado. ut dꝛ macro.
ꝯ ꝯm. ꝗ sub mercurio sūt gemini. uirgo.
ꝗ regnat ī uirgīe ꝗ ī pīsalbꝫ regnū a sīe
dīe. Cū sole ꝑ moratur uno signo. añ
aū unū plus sub mercurio ꝯtinet͛ sētu
nū negotiatoris. furtū. ꝗ siḡe ratiōem.
ꝗ supeminētia. ꝗ ē bonꝰ cū beniuol͛ ꝗ cū
maliuol͛ mal͛. Morat͛ ī unaquaꝗ sig.
28. diebꝫ. ꝗ. 6. horis. cū. 338. diebꝫ. co
plet cursū suū. ꝯ ut uelꝫ ptolo.

1A Luna dī qī luminū una. i. pīi
capitlē. qꝛ cēpi solari ī magnitudiē
ꝗ p̱uitudine ē siminina. ut dꝛ y͛. Luā
ē ut dī ī quīn. decoꝛ noctis. mat͛ ro
ris. hūois ministra. ondaꝝ maris. repo
ꝑ mēsura. simulaciꝫ solis. mutatrix
aeris. lum̄ aūt ñ hūc. ꝗ a pulcritudine
sol͛ mutuat͛ ꝗ acqrit. ꝗ ꝑ ꝗpīquatiōē
ul͛ elōgatiōē a sole formā suscip͛ ꝗ figurā.
Carēt itaꝗ luā ꝑpo luīe. ē a fontali ple
nitudie solis luīs receptīa. Vn dī ī li. de
lemētoꝝ. Ez ꝗ luā ꝑ ī mediate a sole illu
minatur. ꝗ lum̄ receptū reflectē ītēū.
ꝯ stauitū ē ꝑ sīlem speculo. qꝛ ꝑpo calo
re caret. lum̄ recipit ab alio. Et qīo
soli plus ꝯ suo luīe p̱̄at ex pte directā cla
ritatē ꝗ pdꝛ ex pte īferiori nullo mō pdꝛ
ex pte celi. Tāto tāto pl͛ ex pte supioi illu
minat͛. Vn qū soli ꝯiūgitur. nichil luīs
ad trā dirigē. Sꝫ ex pte celi ī pleā illuīā
tē ē. ū dꝛ be. ꝗ macro. Sꝫ luā ē sig͛
ꝗ forme sue mutatīs. diuersas ēi siaces
sui luīs ondꝛ ad trā. Quia nē arcualē.
nē cauatē aspectibꝫ hoīꝫ se ondꝛ. nē mo
noides. nē amphytes. nē ꝑsilleus. ꝯno
ides a ē qū ē ꝑma. ꝗ appꝫ corniculans.
Diacontes dī qī ꝑ mediū secta qū ē. 8. Am
phites ē qū de sua plena rotūditate est
dubia. s. qū ē. xi. ul͛. xii. ꝑamphilenos
ē qū ex toto est plena. s. qū ē. 14. Sꝫ
luā ꝯplias status ē ostensiua. Quia aūt
ē cū sole. s. ī ꝯiunctiōē qū accendit͛. aūt
aclarē. s. qū recedꝛ a sole. ul͛ qū ad solē cō
uertit͛. aūt ī plena oppōē qū. s. totaliꝫ so
li oppoīt͛. Qū aūt ꝑo a sole recedꝛ. appꝫ
corniculata ad mod͛ arc͛. cornibꝫ ꝑ uers͛
ortū. Qū uo itim ꝗpīquat ad ꝯiunctiōē
itꝫ͛ cāiter formā. ꝗ ī pte ad solē uersa
luīe repletā. Sꝫ luna ē omiū hūoꝝ aug
mētatīa. qꝛ ꝑ occultā naturē ꝑ̄uatīā. flu
xus ꝗ reflux͛ augmētat͛. Vn ī ei͛ decremto in
ossibꝫ medulle cerebra ī capitibꝫ ꝗ hūores
ī corpibꝫ diminuūt͛. ꝗ ī eius ī cremētꝫ mul
tiplicant͛. Vn ei͛ defectū ꝯiūctiōē. ꝗ cū
decremētū inferioꝝ ē decremētū. ut dꝛ mar.
Sꝫ aquaꝝ maris ē actīua. Sic ēi adā
mas attrahit ferrū post se. sic luā monet
ꝗ trahit post se occeanū. Vn ī suo ortu ī eu
mestice mare ꝗ crescit ex pte orientali ꝗ de
crescit ex pte occidentali. Et ꝯ͛ qū ē in
occasu. crescit ex pte occidēs. ꝗ decrescit
ex pte oriētis. Et ꝯm ꝙ luā plus ul͛ min͛
ꝑficit ī luīe. sic plus uel minus ī suo flu
xu se extendꝛ. ul͛ trahit ipm mare. ū dꝛ
mar. ꝗ macro. ī li. de cōuiuiis. Occean͛ ī ī
cremēto luīe retinet mod͛ istū. primo eni
die crescētis luīe fit copiosior solito ꝗ ha
bilitate ꝗ ī sūmo. Sꝫ ꝑo minuit͛. Et sic d͛
scendꝛ usꝫ ad diē. 8. Dinde itim ꝑ. 8. di
es itā ꝙ ī. 13. die ē itꝫ plen͛ ī summo.
Vn ī nouilunio ꝑ ē mare plenissimū.

⁊ ī plenilunio. ¶ Jt̄ luā ē roris ī aere
gn̄atiua. vi ei⁹ hūiditatis aerem ī p̄s
⁊ mane īsensibilr̄ īmutāt ī ip̄ius sup̄ficie
e roꝛē gignit. Manifeste ēt̄ uidem⁹ ꝙ quā
to luā est aliqualr̄ q̄ senioꝛ. tāto hūiditi
tatis nos p̄ gn̄ialia se extendit. ¶ Jt̄ luā
int̄ planetas īfimo q̄ sui cursus ē
ꝯpletiuā. īfimū eī h̄t circulū. Et ideo
mēsi spaciū. 28. dieꝝ ꝑ oīa signa zodiaci
euagatur. ut dicit p̄to. Vn̄ de luna sic dicit
p̄to. Sub luā ē cancer ⁊ ē eē dom⁹ eī. re
gnat ī cancro ꝫ ī libra ē discessus regni ei⁹.
⁊ ē pl'a frigid⁹ ꝙ hūid⁹ cū excessu. femin̄ē
nature. Moratur eī ī quolibȝ siḡ diebȝ. 2.
⁊. 6. horis ⁊ bisse. ⁊ ī. 28. diebȝ ꝯplet cur
sū sui. ¶ Jt̄ luā int̄ oēs stellas erraticas
ē mag̃ ī certo ⁊ ī uago motu suū cursū
peragit. iā ꝑ latitudinē sui circuli nūc sub
sole. nūc supra. nūc cū. nūc retro euagatur.
Et cū sol currit ꝑ circulos hamstralles īfe
rioꝛes. ⁊ luā pagit circulos boꝛeales sup̄ioꝛes.
tūc luā supina ē ueluti nauicula p̄sū hn̄s
cornua ulꝰ cēlū īclinata. Cū uō descendit
ē econtrario. ut dicit be. ¶ Jt̄ q̄n luā recto diame
tro int̄ nos ⁊ solem est īterposita. solis ē
eclipsis. i. defect⁹ solis eius cauātua. q̄ī eī de
fect⁹ nūꝗ pōt accidere ꝑ nāꝫ nisi ī ꝯiūctiōē
solis ⁊ lune q̄n ī nouo accenditur ⁊ ip̄a ꝯ
iūctio ut linea ecliptica celebratur. hec
ē q̄n sol ē ī capite draconis ⁊ luā ī cau
da. ul' ecōuerso. Vn̄ albu. ī li. de motibȝ plaꝝ.
Si luā int̄ nos ⁊ solē obuiat. defectū ui
dioꝝ solis nobis facit. ī capite ul' ī cauda dracō
nis. Quod caput postea dicetur. ¶ Jt̄ luā
ī tp̄e ꝯiunctiōis sue int̄ se ⁊ solē defect⁹
sui luminis ē passiua. Vn̄ mar⁹. ī li. astroꝛ.
sic dicit. Ascendens ul' descendens ī solarē li
neam incidit sic fuit. 30. q̄n ex toto soli ē
subiecta obscurationē solis facit. Sȝ istā de
fectionē nō singul' mēsibȝ facit. q2 nō sp̄ ī ea
dē linea ꝙ int̄ solē ⁊ ipsā diametraliter
ē opposita solaris corpi se opponit. ul' ubi eꝫ
defect⁹ fit lune cū luna soli totalr̄ fit opposita.
.S. q̄n ē. 14. Si eī fuit eē sol directe sub
terra. emittit sol umbrā rimoris cēe in
lineā sibi oppositā. Quia sic coꝛ⁹ lune ī terit.

ꝑ terrā interpositā int̄ se ⁊ solē alio lumē
ē ꝑuat. Quia ꝟ singulis mēsibȝ luā ple
na nō sit ī linea ecliptica ubi p̄e interpositiōis
singulis mēsibȝ luā suo lumē n̄ ꝑuat. ¶ Jt̄
luā ē cāu cū obscuritatis ⁊ obnubilatiōis
ī se ꝯtinētiā. ⁊ h̄ ex ip̄i corpis q̄litate ꝙ nālr̄
ē obscurum eū lumen a se nō h̄et ꝫ a sole.
Vl' ut dicūt aliq illa obscuritas ē ex umbra
terre. ex qua q̄dā macula resultat ī corpe
lunari. q2 ip̄ius lumē ī parte obfuscat. ⁊ h̄
fit maxīe q̄n ad terrā appropīquat ex cui⁹
uicinitate ⁊ nebulositate ꝯtrahit quādā
soꝛdē. ut dicit mar. Cū u' ad altiores ascē
dit circulos. clara ē ⁊ mūda. ⁊ nullis ma
culis obnoxia eē uī. ut dicit idē mar⁹. ¶ Jtem
luā ē mutatiōis tp̄m significatiua. iā ut dicit
be. luā si ī principio rubedit ut aurū. uento
sitatē. Si ī sūmo eī corniculo macul' q̄s
dā nigrescit. pluuiosū mēsis exordiū p̄te
dit. Si uō nigrescat ī medio. plenilunū
ē serenū p̄tendit. Cū uō ī cacumina nauiga
tis scintillat ad remos rubim tēpestas futu
rat. ut dicit idē be. ¶ Jt̄ luā ī celesti armonia
ē grauissimi soni emissiua. ut dicit mar. ī eccu
lo eī lune fit grauius sonus. sicut ī āplio celesti ē
acut⁹. Ex oꝛdinatissimo eī sono ex dimēsiōe mo
tus oꝛbiū g̃uato dulcissim⁹ sit ꝯcent⁹. ¶ Jt̄
luā ē fecūditatis ī rē seminibȝ ministratiua.
na. p̄e eī seminibȝ ꝙ p̄ficiūt ex rore gn̄ato
corpe lune cadit. ut idē dicit. Et iō ꝑ fabulas
dicta ē p̄serpina eo ꝙ semini q̄d p̄iacet in terra dicit
ēē dea agentibȝ. Sic ē dicitur diana ⁊
nemoꝝ. q2 ferit de nocte p̄scua ꝙ recen
tibȝ ī nemoribȝ ⁊ ī siluis lunis bn̄ficiū ā
ministrat. Et iō gentiles uocauīt lunam
deam uenatoꝝ. q2 uenato sit ī siluis. ꝑ
q̄d dianā cū arcu depingebāt. eo ꝙ uena
tores arcubȝ utebant. ¶ Jt̄ luā cum sit
frigida ⁊ hu. ē ex uicinitate solaris ca
loris receptiua. iā ex calore solis ⁊
siccitate tēpis frigiditat ⁊ hūiditat cui
excessus suꝰ mēsibȝ ī suo defectu ad calo
hyemis g̃uet. ut dicit mac. ¶ Jt̄ luā ut
dicit albu. est aeris mūdificatiua. Motu ē
suo ꝯtinuo aerem mūdificat ⁊ stabiliat.
Vn̄ si n̄ eēt mot⁹ sp̄e lune cū aere ex

noc(u)m(en)ta uapor(um) exalatio(n)e grossitie(m) inficie(n)t
q(ui) (con)ruptio(n)e(m) i(n) medicina generant. Est lu(n)a p(er)
astrol(ogos) m(agis) p(ro)p(r)ias e(st) sup(er) dispo(siti)o(n)e ho(min)is. corpis ma
xi(m)e p(ro)pria(m). Vn(de) i(n) d(icitu)r pto. i(n) libro de iudiciis
astror(um). sub lu(n)a (con)tinet(ur) eg(ri)tudo. emissio. ti
mor (et) ca(ptiu)i(ta)s. (et) c(etera). Vn(de) c(ir)ca hu(m)ani corpis mu
tatio(n)e(m) lunaris u(irtu)s potissi(m)e op(er)at(ur). Et h(oc) acci
d(i)t tu(m) p(ro)pt(er) mot(us) sui uelocitate(m). tu(m) e(tiam) p(ro)pt(er) ip(s)ius
ad nos uicinitate(m). tu(m) p(ro)pt(er) occulta(m) sibi n(atur)aliter
i(n)sita(m) potest(at)e(m). Vn(de) morbor(um) mutatio(n)e(m) medic(us) p(er)
fecte i(n) discernit. q(ui) lunares effect(us) i(n) corp(or)ib(us) i(n) cog(nosc)it.
Vn(de) ypo. i(n) p(ro)no(sticorum) gnos(tic)is de lu(n)a loquens ait. Est q(ui)
da(m) celeste sydus i(n) quo o(portet) medic(um) p(ro)uide(re). cuius
p(ro)uidentia mutabil(is) (et) stupenda. (et) c(etera). i(n) com(mento) de
dieb(us) creticis d(icitu)r te(n)e c(er)ta q(uod) i(n) fallit. Attendat
medic(us) q(uod) dicu(n)t astrologi egyptior(um) q(uod) p(ro) co(n)
iunctio(n)e(m) corpis lunaris cu(m) stell(is) fortunatis
fiu(n)t eg(ri)tudines e(st)imabiles ad bon(um). cu(m) co(n)
trariis u(er)o (con)t(ra)rie. s(cilicet). ad malu(m). Et io(nitus?) cau(er)e (et) p(ro)
fess(us) medic(us) s(ecundu)m doctrina(m) yp(ocr)atis aspice(re) d(ebe)t p(ri)ma(m)
luna(m). (et) q(ua)n(do) e(st) plena lu(min)is. q(ui)a t(un)c e(ri)cut(itur) humo(r)es
i(n) ho(m)i(n)ib(us) (et) medulle. (et) fit incrementu(m) i(n) mari (et)
i(n) o(mn)ib(us) reb(us) mu(n)da(n)is. Q(uan)n(do) g(raui)t(er) i(n) rebus acid(it) i(n)
nece(ssari)o e(st) u(n)de uti lu(n)a exeat d(e) (con)bustio(n)e. t(un)c
e(ni)m cessat i(n)firmitas quousq(ue) ueniat ad opposit(um) gra
du(m). s(cilicet). i(n) plenilunio. Et t(un)c si fuit i(n) malo pla(neta)
aut i(n) malo sig(n)o (et) aspexit domu(m) d(omi)n(u)s mortis.
q(ue) e(st) sig(num). s(cilicet). i. si aspexerit marte(m) q(ui) d(icitu)r dom(us)
sig(n)i scorpionis. t(un)c d(e) morte time(n)d(um). Si u(er)o fuit
cu(m) bono pla(neta) (et) i(n) bona domo sui sig(n)i. (et) aspexit
dom(um) d(e) uite. s(cilicet). marte(m). q(ui) e(st) d(omi)n(u)s arietis si
ue p(ri)mi sig(n)i d(e) uita desp(er)and(um) e(st). Et sic de aliis
iudicand(um) e(st). u(t) p(atet) i(n). ypo. q(ui) d(icitu)r (con)posuisse de
iudiciis i(n)firmitatis s(ecundu)m luna(m).

Hec a(utem) lu(n)a quasda(m) p(ro)p(r)ie
tates mi(nus) laudabiles t(am) s(ecundu)m s(ubstanti)a(m) q(uam) s(ecundu)m effectu(m).
Habet e(ni)m sensibile(m) obscuritate(m) cu(m) i(n) habet sic alii
pl(anet)e lume(n) acq(ui)situ(m). Habet e(ni)m maiore(m) i(n)stabilita
te(m). q(ui)a nullu(m) sydus ita euagat(ur) p(er) o(mn)is p(ar)tes
zodiaci sic(ut) lu(n)a. Diabit (et)ia(m) a maliuol(is) stel
lis (con)noci(us) nociuitate(m). s(ecundu)m ut d(icitu)r ptolo(meus).
lu(n)a e(st) pl(anet)a cu(m) mal(is) maliuol(a). Luna i(n)sup(er) p(er)
sua(m) opposito(n)e(m) int(er) nos (et) sole(m). aufe(r)t a nob(is) so
laris lu(min)is claritate(m). (et) lu(n)a q(ua)n(do) i(n)cid(i)t i(n) umbra(m)
p(er)d(i)t lume(n) suu(m). (et) sua(m) potentia(m). deformitate(m)
(et) defectibilitate(m). p(ro)pt(er) q(uam) uicinitate(m) h(abe)t qua(m)

cu(m) grosso aere (et) t(er)ra ab i(n)ferio(r)ib(us) t(er)re uel ab in
fecto aere (con)h(abe)t macula(m) (et) d(e)formitate(m) u(er)o d(e)
mat(eria). Lu(n)a e(ni)m q(uan)to pl(us) recedit a sole. t(an)to plus
recip(it) d(e) lu(m)i(n)e uersus t(er)ra(m). (et) minore(m) u(er)sus ce
lu(m) optinet claritate(m). Et q(uan)to plus p(ro)p(er)ie(n)t (et)
cessat u(er)sus t(er)ra(m). t(an)to plus decrescat i(n) lu(m)i(n)e
u(er)sus celu(m). Multiplice(m) e(ni)m h(abe)t effect(us) malu(m).
s(ecundu)m ut d(icitu)r pto. lu(n)a effic(it) ho(m)i(n)e(m) i(n)stabile(m) et
mutabile(m) d(e) loco ad locu(m) discurrente(m). Effic(it)
e(ni)m ho(m)i(n)e(m) unu(m) oculu(m) maiore(m). aut facit strabo
ne(m) seu orbu(m) i(n) uno oculor(um). Et i(n)uenit(ur) ho(m)o
i(n) cui(us) (con)plexio(n)e lunaris co(n)stellatio d(omi)n(atu)r hui(us)
uitio i(n) oculo i(n) careb(i)t. Et h(oc) forsan accid(it)
p(ro)pt(er) excessu(m) lunaris humoris oculor(um) hu
ne aliq(uam) p(ro)p(r)ia(m) q(ua)litate(m) disponentis. D(icitu)r e(ni)m in
li. de misc(ellaneis). c. q. eclipsis lu(n)e maxi(m)e i(n) hye
me si fuit i(n) signis frigidis. excessu(m) signat
frigiditatis (et) nimie (con)strictio(n)is i(n) aere. (et) i(n)
t(er)ra (et) i(n) aq(ui)s. Si fuit i(n) signis aquaticis. ni
mia(m) p(ro)strag(i)t (h)u(m)iditate(m) pluuiar(um). Si u(er)o in
signis aereis. p(er)iculu(m) tempestatis (pro)tendit.
(et) uentor(um). p(re)terea d(icitu)r pto. (et) albu(masar). q(uod) lu(n)a exi
st(e)ns i(n) p(ri)mo signo post ascende(n)s maiore(m) s(ecundu)m sig(nifi)
cantia(m). (et) ablatio(n)e(m) sub(stanti)e p(er) furtes (et) p(re)dones.
Sil(ite)r i(n). q. i(n). c. ac (et) i(n). g. tiram. q(u)ietatem
(et) fuga(m) (et) mutabilitate(m) (con)t(ra)rio signat. Et
q(uod) t(un)c i(n) corpis regnare. cito deponet(ur) In. 12.
a(utem) sig(nifica)t impedime(n)tu(m). tyru(m). duritia(m) (et) cir
ca(m) excepto amicor(um). In o(mn)ib(us) a(utem) aliis domi
b(us) sui sig(nifica)t. bonu(m) effi(ci)at (et) p(re)tend(i)t. maxi(m)e
si planetis bonis fuit sociata. s(ecundu)m uaria(m) etiam
lu(n)e moue(n)t(ur) m(en)struales humores i(n) mulierib(us).
(et) t(un)c bella i(n) aliis (et) diu(er)se passio(n)es i(n) lunar(is) ui
mot(us) i(n) corp(or)ib(us) excitant(ur). ut p(atet) i(n) lunaticis
(et) caducis. Et h(ec) de p(ro)p(r)ietatib(us) lu(n)e (et) alior(um)
pla(neta)r(um) iam dicta sufficiant.

Sunt a(utem) due stelle q(ue) n(on)
sunt pl(anet)e. s(ed) tame(n) natura(m) pla(neta)r(um)
(et) effectu(m) uidentur h(abe)re pla(neta)r(um). s(cilicet). caput draco
nis (et) cauda. q(ue) mouent(ur) cu(m) firmamento (et) (con)
sequu(n)t(ur) cursu(m) firmame(n)ti. Vn(de) a leone. t(ra)n(s)
seu(n)t i(n) cancru(m). (et) a cancro i(n) gemi(n)os. (et) sic d(e) ceteris.
Moratur a(utem) i(n) quolib(et) signo draco(n)is cap(ut).
1g. mens(ibus). a(n)no. s(cilicet). (et) dimidio. Sil(ite)r (et) cau
da. (et) i(n). 1g. mens(ibus) (con)plet cursu(m) suu(m). Et si ca
put e(st) i(n) aliquo signo. s(ecundu)m i(n) signo opposito

q(uod) d(icitu)r laudabil(is) lu(n)e i(n) laudabilib(us)

ui

de capite (et) ca(u)da draconis

18

erit cauda 7 uene͞r ī .iiij. ut si cap͞ ē ī cancͦ.
uene͞r erit ī ariete. 7 cauda ī capͥcorno. Et si
cap͞ fuit ī leoē. uene͞r erit ī tauro. 7 cauda
ī aquario. Et sic ď aliis. Et iō ꝑ aspectū
oppōnū cauda ē totalit͞ uenenosa. Hꝫ͞ 7
cap͞ exaltatioēꝫ suā ī .3. g͞. geīoꝝ. Casū uō
ī sagittario gradibꝫ totidē. Eꝰ ǹ cauda hꝫ͞
exaltatioēꝫ ī eīꝫ gͣdibꝫ sagittarii. 7 cadit ī
tribꝫ gradibꝫ geīoꝝ. Et ǹ adu͞tend͞ q͞n
lunā ꝯiugit͞ capiti solis ul͛ caude exn͞te ꝑte
grad͞ ꝯiunctōis .1. 12. gradib͞ ul͛ infra semꝑ
ē eclipsis maioꝛ futura ul͛ mioꝛ .s. q͞n cap͞
ul͛ cauda mag͞ ul͛ mi͛ accedͭ ad grad͞ ꝯiunctio
nis. Et h͞ ꝑossime hꝫ͞ locͭ ī eclipsi sol͛. Eodē
mō ď eclipsi lunē hꝫ dͣ ē. Quia si luā cō
uenit cū cauda ī aliq͞ signo. 7 sol fuit cū ca
pite ī aliq͞ sig͞ opposito, eclipsis erit lune.
ꝯ͛ si sol fuit ī aliq͞ sig͞ cū cauda. 7 luā ī sig͞
opposito cū capite erit itm͞ eclipsis lunē. 7 nō
eod͞ gradu ꝯ͛ erit eclipsis gnͣl͛. Vn͞ ꝑꝫ ꝙ q͞ ꝯ
ueniant ul͛ ī capite ul͛ ī cauda ī eod͞ gradu si
ue ꝑͤ .12. grad͞. ul͛ .j. si debet eē eclipsis.
Vn͞ ī ꝯiunctōe debꝫ͞ eē sol͛ 7 lunē quo ad idē
sig͞. eundē gradū. idē minutū. 7 eā sm͞.
ī oppōē uō ꝯtrariū signū ꝑꝫ erit. ꝫ idē sm͞.
Ex hoc appet ꝙ q͞uis luna ꝯiugit͞ singuli
mēsibꝫ soli 7 attendit͞. nō tamē ꝑꝫ eclipsim
facē. q2 ī linea ecliptica se ꝯtingit. q2 ñ ꝑꝫ
attendit͞ luā ī ꝯiunctōe 7 eodē gradu. ꝫ ꝙ
ꝑꝫ cap͞ ul͛ cauda ī ꝯiunctōe ul͛ oppōē sol͛ 7 lunē
se coniungit.

19 Cometa ē stella flāmis crinita. ū dͭ be.
repēte nascēs. regni mutatoēꝫ aut pe
stilentiā. aut bella. aut uētos. ꝙ est ꝯsignā
sue ꝑtendens. Comate stelle alīn maneꝫ͞
īmobiles. sicͭ fixe. Sꝫ ǹ appent ut dͭ eā be.
ī ꝑte determinata ī celo. ñ gͣ euagānt͞ ꝑ diuīsas
ꝑtes sedina sicͭ ple. ꝫ uit͞ eē ī circulo lac
teo sicͭ galaxia. 7 ꝑꝑgit͞ radios uͥsus septē
oēꝫ. ñ uersus occidentē. Vn͞ ī ꝑte occidentali
si uit͞ bͥui spatio solet͞ appere. s. ꝑ .g. ali
quādo uisa ē. 80. diebꝫ. sicͭ dͭ be. Ex quib
eiq3 ǹ stell͛ nascit͞ cometa. siuē ex planetis.
siuē ex fixis. ꝑꝫ ī firmamēto appet. 7 ī ꝑte
septentrionali. ut dͭ idē. Ex quo ꝑꝫ ꝙ stel
la ꝙ appuit ī ortu x͞. ñ fuit cometa. ꝗa
mouebat͞ ab oriēte ad meridiē ūsus occasū.
ꝙ ñ solet facē mot͞ cometaꝝ ū dͭ eīdē com͞.

20 Stelle astrando sut͞ dc͞e
S q͞uis eē ꝑꝫ moueant͞. ꝑꝫ tū stare uit͞.
ut dͭ x͞. Dicit͞ ǹ sydera a ꝯsiderando eā. eo ꝙ ī
eis mathematicoꝝ ꝯsideratōes ml͛tū iudicant͞.
7 puident͞. Dicit͞ ꝙ astra ab austris. uel a
nauistis nuncupata. eo ꝙ ꝑ oppōeꝫ aliquaꝝ
stellaꝝ corpi ī firmamēto ꝑꝑi. sicͭ clavi ī rota
eōtinentia sut͞ affixa. Et hoc quidē uerꝝ ē quo
ad aliqua 7 maxime quo ad maiora. ut dͭ
x͞. Secꝫ alphraganū stella ē lux aggregata
ī suo orbe. Vn͞ ꝑ ꝙ maioꝛ ē aggregatō lūis ī
sub͞a stellaꝝ corpis. tanto maioris ē q͞ntita
tis. pulcrioris qualitatis. claritatis. 7 āplu
oris potētis ac ūtutis. Recipiūt͞ ǹ ab eodē
stelle siuē sytera lucas uehicula. eo ꝙ sint
luminosa coꝛ͞a lūis solatiū ꝯ nocturnas te
nebras mortalibꝫ dēti mūdi suꝑficiē te
coriantia sol͛ uicem a quo recipiūt͞ lumē ꝑ
ut possuēt supplenta eiusdem radioꝝ eōn
tinua aerem depurantia. quoꝝ ūtute aufͤt͞
animād ī ꝯtori pestilētie corruptela. Stella
ꝝ ē ūtute ꝯseruant͞ 7 ad concordiā reuocant͞
sibi īuicē ꝯtraria elemēta. sempiterno fulgore
illustrans omnia suo calore saluant͞ 7 refouē
t͞ uniūsa. stā sm͞ physicos ut dͭ be. stelle
st ignee nature. Celū eē cū suo ornatu eē
nā ignea multi āntiq posuūt. Ar͞ ǹ 7 alii phi
qui posuit͞ celū eē elemētū sc͛ nā 7 ꝑpetuit͞
ab elemētis .s. discretū. dicit͞ stellas ñ eē
frigidas nꝫ calidas subtilit͞ seu subiectiuē.
sicͭ nꝫ ipꝫ celū. ꝫ tm͞mō ꝯ calidē effectiue.
Motu eē suo ꝯtinuo 7 semꝑterno ī flāmat͞
illā ꝑ ꝙ mō. Et sic in istis inferioribꝫ hn͞t
reducere caloēꝫ ul͛ algoēꝫ. radioꝝ uō mo
bilitate 7 ꝯfricatōe ī suꝑficie obiti corpis
hn͞t inducere uim caloris. ꝫ n sicͭ stel
le cū tū ē ꝙ sut͞ ꝑ materiā purissime 7
simplicis nature ad incorruptē. Quo ad
formā ꝙ sut͞ lucidissiē. Quo ad figurā
sp͞ice 7 rotūde. Quo ad subam solide nꝫ
porose. Quo ad suꝑficiē plane. nullatē
aspe ul͛ angulose. Quo ad sitū suō altis
sime. Quo ad mot͞. uelocissiē. Quo ad
q͞ntitatē sut͞ maxiē. q͞uis ꝑ sic dicitiam

videantur esse parve quantitatis. Quo ad numerositatem in
numere. Dicitur Abrahe. Numera stellas si vales sub
finire. Quo ad potentiam et effectum stelle sunt
magis virtuose et luminose. Sunt stelle sunt inferiorum
generative vel illuminative. Conservative. Radiorum
suorum emissive. Tenebrarum noctis illuminative.
Diversis orbibus uniformiter complete. In solis presen
tia a quo recipiunt suum sunt occultative. In suo or
tu et occasu sunt aeris multipliciter immutative. quia
nunc tempestates concitant. nunc serenitates generant.
et pluvias. ut dicit beda. Coloris varietate et radio
rum scintillatione nunc casuum nunc letorum eventuum
secundum mathematicos sunt prenunciative. Sunt et variis
gradibus posite. et ipsorum maiorum in magis minori di
versitate. Ubi stelle ad invicem vicinius sunt con
iuncte maioris luminis sunt et pulcritudinis expres
sive. ut patet in pliadibus yadibus galaxie. Et
eius tantum ostendunt pulcritudinem ex quadam
iniunctione que plures sunt coniuncte et iuxta ad invicem in
corpore apparent singule collate quam non apparent
singulariter pulchre. Et ratio huius est ut dicit Mar.
quia excedens fulgor unius propter quantitatem refulgentie
alterius insufficientiam ex se sumit. Unde quod uni de
est ex quadam defectibilitate alia supplet quia ma
gis excellit in claritate. Sunt stelle post solem sua
distantia sive positionibus dispares sue magnitu
dinis ostensive. Sicut dicit albu. quanto sunt a
pitis nostri magis vicine. tanto sibi videntur esse
minoris quantitatis offeruntur nostris aspectibus
minus plus. et econverso. quanto plus elongantur in suo or
tu nostro hemisperii seu in occasu tanto nostris o
culis videntur esse magis magne. et ideo maiores
videntur esse in quantitate in occasu quam in ortu ut
dicit beda. sed aliquid dicit super per cenith capitis.
Unde quando directe videtur esse super caput nostrum
cenith enim dicitur recta positio super caput. Cuius ratio for
te hec est ut dicit idem quia vapores qui sunt a terra
ascendentes reverberant radios ad oculos venire
perfecte non permittunt. Et ideo oculus recipit in hoc
aspectu. Quod patet quia granum fabe in aqua cadit
o(?) videri estimat oculus comprehendere in se ipso. Sed
sicut dicit algazel talis visus decipitur. Sicut quando ful
gor candele a longe oculo sine obstaculo per
spicitur. Et aliquando etiam celestis ymago
non videtur. et patitur deceptus oculus ordi
natur in alio. Sed in luce visus est tamen in alio non
est. Sed in semetipso potest. ut ait dicit cum. Et in ea
de obscuritate visus. Quere supra de visu.
Sunt stelle secundum mar. eius armonice
persuasive. omnis enim toni musica concentu modulamine
sydera diversis. nam gravitatis inferiorum disso
nantia reddit melodiam superiorum suum mediorum
nam etiam superiorum acuitas refrenat sonum gravi
orum inferiorum. ut dicit mar. Sunt secundum arist. in li.
de celo et mundo. stelle sunt in natura
corporis celi in quo posite sunt atque fixe. Et
ideo naturaliter sunt splendide sicut et celum in
quo revolvuntur. Unde omnes stelle habent lumen pre
ter lunam. Sed quamvis stelle ex se sint lumi
nose. ad conservationem tamen sue luminositatis
recipiunt complementum ab ipso. Sunt stelle sue
sue virtutis et luminositatis sibi invicem
communicative. Una enim auget claritatem alterius
et virtus unius fortificat virtutem alterius.
Sicut dicit in li. de orbibus plan. Sunt stelle per sui
circuli et sedibus sunt contente. et ideo si circulus
unius incidat ab ipsa subtilitate circuli alte
rius. propter hoc ignis sedes stelle non rumpunt. nam
sunt alius pro quas transeunt impedimenta vel in
iurie invicem relatione. Sunt stelle quedam ut dicit
mar. celerius oriuntur. citius occidunt. Quedam
vero tardius oriuntur. et occasui parent. Quedam a
paribus oriuntur. et quando non simul occidunt cognoscun
tur. Hec autem varietas ortus et occasus
accidit vel ex distantia altitudinis circulorum ex
quibus oriuntur. vel elevatione sive depressione
climatum in quibus occidunt vel. Sicut propter variam
elevationem vel depressionem corporis celestis. va
riis temporibus vel oriuntur vel occidunt. Sunt stel
le sunt temporum annorum et mensium distinctive et per
mutative. Sicut dicit in li. de proprietatibus elementorum
aristotiles. permutatio temporis non est nisi mutatione
stellarum in signis diversis super climata. Nam aut
ex permutatione lune singulis. 29. diebus. aut
permutatione mercurii et veneris in orbibus. 10.
mensibus. vel minus illo. Aut ex permutatione solis
in quolibet anno. Aut ex permutatione martis
in. 2. annis. Aut iovis. Aut triplicitatis.
in. 240. annis. vel permutatione stellarum fixarum
orbis. permutantur enim in centum annis gradu
uno. quare accidit permutatio omnibus. 36. mi
libus annis. Et hic est annus magnus qui

est ultimum omnium rerum. Hucusque Aug. in geo[...] libro. In libro autem ciceronis dicitur mac. Iste mundanus anni finis est stelle omnes omniaque sydera que aplanetis habent certo loco ad eundem reverterunt. Hec autem quod philosophia voluit post anno[rum] .14. milia preterita contingere quod est. Quamquam autem super hoc diversis philosophi hoc auctoritate tenendum est quod nunc non est diffinire quia ultimus finis erit. Hoc enim solus novit ipse creator qui momenta et tempora in sua continet potestate.

21 Polus ut dicit beda est stella proxima aqua tota pars celi superior est [...]. Duplex autem est polus. s. articus sive borealis qui semper patet et relucet nobis et nunquam occidit quia super nos existit. Unde polus a pollendo est dictus quia continuus pollet. Secundus polus dicitur antarticus i. australis artico oppositus qui nobis semper est invisibilis. Inter istos duos polos i. inter duas mundi extremitates semper volvitur firmamentum. Hii duo poli nunquam movent de suo loco [...] tamen in speram sive in circulo circumferentur. Axis autem a polo ad polum per medium centri terre extenditur circa quam per firmamentum impetu rapitur cum motu. Hec autem axis non est materialis sed potest linea quedam intellectualis que a polo usque ad polum recto dyametro sicut linea a puncto usque ad punctum per terram intelligi. Circa quam tanquam circa mundi medium septemtrionis partibus volvitur firmamentum. Polus igitur est stella. Quo ad situm altissima. Quo ad motum velocissima. Quo ad aspectum nobis minima. quamvis sit in se magna valde. Quo ad effectum utilissima. quia ipsius situ discernuntur situs et termini aliorum syderum et celestium circulorum. Unde hec stella ab astrologis potissime intuetur. Est igitur stella ista brevissimi circuli descriptiva propter elongationem et distantiam a nostro situ. est sue magnitudinis occultativa. Propter suam situs immobilitatem est hominum ipsam aspicientium maxime certificativa. Et ideo vocatur stella maris. quia navigantium et facientium navigale iter in mari est directiva. Est etiam situs medium totius celi est ostensiva. per circuitum circa sibi propinquis ab aliis stellis est distinctiva. Quamvis in maiestate polus articus est vocatus ut dicit beda.

22 Arcturus est signum a .12. stellis sitis in axe in septemtrione ut dicit beda. [...] constituitur ut dicit ys. [...] stellarum circulus qui in modum plaustri iuncte latini climatis vocantur [...]. Septentrionales autem non occidunt [...] manifestum est eo quod stelle iste axi et polo stelle altissime sunt vicine. Dicitur autem iste circulus arctos [...] eo quod arcton i. ursam secundum eundem boetem. Antiqui dixerunt eo quod plaustrum hec habet esse signum spectabile multis stellis. inter quas est arcturus qui est prope sydus post caudam maioris urse compositum. Unde ab hac stella tota constellatio illa arcturus est vocata ut dicit ys. Et ideo dicitur arcturus ab arctando dictus quia ex illa parte stringitur frigus per elongationem caloris solis. Frigore vero per [...] terre arctantur et constringuntur. Apparent autem .7. stelle radiose et cumulatis forme. quarum .4. anteriores in modum quadranguli alterius lateribus ordinantur. tres vero sequentes in modum temonis disponuntur. Locantur autem in polo circa quem. Unde semper circuit polum tanquam centrum ut dicit greg. Semper ille stelle vertuntur circa superius. Et ideo ille circulus maior ursa vocatur. mar. Semper vacat et nunquam ad ima tendit ut dicit greg. quia cum stellas elevat .4. ad ima declinat et cum [...] .3. sursum erigit tunc ad ima deprimit [...] ut dicit greg. inter omnes circulos inferiores circulus arctici est altior quia polo vicinior. hominum aspectibus maxime se offert. nunquam est homini nocturno qui videri possit. [...] nebulis vel nubibus incipiat intueri medias stellas arcturi [...] ad modum fulminis celebrem ut dicit mar. hyemali tempore in ortu suo maxime ventilat quandam scintillam irradiationem solarem aquarum et terre congelationem prenuntiat ut dicit mar.

23 Orion est astrum tempore hyemali exortum aquarum et tempestatum excitativum. Est autem orion [...] ventorum tempestatum generativus. et est orion ab ortu et inundatione aquarum orion dictus ut dicit ys. in suo ortu tempestates generat et aerem immutat. ad modum armati pectus et brachia extendentis disponitur. et fere per latitudinem duorum signorum eius extenditur latitudo ut dicit mar. maxime fulget in signo tauri ut dicit ys. Est autem constellatio maxime notabilis et tam magnitudinis ac pulchritudinis et tam dispositionis et virtutis ab antiquis et usque ad geminos se extendit ut dicit mar. totum et illorum signorum superficiem fulgore

fulgoris sui pulchritudine clariorem reddit ut dicit

ys. gladiati militis et accincti in stellarum ordine

pretendit. de quo dicit mar. armatum et flagrantis

splendentibus in armis etc. Splendor tamen orionis

signum est future serenitatis. dicitur eius obscu

ritas future est presagium tempestatis. Sole existente

in signo orionis in estate et in yeme omnia commiscentur et

oriuntur quam nimium terram ex aquis ex ae

re et ex terris. ut idem dicit constellatoris orionis secun-

dam stella que dicitur canicula que ab astrologis mali

vola dicitur et nociva. quam per fabulas eius canis fin

git fuisse ut dicit ysidorus non est canicula illa pro

cilla que oritur in leone atque dies caniculares nunc

cupantur a phisicis. sicut dicit G. orion g. in suo ortu

per tempestatem prenosticat. sed per serenitatem solito

comparatur ad terre fecunditatem sole existente in cancro

qui se abscondit sub radiis solaribus. nec tunc

suam manifestat mortalibus claritatem. Oritur autem

in iulio tamen quando sol ascendit in geminis ad oculos

ulteriores quando etiam mariam pertinet distemperanti

am aeris. quo ad caliditatem qualitatem. ut dicit mar.

22 Hyades que sucule dicuntur.

Sunt quedam stelle pluviales. in quarum ortu plu

vie multiplicantur. ut dicit ys. Ista tempore vapores

amari et terra per caloris solis violentiam forti

ad superiora attrahuntur quod in ortu pliadum in plu

vias resolvuntur. et ideo ille stelle dicuntur hyades

.i. sucule. quia attrahendo humores vel resol

vendo eos traxisse a sibilis configurentur. ut dicit

Habent autem hee stelle situm suum in fronte tauri.

ut dicit mar. et cum dies extenditur et sol fulgen-

tior ascendit tunc hyades post solem apparere. ut dicit

g. super glo. iob .9. quando a saturno impelluntur.

diversas generant tempestates. ut dicit be. In hyu

dum ortu frigores uberi esse quia tunc amplius

irrigantur. plures habet constellatio hyadum stel

las clarissimas per girum ordinatas que oriuntur

in .16. g. tauri oriuntur et turbant aerem in ortu su

o. ut dicit albu.

24 Pliades sunt .7. stelle aplicate que sibi se

quuntur invicem tamen se distincte. ut dicit gg.

hyemali tempore oriuntur. Quanto autem aura sere

nior et frigidior est tanto melius ab aliis di

scernuntur. Una vero inter .7. latere videtur. quia nec

ex toto se manifestat. nec ex toto se occul

tat. Inter genua tauri habent situm. ut dicit ys.

Sol in mense iunio per pliades iter facit. et tunc

aeris caliditas inequalibus pluviis tempera. et e

ria tunc temporis florum pulchritudine adornatur. ut dicit

mar. Hac de causa dicitur iuno amasse maiam. quia

fingitur fuisse una de pliadibus. et fuit mater mer

curii secundum figmentum poetarum. ut dicit mar. secundum albu.

oriuntur autem pliades in .16. gradu tauri cum yadi

bus. et in ortu suo turbant aerem.

Canicula est stella quedam fulgentissima que oritur 26

secundum albu. in .29. g. cancri. in cuius ortu mag

na fit turbatio aeris. Ab hac stella dicuntur dies

caniculares. in quibus sanguinem minuere vel me

dicinam laxativam dare non audemus. Ista accipe

est summe periculosum propter excessum distemperantie

eris in calore. Unde ypo. in amphorismis. Sub cane et

post canem moleste sunt purgationes. Item in commento. quod

ante ortum illius et in ortu et post ortum stelle periculosum

est dare potionem laxativam. quia tunc est aer calidus

et siccus vel a calido signo et calida stella et a sole

tunc in leone est canicula exeunte. Unde ex medicina me

dicina corporis fiet nimis calida et sicca. et fe-

forsitan sequeretur medicina et evaporatio et mi

nuitur cum corporis poris tunc ex calore aeris sunt

aperta. Dicitur etiam in leone. Ga. calor extrinsecus vires

extrahit medicine. Unde et aqua calida repugnat

solori si calor aeris cum est fortis per virtus in

terior cum est debilis per potionem vel minutionem plus

debilitatur. Durant autem dies caniculares a .14.

kalendas aug. usque ad nonas septembris. et sic sunt hec.

Lux ut dicit basilius. 18 dicitur

Est species per omnia sibi similis. De luce autem quid sit 27

per se. utrum .s. sit subtilis vel actus. diversimode lo

cuntur auctores. Ista dicit. lumen non est corpus nec acci

dens. Aliquid dicit damascenus et dicit lumen paries ypostasim

sim. i. substantiam non habet. Sed autem hic aug. super gen. ad lit.

lux est subtilis corporea summe simplex. magne cor-

poris summe in sui efficacia. summe mobilis et ab

solute penetrationis et minime resistentie et sum

me dyaphana et omnia generatorum et causalias summe co

municabilis. omnis natura motus principium et origo. sum

me perfectibilis. summe communicabilis. Unde luce in corporibus

nichil est nobilius. nichil communius. nichil pulchrius. nichil

velocius. nichil subtilius. nichil impassibilius. nichil ve

nerosius invenitur. Est autem differentia inter lucem et lumen. Ista

lumen est quidam defluxus a luce sive irradiatio

relinquens assiduitatem lucis. Lux autem dicit ipsum fontale

substantia sive qua lumen innuitur. Si enim lux consimiliter in
se esset accidens a parte alia forma sui subiecti
Unde si lux in aere esset accidens eius extranea forma aeris
quod esse non potest. Preterea lux mutat subiectum suum. Quod
patet quia lux naturalis est in oriente. quando vero in occidente.
Et lux orientalis generat proximam s. et tunc deinceps
usque ad occidentem. Accidentia sua non permutant su-
um subiectum. ut patet contra Aug. Ex quo videtur quod lux non sit
accidens. Preterea si esset accidens aeris. necessario mo-
veretur aer subito ab oriente in occidentem subitum
motum lucis. Sed aer motu subito non cietur aer.
ut alibi dictum est. Preterea lux multo est nobilius
accidens quam est ignobilis substantia. ex quo videtur quod lux non
sit accidens cum aer longe sit nobilior ipsa
luce. Sed si lux est corpus. difficile est intelligere qualiter
lux sit in aere. vel aliquo corpore dyaphano.
ut in cristallo. cum duo corpora non possint simul esse
in eodem loco. Solutio: dicendum est quod non est inconveniens ponere lumen
esse substantiam. et esse simul cum alio corpore. Videmus
enim aquam et cinerem posse iungi et misceri. salva
utriusque corporeitate et localitate utriusque su-
perficiem ab alio distinguente. et utriusque parte in
propria superficie continuante. Quantumcumque enim simul
immisceantur cinis et aqua, permanet tamen aqua
in sua corporeitate per partium suarum coherentiam
et continuitatem. et cinis in sua. Nec propter istam
mixtionem et unionem simul sunt duo corpora
in uno loco. Immo aqua habet suum locum proprium. et cinis
suum. Sic lux potest esse in aere. vel in quocumque a-
lio corpore. salva utriusque corporeitate et par-
tium suarum substantialium convenientia. Unde et lux
subintrans ad intima aeris vel cristalli habet
suum locum ipsius superficiem ambientem. et a substan-
tia continentis sibi corporis distinguentem. quamvis non
sit propter simplicitatem sue substantie visu percipi vel vide-
ri. unde immo quia invisibilis est multe luces possunt
concurrentes in permixte et tamen invicem coniunguntur
salva cuiuslibet substantiali forma qua ab alia differt
licet nulla vel aliquis visibilis sit vel forma sic manife-
ste docet et dicit Dyo. in li. de di. no. Cuius hec sunt
verba. Luminaria igitur lampadum cum sint in domo una.
tota invicem totis sunt omnia. diligentem tamen ad se in-
vicem discretionem et unitatem discretam. Videmus
enim multis ad unum lumen accensis lampadibus.
mixta omnium lumina una claritate indiscre-
te reducentem. nec potest quis ut arbitror aliud

corpus ab aliis ex aere continente eo dum sic sit ibi
sequestrare alterum sine alio cum enim toti in toto confuse
invicem sed perfecte sunt corporis subducta alia sicut et propter
non lumen recedet nichil secum ceterorum lumen auferet
aut de suo ad eos relinquet. est enim omnium unitas
est perfecta unitas naturalis permixta vel parte confusa.
q[illegible] est in hoc corporali aere et nihil lumine. etc.
Hucusque Dyo. manifeste docet luminaria simul
mixta salva tamen cuiuslibet proprietate substantiali et accidenta-
li que remanent secum suum accidente suo re-
cedendo. Lux itaque per se est substantia in se subsistens. — Dyonisius.
ad quam sequitur irradiatio quedam et illuminatio corporum
aliorum sicut enim lucet lux in se. et tamen non sic illumi-
nat. Sed quando invenit solum corpus habens materiam
dispositam et aptam illuminationi ut dicit Aug. super
Genesim celorum est vera lux que in corporibus obtinet pri-
mum gradum locum. et tamen celum non illuminat in tene-
bris vel in nocte. Sed per se lux lucet in tenebris. sed non
sic illuminat visibiliter. Virtutem lucis sentit
et percipit omnis creatura. invisibiliter enim operatur virtus lucis
sensum et motum et talibus ut dicit Tu. fontis vite.
Dicit quod albu. Th. de iudiciis astrorum ypo. co-
cessisse quod non stellarum lux de nocte subtiliaret den-
sitatem aeris. destruerent esse corpus animatum. Tamen est
tamen et lucem stellarum de nocte sepius non videmus. Ipsius
enim et operatio lucis est in mari quod fluit et refluit per ap-
plicationem lune ad aliquem situm suum illuminat aerem
suum vel in visceribus terre. et ubi non attingit lumen virtus lu-
cis operatur ut patet in mineralibus et rebus aliis in-
generatis. et virtus perfecta lucis necessaria est in omni corpore
mixto. per quam omnia celestia uniuntur. Lux itaque — celest
a summo celo empyreo usque ad centrum mundi est dif-
fusa. que in substantia sua una est in radice et simplex.
variatur tamen secundum diversitatem recipientium sicut solis
sive aliorum corporum superiorum vel inferiorum non est vera
substantia. vel et opus lucis. et non luminositatis hic est
perfecta lux. que enim fuit primi die ut dicit basilius.
quod solari corpori et ceteris celestibus. quarta die facta sup-
fuit. Unde sol et cetera [illegible] sunt vehicula que
propter susceptionem lucis in corporibus sufficiunt sine
substantie sue depeditione ad illuminationem perpetuam
et perhennem. unde ista lux ubique attingit. et omnia
corpora per magis et minus disponit et perficit. Lux
igitur radix et fundamentum omnis illuminationis una est
in substantia que non continet accidentaliter ab aliquo corpore in
fidei. sed magis continet omnia corpora vel que perficit formaliter

est licet in se sit maxime actualis. Et ideo lux cum sit maxime habet potentialitatem preter eiusmodi potentiam. Quia non formalis est, habet potentiam actu eiusmodi potentie. quia quod habet minus in ipso habet in effectu. Ex quo manifestum est quod cum lux in genere corporum minimum habet de materia et maximum de forma, in animo est forma quam materia. Et ideo in tantum maxime est in minimo sub impulsio. tunc non forme est in omni loco. Illa unumquodque habet tantum motum ad locum suum ad formam. ut dicit aug. Quia quanto forma est nobilior, tanto materiam suam plus decorat. ut dicit alg. quod forma lucis que est nobilissima in genere formarum corporalium maxime materiam suam disponit. et ideo unius punctus lucis sue lucis sufficit ex se ad illuminandum, universum orbem. propter maximam sue nobilitatis et fortissimam actualitatem. ut dicit alg. Una enim est lux simplex et uniformis istius eterna. quamvis diuisa sit in luminaria quantum ad ea que distincta. quamvis inclinamentum in uno actu uniformiter agentia. nam unum lumen minime sibi alterius. quamvis sensibile aliquando unum lumen unum uideantur. Illud est quod in continens pro nobis duo corpora eiusdem similitudinis quorum unum est subtile et forte et splendidum est alterius. reliquum vero est ignobile et ipsum. Reliqua non duo corpora glorificata in eodem loco non esse non possit. quia neutrum respectu alterius materiale potest esse tanquam vel formale. Sed glorificatum illud esse non possit sine aliquo inconveniente sicut expresse dicit aug. Lux que ut dicit basil. maxime est mobilis. incessanter enim mouet se et gignit lumen et circumfertur in omni parte se mouendo et diffundendo. Vnde quantum est de se subito mouetur. Lux enim est summe actiua et summe resistentia ad contrarium. Cuiusque tenebrarum. Diuisorum et dispositiua generatiua in elementis et corporibus mixtis in concordia et unitiua existentia. Radiorum suorum proiectiue. diminutiue. intellectiue. confirmatiue et reflexiue omnium istorum productiua. ut ad esse dissolutiua. ut dicit auctor de sex principiis. Vitae et permanentie quibus uera regnatiua est lux et directiua. Sui ipsius multiplicatiua. Lux enim multiplicat se gignendo. gignit enim lux lucem. et lux genita sunt gignit et generat lucem secundum successionem. Et sic in uno instanti unius puncti replet lumine totum orbem. Lux est sui et aliorum manifestatiua. colores per sui incorporationem in superficie habent perspicui esse formaliter. Et sicut dicit aug. lux tenebras expellit quia dissoluit insidias predonum omnium

spectu letali. uniuersaque incluet. Reddit obscura fortiter et clara conseruat et contentum. quia sine luce omnia corpora celata remanent incognita. Ausfer igitur lucem et omnia in tenebris incognita permanebunt. Lux enim ut dicit ambrosius. et quod dictum est pulchritudo eius uisibilis creature cum generis materia est in aspectu. quod tam mundi nobilis laudibus sit digna. hoc ut dicit basilius tanto est angelorum et sanctorum super celum gaudentia habitando. Hec est summe intentionis prout est dominicum manifestum. Hec lux sine diminutione sui est sue lucis sanctitatis manifestatiua et diffusiua. quam in superficie cuiuslibet corporis receptum non se potest ad uisibile speciem sed quantum ad lumen. ut dicit y. Multas alias proprietates laude dignas habet lux quantum ad suam speciem. lumen et opera. Cum sit uera uel continet purissimam. cum sit uere pretiosa non corrumpitur. Cum potentia uel est actualis. Cum operetur uel vult in corpore recipitur.

Splendor est quasi refluxus ⟨28⟩

ignietas actiua lucis. Et reflectitur a luce sui fluxus continuatur. Qui a quibus causis est causatus in dimicatione. ut dicit aug. Quidam est reflexus eiusdem splendoris. Unde si ipse eius causam. et splendor eius causa. Cum et splendor alterius. Sui lucis diminutione. Sui proprietatis lucis contumatione. Sui dilatatione. Cum sui et aliorum manifestatione. Cum sui multiplicatione. ut dicit ba. ⟨29⟩

Lumen differt a luce. sicut species a genere. De lumine. lux est. sed non econuerso. omnis lux est lumen. illud lumen est refluxus quidam actiua lucis in aere. siue in alio diaphano corpore recepta. et undique circumfluxum. Triplex autem est lumen ut dicit auctor perspectiue scilicet reflexum. fractum. et directum. Reflexum sicut speculo et aliis politis corporibus quam precipue a speculo recepta. Aliud est lumen fractum. Sicut quando lumen uenit ad corpus densum aliquantulum. quod non est omnino densum uel durum recipit lumen et ipsa materia omnino obediente lumen. quod non tenet tactum in casu. sed diuisa ab tactu tacto. et uocatur fractum. Tertium lumen est directum quod non repellitur. nam uenit in aliquo medio obediente et transit libere. et sic est operationis perspicuus. quod lumen est aeris et aliorum corporum transparentium perspicuum. De contrariorum. formarum et figurarum reclamatiuum. Oculorum letificatiuum. Oculis lippis et infirmis est lumen odiosum et molestie illatiuum. Hominis a sopore corporeo et otio excitatiuum. fortitudinis.

speciem in superficie speculi vel polita corporis representatur. Nam lumen ad superficiem polite linee pungentes in angulis equalibus se reflectunt et omnium similitudinum earum formas in se mittunt. Unde patet quod est ex similitudinibus in superficie speculi collecta ymago et figura. Lumen est etiam per dispositionem medii quod subintrat inmutabilis susceptivum. Nam cum clarum intendit medium perspicua atque pura, et remittitur in feculenta atque obscura. In medio enim dyaphano obstaculum non invenit. Ideo per eum irradiat, prius fulgorem exprimit et ostendit, ut dicit Dyonisius. Et quanto perspicacius illud perspicuum, tanto latius quod ei confusum ad adducendum. Accessum autem ad grossiciem medii ille habet obscuriorem distributionem [illegible]. Sic enim cum medium grossum est infunditur, capitur in superficie actum se effundit extrinsecus apparet obscurior. Unde medii grossioris ipsius quod illuminatio recepta distribuatur. In partibus quod subtilius perspicuus apparet et augmentatur, in grossioribus minoratur. Ex quo patet quod aptissimus et subtilissimus materie luminis perfectionem conprehendit et contrarius [illegible] et obtusus repulsam patitur in aliis.

30 Radius est quedam luminosi corporis lucida effluxio, quo mediante lux vel lumen suam perfectionem accipit, ut dicit Ba[silius]. Radius autem alius est perpendicularis, qui recte a corpore luminoso emittitur recto et lineari motu, sine declinatione alia petit centrum. Alius est collateralis et consimilis, qui a corpore luminoso exiens et aliquod dyaphonum inveniens non recto procedit sed obliquat motum suum. Et ista obliquatio vocatur radii obiectio. Alius vero est reflexus, qui quando post recte vel oblique egreditur sed a corpore obiecto repellitur et repercutitur, et repercussa radii reflexio nuncupatur, ut dicit auctor perspective. Radius itaque luminosus est et mobilis et agilis, perspicuus et orbicularis, directus, maxime si fuerit perpendicularis. Contingit autem radium frangi et obliquari, et quamvis ad partem oppositam perspicua per dispositionem medii quod invenit vel quam tangit. Hic radius in nube concava et humida inclusus diversas exprimit in nube vel etiam in aere formas, colores et figuras, ut patet in coloribus arcus celestis, qui nichil aliud est ut esse dicitur nisi subita incisio radiorum in nube concavam et aquosam, ut dicit in libro Metheororum. Ex subito sepe motu radiorum et contrario contingit aere combustum igniri et in

flammam, et maxime cum recurrunt ad locum sinceris novum radii in circumnacta [illegible] concularie. Et ita si cum quis aer accensus sepius inflammatur, ut patet in cristallo vel berillo exercitus cum ex parte contraria solaris radii et stuppa apposita accenditur et ignitur.

31 Umbra est obiectu corporis tenebrositas et opacitas ad lucem suam ad corpus luminosum. Et est umbra diversarum specierum per partem constitutionem quod corpus luminosum sit rotundum et aliquando sit maius quam corpus obiectum, aliquando equale, aliquando minus. Si equale fuerit umbra equalis et rotunda. Si talis umbra dicitur chelindroides, id est equaliter rotunda. Si minus sit obstaculo, fiet umbra extendens in latum ad modum calathi, et talis umbra dicitur calatoides. Si vero corpus luminosum maius sit corpore obiecto, fiet umbra tendente in acutum et conum, et talis umbra dicitur conoides. Ex quo patet quod cum sol sit maior terra, fiet umbra conoidem. Contingit enim quod cum terra sit opposita soli quod aliquo modo ita alte dirigitur umbra quod lunam attingit, et eam in fine eclipsim lune facit. Sed ex quo sol tumorem terre precedit, iste conus exundit et declinat inferius oppositum, et tunc luna libere apparet et illuminatur. Cum vero luna directe sit opposita soli, luna facit umbram calatoidam, et ideo umbram contra dirigit et eclipsim particularem facit, quia talis umbra non suffecit tegere totam terram cum claudi[tur] is solis in quibusdam partibus illuminetur. Et ex tali umbra accidit eclipsis in uno climate, alio sublato existente, sicut dicit Al[bumasar]. Umbra non est caloris receptiva. Splendoris indigens solarium actuum. Fecunditatis terre inductiva. Serpentum amica et colubrorum nutritiva. Maturitatis fructuum contrativa. Timoris et horroris melancolias causativa. Cum non sit corpus, species corporis est representativa corporum. Motu et quiete est similis ipsius conformativa. Nam moto corpore se movet et gestante gestat. Fugientem est insecutiva et insequentem fugitiva. Quanto etiam dies est longior et sol in celo stat altior, tanto obiecti corporis umbra videtur minor et econverso. Et ideo sole oriente videtur umbra maior et similiter in occasu quam in meridie.

32 Tenebra est lucis absentia, accidens nativum. Ligat et timet oculos ne solem videant suum lucem. Et sic nichil est nisi pura privatio. Tenebra quod dicitur aer obscurus vel umbra opaci corporis, ut dicit Basilius. Equalitate et clara lucia

generatur. Timorem tenuit. Colorem et pulchritudinem tollit. Verecundiam diminuit. Sed per violentiam m[illegible]

Postquam dictum est Explicit liber 8. [illegible] de proprietatibus celi Incipit 9.

et eius partium de quibus sacra pagina facit mentionem, restat sub brevi compendio de eius effectibus, scilicet de motu et mensura motus, id est de proprietatibus temporis et partium eius. Causatur autem motus per se et principaliter a revolutione celi, cuius motus primus est et simplicior, ut dicitur in libro celi et mundi. In illis est motu inferiorum corporum et mutabilium causa tamen est motus inferioris. Quia motus rerum inferiorum generabilium procedit ex incorruptibili et uniformi motu corporum superiorum, ut dicit Aristoteles ibidem. Motus autem est causa actionis in omni generatione, ut dicitur in libro de generatione. Omne enim quod mutatur in generatione. Et secundum sex species motus, scilicet Generatio, Corruptio, Alteratio, Augmentum, Diminutio, Secundum locum mutatio, ut dicit ibidem. Motus vero permutationis secundum situm: alius revolubilis et sphericus, alius compositus, alius rectus. Revolubilis autem non mutat locum secundum totum, sed secundum partes, ut celi [ ] quarum mutatur locus, ut patet in motu planetarum. Rectus quando mutat locum secundum quod dicitur et in actu. Aut enim modo accedit ad circumferentiam, ut ignis et aer, et hec levia que feruntur sursum. Aut enim movetur deorsum ad centrum, ut gravia sicut aqua ad terram. Hic autem motus habet sex species, scilicet ante, retro, sinistrum, dextrum, superius et inferius. Compositus vero motus est ex duobus motibus compositus, sicut motus ligni in quo ardet ignis. Motus insuper habet hanc proprietatem quod ex vehementi motu generatur calor, ut patet ex motu primi orbis ex cuius confricatione et motu inflammatur et hoc ut dicit Aristoteles, et ex motu liquefit plumbum quod est in eo, ut dicit idem. Motus enim non per se mensuratur spatium in quo est motus. Omnis autem qui motus procedit sicut animalis motus fit ex violentia, sicut ex forti impulsu venti movetur navis, aut voluntate sicut movetur corpus vivit animus. Et hec est mutationis de loco ad locum vel permutationis dispositionis ad dispositionem de loco ad locum naturalem, aut per naturam. Lapis autem quanto ab alto dimittitur quanto magis descendit tanto magis est eius motus impetuosior, ut dicit [illegible] motus in fine velocior quam in medio per violentiam. Omnium motus est in principio motus velocior. Et quanto remotior est a suo principio tanto debilior erit motus, ut patet in sagitta ab arcu emissa, que tanto a remotionis parte [illegible] quod in ultimo non penetrat nisi leviter. Motus itaque est generationis et omnis transmutationis inferiorum causativus, caloris et inflammationis inductivus. Tam aque quam aeris subtiliativus. Caloris naturalis confortativus. Appetitus

Corruptio.

excitativus. Medicine laxative ad medicinandum corporis receptivus, ut dicit Ypocras. Si vero elementum ducere movere corpus si fuerit motus acutus ad circumferentiam, erit motus extensivus et dilatativus. Si vero fuerit eius ad circumferentiam usque ad centrum erit aggregativus partium inspissativus et constrictivus. Immoderatus vero est nature destructivus.

Tempus est rerum mutabilium mensura, ut dicit Aristoteles in iiii. v. Phisicorum. Tempus est numerus motus in eo quod numeratur. Tempus est dimensio rerum mutabilium secundum motum et moram, tamen in rebus mutabilibus, ut dicit Augustinus. Nichil est preciosius tempore, quia de eo possidere possunt duo homines non plura. Sed duo momenta simul habere possunt. Unde tempus recuperationem non recipit. Amissio enim temporis irrecuperabilis est. Breve est tempus, mutabile et instabile, irrevocabile, cum motu enim et mobile incipit, quo perit deficiente ipsum finitur. Et ideo non erit infinitum, sed cessabit quando non erit mutatio, ut dicit Augustinus. Tempore nichil generalius est ipso, nichil velocius quod numquam cessat immo quod incipit perficit, incipit cessare et cetera, quia presentis finis est preteriti et mox principium est futuri. Omnis enim temporis rebus multitudinibus variatur, scilicet in preteritum, presens et futurum. Per vices temporis et eius variam successionem fit dies et nox, ut dicit Beda. Sed alibi dies alibi nox. Tempore nichil certius, nichil imperceptibilius, quia ut dicit Ysidorus, tempus per se non cognoscitur, sed solum per humanos actus. Item tempore nichil est alterabilius et ideo eo nichil periculosius, quia ut dicit Ypocras, mutationes temporum maxime generant morbos. Subita enim mutatio frigiditatis in caliditatem corpus alterat et immutat. Et ideo quia natura non patitur subitas immutationes repentinas, ut dicit idem Ypocras, cito subita mutatio temporis frequenter est causa infirmitatis. Item moderatio temporis et in suis qualitatibus temperata corpori nichil est salubrius. Unde dicitur in amphorismis: temporibus temperatis moderatis si tempora qualiter se tenuerint boni erunt status et mali bene determinatores egritudines fiunt. Item quamvis tempus varium sit mutabile, in tempore nichil est continuum, partes enim temporis sunt continue. Unde dicit Macrobius tempus quod in hyeme senescit, statim in vere renovatur et cetera. 2

Annus ut dicit Ysidorus est solis revolutio vel anfractus cum peractis 300 et 65 diebus et quadrante redit ad locum suum. Et dictus annus eo quod mensibus suis in se volvitur. Annus enim ab anu, quod est circuitus, dicitur, quia circuit et revolvitur. Unde apud Egyptios litteras inventas per pictum draconem caudam suam mordentem et in se revertentem significabatur, ut dicit Ysidorus. Sunt annorum diversa genera. [illegible] est annus solaris minor solari in xi diebus. 3

Et est annus solaris qui 12 habet menses. Singuli autem planete habent
annos suos in quibus perficiunt cursum suum. Nam mars quasi in du-
obus. Jupiter in 12. Saturnus in 30. Qui est annus magnus
qui dicitur mundanus, quando omnes stelle post aliquot redibunt ad
proprium et primum creationis sue punctum. Et hic annus post a...
in 36 milium annorum perficietur. Sicut patet in li. de proprietati-
bus elementorum. Secundum phisicos autem in 15 milibus perficiatur annus
iste. Sicut dicit Macrobius in li. Ciceronis. Sunt autem anni usu-
ales scilicet solaris quattuor tempora scilicet tempus vernale, autumpna-
le, hyemale. Et dicuntur tempora eo quod in se qualitatibus
mutuo se temperant. Unde dicit ys. Dicuntur et curricula
eo quod alterna assiduitate currunt et numquam in eodem statu
cu perseverant. Unde dicit ys. In hiis autem quattuor anni temporibus
accidunt duo solsticia et duo equinoctia, in vernali et
in autumpnali. Solsticium est maxima inequalitas diei
et noctis ꝑfca. Quod accidit in ingressu solis in cancrum
et in capricornum. Cancrum quidem ad solsticium estivale,
in capricornum quidem ad hyemale. Et dicitur solsticium
quasi solis statio duplici de causa. Vel quia sol in estate vel
hyeme propter longitudinem dierum aut noctium videtur sta-
re in nostro emisperio vel inferiore, vel quia in utroque
solsticio quia stat in estivali non potest plus accedere
ad nos, in hiemali non potest plus a nobis habitabili e-
longari. Equinoctium est maxima equalitas diei artificia-
lis et noctis. Que accidit in ingressu solis in
arietem sive libram. Primum est vernale, secundum est
autumpnale. In hiis autem quattuor temporibus fiunt quattuor ieiunia que
dicuntur [illegible]. Primum fit in prima septimana xl^e.
Illud est veris. Secundum est estatis in septima-
na pentecostes. Tertium est autumpni mense scilicet fe-
riam septembris. Quartum est hyemis quod fit
in septimana tertia ante nativitatem domini. Annus
non est itaque solaris qui incipit a ianuario et terminatur in sept-
b. Et est spatium quo revolvitur sol 365 in zodi-
aco et quadrante, id est 6 horis que sunt quarta pars diei natura-
lis. Iste autem 6 hore non computantur in anno communi sed
colliguntur in anno bisextili. Dicitur autem bisextus col-
lectio 24 minutiarum in 3 annis cum 6 horis
quarti anni ad perficiendum unum diem ex 24 horis.
Ex cuius additione dicitur annus bisextilis quia sic eo anno
accidit in februario bisextus. [illegible] enim
tiam. Vel dicitur bisextus quia ex bisse momentis
collectus est. 30 momentis quibus sol movetur in quo-
libet signo ultra 30 tricentes colliguntur singulis
annis 6 hore que colliguntur per 3 annos. Fi-
unt 24 ad bisextalem diem. Unde dicit beda. Sed de hoc
quere in compoto.

Annus lunaris quandoque dicitur spatium quo luna
revolvitur ab uno puncto zodiaci ad a-
lium punctum quod continet secundum quosdam 27 dies
et 8 horas. Quandoque autem annus lunaris spatium quo vol-
vitur a coniunctione usque ad coniunctionem vel ad illumi-
nationem. Et tale spatium superat primum duobus diebus
et 6 horis. Dicitur autem luna esse in coniunctione quando in directo ita
est sub sole, quia nulla pars superficialis respicit
terram non apparet illuminata totaliter, nunc est illuminata quando videtur
plena. Post coniunctionem itaque luna recedit a sole et
reliquit eum in aliquo puncto zodiaci. Quo re-
vertens ad eundem punctum non invenit eum ibi, quia iam perfecit in
suo motu. Unde oportet eam consumere duos dies et 6
horas antequam illum consequatur. Et tale spatium dicitur
lunatio. Quandoque dicitur annus lunaris spatium continens 12
lunationes, que dividuntur a computistis per 6 partes, par-
ei lunatio respondet ut mensis impari, impar autem pari.
Annus ergo lunaris continet 12 tales lunationes, continet
354 dies. Sexies autem 30 et totiens 29 dies perfici-
unt tantam summam. Unde patet quod annus solaris communis superat
hunc annum lunarem in 12 diebus. Qui excessus facit
etatem lune variari singulis in illis mensibus, ita quod
si in hoc anno prima est in illis aliis mensibus in sequenti anno
erit 12. Quandoque dicitur annus lunaris embolismalis in quo
crescit et colligitur una lunatio 30 dierum, collectis
illis 11 diebus in quibus superat annus solaris lunarem. Et
in tertio anno embolismalis quia in illo colligitur lunatio
30 dierum, tribus diebus desuper remanentibus. Ter enim
11 faciunt 33. Similiter 6 remanentibus aliis
diebus tribus similiter in 8 annis est embolismalis additis
illis 6 diebus ad illos 22 dies qui ex superex-
crescentia 7 et 8 anni colliguntur. Sed adhuc ista
lunatio embolismalis 19 anni fit 30 dierum, oportet
mutuare duos dies ex embolismali sequenti sub
Et ideo procedendum est usque ad 19 annum, quando embo-
lismalis adimpletur. Continet 12 annos et 7 embolis-
males scilicet 3. 6. 8. 9. [illegible]. 10. 7. 19. Alius vero fuit com-
munis. Annus lunaris maxime observationis est apud hebreos
qui et legalis dicitur, quia omnes festivitates legales per
lune cursum et etatem observantur. Et ideo sic incipit
a lunatione aprilis, ut dicitur in exodo 12. Dicitur mensis iste e-
rit vobis principium anni etc. Preter annum autem usua-
lem seu communem et legalem est annus qui dicitur emergens
quando ab aliquo casu notabili emergente tempus
subsequens computatur. Sicut greci computaverunt tempus

ab olimpiade. Et sic anni apud diversas naciones. et sic de aliis. Unde contingit sepe quod medium anni legalis est principium exigentis. etc. Et per hoc multe contraversie in libris ad invicem videntur. Sed hec de annorum diversitate dicta sufficiant.

Ver est principium anni. cuius initium est quando sol in primo puncto arietis consistit. et septentrionem per equinoctialem ascendere incipit. ut ait Ysidorus li. 4. c. Et tunc quidem linea est quando neque septentrioni attingens neque meridiei. sed ab utroque polo equaliter distat. Durat autem tempus veris usque in fine geminorum. quantum scilicet sol discurrit per tria signa. quorum unumquodque habet suum mensem ad tempus vernale pertinentem. Primus mensis est arietis incipiens a .13. die marcii usque in .13. aprilis. Secundus est tauri incipiens a .13. die usque in .13. diem maii. Tertius est geminorum incipiens a .13. die maii usque ad .13. iunii. Est autem vernum tempus medium calidum et humidum magis temperatum inter hyemem et estatem medium qualitatum utriusque participium. quia sanguis incipit multiplicari in tempore vernali. et humores qui in hyemali tempore constricti fuerant et compacti calore vernali moveri incipiunt et dissolvi. Ver autem secundum qualitates temperatum sanissimum tempus est et minime mortiferum. ut in Breviario ut dicit con. 26. Ista enim duabus qualitatibus delectatur. quia calidum est cum essentia nutrimenta et augmenti. Humiditas vero est cum materialis. Et ideo in vere magis generatur sanguis qui magis est necessarius nutrimento corporis. Si vero naturam suam excedit. diversas inducit egritudines ut dicit in amphorismis. Si hyems sicca fuit et borealis. ver vero pluviosum fuit et australe. necesse est in estate febres acutas fieri. obtalmias et dissinterias maxime in humidis. ut dicit commentator. In hyeme sicca humores per frigiditatem retenti acuuntur. In vere autem nimia humiditate dissipata multe superfluitates generantur et per calorem generantur. In estate vero cum calor non est potens eas consumere putrefiunt. sic fit acutas generatur et inducit mulieris alias passiones. Si vero hyems calida fuit et humida. ver autem fuit frigidum et siccum. necesse est homines in estate egrotare. et mulieres pregnantes levi occasione abortire. Cuius causam assignat Galienus dicens in commento ... dicens. Quia corpora pregnancium in hyeme fuerunt calida et humida. tenera sunt et mollia. Unde frigiditas aeris vernalis subito pe-

netrans ad naturam ledit fetum per frigiditatem et siccitatem quas qualitates mortiferas quibus afficiunt fetus. Unde fetus mortificatus aggravat matricula et obruit. et sic mulier necessario abortit. Unde ver terram dum clausa. et per frigus constricta, aperit. et radices et herbas intrinsecus latentes producit. floribus et herbis terram renovat. Aves ad garritum et amorem sollicitat et inducit. Et mundo decorem quem ante spoliaverat induit et renovat. Unde ver dicitur animare ut augere. quia tunc herbe et arbores virescere incipiunt et frondere. Tempus veris tempus est agilitatis et laboris. et quidem leticie et amoris. Vernali enim tempore omnia videntur leta. Prata virent. Silva frondet. Prata florent. Celum splendet. Mare quiescit. Volucres nidificant et nidificant. Et omnia que in hyeme videbantur mortua et marcida. in vernali tempore renovantur. [illegible]

Estas calida est et sicca. Initium est cum sol fuit in primo puncto cancri. et tunc est sol in maxima elevatione quo ad nos et incipit paulatim descendere usque in virginis finem. Et habet estas tres menses sicut et ver. ut dicit con. Primus mensis est cancri a .13. die iunii usque ad .13. diem iulii. Secundus est cum sol est in leone a .13. die iulii usque ad .13. diem augusti. Tertius est cum sol in virgine discurrit a .13. die augusti usque ad .13. diem septembris. ut dicit con. Est igitur estas calida et sicca. colere generativa. eo quod sol tunc est in suo summo gradu ascensionis oppositus. quia capitibus nostris directum et fortem corporibus nostris ... et in aliis inferioribus fortissimam imprimit actionem. Unde et superflua in hyeme coadunata dissolvit et consumit. Si vero estas suam excedit temperiem. multiplicat calidas et siccas generat et inducit passiones. ut dicit con. Dies longiores sol efficit. et noctes breviores. Fructus et flores ad maturitatem producit. non ut cum virtus sue est intense humores in fructibus est digerit. eis torpeat et inmergit. Sed vero superfluum est. desiccat purgat et consumit. Terra fumosam et aqueam reddit. Ita calor suo humidas potestas consumendo desiccando destruit. Dio-

aerem uero dilatat poros et declinat comprimit et constringit.
et sic aperit terram atque   constipatas partibus
aqueis desinunt causis coadunationis partium et
constrictionis necesse est ut pars aperti diuidatur. et sic
fissa in partibus terris efflatur. unde et terra palludo
sa aquositatem consumendo desiccat et exsiccat et dou
rat. porosas partes alium calorum sui liberalitate ob
turat. et humorem fluctuationem dissoluendo sudorem
prouocat. Et sic quod est superfluum anichilat et eua
cuat. per poros et apertionem sic spiritum exalando et sic
uel humiditatis euaporatio. Et ideo uirtus debilitat
et euacuat extrinsecus quantitate sua coloris quantitate
et inflammat. et in debilem colorem generat et augmentat.
Apes mellificantes suis floribus estas reficit et
saciat. Serpentes noxiis temporibus generat. Pertransit
superficiem nec diuerso estu arescit. unde et hu
mectat. Estiuo tempore aues cantare magis uocem
ferunt. et ad prolificandum similium uolucres ma
gis auiant. Omnium corporum ubera in estate me
dia abbreuiantur.

Autumpnus ab augendo est dictus. eo quod tunc tempus
fruges et fructus possesse humanitati in hor
reis et augentur. Omnis enim labores et fructus re
colligunt in horrea et reponit. Et ideo mitia fert in fabu
lis iunonis accipitur tempus fertilitatis. ut dicit
ysidorus. nam solicitos et negotiosos circa fructuum col
lectionem homines reddit. Agros afructibus et arbo
res afructibus morbidas reddit. Siccitate et
frigiditate sua frondes et folia mortificat et
deiicit. Terram sterilem efficit. et uinum quantitatem
apparatur et perficitur. Est itaque autumpnus frigidus et
siccus. humoris melancolia frigidi scilicet et sicci genera
tiuus. Cuius initium est cum sol primam partem libre in
trat. cum sol est in eadem linea scilicet in equinoctiali cum
a septentrione et meridie equaliter distat. Hoc tempus autump
nale tres menses sibi deputat ut dicitur. Primus
incipit quando sol est in libra. a 18 die septembris usque
ad 18 diem octobris. Et tunc incipit sol declina
re in meridie. Secundus mensis est in quo sol est in scorpione
scilicet a 18 die septembris usque ad 18 diem
nouembris ut dicitur. Autumpnus in suis qualitatibus est
uere contrarium. Et ideo multarum infirmitatum et pestilentiarum
est generatiuus. unde ypocras in amphorismis. In autumpno acute egri
tudines et mortifere. Quod quia tam dicit. G. pestilentior
est aeris temporibus in multis illas. propter
mutabilitatem temporis. nec enim est calor. nec frigus.

Secundo cum sic procedit in uerie multos humores inclusos
generaliter procreauit quos reperit frigus autumpna
lis ad interiora. et non permittit eos exire. quia prime
fuit et includit pessimas passiones. aut quartanas
et febres iam auiales. Et quia hic autumpnus frigi
dus est et siccus incordinate. et ideo in autumpno mi
nima siccitate aqua consumit subtiles humiditas cor
poris efficit debilia. propter inequalitatem uero aeris pori
nec subito aperiuntur. nec subito constringuntur. unde
sit calor fumositatum retentio. Qualis cum uirtus
non possit expellere multitudinem et acuitatem ma
terie passiones mortales se subsequuntur. Et ptisis
autumpni est ualde nociuus. quia frigiditate et
siccitate sua pulmonem desiccat et corrumpit ad
modum. Et ideo ptisicos ualde ledit.

Hyems ab eundo est dicta. eo quod tempore hyema
li solet ire et uoluere sol in breuiori circu
lo quam in estiuali. unde breuiores efficiuntur dies. et noc
tes longiores ut dicit ysidorus. Est autem initium hyemis quando
cum sol est in prima parte capricorni. et est finis et
descensionis solis in meridie. et iam paulatim incipit
ascendere contra septentrionem. Hec est quod hyems tres
menses sibi deputat. Primus est in capricorno incipi
ens in 18 die decembris usque in 16 diem ianuarii.
Et a ianuario usque ad 16 diem februarii. Tertius mensis
est quando sol est in piscibus. et incipit a 16 die februarii usque ad
18 diem marcii. ut dicitur. Est autem hyems frigida
et humida. flegmatis nutritiua. magis tamen dominatur
frigiditas quam humiditas. Quod magis fit aeris et a
qua contractio et congelatio propter magnam solis elongationem
ex quo frigus in medio terre temporis generatur. Unde hy
emps estati per se est contraria. Et ideo omnia uirentia
et nascentia beneficio estatis frigore hyemis
mortificantur. et estatis pulcre uestigia in hyeme
penitus anichilantur. Niues et aquarum inundationes
in hyeme multiplicantur. Tam uie quam semite
lubrice et lutose in hyeme efficiuntur quod prou
enire glaciali frigore constringuntur. Omnium cor
porum ubere in hyeme plusquam in estate prolongantur. Poros
enim clausos in superficie exteriori corporis inueniunt. terrarum
enim partes calore fugientes eluadentes frigore in aere
agitantur. Et ideo aque puteales et fontane in hyeme
sentiuntur magis calide quam in estate. quia calor naturalis
fugiens contraria aeris frigiditate. interiora petit et in
uenis puteorum et fontium se recludit. Et ideo propter ca
lorem plenam aqua in fonte uel in puteo non gelantur.

Uult dicere sic Secundus est quando sol
est in scorpione et incipit a 18 oc
tobris et durat usque ad 17 nouem
bris. tertius est a 17 nouembris
usque ad 18 decembris et est
sol in sagiptario

Secundus incipit
a 16 ianuarii

¶ Item hyemalis asperitas homines facit pigros et residere ad opera domestica. Sed tamen ex frigiditate constringente cum humor naturalis modo contrahitur propter quod nihil tunc ad opera ista de facili non laxatur. ¶ Item ex frigiditate hyemali clausi sunt et revocato calore naturali ad interiora virtutes animales confortantur propter quod excitatur appetitus et plura cibaria quam in aliis temporibus necessario requiruntur. Unde ypocras in aphorismis: Ventres hyeme et vere calidissimi sunt natura et sompni longissimi. In his ergo horis plures oblationes dande sunt. Calor enim est multus et multo indiget nutrimento etc. ¶ Item quando hyemis suas excedit qualitates varie passiones in corporibus generantur. Contra vero hyems clausis poris in commutationibus corporis aggravantur quando inveniuntur varie premuntur.

Mensis est in greco a lune nomine dictus. Luna enim greco sermone mene vocatur. Illa apud hebreos omnes menses non ex cursu solis sed ex lune motu initium capiunt. Egyptii autem qui propter velocitatem lune cursum non mensis potius ex solis cursu invenerunt. Anni tardior solis motus facilius poterit comprehendi, ut dicit ysidorus. Est autem triplex mensis scilicet ¶ Solaris quamdiu sol movetur in uno signo peragendo etc. ¶ Usualis .28. dierum spatium quod luna recedens martilogus continet. ¶ Et est mensis lunaris scilicet spatium quo luna recedens ab uno puncto firmamenti revertitur ad idem punctum et continet in se .29. dies et .4. horas. Movetur in quolibet signo per .2. dies. Cum sint .12. signa habentur .28. dies. Ex eo vero quod movetur per .6. horas excrescunt .3. dies que preter .28. diebus adiuncta faciunt .28. cum bisse supleat unius hore integre spatium. Et patet quod luna circuit zodiacum a puncto ad punctum per .27. dies et .8. horas. ¶ Alio modo sumitur mensis lunaris pro lunatione. Habet ergo a anno .4. quadrantes quorum quilibet .6. horas .4. puncta. Punctum .x. momenta. Momentum .12. uncias. Uncia .47. athomos. Athomus ulterius non dividitur propter suam brevitatem. Sunt autem menses .12. usuales quorum primus dicitur ianuarius.

Ianuarius eo quod sit limes et ianua anni. Unde bifrons ianuarius depingitur, ut anni initium et exitus demonstretur, ut dicit ysidorus. Depingitur comedens et cum sciffo bibens quia tunc alia humectatione copia cibi exigitur et requiritur, quia tunc temporis propter frigiditatem caloris naturalis magis viget appetitus. Iste autem mensis habet noctes longas horarum .16. et dies breves horarum .8.

Secundus mensis est februarius a februo, id est plutone dictus, cui mensis ille fuit antiquitus consecratus. Ianuarium dixerunt superioribus, februarium vero diis inferioribus antiqui errore gentilium consecrarunt. Et ideo februarius a februo, id est plutone deo inferiorum nominatus est. Est autem mensis pluviosus valde et aquosus. Propter aquarum inundationes depingitur februarius senex ad ignem residens pedes calefaciens, quia tunc temporis magis viget frigus propter solis diurnam elongationem quam precessit. Inter autem omnes menses februarius mensis est minimus, qui non habet nisi .28. dies quando non est bisextus. In bisexto habet .29. Dicitur autem februarius apud hebreos sebath, apud grecos vendicos. Cuius nox habet .14. horas, dies .10.

Tertius mensis dicitur martius a marte romane gentis auctore appellatus. Vel ideo sic est dictus eo quod tunc animalia ad amorem et coitum moventur, ut dicit ysidorus. Dicitur autem martius apud hebreos mensis adar. Apud grecos vocatur distron et habet .31. diem. Nox autem eius habet horas .12. In mense enim martio est equinoctium vernale inter septentrionem et meridiem mediam lineam tenens. Et ideo in mense martio aperiuntur pori terre atque humores incipiunt ascendere tam in animalibus quam in herbis et in arboribus. Unde et martius depingitur tanquam ianitor vel ortolanus, quia tunc temporis est ut silva avibus et aliis arboribus aperitur. In martio autem est tempus mutabile et instabile, et ideo tunc temporis non homines facile alterantur. Aqua autem martialis sunt minus sane ad bibendum, quia tunc ex scelus piscium et ranarum potissime inficiuntur. Sole in principio martii et in medio signum piscium exeunte.

Quartus mensis est aprilis, qui apud hebreos dicitur yar, apud grecos dicitur xanticos. Habens .30. dies, cuius nox habet horas .10., dies vero .14. Dicitur autem aprilis quasi aperilis, quia tunc omnia aperiuntur et tunc germinant flores et folia de terra et arboribus egrediuntur. Et ideo aprilis depingitur gestans flores, quia in illo mense terra apparet decorata floribus ac vestita. Vel aprilis dicitur quasi affrodilis ab affron quod est femina, quia tunc aptius porus terre sunt habilia apta semina concipere et agriculture sole circa medium martii signum tauri subintrante.

Quintus mensis est madius sive maius, a maia matre mercurii dictus. Unde dicitur a maioribus natu qui in republica sunt maiores. Vel dicitur madius a madefactione pluviarum, quia tunc temporis oriuntur pliades et alie stelle pluviales, quarum virtute mittuntur pluvie et rores ad seminum iactorum madefactionem et mitigationem

Hic mensis apud iudeos dicitur sciuan· apud grecos dicitur a timoseos· habens dies·30· nox uero habet horas·8· et dies·16· Est autem maius amenitatis· amoris et iocunditatis· tunc enim magis uirescunt et gaudent aues. Tunc ad bella procedunt reges· In maio silue uirent· prata uirent et florent· et omnia fere animalia mouentur ad gaudium et amorem· Et ideo dicitur sol in medio maii intrare signum geminorum· quia propter temperiem aeris amenitatem· corporis iocunditas in hominibus geminatur· Vnde magis tunc est solatii et delectationis· propter quod depingitur iuuenis equitans et gestans uolucrem super manum.

Sextus mensis dicitur iunius a iunioribus dictus eo quod propter romanos in centurias minorum iuniorum et seniorum fuit diuisus a romulo· Est autem mensis iunius finis ueris· et principium estatis· Et dicitur apud hebreos thamuz· apud grecos uero teleos· habens dies·30· Nox uero habet horas·6· dies uero·18· Est autem mensis solsticialis· quia in eius medio intrat sol in cancrum. Tunc autem calore intendente desiccantur omnia tendunt ad maturitatem· Et ideo depingitur secans fena in pratis quia tunc temporis sunt matura.

Septimus mensis dicitur iulius a iulio cesare sic uocatus· quia in illo mense fuit natus. Vel ut dicitur tunc temporis fuit ad imperium sublimatus. Dicitur autem apud hebreos ermios· apud grecos erinemos· Habet autem dies·31· Dies habet·16· horas· nox uero·8· Est enim mensis iste feruentissimus· quia in medio istius mensis sol incipit esse in leone· et incipiunt dies caniculares· Et ideo tum ex sole tum ex calido signo et calidissimo sydere fit excessus caloris tunc temporis in calore· tunc quod incendium pessimum· et est tempus magis discrimen mediciname ex nimio calore ad interiora radices subintrante· et humores consumente segetes maturescunt. Vnde iulius depingitur cum falce resecante· quia tunc est tempus congruum messioni.

Octauus mensis est augustus ab augusto cesare nuncupatus. Qui apud hebreos dicitur elul· apud grecos·lor· habens dies·31· cuius nox habet horas·10· et dies·14· In hoc mense fruges in horrea recolliguntur. Et ideo depingitur triturans. Denudat autem terram a frugibus et spoliat. Et ideo dicitur sol in augusti medio signum uirginis intrare. Sicut enim uirgo sterilis est et infecunda· sic terra est quando sterilis quando a suis frugibus uel fructibus est orbata.

Nonus mensis est septembris· sic dicitur· quia est septimus ab ymbre .s. a martio. quando solent ymbres inundare. Et dicitur apud hebreos casli. Apud grecos topeos· habens dies·30· Cuius nox habet horas·12· dies·12· In isto enim mense fit equinoctium autumpnale· nam in eius medio sol ingreditur signum libre. Est autem mensis iste finis estatis et principium autumpni. In quo uindemia fit matura· et ideo depingitur tamquam uindemiator· racemos colligens in cartallo. Est autem iste mensis mutabilis et instabilis. Nam calor est in principio intensius· sed in fine remittitur et temperatur· iam frigore incipiente autumpnale. Fuit autem mensis iste apud hebreos ualde celebris et solempnis· Nam apud eos dies unus et annus unus· et mensis unus in summa ueneratione habebatur.

Decimus mensis est october· quia ab ymbre est decimus. qui apud hebreos dicitur marsuan· Apud grecos ypherberetaios· habens dies·31· Cuius nox habet·14· horas· dies uero·10· Qui in principio sui adhuc est calidus· sed in fine fortem frigore corrumpitur. Et ideo in eius medio sol dicitur intrare signum scorpionis qui est unus facie blandiens· et cauda pungens. Hic mensis quandoque nimium est frigidus et siccus terram desiccat· et eam ad susceptionem seminum disponens et habilitans. Vnde tunc temporis semina hyemalia glebe committuntur. Et ideo depingitur in similitudine hominis seminantis.

Vndecimus mensis est nouembris· sic dictus quia ab ymbre nonus est. Apud hebreos dicitur casleu. apud grecos dyos. habens dies·30· Cuius nox habet horas·16· dies·8· Hic mensis frigore suo penetrat ad interiora· et comitatur leo corpus· et ideo in ipsius medio dicitur sol signum sagittarii subintrare et siccitate et frigore sua constringit et desiccat et deicit arborum folia. Poros etiam in aliis claudit· et recolligens humoribus in interioribus eos coagulat et constringit. Et ideo tunc temporis animalia et maxime porca impinguantur. propter quod depingitur quasi rusticus querens glandes porcis suis.

Decembris·12· mensis est sic dictus. quia ab ymbre martii est decimus. Martius quidem est mensis pluuiosus. Hic apud hebreos dicitur tebeth. Apud grecos pyleos. habens dies·30· Cuius nox habet horas·18· dies uero·6· Hic mensis est solsticialis. quia in eius medio sol ingreditur signum capricorni· quia est arcemoas de nostro habitabili quam nunquam a nobis plus aliquantulum elongatur. sol tunc ad circulos meridionales incipit paulatim reuerti et ascendere per circulos boreales. Est autem finis autumpni· et principium hyemis· que se extendit usque ad·16· diem martii. in incipit tempus ueris· In hoc mense propter asperitatem frigoris se uolatilia et animalia domestica mitiora getis et q̃ui mor.

ꝙ ī ꝑlim̄ ipīguat̄. Vn̄ tūc porci — potissīe ꝙ
mactāt̄. Pp̄ qḋ ȯ pīgitur tāq̄ carnifex. qui
cū secure ꝑcutit ꝙ mactat porcū suū. Et h9 .12.
mēsib9 ꝑficit̄ ann9 tā solaꝛ q̄ lunaꝛ.

Ebdomada siue septimana. a die
rū nūo ē uocata. Cui9 replicatōe mēses an
ni ꝙ secl'a pigūt̄. ab eodē ēi die icip̄. ꝙ ieod̄ ter
minat̄. Cui9 ptes sūt dies artificiales. Sc̄ dies
sc̄a ad n̄o quoꝝ nōīa ag̃b9 cū sydib9 ḟ angl's ꝯsētā
sunt. Primū die soli ascͥpsunt. q pceps ē syde
rū ceteris plaꝝ. ꝙ ideo dn̄ica nūcupat̄. q ꝓuilegiatu
ē ī mltis. Quia ī die isto mūd9 ē creat9. Et ī eadē
x̄ fuit nat9. Et ī eadē a mortuis resurrexit. Et ī eadē ē x̄ mi
sit sp̄m scm̄. Scd̄m diē asscͥpserūt lune. q soli ī
magnitudine ꝙ splēdore ꝓxīa ē. Tertiū marti. ꝙ
sic de aliis. Dieꝝ ēt alī ē egyptiac9. alī n̄ egyp
tiac9. Egyptiac9 ē ille dies ī quo misit d̄s pla
gā aliq̄ ī egyptū. Vn̄ cū sint .24. dies egyptia
ci. pꝫ q plures misit deus plagas sup egyptios
q̄ .10. q̄ mēcōis sūt famose. Ponuntur aūt ī
kl'is eoꝝ n̄ q̄ deterius ī illis sit p9 q ī aliis cō
mittenō. sꝫ ut mirac'la dei ad memoriā reuo
cēt. Dieꝝ ēt alī artificialꝭ. alī n̄r. Artificia
lꝭ ē sp̄aciū quo uoluit sol ī suo emisperio ab
oriēte ī occidentē. Et d̄r artificialꝭ qꝛ q̄ artifi
cio diuisificat' ꝑ diuisos sic climatis ꝙ regi
onū. Naturalꝭ ē sp̄aciū quo uoluit ab oriēte p oc
cidentē. Et talꝭ dies ꝯtinꝫ .24. horas. Artificia
lꝭ ḋo dies ꝯtinꝫ ī equinoctio .12. horas. ī aliis uero
tp̄ib9 pl9 uł min9 ꝑ dieꝝ crementū uł decrementū.
Dieꝝ ēt alī ꝯnoīat' a kl'is. alī ab ydib9. alī
a nonis. Primi ēt dies mēsis d̄r a nōīe kl'aꝝ.
a kalo q̄ē uoco. qꝛ tūc solebāt nūciatores ad nū
dinas ꝯuocari. Et erat festū solēpne. q uocaba
t' festū neomenie. qꝛ tūc luna uidebatur eē no
ua. None dicūt' q. nūdine. qꝛ tūc nūdine
celebrabant'. Item dē ē yd9 q diuisio. qꝛ tūc nū
dine diuidebāt'. Ex quo pꝫ etiā anoꝝ diffiniti. s.
kl'is ꝯputata ad celebratiōes. nonas ad emptiōes
ꝙ negotia. ydus statuta ad recedentes a nūdi
nis ꝙ ad ꝓpria reuertentes. Dies ēt n̄r ꝯstat ex
.24. horis. q̄b9 sol circa totam t'ram curru firma
mēti circūfertur cui9 ptes sūt quadrantes. qr̄ pc
dies n̄r .8. sp̄aciū .6. horaꝝ. Hora ē .6. pars
quadrātis .i. .24. pars diei naturalꝭ. Et d̄r hora
extrema ꝙ finalꝭ pars tp̄is. Sīc hora d̄r extremitas

finium siue maris. ut d̄r ys. Pūctū ē .4. ps hore. ꝙ
d̄r momētū q̄ minimū. qꝛ angustissimū tp̄s a
motu syderū nūcupatū. Vncia ēt d̄r .12. ps mo
mēti. Athomus .4.7. ps momēti. Et d̄r athom9 q. di
uisibile. qꝛ uł athomū n̄ recip̄ diuisioꝝ. Dies itaq̄ ē
illuminatōis a sole receptiua. ꝙ luis recepta ad ali
os diffusiua. Vn̄ dies a dyan grō ꝯnoīat'. Dya ēt
dyan idē q clarit9. ut d̄r ys. Iste dies mēsium.
anoꝝ ꝙ tp̄m distīctiua ꝙ distinctiua. Oīa enī
tp̄m ꝙ seculoꝝ circulis dieꝝ nūo ꝯputantur.
Iste ꝑ accessū sol' ꝙ recessū ē dies breuitatis ꝙ
magnitudinis receptiua. Et ī pp̄ sol elōgatiōe a nr̄o
habitabili ī hyeme ē breuissima. ī estate ēt lon
gissima. qꝛ tūc sol a nob' uicini9 appiquat. Iste ꝑ
ꝙ cor9 superiorū ē dies occultatiua. qꝛ quāto
dies ē clarior. tāto stelle a n̄ris aspectib9 amplius.
Iste mēt colores ꝙ rez uisibiles formas ē dies
discretiua. sīa fig' ꝙ for' q̄ ī nocte latēt. de die
patent. ut dicit bz. Iste ꝯ. presētia lucis ē a
nimū letificatiua. In ortu enī diei gaudēt ꝙ cantāt
aues. Iste uiatorib9 ē securitatis dies ꝙ pietas ē
breuia. que latronib9 inimica ē ꝙ tionis ī iacis
sua. Latrones enī de die timēt. Iste dies cla
ritas ē tenebrositatis noctis uacuatiua. ꝙ ipsi i
nimica silentiū. Et q̄to nox p̄cedēs mag' tē
pestuosa ē ꝙ turbulenta. tāto ē succedens dies
ꝓspitatū mag' grata. Iste dies tāq̄ sui ē mu
tatiua. estate ēt ꝯtin̄ē uł decrescit. Et q̄to pl9 decre
scit ꝙ abbreuiat'. tanto pl9 ī estate elongatur. Iste
dies corpe ꝙ sopnolētia ē excitatiua. nā dies
exercitio ꝙ labori hoīu. ꝙ ī q̄to plus dies declinat
uersus finē. tāto sapiēs opm9 ad ꝑfectōez diui
ni opis pl9 conat' ut d̄r grḡ.

Aurora finis ē noctis p̄cedētis. ꝙ pncipiū di
ei sequētis. Et d̄r aurora ut d̄r ys. q. aurea ho
ra. eo q rutilātē ad mod' auri diffundit colorē.
Vn̄ ꝙ sol ī aurora ag̃ens ꝯdicōes .i. aurit conat'
appellāt'. Sīa uidēt eius splēdore aureas comas
ꝯmutaīe. Vł d̄r aurora. q. aurea rorans. eo q ī
aurora ros gn̄at'. ex cui9 humiditate ī funditē t'ra.
ꝙ aeris calidetas tepesc̄. Lumē a sole ī ꝑpetat'. cla
rior ē ip̄a nocte. sꝫ obscurior claro die. Aues in
uitat ꝙ diurnū ad uolād ꝙ cātād excitat. stel
las ēt fugat. In ortu ēt aurore flores q̄ clau
si apiūt'. ꝙ herbe q̄ eam p̄cedēte matutinē ꝙ e
rigunt'. Vnde aīales ī aurora ꝯfortāt'. ꝙ aliī

exsurdiens alleviatur et diminuitur. In aurora etiam humor sanguinis principaliter dominatur. Unde secundum quosdam aurora usque ad etiam naturam veris imitatur. Meridies estatis. Hora vespertina temporis autumpnalis. Nox vero hyemis qualitatibus assimilatur. In aurora per dormitionem sanguis despumatur dulcis et salubris. Tunc etiam gallus magis ad vociferandum concitatur. Oritur autem lucifer in aurora, et oriens sol presentia sua diem propriam quasi manifestat. Aurora ante ceteras tempus usque ad perfectionem lucis preficit et precedit. Variatur autem in ortu solis colorem suum. Unde nunc citrinum, nunc purpureum, nunc aureum pretendit colorem. Accidit etiam varietas et diversitas que vaporum vel nubium in quibus modis fit ipsius radiorum solarium [illegible] ut dicit beda. Flamma autem fervida in aurora cum radiis solaribus diversis se induerit signum est future tempestatis ut dicit idem beda. Idem autem est aurora et diluculum. Sic autem dicitur quasi diei incipiens et lucidum principium. Est autem diluculum secundum ysidorum finis noctis et inchoatio plene lucis. Alleviatio [illegible]. Expeditio ab criminibus. In diluculo enim hostes fugiunt et latrones ut dicit idem. Post hec est mane et diluculum. Ista mane est lux plena et matutina. Et dicitur a mane quasi bonum, eo quod luce nichil est melius ut dicit ysidorus. Est autem mane principium laboris et finis dormitionis. Tempus sobrietatis et prudentie et celebrante dignitatis. Paulatim nocte finem imponit et cito transit. Ex eius qualitatibus [illegible] significatis pretendit.

Meridies est dictum quasi dies media. Ista in meridie in medio celi videtur consistere sol, et in medio puncto inter ortum et occasum existens videtur equaliter ab utraque parte distare. Vel dicitur meridies quasi dies mera, quia tunc purior et clarior est quando sol de medio celi rutilat, et eius orbem perlustrat claritate, ut dicit ysidorus. Hec hora calidior est et siccior et in suis qualitatibus estati consimilior. Et hoc accidit propter quatuor. Primo propter directum solis ad clima nostrum oppositionem. Secundo propter radiorum solarium reflexionem, directionem et conduplicationem. Tertio propter radiorum spissitudinem et eorum constrictionem. Quarto propter linearum angularium quibus radii causantur. Aer enim tunc temporis per multiplicationem et concursum radiorum maxime calescit. Et ideo amplior tunc calor in suis locis generatur. In meridiana autem hora umbra uniuscuiusque corporis est brevissima. Et a meridie usque ad septentrionem tunc corporis est extensa. Et quo plus recedit a meridiano circulo, tanto obiicitur corporis umbra amplius prolongatur, ut dicit beda. In meridie flores et herbe arescunt. Fruges et fructus potissime maturescunt. Alia loca umbrosa propter solis fervorem querunt, et in suis latibulis requiescunt. In meridie alia venenosa sicut colubri et serpentes plus ledunt, quia venenum suum tunc fortius infundunt. De mane enim propter frigiditatem nocturnam precedentem rigescunt, et in eis venenum consopitur; sed in meridie calescunt. Unde tunc ad pungendum quilibet venenum ad infundendum fortius mordescunt. Vel in estate meridiano calidas requirunt, et calefactis gratia fumi soli se exponunt, ut dicit ysidorus.

Vesper autem a vespero occidentali stella est dictum. Vesperus enim est stella que solem occidentem sequitur et tenebris sequentes comitatur. Vocatur autem vesper serum autem a nimis serotinus sic dictum, quia quando venit vesper, post se serantur ut omnes in domo maneant custodes. Dicitur autem crepusculum, id est dubia lux quando inter lucem et tenebras discerni non est certum, ut dicit ysidorus. In vespere enim finitur dies et solares radii circa superficiem terre subtrahuntur. Imminente vespere virtus herbarum maxime producitur. Flores qui cum sole aperti fuerint propter solis absentiam iterum clauduntur. Pori etiam corporum qui ex calore diurno aperti fuerint propter remissionem caloris in vespere constringuntur. Exhalationes et fumositates vapores que in sursum nebule et nubes vespertino tempore resolvuntur. Homines et alia animalia et volucres propter resolutionem fumositatum in eorum corporibus ad soporem et dormitionem tunc disponuntur. Aves nocturne sicut bubones et nocticorace de suis latibulis ad sua pascua pervenimus cum tempore vespertino egrediuntur. Greges a pascuis reducuntur in caulis et alias omnium receptacula recolliguntur. Lupi autem in vespere magis discurrunt. Vigiles et custodes propter latronum insidias et hostium insultus in muris et turribus statuuntur. In vespere etiam laboratores remunerantur et gesta exponuntur.

Nox est a nocendo dicta, eo quod oculis noceat. Ista oculum privat alia perspectione, scilicet ab aere intellectu. Occultatur enim tunc coloratis quibus oculus delectatur. Causatur autem nox ab umbra terre, cuius interpositio interceptit a nobis solares radios, et impedit ac tollit animis aspectibus visum solis. Est autem nox frigida et humida qualitatibus hyemis similima. Et gestis aliquibus vitandis et congrua, et operi aliquarum effectum et necessaria. Vel nox est tempus dormitionis et quietis, et iuvenes qui per vigilias diurnas distracti et dispersi fuerunt debilitantur; noctis beneficio quiescunt et adunantur, et sic adunate confortantur. Hec nox propter solis absentiam causatur, paulatim incipiens in aurora [illegible] terminatur, ut dicit albumasar. Et ideo in noctis tenebris ambulantes

ut navigantes de facili dominantur, non eorum via per motum et syderum situm dirigitur. Omnis infirmitas plus intenditur generaliter nocturno tempore quam diurno, et pacientes de nocte plus quam de die aggravantur. Per gallorum cantum finis noctis predicitur, et adventus future diei pronunciatur. Hora est qua per excubias militantes, id est vigilantium ordinem distribuitur, ut dicit ex. Nam prima vigilia in noctis. Secunda in [illegible]. Tercia in media nocte sive ipsius noctis intempesto. Quarta in gallicinio. Omni enim tempore in castris vigilatur et excubatur, quia sic inveniet ut formidatur, ut dicitur in Lu. xii. Preterea nox est ipsa horrorosa et terroris inclusiva. Fantasmatum et illusionum contentiva. Plura enim fantasmata occurrunt de nocte quam de die. Plures enim occurrunt dormientibus de nocte quam de die vigilantibus fantasie. Sic dicit [illegible] per visum per ipsum. Con. xx. Nox enim est condensationis et infectionis aeris immutatio et infectio, quia nox alia nunciaret nisi luna et spectra motu suo quasi ex malitiam obviaret, ut dicit Albu. Nox enim est illorum que clarente diei occultantur manifestativa, ut patet, quia stelle latent de die, de nocte vero lucent. Inimicorum aliorum nocumentiva. Nam aper et alie fere silvestres de die illius fovent et antris latent, et de nocte per vineas et agros evagari non cessant. Audacie et securitatis maleficiis est sepius prestitiva. Nam de die timent deprehendi latrones et fures, qui nocturno tempore ad omne flagitium sunt audaces, ut dicit Gregorius. Moralis competentias nocturna mora periclitantibus in mari est maxime nociva. Quia quando nox navigantium pariter supervenit, evadendo loca aliena usque occidere, ut dicit Gre. Tota vite humane medietas est nox insensibilibus consumpta. Tantum enim temporis consumimus dormiendo quantum de die vigilando. Unde nox subtrahit quod ad laborem per se magis vite nostre, ut dicit Gre.

Sabbatum est proprium septimane festum. Quod ad celebrandum ideo fuit a domino institutum, quia die septima requievit dominus ab omni opere etc. Gen. ii. Unde apud hebreos tanta prevaluit illa solempnitas quod nullum opus servile in sabbatis fieri permittebatur, immo in sabbatis servis et ancillis aliisque iumentis requies fieri iubebatur. Ignis etiam in domibus iudeorum in sabbatis non incendebatur. Cibi in die sabbati necessarii in die precedenti preparabantur. Cultioribus indumentis in die sabbati ipsi ornabantur. Lautioribus cibis et epulis communiter ipsi in sabbatis utebantur. Templum orationis gratia plus quam in aliis diebus frequentabatur. Altaria sacrificiis maioribus et oblationibus pinguioribus semper in sabbatis cumulabantur. Lex in sabbatis semper populis a sacerdotibus exponebatur. Diurnus cum psalmodia solempnius agebantur. Omnis discursus et evagatio prohibebantur. Unde mensura sabbati spatium tantummodo mille passuum ipsi vocabant. Plus enim ambulare in sabbatis illicitum putabatur, sicut dicit glo. super act. apostolorum. Romani non solum per defensionem legis non concedebant, ut patet in Li. Con. ii. Inquietatores sabbati quasi confringebant. Violatores sabbati [illegible] ut patet in illo qui colligebat ligna in sabbato, qui iubente domino lapidibus fuit a populo lapidatus et mortuus.

Neomenia idem est apud hebreos quod nova luna. Et erat solempnitas in kalendis mensium ad honorem dei qui renovat omnia instituta. Unde et fecerunt gentiles in principiis mensium ad honorem dyane et iunonis. Fecerunt hebrei in kalendis mensium ad honorem creatoris. Et ideo prima mensium dicuntur kalende, quasi colende, ut dicit Ysi. Vel dicuntur a kalo grece, quod est voco latine, quia tubis et buccinis hec solempnitas pronunciabatur, et clangore buccine ad festum neomenie ipsi vocabantur. Hec festivitas multum fuit celebris et insignis. Et ideo specialibus hostiis honorabatur, et ipsi ad epulandum et convivandum in talis tubis et buccinis specialiter invitabantur.

Septuagesima est spatium lxx dierum, quod extenditur a dominica que dicitur septuagesima usque ad sabbatum post pascha. Et dicitur sabbatum in albis. In hunc autem lxx diebus significantur lxx anni quibus filii israel captivi fuerunt in babilone. Per quos continue fuerunt in miseria et dolore. Sed accepta licentia a cyro rege redierunt finitis lxx annis. Captivitas babilonis prefigurat totum vite nostre tempus, quando diu culpe subdimur atque pene. Et ideo pena primi hominis cum pena sibi inflicta, licet in octava in prima dominica cum sept. inchoatur. Unde in signum presentis miserie cantica leticie subtrahuntur, et congruia donec post pascham suspenduntur. In pascha autem albe cum aliis laudantibus canticis redeunt, quia per passionem christi fuit culpe vinculis relaxatum; pena tamen adhuc remanet. Et ideo in septimana paschali cantatur graduale cum alleluia, quia adhuc cum spirituali leticia quam habet ecclesia de remissione culpe remanet quantum remanente adhuc pena. Ipsi israelite de sua reversione liberi in terris multum exultabant, sed medio per difficultate itineris multum laborabant. Sic nos reddentes ad patriam gaudemus per gratiam redemptionis, sed adhuc lugemus per peccatis. Cum autem vite presentis lxx fuerint adimpleta, et fulgebimus in albis magna presentia. Et

ideo in sabbato in albis cantatur duplex alleluia, quia finito labore vite presentis cum pervenerimus ad eternam quietem sabbati, gaudebimus stola duplici nobis eo tempore restituta. In signum miserie vite presentis cantatur in introitu misse: Circumdederunt me etc. Pro spe reversionis in tractu, in epistola adhortans in stadio, et ad laborandum in vinea domini sabaoth, tractum in evangelio. Hec omnia ex summa et scintilla Io. Beleth sunt extracta, cuius auctoritatis in ecclesia esse legimus maxime in officiis ecclesiasticis ordinandis.

Quinquagesima a quinquies decem est vocata. Et significat tempus remissionis, sive ut expressius ponit Io. Beleth. Nam annus quinquagesimus dicebatur annus iubileus, qui apud Hebreos fuit summe celebris et festivus. Annus enim fuit reversionis possessionum, remissionis debitorum, restitutionis perditorum. Incipit autem quinquagesima in dominica .3. ante Pascha et finitur in die resurrectionis. Significat enim statum gratie, eo quod restaurationem mediante beneficio penitentie. Unde et ieiunium incipit in media quinquagesime. Et ecclesia frequentat quadragesimum principium, qui psalmus decantatur in divino officio in vigiliis fere horis: ille psalmus qui Miserere mei deus intitulatur repetitur. Observatio autem anni quinquagesimi, qui dicebatur iubileus, incepit secundum Hebreos ante legem, scilicet a tempore Abrahe, qui liberavit Loth nepotem suum, qui tunc temporis fuit annorum quinquaginta. Et ideo ab illo tempore mos filiis Abrahe servabatur. Que ita procedente tempore sub lege per ministerium approbatur, ut patet in Numeris.

Quadragesima est tempus .40. dierum, ut dicit Io., in qua incipit apud ecclesiam quadragesimalis et septem diebus ad Pascha, in qua Christus celi sacrificium [illegible] pane angelico nos reficiet. In quo nobis significatur quod post totum vel penitentis vite spatium peregit dies, contemplationis societate finaliter perfruetur. Est autem .40. tempus militie et pugne, in quo acrius contra vitia dimicamus. Hunc enim dierum numerum assumimus militiam non solum per exemplum Moysi et Helye, sed et per imitationem Domini Ihesu qui tot diebus legitur ieiunasse. Unde autem sub hoc numero ieiunamus, nam pro eo quod constat ex denario quater in se resoluto, decalogus sub denario et evangelium sub quaternario representatur. Quibus armis spiritualibus nostri adversarii expugnantur, et eterna vincentium vite hereditas possidetur. Sicut etiam promissionis futura .xl. annorum pugna in deserto filiis Israel concedebatur. Fructus autem vere militie ostenditur sub hoc numero. Nam quadragenarius collectis partibus suis dividentibus perducit numerum quinquagenarium, qui numerus remissionis debitorum et hereditatis

rio

amisse significat restitutionem. Ex quo ostenditur quod dimicando contra vitia remissionem consequimur peccatorum et hereditatem celestem eternorum bonorum. Sunt et in hoc numero vite nostre decimas et primitias domino offerimus. Nam per decimam .ccc.lx. dierum ieiunamus .36. dies, per decimam .6. dierum et horarum que residuum sunt de anno integro, iiii dies, et sic nimio solvimus domino per vitam annum .36. ipsum per primitias offerimus. Hoc autem faciamus ut offerentes domino primitias nostri temporis in hac [illegible] et decimas implentes decalogi per fidem quatuor [illegible] dignitate et eterne felicitatis denarium assequimur. Et quia .xl. est tempus militie, secundum quod [illegible] quatuor [illegible] militia [illegible]. Prima est levis et occulta, scilicet [illegible] nocturnus. Secunda est levis et manifesta: sagitta in die volans. Tertia est gravis et manifesta, scilicet incursus demonii meridiani. Quarta est gravis et occulta, et hec est negotium in tenebris ambulans. Contra istis itaque multiplicet ipsi munimine spirituali armaturam, ad quam ostendit apostolus in epistola que dicitur hac die: Exhibeamus nosmetipsos sicut dei ministros per arma iustitie in virtute dei etc. Inter autem omnia anni tempora, vel est magis nobile et insigne. Est enim tempus purificationis, quia etiam que in hyeme morticinabant quasi mortua, tempore quadragesime revivescunt. Item tempus renovationis, nam etiam herbis et floribus et arbores frondibus exornantur et renovantur. Tempus impregnationis et fecunditatis, quia tunc vis generativa in animalibus et plantis maxime viget. Unde et pullulant et germinant et renascentia universa. Tempus nidificationis et pullificationis. Unde turtures et hyrundines et alie volucres que tota hyeme fuerunt otiose, tempore vernali advenientes et se ad nidificandum sollicitant. Tempus medicine, quia tunc maxime moventur humores in corpore ad exteriora; tunc est congruum tempus medicine. Tempus lucri et negotiationis: tunc enim aer [illegible] est et mare navigabile. Et ideo solent homines vernali tempore ob spem lucri ad diversa negotia se movere. Tempus relevationis superfluorum et amputationis. Et ideo in quadragesima amputantur vites et alie arbores que a superfluis exonerantur. Tempus laborationis vinearum [illegible] et germinationis. Nam quod ante [illegible] in radice evaporat, et dilatando se evacuat [illegible] tunc vis germinativa [illegible] et per diversas partes impregnatas se extendit. Tempus seminationis et plantationis, quia etiam tunc semina terre committuntur et surculi inseruntur. Tempus roris et pluvialis irrigationis. Tunc enim oriuntur Hyades et alie stelle ymbrifere.

que habet cum rotis et plumis. et dicitur ad iacturam scilicet
nummi vendendi iungitur et nutrimentum. albus. et cetera. Tempus
deambulationis et peregrinationis. quia tunc aura et sidera
lumina magis serenantur.

Pascha grece. passio dicitur latine. aphase vero
grecum. hebraice vero transitus est quia transitus. eo quod in
pascha hebreorum agnus immolabatur assus comedebatur.
et nichil ex eo usque mane relinquebatur. Ossa eius
comedi non poterant. igni cremabantur. Cum festinatione et
lactucis agrestibus et panibus azimis comedebatur. Ab
renibus accincti et calciamentis comedi prohibebantur. In manu
manducantes agnum baculos tenebant. Sanguine agni
liniebantur domorum postes. ut exterminator angelus
cohiberetur. Quia non huius postibus nocendi non do-
morum potestatem habens sed superliminaribus et inde luna
ta. Per comestionem agni immolati transeunte domino per
egyptum. egyptiorum primogeniti interficiebantur. populus vero hebre-
orum ab egyptiorum domino liberatur. Unde ex eo quod paganum
in egyptiorum infinitatem hebreorum primogenita
sanctificabantur. post comestionem vero agni per precedente
columpna ignis et nubis. illesus per mare ru-
brum de egypto educebatur. pharaone autem ipsos persequente
cum toto suo exercitu principe in medium fluctibus
mergebatur. Tandem in fine cum hymnis et canticis pro
sua liberatione et hostium submersione et gratiarum acti-
ones domino solvebantur. Hec omnia in exo. per
ordinem continentur. c. 12. 13. 14. Et in memoriam
interfectionis egyptiorum. et liberationis hebreorum in
oleum consuetudo. ut sibi de duobus dampnandis
ad mortem. unum in pascha iudeorum interficerent. alterum
liberum dimitterent. ut patet. math. 24. Istud autem pascha
iudeorum ymago fuit et figura pasche christiano-
rum. in quo mediante sanguine agni immaculati qui
abstulit peccata mundi. omnes electi a servitute de-
monum sunt recepti. per quam verum transitus factum
est de carne ad spiritum. de vetustate ad novum.
de mundo ad celum. de umbra ad lucem. de falso ad
veritatem. de servitute ad gloriam filiorum dei libertatem.
Et ideo dies paschalis est tempus letitie. et exultationis.
tempus novitatis et renovationis. tempus puritatis.
et laudis refectionis. Quia illa epulatio non est in fer-
mento veteris malignitatis. sed potius in azimis sinceri-
tatis et veritatis. Sed nunc pascha semper in dominico die
celebramus. verno tempore. Luna adhuc plena.
Iudei autem celebrant per revolutionem verni tem-
poris. Illo autem celebrant in xv. luna cum videtur.

ne videamur iudaizare. Unum utique pascha le-
ge sublatum ad nullam se extendit. Et post ad
diem dominicam palmarum. quia pro vulgo pascha flo-
ridum dicitur. eo quod in illa die flores arborum videntur et
ramos in manibus gerimus. Quia illo die dominus processit
processionaliter cum ramis arborum est receptus.
Hec dies quasi est privilegiata in hoc quod filii israel illo
die sub iosue transito iordane sicco vestigio in-
traverunt terminos terre promissionis. et comederunt
de frugibus et fructibus terre chanaan et statim desi-
it manna. quo alii fuerunt in deserto. 40. annis.
ut patet iosue. 5. Item eodem die sicut ante quam dies pal-
marum. eiecit dominus de templo ementes et vendentes post-
quam a turbis cum ramis olivarum et palmarum honorifice fuit re-
ceptus. Ad pascha pertinet dies cene. que 10. die
id est. iiii. est privilegiata. In penitentiam ad ecclesiam redeun-
tium reconciliationem. quod est in die cinerum. ab ecclesia per unum
excluduntur. In die cene per manum in sinum ecclesie recipi-
untur. Et hoc in 6. sunt facti dominus ex aquis piscem quem voluerit
prius eum revomuit gurgitum. prius levavit in aerem. quia
dominus malos in carnalibus delectatione sepe ab omnibus in
celestibus glorificatus. Secundum privilegium consistit
in veteris sacrificii terminatione et inventione sacramenti
altaris institutione. quod carnale est in celeste quod spiritu-
ale est mutatur. Tertium privilegium consistit in
sacre unctionis et crismatis confectione. Tunc enim ab
episcopis olim cathecuminorum et infirmorum et parvuli olei
baptizandi unguntur in oraculis suis sive morte iam
appropinquante consecrantur. Eodem quoque die consecratur crisma et
eodem quoque balsamo quo parvuli crismantur animo
sacerdote in unctione ancilla domini. quia ab episcopo ipsum te un-
dique in confirmatione. Quartum privilegium. in man-
data domini representatur. Et hoc fit in pedum ablutione.
In pauperum refectione. In altarium dividatione. Et
eorum expiatione. Ille ergo dies cene. dies reconcilia-
tionis. Translationis. Consecrationis sive unctionis.
dies refectionis. Ablutionis. Ad pascha etiam per-
tinent dies parasceve. Et dicitur bona septima feria.
quia in ea dominus est passus. Ad omnia pasce et bona omnibus
vi. feria. unde se ipsum venerantia et honore. Celebratur
autem dies parasceve cum fletu et merore. quamvis aliorum
sanctorum passiones cum gaudio celebrentur. quia sancti post
mortem evolant ad celum. Christus vero descendit ad infernum.
quia fregit tartara. et solis eclipsis. et tota die respex-
erunt se omnes. id magis tunc gaudium ut dicitur. io.
Hec. Hoc vero dici privilegia. Quintum privilegium. Prima immolatio.

¶ Iesu expoliatio. ¶ Corporis sepultura. ¶ Et domi
nici quod mortis habuit imperium humiliatio. ¶ Quarti
si apertio. ¶ Hominis receptio. ¶ Septima resurrectio.
siue manifestatio. ¶ Omnium signorum consumatio. Et
ideo in octaua die consummatum est. Ad pascha quoque pertinet illa
uigilia que anthonomastice sabbatum sanctum appellatur. quia in illo sab
bato Christus quiescens corpore sepultus tota die in sepulcro requieuit.
In hac die ignis nouus acquiritur. unde dicitur et accenditur
et paschale cereum extinguitur. Quum cereus paschalis
exstinguitur et a diacono benedicitur. accenditur. cui thus
in forma crucis imprimitur. Deinde lectionibus lectis. ad
consecrationem fontis accedit processionaliter. Completo uero
baptismo. ad celebrationem misse reuertitur et tacite
est. Totum autem diei officium sub breuissimarum uesperarum com
pendio terminatur. Neophyti ad diuinum officium in
consueto tedio afficiantur. In tota septimana pa
schali. celebris et solempnis est. cuius finis in sabbato
in albis terminatur. quando alleluia duplicatur. Significat enim
futuram sanctorum gloriam. Item in quadruplica stola que
locum retribuunt. de quibus dicitur in apocalypsi. ¶ Am
bulabunt in albis quoniam digni sunt.

Pentecostes fuit festum solempne apud hebreos. nec
est modernum tempore quo ad nos. Et est dies .l.
quo ad pascha. Dicitur enim quia instituitur .l.o die quo cele
brauerunt in Aegypto ueneruntque ad montem syna
i. et legem susceperunt ut patet exodi .l.li. c. 19. Ita
quinquagesimo die apostolis, . . . tunc est spiritus sanctus a
postolis in linguis igneis ut fierent cerne tor
gue sermonis. et feruidi in amore caritatis. Dicitur autem
pentecostes a penta quod est .v. et costes quod est .x. quia
quinque decades dierum a pascha usque ad pentecosten con
currunt. et distinguitur per .vii. septimanas propter septifor
mem gratiam que in aduentu spiritus sancti credentibus est collata.
Tempus autem circa pentecosten est tempus milicie et strenuitatis.
Tunc enim noui tyrones milicie cingulo seu gladio
accinguntur. Et est tempus nuditatis et sterilitatis. Sole
enim consistente in signo cancri tunc tempus forte calefaciente
humorum super siccitatem et laboratum. et sic in duos
nuditatem per superinductionem sterilitatem. ¶ Tempus letitie
et iocunditatis. quia tunc aues et alia in mariis amore
uiuunt. ¶ Tempus uiroris et amenitatis. Tunc enim per
campos herbe uirent. Arbores et silue tunc frondent.
¶ Tempus odoris et suauitatis. ista florent ortorum.
nemorum et pratorum. Suam redolentiam undique fun
dunt. ¶ Tempus dulcoris et saporositatis. ista ca
lor celestis tunc temporis humiditatem in floribus digerit

et in dulcedinem alterat et conuertit. Et ideo tempus est melli
ficationis congruum. propter quod apes semper tunc frequentant
arbores et herbas. ut dicit Augustinus. Quia sage puri et dul
cis est mel estiuo tempore quam autumnali. quod quia acquiritur tempore au
tumnali. ¶ Tempus maturitatis. In calidis enim regi
onibus circa tempus pentecostes illud tempus messionis. Et ideo uocatur
est in li. numerorum. tempus nouarum frugum. Quia in pen
tecosten panes ex nouis frugibus offerri precipi
ebantur. ¶ Tempus est magis pascue et satietatis. nam
tunc graminibus et herbis humidatis loca omnia pascuo
sa. Et ideo tunc equi quam alio tempore propter nouarum herba
rum humiditatem impinguantur. ¶ Tempus est audacie et
animositatis. propter calorem solarem. calida enim tunc tem
pore. cuius attenuatione circa cor tunc et audacia in ali
bus generatur. Unde et tunc regibus est magis consuetum. ut
tunc iubeant mouere prelia contra hostes.

Scenophegia festiuitas fuit hebreorum.
que tabernaculorum festo dicitur. que celebratur
in memoriam expeditionis. quando recedentes de Aegyp
to in tabernaculis morabantur. ut dicitur exodi. Unde sceno
phegia dicitur a sceno. grece. quod latine dicitur tabernacu
lum. Hec solempnitas septimo mense in septembri celebratur.
quando collatis frugibus de omnibus decimas deo obtulerunt.
et letitie ac gaudio tunc specialiter uacauerunt. frondi
bus et ramis domos suas ornauerunt. Fructus arborum
pulcherrime. i. poma cedri in manibus portauerunt.
In decimo autem die eiusdem mensis expleto festiuo eodem die
celebrabant. s. Expiationis. ista eodem die summus
pontifex intrauit cum sanguine uituli rufe et
expiauit sancta sanctorum. Et ideo dies expiationis. eodem
die ieiunauit populus propter peccatum uituli in deserto. Et
ideo uocatur dies propitiationis. quia tali auditu
uel diuinum esse placatum fuisse. et propitiatum se tali
gressione uituli in deserto.

Encenia est noui templi dedicatio. Cenon
enim grece nouum dicitur latine. Hec solempnita
tes inter diuersis temporibus celebrabatur. Quia quotiens diuersis
temporibus uel nouum templum uel edificatum de no
uo reparabatur. sicut machabei legitur templum dedicasse
et renouasse. i. mach. 4. Dedicationis et fe
stum tercium est. Cum enim ecclesia episcopus consecrat. aqua
benedicta ecclesiam aspergit. Alfabetum dicitur uniuersale
per pauimentum scribit. parietes signat cruce et illuminat.
et linit. chrismate et thymiamate per .v. partes altaris
consecrat. Reliquias recondit. altaria consecrat et uestit.
Et immunitates et priuilegia impendere consueuit.

Completo Explic. lib. 9. Incip
tractatu de proprietatibus temporis et decimus.
quenter autem agendum est de materia et forma et de ele-
mentis. de elementis. 8. et corporibus quae ex elementis mixtis componuntur.
Sunt autem materia et forma omnium rerum corporalium principia. ut dicitur in libro de
unitate. materia quidem et forma principiorum. Nam a deo est quaecumque res de
secundo. et est materia causa unitatis et eius diversitatis. ut dicitur ibidem.
Materia autem quanto est magis subtilior et sublimior tanto est
ad susceptionem eius habilior. Quanto vero est grossior tanto
ad susceptionem impressionum formalium est debilior. ut
dicitur in libro de v. substantiis. Et hoc habet proprium materia. sicut idem
dicit. quod suscipit formam. et non suscipit. retinet principium
autem distinctionis. divisionis. et alterationis in rebus
generalibus et seminalibus est materia ut dicitur. 7. methaphisice.
quia generans non differt a generato. nisi per materiam. Et ideo non est genera-
tio rerum sine materia. quae est substantia generans et generatum ipsa et non.
ut in divinis et materia est causa individuationis rerum. dicit
enim Aristoteles. 3. metaphisice quod quia species et individua est
per materiam et non per formam. Item materia quae est appetit sibi formam
quo ... ut dicitur. x. metaphisice. Unde per esse sub una forma
est una materia. et sub pluribus plures. Item materia phisicorum
tamen quantitas continue in infinitum est materia. Subiectum enim con-
tinuitatis et quantitatis divisive est materia propter actionem non
potest dividi nisi per dictionem et quantitates subiecti. Item materia infinita
dicitur. Vel quia divisibilis est in infinitum. Vel quia habet ap-
petitum ad infinitas formas. Et ideo propter indeterminationem suorum
appetituum et inclinationum ad formas infinitas
dicitur infinita. et non quia eius natura sit infinita non limitata. sed
nec certata. sicut ut est dictum. Et ideo dicitur plo que materia est eius
infinitum. non forma finitatem eius. Et ideo corpora quae multum
habent de materia et parum de forma. crescit multum. ut patet in
arboribus. Et ideo parum habent sensibilitatis. quia multum
habent materiae et terrestreitatis. ut dicit Avicenna. Latet autem in materia
potentia quaedam activa. quae est forma incompleta. Et haec potentia est
omnibus duobus generantis. Unde quia ista potentia ducitur ad
actum unius formae. appetit statim esse sub forma completa.
ut ista potentia quae quiete se habet ad calidum et frigidum quando ac-
tualis est sub frigido. statim appetit esse sub calido.
Unde nulla forma corruptibilium et generabilium potest
sufficienter complere potentias activas in materia. quin semper appetat
impleri per aliam formam. Ista autem forma cum sit ibi
incompleta non potest induci nisi per corruptionem formae
praecedentis. Sicut enim ergo quod dicunt agentis in ista cor-
ruptione praecedentis. sic excitant formas activas.
ad formam complendam. et trahit eam paulatim completam esse.
donec fiat sub esse completissimo illius formae. Unde

et multas alias proprietates habet materia. quas scitu esset satis te-
diosum. Quaere tamen supra. li. 8. de bonitate mundi.
Ex iam recitatis proprietatibus materiae.
Elucent proprietates ipsius formae quas dat Ar. in libro de v. sub-
stantiis est quae lumen unicuique pulchritudinem omnem et sig-
nificationem tribuens. Forma autem lumen materiae infusum. deserente eo fit
debile et obscurum propter materiae corporeitatem. Est autem forma
dicta quae differt ad aliquid ut dicit idem. Forma autem alia est
essentialis. alia accidentalis. Essentialis forma est quae adve-
niens materiae perficit eam. et secum ei convenit ad rei aliquae
perfectionem. Unde in phisicis dicitur. Forma enim materiae est causa omnium
accidentium. Forma autem accidentalis non perficit rem. sed facit eam
sicut dicitur. 8. methaphisice. Et quibus forma accidentalis in-
diget forma substantiali quae est causa formae accidentalis. Forma
vero omnis simplicior et actualior ac nobilior
materia. Ideo dicit Aristoteles in libro de aliquibus. forma se habet per modum lucis.
quia potest informare multas materias. sicut lux potest face-
re multas species. Unde per exigentiam formae quae est in pri-
ma materia minus disposita et parata. Quae si de materia
terrae dicitur igitur. minus ut terra subtilius et depurius.
et simplicior fiat. Si vero econverso est econverso. Forma est materia
manifestior. sicut enim potest sensu videri materia in substantiali
vel accidentali forma. non per viam privationis. sicut in de
tenebra videndo non. et sicut in silentium non audi-
endo sonum. ut dicit Galaadus. pla. et com. Et primo
in methaphisice dicitur. materia est causa quae manifestat.
Unde non est conversio. et etiam non agnoscitur quid sit materia. quia numquam sine
forma. sed etiam potest videri forma non cum materia actu sit coniunc-
ta. Vel vero plus est de forma. vel minus est de materia. sicut dicitur 7.
methaphisice et econverso. nisi plus est de materia minus est in de forma.
et est res magis grossa et impura. magis ignobilis et
obscura. Quanto a nobilitate formae amplius
est remota. Forma autem alia spiritualis. alia corporalis. Cor-
poralis vero. alia caelestis. alia elementaris. Forma
autem caelestis est tota activa. quae complet totum appetitum
materiae suae. Ideo propter plenitudinem suae formae complentis to-
taliter et perficientis caelestem materiam. substantia caeli non
potest destrui vel corrumpi. sed habet potentiam per formam suam
quae in suo actu perfectissima est in esse perpetuo conservari.
Forma autem elementaris non potest complere totam materiam propter impotentiam
suae materiae. nec eius perficere appetitum. Et ideo relinquitur
illius potentiae materialis ad incompletum. propter quod semper appe-
tit novam formam. Et ideo talia corpora sunt semper corrup-
tibilia. quo ad potentiam et semper quo ad actum. Quan-
to enim forma est nobilior et a grossioribus materiae separata
magis et abstracta. tanto est actualior et virtuo-

forme. ut patet in intelligentiis. quare situm non dependet a materia. sicut dicit in iii. de anima. In hominibus materia non est intellectus. Verumptamen angelos non habere istiusmodi formam materiam non affirmo. sed siue angelorum essentia sit ex spirituali materia et forma composita. siue non. hoc perito relinquo qui eorum substantiam [illegible] spiritualissima est. et actualissima. Sic forma spiritualis actualior est quam corporalis. Ideo minus nobilis est forma animalium mixtorum. Nobilior uero forma elementorum. Nobilissima autem forma corporis quinti scilicet celi. Sed omnes istas formas corporales incomparabiliter in nobilitate et actualitate spiritualis forma siue sit in angelo siue in anima precellit. Et hec de proprietatibus forme et materie pro ut ad hoc opusculum pertinent ad presens sufficiant. Amen.

Elementum secundum Constantinum est simpla et minima corporis particula. Minima autem dicitur quo ad nos. quia sensu non percipitur. Est enim minima et ultima in corporis resolutione. sicut est prima in compositione. Dicitur autem simpla non quia simpliciter sit elementum id est sine compositione aliqua. sed quia non habet aliquas partes contrarias specie et numero differentes. sicut aliqua corpora mixta et metallica. quorum partes differunt. Pars enim quedam est aer. quedam terra. et sic de aliis. Sed quelibet pars ignis est ignis. et sic de ceteris. Dicitur autem elementum secundum Ysidorum quasi ylementum ab ylen. eo quod omnium corporum sit materia. et quasi primitiuum fundamentum. Et secundum alios dicitur quasi eleuamentum eo quod omnia corpora aliud elementaribus qualitatibus et augmentantur. Sunt autem quatuor elementares qualitates. quarum due sunt actiue scilicet caliditas et frigiditas. et due passiue scilicet siccitas et humiditas. Quarum generatio et diuersitas supra in iiii. libro plenius describuntur. Quatuor in istis qualitatibus elementa. Contrarietas et repugnantia est inter que ad inuicem agunt et patiuntur. generantur et corrumpuntur. Quadam tamen est ad inuicem conuenientia per influentiam uirtutis celi et planetarum uirtute colligantur in unius federibus. et ad concordiam reducuntur. Et ideo quodam miraculo nature nexu coniunguntur. Et ideo ignis et aer conueniunt in caliditate. quamuis discrepent in siccitate et humiditate. Aer uero et aqua conueniunt in humiditate. sed discordant in [illegible]. Sed aqua et terra conueniunt in frigiditate. sed discordant in humido et sicco. Ignis autem et terra que sunt elementa summe distantia per situm. conueniunt tamen in siccitate. quia terra frigida est et sicca. et ignis calidus et siccus. Ignis uero [illegible] aliud calidum est et [illegible]. Ex istis quatuor elementis duo sunt nobiliora et puriora subtiliora et leuiora. scilicet aer et ignis. Et ideo ascendendo ad circumferentiam habent motum. et naturaliter mouentur sursum. Et ista duo consimilem habent nobilitatem suam quo ad uirtutem operationis et sublimitatis ex uicinitate orbis siue celestis corporis a quo recipiunt influentiam nobilitatis et uirtutis. Ista uero celestis potius influit sicut patet in igne. et per ignem sicut patet in aere. Et ideo hec duo elementa sunt ceteris sublimiora quo ad situm. Nobiliora quo ad motum. Puriora et subtiliora quo ad substantiam. Clariora et magis perspicua quo ad formam. Virtuosiora quo ad actum. Duo uero elementa sunt inferiora. scilicet aqua et terra. Ceteris duobus naturaliter grauiora. motum descendentia ad centrum deorsum habentia per aggregationem partium et compactionem spissa et obtusa. Et ideo propter ceteris duobus sunt grossiora et [illegible] plus habentia de materia quam de forma. Unde propter summam elongationem a supremi orbis uirtute motiue celi non sunt ita obedientia sicut duo primi. Nunquam tamen sunt elementa otiosa. Immo in agendo et patiendo sunt continua. Unde nunquam quiescunt a generatione et a motu. [illegible] quia tamen quiete aut cessatione recipiunt ab effectu. Et sicut non sunt otiosa actu. sic non sunt uacua ab ornatu. Nam quodlibet elementum habet ornatum suum. Ignis. sydera. Aer uolatilia. Aqua natatilia. Terra gressibilia. ut dicit Beda. De quibus aliqua auxiliante deo sunt dicenda.

Ignis est corpus simplum in ultimo calidum et siccum. ut dicit Constantinus. Naturaliter enim super aerem quiescit [illegible] per uiolentiam est in aere uel infra de centro [illegible] latum in molle aerem euanescat. ut dicit Dyonisius in ierarchia angelica c. 12. Ignis igitur est corpus sensibile longe excellentius et subtilius omnibus aliis rebus corporalibus et magis spirituali proximum. ac per hoc essentiam suam diffusius cunctis aliis communicat. Ignis est in omnibus et est [illegible] per omnia [illegible] uenit. et ab omnibus non remouetur. Est et occultus in [illegible] immensurabilis. inuisibilis. quantum in se incorporeus. potest ad actionem propriam. mobilis est tradens se omnibus quoquo modo appropinquantibus. mouet innouatiua se [illegible] participantia se ab omnibus renouatis omnium. [illegible] illuminatis. circumuelatis splendoribus clarus. distinctus. distinguens et resiliens. et sursum mouetur. acute meatus excelsus. non recipiens ignorantiam minorationis. semper motiuus. comprehensiuus. et mutatiuus. [illegible] potenter actus. etc. Hec Dyonisius. Profundissima sunt. Describitur enim ignis quo ad eius substantiam et uirtutem et operationem. Unde ad declarationem predictorum uerborum [illegible] predictis locis breuiter exponenda. Ignis enim inter omnia elementa situm habet sublimiorem. Et hoc quia naturam habet leuiorem. Et ideo dicitur excelsus. quia pondere caret. sublime querit. ut patet. Supereminet uniuersis. Et quicquid corporeum est preter ipsum infra se continet. Inter omnia

elementum habet puritatem et subtilitatem.
Et ideo dicitur quodammodo incorporeum. quia propter subtilitatem sue
partis subtilis materiam sensus non videt. propter hoc et dicitur quod ignis con
tinue videtur nec spiritualis proximus. quia quodammodo videtur
ignis esse medium inter visibilia et invisibilia. igitur
qui vult appropinquare et incorporeum. ad quod tamen approxi
quat inferioribus corporeum est. ¶ Ignis enim habet ceteris
elementis activitatem et in agendo fortitudinem. Et ideo
dicitur insaciabilis. quia eius virtus et operatio extenditur in infi
nitum si materia sibi subministretur. Quamdiu enim materia sibi sub
fuerit. ignis non deficiet. sed postquam illa cessat. ¶ Ignis enim
habet occultacionem. et ideo dicitur occultus. quia in sua essentia
non videtur in nubibus et tegitur dicitur. quia sua substantia nisi materia
non sentitur proprie. Quando et in sua essentia seu subtili
tate cognoscitur melius. ¶ Ignis virtute habet et naturali
alius mobilitatem. Et ideo dicitur mobilis et potens. quia in i
gne est principium motuum. et movet se ad alia.
et a nullo in se movetur. ¶ Ignis enim habet ceteris in
ferioribus claritatem. Unde dicitur quod est luminosus quia cla
ritate sua omnia illustrat. quia candelarum sple
ndoribus. Sed splendidi ignis radius fortis emicat.
sed candela quia sursum ad centrum sue sphere si
ne reducta aeris sensibus occultatur. ¶ Ignis ex
subtilitate sue substantie virtute habet omnibus a
lius acutiorem et penetrabiliorem. propter quod dicitur acu
te means. quia propter suum motum subintrat
sine resistentia et penetrat universa. Ideo ignis
habet virtutem et aliorum manifestativam. Sed se ma
nifestando alia sibi obiecta manifestat. et eo
rum colores et figuras oculis representat. Et ideo
dicitur clarus manifestis discretis distinguit. ¶ Ignis enim
habet inferiora ad superiora attractivam. nam materiam
in quam agit. rarefaciendo dissolvit. et calo
ris sui violentia sursum trahit. propter quod dicitur ac
cidentia purificat et sursum trahens. ¶ Ignis virtute habet
renovativam. Omnia enim veterascunt. antiquantur
et deficiunt. que virtute ignea non fruuntur. ut patet in
senibus. in quibus deficit calor naturalis. Et ideo renova
tivus omnium dicitur. et nec cinis. Sine enim virtute
ignis. non potest subsistere vita alicuius corporis naturalis.
¶ Ignis virtute habet immutativam. quia omnem materiam
in quam agendo suscipit. convertit in suam speciem et transf
mutat. Et propter hoc dicitur apprehensivus et immutativus.
nam materiam in qua agit apprehendit. illam non deserit.
sed consumendo in suam similitudinem vertit. Apprehendit
et non apprehenditur. quia consumpto eo in quod agit. in se

ipsum redit. Et ideo dicitur resilit etc. ¶ Ignis vi
rtute habet et naturam suam igitur coniunctivam. et sine diminu
tione diffusivam. Et ideo dicitur non recipere ignominiam
minorationis. quia sicut cum effundit non augetur.
sic cum recipit non minoratur. nec in eo quod videtur
augeri recipere et accipere gloriam. nec in eo quod putatur
minorem sustinet contumeliam. ¶ Ignis enim habet
purgativam. metalla enim que non potest consumere. a scoria
et rubigine mundificat et expurgat et emendat.
¶ Ignis virtute habet vaporum et humorum alterativam. nam
et humores in corpore evacuat. et digerit aliud crudum.
eius consumendo in eis superflua. vapores et sanos
reddit convenienter. ¶ Ignis virtute vero sue substantie per
rerum omnium commixtarum corporum essentiam diffusivam.
quia in rebus omnibus invenitur et inclusus. quamquam in aliu
di non videtur. quod est manifestum. quia ex fortiori cor
porum solidorum collisione ignis evacuatur. in quibus esse
nullatenus putatur. ¶ Ignis subtilitate sua
summa habet virtutem sui cum alio corpore immediatissime
unitivam. ut patet in ferro et carbone inflammato. et
huiusmodi. in quibus ignis ita sibi unitur ferrum quod carbonis
participans coniungit. quod inter unum et alterum se
habet distantia penitus non sentitur. Unde et explet ignis
spheram aptis distinctis. ¶ Est autem ignis lux. ¶ Ignis
flamma. ¶ Ignis carbo. ¶ Ignis autem lux in sua spe-
¶ Flamma vero in materia densa. ¶ Carbo autem in sua se
cundum suam inferiorem materie grossioris. Has et mul
tas alias habet ignis proprietates. de quibus supra libro ii. in trac
tatu de ordine seraphyn. et libro iii. c. de calore. que
vel licet ad eas que ibi dicta sunt hucusque sufficiant.

Flamma est materia ignea in sub
stantia aerea. Sed aer propter subtilitatem sue subti
litatis et immediatam quam habet cum sphera ignis vicinita
tem de facili ignitur et in materiam igneam commu
tatur. Et quanto substantia aerea est purior. tanto flam
ma erit lucidior. et magis lucens subtilior videbitur.
Convertitur autem flamma naturaliter et ab omni parte vel
ascendere laterali in acutum tendit et in conum. Unde
in sua extremitate habet formam pineam et acutam. Unde
in illo acumine concentrum radiorum in angulo acuto for
tius caloris sui imprimit actionem. Et ideo quia in summo
piramidali angulo calidior existit. materiam
sibi appositam inflammat facilius et accendit. secundum modum
in quam agit recipit. Unde si materia est turbida et fumosa. tur
bidam et obscuram reddit lucem etc. Si materia fuerit
est transparens et pura. lucet. micat. et radi

¶ Alia capitula ignis sunt caloris que omisse fuerunt
in principio quarti libri. Require infra in fine
libri. Quo sic incipit. Quattuor itaque sunt
elementa. et elementares qualitates etc.

et luminosus undique circumfunditur. Tenebrosa illuminat et
abscondita prodit. Viam et vie offendicula ambulantibus
ostendit. Propter suam levitatem et maxime aeree mobi
litatem in quantum agitur in motu continuo est et numquam pe
nitus requiescit. Venti mediocri impulsu flamma ex
citatur et accenditur. Si fuerit nimis vehemens flam
ma dissipatur et extinguitur. Tortuositate et astrictione
sui aerem repellit continentem et ideo in circu
lari et tenditur ut dicit marcus. Unde ultimum quod novit
in terra proicit per figuram pyramidalem clausus fuerit. Ex vi
olentia sui motus partes materie in quantum agitur invicem alli
dendo conterit. et ex partium collisione mutua soni
tum. Locum superiorem querere satagit et nisi est per in
corporationem adhereat ab altissimis ad superiora attra
here non desistit.

Fumus est vapor exspirans maxime a siccioribus et humidi
oribus in caloris resolutus. Hic autem generat partes
mixtas cum levibus ex quibus obscuritatem contrahit.
Unde et aerem denigrat et in naturam fumigabundam con
vertit. Amaritudinem eius et maxime sue grossitie con
trahit. ex cuius acumine oculos amaricat ac lacri
mas provocat et sensibilis visum ledit. Suo acu
mine ad cerebrum penetrat. Spiritum animalem gra
vat. et per consequens nocet. Unde dicit Isidorus. alium quod fumum
candele extincte ledit progenitur in terra. quod si neque pru
riens talem fumum senserit. fiet abortivum. Fumus
quoque apibus est inimicus. Et ledit accipitres et alias p
redas aves. ut dicit idem. Fumus misericordia cito moritur postquam
oritur. ut dicit glossa. i. Super vigilia fumi. Cito enim in al
tum ascendit. Ex igne oritur. et numquam igitur apparet nisi
quieto modo et dissipatur et nihil remanet. Fumus quoque
oculi venti aquam prevenit. Quia ille fumum excitat.
quo ventus ipse agitatur et impellitur ut dicit glossa. Domos
denigrat et inficit. et in parietibus generat fuliginem.
ac nitorem. Loca angulosa petit. et in eis infectio
nis vestigia imprimit et derelinquit. Fumus quoque aro
maticus resolutus est sensu olfactus delectabilis et a
micus. Cerebrum namque confortat et spiritum cordis
et capitis reparat. Reumaticos et ventos fluxus
restringit. et dilatat. Conservat et poros corporis obstru
ctos et aperiunt. et ad concavitatem interiorum ad in
teriora penetratiue. Serpentum et venenorum ali
orum et reptilium fugat omnium est fumus et ma
xime odoriferus odium est eis columba quod serpentes. ut dicit
glossa. Fumus misticus acetoso et aperta resolutus in ca
lorem ascendens ad cerebrum vires sensibiles opilat.

et sopnum generat. et sensus extinctos ligat. et per consequens
calorem ad interiora revocat. et virtutem in membris ad
iuvat. et confortat. Si vero fuerit fumus melancoli
cus vel nimis acutus. aut venenosus. ex alio vel
potu vel medicina nociva resolutus ad cerebrum
conveniat. virtutem animalem aggravat. Tumores
generat. in melancolicis frenesim et furorem excitat.
ut in freneticis et ebriis oblivionem et insipien
tiam generat. ut in letargicis. Debilitat et visionem u
sum privat et replentiam et caduciam. Has et mul
tas alias miserias corporis perstringunt fumositates pessime
et nocive. Fumus quoque amari et calidi virtute ca
loris ad superiora attracti. aerem inficiunt et con
densare. pluvias et nebulas generant. Ventos et
tempestatibus et aliis aeris passionibus fomentum et
materiam administrant. Radios solares in aere in
terrupit et obumbrant. Et hec de fumo non suf

Carbo est igitur actua[lis] | ficiat.
liter incorporatus terrestris materie et unitus. ut dicit lex.
Unde igitur per suam incorporationem partibus grossioribus
terrestris materie admixtus per quantam violentiam na
ture intus retinetur. Unde sicut igitur in flamma mo
tus sive sic in carbone expirando et scintillando sursum
maxime dorsum inclinat. Carbo itaque quando ignitur
lucem turbulentam. sed quando extinguitur nigredinem.
Et ideo perdit pristinam ignis speciem et decorem. Unde quanto
fuit pulcrior ex sua ad ignem prima unione tanto
apparet deformior et vilior in ipsa igitur extinctione
in carbone autem similis humiditas totalis consumitur.
et ideo de facili rumpitur et frangitur quando humor qui
fuit causa coherentie partium igitur violentia exhau
ritur. Et in carbone extincto patet aperte de facili
rumpitur. quia nichil humiditatis per quam partes coherent
in ipsius substantia remansit. ut dicit glossa. partibus terrestribus
solis remanentibus per quarum siccitatem de facili
igniuntur. Sed postquam accensus fuerit ita facilis vel
facilius extinguitur. ita quod in eo nichil de igne vesti
gio per nigredinem invenitur. In nigredine a sua pol
luit et inficit quicquid tangit. Carbo quoque igitur acutissimum
habet ignem et flamme acutum et penetrativum.
Unde suo acumine ferrum coquit. et partes eius resol
vendo et relaxando remollit. Suo acumine caput
ledit. Sub cinere obvolutus intus ignem retinet
et custodit. Derelictus et frigido aeri expositus in
favillam nullitatem redigitur. et proinde subito e
vanescit. ut dicit glossa. Carbo vero si fuerit ignitus.

plantis ... urit et ledit. Extractus vero ignis
inventus non ledit inflammatur tamen et strepitat.

Scintilla est modica portio ignis ex materia ignea
virtute et operatione caloris dissolutionis resoluta.
Unde motus scintillarum est subitus. Ut cum igne subito
resolvitur et ipsum modicum ex gravitate partis terrestris
ad centrum terre inclinatur. Sed motus eius est sic
declinativus ad modum stelle cadentis. Et per diffu-
sionem sue igneitatis in aere apparet viridis vel ru-
bicundus. Sed e contra motus eius ad modum ignis accensus
et ... Item ex modica scintilla in
stipula recollecta in ignem maximum subito
augmentatur. Aeris immutatione cito evanescit
et extincta nichil nisi favillam post se derelinquit. Ven-
to tempestuoso seu flatu accenditur. Impetuoso autem
extinguitur. Aerem impetuose penetrat et tamen
penetrando ipsum aerem parum alterat vel immutat.
Quanto ignis fortior, tanto scintillarum motus
suus impetus erit maior. Ex motu viridi vel rubicunda
scintille grossiores in suo effectu penetrabiliores
existunt. Verumptamen pauciores.

Favilla a fovendo est dicta. eo quod ignem fove-
at atque tegat. Est igitur medium inter extinctionem
scintillarum et ... cineres. ut dicit Ysidorus. Est autem favilla
tenuis. mollis. subalbida et sicca. levis. in
superficie carbonis igniti adherens. fulgorem eius obte-
git et fervorem eius attenuat et minorat. Ad
modicum flatum vento dispergitur. Dispersa vero vix vel
numquam recolligitur. ut dicit Gregorius. De facili inflammatur.
Sed per defectum nutrimenti subito extinguitur. Favilla
est quasi ignea. venti raptu sursum tendit. Ex
unctione autem ipso post tamen ima petit. ut dicit Gregorius. Un-
de sursum tendit motu proprio. sed ipsum extollitur et ra-
pitur motu alieno.

10 Cinis accidentaliter nascitur de substantia materie terrestris vi
caloris resolute generatur. ut dicit Ysidorus. Est autem cinis
mollis et despecti coloris. Amara et stiptica est sa-
poris. Partes habet tenuissimas et minutissimas.
Levi flatu dispersionis et divisionis receptivas.
Cinis quamvis virtutem colativam sui mundificativam habet. Un-
de valet ad vestium ablutionem. Unde est quasi colatoria
et desiccativa. ut dicit Constantinus. Cinis si super fuerit cali-
dus. ignem ab eo tectum custodit. Si vero fuerit fri-
gidus. destruit et extinguit. Igitur est per multam ignis
conversionem et violentiam suam formam obscuram aliqui-

tatem et mutat in speciem auream atque claram. Sicut ex
mixtura cineris solis fit vitrum. ut dicit Gregorius. Hec autem de his que a
nobis dicta sunt et impressionis quibus ignis multiplex ... aqua vel plu-
vie ... suscipiat. Scientes tamen manifeste. Un-
de fragilitas qua tangimus non sufficimus. sed prout sciunt suscepta
reddendo simile in omnibus meliorem. Incipit liber xi.

Aer est dictus eo quod ferat ignem. et ab aqua feratur.
ut dicit Ysidorus. Aer autem partim purus est ad naturam celestem partim ad na-
turam terrestrem. ut dicit Beda. Sicut pars aeris superior pura et
clara et quieta procellis et ventis non ... attingit
partim ad celestem. Pars vero inferior species terre vicina
turbulenta et grossa et opaca ex humidis et terrestris
vaporibus corpulenta partim ad terrestrem. Est pars ae-
rea diversas exercens operationes. Sicut ut dicit Ysidorus. Aer ve-
hementer ... venti. coruscationes et tonitrua.
Contrahit nubila. Conspissat pluvias. Congelat
nives et grandines. Dilatat serenitatem. ut dicit Ysidorus.
et Beda. Propter autem has varietates et levitates. quod certum est. Dicit
enim aer quod ... substantia spiritualis subtilis humidus. sed ex vi-
cinitate orbis calidus. et ideo quoniam utriusque qualitatis
particeps. Aer est sui natura diffusivus. Aliquis si
aer fit et aqua usque ad spiritum igne undique extensivus.
Et suscipit autem sue subtilitatem et raritatem attingens
et perspicuus. Unde ratione dyafoneitatis sue et trans-
parentie est illuminationis celestis et visionis
solaris luminis receptivus. Vivit animal et respira-
tio est aer omnibus animalibus ministrans. Quoniam enim animantium
est respiraculum. et volatilium celi proprium habitaculum.
Sed tamen aer non per alium animal ...

Aer autem ratione levitatis subtilis est et mobilis vel altera-
bilis ad utrumque in oppositis qualitates. Unde ex vaporibus
terre et maris sepe recipit inmutationem. Sicut si vapor
fuerit fetidus. corruptus ad venenosus. aer corrumpitur
et inficitur. Et talis vapor pestilens animalibus. Si vero
fuerit ex pura et munda. et subtili fuerit resolubilis
et odorifer et nec amicabilis ex conditione sui odo-
rifera recipit qualitatem. Sic aer nos circumdans sive me-
lior est vel. per humiditatis necessitatem et utilis spiri-
tuum nutrimentum. Si autem clarus lucidus et purus
fuerit. humores atque spiritus erunt lucidi et puri. Si vero
turbidus et nebulosus fuerit humores erunt turbidi. spiritus
grossi et infecti. ut dicit Ysidorus. et philosophus. Unde aer est elementum et
corporum et spiritum. Eventatio autem aeris adveniens
spiritibus est causa meliorationis eorum et depurationis et
mitigationis prohibet spiritus et humores ab inflammatione.
Attrahitur autem a pulmone cordi. et partes ... con...

tēpamēti. Vn aer maȝ īmutat cor. q2 īgdit ad ī
tiora spūū. et miscet cū ipōz substa q cor pbent
iuta. Vn si fuit aer pur et modiacris. ī suis
qlitatibȝ tēpat. ad ɔsuatoē uite maȝ pficit.
Si ū fuit corrupt et distēpatꝰ. maȝ ledit et co
rūpit ū dr ꝯ. Quāto a' ē alia remotior et celo
uicinior tāto purior et subtilior ethee putatur. Qto
ū tre uicinior. tāto frigior. grossior et subtilior ē
re qūtā. Vn ex uaporibȝ tre ad maiora aeris
attinētis. uaria et ɔia ī aere gnant. Et qto aer
ē grossior et spissior. tāto sol ī eo fortiꝰ ipmit
calorē ppt radioz solariū repcussionē et acula
tioē et ɔstructionē. Et repcussionē a' solariū radi
oz ī aere hūido et sicco. gnant ī eo uariū colo
res. ut dr ī ii. meth. ut pz ī assiub. et ī yride.
et ī ɔsilibȝ. Fit a' aeris ɔtēplatio eplicatȝ cū. s.
Ex uapore ptēr siccitatē suas et grossa cū acqre
ptustate. ul' ex firite ptēr hūitat aeris cōgo
latur. Vl' ex gnōe nou aeris p se peipiente.
pō ad pm additoē aer īgrossat. ū dr phe. ra
rificat a' et subtiliatur ex cū ɔia. s. ppt uaporis
ascendentis ɔsuptoē. ppt fortiorē calorē ex tenu
ante ul' clarificante. ul' ignearū ptiū ex ptacu
lis aeris gnōē. ppt hūiditatis sue ulaia m
refactoē et calliditatis maiōtioē aer ī uaz igne
am transmutat. ¶ Imutat a' aer p stellaz ul' q
litatē m'. ū dr aut. Quia pxio ex sol' ap
ppinqtoē ul' elōgtoē calefit aer. qn sol ad nrz
hitable appinquat. q tēmos frigefat qn se e
lōgat. ¶ Fit ex ortu et occasus stellaz īmutati
oē. Stelle ē ea certe q fit s aie qr aer
ī suis qualitatibȝ īmutat. Sole naqȝ aliq stella
effert sū sic saturno ī frigido signo gente.
ītendit frig' ī aere. Si uō guenit cū callo
pla ut cū marte ē ea qr ī aere fit excessus
ī calore. et sic d' alus. ē intelli. ¶ Fit īmuta
ē aer ex tre uaria dispōe situ et pone. sla in
pte septentrionali sit sicc' aer et frid'. ī austra
lis. calis et hūid'. Orientalis. ca. et hu. Occide
tal'. ca. et hu. ¶ Fit ex tre eleuatoē ul' dp'
sioē. Quia ī motibȝ ē aer frid'. ī uallibȝ aū
calis. Cui tōz reddit mipi. dicēs. Loncas
īgr ht ab zona ortū. Vn loca emi
nentora libe expetit et mouz et subtiliat aera.
et ita infrigidat. Quia ē subtile dū nō hēt
exalatoē p mot. īfrigidat. Aer a' ī uallibȝ
manet quietꝰ. et ita calid'. Alia cā reddit mac
tōz. Dic ē q h fit ex agḡtoē radioz q mlt
aplicant ī uallibȝ plusquā ī motibȝ. Et iō ni
ues cito liqscūt ī ualle q ī mōte. q2 ī ex radus
maior calor gnāt. Et hoc ɔcordat cū Ar. libro
meth. li. i. c. q. ū dr q mlt'aplicatō radioz
q reduct ad tūtȝ yelut ad centꝰ ē ī ca hi' ca
lefcois. Sit ref'xo radioz ī acutis āgu
loz et mōtū. et c. ¶ Fit īmutat aer ex uicini
maris. q2 tra uicina mari septētrionali. frida et
sicca. ex uapore frido a mari resoluto. ī ea ca
lor debil' ē et paz iūs. et iō mare aqlonare
paz salsedat. Vn ponticū mare ē q dulce.
ī mari australi ē ɔiū ex cā ɔia. ¶ Fit ī mutat
aer a cadaueȝ et paludū ppinqtate. ex quaz
corruptoē ɔhit corruptoē. et aer efficit putr
d' et q pestilentialꝭ. Et accit ista aeris putri
da infectō ī fine estatis. ut sepi et ī autupno.
q2 tūc aer ex sua nā ē subtilior. et iō ɔūtibi
lior. ppt qd accit eis tal' corruptō ex ɔmixtoē
malaz fumositatū q ascēdūt ex putredie
cadauoz. seu alterius rei cuiuslibȝ corruptela.
ut d'. jo. Et h' d' aere qntū sufficiat ī gnali.

Nunc d' ipssioibȝ
q fiunt ī aere ē dd. ¶ Primo
de hiis q fiūt ex uapore callo et sicco sīc
ignis ppcdicul' q qnȝ appet ī aere. et n ē a ū
ipssio gnata ex uapore callo et sic. ī pta aeris p
te eleuato. hūte latitudiē ipsitā. et lōgitudi
nē ī suppmo p figurā flāme pirātui calem.
et motu celi īflāmato. ¶ Scd' ē igit lōgꝰ. q ē
impssio gnata ex uapore callo et sic. ī suppma p
te aeris carēte latitudie manifesta ū sue lō
gitudis īflāmato p ī ... igt. et p mot firma
mēti. Et dr h impssio ... euomēs ignē.
¶ Tcia ipssio uocat ... et gnat ex uapore
callo et sic. ī suppma pte aeris. hūte pua lōgi
tudiē et latitudiē. ... apparet q rotunde
figure īflāmate p calorē igt et mot celi.
¶ Quarta ipssio uocat ... et ē
. s. ascendēs et descendēs. Et gnat h impssio ex
uapore callo et sic. subtili ī suppma pte aeris.
lōgitudiē et latitudiē hūs magnā. ppor tiā
les tū inflāmato uehemēt et calefco p ign
et mot firmamēti pter supiā ppt subtilitate
m et uehementiā īflāmatois. ¶ Alia ē ipssio.

7 dr assub descendens. Gnatr a' ex vapore calido q
sic. grosso. longitudie 7 latitudie equal' ꝯtiue
ipse superiori mediu interstitiu aeris inflamatur
p igne 7 motu firmamenti. Descendit a' inferius pp
frig' 7 pod' m' grossiois. ut dr ar. ꝯ he ipe
stelle q quas vulgꝰ putat esse stellas cadentes
d nocte d celo. vl' ad celu ascendentes. Fiunt alie
impressiones ex vapore sicco. sic ventus. q' p ar. est
motus vaporis sicci elevati. circa terram cu aere
7 i aere cu aliq virtute celesti i corporata. Vn ventus
sm bed. 7 mich a' e q aer motꝰ 7 cocitagitatꝰ. Ex
fumositatibz ei ascendentibz 7 aere repellen
tibz. gnatur vent' ut dr ib. Inde etia unispeciez argui
ur ar. i topicis. qz d' sp'o no pdicat' ulli d' suo
d'scripto. qz n ois aer motꝰ e ventꝰ. Oportet e
ad hoc q aer motꝰ sit ventꝰ. q i sit maioris
ꝯpulsus. 7 q multu d aere ducat. 7 i diffūdatur.

Ventꝰ ē vapor siccꝰ 7 sicc'.
ex terris 7 aquis p caloze resolutꝰ. aere p
magnitudinez sui forcius ꝯmovet 7 impellit. Alii
ponunt causa ventorum esse nubes i aere existentes.
sua mole hic inde aere ꝯprentes 7 impellentes.
Et ex tali motu nubiu 7 impulsu fit ventus.

Alii a' dicunt venti cam ex ꝯflictu brachio
rum maris i. quatuor ptibz circuli terre inglomerate bra
chiu 7 australe ꝯflictus faciunt i oriente
7 ꝯmovent inde. Ex e motu movetr aer. 7 fit
ventus q vocatr subsolanus. Cu vo ꝯfligunt i oc
cidente. fit ventus q dr favonius siu zephyrus.
7 ex illis brachiu orientale 7 occidentale faciunt
ꝯflictu i meridie. fit ventus q vocatr austrum:
Si ā i septentrione fit ventus q vocatur boreas. Ex
aliis a' refluxionibz maris intermediis. aliis
ter venti collaterales generantur. Alii ad hoc dicunt
ut dr ibi. q ex cavernis tre fit ventus h modo. qa
aer labilis e. 7 io subintrat cavernas tre 7 ex
eu a' una pte intrat exeunt 7 alia intrant. fit
ꝯfluxꝰ q movetr aer 7 sic fit ventus. Et io calla
regio ventorum q e regio cavernosa. Prima
a' gnois ventorum roez exponitur ar. meth. ii
dr q duo sunt gna vaporum q p caloze aetra re
soluntur. Vn e humidꝰ q e materia pluviaz 7
aquaz p maiorez ꝯplicatez 7 minore. Alter
vapor e siccꝰ. 7 e mr oium ventorum. Vnde a'
generat' ventus due prietates. h manifestum e q ve
tꝰ summe mobilis e. 7 motꝰ i aeri. 7 agitati

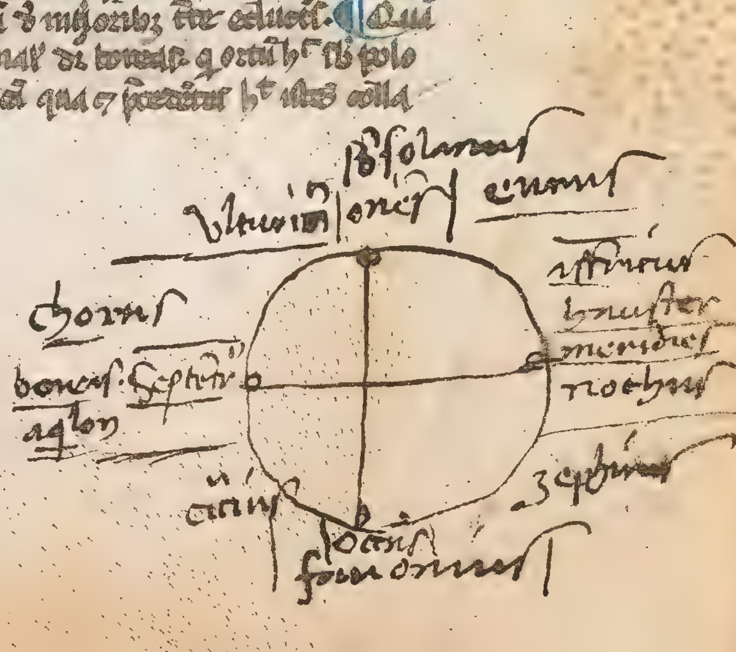
onis i aere ꝯ aurit. Ex q a supereliuᵒ i mari
7 q ꝯ auriq. 7 i aere tempestatu generatur. Est
ventꝰ qua e modicꝰ. e navigantibz i mari no
ꝯiuus. itineris e directiꝰ 7 pmotiꝰ. Eiꝰ vo si
ꝯiuus fuit 7 imoderatꝰ piculu 7 timorez ingerit.
7 fit itineris retardatio. Est ventꝰ subtilitate
sua 7 impetu penetrat ad interiora maris ptes
lax. q maris idaz e elevatio. extrusimul in
ptes oppositas 7 diffusiu. Est ventꝰ toralis
cu sit siccꝰ 7 siccꝰ e aeris ꝯsumptivꝰ. pluviax.
nubiu ac nebulax fugativꝰ 7 serenitatis iductiv
ꝰ. Eiꝰ vo australis cu sit calidꝰ 7 humidꝰ ꝯtrios h'
effectꝰ. Aere ei ꝯdensat. Turbulentu 7 obscuri
tate generat. ut dr ibi. Est ventꝰ qui obstaculu i
venit sue virtutis sui fortitudis e ꝯsumptivꝰ. tu a'
maior apparet fortis 7 violentꝰ. Vn 7 tonitrꝰ 7 ar
bores sibi resistentes dirumpit radicat' 7 subvertit
bo io dr ventus ut dr ps. eo q violentus sit 7 vi
olentꝰ. Vnde q a' Amm et. ut rem sinas 7 arbor
evellat. sed i celu 7 terram ꝯtrahit. maria ꝯmo
veat. ut dr ib. Est ventꝰ e humidis superfluis co
superpositis 7 lubricatis ac imnditie absolutivus.
Sta vie q immundicie pluviax efficte sunt lu
bricꝰ 7 sordidꝰ p flatum venti fiunt munde.
Est requies ventus flatus e ignis q flame excit
tativus. Si vo fuit nimis impetuosus 7 extinctivus.
eius eius extinctus. Est ventꝰ i suo ortu invisibil
e 7 occultꝰ s paulatim p aggregatioez ptiu vapori
bilis i aere e augmentu receptivus. 7 sic p'ius
manifestatur. Et io dr i iii. meth. q venti qui ori
tur d terra. s taliter sicut eos efficiunt fortes p
multitudinez vapox q sunt i aere multipli
catur 7 aggregantur. Item ventus mo dilatativus 7
tortuose. Sta vapor qui ascendit pᵒ ssm situ.
positu i centro terre. 7 io ei motus e tortuo
sus. 7 circulatiꝰ pariu. Est venti impetus e pu
leris levativus. pulveris 7 cineris disspersivꝰ.
necno inflamativus 7 extensivus p suu subintra
tioez intra cavernosas tre ptes. E ventus alte mo
tus ut dr ar. na porox tam tre q corporx a
nimalium e venti apertivꝰ. 7 ad interiora sub
tilitate sue sibi penetrativꝰ. p sui inclusi
onez intra ptes aquas e vent' i superficie aque
elevativus 7 spumositatis causativꝰ ventꝰ i
aquax superficie ꝯtinuatur ptiu 7 i equalita
tis inductivus. Sta aqua ee aqua superficiali-

aerp plana si uentorum ipulsu nullatenus moueretur
ut dicit y. Item uapor uentos aliquos et potus seu ab
aliis humoribus seu caloris resolutis mixtarum passionum
est in corpore alacrius. Unde in eius uel in ma-
oibus uisceribus torziones generat et tremulabiles
et multas alias passiones possibiles. sicut yliaca passio
archiacas et hic. In auribus facit sibili et tynniti.
vnde incidit et impedit auditus suum auditum.

Uentorum autem sunt .12. quorum .4. dicuntur
cardinales et .8. collaterales. Quorum primus cardinalis dicitur subsolanus. qui oritur in oriente sub equinoctiali parallelo. Ibi enim quia sunt maiores aeris impressiones. continue hic aerem et aquam in aerem et aquam fieri. Et dicitur subsolanus. quia sub sole natus. quia nascitur sub torrida zona sub qua mouetur sol. Iste uero habet duos collaterales. scilicet Vulturnum ad latus septentrionis. et Eurum uersus austrum. Et ponit quandoque Ysidorus in hoc libro. Et subsolanus uulturnus et eurus eo. Eurus, quia sub calido et sicco. Calidus quia sub sole dum mouetur. Siccus quia per mare orientale et a nobis ualde remotum. Vnde quando uentus orientalis ad nos uenit. ut patet quod habet humore humidus. non calorem solis est. Ventus uero subsolanus est in calore temperatus. si qui declinat in uulturnum. omnia dissiccat. quando autem in eurum. generat nubes. Venti autem orientales generaliter sunt salubres in morte diei. quia sub aere temperato ueniunt et subtiliato. Unde ut dicit ys. regionum orientalium est aer clarus. purus et siccus. meridianus calidus et humidus. temperatus. Vnde tales uentos aquas clarificant et a corpore suauem transmittunt. Vnde uenti orientales corpori sanitatem custodiunt propter suam temperiem qualitatem. Preterea orientales magis fructibus et floribus proficiunt. quam aquilonares uel occidentales. Item Lumina est orientis Auerroys maius occidentale Britannia. est melius et sanior ac clarior. quia uentorum orientalium occurrit et sol oriens uelocitatem. aquam subtiliat et depurat. Secundus uentus cardinalis est fauonius. et oritur in occidente sub parallelo equinoctiali. Et habet iste uentus duos collaterales. scilicet Chorum uersus septentrionem. et Zephirum uersus austrum. Et ponit quandoque Ysidorus. Circius occidens. zephirus fauonius aspirant. Dicitur autem fauonius eo quod foueat ea que nascuntur. ut dicit y. Hyemis enim resoluit semina et flores producit. Est autem fauonius siccus et humidus. Siccus est quia per ipsa maria transit sol in occasu. et ad nos ueniens antequam solaribus radiis dessiccatur. Venti itaque occidentales in fine diei sunt salubres et temperati. quia sol in occasu subtiliat eos. et depurat. Quia uero regiones occidentales aerem non habent perfecte temperatum in calore et humore. ideo eorum aqua mutabilis est et turbida. eo quod in principio diei radiis solaribus non digeritur. Unde in principio diei uentus innitur est frigidus. in uespere uero calescit. ut dicit y. Tertius uentus cardinalis est auster. et oritur sub polo antarctico. cuius ad celum qua et p. Et habet duos uentos collaterales. scilicet Nothum uersus orientem. et Affricum uersus occidentem. Qui nothus hic dicitur. Austri

cum/ussus orientem

die medium nothus habet. et affricus auster. Dicitur autem ab auriendo aquas. Est autem calidus et humidus. et fulmineus. Densitatem facit aeris ac spissitudinem. febrilas nutrit suo calore. poros aperit. Sua humiditate pluuias multiplicat et adducit. ut dicit y. Tempestates in mari generat. quia ab imo flat. ut dicit beda. poros corporum aperit. Vt autem alteri ipsorum. Grauitatem in corpore facit. ut ypo. dicit. Venti in quibus australes grauant auditum. Caliginosi sunt. et corpori grauantes. pigritiam dissolutiones et cetera. Dissoluit enim uenti australes humores ab interioribus ad exteriora partes et grauitatem faciunt. Colores corrumpunt. et egritudines leuant. Eorum auxilio podagram et pruritum commouent. Epilentiam et acutas febres. Ventus itaque australis oritur in zona uersus polum antarcticum. que per nimia est frigiditate inhabitabilis. Vnde ille est frigidus et siccus. quantum est de ortu suo sicut et septentrio qui flat ab opposito. Sed dum transit per torridam zonam. calorem acquirit. et quia uersus meridiem uenit ubi est maior aquarum copia. et leuat napores et rore plenus. humiditatem contrahit et acquirit. Vnde apud nos calidus et humidus inuenitur. et ideo flante aer predicto uapore repletus in pluuias resoluitur. Et quia de ampla zona aerem impellit ad maiorem angustiam. ideo condensatur aer. unde nubes generantur. quarum obiectu solaris radius obscuratur. ut dicit y. Collateralis itaque huius zephirus qui est uentus mollis et remollitiuus. calidus et humidus. pluuias et rores ministrans. poros terre aperit. Germinum et seminum productiones nutrit et augmentat. Superficiem terre renouat. Pennarum ueterum et plumarum in auibus mutatio. Humorum superfluorum et corporum in corpore dissoluitur. Sudoris et euaporationis fumositatem et humorum superfluorum purgatiuus. Sepultura et uirorum cadauerum ab interioribus terre educit. Quartus uentus cardinalis dicitur boreas. qui oritur hic sub polo artico cuius ad celum qua et preparatur habet istos colla-

terales. ¶ Aquilonaris versus occidentem. ¶ Chorus versus orientem. Et notandum quod pro hunc usum. At boreas aquilo vel ventus et chorus ab austro. Et dicitur boreas ab hyperboreis montibus a quibus flat. ut dicit Ysidorus. Sicut auster dicitur affricus aquilonia affricus a qua frequenter solet flare. Et septentrionalis quia flat a parte axis. Frigidus est et oritur a locis aquosis et congelatis et confertis propter nimiam remotionem a circulo solis ex montibus et ex locis ex quibus ad nos pervenit etc. Et quia in illis locis nequeunt vapores dissolvi propter nimiam congelationem serenum reddit. et pestilentiam ab austro ortam repellit et expellit. ut dicit Ysidorus. Vehementia sui frigoris terram et aquam fluentem constringit. et nunc in glacialem nunc in crystallinam speciem per maiorem et minorem induritionem alterat et convertit. Hic igitur et ceteri venti cum sint frigidi et sicci. corpora indurant et poros claudunt. humores perficiunt (sistunt?) et sensus subtiliat. virtutem digestivam adiuvant. virtutem retentivam confortant. Aerem pestilentialem sanant. virtutem digestivam augmentant. ut dicit Constantinus. li. 18. quod in corpore si ventus fuerit septentrionalis natura erit masculus. et econtrario si fuerit meridionalis. Dicitur enim quod li. v. c. s. quod ventus aquilonaris humores malos contrahit et impedit ne in alia membra diffundantur. Verumptamen tussim facit propter pectoris desiccationem. Terre et corporum facit asperitates. Frigiditate et siccitate sua nimis premit et contrahit et constringit. Et ideo ad motum et ad operationem membris impedit et ledit. Flores et fructus tenellos ledit et corrodit. Vineas germinantes et florentes exurit. Herbarum et arborum nitorem spoliat ac tollit. Hic ventus desiccat exsiccat et tenet. et ideo pectori est nocivus. quia pulmonem sua siccitate dilacerat et ulcerat. ut dicit Galenus. Ventus enim et frigidus et siccus est de angusta zona veniens ad nostra plaga. aerem calefacientem subvallat et desiccat. et congelando partes humidas terre quasi aquam superficialiter indurat. Unde dicitur aquilo quasi aquas ligans. ut dicit Ysidorus.

Nubes est impressio facta in aere.

Ex multis vaporibus in medio aeris interstitio aggregatis virtute caloris ex locis frigidis et concavis. Unde nubes est causa materialis ad nivem pluviam et grandinem etc. Hec autem nubes sic generatur. scilicet calor celestis in suas partes aquis et terre vaporabiles ad se subtilissime attrahit. et partes earum subtiliores consumit et residuum condensat in nubem convertit. ut dicit Ysidorus. Nubes est aeris densitas ex vaporum et fumositatum terre et maris attractarum conglobatione. aeris et levitate et ventorum impulsu ac calore in concavitate nubis vectis inclusa. Hic iam modo nubes aliunde et deinde agitantur. Est autem nubes generativa pluvie. et ad modum spongie cavernosa. et ideo ipsius corpus terrestre est de facili receptibile. Et ideo radiorum solis subitanee multiplicationem et coloris resplendentiam. ut patet in arcu celesti qui non aliud est quam nubes varia tincta colore sub multa forma per solis radios generata. Est autem nubes tenuis et per suam figuram circulari celi est apposita. rotunda est exterius et concava. Aliquando autem non est tam fortis sub figura rotunda. scilicet quando nubes nubi lateraliter approximatur aliam in figuram se conformat. ut dicit Beda. Sunt nubes levitate sue substantie fluide et mobiles. et hoc quia ventis plus minusve propelluntur. Ad est vel circulis (?) prout illius parte que ex subtilioribus et purioribus est composita. magis est illuminativa et ipsius radiorum solarium perceptiva. Dyaphoneitate enim sua atque transparentia lucis est previa. non quando ex nimis grossis fumositatibus ipsius substantia est in aere aggregata. tunc enim est obscura. et per suam interpositionem inter nos et solem lux solaris est intercepta. ac a spectibus ablata. Est autem caloris solaris per suam oppositionem mitigativa. Propter quod nubis presentia in estatibus et aliis in estu solis laborantibus est accepta. ¶ Item nubes calore solis in pluviam resoluta per humorum effusionem est terre fecundativa. et germinum ac seminum de terra productiva. ¶ Item cum omnia fere que generantur in aere sint que ... et quasi omnis modus diversorum potest esse de terra de sua substantia ... Quod patet quia nec grandinat. nec ningit. nec fulminat. neque tonat. ¶ Item nubes ex aquis marinis aggregata et in altum contra solem suspensa virtute caloris celestis est totius marine salsedinis et amaritudinis in dulcedinem conversiva. Scilicet de mari originem contrahit. et tamen depurata a sale maris amaritudinem non sapit. nec sentit. ¶ Pluviam resoluta. utilis est terre et prospera. ¶ Sed quando resolvitur in ventum. plurimum est nociva. Quia tunc est tempestatis non mediocre sed magne in mari vel in terra generativa. ¶ Item nubes in alto aeris interstitio suspensa. videtur celo esse proxima et coniuncta. cum tamen in veritate magis sit terre quam celo suo opposita ac sit vicina. ¶ Item attractus sui motus collisio nubium et aeris aliquotiens est fulminativa. et coruscationis ac tonitrui generativa causativa. ¶ Item ex vento in ventre vel in concavitate nubium inclusio fit aliquando pauci nubis subita disruptio. et ex talis partes et partes subita attentione.

est nubes strepitus et tonitrui effectiva. Item quando a
paludibus sive a cadaveribus sive aliis corruptis
rebus fit vaporum corruptorum attractio, ex eorum incor-
poratione in substantia nubium procedit ex nubibus corrup-
tis corruptio maior et pestilentia infectiva. Item
quanto nubes sunt eminentiores et a celo remotiores, tan-
to maioris quantitatis est aspicientium oculis ostensiva.
Unde maior nubes quando est iuxta celo videtur minima.
que vero ibi minima est, videtur maior quando est ele-
vata. ut dicit beda. Item nubes ex solis vaporibus siccis
et ventosis generata solis est receptiva. nam ymbrem
futurum pretendit. sed tamen per ventum et turbinem
nubes solvitur. Item nubes pluviosa si subito
et ad terram currens etiam est non cadit, quia submer-
gitur est nociva. Sed si paulatim guttatim fuerit
resoluta, magis vaporis est frugibus collativa.
Item nubes sepe et sepius guttas rigans, si irriga-
tor sui ipsius est consumptiva. Quia dum alia irri-
gat et humectat, per sui dissolutionem seipsam ad
nichilat. ut dicit gregorius. Item quando nubes alta est contra
tempestatis et commotionis est in aere excitativa.
Contrarietas enim et adversitas concursus nubium est ex
contrariis impulsibus ventorum ex quorum allisione
mutua fit commotio in aere et in terra.

Yris est impressio generata ex nube concava
et rorida ad pluvias parata in stillicidiis infini-
tis, tamquam in speculo relucens, et huius figuram arcualem
varios colores exprimens, attendens solaribus vel lune
generata. Sed attendens lune generatur vel raro, quia non nisi in mil
le quinquaginta annis, ut dicit aristotiles. Arcus itaque cele-
stis est nubes aquosa per omnes sui partes solis radiis
penetrata. Et ut dicit marcianus, Est dictus arcus a similitudi-
ne curvati arcus. nam quandam convexitatem in summitate
nubium pretendit. ut dicit ysidorus. In hoc arcu quatuor sunt per-
tinentia ad eius generationem. Quantum vero ad eius speciem
sive formam et figurationem. Et quantum ad eius virtutem et
operationem.
Eius autem causa efficiens est
que refulgentia et reflexio radiorum in nube ro-
rida et ymbrifera generantur. Item quia plena facie
semper respicit solem ex opposito. et a sole respicitur.
Item quia curvata usque ad celum arcualiter elevatur. Nam
duobus cornibus terram pertingit et una celum tangit.
Cum quodam gradiendo deprimitur. tanto plus in
convexitate extenditur et in figuram circuli elevatur.
Quantum autem ad figuram et speciem est sperice et arcualiter
perspicatur et speciallatur in colore mayiste et

singularitatem significans. nam in yride propter eius transpa-
rentiam et diaphonitatem refulgent species et forme sibi
opposite et obiecte. Et in aere apparet colorata. Nam quatuor
colores continet ex .4. elementis. Nam in ipso velut in speculo
forme et species elementorum relucent. Unde Ex igne contrahit
colorem rubeum in supremo. Ex terra vero viridem in
infimo. Ex aere vero lacteum. Ex aqua ceruleum
in medio. ut dicit beda. Et hii colores sic adinvicem coordi-
nantur secundum aristotilem in libro metheororum. Primo enim est color rubeus sive
puniceus, qui fit ex radio tangente superficiem rotundi-
tatis nubis. Deinde sequitur color rubeus semi-
mixtus sive blaveus vel ceruleus propter qualitatem vincentem
et dominantem in medio nubis. Demum apparet in infimo color
viridis et in inferiori parte nubis ubi vapor magis est
terrestris. Et hii colores secundum perspectivos aliter et physicos.
Consultos alios habet colores. inter quos distinguere secundum
sensum est difficile. Et ideo dicit philosophus quod nullus pictor potest
depingere colores arcus sive fingere. Causa autem yridis secundum
aristotilem est repercussio radiorum occurrentis ad vaporem con-
trarium nubibus. sicut splendor refulgens in aqua
relucet in pariete rediens ad ipsum. Et cum non videtur
arcus non per radium solis per diem, per radium lune per noctem
impeditur ipsius visio vel propter turbulentiam aeris. vel
propter debilitatem visus. aut propter densitatem et obscuri-
tatem nubis radiorum illuminationi resistentis.
Videtur autem tempore pluviali. quia tunc resolvitur subtilitas
vaporis contenta in nubibus. et fit ex eo roratio plu-
via. in qua relucet radius solis oppositus. et fit formatio
yridis. et fit varii coloris ex varietate vaporis
in quo relucet radius. sicut dicit aristotiles. Quantum vero ad vir-
tutem vero eius et operationem suam et influxum. Serviens so-
lis tempori per sui resolutionem in pluviam vel in rorem.
terram vegetat et fecundat. per suam figuram mul-
tiformem colorum varietatem superficiem pulchrificat et
decorat. diversitatem humiditatis in aere significat. Et coram
ante iudicium ut dicit beda. et magister in hystoriis. per annos
.xl. non apparebit. Et hoc est signum desiccationis et de-
fectus elementorum. ut dicit idem. Pacem et concordiam inter mun-
dum et deum post diluvium perpetim fore denuntiat et
confirmat. sicut et sol. Sed in qua parte celi sit cum sole.
Sed semper contrario. Sole enim existente in oriente. appa-
ret arcus in occidente et econverso. Et sole existente in meridie
apparet arcus in septentrione. In parte australi sive meridi-
onali numquam apparet. sicut dicit beda. In hora quoque meri-
diana numquam apparet. Cuius rationem assignat philosophus.
quia in meridie quando mediat sol orbem terre resplen-

ter radi[us] ei i uap[or]e orig[in]ali p[er] eq[ua]litate[m]. q[ui]a nō
resplēdet t[un]c pl[us] i una p[ar]te q[ua]m i alia. Et io nō
app[ar]et arc[us] i aliqua p[ar]te celi i meridiei p[ro]pt[er]
uos d[icit] ar[istoteles]. Rarissime a[utem] ui[detu]r d[e] nocte. i[m]mo nu[n]q[ua]m
n[isi] i plenilunio. ut d[icit] b[eda]. Et h[oc] n[on] [con]tig[it] nob[is]
i qui[n]quagi[n]ta annis p[er] ar[istotelem].

A R[os] Ē impressio gn[er]ata ex uap[or]e frīdo [et] hu.
m[id]o [con]gelato i corp[us] nub[is]. i inferiori p[ar]te mediu[m] i
t[er]stitii aeris p[ro]p[ter] frigo[r]ē occurrente. D[icit] aut[em]
ar[istoteles] q[uod] fit ros n[on] fit n[isi] q[ua]n[do] auste[r] flat. q[ua]n[do] ros ē
pluuia pauca. [et] pluuia ros m[u]lt[us]. V[nde] ue[n]t[us] austra
lis sua h[u]miditate rore[m] gn[er]at [et] nutr[it]. q[uo]d aq[ui]lo
sua siccitate larg[iri] [et] i[m]me[n]sa frigiditate [con]p[ri]mit
[et] [con]string[it]. Luna q[uo]q[ue] h[u]miditate[m] sua[m] aeri i[m]p[ri]mit. [et]
gn[er]atio[n]i roris i ae[re] co[n]q[ue]rit. ut d[icit] amb[rosius]. uocans
luna[m] matre[m] roris. V[nde] d[e] nocte i[n]uenite luna[m] i
ae[re] p[ro] o[ri]gi[n]e[m] occulte [con]bit. [et] ta[m]de[m] i[n]se[n]sibilit[er]
d[e]scendit p[er] herbar[um] sup[er]ficie[m] sua[m] m[ul]te se diffund[it].
i suo a[utem] p[ro]uentu herb[is] [et] pla[n]tis uigore[m] tribuit.
[et] q[ui] cal[or] diurnus decoquendo [et] [con]sume[n]do i[n] celu[m]
uocat. ros nocte[m] rapit. eu[n]q[ue] [et] sub[li]tollit.
¶ Se i herbar[um] su[m]mitatib[us] gutta[m] se recollig[it].
[et] q[ua]si sua[m] o[r]igi[n]e[m] petens ad aera ascendendo sp[er]i
foliorum [et] herbar[um] su[m]mitatib[us] se susp[en]d[it]. ¶ Itez
cu[m] ardore[m] sol[is] n[on] sustin[et]. cito ad actu[m] solariu[m]
radior[um] dissoluit[ur]. [et] p[er] c[on]s[equens] euanescit. V[er]u[m]t[amen] ta[m]
sua[m] aeri i[m]p[re]ssiua[m] n[on] relinq[ui]t. q[ui]a p[ro] sue diffusio[n]is
p[re]se[n]cia[m] p[er] aera eius sua[m] i herb[is] [et] folib[us] mani
festissime relinq[ui]t. ¶ Se ros cu[m] sit q[ua]si subtili ae
ris [et] i[n]se subtilissima i sup[er]ficie. nich[ilomin]us ta[m]
mira[bili] mo[do] efficax ē i [vir]tute. q[ui]a terra[m] refri[gerat] [et] fe
cu[n]dat [et] medulla[m] i gemmis a[m]plificat. [et] augm[en]
tat. Hostreas [et] alios pisces [con]chiliu[m] i mari i
pinguat [et] i[m]p[re]gnat. [et] mar[ga]rite ros [con]cal[escunt]. Na[m]
uerno t[em]p[o]re hostrea d[e] nocte se [con]tra rore[m] ap[er]it.
q[uo]d d[e]scendente[m] i[n]t[ra] se recip[it] atq[ue] bibit. q[ui]
bibit[ur] [et] pisce[m] resic[cat] [et] i[m]p[re]gnat. p[er] cui[us] i[n]corpor[ati]
o[n]e[m] cu[m] i[n]t[eri]orib[us] piscis gemma[m] p[re]ciosissima[m]
gn[er]at. s[cilicet] margarita[m]. q[ue] q[uan]to ē nobilior. ta[n]to
albior atq[ue] maior. sic[ut] di[cit] i[sidorus] li. ge[m]mar[um]. ¶ It[em]
pullos coruinos adhuc i pluma albidos an[te]
q[uam] nigrescant reficit [et] sustentat. ut d[icit] gregor[ius].
¶ Se aerem diurno calore calefactu[m] refrige
rat. [et] t[em]p[er]at. [et] si nimis fuit p[er] calore[m] p[re]cede[n]
te[m] rarefact[us]. ros p[er] sui i[n]corp[or]ac[i]o[n]e[m] ip[su]m i[n]spis
sat mediocrit[er] [et] [con]densat. ut d[icit] albu[mazar]. ¶ Se ros

[ni]uim uenenu[m] reprimit i aliis uenenosis [et] cur[at]
tat ne t[ame]n d[e] nocte q[ua]n[do] d[e] die se diffu[n]dant.
V[nde] s[er]pe[n]tes lacu[n]e i[n] herbis p[ro]p[ter] solare[m] ca[lorem]
se[ntiunt] inter leta q[uo]d o[mn]is flores [et] gram[in]a se[n]t[iunt] i rore. ¶ Et
ros q[ua]ndo i[n]se gustui uidetur ad mod[um] aq[ue] insipi
d[us]. ta[men] potestatiue [et] effectiue ē dulcissim[us]. [et]
mell[is] ac ma[n]natis i herb[is] [et] flor[ibus] ca[usa]. Na[m] ex ro
re celesti mel i floribus [et] ma[n]na i quib[us]da[m] her
bis i quada[m] p[ar]te grecie gn[er]at[ur]. sic[ut] di[cit] in plat[one].
¶ Se ros i aere corrupto gn[er]at[us] corruptiue lo[ca]
sit corrupit. [et] alior[um] corrumpit. V[nde] tal[is] ros i[n]fic[it]
flores tenellos [et] corrump[it] segetes nouellas q[ue]
sunt adhuc i[n] spica. ut d[icit] g[regorius]. Et tal[is] corruptio
uocat[ur] aurugo seu rubigo. ut d[icit] glo[sa]. Jt[em] sup[er] p[ro]phe
ta[m] ioel. i. residuu[m] bruchi comed[it] rubigo. Jo.
Rubigo ē q[uan]do tenere fruges noxio rore p[er]u[n]
tur. [et] i[n]terim ta[m] spice q[ua]m culmi i rubore[m]
u[e]l nigredine[m] uert[untu]r. Hec passio o[mn]i[n]o uastat [et]
stipulam [et] feni i[n] terra q[ue] n[on] cito d[e] uellit. n[on] fi[ni]mo.

P Luuia ē impressio ex 8
mixto uap[or]e f[rigi]do [et] h[umi]do i nube aggregata h[umidi]
tate i q[ua]ntitate [et] subti[litate] q[ua]m roris. [et] mag[is] i[n] siccitate
[et] humectatio q[ua]m illa. Fumi e[n]i[m] ex aqua [et] t[er]ra
euaporantes ui caloris celestis ad i[n]fima[m] p[ar]
te[m] medii i[n]t[er]stitii aeris attrahunt. [et] ibi
frigidita[te] loci [con]densant[ur]. d[e]i[n]de calore h[u]miditate ea
dissoluente [et] n[on] ex toto [con]sumente. gutta[m] resol
uunt[ur] i pluuia[m] [et] i ymbre[m]. ut d[icit] b[eda]. Et est
pluuia a[m]plitate guttar[um] [ca]r[a]. ut d[icit] y[sidorus]. eo q[uod] i[n] [con]ti[n]e[n]te
polare [et] guttati d[e]scende[n]do [con]ueniu[n]t. Et di[cit] ym
ber ab imbuendo. q[ui]a t[er]ra[m] i[m]buit [et] fecunda[m]
fac[it]. Tu[nc] e[n]i[m] sterilis manet. sic cu[m] siccitate[m]
pluuia n[on] descend[it]. Q[uan]to a[utem] nubes ex qua
gn[er]at[ur] pluuia alta ē remotior [et] celo uicinior.
tanto suau[ius] [et] cu[m] guttis gracilioribus d[e]scend[it].
Q[ua]nto u[er]o t[er]re ē uicinior. ta[n]to i[m]petuosi[us] [et]
cu[m] stillis grossioribus descende[n]do [con]ueniu[n]t. Venti q[ui]
sup[er] mare discurre[n]tes m[ul]t[u]m p[ro]p[ter] d[e] aq[ua] se[cu]m
ac recolligu[n]t. q[ua]s dei[n]de d[e]ferentes i aera i materia[m]
pluuie [con]uertu[n]t. Q[ua]n[do] u[er]o m[u]lt[u]m ē d[e] m[ateri]a plu
uiali i nube. [et] nubes sunt ualde densa. fortis
sit radior[um] i[m]p[re]ssio sup[er] nube[m]. [et] ex m[u]ltiplicatio[n]e
radior[um] [et] cor[um] refractio[n]e circa nube[m] gignitur
calor fortis. cui[us] [vir]tute ta[n]de[m] dissoluitur
i pluuia[m] fortem. V[nde] sepe post aestiuu[m]
calore[m]. uene[n]t [con]seq[ue]n[ter] pluuia[m] uehemente[m]. ut d[icit]

he. Tanta enim fit aliquando caloris generatio ex aggregatione
radiorum et eorum constrictione contra nubes quod vapor
qui advenit ex vehementia caloris in colorem rubeum
commutatur. et ex hoc aliquando videtur quod aliquando pluat
sanguis. ut dicit Aristoteles. Est autem aqua pluvialis mul
tum stiptica et constrictiva. Et ideo restringit fluxum
ventris. ut dicit Constantinus. Est tamen subtilis subtilis et levis plus
habens aereitatis quam aque. et ideo multum est alterabilis et
convertibilis in oppositas qualitates. et ideo de facili pu
trescit et recipit corruptionem ut dicit Constantinus. Dulcior tamen
et saporosior aliis aquis quamdiu in sua puritate permanet
et virtute. Pluvia igitur si fuerit in qualitate et quan
titate temperata et tempore congrua. utilis est ad infinita. Nam
terram fecundat et ipsam si fuerit rimosa coniungit.
et conglutinat. Calorem incorporatum mitigat. Ae
rem serenat. Ventos sedat. pulveres impugnat.
Siccam complexionem adiuvat. et confortat ut dicit Constantinus.
Si vero pluvia mala fuerit et in suis qualitatibus di
stemperata. ac loco et tempore incongruo. pluribus est nociva.
Nam putriditatis immunditie et lubricitatis est causa.
et infirmitatis effectiva. Germinum et herbarum in
utilium multiplicativa. Fructuum et seminum cor
ruptiva. et caloris naturalis in seminibus extinctiva.
Densitatis et obscuritatis in aere inductiva. et radi
orum solarium interceptiva. Nubium et nebularum ag
gregativa. operum et operantium impeditiva. Matu
ritatis segetum et fructuum retardativa. Reuma
tis et fluxus provocativa. Sterilitatis et famis cau
sativa. Corruptionis et pestilentie in animalibus et ho
minibus inductiva. Nam ymber corrumpit gramina
et inficit herbas pascuales. ex quarum pastu fit
necatio [?] corruptela in aliis ut dicit Constantinus.

9 Gutta similiter stilla est vapor humidus in
minutissimas particulas resolutus. Fiunt
autem magne gutte in diebus quando est calor et re
solvuntur propter nubes que prius erant aggregate per fri
gus. ut dicit Aristoteles. Quando enim in aere est calor. adveniente
frigore velocior est congelatio vaporis sive aque.
Unde dicit Aristoteles in Metheorum quod piscatores aquam calidam
fundunt super sua instrumenta ut citius congelata sub in
gine [?]. Gutta autem quanto est minor tanto est gros
sior. et eius plenitudo [?] et rotunditas causatur
quamdiu manet in aere remoto casu. ut dicit Aristoteles.
Est autem humida. mollis. rotunda. pura et lucida. terre
irrigativa. seminum et germinum humectativa.
aeris purgativa. Et cum sit mollissima in se. tamen ex fre
quenti casu est lapidis penetrativa.

10 Pruina est vapor congelatus. ut dicit Aristoteles. Fit enim im
presso [?] generatur ex vapore frigido et humido non congrega
to in corpus nubis. in medio interstitio aeris con
gelato propter frigiditatem loci et temporis. in quibus non est aliqua
virtus caliditatis. ut dicit Aristoteles. Unde dicit pruine acci
dere diuturnitatem ex frigore loci in quo generatur. quia frig
ditas vaporis propter aggregationem eius constringit. et sic pruine
substantiam durum reddit. Ex nimia autem frigiditate steri
litat. et herbas et flores super quas cadit. mirabiliter ad
urit et exurit. Ad modicum solis calorem evanescit
et in rorem redit. Quia pruina nichil aliud est quam
ros congelatus. ut dicit Beda. Nam ros descendens ad terre
superficiem naturalis speciem album durum et firmum recipit
et sic in pruine substantiam naturaliter convertitur. ut dicit idem.

11 Grando est stilla pluvie
frigoris et venti vigore in aere congelata. ut
dicit Aristoteles. Est enim in ipso generatur ex vapore frigido
et humido a frigore fugato ad interiores nubis par
tes [?] proximum calidi circumstantis. Generatur autem grando in nubi
bus aquosis longinquis [?]. ut dicit idem. Et cum generationis est vapor
in concavitatibus nubis receptus. qui ex frigiditate aeris
constringitur. Nam propter frigiditatem et humiditatem fugientes
calorem aeris in se recipiunt in interioribus nubis. et
ibi invenientes vapores propter eos aggregant. et in
substantiam grandinis coagulant et congelant. Et ideo in estate
frequentius fit quam in hyeme. Vehementer autem calor gran
dinem grandinis precedit. non dissolvendo vapores. eius
propter aggregationem partes non permittit. Sed minus fri
gus in hyeme. quia tunc non est caliditas in aere. quam
fugiens se recipiat in interiora nubis. Grando autem ro
tunda et pura descendit ex superioris locis ut dicit
Aristoteles. Causatur autem eius puritas et rotunditas ex moti
bus eius in aere longo tempore. Unde ex revolutione eius diminu
tio angularitatis [?]. et ex aeris calore propter eius aquas undi
que minoratur. In grandine in locis variis [?] con
gelatis [?] aeris [?] ex eius [?]. Grando itaque cum
impetu magno vento ipsum impellente et calore dimi
nuente terram petit et percutit. et per eius superficiem ad
modum salis se diffundit. Segetes. fructus. flores ledit
multum. Frequentius per diem quam per noctem descendit. Cuius
ratio est quia calor diurnus fugat frigus ad interiora
nubis. Et licet [?] separatum frigus et licet rorem
ab aere descendentem congelat et constringit. et in substantiam
grandinis coagulat et convertit. ut dicit Beda.

12 Ros est impresso generatur ex vapore frigido et

et humido in infima parte inferioris. congelato in corpore nubis a mediocri frigido respectu pruine propter admixtionem caliditatis imperfecte. quia caliditas in eis subtilis et non stabilis devicta a frigiditate existente et aug- facte eius substantiam et mollificatam recipiens albedinem in colore. propter mediocritatem frigoris solum atque propter exspirationem et dispersionem partium nubis. et propter frigoris debilitatem a calore frigiditas in partes latas ad similitudinem fracte teste a debili virtute frangentis. Unde dicit Aristoteles. Nix generatur in nube frigida. et non tamen frigida est quam illa in qua grando congelatur. Et hoc attestatur mollities nimia. quia caliditas admixta nubibus prohibet inspissationem eius et vehementem aggregationem. Nix ergo quam aqua est durior et siccior ex frigore constringente. grandine vero mollior est ex admixtione caloris in ventre nubis. Albedinem autem ex frigiditate et eius siccitate contrahit. Ad modicum calorem nix in aquam resolvitur. et cum adurentia quam albedine de facili immutatur. Ex motu eius terra humida impinguatur. Unde nix herbas malas et silvestres mortificat et annullat. bonas vero nutrit et impinguat. Nix quasi sui presentia loca fertilia et amara et sterilia tegit et occultat. Vias et semitas per sui diffusionem tegens. itinerantes impedit et decipit. In alto mari nives nunquam cadere beda asserit. et affirmat. Cuius ratio est quia maris fumositates convenientes et vel exaltantes. vel aventis [illegible] flatibus dispergit. vel antequam possit congregari in nivem vel pluviam resolvuntur ut nebulam. Item feris et animalibus nocumentum prestat. quia eorum vestigia prodit et vestigia manifestat. Unde sub nive fere a venatoribus de facili capiuntur. Item loca alta et montuosa nix frequentat. et diutius in montibus quam in vallibus invalescit. Inferiores valles quam montibus calidiores propter maiorem aggregationem et confractionem radiorum. Et ideo nives in montibus plus habundant. Item nix in caloris resoluta. terram imbuit et remollit. et fecundat. quia ante resolutionem semina sue coadunationis in sua superficie fovet et calefacit. ut dicit gregorius. Item nix propter sue substantie mollitiem et levitatem in suo descensu strepitum vel sonum facere non generat. immo insensibiliter de occulto aeris descendit. mollities suaviter superficiei terre se applicat et equaliter se campanis [illegible]. Item nix candore suo et pulcritudine ad sui aspectum oculos intuentium provocat. Sed si nimis diu aspiciatur. spiritus visibiles disgregat et immutat. Item aqua nivea potentiali et actuali frigiditate sua fluxum ventris reprimit et constringit. Sed nervos punit. et calidos et opilat. Superfluitatem menstruosam vel fumosam continentie cum bibentibus generat in membris stupidam et qui dolentia cito reddit. Lapidem in vesica cito gignit. et fetum ydropisim generat. provocat et nutrit. ut dicit Constantinus.

Nebula est impressio facta ex resolutione nubium resolutarum in aquam pluvialem ut dicit Aristoteles. Vapor enim eis sic resolutus dispersus per singulas aeris particulas ac diffusam in nebulam gignitur et inducitur. Et quanto est terre vicinior. tanto est spissior et obscurior et frigidior invenitur. Quando vero elevatur. magis est soli propinqua. et ideo minus est frigida et obscura. 13

Quando autem nebula a sole attracta totaliter sursum movetur in naturam redit nubis. Et ideo pluvias facere est significativa. Quando vero totaliter a radiis solis repercussa deorsum cadit et in suam redit originem. deficit et evanescit. Unde purgato aere futuram presagit serenitatem. Est autem aliquando corrupta ex vaporibus ex quibus generatur. et tunc multum est nociva. florum et germinum et viventium est corruptiva. et diversarum infirmitatum aliquibus inductiva. Latronibus et piratis est amica. quia insidiarum ipsorum est occultativa. Itinerantium et peregrinantium impeditiva. quia in magna nebula et obscura. via est incognita. et inter radios solis et aliarum stellarum est interceptiva. et ideo navigantibus est gravis et periculosa. ut dicit beda. Quia dum nebule obscuritas maris superficiem occupat. quo debeat navis vertere ventorum ambiguitate aut ignorantie gubernaculum.

Impressionum que generantur in aere ex vapore duplici. ¶ Prima est tonitruum. quod est impressio generata in aquea nube propter calidi vaporis et sicci agitationem huc et illuc fugientis suum contrarium ab omni parte circumstantis interius et exterius inflammati extinguentis tandemque in nubes. et rumpentis eam. ut dicit Aristoteles. Vel generatur tonitruus ex collisione nubium secundum philosophum. quando ventis contrariis agitate nubes ad invicem colliduntur. et ex mutua concussione ad invicem et violenta confricatione fit concussio in aere et strepitus. qui strepitus est ab antiquis tonitruus nominatur. Dicitur autem tonitruus vel tonitruum a terrore eo quod sonus eius terreat audientes. ut dicit ysidorus. nam tonus idem est quod sonus. quia interdum tam graviter concutit omnia. ut celum discindi videatur. quia cum procella vehementissimi venti nubibus repente se immisit turbine invalescente exitumque querente. 14

[illegible]

nubem excutiat et confringit et impetu magno iacitur
et dividit partes nubis. ac sic horrendo fragore
ad aures venit. Quod mirum nullus dicat. cum vesica
quaedam sic parva tam magnum sonum compulsa emittat et emit-
tat. cum tonitruo vero simul fulgur emittitur. sed celeri-
us fulgur quia clarum est. Tonitruus autem tardius perve-
nit ad aures. quia subtilior est sensus visus quam auditus.
Et ideo prius videtur lucem fulgoris lumen quod procedit quam au-
diat sonitum sequentem. Sicut prius videt ictum hominis ar-
borem incidentis. quam audiat ipsum sonum. Hucusque
ysidorus. Et ista ratio ysidori et concordat cum
philosopho dicente. Tonitruus est impetus ventorum in
sinu nubium receptus. qui virtute nobilitatis
suae qualibet parte nubis interrupta et strepitum et fra-
gorem tonitrui involvit. Unde subditur. Tonitruum
est spirituum aeris secundum contentum sonus. Secundum aristotelem autem
in ii. metheororum. tonitruum nichil aliud est quam extinctio
ignis in nube. vapor enim elevatur a calore aeris inflamma-
tus in nube aquosa incipitur subito extingui-
tur. et ex tali extinctione strepitus tonitrui generatur.
Sicut quando aqua extinguit ferrum ignitum fit sonitus ac
stridor. Descendit autem tonitruus saepe cum fulmine.
et tunc magis laedit. Unde obest fructibus cum advenit
cum coruscatione et fulmine sine pluvia. Cum vero acce-
dit cum pluvia. prodest. ut dicit idem. Tonitruum igitur
motu suo omnia concutit. Cerebrum commovet. Ani-
mum terret. Vinum in doliis pertrahit. commovet et cor-
rumpit. ut dicit aristoteles. Si venerit in hora incubationis. avi-
um ova laedit. Mulieres parturientes saepe abor-
tire facit. aliquando concutit saepe impetu suo. et deici-
at arbores altas. destruit radicitus et evellit.
Et sic evenit in locis altis quam in humilibus et domus
sublimes laedere consuevit. ut dicit beda. Infructuosum et quasi du-
bitabilem sonitum facit. Itaque ipse strepitus vehe-
menter exprimit quodam modo et ostendit. ut dicit ...
Et talis circularis sonitus accidit forsan ex concavi-
tate nubium in quibus vapor suum motum quando causa est to-
nitrui sic agitatur. quia nec deorsum. nec sursum. nec re-
cto per continuitatem nubium commovet.

14 Coruscatio vero ut dicitur comprehendit
fulgur et fulmen. et proprie dicitur coruscatio. sed
proprie tamen coruscatio est apparitio subita vaporis sub-
tilis inflammati evanescentis in aere sine descensu ad ter-
ram. Fulgur vero sive fulguratio est ignis subtilis grossior
tamen coruscatione ad terram descendens. qui penetrat sub-
tilia et res molles. sicut ponit plinius. ut dicitur in ii. physice

Aligned.

Fulmen vero est vapor igneus
qui praecipue solidis impetuose cadens. et maioris vis
quam sit fulgur. penetrat enim quae tangit. perimit sine liquefactione di-
vidit et scindit. et nichil corpule(?) cui resistit. Et per hoc
dicitur quod fulguratio idem est quod ferire. quia sicut dicit idem ex
subtilioribus partibus elementorum compositum. ex quibus maior
vis penetrandi relinquitur. Et ideo iter caelestis iacu-
li ab ipso nuncupatur. Generatur autem ex vapore grosso com-
posito ex sursum et diversis elevato et vehementi ca-
lore ignito et inflammato. quod collisione ventorum et
attritu nubium impellitur. et quasi lapis ignem de concavi-
tate nubium deorsum per violentiam ad modum iaculi
commovet. Unde fulmina collisa et ad modum lapidis
fulgida vi inflammationis disiunctae discendunt. Et
quamvis ignea sint ut naturaliter tamen per violentiam motus contra naturam i-
gnis infimus descendentem compellitur. ut dicit beda. Insuo autem de-
scensu incendit et urit. Et ideo dicitur fulgur. ut dicit ysidorus.
Penetrat et scindit et tunc dicitur fulmen. ut dicit idem. Ubi autem
ruit. saevum fumum et fetorem pessimum gignit. Cadunt
frequenter in forti aestate. aut in forti hyeme raro fi-
unt fulgura. Quia in hyeme propter frigus vapor
in aere non ignitur. in aestate vero propter siccitatem et subtilita-
tem aeris non fit aggregatio vaporis in nubibus. Sed in au-
tumpno est aer mollis et mixtus. et ideo tunc saepius fulgu-
ratur. sicut dicit idem. Fulminum genera plura traduntur.
est clarum quod sicca veniunt. non adurunt. sed dissipant.
Quae humida. non urunt. sed infuscant. Tertium est quod
calore nocet comminuens. per quod vinum exhaurit in
tactis vasis. Aurum et argentum liquat. sacculi non
combustis. Quomodo autem coruscatio fit et unum praecipiat
diversi diversimode tradiderunt. Quidam enim empedo-
cles quod coruscatio est ignis occultatus in nubibus ex ra-
diis solis. Sed hoc dicit aristoteles esse falsum. Quia si hoc esset.
ex omni nube coruscatio accideret. quia in omni nube
radii solares occultantur. Anaxagoras autem di-
xit. quod coruscatio est ethere descendente in nubes
vel ad nubem. et se in ea occultationem. cuius apparitio
est coruscatio. Et quando ille ignis extinguitur in nubi-
bus aquosis. stridor illius extinctionis vocatur tonitru-
um. Alii dixerunt coruscationem causari ex ca-
lidis ventis et siccis in nubibus compressis. qui ibi in-
flantur et aduruntur. et ignis in eis egrediens est corru-
scatio. Cuius splendor prius pervenit ad visum quam so-
nus ad auditum. Alii dixerunt coruscationem
non esse per ignem sed per aquae splendentis ymaginationem.
quae per stellas de nocte illustratur in nubibus videtur.

Sed dicit aristoteles quod primo iste error est quod coruscatio ante videtur sub nubibus licet sit de nocte videtur. Aer et vapor aggregatur in nubibus et corpus vehementi collisione accenditur ignis et fit in coruscatione. Et quia hec aliquando preter tonitruum, eius grauitate inclusus. Et quia illa coruscatio est vehementius subtilitatis et vehementius illuminationis et combustionis, ideo apparet alba. ideo corrumpit ad quod peruenit ut dicitur in meteoris. Hinc ait aristoteles in 2 li. metheororum. coruscationis itaque motus subitus est et impetuosus. Subito enim apparet in oriente et in occidente subito fuit et ostenditur. et subito extinguitur. de natura enim sua ut dicit. quod in ictu oculi exit et inde subito redit. sua origine non relinquit. ex sua subita apparitione aspectum intuentium exterrit. eius incautus. per totum orbem se corporibus et corporibus et domum eius subtiliter diffusus. sicut tonitruum precursor et sicut ad videndum annuntiat si pluuiam futuram commutat et cessat. Si vero pluuia cum venerit tenellis frondibus et floribus nociuus est ut dicitur etc.

IA Aer est aer leuis motus et agitur. elementalibus corporibus generationi. aer est naturalibus plenus calore. quod quanto est purior tanto delectabilior et suauior est. Aer non si mutet ad qualitates corporis non exercet. nigrior vtimur hominis et egrotat. et pestilentie et corruptionis in medicina est reductiua. Est autem pestilentia aeris corruptio generatiua et pluuiarum dispositio que ut venis hominum attingere ut dicit ysidorus. Et dicitur pestilentia quasi pestulentia. quia totum mutat hominis per ambulans et depascens. sicut corruptio aquis et pluuiis in aere. quibus spiritus et exterior pulmonis corrumpuntur in diuersas passionibus necessario lacessunt. ut patet et in eodem libro in de spiritibus aeris est. Sed hec iam sufficiant.

Expedito Explicit liber xi. Incipit xii. de auibus et generalibus de tractatu de ornatibus aeris et eorum qui in aere gignuntur. in speciali. aliquid de hiis que pertinent ad eius decentiam et ornatum. ut in ipsis sicut in celis creaturis magnalia extollamus. Ad ornatum autem aeris pertinent aues et volatilia. ut dicit seneca. Et ideo aliqua pauca adiuuante domino clericis sunt debilis hoc opusculo inserenda. non quod de omnibus sed solum de auibus et volatilibus de quibus fit mentio in textu biblie ut in glosa. Est ergo ad generalem dicendum similiter et

ij per ordinem alphabeti. Aues itaque quando dicuntur. i. sine via sunt dicte ut dicit ysidorus. eo quod tapiter viam non sequantur et aere dilatare consuluere. Aues enim motu et agitatione alarum diuidunt aerem et scindunt. Sed statim post volatum aere se claudente nullum signum sui transitus relinquunt. Dicuntur autem volucres quia volitant alis. ut dicit ysidorus. propter quod et alites quasi alatores. i. alis se leuantes appellantur nominantur. Sunt autem aliis enim non volantes sunt quarum ponderositas de terra in aere se non leuantur. Vt autem ideo dicitur ab alendo. quia ab illo qui pascit volatilia celi et escam dat earum nutrimentum. ut dicit ysidorus. Auibus autem et auis conueniunt et conuenientibus tenent natura. Est autem tamen proprie communis sibi et complexionis. sicut aer dicitur inter summe graue et summe leue intermedius animal sibi est communis. sicut in earum compositione aer et aqua potissime dominantur. Et ideo quia in hiis preualent et plus aerem tenentibus quam grossibilia vel aquatilia. leuitate sue substantie faciunt super aerem. ut dicit ysidorus. Aer enim dilatatus inter pennarum concauitates aues leuigat. et ut leuius ferantur sursum. ipsarum dispositione et habilitate ac iuuat. Vnde quanto volucres plus habent pennas strictas et minus carnis. tanto facilius se sursum leuant. ut patet in auibus predatoribus quarum ex natura aues et auem cernentibus altissime se volat et valde acuta nisi. et magis aiostratus. ut dicit aristoteles li. 12. Quia est conditum est conditio volucres tenent gignan. Hinc enim aues sibi in statu non leges societatis cum uniuntur mouentur et ad suum genus multiplicantur. et sicut speciem per generationis actum suum ordinem continuantur. sicut dicit ab. aristoteles li. 6. Omnes igitur aues cum pullificare fuerint oua quas in ouis non possit videri propter paruitatem. Est autem prima pars generationis pulli ab albedine. et albumine eius ante vitello. Et post. x. dies generationis pulli complebuntur et omnes partes eius. ita quod omnes partes distincte et manifeste. et habent tunc caput maius toto corpore. Et si tunc frangeret ouum testam. inueniret caput inclinatum super crus dextrum. et alam expansam super caput. Completa autem generatione et singulorum partium membrorum lumine rupiet testam. aliquid in die. 19. aliquid in 20. ut patet in gallinis. et exeunt pulli iam completi et viuificati. Et aliquando inter gemellos vnus est maior alter iam completus et viuificatus minor. Et multotiens monstruosior. sicut dicit idem. li. 6. Inter quod omnia animalia in generationis ordine volucres seruant naturam maritalem honestatem. sicut patet ordine naturalis matres

socias cum sollicitudine querit. iuvenes diligit pro ipsis pu-
gnat. et sollicitudine eas qui coniugali amoris federe
se coniungunt. Sed hec ab ipsis primo solicitudo inve-
nitur et provenit. Unde in istis inter sexum iudicat et discer-
nitur. exceptis in quibus dignatur ut perdix secundum Aristotelem cuius
de perdicibus quod obliviscuntur sexum. Unde dicitur conculcatur
frequenter in masculum et femina in feminam. Et ex tali co-
itu fiunt ova venti. et feminae ex tali coitu mal-
fiunt. Sed dicit de solum masculo. Quando igitur femina
est non potest coire sed solummodo conculcatur et calefit se-
masculum. Ut hoc fiat quod conculcat etc. [Co]lum-
nantur autem aves in generando tempus conveniunt. Alia tempore
hiemali quando instat tempus generationis aves novas ferunt.
mares feminas sibi associant. nutibus et vocibus
ad amorem mutuum se invitant. nidificant. o-
vant. pullificant. generatos pullos nutriunt et edu-
cant. Sed completo generationis officio tamen cessant ab
invicem se separant. et usque ad tempus generationis tempus
iterum non appropinquant. [A]ttendendum autem quod ad
habitationem. Sunt enim quedam volatilia que hominum mansi-
onem diligunt frequentant et habitationem. sicut galline et an-
seres. passeres. columbe. ciconie et hirundines.
[Q]uedam vero omnino abhorrent. fugiunt et timent
hominum cohabitationem. Sicut aves silvestres montuose. et
fluviales seu palustres. Quia secundum varias ex-
igentias. varia querunt habitacula. et diversas sibi ven-
dicant mansiones. Alia que non se magis sunt [illegible] et hiemant
paludes et flumina frequentant propter necessitatem ni-
dificandi pullificandi et fetuum educandorum. ut
mergi. anates. et cigni. in quibus ingeniata est
natura ut dicit Aristoteles. ut pedes haberent latos clausos
et divisos. propter natandi necessitatem. Ex pedum lati-
tudine. ut aquas prensius pellerent. et pellas
retro aquas quasi remigando in [illegible] se extendunt.
Caudas quoque habent breves ne in natando cauda made-
facta pondere impedimentum sentiant. Rostrum habent
latum. ut gramina et radices accipiant aptius et lacerent.
Colla longa. ut victum de profundo facilius attrahant.
et acquirant. [V]olatilia vero que siccioris et calidioris
sunt nature montuosa et rupium cacumina inhabitant et
frequentant. ut omnes aves que de preda sunt viventes. sicut
sunt aquile et accipitres et consimiles. quibus dedit natura
ut dicit Aristoteles ungues curvos et pedes fortes et rostrum
curvum et acutum. ut fortius predam retineant. et carnes
facilius lacerent. Propter hoc autem hee aves modicas car-
nes. et multum plume. et sunt magis [illegible]

sic sunt magis velocioris. et volatus fortioris.
ut dicit Aristoteles. Caudam insuper habent subtilem. longam et
tenuem. quia in volando se regunt. sicut gubernaculo
regitur navis. Sunt tales aves secundum Aristotelem [illegible] possessionem
solitudinem diligunt. et cum aliquo societatem habere non
possunt. volucres vero [illegible] ad predandum
compellunt. [illegible]
ut dicit Aristoteles. Hec et alie aves rapiunt [illegible]
[illegible] [Q]uedam rapiunt predam in
aere volando. et nunquam aliquam predam invadunt super
terram. [Q]uedam vero e contrario in terra aves rapiunt sed
in aere nunquam ledunt. Unde mansuete volucres ut co-
lumbe [illegible] avium diversitatem cognoscunt. Et ideo pro-
nes que in aere currunt ad terram fugiunt. que vero
predam terre conspiciunt in aerem subito se extollunt.
et quia in terra erant in periculo. elevantur in aerem [illegible]
ut dicit idem. [S]unt autem que aves nemorose que silvas
frequentant. et dulces arborum inhabitant solitudines. et
hee quod sunt maioris mansuetudinis. sicut sunt
[illegible] modulantes et [illegible] vocibus in
silvis et arboribus resonantes. sicut sunt merule et
filomene et huiusmodi. que tempore amoris maxime cantant
in rubis et frutectis nidificant. super ova solicite
assident. pullos suos diligunt et educant. [S]unt
et alia quedam volatilia que campestria precipue frequen-
tant. et victum de terre fructibus acquirunt [illegible]
et mendicant. quales sunt grues et alaude [illegible]
mestica que silvestria. Et hee aves simul vivunt cum
in terra quam in aere diligunt. Turmatim incedunt. Speciem
suam diligunt. Regem sibi statuunt. et ei obediunt. Or-
dinate volant. Et quia inter se vehementissime pugnant
et volunt se dilacerant et deplumant. Sed post pu-
gnam [illegible]
nam non [illegible] Tempestatem futuram presagio sentiunt.
et cum vident eam imminere vociferantur ac clamant.
Vigilias ordinant et invigilando voces mutant.
Hec omnia continentur [illegible] et Ambrosius di-
cit [illegible] ut dicit [illegible]
lapillum inter pedes tenent. ut si forsitan [illegible]
pro sompno. casu lapidis excitetur. Ex hoc securitatem
perdit. altissime ascendit et vociferando socias
suas querit. et quousque invenit iter ad pascua de-
scendit. Dicunt quod rex huiusmodi avium [illegible] se disponit.
et [illegible] se erigit. Caput quoque frequenter [illegible]
tens elevat et circumspicit. et si quid viderit [illegible]
vociferat et excitat alias ac premunit. [Ite]

sunt et similiter quaedam avium proprietates que variantur. ¶ Sed et quaedam que non aluntur nisi carne et sanguine, sicut omnes aves praedae, que sunt curvi rostri et acuti unguis. Quaedam comedunt omnia alia quam praedam venatam. Sed non venantur nec comedunt aves sui generis, sicut piscatores, ut dicit Aristoteles libro 8. Sed milvus aves numquam persequitur, ut dicit idem. ¶ Alia vero sunt volatilia que solum vivunt seminibus et fructibus et herbis crescentibus, ut columbe, turtures et alie que flumina que comedunt. ¶ Alia vero sunt volatilia genera que vescuntur nec carnibus nec fructibus sed diversis, ut sunt aves communis generis, sicut monedule, cornices, cornix et pice. De quibus dicit Aristoteles et Basilius: pascunt aves communis generis pullos suos in iuventute, et iuvenes pascunt parentes in senectute sua. Quod enim est admirabile, iuvenes parentes senes in suis pennis elevant et defendunt, ut dicit idem. Et in ciconiis habet naturalis pietas continuare, ut in pietatis obsequium degenerare parentibus erubescat, quia ab avibus sibi invicem impendi non ignorat, ut dicit Ambrosius. ¶ Est et variarum avium diversitas consistens in aliquibus avium proprietatibus. Quia sicut dicit Aristoteles libro 12, omnes aves in hoc conveniunt quod habent os rostrum durum et latum, quarum una est grossi et masculi. Quia habent rostrum est aptum ad scindendum cibum et diviso. Quedam vero curvum et acutum, quod est necessarium ad comedendum et ad dilacerandum carnes avium. Hoc enim habent proprium omnes aves quod sunt bipedes sicut homo. Sed in pedibus et crurium dispositione multum differunt. Quia pedes avium aquaticarum sunt fortes et lati, quia convenientes sunt natatori et praedatori. Pedes autem similiter aliarum sunt clausi et divisi, convenientes natatori. Et omnis avis longorum pedum et crurium et habet longum collum, et volat extenso collo. Et si collum fuerit gracile et debile, declinat ipsum in volando. Et est generale quod omnes volantes habent breve collum. Et habent crura etc. Omne volatile habet umbilicum quando nascitur, sed non apparet avibus. [illegible] quae continuat cum in collino propter minorem venam. ¶ Et consimiliter possunt quo ad actum et tactum pullificandi. ¶ Quaedam enim multotiens pulluficant, ut columbe que faciunt omni tempore in anno. ¶ Quaedam enim multum ovant, ut gallina. ¶ Quaedam multotiens, ut columbe. Galline autem multum ovantes ad modum, ut dicit Aristoteles libro 6. ¶ Aves autem corvorum que comedunt carnes raro ovant, quia non sunt in anno semel, praeter hirundinem, et quod sola inter comedentes carnes pullificat bis. Insuper autem aves que cum incubant ova sua non sunt, ut patet in gallina et in aquila. De qua dicit libro 6, de aquila: valde gravantur et albescunt ale eius, et velut evellantur ungues eius et debilitantur. Sunt et multe alie proprietates avium, quas prosequi longum esset. Hoc solum attendendum est quod aves inter cetera alia sunt puriores et nobiliores, motus fortiores et leviores, magis acutiores, carnis digestibiliores, sapidiores, convertibiliores et sanio res, et nidificando et pullificando sollicitudinis ampliores. Hoc autem in generali nunc dicta sufficiant. Sunt de avibus in particulari est dicendum, et primo de aquila.

Aquila velut regina inter volucres obtinet principatum. ¶ Inter omnes autem volucres aquila est maioris latitudinis, ut dicit Plinius. Sola praedam quam arripit non nimia famis aviditate sola non comedit, immo avibus eam sequentibus quae eam expectant sua eis reliquit porcione. Et ideo sequuntur aquilam alie aves solent multe. Quia inter eas praedas iacentes aliquam portionem exhibent. Sed quando praedam plus capere non suffi[ci]t, numquam cetera rete publica mittit avis sibi proximis eius et in medio ponit illam. Duos lapides preciosos nidos ponit aetites, quorum unus est masculinus, alius vero femininus, in nido suo reponit ut pullos suos custodiat a morsu serpentum et aliorum reptilium venenosorum, ut dicit Plinius. Est autem aquila ab acumine oculorum dicta, ut dicit Isidorus. Tanti enim et tam limpidi dicitur esse visus, ut cum in aere super maria immobili penna feratur, nec per nimia elevatione humanis pateat obtutibus, de tanta sublimitate pisces videat in mari natare. Ad instar lapidis descendens piscem rapit et sic captam praedam ad litus trahit. Est autem avis nature calide et sicce, praedatrix, et super aliarum avium vires fortis et audax. Cuius fortitudo maxime viget in alis, pedibus et rostro. Quia alas habet valde nervosas et parum carnosas, et ideo in volando patitur laborem, quia respectu magnitudinis sui corporis parum habet carnositatis et multum nervositatis. Propter quod multum habet fortitudinis et iuvamenti, et minus quam habet ponderositatis propter quod et plumam sustinet levitatis. Inter omnes volucres maxime viget in aquila visus virtus. Spiritum enim visibilem habet temperatissimum et in actu videndi acutissimum. Solem enim irreverberatis oculis in sue rote circumferentia intuetur, et per modum sui acies non obtunditur, nec claritate luminis solaris disgregatur, ut dicit Ambrosius. Dicit enim Ambrosius sic et Augustinus in libro 9 quod quando pullos aquile

quod nature aviditatem acuti visus valde et ungulibus pullos suos ungue suspensos radiis solis obicit et solem aspicere compellit. et illum antequam habeat alas completas. quod ad hoc patitur eos et immotis ad aspectum solis. et si aciem alicuius lacrimantem viderit ipsum tamquam degenerem ut nothum et ut alienum a nido expellit. Si autem directa acie solis radium viderit ipsum tamquam verum et suum filium diligit ac fovet. Quamvis autem ipsa verticitatem solis acie elevatam videat. visum tamen ad predam aspectum dirigit et inclinat. ut dicit Gregorius et Aristoteles libro 12. Alii vero ceterorum in genuino indigent natio acuto visu. quin videt cibum suum a loco remoto valde. Et propter hoc levat se aquila plus quam alia volatilia. Hec quoque in altissimis rupibus nidificat. ut locus sit munitior ab omni accursu nec ab adversario se tutam faciat et defendit. Unde secundum Gregorium in altissimis rupium verticibus stare et in praeruptis gradibus infima ista nitens ad altissima se elevat et ascendit. et dum vult capere vel predam que restat subito ima petit. Est insuper aquila difficilis cubans pullificans et pullos suos nutriens. Dicit Aristoteles libro 6. quod aquila ad plus ponit tria ova. sed tantum parit duo. quoniam graviter laborat super ea. et illud est quod illo tempore debilitatur et tamen quod non potest venari pullos aliarum avium. quia tunc incurvantur ungues sui. et albescunt ale sue. et tunc nimis gravatur in dando cibum pullis suis. Et si contingat aquilam habere tres pullos. eicit unum de nido suo propter difficultatem nutriendi. sed quedam avis que dicitur ossifraga nutrit pullos suos ejectos ab aquila. sicut dicit idem. Item dicit idem quod aquilarum diverse sunt species. et diversimode alunt et nutriunt pullos suos. Que albas habent caudas. in earum alitione plus laborant. Que vero habent nigras. minus in huiusmodi negotio se fatigant. Pullos autem suos ad volandum iam adultos de nido eicientes pullant provocantes ad volandum. et faciunt eos exire. ut audiunt eas et sequuntur in aera. ut patet. Et si forsitan pigritaverint ad eundum. percutiunt eos cum rostro. et subtrahunt eis cibum. et sic eos cogunt ad exeundum. Et postquam fuerint completi in fortitudine et in pennis. fugiunt eos ante se. et non sinunt se ullatenus plus sequi eos. Quedam tamen species aquile quam Aristoteles vocat achaeten dicit quod cogitat de pullis magno tempore. Et quando volant pulli. volat cum eis. et ducit eos ad comedendum. Et quando volunt super eos. circa illorum agunt prima ad resistendum aliis avibus si forte convenerint ad nocendum

pullis suis in aliquo seu ledendum. Hec omnia tangit Aristoteles libro 6. De aquila vero dicit ut tangit Gregorius super Iob quod quando eius pulli recenter nati ad capiendum grossiorem cibum et digerendum sunt invalidi. sanguinem et liquorem humanorum partium suarum in os suum attrahit et suggerit. et attractum sanguinem in ora pullorum vomit. et ita reficit eos cibo leviori. quousque convalescunt ad sumendum cibum fortiorem. Ad hoc dicit Augustinus et Plinius quod aquila senectutem patitur caliginem in oculis et gravitudinem in alis suis. quod contra hec incommoda instruitur a natura. ut fontem aque scaturientem querat. deinde ascendit quantum potest per aera donec ex calore aeris et labore volatus stomachus incalescat. Unde tunc ex calore poris apertis et pennis relaxatis subito descendens in fontem ruit. in mutat plumas et purgata caligine in oculis vires recipit. et restituitur. Dicitur propterea quod dicit idem. quod cum senuerit. ungues indurantur et incurvantur rostrum eius quod vix potest sumere cibum. Et contra hoc incommodum invenit remedium. quod petram sibi querit contra quam fortiter rostrum percutit et allidit. et sic deponit onus rostri. et cibum capiens restituitur viribus iuvenescit. Et sic dicit Plinius. Aquila sedendo super rupem vel arborem ipsam ad solis claritatem dirigens vel per aliud hiemis tempus. vel ungues suos inspiciens non desistit. Fel huius multum est medicinale. quia positum in collirio visum acuit. et subvenit caliginem et aliis incommodis oculorum. ut dicit Dyascorides et cetera.

Hec autem aliae proprietates minus laudabiles. Est enim avis exposita in calliditate et furia. et ideo est avida et invidiosa. quia non fortes non est nisi in corporibus magne sanitatis. ut dicit Aristoteles libro 15. Et avibus inordinatis inimica est aquila et ferventia. Vergunt cum rapit et rostro percutit capiendo. Vocem habet ululantem et aves alias terrificantem. In aspectu enim aquile et auditu tremunt omnes aves alterius speciei. quas aves predas. ut dicit Plinius. ut herodii et cetere aves in die quando audiunt aquilam vix feruntur. Et hoc forsan accidit ex timore. Aquilam enim in aere tantum sapientem timent generaliter omnes aves. minus autem illam quam rapit in aqua. quia illam non timent nisi volueris. quia movetur et consistens est in aqua tantum. Tanta autem aquila multum regnat a nobilitate illarum aquilarum quas in aere vel in terra capiunt predam suam. timent eam vulturer. Unde dicit Aristoteles libro 6. convenit per mare et iuxta magnos lacus. et

cadaver ex avibus preter mare quando ascendit ad aquam et si viderit milvum volantem timet. Unde fugit ad aquam que est acuta in his quia volat contra lacum. Et sic capit avis de aqua in aere ut terram, statim post eam. Si vero diu fuerit in aqua, suffocatur. Hec aquila habet unum pedem clausum ad modum pedis anserini cum quo se regit in aqua quando solet descendere per predam. Alium vero pedem habet divisum cum acutissimis unguibus quibus predam rapit. Habet autem pennam aquilinam que cum laniatur contra suam similem, ut dicit Plinius. Dicitur enim quod penna aquile posita in aliarum avium plumas corrumpit et consumit eas. Sicut corde de intestinis luporum in viella ut in cythara posita cum cordis factis de intestinis ovium eas destruit et corrumpit, ut dicit Isidorus. Aquila autem senescente non debilitatur immo augetur, ut dicit Aristoteles libro 9. Aves autem que habent uncos ungues non est possibile quod sint cum aliquibus sociis suis, et est quia ungues habent pro mucronibus, et ideo quando sedent super lapides retrahunt eos et quasi claudunt inter carnem ne eos allidant vel frangant contra lapidem. Unde dicit Aristoteles libro 9: Non sedent aves habentes uncos ungues super arbores vel lapides, quia natura unguium est contraria dualitati eorum. Est impia et crudelis filios suos quando eos videt aciem dirigere contra solem, quandoque eos reputat alienos. Et ut ad predam aliarum avium instruat eos, ideo eos expellit et a nido removet, ut dicit Plinius.

Accipiter est avis regia, que plus animo quam ungulis est armata, et quod ei natura corporis negavit, hoc virtute et audacia animi recompensat, ut dicit Ysidorus. Est autem avis, ut dicit Ysidorus, aliis avibus capiendis avida, aquarum avide appetens et prede. Accipiter enim a capiendo vocatur. Dicit Beda quod accipitres contra suos pullos sunt crudeles. Cum enim sine ipsis ad volandum aptos viderit, et procul eos a nidis expellit, et more aquilarum de nidis suis eiciunt, quia eos audacter comprehendunt et ad predam capiendam, ne adulti otio torpescant, et magis abundanter quam ungue cum consuescunt, ut dicit Beda, et de avibus. Sunt enim genera accipitrum. Quidam vero tantum terre sicut et aquile. Dicit Aristoteles libro 6. Primi aves volantes tantum rapiunt. Secundi vero sedentes in terra rapiunt et vadunt. Et inter hos columba distinguitur, ut de aquila dictum est. Est genus accipitris avis callida et fortis, mole corporis

non magna, pennarum plumarumque velocitate sed magnitudine cum magnanimitate spiritus. Summa enim altitudine nec in aere se elevat nec descendit in terram, que ad predam insequendam se subtrahit, sed in arbore residens in predam ruit. Pectus vero accipitris est acutissimum, mediocriter carnosum et munitum. Unde dicit Aristoteles libro 19: Quanto pectus eius magis est acutum, tanto melior est ad volandum, quia si haberet pectus multum latum, moveretur multum aeris et esset gravius. Cartilaginosum est et quasi acutum est et debile, nisi haberet cooperturam ex multis carnibus, ut dicit Isidorus. Magna autem est fortitudo in pectore, in unguibus et in rostro, quo statim penetrat praedam usque cerebrum et comedit. Eius fel medicinale est, quod cum ... colliriis commixtum visum acuit et oculorum caligines destruit et consumit. Habet autem hoc proprium accipiter, ut dicit Gregorius, quod in senectute cum sentit se pennarum ponderibus gravari, expandit alas suas contra solis radios calore fovendas, et sic recipit calorem et calore resolvente, apertis poris quibus pennas continet, alas expandit, et sic veteres penne excutiuntur et nove renascuntur. Et sic novitas pennarum ipsum callidum ad volandum aptat. Duo autem sunt genera accipitrum. Quidam enim est domesticus, et quidam silvestris. Cum domesticus est, silvestres rapit aves et in predam domino suo derelinquit. Silvester vero domesticas rapit aves. Indignativus enim natura est accipiter. Unde si predam quandoque perdit aliquo casu non accipiens, illa die ad manum domini sui non redit. Oportet autem ut accipitris dieta sic ordinetur, scilicet ne nimis tenuis nec nimis larga. Ex habundantia enim cibi impinguatur et ex insolentia aut pigrescit et ad clamatorium venire dedignatur. Si vero fuerit nimis ieiunus, tunc fit accipiter inutilis et efficitur impotens ad prendendum. Et ideo teneri debet calidum animal ac claudi et tegi, ne nimis de manu gestantis se offerat nimis avibus ad quas rapiendas anhelat et aspirat. Et ideo ... illorum pedes ... ne ... ad quam libet avem ... Solent in sinistra ... ad accipitrem ... Sunt accipitres domestici in nutritione ut ... et ... et sic in iuventute et in ... carne venenosa ut sic ... Accipitres vero ... ledi sunt, ut dicit Beda.

eorum mutationem alas et fumosis vaporibus corporis remoti-
ne eorum corda ex fumi amaritudine ledantur. et ne
plume ipsorum ex nigredine fumi inficiantur. Candi-
dis vestibus et sanguinolentis exuuntur. et solent ne-
cias tam coram avium que percipiunt. Quamdiu vivunt
et potentes sunt eas pascunt. aliquis domus diligunt
in manibus gestant. Super pertica reponunt. in pec-
tore et in sinu manibus applanant. Cum diligentia
nutriunt. Sed cum moriuntur ab omnibus tristes reppe-
riuntur. Non enim commoditatem sed potius sui alumni periculum.
p Alietus ut dicit glossa super Deuteronomium xiiii.
Avis est que falco. avis est parva audax et multum
animosa. Invadit enim aves longe se maiores. aves pedibus
et pedibus premens et iugulat. Super omnes alias ali-
etus est parvula capiens alias minutas aves. Unde di-
citur. Audacter expugnat alias aves minores. Sed
et aves minime pretermittit. alietus. Hic aliquando significat
quosdam venatores egenos. Et secundum hoc videtur quod alietus sit
ille qui nisus proprie. quod gallice dicitur muscehet. et
eadem ipse nisus.
q Apes ut dicit Ysidorus. sunt dicte eo quod sine pedibus nascan-
tur vel a eo quod pedibus alligentur se invicem
et connectuntur. Hec ut dicit Ysidorus. solertes sunt in gignendo
mellis officio. assignatas et certas proprias incolunt sedes in
nidis diversas alienas. Domicilia sua inenarra-
bili arte componunt. et ex variis floribus mirabiliter
cellas condunt. textisque ceris prole numerosa castra
replent. exercitus et regem habent. et bella movent.
Fumum fugiunt et ventum. bella movent cum
multis exercitibus. De pluribus corpus sue generis ex bovis ca-
davibus nata. Nam ad hoc huius creandas vitulorum ce-
sorum carnes contunduntur. et ex putrefacto cruore ver-
mes creantur. qui postea transeuntes alias apes efficia-
untur. sicut scrabones de equorum carnibus generantur.
ut dicit Ysidorus. Sunt autem apes ut dicit Ambrosius. mirabiles siquidem
apium proprietates et nobilitates. Nam apis com-
munem habet sobolem. unam incolunt mansionem.
Unius patrie clauduntur limine. Omnibus communis est
labor. Omnibus communis cibus. Communis operatio. Communis usus.
Communis fructus. Communis est omnibus volatus. Communis est omnibus
generatio. Integritas quoque corporis virginalis omnibus est
communis sicut et partus. quia nullo concubitu miscentur.
nec libidine resolvuntur. nec partus quatiuntur doloribus.
et filiorum maximum examen constituunt. Nam cum
alie voluerint nec in anno singulas ... sunt.
apes geminos creant. et duplica cetus fecun-

dilitate respondentur. Ipse apes regem qui dictus est ipse
quippe de ordinatione. Et licet positiones sint sub rege. ipse tamen
sunt libere. et regem qui subsistunt naturali affectu dili-
gunt et summa devotione defendunt. et pro eo perire
pulchrum putant. Regi suo tantam reverentiam exhibent
ut nulle de domibus exire audeant. nec ad aliquod
pabulum pergere. nisi rex fuerit egressus. et volatus sibi
vendicaverit principatum. Eligitur autem rex in regem et magni-
tudine et forma magis insignis. et qui in rege precipuum est
mansuetudine clarior. Nam etsi habet aculeum eo tamen
non utitur ad vindictam. Naturaliter autem apes animo sunt le-
viores. quo corpore sunt maiores. Sed et apes que non ob-
temperant regi. semetipsas condemnant. simulantque se. ut
aculei sui punctione moriantur. In apium vero examine
nulla est otiosa. Quedam enim certant quasi in bello cum
proelio contra alias apes. Alie invigilant circa victum.
Alie fumant explorant ymbres et speculantur con-
cursus. Alie ceras de floribus fingunt. Alie cel-
lulas nunc rotundas. nunc quadratas mira connexio-
ne et equalitate componunt etc. Tamen inter dulcia opera
nulla alterius laboribus insidiatur. Nulla rapina vic-
tum querit. sed proprio volatu et labore inter herbas et flo-
res quod sibi est congrua recolligit. Nutrit enim apes speci-
cula sua et inter mella fundunt venenum si ab a-
liquo fuerint lacessite. vitam suam ponunt ante
vindictam pro tuitione suorum defensione. Apis enim
quamvis infirma est robore. valida tamen est vigore sa-
pientie et virtute. Cuius favus est omnibus suavis. quia sua
virtute suis fauces oblectat. et vulneris curat. et
internis ulceribus infundit medicamentum. Provenit
omnibus quod ut et alie probantur quas ingredi dicunt ...
in illa inseruerit. Dicitur quod inter certa quod apium inter
se sunt diversimode. Quedam adducunt suis alve-
aribus quo indigent ad generationem mellis ex floribus
et floribus et herbis et paupere in quibus est glutinosi-
tas et linunt ex eo superficiem alvearis. et hec
faciunt per necessaria alia. Et si maior alvearis
fuerit nimis amplus. stricticant atrius eos. De-
inde congregant mel. et postea incipiunt facere domos in
quibus habitant reges. Deinde domos alias in quibus habitant
alie apes. alvearis asportant. et accipiunt eam
ex floribus. et congregant ipsum cum pedibus anterioribus.
Deinde mutant eam ad pedes medios. Deinde ad
coxas pedum posteriorum. et post volat cum ipsa. Et tunc
manifestius portio ... in ea. Et cum volat apis
non intendit flores diversos. nec dimittit unum

floris et uadit ad aliud. quousque inueniat quod necesse est. et colligit ex eo quo indiget. et redit onusta ad locum suum. Qualiter autem mel recolligatur. et que sit mellis propria natura non plenius leuiter distinguere scimus. Frequentant autem libenter folia et flores et manent super ipsa longo tempore propter spissitudinem foliorum. Cum autem rex earum neque uolaret tunc ferunt ipsum turbis circa ipsum. Et si fuerit rex unius matres in una parte et fetus in alia. Si uero fuerit mortuus. mater erit cum feminis in domibus. Et femina uictoris est dupla ad alias. et habet aculeum quam masculus. Et multe de natalibus eius aculeos. et uolunt quasi pungere cum aculeis et non possunt. Regum autem duo sunt modi. Unus est niger. et alius est rubeus. et hic est melior. Et est apis bona parua rotunda. spisse tecta. et constricta in medio. quasi curta. melior uillosa. Et dissimiles apes in parua. Quia quando pascuntur floribus montanis. sunt ille que pascuntur in arboribus montanis. minores sunt aliis et fortiores. et plus patiuntur laboribus. Item apes secernunt alueariis. et suggerunt quod est superfluum in fauis. Et dicitur quod si non facerent. grauarentur ex eis aranee. et morerentur apes. Quando autem modicum est de melle in domibus. desinunt eas. et pugnant cum illis qui uolunt ex hoc mel. Et propter hoc uident sepe secedere foramina. que pateant ad recessum. Et pugnant bruci contra laborantes propter quia cum multum comedunt de mello. et laborant contra eas in aluearibus. que non mellificant nec laborant. Item reges non exeunt extra aluearia solum. nisi magno strepitu apum. et ipse in medio eorum est. et exitus eius est cum exitu plurimarum apum diebus tribus. Deinde exeunt apes paruce. et uolant circa aluearia. et diuidunt se per cateruas. et uadit cum quolibet rege caterua una. Et si accidat quod una pars apum eat ad alias apes. tunc ille pauce apes residue uadunt ad alium regem. et dimittunt suum primum regem et uadunt ad regem possidentem plures. Et si rex quem dimiserunt insequatur eas. interficiunt ipsum. Item quando apes pugnant. ad postremum moriuntur si totum infixerint et non extraxerint aculeum suum. quia non possibile est totum aculeum extrahere. nisi cum eo exeant intestina. Secundum apum non pugnant. Et siqua apis moriatur in alueario. extrahunt eam residue. quia hoc animal est mundius pluribus quam alia animalia. Et propter hoc etiam stercus suum in uolando et non in aluearia sua. quia fetidus odor grauat eas. similiter et uenenum. unde si uentus fortis uenit. custodes apum ducunt regem alueariis ne maxima uentus ad eas. Quando autem aluearia calefaciunt aliquo modo forti. derelinquunt ea. Et si contingat eas ibi morari. ex fetore infirmantur. et acuunt odores suas alas. Et diuinant autem in hyeme locum calidum. et in estate locum frigidum. Et si hoc dimiserint eas multum de melle. non multum operabuntur. et si modicum. tenentur ad extremum multum. Et propter hoc debet dimitti de melle secundum multitudinem apum. Et si defecerit eis mel ad comedendum. debet eas pascere ficubus. et aliis dulcibus ne moriantur. Item quando apes stridunt in uno alueari. signum est quod uolunt recedere ab alueari. Et ideo debet custos proponere uinum dulce in alueari. et commanebunt. Ar. li. 8. sui 9. Item idem li. 9. Apes non faciunt strepitum nisi uolando. et extendendo et contrahendo alas per aerem cadentem inter alas et corpus. Item posteriores pedes apum sunt maiores quam anteriores propter ambulatum. et ut cum eleuentur. cito eas uoluerint eleuare sic dicitur idem. li. 18. Item accidit eis infirmitas que ab Ar. li. 8. dicitur Kallibus ex paruis uermiculis qui generantur in alue arib. ex corruptis fauis. Et quando crescunt illi uermiculi. faciunt texturam similem texture aranearum. et diffundunt super totum aluearium. Et ideo putrescit mel. et egrotant apes uel moriuntur. Item idem li. 18. Apes non ex coitu nec ex diuersis generibus creantur. nec ex apibus per coitum. Item annis autem pluuialis multiplicantur superfluitates in corporibus. Item annus autem tempore opposito paruum apum diminuuntur. nota de rege. Item in dietis particularibus dicitur. Apes flores amigdalinos pascentes. faciunt mel magis temperatum et magis saporosum. minusque acutum. Sed spirituali membrorum magis mundificatiuum. Apes uero absinthium pascentes. amarum faciunt mel et minus dulce. Est enim multe mundificatiuum oppilationis splenis et epatis. et ydropice curatiuum. et morsus rabidi canis curatiuum. Quere plura de melle. in tractatu de liquoribus. Quere alias proprietates apum in libro. a. et. e. tractatu de pl. et aue.

B Ubo animal noctis nomen habet ut dicit y. Est autem auis pigra. onusta quidem plumis. sed grauata segnitia debilis est ad uolandum. 6

in sepulcris die ac nocte ululat. quia commoritur. vnde
eius augurium malum portendere ferunt. Ista et in ulte-
riora solitudinis frequentius assumitur. ut dicitur. De bu-
bone dicit Ar. li. 8. Monedula in qua pugnat cum
bubone. quando debilis est visus bubo apud me-
ridiem. clarius namque videt de nocte quam de die. et
propter hoc capit monedula que est auis cornicini generis
oua bubonis. et comedit ea de die. et bubo co-
medit oua monedule de nocte. quia bubo for-
tior est de nocte quam de die. et monedula fortior est
de die quam de nocte. Et alie aues volant de die in
circuitu bubonis. et deplumant ipsum. et propter hoc au-
cupes cum eo deprehendunt alias aues. Pugna ad-
uersus auium sicut et bestiarum non est nisi propter cibum et man-
sionem. Cuius frequens vlulatus presagium est mortis.
vnde augurium coniecturam. Bubo stercoribus et aliis in-
mundiciis pascitur. Ab aliis volucribus hec odio
habetur. Templa frequentat nocturno tempore ut de oleo
lampadis satietur. In plumis tamen et in rostro
auibus precellis esse videtur. Sed in agilitate pe-
nitus est dissimilis et inutilis. Cum ab auibus im-
pugnatur. supinum se iactat et rostro cum pedibus
se defendit. Mures et vespertiliones venatur.
et comedit. et de nocte euagatur et circumuolat. de
die vero in piceum tumulum se abscondit.

Columbe sunt diuersi coloris colli.

Columbe sunt diuersi coloris colli. eo quod earum plume in collo colorem mutant
solis respectu. ut dicit Plinius. Sunt et columbe aues man-
suete hominum frequentantes consortium diligentes.
et in earum multitudine congregantur. Quas antiqui
ueneream multiplicant quia frequenter nido et oscu-
lo amorem accipiunt. et uenerem multum uacant. Et
ideo columba dicitur quasi colens lumbos. ut dicit Ysidorus. Iste co-
lumbe ouant omni tempore et faciunt pullos cum sunt
earum in loco calido. et sunt earum cibus presentes. Melio-
res autem faciunt pullos in autumpno quam in uere uel
in estate propter copiam ciborum. ut dicit Ysidorus. De natura uero co-
lumbarum dicit Ar. li. v. Columba auis est voluptu-
osa. Unde et sese osculantur ante coitum. Et masculus
senex non potest coire. tamen non cessat osculari. Et
femina multotiens saltat super feminam cum non sit
masculus. et facit hoc cum osculo. Et ex tali coitu
faciunt oua non pullificantia. sicut sunt oua venti. Et
omnes aues que sunt sicut columbe. ouant in uere bis uel
ter. et faciunt duo oua. sed non ouant tertio. nisi
quando corrumpitur. Item idem dicit li. 6. Columbe in quibus pro

magis parte pullos est marem et feminam. Et primus
pullus est masculus. et alius exit unus pullus uno die.
et alius alio die. et masculus cubat de die. et femina de
nocte. et post ouum complet se et fundit in 20. diebus.
et columba ideo penetrat testam. et post diuidit uiam.
et masculus et femina calefaciunt pullos in uno tempore. et
femina est magis sollicita circa pullos quam masculus. Et
durant in anno ouantes et quedam .xi. uel .xii. sicut in egypto.
Et masculus coit cum femina post annum. Item idem li. 8. Cum
pullificat statim masculus regit pullos. et si femina
tardat uenire ad pullos propter dolorem partus. percutit eam
masculus. et cogit eam se ponere super pullos. Et cum
creuerint pulli. uadit masculus et sugit terram salsam.
et id quod sugit ponit in ora pullorum ut assuescat
eos cibo. Cum autem mas uult eicere pullos de nido.
coit cum ipsis etc. Item habent proprium sicut et turtures quod
caput suum non erigunt quando potant. quousque eis suffi-
cit haustus. Uiuunt autem columbe generaliter et aliquando
usque ad .14. annos. Proprietates autem columbe naturales
et multas notat magister glo. super .1. libri. Oculi
tui columbarum. ca. i. Columba in qua felle caret.
Rostro non ledit. in parietem suum forte. In cauer-
nis petrarum nidificat. Alienos pullos nutrit.
Columbas alias errantes allicit et recolligit.
Iuxta fluenta manet. Meliora grana eligit.
Gemitum pro cantu reddit. Gregatim uolat. et
societatem diligit. Alis et rostro se defendit. Ca-
dauera et alia immunda non comedit. Geminos
pullos nutrit. Sed super fluenta residens. umbram
accipitris de longe uenientis inspicit. Quam uidens
statim ad uicina foramina fugiens. se abscondit.
Et ideo dicit glo. in .i. Oculi eius sicut columbe super riuos
aquarum. cant. de. c. Et ut dicit in uiatico (?). san-
guis habet medicinalem. Dicit enim quod sanguis eius
sub ala dextra extractus. et calidus oculis impositus
et instillatus. dolorem mitigat. et sanat obtal-
mia oculorum. Fimum habet ardentem. quod de nido abicit.
et pullos ut abiciant instruit consuetudine. ut dicit
cant. i. Columba pura et nitida. simplicitatis
forma. ista munda. prole fecunda. pietatis emu-
la. Societatis amica. Iniurie immemor. quanto
quo est plumosior. tanto fecundior inuenitur.
Unde columbe habentes pedes pennatos. pullificant
omni mense. Est autem columba naturaliter timida. Raro
secura. nisi quando est in foramine petre. in aliqualiter
requiescat. Est quoque obliuiosa. Et ideo sublatis pul

lis diu post in suo in memoria nidificationis et pullifi
cationis iterum in eodem loco non omittit, ut dicit Ysidorus. Item satis
te est curiosa. Nam sedens super arborem circum
spicit et ad quam partem velit se vertere quasi deliberans
collum undique circumflectit. Et saepe dum de vo
latu deliberat, antequam accipiat volatum, sagitta
eam transvolat, et ideo periculum non praecavet, ut dicit Gregorius. Item
ut dicit in dietis particularibus: caro columbina dura
est ad digerendum et viscosa, unde grossum dat
nutrimentum, maxime caro pullicellorum. Sed cum
volare inceperint, tunc motu et labore amittunt
multum de grossitie illa, et sic caro levior et
convertibilior ad digerendum. Quanto autem est vetu
stior, tanto durior et peior ad digerendum, et flegma
ticis et frigidis corporibus nocivum. Item alia invenitur
columba domestica quae ad decipiendum silvestrium
est instructa. Nam silvestribus se associans ad re
te eas ducit. Et ut citius eas decipiat, inter
eas vel retia et involui se permittit sub cuius ve
stigio quasi ad pascua ipsas allicit. Et sic praece
dendo ad laqueum et interitum eas trahit. Item in
Aegypto vel in Syria ut dicit Ambrosius instruuntur
columbae ut literarum sic gerulae et per provinciam
ad provinciam mittuntur. Si enim diligit locum et
mansionem in qua primitus est nutrita, et quantumcumque
distet ad longinquas partes, semper redit ad propria
si libertati fuerit restituta. Talis autem columbae cau
dae solet alligari littera sub ascella, quae dimissa
se elevat in aerem, et numquam cessat antequam rede
at ad sui nativitatis proprium locum. Sed quia inimi
ci eam exquirunt ab hostibus vel arcubus et sagittis impedi
ri. Et sic non sine periculo est bajula litterae, quae fre
quenter sic portata vel ad vel excidio mortis.

8 Coturnices | sunt
aves quaedam aucellae a sono vocis dictae,
quas Graeci ortygias vocant, eo quod fuerint in or
tygia insula primitus visae, ut dicit Ysidorus. Hae aves
certum habent adveniendi tempus. Frigorem siquidem
et ventos valde timent. Quae gelu videntes
in diu destinata non sequuntur. Ideo et ortygometram di
cunt. Hanc autem illae aves ducem per quas caveri
possint discrimina ne ab accipitre rapiantur.
Haec sola avis morbum caducum patitur sicut homo,
et etiam passer. Quare cum illae assatae comeduntur aquam
defendunt et unam alam erigunt velut defendentes.
Aves gravissimas habent semina venenosa.
per quas aves veteres eas vesci prohibuerunt. Helle
borum est cibus coturnicis, qui si ab aliis sumatur in multa quan
titate penetrabilis est. Coturnices autem venas ha
bent strictas circa cor, et ideo semina venenosa habent,
et libum eius non statim intus remaneat, et in digerendo
est et subtiliatur. Unde non laeduntur coturnices quae
vulgariter pernices turtelos vocantur, avelanas comedu
nt quidam et circumeunt sine cibo. Spernunt autem suam di
ligentiam aliae aves. Et ideo rei saturitate mutuo
se requirunt, ut dicit Ambrosius.

9 Ciconia vel ibis est avis fluvialis quae se ipsam
purgat rostro suo. Quia cum ex cibo multi
tudine sentit se gravatam, aquam marinam intra
rostrum recolligit, quam per anum ad interiora in
fundit. Quae remolliendo cibi compactam duri
tiam et mollificando intestina eicit et expellit.
Haec est avis serpentum ovis vescitur, et eas gra
tissimam escam deferent pullis suis, ut dicit Ysidorus. Et
dicitur ciconia, quia quatiente rostro quasi cum cicuna
sonum facit, ut dicit idem. Veris est nuntia et in
suo adventu nominatur temporis. Sed penitus mutum
est rostro et inertem, et quia dicunt convenire et coniunguntur.
Humanam societatem et frequentiam diligit. Et ideo in
aedificiis super domos ab hominibus inhabitatis consue
vit nidum suum primum nisi fuerit certa. Et saepe non
dimittit, sed in suo recessu ante hiemem terra replet
nidum suum et cum luto in singulas nidi et spinis com
paginat, ne aliquis nidum depredetur super ipsas, et hye
me dicuntur aut dissolvuntur. Immediatum autem suo in vere
eundem locum optinet, occupat et renovat, et ab a
liis nidum occupare volentibus perpetue et defendit.
Vivente femina mas eius coitus cum alia se non
sociat. Sed quo ad nidum et generationis officium femine
fidem servat. In qua si mas cum aliquo adulte
rium coniugium persenserit, ulterius secum non cohabitat.
Sed rostro si potest eam transverberat ac necat,
ut dicit Aristoteles. Alias quando in nido mas feminam non cal
ceat, et incubando super ova mas cum femina invicem
pullos suos miro affectu diligit et custodit, et ex
assiduo cubitu super eas plumas pellit. Puer
quam est impiscatus, nec in nido residet, et cum
quando nutriunt mas evolat femina ad pascua, et
masculus nidum fovet. Et ut dicit Ambrosius, cico
niae mare transvolant et collecto agmine
ad regiones Asiaticas simul volant. In suo autem di
scessu comites habent cornices, quae ipsas praeducunt.

7 q̄ı ciconus diuı̄ciı̄ ꝑuenıē .ꝯ. auer ıƀestā
ꝑ uiribꝫ se opponunt. ut dı̄ ī ꝯam.
Quādoq̄ ā ueneno sa cōmedit. ut ranas.
7 s̄pētes 7 h'. uenenū ēn naꝫ eaꝝ n̄ sup̄at.
nꝯ dīmīuıt. ıō eıs ē refectıō 7 nutrīmtū. qua ꝫ
lībro 7 mīlīs alııs qllıꝫ eē uenenū. Vı ēt ca
lōıs qn ī eaꝝ ınꝯ ıōıbꝫ cōuıēt. ut uenenu exā
guıtur 7 sup̄ıt. Apuıt ıus ī senectute pısca
t. Quam nīmıa ıll' cū fılıos ē pıetıs. Et ıdō
quın ıp̄ē expendıt ī fetıbꝫ educādıs. tamq̄
ıp̄ē apullıs ut ac recıpıt. ut dı̄ amb'. Qn p'mo
pullı nascunt' curın. pēdēs q rostra hn̄t ad mo
dū agnı ualde nıg. Sꝫ ꝯ plīta pullāā nıg'dıe.
rubere tanto pl' ıcıpıūt. qo condıc pl' sene
10 Cornix auota auis scit.
ē. q̄ apud latinos ꝯo noīe appllat'. Quā
auıt augures hoıum curıs agē. ınsıdıarū
uıas mōstrare. Futa ꝑdıcē. Sꝫ magnū nefas
ē cēdē q deus ꝯsılıa sua cornıcıbꝫ maıfestet.
ut dı̄ ꝑ. Huıc mē multa auspıcıa trıbuıt
7 ꝑ plumas ꝯtendīt ueatu'. ꝑım ıd. sıue cornıx
plumā nauıt ıp̄ıu uoce. Est ā auis garula
7 ımpıa. q̄ ıp̄ol' necına. ū h'tıte. ut dı̄ ıdem.
ı̄nıdıs pısce 7 uenenosıs. Dımınssē uıuıt.
Cum senectute ı plumıs albescıt. fratıe ı
nıde. ꝯ uıuıt ꝯuıal' pl' ıenıgrescıt. Vult'
ꝑ oculos alıbꝫ odıt. Cornıx nısū 7 accıpıtrem
ꝯ surgıt. ut dı̄ ꝑ. Est ēt aue ıp̄ıu. aquıle. 7
alııs ꝑ adauıbꝫ ıp̄aına. ꝯnā aquılā quā ıūg
formıdat. garrıen 7 uolans ıll' 7 ınfestat.
Sꝫ ꝯ sua ımꝑbıtate n̄ ꝯh lucrū ꝑat. qꝫ post
longum aquıle dıssımulācōıs. alīn ab ea rostro
ꝑcıtatur aut ınstıgatur qn̄ eı plus debıto appꝑı
quat. D cornıca ā dı̄ ī ꝯam. q cornıces cı co
nıas ꝯducet 7 dıngunt. 7 uelut q̄ıbꝫ cum
turnus. eas strıpıtıbꝫ eas auı̄tıa se ad tuıu
gıt. 7 ꝯ alıas aues ıp̄ıs ciconıs ıfestus dı
mıcantes ꝑıc ꝑıcul' alıena bella suscıpıt.
Cuıs ındıcıum est qꝫ ī ıllo ꝑıc ıntervallo quo
ciconıe solēt uenıre. ꝯ recepıt mı loca ꝯsue
ta cōsıdē. 7 qꝫ eū uulnere cruentatas. mal
festū ꝯā sanguıs uoce cuı' ındıcıo cīnd'ı
gnatıo se certamınū ꝯflıctū fuısse. ꝯe ı ā
dı̄ q ānımanda ē h' auis clamına. ꝯnam ıcı
pıunt longeuā senectute. plumaꝝ 7 alaꝝ
regımıe ꝑuāı ꝯ ang. cornıces ıunıores ꝑıs
ꝑnıs eas souēt 7 collato cıbo pascunt. Quā
ꝑnues eaꝝ senescunt eos sılıcet alaꝝ suaꝝ sub
leuant. 7 ad uolatū excıtant. ut ī ꝑstınıs usıs
mılıt' dıssueta reuıcent 7 redıuıuant.
Corvus sıue corax a sono gutturıs nomē 11
h'. ut dı̄ ꝑ. Corvus pullos suos ora hy
ıantıa respıcıt. quıbꝫ cıbū ꝑ n̄ mıstrat q̄ ꝑ se
naꝫ nıgredıne recognoscıt. postq̄ uo nıgre
scere ıncıpıūt. toıs uırıbꝫ dıcersıs eos pascıt. ut
ꝑ cū ꝑ. Und' ā pullı cornorū rore celestı uıū.
qdıu bu'ssıs auıus n̄ h'ıt nıgras plumas. ꝯō
ā ꝑut eıas cadauerıbꝫ. s. ꝑıdıt. ꝯ ıngıt ac
lestıs bu'stıs sustentacıe. ut dı̄ aug. Petıt ā
cornus ī cadaueıbꝫ mortuorū loca oculata. ut dı̄
ꝑ. Et ē auis clamosa. 7 dıuıtas formas uo
cū. Solus ēt ınt' aues. c. q. h' uoces suū ueti
mutatoē. ut dı̄ fulgent'. Est ēt auis dolosa.
eos furtiue subtrahens 7 reponens 7 abscōdēs.
Est 7 ınmūda auis. cadaıuıbꝫ ıntendens 7 uene
nosıs. 7 cıbꝫ ımūdıs cıbū q̄rıt. Est ꝑ auguries
quandā uım ꝑsagıı 7 dıuınacōıs ꝯtınhens.
Et ıō apud gentıles coru' ꝯū mē uolueret a
pollınī ꝯcıtat'. ut dı̄ ma'. D coruo ā dı̄ ar'
l. 6. q ꝯlē coruorū cubıtıt sup' oua sole. 7
masculı deferıt eıs cıbū. 7 pullıficat plures
pullos. 7 cubat dıebꝫ. 20. 7 dıcē alıquas ꝑꝑ
mıl'ıtudınē. qꝫ aues q̄ multos pullıfıcant. cı
auē cāē. ꝯe dı̄ ıd l. 9. Cornıs nıger pugn̄
cū asıno 7 tauro. 7 uolat sup' eos. 7 nocet
eıs ꝑcutıēs eū rostro. 7 pungıt oculos eorū.
ꝯe ıbıdē. Coru' nıg' ē amıcus uulpıs. 7 ıp̄ē
ꝑ pugn̄ cū ardeon 7 cū alııs bestıol'. 7 ıuuat
uulpem. ꝯe ıdē. Coru' pugnat ad ınuıcē cū
armıs. ı. cum rostro. unguıbꝫ 7 alıs suıs. 7
uıcıt obedıent uıctorı uıctorıa forte. In uomı ar'
ꝯe sol' coru' ī medııs estıuıs feruorıbꝫ ꝯ mū
alıaꝝ auıū ouat 7 pullıfıcat fere suos. Und'
ꝑmou'. Coru' maturıs frugıbꝫ oua refert. 7 cē.
Cignus latıne olor dı̄ grece 12
eo q tot' sıt albꝫ ī plumıs. ꝯ. Nullus ēn
ınuenıtur cıgnū nıgrū. Olor ā grece totū
dı̄. ut dı̄ ꝑ. Cıgnus ā a canendo ē dıct. eo q
carmınıs dulcedıne modulatas uoces
frangıt. Ideo ā canıt dulcıt'. qꝫ collū longū 7
reflexum h'. 7 necē ē eluctantē uocem
ꝑ longum 7 reflexum ınt' uarıas reddat

modulationis. Fertur autem in hyperboreis partibus prope montem
ubi cythuredis agunt pullos evolare de nidis
et apte ad modos canere ut dicit Ysidorus. Sed in mari et
ambre. nautae bonum presagium eventu reputant.
quando cygnus in navigando obviat. Sic ait Emili-
us: Cygnus in auspiciis semper laetissimus ales. Hunc optant
nautae quia non se mergit in undis. Et ideo apollini con-
secratus fuit. ut dicit marcianus. In aliis maior est fortitudo.
Cygnus quando est in amore quaerit feminam et eam per amplexum
colli blanditur et eam attrahit ad se. et coniungit
collum suum collo feminae colligando. post coitum
vero femina parit in aqua. et fugat ipsum. Balne-
at autem se masculus post coitum. sic et femina antequam sum-
mat cibum. Sedare autem mortem pena aliquam ceret
eadem et contra aliorum avium consuetudinem. per gemi-
tum cantum reddit. ut dicit Ambrosius. Plumam habet can-
didissimam. omni nigredine et colore alio impermix-
tam. Carnem vero habet nigram et ad digerendum duram.
Rostrum cum rubicunditate mixtum ab oculis et gustu
distinguente habet extremitatem valde nigram. et colum
tenditur. cum quo collo in profundo merso cibum
suum quaerit et capit. Tamen mortuos pisces nutrimentum
ipsos non comedit. ideo si penitus ut esca est praeparata
fuit. piscibus ipsis segetibus vivunt. ipse autem de her-
bis dulcibus victum quaerit. Pedes habet longos
latos et clausos. natandi valde aptos. Quo-
rum uno utitur pro remo in natando. alio pro guberna-
culo et regendo. Stagna et lacus inhabitat. et secus
aquas nidificat. ubi super parva ligna congesta se-
sedet. ova calefacit et pullificat. pullos suos solli-
cite nutrit et educat. et eos tuetur. alis et ro-
stro pugnat et offendit. Et si adversus eos aliquis
appropinquaverit. inter pullos et appropinquantem se oppo-
nere non cessat. Avis est magnae carnositatis
pondere densitatis corporis. Et ideo quietem diligit
et raro volat. Volant tamen cygni silvestres
volatu forti. collis extensis. et pedibus ad po-
sterius applicatis. Sed non sunt tam magni corporis. nec
magnae pinguedinis sicut sunt domestici qui iuxta ho-
minum habitacula sunt nutriti. ut dicit marcianus.

15 Culex est musca modica.

Culex ab aculeo dictus. eo quod sanguinem sugit. Habet autem
in ore fistulam ad modum stimuli qua carnem
terebrans ut sanguinem bibat. ut dicit Ysidorus. Repu-
tantur autem inter volatilia sicut et apis. cum tamen habeant
plures pedes quam aves. eo quod alas habent. quibus
volat. Generantur autem ex vaporibus putridis et cada-
veribus ac corruptis locis paludosis generantur.
Et continua alarum replicatione ex percussione in aere
strepitum faciunt et quem sibilum. Super cadavera et ulce-
ra libenter resident. equos et ulcerosos valde nocent.
Strepitu et morsu dormientes infestant. et a requie
eos arcent. De nocte maxime circumvolant. et membra
quibus insidunt carpunt ac mordent. Locupleta est
quae lumen valde videt. Unde inter cantum in candelam
ruunt se ab aviditate luminis videndi comburun-
tur saepe solent. Hirundinibus nascentibus sunt
vilet. Culices qui in aere volitantes ab hirun-
dinibus quae venantur muscas in aere. pro grassimis
reputantur. Dicuntur autem culices scinifes. id est muscae
minutissimae. sed aculeis permolestae. Cynifes enim
graece musca dicitur latine. Unde et cynomia id est musca
canina. Et huiusmodi muscarum tamen aegyptiorum percus-
sa est. ut dicit Ysidorus. Est autem cynomia genus pessimum
muscarum. magni corporis et lata ventre ideo muscarum
aliarum plura volans sed magnae tenacitatis et adhae-
rentiae in membris animalium quibus insidet in villis et
pilis abicit et mariae canum in se trahit. et ideo se-
cure sanguinem sugit ac viventium animalium quorum car-
nem ulcerat et corrodit. ut patet in aliquorum canum
auribus quas corrodunt et ulcerant. Tales muscae
sunt multum fetidae quae ex carnibus fetidis et corruptis
humoribus sunt nutritae.

Cicada a cantando est dicta. eo quod in exiguo gut- 12
ture mira format cantilena. ut dicit in exa-
meron. Haec in medio aestu quando arbusta meri-
dianis caloribus rumpuntur tanto cantu resonat
clarius. quo ipsa aerem tenuioris attraxit puri-
orem. Frigore siquidem cicadae profundo olio sicut ne-
cantur. eo quod obstruuntur poris. spiritum aereum
haurire non valent. Sed siquis sicut huius aceti
super infundatur. reviviscunt. eo quod vis aceti a-
perit poros quos ex oleo constrictos obstruebantur. ut dicit
Fenix unica dicitur. [ambrosius] 14
Fenix avis est. et in toto orbe terrarum singularis.
Unde et laica miratur. Unde et apud arabes ubi nascitur
fenix. id est singularis nominatur. ut dicit Ysidorus. De hac a-
vis dicit physiologus quod fenix est sine pari vivens
ducentis vel quingentis annis. Quibus completis
cum suum senium desentit. nidum facit ex lignis a-
romaticis et multum siccis. quem in aestate ex fervo-
re solis flante favonio accenditur. Quibus iam

aromaticis ramis sponte rogum construit, et ibi inter medios calores ex quo cinere iterum educitur quidam vermiculus nascitur, qui paulatim plumas recipiens in volucrem reformatur. Ita dicit Ambrosius in Exameron. De cinere huius enim novus surgit pullatim qui adolescit, et processu temporis induit alarum remigia, et in avis speciem reparatur. Est autem avis pulcherrima, pavoni in plumis similima, solitudinem diligens, granis et fructibus mundis victum querens. De qua narrat Hugo: quod cum Onias pontifex in Heliopoli civitate Egypti templum ad similitudinem templi Ierosolimitani edificasset, post diem azimorum cum multa ligna aromatica super altare congregasset, et in igne ad offerendum sacrificium succendisset, subito omnibus videntibus descendit in medium rogi talis avis, que in igne sacrificii in cinerem est redacta. Remanente cinere, et cum diligentia de precepto sacerdotis reservato, intra triduum quidam est creatus vermiculus, qui tandem recipiens formam ad solitudinem evolavit.

16 Grus de propria voce nomen accepit. Tali enim voce sonat, ut dicit Ysidorus. Est autem avis magnarum alarum fortiter volans. Aeris alta petens, ut videat quas velit petere regiones, ut dicit in Exameron. Est enim avis diligens speciem suam. In societate vivens. Hinc regem in alto volans, ut dicit Ambrosius. Ductor autem agminis qui castigando et arguendo voce ad rectos volatus cogit agmen. Et si forte raucescit, succedit alia grus que supplet idem officium. Grues autem voce proprii cum petunt ut quiescant. Et cum sederint, ad custodiam sui vigilias ordinant, ut alie securius dormiant. Vigiles autem super unum crus stant directe, et lapillum tenent in pede alio altius suspenso aut elevato. Et si casu aliqua dormierit, per casum lapilli excitantur, ut dicit Aristoteles. Item grues sunt in iuventute cinerei coloris, sed in senectute quo diutius vivunt, tanto plus nigrescunt. Et si qua illarum a sua societate oberraverit, vociferando perditas socias advocant et requirunt. Grues vero qui super se venientem herodium vel accipitrem viderint, rostrum sursum erigunt, et sic per rostri acumine se defendunt.

17 Gallus a castratione est vocatus. Inter ceteras aves huic soli testiculi adimuntur, ut dicit Ysidorus. De gallo dicit Plinius libro 29 capitulo 4: Carnes gallorum crude et calide apposite serpentium morsibus contra venenum. Et ad idem valet eius cerebrum in potu sumptum.

Sanguis eius pinguedine vel vitello mixtus fuit, apud panteris et leonibus vitandus est. Si autem liquefacta ossa gallorum vel gallinarum misceantur, consumunt idem. Asse vii. os gallinae contra aurium venenum. Et hec Plinius. Gallus itaque est avis calide et sicce complexionis, et ideo multum habet audacie et animositatis. Propter quod adversarios pro suis uxoribus audacter pugnat, et rostro ac calcaribus adversarium impetit et lacerat. Optenta victoria statim cantat. Ante autem quam cantet, alis se verberat, et se ipsum feriens ad cantandum reddit aptiorem. Et profundioribus horis noctis cantus solet emittere clariores et valentiores, sed circa tempus matutinum vocem eius leniorem, ut dicit Ambrosius. Cristam rubeam gerit in capite pro corona. Qua amissa, perdit audaciam, et ad aggrediendum adversarium ipsum reddit segniorem. Zelat et diligit uxores suas, et in invento cibo vocem quandam ipsis sibi subtrahit ut eas reficiat atque pascat. Pinguiorem et teneriorem quam plus diligit gerens gallinam iuxta se collocat et ipsius pectori circa se confovet. De mane cum ad pastum evolaverit, latus suum lateri illius primo applicat, primo eam ad suam copulam allicit et invitat. Et propter ipsam tanquam zelotipus spiritualiter pugnat, et aliquando gallos rostro et calcaribus a se fugat. Rostro impugnando contra pugnat, et plumas circa collum erigit ut se audaciorem faciat, et pennas caude que prius fuerant ac retrorsum elevat ut sic aptior ad pugnam se accingat. Lapidem preciosum nomine alectorium silicem gignit et portat, quem ratione lapidis ut creditur quidam leo timet et abhorret, maxime si fuerit albus. Album enim gallum leo formidat, ut dicit Plinius. Rostro et pedibus cibum querens paleam et pulverem sulcat et ventilat. Invento grano ad gallinas vociferat et eas vocat. Cum autem gallus aquilam et accipitrem predones esse, qui ceteras aves pre volucribus in terra deambulantibus insidiantur, et ideo cum gallus sic actum viderit, unum oculum pro victu querendo deorsum deprimit, et alium sursum in aera dirigit, ut advenientem aquile et accipitres paveat. Que cum venientem a remotis viderit, statim ad gallinas vociferat, et eas vocat, et fugiens in domibus, cubilibus aut sepibus se occultant, ut dicit idem. Decrepitus autem gallus ovat in ultima senectute et facit quedam ova parva multum rotunda et quasi lunaria vel citrina, ex quibus si ab aliquo animali venenoso in diebus canicu

laudibus fortunantur. basilisci generantur ut dicit Beda de gal-
lo dicitur. Galli iuvenes dimicant se ad digni-
tatem. minorisque humiditatis quam gallina. Ca-
ro eius quandoque grossitiem habet. sed quando coquitur soluit
ventrem. Si vero gallus percussus minoribus ut femine
esse ortentis? et polipodio impletur. et cum quin-
libus aqua coquatur. tunc aqua fere estimatur
sic utilissima colicis humoribus. passionibus viscerum
et flegmaticis prodest. [illegible] partibus
subvenit. [illegible] excludit.
Et dolorem arteriarum curat. valet contra certas
febres plurimum. ut dicit idem.

18 Gallus gallinaceus est gallus per ab-
scisionem testiculorum effeminatus a more aliorum
gallorum cantatorum. voce et corpore minuitur. per castra-
tionem perdit audaciam. contra proprie nature et cantum amittit.
In eo horas nocturnas non discernit. Alios non se preparat
ad pugnam se accingit. Super ova aliena
sedet ac si esset gallina. officium femine assu-
mit. pullos alienos nutrit et enutrit. vo-
cem gallinae simulat. et [illegible]
eius pullos vocat. Gallinis [illegible] cum
[illegible] et [illegible]. si autem non
[illegible] impinguatur. si non est impinguatur. Est
autem gallinacei tenerior caro quam galli. et ca-
ro humidioris et mollioris. et pinguedinis
maioris. de pluma lenioris. Cuius pedes qui-
[illegible] ova [illegible] eius [illegible]
[illegible] vel [illegible]. Cuius pedes col-
ligere post impinguationem. et [illegible] ad
[illegible]. ad [illegible] pedibus [illegible]. De
gallo castrato [illegible] dicitur. Carnes [illegible]
a galli omnibus volatilium carnibus [illegible]
laudabilis et [illegible] nutrimenti et sanguinem
meliorem. Cerebella eorum cerebellis avium ce-
teriorum.

19 Gallina est gallo [illegible] est le-
nior. [illegible] quidam [illegible]
[illegible] ut
dicit [illegible]. Est autem avis multum ovativa et pullifi-
cativa. et multa ova sua [illegible] ut dicit Ar.
li. 6. et [illegible] ova [illegible] et [illegible] aliis [illegible].
et [illegible]. Et quando gallinae [illegible]
gemellos. et [illegible] gemellorum est [illegible] et [illegible]
[illegible]. [illegible] ova sua
per 3 dies [illegible] signa pulli. Et [illegible]

sunt in maioribus per plures dies. et in minoribus post pau-
ciores. Et generantur pulli ex albumine. et nutri-
tur ex vitello. Galline et que ovant nimis
non [illegible] ut dicit [illegible] li. 6.
Alias vero galline [illegible] omnibus fere notis
[illegible] glo. sup. Math. 23. ubi dicitur. Gallina est pia circa
pullos suos. quia pullos sub ala fovet. Contra
milvum tuetur. Dolore filiorum egrotat. et
plumam deponit. Pro pullis quos se disponit et [illegible]
[illegible] et ipsis inventum [illegible] et adducit. pro
pullorum defensione fortiter sese opponit. et quos
hostem impugnat et pullos dispersos congregat et advo-
cat. et ne a milvo vel milvis rapiantur. plumarum
[illegible] et vocis raucedine affectum circa
pullos manifestat.

Grifes inter volatilia numerantur. Deutero. 14. 20
Et dicitur in glo. quod grifes est quadrupes. Ca-
pite et alis aquile similis. et reliquo corpore est
similis leoni. et habitat in hyperboreis montibus.
Equis et hominibus maxime est infestus. In nido suo
reponit lapidem preciosum contra venenosa alia animalia.

Herodius est avis regia.
[illegible] [illegible] et manu [illegible] aliorum. Est 21
autem avis [illegible] ad modum accipitris. [illegible]
[illegible] corporis sui. Et est multum plumo-
sus. et ideo levissime volat. quia [illegible] est
in eo quod [illegible] et [illegible] le-
[illegible]. Et ideo difficilis est [illegible]
quos [illegible] varia et colores. He-
rodius [illegible] magne audacie est. et acutissimi pec-
toris. et fortis unguibus. Et [illegible]
[illegible] quod [illegible] sui ungue.
Tamen [illegible] est avis [illegible] vel [illegible] impetu
[illegible] quia [illegible] quietem. Vn-
de [illegible] dicitur [illegible]. Si vero
domesticetur [illegible]
et ad manum [illegible] non [illegible]. Et
[illegible] regimine se [illegible] quando
[illegible] ut dicit Greg. Hec
est avis que vulgo falco nominatur. [illegible] ut
dicit glo. [illegible]. Et est avis que inter omnes [illegible]
volucres huius affectum pium et circa pullos
suos. Sic dicit [illegible]. [illegible] sedulita-
tis [illegible] quos [illegible] parvi submi-
[illegible] pullum ab aquila abiectum sive non
[illegible] nutrit. Cadaver [illegible].

nec in frumentis vehementia pruritus carnes tangit. Si laborans pruritu experitur ab inimico quousque spatium sibi congruum inveniat quo acquiescat. ut dicit Greg.

2-2 Hyrundo que ab ernndo

Hyrundo avis est dicta eo quod cibos non sumat residens, sed volando in aere cibum capit. ut dicit Ysi. Est autem avis nimis garrula per circuitus oberrans et curvis volatibus vaga. et nidis faciendis et pullis educandis sollicita. ut dicit idem. In nidis quoque construendis est nimis sollicita. ut dicit idem. Vix enim ab homine similari potest huius industria, quamvis modicum quod facit primo de solo rostro de argilla. Hyrundo est avis parva sane valde, mire agilitatis et velocissimi volatus. Et ideo ceteris avibus non impetratur, nec unquam alite preda est vilis. transvolat ad regiones calidiores in quibus evitet per hyemem commorari. Certa autem custodia adventus sui et recessus. Cuius adventus indicium est veris, et testimonium instantis serenitatis estivalis. ut dicit Amb. De hyrundine dicit Ar. li. 6. Accipiter non coit in quoque anno nec ovat nisi semel, preter hyrundinem que bis ovat in anno. sed prima ova aliquando corrumpuntur propter hyemem. ova vero posteriora complentur et faciunt pullos. Item ibidem dicit. Aves que comedunt carnem non ovant bis preter hyrundinem, que aliquando bis pullificat. Item in eodem. Si quis excecaverit pullos hyrundinum, remittuntur oculi eorum. querit enim herbam que dicitur celidonia cuius succo linit oculos filiorum et sic oculi eorum claritatem pristinam recuperant. ut dicit Mac. In ventre hyrundinum inveniuntur duo lapides quorum unus est albus, alter vero rubeus. Alii femininum dicunt masculinum, qui maioris est virtutis quam albus. Hii lapilli dicuntur celidonii. et sunt preciosi maxime qui sumuntur de pullo antequam terram tangat. ut dicitur in lapidario. ubi eorum virtutes describuntur. ut dicit Aug. Sanguis de sub dextera ala extractus oculis medetur. sicut sanguis columbe. Fimus eius est valde calidus et urinosus sicut columbinus. et ideo causticus est et nocivus. Invenitur autem hyrundo pullos suos alere sine [illegible] natura. Sunt autem hyrundinum duo genera. Quedam enim sunt maioris corporis dorsum habentes nigrum, pectus rubeum et ventrem album. Et hee diligunt hominum societatem. unde in domibus hominum nidificant. Alie sunt minoris corporis nigras habentes pennas et nidificant in ripis fluminum. Sed tamen iste quam ille de terra nidificant sicut argilla. Est utrisque cauda ad modum forpicis bifurcata. Inter hyrundines vero dicitur esse unum genus quod timent alie aves et aquila et accipiter. et fugiunt illam hyrundinem tamquam hostem, nec audent supra [illegible] venire illa vivente. timent enim morsum eius qui forsan venenosus est. ut dicit Pli. Pugnant autem hyrundines contra passeres. nidos earum subintrantes morsibus et unguibus fugiunt eos de nidis suis.

Kalandrius secundum Phisiologum est albi coloris. nullam habens partem nigredinis. Cuius pectus interius fimus purgat caliginem oculorum. Cuius non est eadem [illegible]. Si aliquis gravi teneatur infirmitate, si egritudo fuerit ad mortem, kalandrius avertit faciem suam. et sic egrotans et sine dubio erit moriturus. Si vero infirmus debet convalescere, kalandrius in eum figit intuitum, quasi applaudens ei. Differt autem kalandrius ab avicula que dicitur kalandra que est avis sonora et canora sicut merula. sicut dicit quidam glo. super Deut. xiiii. ubi dicitur. Differt kalandrius a kalandra. etc. 2-3

Larus est avis que in aqua habitat. unde in auctoritate scribitur. Larus est avis natans et volans, sic natat ut piscis, sic volat ut avis. 2-8

Locusta est animal eo quod pedibus longis sit velut hasta. Et ideo greca eum brucolon nominat. ut dicit Ys. Locusta regem non habet. et tamen ordinate progreditur per turmas suas. ut dicitur in Prov. 30. et nimio se devorant. nam maiores minores comedunt. In estate vero latent et in hyeme latent. Locusta habet caudam in posteriori parte quam antea. sicut dicit glo. super Iohel prima est acheläbra. et post eam alie sunt locuste. Corpus habet quadrangulum et per eius ... aculeum. Duo autem crura sua sunt replicata in se et retorta. Germina arborum et herbarum radices commedunt et corrodunt. Quoniam humidi generati est. et ad volandum convertitur. In vere autem septentrionali moriuntur. In calidiore locusta se erigit. et dicit. a floribus amigdalinis impinguantur locuste. Locusta insuper maiori pede consistit in ventre. et ideo insatiabilis est. Unicum habet intestinum. quod fame et multitudine semper est repletum. sed ut quidam inveniunt semper esurit. Et siquid invenit voratur. et corrodens non desistit. et cadens frangitur et moritur. 2-9

et consopitus, si calore solis renouatur. Ex eius stercore
vermes nascuntur.

26 Mergulus ab assiduitate mergendi nomen accepit.
Sepe enim demerso in profundum capite aucupis signa
sub fluctibus colligit. Et cum venientes equoris tempesta-
tes cum clamore litus petit. Nam in pelago grauissima esse
tempestatis certissimum est quando mergulus fugiunt ad lit-
us, dicit Ysidorus. Mergulus in harundinetis siue ligna plurima
nidificat et raro cum esse... nec pulliculos nutrit
nec educat. Si more nam veniente sciunt et ulnas
pelagi undis ascendere vel descendere non prohibent.
Vermes et aquaticos pisciculos ad suum venter satiandum
in gluuiem vestiunt. In hyeme propter pinguitatem
moles impinguantur. In estate vero propter volantes libertatem
carnibus et pinguedine depauperantur. Qui ab aue rapi-
nae persequuntur ad aquas refugientes submersionis bene-
ficio liberantur.

27 Miluus mollis est volatu ut mulier. Vnde miluus
quasi mollis volans est dictus. Nam leuium pennarum et quasi
immobili fertur sicut acceptor. Et uix leuiter cadit in volando
aerem mouens. Vnde est autem auis pauidi coloris. Et ideo ui-
sa plus suscipit. Et per longa tempora spina singula de-
fluit hy spinue... dicit. ut dicit Ysidorus. Est autem auis rapax
et auida in inuadendo. Sed timida est in magnis. Nam volu-
cres silueștres autem non audet. Domesticas insidiatur
non timet. Pullis enim insidiatur ut eos rapiat. Et quos
reuerens reperit statim necat. Cadaueribus et inmun-
dis vescitur. Et per media vetustatis pullum undique est
eiicit amico impetu et amore propriis ipsius pulli
lanuginatem et regimen suscipit. Et miluus
in iuuentute ab aliis auibus parum non uix differt.
Sed quo diutius viuit tanto suam naturam degenerat
plus ostendit. Quoddam enim est genus milui qui ipsius
aues capit. Alia aliud deinde comedit. tandem
uix muscas et uermiculos arripit. ut dicit Aristoteles.
Ultimo fame perit. Est autem auis impia circa pul-
los suos. sicut et uultur. Dolet enim quando uidet eos impin-
guari. ut macrescant rostro eos pungit et sub-
trahit eis cibum. Item habet quilam. fame nu-
trit. Nam quando esurit uoce querula cibum querit.

28 Nocticorax est nocticorax.
Sic dictus eo quod noctem amat. Quia de
nocte volans circuit querit clamitat. Et clamor
est uolucribus odiosus. Est autem auis lucis fugax. Et so-
lem uidere non potest et sepulcra mortuorum loca in-
habitat et frequentat. In parietibus et locis caumosis

nidificat. Ova columbarum et monedularum frangit.
Et deuorat et cum eis pugnat. Vnde dicitur noctua quia
de nocte acutius videt. De nocte autem videt. Exorto
iam splendore solis. eius visus hebetatur. Hanc in
insula Cretensis non habet. Et si venit aliunde, sta-
tim moritur. ut dicit Ysidorus.

Onocrotalus est auis in aqua sonum faciens. 29
Et faucibus autem habet quosdam folliculos. In quibus pri-
mum cibum recipit. Et receptum in stomachum ventris mittit.
Duos enim habet uentres. In uno tantum cibum recipit.
In alio tantum decoquit et digerit. Sed primus pro vesi-
cula gutturis reputatur. Vnde dicit Ysidorus. Onocro-
talus grece dicitur auis cum longo rostro. Et sunt duo
genera. Vnum aquatile. et aliud solitudinis. Que
autem in aquis manet est ualde gulosa auis. Que ro-
strum in aquam ingerens. horridum sonum facit. Precipue
autem insidiatur anguillis. quas cum arripit subito
deglutiens in aluum mittit. Deinde ruminat et sua-
uiter mouet ac si cibum in ore receptum adhuc tene-
ret. In litore quiescit. Rostrum suum super scuti-
um erigit. ut sic ipsius acumine contra insultum se
premuniat. ut sic securius dormire possit. ut dicit Ysidorus.

Pellicanus est auis que in Leuitico 30
... porphirion et dicitur nicticorax. Et est
auis egyptia habitans insulam. iuxta uiliam.
Inmunda uolucres secundum legem in munditiis in leuitico nu-
merantur. Sunt autem duo genera huius auis. Vnum in
aquis habitant. Qui esca sunt piscium. Alterum est in
terra habitans. solitudinem diligit. Cui esca sunt
alia uenenosa. Sicut sunt lacerte et huiusmodi que
pellicanus comedit. Pes in aqua pede tangit. et in ea
tantum quasi manum cum pede ori applicat et apponit.
Solus autem pellicanus preter psittacum inter aues
de pede utitur loco manus. De pellicano quoque
dicit Glosa super psalmum. et idem dicit phisiologus et hoc idem. Pel-
licanus magis est nimius amator filiorum suorum.
Cum autem gignit natos et incipiunt crescere.
percutiunt suos in faciem parentes. Propter quod mater ipsos
repercutit et occidit eos. Tertia die mater se in costa
usque ad effusionem sanguinis percutit. Super corpora
mortuorum filiorum suorum calidum sanguinem post ef-
fundit. ex cuius virtute pulli prius mortui re-
uiuiscunt. Glosa. ubi super id psalmi. Factus sum sicut pel-
licanus solitudinis. et dicit pellicanus dicitur rostro occidere
pullos suos. et inde triduo lugere. et tunc sanguinem
super eos fundere et sic illos uiuificare. Aliam

cuius morsus pullorum pellicani assignat magister
Iacobus de Vitriaco in libro de mirabilibus orien-
talium regionum. Est inquit in Egypto avis que vo-
catur pellicanus, avis magna et alarum maxime
macie, que quicquid deglutit cito emittit per se-
cessum. [illegible] cum habet intestinum, et ideo usque
ad plenam incorporationem non tenet cibum. Hec autem
non est eius species, sed que species dicitur pellicanus mater
quando nidum repente per arborem pungit et mortificat
pullos suos. Super quos triduo lugens per
triduum fertur. Dum enim in pectore se vulneraverit
et sanguinem suum eis respergit, eos a morte suscitat.
Ex sanguine vero copiosius sic effuso debilitatur
mater, unde et pulli coguntur exire pro cibo. Quorum quidam
tamen illi affectu matrem debilitatam pascunt; quidam
vero degeneres sunt et de matre nullam penitus curam
gerunt. Quos diligenter advertit mater; acceptis viri-
bus, filios se pascentes refovet et diligit; alios
vero tamquam ignobiles et ingratos a se reicit, et secum
commanere ultra non permittit.

31 Perdix de voce nomen accepit, ut dicit Ysidorus. Est
enim avis immunda. Nam masculus in masculum con-
surgit, et obliviscitur sexum preceps libido, ut
dicit Ysidorus. Adeo autem est fraudulenta ut aliena ova di-
ripiens foveat ea sic subducta. Sed hoc fraudis fruc-
tum non habet, quia cum pulli vocem audierint proprie ge-
nitricis, naturali quodam affectu putativam matrem que
eos fovebat derelinquunt, et ad illam que genuit re-
vertuntur, ut dicit Ysidorus, Plinius et Ambrosius. Non autem laborat in
cubando, in ovando sicut alie aves, sicut dicit Aristoteles. Aliquando
tegit aves grande leviter sic perdicem, et mater perdicum
volat in occursum venatoris, quousque fugiant
pulli sui; et post fugam pullorum fugit et ipsa mater
et clamat pullis suis, cuius pulli vocem secun-
tur matrem et statim querunt cibum. Est autem perdix pau-
ce pinguedinis et multe carnis, et ideo debilis
est volatus; et in volando per aerem se erigit, sed
statim post pauxillum terram petit. Et in tantum insequen-
tium et fugit, quod quamdiu ipsum videt in aere, a
terra non recedit. Ad consuetum vero campum fu-
giens [illegible] quamquam sciat in rete vel in laqueum
se mittit. Plinius dicit libro 29 capitulo 6: Fel perdicis cum
equo pondere mellis multum clarificat visum.
Unde et in pixide argentea debet reservari.
Ova eius in vase ereo cocta valent cum
melle ulceribus oculorum.

Pavo avis de sono vocis nomen suscepit. Cuius caro est 32
tam dura ut vix putredinem sentiat nec facile
coquatur, ut dicit Ysidorus. Vivit autem pavo sicut dicit Aristoteles 20 2
annis, et pullificat in fine 3 annorum. Deinde
incolorantur ei ale. Cubat autem super ova sua 20
diebus et mediante plus. Tempore [illegible].
Et non pullificat nisi semel in anno. Et parit 12
ova aut parum minus, et eicit plumas suas cum
primo ceciderint folia sua, et in primo vere
primo pluma cum arbores incipiunt folliculari,
ut dicit Aristoteles. Est autem avis non diligens fetus
suos. Sequitur enim masculus feminam et ova femine
investigat ut frangat ea, et sic luxurie magis
vacet. Quod timens mater sollicite abscondit
ea ne ab eo valeat de facili inveniri. Habet autem
pavo caput infirmum et defor-
me quasi serpentinum et cum cristatum, incessum simplicem
et occultum, collum erectum, pectus saphiri-
num, caudam oculatam, mira pulcritudine distinctam
et ornatam. Pedes habet deformissimos et rugosos.
Pennarum suarum cum miratur pulcritudinem, eas subito
deprimit et submittit. Vocem habet terribilem ut
ait quidam: vocem habet demonis, caput serpentis,
passum latronis. Et dicit Plinius libro 29 capitulo 6 dicit
quod pavo resorbet fimum suum invidens utilitati ho-
minum. Valet enim medicinale, et si raro invenitur.

Passeres sunt minute

Passer avis a parvitate sic vocata, ut dicit Ysidorus. Est 33
autem passer avis instabilis et garrula, iuxta hominum
habitacula nidificat. Avis est siquidem multe calide et li-
bidinosa. Unde caro eius frequenter in morbis est
libidinis excitativa, ut dicit Ysidorus. Passer est ovationis et
pullificationis et magne sollertie in educando
pullos suos et in nutriendo, et in plumis nidifi-
cat, et nidum suum [illegible] construit. Et ideo
pullorum stercora extra nidum eicit, et ad alendum eos
congregat araneas, vermes, culices, eos pascit.
Semina venenosa sunt lesiva [illegible]. Elleborum
et morbum caducum quod sustinet et curavit. Et fe-
mina diutius vivit quam mas. Et mas zelat pro uxo-
re sua et pro ea pugnat [illegible], ut dicit Aristoteles. Et [illegible]
lam timet et odit, et clamando ac vociferando
[illegible] pro hirundine occupaverit eas
[illegible] et rostro opponit. [illegible] diligit et pul-
los ab illa derelictos [illegible] tamquam
proprios et eos nutrit. Et si contingat aliquem laqueum

r aliquando in conspectu eius · clamitat pro adiutorio et non
cessat. circumspiciens passeres multitudo innumera
se congregant. et ut captivum liberent, pro viribus festinant.

Strucio a greco vocabulo

33 Strucio ut dicit Plinius avis est que et alas habet · pen-
nas tamen avis habere non videtur. Habet autem duos pedes et rostrum
sicut volucres. Sed propter ponderositatem sui corporis
cum avibus in aerem non levatur. Ovat ut cetere aves · sed
ova sua fovere negligit. que proiecta in harena fotu
pulveris animantur. ut dicit Plinius. De strucione autem dicit
Aristoteles. Strucio inter animalia assimilatur avi
quo ad quosdam et quadrupedi. quia in aerem non levatur. Alas
enim non habet convenientes volatui. sed etiam earum est te-
nuis sicut earum pili. multas plumas habet in in-
feriori parte corporis. Et habet duos pedes sicut volucres.
et ungues fissos sicut sunt ungule quadrupedum. Et
etiam illud est quia magnitudo corporis eius assimilatur quadru-
pedi et non avi. Tanta est caliditatis quod ferrum de-
glutit. digerit et consumit. Et ideo contra avem. Nam quando tempo-
ribus est pariendi videt eas fovere ova magis et diutissime
tenere. ut cum eorum germina concipit. calor repetitur.
et si nimius incensus calor fuerit eam quasi ad mortem
trahere. Alas autem strucionis proprietates tangit glossa super Iob.
39. ubi dicitur. penna strucionis similis penne herodii
et colore. sed non virtute. penne enim similitudinem
habent. sed volatus celeritate carent. Ad volatum nulla-
tenus se suspendit. Sub pennis induitur. et in magno
corporis gravatur. Tempus quando parere debet ut ova pariat ad
stellas quas vocamus vergilias suum pariet oculos
levat. sed oua ponit. ubi quando illa constellatio oriri
est ubi ascendere. Cum autem viderit stellam circa mensem iunii
in harenam fodit. et ibi ponit ova sua que sabulo co-
operit atque tegit. Cum autem ea relinquit · statim oblivio-
ni tradit ubi ea posuit. et numquam ultra ad ea redit. Sed eius
levitatem harena calor solis · avis fotum vel ova decoquit.
et ex ipsis pullicenos parit et producit. Cum
autem fracta testa pullicenus exierit. tempore primo
matris ipsum recolligit ac nutrit. quia in ovo derelinque-
bat. Et ideo dicit ad beatum Iob. Duratur ad filios suos
quasi non sint sui. Item strucio allit equum odit. et
tamen ei adulatur quia equus eius sine timore videre
non potest. Et si occurrerit equus contra eum. quia contra hostes
alas erigit. et alarum concussione ipsum ad fugam cogit.

34 Turtur avis verecunda

Turtur avis simplex est ut columba. sed longe castior
est pudica. Dicitur autem avis casta ex moribus

appellatur. eo quod coniugis sue castitatis · Amisso enim
pari suo. alterius copulam non requirit. Solitaria
incedit. memor societatis perdite. sic gemit.
Locum solitaria diligit et eligit. Hominum consortia vali-
de odit. Ad ortulos cum hominum et agros raro
discendit · in quibus cibum non invenit. Optimo autem ali-
mento ad iuga montium et secreta nemorum petere con-
suevit. Vernali tempore advenit. et non nimis frigi-
dis temporibus circa nocte perdit. In hyeme nudam se
plumis. et tunc in truncis cavis se abscondit.
Contra calamitatem et temporis vexationis plumis
se latens latitans absconditur quas latenter evicti-
me. Locum ad pullos congrua sibi querit. In ramis
arborum de lignis duris et nodosis nidum construit.
in quo ovat. cubat. pullificat et pullos nu-
trit. ut dicit Aristoteles. Turtur bis ovat in anno. sed non
tres. nisi quando prima ova corrumpuntur. Et vivunt
et pullificant. 14. annis. Et non descendit super
rem fetidam nec super cadaver propter cibum. Mortali-
ano eam non ledatur. sed prius et pullorum victui
particula grana invenit querit. et in locis mundis
colligit et ingerit. Alius avibus nocibilibus
gemit. Sed et pulli eius calidi et humidi sunt et
pulli columbini. ut dicit Constantinus. Ideo caro eius gravatur
ad volandum. Sed volare incipientes amittunt
illam gravitatem. Sicque eorum caro levior et ac-
ceptabilior ad digerendum. Sanguis quoque ale dex-
tre eius medicinalis sicut columbe et hyrundinis.

35 Vultur avis a tardo volatu

Vultur ut dicit Plinius · magne carnis et gravis
pulsus volatus. non habet. Horum quidam dicunt nunquam non
misceri. sed sine copula concipere et concepti generare at-
que gignere. Plerosque eos dicunt pervenire ad annos
centum. ut dicit Plinius. Hec avis est impia circa filios suos sicut
et milvus. Si enim videt pullos suos impinguari.
rostro et pedibus ferit. ut sic fiat ex dolore ma-
cies macilenta. ut dicit Plinius. Dicitur quoque autem quod magis
ungere sensus olfactus inter aves vultur et concertit ad
vincere cadaveris. Excelsius enim volat in alto. fertur
ex ista parte. et etiam. Vultur odoratur sentit ut hominum et e-
quorum cadavera. sentit. Et ideo dicunt augures. ubi
convenerint et concurrent bubones vel nimia ululatus. ali-
quando populi plagam. quod aliquo bellum certo fore
futurum constituunt. De vulture autem dicit Aristoteles.
Vultur cum pugnat cum herodio et volat sub ipsum.
et quando concurrunt ipsum interficiet. et comedit carnem

carnium. et in pugna contra alias aves. per totum venatur a meridie usque ad noctem. et ab ortu solis usque ad tertiam. In silentio requiescit. Et quando senescit. elongatur rostrum eius superius. et recurvatur in flexus. et moritur tandem fame. ut dicit Aristoteles. Idem. hoc enim accidit ei quia per errorem aliquorum putatur alium fuisse hominem. et accidit ei pregnans aquila. Sed hoc superstitiosum est. Dicitur autem idem quod quando ad superius de cibo suo. non relinquit de avibus aliis. sicut facit aquila. que reponit in nido ad alendum pullos suos. quia non de facili acquirit cibum. Nidificat autem in altis montibus. et in cunctis nemoribus. et si videt accedere venatores cum pullos suos ponit et fugit. Et nutrit pullos suos. quousque possunt volare. et tunc eicit eos a nido. et necat eos appropinquare illi loco. nec permittit unum par vulturum aliud sub ipso manere loco suo. secundum Aristotelem. Almachar est quedam species avium. timet vulturem. et ideo fugit ad aquam. et evolat a nemoribus. Et cum sic accidit. vultur ipse quando avis illa exit aquam. et tunc si potest capit eam. Est enim vultur avis multum fetida et immunda. cuius caro est durissima. et mali saporis. et gravis odoris. Et ideo ad escam mittitur. de facili per cadavera cibum petit. Sed cum descendit tamen item sursum ascendit. ut dicit Gregorius. In alto volans. cadavera in infimis conspicit. et per amorem cadaveris ad ima de sublimitate aeris se submittit. ut dicit idem. Quando autem ab aliquo impeditur. contra ventum alas parat. et sic ventum in contrario percutiens ab infimis in aera se extollit. Et ad hoc dicit Plinius libro 29. Vultur igitur inter aves gratior est serpentibus. sicut penne eius ardentes. fugant serpentes odore suo. Cor eius radiis potentium deterret serpentibus et a feris tutus. Cor eius ligatum in pelle leonis. vel lupi. fugat demones. Penna eius ligata pedi sinistro parturientis. velocem liberationem. Sed celeriter solvere ne intestina sequantur. Unguentum factum de adipe vulturis et oleo hyrcino. et cum eo nervus curatur. et vetustus sanatur. Pes eius dexter alligatus pedi sinistro dolentis. sanat ipsum. Similiter dexter sanat sinistrum pedem. Lingua eius si fuerit evulsa. et collo suspenso novo suspensa. dicitur efficere homines gratiosos. et ad impetrandum ab aliquo quod petit. Cinis ossium eius combustorum mixtus cum celidonia. cum aliis. oculos sanat morbosos. Huiusmodi Plinius in eodem libro 30. Sanguis vulturis cum herba cameleonte et cedria. sanat

lepram.

37 Ulula est avis a planctu vel ululatu nominata. ut dicit Ysidorus. Unde et apud augures. ululans significat adversitatem. tacens vero prosperitatem. ut dicit Ysidorus. Secundum hec tamen videtur esse ulula quod bubo. sive noctua. Cuius vox per augures est infesta. Glo. super Ysa. 13. c. dicitur sic. Ulula est avis corvini generis magnitudinis respersa maculis. que rostro in palude fixo. horridum sonum facit. Et per hoc videtur ulula idem quod onocrotalus. que avis est paludibus. locis dominatur palustribus. Quere supra de onocrotalo.

38 Upupa ut dicit Ysidorus. avis est incrunata. eo quod sterora humana comedit. et foetenti fimo nutritur. Avis eius est spurcissima. et immunda. cristis capitis extantibus galeata. Semper in sepulchris commoratur. vel in fimo. Cuius sanguine si quis se inunxerit. dormiturus. demones in somnis se suffocantes videbit. Cuius cor carminibus valet. unde illius maleficiis eo utuntur. De hac dicunt physici quod cum senectute senescit ita quod nec videre nec volare queat. pulli eius evellunt ei pennas inveteratas. et liniunt ei oculos herbis suis. et fovent sub alis donec renascantur plume eius. ut sic renovata perfecte volet et videat clare. et ipsi ut dicit Ysidorus.

39 Vespertilio autem nomen sumpsit. eo quod lucem fugiens aerem volet in crepusculo vespertino. Est pennis motu acuto. et tenuissimis brachiorum membranis suspensa. Et est animal solo animo nec tamen nominatur avis. quia sine pennis volatur et quadrupedes habet. quod in aliis quibusque non invenitur. Huiusmodi Aristoteles. Dicitur autem glo. super Ysa. 11. f. quod vespertiliones lucem fugientes. quia est sine sensu et talpe. pulverem sequuntur. Malum de lapidibus surgunt. Et in tumulis pinguis se abscondunt. frigidissime sunt nature. Unde tanguntur vespertilionis humoris et palpebre. ne sanie crescant pilos. ut dicit Ysidorus. Et hoc forsan est quia frigiditate sua opilat poros. quibus opilatis non crescunt pili.

Explicit liber duodecimus.

Descriptis proprietatibus Incipit liber xiii. avium et aeris, restat ut de aquarum et piscium qualitatibus quantum spectat ad hoc opusculum nunc dicamus aliqua. Dicitur autem aqua quasi equa, quia nunquam gestat a motu donec superficies eius adequetur, ut dicit Ysidorus libro xiii. Est itaque aqua elementum post terram ponderosius, frigidum et humidum ut dicitur. Subtile et perspicuum, proprio termino non contentum. Defluet enim in nichilum nisi alieno termino sustentetur. Aque vero proprietates describuntur in glosa Basilii in Exameron dicentis: Aqua inter omnia est elementum utilissimum. Celum enim temperat, terram fecundat, aerem suis vaporibus incorporat et condensat. Scandit in sublime et celum sibi vendicat. Aque enim sunt omnium terrenascentium causa. Quia fruges gignunt, arbores et plantas producunt, sordes detergunt, peccata abluunt, potum tribuunt cunctis. Est enim aqua terre coniunctiva, penetrativa, repletiva, caloris celestis nutritiva, omnium mixtorum temperativa. Sine enim hoc elemento flatus et exalationibus temperaret omnia in conflagrationem vi caloris verterentur. Hec ab animalibus potata nutrimentum trahit, ducit in animis vegetationem. Hec piscibus dat spiritualem vitam sicut aer animantibus plus vitam et animationem. Hec solum defensione per interiores partes terre facit per suam unionem. Terra enim per intensionem siccitatis dissolveretur in pulverem nisi per eam partem humorositate aque misceretur. Hec quidem transiens per interiores meatus terre, aliquando per quam transit in colorem et saporem recipit immutationem. Et ideo nunc salsa, nunc dulcis apparet, nunc clara, nunc turbida, nunc grossa, nunc subtilis. Caret enim aqua determinata qualitate in colore et sapore, ut sic esset omnium colorum et saporum susceptibilis. Et ideo quanto aqua est in se purior, tanto apparet obscurior, quia ad ipsius colorationem lumen solaris radii non sufficit. Hec movetur a fundo suo ascendendo ad circumferentiam, nec cessat donec equetur eius superficies per omnem equidistantiam a centro terre. Hec in superficie aridius solis receptum reflectit in celestia et refundit. Et ideo quia superficies hec speculantium per actionem reflexi luminis rerum obiectarum ymagine in se representat et intuentium facies ad modum speculi manifestat. Hinc est quod radios ipsius visus penetrantes diffundit et in ampliorem latitudinem extendit. Et ideo res que in visas sunt apparere maiores quam sint in se ipsis. Has aque proprietates generales et alias speciales in Exameron potes invenire. Aquarum autem multiplex est differentia, ut dicit Constantinus. Aut enim in aere originem sumit, sicut est aqua pluvialis. Et hec quia celestis terrenascentibus magis est utilis. Aut de visceribus terre scaturit et erumpit, ut aqua fontana et putealis. Aut terram perfluit, ut fluvialis. Aut obstruitur terre latebris?, ut mare oceanum et mediterraneum, quod omnium aquarum matrix est et origo generalis secundum Constantinum. Aqua igitur pluvialis ex se lucida est et clara, subtilis, levis et sapida. Cuius claritas ostendit quod nichil admixtum terrestre sit. Levitas vero et sapiditas subtilitatem eius ostendit substantie. Item est inter aquas melior ad terre fecunditatem, maxime quando cadit cum tonitruo. Quanto enim motu tonitrui discutit vapores, tanto fit quod aquam subtiliat et depurat. Que vero nivi est admixta vel ex nive resoluta peior est, et ieiunis non convenit. Stomachum enim percutit et comprimit. Tussim gignit. Dentes stupefacit, ut dicit Constantinus. De aquarum autem differentiis quoque earum qualitates diversas et varias efficacias quere supra libro v de potu aque. Ibi enim invenies omnia plenius diffinita. Post fluvialem vero melior est fontana, precipue que de petra viva effluit aut de fonte alto scaturit et descendit. Fons enim est caput et origo aque vive, que manat et effluit continue de occultis et abditis terre venis. Unde fons quasi fovens aquas dicitur sive fundens, ut dicit Ysidorus. Occultum enim habet de venis terre egressum et de profundis petrarum meatibus consequitur ortum suum. Est enim fons sue aque multiplicativus, suique communicativus. Nulli enim se occultat, nec peregrinis, sed indigentibus se communicat. Item fons est sui et aliorum purgativus. Nam fontalis aqua que effluit a solita petra limpida est et sordium magis expurgativa. Item fons est renovativus sui et aliorum immutativus. Nam aquas suas continue renovat et renovationis et immutationis beneficium omnibus se in fontibus tingentibus administrat, ut dicit glosa super psalmum. Item sitis est mitigativus et refrigerativus. Estuantes enim et itinerantes refrigerat et sitientibus potum communiter administrat. Item locorum sibi adiacentium est fecundativus. Nam loca fontibus magis vicina solent esse magis graminosa et florida et que sepius amplius fructuosa. Item fons in ipso sui ortus ubi primo de terra erumpit, est pulverum et harenarum sibi obsistentium ascensivus. Nam ubi ebullit violentia sui motus partes terrestres penetrat et dividit et partem aptam dispergit. Item fons ratione sue claritatis et transparentie speculativus est formarum sibi obiectarum representativus. Et ideo intuentium facies apparent in fontibus et resultant, et tam rugarum quam aliarum macularum deformitates se in aque fontibus transparentia manifestat. Item fons pro qualitate temporis hyemis.

vel calidas. Et sic qualitatis immutatiuus. Nam ideo
fons in hyeme calescit et estiuali tempore refrigescit.
Cuius causa est, quia in hyeme calor fugiens dominium sui contrarii
petit interiora fontium. Ex cuius presentia et accumulatione
aqua intra fontem calescit. In estate vero contingit
econtrario. Nam ex dominante caliditate in aere fugit
frigiditas ad intima meatuum et venarum fontium, et
ideo aqua emanans inuenitur estiuo tempore frigidior. Item
fons est principium et vena, siue origo aquarum suarum ad inferiora emittens,
fluuius enim aliter in riuulis ducitur, ut dicitur. Si enim in
montis summitate scaturiat, ad eandem altitudinis quantitatem
in alio monte conducitur per fistulas consuetas, non aliter, nisi per
violentiam, de facili ducitur quam in suo ortu primo erumpere inuenitur.
Item fons quasi in suo ortu sit puteus, tamen per sua
indeficientem emanationem multorum et magnorum fluuiorum
est originale principium. Nullus enim fluuius est qui non ab aliquo
fonte occulto vel manifesto oriatur, ut dicit Ysidorus. Item
fons est aquarum lacualium et aliarum quiescentium melioratiuus,
et quasi viuificatiuus. Quando enim fons est modicus, scaturit vel
transit per magnum stagnum, aque in stagno efficiuntur saniores,
et eorum pisces in stagnis redduntur similiter meliores. Item
fons est in venis et meatibus terre per quas transit caloris,
virtutis et saporis receptiuus, ut dicit Ysidorus. Et ideo fontes sunt
nunc calidi, nunc frigidi, sulphurei et cetera, secundum diuersas terre
qualitates per quas transit, ut dicit Ysidorus libro xiii. Est fons
in Italia, cuius aqua sanare oculorum vulnera consueuit.
Item est fons in Affrica, cuius aqua canoras voces facit. Item
est fons in Boetia, de quo ut dicitur, unus est memoriam alius obliuionem inducit.
Item in Ethiopia est fons rubei coloris, ex quo qui biberit
lymphaticus factus erit. Item in Sicilia duo sunt fontes,
unus sterilem facit, alius sterilem fecundat. Fons est in Y-
dumea qui quater in anno mutat colorem. Nam etiam in mensibus
vel liquidus. Hic fons ab incolis fons Iob nuncupatur.
Item fons est in Syloe ad radicem montis Syon fluens, qui non
iugibus aquis, sed certis diebus et horis ebullit. Item in Sar-
dinia sunt duo fontes calidi, qui oculos medentur, fures ar-
guunt. Nam cecitate eorum fit scelus deprehensio. Item in Egypto
ut dicitur est fons in quo faces accense extinguuntur et accense
extincte accenduntur. Item apud Garamantes dicunt fontem
esse ita algentem de die quod non bibatur, et ita ardentem de
nocte quod non tangatur. Haec Ysidorus. Ex quo patet quod fons
sapit naturam fundi sui. Nam si dulce et purum habuerit fun-
dum, et dulcis et pura erit aqua, et econtrario. Si sulphureus
fuerit fundus aut limosus, sulphur aut limum sapit
aqua. Vnde si fons in suo ortu sit corruptus et vitiosus,
totus quod inde effluxerit erit vitiosum et corruptum.

2 Puteus est lacus
defossus a potando, ut dicit Ysidorus. A Fundo vero eius terre
et caliditatis aqua oritur. Quia ruptis terre venulis in hoc locus
aqua qui fumando euaporat, ex cuius euaporatione aqua
putealis generatur, ut dicit idem. Item aqua vero putealis secundum Con-
stantinum inter aquas est grossior et indigestibilior, tum
propter terre salsuginem, tum quia propter ipsius quietem, et propter nimi-
am elongationem ab aere. Iuxta fluuios quoque aqua pu-
tealis de facili inuenitur, et illius aqua fluuii composita aque
fluuiali assimilatur. Quando vero puteus fit iuxta puteum,
ille qui fit nouus est profundior, aquam vicini putei minus
profundi attrahit, quia illuc recolligere consueuit. Item terra eius
circumstante saporem attrahit. Et ideo nunc salsa, nunc
dulcis reddi consueuit. Item aqua putealis frequenter corruptionem
contrahit quando non mouetur. Et ideo ut depuretur et subtilietur
necesse habet ut sepius moueatur et hauriatur. Quanto autem
terre viue est vicinior, tanto aqua putealis frigi-
dior et dulcior esse experitur. Item in hyeme raro vel
nunquam congelatur. Nam per potentiam aeris frigidi hyemalis
tempore calor frigori contrarius ad intima putei repellitur.
Et ideo aqua ipsius ex vaporis calido immutata congelari
non permittitur, immo calidior in hyeme quam in estiuo tempore in-
uenitur. Item aqua putealis propter situm eius in profundo cum diffi-
cultate acquiritur, et cum labore et artificio vix hauritur.

3 Fluuius a fluendo
est dictus, secundum Ysidorum. Fluuius est perennis fluxus,
quia continue fluit. Et nec eius incipiatur origo, fluere
non desistit. Est enim consistere in fluuio quo ad fluxum per-
hennitatem. Quo ad situm profunditatem. Quo ad motum
irregularitatem, per longitudinem enim terrarum spatia currere fluuius
consueuit. Item quo ad ortum suum, quo ad suum originale
principium et finale terminum, emanationis qualitatem.
Quando enim fluuius per occultos meatus in capitibus montium
aliquando exit, et per manifestos transit, iterum in mare redit,
ut dicit Glossa super Ecclesiasten i. ubi dicitur omnia flumina intrant mare,
et cetera. Ibi dicit Ieronimus. Dicunt philosophi aquas dulces que mare influ-
unt vel ardente sole consumi vel salsuginis pabulum esse
maris. Sed nos ecclesiastes aquarum conditor dicit eas
per occultas terre venas ad capita fontium regredi,
et de matrice abysso in sua principia ebullire, et cetera. Item
est consistere in flumine quo ad medium progressum inter il-
lum finem et principium, dulcedinis saporositatem. Nam
aqua fluminum veniens fontium per quas transit colatur,
et a sua salsugine spoliata contrahit saporem pota-
bilem et dulcedinem commutat. Item quo ad aspe-
ctum speculationem et perspicuitatem. Dubium enim hec pu-

tam luce propria quam luce, et ad modum speculi diaphana rerum ymagines obiectarum fluminum superficie representant. Item comparatur quoad fluvius subiectum in mediocritate et puritate, quo ad eius cursum in decliui et rapiditate velocitate, quo ad impetum maxima virtuositate, quia omnia obstacula et cunctos obices diruit cuius rapiditati nichil finaliter obsistit. Sua enim impetuositate omnia in se proiecta aut secum rapit vel saltem ad ripam ducit. Naves onustas suo impulsu agitat, impellit, et deducit eciam gravissimas celerrime per violentiam excussionis; sordes in se proiectas recipit, sed motus sui impetu receptas dissipat et dissolvit. Fluvius enim est fluxu et lotura per quem transit mundificativus, et aquarum lacualium et stagnorum per que subintrat renovativus, et aerem per terre conservativus, piscium diversi generis nutritivus, et fetoris et mali saporis in piscinis lacualibus et paludibus abstersivus, et qualitatis eorum immutativus. Item est flumen seu fluvius quoad effectum multiplici utilitate humanis usibus congruentem. Nulli enim beneficium suum denegat, sed omnibus gratis est et se communicat. Vnde tam iumentis quam hominibus, tam pueris quam magnis equaliter ammistrat. Sordes et immundicias tam corporum quam vestium mundat, estuantes refrigerat, sitientes potu reficit et recreat. Loca vero adiacentia irrigat et fecundat, humoris sui effluencia radices et semina humectat, ingrossat et impinguat, ut patet in egypto, in iacto semine in ortorum more a nilo flumine omnia campestria irrigantur, ut dicitur super xi. c. Deut. Terra enim non est sicut terra egypti etc. Sua vero excellentia civitates et alia habitacula munit et fortificat, tam in esu alia quam mercimonia ad civitates deferentes homines locupletat, et harene accumulatione et terre limose comportatione insulas format, locis communitatibus congrua coaptat. Item aqua vero fluvialis dicit Constantinus quod illa est melior que tendit ad ortum solis, et que ab altioribus montibus ortum sumit. Que vero contrario modo se habet minus est laudabilis. Dicit quod flumina quanto a civitatibus remotiora, tanto puriora sunt, et nutriendis piscibus apciora. Fluvibus enim influunt civitatum sordes et lavature balneorum laniique influunt, et hec ex quibus aqua fluvialis aliquam contrahit corruptelam, ut dicit idem. Item aqua fluvialis est laudabilis cuius fluxus est velox et fortis, et vertit super lapides puros, et fundum habens non lutosum vel argillosum, solidum et lapidosum et mundum. Nam ex qualitate terre per quam fluit colorem contrahit et saporem, et fit variatio fluviorum tam nominum quam proprietatum, ut dicit glosa super genesim ii. Quamvis enim flumina certam et annalem teneant originem, a locis tamen in quibus oriuntur et per que transeunt colorem contrahunt et saporem, sic et nomen. Quamvis enim multas aquas in se recipiat fluvius influencium, quamdiu tamen conservat proprium et principalibus alveis non deserit cursum, aquas enim quas influendo recipit, re et nomine sibi incorporat atque unit. Unde fluvius quamvis sit parvus et modicus quando de fonte primo effluit, tamen in alio processu plus elongatur per aquarum influenciam, tanto plus crescit, ut patet in danubio germanie fluvio, de quo dicit ysidorus libro xiii. c. penultimo, qui a germanicis montibus ex parte occidentis oritur ex fonte parvo, et pergens contra orientem lx. fluvios in se recipit, et vii. hostiis eius in ponticum mare fluit. Fluvius enim dicitur fluvius quamdiu ripparum suarum terminos non excedit. Sed quando aquis hyemibus inundatione seu nimium terminos alvei sui excedit, tunc vicine terre planiciem dissolvit et sub magna sepelit. Item sunt fluminum duo genera, ut dicit ysidorus libro xiii. c. penultimo. Unum dicitur flumen vivum, de quo legitur: Donec me flumine vivo abluero etc. Aliud est torrens, aqua scilicet cum impetu veniens et currens. Dicitur autem torrens quia pluvia crescit, siccitate vero torrescit, id est deficit et arescit. Cuius gratia ab yeme nomen derivatum quando crescit, sicut ab estate quando deficit et arescit. Est autem decursus torrentis impetuosus et fortis. Et idcirco quibus sibi obviatis diruit et cum impetu secum trahit. Unde autem fluit terram excavat et corrodit, et lapillos ac paleas cumulat, post se vestigia derelinquit suas destructionis magna, et in mare descendit.

Hyppnis autem dicitur fluvius nemoris et fructibus redimitus suum accipiens, ut dicit ysidorus ibidem, ex amenitate sic vocatus. Item iuxta quam herbe medicinales habundant. Item volucres alitudes nidificant. Item in cuius decursu fere potum sumentes in suo rectius se refrigerant. Ex cuius amenitate habundant pascua, et suum vigorem et virorem diucius retinent et respirant. Sunt autem quattuor flumina de quibus specialiter fit mentio in scriptura, scilicet physon, gyon, tygris et eufrates, postremus etc. Est autem physon ganges fluvius, ut dicit ysidorus libro xiii. a ganga rege dictus ganges. Hic exiens de paradiso, currens terram evilath, per indie scilicet regiones. Et dicitur physon, id est caterva, quia x. in se recipit flumina, propter aquarum multitudinem oris, quia mutatur aspectus quam hec mutationis, et hoc omnibus modis sic dicit magister in hystoriis. Item in colore, quia alibi

clari, alii obscuri, alii turbidi. Alii quia alii parvus, alii magnus et diffusus. Et iterum quia alii tigris, alii eufrates, alii frigidus. Hic fluvius habundat harenulis aureis et gemmis preciosis, et eius litoribus crescunt arbores et herbe aromatice et medicinales.

Gyon qui et nilus est fluvius mesopotamie de paradiso egrediens. Et dicitur hoc nomine quasi terreus, quia turbidus est et limosus. Oritur autem non procul ab athlante et circuit totam ethiopiam et descendit per egyptum et irrigat plana eius. Unde dicitur Iero. super amos viii. ubi dicitur fluet quasi rivus egypti etc. Nilus diffusus dicitur semel in anno irrigat totam egyptum, cumulis harenarum claudentibus hostia eius ne decurrat. Inde post irrigationem autem solutis cumulis redit in alveum suum. Et sic totam terram madefacit, ingrediens mari absorbetur. Hic fluvius nutrit reptilia multum nociva et venenosa, ut cocodrillos et bestiolam que dicitur emidros. Unde dicit ysi. li. xii. c. ii. Emidros in egypto est bestiola ex eo nuncupata quia in aquis vivit et maxime in nilo. Que si invenerit dormientem cocodrillum, volutat se in luto, per os eius intrat in ventrem et carpit omnia interiora eius, occidit eum et moritur. Dicitur et in glo. super eccl. xxiiii. c. ibi. Quasi gyon, quia et nilus fluvius turbulentus est, multum contrahit limi. Unde limositas eius terram per quam transit fructiferam et valde fertilem facit.

Tygris fluvius est mesopotamie de paradiso exiens, pergens contra assirios, ut dicit ysi. Qui post multos circuitus intrat mare rubrum. Vocatur autem hoc nomine propter impetum et velocitatem ad instar tygris animalis nimio impetu decurrentis. Dicit autem iosephus quod tygris oritur in armenia ex eodem fonte quo oritur eufrates. Vocatur diglat quod sonat acutum vel angustum. Currit enim anguste et acute ad modum sagitte, propter quod tygris lingua persica idest velox vel sagitta nuncupatur.

Eufrates est fluvius mesopotamie de paradiso exiens, copiosissimus in gemmis, qui per mediam babiloniam fluit. Hic ab ubertate nomen accepit. Nam hebraice eufrata frugifer interpretatur. Mesopotamiam autem fluit et in quibusdam locis irrigat sicut nilus egyptum. Salustius autem auctor certissimus asserit tygrim et eufraten ex uno fonte manare in armenia. Que per diversa loca exeuntes spatio [illegible] in medio derelicto. Terra autem que ab ipsis ambitur mesopotamia dicitur. Huc usque ysi. li. xiii. c. penultimo.

Torix est fluvius ut glo. super eccl. xxiiii. qui alio nomine dicitur araxis vel arapses, amnis armenie, qui oritur ex eodem monte cum eufrate. Sic dicitur eo quod rapiditate omnia prosternit, ut dicit ysi. li. xiii. Unde cum alexander vellet transgredi ponte fabricato, ut pontem dirueret hiis viribus intervallis ab eufrate divisus [?] tollit, ac demum in caspium mare fluit, ut dicit ysi. ibidem.

Dorix autem dicitur agris apte deserviens, scilicet illa parte ubi fluit [illegible], corrupte toricus vocatur, ut dicit glo. super eccl. xxiiii. Hic fluvius quasi quoddam brachium videtur esse tygris vel eufratis vel utriusque, cum ex eodem fonte in armenia oriatur. Propter quod dicitur habundare gemmis et herbis aromaticis quarum usus convenit medicine. Dorix enim medicamentum generationis interpretatur. Mediante itaque tygri vel eufrate exire de paradiso dicitur et procedere.

Iordanis iudee fluvius dicitur, quorum unus ior, alter dan vocatur. Iordanis nominatus est, ut dicit ysi. li. xiii. Nascitur autem sub libano monte, dividit arabiam et iudeam, qui per multos circuitus iuxta iericho in mare mortuum influit, quod ipsum absorbet penitus et consumit. Hic fluvius tempore messis tumere solet, quo in palestina in quali tempore segetes maturescunt, et plus solito habundare, quod accidit ex hymbribus serotinis inundantibus et ex nivium resolutione, sicut dicit thymotheus [?], et in glo. super iosue iii. ubi dicitur iordanis ripas alvei sui tempore messis impleverat etc. Et in eccl. xxiiii. Iste fere dicitur fluvius est in multis privilegiatus. Primo quia regionem fidelium iudeorum a regione infidelium, scilicet iudeam ab arabia separavit. Secundo quia contra cursus suos se aperuit et eis ad terram promissionis transitum prebens in archa domini presentia se divisit, ut dicitur iosue iii. Tertio quia lepram naaman syri abluit et mundavit, iiii reg. v. Quarto quia per suam divisionem sanctitati helye et helysei testimonium perhibuit, quia utriusque imperio obedivit, ut patet iiii reg. ii. Quinto quia fluvius aliarum naturam non abscondit in fundo suo, immo usque ad suam superficiem revertitur, ferrum quod perdiderat ipsum aut recipere elevavit, ut patet iiii reg. vi. Sexto quia ex contactu mundissime carnis domini sanctificari meruit. Quo mediante deus virtutem regenerativam aquis contulit et hunc salutis sacramentum in aqua ordinavit, ut patet luc. iii. Septimo quia in iordane iohannes baptista et celos apertos intueri et vocem patris audire meruit, cum totius trinitatis misterium in baptizando dominum intellexit.

Sunt et alia flumina que nominantur in scriptura, sicut sunt abana et pharphar, qui sunt fluvii syrie fluentes iuxta damascum. Quorum subductione orti damasceni irrigantur et multiplici genere herbarum et arborum ac fructuum multiplicatione fecundantur, ut patet iiii reg. v.

11 Gagan est fluvius medorum qui a nomine dicitur [illegible],
qui aquam regionem medorum [illegible] est. Gyon
a montibus [illegible] nascitur [illegible]
[illegible] fluvium [illegible] que
[illegible]
[illegible] iiii.
[illegible] flumen [illegible] babilonia [illegible]
[illegible] collectis [illegible]. Est et chobar flumen [illegible] babilonem [illegible] babiloni
[illegible]
[illegible] dos iudeorum
[illegible] habitat
[illegible]
[illegible] Iuno
[illegible] tabule [illegible]
[illegible] plurali [illegible]
[illegible] alio [illegible]
[illegible] hic
[illegible] non habemus.

12 Lacus est lacuna aque re-
ceptaculum [illegible] aquam retinens [illegible] xiii. li. xiii.
[illegible] stagnum vocatur [illegible] la-
[illegible] lacus
[illegible] lacus [illegible]
[illegible] aque [illegible] quas [illegible]
[illegible] pisces [illegible]
[illegible] laudabiles quam fluviales [illegible] limositate
pisces [illegible] limum [illegible] her-
bas [illegible] marinas [illegible] lim-
[illegible] multos nutrit. Aqua enim lacus [illegible]
fluctibus [illegible] aque [illegible]
[illegible] Ex nimia [illegible] aque [illegible]
[illegible] stagna [illegible] vincit [illegible]
[illegible] Aqua de lacu [illegible]
et aquis fluvialibus ad [illegible] laudabilis [illegible]
[illegible]
[illegible] Genezareth [illegible]
lacus [illegible] civitas [illegible] ex [illegible]
[illegible] xiii. [illegible]
aqua [illegible] In ethyopia [illegible] lacus est [illegible]
[illegible] velut oleo nitescens. [illegible] lacus est in affri-
ca [illegible] In ytalia est lacus qui
[illegible] aqua [illegible] [illegible]
[illegible] unguibus [illegible]
in [illegible] lacu [illegible] nec [illegible]
[illegible] In [illegible] est lacus in quo nec [illegible] omnia

[illegible] In [illegible] lacus [illegible]
[illegible] xiii. [illegible]
[illegible] aque [illegible]
[illegible]
[illegible] aque
[illegible] Lacus [illegible] motum
[illegible] magnitudine [illegible] asphaltites.
[illegible] nichil [illegible]
[illegible] volucres [illegible]
[illegible] [illegible] ante
[illegible] bitumine [illegible]
[illegible] aque [illegible] solis [illegible]
[illegible]
[illegible] bitumine [illegible]
[illegible] sodoma [illegible]
lacus asphaltes [illegible] bitumine [illegible] mare salsum
[illegible] in iudea [illegible]
[illegible] arabie [illegible]
[illegible] xxx. [illegible]
[illegible] sodomorum [illegible] xiiii. [illegible] lacubus et
stagnis [illegible]
[illegible] lacus [illegible]
[illegible] evomit. [illegible]
[illegible] ad maritimam colo-
nias [illegible] nascuntur
[illegible] ut ait iosephus [illegible]
[illegible] in glo. [illegible]
lacus [illegible] civitates [illegible]
[illegible] adhuc [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] fumum
[illegible] adhuc [illegible]

Lacus tyberiadis ab oppido tyberiade est vocatus, 13
quod quondam herodes in honore tyberii cesaris
condidit. Est autem lacus maior [illegible] lacus [illegible] in iudea
salubrior et ad [illegible]
[illegible] xiii. [illegible]
[illegible] Genezareth [illegible]
[illegible] lacus [illegible]
aquis [illegible] ventis [illegible]
[illegible] generatur [illegible] ventibus [illegible] generantur
[illegible] lacus [illegible]
[illegible] purior [illegible]
[illegible] ad potandum [illegible] ppt

Cõsuetudo

magnitudinẽ u᷑ el' separ' ĩ eã m̃ãe uocat̃. ũ qz ñ
mare. ñ poss' q̃ũ mag' iordanis dulciũ uo. ut
d' glo. ſr. 10. c. vi. Cõsuetudo ẽ hebreoꝝ oẽz
natalẽ aq̃ꝝ ↄgregatioẽz uocabulo mare. Et ideo
sepe maris noĩe nũcupat̃.

12 Piscina ẽ aq̃ ad nutriẽd' pisces collec̃. q̃uis
p antifrasi aq̃ꝝ collec̃o ĩ q̃ nũ̃s pisces. piscī
na sepe noĩat̃. ũ d' ysi. Ad cõmuniter ẽ pi
scine exigẽ fundi soliditas. aq̃ influ
ẽtis puritas. Et ĩfluẽtis ↄtinuitas. Vbi ẽ
fũd' ẽ lutos' ꝛ paludos' pisces saporosi nulla
tenꝰ nutriũt. Vbi ẽ recẽs aq̃ ñ fluit. aq̃ stan
tes ꝛ mote ↄ̃ facili corrũpũt. Et ĩo ad pisci
ne renouatioẽz p canales ꝛ fistulas aq̃ ducit̃
ꝛ recẽtes introducit' uallis ꝛ aggeribz effluẽ
tes aq̃ effluat piscinaꝝ ẽnbu muniuntur.
De piscinis ẽ riuuli ad ortoꝝ irrigatioẽz deriu
ant̃. Vñ herbe ẽ ꝛ arbores iuxta piscinã site.
mag' nitentes ꝛ fructifere inueniuntur.

14 Riuus ang'ice ẽ ꝛc. ũ d'
y s. ẽ a fonte ul' a riuo fluuiꝰ. Dicit̃ ue
ꝛ inde ortus irrigat. Naz ẽ ꝛ effectiuũ sue orig
nis sap. Riuus a fontali origine mediante
riuo procedit fluuiꝰ. ũ lac. ũ d' ans. Est ẽ
riuus ĩmũdiciaꝝ purgatiuus. Terre fecũ
datiuus. Et aĩalibz ꝛ auibz ministratiuus.
viroris ꝛ pulc̃itudinis ĩ herbis ꝛ floribz cõ
seruatiuus. Lapilloꝝ ꝛ harenulaꝝ attractiuus.

16 Fluctꝰ aflatu ẽ dic̃. ventoꝝ ẽ ĩpulsu aque
agitate fluctuat̃. Quaꝝ eminẽs liquor
q̃ sp ĩ motu ẽ. unda uocat̃. Et unda ab eũ
do dic̃ ẽ eo q̃ ↄtinua agitatioẽ mota. nũq̃ q̃e
scit. ũ d' ysi. li. xiii. Flucti ẽ mutuo se collidũt
ut nec p̃sũ. nec dorsũ mutuo se agitent ꝛ ĩpel
lant. Et ex frequẽti allisioẽ mutuo spumã ex
se gignũt. Harenulas ꝛ uarias fundi peicu
las secũ ãmiscẽdo p̃sũ ferũt. pisces allidũt.
ꝛ ex mot' sui ĩpetu meliores reddunt̃. Ex ue
tosi aeris subitatioẽ fluct' ĩtumescũt. ꝛ p̃ m
iceti impetũ nec ascendũt nec descendũt. Ex con
cussioẽ mutua aerẽ ↄcitãt. ꝛ uẽtũ gignũt.
Naues eleuãt. ꝛ ad ripas repimũt. ꝛ ĩ illitorẽ
se eã strepitu ↄfringũt. Sz q̃ ĩ motu ꝛ q̃e
scẽ nõ possũt. aut ẽ p̃sũ deficiũt. aut undi
qz se agitant. ꝛ diffundũt.

1A Gurges ẽ ĩ flũue loc' alt' eã p̃fundus.

ↄ gutturẽ gurges ẽ dic̃ ũ d' ysi. eo q̃ aq̃s ĩfluẽ
tes absorbeat. ꝛ absortas iterũ euomat. ꝛ re
mittat. V' q' p' sui p̃fũditatẽ motu circulari ꝛ reflex
o circuit. p̃pt̃ q̃d nautes ĩ gurgito ↄ̃ facilẽ piclitãt.

Torrentes ẽ p̃rũ aq̃ sũt fluuiis decurs' ꝛc' ꝛ cõ 18
tinuus a fonte exied. ac meat'
sui alueũ ñ reliquẽs. a fonte ẽ effluẽ iatp. ꝛ q̃
usqz mãe ĩfluẽ ĩtra aluei sui limites ↄtin' fluẽ
ñ desistit. Fũdũ suũ ↄcauat ꝛ ↄsuit. Naui
gio maxime ↄueit. Pisces maiores nutrit.
qz recẽtioẽz aq̃ ꝛ fundum puriorẽ hẽ g'naliꝰ
ↄsueuit. Cũ maiori ĩpetu fluit. quã aliq̃ ali
a p̃s aq̃. ꝛ ĩo naues ꝛ lig'a ꝛ trabes celerius secũ
trahit. Et ĩo trames d'r a trahe. ꝛ a. ul' a trans
mitto. tis. Quia omnia ĩposita trahit celerime.
Quãto ẽ aq̃ eius ĩ suo tramite ẽ recẽtior.
tanto ẽ uelocior ꝛ oĩa ueloc' secũ duc' sui ẽhic.

Alluuio. onis. ꝛ hec 19
alluuies d'r iacens ꝛ lenta aq̃ꝛ ĩundatia.
ab alluendo ul' abluendo dic̃. Abluit ẽ terrã
p̃ q̃ trãsit. ꝛ abluendo ↄsuit. Vñ subterranea ripa
ꝛ ↄsũpto ex aq̃ fit. alluuio d'r. iob. xiiii. allu
uioẽ paulatĩ terra ↄsũe. Quãto ẽ p ab scẽdi
tis ripaꝝ ↄcauitates melior fluctu se diffũd'.
piculos' litoris soliditatẽ cũ sit ꝛ dissolu
ta ripe superficies extiꝰ solida ẽ. qz el' ↄsup
tio melior nõ ũr. Sz ĩo pes calcãtis ripã facil' labit̃.
qz ↄsũata ĩ̃ solididitate latens uacuitas ñ ca
uet̃. ũ dic̃ sen.

Abyssus ẽ aq̃ꝛ p̃fũditas ĩpenetrabil' aqua 20
fontes ꝛ fluuia oriunt̃. Oĩs ẽ aq̃ ab abys
so exiit. ꝛ p occultas uenas ad matrẽ abyssũ
reuertunt̃. ũ d' ysi. li. xiii. Vl' d'r abyssus. q̃i ab
ĩssus. qz el' p̃funditas uideri ñ p̃t. Vl' d'r
abyssus. q. sine bysso. i. sine cãdore. qz p' nimi
am distantiã a fonte luis lucis. pulc̃itudine
caret ꝛ decore. ũ d'. 10. daũ. Abyssus mẽ a'
ẽ q̃ aq̃ multa. tam finis ẽ ĩcõp̃hensibil' ꝛ ĩ
uisibilis. qz ad eius ẽminũ lucis diffusio ñ at
tingit. Vl' d'r abyssus. q. sine basi. qz el' fũ
damentũ ꝛ substẽtaculo sẽsu ñ ũr. Et ĩo
q̃ ĩ p̃n nõ habz forma d'ĩminate distĩcta. a
byssus ab aug' ẽ uocata. p̃p̃t q̃d d'r ĩ li. cõ fess.
xii. Abyssus ẽ corpile q̃d fecit d' ut eẽt ĩ
corporeaꝝ reꝝ ĩformis sine ordine ꝛ sine luce. V'
abyssus recte ẽ q̃d phil' ut d' aug'. li. de gẽ ytio.

ĩ p̃mordial'

terre et aque et abyssi nomine materia nuncupatur que de nichilo facta est ut ordinatissimo dei munere primo capacitas formarum fieret et deinde formarentur que sunt formata. Unde eadem materia aqua est dicta, eo quia fluida sit et quia omnis forme est susceptiva. Unde dicitur terra propter naturalem stabilitatem vel soliditatem. Et quia erat generationi et corruptioni subiecta. Abyssus propter informitatem quia nulla forma erat distincta vel discreta et aqua propter formationis possibilitatem quia erat omnis forme et qualitatis possibiliter receptiva. Ut dicit Augustinus. Abyssus itaque dicitur ex se ob obscuritatem vel profunditatem. Omnium aquarum et fluviorum receptaculum. Insatiabilitatem quia nunquam tot aquas recipit quin plures recipere possit. Instructabilitatem. Inexhaustibilitatem. Concavitatem.

21 Mare est aquarum collectio tam dulcium quam salsarum ut dicit Ysidorus libro xiiii. Proprie autem dicitur mare eo quod aque eius sint amare ut dicit idem. Et secundum eundem vocatur autem mare equor ab equalitate eo quod equale sit superius. Quamvis enim aque maris fluctuantes velut montes erigantur sedatis tamen tempestatibus iterum adequantur ut dicit idem. Item dicitur pelagus quasi pellens undas. Quia in mari fit undarum expulsio motu continuo et impulsu. Dicitur autem ut dicit idem quod omnium fontium in se recipiat aquas et fluminum, ex toto tamen aquarum accessu non suscipit incrementum. Quod accidit vel quia eius magnitudo influentes undas non sentiat. Vel quia amara unda fluentem consumat. Vel quia ipse nubes multas aquas sibi ad se attrahunt. Sive quia illas auferunt venti partim partim sol exsiccat. Seu quia aque dulces per occulta quedam terre foramina percolate redeant ad capita fluviorum et fontium revolute. Hucusque Ysidorus libro xiii. Secundum Ambrosium autem et Basilium in exameron mare est aquarum aggregatio multiplicata per diversa loca et nomina. Sed tamen continue actione una mota vaga sonora spumosa in fluxu et refluxu lune iterum continuans. Omnis utilitatis et influentie cohibitrix. Est autem mare receptaculum et hospitium fluviorum fontium et ymbrium, quo sibi discrepantes copulantur. Subsidium in necessitatibus. Refugium in periculis. Itineris compendium. Laborantis ... De mari quod dicitur ... in libro methororum. Mare est principium et origo omnium aquarum. Et est aquarum quies. Et dividitur in reliqua maria. Causa autem propter quam fit in mari salsedo et amaritudo est quia vapor

est duo vapores, humidus vapor et siccus, subtilis et aqueus. Resolvitur propter subtiliorem per motum solis et remanet grossior. Et calore solis cum calefacit efficitur salsum et remanet amarum ut sudor et urina. Ex adustione enim fit res amara quando remanent partes terrestres aduste aqueis et limpidis partibus consumptis. Et de amaritudine adustionis ... salsedo. Unde patet in terra ... aqua colata ... salsa. Item ar. in eodem. Aqua maris salsa gravior est aqua dulci. Quia hec gravior, ista vero subtilior. Cuius signum est quia ova natant in aqua salsa et non in dulci. Et propterea submergitur navis citius in aqua dulci quam in salsa. Et ideo in mari mortuo non submergitur animal ... Item idem in libro de animalibus. In mari est aqua amara et potest extrahi ab ea salsedo. Quoniam si homo acceperit vas cereum vacuum et clauserit eius orificium et eiecerit ipsum vacuum in mare per diem et noctem, invenietur in ipso aqua dulcis. Item idem in libro methororum. Aque dulces elevantur propter levitatem suam sursum et aque salse descendunt propter gravitatem suam deorsum. Et quod salsum est remanet in terra et dulce evaporat. Item idem in libro de elementis. Mare in actionibus suis imitatur naturam lune. Quod patet. Quia quandocumque luna oritur in aliqua hora diei vel noctis, cum ingreditur mare in illa regione in qua oritur luna, extenditur ipsum mare ita quod aqua eius fluxus redit ad partem loci a quo cucurrit ac si esset per violentiam repulsa. Et cum est luna in medio ... tunc aqua diminuitur. Sic quando luna occidit aqua tamen augmentatur. Unde sicut ferrum sequitur adamantem ita mare ... lune sequitur virtutem. Quere supra li. viii. c. de luna. Item inspissatur quoque mare post ascensum stelle que vocatur canicula et mutat colorem et efficitur nec viride nec ceruleum nec turbidum nec clarum. Item Macrobius in li. Ciceronis. Occeanum in incremento lune ordinem istum tenet. Nam primo die ascensionis lune fit copiosior solito, quia est mare plenum in summo. Deinde minuitur ... Et sic descendendo cotidie minuitur usque ad diem vii. Et tunc est mare in ultimo decrementi. Incipit autem paulatim crescere iterum usque ad vii dies, ita quod luna xiiii quando tota est plena est iterum mare in suo augmento summo. Et iterum incipit minui per dies vii alios, ita quod quando luna est xxi est iterum in suo minimo. Iterum non crescendo incipit accrescere per vii alios dies, ita quod luna est xxviii. Tunc iterum est in

fluxus et refluxus. ¶ Et sic secundum motum lune recipit mutati-
ones quibus in se diversas secundum diversa tempora et novas in crescen-
tiis eius augmentum vel decrementum recipit luna. Septi-
mus quoque est mare in summo augmento et vigore quando luna
plena est vel cum vel [illegible] eclipsi vel in novilunio. Unde
in his temporibus ut in plenilunio est consuetum. ¶ Et quo-
tiens [illegible] susceptione vel amissione [illegible] plus perdit
vel recipit aplius aue [illegible]. ¶ Item mare est aptum in-
vegetabilium fetuum et lucis [illegible] [illegible] [illegible] et hacte-
nus dictum. Et significatio huius est quod mare aliquando supra harc-
nas non que operantur [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
et existentia aque divisio luna per partes suas. Et [illegible] terra
maris propinqua harenosa est. Interdum partes suas eius harenosas
facit diversi lapides et gemme mire nature [illegible]
in harenarum acervum [illegible] per undarum maris assultus
et iactatione. ¶ Probationes autem multe [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] omnibus fere note. Quas [illegible] [illegible]
[illegible] bonum putavi hic apponere vel [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] per earum [illegible] [illegible] suave. ¶ Est
itaque mare suis propriis [illegible]. Omnia enim cadave-
ra et immunda a se reiicit et [illegible] immunda et mortua
[illegible] per motus violentiam expellit. ut dicit [illegible].
¶ Item mare est sui per occultissimas venas sui a-
byssi distentivum et terre fontibus et fluviis materiam sui
fluxus continue ministrativum. ut dicitur [illegible] supra etc.
¶ Item mare est alentium et monstruorum multiplicis for-
me productivum. Mare enim longe plura parit monstra et mi-
ra que faciat ipsa terra. Unde dicit Psalmus [illegible] ciii [illegible]
Illic [illegible] et mirabilia opera et [illegible] bestiarum. etc.
Et infra. Illic reptilia quorum non est numerus. ¶ Item quamvis
mare [illegible] sit molle et liquidum [illegible] tamen
[illegible] [illegible] animalium quia in animalium [illegible] productivum. ut patet
in [illegible] et piscibus durissimis testis et lapidibus et
gemmis quas emittit. ¶ Item mare quamvis non sit [illegible]
bile vel delectabile quantum ad gustum [illegible] [illegible]
utile quo ad effectum. Consultum enim [illegible] [illegible] [illegible]
rativum. Sanat enim ydropicos [illegible] [illegible] et alios
[illegible]. ut dicit Costan[tinus]. et multos alios curat.
¶ Item mare quamvis ex se sit salsum et amarum per vi-
cinitatem venarum terre per quas [illegible] [illegible] [illegible] in
[illegible]. Dulcedinem enim [illegible] [illegible] ex colati-
one terre [illegible]. ut dicit [illegible] [illegible]. ¶ Item mare
quamvis sit insipidum atque amarum [illegible] tamen dul-
cium est nutritivum. Lactis enim huius dulcedine que sug-
gerit pisces [illegible] [illegible] gratum et saporem.
ut dicit Ambrosius. ¶ Item mare mobile est et inquietum

et ex suo motu est [illegible] [illegible] [illegible] periculo con-
[illegible]. Quia ex continuatione motus [illegible] [illegible].
Et sic ne [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] conflatur.
¶ Item [illegible] [illegible] est mare terminum a Deo prefixum. Si-
[illegible] est patuit. per quod [illegible] [illegible] [illegible] terminus
non est [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
Job [illegible]. ¶ Item salsedo sua et amaritudine
est dulcedinis [illegible] et aliarum aquarum [illegible] ab
[illegible]. [illegible] enim [illegible] aque fluentes dulci-
ores. [illegible] plus amarum [illegible] [illegible]. ¶ Item ex collisio-
ne et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quibus
[illegible] [illegible] est [illegible] [illegible] generatum. ut dicit Beda.
¶ Item [illegible] mare magis est nocivum. Est enim
[illegible] [illegible]. Dolorem capitis generat. vo-
mitus et nausee provocativum. Ablationis appetitus
est et [illegible]. ¶ Item ex evaporatione fumositatum
quas emittit est nebularum et nubium generativum.
[illegible] et obscuritatis [illegible] [illegible]. Et ex
[illegible] sol [illegible]. Caloris solaris receptivum.
¶ Item colorem proprium non habens secundum quatuor ventorum est sui
coloris immutativum. Nunc modo flavum [illegible] lucu-
lentum nunc atrum. ut dicit [illegible] li. xiii. ¶ Item mare multorum
periculorum est [illegible]. [illegible] enim flatu venti
[illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible]
[illegible]. Et [illegible] mare [illegible] [illegible]. ut dicit [illegible]. Ser-
vidum huius motum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ma-
re furore firmiter [illegible] Scilla et Caribdis esse
dicuntur. Que sunt duo loca periculosa in quibus multe na-
ves facillime periclitantur. ¶ Est autem Scilla ingens sa-
xum in mari eminens. [illegible] [illegible] [illegible] sui
capitis. ad quod collisi fluctus horrendum strepitum
faciunt. Cui naves aliquando [illegible] [illegible] [illegible]
gio non evadunt. ¶ Caribdis vero est dicta eo quod
gurgitibus occultis naves sorbeat. Est enim mare
[illegible] voraginosum. et quia influxum [illegible] tortuosum.
[illegible] naves [illegible] transeuntes attrahit et [illegible] deglu-
tit [illegible] [illegible]. ¶ Ter in die fluctus erigit. et [illegible]
[illegible] [illegible] aquas accipit ut evomat. vomit-
[illegible] [illegible] accipiat. ut dicit [illegible] li. xiii. c. de effectibus
maris [illegible]. ¶ Item aliud est naturale periculum quod ac-
cidit in mari. [illegible] inequalitas fundi. quando in aliquo loco
[illegible] [illegible] [illegible]. et statim iuxta eum locum [illegible] est va-
[illegible] [illegible] periculum syrtis vocatur. eo quod in harene
[illegible] [illegible]. Syrtis enim grece [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible]. Et dicit Papias quod tales syrtes multe sunt in ma-
ri egyptiaco. et ei [illegible]. Ex quo patet

quod periculosus est maris transitus. Tum propter latentes scopulos. Tum etiam propter harenarum cumulos sub aqua prius adunatos. Quia in talibus locis naves citissime confringuntur. Est autem periculum quod dicitur bitalassum, quando scilicet navis contra istud impingit in fundum multum bituminosum et limosum, quia propter limi tenacitatem non potest se eximere aut exire. Unde dicit Hugo quod bitalassum est vestigium limo impressum. Glossa. Super illud Actuum xxviii dicit quod bitalassum est concursus duorum marium. Magister vero in Hystoriis dicit quod bitalassum dicitur lingua terre in medio pretensa hinc et inde mari circumdata. Et dicitur bitalassum quasi mare duplex, terre interiectu divisum. Talassum enim grece mare sonat. Quando ergo in bitalasso offenderit navis, manet immobilis prora, sed puppis frangitur vel maris impetu sui percucientis, sicut dicit magister idem. Est et transfretantibus generaliter periculum: aut ratione maris, aut ratione aeris, aut ratione navis. Ista si mare fuerit scopulosum, rupibus et saxis impeditum, non sine periculo. Aut si fundum habuerit inequale, tamquam cumulis harenosis elevatum, tamquam vero ad modum voraginis depressum et profundum, de facili transitum impedit. Sed quando mare est in sua superficie subitaneitatibus ventis efficitur nimis tumidum, et undis sese allidentibus et mutuo se concutientibus nimium periculosum, navis fluctibus ascendentibus et descendentibus periculo se exponit, quia sepe aut concutitur aut periculosius opprimitur. Est et aliud periculum ex aura turbulenta. Flatu tempestuoso et obscuro et nebuloso mari se committere solet esse plurimum periculosum, potissime quando navis precipitanter fertur in periculum, et periculum non videtur. Major autem formidatur ventorum nimietas, maxime quando venti contrarii aliquo oriuntur, quia certum naufragium tunc timetur. Quanto enim navis per unius anni(?) venti impulsum promovetur versus portum, tanto per secundus venti contrarii impetum compellitur ad principium, aut saltem inter contrarios fluctus in periculo diutius detinetur. Est adhuc periculum navis deferentis debilitas et insufficientia. Ideo enim tutum est se committere super mare navicule nimis parvule, sive fragili et confracte. Quia talis navis non est secura inter sevientes procellas maris. Quoniam propter parvitatem suam fluctibus opprimitur et vincitur, aut propter fragilitatem ventorum et aquarum impetu confringitur, aut propter rimarum et foraminum multiplicitatem aquarum subintrantium pondere ad ima demergitur, vel saltem ad portum in tali navicula tarde pervenitur. Et periculosius quando in tali navi boni nauclerii et gnari peritia

non habetur. Tunc enim summum in mari est periculum, quando navis habet imperitum gubernatorem et negligentem et incircumspectum. His et multis aliis incommodis periculis subiacet mare tam mediterraneum quam occeanum, eo quod in modum circuli ambit orbem totum. Totam enim speram inhabitabilis ambit occeanus sicut circulus. A celeritate sic dictus, eo quod ocius circueat et discurrat. Vel quia purpureo colore nitet. Occeanus quasi id est celi coloris. Ysidorus xiii. Hic occeanus horas terrarum amplectitur, alternisque estibus accedit et recedit, respirantibus enim ventis in profundum aut removet maria aut resorbet. Et quamvis unum sit mare quo ad sui continuationem, tamen propter multiplices eius sinus diversis regionibus diversa vocabula suscepit. Ut mare gallicum a gallicis. Et mare britannicum a britannis. Sic et gaditanum mare a gaditanis est dictum, ubi primo ab occeano maris magni limen aperitur. Ubi cum Hercules pervenisset, columpnas ibi posuit, sperans ibi esse terre finem. Hugucio. Ysidorus li. xiii.

Mare magnum sive mediterraneum est quod ab occasu ab occeano fluit et in meridiem vergit, deinde ad septentrionem tendit. Quod ideo magnum appellatur, quia cetera maria in comparatione illius sunt minora. Dicitur et mediterraneum, quia per mediam terram usque ad orientem profluit, asyam, affricam terminans et europam. Cuius prima pars sinus que in hyspanias profluit ybericus et balearicus appellatur. Deinde gallicus qui nerbonensem provinciam alluit. Post ligusticus qui iuxta urbem ianuam est proximus et vicinus. Post tyrrenus qui ytaliam attingit. Inter siculus qui a sicilia usque ad cretam vadit, quo in pamphyliam et egyptum se extendit. Deinde per elles pontum versus septentrionem magnis anfractibus retorquetur. Et circa vero greciam et illiricum in angustias vii stadiorum constringitur seu coartatur. Deinde diffusus equore parvi cursus stringitur et facit propontidem, que mox in l passus coartatur, fitque bosforus tracius. Quod locus dicitur propontis, eo quod pervenit mare ponticum et precedit. Inde dicitur bisfonis a transitu tracto et angustis meatibus bovis, ut dicit Ysidorus. Inde diffunditur sinus ponticus amplissimus a tergo habens methides paludes. Quod mare ex multitudine fluminum et aquarum dulcium influentium dulcius est atque amplius nebulosum, atque preter focas et delphines alias belluas marinas non patitur. Sic ergo cum sit unum, pro diversis locis vocatur variis vocabulis, ita per varias regiones hoc mare magnum nominibus diversis nuncupatur. Hugucio. Ysidorus li. xiii. Cuius vero maris duo maiores

... vocatur. ut in mari mediterraneo ponticum ab ponto rege ... Ponticum autem mare athenienses ... ponticum mare ab ponto usque ad tanaim dilatatur.

In oceano vero maximum sinum esse caspium indicus persicus arabicus quem etiam mare rubrum vocant. Rubrum autem mare est vocatum eo quod sit roseis undis ... non tale ... sed ex vicinis litoribus ... Aliud mare ... ex fluctibus ... maris ... rubro ... Item huius ... ut dicit ysi. li. xiiii.

23 Pelagus est latitudo maris sine litore et sine portu ut dicit ysi. summa maris profunditate ... multitudine monstrorum ... concavitate ... exundatione ... [illegible]

Gutta est aqua ... ut dicit ysi. ... [illegible]

[illegible]

... lapidem non vi sed sepe cadendo.

24 Spuma est aqua eo quod spumat ut dicit ysi. ... spuma ... Fit autem spuma per inclusionem sive venti inclusi in aque superficie motu aliquo agitate vel per inclusi aeris levitatem ... ex ... collisione gignitur et ideo cito dispergitur et dissipatur. Spuma maris ... inter lapides recolligitur et per ... caloris solaris actionem ... in pumicem ... spongia induratur.

25 Pisces appellati sunt ... ut dicit ysi. li. xii. c. vi. ... aquaticis ... repere ... reptilia eo quod reptandi naturam ... Ambrosius in exameron ... inter pisces et aquas ... cognatio est ... [illegible]

... cum ... quibus ... natare ... pinnulis ... brachiis ... [illegible]

... et nanti in aquis officium retinent ... ut sunt cocodrilli castores et ypotami ... foce ...

[illegible]

medium. nec ad dulces. nec ad salsas aquas pertinentes
genera diuisit. Pisces non amant ad dulces aquas
egredientes. Item propter dulcedinem delectantur et impinguantur.
et econtrario nec in mari. nec in aqua dulci consistunt. Sunt
autem quidam pisces fluuiales qui maris salsedinem non
ferentes. gustata aqua salsa subito moriuntur. Unde qui
uenerint eleuantur et super aquam superficiem natant. Quod
in piscibus maris et aquis dulcis est significat motus. Pisces in
mari nascentes squamas habent duras et grossas propter
aquae salsae siccitatem. Pisces uero fluuiales squamas
subtiles et spinas molles. Spine enim in piscibus fuerunt
necessarie ad sustentandum carnis eorum fluidam
mollitiem naturalem. Docet autem auicenna eligere tenerrimos
pisces per naturam leues in nutrimento. dicens sic. li. ii. c. vii.
In locis igitur in quibus morantur pisces est electio. Quoniam qui
morantur in locis petrosis sunt meliores uel dulciores. et in a-
quis dulcibus currentibus in quibus non sunt sordes. et non sunt
limosa. ut lacuales. ut campestres. et qui non sunt
in lacunis putridis qui fluuia non inbibunt. et in quibus
non sunt fontes. Item ex eodem. Et pisces qui sunt
marini sunt laudabiliores qui sunt subtiles. Et
meliores sunt illi qui sunt pelagini. non alias quam in alto pe-
lago nutriti. Et qui morantur in aquis discoopertis flatu
uentorum super se meliores sunt illis qui sunt extra.
Et illi qui sunt in aquis multorum agitationum et uehe-
mentis currentis sunt meliores illis qui sunt in aquis stanti-
bus. Unde pisces pelagini sunt meliores quam fluuia-
les. et ipsi meliores quam lacuales. maxime qui se-
regunt a fluuio et a mari. Hi nec enim quiescunt nec
eorum putredo lauatur ab subtilitate fluuii siue maris.
Unde illi pisces male sapiunt. et cito putrescunt. Et eli-
guntur etiam pisces tam marini quam fluuiales in pelago
aquilonali et orientali. quam in australi. Quia uento
et impetuoso flatu aqua plus mouetur. et amplius de-
puratur et subtiliatur. Et ideo illarum aquarum pisces
plus mouentur et exercitantur. et amplius superfluis mun-
dantur. Item diuisiones piscium species non solum
secundum generationes fiunt locorum. uerum etiam quantum ad generationis fiunt modos.
Quidam enim generantur per ouationem. Et quidam per
coitum et spermatis emissionem. Unde dicit aristoteles li. v. de ani-
malibus. piscium ouantium quando femina ouat. se-
quitur masculus oua. et lac suum eicit super oua. et omne quod tan-
git lac fit spermatizatum masculi ex ouis. et erit pi-
scis. et omne quod non tangitur ex spermate non pulli-
ficat. Femina enim est multe ouationis. Sed maior
pars ouorum transglutitur a femina. et minima oua

respirat in humido. [illegible] saluatur ex eis nisi qui ouat
in locis in quibus sperma masculi cadit. quoniam si sola saluarentur
essent nimis multiplicati. Unde et pisces talio
genere procreantur sicut dicit aristoteles in eodem. Si quando magis incidit
piscis qui fecit coitum cum genere alieni piscis. Fecit
et suos cum signo et numero tamen generatio dicit aristoteles in eodem.
Omnes pisces nutriunt et custodiunt pullos suos post ge-
nitas. Item dicit idem quod pisces fluuiales et paludibus
plus ouant et citius quam alii qui in maiori parte post v. men-
ses. Alii autem omnes pullificant post unum annum. Plures
autem pisces pullificant in locis in quibus plurima est aqua. ut sub radi-
ces arborum et canarum. Item ex eodem. Aristoteles plus ouis
et respirat quando pisces ouant uagiendo. Quando autem quis
fecerit non sit masculus. ab ipsius semine oua non informa-
tur. Ab aliis uero et ab aliis piscibus conglutinantur.
Item idem dicit quod quidam pisces generantur sine ouis et
sine coitu ex limo et harena et ex putrefactione
que est super aquam. Item inde. Aristoteles ex his nos cognoscimus
mares et femine piscium. sicut greci. et ab illis ad
patrem cum prole. Et multa ex eis cum pullificant sic
manent. et grauius est ipsis maxime ephemeron est.
Item solinus. Quidam pisces prouenit quando ad hiemem
fluuii uenient [illegible]. [illegible] de
animalibus dicit quod pisces ephemeron sunt cohinnatae
nascuntur. Et cum uiuunt per tres horas diei tantum mo-
riuntur. Pisces et murena non aliud sunt quam serpentes.
Sed a serpente quodam sibilo prouocate ad amplexus. ut dicit
plinius li. ix. c. vi. Murena igitur genera feminina
nascuntur. eo quod se complent in coitu. Haec feminae cum
serpentibus coeuntes et concipere asseruntur. Ab eo amplexationibus sibi-
lo euocata et capitur. Fuste percussa. non interimitur.
ferula uero statim. Hanc habet animam in cauda. Item est
sola capite percusso. non dum cum mediam cauda
uero percussa tamen punitur. dicit statim mori. Ex his enim est
et serpente. sola contrito capite uel absciso. Quando moritur.
cauda uero inde abscisa. diu uiuit. Item dicitur autem idem
io. quod serpens deponit uenenum antequam coheat cum mu-
rena. Sed completo generationis actu resumit uenenum
suum. Et ideo murena in concipiendo non continet uenenum
absente ut generat aliquid serpentis sed dominus sileo. ut dicit idem.
Item quidam pisces concipiunt ex solo rore sine ouis
et sine spermate. sicut ostree. et alii quidam pisces
in conchis tegentes. Unde dicit ionath. pisces in quo
clyth per uices egrediuntur aquam. et interius ex rore ma-
tutino concipiunt et pariunt. Quorum concha est
concauitas lune semper manent uacue. Quidam pi-

De delphyno pisce.

[pi]sces mouentur ad conceptum et ortum per ortum stellarum uel
occasum. sicut dicit Iorath et etiam ysidorus. ymnus dicit de pisce qui dicitur
australis. Tunc pisces illius generis oriuntur, quando plia-
des incipiunt tendere ad occasum. nec apparent quousque pli-
ades iterum oriantur. Quamuis autem pisces generent, nullus
tamen modus piscium habet testiculos. sicut nec aliquod genus serpen-
tum. nec aliquod genus carens pedibus. nec habet mamillas
29 nec lac preter delphynos qui habent lac. et lactant fe-
tus suos dum sunt parui. ut dicit aristoteles libro vi. De quibus dicit ysidorus
libro xii. capitulo vi. Delphynes que et symones nominantur. sic
uocantur eo quod uoces hominum sequuntur. et ad uocem sympho-
nie gregatim conueniunt. et in armonia delectantur. quibus in mari ni-
chil est uelocius. Nam plerique salientes naues trans-
uolant. Quando autem saliunt et ludunt in fluctibus. futuram significant tem-
pestatem. ¶ Est et delphinum genus in nilo dorso ser-
rato. qui tenera uentrium interimunt crocodillos. ysidorus. ¶ Item
diuersificantur genera piscium quo ad cibationis modum. Nam
auicenna libro ii. Illi qui cibantur herbis teneris et radicibus plantarum.
sunt meliores illis qui comedunt sordes que de ciuitatibus
proiciuntur ad loca influuiorum. In exameron et dicitur quod diuersi-
ficantur et pisces in pastu. Nam quidam mutuo se deuorant et su-
a carne uescuntur piscium. minor apud illos esca maioris
est. Rursus ille maior fit esca alterius. predator alienus cum ali-
um deuorauit. tandem ab alio deuorabitur. sicut dicit ysidorus. aristoteles
libro vi. Carbo igitur uincit pisces magnos et occidit ipsos.
30 Multipedia uincit carbo. et comedit ipsum. ¶ Item idem.
Quidam pisces pascuntur in ceno. scilicet terre et luto. sicut car-
bo. et propter hoc est ponderosus. et multum de luto in ipso inuenitur.
¶ Pisces uero qui alios predantur. dentes habent fortiores.
Dicit de pisce quodam qui grece plagius uocatur. dicit ysidorus. quod
talis habet duros dentes. ut in mari ostreis nutriatur.
Unde et dentex pro grauitate et fortitudine dentium
appellatur. ¶ Alii uero pisces ut dicitur in exameron. dentes
habent minores. sed plures et densiores ac acutiores. ut
cito acceptum cibum lacerent. et facile suum modum deglu-
tiant. ne cibus in ore diutius detentus aque alluuione au-
feratur. ¶ Aliqui et pisces cibum suum in harena fodien-
31 do querunt. sicut dicit ysidorus libro xii. de porco marino qui
uulgo suillus dicitur. Qui dum escam querit more su-
is sub aquis fodit terram. Circa guttur enim habet ori-
ficium. et nisi rostrum harenis infigat. pastum non
colligit. ¶ Item aristoteles libro vii. pisces pro maiori parte come-
dunt carnes. et comedunt se tempore pullificationis. ex-
cepto fascaleoz. Et uolunt pisces sunt gulosi et aui-
di ad cibum. et propter hoc piscis qui dicitur abarue. et propter
hoc extenditur uenter suus cum fuit ieiunus. Est

maris. et sepe inflat uentrem suum et celat a se alios pisces.
quando uenerint eis prouenit ad os. et non habet stomachum. ¶ Item differunt
pisces quo ad tempus et locum pastus. ¶ Nam quidam in aqua tantum querunt
cibum suum. ¶ Et quidam de nocte sicut terram. sicut ypotamus. 32
equus scilicet fluuialis. sic dictus. eo quod equo in dorso et in uita sit
similis. ut dicit ysidorus. Qui de die in aquis commoratur. et de
nocte segetes depascit. Hunc nilus gignit. ut dicit
ysidorus. Generaliter autem secundum aristotelem libro vii. pisces plus laborant
in die quam in nocte. et plus ante mediam noctem quam post. Et
ideo ut dicit aristoteles uenantur ante ascensum solis. Et tunc uena-
tores ponunt rethe. quia pisces non bene uident hora il-
la. et quando augmentatur lux. uident. Delphinus tamen querit cibum
nocturno tempore. In odoriferis etiam delectantur. ¶ Et
ideo dicit libro iiii. genera piscium odorant et audiunt. Et ideo
ad uasa noua quibus uenantur citius accedunt quam ad antiq-
ua. immo si non fuit nouum. de facili ad uasculum non accedit.
Sepe etiam per odorem capiuntur. ut dicit Iorath. ¶ Est igitur
belua in mari que de faucibus suis respirat aquam cum ua-
pore odorifero. pisces sentientes odorem. sequuntur ipsum.
et intrant fauces eius propter odorem. qui ipsos deglutiens. ab
ipsis sic cibatur. ¶ Dicit etiam idem quod est piscis nomine fastie 33
in cuius ore aqua hausta dulcescit. Quem pisces mi-
nores sequentes. intrant in os eius. Quos subito accipit
et deglutit. ¶ Item dicit idem quod delphini per odorem sentiunt 34
uel cognoscunt si homo mortuus in mari umquam comedit de
delphino. Qui si comedit. comedunt ipsum. Si uero non
comederit. a morsibus aliorum saluant eum. et ad litus
pellunt eum cum rostris suis. Idem dicit aristoteles et plinius.
¶ Item aristoteles libro vii. pisces clarius aquas et existentes in hiema-
tes non cadunt sicut res fetidas non habent bonum saporem.
sicut nec aues. Et in hyeme fugiunt a fundo maris.
prope terram. querendo calorem. et ibi querit pastum suum. ¶ In e-
state uero econtrario. altioribus fugiunt calidis in profundum.
Et ideo uenantur in hyeme iuxta terram. sed in estate in profundo.
Nam calor immoderatus ledit pisces. ¶ Item idem dicit in eodem.
Sunt pisces qui apud ascensum canicule moriuntur
propter calorem. ¶ Similiter nocet eis magnum frigus. maxime
habentibus lapidem in capite. Sicut sunt cancri et huiusmodi. Nam
lapis in capite congelatur et coagulatur. et moritur
de facili talis piscis. ¶ Uariantur et piscium species
quo ad figuram et dispositionem. tam in quantitate quam in qualitate.
¶ Sunt etiam quedam ingentia beluarum genera. quorum corpora
montibus sunt equalia. ut dicit ysidorus. Qualis fuit cetus qui
excepit ionam. cuius aluus tante fuit magnitudinis.
ut instar inferni optineret. dicente propheta. De uentre
inferni exaudiuit me. ¶ Sunt et alii pisces ita

35 pinnulis quia mox hamo capiuntur ut dicit ysidorus libro xii. ¶ Af-
fos est piscis sive pisciculus qui pro exiguitate hamo
36 capi non potest. Et idem dicit. ¶ Echinus est piscis parvu-
lus semipedalis ab herendo dictus. Quamvis enim sit
corporis exigui. est tamen maxime virtutis. navem enim adhe-
rendo retinet. nam navis cui adheserit. licet ruant venti.
et seviant procelle. quasi radicata stare in mari videtur
nec moveri. non in retinendo. sed tantummodo adherendo. Hunc
latini moron appellaverunt. eo quod navigia stare com-
pellat. ut dicit idem. In exameron enim dicit de eodem pisce quod
veterorum presentiens procellas. calculum arripit validum
et tamquam anchoram ne evertatur fluctibus contrahit. et
non suis se librat viribus. sed alieno pondere munitur.
et contra fluctuum tempestatem stabilitur. Quod intuentes naute
se precavent. ne turbo eos preveniat imprudentes. sicut dicit
ambrosius et beda. ¶ Dicit enim aristoteles libro iiii. quod feminei pi-
sces laudantur super masculinos. et sunt durioris carnis.
et anteriores masculi. duriores sunt similiter superiores. In femellis vero in-
feriores et posteriores duriores. ¶ Dicit etiam avicenna libro ii. quod meli-
ores sunt pisces illi qui non sunt magni valde sed habent
carnem nimis duram et siccam et in quibus non est nimia
pinguedo sed mucillago. et quibus non est malus sapor. vel
odor. sed suavis qui saporis sibi convenientes. non nimis pi-
gues sed habens sensibilem pinguedinem. sed grossitiem. a-
cetosi et in quibus non accidit post exitum de aqua cito fetor. Et
illi qui habent duram carnem salitam vel salsam meliores effi-
ciuntur. Et in illis qui sunt dure carnis. melior est ille qui
minus durus est. Et in illis qui sunt mollis carnis. me-
lior est ille qui minus est mollis. Ex quo patet diversitas
in piscibus quantum ad substantiam et qualitatem. Omnis enim piscis
sicut dicit idem. generaliter frigidus est et humidus. ¶ Quidam tamen sunt
in comparatione corporis piscium ceteris calidiores. et maxime
qui sunt saliti. Et ideo qui sunt valde recentes generant flegma
aquosum. et mollificant renes. et non sunt convenientes nisi
valde calido stomacho. Saliti vero magis conveniunt. et magis
conveniunt medicine. Capita enim salitorum piscium u-
sta. sanant morsum canis rabidi. et puncturam scor-
pionis. Eradicant carnem adulterinam in ulceribus.
et conferunt putridis et saniosis. ¶ Similiter ius omnis
piscis confert venenis bibitis et puncturis. multas
enim habet alias effectus. sicut dicit idem. Sed hec de eorum
qualitate et cibo. hic sufficiant. ¶ Differunt
pisces in vivacitate sensus et ingenii sagacita-
te. multi enim sunt plurimum ingeniosi. Aliqui enim miram a-
stutiam habent evadendi quando sentiunt insidias pisca-
37 torum. ut dicit ysidorus libro xii. mugil inquit est genus piscis
mirum agilis. nam ubi retibus se sepit piscatorum insidias
confestim retrorsum redit. et ita cito retia transilit. ut
volasse ab aspectibus videatur. ¶ Item idem dicit quod de
estauro quod estaurus eo quod inter pisces solus escam ru- de estauro. 38
minare perhibetur. Sed huic testatur plus esse ingeniositatis.
Nam dum sentit se intrasse sportulam piscatorum. non
ex fronte erumpit. nec infestis viminibus caput inserit.
sed crebris caude ictibus ex adverso fores laxante tam
atque ita retrorsum redit. Quem sic luctantem si estaurus
alius forte viderit extrinsecus. ut erumpere satagentem ad-
iuvet. caudam eius in ore apprehendens. prout potest ipsum libe-
ret et extra se trahit vel contendit. ¶ Congrus quidem de congro. 39
plus nec est. ingenio est in solertia escam querendi. et ac-
quirendi. Nam cibum in hamo appetens sed aculeum timens.
non morsu. sed suis pinnulis hamum complectitur. et non prius
ipsum dimittit. quam escam roserit. ¶ Cancer est ostre- de cancro. 40
is inimicus. Horum enim carnibus vivit. miro ingenio.
Nam quia fortem et validam eius testam aperire non potest. ex-
plorat quando ostrea claustra testarum suarum aperiunt.
Et tunc cancer quasi latitans in insidiis latentem lapil-
lum mittit. ne ostreum claudere se possit. Et ita inpe-
dita clausura. cancer ostrea devorat et corrodit.
¶ Ostrea dicitur a testa sub tegmine quo interior carnis molli- 41
ties munitur. Greci enim ostrea testam vocant. Et dici-
tur ille piscis cum sua testa ostreum in neutro. sed ostrea
in feminino dicit ei caro. ¶ Omnes autem tales pisces con-
che et conchilia. quia deficiente luna. tales pisces
evacuantur. id est evacuantur. Luna enim in augmento fuerit. au-
get humorem. sed diminuit humorem. cum luna fuerit
in defectu. Et ideo pisces clausi in conchis in luna crescente
turgescunt. et in defectu evacuantur. ¶ Huius autem conchi-
libus preciose generantur margarite. De quibus dixit plinius. et
alii qui de animantium scripserunt naturis. Que certo noc-
turno litora petunt. et celesti rore margaritas con-
cipiunt. Unde et tales conchilie margaritifere et helie
sunt dicte. In quarum carne preciosus calculus solidatur. et no-
bilissima gemma que fit ex rore innalis temporis generatur.
Que quanto albior et lucidior. tanto efficacior est
mater. ¶ Sunt et que conchilia sive conche murice- 42
dicte ab asperitate et acumine. que alio nomine conchilia
dicuntur. Que circumcise ferro lacrimas purpurei co-
loris emittunt. Ex quibus purpura colorantur. Et exinde
ostrum est appellatum. quia ex humore teste elicitur
tinctura. ut dicit ysidorus. Has et multas alias piscium
proprietates et naturas in libro plinii et aristotelis. et in ysidoro. et in exameron
ambrosii et basilii poteris invenire. Sed ne tedium

inserimus legentibus. de hiis enim hec sufficiant.
Pisces ut dicit ysidorus libro xii. a piscendo dicti sunt in a-
quis genera. cxliiii. Ex quibus multa quedam certis
temporibus ordine suo tempus suorum agnoscere. Quedam in
suis locis sine mutatione aliqua vagantur. Quedam
secundum tempus observatum vivunt. Quedam non ova gignunt
sed masculi et femine concipiunt catulos. ut cetus
et balena. Et dicuntur balene immense magnitudinis be-
lue. ab emittendo et fundendo aquas sic vocate. Ce-
teris enim aliis marinis beluis altius iaciunt undas.
balena enim emittere dicitur. Cete enim dicitur a corporis imma-
nitate. ut dicit ysidorus libro xii. Dicitur autem in libro ioraht. Cete
hieme in sperma[?] et post eius coitum cum femina.
quod supernatat supernatans aque. Quod colligentes hoc sto-
machum in ambre liber[?] commutatur. Quando autem multum
esurit. vaporem odoriferum ad modum odoris am-
bre ex ore suo emittit. in quo pisces delectantur.
Et propter vaporis dulcedinem ipsius os eius ingre-
diuntur. et sic decepti ab ipso deglutiuntur. In hoc
pisce ut dicit idem. in ventre vivat plus quam aque. Et
ideo multe est corpulentie et pinguedinis. Unde contin-
git quod pro magnitudine corporis in eius dorso coadunatur
pulvis et consolidatur in eum quod herbe et frutices vel arbores crescunt.
ita quod belua insule similis videtur. Ad quam si navi-
gantes temere appropinquaverint. sine periculo vix e-
vadunt. Tantam aque quantitatem de ore eicit super
navim et diffundit. quod ipsam aliquando obruit et submergit.
Tante enim est pinguedinis. quod quando percutitur cum vena-
bulis piscatorum suorum telis. vulnus non sentit. nisi per
pinguedinem totaliter penetretur. Sed quando cauda minor le-
ditur. capitur. quia amaritudinem aque salse non sufferens.
litus petit. Tante enim est quantitatis. quod quando capitur
tota patria ex sua captura ditatur. Catulos
suos miro amore diligit. et eos in pelago longo tempore
comitatur. Quod si eos ab harenarum cumulis impedi-
ri contingit. aque multitudinem in ore colligens. super eos fun-
dit. Et sic eos a periculo liberans. ad profundum pela-
gi revocat. et reducit. Contra enim discursus
ipsius navibus per eorum defensionem se opponit. Et inter
mare et mare inter eos et ipsos ponit. Et
quando tempestas fit suos adhuc iuve-
nes et teneros in ventre suum contrahit. Quando tempe-
state sedata. illos evomit. recipit et emittit.
ut dicit idem. Iste ioraht contra cetum pugnat quidam
piscis serpentinus et venenosus sicut cocodrillus.
et fugiunt pisces ad caudam ceti. Qui si vincit
fuerit. pisces sequuntur motum. Quod si non potest ille
piscis pestifer dominari contra cetum. afflatu suo
fumosum odorem fetidissimum in aqua emittit.
Cetus vero fumo odorifero de ore emisso fe-
tidum odorem repellit. Et sic se et suos protegit.

Postquam **Incipit liber xiiii. de ter-**
divina cooperante **ra et eius parti-**
gratia completus est tractatus de **bus.**
proprietatibus corporis supremi videlicet celi et corporis
intermedii lucidi. perspicui et diaphani. scilicet ignis.
aeris et aque. ultimo dicendum est de proprietatibus corporis in-
fimi et opaci. Et hoc tam in generali quam in speciali.
Corpus autem infimum et extremum est ipsa terra respectu
celi. de cuius proprietatibus certis aliqua sunt huic opuscu-
lo inserenda. Et hoc Quantum ad eius situm. Qua-
litatem. Et continentiam sive ornatum. Continet enim
in se interius pro ornatu omnia metallica et
mineralia sicut lapides et metalla. Exterius vero
sensibilia ut bestias et iumenta et vegetabilia. ut
et herbas. plantulas et arbusta. de quibus omnibus ponen-
da sunt aliqua in hoc tractatu. prout de eis sacra scriptura
in superficie facit mentionem. Simplicia autem et fere omnibus
nota credimus hic pro simplicibus declarare sufficere. Et
ideo dicimus vel hic pauca continentes. magica maioribus.
et subtilia subtilioribus reservamus. Hec autem in principio huius
opusculi volumus protestari quod pauca aut nichil de
nostro hic apponimus. sed autentica sanctorum et etiam aliquorum
philosophorum dicta. quemadmodum in precedentibus fecimus. hic talia
etiam per ordinem inseremus

Terra itaque ut dicit ysidorus libro xiiii. c. i. est in
media mundi regione posita. ab omnibus partibus
celi in medium centrum equali intervallo separata. que singu-
lari numero totum orbem significat. in plurali vero singu-
las eius partes. Est autem terra dicta ut dicit idem a su-
periori parte qua teritur. Hec et humus dicitur ab inferiori
humido cui coniungitur. Dicitur et tellus. quia ex fructibus
eius tollimus. Dicitur et ops. eo quod opem ferat fru-
gibus. Eadem dicitur arida. vel quia arature et culture
est apta. vel quia ab aqua siccitate propria est distincta.
Quamvis enim humida sit. hoc ab aqua venit non sorte
sue ut dicit ysidorus. Proprietates autem terre describit basilius
in exameron. sic. Terra inquit est corpus infimum et me-
dium. equalibus spatiis a celo remotum. Et ideo ce-
li centrum a sapientibus est vocatum. Unde et omnium
corporum est corpulentissimum. de subtilitate huius
minimum. alterum mundi fundamentum. Corpus

balena vel cete
93
vel balene ab emittendo
[illegible] cete
Cete
vel reservamus
De terra et eius proprietatibus
in simplici
vel fundamentum

corpus non frigidum et siccum. Quantitate vero [terre] celi minimum.
quamvis in se maximum. Qualitate obscurum et ex se
opacum. Figuratione sphericum. Et non nisi aqua glutino con-
maculatum. Secundum se totum quietum licet ab aliis partibus su-
scipiat sepe motum. Omnium corporalium [illegible]
[illegible]. per celum circumvolutum [illegible]. eo quod in corpo-
re mundi minima est species huius elementi. ¶ Umquam ap-
paret in eo dicit ex opposito potius. [illegible] quod in suo quasi mi-
nimo parte tangere circum. Quia magnitudo et pl-
enitudo celi minime videtur in comparatione terre dicit sapie-
ntia sublimitas veluti. Quamvis autem terra sit celestis
corporis sit infima. Tamen luminarium celestium influentie
est potentissime susceptiva. Quia ideo fecunditatis est atque ma-
ter omnium. [illegible] semper mater producenda.
Cum enim sit celi centrum in omni sui parte ab ipso recipit
influentiam et effectum. Unde quia minus nobilitatis videtur habere
in sua substantia recompensat in effectu. Quia videtur sua. Quia nobi-
liorem producit [illegible] quod speciale aliquid quam ipsum celum. Nam celum
pro ornatu habet solas sensibiles stellas. Terra vero pro or-
natu continet et producit vegetabiles sensibiles et rationa-
biles creaturas ut dicit Basilius. Dicitur et adhuc terra. Terra vero plus
est proprius qualitatibus equaliter librata ponderibus. Quelibet
enim suarum partium suo pondere nititur ad mundi medium.
Quo nisu et inclinatione singularum partium tota terra
aere eius librata suspenditur et equaliter immobilis con-
tinetur. Sicut scriptum est. Fundasti terram super stabilitatem suam et cetera.
Et ideo secundum Ysidorum libro xi dicitur solum. Quia elementum est solidum
cunctis corporibus quecumque ponderosa sustinens totam
molem. Unde quamvis gravia sint mota quousque terram sta-
bilem [illegible] permanet in quiete. Sed cum pervenerint ad
terram quiescunt. Propter insignes autem ipsius terre proprie-
tates et effectus nobiles error gentilium terram deificavit.
et eam divinis honoribus antiqui venerari et colere
consueverunt. Dicit enim Ysidorus libro viii. Terram deorum ge-
tum et diis omnibus cetera viii. Terram deorum matrem
vocaverunt antiqui. Fecundis frugibus sic terram.
eo quod omnia cibat et nutrit. Omnia in digestione alimen-
to. Nam terra mater est fecunditatis. Quia nullum vege-
tabile potest esse nisi in terre sinu radicetur. Ideo et
ops dicta est. Quia melior fit terra ope culture. Et
ex ipsa omne opes veniunt quibus vivunt animantia.
Et dicta est vesta vel quia stat in silva vel quia herbis
et arboribus sic vestita. [illegible]. Terra autem [illegible]
nibus arescentibus in hyeme [illegible] capit.
ab estate in vere et estate vero herbis et floribus
ornatur et vestitur. Quibus in autumpno et hyeme

spoliatur. In signum autem cultus fecunditatis et virtutis terre
fuit ei magna ymago feminea. Alma mater nuncu-
pata cum tunica corona posita super currum. Et leo-
nes domiti subiacebant. In una manu portabat
clavem. In alia tympanum sive cymbalum. Circa eius autem
[illegible] ambulabant gladios quos gestabant et galli
[illegible] in terram [illegible] singulabantur.
et cetera. Mater autem siquidem dicta fuit terra eo quod ipsa pariat et
omnibus mortalibus cibum gignat. ¶ Dicitur autem mater al-
ma eo quod omnia animalia alat. Est enim elementorum nutrix
terra ut dicit Ysidorus. Coronam turritam in capite gestare
[illegible] quia cunctis civitatibus superpositis insignitur.
Sed in curru vehi dicitur quia ipsa terra pendet in
volubili aere in quo sustinetur. ¶ Sedere autem in curru
volubili quia cum omnia moveantur illa sola dicitur non
moveri. ¶ Quod illi leones subiciuntur mansuefacti
ostenditur nullum genus esse tam ferox quod in morte non su-
biciatur [illegible]. ¶ Quod clavis
in manu fingitur ostendit quod terra in hyeme clauditur
et ne nascantur fruges in vere aperitur. ¶ Quod
autem circa dicuntur galli currere ostendit quia volatilia
indigent semper terra et idem aves cum [illegible]
descendunt ut in ea possint semina [illegible]
reptilia. ¶ Sonitus autem cimbalorum designat in colen-
dis agris strepitum ferramentorum. Nomen [illegible]
gonum. ¶ Et ideo [illegible] quia antiqui terrenis [illegible]
colebant tantum antequam ferrum esset inventum ut dicit
Ysidorus. ¶ Quia autem ministri eius cum strictis gladiis finguntur
designatur quod pro terra defendenda vel acquirenda sepe
bella committuntur. In quibus [illegible]
terre sive regni sui [illegible]
[illegible] ab Ysidoro. ¶ Quamvis autem terra sit firme sta-
bilis [illegible] tamen [illegible] est passibilis
propter essentiam. ¶ Et quia sic [illegible] quod tamen
in se continet vapores igneos. Quos emittit
ut patet in ethna et vulcano [illegible].
¶ Terra quoque [illegible] superficie [illegible] nigra
et indecora. Intus tamen continet multa pretiosa. Ex
quarum et celestis influentie [illegible] in visceribus
terre veniunt preciose gemme et nobilia metalla
generantur. Unde et [illegible] sub [illegible]
deformitate occultantur. ¶ Terra undique [illegible]
agitur et magis [illegible]
a cuius humiditate [illegible]
ne [illegible] in pulverem ut dicit [illegible]. ¶ Terra quoque

na/sol

Dicta est

gladiis [illegible]

gladiis [illegible] mitreg modis

in suo toto sit solida sic sicut est quia pars ad centrum sive non motiva. Tamen propter admixtionem ignearum partium et aerearum fit aliquibus suis partibus terra porosa, cavernosa et spongiosa. Cuius concavitates vapor ventosus subintrans partes terre commovet et agitat, et generat terremotum. Sicut dicit Aristoteles libro II methaurorum: ventus in quantum intra viscera terre includitur terram agitat, et facit illam agitationem que est terremotus. Et secundum eundem: sicut fit sonitus ex confricatione corporis corporum allidentium in aere, ita fit sonitus ex diversitate agitationis venti occultati in terra. Et est signum super hoc quia non cessat donec scindatur terra et exit ventus, auditur vox etc. Item idem dicit Aristoteles: In locis in quibus fit concursus maris vehementes et agitatio undarum eius, in locis multarum cavernarum fit vehemens terremotus. Sicut accidit tempore Herculis in quibusdam insulis, in quibus terra depressa elevata est terra ad similitudinem collis. Unde scissus est locus ille, et exivit ventus fortis qui destruxit civitatem. Cuius impressio manifesta est usque nunc etc. Item idem ibidem: Terremotum concomitantur vel comitantur tenebrositates tegentes solem absque nube usque ad consumptionem terremotus propter vaporem grossum. Et antecedit terremotum signum significans esse eius. Quia videtur in celo nubes longa sicut linea recta ante occasum solis. Et secundum ibidem: Et accidit quandoque terremotus apud eclipsim lune, quia tunc calor solis non pervenit ad aerem ut subtiliet et consumat vaporem qui est causa terremotus. Item in libro vegetabilium Aristoteles: Terremotus in locis harenosis non fit, sed in locis intus cavernosis et extra in superficie duris. Sicut est locus motuum. Quia si locus in superficie fuerit rarus, exhalat vapor paulatim, et non fit tanta aggregatio vaporis ut possit movere terram. Sed cum locus medius est concavus et spongiosus et exterius solidus atque durus, aggregatis partibus vaporis fit agitatio fortis, ita quod aliquando scindit terram. Sed cum locus intus est concavus et spongiosus et exterius solidus atque durus. In locis igitur omnino porosis non accidit de facili terremotus propter vaporis continuam evacuationem, nisi in locis valde duris et compactis, propter partium compressionem, propter quam illius vapor plurimus non subintrat. Sed accidit in locis intus cavernosis, sed duris extra et compactis. In novum Aristoteles. Item terra cum sit elementum secundum suam speciem in medio et in partibus, secundum tamen qualitatem non est in suis partibus uniformis, immo propter aliarum qualitatum elementarium admixtionem complexionem et naturam mutat. Et ideo uniformem non habet dispositionem, nec colorem variat, nec saporem. Ista diversitas

situs multis accidit causis et ex multis modis. Quia ex sua elevatione et depressione. Nam elevata superior est frigidior; depressior vero et declivior est calidior consuevit. Quia ut dicit Macrobius accidit propter radiorum solis fortiorem impressionem in locis depressis quam in altis. Nam aer grossior est in vallibus quam in montanis. Et ideo maior fit ibi aggregatio radiorum et etiam congelatio propter reverberationem ad aerem grossum. In locis vero montuosis et altis, quia aerem habent rariorem, disperguntur radii et non ita concentrantur, et ideo minor ibi generatur calor. Item ex directa vel indirecta solis oppositione, quia illa terra est fertilior que per situm disposita est magis ad susceptionem concentrationem radiorum solarium. Que vero magis elongatur a radiis, minus apta frugibus et fructibus reperitur. Item ex ventorum diversitate. Illa terra quam continue perflat ventus orientalis temperate calida est et media humiditate et siccitate quasi mediocris (?) ut dicit Constantinus. Et ideo est fecunda floribus et fructibus, et magis congrua hominum habitationi. Occidentalis autem ventus magis attinet frigiditati et humiditati, et minus efficit terram temperatam. Et ideo occidentalis terra minus est fecunda. Ventus autem septentrionalis terram desiccat et infrigidat, tamen reddit purum aerem, ipsum subtiliat et depurat. Unde in terra aquilonari homines sunt procere stature et elegantis forme. Frigiditate enim exterioris aeris clauduntur pori, et calor naturalis retinetur intrinsecus. Ex cuius virtute et statura amplificatur et figura corporis decoratur. Ventus autem australis, quia calidus est et humidus, quam terram continue perflat exsiccat, calefacit, inspissat et nigro colorat. Et ideo homines australis regionis sunt contrarie stature et figure illis qui habitant in aquilonari. Et ita homines talium regionum non sunt ita audaces et truculenti (?) et clamosi sicut alii, ut dicit Constantinus. Item variatur qualitas terre secundum propinquitatem (?) ex elongatione a mari. Sicut apparet quia terra vicina mari meridionali calidior et humidior est terra que est vicina aquilonari. Nam calor vaporem calidum et humidum a mari resolutum calefacit terram que est ei propinqua. Contrarium vero que est septentrionalis. Et ideo mare ponticum dulcius est quam cetera maria, sive minus salsum. Quia plus in illo viget frigus. Et ideo vapor frigidus ab eo resolutus terram infrigidat propinquam etc. Item variatur ex hominum exercitatione (?). Quanto vero plus colitur et excitatur, tanto eius virtus insita cum singulis partibus amplius permiscetur. Et sic aptior redditur ut copiosius fructus generet. Que non diu otiosa dimittitur et quieta, ad productionem fructuum redditur minus apta. Item tota terra si totaliter fuit

[illegible] mellificant [illegible] et melli [illegible] lapides [illegible]

2 Mons est tumor terre in altum se erigens [illegible] montes [illegible] eminentes [illegible] Quidam [illegible] montes [illegible] valles [illegible] montes [illegible] terra [illegible] montes [illegible] mons [illegible] vallis [illegible]

[illegible]

[illegible] montes [illegible] metallorum nobilium [illegible] montes [illegible] aromatum [illegible]

[illegible] montes [illegible] valles [illegible]

[illegible] montes [illegible] vapor [illegible] nubes [illegible] montibus [illegible]

[illegible] montes [illegible] valles [illegible] montibus [illegible]

[illegible] montes [illegible] montes [illegible] valles [illegible]

[illegible] montes [illegible] montes [illegible] valles [illegible] montes [illegible]

3 Ararath mons est armenie altissimus [illegible] post diluvium [illegible] archa [illegible] montis [illegible] Josephus [illegible] in armenia [illegible]

piratorum. Sed hi que sebut post egyptum et manasse
damascum in li. xcvi. hystorie li. sic. Est mons ex
celsus in armenia qui baris appellatur. in quo multos
confugientes primo esse diluvii tempore liberatos. et quan
tum simul in archa detectam in montis vertice susten
tatam legitur. et reliquias in multo tempore eius reservatas
armonie. et montes dicuntur acroceraunii propter alti
tudinem et fulminum crebra percussiones. Ceraunum enim ce
raunios fulmen latine dicitur. ut dicit ysi. Hii montes in
ter armeniam et hyberiam incipiunt apertis capitis usque
ad fontem unde fluvius tygris ortum habet. ut dicit ysidorus.

7 Montes bethel sunt in iudea vicini
civitati ierusalem ubi domus dei fuit sub salomone edifi
cata. Sed et montes bethel nemorosi. arboribus con
siti. fertiles et fecundi. graminibus et herbis a
romaticis pleni. Et ideo cervi capree et hynnuli fre
quentare illorum montium cacumina sunt soliti.

4 Caucasus est mons orientalis ab
yndia usque ad taurum porrectus. pro gentium iuxta
montes illos habitantium varietate diversis nominibus
nuncupatur. ut dicit ysi. Ubi vero ad orientem surgit
sublimitatem propter nimium eius nivis candorem caucasus nominatur.
Lingua enim orientali caucasus candor dicitur. Inde et eum
scythe qui huic monti sunt vicini. croacasim nomina
verunt. Caucasim enim apud eos candor vel nix appellatur.
ut dicit ... [illegible]

6 Mons ebal est mons trans iordanem in quo steterunt
sex tribus post iordanis transitum ad maledicendum
illis qui precepta decalogi non servarent. ut patet deut. xxvii.
Et est mons ut dicitur aridus et voraginosus patiens
sepe terremotum. Cui congruit in spiritu eius flam
meus vorago incipere. Fuit itaque mons maledicti
onis et imprecationis. In quo maledicta transgresso
ribus imprecabantur. Reputabatur et mons vilitatis
et abiectionis. Unde et sex tribus ignobiliores. scilicet ancil
larum filii fuerunt super montem hebal ad maledicendum
populo deputati. deut. xxvii.

h ∧ Hermon est mons medie super iordanem situs.
Qui in herbis et pascuis est fecundus. sicut enim radi
cem eius fluvii precedit fluentis iordanis tribuitur
circa verticem vero eius cacumen copioso rore perfun
ditur. Et ideo in rore et aqua influentia re
creatur et irrigatur. propter quod iumenta pecora
que in templo debebant immolari domino et offerri. Et
quia animalia ex roris influentia et herbis eiusdem montis
impinguata in montem syon id est in atrio templi offerebantur.

ideo dicitur super hebreos propheta quod ros hermon descendit in
montem syon. Quod ad litteram fieri non potuit. quia
mons syon monte hermon altior existit.
insuper et ab eo valde remotus fuit. pro tanto
igitur ros montis hermon dicitur descendisse in syon. quia
pingues hedi et adipes animalium que in illo monte pascebantur
ad pastum ignis altaris in ierusalem in sacrificio of
ferebantur propter quod hermon lumen exaltatum interpretatur.
Sicut dicit glo. super ps. quare lumen in altari augeba
tur quia ignis sacrificii tali pabulo fovebatur.

Mons hebron mons est 8
in iudea. ut dicit ios. xiiii. in qua est sita civitas
famosissima ab eiusdem montis nomine hebron
dicta. ut dicit Je. Cuius vallis dicitur vallis mambre
que antiquo tempore ab amicis aner et eschol est posses
sa. ut patet in gen. Hic mons est locus sollempnis re
sidentium patriarcharum. quorum corpora iacent qui in spelunca duplici
... requieverunt. ut dicitur iosue. l. adam maximus. etc.
Hunc illum montem potentissimi viri inter hebdi
... possederunt. ut patet in iosue xv. F. ubi dicitur. De
levit ex eo caleph filios enach. sysai et achyman
et tholmai. etc. Hic in hoc monte etiam in loco civi
tatis deus principium regni david statuit. ut ei et
illuc ascenderet post mortem saul divinitus imperatum.
ubi septem annorum spatio regnans. tandem ad totius
regni israelitici fastigium assumptus fuit. Iste mons
ab antiquis cariatharbe fuit primitus nuncupatus. id est
civitas. iiii. Ibi requiescunt ut ait ye. quattuor com
notabiliorum virorum. iiii. ibi requiescunt ut dicit ye.
10 scilicet adam. abraham. ysaach. et iacob.

Montes ethiopie dicuntur esse 9
septem. inter quos precipuus mons athlans est.
Ethiopia enim ut dicit ysi. li. xiiii. c. iiii. circa occiden
tem montuosa est et harenosa in medio. ad ori
entalem vero plagam deserta. Cuius situs ab occiduo a
athlantis montis usque in egypti fines porrigitur.
et a meridie oceano. a septentrione nilo flumine
clauditur. Hec regionis montana sunt et plana.
plurimas habent gentes. multa et monstruosa spe
cie horribilis ferarum. quia et serpentum referta est multi
tudine. Illic rinoceron bestia est. unicornis.
Illic cameli et pelli. illic basilisci et dracones ...
... Ex quorum cerebro gemme eruuntur. Iacinctus
quoque et crisopassus inveniuntur et cynamomum col
ligitur. Illic gignuntur fere ut dracones.
cruciones et simie et elephantes. Hec ... ysi.

10 sepultura iiii or patrum antiquorum
scilicet adam. habraam. ysahac. iacob. iii mulieres

dicitur quod licet que inter cyrenen et ethyopiam est fons qui frigescit calore diei et calescit frigore noctis contra naturam aquarum et fontium aliorum.

10 Gehenna mons est in sicilia insula ex quo semper ignis cum sulphure quodammodo in gehenna ut dicit ysidorus li. xiiii. c. vii. Hic mons ab illa parte qua flat eurus et affricus habet speluncas plenas sulphuris et usque ad mare deductas. que spelunce recipientes in se fluctus ventum creant. qui in agitatus ex sulphure ignem gignit. Unde et incendium fumosum ad ethera ab hoc monte erumpere consuevit. Sic licet dicit ysidorus. In hoc enim monte sepe dicuntur apparere quedam figure. et audiuntur sepius ab incolis terre circa montem eiulatus gemitus et voces querulose. Unde aliqui credunt quod ibi sint loca penalia in quibus anime aliquorum puniuntur. Quod tamen non assero. Sed tamen est gregorius in dialogo de hoc ut facere mentionem.

11 Mons esau edom est qui et mons Seyr. In hoc monte est civitas ydumea ab edom id est ab esau filio ysaach qui civitatem illam primitus dicitur construxisse. ut dicit ysidorus super abdiam. Ista esau seyr et edom appellatur est ut hic dicit glossa super deut. ii. Seyr igitur est mons in terra edom in qua habitavit esau in regione gebalena ubi prius habitabant correos quos interfecit codorlaomor. gen. xiiii. Et hic mons est ab esau piloso et yspido seyr id est pilosus nuncupatus. Istum montem habitaverunt prius horrei homines stature gigantee enormitate corporis horribiles. ut dicit glossa super deut. 2. Quibus expulsis atque deletis habitaverunt filii esau. ut dicitur deut. 2. Montes itaque terre edom altissimi sunt ita quod in aliquibus partibus nubes tangere videntur. Sunt autem montes cavernosi et concavi et speluncis pleni. ut dicit glossa super abdiam. in quibus habitant homines in estate quia ibi nimius est estus solis.

12 Mons effraym specialiter dicebatur mons in tribu effraym in quo iosue filius nun accepit possessionem. ut patet iosue 19. in qua edificavit civitatem habitavitque in ea. Inter alios vero regionis illius montes erat ut dicit aymo erat mons iste herbis et arboribus uberior. fructibus fecundior. situ sublimior. fontibus et rivulis fecundior. monte irriguum fertilior. Et ideo erat locus congruus ut in eo ihesus qui dictus est iosue habitaret ut dicitur [illegible]. In costa montis a septentrionali parte montis iosue est sepultus ut dicitur iosue 24. Erat et mons iste vicinus sychem que erat civitas refugii cum suburbanis suis in monte effraym. ut patet iosue xxi. In eodem et monte reposuit iosue cultellos seu machæras petrinas quibus filios israel in primo circumcidit ut dicit aymo super iosue c. xx. Preterea in monte effraym habitavit delbora prophetissa et sedebat sub palma que erat inter bethel et ramam. ut patet iudicum iiii. c. Multos et montes parvulos sive colles habuit mons effraym et tribus effraym quia tota illa sors fuit plurimum montuosa et locis pluribus nemorosa. ut patet iosue xvii. c. Item in eodem monte interfecti sunt principes madian oreb et zeb. quorum capita ad gedeon trans iordanis fluvium sunt allata. ut patet eodem iudicum vii. c. In ramatha in quodam monte effraym natus fuit samuel propheta i. reg. i. et licet conversaretur quia ab eo in eodem loco saul in regem perunctus est ut patet i. reg. 9. et 10. c. In eodem et monte samuel mortuus est et sepultus i. reg. xxv.

13 Phasga mons est maximus continens in se multos parvulos montes. Sita in hoc monte sunt abarim et nebo. quasi sunt colles. super quem ascendit moyses ut videret terminos terre promissionis antequam moreretur. et in valle montis eiusdem in campestribus moab tumulatus est. ut patet num. xxvii. et deut. ult. Mons fuit in finibus moabitarum et amonitarum dividens terram eorum a terra amorreorum. quam possederunt ruben et gad et dimidia tribus manasse. ut patet in deut. iii. Radices autem istius montis tangunt mare rubrum quod est mare salsissimum. sicut dicitur deut. iii. cum in textu quam in glossa. [illegible] isti montes dividebant terram quam inhabitabant moabite et amonite a terra quam in possessionem acceperunt israelite. Unde usque ad verticem cuius montis percipit moyses terram promissionis fuit contemplatus ibique mortuus est et in valle eiusdem montis in finibus campestria moab sepultus est. et usque hodie occultatur. Super istum montem phasga ascendit balaam ariolus cum balach rege moabitarum ut malediceret populo israelitico quam maledictionem deus convertit in benedictionem. ut dicitur num. 23. Ex quo patet quod mons ille qui fuit mons visionis quia malorum et omnium aliorum terminos dividebat. Item mons benedictionis quia in eo per balaam prophetiis benedictionem populo israelitico conferebat. Item fuit mons contemplationis et speculationis quia inde moyses terre promissionis terminos prospiciebat. Ut hic monte dicit ysidorus li. xiiii. de nominibus locorum. Abarim enim igitur est mons in quo mortuus est moyses in terra moab contra iericho super iordanem phasga. a quo tota regio in circuitu dicitur phasga. et unde dicitur ascendentibus de libiade in esebon et

[illegible] qui nebo [illegible]

18 Fasga est mons [illegible] collis [illegible] et est [illegible] montis phasga [illegible] balaak [illegible] balaam ut malediceret israel. numeri. xxiii. [illegible] d. [illegible] supra de

19 Galaad ut nominatus mons

est [illegible] iacob [illegible] [illegible] qui fugiebat laban [illegible] ad [illegible] collis [illegible] copulat [illegible] ultra iordanem [illegible] que data fuit [illegible] regi [illegible] in sortem ruben et [illegible] tribus manasse. in quo monte est [illegible] nomine appellatur a galaad filio machyr filii manasse. Hic mons [illegible] [illegible] mons est pascue et refectionis [illegible] frugibus [illegible] et in [illegible] Galaad mons est [illegible] [illegible] in galaad [illegible] resina [illegible] gen. [illegible] galaad [illegible] mons est [illegible] et [illegible] in monte galaad [illegible] iacob cum laban [illegible] ut patet gen. xxxi. [illegible] mons [illegible] ut patet [illegible] galaad [illegible] tumulus testis [illegible] et [illegible] mons galaad [illegible] aromata [illegible] ut patet gen. xxxvii. [illegible] de galaad [illegible] in egyptum [illegible]

16 Garizim ut [illegible] est mons [illegible] [illegible] garizim [illegible] montibus [illegible] maledictiones [illegible] amalec [illegible] maledictiones [illegible] [illegible] garizim [illegible] et [illegible] Et [illegible] mons ille [illegible] samaritanes fuit [illegible] samaritanis [illegible] monte garizim [illegible] ad orandum [illegible] templum in ierusalem [illegible] ut patet io. iiii. [illegible]

17 Gelboe [illegible] montes ut dicitur [illegible] alienigenarum [illegible] miliario [illegible] grandis [illegible] ubi [illegible] saul cum ionatha filio suo et corruit coram phylisteis [illegible] ut patet i. re. ult. Mons [illegible] indignus [illegible] maledixit [illegible] et maledicto [illegible] sterilitate [illegible] Et [illegible] gelboe [illegible] sunt [illegible] maledictiones. Quod autem maledictioni subiacet [illegible] nunquam [illegible] pluvie [illegible]

18 Golgotha ut [illegible] est mons caluarie in quo saluator [illegible] pro salute hominum crucifixus [illegible] in [illegible] ad septentrionalem plagam montis syon. [illegible] locus caluarie [illegible] capita hominum [illegible] decollatorum.

Gaas est collis in monte effraym in possessione iosue filii nun. in montanis fuit iosue et sepultus in septentrionali parte [illegible] montis. ut patet [illegible] iosue. c. ult. Cuius sepulchrum ostenditur [illegible] [illegible] liber de nominibus.

20 Mons ephron est monticulus in [illegible] ad septentrionem [illegible] ab helya [illegible] miliario [illegible] grandis [illegible] effrata nuncupatur.

21 Montes [illegible]

montes [illegible] generaliter [illegible] permissionis [illegible] iordanis [illegible] Sepe [illegible] [illegible] quod fuit montuosa [illegible] et effraym. [illegible] nomine [illegible] dicuntur sub ierusalem [illegible] in samaria [illegible] ut [illegible] in hystoria [illegible] libro. iii. [illegible] Hii montes multum erant pascuales, uberes, fructuosi et frugiferi. oliuis et aliis arboribus fructiferis consiti erant. et medicinalibus herbis et speciebus aromaticis pleni. unde [illegible] Samaria regio est palestine ab oppido quod nomen accepit. Quod quidem erat ciuitas regalis in israel, que nunc ab augusto sebastia nominatur. Hec regio [illegible] et [illegible] naturalibus [illegible] optimum [illegible] frugibus [illegible] aquis [illegible] optima balsamis. Unde [illegible] iudei [illegible] melle et lacte fluentem [illegible] in [illegible] montibus [illegible] pascuarum [illegible] innumerabilium ouium et pecorum [illegible] pascebantur. apes et innumerabiles [illegible] mellificiis [illegible] et florum [illegible] dulcissima [illegible] Fructus et fruges [illegible] tempore et [illegible] humiditatis [illegible] maturitatem [illegible] montibus [illegible] aurum et argentum et cetera metallorum

germina in illis montibus felicitabantur. Sunt viii. fontes
et fluvia de venis montium inter illos producebantur. Loca
munitissima in illis montibus edificabantur. Fere silve-
stres sicut tygrides et leones in illis montibus montuosis
conversabantur.

21 In prioribus montes dicuntur montes sichie eo quod illis ex
flat boreas. ut dicit ysidorus. li. xiiii. Sunt autem de quo dicit ysidorus.
c. iii. Terra sichie plures locupletes inhabitabiles tamen
plures. Nam in plerisque locis auro et gemmis montes si-
chye affluunt. Griforum immanitate accessus
hominum rarus est. In illis montibus smaragdi sunt optimi. et cristal-
li purissimi. de sychie montibus transmittuntur. Sunt autem
silve asperi. et maxime que in manibus feris sunt plene. ty-
gribus et pantheris sunt replete. Ibi etiam sunt canes tante
magnitudinis et tam immense feritatis. ut taurum premant.
et leones interimant et occidant et maxime in albania et hyr-
cania. que sichie sunt regiones que montuose sunt et plurimum
nemorose.

22 Carmelus est mons iudee in qua est civitas dicta
carmela. Et est dictus carmelus vero in superiori parte
contra meridiem in quo nabal legitur pavisse greges. i. reg. xxv.
Alius est carmelus in inferiori parte terre respiciens mare.
Uterque mons fertilis est in pascuis et fructibus et herbis.

23 Mons libani est mons
phenicis altissimus. cuius meminerunt prophete. Est
autem dictus libanus a thure ut dicit ysidorus. quod ibi colligitur.
Cuius pars anterior respiciens ad orientem antilibanus
appellatur. ut dicit ysidorus. Libanus enim candidus interpretatur. quia
perpetuis nivibus semper hyeme scilicet et estate canditatur.
Nullo enim tempore ita nix totaliter liquescit quin in aliqua sui
parte valeat inveniri. Est autem libanus fluviorum et fon-
tium principium et origo. Ex eius enim radice ut dicit ysidorus o-
riuntur duo fontes scilicet ior et dan. qui similiter iuncti
iordanem faciunt. Libanus igitur est mons redolentie
et summe aromaticitatis. Nam in eo herbe odorifere crescunt.
Ibi etiam arbores thurifere convalescunt. Quarum gum-
mi olibanum a medicis nuncupatur. ut dicit ysidorus. Est
mons sufficientie et fecunditatis. Nam propter roris
habundantiam et pluviarum frequentiam. herbis habundat
precipuis. pascuis uberrimis. ac fructibus optimis.
et maturis. Ideo in monte libani nutriebantur animalia
que offerebantur in templo. et in ipsis pascuis fovebantur.
Est mons eminentie et maxime sublimitatis.
Nam ut tantum super regnum dicitur omnes alios montes illius
regionis altitudinis situ libanus excedebat. Et
ideo venientibus tyrum per remota valde maris navi-
gia se navigantium oculis offerebat. et quos debebat
remigantes petere portus sua altitudine ostendebat.
ut dicit idem. Est mons etiam indeficientis affluen-
tie et sempiterne humiditatis. Nam quamvis siccitate
presertim in illa superficie nobilis finis. tamen humecta-
tur interius venis aque. ut patet in puteis aquarum vi-
ventium. que nimium salubres in estate solent continu-
e cum impetu de libano emanare. ut dicitur cant. iiii. a.
puteus aquarum. etc. Est confidentie et securitatis.
Nam in libano quiescentes tuti sunt a venenosis et ser-
pentibus. quos sua aromaticitate et virtute fugant.
tam herbe quam arbores ibidem continue crescentes. Nam
cedri ibi crescentes suo odore fugant omnia veneno-
sa. et reptilia venenosa vivere non permittunt.
ut dicit ysidorus. Est mons pulcritudinis et amenitatis.
Nam cedrorum et aliarum virentium arborum mira proce-
ritas. graminum et herbarum continua viriditas. a-
vium silvestrium canora suavitas. Et rivulorum et
fontium multiplicitas libanum amenum efficiunt
et iocundum. Est mons medicine et sanitatis.
Ibi enim species aromatice crescunt. que sunt contra morbos innume-
rabiles remedia et medele. Ibi cedri et palme.
Ibi cypressi et olive. quorum liquores et resine sunt
contra diversarum infirmitatum incommoda. precipue me-
dicine. Est mons letitie et iocunditatis. Nam in
collibus libani crescit habundantia vini optimi et precipui.
Letitie et hylaritatis maxime inductivum. Est mons
honorificentie et dignitatis. Nam inter omnes montes arabi-
e. phenicis et syrie. mons libani in sublimi-
tate. in fecunditate. in amenitate. et aeris sa-
lubritate optinet principatum. ut dicit ysidorus. et etiam iosephus.

Moria est mons 7 10
in ierusalem in quo edificatum fuit templum salomonis. 24
sicut dicitur. 2. par. 3. Hunc enim montem emit david ab
orna iebuseo sexcentis syclis auri iustissimi.
ut in eo edificaret altare domino. quando pro numeratione
quam fecit david populus est percussus. 1. par. 21. f. In hoc mon-
te immolavit david domino. et oravit. et exaudivit
illum deus de celo in igne super altare holocausti. In hoc
monte obtulit abraam holocaustum pro ysaach quem
deus preceperat ei immolari. gen. 22. ut dicit glosa. unde dixit
ei verbum. vade in terram visionis et offer filium tuum
super unum montium. etc. Hunc montem dicunt hebrei esse
illum in quo postea templum conditum est in area ornam
iebusei. in monte moria. Qui interpretatur illuminans
et lucens interpretatur quia ibi est oraculum dei et lex et spiritus

qui spirant prophetias. et docet homines in veritate. Hucusque
ysidorus. In eodem loco creditur iacob dormivisse. et angelos
ascendentes et descendentes per scalam vidisse in visione. ut patet gen. 28.
Unde dicit glosa. Super id Nunquid non est hic aliud nisi domus dei etc.
Hoc dicit quia futurum templum et verus cultus ibi erat futurus.
Fuit autem iste locus collis a latere montis syon. ubi edifi
cata est postea urbs ierusalem. Unde patet ex predictis quod mons mo
ria fuit mons visionis et revelationis. mons sa
crificii et orationis. mons prophetie et instructionis. mons
luminis sive illuminationis. mons divine apparitionis. mons
misericordie et propitiationis.

25 Nebo mons est in terra moab in vertice phasga
contra iericho. De hoc monte vidit moyses terram pro
missionis. et ibidem mortuus postquam terram fuerat con
templatus. ut dicit ysidorus. et patet in hystoria numeri 21.

Ubi mortuus est moyses

26 Mons hor est mons in extremis
finibus terre edom. In quo monte mortuus
est aaron iubente domino in anno xl postquam egres
sus est de egypto. cum esset annorum cxxx. Unde num.
ut dicitur numeri 33. fuit autem xxx mansio in qua venerunt
filii israel postquam egressi sunt de egypto.
Sicut dicitur in libro numeri xx. Cum movissent castra de
cades venerunt in montem hor qui est in extremis finibus.
In hoc monte successit heleazar filius eius patri
aaron in sacerdotii principatum.

Ubi mortuus est Aron

27 Mons oliveti est mons in iudea iuxta
ierusalem. Sic dictus propter copiam olivarum que in monte
illo maxime habundant. Et ideo ab augustino super io.
vocatur mons crismatis et unctionis. mons luminis.
mons pinguedinis et refectionis. mons medica
minis et curationis. Et hoc dicitur propter olivarum ibi
crescentium habundantiam. Quarum fructus est virtuo
sus. Luminis? Oliveti? Quia ut dicit ysidorus. ole
um olive ex iudicas amaritudine fugit. Ipsa
bulum luminis. et medicamentum vulneris. Et in re
fectionem esurientis. In hoc montis olivarum radi
ce sive pede fluit rivulus qui dicitur torrens cedron.
inter cuius ripam et montem fuit ortus quo dominus orationis et
quietis gratia sepius subintravit. Unde et in capite fuit
predio in orto qui gethsemani dicitur fuit. ut dicitur io. xix.
Ibi etiam sub pede montis iuxta torrentem fuit qui
dam villa dicta gethsemani. in cuius orto adhuc
hodie ecclesia est. ut dicit aug. Et illum ortorum locum
deus ex consuetudine frequentabat. Hic autem mons fuit
ad partem orientalem templi. Et ideo mane ori
illuminabatur sole oriente. De vespere vero et de
nocte illustrabatur a fulgore aluminariorum templi
resplendente. Et ideo merito mons luminis dicebatur.
Tum quia a celo et a templo lumen recipiebat. tum etiam quia
lucis materiam olei sui habundantiam aliis impendebat.
ut dicit aug. In hoc monte erat quidam vicus nomine
bethphage. qui sacerdotum erat. In cuius montis
latere erat civitas dicta bethania. que fuit ci
vitas marthe. lazari et marie. ut dicit glo. super
mt. xxi. De hoc deus ad celos ascendit. et super eundem
montem descendet. ad iudicium appellatus. ut patet in
act. 1. tam in textu quam in glo. In hoc monte edifi
cavit salomon delubra et excelsa. ut patet 2 reg.
10. Et ideo vocatus est mons olive et propitiationis.
mons offensionis. iiii. reg. xxiii. c. quia in illis
ydolis offendit salomon dominum suum.

Olimpus est mons macedonie excelsus ni 28
mis ita ut sub illo nubes esse dicantur. ut
dicit virgilius. Nubes excedit olimpus. Dictus est autem olimpus
quasi ololampus id est quasi celum. Hic mons macedoni
am a trachia dividit. Tante autem sublimitatis
est mons olimpi. quod omnes excedit aeris turbines
et alias passiones. unde philosophi illuc ascendentes ut cur
sus et situs stellarum inspicerent. in vivere non poterant.
nisi secum spongias cum aqua ferrent. Et sic per aquam attra
ctam aerem redderent grossiorem sui spirationem. ut
dicit magister in hystoria.

Oreb est mons in regione madian. ut dicit ysidorus 29
iuxta arabiam in deserto cui coniungitur desertum sa
racenorum quod vocatur pharan. Et est idem mons
oreb et syna. ut dicit ysidorus. In hoc monte multis vidit
moyses visiones. ut patet exo. iii. Ibi vidit rubum
ardentem et non comburentem. Ibi audivit dominum se lo
quentem et multa precipientem. Sic post de monte synai dicetur.

Mons pernasus est 30
in thessalia. ut dicit ysidorus. iuxta boetiam. Cuius
mons duos habet vertices qui in celum elevantur. In quibus
quondam apollo et liber bacus colebantur. propter locorum
fortem amenitatem. et vinorum ac vinearum ma
ximam ubertatem.

Riphei montes sunt alpes in capite germanie. 31
ut dicit ysidorus. Qui in aspectu ventorum flatu et tem
pestatum impetu diversa riphceus in greco impetus
dicitur in latino. Dicuntur autem alpes id est alti montes. ad quorum
cacumina non nisi paucos pedes collium et aliorum inferiorum
montium perveniunt. In hiis alpibus sunt perpetue nives.
Frequentes nubes. fontium et fluminum magnorum

capita et ungues. Bestie et fere silvestres. Aves multiplices et maxime illud genus volucrum quorum ale de nocte sunt lucentes, ut dicit ysi.

32 Rupes sunt altissimi montes solidissimi et fortes, sunt altitudine aliorum montium eminentes. Tempestatibus itaque et ymbribus fluvius continue respicientes, propter quod terra superficialis diluitur et duriciores montis partes et compactiores in petram commutate rupes innumerabiles aliquando efficiuntur. Quamvis autem rupes exterius multum habeant soliditatis et asperitatis, intus tamen habent aliquid spaciositatis. Unde humores in terre arteriis et collecti sepe per capita fontium scaturiunt et erumpunt. Venti et aque cavernas rupium intrant et sunt aliquando causa terremotus, ex cuius violentia rupes quandoque corruunt et prerumpuntur. Solis avibus ut aquilis et vulturibus rupium cacumina pervia inveniuntur, in rupibus eciam maius litora sistuntur. Et ad duritiam rupis unda maris et procellarum impetus eliduntur. Loca munitionibus apta in rupibus reperiuntur, avium et animalium latibula in rupibus construuntur. Nebulis et nubibus capita rupium obvoluuntur, radiis solaribus in ortu solis summitates rupium perfunduntur. Rupes eciam dicuntur quasi ad rumpendum sunt difficiles, scilicet cum ferri violentia rupes nullatenus perfodiuntur. Et de profundis eciam rupium venis preciosi lapides et metallorum varie species sepius extrahuntur. Prerupte vero in preruptis rupibus eminentes dicuntur scopuli, a scopin, quod est intendere vel speculari, quia inde loca remota speculantur.

33 Sephar mons est orientis in India, Gen. x., ubi dicit Ieronimus quod habitaverunt filii Iectan filii Heber. Quidam dicunt Iosephum venisse, teste Ieronimo, ad quem locum classes Salomonis cum quibusdam commerciis infra tres annos venire consueverunt. Hec est civitas, scilicet, et porte maris, unde per classes Salomonis aurum et argentum, simias et pavones et dentes elephantinos detulerunt, ut patet iij. Re. x.

34 Segor est mons parvulus, que et Bala dicta est, una de v. Sodome, ut dicit Ieronimus, in qua civitate fuit urbs que ad preces Loth liberata est. Ubi erat vinea balsami in signum pristine fertilitatis, et poma palmarum eminet a mari mortuo. Et fuit in ea postea presidium romanorum. De hac dicit ysa. xv., ubi dicit glo. vitula vocabatur propter lascivia consternantes confringuntur, quia bis concussa terre motu corruit, que robusta permansit et post liberationem non percussa.

34 Synai est mons qui vocatur Oreb et est in Arabia in provincia Madian. Unde hic mons dicitur Iosephus in libro ij. Antiq. Syna mons est excelsus et ad pasturas egregius, optimas herbas ferens. Et tamen propter opinionem habitare in eo deum, et ideo primitus nemo pascebat ibi oves, quia pastores illuc ambulare minime presumebant. Dum vero montem appropinquans Moyses prodigium vidit, scilicet ignem rubum comburentem et eius viriditatem et florem nullatenus depascentem et eius ramos fructiferos nullo incendio devastantem, quamvis flamma velox et vehemens nimis esset. Unde de illo igne deus ad Moysen locutus est, ut ibidem li. xiii. Ascendit Moyses in Syna, qui mons est excellentissimus in illis regionibus, et propter altitudinem magnitudinis sue et scopulorum preruptorum non solum est hominibus inaccessibilis verum eciam cum labore videri potest. Et quamvis erat sermo de certo eum habitare, erat terribilis et inaccessibilis omnino. Circa radicem huius montis hebrei sua tabernacula locaverunt et inde deum videre in igne et in nube, et ipsum pluries loquentem audire meruerunt. Dicitur itaque mons Synai mons visitationis, angelice frequentationis. Mons lucis et inflammationis. Mons nubis et caliginis. Mons pluvie et roris. Mons pascue et refectionis. Mons sapientie et eruditionis, quia de illo monte deus Moysen et populum erudiebat. Mons misericordie et propiciationis, quia inde bona inaudita populo promittebat. Mons iusticie et comminationis, quia timores aspicientibus inferebat. Unde fuit mons fulguris et coruscationis. Mons tube et clangoris. Mons amicitie et confederationis, quia mediante lege populum in terra deus sempiterno federe univerat. Mons munditie et puritatis. Mons leticie et iocunditatis, quia nulli ad montem accedere potuerunt nisi qui mite et corde mundi erant. Ibi eciam coram domino qui mundi erant cum leticia comedebant et bibebant. Mons clementie et pietatis sive propiciationis. Mons sacrificii et orationis, scilicet ibi domino immolabant, ad preces Moysi et supplicationibus deum sibi placatum et propitium audiebant.

Syon mons erat in Ierusalem, super cuius 36
verticem erat arx sive turris David in porta pro decore et pro defensione civitatis; in uno latere montis Syon erat templum qui medium inter arcem et ceteras civitatis, ut scilicet mutuo arcis defenderet templum et templum cum arce protegeret civitatem. Et ideo sepe scriptura vocat Ierusalem filiam Syon, quia sicut filia protegit amare et subdere ipsi matri, sic ci-

nitas in flor templo fuit subdita atque arci. Tante
tea' auctoritatis fuit mons syon. quod non solum ciui
tas ierosolima. uerum etiam ipsa iudea. et ulis etiam
tam ex iudeis quam ex gentilibus congregata sepius in prophe
a monte syon denominatur. Sicut l. fundatur in exultatione
omnis uniuerse terre mons syon latera aquilonis ci
uitatis regis magni. Iste mons syon fuit mons magne
altitudinis et sublimitatis. magne fortitudinis et fir
mitatis. magne plenitudinis et ubertatis. magne
plenitudinis et amenitatis. maxime conficientie et secu
ritatis. maxime opulentie et locupletationis. maxime
letitie et exultationis. propter festa iusticie et sanctificationis.
maxime doctrine et eruditionis. Sicut scriptum est ysa. ij.
de syon exibit lex. maxime prophetie et reuelationis.

3A Selmon est mons in tribu
effraym iuxta confinium tribus manasse. in quo ascen
dit abymelech quando dimicauit contra sichimitas ut
dicit ysi. et legitur iudicum. ix. Mons per multitudinem arborum
densus et umbrosus. propter quod et selmon umbra interpretatur.
Est et mons irriguus aquis et niuibus. pinguis et
pascuosus. Sicut dicitur in psalmo. Niue dealbabuntur in sel
mon. mons dei. mons pinguis.

38 Sophyn est mons in tribu effraym in loco arma
thaym unde ortus fuit samuel. ut dicit ysi. Fu
it autem locus in illo situs. Fertilis et graminosus. aquis
irriguus. Arboribus consitus et delitiosus. Saron de quo

39 Saron de quo dicitur ysa. xxxv.
est mons inter montem thabor et stagnum tyberiadis.
unde et tota illa regio sarona usque hodie est uoca
ta. ut dicit ysi. Omnis autem regio a cesarea palestina usque
oppidum ioppe sarona dicitur. Juxta montem istum cam
pi sunt feracissimi. ut dicit glo. super ysa. xxxiij.
tam frugibus quam fructibus ualde apti.

40 Mons seyr. de quo dicitur deut. iij. g. dicitur
Mons galaad. qui extendit per desertum usque
ad transiordanem. ubi habitauit seon rex amorreorum
et cedit in sortem ruben et gad. et dimidie tribus ma
nasse. ut dicit ysi. super iere. xlvi. i. ascende galaad etc.
Quere supra de monte galaad.

41 Sermon est mons de quo dicitur ij. paralipomenon. xiij. ubi est
mons in quo est modo sebaste. ubi reliquie iohannis baptiste
requiescunt. ut dicit ysi. In eodem quoque monte postea edificata
ta samaria fuit. a qua et tota regio samaria
est uocata. Hec ciuitas ratione montis fuit fortis
sima. et ad expugnandum difficilima. unde et reges
assyriorum miris supra se bellorum maximis

apparatibus cum tribus annis continue obsederunt. et
uix per famis angustiam quam ipsam per uiolentiam uiribus po
tuerunt. Jmo ut dicit ysi. et iosue nunquam eam expugnasset
set si ipsius habitatores deum israel cum iracundia pro
uocantes plenam confidentiam habuissent. deum et ipsius
legem nullatenus reliquissent. Isti montis proprietates
quere supra de montibus israel. et ibi plene inuenies.

Mons seyr. de quo sepius habetur in
itio scripture est idem quod et mons edom. de quo supra sufficien 42
ter dictum est. Quere de monte edom supra esau. et rino
minus est etiam esau.

Thabor est mons in medio campo gablees ut dicit ie. 43
super iere. c. xxvi. Et est mons mira rotunditate
sublimis. distans a cesarea. x. milibus ad ori
entalem plagam. et fuit in confinio zabulon et neptalim. Hic
mons inter totius terre promissionis montes. maxime est
famosus ratione fertilitatis. firmitatis. amenita
tis. fortitudinis. et firmitatis. Gleba enim illius mon
tis est fertilis uineis. oliuis. et aliis arboribus fru
ctiferis. Ibi aer est salubris. Ros frequens et
dulcis. ymber cum temporaneus quam serotinus medio
cris. Ibi arborum perennitas. quia non deponunt hyeme uel
estate comam uel uirorem suum. Ibi auium multige
narum canorus sonitus. Quarum uoce afficitur auditus.
penarum uaria dispositione ad earum aspectum prouocatur uisus.
et carnium suauitate delectatur gustus. Et ideo multi de
ibi aucupes auium illum locum frequentantibus retia
et tendiculas inponentes. Sicut dicit ysi. super illum locum osee.
iiij. Quasi rethe expansum super montem thabor. etc.
Super omnia autem montem istum reddit commendabilem presentia
saluatoris. qui ipsum sua frequentia honorauit. Iste in hoc
monte docuit. In hoc monte orationis gratia pernocta
uit. In hoc monte alimentum pauit populum. et tam spirituali quam cor
porali pabulo refocillauit. In huius montis supercilio
coram discipulis suis se transfigurauit. ut future
claritatis gloriam in suo corpore discipulis reuelaret.

Ziph mons est squalidus 44
et ymbrosus. in quo non latuit dauid quando fugie
bat a facie saul. et est iuxta carmelum in monte de
carmelo. in quo nabal carmelites quondam habitabat
qui fuit de stirpe caleph. ut dicit ysi. Est autem mons
ille multum nemorosus. Dumis et arboribus in
fructuosis consitus et saltuosus feris et ibicibus.
plenus. Speluncis et antris plenus et plurimum ca
uernosus. Et ideo fugitiuis et latere uolentibus
congruus est et ignotis transeuntibus periculosus.

Collis est tumor terre bassus
cum sit planities eminentior et ad montis altitudinem non pertingens. Collis enim monte est inferior,
sed terra altior. Et dicitur collis quasi tumens tellus ut dicit
Ysidorus. Unde solent colles montium esse pedes. Supra autem colli-
bus arbores solent esse altiores. Et inde col-
les [illegible] quam montes [illegible] colles quam montes
et plus quam montes [illegible] temporibus [illegible] plus
[illegible] quam inferior terra exponitur. Et ideo
[illegible] collibus [illegible] maturitatem citius producuntur
primitie et [illegible] plus colles quam valles perfodiun-
tur. Et ideo [illegible] in collibus aliis dilatecent
et aperiores in vallibus. Est enim terra collis sublimior
et summa montis altitudine inter est collis medium
quod consistit. Et ideo aer [illegible] in colle
quam in monte purior ideo et subtilior quam in valle est puri-
orem et nobiliorem [illegible] colles [illegible]
[illegible] quam valles. Et ideo [illegible]
quam [illegible] collibus [illegible] quam in vallibus et aliis par-
tibus [illegible]. Item colles [illegible]
[illegible] valles [illegible]
[illegible] quam montibus et descendunt torren-
tes et [illegible] colles et de collibus derivantur ad
campestria et ad valles.

26 Vallis est terra declivis ac depressa in montium
medio collocata ut dicit Ysidorus. Est autem vallis aqua-
rum rivulis fontium et fluviorum receptaculum et
vehiculum. Unde patet quod valles rivulis ex montibus
emanantibus irrigantur et ex illorum decursibus in flo-
ribus, herbis et frugibus fecundantur, fructuum et flo-
rum virore atque decorantur amenitatem et collium ele-
vatione obumbrantur. In vallibus enim fit maior ca-
lor [illegible] et constrictio ac confluxus. Et ideo
[illegible] in vallibus quam in montibus ge-
nerantur, et in vallibus citius quam in montibus resolvuntur
nives. Ex quarum diffusione loca etiam adiacentia hu-
mectantur ut dicit [illegible]. Et ideo valles calles [illegible]
grosse et vaporose per experientiam iudicantur. Quarum
habitatores calidis et humidis passionibus sepius mole-
stantur ut dicit Constantinus. Domus et edificia in vallibus con-
stituta minus ventorum et tempestatum incommodis per-
pelluntur quam illa que in montibus collocantur. Sed a montium ob-
iectu tuentur, et procellarum turbinem impetu de-
fensantur. Tamen [illegible] vallium [illegible]
est. Cuius ratio est quia [illegible] in valle [illegible] ma-
gis opprimuntur et [illegible] adunantur. Et

[illegible] illas [illegible] penetrant et [illegible]
[illegible] que minime [illegible]
et [illegible] minime [illegible]
[illegible] moventur [illegible]
[illegible] pulenta, valles autem quam montes [illegible]
[illegible] obnubilantur et [illegible]
[illegible] vallium plus quam montium [illegible]
[illegible] amplius elongatur. Et
[illegible] multiplicia [illegible]
[illegible] in vallibus [illegible]
[illegible] et loca ad [illegible] difficilia inveniuntur.
[illegible] et gemma in vallibus
magis inveniuntur [illegible] et alie fructuose arbores
in vallibus plus quam in montibus [illegible].

Campus [illegible] est terre planities, non depressa ut val-
les, nec elevata ut montes. Et ideo quia equalis
[illegible] campus [illegible] quod [illegible]
equale dicitur [illegible] et [illegible]
[illegible] nomen [illegible]
ambulacionem [illegible] militum exercitium
[illegible] civitatum [illegible] communis
et publicus omnium [illegible] exponitur [illegible]
[illegible] et similiter [illegible] assignatur.

Ager ut dicit Ysidorus libro xv dicitur eo
quod in eo aliquid agatur. Omnis autem ager ut ait Varro
aut est arvus, id est sationalis, aut consitus, id est arbo-
ribus aptus, aut pascuus, qui herbis tantum pro animalibus
vacat, aut florens, ortus, id est floribus et apibus aptus.
Unde ab antiquis ager est [illegible] in silva ut
silva et pascua [illegible] lac habent [illegible]
[illegible] nominatur. Sed agrestium hominum hec prima et om-
nis felicitas est. Unde et ager dicitur compascuus, qui
a divisoribus agrorum vicinis pascendi gratia est
relictus. Sic alluvius dicitur ager quem paulatim fluvius
in agrum reddit. Sic et arcifinius dicitur ager, quia
ager [illegible] mensuris non continetur. Sed arcet
finis et est obstaculum montium [illegible] et fluviorum.
Sic et novalis ager dicitur [illegible] qui
alternis annis vacat ut renovet vires suas.
Novalia est semel cum fructum edit, et semel vacat
a suo fructu permanebit. Alius etiam dicitur ager [illegible]
[illegible] ex [illegible] quod [illegible]
seris. Alius dicitur ager uliginosus, id est [illegible]
humidus dicitur [illegible]. Uligo autem est humor terre
naturalis ab ea numquam recedens. [illegible]

li. xv. c. viii. Ager quoque locus est electus laboratus et studiosus. Iste enim labore ager excolitur. Ligone purgatur, foditur et cultatur. Vomere aperitur. Semine seritur. Cultore regitur. Rore et ymbre perfunditur. Spinosis sepibus circumdatur et munitur. Hyeme gelu et frigore constringitur. Estate estu et calore uritur. Vere suo verno tempore vestitur. In autumpno collectis fructibus iterato proscinditur vomere. Et sic assiduis laboribus gemitus lacessitur.

de predio 39 Predium secundum ysidorum dicitur quasi preditum eo quod sit aptius firmius in omnibus predictis. Et est proprie locus in quo apertissimus in medio agrorum suorum condiderunt, et quoque agros quos bello ceperunt predie nomine possiderunt, ut dicit ysidorus.

de prato 40 Pratum est cui feni copia assumpta evenerit. Quod veteres romani non dixerunt eo quod sit locus qui primus est paratus. Quia culture labores non requirit, ut dicit ysidorus. Et ideo talia loca dicuntur prata, quia ad fenum et ad gramina sunt parata. Prata siquidem fluviis, rivulis et fontibus irrigantur. Et ideo propter humoris humiditatem herbarum radicibus nutrimentum continue ministrantes herbis et floribus diversi generis colorantur. Et ideo propter vernantem et virentem pulcritudinem quam prestendunt prata ridere dicuntur. Prata quoque suo virore delectant visum. Suo odore afficiunt olfactum. Graminum suorum sapore reficiunt gustum. Pratorum herbe et flores mel apibus ministrant. Lactis copiam in armentis et gregibus generant et augmentant. Vulnera curant. Et contra diversos morbos remedium prestant.

de deserto 41 Desertum est terre spacium sic dictum quia ab hominum habitatione et frequentia deseritur. Ab hominibus colitur nec habitatur, ut dicit ysidorus. Et hoc contingit aliquotiens propter terre sterilitatem. Quandoque propter aeris intemperiem. Quandoque propter aquarum et fontium defectibilitatem. Quandoque propter hostium vastitatem. Unde desertum est terra inculta. Spinis ac sentibus plenum. Serpentibus et venenosis animalibus plenum. Bestiarum et ferarum silvestrium domicilium. Fugitivorum et latronum habitaculum. Terra siccitatis et ariditatis. Terra est situs et silencii. Terra vastitatis et horroris. Terra terroris et erroris. Ista intransito vie sunt devie. Colles et semite non sunt certe, miricis et aliis fruticibus infructuosis consite atque plene. Harenose, lapidose, pulverulente, serpentibus et aliis incommodis itinerantibus plurimum onerose. Et

dicuntur deserta, ut dicit ysidorus, quia non seruntur. Unde loca silvarum et montium que absque cultura conservantur deserta nuncupantur. Ideo primum est deserta dicuntur loca prius inhabitata et postea aliqua causa desolata, ut dicit glossa.

42 de heremo Heremus quoque est vasta solitudo, aspera atque a ferris et bestiis habitata. Unde heremite dicuntur homines desertis solitudinis appetentes sequestrantes se ab aspectu hominum. Et dicitur heremus heremi per contrarium ab hereo heres quia pauci in heremo atque manent. Vel dicitur heremus quasi heres humi. Quod unus qui diva et competenter solus esse terra quam heremus vel solitudo usualiter est vocata. In locis autem heremi et solitudinis fere silvestres liberius quam in locis aliis evagantur et securius commorantur in eis et propter nemorum spissitudines et silvarum multitudinem volucres silvestres dulcia modulantur, procreant et nidificant et conversantur. Et ideo propter ferarum multitudinem et avium frequentiam loca talia quamvis solitaria a venatoribus frequentantur, aut quia aucupum laquei et retia sepius occultantur. Talium quoque locorum habitatores pluribus laboribus exponuntur. Sicut gelu, nec estu exuruntur, nec rore, nec ymbre, nec pruina, nec nive perfunduntur. Crebro in solitudine animalibus et venatoribus inquietantur. Et ideo locus heremitice quamvis multum habet afflictionis, tedii et laboris, plurimum optimum contemplationis et quietis.

de atrio 43 Atrium ab atro est dictum eo quod atris tenebris et horroris est suffusum, ut dicit ysidorus. Est enim proprie in latinis manentium latibulum in quibus latrones preda insidiantur. Et ideo specus aspeculatio atrium dicitur, quod inde post suas predas diligenter speculantur, ut dicit ysidorus. Est autem antrum in estate frigidum. In hyeme calidum. Et fetibus animalium nutriendis et occultandis est aptum. Ex sudoribus autem et vaporibus animalium fetidum est et corruptum.

de fossa 44 Fossa a fodiendo est dicta. Leo quoque sit terra viribus et ingenio frequentium perfundi (?). Que quanto plus in sua superficie terra accumulata erigitur, tanto magis amplius perfunditur. Et quanto altior est et profundior, tanto eius transitus difficilior et periculosior invenitur. Quia quilibet cito facilime ingreditur sed post casum de ipsa de facili non erigitur, ut dicit glossa super .Jo. quod dicit ysidorus super exo. xxx. Leo in foveis capitur. Ista fera foveam ovis vel capra in qua profunda ponitur. Cuius odore allectus leo foveam predicta gratia ingreditur, sed postquam eam ingressus fuerit, ideo ne exeat detinetur. Fovea quoque interna foveam alatam ad modum spelunce facitur, in qua cave a qua tamen ponitur quoque ad modum castule (?) que de facili

clauditur et difficilem aditum habet. Quando enim leo videt se de prope foveam egredi non posse, timens venatorem venabula latendi gratia, se in foveam ingreditur, et in ea venatores ad hoc parata clauditur et capitur et captivus detinetur, ut dicit Ysidorus. Fovee enim et valles sunt et necessarie, quia fossatis civitates et castella ne hostibus pateant muniuntur. Fossatis enim terrarum spatia et habitacula terminum ad alterutrum dividuntur. Replentur nichilominus fovee aquis, in quibus pisces et reptilia diversi generis nutriuntur. Unde et fovea quasi fovens vivas aquas est dicta. Sed in foveis fovent et servantur aque nec fluxibiles nec stative. Sive enim eas celestis ymbrium torrentes pluvie, sive in eis erumpunt capita fontium et scaturiunt rivuli aque vive. Summa vero et precipua omnium munitionum fortitudo et tutela solet esse fovea, que in lato et in longo et alto quasi in profundo ordinate congesta est parata. Sed inaccessibilis est locus sic munitus, nisi aggere, navigio vel ponte celsius fovea transeatur, ut dicit Ysidorus.

44 Spelunca

Spelunca est fovea sub terra a speculando dicta, quia propter sui latitudinem ad circumspiciendum est apta. Latens enim et aperte lucem expositum habet meatum, sed in fine sive termino habet arctum. Unde spelunca locus est subterraneus, per quem quis euntes et lucem in ingressu tantum perciperent, et prospiciunt in egressu, si tamen egressus aliquis pateat in eadem, ut dicit Alanus. In locis autem mineralibus ubi foduntur lapides et metalla, reperiuntur spelunce, que quidem post extractionem lapidum seu metallorum remanent vacue, quibusdam tamen columpnis sive aliis appodiationibus ne corruant sunt fulcite. Sepe tamen vel nimia mole terre columpne ille desuper aggravate, sive per mollitie resolute, sive fundi inferioris humore reliquate, corruunt. Et sic omnia in illis speluncis existentia obruunt et confundunt. Unde in speluncis manere periculosum est et difficile, tam quia frigide sunt et humide, obscure et instabiles, et

tamen etiam quia hospitate et dure in superficie, sunt et in infimo concave et profunde, sunt etiam loca congrua occultationi ferarum, habitationi sordium et immunditiarum, receptioni serpentium et aliorum reptilium maliciosorum.

46 Caverna

Caverna est terra concavata. Cavatura dicta eo quod partes terre concavantur et perforantur a reptilibus, et ab invicem vel per partium compressione sui evacuatione et scissione dividuntur. In cavernis aliqui mures, reptilia et ymmeres suas faciunt mansiones, ad quas confugiunt quando timent vel vident se in futuro aliquos ab extrinseco lesiones. Ad cavernas etiam lapidum que arborum quandoque confugiunt volucres, columbe scilicet et turtures, quando timent alias aves ut accipitres in aere volantes. Silvestres cuniculi et lepores fugiunt ad cavernosa quando presentiunt venatores. In cavernis etiam terre que arborum mellificant sepe apes, sedificant quasi volucres. Latent etiam in cavernis colubri et serpentes, qui sepe ledunt et pungunt venenoso morsu homines et bestias, dum talibus cavernas appropinquantes. Terra insuper quando ex se cavernosa est et spongiosa, patitur sepe motum et agitationem, ex ventis subintrantibus poros suos et expellentibus, ex quorum agitatione generatur tremor, ut dicit Aristoteles. De terra vero et partibus et diversis speciebus per quas orbis generaliter est divisus, pauca huic operi de communitate dominorum duxi inserenda. Sed non est de singulis est dicere, sed solum de hiis de quibus sacra scriptura sepius invenitur facere mentionem.

Incipit liber XV de orbe.

Orbis autem ut dicit Ysidorus libro XV in partes est divisus. Sed una pars Asya, alia Europa, tertia Affrica appellatur. Quas tres partes orbis veteres non equaliter diviserunt. Sed Asya a meridie per orientem usque ad septentrionem pervenit. Europa vero a septentrione usque ad occidentem pertingit. Sed Affrica ab occidente per meridiem se extendit. Sola quoque Asya continet unam partem scilicet habitabilis nostre medietatem. Alie vero partes scilicet Affrica et Europa aliam medietatem sunt sortite. Inter has autem partes ab occeano mare magnum progrediens easque intersecat. Quapropter si in duas partes orientis et occidentis orbem dividas, in una parte erit Asya, in alia vero Affrica et Europa. Sic autem divise erant post diluvium filiis Noe. Sem quidem cum posteritate sua Asyam, Japhet Europam, Cham Affricam possederunt, ut dicit glosa super Genesis X, et super libro Paralipomenon I. Sic dicit Orosius et Ysidorus de quo plura.

A Asya itaque que media est

Asya est pars orbis ex nomine cuiusdam mulieris est appellata, que apud antiquos regnum tenuit orientis, ut dicit Ysidorus libro XV. Hec in tertia parte orbis disposita. Ab oriente habet solem, a meridie occeanum, ab occasu nostro mari finitur. A septentrione in Meotidi lacu et fluvio Thanay terminatur. Habet autem multas provincias et regiones et diversas gentium nationes, in vita et moribus mirabiles, figuris corporum satis et affectibus mentium mirabiliter differentes. Quarum nomina et situs hic ponemus sequendo ordinem alphabeti.

Assyria autem est regio quae dicta est ab Assur filio Sem sic vocata, qui illam regionem post diluvium primus inhabitavit et coluit. Haec ab oriente Indiam, a meridie Mediam tangit, ab occidente Tigrim, a septentrione montem Caucasum, ubi portae Caspiae sunt, ut dicit Isidorus libro xiv. In hac regione primo inventus est usus purpurae, et unguentorum et odorum, ex quibus effluxit ad Romanos et Graecos, ut dicit Isidorus. Est autem terra in multis regionibus [illegible] [illegible] sicut [illegible] mansiones [illegible] in [illegible] [illegible] montibus et [illegible]. [illegible] huius fertilitas. [illegible] ab Assur [illegible] gens [illegible] ab [illegible] Euphratem usque ad Indiam [illegible] in medio [illegible] regionem, ut dicit Isidorus libro xiv.

Arabia est regio [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ut dicit Isidorus [illegible] [illegible] [illegible] quia [illegible] sacra [illegible] [illegible] latini vero [illegible] [illegible] ut dicit Isidorus [illegible] myrram et cinamomum [illegible] [illegible] [illegible] in qua nascitur avis fenix [illegible] et aliarum [illegible] volucrum [illegible] [illegible] Arabia [illegible] gemmarum [illegible] ut dicit Isidorus [illegible] Plinius et Orosius [illegible] multiplex gemmarum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] gemmarum [illegible] [illegible] Saba [illegible] [illegible] Sita est [illegible] [illegible] [illegible] Saba [illegible].

Armenia ab Armeno [illegible] Iasonis [illegible] qui amisso rege Iasone [illegible] qui passim vagabantur Armeniam cepit et ex suo nomine nominavit, ut dicit Isidorus libro xv. Haec est Ararath [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Est et Ararath mons quo archa Noe post diluvium requievit. Sita est [illegible] Armenia inter [illegible] et [illegible] [illegible] usque ad Caspium mare [illegible] [illegible] a septentrione [illegible] [illegible], ex quibus fluvius Tygris nascitur, ut dicit [illegible] Isidorus et Plinius et Orosius. Est autem duplex Armenia.

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] utriusque [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Tigrim [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] multas [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ut dicit Isidorus [illegible].

Arcadia [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] viri [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

Albania Asiae [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] eo quod albo [illegible] [illegible] [illegible] regio est [illegible] aliarum regionum. [illegible] Albania [illegible] ab oriente [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] elephantes [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] elephante [illegible] [illegible] ut dicit Isidorus libro [illegible]. Albanie [illegible] oculos [illegible] [illegible] pupilla [illegible] [illegible] [illegible] ut dicit Isidorus et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

Attica [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] nobilis [illegible] [illegible] ut dicit Plinius [illegible] [illegible] Plato Athena [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] eloquentia [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ut refert [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Dyonisii Ariopagite [illegible] [illegible] [illegible].

Achaia [illegible] [illegible] dicta ab Acheo [illegible]

parte Macedonie et Attice Grecie sociatur. Huius provincie caput est Corinthus, locus munitissimus, ut dicit Ysidorus libro xv. Sola ad ipsam patet via accessus propter situs altitudinem et latitudinem propter et propter multitudinis fortitudinem et maris vicinitatem. Hanc condidit Corinthus Horestis filius, quam Greci Corintheam vocant, id est rei publice administratricem, ut dicit Ysidorus libro xvii.

10 Archadia est provincia media Ionium mare et Egeum, ut dicit Ysidorus, collocata. Quam Archas Iovis filius in colis deductis ex suo nomine Archadiam nominavit. Ipsa et Sitionia a quodam rege Sitionio in posterum est vocata, ut dicit Ysidorus libro xv.

11 Alania est pars Scythie, que pars et maxima regio est Europe, que scilicet Europa incipit a fluvio Tanai descendens ad occasum per septentrionalem oceanum et usque in fines Hyspanie se extendit. Cuius pars orientalis et meridionalis a ponto consurgens, tota mari magno coniungitur, et insulis Gades finitur, ut dicit Ysidorus libro xv. Pars itaque Scythie provincia est Alania, que ad Meotides paludes pertingit et usque ad Daciam se protendit. Est autem regio latissima, multas et feras continens barbaras nationes sub frigido climate constitutas, ab oriente declinans ad aquilonem.

12 Amazonia est regio partim in Asia, partim sita in Europa, que Albanie est vicina, et ab Amazonibus est vocata. Fuerunt autem Amazones Gothorum qui exierunt de inferiori Scythia uxores, ut dicit Ysidorus libro ix. Que maritis suis dolo interfectis, virorum suorum arma accipientes, hostes virili animo aggresse, de maritorum suorum nece sumpserunt debitam ultionem. Nam omnem masculum a sene usque ad parvulum in ore gladii peremerunt, feminas reservantes et spolia hostium diripientes. Deinceps preter suum masculorum consortio vivere decreverunt. Que duas reginas, scilicet Marsepiam et Lampetam, ex virorum suorum quasi duces solebant habere reges, super se statuerunt. Quarum una procedens cum exercitu contra hostes dimicabat, et altera interim rem publicam gubernabat. Effecte sunt autem tam feroces bellatrices, quod magnam partem Asie fere centum annis suo dominio subiecerunt. Inter ipsas vero nullum patiebantur masculum vivere vel morari, ratione aliqua permiserunt ex [illegible] gentibus maritos sibi solis generis elegerunt. Ad quos statutis temporibus accedentes prolem conceperunt. Sed tempore completo ad conceptionis officium instituto maritos a se recedere et alias masculos quos genuerunt, filios autem vel occidebant vel patribus transmittebant. Filias vero conservabant, eas ad sagittandum et venandum informabant, et ne in sagittarum ictibus mammillarum grossitie impedirentur, eis in vii anno dextram mammam exurebant. Et ideo Amazones quasi sine una mamma, ut dicit Ysidorus libro ix. Has unimammas antiqui misti vocaverunt. Quarum feritatem domuit, ut dicitur, primo Hercules, deinde Achilles. Sed hic potius fuit per amicitiam quam per vires, sicut in gestis Grecorum et Amazonum continetur. Dicit autem Ysidorus quod per Alexandrum magnum Amazones usque ad internecionem penitus sunt delete. Sed hystoria Alexandri hoc non dicit, immo dicit Amazonum reginam Alexandro postulanti tributum sic per nuntios rescripsisse: De tua prudentia est mirandum quod cum feminis confligere statuisti. Quia si faveret nobis fortuna succumberes, te contigit [illegible] confusio cum a mulieribus sis devictus. Quod si iratis nobis diis nos devicieris, parum poterit esse certe ad honorem quod de mulieribus triumphasti. Super cuius responso in admiratione ductus rex generosus dixit decens fore non per [illegible] et furore mulieres vincere, sed potius per amorem. Propter quod libertatem eis concessit, et ipsas non violentia sed potius amicitia suo imperio subiugavit.

Alamania nobilis et generosa est regio in Europa, ab Alamannio fluvio versus Danubium, per Ysidorum, sic vocata. Unde illius terre incole prius habitaverunt quasi a fluvio Alamanno Alamanni dicti sunt. Hec et Germania dicta est, ut dicit Ysidorus libro xv, ubi dicit primo Daciam que finis est Scythie inferioris occurrit Germania. Ab oriente habet Danubium, a meridie Renum fluvium, a septentrione et occasu oceanum. Et est duplex Germania, scilicet superior que se extendit usque ad Alpes et mare Mediterraneum, scilicet Adriaticum, ubi mare magnum sistitur in Agloneis partibus per paludes. Alia Germania est circa Renum. Utraque Germania est dives terris et cultis, et tam viris quam divitiis ac bellicosis populis numerosa. Unde a fecunditate gignendorum populorum Germania est vocata, ut dicit Ysidorus libro xv. Generosos enim et immanes gignit populos. De quibus dicitur in libro ix Ysidori: Germanie nationes sunt multe et immani corpore habentes, viribus fortes, audaces animo et feroces, indomiti et venationibus occupati, facie decori et formosi, ornati et coma flavi, liberales animo et hylares et iocundi. Et potissime Saxones, qui inter ceteros sunt precellentes. De quibus dicit autem Ysidorus: Saxonum itaque gens in oceani finibus et litoribus constituta virtute et 13

egregie de regno anglie. Unde et sic est appellata eo quod ualde
assimilis sit germinis et plurimos continet populos et
eos. Ista autem est a oriente finis et habet a occidente
regnum Bohemie qui se molestat ac si essent saxones
sunt in pocula ac ... Quorum terra ualde
est fructuosa agris et fluuiis optime irrigua, in
qua et montibus effodiuntur pene omnia metalla.
Sunt in ea plurime et alie prouincie in ipsa germania
que non sunt minus laude digne ut sunt Austria, Bau
aria, circa Danubium, Sueuia, Alsatia, circa Re-
num et multe alie quas per singulas enumerare
esset tediosum. A Saxonibus autem germanicis An-
gli processerunt. Qui eorum progenies et successio
britanniam insulam possident. Quorum lingua et
mores anglorum gentis usque hodie in plerisque man-
sere, ut dicit beda. Li. de gestis anglorum. Que
ex multa parte est de saxonia.

14 Anglia oceani est insula maxima, que cir-
cumfusa mari a toto orbe undique est diuisa.
Que quondam dicta est albion ab albis rupibus a longe
circa maris litora apparentibus est uocata. Quam
subiugauerunt tempore quo primus de troie excidio di-
scedentes fuerant a deo pallados ut fertur oracu-
lo, ad quam insulam ut predixit peruenire duces pu-
gnatores arte pie et uirtute insulam superatis gigan-
tibus suo dominio subiecerunt, atque a bruto qui illuc
superatis erat princeps, terra uocatur britannia.
Que insula a bruto est cepta a munis et postea acquisita.
Ac ... principia reges potentissimi possede-
runt. Quorum magnificentiam siquis audire delectatur,
hystoriam bruti legat. Illa autem eadem insula post lon-
ga tempora a saxonibus germanicis multis et uariis
intervallis bellicis successibus plus est acquisita. Et
aliqui possessores ea possessa, qui britonibus uel
mortuis uel exulatis insulam inter se diuiserunt,
et singulis prouinciis ex nomine lingue sue proprie no-
mina imposuerunt. Lingue et gentis sue memori-
am relinquentes. Uocatur insula anglia ab angela
regina clarissima, regina ducis saxonum filia, que
illam insulam post multum possedit et possedit ista
dicta est anglia ab anglo terra uel a qui terram tenuerunt,
uel a quodam duce anglo constituerunt. Sed beatus gregorius ui-
dens anglorum pueros rome uenales tempore pagano-
rum, audiens quod essent angli, alludens pa-
trie uocabulo respondit: Vere inquit sunt
angli, qui uultum nitentem ut angeli. Illis ergo in-

bus annunciauerit salutis. Ista ut dicit beda, tam nobilitas
adhuc in plurimis uillis et ciuitatibus ... Et hec insula dicitur
plus militum. Unde orosius. Est insula similiter tamen ex parte
sui quam alia obliqua ... hybernia. Et quamuis
dicitur anglia, est insula que habet ad oppositum gallie et hyspa-
nie est sita. Circuitus eius quadraginta se
decies septuaginta quinque milia. Multa et magna flu-
mina sunt in ea, fontes calidos, metallorum largam copiam.
Gagatem lapidem et plurima margarita. Gleba op-
tima et diuersis fructibus ualde apta. Ubi oues la-
nigere in propria hiemant, ubi ferarum et ceruorum
multitudo nimia inuenitur, paruam uel nulli lupi
uenire. Ideo oues quasi in maxima securitate certius
in campis et in pascuis sine custodia relinquuntur, ut
dicit beda. Unde quidam describit insulam angliam cir-
ca eius metas sic dicens: Anglia terra ferax et fertilis 15
angulus orbis, insula predives que toto non in-
diget orbe. Et cuius totus indiget orbis ope. Angli-
a plena iocis, gens libera apta iocari. Libera
gens cui libera mens et libera lingua. Sed lingua
melior liberiorque manus. Multas alias prerogati-
uas et insignes dignitates quas hic interponere
esset longum. Querere in libro de britannia.

Aquitania gallie est prouincia
in europa ut dicit plinius li. xv. Et est sic ab obliquis
aquis ligeris fluminis dicta, que ex plurima parte termi-
nus eius est. Eamque pene totum circumambit appel-
lata. Terra siquidem fertilis et amena, oppidis et
ciuitatibus et castris populata, aquis et fluuiis irrigu-
a, siluis, campis, ortis et pratis decora, ui-
neis et arboribus fructiferis diuersi generis consita,
et magnis diuitiis opulenta. Sub nomine uero
aquitanie multe particulares prouincie comprehendun-
tur ut dicit plinius. Hec a circio habet occeanum ut dicit
orosius, qui aquitanicus sinus appellatur. Ab occasu
hyspaniam habet, a septentrione et oriente galliam
lugdunensem. Ab euro et meridie contingit prouin-
ciam narbonensem, ut dicit orosius.

16 Andegauia est gallie prouincia et aquitanie
est uicina, que usque ad minorem britanniam se
extendit. Cuius metropolis andigauis est nomina-
ta. A qua et denique tota prouincia andigauia
appellatur. Et est terra uinifera et fructifera bo-
nis omnibus opulenta, agrariis, uineis et frugibus.

17 Aluernia gallie lug-
dunensis est prouincia. Cuius ciuitas maior

mons alpium intercipitur. Hec ab euro habet germaniam. Ab austro ytaliam. Ab occidente narbonensem prouinciam. A septentrione galliam belgicam. Est autem terra siluestris et nemorosa et montuosa, lapidosa satis ferris, speciebus et armis referta, frugifera et uinifera in multis locis.

18 Apulia est regio maritima in ytalia que est pars europe ab ytalia aculie per mare brundisium separata. Terra est largis multum populata, auro et argento referta, frumento, mero et oleo opulenta. Ciuitatibus nobilissimis munita. Castris et oppidis premunita. Frugibus et diuersi generis fructibus fertilis et fecunda. Finis est europe contra meridiem a solo mari abuetaria est diuisa. Fontes dicuntur habere calidos infirmis prestantes medicinam. Cuius metropolis est que brundusium dicitur, quia grece quondam est fundata. Et dicitur abrunda grece, quod capud dicitur ceruilarum. Illa enim ad modum cerui in capite habens cornua dicitur esse disposita ut dicit ysidorus libro xv. c. de nominibus ciuitatum. Huic aliquantum adiacet terra que dicitur capitanata mater frugum. Illa enim gleba fertilissima ad fructum multitudinem producendam. Est enim huic uicina multis prouincijs cismarinis et transmarinis.

19 Affrica ut quidam putant est dicta quasi aprica, eo quod celo sit soli aperta et aprica, pro eo quod horrori frigoris nullatenus est subiecta, ut dicit ysidorus libro xv. Alij putant affricam esse dictam ab affer filio abrahe et cethure, qui dicitur duxisse aduersus libiam exercitum et ibi uictis hostibus consedisse, eiusque posteros affros nominasse, ut dicit ysidorus libro ix. Incipit autem affrica a finibus egypti pergens iuxta meridiem per ethyopiam usque athlanticum montem. A septentrionali uero mari mediterraneo clauditur et in gaditano freto finitur. Hec media dicitur esse pars inter asiam et europam. Hec habet prouincias multas, scilicet libiam, cyrenensem, tripolim, bizantium, cartaginem, mauritaniam, ethyopiam et multas alias. Est autem illa pars mundi que affrica dicitur minor spatio quam asia uel europa, sed prouincia generatione ditior est et mirabilior in qualitate. Illa in auro et gemmis est ditissima, silua in frugibus et fructibus, et flumine, et animalibus mirabilissimas quam plures bestias et horribiles speciei et figuratas, ut patebit cum regiones affrice per sua membra descri

bentur. Sed eius arduis pro aliis partibus caput. Variis ceterum in finibus terminum capitur. Habitatoribus [illegible] et multis gentibus efficacibus et diuersis [illegible] tygridibus et aliis diuersis bestiis possidetur. Et hec inferius plenius patebit.

20 Asturia prouincia est in terminos hyspanie in confinio europe et affrice consistens, ut dicit ysidorus libro xv. Et ast urbes [illegible] que propter circumfluentia flumina sic dicitur. Quorum terra est siluis et montibus que undique circumsepta, ut dicitur in hac parte solis oriens, ut dicitur vero aliorum [illegible] placabili ubi lex est benigni. Quorum ciuitatis metropolis nominatur. Terra quidem metallis fecunda colore mirum humore. Illa terra est fertilis et ad herbas gignendas frugum et fructuum mirabiliter apta. Habitatores autem militum et athinenses super modum. Dicuntur in esse multi fructuum generis et pomorum. Et quibus loco uini fructus sunt potum. Ferunt siluestribus et domesticis pecoribus est maxime opulenta. Populus autem generaliter non est multum hylaris et tamen nemine in cursu agilior est pre illis militaris. Elegantes statura et pulchri forma. Sunt in situ prope est calide regionis. Ad loquendum et fortasse ad uerecundum aliorum lingua lenis.

21 Aragonia prouincia est in hyspania, uineis et fructibus fecunda, fontibus et fluminibus irrigua, quam ab aragonis quondam occupata. Aqua regio usque hodie nominatur. Illam gothorum gentes alij in illa prouincia habitare. Vnde aragonia quasi aragothia est uocata, ut dicit ysidorus [illegible] per que hyberi fluuius cuius metropolis [illegible].

22 Babilonia asie est prouincia. Et caldea cuius caput est urbs babilon, a qua regio est nuncupata, dicitur uero ut chaldea et assiria et mesopotamia in eadem alij uocant, ut dicit ysidorus libro xv. Habet pertransire flumina nobilissima. Inter que precipua sunt tygris et eufrates, que de paradiso prodire creduntur. Est autem regio omnium frugum et fructuum fertilissima, uini ferax et aromaticis arboribus et herbis plena. Gemmarum et metallorum copiosissima, camelis, equis, asinis, mulis et aliis iumentis humanis usibus. Feras et mirabiles tarlis ac maleuolis humanitas magis in desertis. Cuius metropolis quondam erat est babilon. Id est confusio. Ac quod ibi lingua edificantium turrim est confusa, ut dicit ysidorus libro xv. Cuius magnitudinem [illegible] capitula.

xi. Babilon in qua est metropolis chaldeorum. Cuius
muri .xvi. milia passuum erant per quadrum ab
angulo in angulum. quod est simul .lxiiii. unde duabus
leucas et duabus minus leuce per ambitum muri tende-
batur. sibique erat tres tamen milium passuum in altitu
dine .l. duarum leucarum a lato in artum coangusta
ta. Cuius muri sunt lateres cocti ex bitumine
indissolubili. unde nec igne nec aqua dissolui potest. Et
quia ibi confusum est labium. hebraice dicta est ba
bel. grece autem babillonia est uocata. Huic impera
bat rex potentissimus .s. nabuchodonosor. qui inter cete
ras mundi nationes quas chaldeorum subiecerat
imperio. iudeam et captiuauit. propter quod et babilon
sub balthasar nepote suo per cyrum et darium
reges persarum et medorum penitus destructa fuit.
nec umquam in toto reparata. Sed de eius reliquiis due
ciuitates .s. thosephon et [illegible] fuerunt in
perside edificate ut dicit ysidorus. Locus autem ubi quondam
fuit babilon. est desertus. et nichil continet nisi be
stias monstruosas. Quere in de chaldea.

23 Bactria est regio in asia.
Cui fluuius nomine battrus nomen dedit. ut dicit ysidorus
li. xv. Huius partes que sunt plane per paene ingens
ambiunt. Que autem aduerse sunt indum flu
uium terminant. Reliqua includit occhus fluuius. Habet
autem bractria fortissimos camelos. numquam pedes at
terentes. ut dicit ysidorus.

24 Tractena est regio in affrica. ex duobus oppidis
nobilissimis uocabulum est sortita. Ex quibus
unum andromeda uocatur. alterum uocatur bialeum.
Hec fecunda est glebis et oleis. Cuius humus
est ita pinguis. ut iacta semina in incrementa
pene centesimo fruges renascuntur. ut dicit ysidorus li.
xv. De brachmanis quere in fine istius libri.

25 Barbantia germanie
finalis est prouincia. que gallie belgice est con
tigua. habens renum ab oriente et frisiam brita
nicum oceanum et flandricum sinum ab aquilo
ne. flandriam et galliam ab occidente superiorem uero frā-
ciam a meridie. Quam accipiunt uocatur confluunt
multa habens oppida et famosas ciuitates. in fru
gibus populosa. gens elegantis stature et
uenuste forme. bellicosa animosa et ...
placata et ... beneficiis deuota ...

26 Belgica dicitur gallie
prouincia in europa ab belgis ciuitate sic dicta.
ut dicit ysidorus li. xv. Hec ab oriente ut dicit horosius habet
germaniam et flumen reni. Ab euro habet alpes peni
nas. A meridie prouinciam narbonensem. in qua ciuitas
arelatensis sita est. Ab occasu prouinciam lugdunensem.
A circio. occeanum britannicum. A septentrione. brita
nicam insulam. scilicet angliam. Hec regio in frugibus et fru
tibus est fecunda. Et in multis locis innifera. multum
populosa. Ciuitatibus et oppidis munita. Gens
eius ferox ualde ut dicit ysidorus .ix. et animosa. Amnibus et flu li°
uiis. nemoribus et pratis decora. iumentis et pecu
dibus plena. Pauca habens monstruosa preter canes et co
lubres. pauca gignens uenenosa. Terra siquidem generaliter
solo est pacifica et quieta. in plurimas tamen prouincias siquidem ali
quantulum differentes est hec belgica subdiuisa.

27 Bitinia ut dicit ysidorus. xiiii.
a nomine asie est prouincia in ipso exordio. ad partem so
lis orientis contra traciam adiacet. multis autem
nominibus appellata. Nam primus bitica est dicta. Deinde a
bitinio rege fuit inde bitinia nuncupata. Ipsa
est maior frigia. Cuius metropolis dicitur nicomedia in qua
fugiens annibal princeps cartaginis. ueneno animam
expirauit. ut dicit ysidorus .xv. Condita est autem bithynia li°
ab atheniensibus. que plus mirandum uocatur. ut dicit ysidorus.

28 Britannia. occeani est insula.
in europa. per longum in theram extenditur. A meridie
habet gallias. ut dicit horosius. Hec insula habet in longum
passuum milia octoginta. in latum. milia ducenta.
A tergo autem ubi oceano infinito patet orcades insulas
habet. Quarum .xx. deserte sunt. et .xiii. incoluntur. Deinde
occurrit insula thile nauigatione .vi. dierum. ut
dicit plinius li. iiii. et ysidorus li. xv. a britannica insula seposita.
Secundum horosium uero inter artum in medio occeano si
ta est. propter eius maris distantiam. paucis nota. Hec
britannia ut dicit plinius li. iiii. c. xvii. inter septentriones
et occidentem iacet. opposita germanie gallie. et
yspanie maximo interuallo. Huic primo albina nomen
fuit. forsan propter albas rupes. insulam circundantes.
Unde ab eius britannia est dicta. Sed tandem anglis
maniam ipsam optinentibus. anglia est uocata.
Quere plus in tractatu de anglia.

29 Est et alia britannia minor iuxta occe
anum aquitanicum sita in partibus galliarum. Que
a britonibus relictis britannia maiore propter importu
nitatem germanorum est uastata populata. Ubi
usque adhuc gens britonum et nomen perseuerat.
Et quamuis hec britannia in multis laudis digna sit.

non est, et filia mitti minor britannia maiori compti. Et ideo britannia minor britannia debuit vocari, quia nec in numero populi nec in mundo soli potest maiori britannie adequari.

30 Boetia est provincia helladis.

Est provincia in grecia ut dicit ysidorus libro xv. a bove ut dicitur primitus nominata. Et hec est causa. Dum enim cadmus agenoris filius europam sororem suam a iove raptam ex precepto patris quereret et non reperiret, patris iram formidans obstinato animo elegit exilium. Et dum casu bovis sequeretur vestigia, locum in quo ipsa decubuit devenit. Et ideo nomine bovis locum illum boetiam nominavit. Ubi et thebas construxit in qua tamen civilia bella detinuit. Et ibi nati sunt apollo et hercules maior ille thebanus. Eadem est eunomia vocata a quodam fonte qui ibi est quondam apollini consecrata, ut dicit ysidorus libro xv. In hac terra est lacus qui dicitur furialis, ut quicumque ex eo biberit fervore libidinis inardescat, ut dicitur libro xiii. capitulo de aquis. quere supra de fontibus.

31 Boemia provincia est messie.

ad plagam orientalem iuxta germaniam posita in europa, que a montibus magnis et silvis densissimis et altis undique circumsepta, a germania et pannonia et nationibus aliis per montes silvas et fluvia est divisa. Est autem regio montium altitudine in pluribus sui partibus valde firma. Camporum et pratorum planitie conspicua. Situ aeris saluberrima. Gleba fertilissima. In vineis habundans et annona. In auro et argento et stagno et ceteris metallis ditissima. Fontibus et fluviis irrigua. Istam terram illam irrigat albia fluvius nobilissimus, qui in montibus oritur boemorum similiter et multa que precludit plagam regiam civitatem. In eius montibus habundant pini et abietes. Habundant et herbe innumerabiles, non solum pascuales verum et aromatice et medicinales. Ibi diversorum generum habundant fere innumerabiles, scilicet ursi cervi apri capreoles tragelaphi seu bisontes. Et in eius feris est quedam habens magnitudinem bovis. Hec bestia ferox est et seva, et habet magna cornua et ampla cum quibus se defendit. Habet sub mento amplum folliculum, in ipso aquas colligit et calido aqua multo modo in illo folliculo calefacit, quas super venatores seu canes si nimis appropinquaverint proicit. Et quidquid tetigerit depilat horribiliter et exurit. Et hec aliquando lingua boemica lom nuncupatur. Hec terra clauditur ex parte orientis morania et pannonia. Ex parte euri a glonatis polonia. Ex parte vero meridiei austria. Ex parte occidentis bavaria, germania et misenensis marchia circuitur et ambitur.

32 Burgundia est provincia gallie senonensis que usque ad alpes peninas se extendit. Et est burgundia a burgis dicta, ysidorus libro xv. eo quod ostrogothi intrantes ytaliam in ea fecerunt burgos plures id est oppida et munitiones. Terra enim est fortis et montuosa et pascuosa et in locis pluribus nemorosa. Aquis et fluminibus ac rivulis irrigua. In multis locis fertilis et fecunda et in multis locis sterilis, arida et inaquosa. Iuxta alpes magis est sita. Propter frequentes ymbrium et nivium inundationes plures sunt incole iuxta alpes qui ex frequenti usu aquarum nivalium efficiuntur sub mento turgidi et strumosi. Feris habundat scilicet ursis apris cervis et multis aliis.

33 Capadocia est provincia in maiori asia in capite syrie collocata. Ab oriente armeniam tangens. Ab occasu asiam minorem. Ab aquilone cimmerios campos quos habent quondam amazones et mare tirrenum. A meridie vero taurum montem subiacet cilicia et issicus sinus qui spectat contra insulam cyprum. Albis amnis per eam fluit, qui quondam lidie regna dirimit, ut dicit ysidorus libro xv. et horosius libro i. Hii habent ortum ab amosech filio iaphet. Unde et urbs apud eos manet usque hodie que mozeca dicitur, ut dicit ysidorus libro xv.

34 Chaldea que et [illegible] a chale(?) filio nachor fratre abrahe cognominata, ut dicit ysidorus libro xv. Unde chaldei dicti sunt a chaldeo, que caldea regio magna sita iuxta eufraten in qua est campus duram in quo convenerunt gigantes post diluvium et de consilio nemroth edificaverunt turrim babel. A qua civitas edificata ibi vocata est babylon, et tota regio in posterum fuit babillonia nuncupata, ut patet supra in littera b. quere in de babillonia. Sed hic addendum est quod horosius dicit de babilone libro ii. Rex inquit primus apud assyrios qui eminens ceteris potuit nimis fuit. Occiso autem ninio semiramis uxor eius totius asie regina babiloniam urbem quam inceperat nemroth ampliavit, consummavit, et ut esset caput regni assyriorum instituit. Stetitque regnum illud in decursum mille et c. lxiiii annis usque ad sardanapallum, quem interfecit arbaces prefectus medorum. Et tunc tempore periit regnum assyriorum. Sed ex toto periit quando a cyro et dario babillonia est vastata(?) 12 q.

structa quod vix credi potuit a posteris quomodo tam fortis civitas posset capi. Fuit enim castrorum more menibus paribus per quadrum disposita, et de murorum magnitudine et firmitate vix credi potest. Nam in latitudine habent muros cubitos l. quater vero tantum in altitudine. Ambitus enim in circuitu fuit ccc. stadiorum et lxxx. Murus autem coctili latere fuso bitumine compactus fossa extrinsecus late patens in qua amplius circumfluit: a fronte murorum centum erant porte. In murorum circuitu erant defensorum habitacula eque disposita mire magnitudinis et fortitudinis. Et quamvis esset ita fortis, tamen cito victa capta subversa est. Nam in ccc et lx alveos flumen divisit sicut et cirus fecerat gangem fluvium qui ierat contra eleusium eo quod unum de suis militibus submersisset. cum divisio in trecentas lx partes. Unde sic siccata aqua qua fluebat per civitatem et circa (?) civitatem facilius fuit capta, ut dicit idem. Prope (?) illo anno quo babilonia a medis capta incepit destrui incepit roma fundari. Unde sub una quasi eadem temporum illa cecidit ista surrexit. Et quando preter (?) primo deficit regnum orientis incepit pullulare regnum occidentis.

34 Cedar est nomen regionis in qua habitabant hysmahelite qui fuerunt filii cedar primogeniti hysmahelis. Nam ysmahel fuit filius abrahe ex agar egyptia ancilla eius. Unde vetius vocantur agareni quasi saraceni quasi de usurpato nomine frustra se esse de sara genitos gloriantur, ut dicit ysidorus libro ix. Hii domos non edificant sed tanquam feriales homines per vastas solitudines evagantur et tabernaculis habitant et predis et venationibus victum acquirunt. Et ideo onager fuit vocatus hysmahel, ut dicit ysidorus glosa super genesim xvi. Hic erit homo ferus et cetera. Qui ut dicitur omnium bestiarum rabiem superdicit et mansueti ab eis comedentur (?). Nam ut dicit methodius fuerunt (?) vero adhuc semel futuri sunt (?) egressuri expugnantes de desertis et optinebunt orbem terre per viii. ebdomadas annorum. Et vocabitur via illorum via angustie. Nam civitates et regna subvertent in locis sanctis sacerdotes interficient ibidem cum mulieribus dormient et de sacris vasis bibent et ad sepulcra sanctorum iumenta ligabunt propter nequitiam patrum (?) qui ante eos. Hec et multa alia recitat que habitatores cedar id est ysmahelite in orbe sunt facturi.

36 Cancia provincia est in anglia iuxta occeanum britannicum sita. Cuius metropolis dicitur cantuaria. Est autem terra fructifera et nemorosa. Fontibus et fluviis irrigua, mercibus pretiosis insignis, divitiis locuplex. Salubritate celi precipua.

Cantabria est hyspanie provincia vocabulo urbis et amnis hiberi sic vocata. Huius gentis animus est pertinax ad latrocinandum, sed ad bellandum promptus et ad patiendum verbera semper est paratus, ut dicit ysidorus libro ix. 37

Hinc iuxta est celtiberia a gallis celticis et hyberis sic vocata.

Chananea est regio in syria quam a filiis chanaan filii cham post diluvium est possessa. Et fuerunt ex eis x. nationes ut dicit ysidorus libro ix. Ex quibus fuerunt vii. 38

nationes de semine chanaan in quibus maledictio cham fuit quasi hereditario radicata. Et ideo a filiis israel de precepto fuerunt deleti et eorum termini ab eisdem occupati, ut dicit ysidorus libro ix.

Campania est ytalie provincia inter romanum 39

ducatum et apuliam collocata. Cuius metropolis quondam fuit capua silvio rege albanorum extructa, a capacitate sic dicta eo quod eius terra omnem vite fructum capiat. Unde et caput est urbium campanie. Inter tres maximas civitates romam et carthaginem nominata. Ex qua alia provincia ytalie campania fuerat nominata. Multe vero alie civitates similiter locupletes et populose ad provinciam campanie pertinentes sicut neapolis et puteolis ubi balnea virgilii que in honore habentur sunt. Est autem terra vinearum et frugum et olearum et ferarum habundans fructibus generibus diversorum. Est autem campania in galliis gallie senonensis provincia cuius alia

caput civitas est trecensis.

Clauda vocatur quedam insula in principio 40

crete, deinde paulatim dilatatur. Cuius ingressus est difficilis et laboriosus, ut patet in actibus apostolorum xxvii. c. Est autem hec insula inter syriam et ytaliam iuxta cretam et calidoniam.

Cilicia minoris asie est provincia. 41

a quodam cilice agenoris iovis filio, ut asserunt nominata, ut dicit ysidorus libro xv. Hec ab occidente habet lyciam. A meridie mare siculum. Ab oriente et septentrione habet montes tauri iuga. Hanc cydnus amnis interfluit. Metropolim habet urbium clarissimam thursimaniam que et tarsus dicitur. Fuit autem paulus et ceteros opidum eius et non est adeo plurimum et optimum et spiritualiter flagrantissimum.

et colore pluraque alia ut dicit ysidorus libro xv.

42 Cyprus est insula a cypro civitate que in ea est denominata, ut dicit ysidorus libro xv. Ipsa est et paphos que quondam fuit veneri consecrata. Multum autem fuit quondam famosa et maxime de metallis eris. Ibi enim dicitur fuisse repertum, et eius primo ut dicit idem terra ista est munifica et fertilis et specialiter valde illius loci vina. Civitates habet in se multas et nobiles, inter quas cipus et metropolis dicitur nichosia. Terra est utique mari undique clausa, sed in se multis fluviis, campis, pratis, vineis et frugibus nimis plena. Fontibus et arboribus irrigua et multas divitias preciosas et delicias opulenta. Hec insula vocatur sepius cethim in scriptura ut dicit libro ix. Et dicta est sic a quodam filio ionam nepote iaphet, ut dicit ysidorus. Cuius hec insula cyprus mari cyprio cingitur. Ab occidente mari pamphilico. A septentrione amone cilicio. A meridie sirie et phenicis pelago circuitur. Cuius spatium in longo tenet c. et lxxv. milia passuum. In lato vero milia passuum c. xxv.

43 Creta grecie est insula a quodam rege indigena dicto crete nominata, inter orientem et occasum longissimo tractu porrecta. A septentrione grecie cingitur. Ab austro egyptiis undis perfusa fuit. Quondam c. urbibus nobilibus decorata, unde et centupolis dicta est. Primo autem fuit insula que remis et armis claruit ac sagittis. Prima litteris iura addidit et equestres turmas primo docuit. Studium musicum in ea primo repertum ab ydeis dactilis musicum concentum et exercitium ampliavit. Pecudes et capras habet copiosas. Cervos autem et capreas valde paucas. Lupos et vulpes aliarumque ferarum noxia genera nunquam gignit. Serpens ibi nullus, nulla noctua. Et si aliunde translata inveniatur statim moritur. Terra est vitibus amica, consita herbis medicinalibus referta ut diximus et alumnos et hic que gemmas generat preciosas. Gignit enim lapidem qui ydeus dactilus dicitur, ut dicit ysidorus libro xv. Et cum sit insula animalibus venenosis vocalibus libera, tamen spalangias, id est quasdam araneas gignit venenatas, hucusque ysidorus libro xv. Item plinius libro iiii. Creta insula dicit orosius. Creta ab oriente finitur mari carpathio. Ab occasu et septentrione mari cretico. A meridie mari libico, quod adriaticum vocatur. Et habet in longo milia passuum c. et lxxxvii. In lato vero milia l.

contineri de dispositione totius decalli in circuitu. ysidorus libro xvi. iii. c. de civitatibus.

Cyclades insule ut dicit ysidorus libro xv. quondam grecie fuerunt, quas inde cycladas autumant esse dictas. Que licet spatiis longioribus a delo porrecte in orbem tamen circa delum site sunt. Ipsum autem orbem greci ciclum vocant, vel propter scopulos qui in circuitu earum sunt. Hee insule sunt in hellesponto inter egeum mare et maleum constitute. Circumdantur autem pelago myrtoo et sunt numero liiii. Tenduntur a septentrione in meridiem habent l. milia passuum. A septentrione in meridiem et l. milia ab oriente in occasum, secundum ysidorum. Secundum orosium vero milia cc. Prima vero inter has insulas ut dicit orosius ab oriente est rodos. A septentrione tenedos. A meridie carpathos. Ab occasu cithera. Ab oriente finiuntur litoribus asie. Ab occidente mari icario. A septentrione mari egeo. A meridie mari carpathio. 44

Choa vel coos insula est adiacens provincie achaie in qua ypocras medicus natus est. Et hec insula primo lanificii arte claruit ut dicit idem. Equos quidem dicitur nutrire laudabiles, in quibus salomon antiquitus gloriari videbatur ut dicitur iiii. reg. ubi dicitur de choa adducebantur ei equi etc. 45

Corsica est insula in qua provincia corsorum angulosa. Hec habet ab oriente tirrenum mare et portum urbis rome. A meridie sardiniam. Ab occasu baleares. A septentrione ligusticum sinum. Et tenetur in longum c. lxi. milia passuum in latum milia xxvi. 46

Dalmacia grecie est provincia 47
que antiquitus a delmi nomine ad dalminio provincie civitate maxima nominata. Hec provincia habet ab oriente macedoniam. A septentrione mesiam. Ab occasu hystriam. A meridie sinu adriatico terminatur ut dicit ysidorus libro xvi. et orosius dicit idem. Homines illius terre sunt fortes et robusti, fedis vestiti et rapinis primarii. Et eius exemplo plurimi ducunt vitam.

Dacia regio est in europa. 48
Dacia a danis grecis ut dicitur primitus occupata. Et vero insula et provincia sub... Cum germania contigua. Cuius gens fuit quondam ferox et nimium bellicosa, propter quod hec provincia norwagia et multas alias regiones insule dominabantur, ysidorus tamen dicit libro ix. Daci gothorum fuerunt soboles. Et dicti putantur daci quasi dagi quia de gothorum stirpe.

gentes peratus. unicuique autem sit primo genitus; hic etiam est quod est multum populata. Elegantis staturae. Comae pulchritudine, facie generaliter et formose. Gens et si animo contra hostes saeva est, tamen naturaliter pia et mitis placata erga quoslibet innocentes.

39 Delos insula Graeciae est in medio cicladum constituta. sic dicta eo quod post diluvium cum noctem ut fertur multis mensibus obumbrasset, ante omnes terras illa insula radiis solis prius illustrata est. Et quia primo est manifestata, ideo nomen delos insula est sortita. Nam delon graece manifestum dicitur. Ipsa est et ortigia, eo quod ibi primo visae sunt coturnices aves, quas graeci ortigia vocant. In hac insula latona enixa est apollinem, ut dicit ysi. li. xiv. Et est delos nomen insulae et civitatis.

40 Dodan regio est in ethiopia in occidentali plaga ut dicit ysi. li. ix. habundans in elephantibus et ebore et lignis ebeninis. ut dicit glo. super eze. xxvii.

41 Europa dicta est tertia pars orbis ab europa filia agenoris regis libiae cognominata, quam iupiter rapiens ab affrica ad cretam adduxit, et maximam partem orbis terrae eius nomine appellavit. ut dicit ysi. li. xv. De europa autem scribit orosius dicens. Europae regiones et gentes incipiunt a montibus ripheis meotidisque paludibus quae sunt ad orientem, descendentes ad occasum per litus septentrionalis oceani usque ad galliam et belgicam et flumen renum quod est oceanum. Deinde ad danubium quem hystrum vocant, qui est a meridie et ad orientem directus ponto accipitur. ysi. et li. xv. dicit incipere a flumine tanay descendentem ad occasum per septentrionalem oceanum usque ad finem hyspaniae. Cuius pars orientalis et meridiana a ponto consurgens toto mari magno coniungitur et in insulis gadibus finitur. Prima regio europae scitia inferior quae a meotidis paludibus incipiens inter danubium et occeanum septentrionalem usque ad germaniam porrigitur ut dicit ysi. li. xv. Et haec terra propter barbaras gentes specialiter barbaria nuncupatur. Et sunt gentes in universo ut dicit orosius liiii. inter quas prima est alania quae ad meotides paludes pertingit. Post gothia. Deinde dacia. Et post germania. Deinde gallia et insula britannica occidentalis et insulae multae. Tandem hyspania minor. In cuius finibus terminatur europa ex parte occidentis. A parte vero superiori versus meridiem habet multas et maximas regiones. scilicet pannoniam. oxeliam. traciam. greciam cum finibus suis. ytaliam cum insulis et terminis suis. Haec autem particula et si sit minor quam sit asia, eidem tamen est in populorum numerosa generositate par. populos enim ut dicit plinius alit corpore maiores, viribus fortiores, animo audaciores, forma et specie pulchriores quam faciat asia vel affrica regiones. Nam solaris aestus adurens propter eius permanentiam super affros illos exsiccando consumit humores, corpora breviores facit, nigriores, crine crispiores. Et per evaporationem spirituum per apertos poros animo defectiores. Econtrario vero est apud septentrionales. Nam ex frigiditate poros exteriores opilante generantur humores in corporibus et efficiuntur homines corpulentiores. Et ex ipsa frigiditate quae minus est albedinis in exterioribus in cute scilicet in facie albiores. Et ex repercussione vaporum et spirituum ad interiora efficiuntur calidiores interius, et per consequens plus audaces. Homines vero asiae quorum regio partim est ab oriente mediocriter in hoc se habent ut dicit plinius.

Evilath provincia est indiae superioris 42

Evilath india ab oriente incipiens et longo terrarum tractu versus septentrionem se diffundens dicta ab evila filio heber patriarchae hebraeorum. ut dicit glo. super gen. x. unde dicitur quod inter filios heber propter iectan evilath nominatur. Hanc regionem perfluit ganges fluvius qui alio nomine physon in li. gen. nuncupatur. Quem plinius miris extollit laudibus. li. iii. c. xx. ubi dicit quod ganges indiae fluvius multos et quasi infinitos in se recipit amnes et navigabiles. ut hycapsen. catabam. hysepi et multos alios. nusquam est latior L. stadiis. nusquam profundior vel altior xv. passibus. Hic fluvius circuit terram evilath. in qua habundant species aromaticae ut bdellium, et gemmae pretiosae ut onichinus, carbunculus et huiusmodi. ut dicit idem et glo. super gen. In hac terra multae sunt regiones pretiales. in quibus maxime elephantorum habundantia dicitur inveniri.

Ethyopia a colore populi 43

Ethiopia primitus est vocata quos solis vicinitas torret. ut dicit ysi. li. xv. Ubique enim syderis proprio hominum color. Est enim vigens aestus. Nam quicquid est sub meridiano cardine est. Continet occasum est montuosa. Continet meridiem harenosa. Ad orientalem vero eius plagam maxime est deserta. Cui

sit ab occasu montis athlantis ad orientem usque in fines egypti porrigitur. A meridie occeano, a septentrione nilo flumine clauditur. Plurimas habet gentes diversis vultibus et monstruosa specie horribiles. Ferarum quoque et serpentium multitudine est referta. Illic quippe rinocerota bestia, camelleon et basiliscus, dracones ingentes, ex quorum cerebro gemme extrahuntur. Iacinctus et crisoprassus et topazion et alie gemme plurime in illis partibus reperiuntur. Cynamomum ibi colligitur. Due autem sunt ethyopie. Una circa ortum solis. Alia autem est in mauritania circa occasum. Et illa hyspanie magis est vicina. Deinde in media tradita carthaginensis provincia, post hanc getulia. Et ultimo contra cursum solis in meridie est ethyopia exusta, ultra quam dicuntur fabulose esse antipodes, ut dicit ysidorus libro xv. Cuius sunt [illegible] superior de ethyopia hec inserta. Dicit et ysidorus libro ix. Ethyopes a chus filio cham sunt denominati a quo originem traxerunt. Chus enim hebraica lingua ethyops dicitur. Hii quondam a flumine nilo consurgentes inter egyptum inter nilum et occianum in meridie sub solis vicinitate insederunt. Quorum multi sunt populi, scilicet hespi, egypte occidentis, garamanta et trogodite, et ceteri de quibus narrat plinius libro v capitulo x. Ethyopum gentes a quodam nigro flumine sunt vocate, quod flumen eiusdem est nature cum nilo. Nam consimiles gignit calamos et papiros eodem tempore augescit. In eius desertis monstruosi inveniuntur homines. Nam quidam solem orientem et occidentem dira imprecatione, id est maledictione, insequuntur, quia continue maledicunt soli propter eius ardorem eis valde gravem. Alii ut trogodite specus excavant, et illis loco domorum inhabitant. Serpentes comedunt, et omne quod mandi potest. Quibus stridor est potius quam vox. Alii velut pecudes matrimonii sunt expertes passim sine lege cum mulieribus habitantes, tales dicuntur garamantes. Alii incedunt nudi et nullo exercitio occupantur, et illi dicuntur graphasantes. Alii qui bleni dicuntur traduntur capita non habere, sed os et oculos habent pectori insitos et infixos. Sunt et satiri qui figuram solam habentes humanam, secundum quod ad mores penitus inhumani. Sunt etiam in ethyopia multa alia, ut dicit idem libro vi capitulo xxxi. Sunt inquit multi ethyopes, apud quos omnes bestie quadrupedes nascuntur sine auribus etiam elephantes. Alii sunt qui canem pro rege habent, cuius motu auguriantur. Faciunt quod eis videtur. Sunt et alii qui tenos vel quaternos dicuntur habere in fronte oculos. Non quod ita sit in rei veritate, sed hic fingitur quia precipua sagittarum contemplatione vivunt. Quidam etiam ex eis leones et pantheras venantur et eorum carnibus vivunt. Quorum rex unum solum oculum in fronte habet. Alia gens ethyopum solis locustis vivunt fumo et sole induratis. Et hii annum quadragesimum non excedunt.

Egyptus que prius eria ab egypto danai fratre postea ibi regnante nomen accepit. Hec ab oriente sirie rubro mari iuncta est. Ab occasu libiam habet. A septentrione mare magnum. A meridie vero introrsus recedit protendens se usque ad ethyopes, ut dicit ysidorus libro xv. Est autem regio celi ymbribus insueta, pluviarum ignara. Solus eam nilus circumfluens irrigat, et sua inundatione ipsam facit esse fecundam. Unde ferax frugibus multam partem terrarum frumento alit. Ceterorum eciam negociorum adeo est copiosa, ut necessariis mercibus impleat pene orbem. Finis egypti est canopia a canope menelai gubernatore ibi sepulto sic vocata. Hucusque ysidorus libro xv. Hec primitus messrayna a filio cham nominata est, ut dicit ysidorus libro ix. Hec regio multas habet provincias particulares et valde famosas civitates, sicut est memphis ab epapho iovis filio edificata, et tanis metropolis egypti, eleopoleos et alexandria et multe alie, ut dicit ysidorus libro xvi. Secundum orosium autem duplex est egyptus, scilicet superior et inferior, que in oriente per longum extenditur. Cui est a septentrione sinus arabicus, a meridie occeanus. Nam ab occasu ab egypto inferiori incipit, ad orientem rubro mari terminatur, xxiiii continens naciones. Hec autem de parte [illegible] egyptus superior in quibus sunt multa monstra et animalia monstruosa. Ibi pardi et tygrides. Ibi et satiri, basilisci, aspides horribiles et serpentes. Nam in finibus egypti et ethyopie iuxta fontem tygris, ut creditur esse caput nili qui egyptum perfluit, nascitur quedam fera nomine cathoblephas, que quidem corpore est modica et membris iners atque pigra, caput habet valde grave, propter quod se defert id ad terre superficiem inclinatum. Quod animantium saluti mortalium est pernicium. Tante enim est venenositatis et pernicies, ut nullus eius directe in faciem intueri possit, quin statim sine remedio expiraret. Eadem est et serpens qui dicitur basiliscus, ut dicit plinius libro viii capitulo xxii. Egypto enim maxime habundant cocodrilli, ypotami, id est fluviales equi, et potissime circa fluenta nili.

Elladis ellandis provincia est 44

Grecie in Europa, a rege Ellena Deucalionis et Pirre filio, a quo et primo Ellenes Greci sunt vocati. Est autem in hac provincia Achaia Grecia, in qua quondam fuit Athenarum civitas, mater liberalium artium et philosophorum nutrix. Qua quondam nichil habuit Grecia clarius, nichil nobilius. Cui ex propinquo Achaia provincia est vicina, ut dicit Ysidorus libro xv. Hec Ellados duplex est provincia, scilicet Boetia et Peloponensis. De prima scilicet Boetia supra dictum est. De alia post dicetur. Huic Elladi subiacet Ellespontus, ubi multa sunt valde mira, ut dicit Plinius libro vi capitulo iii. Iuxta in quid Hellespontum dicit Crates Pergamenus esse genus hominum quos Ophiogenes vocat. Quorum contactu sanantur icti a serpentibus, et sola manu apposita extrahunt que mortifera sunt venena. Dicit etiam Varro in adhuc esse aliquos quorum saliva medetur contra ictus anguium et serpentium. Est autem Ellespontus maris Mediterranei sinus, ut dicit Ysidorus libro xiiii, in septentrione contorquens magnis anfractibus iuxta Greciam, et ibi exiens in angustias vii stadiorum constringitur, ubi Xerses rex fecit pontem de navibus et sic in Greciam pertransivit. Dilatatur eadem aqua et fit Propontides, qui mox in l passibus coartatur. Denominatur autem sinus ille ab Elle sorore Frixi, que fugiens novercales insidias cecidit in mare et mortua est. Cuius casus Ellesponto et mari et eo in tempore nomen dedit.

46 Eolia insula Sicilie ab Eolo Ypote filio, quem poete finxerunt regem fuisse ventorum, est ut dicitur appellata. Hoc autem ideo dictum est quia ipse fuit, ut dicit Varro, rector et colonus insularum. Et quia earum nebulis et fumosis vaporibus futuros flatus ventorum predicebat, eius imperio ventos continuisse se in sua potestate, ut dicit Ysidorus libro xv. Constat autem viiii insulis. Eolie dicte ab Eolo, que et Vulcanie sunt dicte, eo quod in eis ardeat ignis sicut in monte Ethne, ut dicit idem. Et hee singule insule propriis nominibus nuncupantur. Quarum prima dicitur Lippara, secunda Gera, ab altissimis collibus sic vocata. Tertia Strongile. Quarta Didi, et sic de aliis.

47 Franconia Germanie est provincia in Europa, a Francis illius regionis incolis nominata. Cuius metropolis Herbipolis est vocata, sita super amnem magnum. Ab oriente habet Thuringiam, Saxoniam. A meridie Danubium et Bavariam. Ab occasu Sueviam et Alsaciam. A septentrione Coloniensem provinciam. Cuius metropolis est Magontia, sita super Renum, quo Mogus ibidem subintrat. Est autem terra optima, fecunda frugibus, vinifera, silvis decora, opidis et castris munita, et plurimum populosa.

Francia que et Gallia a Francis Germanie populis est sic dicta nominata. Ab oriente habet limitem fluvium Renum et Germaniam. Ab euro habet Alpes Peninas. A meridie provinciam Narbonensem. A circio oceanum Britannicum. A septentrione insulam Britannicam. Et hec Francia quondam Belgica a civitate que Belgis dicitur vocata, ut dicit Ysidorus libro xv et Orosius. Hec Francia glebam habet uberem, arborum, vinearum, fructuum ac frugum fertilem. Fluviorum et fontium affluentia insignem, quam duo nobilissima flumina perfundunt in extremis eius finibus, Rodanus atque Renus, ut dicit Ysidorus libro xv. Lapides et lapidicinas habet nobiles et ad construenda edificia singulares, et potissime preciosarum columpnarum. Quod in gipso suo vitreo, quod ab incolis vulgariter plastrum dicitur, maxime precellit. Illa terra est vitrea et perspicua, virtute que naturali in lapide transmutatur ex ustione, et cum aqua temperatur, convertitur in cementum, unde fiunt picture et edificia, testudines et multiplicia pavimenta. Et huiusmodi cementum potius in opere et plasmacione sui liquidum, satis ad modum lapidis iterum induratur. Et cum multas habeat Francia nobiles et famosas civitates, Parisius tamen inter omnes medio optinet principatum. Illa sicut quondam Athenarum civitas mater liberalium artium et litterarum, philosophorum nutrix et fons omnium scientiarum Greciam decoravit, sic Parisius nostris temporibus non solum Franciam, immo totius Europe partem residuam in scientia et in moribus sublimavit. Nam velut sapientie mater de omnibus mundi partibus advenientes recolligit, omnibus in necessariis subvenit, pacifice omnes regit. Et tamquam veritatis cultrix debitricem sapientibus et insipientibus se ostendit. Urbs locuplex opibus et divitiis prepotens, pace gaudens, aere et flumine prestantibus congruens. Camporum, pratorum, montium pulcritudine fessorum studio oculos recreans et reficiens. Vicorum et domorum aptitudine studentibus maxime competens, et nichilominus ad refectionem et receptionem omnium aliorum ipsam frequentantium est sufficiens. Universas alias urbes in his et consimilibus precellens.

59 Flandria est provincia gallie belgice iuxta occeanum constituta habens germaniam ab oriente, insulam britanniam a septentrione, mare gallicum a meridie, galliam senonensem et burgundiam. Hec provincia quamvis sit terra satis parvula, multis tamen bonis singularibus est referta. Est enim terra pascuis uberima, armentis et pecudibus plena, nobilissimis oppidis et portibus maris insignita, amnibus famosis circumdata, undique irrigua et pisculosa. Gens eius eleganti corpore et robusta, multiplici prole fecunda, mercium divitiis locuplex, venusta facie generaliter et decora, affectu pia, affatu blanda, gestu matura, habitu honesta, erga domesticos pacifica, erga hostes fida, arte et ingenio in opere lanifico preclara, per cuius industriam magne parti orbis in lanificiis subvenitur. Nam preciosam lanam quam de anglia colligit in pannos nobiles subtili artificio commutat et illos per mare et terram multis regionibus administrat. Est autem terra plana et frugifera in multis locis, multas quidem habens arbores, non tamen in multis silvas. Gaudet tamen in locis palustribus in quibus effodiuntur glebe que silvarum supplent defectum, quo ad ignium fomentum. Nam ex hiis cinis et fortis solet ignis fieri magis efficax quam ex lignis, sed turpior et vilior quam ad colorem et gravior quam ad redolentiam et odorem.

60 Fenicia est provincia a fenice fratre cadmi est vocata, qui fenix de thebis egyptiorum in syriam pergit apud sidonem regnavit et ex suo nomine feniciam appellavit. Ipsa est ubi est tyrus que quidem locus est, ut dicit ysidorus libro xv. et ix. Hec ab oriente habet arabiam, a meridie mare rubrum, ab occidente mare mediterraneum, a septentrione montem libanum. Unde terra est optima in arboribus, copiosa in frugibus, terra fecundissima lactis et olei et mellis. Terra est montuosa et campestris, irrigua fontibus et aquis, in cuius montibus diversi generis reperitur.

61 Frigia maioris asie est provincia sic dicta a frigia europe filia, regio vicina galatie ex parte aquilonis, licaonie vero ex parte meridiei, lidie vero ex parte ad hesperum in oriente. Ab aquilone vero mari ellesponto terminatur, ut dicit ysidorus libro xv. Sunt autem due frigie, scilicet maior que habet smirnam, et minor que habet ilium, lithoniam autem dicit fluvius hermus afrigia, ut dicit ysidorus libro xv. Frigia autem dirigit dardania est appellata a dardano qui profectus de grecia cum troiana fratre suo frigiam optinuit. Et in regnando a suo nomine frigiam dardaniam nominavit. Dicta autem tracia occupavit, ut dicit libro ix.

Frisia est provincia in finibus alemanie germanie super littus occeani tendens longissime constituta, que a fine reni incipit et mari danico terminatur. Cuius incole frisones agmanias non cupiunt. In hiis autem et in moribus plurimum differunt a germanis. Nam viri fere omnes in coma circulariter sunt attonsi. Qui quanto sunt nobiliores tanto altius se attondendo gloriosius arbitrantur. Est autem gens viribus fortis, procera corporis, severa animo et feroces, corpore agiles. Lanceis vero ferreis pro sagittis utuntur. Terra plana, pascuosa, palustris et graminosa. Ligna carent, pro igne fomento terre bituminosis cespitibus aut boum induratis stercoribus sepe utuntur. Gens ista est libera, extra gentem suam alteri domino non subiecta. Morti se exponunt pro libertate, et prius mortem diligunt quam iugo opprimi servitutis. Nam militares dignitates ab [illegible] et aliquos inter se erigi in sublime non permittunt sub militie titulo. Subsunt tamen iudicibus quos annuatim de seipsis eligunt, qui rem publicam inter ipsos ordinant et disponunt. Castitatem multum zelant, et eos immundicie severe puniunt. Filios suos et filias usque ad completum tempus adolescentie continuo castitatem servant. Et ex quo contingit quod tempore tandem nuptui ipsos tradunt, proles plene complexionis generant et robustam. 62

Fortunatarum insule in occeano sunt site contra levam mauritanie occiduo proxime et inter se interiecto mari distincte, ut dicit ysidorus libro xv. Que ab omni bonorum copia prosperitate felicitate fortunate insule sunt vocate. Quas gentilium error et carmina poetarum propter soli fecunditatem paradisum esse putaverunt, ut dicit ysidorus libro xv. et dicit idem libro v. capitulo xxviii. Et dicit ibi arbores crescere usque ad cxl pedum proceritatem. Item eius copia est pomorum et avium multitudo, mellis habundantia pre et lactis, et maxime in capraria insula, que amplitudine caprarum et arietum sic vocata. Ibi canum multitudo fortium, et sic puta in canaria insula, que est amplitudine canum et ingentis fortitudinis et magnitudinis sic vocata. 63

64 Galilea est provincia sive regio Palestine, sic vocata eo quod gignat candidiores homines quam Palestina. Hec autem duplex est, scilicet inferior et superior. Et sunt contigue ad invicem et connexe, adherentes Syrie et Fenici. Uberique gleba et fertilis est et copiosa frugibus, fructibus et vineis et olivis uberrima et fecunda. Aquis est irrigua, scilicet Iordanis fluvio perfunditur, in aliquibus sunt partibus lacus hii nobiles, maximeque utiles et salubres, qui propter sui magnitudinem et piscium multitudinem maria nuncupantur. Est autem ut ait Ysidorus lacus Tyberiadis sic vocatus ab oppido Tyberiadis. Et est lacus cunctis salubrior, ad sanitatem corporum efficacior, habens stadia x. Vide supra de lacu Tyberiadis et Genezar in tractatu de aquis et stagnis.

65 Galacia est regio in Europa. Capitis Gallorum gentibus ex quibus extitit occupata, ut dicit Ysidorus libro xiv et xv. Scilicet Galli a rege Bitanie in auxilium evocati regnum cum eo optenta victoria diviserunt, sic quod deinceps Grecis admixtis primo Gallogreci, nunc autem ex antiquo Gallorum nomine Galli dicuntur, et eorum regio Gallicia nuncupatur. Est autem regio latissima et fertilissima Europe, continens maximas partes, que nunc [illegible] apud nos nominatur.

66 Gallicia provincia est in Hyspania. Galleci autem ipsius regionis [illegible] nominati. [illegible] a posteris Hyspanorum dicuntur esse Albionenses. Terra autem frugifera, Occeano vicina, montibus undique circumdata. Hanc gentem originem se trahere a Grecis [illegible]. Unde et naturali ingenio valere, ut dicit Ysidorus libro xx. Scilicet post finem Troiani belli plures ex Grecis ad Galliciam sunt profecti, qui ibi [illegible] usque ad presens tempus.

67 Gallia Europe est provincia inter Pireneos montes et occeanum Britannicum constituta, que a candore populi sic antiquitus nuncupata. Galla enim grece lac dicitur. Et ideo Sibilla eos Gallos [illegible] vocavit dicens: Tunc lactea colla auro innectuntur. Nam secundum diversitatem celi et facies hominum et colores, animorum diversitates et corporum quantitates. Inde Roma graves generat, Grecia leves, Affrica versipelles, Gallia natura feroces ingeniisque acres, ut dicit Ysidorus libro ix. Hec regio ab oriente habet Germaniam, ab occidente Hyspaniam, a meridie Ytaliam, ab aquilone Britannico Occeano terminatur, ut dicit Ysidorus. Hec quondam fuit triplicata, scilicet Belgica, Celtica et Togata. Sed has provincias Francia nunc continet, a quibus Francia appellatur. Quere supra in tractatu de Francis et de Francia.

68 Gadis insula est in fine Hyspanie sita, que dividit Affricam ab Europa, in qua Hercules posuit columpnas mirabiles et insignes, in cuius maris sinu occeani estus mittitur. Est autem a proxima terra c et xx passibus separata, quam Tyrii de rubro mari profecti occupantes in lingua sua Gadis, id est septam, nominaverunt, pro eo quod mari sit undique circumsepta, in qua crescit arbor palme similis, cuius gummi [illegible] ceraunia gemma [illegible], ut dicit Ysidorus libro xv. Est autem insula fructibus et speciebus ditans multas partes orbis, et precipue occidentis.

69 Grecia a Greco rege est vocata, qui ipsam regionem tenuit et cum suo nomine nominavit, ut dicit Ysidorus libro xv. Sunt eius provincie vii. Ab occidente Dalmatia, deinde Epirus, inde Ellados, inde Thessalia, post Macedonia et postea Achaia et due in mari, scilicet Creta et Ciclades. Est autem regio latissima, multis aliis nominibus nominata, terrarum et marium divitiis opulenta, multorum regnorum domina, militie nutrix, philosophie mater, inventrix omnium bonarum artium magistra. Cuius gens fuit antiquitus bellicosa, bone sapientie et scientie predita, sermone disertissima, legibus subdita, pia circa extraneos, pacifica circa incolas et domesticos et quieta, circa hostium iniurias intolerabilis nimium et infesta. Sed et in libro de gestorum laudibus narrat Varro.

70 Getulia Affrice est provincia a Getis que de Gothis partes sunt reliquiis, ut dicit Ysidorus libro ix, qui ingenti agmine congregato navigio usque ad Libie partes pervenerunt et ibi sedes suas usque hodie posuerunt. Et quia ex Getis venerunt, derivato nomine Getuli nuncupati sunt. Et ideo est opinio apud Getas Mauros ex illa gente esse consanguineos et propinquos, ut dicit Ysidorus libro ix. Iuxta istos habitat Gaulonum gens, a meridie usque ad occeanum hesperium pervagans in desertis et discurrens. Huius nomine Gaulon insula dicitur, que est iuxta Ethyopiam, ubi nec serpens nascitur nec vivit, ut dicit idem. Sunt et in fine Affrice populi quidam bestiales qui Garamantes dicuntur, a Garamante rege Apollinis filio nominati, qui illic ex suo nomine Garamma oppidum condidit et construxit, de quibus dicit Plinius quod [illegible] hominum sunt remoti. qi

71 Gorgones sunt insule occeani obverse promuntorio quod vocatur Hesperu ceras. Quas incoluerunt Gorgones femine alite, id est

uelocı p uicinitatē hirsuto ⁊ aspo cor͞. Et ex
hiis sunt insule noiate. ut dͭ ysi. li. xvi.
Gothia sitie ī regiōis ē puīcia
in europa. q ut ēdı͞t a magog filio iaphet
ē uocata. ut dͭ ysi. li. ix. vn͞ dͭ q ueteres illas
natōēs mag̃ getas q̃ gotos noīauerē͞. Et fu
it q̄dē gens fortissīa. mole corporū ingēs. armo
rū gn͞e t̄ribilissīa. D̄ q̄rū sobole mag̃ ps europe
⁊ asie ēdı͞t ppl̄ata. sıc̄ eorū soboles s͞t daci ⁊
multe alie natōēs ex pte occidētis. getuli in
affrica. amacones ī asia ex gothorū ppapia p
cesserunt. ut dıc̄ is. li. ix. ⁊ xv. Est aūt regio ista
hodie latissīa ab aq̄lone hns norueghia ad dā
ciā. ⁊ aliis ei latib; mari occeano ↄcludatur.
Huic regiōi adiacet īsula q̄dā noīe gothlā
dia. gothorū ēiā dc̄a. q̄ a gothis fuit āt̄iquitus
hitata. Et ē īsula frugifera. pascuosa plurī ⁊
piscosa. ⁊ multiplici gn͞e metallī mag̃ negoti
osa. sıc̄ pelles uarie ⁊ ceterarū copia d̄ regioīb;
diu͞sis ad illā īsulā nauigio deferūt̄. ⁊ inde ī
gmaniā. galliā. britāniā ⁊ hyspaniā p occeanū
deducunt̄.

Gadū ē regio ī insula q̄ asiā ınt̄ syriā ⁊
ytaliā. respiciēs īt̄ius pamphiliā ⁊ ciliciā ex
opposito q̄ creta. ut p; ī glo. sr͞ act. xxvii.

Jndia oriētalis ē regio
in asia. dc̄a sıc̄ ab indo fluīe q̄ claudit̄ ex
pte occidētis. h aūt in diano mari porrecta usq;
ad ortū sol. Et a septētrīōē usq; ad mōtē caucā
sū puenit. hn͞t gētes multas ⁊ oppida multa. ⁊ q;
taprobane gēmis ⁊ elephātib; referta. hn͞t ēt
grisā ⁊ argentē īsulas auro ⁊ argento refer
tas ⁊ fecundas. S͞t ēt utiles ī arboīb; q̄b; folia
nūq̄ cadūt. hn͞t ēt īdia fluuios nobilissimos
gangē ⁊ indū ⁊ hypanē regiōēs īdicas illu
strāteṡ. Est aūt īdia fauonii uēto salubrima. ī
āno bis fruges nutr̄t. gignit q; tīcti coloris
hoīes. Elephātes ingentes. rinocerō bestiā. psi
tacū auē. hebanū ēt lig̃. cinamomū. pipe ⁊
calamū aromaticū nutr̄t ⁊ ebur. Lapides ī
sup p̄ciosos. berillos. crisopassos. carbūculos. ada
mātes. magnētes ⁊ uniōēs quib; nobiliū
ardet ābitio feminarū. Ibi s͞t mōtes aurei q̄s
adire p̄ draconēs ⁊ grifones ⁊ īmēsorū hoīū
mōstra īpossıb̄ ē ut dͭ ysi. Omi siquidē oīa ītā sū
pradc̄a. ut p; xv. Est aūt india int̄ oēs orb͞

prouincias maior. opulētior. potētior. populosior. ꝟ
mira d̄ īdorū multitudīe ⁊ potētia recitat plī ī li. vi.
c. xix. dic̄ ei q̄ s͞t reges multi ī india. Quorū ali
q hn͞t lx. cc. milia armatorū. aliq hn͞t dc. eq
tū. ⁊ ix. milia elephātorū. Quī p oēs dies stipē
diat̄. Vn͞ militaꝝ opū ē maxīa equitatuū. Alii
hn͞t peditū lx. milia ⁊ equitū mille ⁊ elephātes
ccc. Et hii hoīes ad p̄sentiā bellū sūt p̄ati.
Vn͞ p; q̄ tīa ē potēs ⁊ opulēta. vn͞ dī l̄rē ↄ̄ iūctorū
q̄ā tellurē ēxcēnt. Quidā militiā exercēnt.
Alii mercēs suas euehūt res publicas alii p̄ptā
ꝑ̄pine ⁊ regūt. Alii regib; assidēt. Alii iudicia
reddūt. Quidā potissīe religiōi uacāt ⁊ uite
dūt sapīe ⁊ disciplie. Et cū int̄ ōēs regiōēs sit
uastior atq; maior. ꝑ oīb; mirabilior ē. sıc̄ ut
dͭ pli. li. iiii. c. India īq̄t lego ꝑ̄cetu uīus ethy
opiā ī miraculis hūdat. In india ēi gignūt̄
max̄ aīalia. ⁊ canes ceteris grādiorēs. Tante ēt
proceritatis ī ēēt̄ dīr̄ ut sagittis supari neq̄āt̄.
hoc ēt facit ubertas soli. ⁊ tēpies celi. ⁊ hūdā
tia aq̄rū. fic̄ arbor ī eīn se pādit̄ ut sub unius
latitudīe mult̄e turme militū ꝑ ll̄e discūbāt̄. Arū
dines ēt l s͞ tāte ꝑ̄ceritatis. ut singla int̄ nodā alue
o nauigabili t̄nas hoīes int̄dū ferāt̄. S͞t ēt ī
hoīes mag̃ stature altitudīe v. cubitorū. exce
dētes. qui nec expuūt̄. nec dolōē capitis. nec dēti
ū. nec oculorū langorīb; afficiūt̄. nec ab īmoderato ca
lōē sol' ei corpa ledūt̄. s; potius īdurāt̄. phi ēt eorū
quos gignosophistas uocāt ab ortu diei usq; ad
occasū stando ī calidissimis harenis. sole īmo
bilib; ocul' ītuēt̄. In q̄b; ēt mōtib; s͞t hoīes q hn͞t
diuisas plātas. ⁊ digitos ī pedib; s͞t octoni. Sūt
ī ⁊ canina capita hn͞tes q ferarū pellib; uestiūt̄.
ēt latrāt ut canes. ⁊ aliter n̄ loquūt̄. Venatu ⁊ au
cupio uiuūt ūguib; ⁊ dētib;. Sūt in locis ne
pl' q̄ c. ⁊ xx. milia. ut c̄d̄ is. S͞t ēt ī quadā gē
te indie femīe q̄ nūq̄ pariūt n̄ semel ⁊ p̄tinus
ↄfestī canescūt. Ibi satiri ⁊ cetā hoīes mōstruosi.
D̄ quib; ī tractatu d̄ aīalib; mōstruosis dicēdū ē.
S͞t ēt quidā hoīes ī fine oriētali indie circa fōtē
gangis hoīes sine ore. uestiti frondiū lanugīe.
q solo odōē nariū uiuūt. nec ad comedēdū hā
būt. s; solū odōē florū ⁊ siluestriū malorū na
rib; attrahūt. ⁊ in uiuūt ... odōē ...
moriūt̄. S͞t ⁊ alii q diutissīe uiuūt ⁊ nūq̄
senescūt. c. q. ī estate media moriūt̄. S͞t ī q̄.

in iuuentute cum alexandro et in senio cum augusto. Hec ex multis locis collecta sunt plus et minus.

A4 Hyrcania est regio in asia sita sub iugis montis caucasi montibus constituta. Regio quidem est latissima hominibus asperis gentibus moribus et lingua differentibus, ut dicit ysi. li. xv. Dicitur quod a caucaso se extendit a monte caucaso usque in scythiam. Hec gens est plurima, que propter terre infecunditatem longe lateque euagantur. Et quedam agros incolunt. Quedam vero de venationibus viuunt. Quedam vero crudeles ac bestiales per terram se carnibus humanis viuunt et sanguinem ipsorum bibunt, ut dicit ysi. li. xvi. vel xiiii. Hyrcania est terra silua hyrcania que sub illa iacet. Habet ab oriente mare caspium. A meridie armeniam maiorem. A septentrione albaniam. Ab occasu vero hyberniam. Est autem siluis aspera, copiosa immanibus feris, pardis et tygribus et pantheris. Gignit etiam aues que dicuntur hyrcanie, quarum penne nocte lucent. Et tales aues in germania inueniuntur, ut dicit ysi. li. xii. Iesus hyrcanie proles dictus est, hyrcani filius symonis summi sacerdotis tempore machabeorum. A quibus deuictis iohannes hyrcanus nominatus est, ut dicit magister in hystoria in principio hystorie euangelice, sicut dicit ieronimus.

A6 Idumea regio est in arabia, ab edom id est ab esau filio ysaac nominata. Filii esau qui edom cognominatus est, expulsis horreis terram suam possidentes habitauerunt, et eam idumeam id est terram filiorum edom nuncupauerunt. Est autem ydumea prouincia contra palestinam sita. Cuius fines usque ad mare rubrum se extendunt. Est autem terra arida et montuosa suo situ calido sole constituta. Et eius incole terre propter solis ardorem habitant sub terra domos subterraneas et speluncas, ut dicit glo. super abdiam.

AA Iudea est regio in palestina. Ex nomine iude appellata, ex cuius tribu reges fuerunt. Hec prius cananea est dicta a filio cham, scilicet a x. chananeorum gentibus. Quibus expulsis iudei illam terram possederunt. In minimum longitudinis est a uico arsi usque ad uicum iuliadem [illegible], in qua iudeorum ac tyriorum habitatio est communis. Latitudo autem eius est a monte libani usque ad lacum tyberiadis se extendit. In medio autem iudee est ciuitas ierosolimorum quasi umbilicus totius regionis. Terra uaria opibus, diues frugibus et fructibus ualde fertilis, aquis illustris, optima balsamis, hurtaris in metallis, cedris, cypressis, et aliis nobilissimis arboribus insignis, plena uineis, malis granatis et oliuis. Terra lactis et mellis. Unde per gratiam electorum iudei eam patribus repromissam terram fluentem lacte et melle perceperunt. Cum hec non terminis peregrinam polluerunt, ut dicit ysi. li. xv. Secundum hoc dicit plini. v. c. xiiii. Iudea pars est syrie, que parte longe lateque funditur. Que egypto et arabie proxima ab aspide diuisa montibus, qua iordanis prolabitur, et galilea ac [illegible] uocatur diuiditur et distinguitur. In iudea autem est ierosolima ciuitas clarissima urbium orientis. Habet autem iudea fontes calidos et salubres. Habet quoque infra se mare mortuum quod lacus asphaltites dicitur. Sic dictum eo quod nichil gignit uiuum nec bitumen in quo nichil uiuit. Sed si quid precium fuit in eo uiuum, supernatat. Ab hoc lacu iordanis amplius abducitur et lauantis ex aque pestilentibus incommodis.

A5 Iberia est regio in asia iuxta pontum armenie iuncta, in hac herbe nascuntur que ualent pro tinctura, ut dicit ysi. li. xv.

A9 Ytalia regio est magna in europa, a gazis ipsius occupata olim. Et ideo magna grecia appellata est, ut dicit ysi. li. xv. Unde a rege saturno saturnia est uocata, eo quod saturnus a ioue de suis sedibus pulsus in latium. Postremo ab italo siculorum rege in regnum nomine ytalia uocata est. Cuius situs longitudine ampla quam latitudine arctatur in eurum extenditur. A meridie tyrreno mari. Ab aquilone adriatico clauditur. Ab occasu alpium iugis finitur. Terra est in rebus omnibus pulcherrima. Soli fertilitate, pabuli ubertate gratissima. Fluuiales habet lacus benacum, auernum atque lucrinum, et multos alios fluuios nobiles, eridanum siue padum, tyberim, hystrum. Et hec gignit gemmas, ligurium, gagatem, margaritas et corallium, beryllum quoque et lincem feram, oculos auri species singulares. Hec regio dicitur etiam ab esperi stella. Nec et hyspania, eo quod greci nauigantes in ytaliam et in hyspanias, dicitur esperia ulterior, quia in loco ulterius sub occasu est occidens, ut dicit ysi. li. xv. Inter omnes autem regiones europe occidentalis ytalia optinet principatum. Insulas habet nobiles que prouinciis maris magnificas prouincias ciuitatibus diuitiis locupletes. Ciuitates populosissimas muris, fossatis et aliis apparatibus bellicis nimis fortes. Auri et argenti [illegible]

copiose sūt ꝯhūitantes ꝑ pli. li. iiii. c. xii.
famosas ꝙ potentissimas pcularez ꝑter ī
sulas. xii. ꝯtinet regiōes. Ꝺ q̄s ꝯmuniꝰ ī ꝯ
tentat. Est ꝯ ꝯ orientem. septentrionē ꝙ occidē
tem. altissimis alpibꝫ ꝙ mōtiū iugis longꝫ
circūcincta. Ex quibꝫ oriunē nobilia flumina
renus. s. ꝙ danubiꝰ q̄ germaniā ꝑfluunt.
ꝙ rodanꝰ cū ciuitās ꝙ villas alias q̄ galliam
maiorē lugdunēsē ꝙ narbonēsē ꝙ lugdū
nēsis pluribꝫ circumfundunt.

80 Hyspania ꝑus ab ybero amne fuit yberia
nūcupata. postea ab hyspalo flumine ue
rū h hyspania ē uocata. ꝙ ipsa uera ē ꝑia alter
la uesperia occidētalis sic fuit antiquē uocata.
Est autē sita inē affricā ꝙ europā. Ꝺ septētriōe
pireneis mōtibꝫ clausa. Ꝺ reliquis ꝑtibꝫ ē undiq̄
q̄ mari ꝯclusa. Salubritate celi equalis. oīm
frugū fecunda. Gēmarū ꝙ metallorꝫ copiis
ditissima. ꝑfluūt eā flumina nobilissima. s.
betis. minerꝰ. ibus ꝙ aurus. ꝙ aurū trahens
equecillus. Sex h̄ ꝑuīcias. s. Tarraconēsē. kar
taginēsē. Lusitaniam. Galliciā. betticam. ꝙ
transfretā. ī regiōe affrice tingitaneā. Est aūt
duplex hyspania. s. citerior ꝙ ulterior. Huc usqꝫ ysi.
li. xv. Dicit ꝙ orosiꝰ. Hyspania uniuerso terrarū
sita cona acircuīsecus oceano cincta. q̄ pela
gi pene insula efficiē. hꝫ angulos ē ꝑrio q̄ spec
tat ad orientē. dextris ē eā eγamia ꝑuincia.
Ꝺ sinistris balgando mari excitatꝰ. ꝙ narbone
sui finibꝫ īserit. Scd's ē angulus circiū in
tendit ubi brigantia ciuitas gallie sita ē ad
spectaculū britannie se erigit. Tertiꝰ ꝯ angulus
ē gades insule intend. ē ī affricā ad rianem
infiecto sinu oceani ꝑspicit. Huc usqꝫ orosiꝰ.
hyspaniā q̄ muītis comodi plū ꝙ maxīe de me
tallis. Dicit ꝙ eā q̄ fere tota hūndat auro ꝙ ar
gento. ere ꝙ ferro. stagno ꝙ plūbo tā albo quā
nigro. Regiōes h̄ ꝑles. Gentes militas bellicosas
ꝙ fortes. Quorū quidā gerorū. Alū ꝑris sboles
insle regetatur successores. Ꝑtē ē ꝙ dꝰ ysi. sīa uar
tas h̄ ꝑuīcias ꝑuales ut galliciā q̄ gēti ꝯ uoca
ōe origiē. ut dꝫ ysi. li. ꝯ. Betticā. sic dictā eo q̄
mōtibꝫ ꝯ ausitanū flumī sic undiqꝫ circūsepta.
hꝫ ꝙ columbā agullꝰ celtiber sīc hybum flumē
tarraconabꝫ sic uocata.

81 Hybernia oceani ē insula ī europa britānie

insule uicina. spatio terrarū angustior. sꝫ situ ē
fecundior. Hec ab affrico in boream porrigi
tur. ut dꝫ li. xv. Cui partes priores hyberiam et
cantabricū oceanū intendunt. unde ꝙ ꝯ hybernia
dicitur ē hybernia nōiata. Est aūt insula terrarū
ciuitatis ꝑpio īsbernia fontibꝫ ꝙ fluminibꝫ. pra
tis ꝙ siluis ꝙ metallis fecunda. ꝙ gemis fer
tilis. ī gignit lapis exagonꝰ. s. yris. q̄ soli expo
sitꝰ formar ī aere celestē arcū. ꝯ ꝑ ē ꝯ inueni
lapis qui gagates dicit. ibi margarita candi
da inuenitur. Quanā ac salubritatem celi ē hyb
nia regio uile cōpansi. multiꝰ q̄ ī ī ꝯfessione
nō nullꝰ ī ēgirꝰ alī ēcior. Lacꝰ ꝯ mirabilis
ꝙ fontes sīa ī ē lacus ī q̄ si ꝑ aliq̄ ꝑmai lignū
ponit ligneus ꝑtur. ꝯ ꝯ ē ꝯ terre ꝯfixit ꝑūs
ē ī ferrū. pars ū q̄ ē ī aqua ī lapide. pars sup
aquā ē manet lignū. Est ī ꝑaliꝰ laci ī quē si ꝑ
tessens ligno fraxini. et sonis si ligne fraxine
as ī musis. ī coruli iacps mutabunt. Sūt ī
laci ī q̄bꝫ cadaueri mōtuorū nō ꝑputrescunt.
sꝫ ī sp remanet ī corrupta. Est ꝙ ī hybernia
quā insula ꝑū ꝯ ꝯ ī ꝯ si moriē. ꝯ q̄n nimi
o senio afficiē. ut moriare ex insula deferunt.
ī hybernia nullꝰ ē ꝑpē. nulla rana. nulla ara
nea uenenosa. ꝯ ꝯ terra illa ꝯ ē ꝑria uene
nosis. ut terra inde delata ꝙ sparsa ꝑimas ꝑe
mat ꝙ bufones. Lana ꝙ hybernia ꝙ alium
cona angue uenenosa. Est si ꝑtes ul bufo
nes nauigio ī hybernia deferūt. statī moriu
tur. ꝯ ꝯ ꝯ alia ꝯ ꝯ ꝯ illa. Dꝰ hy
bernia dꝫ solinꝰ. hybernia inquit ē insula q̄ ꝑxiā viri
britanie ī magnitudine ī ꝯ ꝯ. ꝑ ꝯ
aspera. ꝯ ꝯ nullꝰ ī quis eam gens in
hospita ꝙ bellicosa. sāguine interemptorum hau
sto ꝯ ꝯ ꝯ oblinunt. fas atqꝫ ne
fas eodē loco ducunt. Ibi nulla apis ꝙ aduentu
ī puluerē seu lapillos inde ꝯ ꝯ alueare
ꝯ examina fauos deserunt. Mare aūt hyb
nie ꝯ ꝯ ꝯ ꝙ inquietū. ꝙ toto
āno uix ē nauigabile ī paucis diebꝫ. Diffi
cile ꝯ ꝯ ꝯ ꝯ milia passuū ꝑ latū. ꝙ c.
Huc usqꝫ solinꝰ de ꝯ ꝯ ꝯ. Gens hy
bernica ē hirta angulis ꝙ tellure uiceu ꝑ
ꝯ ꝯ ꝯ ꝯ ꝯ. ꝯ ꝯ
ꝯ ꝯ ꝯ ꝯ ꝯ ꝯ. ꝙ ma
xīe illa gens q̄ nemora ꝙ paludes inhabitat ac

montana. Et arboribus, pomis et fructibus pro esu et
lacte pro potu et ... gens dedita nudis et ue-
nationi potius quam labori.

82 Ydraria est insula una de cicladibus ab oc-
cidente que ab ydrario mari nomen dedit. et iacet
inter saxum ciconum pro saxis prominentibus inhospita-
lis est et nullis finibus portuosa. Dicta autem ydraria ab
ydrio crateri, quod in sublimis est. ut dicit ysi. li. xv.

83 Insula autem dicta est quia in mari uel flumine undique est circumdata.
que in solo sita. ut dicit ysi. li. xv. undique aquarum fluc-
tibus insula clauditur. attamen illesa sic non frangitur nec
dissoluitur quin potius per applicationem fluctuum ad insularum
ripas per compactionem petrarum terrestrium insula amplius solidatur.
In extremis si quidem riparum partibus aque illuuione aliquan-
tulum subcorroditur et consumitur. Sed ex eius interioris ex eius
continuitate extrinseca fortitudo adiuuatur. Insule enim quamuis fluc-
tibus et aquarum inundationibus cooperiuntur. et per terre illimita-
tionem et supportationem augmentantur. ex aqua interne circum-
datione et humoris per poros actione insule intumescunt,
et fecundantur.

84 Kartago est nomen ciuitatis et prouincie affrice et hyspa-
nia. Et est duplex maior et minor. et utraque condita nar-
ratur per fenices de fenice in littore affrice urbem
condidit. et eam prius carcedonam lingua fenicea nominauit. que
permutato uocabulo cartago uocata est. et ab hac ciuitate
tota prouincia cartago in posterum est uocata. Cuncta
cum autem hec cum fuerit nominatissima et non minor roma.
scipio cum romanorum exercitu destruxit penitus et de-
leuit. ut dicit ysi. li. xvii. Que autem nunc est a romanis
postea condita ut dicit ysi. Est autem alia cartago in ue-
ra affrica inter bizacium et in media sita. A septen-
trione mari siculo iuncta. Et a meridie usque ad ge-
tulorum regionem porrecta. Cuius pars prima est ualde et
frugifera. oleis et fructibus ualde fecunda. et
metallis plena. pars uero ulterior est in mediam
bestiis et serpentibus est plena. atque onagris magnis
in deserto uagantibus. ut dicit ysi. li. xv. Ibi enim est ele-
phantorum et aliarum bestiarum multitudo. ut dicit pli. li. v.

85 Karinthia prouincia -c.v.
est media germanie in europa habens panoni-
am ab oriente, ytaliam, danubium a septentrione.
dalmatiam et salmoniam a meridie. montibus in una
parte cingitur. et ytalia mari adriatico terminatur. Et est
terra fertilis in multis locis. habundans feris. pe-
cudibus et uineis. Gens bellicosa et fortis. mu-
nitis in opidis et in castris. Est autem terra per alpium inui-

nitatem frigida. niuibus et pluuiis frequens. ubi
per frigiditatem aquarum animalibus solutarum circa mon-
tana plurimi ut dicitur sunt strumosi. Ibi ursi multi.
bisontes. et alie bestie mirabiles et siluestres.
Ibi enim sunt glires comestibiles. Qui quamuis ui-
deantur esse de genere murium. comeduntur tamen quia
carnes habent sapidas atque pingues.

86 Korsica est insula a quodam duce sic nominata. di-
stans a sardinia. xxx. milium freto contra
aspectum ytalie. Et est insula pascuis fertilissima.
Cuius fertilitatem prodidit quidam taurus. qui pabuli gratia de
partibus ligurie ad illam insulam sepius transnatabat.
Ista quidem mulier corsa nomine illum taurum cum aliis cū
iuxta litus maris regeret in armento. uidens illum
taurum mare intrare. et cotidie mesi refectum re-
dire ad armentum. cupiens scire in ignota sibi pascua
tamen a ceteris egredientem usque ad insulam nauigi-
o prosecuta. Cuius regressu fertilitatem insule cogno-
scentes ligures. ratibus illuc profecti sunt. eamque nomine
mulieris auctoris et ducis insulam corsicam denominan-
tes uocauerunt. Est autem multis promunctoriis an-
gulosa gignens letissima pabula. et lapidem
nobilem. quem greci ... uocant ut dicit ysi. li. xv.

87 Lacedemonia que alio
nomine dicitur spartania. Est in finibus grecie iuxta tracia
est prouincia in europa. cuius habitatores dicuntur lacedemones
a quodam lacedemone semole filio. Hii lacede-
mones in bello contra messionas timentes diminuta-
te plurium spem prolis amittere. preceperunt ut eorum
uirgines cum iuuenibus domi relictis concumberent.
sic ex promiscuo uirginum concubitu iuuenes [illegible]
nati ex nota materni pudoris spartani uocati
sunt. ut dicit ysi. li. ix.

88 Lectonia sicut est prouincia. cuius incolarum liuonum sunt
uocati. homines robusti et fortes. bellicosi et fe-
roces. Est autem lectonia regio cuius gleba est fru-
ctifera. paludibus in multis locis et ualde nemoro-
sa. Fluminibus et aquis est irrigua. Feris et pecu-
dibus ualde plena. Nemoribus autem et paludibus est
munita. paucis habet alias munitiones preter flu-
mina. nemora et paludes. Et ideo in estate uix potest
illa regio expugnari. sed solum in hyeme quando aque et
flumina congelantur.

89 Liuonia est eadem regionis et ydolo maris pro-
uincia conterminalis que sago maiori oceani in reflectu
a finibus germanie est diuisa. Cuius incole liuones

veneraretur. Quia vero fuit mirabilis antiquitus cultura demonum ac unius dei fidei cum cultori per germanos cogerentur. sic deos plures adorabant prophanis et sacrilegis sacrificiis respersa [illegible] moribus exquisitissime. Auguriis et divinationibus intendebant, et mortuorum cadavera tumulo non condebant sed post suo rogo magnis usque ad cineres comburebant. post mortem quoque suos amicos novis vestibus induebant et eis per magos et oves et boves et alia animalia offerebant. Equos quoque et ancillas cum rebus aliis incendebant credentes sic ipsos ad quandam vivorum regionem feliciter pergere et ibi cum pecoribus et servis sic ob gratiam deorum quibus vixerunt in multitudine felicitatis et vite temporalis perpetui invenire. Hec patria talis errore demonum antiquissima tempore suscitata modo tempore magno cum multis regionibus subiectis vel annexis diu permanere gratia et accipiente germanorum potestate iam fideli est ab apostolis edocta liberata.

90 Licaonia sinus est maris et pontus.

Cuius civitas maior listra dicitur. a qua de syria pamphyliam in ytaliam navigatur. ut patet actuum xxviii. Hec quoque regio alio nomine dicitur licaonia. cuius civitates dicuntur fuisse listra et derben. ad quas paulus et barnabas ab yconio fugerunt. et sanato viro in listris licaonie barnabam iovem et mercurium vocaverunt paulum. et eos adorare voluerunt. ut dicitur actuum xiiii.

91 Lyddia secundum est antiquum regnum quam fluvius pactolus excolit et dividens torrentibus aureis. Hec antiquitus meonia dicebatur. Que deinde propter ubertate divitis regis ferebatur. Cresus lydorum et cyrenum ferre non possit. hinc propter fertilitatem cyrenam est ingenti multitudine profecti loca gallie occupaverunt et cyrenaicam nominaverunt. Liddia quoque alio dicto fuit regio. scilicet que remansat in provincia. cognominata est. Coniungitur ab occidente minori frigie habens smirnam urbem ab oriente que ermos fluvius augit. Cuius campos pactolus hermus tumens fluvius harenis aureis locupletet. ut dicit ysidorus libro xv.

92 Libia regio est maritima

in affrica. sic dicta eo quod libs id est ventus affricus inde flat. ut dicit ysidorus libro xv. Alii dicunt epaphum filium regis iovis qui et memphim in egypto condidit ex cassiopeia uxore sua filiam nomine libiam genuisse que postea in affrica regnum possedit. Ex cuius nomine illa terra fuit deinceps libia appellata. Est quoque libia in provincia affrice posita. Cuius ab oriente est egyptus. Ab occidente sinus maior et troglodite. A septentrione mare libicum. A meridie ethiopia et garamantes [illegible] [illegible] [illegible]. Regio ferax et saltuosa. et [illegible] habundans [illegible] [illegible] [illegible] per bellica fera [illegible] [illegible] [illegible] libia [illegible]. hucusque ysidorus libro xv. Est libia [illegible] [illegible] [illegible] et gignit multa genera [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et venenosa. et multa in diversis partibus [illegible] [illegible] pura gemmas [illegible] aurum et argentum [illegible] [illegible] pia [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] neta [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] aphitao filio [illegible] [illegible] fluvius [illegible] [illegible] [illegible] regina [illegible] [illegible] et ois regio [illegible] [illegible] [illegible] glo. [illegible] [illegible] xv.

Lotharingia germanie est quedam alia et similis provincia. sic rege lothario nominata. Hec ab oriente habet renum fluvium. bohemiam. A meridie [illegible] et alsatia. Ab occidente galliam senonensem. A septentrione galliam belgicam. Hinc mosa fluvius perfluitur [illegible] [illegible] civitatis metensis consistit. Est quoque regio [illegible] [illegible] [illegible] ferax. vinifera. fontibus et amnibus irrigata. copiosa. silvosa et nemorosa. feris et pecoribus et animalibus ferax. Gens est mixta ex gallicis et germanis. fortes [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] ex qua pro [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. 93

Lusitania hyspanie est provincia prima sinu fluvium et vagia opposita. Est enim regio metallis referta. habens aurum argentum et plumbum album atque nigrum. ut dicit plinius libro iiii. et ysidorus. 94

Mauritania a colore populorum est dicta. quia nigrorum populus parvus. Grece autem nigrum mauron vocatur. Sicut enim galli a candore [illegible] [illegible] [illegible] mauri a nigro colore [illegible] [illegible]. Cuius prima stiphensis est que stiphi habuit oppidum [illegible] et vocabulum ex ipsa regione prebet. Alia vero provincia mauritania cesariensis que colonia cesarie civitatis fuit. et nomen provincie reddit. Utraque est provincia que sibi invicem coniuncte ab oriente numediam habent. A septentrione mare magnum. Ab occidente fluvium malvam. A meridie montem astrixim. qui discernit inter fertilem terram et harenas iacentes ad occeanum. Alia est mauritania tingitana civitate est vocata. Hec ultima pars est affrice et exurgit a montibus vii. habens ab oriente fluvium malvam. A septentrione fretum gaditanum. Ab occidente occeanum athlanticum. A meridie glauconum gentes usque ad occeanum hesperum perrumpentes. Et est regio gignens feras simias. dracones et struciones. et elephantes. Hucusque ysidorus libro xv. plinius quoque dicit libro v. [illegible] [illegible] mauritania [illegible] est [illegible] gens que inhabitat iuxta athlantem 95

mons eius usus exercitium in loco nemoroso. Scatebris fontium irrigua, in quo sponte nascuntur omnia genera fructuum, ut numquam satietas desit voluptatibus singulorum. Est autem locus ille elatus super nubila atque in vicinia lunaris circuli. Et dicunt eundem locum noctibus micantem crebris ignibus et egipanorum satirorumque lascivia, tibiarum ac fistule cantu, tympanorum quoque et cymbalorum perstrepere, sicut celebrant auctores plurimi. Crescit autem in atlantis monte per [?] arbores quarum poma sunt odorata, et sunt silve cypresso [?] que etiam lanugine sunt obducta, de qua vestes conficiuntur arte sicut de sericis [?]. Ibique est herba que dicitur euphorbia a suo inventore sic appellata. Cuius lacteum succum miris laudibus extollit in claritate visus et contra serpentium ictus et venena, ut dicit idem ibidem.

96 Macedonia est in exordio ab emathio rege Emathia fuit dicta. Sed macedo deucalionis nepos postea in hunc principatum mutuavit vocabulum et eam macedoniam a suo nomine nuncupavit, ut dicit ysi. li. xv. Est autem confinis ab oriente egeo mari, a meridie achaie, ab occasu dalmacie, a septentrione messie, ut dicit idem. Fuit autem patria alexandri magni et regio in aureis venis et argento optima. Lapidem quem liten [?] vocant gignit. In eadem provincia est mons olimpus qui excellenti altitudine tantum extollitur ut in eius cacumine nec nubes nec venti nec pluvie sentiantur, ut dicit idem. De macedonia autem dicit pli. li. iiii. c. xi. Macedonia antea emacia dicta terrarum imperio est prelata. Hec asiam, armeniam, hyberniam, albaniam, capadociam, syriam, egyptum, taurum, caucasum est transgressa. Hec in bactris et medis, persis dominata et possedit totaliter orientem. Hec etiam indiam vicit per vestigia liberi patris et herculis evagata. Hec est illa macedonia cuius uno die paulus emilius imperator lxx urbes direptas vendidit, ut dicit idem.

97 Magnesia grece est provincia inter thessaliam et macedoniam intermedia, multas continens gentes, opida et civitates, ut dicit pli. li. iiii. c. x.

98 Mesia a messium proventu est vocata. Et est prima provinciarum quam danubius usque ad mediterraneum mare concludit, ut dicit ysi. li. xv. Hec ab oriente hostiis danubii iungitur, ab euro tracie, a meridie macedonie, ab occasu hystrie copulatur, ut dicit idem. Est autem regio continens multas gentes, opida et civitates, frugibus ferax, habundans in venis mineralibus et lapidibus et metallis.

99 Mesopotamia grecam [?] ethimologiam sortitur eo quod duobus fluviis ambiatur. Nam ab oriente tygrim habet, ab occidente eufraten. Incipit autem a septentrione inter montem taurum et caucasum. Cuius a meridie sequitur babilonia et chaldea, ut dicit ysi. li. xv. Est autem regio in asia multum ampla tam in latum quam in longum, habundans frugibus, pascuis, pecoribus [?] et armentis, locuplex in diviciis et metallis.

100 Media a medo rege est dicta, qui provinciam illam primus est aggressus. Habet autem media ab occasu parthia regna, a septentrione armeniam, circumcingitur [?] ab ortu caspiis [?] montes, a meridie habet persidam. Hec regio sola medicam arborem producit, quam alia regio numquam gignit, ut dicit ysi. li. xv. Est autem regio valde opulenta, multis fluminibus irrigua, civitatibus et opidis fecunda [?], castrorum [?] ... Cuius reges magnam babiloniam ac chaldeorum imperium antiquitus tenuerunt. Isti autem regionis incole una cum persis navigio in affricam transvecti cum libicis se miscuerunt, quos sub corrupta lingua barbari mauros vocaverunt, quamvis maurus antiquo colore sermo [?] greco ydiomate sic vocatur, ut dicit ysi. li. ix.

101 Melos est insula una in cicladibus que omnium insularum est rotundissima. Et ideo melos, id est rotunda, est vocata, ut dicit ysi. li. xv. Est autem insula multis bonis referta, ut dicit pli., et spacii brevitatem [?] quam [?] ... soli fertilitas compensat.

102 Midia est insula in hybernie provincia, que in provincialium medio est posita [?] collocata. Sicut dicitur a quodam rege qui in ea [?] v. filias totam insulam in v. partes equales divisit, illam partem insule que pater mediterraneum ad usus proprios deputavit, propter quod et illa hybernice insule portio media que aliarum quatuor [?] in centro media midie nuncupatur. Est autem illa patria quo ad glebam fertilis in frumentis, pascuis et armentis habundans, in piscibus, carnibus et aliis victualibus, butiro, caseo atque lacte. Fluminibus est irrigua, fontibus atque lacubus multiplicatis effecta [?] ut dicitur et [?] ... sic dicitur habet aspectum delectabilem, aerem salubrem, quo ad silvas et paludes in eius extremitatibus valde forte. Et ideo ipsi multitudine castrorum et opidorum fortiter ne

circummercii uocabuntur, hybernie uulgariter appellantur.

Missena germanie est | pace

103 provincia ab urbe que missene dicitur sic uocata. cum boemia coniuncta et polonia. in solis ortu cum bavaria. in meridie cum saxonibus et turingiis. in occidente cum tracia, recia et tyria a septentrione. Et est terra ampla et spaciosa, nec plana nec montuosa. fertilis multum et pascuosa. aquis optimis irrigua. ipsa nobili fluuio albie per maiori sui parte per eius longitudinem est perfusa. Ciuitates habet fortes et opida et castra fortia et munita. Cuius gens locuples est generaliter in diuiciis, frugibus, pecoribus et metallis. Et cum sit populus magne pulcritudinis et fortitudinis et elegantis proceritatis. est tamen gens benigna et placida ex natura minus germanias habens in omnibus feralitatis.

102 Mitilene est insula in mari adriatico per quam de syria et cypro in ytaliam nauigatur. Ad quam est difficilis accessus propter bitalassum .i. litus in mare extensum. Terra eius uel harene meatu diuiditur. et sic qui duplex. nam naues impingantur ad harenas de facili et frangantur. ut patet in actibus apostolorum c. xxvii. capitulo in textu et in glosa. Et quia incole illius insule sunt barbari. tamen circa peregrinantes et naufragium facientes sunt humani. ut patet ibidem. Ad hanc insulam peruenit paulus quando nauigauit contra romam. ubi uenenum uipere que manui eius adhesit in sarmenta euasit. bestia excussa in ignem et extincta. In eadem etiam insula multa miracula perpetrauit ut dicitur act. xxviii.

104 Nabathea arabie est prouincia a nabaioth filio hysmaelis dicta. Et est inter arabiam et iudeam intermedia. protenditur autem ab eufrate et porrigitur usque ad mare rubrum ut dicit ysidorus li. xv. Est autem terra pinguis, fertilis in frugibus, fructibus, pecudibus, preciosis lapidibus et metallis. De hac dicit plinius li. vi. c. 29. Nabathei inter opidum incolunt petram nomine in ualle habens fere duo milia passuum. In latitudine circumdatum montibus inaccessis amne interfluente. Et distat ab opido gaza .dc. passuum. a sinu persico .c. xxxii. passuum.

106 Norregia latissima est europe prouincia mari fere undique circumcincta. sub aquilone distenta. grecorum regionibus terminata. ipsa apte meridiana et orientali parte contra fluuium qui albia dicitur a gotthia est diuisa. Est autem regio asperrima et frigidissima, montuosa, siluosa et nemorosa. Cuius incole plus de piscatura et uenatione uiuunt quam de pane. Ipsa tamen est arbo. nata fagorum magnitudine. Ibi fere multe sunt ut albi ursi. et est sunt fibri qui et castores dicuntur. et cum sunt in multe et monstruosa. Fontes et sunt in quibus est que inpositum est corium sui lignum siue in lapidem conuertitur. In autem aquilonari parte in usque sol continue in estiuali solsticio per plures dies. et cum sol non uidetur ibidem per totidem dies in solsticio hyemali. Unde et tempus incolas terre oportet cum candelis. Frumentum, uinum et oleum expers est nisi aliunde deferantur. Gens autem corporis ingentis est statuure et pulcre forme. et magne ac robuste. ualde est pirate et uenatores et audacitatis magne. Ab oriente habet galaciam. a septentrione yslandiam. ubi mare perpetuo congelatur. Ab occidente hybernicum oceanum et britannicum. A meridie daciam et alteme finibus terminatur.

Normannia que neustria 107

Nanorum populus est dicta qui nauigio uenientes de noruegia litus occeani gallie optimum tenuerunt. qui tandem prouinciam in eorum titulo ibi habitantes. eam normanniam uocauerunt. Habet ad occeanum britannicum. ad eurum sinum egeaticum. ad occidentem galliam. ad meridie occeanum ad aquilonem. Est autem gleba eius frugifera et pinguis. campis et nemoribus et pratis distinguitur. portubus maris. nobilissimis ciuitatibus et opidis ualde fortis. Cuius metropolis dicitur rothomagum. ciuitas nobilis sita super fluuium qui secana ab incolis nominatur. Cuius gens est populosa. fortis et bellicosa. Vestitu in habitu. modesta in affatu. pia in affectu. placida in conuictu.

Numedia est regio in affrica. cartagini contigua. et omnena. Iam que autem armisigena. 108 et tenuit in limite continentium. huius ab ortu fines minores septentrione in mare tendit in sardiniam respicit. ab occasu mauritaniam sitiphensem. A meridie ethyopum gentes. Et est regio campis pinguis. in multis locis. ubi autem siluestris est feras generat. ubi autem iugis est ardua, equos et onagros generat. Cuius ulterior speciebus et bestiis est plena. et marmor generat eximium quod numedicum dicitur ut dicit ysidorus li. xv.

Narbonensis prouincia

109 Ut dicit plinius li. iii. c. v. appellatur pars galliarum que mediterraneo mari alluitur quomodo gallia braccata dicta que amne narbo ab ytalia

est et ultra est alpium iugis nulla est provincia earum praeferenda in cultu morum in dignitate morum in plenitudine omnium copiarum. Breviter quod Ytalia potius quam provincia videtur censenda. Flumina habet nobilissima inter que totum Galliam Rodanus fertilissimus de alpibus se rapiens praefluit provinciam narbonensem. Stagna habet multa et portus plures et eminentissima multa inter que Marsilia optinet principatum. Tota autem Narbonensis provinciae longitudo continet ccc et lxx milia passuum. Latitudo vero cc et xlviii milia passuum ut tradit Agrippa. Hucusque Plinius.

110 Ophyr nomen est provinciae in India ab Ophyr nepote Heber nominata quod et terra auri a quibusdam appellatur. eo quod montes aureos habet qui a leonibus et feris belluis incoluntur. Ad quos nullus accedere audet nisi navigantes iuxta litus terram quam leonibus ceterisque feris ac belluis infestam inveniunt et terra nautarum clamore ut si bestie eos sentiant ... in mari recipiant ut dicit ... super illum locum. cum venissent naves Salomonis in Ophyr super quod ... auri etc. iii Reg. ix c. Item fere dicit Plinius quod erat autem haec provincia auri lapidibus pretiosis ... et adamantes tyinum lignum et ebanum aves psitacos et pavos dentes eburneos symias et bestias alias monstruosas ut dicit Plinius et Ysidorus. Ab hac autem regione ... plagas maris sub dominio provinciae et ... quam postea Alexander magnus ... Ophyr ... Ophyr venientes de stirpe Heber ... usque ad regionem Indie quae nunc terra ... ut refert Iosephus et ab Ophyr nepote Heber Ophyr tota provincia vocabatur ut dicit ... super ii lib. Paralip. c. viii. Fuit autem iste Ophyr filius Iectan filii Heber ut patet Gen. x. Est autem ista regio vicina terre Evilath quam Gyon circuit ut dicitur Gen. ii. et ea in montibus aureis et ... aromaticis est fertilis et in gemmis ut dicit Plinius.

111 Olandia est quaedam provincia media sita iuxta Hollandiam quam non intrat mare britannicum contigua ... vicina Frisiae. Ab oriente oceano britannico contermina. ab aquilone in ... Galliae vel ... est propinqua atque Flandriae ab occidente. Est autem terra paludibus et aquis fere ad modum insulae undique maris brachiis atque Reni fluvius circumfusa. habet lacus et stagna multa et pascua valde bona. Et eius habitantes pecoribus et iumentis est referta. Eius gleba in locis pluribus est valde frugifera et in pluribus est nemorosa. plures et utiles habet venationes. in pluribus est bituminosa ex qua formatur materia apta ad ignium nutrimenta. Et est terra divitiis que ... per mare et per flumina plurimum opulenta. Cuius civitas capitalis Traiectum inferius nuncupatur in latino. hucusque ... in ydiomate Germanorum. Sita ad Germaniam pertinet quo ad situm quo ad mores quo ad dominium et quo ad linguam. Cuius gens elegans est corpore et robusta viribus audax animo venusta facie honesta in moribus devota deo fidei ... et pacifica ... intendens et rapinis quam aliae Germaniae nationes.

112 Orcades occeani est insula inter mare britannicum in Europa aqua et ceterae insulae multae ... nominantur. Et sunt in universo xxxiii. quarum xx deserte sunt xiii vero incolunter ut dicit Ysidorus li. xv. c. de insulis.

113 Paradisus est locus in partibus orientis constitutus cuius vocabulum ex greco in latinum vertitur. porro in hebraico Eden dicitur quod apud nos deliciae interpretatur. ut dicit Ysidorus li. xv c. ii. Est enim omnibus deliciarum ut dicit ... quod ex omni genere ligni et pomiferarum arborum est consitus habens etiam lignum vitae. Non est ibi frigus neque aestus sed perpetua aeris temperies. Ex cuius medio fons prorumpens totum nemus irrigat dividiturque in iiii nascentia flumina. Cuius aditus post peccatum primi hominis hominibus est interclusus fuit. quia undique flammea rumphea id est muro igneo undique est accinctum ita ut eius pene cum celo incendium coniungatur. presidiumque angelorum arcendis spiritibus malis super rumphee flagrantiam est a deo ordinatum ut homines flammae angelos vero malos boni angeli submoveant ne aliquis spiritus carni peccatum aditus pateat paradisi. hucusque Ysidorus li. xv c. iii. ubi tractat de regionibus. ¶ Secundum autem magistrum in hystoria. c. ii. super Gen. dicit sic. plantaverat autem deus id est a principio creatis herbis et arboribus locum deliciarum aptavit. et hoc in mundi principio scilicet in oriente. Et ille locus est amenissimus longe terre et maris ... hitabili ... adeo altus ut usque ad lunarem globum attingat. unde et ipse sic altitudinis aque diluvii non pervenerunt.

ut dicit idem. ¶ De paradiso autem dicit iohannes damascenus. Quia ex visibilibus et invisibilibus creatura conditurus erat deus hominem secundum suam propriam ymaginem et similitudinem, sicut quemdam regem et principem omnis terre et omnium que sunt in ea, constituit ei quamdam regionem in qua conversaretur beatam vitam ducens. Et iste locus divinus est paradisus dei manibus in eden, id est in deliciis, ex voluptate plantatus. In oriente quidem omni terra excelsior positus, temperato et tenuissimo aere circumfulgens, plantis semper floridis comatus, et bono odore plenus, lumine repletus, pulchritudinis universe, gaudii et exultationis promptuarium, excedens sensibilem intelligentiam, divina regio et digna ei qui secundum ymaginem erat, in qua nullum irrationabilium habitabat, sed solus homo divinarum manuum plasma. ¶ Ex istis et aliis dicitur quod paradisus locus in oriente positus in effectu ab oceano et montibus oppositis a regionibus quas inhabitant homines secretus et remotissimus est, pertingens usque ad altitudinem et ad circulum ipsius lune. ¶ Fuit autem ille locus summe congruens homini in statu innocentie propter eius summam temperiem. Ibi enim non frigus neque estus, sed perpetua temperies, ut dicit ysidorus. ¶ Item propter omnium bonorum habundantiam. Quia ut dicit augustinus de civitate dei xiiii. c. x. Quid timere aut dolere poterat in tantorum tanta affluentia bonorum, ubi non aberat quicquid bona voluntas adipisceretur, nec inerat quod carnem vel animum hominis feliciter viventis offenderet vel in aliquo molestaret. ¶ Item propter summam amenitatem. Ibi universe pulchritudinis erat promptuarium, ut dicit damascenus. Quod attestatur ibi tam arborum quam florum et fructuum inmarcessibilis pulchritudo. Ibi arbores coma non perdunt et flores non marcescunt. ¶ Item propter summam iocunditatem. Quod attestatur fructuum dulcedo. Quia lignum ibi est pulchrum visu et suavissimum ad vescendum, gen. ii. ¶ Item attestatur lucis plenitudo. Ibi puritati aeris claritas lucis proportionatur, ut dicit beda. ¶ Item propter soli fecunditatem. Quod attestatur fontium irrigantium multitudo. Dicitur enim gen. ii. Fons ascendebat et irrigabat paradisum, qui in iiii flumina est divisus, gen. 2. ¶ Item propter loci securitatem. Quod attestatur situationis eius altitudo. Ibi lunarem tangit circulum, ut dicit beda et ysidorus, id est pertingit usque ad aerem quietum post istum aerem turbulentum, ubi finis est et terminus exalationum et vaporum humidorum, quorum fluxus et regressus lunari corpori appropriatur, sicut exponit alexander. Tamen secundum veritatem non attingit in altitudine orbem lune, sed circulum lunarem dicitur attingere yperbolice, ut eius in apparentia altitudo comparabilis in terre in floreo continuetur. ¶ Item propter eius incorruptibilitatem. Quod attestatur existentium ibi vite longitudo. Ibi enim sunt helyas et enoch vivi usque hodie et incorrupti. Dicit enim magister in hystoria scholastica post [illegible] quod est vivum. Licet hec mirandus est de paradiso cum in hy[illegible] sit insula in qua mortuorum corpora non putrescunt. Et alia in qua homines mori non possunt, sed cum ut ultimo senio extra insulam deferantur. Quere supra de hybernia in littera i. De paradiso et eius situ fuit opinio apud gentiles [illegible] fert plinius in loco de insulis fortunatis, de quibus etiam loquitur ysidorus li. xv. inter quas est una que omnia fere generat bona, non humano studio sed sponte parit ex se fructus. Nam in iugis collium arbores mirore frondium et dulcedine fructuum se vestiunt. Ubi ad herbarum vicem messis et olerum crescit. Unde et gentilium error et secularium carmina poetarum propter soli fecunditatem easdem insulas paradisum esse putaverunt. Quod quidem ponere est erroneum, cum predicte insule fortunate sint in occidente contra levam mauritanie in oceano collocate, ut dicit ysidorus li. xv. Paradisus autem in oriente in altissimo monte, de cuius cacumine cadentes aque maximum faciunt lacum, et in suo casu tantum faciunt strepitum et fragorem quod omnes incole qui iuxta predictum lacum nascuntur surdi ex inmoderato sonitu seu fragore sensum auditus in primis corrumpere, ut dicit basilius in exameron, similiter et ambrosius. Ex illo autem lacu velut ex uno fonte procedunt illa iiii flumina: phison qui et ganges, gyon qui et nilus dicitur, et tygris ac eufrates, de quibus in li. gen. fit mencio specialis. Quere supra in tractatu de fluminibus.

Parthia est regio magna 119

in asia ab indie finibus usque ad mesopotamie fines est porrecta. Propter virtutem autem parthorum virtute assyria et cetere regiones nomen eius traxerunt. Sunt autem in ea provincie particulares, scilicet aracusia, parthia, assyria, media et persidia. Que regiones invicem sibi coniuncte initium ab indo flumine sumunt et tygri flumine clauduntur. Loca autem montuosa et aspera et flumina multa sunt, que provinciarum finibus suis discernere nomina a propriis auctoritatibus traxerunt ita. Ibi aracusia ab opido suo nuncupata est. Parthiam autem a scythia venientes occupaverunt hii. A meridie habet rubrum mare, a septentrione hyrcanicum pelagus. Ab occidente media. Regna in ea xviii porrecta a caspio mari usque ad gentem scitarum. Est parthia nil [illegible] urbibus [illegible]

dicit Plinius li. v. Ista bestias sive feroces producit. tygrides atque linces et aspides et serpentes natura similes et feroces. gens que dura est et crudelis et motu precipiti. pro omni pulmento et condimento contenta sale et cardamomo. ut dicit idem. et dicit idem in glo. super daniel de persarum regione et persis. c. vii. de bestia que similis urso erat.

115 Palestina Syrie est provincia. dicta quondam phylistea. cuius civitas metropolis que nunc aschalona dicitur. antiquitus phylistiim vocabatur. ex qua civitate tota regio palestina vel phylistea prioribus temporibus vocabatur. ut dicit Ysi. li. xv. Ieronimus autem dicit li. ix. c. iii. de nominibus gentium phylesti inquit sunt qui et phylestim dicuntur pluraliter. Sermo hebreus non habet. sed pro eo greco utitur. unde phylistei pro palestinis dicuntur. itaque ascha civitate que quondam phylistiim est vocata. primo autem dicebantur alophyli. i. alienigene eo quod semper fuerunt filiis israel alieni et longe ab eorum societate et genere separati. ut dicit autem idem. Hec regio ut dicit Ysi. li. xv. Ab oriente habet mare rubrum. A meridiano latere iudeam excipit. A septentrionali plaga tyriorum finibus clauditur. Ab occasu vero limite terminatur. ut dicit idem. Originem autem primam habuerunt phylistei a filio chanaan nomine chesluim. a quo primitus sunt egressi phylistiim et chaphtorim. ut dicitur gen. x. Gens ut narrat est astuta et callida. molesta semper regno israelitico et infesta. tamen que per superbiam iudeorum invaluerunt. tamen et que de soli sui felicitate et de marinarum insularum suo dominio subditarum fortitudine et potentia nimium presumebant. ut dicit idem.

116 Pamphylia que et isauria dicitur eo quod omni flatui aure est exposita. ut dicit Ysi. li. xv. provincia est in minori asia. habet metropolim urbem que seleucia nuncupatur. ut dicit idem. quam seleucus antiochus qui antiochiam condidit fundavit. ut dicit Ysi. li. xv. Est autem regio maritima inter ciliciam et lyciam. a qua in italiam per cyprum insulam navigatur. ut patet act. xxvii.

117 Pannonia europe est provincia que ab hiis quondam occupata ab eorum populo ungaria vulgariter est vocata. que duplex est secundum orosium. maior scilicet et minor. exterior quidem est in ulteriori scythia ultra meotides paludes constituta. a qua unde venientes gentium primi egressi et per longissima paludum et terrarum spacia equorum et bestiarum vestigia insequentes. in eadem solum pannonie invenerunt. Qui reversi ad suos collecto agmine in pannoniam venerunt. Et expulsis incolis a primeva sua origine nomen genti et patrie indiderunt. ut narrat orosius. Est autem hec provincia per mediam quam danubius fluvius pertransit et perfundit. ut dicit Ysi. xv. et xvi. Habet autem galliciam ab oriente. Greciam a meridie. Dalmatiam et ytaliam ab occidente. et Germaniam a septentrione. ut dicit idem. Est autem terra spaciosissima et fertilissima. nemoribus et silvis est munitissima. Salubris fluviis et aquis irrigua. venis aureis et aliis metallis ditissima. habet montes marmoreos in quibus diversa marmorum genera inveniuntur. Sal quoque optimum in quibusdam montibus effoditur. Feris et pecudibus per pascua uberrima pannonia adimpletur. Frugifera quoque est gleba eius valde et vinifera in multis locis. Et inter se plures continet gentes. non solum lingua. verum quoque moribus et ritu in pluribus differentes. sicut dicit orosius. Dicit autem Ysi. li. xv. pannonia a penninis alpibus est vocata. quibus ab ytalia secernitur. Regio fortis est et solo leta. ac duobus fluminibus. duobus scilicet et sano est vallata. Habet autem ab oriente mesiam. Ab euro hystriam. Ab affrico autem penninos habet alpes. Ab occasu galliam belgicam. A septentrione danubium limitem qui germaniam pertransit. Hec hester dicitur et hystriam vocant terram quam nunc pannoniam continet.

Paron insula est a parone plauto filio nominata. qui de suo nomine paron oppidum et insulam nominavit. ut dicit Ysi. li. xv. Gignit autem marmor candidissimum quod parium dicitur. nutrit et sardum lapidem marmoribus quidem preciosiorem et inter gemmas vilissimum. ut dicit idem. 118

Pentapolis regio est in confinio arabie et palestine. dicta a quinque civitatibus hominum impiorum. que celesti igne sunt consumpte. Terra olim uberrima magis quam nunc ierosolima nunc deserta est et exusta. Nam propter scelera incolarum descendit ignis qui regionem in cineres eternos dissolvit. cuius umbra et species quedam in favillis adhuc videtur. Nascuntur autem ibi poma virentia sub tanta specie maturitatis. ut edendi desiderium gignant. que si carpas fatiscunt ac resolvuntur in cinerem fumumque exhalant quasi adhuc ardeant. hucusque Ysi. li. xv. Hec provincia antequam esset consumpta. erat fuit locuplex et inter cetera lapides saphyri et alie gemme pre 119

ossa sua incinerantur. et inter ea gleba aurum. sicut iob tan-
git dicens. xxviii. Locus saphyri lapides eius. et gle-
be eius aurum. Sed postea tota illa regio in mare mor-
tuum est conversa. sic vocatum eo quod nichil gignit vi-
vum. nec recipit ex genere viventium. sicut nec pisces
habet nec aves. nec navigia patitur. quia omnia viva contra
natura in eo ad fundum demerguntur. Lucerna si fuerit ac-
censa supernatat. extincto vero lumine demergitur. ut
dicit ysi. li. xiiii. Quere supra de mari mortuo in trac-
tatu marium et aquarum. Juxta maris ripas circa vici-
nia sodome crescunt poma sub quorum pulcritudine quidem sunt
gustu fetida et amara. ut dicit glo. super textum epistole
petri c. ii. Est autem alia pentapolis in affrica in provincia li-
bie a v. civitatibus sic nominata. scilicet beronice. arsi-
noe. apolonia. ptolomais. et tholomais. Ex quibus pto-
lomais et beronice a regibus sunt vocate. Est autem hec
pentapolis libie pyrenensis adiuncta et eius finibus de-
putata. ut dicit ysi. li. xv.

120 Persida siquidem persidia regio est in asia inter pelopo-
regna tapilienciam descendens ab ortu ad indos.
Ab occasu rubrum mare habet. Sub aquilone vero me-
diam tangit. Ab austro germaniam que perside admittitur.
quibus est seusa oppidum nobilissimum. In perside autem
primo orta est ars magica. ad quam nemroth gi-
gas post confusionem linguarum abiit. ibique persas ignem
colere docuit. sicut homines in partibus illis solem colunt.
qui eorum lingua hel dicitur. ut dicit ysi. li. xv. Est autem ter-
ra persia a perseo rege. qui de grecia in asiam transiens
ibi barbaras gentes gravi et diuturno bello edo-
muit. novissime autem victor existens. nomen genti
subiecte dedit. ut dicit ysi. li. ix. in capitulo de vocabulis
gentium. ... Persi autem ignobiles re-
putabantur et quasi nullius momenti in gentibus habebantur.
medi vero potentissimi fuerunt. ut dicit idem. Est autem persi-
da latissima et valde spaciosa. in qua civitas est nomine
nobilis nomine elam. sic dicta ab elam filio sem.
a quo per successionem gens persarum. ut dicit ysi. Et ab e-
lam persi primitus elamite sunt vocati. Est autem
in perside civitas nobilissima elemaida nomine que
nunc persepolis nuncupatur. De qua dicitur i. mach. vi.
et ii. mach. ix. c. Erat autem in perside civitas ele-
maida nobilissima et copiosissima in auro et ar-
gento. templumque in ea locuples valde. et illic vela-
mina aurea et lorice scuta que reliquit alexander rex

121 Pirenea || macedo. etc.
provincia est europe terra alta et montuosa.
cuius montes pirenei dicuntur. et extenduntur a meri-
die versus occidentem. dividentes ab invi-
cem maximas regiones. Sicut alpes pirenei divi-
dunt inter hyspaniam et galliam tam nerbonensem
quam et lugdunensem. Habet autem ab oriente germaniam.
A meridie ytaliam. Ab occidente hyspaniam. Ab
aquilone galliam. Dicuntur autem pirenei a crebris ful-
minum ignibus. pir enim grece ignis est latine. Cre-
bris enim fulminibus montes pirenei quatiuntur.
ut dicit ysi. li. xv. in c. de montibus. Est pirenea
multorum et magnorum fluviorum origo et principi-
um. mater nemorum maiorum. nutrix ferarum et
... multorum venas continens metallorum
... fontes habens munitiones civitatum et castrorum
multas et diversas tam in lingua quam in moribus nutri-
ens nationes populorum. ut narrat herodotus.

122 Pigmea regio est in india ulterius
orientem in montanis iuxta oceanum sita.
In qua habitant pigmei homines parvi corporis. iiii
breviter ut dicit pli. et ysi. Qui in quarto an-
no generant. in septimo senescunt. Hii collecto exer-
citu equitant super arietes. et pugnant contra grues.
nidos earum et ova earum confringentes. ne contra eos
hostes multiplicentur. ut dicit idem pli. li. v. c. de
hominibus indie monstruosis. Quere supra.

123 Pictauia gallie
narbonensis est provincia. quam picti angli et sco-
ti navigio impetentes antiquitus inhabitaverunt. et
tandem regionem a gente ex sua antiqua propria
nomen in posterum reliquerunt. ut narrat hystoria galli-
cus herodotus qui de britannie finibus classem
educentes per oceanum sinum aquitanie invase-
runt. et tandem contra incolas ui sive bellorum discrimine
locum in patria optinentes pictavium oppidum a picte-
tis nominatum. ut ab eodem herodoto dicitur construx-
erunt. et largam patrie confinia pictaviam vocave-
runt. Hec provincia per longum maius protenditur versus turo-
niam quam preterfluit ligeris. habet ab oriente hyspaniam.
A meridie oceanum britannicum. Ab aquilone
et minorem britanniam in sinu aquitanico ab oc-
cidente. hec preterea provincia est predicata in multis.
ut narrat idem. Sicut glebam dicitur habet multum
fertilem omnium fere frugum feracem et fructuum
multiplicium ... vinifera est et
frugifera. et in bonis que gignit humus multipliciter
opulenta. maris portubus insignis est. civitatibus

bus et oppidis inclita. Amnibus et fontibus irrigu-
a. Campis, pratis et nemoribus amenissima.
Et circa partes maritimas saxis et rupibus maxime
est munita, ut patet in oppido rupensi siue calis[?]
ad quod accessus propter situm loci et freti angustias
vix habetur, ut dicit idem. Cuius gentes lingua et moribus gal-
liarum prouinciis est admixta. Et ideo quasi proximus
picardis hinc inde gentes natures ut sint naturaliter
fortes, corpore elegantes, agilitas tamen quibus mira
sunt hi iam consueuerunt, ut animo sint feroces, et ingenio
pre aliis vicinis gentibus aptiores. Nec mirum,
quia ut dicit ysidorus li. ix., secundum diuersitates celi facies hominum
et colores corporum, qualitates animorum et diuersitates
existunt. Inde romanos graues, Grecos le-
ues, Affros versipelles, Gallos natura feroces et in-
genio acutiores perspicimus, quia utique natura clamante
fiet, ut dicit idem. Et ideo gens picardica robusta
corpore, facie venusta, elata animo est, ut dicitur, calli-
da ingenio et astuta, ut recitat erodocus.

124 Picardia gallie belgice
Est prouincia a quodam oppido suo castro pontico
sic vocata, ut dicitur in libro de regionibus describendis inde-
licet erodoce. Nam oppidum quod nunc pichen dicitur
in illo tempore confinio usque ad occeanum britannicum
anglice obtinuisse dominium perhibetur. A quo totius
prouincie illius sic fuisse creditur in posterum nomina-
tus. Est autem corpore terra frugum et fructuum valde fe-
rax, irrigua fontibus et fluminibus multis, hun-
dans pascuis, communita nobilibus ciuitatibus, ca-
stris et oppidis fortissimis et famosis, ut bel-
gis est suum beluacum, ambianis, attrebatum,
yonc[?] et tornacum, ut refert idem. Hec autem prouincia iam
circa renum flumen germanicum ab oriente, Galli-
am superiorem a meridie, Occeanum gallicum seu ger-
manicum ab occidente, Britanniam maiorem siue
angliam ab aquilone. Est autem duplex picardia scilicet superior
que gallie magis utique est propinqua. Alia dicitur terra
inferior que flandrie et retie finibus seu bri-
tannie propinquius est coniuncta et est a germania
[illegible]. Utriusque patrie gentes elegantes
et [illegible] facie decoras ac venuste. Au-
[illegible] et [illegible] tellus clara
[illegible] gratiosior magis alia-
rum gallie nationum.

125 Ramathea que et ramathaim zophim regio [illegible]
[illegible] iuxta arimathiam ciuitatem est
appellata, in qua natus fuit samuel propheta. Et alio
nomine arimathia est vocata, de qua fuit io-
seph vir iustus qui cum nichodemo corpus do-
minicum inunxit ac honorifice sepeliuit, ut
dicit glo. super luc. c. xxiii. f. Est autem in ebu[?] effra-
ym in iudea sita et in altissimis montibus collo-
cata, propter quod et ramathea, id est excelsa, est vocata.
Nam rama excelsum sonat, ut dicit iero. Est autem
terra quasi montuosa, fertilis in fructibus et in fru-
gibus, in vineis et oliuis, fontibus irrigua, pu-
ritate aeris saluberrima, situs altitudine
naturaliter firma, ut dicit iero. Et ad remotissime
speculandum valde apta.

Rentia renensis est prouincia, regio scilicet quam renus 126
circumfluit ac perfundit. Dicitur autem eo quod sit iuxta
renum, ut dicit idem li. xv. Et est terra huius multas
ciuitates et oppida valde firma. Cuius gleba est
frugifera et vinifera in multis locis. Gens fortis
et animosa, iuncta et in montibus conuicientia huius
cum germanicis, non tamen ita inhiat spoliis et rapinis.

Riualia est prouinciola 127
a quodam barbara dictus, cuius prius liuonia
est vocata multum audacia; nunc autem est sub christi
fide regno dacie est subiecta. Cuius prius liuonia
est vocata, [illegible] sic dicta eo quod sit gramino-
sa et piscuosa in locis pluribus nemorosa. Cuius
gleba mediocriter est frugifera. Aquis et stagnis
irrigua, piscibus marinis et lacualibus est fe-
cunda, plures huius gentes pecudum et armenta. Si-
chie vero partibus coniuncta, solo fluuio qui narua
dicitur, a noricorum et vicegarcorum regionibus est
discreta, ut dicit erodocus.

Rinchonia quedam est terra media a ciuitate 128
maguntina citra super ripam reni protensa
inter montes usque ad oppidum quod bingeria nomina-
tur, vbi et [illegible] qui per eius medium defluit. Ri-
chonia est vocata. Et est terra quasi mediocris in u-
traque reni litore usque ad montium cacumina a-
mena mirabiliter et fecunda. Tante enim pulchri-
tudinis est et tam [illegible] fertilitatis quod ta-
[illegible] intrantes [illegible] de ripa transeuntes faciet dele-
ctari [illegible] inestimabilis voluptatis.
[illegible] est hic gleba [illegible] pinguis, q-
[illegible] fecunditate [illegible]
[illegible] agro
[illegible] et muros [illegible]
pomiferis

⁊ tāta ē ꝑ cāeā fructuū multiformitatē fru-
ges ꝑere n̄ omittit. Arborū ē diuersitas ui-
neā nō īpedit. īmo uin̄ ⁊ idē ager ꝑiē fru-
ges ⁊ uina. nuces ⁊ poma. corilos ⁊ pira.
⁊ multa alia h̄ fructuū gn̄a pducē ꝯsueu.
Fontes calidi ⁊ medicīe corꝑm necēri ī de
terre uisceribꝫ oriūē. Multa alia h̄ comō
da uite mortaliū necēia. q̄ ueritate ꝑ singu
la cēt longum.

R Omanorū puīcia ut ait uarro ē fere
129 toti orb' ꝯtinen̄ u̇ scelm habitabiles ꝑstat
regiōes. Istā singulas ꝑtes orb' romanorū pō edomu
it. nꝫ fuit aliqs orb' angul' q romani exatē nō
ꝑsensit gladiū. ut d' id. Fuit ē quōdā pc
ytalie romulea antiq̄ noīata. a noīe romuli
sic dāa. q urbē romā ꝯdid'. ciuitatiqꝫ ⁊ ꝑp̄ n̄
dedit. ut d' ysi. li. ix. u̇ similiē. Hec pō satur
nia a saturno rege fuit dcā. q īcolas dcā colē
ꝑmitꝰ īformauit. ⁊ ipꝫ ꝑp saturitatē īopina
tā saturnū uocauit. ⁊ tandē ipꝫ tāq̄ dm̄ ī
stellarū nūō coluit. A latino a' rege latini po
stea s̄ uocati. q pō h̄ romā a romulo urbem
ampliātē ⁊ munientē romani dcā s̄. Et qrites
postea s̄ dcā. eo q quiritē romul' ē uocatus.
q' sē hās utebat' q̄ sabinorū linḡ quiris dr̄.
ut dic̄ ysi. li. ix. ī. c. d' gentiū noīatōe. Isti āt
regni ⁊ regum laudes ad plenū calam' scrībē
n̄ suffic̄. nꝫ cortex ād magnifica eorū opa plena
rie ꝯsplendit. Romanorū actuū ꝓbitates siq̄
imitatōis g' legē dlectat. legat ī pō. li. ma
ch. c. viii. ubi multa d' eorū ūtutibꝫ b' iuē re
citineur.

R Omania dī romanorū gens noua. nec
130 ei grece noua ul' nouū dī latie. Ab eo eī
tp̄e quo ꝯstituē' sedē romani īpiū ī ꝯstanti
nopoli tracie urbem d' roma transtulit. oīs
grecorū regio romania. i. noua roma uocata
fuit. ut d' rabā'. ꝓ usqꝫ hodie g̃a n̄ se uocāt
grecos uulgarit'. s̄ ꝑoci romanissez. Quere s̄
de grecia ī litīa. g. u̇ d' grecis multa reꝑies.

R Od' insula ē cicladū
131 insularū ꝑa ab oriēte. u̇ rodole capitoliū
dicat' ē īuentū dū ī ciuitatis ꝑmitꝰ consecrate.
ī hac urbe sol' fuit colos' ereus. lxx. cubitorū
altitudis. Alii sunt. v. minores colossi. insula ea
dē. ut d' ysi. li. xv. Est a' rod' insula eadē ut

q̄ ⁊ cyprus. ut d' ysi. li. xv. ī. c. d' uocabul'
R uthia ciuitatum. 132
R siu rucena q̄ ⁊ mesie ē puīcia ī minori
asie ꝯfinio ꝯstituta romanorū t'minos ē
hn̄s ab oriente. Gothiā a septētrōe. pānno
niam ab occidente. Greciam uō a meridie.
Tra qd' ē maxª ꝯcordās cū boemis ⁊ sclauis
ī ydiomate ⁊ ling̃. lꝫ aquadā ꝑte sui galla
tia ē uocata. ⁊ eius īcole quondā galathe
uocabant'. Quibꝫ dī paul' apō dixisse ep.
Quere s̄ de galacia. 133

S Abea regio ī arabia a filio chus q saba
dcā ē ꝯgnomiata. H' agusto tre tractu
ad orientē ulsus ꝑsicū sinū n̄ extēdit'. A sep
tētrōe chaldee appinquat. Ab occasu sinu a
rabico t'minatur. A meridie uō ethyopie ē
uicina. Est a' regio thurifera. odores tanta
ista ī eā siluis mirra. cinamomū. thus. ⁊
alia aromatica gn̄ant'. ut d' ysi. li. xv. Re
gio siqd' locuplex ē ī sp̄ebꝫ aromaticis ⁊ ꝑcio
sis lapidibꝫ ⁊ metallis. Ibi fenix auis ⁊ a
lia mirabilia q̄ ī regiōe arabie ab auctorib'
refunt' de qbꝫ s̄ de arabia ista puīcie dn̄a
⁊ regina fuit sp̄ali. regina saba que toti' tūc
affrice tenuit p̄ncipatū. ut d' eadē. Ista re
gina fuit ethyopie ac egypti. ut d' glo. sr.
li. ix. x. ⁊ ꝑ ꝯnō ēditur q' ipā alia tunc
tp̄is optinuerit accidentis.

S Amaria ut d' ysi. li. xv. regio ē palestine 138
a metropoli ciuitate ul' opido antiq̄ sic
uocata. Istā samāia quōdā fuit regal' ciuitas
īsrl'. q̄ nūc ab augusti noīe sebastia noīa
ē. Hec regio media ūt' iudeā ⁊ galileā iacet
iudei ī apiēt aliūō ē n̄ ē eleis. cui' sic' n' ꝯ
similis ē iudee. ab ea n̄ dissēns ī ūitate. ut
d' ysi. A quodā eciā monte noīe somi ꝑmitus
n̄ suscep. ut pꝫ ī. iii. r. c. Ab ista tam̄
patria samaritanorū gēs ī posterū ē exorta.
q̄ transmigrata de assyriis h̄itauit ī samaria
q̄ recepis dcā samaria. i. custodia patrie. su
erunt ī eadē patria ꝓ custodia ab assyriorū re
gibꝫ delecti. ut d' ysi. li. ix. ī. c. d' uocabulis
regionū. Quere sup' de samaria monte ī lā.

S Ambia mesie ē
134 puīcia ī europa ī inferiori sicia collaa
ta q' media ūt' pirnes alanes ꝯsilianes.

liuones et mdones. Nam ut dicit antiq̄ gothi
x erant ſubiecti potiti. ut narrat uarro ſile-
et oro dec. et inhitant littora occeani ſicietes
ꝑmetrina et ſunt ꝯ lata aglois ut dicit idem. Eſt autem
ſambia terra fertil glebe et frugum ferax. terra
paluſtris et nemoroſa. multis fluuiis et lacu
bus circundata. gens in ea cunctis barbaris corpore
elegantis. mente audax. in genio arte et artificio a
lias nationes in circuitu precellens.

136 Sabaudia dicitur ab antiquis q. ſalua et audax ma-
nus q ab antiquis temporibus illa natio bellicoſe prouinciq
pri ð gallicanis partibus ad ytaliam p illi parte
deſerta q montes fuit ſemper tuta. Illa ſemper i fuit in
ſticia ſumma. Et io ꝑut clamat fama pu
ſemper i fuit ꝯſeruates in ſtrata eoi ſecuri ab
omni ſpolio et rapina. Eſt autem pars pirene. cuius
montibus ytallia a gallia ſeparatur. Quere ſupra
de pireneis montibus. p. littera. et quo noie p
ma prouincie noiatur.

137 Sardinia eſt inſula in mari mediterraneo
iuxta ſiciliam a quodam ſardo hercule procreata
et noiata. qui magna multitudine de libia p
fectus ſardiniam occupauit. et ex ſuo uocabulo
inſule nomen dedit. Hec in affrico mari ad ſilitudi
nem humani ueſtigii ta in oriente q in occidente
latior ferme paribus lateribus q et in meridie
et in ſeptentrione uertitur. Et io prius a nauiganti
bus grecorum ichnus uocabatur. Hec autem terra habet in longi
tudine milia. c. xl. in latitudine. xl. In ea nec
ſerpens gignitur nec lupus. ſed ſoli fuga
.ſ. exiguum hominibus ꝑniciosum. uenenum quoque i no
naſcitur nec herba que dicitur apium riſus. q hominibus
riſus contrahit. q qui tetigerint interimit. Fontes habet
calidos infirmis prebentes ſanitatem ſiue me
delam. furibus cecitatem. ſi ſacramento dato o
culos tetigit. ut dicit id. li. xv.

138 Sarmatia natio eſt terra. q ſarma
tae ſunt dicta a ſtudio armorum. Illa patentibus
campis armata incedebant. et multas prouincias
ad ſpoliauit prius q eos detinuit danubio phi
beret. ut dicit yſi. li. ix. Hi ut de gothis ſunt et
gipetes q ceciloꝝ. Et hi tam petentes ꝓlio q
eque ſunt illis. Et io ſic dicuntur. ut dicit yſi. ibidem.

139 Samo inſula eſt i egeo
mari. ubi nata eſt iuno. ex qua fuit
ſibilla ſamia et pictagoras ſamius a q

phie nomen primus inuentum eſt. ut dicit yſi. li. xv. In hac
inſula traduntur primus uaſa figuli fuiſſe reperta.
Unde et uaſa ſamea appellata ſunt. Ex quo patet q terra
re illius glebe tenax eſt et glutinoſa. Et ideo
ad talia uaſa dicitur magis apta. ut dicit yſid.

Saxonia prouincia eſt 140
in germania. cuius incole a grecis dicuntur ꝯtraxiſſe
originem. et partes ubi nunc habitant nauigio ad
ueniſſe. et expulſis turingis q tunc uſque ad
litus occeani habitabant multis plus ſedes
optinuiſſe. et in eadem prouincia uſque hodie p
manſiſſe. Gens enim ſemper fuit belicoſiſſima.
Elegantis forme. procere ſtature. Robuſta
corpore et audax mente. Eſt autem ſaxonia terra q
ad glebam fertiliſſima frugum omnium et fructuum
ferax. in montuoſis nemoroſa. et in campeſtribus
frugifera et piſcuoſa. fecunda in gregibus et
armentis. opulenta in argento. cupro et aliis
mineris ac metallis. Montes enim habet inſignes.
de quibus effodiuntur lapides q igne fortiſſimo
reſoluti in eris ſubitum conuertuntur. Flumina habet no
biliſſima et famoſa. ſ. uaſeram. limiam. al
biam. ſalam atque undam. et multa alia q etiam
p̄fluunt trans albiam. Fontes habet ſalſos in mul
tis locis. ex quibus ſal albiſſimum et optimum de
coquitur ac paratur. Ciuitates pluimas habet fortiſſimas
et munitas. fortia opida. et caſtra fortiſſima
tam in campeſtribus q in montanis. Iuxta montem autem ubi
cuprum foditur. inuenitur mons magnus cuius lapi
des redolent ſicut uiole. In aliquibus enim montibus in
uenitur marmor ualde pulcrum. et hoc potiſſime
iuxta cenobium quod lapis ſancti michaelis nunc
capitur. In illis montanis maxima eſt concurſus fe
rarum et beſtiarum. aprorum et urſorum. cuorum et ca
mularum. Et io in illis montibus nemoroſis multa
uenationum genera exercentur. Hec et multa a
lia laude digna in ſaxonum regionibus inueniun
tur. Quere ſupra de germania in littera. G.
et in littera. q. de alamania. Habet quoque ſaxonia ho
einiam ad occidentem. friſoniam lacum ad oc
ceanum a ſeptentrione. turingorum uero gentem
et franconum a meridie. Cuius gens fortis et belica
inuicta uſque hodie perſeuerat. ut dicit eccl.

Sclauonia eſt pars 141
meſie multas continens regiones. Sla m
ſclaui ſunt boemi. poloni. meſtani. uan

tali. Ruteni. Dalmate et Carinthi. qui
se inuicem intelligunt. et in multis sunt similes quo
ad linguam et quo ad mores. dispares tamen sunt
quo ad ritum. Ista quidem adhuc tenent cultum
paganorum. quedam uero retinent ritum grecorum. Quedam
etiam latinorum. Omnes autem iste regiones sunt glebe
optime et mellifere et uinifere in multis locis.
Omnes enim illi pro maiori parte in roma sunt credentes.
exceptis rutenis et illis qui mixtim sunt cum
teotonicis et latinis. Et est duplex sclauia.
maior que est sclauonia. que dalmatiam. sarmatiam.
et carinthiam continet. et multas alias regiones.
Et ista in sole quidem maritimam occupat. quidam
uero montium et condensa nemorum inhabitat. Quidam
campestria excolunt et exarant. Gens seuera et
aspera et inculta. circa diuinum cultum minus pia.
piraticam ducunt uitam. exercentes predam per mare et
terram. et maxime illi qui habitant iuxta mare. Alia
sclauia minor que a finibus saxonie protenditur
ad partes uandalos lingue sue populos
habens confinantes et uicinos. Hec sclauia proximitima
dicitur que a prutenis diuisis amnibus
se claudit et a gothis atque danis quodam magnis
oceani promontorio et mare cum diuidit
ad cuius latus confinatur minor sclauia et finitur.
Est autem regio ualde frugifera et fructifera. fluminibus
et stagnis irrigua. nemorosa et piscosa.
melle habundans atque lacte. gens fortis corpore.
agriculture dedita et piscature. magis pia ad
deum et pacifica quo ad proximum. quam illi qui habitant
in maiori sclauia. et hoc est propter mixtionem et
societatem quam cotidie habent cum germanis ut
dicat exodictus.

182 Sparciata est regio iuxta greciam. que lacedemonia
nuncupatur a lacedemone filia semele
sic uocata. Quere de lacedemonia in
littera L. Hos terre enim domine antiquitus lacedemones et
spartianos. ut dicit ysidorus libro xiv.

183 Seres est prouincia in oriente. nomen sortita est
a quodam opido quod seres quod nominatur. in cuius arboribus
lana colligitur. et inde sericum separatur.
Vnde de eis in tabulis dicitur per uersum. ignota facie. sed uo
cere sene nulle seres.

184 Sclaudia est terra maritima ad modum insule
le fluuis et maris brachiis circumdata.
Habet autem sclaudia ad orientem flandriam
ad meridiem. Occeanum ad occidentem. Frisiam
am ad septentrionem. Sunt autem in plures insule parue
et magne brachiis maris separate ab inuicem
et distincte. Et sunt ille insule in fortissimis aggeribus
cincte in circuitu contra maris impetum
et munite. Quarum gleba est ualde ferax quo
ad segetes. sed quo ad arbores est quasi nuda. Non enim
possunt arbores propter maris salsuginem profundare
suas radices. Et ideo post plantationem ci
to deficiunt et arescunt. Est autem sclaudia ualde
populosa. diuitiis opulenta uariis. Gens magne
stature. fortis corpore. et audax mente. Circa dei
cultum deuota. inter se pacifica et quieta. multis
beneficia. nullis molesta. non tamen hostium uiolentie
resistere est cauta.

Semigallia est prouincia modica inter mare 185
baltheum constituta iuxta osiliam et liuoniam si
ta in syria media. sic uocata quia agulachis ipsam
occupantibus cum incolis terre mixtis est inhabitata.
Vnde semigalli sunt dicti quasi ex gallis sunt galathis
et illis populis processerunt. Terra tamen est fertilis in an
nona. in piscibus et in pecoribus. Sed gens barbara et
inculta. aspera et seuera.

Senonensis gallia. Senonum est prouincia habens ab 186
oriente germaniam renensem. A meridie bur
gundiam superiorem. et penninos montes. Ab occidente
galliam lugdunensem. A septentrione galliam belgicam.
Terra est frugum. uinearum et fructuum diuersorum. fon
tium et fluminum et riuorum. Galli autem senonenses
quidam senones dicebantur eo quod liberum hospitio
recepissent. postea. X. in S. litteram est mutata.
ut dicit ysidorus libro xix. A senonensi ciuitate que ciuitas
est eorum capitalis. Est autem terra populosa habens ciuita
tes multas. et opida plurima et fortia et munita.
que pertinent ad regnum qui regia appellatur.

Syriam syrus quidam 187
nepos ut dicitur abrahe ex cetura prohibetur
a suo uocabulo nuncupasse. ut dicit ysidorus libro xiv. capitulo
xv. Hec ab oriente fluuio eufrate. Ab oc
casu uero mari magno et egypto terminatur. attingens
a septentrione armeniam et cappadociam. A meridie
uero sinum arabicum. ut dicit idem. Sit autem eius porrectio
est in immensa longitudinem. in lato autem angustior est.
Habet autem inter se multas prouincias. scilicet Comagenem.
Feniciam cuius pars est iudea absque sa
racenis et nabateis. Est autem regio populosissima

fertilissima in frugibus et fructibus, armentis et pecoribus, equis, asinis et camelis, ditissima in auro et speciebus aromaticis et metallis, munitissima civitatibus et castris, irrigua nobilissimis fluviis et lacubus et stagnis. Habens nobiles portus maris, et habet precipue in pilestinis maritimis et feniceis. Gens seva et belligera, et in multas partes divisa, diversis in ceremoniis occupata, cultus et habitus sicut fidei sic lingua, ritu et moribus differentes. Quarum quedam habitant in desertis ut nabathei et saraceni. Quedam in montibus et quedam in nemoribus et in silvis. Quibus hominum cultus illorum nationes regionum, ut narrat erodo.

128 Sychimia est media terra in Samaria, media inter Iudeam et Galileam, a Sychem filio Emor qui eam edificavit sic vocata. Ista Sichem terra est urbs que nunc Neapolis nuncupatur. Cuius confinium in circuitu Sychimia appellatur, ut dicit Ysidorus libro xvi. Hec ut ait Ieronimus super xlviii Genesis fuit portio terre quam dedit Iacob filio suo super fratres, scilicet Ioseph. Ubi et illa terra fuit in tribu Effraym. Et ibi sepultus est Ioseph, et eius mausoleum ibi conditum visitur hodie, ut dicit Ieronimus. Quam terram precio suo labore acquisitam Iacob comparavit et emit centum agnis, ut patet Genesis xxxiii. Et pro illo latere dicit Ieronimus Iacob dixisse quod eam in arcu et gladio de Amorreorum manibus abstulisset. In eadem autem terre urbe sub quercu Iacob abscondit ydola filiarum suarum, et tunc de Sicima ascendit in Luzam, que vocatur Bethel, ut dicitur Genesis xxxv. In hoc loco paverunt fratres Ioseph greges, sed alii requisiti a Ioseph non in Sichimis sed in Dothaym sunt inventi, ubi ipsum spoliantes egyptiis vendiderunt. Sicchimam autem postea destruxit Abimelech filius Ierobaal. Et interfectis habitatoribus sal in eius confinio seminavit, ut dicitur Iudicum ix. In hoc territorio fuit Iacob fons iuxta quem dominus fessus ex itinere requievit, et ut mulier de illius putei aqua daret ad bibendum postulavit, ut dicitur Iohannis iiii. Est autem locus magne fertilitatis, mire amenitatis et maxime firmitatis.

129 Sicia regio est maxima, cuius pars superior in Asia, inferior vero pars est in Europa. Et hec inferior a Meothidis paludibus incipiens inter Danubium et occeanum septentrionalem usque ad Germaniam protelatur, ut dicit Ysidorus libro xv. Huius in primis pars est Alania, deinde Meotides paludes, deinde Gothia, Dacia, Gepsica, deinde Germania, ubi plurimam partem Suevi incoluerunt, ut dicit idem. Hec itaque Sichia plures regiones habet, quarum quedam sunt locupletes et quedam inhabitabiles. Ista in plerisque locis auro et gemmis affluit, sed griffonum immanitate rarus hominum est accessus. Smaragdus autem optimus et cristallus purissimus Sichie, ut dicit idem. Monstruosos autem in multis continet homines et feras immanes, ut liches, tygrides, ursos, ferocissimos et leones, et maxime in desertis et regionibus Hyrcanorum. Quere supra de Hircania.

Sicionia a Sicione rege antiquitus est vocata, a qua et regnum Sicioniorum dictum est, quod rex Archas Iovis et Caliste filius Phylasium in ditionem redactis ex suo nomine Archadiam nuncupavit. Est autem Archadia que et Sicionia, filii Archie, ut platani folium inter Ionium et Egeum mare exporrecta. Habens flumen magnum, scilicet Erimantum. Gignit quoque asbeston lapidem, qui semel accensus nunquam extinguitur. Ibi etiam candidissime merule generantur, ut dicit Ysidorus libro xv. 140

Sicilia a Sicano rege prius Sicania fuit vocata. Deinde a Siculo Itali fratre Sicilia est dicta, que antiquitus Trinacria dicebatur propter tria eius, scilicet promunctoria, scilicet Pelorum, Pachinum et Lilibeum. Trinacria enim grece quod latine triquadra dicitur, quia in tres quadras est divisa. Hec ab Ytalia freto modico est disiecta, Affricum mare prospectans, terris frugifera, auro habundans, cavernis et fistulis penetrabilis, ventis et sulphure plena. Unde et in Ethne montis estuant incendia. In eius freto Scilla est et Caribdis, quibus aut navigia absorbentur aut colliduntur. Fuit autem quondam patria Ciclopum, et postea nutrix tirannorum, frugum fertilis. Post omnibus terris precomittendis seminibus aptior est pro certo. Principalem urbem habet Siracusam et fontem Arethusam et Albeum fluvium genitorem equorum. In eo post est inventa insula Comedia achatem lapidem ex Agathe flumine; Sicilia primo dedit, protulit. Et mare Siculum corallum album gignit et sales Agrigentinos, qui igne sunt solubiles, in aqua autem crepitantes. Omnis autem ambitus clauditur spatio trium milium stadiorum. Dicit autem Salustius Ytalie fuisse coniunctam Siciliam, sed medium spatium divisum fuisse per maris impetum atque scissum. Hec Ysidorus libro xv. In eodem de insula vero recitantur omnia supradicta, et eadem narrat Plinius. 141

Sirtes, ut dicit Ysidorus libro xiii, sunt harenosa in mari loca attractu sic vocata, ut dicit Salustius, eo quod omnia ad se trahant. Syrten enim grece dicitur tractus latine. Et talis attractio facit mare inequale: in uno loco fit profundum, in alio loco fit vadosum. Et ideo periculosum est illuc ire. Et dicuntur hec Sirtes. Sunt autem 142

tales Syri et per illum inducentes usque mare Egyptium, et ei in locis pluribus ammiscetur, ut dicit idem.

143 Scotia a Scotorum gentibus a quibus incolitur appellatur, et est provinciarum in insula Britannica. Unde et fluminibus et maris brachiis ab Anglia aquilonari separatur, ex parte illa opposita undique septa mari occeano, quo ad Ybernia Scotia est divisa. Eadem gens ab initio que quondam in Hybernia ei supponitur simul in lingua et in moribus et in natura. Gens est levis animo, ferox, seviens in hostes, tamen fere mortem diligens quantum servitutem, in lecto mori reputans segnitiem, in campo autem contra hostem interfici ut interficiat gloriam arbitrans et virtutem. Gens parci victus, famem diutius sustinens, et raro ante solis occasum sibi cibum se effundens, carnibus, lacte, vini piscibus et fructibus magis utens, panis usus Britannicis minus habens. Et cum sit populus satis elegantis figure et faciei pulcre generaliter, multum tamen eos deformat proprius habitus, scilicet Scoticana vestitura. Unde antiqua lingua Scoti a picto corpore quasi scissi, eo quod aculeis ferreis cum atramento figurarum stigmate antiquitus adnotabantur, ut dicit Ysidorus libro ix in capitulo de vocabulis gentium. Mores autem primeve gentis multis ex eis ex admixtione cum Anglis in magna parte hiis temporibus in melius mutaverunt. Silvestres tamen Scoti et Hybernici in habitu, in lingua et in victu et in aliis moribus paterna sequuntur vestigia, gloriam arbitrantes, immo aliorum consuetudines respectu suarum quodammodo aspernantes. Est regio que ad humi fertilitatem, nemorum amenitatem, fluviorum et fontium irriguitatem, gregum et iumentorum multiplicitatem, et litus gaudet cultoribus pro sua quantitate, nec est ipsi Britannico solo impar, est ut dicit eiusdem sic orbis terrarum sagacissimus explorator, prout recitat Plinius. Quere supra de Ybernia in littera .I. Quere eadem de Scotia dicit Ysidorus que in de Ybernia in pluribus referuntur.

142 Suetia regio est in finibus Scithie in Europa, a qua tota Gothia, que inter Danorum et Norwegorum aquilonaria regna maxima est regio, hodie nominata. Habens mare Balticum ab oriente, occeanum Britannicum ab occidente, Norwegorum prerupta et populos a septentrione; a meridie vero Danorum confinio terminatur. Est autem Suetia que et Gothia est vocata quo ad solum frugifera, vinearum tamen expers. Sed in piscibus uberius aliis defectus recompensat et metallis. Sola preterea divicias quas ex mari illa regio non contrahit in pecudibus feris et iumentis, in argenti fodinis et aliis lucris innumeris. Continens regiones quas precellit gens valde robusta, cuius militaris potentia quondam totius terre Asie et Europe partem maximam multis temporibus edomavit, quos aggredi tempore Alexandri magni gentium audacia extimuit. Julius quoque Cesaris invicta potestas superatis Gallicis, Alamannis et Britannis cum Dacis et Gothis, Norwegis et aquilonaribus populis aliis congredi formidavit, sicut tradunt septentrionales hystorie tam Gotorum quam et Romanorum. Quorum tamen post tedium multo fidei adhiberi, in quibus nec religioni fidei nec est robori potentia in aliquo obviari, ut dicit Ysidorus. Illorum in quibus percitie et septentrionis septis et tenebris fidei adhibere conveniat, quorum relatio fidei moribus non prejudicat, nec veritati agnite contradicit. Ex istorum prosapia Amazones processerunt, ut dicit Orosius et Ysidorus libro xv.

Suevia Germanie vel Suevia est provincia in Europa, cuius gens habet maximum dominium in Germania consuetudo, ut dicit Ysidorus libro xv. 144
Dicit autem idem in capitulo de vocabulis gentium libro ix: Suevi in quibus fuit pars Germanorum in fine septentrionis, de quibus dicit Lucanus: Fundit ab extremo flavos aquilone Suevos. Quorum fuisse quondam C pagos et populos crediderunt. Dicta autem est Suevia a Suevo monte qui ab ortu Germanie ortum habet, et illius montis loca et confinia primitus coluerunt, ut dicit idem. Et ut dicit idem, ab ortu habet Danubium cum Bavaria, ab occasu habet Renum cum Alsatia, a meridie habet iugera alpium cum Ytalia, a septentrione habet Franconiam in inferiori Germania. Et est duplex Suevia: inferior protenditur contra Renum, superior contra alpes et Danubium. Circa utrumque est terra opulenta et frugifera et vinifera in multis locis, habens civitates munitissimas, oppida et castella, etiam campestria et montana, amnes et fluvia, nemora multa, gramina et pascua ovium greges et armenta etiam montana, et ferrum habet et argentum parit ac metalla. Gens populosa nimis, fortis, audax et bellicosa, procera corpore, flava crine, venusta facie et decora.

Tanathos insula est occeani parvula, modico freti intersectu a Britannia separata, habens campos frumentarios et glebam uberem. Dicta est Tanatos a morte serpentum quos dum ipsi nesciat, asportata inde terra quoquo gentium necata fuit. Angues 145

illiceo primitus, ut dicit ysidorus libro xv.

147 Taprobanes insula indie iacens ad euru
strum, ex quo occeanus indicus incipit, patens in longi
tudine octingentis .lxx. milibus et .l. passuum,
in latitudine vero .lxxxv. milia stadiorum. Secun
dum quod amplius interfluuio toto repleta mar
garitis et gemmis, pars eius bestiis et elephantibus
est repleta, partem vero homines tenent. In hac dicitur in
anno esse duas estates et duas hyemes, et bis
floribus vernari locum; utilissima insula est in die
uirens omni tempore, et folia eius semper sunt uiren
tia et numquam cadunt, ut dicit ysidorus libro xv.

148 Tracia est prouincia in grecia, apud quam uenerunt ti
ras filius iapheth, a suo nomine ut dicit ipsam tra
ciam nominauit, ut dicit ysidorus libro xv. Alii senciunt in
colarum traciam appellatam dixerunt. Hinc ab o
riente propontidis urbs constantinopolis opposita
est. A septentrione uero hystro obtenditur. A meri
die uero egeo mari adheret. Ab occasu uero
macedonia illi subiacet. Cuius regionem olim
diuisi populi, scilicet massagete, sarmate et
scite et alie plurime nationes incoluerunt. Am
pla est enim et ideo multas nationes potuit continere.
Ebrus fluuium tracia fundit, qui et gentes barbaras
multas tangit, ut dicit ysidorus libro xv.

149 Traconitida regio est in iudea.
Cui prefuit phylippus frater herodis. Nam totum
regnum hebreorum fuit diuisum in .iiii. tetrar
chias. Quarum prima fuit galilea, et tercia yturea
et traconitida regio, cui prefuit phylippus ut
usque regionis existerent tetrarchia. Quarta uero
fuit helina regio cui prefuit lisanias frater hero
dis et phylippi. Iam tunc enim principatus particulares
fuit diuisa iudea a romanis ad romanam
superbiam iudeorum, ut dicit glossa super luce. Super illum
locum: tetrarcha autem phylippo yturee et tra-

150 Thessalia ut dicit ysidorus
libro xv. grecie est prouincia a thessalo rege co
gnominata, que ad meridianam plagam macedonie
coniuncta est. Multa in thessalia flumina sunt et
opida. Quorum caput thessalonica est uocatum.
Ibi est mons parnasus quondam apollini consecratus.
Fuit autem thessalia patria achillis et origo ex utraque
lapitharum. De quibus fertur quod hii primo equos
frenis domuerunt. Super dorsa eorum insidere
unum corpus esse uidebantur. Propter quod milites thessa
lorum centauri ficti sunt, ut dicit ysidorus libro xi in capitulo de
portentis. In thessalia autem primo solidi aurei
inuenti sunt dominatorum, quia equorum usus primitus
est repertus, ut dicit ysidorus libro xv. Ad hoc dicit ysidorus libro iiii.
quod moysi temporibus in thessalia accidit quoddam diluuium
in quo aquarum illuuies maiorem partem populorum thes
salie assumpsit, paucis per refugium moncium
liberatis, et maxime in monte parnaso, in cuius circuitu
deucalion tunc temporis regno potiebatur, qui tunc ratti
bus ad se confugientes suscepit et sic parnasi iu
gis eos aluit atque fouit, propter quod dicitur grecorum fa
bule deucalionem hominum genus de lapidibus re
parasse, ut dicit idem ibidem.

Tenedos est insula grecie una de cicladibus 151
sita ad septentrionem, in qua ciuitas thenedos con
dita est, a qua et insula est uocata. Fuit autem tenes
quidam iuuenis infamatus quod suam nouercam cogno
uisset. Qui fugiens insulam uacuam cultoribus
optinuit. Qui in ex nomine suo ciuitati quam ibi con
didit et insule nomen dedit.

Thile ultima est insula occeani inter plagam 152
septentrionalem et australem ultra britanniam sita
nauigatione .vi. dierum a sole nomen habens, quia ibi
est sol estiuum solsticium facit et nullus ultra eam
dies est. Et ideo eius mare tardum est et congelatum, ut
dicit ysidorus libro xv. Sed in plurimis locis inhabitabilis est, quia in
estate nichil potest in ea crescere propter nimium calorem cum ibi circu
uenerit. In hyeme nichil propter frigiditatem congelan
tem. Nam ab equinoctio uernali quando sol est in ariete
usque ad equinoctium autumpnale quando est in libra
sol illi insule numquam occidit. Et ab illo tempore usque
ad equinoctium yemale iterum ad insulam non accedit.
unde per dimidium annum habet diem et per dimidium
habet noctem, ut dicit idem in capitulo de insulis libro xv. et
de solsticio libro y. Idem quod dicit beda in libro de naturis
rerum et similiter solinus.

Tripolitana regio est duplex. Una est in feni 153
ce, dicta a tripoli ciuitate famosissima, que
eius patrie in circuitu propter nimiam sui fortitudinem
est defensio et munimen. Alia uero est tripolitana
in affrica inter pentapolim et bizaciam sita, a
tribus magnis urbibus sic uocata, scilicet Orea, Sa
bine et leptis magna. Hec habet ab oriente
sirtes maiores et trogloditas. A septentrione
mare adriaticum. Ab occasu bizacenam. A meridie
getulas et garamantes usque ad occeanum ethi

ophiciam precedentes. ut dicit ysi. li. xv.

164 Trogodicea est regio in ethyopia. Cuius
incole dicuntur trogodite. sic uocati quia tanta cele-
ritate pollent ut dicitur quod feras pedum cursu as-
sequuntur. Hec autem regio quandam insulam habet op-
timam mirre speciem et preciosissimam eius gutta inueni-
tur. et dicitur mirra trogodites ab insula in qua cre-
scit. ut dicit ysi. li. xvii. Cum sit hec prouincia in ethy-
opia. tangit tamen fines arabie. unde alii dicunt esse
in arabia. ut dicitur li. xvii. alii in ethyopia. ut
patet libro. ix.

165 Troiana prouincia in frigia primitus fuit dardi-
nia a dardano nominata. ista dardanus de grecia
profectus peruenit ad frigiam. et idem primus regna-
uit. post quem filius eius eriotonius. deinde nepos eius
tros. a quo ciuitas troia et patria in eternum est
uocata. ut dicit ysi. li. ix. Multi autem de troianis post
troie excidium facta classe per diuersas mundi partes si-
bi sedes quesierunt. et multas nationes expulsis
per eos habitatoribus et ex ipsorum progenie peruenerunt. in poste-
rum potentissime fuerunt nationes sicut diuersorum re-
gnorum uetustissime hystorie attestantur.

166 Tuschia ytalie est prouincia
inter ligures et romanorum territorium collocata.
que difficilibus montium iugis et arctissimis locorum
uallibus alta et aptis fortissime est munita. Tu-
scia autem ut dicit ysi. li. xv. a sacrificiorum et thu-
ris frequentia est uocata. ista illius partibus in mortu-
orum exequiis antiquitus thura cremare et offerre re-
ligionis et deuotionis gratia magis consueuerunt. et
suos mortuos affectu lacrimabili deplangebant.
Thura namque et mirra ibi potissime incendebantur. Qui-
a ut dicit in tuscia ars aruspicia primitus est reperta.
ut dicit ysi. Hec emilia fuit antiquitus nominata.
plures habet nobiles et diuites ciuitates. Ab oc-
cidente contra liguriam habet pisanam ciuitatem. Senas.
Lucam. Florentiam. contra septentrionem. uiterbium.
uersus. contra orientem. Aretium. contra meridiem.
Cortonam. perusium. et assisium. quam ualli spoleta-
ne contigue sunt et uicine. Ab oriente habet mare
adriaticum et marchiam de ancona. a meridie tybirim
fluuium et romam. Ab occidente mediolanenses ligu-
riam. A septentrione romaniolam et prouinciam paduanam.
Et hec regio est multum protensa in longum ab ortu in
suum occasum minus habet latitudinis aquilonarem
non ad australem. Est autem terra montuosa satis et fe-

tilissima quo ad situm. salubris sima quo ad solum. sa-
luberrima quo ad celum. quam mare in duabus partibus
locupletat. Quamquam et fontium et lacuum multitudo
irrigat et fecundat. Arnus fluuius illam perflu-
it et decorat. Terra aromaticis et electis ha-
bundantia ipsius singulariter nobilitat atque ditat.
Fontium quoque calidorum in ea scaturientium affluentia
ipsius confortat et sublimat.

Turingia germanie est prouincia media inter 167
gentem saxonum et francorum et westfalorum.
Habet enim boemos. saxones ab oriente. franco-
nes et bauaros a meridie. Sueuos et halsatos
ab occidente. Renenses. uestfalos ab aquilone.
Gens quidem prout nomen patet thuringia. i. durum genus
(?) hostes magis est seuera. Est enim ipsa numerosa et e-
legantis stature. robusta corpore. durum quod et solent in-
terdum. Habet terram montibus fere undique circumcinctam et
munitam. infra se uero planam uallem frugiferam.
fructiferam. amenam quod si excipitur. oppida
multa et castella fortia non solum in montanis. ue-
rum etiam per plana campestribus. stagnis. lacubus ir-
rigua. aere saluberrima. pabuli ubertate
grassima. armentis et gregibus ualde plena. que in
montibus diuersa inueniuntur mineralia et me-
talla. ut dicit erodes qui nulla certa prouisio se-
creta germanie confinia inscrutata.

Thuronia gallie superioris est pro- 168
uincia ys equitanie antiquitus computata a thu-
ronensi ciuitate inclita sic uocata. in qua gemma
sacerdotum martinus sanctissimus requiescit. Est autem
sita circa amnem ligerim qui eam perfluit et
irrigat et multum locupletat. Terra frugifera.
fructuosa. uinifera. piscuosa. aere salub-
rima. nemorosa. Gens robusta corpore. ele-
gantis forme. audax mente. benefica in ope-
re modesta in sermone.

Vasconia est prouincia sub equitania antiquitus co- 169
prehensa sita iuxta pireneum a nacrea oppido
nominata. ut dicit ysi. li. ix. habet montes pireneos
in uno suo latere. et in alio occeanum mare. et in alio
planitiem prouincie tholosane. et in alio pictauo-
rum gentibus appropinquat. terra siluestris et nemorosa.
saltuosa et montuosa. in multis suis partibus uine-
arum ferax et tamen quod uineis multis et magis in
sui uini copiam amisit. hanc regionem ge-
rona fluuius a tholosana separat. quam uasconiam

pertingit. iuxta burdigalem metropolim urbem uasconum occeanum mare intrat. dicit ysi. li. ix. c. de uocabulis gentium. Vaccea a uaccea opido cognominata per appla iugis pirenei montis solitudine inhabitat. que et uascones. quasi uaccones dicti. c. i. s. litteram commutata. quos pompeius perdomita hyspania ad triumphum uenire festinans de pirenei iugis deposuit. et in unum opidum congregauit. Unde et aduenarum nomen urbs accepit. ut dicit idem ysi. pli. et eodem. quod recitat gentem uasconum fore corpore leuem et agilem. animo audacem. ad bella precipitem et ferocem.

170 Venetia uenetorum ab antiquo dicebatur prouincia que a littore maris adriatici in eius sinu urbs uenetia nunc est sita usque ad padum fluuium qui diuidit inter ciuitates et fines superiorum ligorum et inferiorum. uidelicet inter pergamenses et mediolanenses prout extendebatur. ut narrat. P. l. lombardorum ac ligurum hystorie uerissimus recitator. multas siquidem et nobiles tunc optinuit ciuitates. sicut uero dicit ys. li. xvi. mantua que a manto tiresie que post interitum thebanorum delata est in ytalia est condita. sita est in uenetia que gallea cisalpina est uocata. uenetia itaque ytalie est prouincia que multarum terrarum et ciuitatum dominium habuit ab antiquo in mari et in terra. Cuius potestas hodie per longissimum maris protractus. et usque in graciam se extendit germanorum fines usque in aquileiam tangit dalmatiam et sclauorum prouinciam. piratarum tyrampnicam reprimit et compescit. insulas et portus per minutoria maris et sinus sub eius dominio existentes iustissime regit. subditos protegit ab hostibus potentissime ac defendit rem publicam et ciuilem iustis legibus subicit. nullam sectam diuinis institutis contrariam infra suos terminos manere dissimulat aut permittit. hic gentis texere singulas probitates existimo superfluum. cum de gentibus uenetorum uirtute et potestate. circumspectione et prudentia. unitate ciuium et concordia amore totius iusticie cum clementia omnibus fere nationibus iam sit notum. ut dicit tercio. P. l. scriptor hystorie lombardorum.

171 Westfalia germanie inferioris est prouincia. habens saxoniam ad orientem. thuringiam et hassiam ad meridiem. Renum et coloniam ad occidentem. Occeanum et frisiam ad aquilonem. nobilissimis fluuiis duobus in circuitu terminatis tingitur. s. uiseus atque renonetenum tangit uersus occidentem et septentrionem. uiseria uero uersus orientem. Est enim terra multum nemorosa. paludosa. plus aliis regionibus que fertilis frugibus apta. consitis fontibus et amnibus est irrigua. lapida. s. atque uineta et multis aliis. fontes hic salis. et montes fertiles in metallis. habundat terra fructibus. glandibus. nucibus atque pomis et feris. porcis. pecudibus et iumentis. populus communiter elegantis stature est et procere. uenuste forme et fortis corporis. et audax mente. consilia hec copiosa ac mirabiliter animosa. prompta ad arma continue et parata. Ciuitates habet fortes et munitas. castra fortissima et opida tam in montibus quam in planis.

172 Vironia prouincia est paruula iuxta daciam uersus orientem. auctore deo. ex quo sit germinosa et nemorosa. multis aquis et fontibus perfusa. cuius gleba est frugum ferax. gens quondam barbara. seua. iam composita ac inculta. suo uero danorum regibus paret et legibus est subiecta. Terra uero tota est agminatis et danis pariter habitata. Quere supra in littera. l. de liuonia. hec terra a nagarradorum gente et tuthonorum per fluuium maximum qui naruee dicitur est separata

173 Winlandia est patria iuxta montana norwegie uersus orientem sita super littus occeani protensa non multum fertilis nisi in graminibus et siluis. Gens eius est barbara. agrestis et seua. magicis artibus occupata. unde et nauigantibus per eorum littora uel apud eos propter uenti defectum moram contrahentibus. uentum uenalem offerunt atque uendunt. Globum enim de filo faciunt. et diuersos nodos in eo connectentes usque ad tres uel plures nodos de globo extrahi precipiunt secundum quod uentum habere uoluunt fortiorem. Quibus propter eorum incredulitatem illudentes demones. aerem concitant et uentum maiorem uel minorem excitant secundum quod plures nodos de filo extrahunt uel pauciores. Et quandoque in tantum commouent uentum. quod miseri talibus fidem adhibentes. iusto dei iudicio submerguntur.

174 Wistria est insula modica in mari britanico sita. distans ab ibernia maiori per uno freto interposito separata. cuius gleba ad frumenta est optima. multas habet siluas et nemora. feras multas. pecora et iumenta. fontes et amnes insulam irrigantes. Quo ad tempiem est salubris terima et in fructibus uberrima dicitur esse. hec ab anglis hodie inhabitatur.

174 Ysel̄adia ē regio ultīa
i europa a septētrōe ult̄ norwegiā sita. ꝓ͞pe
tua glacie ī remotiorib; eius finib; ꝯdēp̄sata.
p̄cedit̄ ꝯ s̄r litꝰ occeani maris u̾s septētrōez
ubi māre p̄ nimio frigore ꝯgelat̄. Ab oriente
h̄n; sciciā sup̄iorē. Ab austro norwegiā. Ab oc
cidēte occeanum hyb̄nicū. Ab aqlōe ꝯgela
tū. Et ē dc̄a yselandia. q. t̄ra glaciei. eo q͞ ibi
dic̄ eē montes niuei glaciei duritate ꝯgela
ti. ibi cristalli īueniūt̄. In illa ēt regiōe s̄ albi ursi
maxi ꝯ ferocissimi q̄ unguib; glaciē rumpūt
ꝯ foramina multa faciūt p̄ q̄ ī māre se im̄
gūt ꝯ sub glacie pisces capientes eos extra
hunt p̄ foramia p̄dc̄a. ꝯ ad lit̄ deferentes in
de uiuūt. T̄ra ē sterilis quo ad fruges. excep
tis paucis locis ī quoꝝ uallib; uix crescit auē
na. gmīa t̄minis ꝯ arbores ī locis ubi h̄itat̄ lx͞oie
ꝑturit ꝯ ꝓduc̄. ꝯ ī ill' ꝑtib; feras gignit. ꝯ
iumēta nutrit. Vn̄ ꝺ piscib; ꝯ uenatoib; ꝯ ca
nib; p̄ maiori ꝑte ꝑp̄ t̄re uiuit. Oues p̄ fri
gore ibi uiuē n̄o possē. Et iō icole de feraꝝ
ꝯ ursoꝝ pellib; quas uenatu capiūt ꝯ͞ frigus
se muniunt. ꝯ corp̄a sua tegūt. Alia uestim̄
ta h̄re n̄ possunt. nisi aliunde deferant̄. Est
ēt gens multū corpulēta. robusta ꝯ uald' al
ba. piscatoi dedita ꝯ uenatoi.

176 Zeugia siue zeugis ē p̄uīcia ubi ē
maior cartago minor affrica int̄ bizā
cium ꝯ numediam sita. ut d̄r ysi. li. xv.
Hec a uictore mari siculo ē uicta. ut d̄r idē.
Et a meridie usq; ad regiōez gortuloꝝ porrecta.
Cui' p̄xia sūt frugifera. ulteriora uero besti
is ꝯ s̄pentib; plena. Ibi onagri ꝯ fere siluestres.
Imma ꝯ monstruosa īueniūtur ut dicit idem.

Incip̄ lib'. xvj.

Exceptis p̄dc̄tis ꝑ͞tib;
t̄re ꝯ ꝑtiū eius ingnali. restat
adiuuante dn̄o aliq̄ hic inserē de eius
ornatu īsp̄ali. Eoꝝ aūt q̄ ornāt t̄rā. Que
dā s̄ simpl̄r īaīata. ut insensibilia. ut omīa
methaurica q̄ ī uenis t̄re gn̄ant̄. qualia sunt
lapides. colores. metalla. de qb; ꝑ p̄ ꝑordinē ē
agend'. Quedā uo uegetabilia. ut radices.
herbe ꝯ arbusta. Quedā aūt sensibilia. ut
hoies ꝯ iumēta. De quib; ultīo ē t̄ctād'. Pr̄imo
g ab hiis q̄ gn̄ant̄ infra ꝯ ī uenis eā p̄ ordi
nem alphabeti hic dicendum est.

Harena ab ariditate
ē dc̄a. q si manu p̄ssa fuit. p̄ siccitate ꝯ
duritia strīgz̄ fuē. Que si ī ueste cādida asp̄sa
fuit. nich' sordis p̄t se relinq̄t. ut d̄r ysi. li. xvi.
c. iiii. Arena siquid' ī aq̄s maris ab omi
limositate ꝯ lutea uiscositate abluit̄. ut d̄r
ꝑ. li. ꝺ ꝑ͞petatib; elemētoꝝ cūgulatoꝝ ī lapi
dez ꝑfc̄e n̄o ꝑmittit̄. T̄ra aūt pura ut d̄r idem.
li. meth. iiii. lapis n̄ fit. q2 ꝯtinuatōez n̄ fa
cit. s; ꝯuictōez. Et iō siccitas uincēs ōez h̄uīdi
tatē. n̄ ꝑmittit eā totalit̄ ī lapidē ꝯsolidari.
Sn̄ ē q' harena ē sibalit̄ durior. s; lapide mol
lior. ꝯ ī ꝑtes minerales diuisibilior. V̄n harena
frigida ē ꝯ sicca. ꝯminuta. Compressa.
Grauissima. ī ponde. q̄uis sit minuta ꝯ ster
ilis ex se. ꝑ caloris ꝯ humoris defc̄m.
ꝯ dn̄iū stidū siccitatis ꝑ͞pter sup̄ueni
ente nō dissoluit̄. s; poti' diluta aut
ꝯsup̄ta lutea ī puritate mag̃ ꝯp̄mit̄.
ꝯ ꝑte ꝑti forti' adherente. ampli' solida
tur. Harenaꝝ ēt m'titudie maris ī pet'
sistit̄. ꝯ ad ea cumules se ꝯstrīgēs. ne ult̄ sibi
assignatos ad t̄minos effluat. ī pedit̄. ut d̄r
ꝑs iex. c. v. posuit harenā t̄minū mari. ꝯc.
Est ēt ulta nām colatiuā. Vn̄ aqua ꝑ hare
nas colata. dulcior ꝯ purior īuenitur. ut d̄r y.
se uirtute h̄r metalloꝝ purgatiuā. ꝯ sua cōfri
catōe rubigis ꝯsūptiuā. Auꝝ eīn ꝯ ferrū
harene ꝯfricatōe clarificantur. Est h̄r uirtute
ī stiticatiuā. repercussiuā. opilatiuā. tumoris sedā
tiuā. ut pz in chunalea. Ibi harena ex lapide
fabrili resoluta q̄ ualet ad omia supradicta.
ut plane d̄r costan. Est h̄r uirtutē mineral
lem. ul' salēē ei similez uel affinez. Vn̄ ꝯ in
t̄ harenulas tā fluuiales q̄ marinas auree
harene sepi' īueniunt̄. lapides ēt politi ꝯ ge
me p̄ciose ī marino littore īueniunt̄ inter
harenulas. Est harene tā fluuiales q̄ mari
ne ex uentis ꝯtrarius ipis harenulaꝝ ꝑticu
las eleuātib; sepi' ī maris hostiis ꝯ riuoꝝ
coaceruant̄. ꝯ ex harenis sic accumulatis aque
fluuiales ne mare subintrēt. aliquotiēs retar
dant̄. ut d̄r ꝑ. sup amos. viii. i. ꝺ flu̾ct sic
riuus egypti. ꝯ ēt ꝑ exp̄ste ꝺz ꝯ aq̄ mli ꝑ
obstantes harenaꝝ cumulos ꝯtingit impedi
ri. sicut circa fluuīs dicensiū ꝑis aggeres aq'

nisi in mare descendere non permittitur. Sed postquam refluere per plana egypti manifestissime coartatur. Sed quando illis cumulis harenosis aquae redire compellitur, tanto eadem dissipatis cum maiori impetu in mare descendens perfunditur et prohibetur, ut dicit ysidorus ibidem. ¶ Item harenarum obstaculis in mari sub aquae superficie occultatis occurrere vel resistere maxime est difficile et periculosum, ut patet supra ubi de maris periculis pertractatur.

3 Argilla est terra tenax et glutinosa et viscosa, ad varia opera singulorum disposita atque apta, et est secundum ysidorum libro xvi capitulo i ab argis sic vocata, apud quos primo ex tali materia vasa fictilia sunt effecta. Et ut idem dicit, talis terra per actionem caloris liquidiores partes consumentis et terrestriores consolidantis in laterem commutatur. Saepe quoque contingit quod talis terra lutea et viscosa frigiditate aquae congelante in lapidem commutatur. Saepe enim accidit talis transmutatio scilicet luti viscosi in lapidem ex celeri coagulatione. Sicut enim dicitur libro iiii metheororum, lutum viscosum aptum est huic transmutationi scilicet in lapidem per calidi coagulationem. quia viscosum est medium inter unctuosum et vaporativum humidum. Unde gratia vaporativi per caliditatem coagulatur. gratia viscosi non potest ex toto educi. Sed amplius compactum et consolidatum esse in lapidem transmutatum, ut ibi dicitur commentator. Argilla est frigiditate sua sanguinis restrictiva, ut dicit constantinus. Argilla siccata forti aceto bullita distemperata apposita fronti et temporibus prohibet sanguinem de naribus profluentem.

2 Alabastrum, ut dicit ysidorus ut dicitur libro xvi, est lapis candidus intinctus variis coloribus, ex quo evangelium unguenti vasculum fuisse dicit. Ex hoc enim cavantur vasa unguentaria, quia unguenta custodit optime incorrupta. Nascitur autem circa thebas et damascum, ceteris candidior. Sed probatissimum de india transportatur. Hic lapis adamas candidus in commar dicitur. Et dicitur valere hic lapis ad victoriam optinendam. Et dicitur quod generat et conservat amicitiam.

4 Aurum ab aura est dictum, ut dicit ysidorus libro xv, eo quod repercusso aere plus refulget. Naturale enim est ut metallorum splendor plus fulgeat luce alia repercussus. Hinc et avari sunt quorum fulgor splendidos reddit. Aurum quoque radians et fulgens dicitur obrizum, eo quod splendore irradiat ac fulgore. Est enim coloris optimus et de hebraico apud eos, ubi dicitur ophyr. Lamina vero tenuissima ex qua traduntur fila aurea brachea nuncupatur. Hucusque ysidorus capitulo de metallis. ¶ Secundum aristotelem vero libro metheororum, prout antea fuit dictum, quod aurum sicut et cetera metalla materialiter procreatur ex sulphure subtili rubeo et de vivo argento subtili et albo concurrentibus in eius compositione. de solliciori sulphurea quam de aerea aquosa vivi argenti. Et ideo aurum solidius est et ponderosius quam argentum in cuius enim compositione plus de argento quam de sulphure albo concurrere convenit. Sicut ibi dicit Ric. rufus. Aurum quoque inter metalla quo ad situm nichil solidius est aut compactius. Et ideo in igne penitus non evaporat, nec quicquam imponderat minoratur. Unde in igne non consumitur, sed solum quando vi caloris liquefit, siquid habet ante impuritatis et scorie deponit, propter quod et amplius depuratur et fulgidius invenitur. Nichil enim inter metalla est ductilius, quia tante est ductilitatis quod inter incudem et malleum sine ruptione sive dissolutione partium in bractheas id est tenuissima laminas dilatatur. Fit quoque inter metalla quo ad formam et speciem est pulchrius. Et ideo inter omnes picturales formas suam speciem primum et principalem locum auri optinet pulchritudo. Unde forma est et decor tam colorum quam metallorum. ¶ Item nichil inter metalla quo ad virtutem invenitur efficacius. Cuius virtutem describit platearius dicens. Aurum temperatum est in omni metallo et purius. Et ideo habet virtutem ¶ confortativam et superfluitatum consumptivam in corpore existentium. ¶ Et ideo valet contra lepram et elephantie passionem, ut alibi enarratur. ¶ Limatura enim auri in cibo vel in potu sumpta medicina ad preservationem alepitie vel saltem ad eius occultationem, quia eius frequens usus ab ea preservat vel retardat aut saltem ipsam palliat et occultat, ut dicit avicenna. ¶ Item eadem limatura cum succo borraginis et osse de corde cervi valet contra sincopim et cardiacam passionem. ¶ Item lamine auree ardentes in vino extincte vinum faciunt utile contra viciam splenis et alias passiones vel melancolias multas. ¶ Item vinum factum cum nitro aureo melior est quam ex alia materia vel metallo. Locum enim

visionis custodit immunem a fetore. Item pul
vis cadentis a limatura auri oculis impositus maculas
oculorum tollit. Confortat et membra quibus eius non
incorporetur, nec enim mutatur de puritate ex asperitate
sua superfluitates que in membris leduntur extergendo,
ut dicit idem Platearius. Item aurum calefactum tollit pilos
ambustos quod inde exustum fuit aut crematum, et
item crescere non permittit. Constantinus. Item aurum per
cussum non resonat sicut es vel argentum, nec cre
pat nec finditur sed potius extenditur, et equaliter di
latatur nisi ei fuerit aliud metallum adultera
tum modo aliquo incorporatum. Nam quando est vel aurical
cum cum auro sibi est permixtum, sub malleo
scinditur et sic ad susceptionem debite forme sub
mallei ictu inobediens invenitur. Et ideo necesse est
omne superfluum ab eo per excoctionem auferri ut ef
ficiatur ductile, et aliquod vas cum optata forma
exinde producatur, ut dicit Gregorius. Quando enim lamina vel
bracteola aurea cum argentea subducta debet mal
leando incorporari, necesse est ab hiis maxime precave
ri, scilicet a pulvere, a vento, et humore.
Quia si aliquid horum inter aurum et argentum se permi
scet, nequaquam unum cum alio se tenebit. Et
ideo oportet ut in loco valde mundo et quieto hec duo me
talla ad invicem uniantur. Quando enim modo debito
uniuntur vel sic iunguntur inseparabilis est unio, i
ta quod ab invicem non possunt ulterius separari.

Auricalcum ut dicit Ysidorus
est dictum, quia cum sit es sive cuprum, resplendet
superficialiter sicut aurum. Nam es greco sermone cal
cum vocatur. Auricalcum itaque habet et duriciam eris
sive cupri, ex mixtione autem eris et stagni et auri
pigmenti et quibusdam aliis medicaminibus perducitur usque
ad colorem auri, ut dicit Ysidorus. Colorem itaque habet auri et
similitudinem sed non valorem. Vasa que diversi generis
aurificialia et pulcra in sui novitate auri speciem
pretendentia ex auricalco formantur, sed paulatim a suo ri
gore post deteriorantur et quasi rubiginantur. Et sic ta
lem colorem quem ab ere cupro suam materialem originem
contraxit. In istis vasis cibaria et vina diutius
reservata saporem horribilem contrahunt ex eris vene
no et odorem. Collyria tamen que oculorum sunt medica
mina in eius vasis reservantur et ex eris fortitudi
ne acuuntur, ut dicit Platearius.

Auripigmentum est vena terre sive genus lapidis
fossilis et fragilis, auri speciem pretendens
in colore, et vocatur alio nomine lapis arsenicus, di
citur et citrinum, et habet secundum Dyascoridem naturam sulphuris calefacientis
et desiccandi. Qui si apponatur eri ipsum in album trans
mutat, et omnia corpora metallina preter aurum exu
rit et devastat, ut dicit Dyascorides. Secundum Platearium autem ope
ratur medicine. Habet autem virtutem attrahendi,
dissolvendi et consolidandi. Unde valet
asmaticis et malum anhelitum habentibus ex humiditate
et inclinato capite fumum eius recipiat. Ex auri
pigmento fit psilotrum, id est unguentum depilatorium, ut
pili facilius amoveantur. Quando conteritur cum calce
viva valet contra serpiginem et impetiginem si locus eius
sapone et auripigmento leniter inungatur, sed sta
tim locus infectus abluatur, quia si unguentum
tale diu ibi maneret bonam carnem sicut et malam
corroderet et excoriaret. Similiter enim hec incisiva et cor
rosiva. Ungues quoque deturpatos et deformes sa
nat et curat ut docet medicina, ut dicit Platearius.

Argentum a greco appellatur ut
dicit Ysidorus. Est dictum. Nam argirus argentum vocatur
cum mirum in modum accidit quod cum sit candidum, im
pressum corpori lineas nigras, ut dicit Ysidorus eodem.
Item est compositum ex vivo argento et sulphure al
bo, plus autem est de terreo et aqueo quam argenti vivi
quam sulphuris. Et ideo non est tanti ponderis sicut aurum,
ut dicit Ey. ruf. Est autem argentum duplex, scilicet simplex et
compositum. Simplex autem est liquidum et vocatur vivum
argentum. Compositum autem argentum est solidum et compositum
cum ex argento vivo puro et sulphure albo
fit veniente, ut dicit Aristoteles. Argentum autem vivum est
substantia aquea mixta subtili terrea, autem mixtione
et indissolubili. Et hoc habet ex magnitudine siccitatis terre
vero quod non liquescat in superficie plana, et ideo non adhe
ret tangenti sicut id quod est aquosum. Est autem eius substantia al
ba ex claritate aque subtilis et ex albedine
terre bene subtilis et digeste. Hoc quam albedinem
ex admixtione aeris cum partibus. Item quod argentum
vivum habet sibi naturaliter appositum quod non coagulatur per
se sine sulphure, sed in sulphure et cum plumbi
substantia congelatur. Propterea dicitur quod argentum vivum et sul
phur sunt elementa, id est materia et principium omnium
liquabilium, scilicet metallorum. Hec omnia dicuntur in
libro methaurorum expresse, et que ab auctore sic expo
nuntur. Argentum itaque vivum omnium me
tallorum dicitur esse principium. Et ideo respectu cor
porum simplicium elementum. De sua autem virtute et natura

diuisi diuisa possint. Quid autem de hoc sentiant medici, patet per Platearium. Argentum, inquit Platearius, vivum calidum dicitur esse et humidum in iiii gradu. Quidam autem quibusdam indiciis frigidum credunt. Quia quod sit calidum ostendit per effectum, eo quod dissolvit, penetrat et incidit. Sed quia actualiter sentitur in tactu frigidum, a vulgo frigidum iudicatur. Quod autem aliqui dicunt argentum vivum ex quadam vena terre per excoctionem extrahi, falsum esse patet, eo quod per [illegible] ignis [illegible] in minerali extenuatur. Sed aliter gignitur, et quasi aqua profluens [illegible] ditissime et in vase frigido et solido conservatur. Tanta autem est ipsius coherentia et [illegible], quod nulli rei potest admisceri nisi primo extinguatur. Extinguitur autem cum saliva quando cum ea fricatur, et maxime quando cinis saliue additur, et maxime quando pulvis ossis sepie [illegible]. Est autem argentum vivum resolutivum, cuius fumus maxime obest artificibus. Inducit enim paralisim et tremorem resolvendo nervos et remolliendo. Contra receptum vel auri immissum accidit [illegible] proficiendo. Contra quod [illegible] maxime valet lac caprinum in quantitate maxima epotatum cum continuo motu [illegible]. Ad idem specialiter valet decoctio vini cum absinthio et ysopo. Hucusque Platearius. Dicitur autem argentum vivum eo quod [illegible] materias in quibus [illegible], ut dicit Ysidorus libro xvi. quod hec submergit. Hoc [illegible] est liquor qui [illegible], inventus autem [illegible] seu in fornacibus argentariis guttatim [illegible] tectis inherens. Sepe enim in vetustissimo stercore cloacarum et puteorum limo inuenitur. Fit etiam ex minio ipso [illegible] cum [illegible] ferreis patenis testea supposita. Desuper autem vasculum [illegible] circumdatum carbonibus, et tunc argentum vivum distillabitur. Sine hoc argentum et aurum nec [illegible]. Tanta autem virtus est ut si super [illegible] argenti vivi centenarium saxum superponatur, onera [illegible] resistit; [illegible] scrupulum superponens [illegible] levitatem eius recipit. Ex quo patet non ponderis esse, sed natura [illegible] ponderis. Conservatur autem melius in vasis vitreis. Nam ceteras materias perforat et corrodit. Hucusque Ysidorus libro xvi. de metallis. Argentum vivum est album, clarum, [illegible] purum [illegible] multum [illegible] quod autem balsami potissime conservatur [illegible]

[illegible] est inventus. Hic lapis liquescit in argento quam in auro, ut dicit in lapidario; liquatus quoque igne resolutus et liquefactus colorem habet igneum rubeum. Infrigidatus vero iterum efficitur solidus atque durus, et quasi sit [illegible] auri tamen preferens aurum in valore et pretio, [illegible] inter metalla principatum. Est enim medicinale et multarum egritudinum curativum. Scoria eius seu spuma vulnera sanat et replet, et carnes superfluas in eis esse non permittit. Cicatrices inducit. Sordes corporis mundificat. Cauterium a fetore custodit. Confortat fluxibilia membra et constringit. Ex contactu eius rubiginosa contrahit. Sed ex harene et salis confricatione claritatem pristinam recipit et resumit.

Adamas est lapis indicus. 9

Parvulus et inde colorem ferrugineum habens et splendorem cristalli, numquam tamen ultra magnitudinem nuclei avellane est repertus. Hic nulli cedit materie nec ferro quidem nec igni, nec umquam incalescit. Unde [illegible] id est indomita vis appellatur. Sed cum sit invictus ferri ignisque contemptor, rumpitur sanguine calido et recenti [illegible]. Cuius fragmentis sculptores insignandis gemmis et perforandis utuntur. Hic dissidet cum magnete, quia posito adamante iuxta ferrum non patitur id abstrahi a magnete, immo retrahit, et quantumvis violenter ferrum a magnete lapide sic attrahit. Dicitur hic lapis more electri venena deprehendere. Timores vanos expellere. Et maleficiis artibus obviare. Hucusque Ysidorus libro xvi. capitulo de [illegible]. Hic lapis secundum Dyascoridem gemma reconciliationis dicitur et amoris. Quia si mulier a viro suo fuit disgressa, per virtutem adamantis in viri gratiam facile revocatur. Ad hoc dicit idem quod si verus adamas capiti dormientis mulieris caute supponatur, scire potest maritus eius an sit casta. Nam si fuit, dormiendo amplecti cogitur in lapidis [virtute] maritum suum. Si vero fuit infidelis, ab eo subito resilit et velut lapidis presentiam indignans subito de lecto cadit. Virtus quam habet lapis est ut dicit Dyas. quod in lacerto sinistro gestatus valet contra hostes. Contra insaniam, rixas et iurgia. Contra incubos et phantasmata. Contra vana sompnia et venena.

Amethistus lapis est 10

indicus, qui inter gemmas purpureas optinet

principatum. ut dicit Ysidorus. Est autem amethistus colore purpureo et violaceo permixtus. qui rosa nitens et leniter fundens quasdam flammulas et emittens. Ysidorus. Alterum eius genus descendit ad iacinctum non ex toto igneum. sed unicolorem habens. Et sunt species eius .v. Ysidorus. Sed ut dicit Dyascorides purpureus nobilior est et aliis utilior. Nam valet eis contra ebrietatem. et facit vigilem. et mala repellit cogitationes. et bonum confert intellectum. et inest ei mollities ad sculpendum.

11 Achates est gemma nigra habens albas venas. Et dicitur achates a flumine eiusdem nominis existentis in Sicilia. iuxta quod est gemma primitus inventa. ut dicit Ysidorus. iii. Modo autem in pluribus regionibus invenitur. Est enim quoddam genus creticum ut dicit Dyascorides ceruleum. Aliud genus est indicum varium cum guttis sanguineis. Primum genus ut dicit Ysidorus creditur valere magicis artibus. nam cum ipso tempestates convertit. sistunt flumina sicut dicunt. Indicum genus utile est secundum Dyas ad regum formas et simulacra monstranda sompnorum. Creticum autem genus mutat pericula. gratum facit et placentem et persuasorem et facundum. et vires confert. Tertium genus s. indicum visum fovet contra [illegible] est ut dicit Dyas.

12 Albeston archadie est lapis ferrei coloris. ab igne nuncupatus. eo quod semel accensus numquam extinguatur. De quo fabricatum est id mechanicum de quo gentiles capti sacrilegio mirabantur. quoddam enim in templo veneris erat factum candelabrum in quo erat lucerna sic ardens. ut nulla tempestate nullo ymbre extingui posset. ut dicit Ysidorus li. xvi. c. i. de gemmis.

13 Absictus est gemma nigra ponderosa. distincta venis rubentibus. Hec calefacta igni .vii. diebus calorem tenet. ut dicit Ysidorus c. de gemmis nigris.

14 Alabandina est gemma dicta ab alabanda regione asie. Cuius color similis est calcedonio. sed rarior ut dicit Ysidorus c. de cristallo. Secundum Dyas autem alabandina est gemma clara et subrufa ut sardius. cuius virtus est sanguinem provocare et augmentare.

15 Argyrites est gemma argento similis habens stigmata aurea. est similis in colore andromada. Est enim lapis cuius color argenteus est. ut dicit Ysidorus. cui est forma quadrangula. sicut tessera. et fortitudo sicut adamantis. Huic putant magi nomen impositum ab eo quod animorum impetus vel iracundias credunt refrenare. ut dicit Ysidorus c. de gemmis aureis.

Astrion est gemma indica cristallo propinqua. in cuius centro fulget stella fulgore lune plene. Sic autem dicitur ab astris. eo quod posita fulgorem rapit. Ysidorus c. de cristallo. 16

Alectoria sive alectus est lapis qui invenitur in ventriculis gallinaceis cristallo obscuro. cuius ultima magnitudo est ad fabe quantitatem. Hec in certaminibus magos credunt reddere homines insuperabiles et invictos. ut dicitur in lapidario. De hac gemma dicit Dyas. Allectorius lapis excitat venerem. gratum facit et constantem ac victorem. discretum et oratorem. Amicos reformat. et repressam sitim in ore. 17

Asterites est gemma candida inclusam continens lucem sicut stella intus ambulantem. reddens quasi solis radios candidantes. 18

Amatites est lapis vel gemma aqua seu vestis fumo contacta. contra ignes resistit et si igni imponitur non ardebit. sed splendore accepto nitidior apparebit. et est similis allumini scissili. omnibus magorum maleficiis obviat et resistit. ut dicit Ysidorus li. xvi. c. x. 19

Bitumen terre gleba limosa et viscosa in locis pape paludibus generata. Est autem secundum Ysidorum li. xvi. c. ii. quedam terra glutinosa que iuxta locum asphalti in iudea reperitur. Cuius natura est ardere et igni cognata. Et est tante tenacitatis quod nec aqua nec ferro rumpitur. sed solum sanguine menstruali. Est autem utilis ad navium compaginationem. De hoc bitumine dicitur in platea sic. Asphaltum i. bitumen iudaicum calidum et siccum in secundo gradu. Et est terra nigri coloris. ponderosa et fetida. Et est terra ut dicunt aliqui de spuma maris mortui generata et indurata. Hec autem virtutem attrahendi. consolidandi et consumendi. Et ideo valet ad vulnera et ulcera consolidanda. si pulverizetur et sictonia superponatur. Et si vulnus fuerit multum longum et latum. valet etiam ad passiones matricis spiritualia comprimentis. si ponatur super carbones et fumus eius qui est fetidus super os et nares contrahatur. valet etiam super flegmaticos soporosos litargicos. quia flegma de capite multum purgat. ut dicit Plat. 20 sup

Berillus est lapis indicus viriditate similis smaragdo. sed cum pallore pellucet. ab indis in sex angulas formas. ut color hebetu- 21

do vrepeusti agelorum exercite. alii autem polite
non habent fulgorem. Gemma autem est secundum .x. ut dicit ysi.
c. de viridibus gemmis. Ubi quidem statim subdi
tur cristoberillus species .s. est berilli. cuius
pallida viriditas in aureum colorem resplen
det. Et hunc quam india nutrit nobis. Be
rilli virtutes describens dyasc. dicens. inter beril
los qui magis pallet melior est. Virtus eius
contra pericula hostium. Contra lites invictum
reddit et mitem. Ingenium bonum adhibet.
Valet contra vitia epatis. Et contra suspiria et
eructationes. Humidos oculos sanat.
Manum gestantis exurit si soli oculo op
ponatur. Homines magnificat. et amorem
diligit coniugalem.

22 Calculus est lapis exiguus a mixtura. rotundus atque
durissimus. parvus et ex omni parte levis
simus atque planus. Dicitur autem calculus eo quod
sine molestia seu brevitate et planitie a
pedibus conculcetur. Cui contrarius scrupulus lapil
lus .s. asperimus et minimus. qui si inter pedes et
calceum inciderit valde nocet. Hinc et saxa dura
scrupea .i. aspera atque dura. ut dicit ysi. li. xvi.
c. iii. Sepe autem lapilli in corpore animalis ex calidis
et viscosis humoribus nunc in vesica. nunc in renibus
generantur. ut dicit constan. Quere sup. li. vii. de
passionibus renum. c. de calculo.

23 Cos est lapis. sic dicta eo quod ferrum ad incisionem
cui acuat. Cotis enim greco sermone incisio dicitur ut
dicit ysi. Et ex his alie sunt aquarie. alie ole
o indigent in acuendo. sed oleum lenem. aqua vero aci
em acerrimam reddit. ut dicit ysi. li. eodem. c. iii.
Hec autem cotis proprium habet quod in hoc quod acuendo alia
sunt. paulatim se consumunt. ut dicit gg. pulvis
vero eius ab ipsius silice resolutus congruit medi
cine. Virtutem habet desiccativam. Expulsivam.
Et sanguinis restrictivam. ut dicit y^a.

24 Calcis sive calx est lapis adustus.
Lexcul admixtus cum harena et aqua fit ce
mentum. Est autem calx dicta viva ut dicit ysi. quia cum
sit actu frigida. intus in occulto ferventem habet vel
continet ignem. Unde et perfusa aqua statim ignis erup
latens. Cuius natura aliquid mirum habet. postquam enim ar
serit in aquis quibus solet ignis extingui. oleo vero
extinguitur quo solet ignis accendi. Usus
enim eius fabrice necessarius lapidi non potest here

fortius non alias sic conveniet. Calcis autem que fit ex
lapide albo et duro. melior est structuris. ex
molli vero utilior est tectis. huiusque ysi. li.
xvi. c. iii. Calx autem per se posita calida est et sicca in iiii.
gradu. que mixta cum oleo. pustulas et vulnera
putrida mundat. et est dissolutiva. carnem
superfluam corrodit. unde in vulnere crescentem prohibet.
Calx viva cum auripigmento et aqua et ad
modum pultis decocta. pilos eradere facit. quia suo a
cumine poros aperit. ut dicit constan. et plat.

Cementum est calcis et 25
harene cum aqua tempte commixtio et mixtu
ra. que ad lapides coniungendos et parietes linien
dos et dealbandos summe est necessaria. In picturis et
coloribus pictum primum sternitur et papirum est ce
mentum. Cui autem adheret picta humefacto. et maxime
si fuerit de plastro sive de gypso. Plastrum ut dicit
ysi. calcis est cognatum optimum autem omni lapi
de est de lapide speculari secundum cementum quod lapis
translucet sicut vitrum. et multum scissilis in te
nues crustas. ut dicit ysi. Et est idem quod plastrum
quod in greco dicitur gypsum. sed in teutonico spetecallo
nuncupatur.

Carbunculus lapis est preciosissimus. sic dictus quia 26
ut carbo est igniculus. Cuius fulgor nec nocte
vincitur. Lucet enim in tenebris adeo ut flammas ad
oculos vibret. Gemma autem est secundum .xii. sed prestantiores
sunt qui fulgent et emittunt radios sicut ignis. ut dicit
ysi. li. xvi. c. xiiii. Ibidem subditur. Carbunculus
grece anthrax dicitur latine. Gignitur in libia apud
trogloditas. Inter has .xii. species prefulget qui
ignei est coloris. sed candida vena precinctus.
Cuius est proprium quod proiectus in ignem velut intermor
tuos carbones extinguitur. sed aqua perfusus exar
descit. Alia est species carbunculi nomine starcadise
aloco idest ubi invenitur sic dicta. In cuius specie velut
intra lucidos ignes apparent quedam gutte quasi auree.
Et hec gemma est pretii incomparabilis respectu aliarum.
Alia est species quam signes appellant alucnar fra
grantia sic dicta. Et hanc gemmam remissum carbun
culum dicunt. Et est duplex. Una que ut purpura
radiat. Altera velut coccinei coloris seu rubo
ris a sole vel attritu digitorum calefacta paleas
et cartarum folia ad se rapere dicitur. Sculpturis re
sistit. Si vero aliquando sculpta fuerit. dum signa in ce
ra reprimit quandam alius morsu partem cere

secundum tollit. ut dicit ysidorus libro eodem. Ad speciem carbunculi reducitur balagius qui rubeus est et pulcherrimus ut dicit dyascorides. Et dicitur quasi species carbunculi invenitur in vena saphyri quandam nebulam ad modum favillae cuius igneam balagine contrahit. quae circa eius superficiem se diffundit. Et sic patet sensibiliter si diligentius contempletur.

27 Celonitis est lapis ethyopie qui lux celat. et prodit obscuritas. De nocte enim est igneus. de die vero aureus. ut dicit ysidorus libro eodem. In die enim quasi evanescere et fulgorem amittere. quasi aurum expallescit. Est et alia species celonitis quae media nitet. Hic celonitis est similis prasso in colore suo proprio. et respergitur quibusdam guttis aureis. ut dicitur in lapidario.

28 Calcedonius est lapis pallidus. et extrinsecus praetendens colorem qui medium inter berillum et iacinctum. ut dicitur in lapidario. Nascitur autem apud nasomonas ut fertur a domo hymbris. Et invenitur ad repercussum lucis plene. ut dicit ysidorus libro xvi. Non invenitur nisi ex loco ut dicit lapidarius. Omnia enim genera sculpturae resistunt. Calefactus paleam attrahit. ysidorus. Hic lapis perforatus et portatus facit vincere causas. Et valet contra illusiones demonum. et virtutes conservat. ut dicit dyascorides.

29 Crisolitus est lapis ethyopie. ut aurum lucens. et ut ignis scintillans. maris in colore est similis declinans ad viriditatem. Hic auro positus in sinistro lacerto portatus. dicitur terrere demones et fugare. Iuvat contra timores nocturnos. Et melancoliam minuit aut repellit. Et confortat intellectum. ut dicit dyascorides. Crisolitus quaedam species est crisolimphis. Cuius color de die aureus. de nocte vero igneus iudicatur. Est et alia species crisolita que dicitur crisolentus. colore aureus. Cuius aspectus de mane pulcrior est. Deinde ebetatur eius color. et est ignis capacissimus. Cui si iuxta ignem fuerit. cito inflamatur. ut dicit ysidorus libro xv. capitulo de gemmis aureis.

30 Celidonius lapis est modicus. et parvus. Huius due sunt species. scilicet niger et rufus. De ventre hyrundinis extrahuntur. prius quam terra et de foris mest. Sed in ventribus non sunt maioribus inpares. immo multis aliis sunt maiores. Valet enim rufus contra lunaticam passionem. et contra insaniam et antiquum langorem. Facundum facit et gratum et placentem. Sed iste non valet contra nocivos humores et febres et iras. et lotus aqua sanat oculos. haec omnia dicuntur in lapidario.

Cristallus lapis est resplendens clarus et colore aquosus. creditur quod sit nix vel glacies per multa annorum spacia indurata. unde et nomen ei graeci dederunt. Gignitur in asia et in cypro maxime in septentrionalibus alpibus. ubi in estate sol ferventissimus invenitur. Et ideo quia annosa et diuturna reddit hanc speciem quae cristallus nominatur. Is oppositus solis radiis. adeo rapit flammam. ut aridis fungis igne praebeat. visus eius ad pocula tantum vero nichil aliud operatur quam frigidum pati potest. huc usque ysidorus libro xvi. capitulo viii. De cristallo autem dicit dyascorides. Cristallus non in frigoris tantum. sed in magis terrestritatis in lapidem induratur. Color enim illius glaciei est similis. Hic vero est contra sitim et ardorem. quod tritus melle et potatus lacte replet ubera. si ex causa caliditatis iam prius sit amissum. Et quod suspensus in potu naturalis contra colicam et viscerum passionem si non adsit constipatio. Lapis est purus. Unde victus et alia quae in eo ponuntur manifestat. Quod autem ex aqua nulla fiat cristallus dicit glosa super Ecclesiasticum xliii capitulo. Hic inquit aqua exsiccata superfluitatem. sed per frigoris vehementiam in cristalli convertit firmitatem. Unde in ecclesiastico scribitur. Flavit ventus aquilo. et congelavit cristallus. etc. Et hoc assignat aristoteles in mete. in libro meteororum. iiii. Lapidea de substantiis mineralibus nulla sunt aqua. ut dicit Ricardus rufus. Lapidea mineralia sunt de aqua. Sed cum quia habent de terre siccitate plus quam liquabilia. ideo non congelantur solo frigore aquae sed ex terrea siccitate quae permutat aquosum in terreum. quod non super aqua dominatur et vincit frigiditas supradicta. Ex quo patet quod vera est verbi glosa. et auctoritas quae dicit quod ex aqua potest cristallus generari. 31

Ceraunius est lapis cristallo similis. ceruleo colore infectus. et est apud germaniam. Alter est hyspanice rutilans ut flama. 32 Hic in cadit de locis tonitrui. et dicitur contra nimium fulgur opitulari. ut dicit ysidorus libro eodem. Idem in lapidario ubi dicit. Cum tonat horrendum. cum fulminat igneus ether. Nubibus illisis celo cadit ille lapillus. Qui caste gerit hunc. a fulmine non ferietur. Nec domus aut ville. quibus affuerit lapis ille. Ut navigetur est ad praelia et causas mercantis. et valet ad dulces sompnos. ut dicitur ibidem.

33 Corallus nascitur in mari
rubeo, et quamdiu tegitur aquis lignum est, sed statim
quum extrahitur et tangitur aere in lapidem indu
ratur. Sunt autem ramuli eius sub aqua candidi et mol
les, et extracti cum retibus rubescunt et lapidi
ficantur, ut dicit Ysidorus capitulo de rubeis gemmis.
Et secundum idem, quia cum apud nos pretiosa sunt Indica et
margarita, tanto pretiosus est corallus apud Indos.
Huic magi dicunt resistere contra fulmina. Ysidorus idem dicit
in lapidario ipsius: Est coralli mira potestas,
fulmina, tiphonas, tempestates quas repel
lit a rate vel tecto quemcumque gerentem. Est autem duplex, albus
et rufus, et numquam ultra semipedem longus invenitur. Rufus
maxime valet contra omnem fluxum sanguinis. Contra epilentiam
et contra diabolica et varia monstra. Confert applicatus
fructibus et expedit fines et principia negotiorum.

34 Corneolus lapis est rufus
et obscurus velut lotura carnis est et pretiosus, qui in collo suspen
sus vel digito portatur in disceptantibus ferventes i
ras mitigat. Sanguinem ex membro sistit quacumque flu
at, precipue talem ... feminarum fluxum, ut dicitur in lapidario.

35 Dyonisius
lapis est niger vel fuscus rubentibus venis sparsus.
Teritur autem ita quasi aqua mixtus convertitur in vinum fla
grat, et tamen quod in illo mirum est ebrietati resistit,
ut dicit Ysidorus libro xvi.

36 Diadocos lapis est pallidus, lucens ut berillus,
et est aptus ad responsa demonum optinenda.
Excitat enim demones et fantasmata. Et si defuncto
quis forsan applicet, illum protinus aspicit solitas a
mittere vires. Nam sacer hic lapis est, et quod mors ret
inet abhorret. Sic dicitur in lapidario.

37 Es a splendore eris est vocatum, ut dicit Ysidorus. Apud
antiquos enim ante quam ferri cognitus fuit usus. Ere
quippe primi proscindebant terram, et belli certamina
gerebant. Tunc aurum et argentum reiciebant, nunc vero
aurum in summo honore est. Sic volubilitas etatis
commutat tempora rerum. Ubi supra Ysidorus libro xvi. Idem autem
est es et cuprum, quia utrumque ex eodem lapide per
decoctionem ignis resolvitur. Lapis enim calore re
solutus in es vertitur. Job xxviii. Componitur autem
es sive cuprum sicut et alia metalla ex sulphure
et argento vivo. Sed hoc accidit quando plus est de
sulphure quam de argento vivo, et sulphur est
terreum non purum, rubeum, habens colorem adurentem.
Argentum vero vivum mediocre, nec nimis
crassum nec nimis subtile. Ex talium commixtione es
generatur. Sic dicit Ge. Sicut autem dicit Ysidorus capitulo de ere, es
si fuerit admixtum aliis metallis colorem mutat
propter et virtutem, ut patet in auricalco, quod in ere cochio
quod cum diversis metallis est coniunctum. Unum genus est al
bum ad morem argenti accedens. Aliud fulvum
speciem auri exprimens. Tertium in quo cunctorum
est temperies. Est et aliud genus quod dicitur coronarium,
quod scilicet ex ductili ere in laminas attenuatur
et felle tauri tingitur, speciem auri pretendit in coro
nis histrionum. Unde et coronarium est vocatum.
Est autem quoddam ductile et malleo producitur, regulare
appellatur, et contra fusile quod tantum funditur. Sed quod fusi
le est sub malleo fragile est. Cuprum autem est bene pur
gatum et ab omnibus vitiis excoctum ductile efficia
tur et regulare. Es autem in frigore magno melius
funditur, et celerius rubiginem contrahit nisi
oleo purgatur. Est inter omnia metalla es vocalis
simum et maxime potestatis. Hinc unde Ysidorus dicit
libro xvi. maxime convenit usui tubarum et tympanorum
propter suam sonoritatem et durabilitatem. Unde etiam
quia maxime est maxime duritiei et compactionis.
Unde non facile frangitur nec putrescit in rubeo igne et
fortissimo exuritur. Oportet autem noviens combu
ri es antequam perfecte excoquatur de lapide et purgetur.
Sicut multipliciter sepius constiterit, assueverunt in loco ubi
foditur eris purgatores. Vasa enea rubigi
nosa sunt et eruginosa nisi sepius harena aspera con
fricentur. Olfactu quoque et gustu sunt abhomina
bilia nisi cum stagno sint linita. Et si sine
stagno fuerint, de facili urit et corrumpitur, ut dicit
Ysidorus capitulo de stagno. Es vero exustum et pulveri
zatum, ut dicitur in Plateario, habet virtutem dissolvendi, consu
mendi et extenuandi, et humores noxios exp
urgandi. Vulnera sanat, caligines oculorum pur
gat, superfluas carnes corrodit et ulterius
crescere non permittit, ut dicit Platearius et etiam Dyas.

Electrum est vocatum eo 38
quod ad solis radium auro clarius luceat ac ar
gento. Nam solis electrum dicunt effectores. Et hoc me
tallum omnibus metallis est nobilius. Huius tamen sunt genera.
Unum ex pino arbore fluit, quod sucinum dicitur,
primo enim quando fluit de arbore est liquidum gummi,
sed postea indurat calore vel frigore in duritiem
lapidis perspicui, ut cristallus. Alterum genus
metallum dicitur, quod invenitur in pretio habetur. Tertium

fit de tribus auri et una argenti. Electrum vero quod
naturale est vere ut in convivio ad lumina clarius cunc-
tis metallis fulgeat et venenum prodit. Flam-
mas enim dicitur fundere et cum circulos et colores varios
in modum arcus celestis se mutare subito con-
suevit. Hec omnia ysidorus libro xvi de metallis ubi supra.
¶ De electro etiam agitur di. xv. cxx. Dicitur aurum
in quantum granum miscetur cum argento. argenti ad cla-
ritatem contraditur et cum claritate argenti re-
putari. veritate semel non possit. tamen modo ad decorem
quo commixta argenti aliquantulum expallescat.
Electrum quod verum a quibusdam arpigo dicitur eo quod ale-
digitorum accepta coloris omnia folia et pale-
as et vestimentorum fimbrias rapiat et attrahat
sicut magnes ferrum. ut dicit ysidorus libro xvi. c. de ru-
beis gemmis. De stagno etiam quoque modo ratio vo-
luit. recipit colorem et tincturam. Unde de radice arcu-
fit et tactio de stagno incantatur ut dicitur ibidem.

Ethites lapis est indicus et persicus qui in
39 litoribus oceani infimi terminis indici ma-
ris quandoque reperitur. Est autem lapis colore puni-
ceo sicut dicitur in lapidario. Et est duplex ut dicit ysidorus.
scilicet masculus et femina. Unde et bini semper in nidis
aquilarum inveniuntur. nam sine his parere non potest aquila.
Istos lapides servat in nido suo. Horum masculus
durus est similis galle et subrutilans. femineus
vero mollis est. Et hii lapilli alligati pregnanti
faciunt partus celeritatem. et cum faciunt aliquando aborti-
re si nimis diu dimittuntur aliquid excidunt multe
nisi cito a pregnantibus auferantur. ut dicit ysidorus libro
xvi. c. iiii. Hic enim lapis intra se pregnans alium la-
pidem in se tenet clausum ut dicit dyascorides. et in lapi-
dario dicitur. Continet hic alium pregnantis more la-
pillum. ¶ Est vero et confert sobrietati. ¶ Auget
divitias et amorem. ¶ Et facit victorem et favora-
bilem. ¶ Et caducorum prohibet casum. ¶ Si de veneni
fraude aliquis suspectus fuerit. si reus fuerit. hic la-
pis sub cibo eius positus cibum deglutire non permit-
tit. quo si lapis subtractus fuerit cibum deglutire
non tardabit.

Emachites lapis est rufus ferrugine affi-
40 nis et indicus ac arabicus. sic dictus eo quod cote re-
solutus in colorem sanguineum mox erumpit. ut dicit
ysidorus. ¶ Valet contra vesice fluxum et oculorum dolores.
Confert venenum et serpentis morsum. ¶ Et ven-
tris fluxum. ¶ Et sanguinem constringit et maxime
muliebrem et gingivarum. ut dicit dyascorides. Iuxta placitum autem
dicitur esse siccitatis et stateris compositionis. Et hec virtute con-
stringendi fluxum sanguinis. Ab emath quod est san-
guis. et chites quod est similis sibi. Unde valet emop-
toicis. id est sanguinem vomentibus. et dissintericis
singulare presidium est.

Elitropia gemma est viridis cum guttis pu- 41
niceis. venis sanguineis respersa. Et est
sic dicta ab effectu. quia si ponitur in aqua radiis solis
opposita ebullire facit aquam in vase positam. et re-
solvit in nebulam. et post pusillum resolvit in
guttulas pluviales. Hec eadem gemma vide-
tur posse facere mira. Sola posita in pelui in aqua
clara radios solis mutat. et ex aeris repercussi-
one obumbrare videtur radiorum solarium claritatem.
et quasi inducere in aere quendam sanguineum colorem.
ac si sol interpositione corporis lunaris ad solem.
sol eclipticus pati tenebras videatur.
Et ideo quia ita videtur solem posse mutare claritatem.
elitropia id est solis aversio nuncupatur. Et hec
expresse dicit ysidorus. et dyascorides. et in lapidario dicitur. ex re
nomen huic est elitropia gemma. quod solis radiis in
aqua subiecta vacillat. sanguineum reddit muta-
to lumine solem. Eclipsique novam terris effundere
cogit. et cetera. Et dicit ysidorus. quod manifestat incantatorum
stultitiam et magorum qui suis prodigiis gloriantur.
Illudunt enim hominum aspectibus in hiis que operantur.
sicut facit gemma supradicta. De qua et ficta dicunt
quod herba eiusdem nominis cum quibusdam incantationibus sacra-
ta. fallendo visum intuentium facit portantem
homines non videri. Inter multas alias est gemma hec
commendabilis. Quia sanguinem stringit. venena pel-
lit. sed fallit potius quam lapidem istum gessit. et cetera.

Enidros parvulus lapis est et mo-
dice perpetuis distillat guttis. nec tamen liquefit 42
omnino. nec efficitur aliquo modo minor. Unde dicitur in lapi-
dario. perpetuo fletu lacrimis distillat enidros.
Qui velud ex pleni fontis scaturigine manat.
Et dicitur ideo quia difficile est huius reddere racionem. Quia
si gutta defluit de lapidis substantia quare non minor
efficitur vel omnino liquescit. Si vero res vel aliud
ipsum ingreditur. quod est quod ingredientes non repellit egre-
dientes. Potest tamen esse ut non videtur quod virtus lapidis
condensat in aquam aerem de vicinius propinquantem.
Et ita videtur exire de substantia lapidis. quod egre-
ditur de substantia aeris circumstantis.

43 Epistites est lapis rutilans
et rubicundus. Qui extra ardentis gestatus
tutum servat. Compellit seditiones. cohercet
locustas et volucres. steriles nebulas ac
grandines astructus terre. Et oppositus soli. i-
gneos et rutilos emittat. Et si hic lapis in aquam
ferventem proiectus. cessat eius ebullitio. et post mo-
dicum frigescit. ut dicit ysidorus et dyascorides.

44 Exacolitus lapis est sic dictus eo quod yliacos dolori-
bus distringit. Est autem parvus valde. Et efficax contra ce-
los in ventris horis tremulosos. ut in libro ia aput
trogloditas invenitur.

45 Ferrum a feriendo est dictum. ut dicit ysidorus. Sua enim
duritie ferit domat et concutit. genera
metallorum. Quod quamvis de terra originem con-
trahat. durissimum tamen est et solidissimum.
Et ideo omnia alia feriendo comprimit et dilatat.
Et hoc ut dicit ysidorus. in ex terra nomen assumi-
tur variatur. quia secundum hoc magis durum vel minus
invenitur. Generatur autem ferrum secundum Aristotilem ex argento
vivo. crosso. non mundo nec poroso. terreo et
sulphure grosso non puro. in cuius compositione plus
est de predicto sulphure quam de argento vivo propter
dominium frigidi et sicci. et terrei. ferrum frigidum
et siccum valde durum est in suis partibus et compactum
Et quia minus habet in se aerei et aquei humidi.
quam alia metalla. ideo ad resolvendum in igne diffi-
cile est. et genere ad remolliendum. ut dicit Plinius.
Ferramenta vero cum oleo tangere mos est. ne
aqua frigiditate nimium indurentur. ut dicit ysidorus.
Ferrum ex sanguinis contactu citissime rubiginem
contrahit. et cum eius subitum subvertitur. ut vi-
detur. Unde dicit ysidorus. Rubigo est vicium corrodens fer-
rum. Quod ei accidit vel sue sibi pravitate. vel
ex terre contactu et vicinitate. vel ex sanguinis
sive cuiuslibet infecti aut humidi vaporis qua-
litate. Et subdit idem. A ferro igitur sanguis
humanus se ulciscitur. Quia de re nulla alia
tam cito per rubiginem consumitur sicut quando humano san-
guine inmundatur. Cum adamante concordiam
habet. Unde et adamas ipsum attrahit. et ferrum
attractum vel mediante argento vel eneo.
ipsum sequitur eique subicitur et obedit. Si ferrum
bene politum alumine vel aceto linitum fuerit. si-
mile erit et rubiginem carebit. Politum
ferrum extra sui medulla divina fuit

plinium. ysidorus. Ferrum calidum si in vino vel in lac-
te sepius extinctum fuit. ipsum vinum splenaticis
et aliis morbidis medicinale fit. ut dicit
constantinus. Ferrum quoque ut dicit ysidorus. accensum igni. nisi indu-
retur ictibus corrumpitur. rubens igne non est utile
ad comedendum. nec antequam rubere incipiat al-
bescere vel albere. Usus ferri utilior est
homini ut in pluribus. quam usus auri. quamvis plus dili-
gatur aurum secundum affectum ab avaris. Sine ferro enim
res publica tute non agitur. quia sine eius metu
securitatis ab hostibus non habet. Ferro communis iu-
sticia regitur. tuetur innocentia. et ipsorum audacia
a ferri metu cohercetur. Sine ferro nullum
fere opus mechanicum nec perficitur. Nullum
edificium construitur. Agricultura nulla terre
exercetur. Et ideo secundum ysidorum est dictum ferrum eo quod farra
id est semina condat. Quia sine ferro nec primis de-
terra acquirit. nec quoque secundum primis sine ferro con-
grue dividitur. ut usui est ab homine assumatur.
Item ferrum ferro acuitur. ut dicit salomon. Nam
confricatione mutua ebetata ferri acies iterum
attenuatur. et sic acuitur ut facilius quelibet incidat.
Scoria dicitur ferri inmundicia que in igne excoquitur.
Et est sic dicta. eo quod de ferro igitur violentia sit
excussa. ysidorus.

Ferrugo est limatura ferri. sicut squama eris 46
quod evolat ex percussione ferri. Et habet virtutem su-
randi et attenuandi. Et ideo valet contra opilationem
splenis. Vomitum tamen potatus excitat. quod aliquan-
do usque ad mortem in pulvere cum manu vel aqua
in qua per noctem iacuit eius violentia reprimatur.
Contra emorroidas dicitur esse pulvis eius op-
timus. Dissinteriam fluxus ventris stringit. ut in
platea. Ferrugo quoque dicitur ferri rubigo et cor-
rosio. terra accorrodendo. Dicitur tamen erugo ab
ere dicta. non ab eruendo. ut dicit ysidorus. Omnia siquidem
tangentis inficit. et maculam deformem post se re-
linquit. Quanto ferrum magis purum et politum.
tanto evidentius et citius cum rubigine deturpatur.
et difficilius removetur. nec de facili deponitur.
In ferro mors. Sed per ignem excoctionem. per fer-
re sui lime corrosionem. vel per collapsionem
lapidis et durioris harenule extersionem.
hoc autem habet proprium eruginis infectio quod levi
occasione revertatur ad locum in quo similis radicavit.

Gleba ex collectione 47

pulueris et simul in uno glomere adherent et cadu
nati. ysi. li. xvi. c. i. Tamen cum ligata glebula est.
Soluta uero puluis. Indurata in globum crescit semen
non recipit. et receptum erumpere in germen non permittit.
Constricta uero terra semina atque nutrit. per pluuiam
autem remollita quadam pinguedine in se recolligit. quam
ad seminum producendarum radicibus circumfundit ut
dicit gg. Alia autem est gleba nam ista continet mineralem.
Et ideo ex glebis diuitiarum rerum species producuntur.
sicut dicit gg. super illum locum iob. xxviii. Lapides sa
phyri locus eius et glebe illius aurum.

88 Gemma dicitur eo quod luceat ad instar gum
mi. ut dicit ysi. Gemme siquis magnum deco
rem uarietate colorum prebent auro. Ideo autem dicitur ysi. et
preciose quia rare sunt atque care. Omne enim rarum magis
et preciosum uidetur. Sicut scriptum est. Erat sermo dei pre
ciosus. i. carus. ysi. Sicut autem alicui dubium uideri dubi
um autem firmum quin sua sit uirtus diuinitus insita
gemmis. Quia sicut dicitur in lapid. Igneus est his uis
ut tamen maior gemmis. Quarum quedam in uenis
terre inueniuntur. et cum metallis effodiuntur. Quedam
tamen ex fluxu maris euomuntur. et gemmis ipsarum lo
cus ignorat. Et solet gemme sepe in littoribus
maris et fluuiorum glareis reperiuntur. Quedam
in corporibus auium et reptilium sepe formantur. Vnde
quedam gemme eruuntur in cerebellis inueniuntur in uen
tre diuinitus ministrante. quia nobiles sunt et uere
sunt ut dicit ysi. c. de gemmis aureis. In quibus tamen ad
gemmarum generibus ueris a falsis discernendis ma
gna difficultas est. Sunt sepe illeque sunt fle et so
physticate ueris imitatione tamen similime. ita ut
uix possit ut alophysticas deprehendi. Quia quidam
ut dicit ysi. per smaragdo uitrum arte inficiunt.
et fallit oculos subdola quadam uiriditatis simulatione
do. sicut enim et fraude nulla inmortalium uiti est. ysi.
Omnes autem non translucidas gemmas ceteras solemus
appellare. eo quod densitate sui obscurentur. ysi.
Sed sepe falluntur sic iudicantes. quia plus mi
rum sepe latet in paruulo adamante ferrugi
neo et obscuro. quam in sardio lucidissimo uel

89 Gagates lapis est / berillo.
rutilus. et tamen preciosus quod primo in sicilia agri
gentine sicilie est reperto fluore fluminis ad ri
pam eiectus inde et nominatus. Et in britania sic plu
rimus et eximius. ut dicit ysi. Est autem duo sunt. s. glau
cus et niger. siquidem autem est planus. leuis. et tacu

le combustus igni appositus terra fere sic et
hinc. Serpentes autem odore suo periter fugat. De
moniacos pellit. et demonibus contrarius est prouatur. Vir
ginitatem pellit. Quia aqua eius bibita si bibens
est uirgo. non urinabit. Si autem non est uirgo. statim uri
nam emittet contra uoluntatem. ut dicit dyas. Et
sic uirginis per lapidem experitur. ut dicunt auctores.
Item cum lapis est magis quam glauc actu digitorum est
lesitur paleas leues sibi apponit attrahit co
fricatus. Potus autem confert ydropicis. quia nocuum
constituit humorem. Et dicitur confortare ea uir sua for
san siccitate et occulta qualitate. Item puluis
eius appositus dentes ro/toruo debiles et languidos.
Item mixtum est ualet contra fantasmata et nocturnas
demonium uexationes. Item suffumigium suffumigio
eius prouocat menstrua. quando casu aliquo sunt retenta.
Item dicitur sedare dolores uentris. quando stomachum
patitur cum aliqua subuersione. Item iuuat prestigi
as et cauteria dura resoluit. ut dicitur in lapid.
Item ualde accelerat partum et adiuuat parientem.
ut dicitur in lapid. Vnde si lapis tam crossus et rudis
tanta mirabilia operatur. nullus potest exticere aliqu
em uirtutem occultatam est quadam uirtus latet in eius
igrate. De hoc autem lapide dicit ysi. in aqua autem accen
ditur. extinguitur uero in oleo. quod est mirum.

Galactites est lapis colore ci 90
nereus. gustu suauis. Qui si atteritur sui
quadam lac ex umore se emittit. ut dicit ysi. Iste
lapis in ore clausus tenet mentem. Circumdatus
collo. ubera lacte replet. Alligatus femori
tur faciles partus. Conterus aqua et sale si circumsper
gatur ouili. omnes replentur lacte. et scabies fu
git ab eis. ut dyas. dicit.

Gelacia est gemma candida huius speciei grandis 91
in figura. Et est tante frigiditatis. quod nunquam
ab igne calescit. ysi. et dyas.

Gerartites lapis est niger. Et suscipit uirtute colo 92
rem. quam primus abluto secum gestantur ore.
dicere mox potest quod de se cogitat alius. Sicut dicitur
in lapid. Dulcem reddit et amabilem eum sic quod est.
Sic quam plus uel est. Sicut si inuncti suis corpus
aurum melle. et muscas expositum. relinquent eum
musce si prius suis iste lapis. Sed si lapidem
subtraxit. sugget eorum eius et corrumpendo.

Iaspis gemma est uiridis 93
smaragdo similis. Sed crossioris semper est co-

loris. Cuius species sunt xvii. ut dicit ysidorus. Sed iaspis viri-de vero prima esse dicitur. Quamvis autem eius color precipue sit viridis, tamen multos habet alios intermixtos. Cuius virtus est reprimere febres et ydropisim in hiis qui gestant ipsum caste. Iuvat et parturientem. Fugat fantasmata. Et mentis pericula facit hominem tutum. In veneriis refrigerat ardorem. Fluentem compescit sanguinem et fluxum. Luxuriam cohibet. Et impedit conceptum. Malis menstruate resistit et emorroidis. Si pulverizetur eius cum lacte ulcera inveterata sanat. Sordes oculorum purgat et visum acuit et confortat. Colericis et iratis omnibus resistit. Efficacior est in argento quam in auro. In capite aspidis invenitur lapillus iaspidi similis qui mire dicitur esse efficacie et virtutis. Et ideo quidam iaspidem qui aspidem terret esse putant. Tot autem esse dicuntur hee virtutes quot habet diversas venulas et colores, ut dicit dyascorides. In montibus Scicie invenitur optimus et griffonibus custoditur quemadmodum et smaragdus, ut dicit ysidorus.

54 Iacinctus lapis est ceruleus et saphyrini coloris aliquantulum et antiquus, ex colore suo nomen habens, ut dicit ysidorus. Lapis iacinctus qui autem est qui in ethyopia est invenitur optimus est, qui nec nimis clarus nec est nimium obscurus nec obtusus, sed ex utrisque temperamento medietate est refulgens. Ysidorus. Hic non rutilat equaliter. Sereno enim gratus et est perspicuus, in nubilo coram oculis est marcidus et obtusus. Ysidorus. In os missus sentitur frigidus. Ad sculpendum est durissimus, non tamen est invictus, quia adamante scribitur et signatur, ut dicit ysidorus. Sed in dyascoride iacinctus lapis est nunc coloris cerulei, nunc subrufus, nunc purpureus sive venetus. Et sunt tres species, scilicet granati, citrini et veneti. Sed inter istos granati i. blaundi sunt meliores. Iste lapis mirabilis est, quia aeri maxime se conformat, ut in nubilo sit nubilosus et in sereno sit serenus. Istius lapidis est virtus singularis per auctores. Quia confortat leticiam et fugat melancolicas cogitationes. Confortativus est virtutis. Sic dicit eius speciebus. Confortativus enim virtutis vitalis hominis. Tristitiam fugat et vanas suspitiones. Resistit et diversis pestilentiis que solent in aere sepe generari. Vigorem et dat membris et vegetat nervos et dulcem et salubrem dat saporem, ut dicit dyascorides. Marine si similis est saphyro. Quanto autem sit aliis gemmis clarior, tanto intus est efficacior. Quanto plus in colore et substantia saphyro appropinquat. Et talis iacinctus veneno obviat et tossico contrariatur. Dyascorides autem dicit quod ei quidam assimilatur, ubi eiusdem nominis in colore et in multis est ei par, quamvis non possit in valore similis esse, ut dicit ysidorus.

55 Yris est lapis exagonus i. sex angulis, ut dicit ysidorus. Qui primo in arabia est inventus iuxta mare rubrum. Sed nunc autem in locis pluribus invenitur, scilicet in germania et in hybernia et in multis regionibus aquilonis. Est autem in colore perspicuus cristallo similis, ut dicit ysidorus. Et dicitur yris propter similitudinem arcus celestis, quia percussus sole sub tecto species et colores arcus celestis in parietibus proximis representat, ut dicit ysidorus. Easdem creditur habere virtutes quas et berillus, nisi quod tantum non invenitur quantus, ut dicit dyascorides. Insuper hic lapis ut fertur reperitur perinde vel ut eciam placet vel saltem ut dolores partus mulieris sustineat, et non tamen de periculo pertimescat.

56 Yena est gemma que in oculis hyene bestie invenitur, que si sub lingua hominis fuerit subdita ipsum dicitur predicere plurima iam futura, ut dicit ysidorus et lapidarius.

57 Kacamen lapis est coloris nec albus nec subrufus nec subrubicundus nec variis coloribus distinctus. Est autem sic dictus actinia ceraunia, quod est idem quod ... Sola in locis sulphureis et calidis invenitur. Cuius virtus per dyascoridem est curare ydropisim. Diversis ymaginibus sculpitur et politur.

58 Kabrates est lapis cristallinus cristallo similis. Qui dicitur dare eloquentiam, honorem et gratiam. Et defendit a noxiis et venenosis. Et curat tumores epatis et splenis, ut dicit dyascorides.

59 Kalcophanus est niger lapillus colore compietus. Qui gestatur in ore dicitur clarificare vocem et defendere a raucedine faucium, ut dicit in lapidario.

60 Ligurius lapis est in colore electro similis. Dicitur, ut dicit ysidorus, a lince bestia esse. Cuius urina in harenulas generatur. Virtus eius est paleas attrahere. Valet contra dolorem stomachi. Et stringit fluxum ventris per eum. Et valet yctericis et discoloratis, quia pallidum colorem restituit, ut dicit dyascorides.

61 Lipparia est gemma de sicilie partibus veniens. Cuius potestas est quod omnes fere ad ipsius presentiam properant et ipsum intuentur. Unde venatores feras quas canum cursu capere non possunt solius lipparie aspectu ad se ducunt, sicut dicit in lapidario.

62 Margarita omnium gemmarum

gemma

candidarum est precipua, ut dicit Ysidorus. Que ideo marga-
rita nomine est vocata, quia in conchis maris hoc ge-
nus lapidis invenitur. Nascuntur in carne conche, sicut
in piscium cerebro lapilli aliquando inveniuntur. Gigni-
tur ex celesti rore, quem certo tempore anni concha hau-
rit. Ex quibus margaritis quedam uniones nun-
cupantur, habentes aptum nomen, eo quod tantum unus et
nunquam duo vel plures simul reperiuntur. Sunt autem me-
liores margarite candide quam que flavescunt.
Illas autem quas iuventus aut matutini roris con-
ceptio habet, senectus vel vespertinus aer reddit ob-
scuriores. Hucusque Ysidorus libro xvi. Inveniuntur autem quedam
perforate naturaliter, et ille sunt aliis meliores. Que-
dam autem perforantur arte, ut dicit Platearius. Sunt autem eligen-
de que sunt albe et clare, speculares et rotunde.
Habent autem virtutem confortativam vel a tota specie, ut
qr dicunt quidam, vel a specialitate quadam [?] assignatam mem-
bri a superfluis humoribus, eo quod constringendo
et contrahendo confortant. Valent quoque contra cardiacam
et sincopim cordis et contra debilitatem que provenit ex
fluxu medicine. Valet quoque contra fluxum sanguinis et
fluxum ventris, ut dicit Platearius. Dicitur autem in Lapidario quod cer-
tum margarite generantur ex rore, quia quanto rorum
plus fuerit aeris haustus, tanto maiorem gi-
gnit rotunditatem gemma. Illa vero que seminuta [?]
crescere nulla putatur. Dicitur quoque ibidem quod si illo tempore quo
ex haustu roris in se gemma generari, si supve-
nerit coruscatio vel tonitruum vel subita for-
midine clauditur concha, et sic patitur abor-
tivum. Ab India autem et antiqua Britannia nobi-
liores margarite transmittuntur, ut dicitur ibidem.

63 Magnes est lapis indicus ferruginei co-
loris in India apud Trogloditas invenitur. Fer-
rum trahit. Amans est, ut dicit Ysidorus, trahit ferrum
ut cathena faciat anulorum. Inde enim vulgus
ferrum vivum appellat liquidum. Quod vitrum etiam
dicitur trahere sicut ferrum. Cuius tanta vis est ut re-
fert Augustinus, quod si quis eandem magnetem tenuerit sub
vase electrino [?] vel eneo, ferrumque desuper posu-
erit, ex motu lapidis subtus [illegible] desuper
movebitur. Et sequitur ibidem: Unde factum est in quodam
templo simulacrum de ferro quod in aere pendere
videtur. Est autem alia species magnetis in Ethyopi-
a, que ferrum respuit et a se fugat. Idem quoque ma-
gnes aliquando uno angulo ferrum trahit et in alio
a se repellit. Magnes autem tanto est melior quanto
cerulior. Hucusque Ysidorus. Secundum Dyascoridem vero re-
conciliat [?] maritos uxoribus. Auget
gratiam et decorem in sermone. Sed cum mulsa curat
ydropisim et splenem, allopiciam et arsuram.
Pulvis eius aspersus per iiii angulos domus super
carbones existentibus in domo iacentibus domum subito
ruere existimant cerebro ex commotione. Contra agnos [?]
quod sic et adamas capiti caste mulieris supponitur,
cognoscit cum subito amplecti virum suum. Si adultera
fuit, subito a lecto se movebit timore fantasie.
Hoc lapide maxime utuntur magi, secundum Platearium. La-
pis magnes calidus est et siccus in tertio gradu. Virtu-
tem habet attrahendi ferrum. Montes enim sunt ex hiis lapidi-
bus, unde naves ferro compactas attrahunt et dissol-
vunt. Valet precipue vulneratis pulvis eius
confectus cum apostolicon appositus vulneri. Ferrum
enim extrahit pulvis. Et magnes in quantitate duarum
drachmarum cum succo feniculi valet contra ydropi-
sim et splenem et allopiciam. Attrahit enim fleuma et
melancoliam, sicut dicit Avicenna.

Melanites est lapis dictus eo quod dulcem et melleum 64
emittat succum, ut dicit Ysidorus. Et est bicolor, scilicet
viridis in una parte, et melli similis in alia.

Menophitis est lapis a loco Egypti 65
sic dictus. Gemmatus est niger, ut dicit Ysidorus. Hic tritus
ac super locum quem urendum est vel secandum ponitur, vel cum
aceto linitur, ita facit obstupescere corpus quod non sen-
tiat cruciatum.

Mitrites est gemma sic dicta quia mitre colore 66
similis est. Qui compressus spirat odorem sicut
nardus.

Medus est gemma vel lapis primus in Medorum re- 67
gione repertus. Qui quandoque est viridis coloris, quandoque
niger, ut dicit Dyascorides. Virtus huius est contra cecitatem oculo-
rum. Sanat podagram si cum lacte mulieris que mascu-
lum peperit temperetur. Similiter modo valet contra dolorem re-
num et freneticam passionem. Si vero lapis niger
resolvatur super cotim et in aqua calida, et alicui
detur illa aqua ad bibendum, infert vomitum et sto-
machi subversionem. Si vero frons inde lavetur,
mirabiliter excecat et ledit visum et aufert
omnino, ut dicitur in Lapidario.

Molochites gemma est viridis, smaragdo 68
densius, spissioris tamen et crassioris est viro-
ris quam smaragdus. Unde et a colore malve nomen
accepit, ut dicit Ysidorus, et nascitur in Arabia. Est autem

sulphure sive mollis. et est valde utilis. Convenien-
ter sicut dicit dyasc. in virtute sua custodit inventum cu-
nas. et custoditur a nocivis casibus.

69 Marmor greco sermone a viriditate vocatur.
ut dicit ysi. Sunt autem marmora ut dicit idem lapi-
des eximii qui maculis et coloribus commendantur. Nam
marmorum genera infinita sunt. Non tamen omnia a rupibus in-
ciduntur. sed multa sub terra sparsa sunt. ut marmor
lacedemonium viride et preciosum. Similiter marmor
ophites. quia maculis serpentum simile est. unde et
vocabulum sumpsit. Cuius duo sunt genera. molle ac
candidum. et nigrum durum. Marmor purpu-
reus ex egypto est rubeum candidis intervenientibus
punctis. et vocatur porphirites. eo quod rubeus ut
purpura. Sunt et multa alia genera. ut alabastrum.
et parium de quo infra dicetur. Est et aliud genus scilicet
coralliticum in asia repertum. non huius ultra duos cu-
bitos in mensura. et est candidum fere sicut ebur.
Tamen habet quasdam maculas quasi porrosas et
dulce nigras. et thebaicum tactum aureis
guttis. et invenitur in parte egyptiorum naturaliter aptum
est super illud collirria conterantur. Sunt et
alia genera que in officinis cupibus que gignuntur.
ut marmor coralliticum gutte amomacee
similium. ex quo columpne ingentes fiunt. lunam
atque turres. Est et cariscum viride et opa-
mum. nomen habens aspectu. eo quod gratum sit hiis
qui gemmas sculpunt. Huius enim viriditas reficit
oculos. Est et tarmudicum quod in india mittitur. quod
fricatum succum similem croco reddit. unde et nomen ac-
cepit. Sunt et alie multe marmorum distinc-
tiones. de quibus exponit ysi. li. xvi. Sed hec ad pre-
sens sufficiant. Marmor itaque aliis lapidi-
bus est solidius et fortius et pulcrius et utilius. in cuius ve-
nis diversarum gemmarum materia invenitur. Propter so-
liditatem suam difficillime sculpitur et politur.
Propter suam frigiditatem et soliditatem ad species et
unguenta aromatica custodienda utilissimum
invenitur. Super omnia autem admirari possumus quia mar-
morei lapides nec calibe nec ferro nec quacumque fer-
rea vel malleo potentia aliqua edomantur.
Sed per laminam plumbeam asseribus mollissimis
mensuratam. plumbo enim et non ferro lapides mar-
morei dividuntur et secantur tamquam asseres et ligna.

70 Nitrum secundum dyasc. lapis est subalbidus
salsus et perspicuus. Cuius virtus est dissolu-
tiva. detersiva. abstersiva et humoris sup-
flui consumptiva. De nitro autem dicit ysi. li. xvi. c.
ii. Nitrum a regione nitrea egypti est dictum.
ex quo medicine fiunt. et sordes corporum ac
vestium abluuntur. Huius natura non multum a sale di-
stat. Hic enim natura salis. et similiter oritur. canescen-
tibus siccatis litoribus cuius spuma affro-
nitrum nuncupatur. et colligitur distillans in speluncis
alte in speluncas. deinde solis calore densatur.
et optimum quod fit sicut est minime ponderosum.
ut dicit ysi. Secundum plat. autem nitrum est vena terre.
et est calidum et siccum. leve. rubeum. vel album vel
cinereum. gustu est amarum. acidum et subsalsum. pi-
guedinem extenuat si ore sit acceptum. humo-
res viscosos minuit et consumit. pulvis eius cum
melle confectus faciem clarificat et decorat. mun-
dificat saniem stomachi et intestinorum ex apo-
stemate procedentem. pediculos et saniem stoma-
chi capitis detergit vermes aurium mortificat.
et circa saniem mundissime extergit. cum aceto spu-
ma eius corrosionibus et inflationibus subvenit.
ydropicis opitulatur. Cum melle mixtum cali-
ginem detergit oculorum. venenum mortificat.
et excludit pulicis lignis plurimis. Secundum plat. et dyasc.
est autem nitrum calidum et siccum in fine iii. gradus. la-
xativum. colericum. ut dicit idem.

71 Nosce per corruptionem lapis est preciosus.
subalbidus autem varius qui ut dicitur in buffo-
nis capite a quo extrahitur. et in forti vino
et aquo vino mundificatur. ut dicit dyasc. et in
eo aliquando apparet forma buffonis cum aspersis
pedibus et diffusis. Hic lapis valet contra morsus
maxime reptilium et venenum. Nam presente vene-
no nata lapis tangentis digitum adurit. Et
sunt similiter apto includendi. ut dicit dyasc.

72 Onichinus lapis est indie et arabie primum totum
in se habens colorem ad similitudinem humanam.
unguis. ut dicit ysi. Grece enim unguem onicem
vocatur. Indicus autem onix igneum colorem habet albis cingen-
tibus venis sive zonis. Onix vero arabie niger
coloris est cum candidis zonis. Cuius natura eius sunt v.
scilicet. Sardonix. qui ex duorum societate nomen sor-
titur. scilicet ex candore onicis et rubore sar-
dii. ut patet infra de sardonice. Hec gemma scilicet
onix plures dicitur habere effectus noxios. Nam ut dicit
dyasc. collo suspensus vel digito portatus excitat

tristitiam et timores multiplicat. litem commovet.
alios ad rixas. in pueris excitat salivam superflu-
am et nocivam. Solo pro nomine in specie sardium. Spe-
cularis habet naturam. Et ideo ad modum speculi re-
presentat ymagines et figuras sed obscurius. dyas.

Optallius sive opallus secundum ysidorum est
lapis diversarum gemmarum coloribus distinctus. Est
enim in eo carbunculi gracilior ignis. ametisti fulgens
purpura. smaragdi nitens viriditas. et singuli
colores sub quadam varietate relucentes. Nomen habet a
patria. Hunc lapidem india sola gignit. ut dicit ysidorus. Tot
enim habet virtutes quot colores. Unde de optallio dicitur in la-
pidario quod optallius lapis oculos se portantis servat
illesos et acutos. sed aliorum oculum circumstantium
obtenebrat nube mirabili. unde quandam auxilia pre-
cunctis. ut non videatur vel advertatur quod furetur coram eis.
Et ideo asserit furtis maxime esse patronum. ut dicitur in lapidario.

Orites gemma est nigra et rotunda.
Alia est viridis maculas habens. Tertia est cuius
altera pars est aspera. altera vero plana. Et est color subsi-
milis ferri lamine. Hic lapis gestatus custodit
a morsibus reptilium et ferarum et aliorum. dispen-
sus que mulieri prohibet eam impregnari. et si pregnans
est facit eam abortivam.

Petra grecum nomen est. et sonat id quod solida. sive
firma. ut dicit ysidorus. Ex partibus enim terre solidis et
compactis fiunt petre sive lapides generantur. Vel pe-
tra a penetrando est dicta. penetrat enim pedes quan-
doque premitur et calcatur. ab aquis et stillicidiis et
guttis penetratur. Inde enim est petra quasi lapis. Unde la-
pis quasi ledens pedem dicitur. quia sua duritia et densitate
pedem ledit. ut dicit ysidorus. Lapis enim naturaliter plus
mollis et spissus. Saxa vero adherent et cemen-
tis coaduntur. Silex vero dicitur durus lapis. ab
eo dictus quod percussus exiliat ignis. ut dicit ysidorus. Omnis
enim petra ex se sit frigidissima. ferro enim percus-
sa ex se mittit ignem. scilicet ex forti et violenta
aeris collisione inter superficiem ferri et lapidis.
aer allisus subito ignitur et scintillando resilire
conceditur. Secundum aristotilem in iiii metheororum ex sola terra non
fit lapis. Vincit enim in ea siccitas nec permittit
eam coagulari. ¶ Fiunt autem lapides vel per congela-
tionem vel conglutinationem. Ex commixtione enim aque et
terre fit lutum quod inter lapidem et terram est medium.
quod paulatim per partium coadunationem et collectio-
nem fit lapis. Unde talis transmutationi aptius

lutum unctuosum. quia quod non est tale non est continu-
ativum sed potius comminutivum ex dominio siccita-
tis. Terra enim per fortem conglutinationem et commixtio-
nem humoris convertitur in naturam lapidis. que ex diver-
sitate terre diversorum colorum recipit qualitatem. Alii
autem generantur lapides ex aqua congelata. inveniuntur enim quan-
dam loca terre quibus aqua infusa convertitur in lapides diver-
sorum colorum. Et hoc fit ex quadam vi minerali
in locis illis existente congelante aquas que sunt principium
lapidum. ut dicit aristoteles. ¶ Fiunt autem lapides vel ex luto
unctuoso virtute solis occulta indurato et coagulato et per
partium coherentiam in substantiam lapidis constringente. Vel
fiunt lapides ex aqua coagulata ex quadam virtu-
te minerali lapidis forme inductiva super ipsam
naturam lapidis efficiente. ¶ Quidam enim sunt subtiles et de-
biles compositionis et quidam fortioris. ¶ Et quidam ge-
nerantur citius. ¶ Quidam tardius. ¶ Quidam fortiores
secundum fortiorem qualitatum activarum potentiam et debiliorem
resistentium passivarum. ¶ Secundum enim commixtionem istarum
qualitatum in substantia lapidis diversificantur lapi-
des in natura et in virtute. Virtus enim celestis in-
fluens ad loca mineralia in eis suas imprimit
actiones. Et secundum quod invenit naturam aptiorem et sue ac-
tioni obedientiorem in eis impressionem relinquit
nobiliorem. Et ideo quidam lapides preciosi naturam
et vim planetarum in suis virtutibus et effectibus imi-
tantur. ut patet in topacio qui lunam sentire perhibetur.
ut dicit ambrosius. basilius. ysidorus. dyascorides et alii. ut patet in processu.
¶ [illegible] generales proprietates lapidis sive petre sunt iste.
quia lapis naturaliter est frigidus. siccus. compactus. durus.
gravis. ponderosus. Secundum vero sortem terrenus petens
terram. compressus et eius partes ne dilatentur ad invicem
uniuntur et constringuntur. Unde dicit ambrosius quod lapides
sunt ossa terre. Quod enim faciunt ossa in corpore hoc fa-
ciunt lapides in diversis partibus corporis terre. ipsam
consolidant. et ne partes eius nimia siccitate ab in-
vicem fluant. ipsam comprimunt et adunant. Lapi-
des per quarum superficiem a sua duritia non
remolliuntur. ex stillicidiis tamen guttarum re-
cedentibus excavantur. ut dicit gregorius. ¶ Lapides et
si calcinatur fumant in imo extincti. minimum cor-
rumpuntur et in acetum convertuntur. ut dicit ysidorus. ¶ Lapi-
dibus est generalis requirenda materie puritas. ut
et preciositas coloris et figure diversitas et multiplex
utilitas. scilicet valet ¶ In edificiis construen-
dis. ¶ In plateis sternendis. pontibus faciendis.

pro lupis et aliis effugandis. pro metallis excoquendis. pro sementibus uariis sanandis. pro thesauris regum amplificandis. pro castris et ciuitatibus muniendis. Lapides itaque post de mineria extrahuntur. Exterius quadrantur et poliuntur. polita in edificiis collocantur ordinate maiores sub minoribus, componuntur mediante cemento, inter se coaptantur, obducuntur cemento et exterius complanantur.

76 Parius lapis est generis marmoris eximii et candidi, ut dicit ysidorus. Hic apud insulam inuenitur, unde et parius nuncupatur. magnitudo eius laudes et […] non excedit et est aptus uasis pro conseruandis speciebus et unguentis. ysidorus. […] quod parius est generis marmoris candidissimi et ideo sic […].

77 Prassius est lapis ad modum porri uiridis. Uisum confortat […]. Alius inuenitur cum guttis sanguineis, qui cum guttis candidis est distinctus. De quo dicitur in lapidario: utile nichil affert nisi quod uirore […] decet aurum.

78 Pyrites ut dicit ysidorus est lapis fuluus aeris sentiens qualitatem. Cui plurimus ignis inest, de facili scintillas emittit, qui tenentis manum si uehementius premitur adurit. ipse quod ab igne nomen accepit. De quo dicitur in lapidario: Tangi uult leuiter blandaque manu teneri. Nam pressus nimium digitos incendit.

79 Peanites est lapis qui dicitur esse feminini sexus […] aduertit. Nam certo tempore concipit et parit consimilem lapidem et confert pregnantibus, ut dicit dyascorides.

80 Pantheron lapis est multorum colorum speciosorum et pulchre distinctorum. Nam niger et rubeus, uiridis pallensque uidetur purpureus roseusque simul, pluribusque coloris. Hic facit homines audaces. et in illo die quo uidetur mane oriente sole, ut dicitur in lapidario.

81 Plumbum, ut dicit ysidorus et in libro de metallis li. xvi. est dictum eo quod ex primis de plumbo factis uarius […] est […]. Huius autem duo sunt genera, candidum atque nigrum. Candidum melius est, quod primo in insulis athlantici maris inuentum est. In multis autem locis hodie inuenitur, scilicet in gallis et in lusitania. Quod autem nigrum […] et […] calcula […] quod […] abluitur et ex […] subsidens per decoctionem in fornacibus […] in aurifodinis et cum […] auri […] lapilli nigri reperiuntur et […] aurum colligitur cum auro manent sed postea […] ab auro separantur per se conflantur et in plumbum […] resoluuntur

et inde tantum est ignitas auri quam plumbi, ut dicit ysidorus. Plinius uero plumbum duplex est. Quoddam uero sola uena procedit, aut cum argento nascitur mixtisque uenis conflatur et in illa conflatione primo stagnum, deinde argentum. Tertio quod remanet post conflationem efficitur plumbum nigrum, ut dicit. In india uero nec es nec plumbum nigrum, autem in operibus laboriosis ut in laminis et fistulis utilius forte tantum hyspania quam britannia fert. […] Aristoteles in libro metheororum iiii. Ex sulphure grosso minus depurato ac feculento et argento uiuo non puro plumbum […] in locis mineralibus generatur. Unde ex inmundicia sulphuris non puri quasi contrahit liuiditatem. Ex cuius contactu manus tangentis coinquinantur. Et hec inmundicia ad […] per abstersionem aliquantulum a plumbo remoueri potest. sed ex eo auferri nequaquam posse homines inmunditiam plumbi abstergere. uerumptamen si ex eo plumbum et si uideatur argentum, optinebit in eo qualitates aliquas ut errent in eo homines. Sunt qui accipiunt salem armoniacum et est ut dicit Aristoteles. Et hec inmunditie assignat causam dicens: plumbi grossi argenti uiui est malum ponderosum luteum, sulphur quoque eius malum mali uaporis et fetidi. Unde non bene gelatur. In libro v. Alchimie. hermes dicit Si suspenderis plumbum super acetum et cooperueris eum, nam acetum penetrat […] eius substantiam et in puluerem conuertit ac in colorem album cerusse ipsum transmutat. Sed si super ipsum acetum fuerit, albescit et destruit uim aceti. plumbum adustum colorem […] obscurum generat. Sed si fortior fuerit ignis conuertitur in citrinum. et post calcinando et calefaciendo ipsum ab aceto in album colorem cerusse transmutatur. igne uero fortiori adhibito […] hoc generatur in natura prima plumbi et […] ut dicit idem. Item idem plumbum quando miscetur partes homogeneas congregat et heterogeneas segregat et mundificat. Et ideo ponitur cum argento in fornace ut argenti […] mundificetur. quia partes argenteas […] preseruat. et ipso plumbo consumpto ac combusto argentum purgatur. Idem dicit ysidorus in glo. super […] Supremum est plumbum etc. Idem dicit hermes quod plumbum in sua ebullitione omnium solidorum corporum duritiem soluit et attenuat. Item dicit Aristoteles in libro metheororum. Plumbum […] cum […] perdubio est argentum uiuum, sed non […] nec calefactum […] apparent rubea omnia

liquefactum convertitur ad id quod plumbum erat lividi vel sub-
nigri scilicet coloris. Tamen per ustionem suam aceti-
que resolutionem per vaporem albore generare consuevit,
et minium scilicet rubeum et hic. Est autem utile plumbum
per usum medicine. Est enim frigidum et humidum in primo gra-
du, ut dicit Constantinus. Contra ustionem ignis et aposte-
mata valet, miro modo fluxum sanguinis vulne-
rum vero restringit. Reumata oculorum abstinet et
compescit. Ictus scorpionum mitigat et draconum
venerem cohibet si plumbi lamina duobus lum-
bis apponatur. Alias habet virtutes medicinales, quibus
quere infra de coloribus c. de cerusa, quod alio nomine
cerusa, i. flos plumbi nominatur.

82 Pulvis dicitur eo quod a vento pulsatur, ut dicit Ysi.
Levitate enim sui a vento tollitur et dissipatur.
Venti enim contrarii pulverem subitaneas ipsum congre-
gant et turbinem generant, ut dicit Beda. Pulvis con-
cussus namque rei aqua resolvitur, ostendit nec per
saporem nunc per colorem nec per odorem. Et ideo pul-
verizantur species aromatice, ut earum intrinseca vir-
tus se ostendat, ut per partium commixtionem et unionem
ampliorem virtutem recipiat, ut odoris sui fragran-
tiam diffusius extendat, ut gustum suavius affi-
ciat, et ut vulnera putrida desiccent efficacius
et abstergant, ut carnem mortuam corrodant et
auferant, et ulcerum cicatrices promoveant. Sic pul-
vis plumbi exusta purgat vulnera et desiccat,
corrodit superfluam carnem, novam generat et consoli-
dat, ut dicit Constantinus. Sic ex vulneribus conficiuntur
emplastra et componuntur thymiamata, et varia
efficiuntur aromata et unguenta. In pulverem
resolvuntur thus et myrrha, et ex pulveribus incensa
deo offeruntur holocausta. Ex pulveribus quoque
fiunt salutifera electuaria, quibus viva corpora
liniuntur et custodiuntur et egrotancium sanitati re-
stituuntur. Ex pulveribus insuper fiunt unctio-
nes et malagmata, quibus mortuorum corpora lini-
untur et custodiuntur ne incinerentur ac
pulverem redigantur. Pulveris et humoris am-
mixtione lutum gignitur, et ex superveniente de-
siccatione in glebam compingitur, ut dicit Ysi. Ex pulvere
pollutus oculus obcecatur, et multiplex reptile
ex pulvere producitur, et in pulvere pascitur ac nu-
tritur. Serpentum enim pulvis est panis eius, ut dicit
Ysa. lxv. Ex pulvere omnium corporum animatorum nasci-
tur, et in pulverem a quo ceptum est reducitur et finitur.

propter hoc homini dictum est: pulvis es et in pulverem re-
verteris. Ex pulvere aer inficitur, et ne claritatem solis
oculus intueatur aliquotiens impeditur. Similiter ex pulvere
aeri humido ammixto sepe nebula gignitur,
ex cuius interpositione latet sol et limpide non videtur.
Ex resolutione quoque pulveris in athomos suos in atho-
mis solis radius per fenestram intromissus nu-
latenus intuetur.

Quirin, ut dicit Dyas., est lapis qui in upupe ni- 83
dulis invenitur. Hic secundum peritos est iste pro
nocte capiti eius dormientis suppositus homines facit
loqui omnia que sompniat dormiendo, et auget in
turbulis fantasias. Unde et magi diligunt lapi-
dem istum, quia per eum maleficia operantur.

Quandros est lapis colore quidem albus, sic extra- 84
mitur, ut dicit Dyas., et invenitur in capite
vulturis. Valet contra quaslibet causas nocivas, et u-
bera lacte replet.

Rabri alio nomine et qui dicitur bolus armenicus, 85
qui est lapis sive vena terre, et est natura frigi-
de et sicce, et invenitur in Armenia. Similiter habet contra
[illegible] ventris et sanguinem undecumque fluat.

Rebea propter autem est lapis qui invenitur in capi- 86
te galli, et est alius albus, alius vergens in fla-
vum colorem. Est autem quoad substantiam mollis,
parum durior quam pupilla oculi piscis. Quo ad
formam vero est extrinsecus rotundus et planus, intrinsecus
parum concavus. Quo ad virtutem et naturam est frigidus
et humidus, et valet contra morsus scorpionum et mu-
stele si ad locum more emplastri supponatur. Dicitur quoque quod
valet contra morsus canis rabiosi si pulvis eius
in potu assumatur. Similiter pulvis eius
mundificat dentes et desiccat vulnera et confortat
scabiem et prohibet lacrimas.

Saphyrus est gemma cerulea celo sereno 87
in colore simillima. Optima est inter gemmas
et summe preciosa, et regum digitis magis apta.
In illis locis invenitur sicut orientalis, sui melior
iudicatur, et maxime qui habet quosdam pul-
veres aureos intermixtos. Et est hic saphy-
rus densus non perlucidus, ut dicit Ysi. Hic lapis
maxime commendatur in lapidario, ita ut pre sui excellentia
gemma gemmarum vocetur. Similiter corpus vegetat et
integra membra conservat. Stellam habet relucentem, per
eius refulgentiam et illud iudicatur. Alia est
species saphyri qui sirticus dicitur a loco ubi

inter harenas maris ubicumque inveniuntur. ut dicit dyascorides. inveniuntur et alii in venis minerarum in lazurium inveniuntur. et in eisdem venis saphyrus in medio velut in ventre quodam speciem carbunculi recipit. Et ideo a multis saphyrus maris carbunculi creditur. eo quod in eius venis gigni a pluribus perhibetur. quod ex natura saphyri carbunculus qui quadam scintilla cerulea ut asserunt creditur aliquantulum obumbrari. ut dyascorides dicit. Saphyrus itaque secundum dyascoridem hoc virtutem discordium reconciliativam. et multum ei valet ut dicitur ad pacis reformationem. Item hoc virtutem caloris innaturalis repressivam. Unde de saphyro dicitur in lapidario. Corporis ardorem refrigerat interiorem. scilicet in febribus multum anima et in estivis refrigerium prebet saphyrus si iuxta venas cordis pulsatiles suspendatur. Unde dicit dyascorides quod valet contra prodiuturnas febres. que accessionis. Item virtutem habet confortativam. cordis letificativam. Et ideo dicitur valere contra cardiacam et quaslibet passiones melancolicas. Unde et cardiacam et diaforeticam fluorem reprimit et sudorem sicut scribitur in lapidario. Sudorem stringit nimio dormiente fluentem. etc. Item dicit dyascorides. Item virtutem hoc fluxus sanguinis restrictivam. Unde saphyrus orientalis si in temporibus apponatur solet restringere sanguinem de naribus profluentem. Item virtutem habet singularem tumoris et inflaturae sedativam. Certum enim est quod apostematum reprimit inflaturam si in principio collationis necnon eius apponatur. Item valet contra antracem. scilicet virtutem habet malitie et venenositatis eius contra eius expulsivam. Cuius enim furiositatem reprimit. et expellit. ne eius malitia spiritus inficiat corporis fumum ad cor ascendere non permittit. ut dicit dyascorides. Item virtutem hoc veneno contrariam et ipsius penitus extinctivam. Unde et si hyragna intra pixidem posuerit. quem saphyrum indicum sive aliud super pixidis orificium aliquamdiu tenuerit. eius virtute victa. qui statim morietur. ut dicit dyascorides. Et hoc multum vidi sepius et in multis ab pluribus expertum. Item virtutem hoc visus confortativam et sordium oculorum sine gravamine purgativam. Unde scribitur ei. Tollit et excussas sordes de fronte dolores. in lapidario. Item virtutem hoc ulcerum curativam. scilicet ut dicit dyascorides pulverizatus et lacti admixtus vulnera sanat. Et hoc quod in vulneribus est expertum. Item tante auctoritatis fuit lapis iste apud veteres. quod quasi apud deum non medicum putaverunt valere. Unde et apollini fuit singulariter consecratus. Quia cum gentiles per responsis appollinem sacrificiorum que consulerent. castiora eius putaverunt si saphyrum in presentia tenerent. ut dicit dyascorides. et hoc tangitur in lapidario. ut dicitur. Et plusquam reliquas amat hanc ydromantia gemmas. ut divina queat per eam responsa mereri. etc. Item hunc lapidem magi singulariter diligunt quia secundum opinionem per ipsius virtutem quedam mirabilia operari possunt. et hoc tangitur similiter in lapidario. ubi dicitur. hic lapis ut perhibent educit carcere victos. obstrusasque fores et vincula tacta resolvit. Et hoc et multa alia de singulari virtute saphyri ab auctoribus sunt conscripta. Et in hoc generaliter omnes consentiunt quod saphyrus est gemma amatrix castitatis. Et ideo necesse est eius effectus per immunditiam portantis aliquo modo impediatur. sed ut ille qui eam portat castissime vivat. iuxta dictum. Sed qui gestat eum castissimus esse iubetur. Item dicitur in lapidario quod tollit invidiam et expellit timorem. et facit audacem et intrepidum. firmat autem et invitat factum humilem et benignum. Quod necesse quia puto esse deum dispositioni potius quam effectum. sed hoc nec sit.

Smaragdus secundum ysidorem. gemmarum [...] ficatur
omnium virentium optinet principatum. eum veteres per margaritas et uniones obtinuit tamen dignitatem. Smaragdus autem nimia viriditate est dictus. ut dicit ysidorus. scilicet est viridis amarus dicitur. Nullus enim gemmis sive herbis maior inest viriditas quam smaragdo. Nam herbas virentes et frondes superat. inficiens circa se viriditate nimia aerem repercussum. ysidorus. non eius virorem in sole aliquo modo obumbrat. Sculptorum autem oculis nullus gratior refectio est. cuius corpus si extensum fuerit. ex terso suo polito ad modum speculi ymagines reddit. Quamquam cesar nero gladiatorum pugnas in smaragdo aspicere consuevit. ut dicit ysidorus. Genera autem huius sunt. xii. sed nobiliores sunt scitici. qui sunt in gentium scitica inveniuntur. ipsum locum tenent bractani. colligunt in commissuris saxorum flante aquilone. tunc enim tellure discoperta intermicat. quia hyeme moveri magis in hunc venit. Tertium egyptii habent. reliqui in metallis variis inveniuntur sed vilesunt. nam aut ere aut plumbo aut sali

similes notas habent. Smaragdo vero qui mero vel oleo sit perunctus perficitur in virore quamvis viriditas eius naturaliter ornatur. Est et quedam species smaragdina que degenerat quamvis sit viridis eo quod sit turbida ex eris venis et est aliter smaragdus nuncupata. Hec usque ysidorus libro xvi capitulo de viridibus gemmis. Hic lapis agricultoribus recipitur et in possessione smaragdi in copia inveniri. Griffo per in mamillas hominum accessus impedire ut dicit ysidorus libro xvi capitulo iiii. Hic itaque virore suo multiplicatum ex se et generat radium quo virore tingit aerem circumfusum. Hic etiam color specularis et speciem perspicuum obiectis figuris et ymaginibus ostensiuum. Hic etiam ex natura dono virtutis beneficium diuersarum infirmitatum curatiuum secundum dyascoridem et lapidarium. Hic lapis auget opes et in causis dat persuasiona verba. Collo suspensus curat emitriteum et morbum caducum. Visum conseruat debiles et confortat, lascivos motus compescit, reddit memoriam. Valet et contra illusiones et fantasmata demonum tempestates sedat. Sanguinem sistit. Et dicit ysaac valere contra diuinare de fuits ut patet in lapidario.

89 Sardius est gemma rubei coloris ad modum terre rubee sic dicta eo quod in sardis est primum reperta ut dicit ysidorus et glossa super apocalypsim. Hec gemma quamvis sit preciosa et pulcherima amuletis deputatur nouissima inter gemmas quia ut dicitur preter fulgorem nil fert utilitatis excepto quod onix ipso presente nequit nocere secundum onichinus quamvis quarta habet ut dicit nectales species quinque et ipse in presentia sardium reluceat ad effectum. Dicit tamen dyascorides quod preter istam inventam hunc sardius longe plures. Sed et eius species v. inter quas ille est melior qui transmittitur de sardis et valet quia accendit gaudium et pellit timorem. Audaces reddit et acuit mentem et ipso presente non nocet onix. Dicitur et quod sardius totaliter sanguinei coloris gestantem se ab incantationibus et maleficiis tuetur.

90 Sardonyx ex duorum lapidum nomine sardio et onice nomen sumpsit ut dicit ysidorus. Constat autem ex tribus coloribus scilicet nigro in imo candidus in medio rubeus quasi nimium in supremo. Hec sola in signando de cera nil euellit. Invenitur autem apud arabes et apud indos. Genera eius sunt v. Et qui colores plures habet plus

distinctos et est densior hic est laudabilior. Luxuriam repellere dicitur et humilem efficit ac pudicum.

Solis gemma est candida et radians lucem et est sic dicta eo quod ad similitudinem solis in orbe fulgentis radios generat ut dicit ysidorus capitulo de candidis gemmis. 91

Silenites est lapis preciosus ut herba virens cuius color iaspidi similis est ut dicit in lapidario. Gestatur lucet autem quasi macula candida que fulgore continens lune ymaginem. Illa autem candida macula in corpore silenitis crescente luna crescit decrescente minuitur et decrescit ut dicit ysidorus et dyascorides. Potens est autem in amorem conciliandum languentes et ptisicos iuuare putatur. 92

Stagnum secundum ysidorum est metallum aqueum ethymologia sic dictum separans quod discernens. Mixta enim et adulterata metalla se metalla per ignem dissociat ab auro et argento et plumbumque diuidit ac secernit. Alia quod metalla ab igne defendit. Et cum sit natura eris et ferri durissima si absque stagno fuit uritur et crematur. Stagnum autem aliquid vasis eneis compescit virus eruginis et saporem facit gratiosiorem. Stercorula quod ex eo tempnitur. Cerusa quod ex eo efficitur ex stagno quodam modo et ex plumbo. Hec usque ysidorus libro xvi capitulo de metallis. Secundum auctorem libri methaurorum stagnum componitur ex argento vivo bono et sulphure malo. Et hec duo non sunt bene mixta sed tanquam per partes composita et ideo colorem mutat argenti sed non eius soliditatem. In libro autem alchymie hermes dicit. Stagnum omnia metalla et corpora frangit quibus admiscetur et hoc propter nimiam siccitatem eius et ductilitatem in eis destruit. Sed si purificaveris cum eo argentum viuum siccitatem eius aufert et albescit. Si postmodum temperat ipsum et conservat. In eodem quod dicit quod stagnum adustum generat colorem minieum sicut minium sic plumbum et stagnum fuit nimis fortes stagni prima [illegible] Ideo cum stagnum sit argento mollius et plumbum durius. Non potest plumbum plumbo unum ex eo de facili commisceri consolidari. Sed stagnum quod ita generatur consolidantur sine pinguedine aliqua sine sepo. 93

Sulphur est vena terre decernimus multum habens in sua compositione igneitatis. Et ideo vocatur sulphur secundum ysidorum quia solum incendit. Unde et ignis dicitur. Substantia eius vero ignea ab aquis feruentibus sentitur. Secundum aquam enim sunt per venas sulphureas transeuntes. 94

ex immixtione ipsius sulphuris candidiorem efficit saporem, efficaciam et odorem. Hinc fontes calidi de terra nascentibus saepe sentiuntur, et qualitates venenae sulphureae sentiuntur. Flumina quae res ita accendit sicut sulphur. In insulis nascitur Eoliis inter Italiam et Siciliam, quas ardere dicunt. In aliis locis effossum invenitur, ut dicit Ysidorus. Huius genera sunt quattuor. Vivum, quod fodiendo translucet atque viret. Quo solo inter omnia genera medici utuntur, ut dicit Ysidorus. Alterum quoque appellant glebarium, quod tantum familiare usibus est fullonum. Tertium liquor est, cuius est ad lanas suffumigandas usus, quod praestat mollitiem et candorem. Quartum valet ad lucernas lucendas et conficiendas, ut dicit Ysidorus et sentit idem. Sulphuris tanta vis est ut morbos comitiales deprehendat nidore suo. Cuius flammam si direxeris ad vultum hominis repentinam, dirum et horribilem pallorem in vultu assistentium generat ad similitudinem defunctorum, ut dicit Ysidorus libro xvi capitulo i. Secundum Avicennam vero et Platearium, sulphur est calidum et siccum in iiii gradu, et est etiam partibus aqueis et terrestribus et igneis commixtum in natura sulphuris continuatum. Et est sulphur aliud grossum, feculentum, nigrum et rubeum. Aliud est purum, album, clarum et subtile. Aliud vero est mediocre. Et secundum naturam dicitur ex sulphure et argento vivo diversa metalla generantur, ut patet in libro methaurorum. Unde dicitur quod sulphur et argentum vivum sunt minera metallorum. Sulphur etiam aliud est vivum, scilicet quod est quando de terra est ductum. Aliud est mortuum vel extinctum, scilicet quod solum fit artificiose, scilicet quod in chalamos funditur vel in alia vasa. Eligendum est autem pro medicina vivum colore et resplendens, perlucidum, et in lapide album vel viride, quod missum in igne colorem facit viridem atque pinguem. Virtutem habet dissolvendi, consumendi, attrahendi, subtiliandi, attenuandi, corrumpendi. Et ideo tussim prohibet, epilenticos iuvat, scabiem purgat, venenis obviat, litargicos excitat, arteticos, apoplecticos, paraliticos iuvat. Sic modo debito et medicinaliter ipsius remedio quis utitur, ut dicit Avicenna et Dyascorides et Platearius ceterique auctores.

Sal a saliendo dicitur eo quod de igne exiliat, fugit enim ignem cum sit igneum, ut dicit Ysidorus. Aliud sal a sole vel a solo vocatum putealem. Sal ex aquis marinis sponte gignitur, spuma in extremis litoribus relicta et a sole desiccata. Alium ex puteis sal sic hauritur et aqua decoquitur donec in salem durescat. Aqua pluvialis fluida per calorem ipsius in spissamentum convertitur. Alium de venis harenis colligitur crescens sub luna pernoctem. Nam Cyrenaicum sal sub harenis saepius invenitur. Alicubi et rupes et montes salis inveniuntur, ex quibus ferro caeduntur lapides qui postea in sale macerantur, constringuntur et comminuuntur, sicut est in Arabia et in parte Numidia. Tantae duritiei quod sunt illi lapides ut ex eis fiant domus. Sed novum sal in igne crepitat et de igne salit. Sal agrigentinum Siciliae igne patitur, et non tam in igne fluit et de aqua exilit. Variatur autem sal in colore, quia in Memphitico est rufum, in quadam parte Siciliae, ubi est mons Ethne, sal autem purpureum. In eadem Sicilia in Pachino adeo est splendidum et lucidum, ut imagines reddat ad videndum. In Capadocia sal croceum effoditur, ut dicit Ysidorus. Sic variatur in sapore, ut dicit idem, quia alicubi suave, alicubi salsissimum, et quanto est amarius tanto est calidius iudicatur, ut dicit Avicenna. Sal autem sumere est necesse, quia sine sale omnis ferme cibus insipidus est et insulsus. Pulmentis enim saporem dat et excitat in omnibus cibariis appetitum. Ex eo omnis victus delectatio et summa hilaritas fit. Hinc et salus nomen accepisse creditur, quia sole nichil est utilius atque sale. Unde videmus pecudes et armenta que sale ad pastum invitantur, et salis beneficio in lacte et in caseo plus redeunt. Sal etiam corpora constringit et desiccat, et etiam defuncta corpora a putrescendi labe religat et conservat. Huc usque Ysidorus libro xvi capitulo ii. Secundum Platearium autem et Avicennam sal generaliter habet virtutem dissolvendi, mundificandi, putredines humores consumendi. Hec virtutem habet ventositatem extenuandi et diminuendi, maxime si pulvis eius et acetum calidum super stomachi orificium collocetur. Hec enim habet humiditatis naturalis in corpore coadunandi et conservandi et innaturalis resolvendi et abstergendi. Et ideo aqua salicina tumores et inflationes que hydropicis solvit, ut dicit idem. Hec virtutem habet carnes putridas corrodendi, et maxime quando est exustum, quia tunc maxime resistit putrefactioni, et maiorem habet vim in desiccando et in mundificando, et quando ad interiora penetrandi, ut dicit idem. Hec potentiam habet ventrem remolliendi et superflua educendi. Et maxime salgemma, quod sic dicitur quia clarum est sicut gemma, in mordicando cum intestina mirabiliter corripit.

ut resoluantur indurata et superflua expellantur. Hoc idem facit cum armoniaco quando coquitur. Est virtutis hoc sal venenosis humoribus resistendi, et ideo cum melle et vino pistis sal coniunctum carbunculum seu antracem ut dicit Auicenna. Est virtutis hoc removendi maculas faciei si cum aqua rosacea et camphora distemperetur et inde facies liniatur. Est vim habet pruriginem et serpiginem de corpore abstergendi et removendi potissime sicut sapone admiscetur. Est virtutis hoc sal curandi venenosos morsus et puncturas reptilium et precipue scorpionum sicut cum melle et nucibus et aliis speciebus comparatur ut dicit Auicenna. Hec et multas alias habet virtutes quas enumerare longum esset. Sed ex parte ista hec sufficiant.

de salis sapore [illegible] ... o. b.

96 Topacius vel topazion indeclinabile gemma est, ut ait Ysidorus libro xvi capitulo ii, ex inventa genere omnique colore resplendens. Inventa primum in arabie insula in qua trogodite fame et tempestate fessi cum herbarum radices effoderent gemmam istam eruerunt. Que insula tectum nebulis postea a nautis quesita et inveniretur, topazin trogodytarum idiomate vocaverunt. Inde lapis sic quasi sic inventus dictus topazius ab insula est vocatus. Sed topazin enim idem est quod querere in ipsorum lingua sonat. Est autem gemmarum maxima et amplissima. Sed fuit enim plinius hanc gemmam tante magnitudinis repertam ut de ea philadelphi fieret statua iiii cubitorum. In glosa vero super finem apocalipsis dicitur sic. Topacius quo est rarior eo est preciosior et habet duos colores ex auro et ethica claritate lucens maxime cum tangitur radio solis. Sed omnium aliarum gemmarum superans claritatem in aspectu suum provocat aspicientes, qua si polis obscuratur a sua nitet relinquens clariorem, et nichil eo clarius in thesauris regum sive preciosius invenitur, per sui perspicuitatem gemmarum sibi obiectarum in se recipit claritatem. Dicitur quod quasi sentit motum et cursum lune. Contra lunaticum dicitur valere plurimum. Unde dicitur maiorem vel minorem habere effectum prout quod luna magis vel minus recipit incrementum, ut dicitur in lapidario. Fluxum sanguinis restringit et emoroidis patientibus subvenit. Ferventes undas compescit et bullire eas non permittit ut dicitur in lapidario. Cum dyascorides iterum sentit et elicit aqua et valet contra noxios motus et contra frenesim ac mortem subitaneam. Formam habet specularem ydolum

est receptum in eo inversum in speculo in concavo representat.

97 Turcogis sive turkois est lapis flavus in albidum colorem vergens, dictus a regione turchorum in qua nascitur. Conservat visum et confortat et hylaritatem generat.

98 Terra sigillata dicitur species quedam venena fere tollens singularis et sicca, que dicitur in plateario. Terra saracenica sive terra argentea, que quidem est subalbida aromatica atque clara. Preciosa virtus eius est constringere, nam pulvis eius cum albumine ovi distemperatus fluxum sanguinis de naribus sistit. Valet etiam contra inflationem pectoris et contra ethicam si super locum patientis cataplasmetur ut dicitur in plateario.

99 Tartarum est vini feculentia in modum crustae vel more lapidis circa partes dolii indurata, cuius natura calida est et sicca in tertio gradu. Valet contra scabiem et pruriginem et impetiginem et capitis immunditias. Virtutem enim habet extenuandi, consumendi et mundificandi et lavandi ut patet in plateario.

100 Vitrum ut dicit Auicenna est inter lapides sicut stultus inter homines. Declinat enim ad omnem accidentem. Est autem vitrum ut dicit Ysidorus eo quod visui per transluceat perspicuitate. Enim et sub eo sue transparentia visui lucet pervium. Et salus metalli et terre venis quidquid in se interius continetur absconditur. In vitro autem quilibet liquor vel species qualis est interius, talis exterius declaratur et quasi clausus oculis intuentium notificatur ut dicit Ysidorus. Fuit autem vitrum primo inventum iuxta tholomaidam in littore iuxta belum fluvium qui oritur sub radice montis carmeli, ubi nautae forte applicaverunt. Sed dum nautae super harenam eius amplius ignem de glebis nitri facerent, ex nitro et harenis lucidi primitus novi liquoris rivi fluxerunt. Quod vitro ut dicit Ysidorus origine prebuit. Postea vero fit vitrum ex cineribus arborum et herbarum per fortissimum ignem conflagratarum. Quibus cineribus nec vitrum nunc est nunc vitrum quod admiscetur et sic in massam vitream convertitur. Massa autem vitrea cum fuit in formam liquefacta et per fornacem depurata, summa gaudet sue puritate et transparentia sui perspicuitate. Et ideo habet potentiam cuiuslibet coloris susceptibilem, quibus enim colore tingitur vel ut iacintos, smaragdos et alios lapides preciosos in colore et splendore imitetur. Tantam quoque recipit in se ductibilitatem ut facillime ad statum artificis in varias et contrarias formas ac figuras qui subito

transformatur. aliud torno teritur. aliud argenti modo
sculpitur et celatur. ut dicit ysidorus. nam est alia specula-
ribus aptior materia. nam picturis accomodatior
invenitur. Maximus tamen honor est in candido vitro quod
in colore proximum est cristallo. Unde ad potandum argen-
ti et auri metalla repulit, consuevit, ut dicit ysidorus.
Genus idem dicit idem quod in genere vitri lapis obsianus
numeratur. Est enim virens medium et niger. aliquando tran-
lucidus crassiore visu. et vocatur peculiaris. et
ex hoc lapide multi gemmas faciunt. ut dicit ysidorus. Item
ut habet ipsum omne vitrum cum sit liquefactum. quamdiu
est valde liquidum. tamdiu est ductile. Infrigidatum
tamen illo et induratum summe est fragile et facile
frangibile. Et cum fuerit fractum. non potest in
integrum liquefactione reparari. Quidam tamen fece-
runt vitrum flexibile et malleo reparabile ut re-
fert ysidorus. Unde et phyalam coram tyberio cesare
de tali vitro vel fractam mittit proiecit. que non rup-
ta sed plicata cum malleo emendavit. Quare iussit
sit cesar decollari. ne dum hoc agnitum fieret.
aurum pro luto haberet. et omnium metallorum pre-
tium ville redderet. Quia de vitro si vasa in-
tegra non frangerentur. meliora quam aurea putaren-
tur. ut dicit ysidorus. Est ergo vitrum speculare pur. perspi-
cuum. lucis previum. ymaginum et umbrarum represen-
tativum. ductile quamdiu est liquidum. fragile quando est
frigidum et induratum. omnium colorum susceptivum.
colore pluresque valet gemmarum nobilium imitati-
vum et immunditiarum abstersivum. ut dicit auicenna. pulvis
eius enim mundificat dentes. et in oculis delet albu-
gines. Confert quod valde lapidi vesice et renum.
quando bibitur cum vino. ut idem dicit auicenna.

101 Vdachides est lapis preciosus et colore fulvus. fi-
gura rotundus. inter se habens alium lapidem cuius
crepitu sonorus est. quem tymnium illum non intione
lapidem sed ipsum quem meteorem sapientes dicunt.
ut dicit dyascorides. hic lapis exsiccat aquam ita ut nu-
tritur inter se feminam parturientem habere
suum continet. Unde quidam dicunt hunc esse lapidem qui dicitur
enidros. Quare vero supra in eodem.

102 Vrachiten est lapis qui gestatur ab homine. non mor-
detur ab aspidibus vero ab serpentibus infestatur. ut dicit
dyascorides. et creditur valere contra venenum.

103 Giniech est idem quod lapis laguli. et est lapis vel
vena terre unde fit lazurium ut dicit in lapide.
Est autem iste lapis tanto melior quanto coloris
celestis est similior. et habet quasi corpuscula qua-
si aurea inserta. Iste autem qui est subalbidus plus
habet fertilitatis. et ideo non est ita preciosus diutis-
sime per servari sine corruptione. Valet hic multis
passionibus. et contra sincopim ex fumis melancolicis si
debito modo detur patienti. Similiter autem dicit auicenna nisi
prius subtilissime conteratur et multotiens abluatur.
Et est signum perfecte ablutionis quando aqua in qua ablu-
itur parum aut nichil coloratur. Modo autem modo
purgat et solvit quartanam. Item dicit auicenna cum dicitur
cettio. quare descenderet ad fundum. sed vel post de-
est. et hoc cum sero ut habetur in platearium. Et sic ex la-
minis ferreis fit cerusa. sic fit lazurium
ex argenteis cum aceto. Lapis autem laguli sepe in-
venitur in mineris argenteis. et antifodi-
nis. et in illius venis sepe saphyri et jacinti
et consimiles lapides blavei inveniuntur. ut dicit dyascorides.

104 Gingintes lapis est nigri coloris. qui gestatus in collo valet contra nocua et
sanguinem stringit. et multas alienationes de-
pellit. Et si teneatur ad lignum accensum.
extinguitur flamma eius. ut dicit dyascorides.

Deo itaque adiuvante Explicit liber xvi. de lapidibus.
Decimo sexto completus est liber vel tractatus Liber xvii. de arboribus. herbis. fructibus et seminibus.
de proprietatibus rerum que in terra vel circa terram
generantur. scilicet de lapidibus et gemmis.
ac metallis et aliis que nascuntur in terre venis.
Restat breviter de arboribus et herbis et fructibus ac
seminibus que ex eis mediantibus radicibus gene-
rantur. Solummodo autem de illis arboribus et herbis
aliqua sunt hic dicenda. de quorum notitia fit
mentio in sacra pagina in textu vel in glosa. Et hoc
prout potero faciam per ordinem alphabeti.

Arbor ut dicit ysidorus libro xvii.
a. c. v. ab arvis nomen suscepit. eo quod terre ad-
herent. fixis radicibus consuevit sic et herba. Utra-
que enim similia sunt quo ad ortum. quia ex uno
gignuntur altera. Nam dum semina iacis
que herba prius pullulat et crescit. deinde
confirmata surgit in arborem. et quod infra breve tempus
tum herba videtur in arbustum. id est arborem no-
vellam et tenerum convalescit. Et est dicta ar-
busta quasi arboris hasta. Nam arbustum dicitur locus
in arbores convalescente vel alia sic salicetum et
carectum in carices ut dicit ysidorus. In libro de
de vegetabilibus ponuntur iste arborum et plan-

terre, ipse. Dicendum est ergo quod in arboribus et plantis est vita i. vegetabilis sicut quemadmodum in animalibus. Sed differenter. Quia in plantis est occulta, in animalibus est manifesta per sensum et completa. Arbores enim non mouentur motu voluntario neque progressiuo sicut animalia, neque mouentur per appetitum delectationis et electionem sicut animalia, quamuis aliquando senserint aliqui philosophi ut Anaxagoras et alii quos redarguit Aristoteles. Vita itaque vegetatiua est in plantis per quam fit attractio humoris ad ipsius arboris vel plante nutrimentum vel conseruationem. Sed nulla arbor habet sensitiuam. Unde non dolet quando ab ea scinditur, neque delectatur quando nutritur et cibatur, neque vigilat neque dormit, nec spirat neque respirat, neque subiacet aliis conditionibus que sunt proprie sensitiue, neque generat arbor neque generatur per sexuum commixtionem. Sed tamen habet virtutem seminalem per quam habet ex se producendi potentiam similem sibi et suam speciem conseruandi. Sed hanc potentiam non producit in actum nisi ab extrinseco adiuuetur secundum tempus anni. Indiget enim hyeme ad humoris seminalis aggregationem. Indiget vere tempore ad eius emissionem, quia tunc neque est vehemens frigus congelans vel exprimens calor vehementer aduriens semen ac corrumpens. Indiget etiam sole resoluente partes ipsius constrictas a presidente frigore, ut calor ingrediens foueat humorem seminarium a nutrimento. Indiget et terra plus quam ad generans, quia ex terra est materiale principium generationis sue. Est et a sole sicut a causa efficiente. Et ideo ut ait Aristoteles in ii. de plantis quod terra est mater et sol est pater plantarum. Quia terra nutrit more matris et sol efficit more patris. Quidam vero considerantes in arboribus et plantis generationem, diuturnitatem et ex radice anime renouationem et nullam partem per ruinam vel decessum eleuationem, putauerunt plantarum animam perfectiorem. Sed hoc reprobat Aristoteles dicens quod arbor est alligata terre et non habet motum ex se neque ex suo toto, neque ex suis partibus, neque habet formam terminatam in suis partibus, ita quod diuerse partes determinentur diuersis operationibus per formas diuersas, neque oculus in animali ad videndum et auris ad audiendum, neque habet animam perfectam. Immo non habet nisi partem primam anime i. animam vegetabilem. Sed animal nobilius est omni planta. Diuersificatur autem arbor quoad interiora et substantiam et operationem, sicut ut Aristoteles dicit in i. de vegetabilibus c. ii. Quedam arbores habent gummi et resinam. Cuius causa est quia humor superhabundans a calore totaliter non digeritur neque est totaliter a regimine nature, et ideo repellitur ad exteriora et

a frigiditate aeris circumstantis congelatur et infrigidatur. Item quedam habent nodos quibus vel mediantibus partes successiue generate ad inuicem colliguntur. Item quedam habent venas i. rimulas in quibus vel humiditas continetur et aliquando ad partes singulas deriuatur. Item habent venam i. medullam in qua fit humoris decoctio antequam transfundatur in substantiam foliorum, fructuum vel ramorum, ut dicit idem. Item habent corticem ad interiorum defensionem. Quia quod facit corium vel cutis in corpore animalis superficie, hoc facit cortex in arbore, ut dicit Ysidorus. Item generaliter habent lignum suum truncum ut dicit Aristoteles. Et est sic dictum secundum Ysidorum eo quod incensum de facili in lucem fit conuersum. Unde et lichnus est dictum eo quod presentibus prestet lumen. Lignum itaque est pars arboris fortior et solidior et subtilior, quod a radice exiens usque ad summitatem ipsius arboris se extendit. Et quedam habent quandam mensam (?) ut medullam ad quam est recursus nutrimenti cum substrahitur humor cibalis extrinsecus. Sicut in elementis (?) animalis quando deficit nutrimentum in membris ad sanitatem interius existentem continue fit recursus, ut dicit Albumasar (?), et expositum est et confirmatum. Habent insuper quedam extrinsecus sibi annexa arbores, sicut corticem, ramos, folia, flores, fructus et summitatem, et ideo dicit Aristoteles corticem ad omnium interiorum defensionem, ramos et virgas ad suam dilatationem, folia ad fructuum nouellorum protectionem ab exterioribus corruptiuis, fructus ad sue speciei conseruationem. Rotunditatem sue totalitatis summitatem habet arbor in suo complemento quasi figuram columpnalem, quod utique ut dicit Albumasar (?) ei accidit propter uniformem extensionem humoris ad partes laterales et uniformem caloris digerentis humorem in tota sui substantia. Radicem habet adhuc omnis planta vel arbor radicem et in radice multiplicem nodum. Radicem quippe loco oris quo mediante trahitur humor ad totam substantiam arboris nutriendam. Nodos vero habet sicut neruos in corpore animalis, quia per illos partes ad inuicem continuabiles colliguntur. Item arbores habent quasdam partes determinate anatim (?) neque secundum necesse ad esse plante, et habent esse in arbore sicut pili et vngues in corpore. Et ideo caduntur folia et fructus ab arboribus secundum per subtractionem humoris sicut cadunt pili de corpore animalis. Et hoc accidit quia quando humor nutrimentalis minus est sufficiens substrahit ipsum natura ab his partibus non necessarius ne deficiat necessariis. Et ideo

cadunt generaliter ab arboribus tempore hyemali. remanent
autem in aliquibus ut in buxo et consimilibus. uel propter sufficientiam
humoris. uel propter humoris uiscositatem et lignorum compacti-
onem et soliditatem. sicut arbores que tenuia subtilia et po-
rosa sunt habentes. cito de suis foliis depauperantur.
et maxime quando humor nutrimenti liquidus est atque
paucus. Differunt autem arbores in multitudine suarum partium
et paucitate. in magnitudine et paruitate. in fortitudi-
ne et debilitate. Cuius causa est humor qui in aliquibus ma-
gnis arboribus est lacteus. ut in ficubus. et humor ta-
lis uiscosus est ad se defendendum in latum et in longum.
In quibusdam uero est piceus. uiscosus et insufficiens ad
extensionem. eo quod partes adherent ad inuicem ad mo-
dum picis. et ita est causa de paruitate et paucitate in
partibus arborum et plantarum. Talis autem uiscositas non
est causa debilitatis in plantis et arboribus. nisi fuerit di-
minutus uel calor insufficiens et ipse siccus. In quibusdam uero
arboribus est humor aereus calidus et siccus compositionis.
Et hic in quibusdam est causa fortitudinis et uigoris. quia ca-
lidum est leue et subtile et penetratiuum. Et ideo
talis humor se extendit et crescit arbor in magna
quantitate. Item in partibus arborum accidit equalitas
et similitudo. quia equalitas in quantitate et similitudo
in figura causatur ex habundantia materie cum equalitate
caloris agentis. et oppositum causatur ex opposito cause.
Item modo accidit in eis raritas siue spissitudo.
quia raritas accidit propter insufficientiam caloris ad termi-
nationem humoris. Spissitudo autem accidit propter sufficien-
tiam caloris ad condensationem humoris et eius termina-
tionem. Item differunt arbores et plante in modo fru-
ctificandi. Nam quedam ut dicit Aristoteles producunt fructum
super folia sua. Et hoc accidit propter fortitudinem fruc-
tus et indigentiam caloris solis digerentis humorem
ipsius. Quedam uero sub foliis. et hoc accidit propter de-
bilitatem fructus ne ab excellenti calore uel fri-
gore corrumpatur. Et quorundam fructus est suspensus
a stipite suo. id est prope stipitem. Et hoc accidit propter suf-
ficientem humorem et insufficientem calorem ipsum ad ex-
tremitates expellere non potentem. Item omnis arbor
generaliter habet radicem que est mediatrix inter corpus
plante et terram a qua elicitur. Unde et radix uita plan-
te dicitur per grecos. quia eius uite plantis adueniunt. Item
habet stipitem de radice immediate procedentem. Et
hic fuit necesse ut dicit Albertus propter corticis plante uel ar-
boris sustentationem. Unde assimilatur statute corporis anima-
lis omnia membra corporis sustinentis. Unde est stabi-

le fundamentum arboris sustinens ramos et fructus eius.
Item in duro stipite habet medullam mollem. que
dicitur ab Aristotele quam uocant arboris matricem. quia in ipsa semina-
rius humor plante nutritur ut fetus in matrice.
Quidam uero uocant arboris uiscera. quia in ipsa se-
paratur purum ab impuro sicut fit in animalium intestinis.
Quidam quoque uocant eam cor. quia ex ea procedit motus
uite uegetabilis sicut uita sensibilis procedit de
corde cuiuslibet animalis. Item corticem habet omnis arbor
ad suam terminationem et interiorum defensionem ex
humore subtili extrahit ad exterius per calorem in
aere desiccatum. sicut lignum interius ex humore
grosso sicco essentialiter et accidentaliter humido generatur
ut dicit Albertus. Item arborum et plantarum quedam
sunt domestice et ortenses. Quedam uero sunt siluestres.
Arbores uero ortenses sicut sunt plante si non fuerint
culte. fiunt siluestres. sicut dicit Aristoteles. Et harum quedam
faciunt fructum et quedam oleum propter humorem unctuosum
et aereum sufficientem. Et quedam non propter talis hu-
moris defectum. Et in quibusdam cito folia cadunt.
et propter humorem rarum non unctuosum cito siccabilem.
et in quibus non propter eius contrarium. Item sicut est diuersi-
tas arborum et plantarum in magnitudine et paruitate.
sic est diuersitas in pulcritudine et deformitate.
sicut enim accidit pulcritudo propter equalitatem membrorum et e-
legantiam partium ordinationem et caloris sufficienter
agentis et extendentis materiam rectam et debitam
nature dispositionem. Deformitas uero causatur ex contrario ta-
lis in arboribus quam in plantis. Item differunt in boni-
tate fructuum et multa malignitate. Et hoc
accidit propter maiorem humoris materialis dulcedi-
nem uel minorem. uel propter caloris magis uel minus co-
respondentis materie uel humoris materialis debitam
operationem. Item manifeste dicit Aristoteles quod arbores
et plante siluestres magis fructificant quam orten-
ses. Et hoc ut dicit Albertus accidit propter maiorem habun-
dantiam humoris parum unctuosi et uiscosi de-
ficientis diuisioni expulsioni et subtili
fructus conuersioni. Uerumtamen fructus ortenses sunt
meliores simpliciter quam siluestres. ut dicit Aristoteles. Cuius
causa est ut dicit Albertus maioris humoris unctu-
ositas ac digestio et multa habundantia que in materia fruc-
tuum ortensium perfecti fuerit. Item sicut arbo-
rum diuersitas fiunt et plantarum ex loci diuersita-
te in quo crescunt. sicut quedam in locis aridis crescunt
et siccis. Et ille sunt minoris quantitatis. propter de-

fec̃z hūoris. Quedā ū ī locis hūidis ⁊ fluuiali
bz ⁊ maritimis ac stagnosis. Et tales solent
ēē maioris q̄titatis. Tamē ille q̄ c̄escūt int̄ ripas
mariū salsoꝝ. n̄ mltū c̄sc̄ūt ꝑ hūitancia ha
rēnaꝝ ⁊ humoris attriti nimiā siccitatem.
Juxta tñ mare riu⁹ fallit hoc ut d᷑ ar. ū ato
res fuit mag᷑. Et h̄ ut d᷑ albu. ꝑ hūitātiā
hūoris ⁊ caloris. Jt̄ attēdit̄ diūsitas ī foli
oꝝ ⁊ floꝝ uaiatōe. Jlla q̄. Quedā hn̄t folia aspa. s.
ꝑ dn̄iū t̄restitatis ⁊ siccitatis. Quedā lenia.
ꝑ equalitatē aq̄ hūiditatis. ⁊ ꝓportōez d̄bitā
caliditatis. Quedā hn̄t folia scissa ⁊ tñ lata. ut
uitis. q̄d acc̄it ꝑ dn̄iū t̄restitatis ⁊ p̄uatōez
uiscositatis. ⁊ ī eq̄litatē caloris m̄ ī eq̄līt̄ exte
dētis. Quia ī talibz humor uētuos⁹ trāsit in
matiā fructuū. Aquos⁹ uō ⁊ t̄restris ī matiaꝫ
trāsit folioꝝ. ut d᷑ albu. Jt̄ uaiant̄ ārbores ⁊
plante ī extremitatū ptiuꝫ suaꝝ uaria figu
ratōe. Jlla q̄z quedā extēmitates h̄nt piramidales
⁊ acute. ut pꝫ ī spinosis. ī qbz calor subtilio
rē humorē uelocit᷑ attrahit ad exteriora. ⁊ illū
d̄siccando ꝯūtit ī acuum. grossiorē uō ꝑterm
ꝯūig᷑ cū stipite ⁊ radice. ut d᷑ albu. Cont̄a
rie ū figure ex cā ꝯia gn̄ant̄. Et hoc idē pꝫ ī
fructibz arboꝝ. qui ut d᷑ ar. s̄ diūsoꝝ modo
ꝝ. Jlli ū sūt d̄r āgulosi. i. figure āgularis.
rꝫ omēs s̄m rectā lineā s̄ ptensi. Jmo qdā s̄
circulares ꝑ eq̄lē materiā hūoris. ⁊ eq̄lē ac
tōez uirtutis agentis ⁊ caloris p q̄ marie ptes
eq̄lit᷑ extēdūt̄. ⁊ amedio usq̄ ad c̄cūferētiā
uniformit᷑ ptēdūt̄. Angulares uō ex cā ꝯia si
plir᷑ oriūt̄. Jt̄ uariant̄ ī coloratōe diūsa.
nā tā fructus q̄ flores. tā rami q̄ stipites in
arborbz uaiāt̄. ut d᷑ ar. Ex hūore ēī frigido
t̄restr᷑ ī melācolico uirescūt ⁊ nig̃scūt. Ex
hūido ⁊ frīdo. albescūt. Ex calido rubescunt.
Et sic de aliis. ut d᷑ albu. Sub tali ēī diffītia
dn̄ātis humoris ⁊ caloris ⁊ humoris subtiꝫ
digerētis ⁊ ī mutātis. uł ī ꝑ dās omibz sapo
ꝝ diffīe gn̄ant̄. Jt̄ diffūūt tā arbores q̄
plāte ī fructuū maturatōe. Jlla q̄dā mature
scūt citius. ut d᷑ ar. sic̄ mora ⁊ cerasa ⁊ c̄
silia. Et hoc acc̄it ꝑ suffiāaꝫ caloris potentis
sic humidis maturand᷑ ⁊ digerēd᷑. ⁊ obiām
humoris acrōi caloris nullatē resistentis.
Quedā uō maturos hn̄t fruct⁹ tard᷑ ꝑ cros

sioēz humoris aq̄si ī obedīētis ⁊ ī suffīciāꝫ
caloris digerētis. Et hoc acc̄it potissīe ī ar
borib⁹ q̄ s̄ siluēstres. Ecō ē rō q̄r q̄dā arbores
cit᷑ frōdescūt ⁊ q̄dā tard᷑. Cito ēī emittunt
folia ꝑ hūitātiā hūoris aq̄i ī digesti n̄ uē
tuosi s; fluuidi ⁊ de facili se extendētis ad ar
boris siū plāte extēmitates. ⁊ ex ꝯia ēī ꝯūim
accidere consueuit.

Arbor aromatica aliā hēt aromaticitatē ī
cortice. aliā in flore. aliā in fructu suo ut
pꝫ ī cinamomo q̄ ē cortex. ⁊ ī macis q̄ ē flos.
⁊ ī muscata q̄ ē fruct⁹. Est aūt cā aromaticitatis.
ut d᷑ albu. fucū t̄renū subtile ꝯmixtū suba
li aq̄o. Et s̄ cū dn̄iū mag᷑ ī una pte arboris
q̄ ī alia ē una ps mag᷑ aromatica quā alia. Ali
qua uō arbor est tota aromatica s̄ oēs sui ptes.
ut arbor balsami. cui⁹ singl᷑e ptes s̄ odoris fla
grātiā respirātes. ut post dicet᷑. Jn̄t aromati
cas uō plantas uł arbores q̄dā gūmina s̄ quibꝫ
ē uis seminał ꝓīncīa. Quedā ꝑ se ex ꝯpetēti
ꝯmixtōe elemētoꝝ ꝓducunt᷑. Quedā ex radi
cis uł stipitis uł plantatōe mltiplicāt᷑. Que
dā p insitōez surculi ī trūco ēē debitū sortiūt᷑.
ut d᷑ albu. Jt̄ d̄r arbor īsite ille s̄ mag᷑
laudabiles q̄n silia silibz īserūt᷑. q̄d ut d᷑ ar.
q̄druplr᷑ intellig̃ uł de plantis ꝯsilis spēi ut in
surio ꝑa ī pieū. ⁊ uitis ī uitē. uł de ill᷑ q̄ hn̄t hu
moēz ꝓportōalē int̄ surculū ⁊ trūcū cui insitit᷑.
ita q̄ humor uni⁹ sit apt᷑ ad aliū nutriendū. uni.
sic̄ qñ surcul⁹ piri ī mali trūco īsit᷑. uł ecōuso. Jt̄
notabile ē q̄ surcul⁹ insit⁹ alic̄ trūco. totā uirtutē
trūci ī suā uirtutē ꝯūtit ⁊ trāsmutat q̄litatē. Si ē
fiat īsitio oliue sr᷑ radicē sui trūcū bete. uē
oliue d̄scēd᷑ ī uirtute bete. ⁊ ī diuitat eā ⁊ fac᷑
eā eliuitate p ad᷑ tp̄s. ⁊ eadē hūiditatē ī exi
stentē. ad se attrahit ⁊ trāsmutat ī suā silitu
dinē aut ꝯūtit. ut d᷑ albu. sup fine p̄. li. Jt̄
d᷑ idē. Jllō ꝓūenit d̄ facili ex sete mulo plantē
bōe. quis ī aialibz sepe ꝯūi uideat᷑. Cui⁹ rō
ē ut d᷑ al. quis ī aialibz sepe ꝯūi uideat᷑. Cui⁹
rō ē ut d᷑ al. q̄r plāta ē tre affixa ⁊ uniformē
recip̄ a t̄ra nutrimētū. Aialia uō n̄ sic ꝑ uaria
ꝯplōis ⁊ ēē ꝑ diūsitatē appetit⁹ sui appetibilis
uolūtatis. Et jō ad᷑ ē ī aialibz. ⁊ ad ī arboribz.
Jt̄ ī oī gn̄e arboꝝ sic ē q̄ ꝑ cultūrā d̄bitam.
siluestres ꝯūtūt᷑ ī ortēses. Et poīt ar. l. ex q̄ a

migdali amari per culturam efficiuntur dulces. et
similiter mala granata acida mediocres. Dicit etiam quod ar
bor habens grossum corticem si eo sit subtilior et hoc
accidit vel propter defectum unctuosi humoris qui est materia fruc
tuum vel propter duritiam corticis prohibentis evapora
tionem grossi quod in arbore est nocivum. Sed dicit idem quod
si findatur radix eius et illi scissure lapis immitta
tur rursum fertilis fiet. Cuius ratio est ut dicit Al. quod per i
stam scissuram fiet nocivi grossi evaporatio.
et caloris solis vel aeris circumstantis inductio. cuius
virtute fiet reliqui humoris corrupti consump
tio. ¶ Item idem dicit. Amigdala et mala granata
mutantur malitiam per culturam. Nam mala granata
stercore porcino fimata et aqua dulci rigata
meliorantur. Cuius ratio est ut Al. quia per caliditatem
et siccitatem huius fimi superfluitas aquosa repri
mitur in generatis. Sed ne per excessum caliditatis
et siccitatis fimi comburatur fructus in amaritu
dinem. competit apponere aquam dulcem caloris et sic
caritas dominium temperantem. Similiter amigdala ut
dicit idem clavis confixa gummi grana per multum
tempus emittunt et aquosam superfluitatem impedien
tem generationem humoris unctuosi qui est materia fructuum.
Et ita per hoc a sua malitia alterantur. ut dicit Al.
¶ Item idem. Arbores et plante silvestres per artifici
um et culturam fiunt ortenses. fructifere et fer
tiles. Ad hoc ut silvestris planta fiat fructifera
nullatenus in bonitatem a malitia mutetur oportet locus et
labor in colendo. et maxime tempus anni in quo plan
tatur. sicut idem dicit Aristoteles. Et ponit exemplum de boleno. i.
iusquiamo. Quia quod est natum in Persia est venenosum.
sed transmutatum et transplantatum in egyptum et in
ierusalem. fit comestibile. Et hoc accidit ut dicit Al.
quia per temperamentum loci a distemperantia ad medium
reducitur. ¶ Item tempus talis transmutationis maxime
cooperatur. Nam ut dicit Aristoteles arbores que indigent
plantatione. plantantur pluries in vere. et hoc propter con
venientiam caloris et humiditatis confortantem calidi
tatem et humiditatem arborum et plantarum. In hieme
vero pauce plantantur propter superhabundantiam frigidita
tis et humiditatis. Sed in autumpno propter frigiditatem
et humiditatem siccitatem. pauce similiter vero in estate
post ortum stelle canicule. Et hoc propter dominium calo
ris et siccitatis consumentium humidum radicale
naturale in plantis precipue in radice. In egyp
to vero semel in anno fit plantatio. quoniam s. terre

mus siccitas temperatur ex fluxu nili. ut dicit Aristoteles et Al.
¶ Item idem dicit quod arbores diversimode producunt
frondes suas. Nam quedam ex radice. Quedam
ex stipite. Quedam iuxta terram. Quedam in ramis
et virgis iuxta summitatem. Quedam in medio. Et
causa huius diversitatis in producendo est diversitas hu
moris aquosi subtilis. levis et non unctuosi qui est materia
foliorum. et equaliter non habundat in omnibus. et operatio
caloris est dissimilis. et ideo dissimiliter ex illo humore
producunt frondes. ¶ Similiter quedam fructificant se
mel in anno. Et quedam pluries. et non maturantur fruc
tus ultimi. sed crudi remanent et indigesti. quia propter vi
cinitatem hyemis calor non sufficit ad maturandum.
Semel autem fructificare per se magis est consuetum.
Quia semel in anno semen colligitur. et semel suf
ficit calor ad extensionem humoris et ad extremitatem
arboris et conversionem eius in substantiam fructus et eius com
pletam maturitatem. ¶ Item quedam arbores sunt steriles
per multum tempus propter habundantiam caliditatis et humo
ris unctuosi. sicut ficus. ¶ Et quedam uno anno fructi
ficant. et alio requiescunt. ut olive. Cuius ratio est quia in
sequenti anno reficiunt restaurando sibi humorem. Tan
tum enim emittunt in uno anno ad substantiam fructus. quod
requiescant pluribus annis ad humoris restaurationem.
licet multos producant ramos tempore refectionis.
medio enim tempore producunt fructum. ¶ Item arbores
sunt fertiliores in iuventute quam in senectute. quia
in iuventute plus habundat meliore et humore.
Quedam vero e contrario plus fructificant in senectute
quam in iuventute. Cuius ratio est ut dicit Al. quia in iuven
tute plus habundat de humiditate quam naturalis calor
possit digerere. et ita fit inobediens calori. In senec
tute vero minoratur humor et est obediens digestioni ca
loris. Et hoc patet in amigdalis et piris. sicut exemplificat
Aristoteles. ¶ Item dicit Aristoteles quod tam arborum quam plantarum
silvestrium et ortensium diversitas discernitur
per masculos et feminas. Quia arbor masculus est
spissior. durior. densior. et ramosior quam fe
mina et siccior. et fructus eius brevior et maturati
bilior. et folia densa. et surculi. Quorum omnium
ratio est ut dicit Al. quia masculine arbores plus ha
bundant in calore et siccitate quam femine. quia partes ma
sculine vehementius constringuntur ad invicem. et faciunt
arborem spissiorem. Intensio caloris multiplican
tis humorem et extendentis in plures partes facit
ramositatem. sicut et intensio siccitatis consumentis

humorem esse siccitatem. Soliditas quoque et strictura
venarum arboris masculae prohibet humorem mul-
tum emitti ad imum locum arboris sive plantae ut
convertatur in substantiam fructus. Et ideo fructum habet breviorem.
Folia similiter habet diversa a femina quia asperiora et mi-
nora ac strictiora propter dominium siccitatis. Similiter et
surculos duriores habet quam folia. Et hoc propter maio-
rem humiditatem excedentem in femina quam in mascula.
Item dicit Aristoteles quod si folia vel pulvis foliorum vel cortex
masculae palmae foliis feminae componantur ut co-
haereant, citius maturabuntur fructus feminae, prohibe-
buntur casum foliorum et fructuum donec completi fuerint
digestione. Et huius ratio est ut dicit Al. quia mascula palma
mediante aere deferente auget calorem feminae quo
mediante excitatur calor eius ad operationem digestionis. Quod
Aristoteles [illegible] in x. li. meth. Item dicit Aristoteles quod di-
scernitur mascula a femina per pullulationem ve-
lociorem. Prius enim pullulat quam femina propter calorem
fortiorem. Et tamen post odorem femina propter maiorem suba-
[illegible] fumi sicca resoluti a mascula quam a femina.
Item dicit Aristoteles quod venti deferunt odorem masculi ad femi-
nam, et maturabuntur citius eius fructus simul quia co-
haerebunt propter [illegible] fructuum feminae ad maturationem
quando folia masculi in illa scilicet femina sunt appensa.
Dicit etiam Al. quod folia masculae palmae coniuncta
cum foliis feminae citius ad invicem cohaerebunt quod
vix poterunt sine scissura ab invicem separari.
Item dicit idem Aristoteles quod ficus silvestres conferunt ficubus or-
tensibus quando ex opposito complantantur quia silvestres
sunt calidiores et sicciores. Et ideo excitant calorem
ortensium et confortant. Item humor ficus silvestris re-
solvitur et delatus ad radicem eius ortensis ipsam
nutrit et confortat. Similiter dicit in Aristoteles quod balaustia
est flos malagranati olivis conferunt si cum eis
plantantur eo quod balaustie humiditate in calore con-
venientes naturae olivarum. Haec de proprietatibus
arborum et plantarum contraximus de li. Aristotelis verbis
li. ii. vegetabilium et glo. Al. qui transtulit et
exposuit eundem. In li. autem animalium xviii. dicit Aristoteles
Arbores igitur quae nimium faciunt fructum cito de-
siccantur, et omnes arbores quae fructificant omni anno.
Sic segetes quando cibus transit in semen, id est humor
nutritivus qui debebat nutrire transit in materiam
seminalem. Alias proprietates nobiles et insignes
tam arborum quam herbarum quam plantarum possumus eli-
cere ex verbis Aristotelis et Al. in li. ii. vegetabilium [illegible]

dicitur. Planta habet terram ut vas. Similiter autem habet fixionem.
Ab aqua coadunationem. Ab igne vero habet conso-
lidationem. Ex aere et igne habet raritatem et dilata-
tionem ac extensionem, et fructuum completionem et ma-
turitatem. Sed in eis calor et humidum aquosum non termi-
natur in fine ut patet in [illegible] Aristotelis. Similiter latum non coa-
gulatum non terminatur in eis latum sine igne propter aquas
consumente et terras partes pinguescentes. Ex aere et a-
qua parte et ex igne habet arbor raritatem et poro-
sitatem. Ex aqua habet augmentandi possibilitatem
quia per quod omnino solidum est augeri non potest ut in [illegible] dicit
Aristoteles. Et ideo lignum magnum et ponderosum non habet
mergi in aqua vel modica particula auri submergitur
aut lapilli. Et hoc accidit quando lignum est porosum.
Et ideo per aeris subintrationem in terra poros ad aquae
superficiem habet ferri. Lignum vero quod est ultime solidita-
tis et compactionis sicut ebenus et consimilia in aqua su-
bito petunt fundum, ut Aristoteles ibidem et viii. meth.
ubi dicit quod ex ebeno nigro expiratur aer. Et
ideo submergitur. Porosa autem unctuosa supernatant
quia multam habent aereitatis materiam circa aquae su-
perficiem elevantis, ut patet in foliis et plumis et
omnibus unctuosis. Similiter ut dicit Aristoteles propterea quod est aqua subtilis
aeream elevante et compacta deprimente. Et ideo ra-
ra et porosa aeris susceptibilia supernatant.
Compacta vero et compressa inferiora petunt et ad in-
fima se profundant. Item vapores terrestres et
aquei per calorem coagulati sunt materia herbarum et planta-
rum qui commixta per calorem igneum et per influentiam stel-
larum recipiunt formas completas herbarum et
plantarum. Et hoc quo ad semen et quo ad fructum.
Calor itaque intus in coagulato sic humore
ad plantae nutrimentum attrahit aquam dulcem. Et cum
cooperatur extrinsecus calor solis, coniecto eius caloris exte-
rioris cum propria qualitate naturali digerit naturalem hu-
morem in eo detentum, et convertit in substantiam plantae. Unde
secundum Aristotelem terra unctuosa quia est dulcis, dulcedo sua conti-
net humorem. Ideo in illa citius nascuntur plantae et matu-
rantur fructus. Similiter montes attrahunt humorem dul-
cem et subtilem quibus cooperatur claritas aeris tam
in attrahendo quam in digerendo, et fit cito conversio illius
humoris in substantiam plantae ut dicit Aristoteles. Item idem
dicit quod quando frigidus est aer frigidus fugit calorem
ad interiora terrae et aggregantur partes eius cum aqueo
humido, et per calorem depressum a comprimente fri-
gido ad interiora terrae vapor sic coagulatur.

et insulis plante generantur et fundantur loco per actionem caloris. et sic egreditur ex eo planta. ¶ Iste quando commixtus est cum terra et cum aqua in fundo aque coagulatur et per actionem caloris terminantis et digerentis commixtum confusum generatur planta. ut patet in nenuphar et in aliis herbis minutis que solent esse in aquis et quarum folia tegunt aquam. et hec nascuntur sursum non expanse. tum propter subtilitatem aeris et aque elevatur sursum elevantibus. tum propter soliditatem terre que indiget ipsius sustinentibus. aque plantam recipit rigorem radicis et stipitis et sustentat eam in sua erectione. ¶ Iste ar. littera. In locis continue frigidis et accidentaliter calidis. ut in quibus aque calide fluunt multotiens nascitur planta. quia calor aque contrahit frigidus humorem ad superficiem terre et lacum [illegible]oris. unde ex aere et vapore terre cum humore aque inhibito per calorem aque et stellarum in plante substantiam coagulantur. Sed hec non fit nisi per multum tempus. ut dicit ar. propter calorem accidentalem. non convenientem generationi talis plante. Iste lo. dicit ar. quod plante comestibiles meliores esse in locis lenibus et altis et calidis. quam in hiis contrariis. quia in locis planis et equalibus habundat humiditas. et maxime quando circulatio aeris et aeris temperies fit in locis bene altis quia in eis puritas aeris et habundantia humoris dulcis. et hoc propter spongiositatem et vaporem dulcem attrahentem. Et ideo in montibus frequenter melior est fertilitas. et meliores essent fructus quam in valle. In valle enim difficile movetur aer. unde ex conclusione in eis putrescit aer. et vapor eius fit. unde fit prava digestio. Hic est quod in invenitur humor salsus. ut dicit al. aqua enim salsa gravior est quam dulcis. ut patet in eo. ar. ibidem. ubi dicit ovum positum in aqua dulci petit fundum. in salsa vero natabit. grossitie enim sua et grossitie potest pondus ovi sustinere. Et ideo aqua dulcis facilius attrahitur ad loca alta. quam salsa. s. propter depurationem. subtilitatem et levitatem. ¶ Iste ar. Lutum ingenitum. i. firmatum et tenax eo quod pellit plantam ventuosam propter facilem transmutationem talis luti in ventuositatem. ut dicit in al. Et ad hoc ut durabilis sit planta. oportet ut habeat bene digestum humorem et ventuosum. plante ille que habent humorem indigestum. superveniente frigiditate cito arescunt. unde et caulis ultra triennium non durat. tamen si ei inseratur ex natura plante insite

in stipite fiet durabilis. et convertitur in naturam illius. et durabit diu. ¶ Iste ut dicit ar. planta quando generatur ex lapide solido et duro. scilicet aer inclusus in lapide nititur ascendere. Sed cum non inveniat exitum ulterius propter lapidis soliditatem reflectitur et movetur ad lapidis partes et ex sua agitatione calescit. Calefactus autem aer attrahit sursum humorem residuum qui est in lapide. vapor cum humore illo cum per via resolvitur per poros lapidis. et ex illo vapore et humore de lapide educto. quando planta generatur. adveniente calore solaris et aerem plus calefaciente vigorantibus ac digerentibus humorem a lapide iam extractum et in substantiam plante transmutantibus. Sed non diu durat planta talis nisi terra adsistente et dulci aqua irrigetur. et temperato aere foveatur. et hoc propter humoris paucitatem. ¶ Iste ar. planta si fuerit prope solem. i. versus orientem cito nascitur. et hec propter sufficientem actionem caloris. tarde vero si fuerit ad occidentem. propter caloris elongationem. ¶ Iste littera dicit al. Ex tempore cuilibet plante incrementum. Si enim nimia fuerit humiditas. opilantur vie et pori per quos debet nutrimentum ascendere ad arboris extensionem. Eodem modo si nimia fuerit siccitas. constringuntur pori. et sic planta non nutritur. ¶ Iste ar. Quelibet planta quatuor indiget. scilicet semine terminato suam speciem [illegible] et maturo et aptitudinem conservando. Et convenienti loco. i. terre [illegible] generationi plante congruo. Et aqua modica. humore. s. temperato. Et aere consimili. s. mediocri temperato. quoniam ut dicit al. Si aer fuerit nimis calidus. calor naturalis evaporabit aptus potius. Si nimis frigidus. suffocabit plantam. prima duo sunt necessaria ad plante generationem. secunda duo ad eius nutrimentum et conservationem. ¶ Iste species et plante medicinales. que crescunt in montibus ad necessarium sunt minus delectabiles ad digerendum. et fructus habent duriores. et hoc propter vehementem coagulationem per calorem agentem in humiditatem. Et ideo tales fructus non multum sunt nutribiles. ut dicit ar. quia ut dicit al. quanto planta est magis medicinalis tanto minus nutrit. ¶ Iste locus a sole remotus non est plantarum multarum. sicut nec animalium. fecunditatis multe est in talibus locis. ut dicit ar. Cuius ratio est ut dicit al. quia illi qui sunt directe sub septentrione. habent diem continue per dimidium anni. per reliquum autem noctem. sed ergo raro est ibi planta vel animal. In estate enim non potest

propter continuationem caliditatis. In hyeme vero non propter continuationem frigoris. Et ideo ut dicit Aristoteles planta in generali non habet iuventutem neque foliorum neque fructuum propter defectum caloris agentis in uno tempore anni, et propter superfluitatem eius in alio. ¶ Item dicit Aristoteles: vapor multarum spinarum mixtum habet de humore unctuoso, et cum servatur ille vapor unctuosum per calorem proprium cooperante calore stellarum digeritur et convertitur in substantiam plantae quae ei inseritur. Unde illa digestione operante calor vitalis in planta cum calore extrinseco qui recipitur, efficitur planta illa gracilis et extenta superius. Unde species est plantae multum spinosae ut in tali significatione plantae alterius speciei. Et hoc ut dicit Al. quia habet mixtum humorem attractum ab exteriori calore unctuosum et ita conglutinationem expulsibilem a calore interiore in pluribus locis. In quae pars eius superior ut expellitur est subtilior et penetrabilior per quam potest aperire mixtos poros plantae ipsius ingeniti et primum in corpore et consolidato plantae inferiori. ¶ Item planta quae inseritur plantae cuius truncus est inserit transmutat in suam speciem et non econverso. Cuius ratio est ut dicit Al. quia inferior planta movet superiorem per humorem et calorem quem extra transmittit. Sed superior humorem attractum ulterius digerit et decoquit et in naturam suam convertit. Et postea virtutem suam in inferiorem transmittit et alterat illam in qua inserta fuit et convertit eam in suam naturam et speciem. ¶ Item .v. sunt species generationis plantae ut dicit Aristoteles, scilicet ex semine, ex putredine, ex humore aquae, ex plantatione, ex insertione in aliam. ¶ Item sunt arbores et plantae quae producunt fructus ante folia ut dicit Aristoteles, sicut illae quae habent multum humorem unctuosum materiale ad fructus, quem ubi digesserit calor naturalis simul cum calore solari, cito maturantur fructus, et ille humor unctuosus habundans prohibet humorem non unctuosum sed aquosum mittere ad folia ne ascendat ad folia ante, praeoccupat enim fructum in tali planta. ¶ Item quaedam econverso producunt folia quam fructum, et hoc propter defectum et paucitatem humoris unctuosi et habundantiam humoris aquei mittentis ad folia, quem calor solaris cito attrahit ad locum productionis foliorum, quam unctuosum humorem ad productionem fructuum. Et ideo tardatur maturatio humoris unctuosi mittendi ad fructum et fit praecessio foliorum. ¶ Item quaedam simul producunt folia cum fructu, ut illae quae habent proportionatos humores multos et proportionales et calorem interiorem, dum exterior calor solis et aeris aequaliter operantur in utrosque et utrumque

secundum aquosum in folia et unctuosum in fructus aequaliter expellentem. ¶ Item dicit Aristoteles: antiqui sapientes asserebant fructus esse tantum folia et folia non esse nisi propter fructum, nec differre ab invicem nisi secundum maiorem vel minorem digestionem aquosi et crudi humoris. Humor enim aquosus et subtilis cito attrahitur a calore solis et vadit in folia. Cum vero magis est unctuosus et digestus cedit in materiam ipsius fructus. ¶ Item dicit Aristoteles quod aliquae arbores sunt spinosae, non est de intentione naturae plantae sub his generantis, sed accidit ex raritate arboris sive plantae propter quod attrahitur humor sicut dictum est per eam. Secundum enim arboris raritatem a calore solis in spinam coagulatur et fit spina forma pyramidalis incipiens inferius superius a grosso et lato et in parte anteriori terminatur in acuto. Sed humor subtilis qui ad spinam est cum mittitur elongatus paulatim a planta in longum acutum diffunditur. Eodem modo fit cuilibet omnes arbores quae partes pyramidalis sunt figurae. ¶ Item arbores generaliter exeunt secundum interiores et in alterutrum. Pars enim interior habet naturam appropinquantem ad alterutrum, et pars exterior ad interiorem. Sed materia quae attrahitur ab interiori expellitur ad exteriorem, in cortice aliquantulum digeritur et in interiorem transmutatur. Quia interior medius est calor inter ruborem quem producit ex parte caloris actualis et inter albedinem quam producit ex ipso calore. ¶ Item Aristoteles: arbores variantur in figura. Sed quaedam sunt pyramidales, quaedam dorsales, quaedam vero medium horum tenent medium. Illae enim in quarum medulla viget humor subtilis quem movet et attrahit calor ad superiora pyramidantur, id est in formam pyramidalem ad modum flammae quae ascendit in quantum est virtute ignea elevatur. Illae vero in quarum medulla viget humor grossus et aquosus inferius dispergitur et angustiantur. Unde et illae partes sua gravitate inferius movetur et in grossum in parte infima coartatur. In quibus non est humor medius inter grossum et subtile recipiunt partes ascendentes sursum et eius cum elevatione et partes deorsum quae est cum ingrossatione. Unde secundum maiorem vel minorem digestionem illius humoris in radice et medulla sua magis apparet arbor in figura. Sed necessaria est prima digestio in radice ad eius incrementum. Secunda vero necessaria est in medulla propter completionem, maturationem, dilatationem et conservationem. Et sufficit tertia dicta digestio ad plantarum completionem. Et etiam in sole animalium recipit ut dicit Aristoteles et exponit Al. ¶ Item diversificantur arbores in foliis et ramis secundum multitudinem humoris et paucitatem et caloris fortitudinem vel remissibilitatem. Sed si calor fuerit fortis.

et humor multus. intra et extra erit folia. atque rami et cetera. et propter varietatem humoris hu ius ad compactionem et desiccationem declinabunt ipsi rami. cadent folia et remanebunt arbor vacua atque nuda. et in contrarius modo his se habent. Item ut dicit Aristoteles non solum piramidantur spi ne in arboribus. verum que eadem figura inveniuntur in foliis et in fructibus. quia si medietas plante po situ fuerit ampla et valde rara. in parte huius et post siccitate vel frigiditate constringitur folia. et fructus in fine rotundabuntur. et in superioribus acu abuntur et piramidantur propter attractionem leni oris partis humoralis ad superiora vi caloris et repulsam humoris grossioris ad inferiora. et densioris. contingit tamen tam folium quam fructus sepius acui in extremitatibus et piramidari. quia virtute caloris et raritate humoris superior pars ticula leuigatur et parte inferiori cavata et exi stente humor in medio diffunditur. et sic fit fructus ut folium in medio dilatatur. et utraque ex tremitas propter dominium ignee virtutis in conum quodam modo ducitur et subtiliatur. et sic in piramidem trans formatur. Item idem dicit Aristoteles quod arbores quedam faciunt flores ex humore subtili et puro existente in medulla. non tamen per omnia. nec digesta secundum ultimam fructus complementum. disposita tamen ad fructus productionem. Quedam autem arbores propter nimiam humoris viscositatem non habent flores. quia ille humor non potest subtiliari. et propter suam viscositatem in substantia floris dilatari. ut patet in ficu que non habet flores extra ut dicitur. Quedam et non habent flores propter hu moris liquiditatem. quia non potest in floris substantiam coagulari. ut patet in palma et in salicibus. ut dicit Aristoteles. Et ideo secundum diversitatem materie et quod diversimode agit calor. diversi colores in floribus tam herbarum quam arborum generantur. Sed ista perscrutari non est presentis nego tii. Et ideo de eis ad plenum propter tedium forte arbitror quiescendum. Tamen alias superaddit Aristoteles proprietates in fine circa. liquas non reputo con tempnendas dicit enim circa finem plantarum que habent grossum corticem. in altum extenditur in alti tudine. Et hoc propter extensionem humoris et impul sum caloris. Illa grossitudo corticis humorem re cipientis non sinit illum defluere. nec etiam propter sui den sitatem permittit calorem per poros evaporare. ex qua natura habet se diminuere et dilatare.

ut patet in pino. in palma. et salicibus. ut dicit Aristoteles. Item ibidem. Arbores habentes lacteum humorem magnam habent viscositatem et calorem fortem et mediocrem. Et ideo resolvitur humor usque ad exteriora ar boris. et generantur gumme alie liquide alie exte rius a cute frigido coagulate. alie que in modum la pidis vel cristalle durantur. Et hoc accidit alie ex frigiditate constringente. alie ex caliditate liquiditatis partes educente et consumente. et grossi ores comprimente. sicut dicit Almedus. Item ibidem. Arbores quedam alterantur secundum temporis alterationem. quia in estate virides continentur et virescunt. in hyeme palle scunt. tamen folia sua non perdunt. nec proiciunt. Fortiter enim habent calorem incorporatum. et ideo calor fugit ad interiora arboris et et foliorum a facie frigidi ae ris hyemalis. et ideo exteriora pallida et glauca fiunt. tamen non caduntur folia propter viscositatem hu moris. et intensam fortitudinem caloris. Item ibidem. Arbores facientes fructum. in parte faciunt fructus amaros. quia .s. nomine planete. et in ea fructu dominatur amaritudo vel ponticitas sapor. .s. accedens ad amaritudinem. Cuius causa est quia ibi digestio acida est et pontica propter humoris at tracti grossitiem et terrestreitatem et propter caloris digerentis privationem et debilitatem. Et ideo genero talium fructuum est per dulcedinem. quia ipsorum hu mor crudus remanet et indigestus. sed post con fortatum calorem et augmentato humore depurato. calor digerens humorem ipsum efficit sapidum atque dulcem. Unde ut dicit in fine Aristoteles. quod amarum in igne missum dulcescit. Et hoc accidit ibi propter illam quam recipit alterationem ignis digerentis immutationem. Item ibidem. In locis aridis frigidis atque siccis. aliquando producuntur fructus dulces. quia calor in naturis   acetosum humorem dissolvit. per ca lorem solis adiutus digerit illam acetositatem. et convertit in dulcorem. et erunt fructus dulces quamvis acida sint folia. et circa extremitates in quibus non est tanta digestio et caloris operatio. quemadmodum est in fructu. Contingit tamen aliquando quod propter subvenientem nimiam adustionem ille fructus prius fit dulcis convertitur in amaritudinem propter superfluum calorem et humoris residui privationem. Item ibidem. In locis calidis et siccis et autem quod dies vernales fructus celerius matura tur propter caloris sufficientiam et aeris exteriores

dispositionem recipiunt. Item ratio quare quedam arbores
que in primo faciunt fructus dulces, deinde ponticos et
amaros efficiunt, sicut arbores mirabolanorum.
Causa autem est ut idem dicit, quia arbor talis habet fructus
magne caliditatis, et in hora digestionis eius sunt
meatus magni et ampli, sequitur calor sufficiens
et humorem materialem ad fructum et maturabit
fructum. Et ideo hi fructus in digestionis principio e-
runt dulces. Sed post calor extinguitur in meatibus
consumpto humore, et inducit siccitatem que strin-
git meatus et poros ita quod nec calor nec humor potest ad
locum fructus pervenire. Inceperitque frigiditas et sic-
citas calorem et humorem, propter quod alteratur fructus in pon-
ticitatem, eo quod prohibetur omnis ascensus caloris
in eam et humoris per constrictionem in ductum asicca-
tur. Et sic erit frigiditas vincens in fructu
propter defectum caloris, et erit fortis ponticitatis propter
vehementiam siccitatis. Sed cum deinde calor intrat eleva-
tur ad locum fructus et vigoratur per calorem solis propter quod
vincit se frigiditatem que induxit in eum causam calidi-
tatis et siccitatis, et sic erit fructus amarus. Item in
arboribus plantandis genus et species secundum diversitatem etiam
lune maxime considerandum est. Nam que plantantur
in recto plenilunio vel in recto novilunio
minus convalescunt, et si crescente luna fructum faciunt
esse lumbricosum, et fructus de plantatis arboribus
citius putrescunt. Sic et arbores que tempore decre-
scentie plenilunii minus durant et citius a vermibus
corroduntur, sicut dicit Constantinus. Ratio horum que reperitur supra
libro VIII de effectibus lune. Item in omnibus arboribus
et earum fructibus est quoddam retinaculum quo fructus
adheret, sicut fetus per umbilicum adheret matri-
ci, ut dicit Constantinus. Sed illud retinaculum primo de-
bile est, lapsum et attrahit humorem ad hec vi-
tum, et ideo fructus tunc de facili excutitur si fortis
ventus impulsu eius moveatur. Sed post
pullulatum calore humorem in duritate fortius adhe-
ret, et fructus ita de facili non tunc cadit. Sed in fine
fructu maturato et ad debitam quantitatem per-
ducto arescit retinaculum vel putrescit.
Et ideo fructus de facili movetur ad casum.
Et quanto arbor profundius figit radices, tanto attra-
hit plus humoris, et si fructifera est plus
humidum dat in folia, fructibus et ramis. Item
arbor superfluis abscisis melius fructificat.
Nam virtus prius in fructum que transiret in nutri-

mentum superfluorum. Hec de natura et proprietate arborum in ge-
nerali dicta nunc sufficiant.

Amigdalus est arbor mature florens. Dicitur
et hec amigdalus pro arbore et hec amigda-
lum pro fructu. Unde quidam ait: Dicit maturam mo-
ra, pira, sicut amigdala mora. Tamen hec amig-
dala legitur invenitur pro fructu in sacra pagina Numeri
XVII. Sacra enim scriptura, ut dicit Ysidorus, non vult
se subicere grammatice legi, nec vult illius
alle regi. Ysidorus autem libro XVII. Sicut dicit amigdala
grecum est, quod latine nux longa vocatur. Hanc nuci-
tam multi vocant, quia minorem nucem de qua
intelligimus. Cum se nux prima filiis induit in flo-
rem. Cunctis enim arboribus prior floribus se vestit
sescit et ad ferendum poma arbusta sequentia pro-
venit. Hucusque Ysidorus de amigdalo. Dicit autem Palladius in li-
bro de plantis quod diligenti cultura et maxime quando sunt
antique. Unde si clavus perforatis emittet quasi gum-
mi, et depurabit humor in medulla que intra est
ipsius fructus, et ideo plus fructificant amigdali.
Unde culte quando sunt antique quam novelle. Duplicem
autem fructum fert amigdalus, scilicet dulcem et amarum,
ut dicit in plantis. Et dulcia amigdala valida sunt
ad cibum. Amara vero ad medicinam. Sunt enim ca-
lida et sicca. De dulci amigdalo dicit Dyascorides quod
recens cum suo folliculo comesta prodest stomacho,
sed caput gravat, caliginem fluentem venerem
accendit. Ebrietati resistit. Item dicit idem quod si vul-
pis comedat amigdala moritur. Sepe enim
quod medicinale est homini venenosum et mortiferum
est aliis animalibus et econverso. Item fiunt ex arbore a-
migdalorum amarorum est medicinalis. Nam radix
eius elixata cum cocta et cetera maculas vultus tol-
lit et purgat. Fronti linita dolorem capitis
mitigat. Vulnera putrida mixta melle mun-
dificat atque sanat. Cortex eius et folia sunt mun-
dificativa et extenuativa et sanativa. Oleum quoque de
amigdalis extractum lumbricos in ven-
tre necat, cerebrum purgat et purgat. Contra
pestilentie efficaciter iuvat, et aurium saniem mun-
dat et desiccat si tepidum auri instilletur, ut dicit
Dyascorides. Item flores eius decocti in oleo caducas et
litargias excitant. Cum melle etiam morsibus
caninis obviant. Ulcera sanant. Gummi de
amigdalis exsudat mixtum potioni sanguinem
reicientes iuvat. Et sic patet quod pauper vel nichil est

in amigdalis quod non conveniat medicinis ut dicit Constantinus.

Abies est nomen arboris sic dicte ab eundo eo quod pre ceteris arboribus longe abeat et in altum altius se extendat. Cuius natura est ut dicit Ysidorus libro xvii quod est expers terreni humoris et ideo habilis est atque levis. Ex abiete enim abiegna ligna vel alia que de abiete componuntur et abietarius dicitur qui aliquid de abiete operatur ut dicit Ysidorus. Secundum Aristotilem autem abies est arbor in altum se extendens propter plurimam humoris caliditatis in subiecto et subtilitatem humiditatis. Et ideo calor eius naturalis agens calore fortificatus illam humiditatem de facili elevat et per succum nutrit et sic ipsam in arboris similitudinem convertens arborem altam facit. Est et arbor mire rectitudinis propter autem nichil humoris tortuositatis. Et hoc propter virtutem caloris et equalitatem humoris conpetentis caliditatis obedientis. Et ideo directe per se sine aliqua tortuositate elevatur. Quamvis autem abies generetur ex humore leni et subtili vel tamen humoris superfluitatem trahit natura ad eius superficiem scilicet inter lignum et corticem et ibi decoctus a calore exteriori in viscositatem et in naturam resine cuiusdam odorifere transmutatur. propter eandem viscositatem unctuosam ligno abiegno incorporatam. abies igni apposita faciliter inflammatur. Varius insuper edificiorum structuris abies accommodatur et maxime propter suam rectam altitudinem et formam piramidalem. vel edificationi navium utilis adaptatur.

Aloe arbor est aromatica que in India [nascitur et] tantum gignatur ut dicit Papias. et est arbor odoris suavissimi atque summi. Cuius particula vice thymiamatis altaribus adoletur. Unde nomen traxisse creditur. De ligno autem aloes dicitur in Plateario. Aloes est lignum calidum et siccum quod reperitur in magnis fluminibus Babilonie que contingunt flumen paradisi. Unde a pluribus creditur quod predictum lignum in paradisi arboribus oriatur et casu aliquo vel impulsu de paradiso ad flumen inde deducatur. Homines autem iuxta fluvium missis retibus in flumine lignum capiunt et reservant usui medicine. Lignum enim est multum medicinale. Est enim lignum aloe triplex scilicet ut dicit Constantinus in libro graduum. Primum est valde ponderosum et quasi nodosum et valde aromaticum et est subamari saporis et subnigri coloris et subrufi et corrosioni dentium non omnino resistens. Durum est quod cum mollificatur statim odor aromaticus vix attingit cerebrum et quodam modo replet. Secundum genus est minus ponderosum nec adeo aromaticum nec amarum. Tertium genus est subalbidi coloris leve nec est alicuius saporis et parvi odoris in se aliquid continens. Sophisticatur autem lignum aloes cum quodam ligno simili in ponderositate et nodositate mediocri aromaticitate et amaritudine et aloes sulphureo. Hoc lignum conficitur cum pluto ut color immutetur addita superfluitate unius ut fiat aliquantulum amarum et subrufum. et ponitur in decoctione optimi aloes cum musco ut fiat magis aromaticum et sic fit ne magis ab optimo discernatur. Cognoscitur tamen quia durissimum est et masticationi dentium omnino resistit et dum masticatur sapor amarus intus non sentitur. Lignum aloes est stomachi confortativum. digestionem provocat. debilitatem cordis ac cerebri ac nervorum fortificat et cardiacam maxime passionem iuvat. Similiter quoque cordis passiones et debilitates ex frigiditate provenientes valet vinum decoctionis aloes. Sed quia vinum inde fit amarum modice apponatur et pro delicatis cum aqua rosacea vinum temperetur. Et tale vinum potest diu reservari quia a ligno multum emendatur. Eius fumus per nares receptus infrigidatum cerebrum calefacit et debilitatum confortat. Et ut laudes eius concludam in omnibus corporis debilitatibus subvenit et adiuvat si quis modo debito uti sciat. Hec [?].

Aloe etiam dicitur cuius succus herbe sicut et ipsa herba aloe appellatur. Hec herba in India et Persia et in Grecia et aliis pluribus locis reperitur. Cuius succus exprimitur et ad ignem coquitur vel postea soli exponitur et exsiccatur ut dicit Platearius. Aloes et tria sunt genera scilicet citrinum. epaticum. et caballinum ut dicit Platearius. Et differunt iste tres species in bonitate. Sola bonum est caballinum. melius est epaticum. Sed optimum est citrinum. Et discernitur ex colore citrino et rufo et precipue cum frangitur pulvis appareat ac si esset pulvis croci. et est etiam substantia clara maxime que confringitur per multa frusta. et quod frangitur cito est minus fetidum nec nimis amarum. Epaticum vero aloe assimilatur epati in colore. Color enim huius epatici subnigrum et fortinum quasi venarum obscurum et habet substantiam non claram et est amarius quam citrinum. Caballinum autem aloe nigrum est et obscurum et feculentam habet substantiam et amarissimum saporem et horribilissimum odorem. Sophisticatur autem caballinum ita ut videatur esse epaticum vel citrinum cum pulvere croci et aceto si tercius in illo fatigatur et desiccatur et sic innovatur

eius color et odor ut citrinum uel epaticum uideatur. Differentie etiam quia duum frangitur et digitis confricatur fetidissimum sentitur et amarissimum inuenitur quod non est in epatico uel citrino. Unde aloe quanto substantia non est minus amara et minus fetida tanto est magis laudabile. Aloe autem quamuis ex natura sit amara tamen mirabiliter est utile et salutiferum. [illegible] coleram et melancoliam mundificat atque purgat. membra confortat. stomachum a uiscositatibus humoribus et nociuis euacuat. Capitis dolorem releuat quando fumositas stomachi caput grauat. Visum clarificat. Splenem et epar deopilat. congestiua prouocat. in corpore discolorato bonum colorem generat. Ab ydropisi corpus preseruat. et si ypostasis emineat puluis eius cum melle tritus lumbricos id est uermes uentris necat. Fluxum capillorum prohibet et casum preseruat. Cicatrices uniat. pruriginem oculorum placat. Vlcera genitalium sanat ulcera. putridine oris et gingiuarum mundat. recentia uulnera sanat consolidat et mundificat ac desiccat. Amarum est ori sed dulce stomacho. Stomachum enim infrigidatum et debilitatum confortat et digestionem adiuuat et promouet. Hec omnia de dyasc. et plat. et auic. excerpta sunt.

7 Arundo est media inter herbam et arborem. herba quidem robustior et durior. sed arbore fragilior. exterius plana et interius uacua et concaua. nodosa. leuis. in paludibus enutrita. Ventis cedit. [illegible] manum ledens. Et arundo dicitur ut ysi. li. xvii. arundo est dicta eo quod cito arescat. In indiis autem sunt genera arundinum ex quarum radice expressum suauissimum sucum bibunt. Vnde et Varro dicit. Indica non magnum in arbore crescit arundo. Illius et lentis premitur radicibus humor. dulcia cui nequeunt suco contendere mella.

8 Amomum ut dicit ysi. li. xvii. est uocatum eo quod habet odorem uelut cinamomi. Nascitur in syria et armenia. cuius fructus botro similis semen reddit sibi conuexum. habens florem album similem uiole. et folia similia brionie. [illegible] suo bono sopno [illegible] uirtute [illegible] semen ut dicit dyasc. et est coloris subrufi. folia habens conuexa et sicca. [illegible] habens ac modum uiole florem album. Et est amomum duplex. Quoddam enim est armeniacum et est coloris subrubei flaui quidem coloris sed odoris optimi et uirtutis magne ac ualoris. Aliud est quod nascitur in locis humectis et aquosis et est leue tactu sapore expers minus atque generosum. Tamen uocatur ponticum rufum non longum. Est autem eligendum quod est recens et album semine plenum. super uuas spinosas [illegible] maxime odoriferum et ponderosum. quod masticatum quodam acumine mordet linguam. Vnde habet colorem non uarium nec diuisum ut dicunt auctores. quod dyasc. Unde amomum habet secundum auctores uirtutem calefaciendi et desiccandi. ictibus scorpionum occurrendi sua decoctione in aqua oculis fouendis et aliis doloribus releuandis. Habet etiam uirtutem dolorem insuper nos leniendi et uentositatem extenuandi et menstrua prouocandi. cum cibarium siue decoctio sumpta habet uirtutem freneticis subueniendi. epaticos confortandi. et etiam podagricas sue curandi. Iam dictis aliquibus nobilibus antidotis et receptionibus et medicaminibus solet amomum semper adhiberi. quorum loco ipsius multi aliam herbam amomum dictam que in colore similis est et odore et uirtute ponere. discipuli apponere sunt soliti. ut dicit auic.

Anetum est herba. cuius semen consimili nomine est uocatum. cuius semen post coniicit medicine. radix sed et caro ipsius herbe. Cuius semen prout seruatum per triennium est in magna efficacia. ut dicit dyasc. melius tamen est ut singulis annis renouetur. cuius radix adiunctis aliis est ualens. sed per se nullius uel modicum. Habet uirtutem diureticam. calidum est. et apta una. et conpetens dissoluendi. uentositates et inflationes extenuandi. et torsiones uentris et uiscerum mitigandi. Item uirtutem habet calculum confrangendi et meatuum urinalium aperiendi. singultus ex plenitudine aperiendi. sompni prouocandi. Dicitur intellectum in corpore cum oleo coctum per emplaustri modum apostemata apponere. Item flos eius cum uino coctus dolorem capitis auffert si in capite fomentetur. Item cinis eius uulue sanguine apponitur. ipsis reprimit et desiccat. Item decoctum anetum olei. rigorem neruorum leniunt. mulieres et alias sub uentre passionibus. sicut dicit dyasc. 9

Anisum calidum habet uirtutem quam et anetum. sed saporem habet dulciorem. et eius semen magis nimium est et candidum. et amplius uocatur dulce aromaticum. ut dicitur in plat. Virtutem habet dissoluendi consumendi. et uentositatem destruendi. digestionem confortandi. opilationes capitis et splenis aperiendi. confringendi calculum. prouocandi menstrua. et omnes meatus melius aperiendi et mundandi. Et ideo quamuis 10

sit in quantitate minutissimum. est tamen multum utile in cibo
tis et plurimum salutifer.

Allium ab olendo est dictum. eo quod oleat ut dicit Ysi.
li. xvii. Cuius odor est tam fortis. quod omnes alios
odores reprimit. fugat et fetores. Et ideo per lo
ca corrupta necnon contaminata. sive loca putri
da pergentibus. fortissime se muniunt alleatis.
Ut dicit Plat. Allium multas habet virtutes. et tam bonas quam
malas generaret. quia ex diversis compositum virtutibus.
ut dicit idem. Ventrem siquidem et stomachum turbat. stomachum
sitire facit. appetitum amovet. et corpori appositum corpus
ulcerat et vulnerat. et si nimis sumatur in u
su coleras commovet et inflammat et desiccat. lepram
generat. maniam et frenesim excitat. Visum ledit et
ebetat. et ideo colericis nocet. Flegma colericum rube
am cito generat. et ad urinam multiplicat et aug
mentat. Flegmaticis et frigidis multum confert.
Est autem duplex eius genus. scilicet domesticum et silvestre. quod sco
rodon amedias appellatur. cuius flos debet recolli
gi. et in medicinis apponi vel amisceri. non enim operatur
cum impetu sicut solum domesticum operatur. Allium dome
sticum capitibus maioribus. tenuiorem multiplicem efficaci
am recipit. Flos autem proprie habet virtutem dissolvendi. et
consumendi. et expellendi venenum. et omne vene
nosum. Unde non sine causa vocatur ab antiquis auc
toribus tyriaca rusticorum. ut dicit Dyas. Cuius
autem valet contra morsum et venenum canis rabidi.
si cum sale et nucibus mixtum accipiatur. addita
herba ruta. hec enim .iiii. ad invicem conterantur.
et ad quantitatem magne nucis patienti sepius
offerantur. et hec cum vino. Eiusdem quoque confecto super
morsum exterius apponatur. vulnus cito sanat. et ve
nenum extrahit et consumit. et a periculo liberat. Pro
vat (?) ita efficaciter sicut tyriaca. Item allium habet
aperiendi virtutem et incidendi. incidendi humores
grossos et consumendi. Et ideo valet calculosis et
strangiriam patientibus. id est difficultatem urinan
di. menstrua provocat et emundat ventrem.
Lumbricos et alios vermes in ventre interficit si cum
pipere et succo mente et aceto ad modum salse of
feratur. Dolorem yliorum et lumborum allium mi
tigat si minutatim attritum et cum oleo coctum
super locum doloris ad modum emplastri apponatur.
Valet contra morpheam. id est lepram cutis. si
est morphea si locus scarificetur. et post cum
allio trito fricetur et cataplasmetur. Contra

pectum (?) morsus valet si tritum cum laurino
oleo apponatur. ut dicit Dyas. Item ydropicis
prodest. quia humorem intercutaneum consumit et de
siccat. et tumorem sedat. Grandia et crus
tata vulnera et sordida purgat et conglutinat.
et sanat si pulvis allii combusti superponatur. Dec
octum quoque allium cum aqua fontana dolorem dolo
ris et tumorem tollit. Cavendum tamen est ne continue
in cibis assumatur. quia multum nocet oculis.
Unde versus. Allia. vina. venus. pulvis. ventus.
faba. fumus. Ista nocent oculis sed vigilare magis.

¶ Secundum Aristotelem autem li. de plantis allium habet simili
tudinem cum lilio. et communicat cum illo in dispositione capi
tis quod in tunicellis. et habet virtutem seminativam in tu
nicellis radicis sue et in granis suis natis in
summitate virge sue. Et ideo cepula alia ap
posita in terra producit plantam. sicut et semen. Et habet
tunicas multas. et folia piramidalia. et in
stipitem cavernosam et porosam. Allium sicut quoque et lilium
primum facit semen superius sive in tenui folliculo.
et in grana coniungitur. Cepa non coniungit grana
sua. sed in pediculis suis pedibus (?) ... emittit.
Et facit allium radices capillares sicut lilium et
sicut crocus. et huiusmodi. Sed in hoc differunt radices al
lii a lilio. quia non ramificantur ut in lilio. Et sicut
allium renovat folia sua. ita renovat tu
nicas. Et semel enim emittit semen. scilicet in primo an
no postquam seminatur. Ideo habet allium tunicas plures
et rotundas ut ille tunice sint albe et ru
bentes (?) ... sedes foliis et stipitis eius. Quarum etiam
secundum sedes foliis et stipite attenuantur
et evanescunt tunice eius interius. et sicut habetur in
cepis invenitur. In hoc autem differt allium a cepa.
quia quelibet allii tunica carnosa si plantetur.
crescit ex ea planta sicut et lilium quod de tunica
sua plantata in terra emittit plantam. Et hoc
accidit quia in suis tunicellis est virtus seminativa.
sicut in carnosis partibus alliorum. Non sic autem est ex
cepa. Non enim ex qualibet eius parte plantata est
fit planta. sed de toto capite cepa plantata
emittit plantam. quia virtus seminativa non est in qua
libet parte cepe. sed in toto. In hoc quoque differt allium
a lilio. quoniam eius tunicelle carnose quando plan
tantur emittunt germina sua et folia per medium
carnis sue. sed tunicelle lilii emittunt ab
uno latere suo virgam et non a medio. Hinc (?)

ar. li. de plantis. et secundum nouam translationem.
12 Absinthium est herba acerrima. calida
et sicca uehementer stiptica et amara. ut
dicit dyasc. Cuius duo sunt genera. Vnum est ponticum
huius colorem uiridem et amarum. Aliud est sub
albidum et minus amarum. et est minoris effectus quam
primum. In fine ueris colligitur. In umbra desic
catur. per annum in magna efficacia conseruatur. Dicitur autem
duas habere uirtutes ut dicit plat. scilicet laxatiuam et con
strictiuam. Constrictiua inest ei ex grossitie substantie
et ponticitate. Laxatiua inest ei ex caliditate et a
maritudine. Unde quando recipitur intus si inuenerit in
completum. propter ponticitatem sue substantie et grossitiem
eiusdem materiam comprehendit. et sic est causa maioris
constrictionis. nisi uero existente bili et digesta calli
ditate dissoluit eam. et ponticitate sua comprimente
expellit eam. Sirupus de absinthio factus. epati
subuenit et stomachum confortat. Appetitum inuitat. E
brietati obuiat. et repugnat. Ictericiam curat.
et colorem emulsum alterat. et immutat. Succus eius
cum puluere costi splenem deopilat. Dolorem sto
machi et intestinorum ex uentositate prouenientem
dissoluit et mitigat. Succus eius auribus instilla
tus humiditates ab eis distillantes desiccat. Cum
felle tauri tritum absinthium et auribus iniectum
dissoluit sonitum. et auditum reuocat. et emendat
dolorem capitis ex fumositate stomachi procedentem.
Succus eius sedat liuorem et dolorem ex percussione cum
puluere cimini et melle appositus si per modum em
plastri apponatur. Lumbricos et uermes aurium succus eius
necat si instilletur. Succus eius potatus uisum clarificat.
et oculis impositus ruborem et pannum curat. si sepius in
fundatur. Libros et pannos a muribus et mu
ribus tineis conseruat si cum eis in custodia ponatur. ut dicit
mace. Contra morsibus migalle et draconis obuiat.
et sanat si bibitur. Item eius decoctio uentositatem
uentris et inflationem sedat cum potatur. ut dicit dyasc.
Preter has uirtutes quas tamen habet conditores et pigmen
tarius laudabiles. propter saporis amaritudinem et
ponticitatem inficit et exitat gustum. Odoris horribi
litate ledit olfactum. In amaritudinem redigit lac
et uinum. Et omne dulce cum ammixtum fuerit suum ad
nocumentum. Et ideo apes que frequentant flores absinthii
faciunt mel amarum. ut dicit dyasc. De absinthio dicit
plinius li. xvii. Flos est in aqua decoctus febricitanti nauce
am mac. Capillos denigrat quando inungitur. uin

gusto facto de eius succo et oleo rosaceo.
Apium est communis herba omnibus fere nota. et ex eo 13
sic uocata ut dicit ysi. li. xvii. quia apices .i.
capitis triumphantium quondam apium fuerit orna
mentum. Hercules enim primo hanc herbam capiti suo im
posuit. Cuius radices efficaciter pugnant contra insi
dias uenenorum. ut dicit ysi. Cuius multe sunt species.
ut dicit idem. scilicet petrosillum. sic dictum est eo quod apio est
simillimum in foliis. Silenum enim grece apium dicitur. Cre
scit enim in locis petrosis. montibus et preruptis. Et
ideo latini petrosillum petrapium uocauerunt. ut dicit
ysi. Sunt et alie maneries apii ut dicit dyasc. scilicet
Apium amarum. Apium risus. et Apium emoroi
darum. Apium amarum dicitur. quia in locis aquosis ubi
rane sunt. sepius inueniuntur. quod decoctum cum uino
et oleo quod uenit ac renibus cataplasmatum. contra
dolorem mirifice opitulatur. Apium risus dicitur
ab effectu quia purgat melancolicum humorem. ex cuius
superhabundantia fit tristitia. Dicitur autem quod mouet risum
receptum in magna quantitate. homines ridendo interficit
ut dicitur. Valet autem contra calculum et stranguriam.
et ad menstrua prouocanda. si decoctum fuerit in aqua
uel uino et inde insessionem foueant. Apium
emoroidarum est dictum. eo quod eius puluis uel cinis su
ponitur. fluxum sanguinis desiccat. apium contra sple
nis et epatis opilationem aperit. calculum frangit.
Ictericiam soluit. ydropicis subuenit. frenesi
as conuenit si eius succo et oleo rosaceo mixto cum
aceto caput patientis sepius inungitur. Radix eius et
semen morsibus uenenatis succurrit. et ue
neno resistit. ut dicit dyasc. Epilenticis autem nocet
omne apium. quia dissoluit et mouet materiam ad su
periora. Nocet enim pueris. illa enim etas propter humidi
tatis et lenitatis debilitatem et mem
brorum et neruorum strictitudinem. prona est ad
morbum caducum. Et ideo lactantes nutrices absti
nere debent ab apio. ne puer epilenticus efficiatur.
ut dicit dyasc. et plat.
Aristologia est herba multum medicinalis. quamuis 14
amara. Cuius due sunt species. scilicet longa et ro
tunda. Et utraque est calida et sicca. Et est radix
magis medicinalis quam folia. In autumpno debet
colligi. Et seruatur per biennium. Virtutem habet dis
soluendi. et expellendi uenenum et consumendi.
Bonum quoque anhelitum facit. Splenem durum re
mollit et eius opilationes aperit. Ventris dolorem

ꝯ lucens ſpumat ac ſedat. pondus ꝯ cardi
os ſtimulos expellens. Contra morſus ueneno
ſos pſt' puluis eius cum ſucco rute. puluis eius
eciã montana leuiter ꝯcutit. I eſt ꝯ ipla
gas ſcal' mortuum & ute expellit. Et ideo ei
ſi cũ uino decoquat'. hactenus dyaſ. De ꝯ
aſtolagia dicit pli. ꝯ yſi. li. xvij. q mulierib'
fetus optia ſit. nã poſita cũ pipe ꝯ uino
ſordinem prime étu inſidi fuerit. ꝯ matricẽ
expurgat. ꝯ menſtrua puocat atq; pgnat.

14 Agnus caſtus dicit' q' eius ſta calida ꝯ ſic
ca. cuius uirtus ẽ ut dicit pli. ꝯ ſuiare i hob;
caſtitatẽ. Vñ ꝯ mulieres romane illius her
be folia ſibi ſub ueſte ꝯ ſtrauere i meſtruor
exequiis. aut ꝯ nocturnis publicis optime
r cõẽo ꝯtinentiã obſuare. herba hec ſcd'm dy
aſ. ꝯ plat. ſp uiret. ꝯ eius flos poſſime
agni caſti nũcupat. q2 odore ꝯ uſu reddit
homines caſtos ſic agnos. ſcd'm dyaſ. ꝯ plat.
dicit a picãs poros ꝯ ſpũs eiuſpo rãtis. ꝯ p m
o exiciz ſeminalẽ ꝯſumẽs i dũe caſtitatẽ.
Dicit ꝯ ab auctor q' eſt decorẽ ualz cõ lonſle
gmantim. i. frigida ydropiſi ſic alba ſi cũ
ſemine fenicula ꝯ mochia eluta decoquatur.
Item dicit i dẽ. fomitũ decoctõis agni caſti. ma
trices curat ſup flumines. ꝯ ipius ouiſi
cũ cõuiugate ꝯſtrua aut puocat. ꝯ
litargiã ſanat atq; ſoluit ſi cũ apio ꝯ cal
ma decoquat' i ſaiſa aq. ꝯ inde poſterior
ps capitis fouetẽ abluatẽ. ut dicit dyaſ.

16 Artemiſia ẽ mat' herbarũ dicta. a quodã
ſuit agentib; dyane q' grece dicit arthe
mis ꝯſecrata. ut dicit yſi. li. xvij. Eſt a' her
ba calida ꝯ ſicca. cuius radices ꝯ folia ꝯpe
tiũt medicĩe. Valz a' matricẽ ꝯ ſterilitatẽ
q' ex cã huiũ puenit. i cauſis a' calidis ꝯ
ſiccis nõ ualet. ut dicit dyaſ. ꝯ meſtrua pud
cat. ꝯ matricẽ mundificat ꝯ confortat. dolo
res capitis decocta i uino ut' aq; mitigat
ac ſedat. ſecũdinas ꝯ fet' mortuos eua
cuat. calculos reniũq; ueſice frãgit. ꝯ mo
ria ꝯ pli. fugat. ꝯ mal' medicamẽtis ob
uiat. Itẽ cũ arbia dolorẽ pedũ ex i
tineꝝ mitigat. cuius tñt ſpẽs plures. Quã
ꝯ ĩuẽtã dicit dyana adinueniſſe. ꝯ mortali
b; tradidiſſe. ut dicit pli. ꝯ dyaſ. aliãs cũ uirtu

tes ꝯ ferat à me.

17 Avena ẽ herba cuius ſemẽ ẽ notũ ꝯ eq
uſib; aptũ. q' p yſi. ẽ ſic dicta. eo q' p ꝯã
ſeminat' cito adueniat ꝯ ſurgat. hec a' ſ plat.
uires leuit' relaxatiuas ꝯ cõtra tumorẽ ſaulia
cutis ꝯ duritiã relaxatiuas. ꝯ faciei i mũdi
tias depurantes. ut dicit ſ plat.

18 Balſamum ut dicit yſi. li. xvij. ẽ arbor ſiue
frutex nũquã excedẽs ultẽ altitudinẽ du
oꝝ cubitoꝝ. ꝯ ẽ uiti ſilis folijs ſilis rute.
ſꝫ albiorib; ſp manẽtib;. cuius arbor dicit'
balſamũ. lignũ uo xilobalſamũ. fruct'
ſiue ſemẽ carpobalſamũ. Et ſuc' opobalſa
mũ nũcupat. eo q' ferreis unguis cortex
lig' petunt. ꝯ p corticis uulnꝰ quaſi p ca
uernas gutte opobalſami eximij effluũt
ꝯ diſtillant. Sũma eſt gra ſinceri opo dicit
cuius guttas adulterant admixto cyprino olo
ſiue melle. Sꝫ ꝯſtat' ſophyſticatũ cũ melle.
ſi gutta lacti diſtillata fuit coagulatã. cũ
oleo uo ſi aqua admixta fuit reſoluitur. q2 ut
oleũ enatat ſup aquã. Si uo nõ fuit ſophy
ſticatũ. ſtatĩ i aqua recenti petit fũdũ. ue
ſtẽ mũdã quã tãg' ſi macillat. nꝫ pollut.
Balſama a' ſpurta fuunt. tñtũ uim hñt.
ut ſi ſol extenderit ſub ſtinet i manu nõ
pſſit. huic uſq; yſi. pli. aũt li. xii. c. xviij. ſic
dicit. Omnib; odorib; pfert' balſamũ uni
ſaꝝ. ſ. uni cõceſſũ quõdã. in n' i duob; re
gijs ortis. quoꝝ maior. xx. ing' nõ erat. ſꝫ
poſt ducatus romanis. uinea balſami
p multos colles ꝯpagita ẽ. uiti quippe ẽ
ſimilior q' myrto mañia uineaꝝ. ſic ꝯ
uitis ipleat colles ſua ammineul' a' ex ꝯ ra
mi ſe ſuſtentãt. ꝯcerior eius altitudo ex
ĩn' binos cubitos ſubſiſtit. cauẽdũ ẽ aũt
ne cũ ferro ad interiora ligni ledat'. Et
ĩo cauendũ ẽ ne ultra corticẽ molet'. q2
leſo lig' interiori. totũ perit. Eſt a' arbor te
nũ medicĩal'. cuius ſemẽ ul' grũ p'. ſ. i
ſuco | ꝯſt. i ſeis | ſilua i cortice. | minima ẽ i lig.
Eſt [illegible] p'mũ q' ẽ odoriferũ ꝯ ſeie marinũ
ꝯ ꝯ[illegible]ſſimũ. mordet guſtu ꝯ feruet in
ore. ꝯ colore rufũ. huc uſq; pli. li. xii. c. xxiiij.
Dyaſ. a' dicit q' q' dam ẽ ſpẽs balſami q' creſcit ci
rca babiloniã ubi ſunt. vij. fontes. Si a' alias

tumsferunt. ruis floes ru fert frie. si que ei mole
mt incidunt tamen ei cum cultello osseo vel alio
non nimis acuto. ne lignum intrinsecus ledatur. quia tunc
periret. sub cortice autem incisso ponuntur vnice ampulle. in quibus gutte stillantes colliguntur. Si vero
vna gutta ponatur in pilato. cerebrum ita calefactum
est. quod non sufficeret. Hoc autem virtute dissoluendi. con
sumendi. et corpora mortua incorrupta conseruandi. quia
quamuis dissoluit. tamen conseruat. vt dicit in platearium. menstrua
prouocat et educit fetum mortuum. et molam de ven
tre eicit et excludit lapidem in renibus et vesica fran
git yliacam passionem. soluit obstructiones et vertiginem ca
pitis passiones tollit si modo debito assumatur. Co
tidianis febribus et quartanis subuenit. et morsibus
venenatis occurrit. Has et multas alias no
biles virtutes habet quas enarrare esset longum. Sed
hec de multis nunc sufficiant.

19 Bdellium vt dicit plinius libro xii. c. x. nigerrima
arbor nigra similis oliue in foliis et in robore.
cuius gummi magis recipitur in vsibus medicine.
Illa enim lacrima sua gumma est translucida. gustu
amara. Vnde odorifera. sed magis est aromatica
quando vino est infusa. sicut dicit glo. super gen. ii. vbi
dicitur. ibi inuenitur bdellium et lapis onichinus. Et enim
nascitur vt dicit plinius in partibus orientis. vt in arabi
a et india et chaldea. Bdellia autem vt dicit ysi. li.
xvii. est indie et arabie arbor. cuius lacrima
arabica melior est. aromatica enim est lucida. sub
albida. leuis. pinguis equaliter cerea. et que facile
remollitur. et est amara bene odoris ligno vel terre non
mixta. Indica vero sordida iacet nigra. et adul
teratur eius gummi. quod eam ita amarificat gustum.
Vnde quia autem videtur glutinosa valde habet substantiam.
et astrictiuam et etiam attractiuam. Et ideo vt dicit dyas.
et plat. repugnat dissinterie facte ex acuta
materia. et valet patientibus fluxum ex fortissima.
i. medicina forti laxatiua. Valet etiam contra apostematum
materia interiora et exteriora si inde fiant inuncta.
Calculum rumpit. tussim compescit. morsibus rep
tilium occurrit. intestinorum dolorem lenit. vt dicit
plat. herniosis et in partibus inferioribus ruptis ma
xime proficit ad membrorum consolidationem. cum gummi bdel
lio commixtum vernix sit bonum quod dicitur gummi.
dicitur tamen esse arboris. habet enim virtutem conglutinandi et cla
rificandi et conseruandi. Et ideo pictores eo maxime
vtuntur. multum siquidem stringit illud et bdellium.

altius quam est non. s. quod frigida et sicca in primo gradu.
bdellium vero calidum et humidum. vt dicit in plat.

20 Buxus vt dicit ysi. li. xvii. grecum nomen est. sed ex
parte a latinis est corruptum. nam pixos apud
eos appellatur arbor virens. Est quedam leuitate me
liorum frondis aptissimus est apta. Illa tabula bu
xea bene polita colorem recipit album in quo de faci
li figure et littere caracteres inscribuntur. et de
facili post delentur. Et dicit ysi. hic buxus pro
ta arbore. et hoc buxeum pro interiori ligno. vn
de quidam. Hec buxus crescit. hoc buxum crescere
nescit. Est autem arbor mixtum solide materie et com
pacte. cuius humor nutrimentalis multum est viscosus.
et compactus vt dicit al. li. vegetabilium. Et ideo lignum
habet grossum et ponderosum. quod missum in aquam petit
fundum. sicut ebanus. Et hoc propter compactionem ligni non
habentis poros aptos vt possit intrare aer. per cuius
subintrationem posset super aquam superficiem eleuari. vt dicit
idem al. Folia etiam in eo diu habent viriditatem. que de facili non
cadunt nisi paulatim quando vno cadente ad mox
succedit. Multa quod habet folia minuta et spissa.
sed modicum habet fructum siue nullum. Arboris buxi
mistura cum sit frigida et sicca et decocta in aqua pixacea
li constringit fluxum. vt dicit dyas. capilli quoque ipsi crines
si eius decoctione sepius abluantur. Sapor ligni
eius amarus. vt dicit plinius li. xvii. et odor grauis. et
quis grauet saporem gustum. nichilominus tamen viro
re continuo delectat visum. Quia semper conseruat vi
rorem suum. et maxime in estate. quia in hyeme ali
quantulum eius folia expallescunt. sed non cadunt vt dicit
aluredus. Cuius causa est quia habet viscosum humorem
ire. in radice vero multam humiditatem liquidam. et
ideo non cadunt folia. Vnde adueniente calliditate pro
uocatur humor ad exteriora. Cuius tactus
calorem fit viridis. Sed adueniente frigore
repercutitur humor. et humiditatis siccitas. et fit co
lor pallidus sine glauco. Crescit autem buxus in locis
calidis et petrosis. Et ideo non multum habet duritiei.
et est nodose soliditatis. lignum tamen interius leue est
et ad planandum sume aptum. Iaspidas et figuras
in eo factas diu tenet. Et ideo ymagines pulchre
et durabiles inde fiunt. Et etiam ex buxo pixides
habiles ad musca et aliorum aromatum conseruationem.
ad multos et alios vsus. quos enumerare lon
gum esset valet buxus. Sed hec nunc dic
ta sufficiant.

21 Balaustia ē flos cadens malignati. tam
arbor fruct⁹ nõ producē flores ī q̄ndā ruboſi
tate ɔglutinat. ⁊ ab arbore q̄uis cadunt q̄ a
medicis reſeruāt uſui medicine ⁊ poſſe ſe
ſuari p̱ hyemē ī magna efficacia ut d̄r.
Est aūt balaustia frigida ⁊ sicca. ⁊ h̄ʒ uirtu
tē ɔstringendi ⁊ desiccandi humorem. Et iō ual ɔ̄
dissinteriā ⁊ sanguineum fluxū ualet ⁊ ɔ̄
fluxū menstrualē. Itē uirtutē h̄ʒ restringendi
uomitū colericū si decocta ī aceto cū spon
gia u̇l̄ surculū ſtomacho apponāt. Itē pilulis e⁹
uulnera ɔsolidat. gingiuas sanat. ⁊ eas pu
tredinē āputat ⁊ emūdat. radices dentiū
ɔsolidat ⁊ ɔfirmat. ulcera ēt sanat labior̄.
H̄ oīa facit psidia. s. cortex arboris eiusdē. ⁊
ſp̄ip̄e fruct⁹ siū pomi. Et dʒ accipi qn̄ po
mū ē maturum.

22 Beta ē h̄ba cōis ⁊ ortulana ſ dyas. d̄r ē
ſpēc. s. alba ⁊ nigra. ⁊ utraq; succ⁹ narib⁹
instillatus caput purgat. aurium ēt dolorē
mitigat. Lendes ⁊ alias capitis īmūditias
⁊ faciei maculas emūdat. capillos reparat
⁊ ɔſuat. foliū eī tonsū ⁊ appositū ignē ex
stinguit. nascentia ēt uulnera ɔficit. malos
humores nutrit si nimis sepe ī uſu h̄eat.
ut d̄r dyas. Ɋ beta d̄r dr̄ ⁊ sup eī radicem
si ē ⁊ sup caulē p̄t plātari surcul⁹. Qui tan
dē corroborata radice ī arborē trāsmutat.
ut sup̄ pʒ de nā plantar̄.

23 Cedrus ē arbor q̄ gr̄e uocat. q. cedmenes
nes duosion. i. arboris humor ardentis.
Cui⁹ folia ad similitudinē respondet. ut d̄r ysi.
li. xvii. ut p̄o subdit. Cedrus ē lignū iocū
di odoris ⁊ diu durans. ⁊ nūq̄ atinea ul' ē
redine. i. lignor̄ uerme exterminat. Vn̄ p̄p
eī durabilē ꝑpetuitatē. ex cedris fuit la
cunaria ī regū palatiis ⁊ ī templis. H̄ arbo
ris gūmi siue lacrima d̄r cedria q̄ ad ɔſua
tionē librorū sūme ē necc̄ia. nā libri de hac
lacrima liniti nec atineis corrodūt. nec t̄pe se
nescunt. nascitur aūt ī t̄ra affrica ⁊ ī syria ⁊ max̄
ī mōte libani. Est ḡ cedrus ālor altissima.
Omniū arbor̄ dn̄a ⁊ regina. ut d̄r cass⁹ sup
psalteriū. Est ⁊ aspectu pulc̄. Sēp retinet
uirorē suū. ē ī sup olēcū. Cui⁹ odor fugat
ſpētes ⁊ oīa uenenosa. ut d̄r id̄. Est igit̄
fr̄ctu suauissimā. poma aūt cedrina sūt ma
gna. oblonga. citrini siue glauci coloris
odoris gratissimi ⁊ saporis. Saporē eī h̄ʒ t̄
plicē. nā ī medio circa grana sūt poma ci
trina ⁊ acetosa. In sup̄ficie iuxta corticē
ē dulcia. In carne siū ī medulla medio
mē dulce ⁊ acetosū siue media. Est ēt ce
drus mlt̄e efficacie ⁊ uirtutis ⁊ ualde medici
nalis. nā eī lacrima q̄ ē gūmosa ī subā ⁊ a
liquātulū piramidal' siū pinguia ī piguitat
actū uirtutē h̄ʒ ⁊ feruentē. Vn̄ urit ⁊ siccat.
ut d̄r dyas. caliginē oculor̄ detergit. Vermes
auriū occid̄t. Contra dolorē dentiū subue
nit. Serpentū morsib; occurrit. Cū ysopi
suco sonitū auriū tollit. Tumorē sullucii
sedat. Vulnera pulmonis curat. ɔsollet car
nes a putredīe ɔſuat. corpa ēt mortua re
pōita ī ligno cedrino ⁊ eius lacrima ī uncta
uirt⁹ cedrina a tabe ⁊ putredīe defensat.
Semē ēt cedri tussim sedat. ɔstrua puocat.
⁊ secūdinas exclud̄t. orinē ꝑgat. s neruos
spasmosos ⁊ ɔtractos remollit ⁊ relaxat.
vrinā mouet ⁊ harenulas ī uesica ⁊ re
nib; mūdat. Has ⁊ multas alias uirtutes po
nit dyas. de cedro ⁊ eī suco. seīe ac fruc
tu. pli⁹ a' de quadā spē ced'. sic d̄r. Est iḡt
arbor q̄ dā noīe modica amedor̄ dicta uel
cedronilla ē dc̄a. eo q eius pomū odorē
⁊ uirtutē ced' seq̄ uideat. ⁊ eī saporē imi
tetur. ut d̄r ysi. li. xvii. Eiusdē ēt arboris
pomū ut d̄r pli⁹. ɔtrariū ē uenenis. Et ē
arbor ut d̄r idē q̄ ī omi t̄pe fere ē plena
pomis. q̄ ī ea ꝑti sūt matura. ꝑti acerba.
ꝑti ī flore sunt pōita. Qd ī aliis arborib⁹
raro ē. hāc arborem multi assiriā uo
cant. ut d̄r idē.

Cypressus grece d̄r caputiscus ut dic̄. 24
ysi. li. xvii. q: caput eī a rotūditate
in acutū erigatur. Vn̄ ⁊ conū aliqi rotū
ditas nuncupat. cui⁹ fruct⁹ talis ē dispōis.
⁊ iō conū appellat. eo q conū imitet. Vn̄
⁊ cypssi coni fere dicūt. H⁹ lignū h̄ʒ uir
tutē pxiā pene cedro. apcuq; ē trabi
b; templor̄. Qua eī ī putribili soliditate
onera nūquā ced̄t. s; sp̄ ī pa remanet fir
mitate. Suauissimi ēt odoris. Et iō an

tiq̃ solebant fieri rogum deuotus et ut o
doris sui iocunditate refrigerium exibeant cada
uerum mortuorum. Hec ysi. Est autem cypressus ar
bor calida in primo gradu et sicca in secundo. Cuius poma
lignum et folia competunt medicine ut ait plat.
sunt stiptica et consolidatiua. Ideo ualent contra fluxum
uentris ex debilitate uirtutis retentiue si ipsorum
puluis cibis et potibus assumatur. Valent etiam
contra yliacam passionem et dolorem lumborum si cum aqua pluuia
li decoquantur. tiniam de uinu liphet. Cypressi fo
lia trita uulnera purgant et sanant. Acetum igne
fugant. Flaues polipodias mundificant et fetorem a
puerit. Fluxum sanguinis sedant. Semen eius mixtum
cum carias .i. ficubus siccis duritias soluit. Re
umatis fluxum stringit. Contra antraces .i. aposte
mata uenenosa et morsum mortiferum subuenit.
et eius malitia ne se diffundat reprimit et compe
scit. Odoribus uenenatis occurrit. Has autem ui
rtutes cypressi recitat dyas. et misto plat. pli.
autem li. xvii. c. xxxiii. Cypressus est arbor ra
mosa ac fructu uacat hic bacas pro fruc
tu et folia amara odore uiolenta umbra
gratiosa. Cuius duo dicuntur esse species. s. masculus et femina.
sterilis est uerum pectinum aspectu pulchra. Cuius
ramorum fastigio se tollit et in uertex conuoluitur. Sed
masculi ramos fundit magis spissos. Qui si passi
fuerint regerminant.

C yprus de quo dicitur cant. iiii. cyprum
2·4 nardo cum pli. li. xii. c. xxvi. est arbor in e
gypto similis oliue in foliis. sed uiridioribus et gra
ciora cum flore nigro et semine candido et odo
rato. Quod si cum oleo coctum fuit aut confectum
exprimitur in unguentum regium quod odoriferum est
et summe deliciosum et cyprus dicitur. Hec dicit ysi.
li. xvii. et glo. super cant. Secundum pli. autem dicit quod op
tima huius generis arbor crescit in egypto super nilum
in canopea regione. secundum autem in aschalone.
Tertia in cypro. cuius est mira odoris suaui
tas. Huic arbori ut dicit idem est alia arbor si
milis que dicitur aspalatus habens similitudinem in flo
re cum flore rose. Ex cuius radice et flore
nobile fit unguentum. Dicitur enim quod in omni fru
tice ubique diuerse refulgeat arcus celestis.
eadem fit suauitas odoris quamdiu lumine fulge
at. Si super eandem arborem fulserit incredibilem
eius odorem amplificat et decorem. Et est similis spine
candide. colorem habens igneum siue rufeum. Et super
corpore ut castorum. et amiclas uocatur sceptrum
heyscia. ut idem dicit. Dicit adhuc dyas. quod cyprus
est arbor medicinalis conuenientis et conglutinati
ue uirtutis. Cuius folium masticatum tumo
rem oris compescit. Eius elixatura siue decoctio
in necc capitis mitigat et nectit capillos si in
capilli fomentum. Flos eius cum aceto decoctus
dolorem capitis soluit. ut dicit idem. Cuius lenticulus
dicitur alicuius uirtutis. Quere super in lit. l.

2·5 C ynamomum de quo dicitur eccli. sdē. exo. xxx.
.f. Sicut dicit glo. est ungultum quod nascitur in in
dia et ethyopia duorum tantummodo cubitorum. Et
dicitur cynamomum. quia subtiles et replicatos habet
cumulos uel nigri coloris. quasi fracta reddunt
uisibile spiramentum. Cynamomum uero quanto gracil
et subtilius. tanto carius est et quanto grossius tanto
despectius reputatur. Hec ysi. Et pli. li. xvii. Cynamo
mum ex eo est dictum quod cortex eius in modum canne gracil
lis et rotundus et crescit sapore bru. uirgas te
nues habens. quod cum frangitur ad modum nebule
suauissimum emittit spiramen. Super eccl.
c. xxiiii. dicit glo. Cynamomum est breuis ar
bor. odorifera et dulcis. cinerei coloris prestat
duplo ad medicine usum quam fistula. pli. quoque
li. xii. c. xix. de cinamomo loquitur et cassia fabu
lose narrauit antiquitas inueniri in nidis quarum
et specialiter fenicis ue haberi potest non quod cadit ipso po
dere uel quod excutitur cum plumbatis sagittis. Sed
ista fingunt homines ut rerum pretia augeant. Sed
ueritate autem cinamomum crescit apud trogoditas in
ethyopia quam per uasta maria in ratibus dedu
cunt illud ad portum gebanitorum. Et est frutex
duorum cubitorum ad maximum. uel unius palmi
ad minimum. tamen habens in grossitie x. l. f. iij.
olet non quando arescit. Siccitate eius gaudet et in
sese sterilior efficitur quam nam arborum aliarum in se
ueprecula et rubus densissimos gignitur. Et ideo
non sine magna difficultate recolligitur. Non ortum
solis ante post occasum nulli licentia colligendi
conceditur. Quod cum collectum fuerit sarmenta hasta
diuidit sacerdos. Deoque partem ponit. reliquum merca
tor emit. Precipua autem bonitas eius est in tenuissi
mis surculorum partibus ad longitudinem palmi. et
quod est in tertia medio quod est proximum radici pa
rum autem uel minus ualet. quia quam ibi minimum cor

rius est in quo est summa quam cinamomum. Et ideo cacumina et superiores partes preferuntur, quia in cortice plus abundat. Lignum vero medium vel cortex nullius vel modice est valoris. Hucusque Plinius libro xii. Secundum Dyascoridem et Platearium cinamomum calidum est in tertio gradu, siccum in secundo gradu. Cuius duo sunt genera: grossum scilicet et subtile. Quod grossum est minus laudabile et ponitur in vomitivis medicinis. Quod vero gracile est et subtile est laudabile et in aliis antidotis magis est utile. Est autem eligendum quod est subtile, acutum habens saporem dulcedini permixtum cum nimia aromaticitate, et subrufum in colore. Quod autem subalbidum est minus valet. Ex aromaticitate huius virtutem confortandi cerebrum. Ex conglutinositate habet virtutem consolidandi. Habet autem cinamomum multiplicem virtutem, ut dicit Dyascorides. Nam tussim ex grossa humiditate sanat attritum, et cum aceto si fuerit mixtum impetiginem extirpat. Collirium ammixtum humiditatem oculorum desiccat. Renum dolorem mitigat. Ydropisim curat. Morsus reptilium sanat. Appetitum confortat. Menstrua provocat. Opilationem aperit. Cibum digerit. Flegma dissolvit et consumit. Potatum cum vino venenum excludit. Caliginem oculorum detergit. Sincopi et cardiace passioni subvenit et succurrit.

Cassia de qua dicitur Exo. xxx. species est aromatica et nascitur secundum Ysi. li. xvii. in Arabia. Et est virga robusti corticis et purpureis foliis, ut cortex piperis. Et est similis synonimo in virtute, sed tamen potentia inferior. Unde in loco cinamomi duplex est pondus eius in medicinis sepius ammiscetur, ut dicit Ysi. Glo. autem super Exo. xxx. Cassia in locis aquosis nascitur et in immensum crescit ac bonum odorem reddit. De cassia dicit Pli. li. xii. c. xvi. Frutex est que cassie iuxta cinamomum campos nascitur. Sed in planicie est cum cubitorum. Cuius sarmentum grossius sarmento cinamomi. Cuius est triplex color. Primo enim candescit, deinde rubescit, tandem nigrescit. Et illa pars maxime est laudabilis. Post nigra minus laudabilior est rubea, et minus vero laudabilis est candida. Nam actu aliis minibus corrigit et sanat. Et hec acutum propter sue substantie mollitiem et minorem amaritudinem corticis et virtutem. Probatur cassia nobilis subdulcis palatum et acuti est saporis, suavis iocundi et odoris. Subnigri insuper vel purpurei est coloris et ponderis gravioris. Et maxime laudatur illa cassia que de facili non frangitur sed reflectitur potius et plicatur. Alia autem est species cassie que balsamo de Iudea similis est in odore, sed amara est. Et ideo parum est magni quia est subdulcis et fervens saporis et boni odoris, que in medicinis plus laudatur. Hucusque Pli. Secundum Plat. autem et Dyasc. cassia est duplex, scilicet cassia fistula et cassia lignea, que est fructex cuiusdam cortex nascentis iuxta confinia Babilonie. Cuius diverse sunt species. Una est similis cinamomo que subrufa est et rotunda, soliditatemque habet substantie, et cum frangitur vel teritur non plicatur sed resistit. Acuta est in sapore et parum dulcis. Et ista medicinis utuntur. Alia species que est subumara propter huius colores distinctos, et hec utitur medica. Et est eligenda que non faciliter frangitur sed plicatur, et que habet acutum et ammixtum saporem dulcedini cum aromaticitate. Cum autem frangitur, colores habet subalbidos interius et distinctos, et rufos in extremitates. Sophisticatur quandoque cum ammixtione corticis capiris, sed cognoscitur quia subamari est saporis. Virtutem habet diureticam, i. diureticam, ex subtilitate sue substantie. Habet quoque virtutem consumendi ex qualitatibus suis. Insuper habet virtutem confortandi ex aromaticitate. Reumaticos et alias frigiditates curat. Epilenticos et caducos iuvat. Cerebrum confortat. Renes et vesicam purgat. Apostemata maturat et sanat. Renes et epar et splenem deopilat. Fetorem oris masticata palliat aut amputat. Menstrua provocat et matricem confortat. Contra sincopim et defectum cordis valet, iuvat si ex ea pulvis et rosis et ossibus cum sirupo fiat. Hucusque Dyasc. et Plat.

Cassia fistula est fructus cuiusdam arboris qui longa semina producit, sed succedente tempore elongatur et caloris actione exterius condensatur, medulla interius existente nigra et humida ac dulci, que mixta est cum albis granis et quibusdam cellulis ad modum favi mellis. Interius est distincta. Est autem eligenda que est grossa et ponderosa, quia multam significat inesse humiditatem. Reicienda est que levis et sonora cum movetur, quia significat vacuitatem et siccitatem. Virtutem habet leniendi et mollificandi et mundificandi, et fervorem sanguinis mirabiliter mitigandi, ac coleram et sanguinem depurandi. Apostemata gutturis dissolvit. Visceribus valet et iuvat, et viciis pectoris subvenit. Menstrua retenta et pigrum humorem educit. Tumorem viscerum et inte-

strinorum dolorem potenter tollit. Inuenitur quoque calamus qui usualiter cannella dicitur sonet cum simpliciter pronunciari debet, consciribi ut cassia dicatur ut dicunt auctores. Unde Ouidius xv. methamorphoseos: Quo simul ac casias et nardi lenis aristas etc. Et sic utique dicit Plinius et Ysidorus et alii.

29 Calamus aromaticus de quo dicitur Exodi xxx. ad differentiam calami usualis sic uocatur ut dicit Ysidorus libro xvii. et gignitur in India multis nodis geniculatus, colore fuluus, et mira fragrantia odoris suauitate. Qui si frangitur in multas partes scinditur et diuiditur. Et in gustu est similis cassie ac leui acrimonia remordente ut dicit Ysidorus. Et propria est ferueris et humidus in glosa super Exodi xxx. dicit quod calamus aromaticus est species que crescit iuxta montem Libani. Verumque est crescit per diascoridem platearium et Plinium. Species calidi est et sicca. In primo gradu. Et radix cuiusdam fructicis calamo ualde similis et magis odorifera. Habet ad mouendum aliquam acuitatem quam lignum intenit. Quod quidem extendi debet cum nullius sit ualoris. Cum alii mixtus diminuitur ut maioris precii uideatur. Est quoque contra auctores calamus dicit P. suus quod colore est citrinus aliquantulum et interius colore subalbidus, qui cum frangitur est fractio non puluerizabilis et habet uirtutem mirabilem confortandi. Unde stomachum confortat et digestionem adiuuat. Maxime cum desiccatio [illegible] cardiacos et [illegible] quia gratia sinocopi ualet cum aqua rosacea [illegible]. Et Plinius: calamus odoratus est [illegible] qui magis est utilis qui est [illegible] [illegible] et spissus. Et qui frangitur in partes plurimas ualidius [illegible] et in multis medicinalibus facere solet cassia [illegible] et amomum. Quorum uirtutes quere supra in sua medicina [illegible] etc.

29 Calamus usualis per Ysidorum dicitur eius [illegible] [illegible] et sic dicitur [illegible] [illegible] eo quod [illegible] [illegible] aliqualiter calefacit et est super [illegible] [illegible] [illegible] radicem atque fructum suum [illegible] in qua fructus continetur. Alio nomine uocatur culmus ut dicit Ysidorus et est intus concauus. Exterius planus et rotundus. Nodis aliquibus munitus et uelut tunicula circumuestitur. Quo mediante spica profertur et nutritur. Quo deficiente deficit et spica. Et postquam est fructus in medio [illegible] [illegible] hic inde agitatur et mouetur. Facillime frangitur et tenuatur et uix erigitur uel retinetur.

30 Calamus scriptoralis de quo in psalmo dicitur: lingua mea calamus scribe, idest quasi aridus qui antiquitus scribebatur aridus et stridendo antequam usus pennarum inueniretur. Ista arundo ut dicit Plinius libro xvi. capitulo xxxvi. ualet ad multos usus. Arundines autem antique fructices optinent principatum. Sunt enim necessarie in bello et pace. Ista arundinibus septentrionales populi domos suas [illegible] cooperiunt. Et [illegible] in [illegible] annis [illegible] et [illegible] et [illegible] suspendit [illegible] calamus quo orientales [illegible] bella aguntur et de eis spicula fiunt. Tante enim sunt longitudinis in multis partibus quod hastarum uicem prebent. Et dicuntur habere uirtutem. Unde si [illegible] fruticis [illegible]. [illegible] dicit autem aliquis calamus quem medulla replet. Qualitatem ex toto [illegible] qui ad fistulas faciendas sunt multum apti. Calami quoque medullati habent lignum spissum et nodosum pugnantibus plurimum competunt. Sunt et minores arundines in locis minus aquosis crescentes [illegible] habentes tenuem et ualde durum et medullam [illegible] nullam. Et eorum superficies est plana et reluctans ac polita non nodosa. Et tales calami sunt apti ad scribendum. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et ad scribendum aptatur. Et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] aliquantulum prolongatur. [illegible] et alii calami [illegible] medulla pleni qui per minuta frusta [illegible] pistantur et in [illegible] igne in lebete coquuntur usque ad spissitudinem [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et melius [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] num supernatet [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] tur quod bonum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

Capparis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] 31
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] folia [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ut dicit Ysidorus libro
xvii. Capparis [illegible] [illegible] nomen [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] medicamina [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] mu
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] dolorem [illegible] miti
gat. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] et magnas [illegible] [illegible] [illegible]

valet ad predicta. In platearius dicitur. capparis uero
virtutem quam habet herba quando in principio ueris est colligenda
et desiccanda. et per vii. annos in magna efficacia
conseruanda est. et est bona ac laudabilis. quando cum frangitur
non puluerizatur. et aliquantulum est subamara
in sapore. et subrufa in colore. flores autem sunt capparis qui
adhuc sunt clausi. quia nichil ualent cum fuerint dilatati.
cum sale conditur. et sic in usu reseruantur.
Virtutem habent appetitum excitandi. et digerendi
humores in ore stomachi existentes. Si est cum aliis et
mediana. subueniunt contra surditatem. Contra pulmonis
eius malum fistulatis si in oleo decoquatur.
et auri patientis infundatur. hucusque platearius.

32 Capitulum. Cardamomum de quo dicitur supra et cetera. ut dicit dyas-
corides. est semen cuiusdam arboris que uenit
de partibus persicis. similis est cum quasdam nobilitates si-
miles botro uuis quibus semen continet. Et est du-
plex quod dicitur domesticum. Et minus quod dicitur siluestri-
cum. primum est melius quia maius est magis aromaticum.
et est laudabile quod est subrufum. aliquantulum acu-
tum. dulcedini intermixtum. Virtutem habet con-
sumendi et confortandi. et ideo ualet contra cardiacam pas-
sionem. Confortat stomachum in digestione. ad appetitum prouoca-
tum. ad uomitus compressionem. ad cerebri de-
bilitatem confortandam. ut dicit dyascorides et platearius.

33 Capitulum. Calamentum est herba quam mittere filiis de qua fa-
cit glosa. aliam fecerunt mentionem. Et est duplex ut dicit dyascorides
et platearius. scilicet montanum. et dicitur simpliciter melius est.
aliud est quod domesticum non tam fortis sicut primum.
Virtutem habet consolidandi. consumendi cum calidum sit
et siccum in iii. gradu. ut dicit idem. Valet contra tussim et incis-
uram pectoris ex causa frigida. sicut et diacalla-
mentum. quod est electuarium quod ex illa herba floribus
et pulueribus et aliis est confectum. dolorem sanat. contra
reumaticos et frigidas causas iuuat. mortificat
reptilium uenenum. et uenenum ad exteriora reuo-
cat. Succus eius auribus instillatus uulnera. et eorum au-
rium uermes necat. Libidinem tollit. coi-
tum adiuuat et menstruat superfluitatem.
et prouocat maturis adiuuat et desiccat.
ut dicit idem. multas alias uirtutes habet sicut antidotum
nulla. sed hec tamen sufficiant.

34 Capitulum. Carex ut dicit idem est herba durissima et acuta.
cuius stipes suus inregula est triangula. ma-
num secant ipsum uolentes contrectantes. folia
habet in utraque latere secantia et acuta. prima

miculis forma ad modum gladii representantia.
nunquam tamen carices acumen aliquid leditur. nisi premitur
et tangatur. in loco palustri et molli crescit. et tamen non mo-
dicam duritiem habet. et acumen habet in sua substantia se con-
dit. Sed in plinio. Ciperi quorum genera ciperi conputat. vii. et ca-
ricem ciperum nominat triangularem. De quo sed di-
cit radix ciperi cinguli est odoris boni et uirtutis ut
est calami aromatici. Sed hic intelligo non in generali. sed
multum ciperi. sicut ipse memorat. li. xii. ca.
Alterius autem dicitur ciperum. litera s. uel esset cariax.
sicut et a saliunca salicetum. uel saliunca est. ut dicit ysidorus.

Capitulum. Cardus secundum ysidorum. grecum est et est genus herbe uel frutica 34
eius spinosi. cuius natura mordax est et austera. et
ideo sue eius allopicias. id est capillorum fluxum curat.
De carduo dicit dyascorides. quod radix eius in aqua decocta
cupiditatem potatoribus administrat. exterica
ualidissima est. et ideo non est mirum si mulieribus de-
sidere. quia iuuat ut masculos pariant. ut dicit idem.
Est autem carduus herba uillis aculeatis habens
hastas. et in summitate spinosa habens capitel-
la. in quibus semen cardui continetur. Duo namque ex-
terius nigrum est. hec album est tenuis in medulla.
et est semen diureticum et dissolutiuum. Et ualet contra
calculum in renibus et uesica. in locis incultis na-
scitur. et reperitur ab asinis et aliis ... conculcatur.
sicut dicit. iiii. sz. xviii. b. ... bestie saleti
et conculcant carduum et cetera. De carduo autem dicit pli.
li. xx. c. xvi. carduus folia et caules spino-
sas lanugines habet cuius semen et radix uelle
possit. et est quam genus caroni carduus
qui tam mirabili ... florent. et uno
flore ... aliud. Cuius aculea a
... prurigo. Sunt et a
... spinosi frugibus inimica. ut
dicit idem. et ... in semine. et ideo ... possunt
... semen ... cultoris
negligentia carduos ... ipsorum autem
... pariter et puncturam.

35 Capitulum. Carica est ficus sicca. et acopia sic uoca-
ta. sola singulis annis ... ut dicit ysidorus.
li. xvii. est quartus fructum gignit. atque
... alter ...
Carice quibus ... sepe fe-
runtur ... ut dicit idem. Se-
dyas. ... fructus carica est dillaot. et
est uel in tabo et in medicina. cum ... nutrit

et impinguat sanguinem grossum et multum generat. et
debiles confortat. Sed medicinam uero peccat nimium di-
latat. Tussim sedat. uocem clarificat. faucium tu-
morem mitigat. Renes et uesicam et matricem pur-
gat. Decoctum in uino cum absinthio ydropicos
curat. Trita cum synapi pruriginem aurium
purgat. cum in cibum nimium utitur inflationem et
uentositatem generat. pediculos tamen ut dicit
dyasc. Alias autem proprietates quere infra de ficu.

34 Ciminum ut dicit dyas. et macer. et ysi. non est semen a-
romaticum. cum colore pallidum. Unde persius: rugo-
sum piper et pallentis grana cumini. etc. et sic
in ipso [illegible]. Uirtutem habet diureticam et fumositatis
subtiliatiuam. et digestionis confortatiuam. uentositatis
mitigatiuam. et doloris stomachi et inflationis repressiuam.
Solutionis uentris restrictiuam. si in aceto infusum postea
assetur. et insufflatum naribus et immutatorum prouocat
sanguinem de naribus profluentem sedat. tumorem
faucium et dolorem mitigat atque sanat. cum baccis
lauri reuma frigidum compescit. Sanguinem coagu-
latum in oculo mixtum cum cera multum discutit et
dissoluit. liuorem ex contusione sine alio modo
factum. puluis eius cum cera uino commixtus sepius totali-
ter tollit. et eius frequens usus facies discolora-
tas reddit. hucusque dyasc. et plat. [illegible] fe-
re dicit pli. li. xx. c. xvi. ubi dicit quod ciminum aliud
est domesticum. aliud siluestre. Et dicit quod multis
conuenit remediis maxime stomachi. cuius dissoluit
inflationem. et intestinorum discutit dolores atque
uiscerum torsiones.

35 Coriandrus de quo dicit macer. xi. et ysi. li.
xvii. est granum seminis cuiusdam agrestis co-
rian dictum est. Hoc semen in uino dulci [illegible]
[illegible] reddit ut dicitur ad uenerem promptiores. ca-
uendum tamen est ne nimis detur. quia absque dubio
amentiam adduceret et furorem. Canibus autem
herba est cum suis uenenosa. nam inficiat eos.
si ab eis aliquotiens assumatur ut dicit ysi. et
pl. Et [illegible] et inquit. Coriandrum in ca-
lore [illegible] refrigeratiuum [illegible]
est prouocatiuum. [illegible] auctores dicunt
esse [illegible] Dicit [illegible] macer [illegible] suo.
frigida uis herbe coriandri dicitur esse atque
simul [illegible]
[illegible] uentris lumbricos tineasque solent.
si trita bibitur cum uino. uel si mixto su-

macer aceto. Coriandri herba in se est odorifera
quamdiu est integra. sed manibus fricata fetet. semen
cuius est candidum et minutum.

Colloquintida de qua dicit. iiii. [illegible] iiii. est genus 39
herbe amarissime. s. cucurbita agre-
stis. que more cucurbite flagella tendit
iuxta terram. fructum rotundum. et similis cucumeri
usuali. hec herba que iuxta se diffunditur in stipi-
tibus fructum modicum et rotundum. ut dicit ysi. li.
xvii. Secundum dyas. autem colloquintida que dicitur cucurbi-
ta alexandrina alia inuenitur sola. et talis est mortife-
ra et uenenosa sicut herba que dicitur squilla. i. cepa
marina. Sed quando cum multis inuenitur non ita prout
est nociua. habet autem medullam. corticem atque semen.
Medulla est optima in medicina. semen secundario. sed
cortex nullius uel modice est uirtutis. Unde illa me-
dulla est laudabilis que est alba. et cuius semina bene
sunt [illegible]. Illa autem precipue attendenda. que cum coctu-
ra multum sonat. Similiter quando de facili pulueri-
zatur. uirtutem habet dissoluendi et penetrandi.
et [illegible] sue subtilitate flegma purgat et me-
lancoliam. Unde dicitur ualere contra cotidianam ~~febrem~~ et Febre
quartanam si modo debito patientibus offeratur.
dolori dentium subuenit. lumbricos. i. longos et lum-
bricos uentris [illegible] excludit. Uermes au-
rium puluis eius mortificat. Splenis et epatis du-
ritiam [illegible] si [illegible] eius cum feniculo [illegible]
tur. Eius decoctio emoroidas. i. sanguinis
uenas aperit. et menstrua prouocat et educit.
has et alias multas uirtutes habet ut dicit dyas. et

Crocus de quo dicit macer. iiii. | plat. et pli. 40
et constantinus. [illegible] est herba ab urbe coriaco sic
dicta [illegible] maxime habundat ut dicit ysi. li. xvii. In
qua [illegible] crocum dicitur. et est opti-
mum [illegible] [illegible] pix al-
bum. [illegible] in fragmenta comminutum.
[illegible] bonum. et cum carpitur [illegible]
manum. et [illegible] est acutum. Quod si hec non
fuit [illegible] falsum. Adulte-
ratur autem [illegible] cum augen-
di ponderis cum spuma argenti [illegible]
Sed [illegible] si pulueruleatum inueniatur. et si de-
coctum [illegible]. Et dicitur cro-
comagma superfluitas que relinquitur ex aro-
matibus ex quibus crocum fit unguentum. hucusque
ysi. Secundum dyas. uero due sunt species croci. ortensis

dicitur ab oriente in qua nascitur. Et succotrinum aloes non est ita
sic vocatum. Et est valde nobilior quam cicotrinus. Non apponitur
ponitur in nostris medicinis. Pulverem de flore epaticum.
caput habent ad modum mole in cuius medio iii. vel iiii.
flores pulverem. Elige autem de hoc subrufum vel odore ru
fum subalbidum non sit ablactatum. Per x. annos servari
potest. Est autem calidus et siccus in i. gradu et in suis qualita
tibus temperatum et ideo est confortativum. Unde contra debilita
tem stomachi et defectum cordis. Mitam vero Sulbezen ocu
lorum ex sanguine vel maculam tollit. Elevitum cum
rosis et vitello ovi crudo apponitur. Hvencz dy
adem plantas unus de generatione habet ecce qui in foliis per
totam hyemem continet virorem. Non deponit illum
quamdiu frigus intenditur in estate non deficiunt
ei folia pereunt et marcescunt. Et per medium
autumpnum semen crescit et tunc flores eius in tenui
stipite erescunt et purpurei. Et de Ap. li. negetum
[illegible] habet magnam generationem similitudinem
cum cepe et ascalonia in radice. Differt tamen ab eis
quia cepa sua radix tota est continue car
nis et non facit semen sicut ascalonia. Sed et est to
ta sub semina in radice et omnis tunice
circa suum nascuntur et in superiore tunice eius oriuntur
ab una parte cepe sue. Sic accidit in ascalonia.
et domestica cepa. Sed superius tunice circa
deus germinationum [illegible] capillorum. Et hec est
de genere eius ut dicit Ap. habet autem capitaneas radices
capillares quibus adheret terre et attrahit sibi
nutrimentum ut allium et aliud et hoc. Et quando cepa est
[illegible] est grossa et iam matura superius dividi et mul
tiplicari in capita multa sicut est allium et radices
[illegible] ex singulis capitibus plantari. Ex quo patet quod in
[illegible] capite seu radice [illegible] [illegible] est sui
multiplicativa [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] xx. [illegible] [illegible] [illegible] Cum
cum [illegible] cum melle [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
Facialmente de cum vino [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
est medicina. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et co
lores oculorum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] sicco et cepa [illegible] valet. [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] —
[illegible] ex [illegible] [illegible] [illegible] non per
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et caput monet.
stimulat venenum [illegible] [illegible] [illegible] facit et
subuenit. [illegible] [illegible] [illegible] unguentum [illegible] et [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Et valet contra

suffusionem oculorum. Et est optimum quod [illegible]
[illegible] et saliuam. ulcera purgat. capitis cornua
et inflationem sedat. Serpentium et rane morsus et
scorpionum puncturas curat. Hvencz plus.

Cepe vel cepe est herba cuius [illegible] tota est in radice.
et [illegible] [illegible] cepe vocatur [illegible] [illegible] quia non 21
habet nisi caput. [illegible] cepe dicitur [illegible] de plantis cor
[illegible] et ascalonia. [illegible] [illegible] folia. Et habet cor
pus stipitem in quo facit semen et habet radicem pluribus tunic
is vestitam. Et sub radice habet alias radices que ca
pillares quibus nutritur grossa radix ad totam herbam
humor transmittitur radicalis [illegible] [illegible] anno non per
ficit in radice. [illegible] [illegible] postquam seminatur [illegible] non semen
[illegible] [illegible] anni facit [illegible] non facit semen in folliculo
lo sicut allium et quedam alia. [illegible] [illegible] stipitas semen
[illegible] quosdam pediculos i. pedes parvulos se dilatat.
Species autem cepe est domestica et silvestris. [illegible]
[illegible] ab Ap. [illegible] Canina autem cepa flores
habet albos versus celum et virides quosdam [illegible] ver
sus terram. Et talis cepa [illegible] [illegible] apostemata. Habet autem
cepa domestica stipitem [illegible] et [illegible] [illegible] Et si
[illegible] [illegible] folia [illegible] et radicis [illegible] Ap. [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] cepe [illegible] [illegible] valet ad
[illegible] [illegible] [illegible] Est autem [illegible] [illegible] [illegible]
et [illegible] [illegible] [illegible] magis quam rotunda et magis
[illegible] quam [illegible] et magis [illegible] quam [illegible] et magis
[illegible] quam [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] mollit. [illegible]
[illegible] [illegible] cum melle [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] subuenit. [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] venenatis morsibus [illegible] et [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] et [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] inflammationem [illegible]
et acuminis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ab [illegible]
egritudinis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

Cepe caninum dicitur squilla et [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] cepa marina [illegible] [illegible] 22

quia sola. et tunc est mortifera et venenosa. et si inte
ra capiatur nisi eius venenositas reprimatur. Solent
autem salernitani eam dividere in plures partes et placentas in
ortis sigillatim. et ita reprimunt venenum eius. Repri
mitur autem eius malitia si in vino et oleo aliquantulum dimit
tatur. et sic in medicinis apponatur. Videntur autem scandi illa
cepa. et maiora et exteriora alba. Quia exte
riora sunt mortifera propter nimiam caliditatem. et interiora
propter nimiam siccitatem. Sed media sunt tepida. multum
convenit medianas. De cepis autem dicit plinius libro xix. capitulo xvii.

De cepis domesticis.

Cepe apud grecos multa sunt genera. et eis omnibus est odor
lacrimosus. Et est optimum quod est rotundissimum. et
acrius est rufum quam candidum. et crudum quam coctum. Se
runtur et plantantur. Sed quod seritur anno sequente
non facit semen. et quod facit semen. corrumpitur ipsum caput.
Unde ex corruptione vicem seminis gignit ipsum caput
et producto seminis capitis est corruptio. Vult autem
seri semen cepe in solo ... fossis liberis aliarum radi
cibus extirpatis. semen eius nigrescere incipiens metitur
antequam totaliter maturescat. Radices eius optime in pi
leis conservantur ... capita in cineratam aqua sal
sa et tepida sunt capita intingenda. Et ita efficiuntur
diuturniora et esui meliora. Sed in saccis ad semi
nandum vel plantandis sunt utiliora. Multi quoque capita ce
parum sicut et alliorum suspendunt in fumo super ignem et
sic ne germinent conservantur. Cepe sepe ex tota facie
... est sicut et allium nisi per artificium curatur.
Idem libro xx. capitulo vii. Cepe silvestres non sunt satu
ris ... multe comestibiles. Sed tamen multe medicina
les. ipse enim olfactu calliginem medentur. magis autem
... puncte ... sanant. ... cum
... cum melle et vino curant. ... pen
tium obviant. Aures ... et gravitatem
emendant. cum ... cum melle
lumborum dolores iuvant. vulnera cum melle ...
et sanant. Hucusque plinius.

83 Cucumis cucumeris ... est ... Ysidorus
libro xvii. Cucumeres ... eo quod ...
... nulla prohibente ... mel
lico ... cucume
res ... ventre solutis ... accomo
dat. quibus ... folia sua
est cum vulneribus medentur ... mor
sus. Semen eius ... et potum ...
tus ... adiuvat ... plinius
libro xx. ... cucumer ...

et silvestris. cuius radix est magis crossa et alba. ex
cuius succo fit elaterium quod est necessarium in pluribus medica
minis.

88 Cucurbita secundum ysidorum ... cuius origo latinis
est incerta. cuius genera sunt multa ut tangit ysidorus libro
xvii. et idem dicit plinius. Est autem cucurbitarum alia dome
stica. et ortensis. alia vero silvestris. Domestica vero
in ramos et folia surgit et flagella ad modum vitee
se diffundit. et quibusdam ligamentis se connectit cir
cumiens. et habet quosdam flores albidos quos emit
tit ... nocte cum apodia ... florere
potest. Sed fructus eius vix perficitur immo deficit vel pu
trescit quando ad modum vinee arbori non erigitur et li
gnis vel virgulis non sustentatur. Est autem cucurbita
... et humidi ... et in qualibet tempe
re in calidis regionibus ... cuius semina
in terra ... ex qua producuntur albi flores.
et tandem fructus plenus semine et medulla.
cuius cortex ... est mollis ... quando pervenit ad matu
ritatem ... dure ... fructus autem quando sunt
novi conveniunt ... et semina medicine. Sunt
autem semina eius diuretica et ... propter subti
litatem subtilitatis. Et ideo valet contra opilationem epa
tis et renum ac vesice. Aqua ... cucur
bita ... est et medicina. Flam
mationes ... urina. et aliquan
tulum ... calorem reprimit. alterat atque con
fortat. Semina autem post maturitatem colligunt.
abluunt. et ad solem desiccant ne ...
... corrumpantur loco sicco ... denum
reservant. Hucusque platearius. Plinius autem ... cucur
bite ... contra ... et tumores ... oculorum
... dolorem aurium ... imponitur.
Semen autem ... pulverem et ... replet ...
vulnera. eius cortex valet contra ...
Dicit autem adhuc plinius libro xx. capitulo iiii. Est cucurbita
silvestris digitalis grossitudinis nascens in ...
... cuius succus ... multum ...
... et lumborum ... subvenit. medulla eius
cum absinthio et sale dolorem dentium tollit.
... cum aceto ... mobiles dentes stabilit.
caro eius ... clavus pedum et apostema
tibus succurrit. ... collorum ...
... tollit. folia eius ... vulneribus.
Semen eius potatum cum vino venenum vincit. Co
medi non debet quia inflationem facit. Est autem cucur
bita agrestis secundum ysidorum libro xvii. idem quod coloquintida

herba multum amara quadmodum cucurbite distinctum flagella tendit ...; folia magis grossioris cucurbita et fructum rotundum facit sicut cucumer usualis ut dicit ysidorus ibidem. Supra quere de natura coloquintide.

24 Celidonia est herba cuius succus flores ad fructum croceum tingentis manus tingentem. Dicta est eo quod in adventu hyrundinum videtur erumpere vel florere ut dicit ysidorus libro xvii. celidon enim grece hyrundo dicitur latine. Et subdit ysidorus vel dicitur celidonia quia pullis hyrundinum si oculi ledantur matres cum illis ex hac herba medicantur. Idem enim recitat plinius dicens quod succo celidonie oculi hyrundinum eruti sive lesi ad statum pristinum revertuntur. Alias quasdam nobiles habet virtutes. Habet enim virtutem dissolvendi attrahendi consumendi ut dicit dyascorides. Dolorem dentium mitigat. Caput purgat. Menstrua provocat et matricem mundat. Fistulam oris et cancrum curat secundum plinium dyascoridem et platearium.

25 Centaurea est herba amarissima calida et sicca in iii gradu. Et ideo fel terre est vocata ut dicit ysidorus. Quia a chirone centauro cuius inventum primum est inventa ut dicit idem libro xvii. Est autem duplex scilicet maior et minor. Prima maiores habet ramusculos et flores et est maioris efficacie quam minor ut dicit in platearium. Et dicit idem dicit constantinus quod radix maioris calida est et sicca in primo gradu et habet quandam amaritudinem cum dulcedine. Et ideo habet virtutem conglutinandi et ex amaritudine habet virtutem diureticam et diuisivam. Plus valent flores et folia in medicina quam alia que sunt in ea. Dolorem ventris sedat. Visum clarificat. Renes et splenem deopilat. Paralisim curat. Vermes ventris cum melle necat. Vulnera radix eius consolidat sicut dicit plinius dyascorides et platearius.

De lauro

26 Daphnis grece laurus dicitur latine ut dicit ysidorus libro xvii. Et est laurus dictus a laudis [illegible]. Lauri enim ramis et foliis cum laudibus victorum capita coronabantur. Et ideo apud antiquos laudea vocabatur. Sed post sublata littera d et subrogata r laurus est dicta. Sicut quondam dicebatur medidies [illegible] dicta ut dicit ysidorus. Hanc arborem vocant greci daphnem eo quod numquam deponat viriditatem hyeme enim viret et estate. Et ideo inde victores potissime coronabantur ut dicit ysidorus et subdit.

Hec sola arbor a vulgo creditur minime fulminari. Unde fuit apollini antiquitus consecrata. De qua dicit magister in hystoria super illud dictum consuluit ysaach dominum super genesim xxv. Rebecca ex more gentium que viderat in gentibus speciem lauri quam capitibus dormientium capita supposuit et ramis herbe que agnus castus dicitur. Credebant ut visiones veras viderent et phantasticas non sentirent. De lauro sic quidem dicit plinius libro xvi capitulo xxx. Laurus triumphis proprie dedicatur quia gratissima est domibus cesarum ac pontificum quia domos exornat. Et sunt duo genera eius scilicet delphica et cypria. Et lauro delphica delphis post coronati sunt triumphantes. Cypria vero romani post suos coronabant. Non autem multe sunt species laurorum sed differunt in [illegible] et magnitudine foliorum et similitudine baccarum. Est autem arbor multiplicis speciei. Et enumerat plinius viii species arboris eiusdem. Inter quas ponit quandam speciem lauri que dicitur fuisse magno iovi et apollini delphico dedicata. Et ideo tellus laurifera in domibus et in satis a fulmine manet tuta. Sine enim lauri presentia non solebat apollo dare responsa sua. Et ideo quia divinis credebatur convenire honoribus humore triumphis optinuit. Nec licebat laurum polluui in usibus illicitis et prophanis. Quia propter presentiam divina super altare poni debuit et offerri. Cesar autem tyberius celo tonante laurum in capite solitus erat ferre. Sic ferunt contra fulminum metus. Narrat quoque idem plinius mirum rem. Quod cum augustus sederet in quadam orto iuxta drusillam augustam. Decidit aquila de alto gallinam miri candoris illesam in gremium cesaris. Tenuitque gallina laurum ramum in rostro suo onustum baccis multis. Gallinam et sobolem iusserunt aurispices observari et baccas laureas seminari et cum diligentia custodiri. Ex quibus provenit silva triumphans. Quam postea cesar laurum in manu tenuit et coronam in capite gessit. Ac deinde alii cesares eodem modo ex eadem silva post optentum triumphum optulit corroborari. Hucusque plinius de lauro quidem addit dyascorides quod est arbor elegantis forme et magne aromaticitatis ac mire efficacie et virtutis. Nam folia eius viridia que multum odorifera sunt si contunduntur mitigant et sanant puncturam apum et vesparum et omnes [illegible]

mortem sequitur. Libros et uestes cum quibus ponitur a tineis et tineis et uermibus custodiunt et a corrosione tinearum tuentur. Fructus lauri dicitur bacca lauri, et est granum exterius nigrum uel subrufum, interius album et uentuosum, in figura spici, in complexione calidum et siccum in secundo gradu, subtilem habens substantiam, et habet uirtutem depurandi et confortandi. Et ideo in multis ponitur utilibus medicinis, ex quibus fit oleum pretiosum quod ualet contra multa, et precipue frigidas passiones.

28 Diptamnus est herba medicinalis, cuius radix maxime competit medicinis, et debet esse solida, non perforata, que cum frangitur non puluerizatur. Virtutem habet dissoluendi et attrahendi uenenum et consumendi. Vnde ualet contra uenenosorum morsus et super posita uulnera et potata, ut dicit dyas. et plat. Cum paucis additis dicitur habere in multis uirtutem efficacem. Menstrua prouocat et educit secundinas et fetum mortuum excludit. Epilenticis et paraliticis cum suco rute subuenit, ut dicit idem dyas.

Ceruus De hac herba ait pli. li. xxv. c. viii. Ceruus inquit diptamnum primo ministrauerunt. Nam est herba commedens ut facilius pariat. Et si sagittis fuerint lese, diptamnum querunt, quam commedentes ferrum excutiunt in uulnere derelictum, sicut dicit basilius in exameron, et ambrosius et expositor super exo. ubi loquitur de hyrundine et aliis. Hec herba, secundum pli., crescit in pluribus locis, sed illa minus est laudabilis que crescit in agris pinguibus siue cultis. Que autem crescit in locis asperis et siccis melior est, cuius minima portio gustata accendit os, ut dicit idem ysi. li. xvii. Sic dicitur dictamnus est mons crete ex quo diptamnus nomen accepit. Vnde uirgilius: Ceruus uulnerata salicis sagittis diptamnum querit. Tante enim uirtutis est ut ferrum a corpore excutiat et expellat. Vnde et ea pabulo fere pressere eiciunt sagittas corpori inherentes. Hanc quidam puleguim martis uocant, quia habet tela eiciendi bellica potestatem, ut dicit ysi.

29 Dracontea est herba sic dicta eo quod bustula eius in modum colubri sit tortuosa, similitudinemque imitatur uipere uel draconis, uel quia herbam ipsam uipera timet, ut dicit ysi. li. xvii. Hanc amulas serpentaria uel columbrina nuncupatur. Ista florem habet purpureum, diuisum et apertum, sicut os serpentis, de cuius medio procedit quasi lingua serpentina acuta, nigra et rotunda. Et in medio floris ipsius surgit quasi caput serpentis grossum et rotundum ...

... de pluribus et ... hanc ... cum rem ... efficitur quasi incipit maturescere. Herba ista secundum dyasc. magne efficacie est et uirtutis. Ista enim radix eius exsiccata et puluerizata cum aqua rosacea faciem mundificat, clarificat et colorat. Cum sapone gallico fistulam sanat, mundificat et consolidat. Et os eius ... dilatat ut os ... fractum uel putrefactum extrahit quod ... et. Cum aceto et calce uiua cicatricem curat. Folium eius in uino decoctum apostemata maturat. Sucus eius auditum ex frigida cum leso sanat. Visum clarificat. Menstrua prouocat. Emoroidas, id est inferiores uenas sanguine fluentes, consumit et desiccat. Sucus eius inuncti super se ab omni serpente ... odore suo serpentes fugat. Ledi enim non potest corpus a serpente si eius suco inunctum fuit aut linitum. Huc usque dyas. et plat.

40 Dragagantum est, secundum plat., et auic., gummi cuiusdam arboris, cuius humor uel actione caloris uel constrictione frigiditatis naturalis indurescit. Cuius species est triplex: Ista est album, purum et clarum, et id melius est. Est et subrufum et citrinum, quod non est adeo bonum sicut album uel ... Quod album est competit frigidis medicinis. Subrufum et citrinum debet in calidis. Per x. annos seruari potest. Virtutem habet infrigidandi et humectandi et mundificandi ex frigiditate et humiditate, et conglutinandi ex sua gummositate. Valet contra uitia a pectoris in electuariis et sirupis. Ista pectus siccum humectat, humorem perditum restaurat. Tussim sedat. Scissuram labiorum et oris ulcerationes conglutinat ac sanat. Faciem mundificat et dealbat. Arterias inuat. Contra dissinteriam prodest, ut dicit in plat.

41 Ebanus est lignum ethyopicum, colorem habens nigrum, tactu lene et planum, durum et ponderosum. Vnde propter ponderositatem positum in aqua statim submergitur ac petit fundum, ut dicit in plat. in li. uegetabilium. Est autem gustu stipticum et mordax, quod igni appositum cito recipit ignem et suauem fumum emittit et odorem. In coticula confricatum rufum ostendit colorem. Virtutem habet purgatiuam et confortatiuam. Et ideo collyriis utiliter adhibetur, sicut dicit pli. et dyas. De ebano quoque dicit ysi. li. xvii. Ebanus inquit in india crescit et ethyopia, qui cesus durescit in lapidem, cuius lignum nigrum et cortex lenis ut lauri.

indicum maculosum est et varium. sed melius est quod nullo est maculosum. sed nigrum est et levius sicut cornu. Solebant autem prius inde fieri crepundia ut infantes visu nigro non terreantur. ut dicit ysidorus et [illegible]. Ebanum commendat plinius libro xii. c. v. dicens. Ebanum esse arborem preciosissimam auro et ebori comparabilem. Et ideo solebant ethiopes ligna ebanina cum auro et ebore offerre imperatoribus pro tributo. Unde et regina saba legitur talia ligna dedisse salomoni. iii. Reg. x.

42 Edera ab herendo est dicta ut dicit ysidorus eo quod arboribus adhereat ut dicitur. vel ab edo. quia sumpta in cibum [illegible] lac multiplicat. et [illegible] nutrimentum hedi. Sed dyascorides dicit. durissima perfecte frigida est [illegible] et frigidam indicat esse etiam in estate. virorem diu servat. et non perdit folia que diu virent. amari et stiptici est saporis. Hedere autem secundum plinium libro xvi. c. xxxiiii. sunt due species. scilicet alba et nigra. scilicet masculus et femina. masculus est maior. et foliis durior et pinguior. Hedera vero alba fructum habet album. et nigra nigrum. Solebant autem poete coronari foliis hedere in signum vivacis ingenii et subtilis. quia hedera semper viret. Sic hedera coronati incedebant illi qui in sacris liberi patris id est bacchi ministrabant. Unde arbor ista deo vini sacrata fuit. ut dicit ysidorus et [illegible]. Unde et alexander magnus suos milites coronavit hedera quando de india triumphavit. ut dicit idem plinius. ex quo [illegible] patris qui galeas suas [illegible] hedere coronavit. Est autem arbor ut dicit idem plinius in altum se extendens quamdiu invenit arborem vel murum per quem [illegible] ramosa habens brachia et baccas quasdam sed amaras. cuius umbra est nociva et satis inimica frigori [illegible] gratissima vestiens muros et sepulcra. Unde murum [illegible] in honore auctoribus [illegible]. Folia habet incisa et angulosa [illegible] plana. sed amara. sub cuius umbra latet [illegible] xxxiiii. [illegible] hedere ad expiandum vina [illegible] vas ex ligno eius vina transfluere. et aqua si qua mixta fuerit remanere certum est. Huiusque plinius. Sed dyascorides [illegible] hedera [illegible] amara utilis tamen est medicine. Ista

vero eius [illegible] stiptica et constrictiva. et ideo dissinteriis medetur. Succus eius naribus instillatus caput purgat. et dolorem eius mitigat. Succus eius cum oleo tepidus auribus immissus. contra surditatem iuvat. [illegible] Hedera ex contrariis est composita. Et ideo in eius contrariis operationes propter quod virtutem habet maturativam. constrictivam. [illegible] et mitigativam. Et ideo apponi sepius solent folia eius ad combustionis. [illegible] dyureticum est et [illegible] solutivum. utilis contra calculum. [illegible] sanguinem habet acuitatem. et ad frangendum calculum in renibus et vesica. [illegible]. Est autem quedam hedera [illegible] cuius folia [illegible] laudanum [illegible]. Cuius [illegible] magna a medicis [illegible]. Ista fumus eius menstrua provocat et [illegible] secundinas expellit. reuma [illegible]. Caput et [illegible] confortat. [illegible] iuvat. fluxum ventris sedat. et in multis medicinis adhibetur utiliter.

43 Eliotropium est herba sic dicta eo quod solsticio estivo floret vel quod solis motibus folia circumacta convertat. Unde et latini solsequium appellaverunt. ut dicit ysidorus libro xvii. Ista solet orienti flores suos aperire et cum sol occubuit [illegible] claudere. Et hec verrucaria dicitur eo quod [illegible] verrucas [illegible] et abstergit sua potentia. [illegible] ut dicit ysidorus. [illegible] solsequium sponsa solis dicitur. [illegible] venenum [illegible]. Si vero super umbilicum ponatur [illegible].

44 Elleborus ut dicit ysidorus [illegible]. Ellebori plurimum gignitur [illegible] romani veratrum dicunt eo quod [illegible] mota [illegible]. Cuius duo sunt genera. scilicet album et nigrum. Album vero [illegible] et alias [illegible] fleumaticos purgat. Niger vero [illegible] melancolicos [illegible]. Est autem secundum dyascoridem et alios auctores [illegible] multum [illegible] medicamentum cum cautela. Multum enim ledit primo [illegible] aliquibus [illegible] valet tamen contra multos morbos si debito modo exhibetur ut dicit dyascorides quia quartanas [illegible]

solutiuus est humorum in arboribus et aliis infectis. Epilenti
cis litargicis subuenit. Pulvis si cum prune
misceatur et arnutibus commestis mures inter
ficit. ut dyasc. ait. et quod plat. Inuenitur ergo hec duarum
speciarum melior est elleborus albus et est calide et sic
complexionis in iii gradu. Et crescit in locis montuosis et
humidis. et habet folia similia plantagini sed longiora
et in fine acutiora. et stipitem unum cubitum fere
magis. Cuius radix laxat multum superius et inferius.
et nunquam debet elleboro uti nisi materia fuerit
digesta prius et preparata. et tunc cum cautela. Et
id ypocras. Si uis elleborum ducere moue corpus
nes. Si sumeret elleborum superdormiat. Et hoc quod
tamen resoluendi humores in uentositatem. unde fit
suffocatio spirituum et mors. ut dicit dyasc. et plat.
Elleborus autem niger multo periculosior est.

45 Esula quedam arbor est. quam a medicis calida
dicitur in iii gradu. atque sicca. ut ait dyasc.
cuius radix maxime ualet in medicina. Cuius
multe sunt species. et illarum uirtus non est in lacte et
in humore. nec in semine. nec in radice. Unde di
lay anabulla que catapucia seu gentes. Es
sula radicis cortice prestat opem. herba est e
sula plana habens folia et capita emittit lacte
ut hoc humorem. quod quidem est ulceratiuum et carnis
seu cutis corrosiuum. flegmaticos purgat hu
mores. ualet ydropicis et aliis patientibus
ex humore flegmatico uarias passiones.

46 Eruca est herba alia domestica. alia siluestris.
calida et humida. diuretica et aperitiua. Ve
nerem prouocat. et generat cum ... prouocat
uesicam et renes purgat. Valet in cibo et in medici
na. Flores eius apes diligunt et frequentant ut dicit pli.

47 Enula est herba. cuius ... est duarum
... quod magis est efficacie in radice
sua radix ... colligitur in principio estatis et in fine
... ne ex humiditate corrumpatur. Virtutem
habet ... et mundificandi et neruos confor
tandi ... humiditatem consumendi. Valet
... et contra tussim et spasmum
... fugat passiones. unde ... est
in ... Enula campana reddit precordia
sana. et cetera.

48 Epithimum est flos thimi. quod est herba. cuius
... flos est. sed solus flos ponitur
in medicina. ut dicit dyasc. pli. et plat. Virtu
tem habet purgandi flegmaticas uel melancolicas
passiones. Et ualet contra quartanas et contra cotidia
nas accessiones. Valet et contra costam. contra strangu
riam et difficultatem urinandi. et contra splenis
et epatis opilationes. 49

Ebulus est frutex similis herbe in foliis et in stipite
sambuco arbori simillima. cuius radicis cortices.
flores et frondes sunt utiles in medicina. habent enim vim ut
dyasc. et pli. uirtutem dissoluendi et consumendi gros
sum flegma et uiscosum. Vinum suc ebuli ualet
contra arteticam et contracturam neruorum manuum ac pe
dum. Valet et contra leucoflegmantiam. i. ydropisim.
ex flegmatico cum ac frigida. sicut alba. Valet et
contra tumores et collectiones interscutaneas. ubique
in corpore colligantur. Sed tamen maxime ebulus contra contusi
ones corporis atque casus. si patiens in eius decoc
tione sepius foueatur. sic dolorem mitigat. tumo
rem sedat. uirtutem et robur neruis et iuncturis
ossium conseruat. Odor quod est ebulus odor her
be fetida. et sapore minus grata. sed in uirtu
te et efficacia ab antiquis medicis optima ad me
dicandum est apud ueteres iudicata. ut dicit dyasc. pli. et
plat.

50 Ficus est arbor a fecunditate dicta.
Nulla enim arborum fecundior est. sicut quaeque
per singulos annos fructum gignit. atque alio
maturescente alius oritur. sed egyp
tia fecundior fertur. Cuius lignum in aquam missum
... mergitur et cum in limo ... deinde
in superficie sursum eleuatur uersa uice ...
... humoris ...
... aleb ... athlete
... ad ... q3
... ardoribus
... fortiores
... arboris ... appetere
... arboris remedio ...
... ypoc
... ... in arboribus
... lacteus. ut ... sed facit lac.
... coagulandi ... sicut
flos cardi ... Est ergo ... multum ue
tuosus ... fici est ... quod est
... ... et ... subtile et
aquosum. Folia ... quod ...
lata et ... et in extremitatibus ... et acuta.

Quoꝝ lacte suo tacto m̄lib' genitalia plinita
dicūt moueri ad pruritū ꝛ libidinis īcendium.
Simile ē sup gen. iii. l. fecerūt s' de foliis fi
cus ꝑizomata. Cōtingit a' ficū arborē ut d͛
ar scrabiosas ēe aliū ꝑ humoris defectū. Aliqñ
ꝑ sup̄fluā humiditatis hūdantiā. ꝛ ī utroq;
casu indiget medicina. Vñ agricole ei subue
niūt ī defectū humoris ꝑ fimū cōuenientē ꝛ aq̄
dulcē. Qñ uo sup̄habūdat humor. arborē ī
clauis ꝑforat. ꝙ sup̄fluū humorē euacuāt.
Sicut supra de arborū medicina ē ostensū.
De ficu aūt arbore sic̄ ficu. pli. li. xiii. c. viii.
omia q̄ supra sūt de ysidoro īterducta.
Ficus egyptia īquit ē arbor fecūdissima mo
ro similis ī magnitudine. ī foliis. ꝛ ī aspectu.
Quas īcisione ꝑfert fructū. s; p̄mū generat
īmaturū. Cui similis ē ficus cypria. q̄ quater
germinat. ꝛ quaternos fructus facit. s; g̃s
sint ei nō maturescat. ñ prius īcidat ꝛ lacteas
sup̄fluitas emittat. ꝛ emittat g̃mina su
a cum foliis ī extremitate ramoꝝ. ꝛ hēt
similitudinē ī radice cū ipsis. ꝛ ī foliis cum
ulmo. ꝛ ī quātitate sortitur similis magnitudo.
Est aūt ficus arbor tenera ꝛ delicata. q̄ ideo
a forti frigore yemali leditur. ꝛ pallescit quū
īcipit germinare. sic idē pli. xii. c. vi.
Est ficus indica exilia q̄dā ferens poma.
uastis ramis transfusa. Cui rami curua
tio incuruantur pondere suo. ꝛ terre īfigū
tur. ꝛ sic nouā ꝑgeniē faciūt ī circuitu c͛
ca parentē ul' circa stipitē. Et tantā faciūt
umbrā ꝛ densitatē. ꝙ pastores sub eius ramis
ab estu ꝛ a uento se abscōdūt. Superiores
aūt rami matris ī altū ualde se extendūt.
collaterales uo uasto circuitu circa matrē
se diffundūt. ꝛ quasi siluosa multitudine
umbrā magnā faciūt. Folia aūt s̄ latissima
ad modū pelte dispōita. Poma aūt ficus mi
ra. s; medica q̄ habere magnitudinē, nix ex
cedūt. s; m̄ folia calore solis ita decoquū
tur. ꝙ p̄ dulia sapore ad comedendū digna
miraculo reputantur. Ad h' d͛ pli. li. xv. c.
xix. ꝙ ē q̄dā arbor q̄ d͛ siluestris ficus. q̄ a
noīe dr̄ caprificus nūq̄ maturescēs. s; q ipsa
ex se ñ hēt aliis tribuit. Ista cultores solēt
aperire ora radicū ul' cortices arborꝰ fic͛.
ꝛ ī m̄t frigore surculos ꝛ ramos capfici.
Ex q̄bus īserere cū ea radice. attracto aere no
uo ꝛ humore ei cōgruo. uigore recipit ꝛ uir
tutē. Vñ ꝛ humor lacteus q̄ ē materia fructꝰ
ī ipsius transit pastū. sicut supra patet ī de is
alimenti. ī tractatu de ca. fructificatōis ar
borꝝ ꝛ h̄ barꝝ. Idē ē dc̄ ꝙ tales arbores d͛ber
tate iuxta fructiferas ordinari. ut uenti
flatus euolātes ī ipsaz ficū ferūt. Ad hoc
ualior ē uentus australis q̄ aqlonaris. q̄r
simplr̄ plus nocet ille uentꝰ boreal' ficui.
q̄ haustral'. Quia ī aquilo plꝰ arescūt. q̄r ea
ꝝ humor lacteus frialiter cōsumitur ꝛ q̄ cōgela
tur ul' hc̄ dānū talis uent͛. De effectu aūt fici ul'
ficoꝝ quo ad radicē. foliū. corticē ꝛ fruc
tū. q̄re supra ī tractatu de carica ī lr̃a. c. ubi
expressius cōtinetur.

Fraxinus ē arbor ut dt̄ ysi. crescēs ī lo
cis asꝑis ꝛ montanis. ex qua fiūt has
te q̄ frāgunt. Vñ o. Et fraxinꝰ utilis hasti.
De fraxino aūt dc̄ pli. li. xvi. c. xiii. Inter arbo
res quas m̄ca nā genuit. utilis ē fraxi
nꝰ q̄ ē arbor alta seu procera ꝛ rotunda. atq;
recta suū plumata foliorꝝ oīs pēnio. ꝛ
achillis hasta nobilitata. cedro ī aliquibꝰ
ꝑibꝰ ita similis. ut cortice ablato. emētes
fallat. Cuius folia ꝯ uenenū s̄ utilia. sic;
suco expsso ꝛ potui dato. cōtra serpentes
sūme opifex ē. Tantaq; uis ei ē. ut ser
pentes eius umbrā matutinā ul' uespertinā.
nō attingūt. Adeo si int̄ ignē ꝛ ligna fraxi
ni ponatur serpēs. ī ignē potius quā ī fraxi
nū fugiet. Sūt tñ folia eius iumētis mor
tifera ī grecia. ceteris aūt sic ī necu.
Ī ytalia uo iumētis nō obsūt. Prius aūt flo
ret q̄ frondeat. nā ante flores excitos
folia dimittit. Sūt aūt duo gña ut dicit gr.
Quedā ē lōga nō nodosa. Alia breuior ē
ī foliis ac durior. s. lauro similis. Alii uo
diuidūt fraxinū ꝑ sitū. s. ī cāpestrē ꝛ in
mōtanā. Cāpestris folia s̄ sparsa. s; mō
tane mag̃ spissa. ꝛ folia illa mag̃ s̄ me
liora. Huc usq; pli. Sm̄ plat. aūt fraxi
nꝰ ē arbor calida ꝛ sicca ī sc̄o g̃. cuius corti
ces ꝛ folia cū uino ꝛ fungis qui crescūt
sup eam cōpetūt medicine. Ista fluxū uētris

stringunt. Vomitum ex defectu virtutis retentive cohibent si cum aqua pluviali et aceto decoquantur et super stomachum apponantur.

Fagus est arbor cuius meminit in multis locis Isidorus. Sed ut dicit Isidorus libro xvii et Plinius libro xvi fagus est arbor glandifera. Sic dicta quia fagorum fructibus quondam vivebant homines et ex eis sustentabant cibum. Nam fage grece comedere latine dicitur ut dicit Isidorus libro xvii. Plinius libro xvi capitulo vii dicit sic: Fagi glans exterius triangula cute levi includitur similis nucleo sed cortice molliori. cuius medulla muribus est accepta et glires quoque impinguat. turdis quoque et columbis communis et eas nutrit. Eius cortex multum est utilis maxime agricolantes pretiosus. In faciunt vasa diversis usibus valde apta ut dicit idem capitulo x. Isidorus dicit in eodem quod glandes sunt fructus fagi sed multum dulces et nutribiles et carnes animalium que inde nutriuntur faciunt comestibiles. sunt utiles ac leves. Ideo est autem arbor in silva multum solida sed rara potius et porosa. Et ideo non multum durat ut dicit idem. Veruptamen eius silva multis est apta ad asseres et ad alia fabricanda. Cuius silva putri ac humoribus non corrosa arti vitrarie est summe necessaria. quia ex eius cinere vitrum cum aliorum quorundam appositione per ignis conflagrationem artificialiter preparatur. Et tamen lignum invenitur quod operi tam mirabili sit per omnia ita aptum. Lignum quidem est leve ac porosum ut dicit Plinius et aliquantulum gummosum in multis locis. et ideo de facili inciditur et de facili corroditur a vermibus aut cito putrescit. Flores quoque quosdam emittit ad modum tilie sed non ita odoriferos et tamen illos frequentant apes mel silvestre in arborum concavitatibus colligentes.

Faba ut dicit Isidorus libro xvii dicitur a greca ethimologia quasi faga. Nam fage comedere dicitur. Est enim genus leguminis quo antiqui in comedendo solebant uti. Huius species sunt due. Una quarum altera est egyptia. Altera communis. Et illa aliquando dicitur fresa eo quod homines frendunt eam molendo. Sepius ac constringit ut dicit idem. Est autem faba secundum Dyas. herba in ortis et agris seminata cuius hasta surgit angulosa grossa concava et nodosa. folium vel folia in singulis nodis producens lata plana et aliquantulum oblonga. florem producens album in summitate purpureum sive nigrum odoriferum et multum ab apibus frequentatum. In hasta autem diversas siliquas cavosas et oblongas que intus qui sub diversis domiciliis absconditur distinctis in quibus fabe per ordinem sunt locate. Et ille recentes sunt virides exterius et albe interius atque molles et paulatim calore desiccante indurescunt et tandem penitus coniungescunt. Et hec est maturitatis indicium. Est autem faba secundum Dyas. et Platearium frigida et sicca nisi sit viridis et tunc est humida in primo gradu. que viridis comesta parum nutrit. Humores grossos generat. Inflationem in superiori parte ventris facit. Et ideo stomacho est nociva. Sanguinem grossum melancolicum creat et fumum grossum qui cerebrum offendit. Sompnia vana et terribilia inducit. Per decoctionem et assationem eius ventositas inflativa diminuitur sed non totaliter aufertur. Fabis quidem assidue utentes dolorem intestinorum patiuntur. Splenem opilant. ventrem stringunt. Cum cortice comeste ad digerendum sunt dure sed multum inflative. Est tamen fabe medulla mundificativa. Unde eius colatura faciem purgat et potata pulmonem mundificat. Apostemata mamillarum curat. Cum rosis mixta dolorem et livorem oculorum lipitudinem abstergit. masticata et temporibus apposita humorem ad oculos reumatizantes compescit. Scissa et super venam incisam posita sanguinem restringit. Lac effluens de mamillis sistit et effluere non permittit. Podagras et arthetias cum adipe ovis decocta subvenit. si super doloris locum cataplasmetur. tumores et collectiones apostematum repercutit si in principio decocta in aceto tumori apponatur. De fabe autem natura et proprietate dicit Plinius libro xviii capitulo vii. Inter legumina faba dicitur optima. Quia cum multi tentarunt eam cum pane sive cum massa panis ut sic panis ponderosior esse videatur. Pictagoricis tamen sententia dampnata est. quare eius frequens usus hebetare dicitur sensus et sompnia que facit extimantur. Vel ut alii tradiderunt in ea quia de ea Varro tradidit flamen scilicet pontifices faba vesci non debere. Salsa quoque inter fruges que excisa crescente luna crescit et replet. Et in aqua marina sive alias salsa non decoquitur. Seritur seminatur in occasu pliadum et ante hyemem. Cum est in flore aquas maxime concupiscit. Cum vero effloruerit diligit siccitatem. Et solum sive terram in qua seminata est fecundat stercoris

ris uicem. Et ideo in thessalia inueniuntur agri in quibus fa-
be seminate fuerint, quando primo fuit in flore.
Crescit et faba per se in multis locis et maxime in
mauritania et in insulis occeani septentrionalis.
Sed ita dura est quod uix coqui potest. Similis est que in egyp-
to, sed spinosa. Et ideo cocodrilli eam refugiunt,
timentes ne oculi eorum ledantur spinis eius. Cuius
longitudo est .v. cubitorum. Habens caput ad modum pa-
pauereis coloris rosei. In quo faba includitur, non
supra ternas. Et est eius culmus siue calamus genicu-
latus. Huius folia ampla et fructum aliquantu-
lum [illegible]. Radix eius est comestibilis cocta
et cruda in magnitudine harundinum similis radi-
cibus. Hucusque plinius li. xviii. c. xii. Sed in c.
xvii. dicit quod. uirgilius inquit. [illegible] et armenta
fabam per sementibus. et sic eam glandes [illegible] permit-
tit. Quidam etiam dicunt fabas citius crescere et cito co-
lescere si triduo antequam seminentur in urine aqua
macerentur. Hucusque plinius.

63 Frumentum sic a fruendo est dictum .i. a nascendo.
sicut et fruges. ut dicit ysidorus. Vnde et frumentum super-
ior pars gule dicitur. in qua potissime cibi sapor persen-
titur. Est autem proprium frumenti habere aristas in su-
mmitate spicarum crescentes. et grana iacentia
in folliculis munientes. Nam in omni specie fru-
menti de radice erumpit culmus et de culmo
procedit spica quibusdam folliculis suis certis
contexta in quibus grana concluduntur. In extre-
mo autem spice aristae tenues et acute immi-
nent in modum spiculi. a quibus spica nominatur.
quia illis aristis quasi spiculis muniuntur. ne
auium minorum morsibus spica a suis fructi-
bus exuatur. Culmus folia seu uagine quibus
fulcitur culmus et ambit ne frugis pon-
dere incuruetur. Dicitur stipula quasi usta ab
usto sic dicta. quia collecta messe exuritur.
stipula propter culturam agri. cuius post ad pastum
animalium reseruata palea dicitur. ex qua primum fa-
la pascendis animalibus [illegible]
est tamen frigida [illegible]
non sinat adeo calefacere ut poma maturescere
compellat. Hucusque ysidorus li. xvii. Sunt autem frumen-
ta multa genera. ut dicit idem ysidorus et etiam plinius. xviii.
ut puta triticum. far. ordeum. siligo. panicum
et milium. et huiusmodi. de quibus post dicetur in lo-
cis suis. Sed hec est generale circa hec frumenta.

Et attendenda est soli siue terre qualitas uel hec sententia.
Nam quedam in una terra proficiunt. quedam in alia defici-
unt et penitus inarescunt. Nam ordeum in nona libi
proficit. uel triticum deficit et arescit. ut dicit plinius. et sic
de aliis est intelligendum. Item attenditur seminati-
onis qualitas. quia quedam cito. quedam tardius sunt semi-
nanda. Nam citius semina hyemalia. tardius
estiualia. Quedam etiam que in terra profundius. quedam supra fa-
ciem terre finibus immittenda. unde alio modo est
seminandum triticum. et alio modo far. et alio modo gith.
milium et ciminum. sicut experimento dicit ysidorus super. xv.
xviii. Item maxime attendenda congruitas terre in se-
minando. et in colligendo. quia secundum plinium li. xviii. hoc
uelle fit in mense iunio quam in tempore alio. quia tunc semi-
natur collecta potissime animalis [illegible] Item
attenditur temporis serenitas. ut dicit ysidorus. Serenum
enim a sereno celo dicitur. quia tunc serenius est. et non per
hybernas. Vnde uirgilius. nudus. sere nudus
meorum. Et quia ut dicit plinius et hec c. xvii. accidit fru-
mento uicium. quia si tempus fuit nimis uentosum. sed
hec ex his uentis seu temporibus. scilicet. quando est in flore. et quando
incipit deflorere. et quando incipit maturescere. Ex fla-
tu noxio. spica euanescit et fructu suo priua-
tur. et [illegible] nimis. Item tempus pluuiosum
quia tunc totum uel extinguitur a frigiditate humoris.
uel in herba et folium superfluum luxuriatur. Item no-
cet calor subitus et immoderatus sub nube clau-
sus. quia dum humor ad maiora radices rapi-
tur ui caloris tunc ex humore calido et uiscoso
nascuntur quidam uermiculi circa radices. ex quorum
corrosione frugis sullia [illegible]. Item in grano
circa folliculos nascuntur uermiculi corrumpentes
frumenti granum quando spice in primo tempore per
calorem immoderatum corrumpuntur. Item tempore
nimis sicco uel depauperetur frumentum ex
humore. et sic perit propter defectum nutrimenti. uel
crescunt in eo quedam musce uirides que uocantur
cantarides uirorem frumenti percutientes et mordentes.
Quandoque etiam multiplicantur locuste et bruca. que
terre omnia deuastant. Item exigitur in ipso se-
mine frumentali puritas. Nam ut dicit plinius idem
c. xvii. si semina eleguntur que ad ipsa tan-
gerent, numquam seminata corrumperentur. Et ideo cauen-
dum ne [illegible] nobilibus misceantur. quia omnia semi-
naria corrumpuntur. Item requiritur in electione
de frumento culture studiositas. Oportet enim

ut aliis fluxus causa colligentur exsurgentur. Item vel
ut dicitur inter optima frumenta aliqua herba mortifera in-
venitur ut lolium, lappa et huiusmodi, quod accidit ex vitio et
malitia terre aut culpa hominis, vel ex defectu virtutis
seu caloris sufficientis singula non mutantur.
Item ex aere corrupto adherente folliculis
in granis accidit corruptio frumenti que dicitur rubigo, quia
spica corrumpitur et tabescit et colorem rubigineum con-
trahit. Inter omnia frumenta granum tritici optinet
principatum, quia habet nutrimentum melius et amicabilius, melius
nutribile, melius quam in aliis invenitur. Sed de hiis que in
frumento latent. c. Quere de messe et segete.

64 Far autem est genus frumenti sic dictum eo quod ab initio
frumenti ipsius fruges [illegible] mole terebantur.
Alienum quod dicitur farrago ut dicitur ysi. li. xvii. Est enim herba ordei
[illegible] adhuc viridis in qua grana ad maturitatem
non turgescunt.

65 Farina a panis est materia a farre dicta, nam fru-
mentum inter molas fractum farina fit.
vel dicitur [illegible] que in pane redacta [illegible]
[illegible] farina [illegible] quam frumentum inter molas
[illegible] a medulla
[illegible] medulle [illegible]
[illegible] simila [illegible] similago nunc
[illegible] pollis [illegible]
[illegible] polenta et [illegible] pulmentum apud [illegible] ut
dicit ysi. li. xx. Polenta enim dicitur [illegible]
pulvis de farina purgatissima factus et dicitur po-
lenta a polline que est farina subtilis quam volat
a mola in molendino et alio nomine amolum dicitur
quasi sine levitate a mola evolans, et simila
[illegible] sine mola. Polenta tamen alias habet significationes
sicut dicitur in glo. super leviticum. Comedetis polentam
[illegible] grana [illegible] cocta et magis consolidata
et [illegible] ad modum grani ipsius [illegible]
et hoc dicitur tostum quasi pilata. Sed quocumque nomine vo-
cetur farina valde est in cibo et in medicina. Inde
enim fit panis per aque commixtionem et ignis decoctionem.
Aliquando in clibano, interdum in tabulis [illegible] aliis in cineribus.
Quidam enim panis fermentatus fermento mixtus. Quidam
azimus sine fermento existens ut [illegible]. Quidam
subcinericius coctus et versatus qui et confortatus in
clibano coctus seu in furno. Hiis et multis aliis
modis de farina arte pistoria fiunt panes
ut dicit ysi. li. xx. Qui omnes cor hominis confortant
et cor nutriunt ac delectant. [illegible]

et [illegible] virtutis [illegible] ante [illegible] laboratas.
Sed [illegible] panis [illegible] et modus de farina [illegible]
[illegible] ut dicit Const. In diebus magis amicabi-
lis et consolidatur. Est autem farina mola trita et [illegible]
[illegible] calida aqua
aspergitur, fermentatur et sapidior redditur et pista-
ta in forma panis redigitur. Et tunc coquitur.
Et sic ultimo per multos labores [illegible]
fiat et nutriat. Valet etiam super farina in medicina
quam cum aliis convenientibus modo debito commiscetur.
Item farina cum melle mixta [illegible]
sanat [illegible] ut dicit [illegible] ex [illegible]
gulatione lactis [illegible] apposita farina tri-
ticea vel siliginea cum adipe et vino [illegible]
duritiem [illegible] mollificat ut dicit Const.
collectiones et apostemata maturat. Item nervos
indignatos et quasi spasmatos ac contractos re-
laxat ut dicit idem.

66 Fermentum a fervore est dictum quia fervet et ex-
crescere facit pastam ut dicit ysi. li. xx. c.
Est autem fermentum compositum ex diversis [illegible]
[illegible] et [illegible]. Et [illegible] pu-
[illegible] sapores [illegible]
[illegible] panis [illegible]
[illegible] commiscetur [illegible]
hoc est [illegible] corpore [illegible]
[illegible]. Et quando miscetur cum sale, [illegible] habet
apostemata maturandi et aperiendi. Item pro
corporis [illegible] et humores
dissolvit. Fermentum a latinis, cima dicitur a grecis.
[illegible] farina pura [illegible] aque conglutinata
dicitur azima quasi [illegible] cima. Et est cima [illegible] sine
[illegible] corruptiva [illegible]
[illegible] ut dicitur
est super epistolam 1. cor. v.

67 Fumus terre est quedam herba calida in primo gradu.
[illegible] quamquam
[illegible] generat aquam
[illegible] grossa [illegible] resoluta et circa [illegible]
[illegible] superficie adherente ut dicit Platearius [illegible]
[illegible] melior [illegible] nullius
efficacie. Et est herba [illegible]
[illegible] purgat
enim melancoliam, flegma et coleram [illegible]
[illegible] ex frigido [illegible]
juvat [illegible] splenis et epatis

opilacōez. Vnū tn̄ uiciū hʒ ista h̄ba. q2 īfla
tiā ē. 7 uētositatis gn̄atiā. deb3 repmi cū
an° 7 cū feniculo ne gn̄et corrodicōes. ut d᷑ pla.

Feniculꝰ ē h̄ba coīs. m̄lte ᷑ efficacie 7
uirtutis. Est eī h̄ba calida 7 sicca ī sc̄o g̃.
virtutē hʒ ↄ̄iutetiā. āptiuā. ↄ̄. 7 īcisiuā.
ex subtili eī 7 q̄litatib3 suis. ut d᷑ plat. cuꝰ
semiā. radix 7 folia ↄ̄petūt medicīe. Vn̄
ysi. li. xvii. c. ultiō. feniculū latini uo
cāt. eo q eꝰ cirsi suī radias sucꝰ acuat ui
sū oculoꝝ. Cuꝰ uīcꝰ ēē traditur. ut spe
tes āniuā senectutē eius gustu dēponāt.
Hac ēq̄ h̄bam g̃ci maratrū uocāt. istud āt
sumit ysi. ex c̄tis pliniī. li. xx. c. xxiii. fe
niculū īq̄t nobilitauīt spentes. gustu
eꝰ senectutē exuūt. oculoꝝq3 aciē ipius
suco repando. Vn̄ 7 intellexim 7 hōīs caligīez
eo p̄cipue eleuāi. Vn̄ ex eī suco fit colliriū
ↄ̄ oculoꝝ caligīez ualꝰ aptū. hʒ dͣ ē spēc.
ↄ̄. ortensis 7 siluēs. Cuꝰ semī cū uino
potatū ↄ̄ morsus spentū 7 ictus scorpi
onū ualet. Sucꝰ eius aurib3 īstillatꝰ. uimes
necat ac stōm stīg̃ 7 cor robrat. nauseā
sedat. Calculū frāgit. 7 urinā excitat. lac
ī mamillꝰ multiplicat. Radix eī renes p
gat. cū uino cocta ydropicos curat. Canis
morsū sanat. Hec oīa facē feniculꝰ orten
sis. ʒ fortius opatur hec eadē ypomatrū
ē. feniculus agrestis. ut d᷑ idem.

Ferula ē h̄ba cuꝰ sucꝰ galbanū dr̄. ut d᷑
ysi. li. xvii. ↄ̄ quo fit mētio ī ecc̄. xxiiii.
ubi dr̄ q̄ storax 7 galbanū. 7c̄. ut d᷑ glo.
galbanū sc̄d plī. dat syria ī mōte quodā ubi
hūndat ferula aqua fluit resine mō. Dic̄
aꝰ plī. xx. c. xxiiii. Ferule semī ē aneto si
mile. Cuꝰ folia 7 rami cocti cū olo 7 cōme
sta cū melle stō ↄ̄ueniūt. Sʒ si nimis ↄ̄me
dunt. dolorē capitis faciūt. Cuꝰ radix bi
bita ad pondꝰ denarii ī duob3 ciathis ui
ni. ual3 ↄ̄ spentū morsicāt. Sucꝰ eī ma
gnitudine fabe deuoratꝰ. aluū soluit. Et
medulla mēdis īmūditias faciei tollit.
Semī eī uino bibitū sāguinē sistit. patiē
tib3 caducū morbū subuenit. Oīs aꝰ fe
rulaꝝ muriénis īfestissiā ē. ita eꝰ lacte
stā ↄ̄moriūt. Sucꝰ eī ↄ̄fert claritati oculoꝝ.
Dicitq3 plī.

Fenū dr̄ ē ex h̄ q̄ ex eo flāma nutritur. A0
Fos eī flāma ē ut d᷑ ysi. li. xvii. Omis
eī h̄ba mollis p̄scissa sicca fenū dici pōt.
7 maxīe q̄ fetib3 aīaliū nutriendis apta ē.
Ita fenū cib3 ē p̄p̄e iumētoꝝ. De feno aꝰ d᷑ glo.
sr̄. ysa. xl. Fenū nascendo hʒ uirorē. 7 cre
scendo decorē. deinde florē. tn̄ dē calore so
lis siccatū redigitē ī puluerē. sic 7 hō p eta
tū successionē decorē amittit. ac cadit ī pul
uerē 7 ī mortē. Fenū itaq3 q̄diu uiret 7
frōdet. mōtes 7 prata uestit 7 ornat. 7
tn̄ floꝝ diu̇sitate. q̄ 7 uiroris uenustate
ad sui aspectū īuenientū oculos allicē. reficē.
7 delectat. pp̄ sue sube aꝰ claritatē fuerit
sole eꝰ hūiditas dēfacili ↄ̄sūit. Et h̄ba q̄ pō
florēdo qi ridē uidebatꝰ. tn̄ dē a sua gl̄a spoli
ata p̄eit ī ueꝭt. Ita q̄ hodie oritur 7 uirescit.
cras moritur 7 ī clibanū mittitꝰ. q2 qi subi
to desiccē 7 arescit. Sic de impio p̄ similitudiēz
ait ī ps̄. Fiat sicut fenū tectoꝝ q̄ p̄usq̄ e
uellatꝰ exaruit. ut d᷑ glo. Quanto fenū
altiꝰ stat. 7 minꝰ p̄funde īfixus, rep̄mit ra
dicē. tanto minꝰ crescit. īmo citiꝰ desiccē 7 are
scit. Fenū itaq3 falcastro postq̄ ↄ̄ incisū
fuit p̄scindit. 7 ut meliꝰ exsiccetur. soli ex
pōit. 7 ne ex hūoris supfluitate ētīa ētrī ↄ̄
putrescit. furcis 7 tristris sepiꝰ reuoluitꝰ.
tandē ī cumulos 7 ī aceruos recolligitꝰ. 7 in
ultimo ī plaustris ac uehiculꝰ ad horrea dē
portatꝰ. 7 ī ad diu̇sos usus necessarios reseruatꝰ.
Fena aꝰ crescētia ī locis aliq̄tulū mōtuosis
mediocriter siccis. mag̃ sc̄ odorifera 7 ē
aīalib3 mag̃ sapida. q̄ā illa q̄ crescūt ī pra
tis palustrib3 7 aquosis. ut dic̄ plī. q2 in
illis hūor nutrimētalis mag̃ ē digestꝰ. ī illꝰ

Flagella dnī- sūme arborꝰ ... nimꝰ. A1
7 uiciū p̄ter ab eo q̄ crebros sibi nēt
uentoꝝ flatus. ut d᷑ ysi. li. xvii. quoꝝ co
mas aliq̄ cīnes uocāt. aliq̄ folia. 7 dnr̄ fo
lia. qi fila. Ita foliū g̃ce. filū latꝰ dr̄. ex
eo q̄ ī foliis sc̄ q̄dā uenule ī eoꝝ sūsa ad
modū filoꝝ p̄tende. iō trāslatiē dnr̄ fo
lia aput nos qi fila. flacli aꝰ ex quib3 exe
unt frōdes sui folia de uirgulꝰ 7 flagellꝰ.
oculi nuncupantꝰ. Ita hūor aquosus 7
subtilꝰ p̄ix hūis uētuositatis ac rimas

arbore attrahitur vi caloris qui per poros exiens
et interioris caloris et aeris exterioris transmu
tatur in substantiam foliorum. ut dicitur in commento super libro ve
getabilium Aristotelis. Et secundum qualitatem humoris dominantis et
fortitudinem vel debilitatem caloris humorem di
gerentis folia in qualitate et figura multiformi
ter variantur. ut patet supra eodem ubi agitur de diversita
te arborum quo ad figuram variam foliorum. quere
supra in eodem capitulo. Folia itaque ornant arborem et
muniunt tenellos fructus floresque a ventis.
caumatibus aut pluviis in ruinam patiantur
grandinum impetus ventorum impulsus. et vi bruma
lis intercipit et repellit folium sicut scutum propter
suae subtilitatem et tenuitatem medico ven
to moventur. Sed de facili tamen non cadit propter adhe
rentem humiditatem humoris donec fructus latita
tes sub foliis maturescat. Unde in vere et in esta
te virent. et in autumpno pallent. et sic contra hye
mem paulatim concidunt. et tandem in terram cadentia
computrescunt. Multum insuper conveniunt folia
medicinae. multis quoque animantibus sunt in cibum. sicut
folia hederae quae accipres et edis maxime diligun
tur: ut dicit Ysidorus. Alias proprietates foliorum quere supra
in eodem libro XVI. capitulo V. Flores ut dicit Ysidorus libro XVII.
dicuntur quasi fluores. eo quod cito defluunt et resol
vuntur. In his enim est gratia multiplex. scilicet odoris. sapo
ris et coloris. levitatis et utilitatis. Flores odore
recreant et delectant spiritum. Sapore immu
tant gustum. Colore alliciunt visum. Lenita
te demulcent tactum. Virtute hinc multi
pliciter sanant morbum. Zephyro generantur. Au
stro dissolvuntur. ut ibidem dicit Ysidorus. Arbores
et herbas. campos. ortos et silvam pulchritu
dine sua decorant et ornant. Dulcedinem
quam conceperunt ex celesti rore mel animi
strant. Et ideo apes flores mellificandi gratia
visitant et frequentant. Cum vero apparent flores si
gnificant temporis mutationem. et spem de fruc
tu generant. Ista flores sicut fructum precedunt
et spem de sequenti fructu relinquere consueverunt.
De puro et virtuoso medulle arboris hu
more originem contrahunt. et erumpentes de
stipite virgae integrum non violant nec de
florant sed potius ipsum perficiunt mirabiliter
et decorant. Sicut flores in ortu solis se aperi
unt. sic in occasu sese semper claudunt.
Solsequium quod ex paucitate humoris et liquiditate ca
lescente calore humiditatem consumente deficiunt
et arescunt. Aliqui quoque flores ad solis faciem se con
vertunt. quia eius ortum sequuntur et processum se
diffundunt. ut patet in eliotropia. quae a nomine dicitur sol
sequium. et a multis dicitur cicorea. ut patet supra. Est etiam
perfectius ortus floris. signum est defectus competentiae
fructus ulterius consequentis. Ista tales flores subi
to frigore. vel quoque corrupto aere facillime cor
rumpuntur. vel si sunt nimius hyemales vel
autumpnales. ad maturitatem debitam propter calo
ris defectum nullatenus perducuntur. ut dicit Plinius libro XX.
capitulo VI. Inter alios flores preponit liliorum flores. ro
sas et violas precipue ad coronas nobilium
adornandas. De quibus est dicendum postea. Est flos cam
pi flos specialis sic dictus. quia per se crescit in locis incul
tis nec sulcatis vomere nec scrutatore impi
guati. ut dicit idem. Est itaque flosculus stipite
quidem gracilis et modicus flore rubicundo. et qui
colore sanguineo insignitur. Cuius flores non
plus nec minus quam per V. folia communiter distinguntur.
Cuius vero centauree filius est. non enim ex compleccione
sua tante est amaritudinis. quamvis minor
centaurea in foliis et in stipite multum filius
videatur. Et etiam in multis medicinaliter non inferior
ab antiquis sapientibus iudicatur. Centaurea est
herba amarissima. Unde et fel terrae dicitur. Cuius
species duae. maior et minor. habet itaque cum amari
tudine quandam dulcedinem in radice. Cuius succus
melli mixtus visum clarificat. Inflationes se
dat. morsus venenosos et contra antidotum compo
sita mortiferum iuvat. et venenositatis
suae malitiam reprimit et restringit et impedit
ne magis furiositas ad nobiliora membrorum in
trinsecus se diffundat. huc usque Plinius. ut supra.

Fructus a fruendo nomen accepit. ut dicit
Ysidorus. quia fruimur id est eminentior pre
gustu vescimur. ut dicit Ysidorus libro XVII. In
de et fruges dicimus. Fructus autem proprie dicitur
arborum et agrorum. quibus utendo fruimur. quamvis
abusive fetum animalium fructum alii nunc
cupent. Est itaque generaliter attendendum quod
pars arboris sive plantae quanto nobilior et virtu
osior tanto in medulla quam in radice solis attra
hit naturaliter actiones. ut suo tempore procedente flore
et fructus originem disponente inde fructus

tur generatur humoris et caloris beneficio nutritur. foliorum cooperculo defenditur. solis et virtutis celestis influentia ad perfectionem deducitur. et tandem maturato fructu et collecto ad usum et esum debitum assumitur. Fructus autem crudi et indigesti corporibus puerorum maxime et debilium sunt nocivi et inflativi. lumborum et aliorum membrorum gravativi. humorum malorum nutritivi. sanguinis vel corruptivi. in multis enim [illegible] generatis que maxime testantur fructus immaturos ut dicit plinius. Sed fructus congrui et maturi tam medicine quam esui sunt apti. Ita tamen quod quilibet fructus quolibet modo debito utatur. et potus congruus post fructus esum ordine congruo subsequatur. ut in libro dietarum plenius edocetur. Fructus generaliter prius sunt crudi. duri. et indigesti. stiptici. pontici vel amari. Sed calore excitato interiore confortante et humorem ponticum et terrestrem dissolvente ac digerente tanto dulcedinem saporis et convenientiam accipiunt. quanto ad maturitatem et perfectionem plus accedunt. Citius autem accedit ad maturitatem qui alius in ramorum summitatibus existunt. quia calori et radiorum solarium directius se exponunt. Maturitatis signum est mutatio coloris viridis et terrestris in colorem pallidum vel rubentem. Et mutatio saporis insipidi sive pontici aut acidi in saporem suavem. gratum atque dulcem. prius enim nascuntur fructus virides. sed cum tendunt ad maturitatem vincente calore in superficie fructuum colores mutantur pariter et sapores. Tanto quidem sunt meliores et suaviores sapore quanto relaxata vi caloris terrestris duritia et dominante humiditate aquea vel aerea maturitati se approximant. Et ideo probatur fructuum maturitas non solum per visum quo ad colorem. nec solum per gustum quo ad saporem. verum etiam per tactum quando compressus digito tactui cedit. et sensui offert substantiam molliorem. ut dicit ysaac in dietis. Fructus autem arborum existentium in montibus sunt puriores sapidiores et etiam saniores quam illarum que in vallibus sunt existentes. Et hoc accidit propter dulcem et purum et temperatum aerem qui est [illegible] in montibus invenitur nutrimentum. ut dicit aristoteles. ut patet supra eodem. Quere de diversitate arborum quo ad fructus circa finem. Sunt autem quidam fructus prius dulces et sapidi. sed post efficiuntur pontici. acidi amari. sicut mirabolani. ut dicit aristoteles. tales fructus et si non sunt in se comestibiles. sunt

tamen aliquando medicinales. Fructus autem dulces ut dicit ysaac in iiii. qualitatibus sunt temperatiores. humidiores et calidiores. et ceteris nutribiliores. Fructus vero frigidi. sicci. et pontici. duri sunt et stiptici et opilativi suum constrictivi. stomachi tamen confortativi et appetitus excitativi. maxime si comesti fuerint ieiunis. Sed post prandium assumpti confortandi in usum stipticum stomachi orificium comprimunt. stomachum cibum ad inferiora. et hoc cum solvis. Sed si acerbi fuerint acetosi. Fructus ex aquoso medio et terrestri composito acuitatem colere extinguunt. sitim mitigant. stomachum confortant. humores et grossos non frigidos dissolvunt. dividunt et deponunt. Dulces vero acuunt eam vel conferentes penetrandi [illegible] colorem. Fructus insipidi et in quibus dominatur aquosa humiditas ceteris minus sunt laudabiles. quia stomachum non iuvant. sed abhominationem et fastidium generant. Fructus itaque si bene maturi fuerint. erunt saporis et odoris iocundi. si non fuerint putredinosi vel vermiculosi. humore vel corrupto aere non infecti. Et tales fructus in loco sicco et mundo. melius et diutius custodiuntur. et maxime si in feno vel palea contegantur. ut dicit plinius. Item fructus maturi citius cadunt de arbore quam non maturi. et facilius de nocte quam de die. Quia nocturno rore perfusi efficiuntur ponderosi. Et hoc ad casum magis sunt proni. Hec de fructibus dicta sufficiant. quia multa de fructibus supra dicta sunt in tractatu de arboribus in generali sive [illegible]. Quere ibi.

Germen ut dicit ysidorus est generans surculus 73
a generando dictum vel a germinatione. sicut in germine generatur humor nutrimentalis et seminalis. in eo quod viget et operatur calor naturalis. Et quamvis sit modice quantitatis in substantia. tamen est maxime virtutis et potestatis in efficacia. sicut [illegible] eius trahitur et transit in substantiam germinis. Et ideo arbor quando sua in germine et viget in eis humor transfusus [illegible] maxime convenit usui medicine. Idem itaque germen dicitur quod primo erumpit de radice arboris sive herbe. sicut confortato calore naturali qui in interiori medulla est telluris. radix humorem sibi necessarium attrahit vi caloris. Et quod sibi necessarium non est a se expellit et reicit. et illud calore telluris sursum elevatur et aere extrinsecus desiccante in naturam germinis transmutatur. Et quia non cessat attractio et continuatio in radice. ideo non cessat augmentum dilatatio in germine.

quousque ad debitum exeat complementum. Calor itaque
celestis penetrans ad medullam radicis partes eius
liquidiores et ventosiores ac puriores ad se attrahit
et congelat ac coniungit. et coadunatis per poros ter-
re insensibiliter educendo eis in substantiam germinis
convertere non desistit. ut dicit commentator super li. vegeta-
bilium. Concurrit autem color viridis medius scilicet inter
rubeum et nigrum per dominium equalium partium terrestrium et
ignearum. Nam generatio germinis habet fieri ex terreo humore
nigro complexio. sed propter aerearum partium et ignearum admix-
tionem fit color eius viridis. qui color medius esse dicitur
inter rubeum atque nigrum. Est autem gramen principium cul-
mi sui stipitis. floris atque fructus. emittens
post plures frondes mutuo se nectentes. quas fa-
cit natura ad conservationem caloris in sua germinis conservatione.
Tenera enim est satis frigido aere de facili lede-
retur. nisi ab extrinseco nocumento tutela frondium
tueretur. De facili enim leditur ex aere frigido ex
grandine et vento et etiam ex rore noxio et infecti-
vo. Et ideo contra hec nocumenta pluribus foliis connexis.
quasi pluribus tunicis tegitur et munitur. Oritur itaque
graminum ornatus terre est principium. Nam omnia terre vi-
rentia graminibus oriuntur. mutationis temporis est
indicium et signum in malis novitatis finemque annunti-
at. hyemis pronuncium est estivalis novitatis et
venustatis. Abrucus. locustas. et erucas cor-
rodunt quando gramina. et tunc spes ulterius de fructu non habetur.

Gramen est agrestis herba ab eo quod eo germinet
sic vocata. ut dicit ysidorus. Beneficio siquidem caloris
ex humore terre omnis herba generatur. Nam celestis calor ter-
re superficiem penetrans partes eius subtiliores transfi-
gurat. Que terre intrinsecum calorem intra se claudit.
cuius virtute humorem circumiacentis terre ad suum incremen-
tum et nutrimentum attrahit. Et quod sibi est consu-
nantiam alterat et commutat vel convertit. et quod sibi
quo ad substantiam est superfluum ad generationem foliorum ger-
minis transmittit. Quia vero multe proprie humidita-
te maxime ex attractu humoris generantur radices mul-
te et diverse fiunt graminum et herbarum productio-
nes mutuo se colligentes. et totam fere superfi-
ciem viroris grata et foliorum decentia vestien-
tes. Et quanto radices graminum intrinsecus amplius
se profundant. tanto diffusius gramina cumulos
suos et folia in terre superficie se dilatant. pullu-
lantia autem gramina in principio sue germinationis
se multiplicant si compressa fuerint aut me-
diocriter aculeata. Quod non est in pratis nimis luxuri-
are permittitur. cito pervenit in semen et indura-
tur de facili. et suam perdit pulchritudinem et vi-
rorem. ut dicit plinius. Ex situ etiam terre unde exeunt. et quali-
tate humoris quo nutriuntur. diversas qualitates
et virtutes gramina aliter sortiuntur. ut dicit. et commentator super li. ve-
getabilium commentator. Unde ex humoribus complexio-
nes diversas habentibus quam herbe et gramina. immo etiam in
terra nascentia diversas consequuntur efficacias et vir-
tutes. ut dicit plinius et ysidorus. et hoc est propter quod auctores
predicunt. gramina montium sive locorum montuosorum
sunt rariora et breviora quam gramina vallium sive
pratorum. illa tamen sunt omnibus convenientiora. quia
dulciora et salubriora. et medicine sanctiora. In
paludibus quidem esse crescentia sunt pinguiora et diffu-
siora. sed meliora sunt semper que in montibus et
locis altioribus oriuntur. Nam ut dicit constantinus. et etiam ysaach.
herbe paludestres peiores sunt iumentis. Nam aquo-
sum generant sanguinem et cito se ambus dissol-
ventem. Inflationem et rugitum in intestinis generant.
sed in contrarius contrarie. Est autem regula ut dicit
ysaach. sic nutritur ac contrarium dix. cuius radix
inter herbas nutrit eius semen non est nutritivum. Et eo
contra. cuius semen nutrit eius radix non nutrit. Gra-
men itaque ut dicit palladius gramen fuit solum in aspec-
tu gratum est animalibus in pastu. gratum quod sit sanguine-
bus in effectu. Nam sicut in radicibus sicut in graminibus
latet virtus multum medicine. Gramen quando austrinum tempus
pluviosum est. et estate diligenter non virore ex um-
bris habundancia et in locis ... densissimis se
diffundit. Sed prevalente vento boreali et frigido.
deficit extrinsece et marcescit. ut dicit beda. Gra-
dyac. no. gramen dicitur quedam herba specialis habens virgas
nodosas serpentes super terram. et folia lata aliquantulum
acuta. Cuius radix nodosa et dulcis. Hanc herbam
boves et alia animalia libenter comedunt et depascuntur.
Cuius virtus est stiptica. et vulnerum conglutinativa.
ventris constrictiva. ulcerum renum et vesice sana-
tiva. doloris splenis mitigativa. Hanc herbam non
solum canes. et illam comedunt. quando se purgare vo-
lunt. ut dicit plinius. Ita quod faciunt catte. quod nos pote-
hec ad huius peritiam devenire.

Galbanus est herba. cuius succus galbanum dicitur.
Et est herba in campis ferule similis. immo ut
dicit varro. galbanum succus ferule est. ut dicit ysidorus.
li. xvii. Incidit autem herba in estate. et effluit

inde lacma q̄ recolligit̄ ⁊ dsiccat̄. Illud aūt
galbanū ē optimū q̄ ē mūdissimū ⁊ h̄ꝫ p̄les
guttas sic̄ armoniale ⁊ ē similis thuri ī colo
re h̄ns grana lucida. ⁊ cui⁹ granū n̄ ē ni
mis siccū. ut d̄r plin. ⁊ dyas. Inestate circa
sentiat̄ desudat̄. Inest ꝗ ei uirt⁹ ignea calida.
s. ī. iii. g. ⁊ hūida ī p°. ut d̄r ci. Sophystica
t̄ ꝗ cū puluē colophonie. i. picis gre. ⁊ cū
fabis fractis corticibꝫ abiectis. q̄ cū optie
galbano ⁊ resoluto cōmiscent̄. Galbanū
ꝗ purū. dū p̄ꝫ seruat̄. Virtutē h̄ꝫ attrahendi.
dissoluendi. leni[d̄i] relaxandi. ⁊ mitigan
di. Fum⁹ ei⁹ litargias excitat. Dolorē sple
nis ⁊ opilatōes cū aceto sanat. Fetū mor
tuū de matrice educ̄ ⁊ matrīcē purgat. Cum
melle puluis galbani lūbricos necat. Fu
m⁹ ei⁹ mistruū p̄uocat. Serpentes ⁊ uenenos
sa ei⁹ fum⁹ fugat. Dolorē dentiū mitigat.
ut d̄r dyas. pli. ⁊ plat. Uin sumit̄ ꝗ sigil
latū cū rebꝫ adiu̇ctis emūdari. p̄mo ig
sic̄ ignē ī testa d₃ liq̇fi. ⁊ ī aq̄ post ī fun
di. ⁊ q̄ purū ē sup enatabit̄. q̄ uero inutile
ē ut cortices ⁊ lapilli. inferius residebit.
Dyas. tn̄ d̄r q̄ ī aqua feruēti galbanū d₃
poni. Et q̄ petit fundū colligi. q̄ ꝗ supena
tat ut cortices ⁊ h̄ꝫ. d₃ amoueri.

Gutta ad mod̄ galbani ē cui⁹ dā h̄be uł
arboris lacma. q̄ alio noīe armoniacū
appellat̄. Ista ꝗ arboris uł h̄be ramusculi
diebꝫ estiuis ab … solis ītadunt̄. ⁊ gut
ta q̄ inde distil[la]t. gutta siū armo
niacū amecleas nuncupat̄. ut d̄r ysi. pli.
⁊ c̄. Istī⁹ gutte sp̄es ista ē nobilior q̄ mū
dior est ⁊ purior. ⁊ t̄re feculencie imp
mixtior. Que quid d₃ ē candida ⁊ pingui
sic̄ thus. ⁊ qn̄ frangit̄ appet splendidū
intus ⁊ gūmosū. ut d̄r dyas. ⁊ pli. ⁊ h̄ꝫ
odorē silē castorio. ⁊ saporē subamarū q̄
am̄ huīu siū acrū. Est ꝗ gutta calida ī. iii. g.
⁊ sicca ī sc̄o g. h̄ꝫ uirtutē dissoluendi ⁊ re
laxandi. ut dr̄ ī plat. Cui⁹ scrupul⁹ pota
tus cū oximelle. splenetricos curat. Aspi
ritates ⁊ īmūdicias oculoꝝ mitigat ⁊ cu
rat. Cū suco absinthii lūbricos necat. Cō
tra artheticā ⁊ sciaticam passionē cū pice
dura multū iuuat. p̄uocat mestrua. pu
gat. Omēs tumorēs ⁊ īflatōēs sedat. ut
d̄r. glo. sup illū loc̄. mirra ⁊ gutta. ⁊ c̄.

Gariophili ut d̄r dyas. q̄dā sūt grā ⁊ sa
poris acuti. coloris subnig̃. calidi ⁊ sicci
ī effectū. hūidi n° in eius actu. Quidā ꝗ ī suis
qualitatibꝫ mag̃ s̄ remissi. Sūt ꝗ fruct⁹ cuiu⁹
dā arboris ī india. q̄ ī estiuo t̄pe colligunt̄
qn̄ s̄ maturi. p. v. ānos ī multa efficacia
ꝯseruāt̄. I loco q̄ n̄o nimis sicco nꝫ nimis hū
to s̄uāt̄ s̄uan. Quia ī multū hūido putrescet.
⁊ ī multū sicco aresc̄et. Eligendi s̄ ꝗ q̄ ī se sītiae
aliq̄tulū h̄nt planitie. q̄ acutū h̄nt saporē
⁊ suauē odorē. ⁊ qui ex p̄ssione ūguis aliqd
emittunt hūiditatis. Sophysticant̄ ꝗ cum
puluē gariophyl' mixto cū aceto ⁊ uino
odorifero. ex quo ꝯbibūt hūiditatē. ⁊ mixtū dic
nūt̄. Q. r. ī exteriori sup̄ficie mag̃ s̄ acuti
q̄ alii. Et cū acumē mag̃ s̄ ī exterioribꝫ q̄ ī
interioribꝫ. Sꝫ sophystica n̄ possūt ultra
.xx. dies reseruari. h̄nt ꝗ hoi garophili uir
tutē ꝯfortandi ex aroaticitate sua. dis
soluendi ⁊ ꝯsumendi ex qualitatibꝫ suis. cō
fortant̄ q̄ cerebrū ⁊ uirtutē aialē. Valēt
q̄ ꝯ defectū cordis. q̄ ꝯfortant uirtutē sp̄a
les. Valēt q̄ ꝯ indigestiōē stoī ⁊ dolorē ex fri
giditate ex uento sicitatus q̄ uirtutē iu
uant nalē. h̄ueuclꝫ dyas.

Genesta q̄ q̄ ab amaritudie d̄i. q̄ ei⁹
gustus nimis hoībꝫ amar⁹ ē arbustū
crescēs ī locis desertis. ī eulus ⁊ sarosis. Cui⁹
p̄sentia sterilitatis ⁊ aridicatis t̄re n̄o ē
sēte testis ē. h̄ꝫ multos ramos graciles.
duros ⁊ nodosos. uirētes hyeme ⁊ estate.
Flores glaucos. spissos. ⁊ īuolutos. grauis
odoris. amari saporis. Sꝫ tn̄ s̄ magis̄ uirtu
tis. ut d̄r dyas. Ista flor̄ ⁊ folior̄ ei⁹ elixa
tura splenis tumorē ꝯpescat. Dolori den
tiū subuenit. ꝯstruā string̃. Fluxū disse
terie string̃. pediculosos ⁊ lendes sue ei⁹
pimit. Semē sue amarū ⁊ nigrū. ī qb⁹ ca
tenis longis ⁊ nigris ad mod̄ follicułoꝝ
inscie uel pise ꝯuolutū. ⁊ ualꝫ ad p̄dc̄a.

Granū ē minima q̄ dā pars q̄ arboris
p̄ticula distincta substaliē ⁊ diuisa. In
quolibꝫ ꝗ grano ē cortex ⁊ medulla ī qua
relīquit̄ ratio seminal'. ut ex grano t̄re

8 armo[ʌ G5] niato)

ʌ Ʌ
ʌ 8
ʌ 9

commisso post se producit plantam. Unde in quibusdam grano
est relicta post annum. ut exemplificat ibi planta. que me-
diante sua species multiplicetur. et in eis specifico con-
servetur. Unde granum quamvis sit modicum in substantia corticis et
medulle. magnum tamen in virtute. cuius seminalis ef-
ficacia et virtute. Sicut grana differunt in specie. et sic
differunt in figura. situ ac dispositione. Unde dicit Aristoteles in primo li-
bro de plantis. Grana inquit et semina alia nascuntur
in plantis sine siliqua. ut semen aneti et feniculi et huiusmodi.
et alia nascuntur in siliquis et in folliculis. ut faba. et
alia legumina. et alia in substantia callosa emittuntur.
ut semina pirorum et pomorum. Et quedam habent gra-
na in testa. et callum operitur testam. ut nux et oliva.
Grana autem ordinata in siliquis et in folliculis variantur
multum in situ. Quia quedam habent grana sua. sicut ac-
cidit celidonie que herba valet ad oculos. Et
quedam faciunt grana in folliculis clausis. ut fa-
ba. pisa. etc. Et quedam in non clauso sicut triticum. et
spica. spelta et similia. Quedam autem non faciunt grana
sua in aliquo folliculo. ut grana ordei. sed pa-
leam suam que continuat cum grano suo. Et quedam
grana sunt duplata per ordinem absque pariete me-
diante. ut patet in granis nasturcii. Et quedam
complicantur in divisis per ordinem cellulis eius follicu-
li. ut patet in mirto. In cuius fructu sunt tres celle.
et in qualibet cella tria grana. vel .iiii. sine parie-
te aliquo sunt coniuncta. et quelibet est inter grana et
grana paries ligneus. sicut in cassiafistula. aliorum pa-
ries carnosus. ut patet in cucumere et cucurbita.
Et quorundam inter grana sunt parietes diversi generis. et di-
verse substantie. ut accidit in malisgranatis. in quibus
sunt quidam parietes carnosi inter grana et grana.
et quedam tele tenues non carnose sunt inter grana
et grana. Sed sicut differunt grana et grana inter
se in substantia. ita etiam in figura. Habent enim quedam formam
rotundam. Quedam piramidalem et oblongam. Que-
dam triangularem. vel multilateram. ut patet in ciceri-
bus. Grana autem que sunt oblonga in uno latere vi-
dentur quasi fissa. ut patet in grano tritici et consimilibus.
corticibus autem suis telis muniuntur grana propter inte-
rioris medulle et caloris naturalis conservationem. Hec
Gith genus est leguminis satis omni- usque ad
no inquantum tamen nigri coloris et in parte superficiei
dulcorando. ut dicit glossa super Ysa. xxviii. secundum
platearium et dyascoridem. Gith est herba calida et sicca.
in .ii. gradu. que inter frumenta nascitur habens semen pun-
nigrum. et est triangulum. diureticum et subtiliativum.
habet virtutem dissolvendi et consumendi. Opilati-
ones etiam splenis et epatis habet dissolvendi virtutem
et aperiendi. et ventositates extenuandi. et e-
morroidas inflatas sedandi. et etiam fluxum re-
stringendi. et lumbricos ventris similiter cum melle
interficiendi. Hec herba dicitur etiam nigella. cuius
decoctio in aceto decocta tumores aurium si auri-
bus tepida instilletur. Apostemata rumpit si cum
furfure et sepe lini et fimo columbarum in vino
decocta cataplasmetur. Contra lepram et valet dici-
tur si cum [illegible] et modico sale aspergatur. Menstrua
provocat et abortum procurat si mulier inde suf-
fumigetur. Contra stranguriam et passionem ni-
gella infusa [illegible] propinetur. Sed est tamen ne-
nimis violenta efficacie. Sed ut dicit Constantinus. ni-
gella in multa quantitate sumpta. occidit.

Ilex. ilias est species quercus. arbor .s. glandi- 81
fera. Et dicitur ab eligendo. quia ut dicit Ysidorus libro
xvii. huius arboris fructum homines sibi primo ad vic-
tum invenerunt et elegerunt. priusquam frumenta
essent usitata. antiqui vivunt glande. Inter autem arbores
glandiferas. honorabilior iudicatur. Ilex cuius
fructus ut dicit Plinius libro xvi. mitior est teste natura.
Est siquidem ilex arbor grosse et profunde radicis.
solidissimi ligni. et corticis durissimi. spissi et
rugosi. multe ramositatis. et tamen foliorum um-
brositatis iocunde. et quo ad fructus glandi-
feros. non modice fecunditatis. Lignum siquidem
eius forte est et durabile. immo fere incorruptibile.
Sed cum eius trunca in profundis fluviis sub aquis de-
pressa. quasi in lapidis soliditatem convertuntur. Et
quanto per longiora secula in talibus locis humidis de-
figuntur. tanto amplius indurantur. Et ideo
talia ligna templorum templis. et regalium edificio-
rum structuris erant apta. Ideo propter indissolubi-
litatem ligni nam ex ilice deorum simulachra se-
pius sculpebantur. ut dicit Plinius.

Iuniperus est arbor ut dicit Ysidorus. Hec tamen apud 82
grecos eo quod ab amplo in angustum finitur. sicut
ignis. vel quia contectum diutius ignem conservat. adeo
quod si prune prune ex eo fiunt operte. usque
ad annum ut dicitur nullatenus extinguuntur. pir
siquidem igitur dicitur apud grecos. Unde iuniperus quasi
gignens ignem dicitur. Iuniperus autem alia magna
et alia est parva. ut dicit Ysidorus libro xvii. et utraque

est arbor aspera et quasi aculeata, et folia habet multa gracilia et acuta, et utraque est fructifera, sed prima magis. Cuius fructus granis parva et rotunda, prius viridia, et post efficiuntur quasi purpurea vel quasi subrubea, quia plenarie sunt matura. Utroque fructus et folia iuniperi componit. Est autem arbor calida et sicca in iii gradu, ut dicit Dyas. Cuius fructus congruunt medicine. Cum in vere colliguntur et per biennium reservantur. Virtutem habent dissolvendi, consumendi, confortandi. Contra fluxum ventris ex acuitate medicine valet decoctio baccarum eius in aqua pluviali si inde patiens balneetur. Ex iunipero etiam fit oleum iuniperinum efficacissimum contra quartanam si cotidie inter posteriora ungatur in cibo vel alio modo offeratur. Valet etiam contra iliacam passionem si per ... dolentes inde purgantur. Epilenticis et cardiacis subvenit. Lapidem frangit si per siringam iniciatur. Siringa est fistula subtilis cum qua medicina mittitur in vesicam. Vinum decoctionis iuniperi cum ficubus siccis pectus purgat. Tussim tollit, ut vult Ysaac et Dyas. In locis saxosis et sterilis crescit, et in desertis. Cuius umbram fugiunt serpentes, ut dicit Plinius. Et ideo fructus eius comestus valet contra venena.

Ysopus est herba virtutis et medicine, in petrosa crescens, et in radicibus petre solide se infigens, ut dicit Cassiodorus super psalmum. Hanc herbam dicit Dyas esse calidam et siccam in iii gradu. Huius virtus consistit in foliis et floribus plus quam in stipite vel in radice. In estate autem producit flores. Debet colligi in loco umbroso, mundo et non fumoso desiccari. Virtutem habet dissolvendi et consumendi et attrahendi, mundificandi pulmonem et omnia vitia pectoris. Ex eo enim fracta purgat et mundificat si cum ficubus siccis in vino decoquatur et patienti prebeatur. Dolorem stomachi et reumatismum tollit. Fomentum ex aqua decoctionis eius assiduatus humoribus matricem mundificat et abstergit. Herba ysopi in testa calefacta et capiti supposita caput frigidum confortat. Vulnera cadentium reparat. Dolorem ex ventositate tollit. Dicitur autem ysopus herba ysopum, et a quibusdam auctoribus eius medicina compilatur, et aliquando ... vocatur. Dicitur etiam in aurea. Est humilis petre que suis radicibus herens. Et unus ysopus pectoris herba medens ... in claudiano non preluciat, ut dicit Alanus ... Se celum ... confortat ... ysopus. Et ... quia dicit pectoris herba canos rupes

incedit ysopus. Et item alibi: Ad pulmonem opus est medicamen ysopus. Tante quoque auctoritatis fuit herba quondam medica apud veteres, ut dicit Plinius, quod sine ipsius aspersione se purificari non posse in delubris se putarent. Unde et apud hebreos fasciculo ysopi mundandi solebant purificari, ut patet Exodo xii et Numeri xv. Insuper eius pulvis valet contra ydropisim, ut dicit Dyas. Livorem accepte munditie et colorem vultibus optimum remittit. Dolorem dentium mitigat. Tinnitum aurium sedat, et quoque lumbricos necat, ut dicit idem.

Iacinctus est herba habens colorem purpureum florem. Traxit autem nomen a puero quodam nobili, qui in vallibus inter flores purpureos mortuus est repertus. Dederuntque nomen herbe casus funeris pueri. Est quoque similis viole in flore et radice, ut dicit Ysidorus li. xvii. Eiusdem nominis preterea coloris est quidam lapis preciosus, qui inter xii lapides preciosos in Apocalypsi nominatur. Iacinctus itaque est nomen herbe, lapidis itaque floris. Purpureus itaque color eius est aeris vel celi celestis. Purpurea autem hic colorem figurat. Filum ergo sericum bissus, ... cum istis tribus coloribus decoloratum fuit sacerdotalia vestimenta in veteri testamento.

Iusquiamus grece, latine dicitur ... calicularis, eo quod in hastili eius ex utraque parte contra quedam sicut capitella formata in figura calicum, sicut est videre in malis punicis seu granatis, ut dicit Ysidorus li. xvii. Quorum ora serrata sunt, continentia intus semina similia papaveris. Hec herba vocatur insana, quia usus eius periculosus est. Nam si comedatur vel bibatur insaniam facit vel sompni ymaginem turbationem. Et ideo hanc vocat vulgus milimindrum, quod alienationem mentis inducit. Ysidorus. Preterea cum sit herba venenosa, habet semen nigrum, rubeum et album, ut dicit Plinius et Dyas. Nigrum pessimum est et mortiferum. Rubeum est minus malum, sed album adhuc minus. Unde huius usus magis convenit medicine. Virtutem habet constringendi, congelandi et sompnum provocandi. Habens nigrum habet folia nigra, aspera et dura, et florem purpureum, et folliculos duros et solidos et spissos. Habens vero semen obrufum et flores habet melinos et folliculos molliores. Sed habens semen album flores habet albos et folia pinguia et mollia succo plena. Et est herba frigida in iii gradu et sicca in ii. Et ideo tumores refrigerat, ventrem stringit, fluxum sanguinis

sistit. Doloremque dentium ex calida causa tollit. Eius gumma allium operatur. Haec omnia dicit Dioscorides et platearius. De secunde specie scilicet de nucibus agrestibus. Sexta species est nux quae est mortifera apud Persas, in terra vero sua est comestibilis. Et hoc ideo quia eius malitia et venenositas per bonitatem terrae vel diminuitur vel augetur. De sicamoro dicit magister in hystoria super Exodum quod in pharetra sua summi pontifices coronam habebant, flores eius et filios habentis quam graeci sicamos vocant, digitis vero magnitudine. Sub illo autem flore in extremitate tyarae circa frontem et occiput erat circulus aureus triplici ordine distinctus. Sicut quidam habebant flores aureos similes plantaginis atque opere ad typum etc. Unde in hoc fuerunt privilegiatae istae herbae, quia earum similitudinem in tyara sacerdotis summi figurari meruerunt.

86 Castanea est arbor magna procera, a graecis sic vocata ut dicit Ysidorus libro xvii. eo quod fructus eius gemini in modum testiculorum intra folliculum reconditi sunt. Qui dum eiciuntur, quasi castrantur. Et ideo tales arbores a castrando castaneae graeco vocabulo nuncupantur. Haec arbor ubi excisa fuerit, tanquam silva ex pullulare consuevit, ut dicit Ysidorus. Haec arbor est multum utilis. Nam eius lignum valet ad edificiorum structuram et ad ignium nutrimentum. Eius fructus valet ad cibum, et cortices et folia ad medicinam. Fructus aliquando est sub uno cortice aspero et duro in arbore absconditus. Cum quandoque maturus est excutitur et dulcis in ventre potissime quando decoquitur vel assatur. Sicut autem dicit ysaach in dietis sunt calidae in medio primi gradus et siccae in secundo. Et ideo inter alia omnia habent dulcedinem et ex eo siccitatem habent ponticitatem. Castaneae vero nimis comestae sunt inflativae et doloris capitis propter inclusum fumum generativae. Sed ut ab eis nocumentum auferatur, oportet vel quod assentur ut corpulentia earum et terrestritas rarificetur, vel ut in dulci aqua decoquantur ut ex aquae humiditate et mollitiei temperentur. Et tunc bene nutriunt et laudabiles humores generant, et corporis ac pectoris siccitatem temperant, et maxime si cum zuccara comedantur. Ad colericos autem et flegmaticos cum puro melle valent et sunt medicinam. Quia ab horripilatione et vomitu sunt constrictivae et ieiunii in stomacho confortativae. Item castaneae cum modico sale trita et cum melle temperata rabidi canis vel hominis morsus sunt optime sanativa. Item cum farina ordei et aceto cataplasmata tumoris mamillarum sunt efficaciter repressiva. Item earum cortices et folia usta et pulverizata ac cum vino temperata adolescentis capiti ad modum cataplasmatis apposita augmentant capillos et prohibent eorum casum. Haec omnia ysaach in dietis.

87 Laurus est arbor victorialis digna multis laudibus preconiis propter singularem gratiam suae excellentiae et virtutis, propter quod et victores quondam ob certam victoriam frondis laureis coronati laureati dicebantur, quod generaliter dignum nomen vocatur. Cuius virtutes et singulares proprietates supposuimus in hoc eodem libro in littera A. Quaere in quercu.

88 Lentiscus est arbor similis humilis et mediocris, quae a graecis et hebreis etiam alio nomine vocatur ut dicit glossa super Danielem xiii. Cuius foliorum succus sanat et conglutinat scissa labia sive alia ulcerata ut dicitur in diaetis. Et dicitur lentiscus eo quod eius cuspis mollis sit et lentus. Nam quod molle est et flexibile lentum dicere consuevimus, ut dicit Ysidorus libro xvii. Istius arboris fructus oleum desudat, et cortex resinam quae mastix appellatur. Et est melior quae in chio insula generatur, ut dicit Ysidorus et plinius libro xvi. Folia istius arboris secundum dyascoridem et platearium et plinium sicut et tota arbor calida sunt valde et sicca. Et habent virtutem confortandi et consolidandi. Et ideo iuvat contra vomitum et contra fluxum tam sanguinis quam humorum aliorum similes virtutes habet gummi eius. Scilicet mastix quae a masticando sic dicitur eo quod masticata efficitur glutinosa et dura ad modum cerae circa dentes. Et sic masticata gingivas a putridis humoribus purgat, dentes mobiles confirmat et dealbat, et eorum radices roborat ac confirmat. Hanelitum malum aromatizat et emendat. Haec mastix sic colligitur in fine veris: cortices eius seu lentisci inciduntur et mundificata terra vestes mundae supponuntur ne liquor cadens in terram cadat. Unde quae clara est et munda ac alba est eligenda. Quae vero habet terram admixtam et est obscura est abicienda. Cerebrum emundat et depurat, et neruum fortificat, stomachi virtutem digestivam confortat, ventositatem attenuat. Liquefacta secundum regulam calidam omnia fracta scilicet gemmas et ad minus non consolidat. Dicunt plinius et dyascorides. Cuius est arbor multum spinosa cum radice alta in plurimas partes divisa, fructum habens similem mirto sed minorem rubeum carnosum quando est maturus et asperum lanam in ... Cuius succus sanat fluxum mulierum.

89 Lilium ut dicit Ysaac est lactei floris habens candorem cum sit in foliis auri species interius fulgentis. De lilio dicit Dyascorides et Platearius. Lilium calidum est et humidum et quantum ad silvestre et domesticum, et quantum ad genus purpureum flo[rem habens], et quantum ad album quod est efficacius, et quantum ad croceum vel purpureum. Est autem virtus lilii maturativa. Unde valet contra apostemata si cum axungia conteratur. Item inest ei virtus remollificativa. Unde valet contra duritiem splenis si eius succus oleo veteri admixto et bullienti in coctione splenis regio inungatur. Item inest ei virtus mundificativa. Unde valet ad faciem colorandam si pulvis eius cum aqua rosacea admisceatur et inde facies abluatur. Item mitigativa. Et in folia eius decocta et imposita valent ad loca que sunt combusta. Item si radix eius trita cum oleo apponatur. Item virtus eius est aperitiva et contractorum dissolutiva. Et in clistere provocat menstrualem. Item inest ei virtus tumoris repressiva. Et in virtus contra apostemata ex veneno similiter inflativa, si radix eius trita cum oleo sepius apponatur. Hucusque Dyascorides. De lilio autem sic dicit Plinius. Lilium florem suum una parte cum vino superpositum ictus sanat et valet contra fugorum maliciam venenorum. Decocte in vino oleo admixto clavos pedum et nodos solvunt, pilosque locis adustis reddunt. In vino quoque decocte addito melle venis precisis conveniunt. Folia eius cocta in vino vulnera sanant. Semen eius contritum igni apponitur sacro, et flos et alia conveniunt ulcerum nocumentis. Hucusque Plinius li. xx. c. xix. Item Theodorus li. c. v. Lilium rose nobilitate proximum est et quadam cognatione unguenti cognatione. In eo fit nobile unguentum olim quod liliorum appellatur, sicut et de rosis olim rosaceum fieri consuevit. Radix eius producit hastam in celum cum cubito. Dum dependet ab ea summitate flos, deinceps ab angustiis in latitudines se relaxans et dilatans ad modum campanelle resupinus et in circuitu labiis iterum hastis tenue filum continet in se semen stans in medio crocus. Unde lilio gratiosus est ad decentiam coloris, odoris redolentiam et efficaciam virtutis. Cuius color est triplex: albus, rubeus et purpureus. Hucusque Plinius li. xx. c. Hec est lilium radicem ex multis bullis consistentem sicut allium, ut dicit Aristoteles li. vegetabilium. Et in singulis bullis est virtus seminativa. Et ideo ex quacumque creatur planta quando per se plantatur. De hoc quere supra de cepa et allio in litera A. Dicitur ad proprium autem quod hasta lilii, eo quod nodosa est, si incurvatur in terram et cooperiatur antequam appareat semen eius et radix eius sicut cepe in radicem statim infra paucos dies in quolibet nodo stipitis sui emittit cepulam parvam que est illa de genere sicut sunt bulbi capitis vel eius radicis. Et hoc est mirum valde. Item idem. Florent lilii prius quam virides, post albescunt. Et si stipes sui hasta a radice totaliter abscinditur quia tunc humor stipitis et melius naturalis calor in medulla se convertit ad superiorem partem stipitis et digerit materiam ipsius floris, et tunc expandit se flosculus et albescit. Hunc prius tamen digesto. Et ideo ut dicit idem. Rusticatores comprimunt lilium intellectum huius qui in fine sollicitudinis deteriorantur. Item ibidem dicit quod lilium non habet virtutem seminativam in semine et radice, et in hoc differt a porro et allio et aliis que habent virtutem seminis in multis locis. De hoc quere supra de alliis et cepis in litera A. c. Lilium in stipite hasta novis cum flore abscissa glebe argillose infixa in motore servat diu nitorem floris sui. Flos lilii quando integer est et intactus manet multum suaviter redolet. Contactus vero manibus et confractus multum fetet. Ipsius quoque flos cum semine solum pro fructu habetur. Totam quoque virtutem quam habet lilium in stipite et radice totam ostendit in stipite et in flore. Et quanto flos ipse altius in hastili corporis erigitur tanto amplius celestis immissus intimatur. Flos insuper eius est exterius planus, suavis tactu et forma rotundus, aspectu delectabilis et iocundus. Intus autem granis aureis in sua concavitate est respersus, que tingunt plus quam croceus, et habet tingentia grana vii. hastulis sustentata. Unde ex sex foliis candidissimis simul contiguis componitur et ex vii. granis aureis in circulo decoratur, in quo medio semen eius loco fructus rotundo decore collocatur. Et tamen expansi floris beneficio teneritudo seminis a lesione frigidi aeris custoditur.

90 Lactuca ut dicit ysi. ex lacte humoris exuberantia est vocata. vel quia mulieres lacte impleat. Hec in viris veneris motum aufert. Cuius dicitur esse species scilicet domestica et agrestis. que serraliam vocamus. eo quod dorsum eius aculeos habeat duros ad modum serre. ut dicit ysi. li. xvii. c. ultimo. Unde quod dicit ysaach in dietis. Lactuce agrestis. domestice in fortitudine est similis. sed agrestes habent folia subtiliores et asperiores et minus virides. Propter sue humiditatis privationem. Et ideo magis est amaritudinis et potencie actionis vel illi que domestica est. quia maioris est caloris et siccitatis. Et ideo multum donat menstrua provocat et hydropicos curat expellit. ut dicit dyas. Lactuca vero domestica frigida est et humida sed temperate. ita quod neutram qualitatem excedit modum. Et ideo eius usus congruit usui et est medicine. et subtilis est et sulbaz et maxime quando est recens. Et ideo cito digeritur et stomachi ardorem et morsum ex colera turbata sedat. Sanguinis ebullitionem refrigerat. In sompnietatem placat. Capitis dolores ex fumo colerico sanat. Lac in mulieribus multiplicat. Semen in viris generat et augmentat. Et hoc accidit propter bonitatem sanguinis quem gignit in perfecta quantitate. et in perfecta qualitate. Sed quando excoquatur et induratur. minuitur eius humiditas et amaritudo. ex usu eius sanguis pessimus generatur. Vel eius usus nimius debilitatem et debilitatem. cuius tamen proprius actualis est mortificatio. quia cum suo potentiali sensum suffocat naturalem. Et ideo talis lactuca generare volentibus maxime est nociva. spermaticam materiam congelat. coagulat seminale. et papaver semen eius si in cibo aut potu sepius assumatur. huiusque ysaach in dietis. plinius dicit li. xx. c. viii. de lactuca dicit. Est species lactuce sponte nascens. que marina vocatur. que prope in mari. propter ea vocantur pisces quod sunt in vicino. Cuius lac cum aceto et aqua et vino ydropisi medetur. cuius caules et folia contrita cum asperso sale nervi incisi sanat. Alia est species lactuce que nascitur in arvis. cuius folia trita cum polenta illita ulceribus sanat. et hec greci ysoprion vocant. Tercia species est in silvis. que silvestris vocatur. cuius folia trita cum polenta vulneribus posita. sanguinem sistunt. et putrescentia vulnera sanant. Radice et foliis mitigatur ignem sacrum. Est et alia species lactuce huius rotunda folia et brevia. que multi heraclea vocant. Cuius succum accipitres scalpendo herbam exhauriunt. et inde tingentes oculos discutiunt. obscuritatem et caliginem cum senescunt. Cuius herbe succus sanat omnia vitia oculorum. et maxime cum eis lac mulieris admiscetur. Serpentum morsibus et scorpionum ictibus medetur. si succus eius cum vino potetur. et folia contrita super vulnus emplastrentur. Omnem et inflationem discutit et compescit. Semen et lactuce tam silvestris quam domestice libidinis ymaginationes in sompnis compescit. et corpus pollui non permittit. si in cibo frequenter assumatur. Frequens tamen usus eius et nimius esus. oculorum officit claritati. Multas alias laudes ei attribuit plinius in eodem c. sed hec sufficiant.

Lappa est herba huius folia lata et spissa cum tamen huius in summitatibus hastularum que tamen capitella spinosa et aculeata sed retortua. que vestibus transeuntium solent adherere. Unde dicit ysi. li. xvii. lappa est talis. eo quod habeat caules ingentes per terram dispositas. que agrestes philantropos eo quod vestibus hominum adhereat ob asperitatem suam. vocant. Et nascitur iuxta muros. Et dicitur phylantropos id est amans hominem. quia quadam affectione videtur hominum adherere vestibus. Cuius species est dicitur acuta scilicet et rotunda. ad similitudinem pedis caballi. Unde et ammullas vocatur ungula caballina. et utrumque folia gerit et horribilis sunt odoris pessimi et saporis. ut dyasc. Sed plinius li. xx. c. xxii. lappe multe sunt species. et omnes sunt medicinales. sola ictibus scorpionum medentur. nam feriunt hominem. si intustus fuerit succo eius. Decoctio radicis eius nutat dentes et confirmat si tepida in ore teneatur. Semen eius inextricabilia vitia stomachi curat. Ex taciturnitate sanguinem prodest. Dissinteriis subvenit. sola radix eius cum vino. sistit alvum. Sed folia adiecto sale. solvit. Semen eius po- 91

tum tritum adiuvat calculosos. totum herba trita cum axungia valet contra strumam. humectum per pli(nium). Secundum plat(earium) lappa sive lappacium est herba calida et sicca habens virtutem dissolvendi. relaxandi. aperiendi. et attrahendi. Et ideo valet contra scabiem. pruritum. serpigines et impetigines. et inferius inunctum consumit humores. apostemata dissolvit duritiem et tumorem. Valet contra febrem ydropisim. splenis opilationem. sucus eius cum suco rute ammixtus cerebrum purgat a flegmatica superfluitate. si in modica quantitate naribus in balneo vel in aere calido in stillentur.

92 Lappaces cibus est ex quibus tam herbis domesticis recentibus lappaciis similibus compositus confectus. ut dicit glo(sa) super iud. c. xv. Unde alexander. neque ait lappaces cibus est et olus. compone eundem. Sunt autem lappaces genus caulis habens folia lata ut lappa. Sed folia lappacis sunt mollia et grossa et subpillosa. plana. involuta intus se mutabiliter et concava. habens stipitem brevem et grossum. nodosum exterius. sed mollem interius et carnosum. Hec herba convenit esui et medicine. Et inde fit cibus bonus quando diu fuerit percocta decocta cum aceto et sinapi et melle diligenter componatur. Et talis cibus vulgariter compositum nuncupatur. Cuius virtus est singularis contra resistere ebrietati. ut dicit pli. li. xx. c. x. Ista ante cibum comesta. cavet ne ebrietas superveniat. post crapulam sumpta. compellit crapulam ut recedat. Et ut clamat scola crassitatis. hec herba nichil est utilis stomaco atque nervis. Et so(lum) pullicis et tremulis lumbis est data. et sanguinem. recentibus. lactis ubertatem prebet pueris. Valet etiam si sucus adversus venenum et serpentum ictibus occurrit. et maxime semen eius similiter valet contra morsum canis. ut dicit psi. li. xvii.

93 Legumina ab eligendo sunt dicta. quasi electa. Veteres enim meliora legebant. et in se cibaria componebant. Et dicuntur proprie quorum grana tritico et ordeo maiora. et spissiora. que non folliculis sed potius in quibusdam siliquis grossis. spissis et clausis continentur. ut patet in ciceribus. pisis atque fabis. Differunt autem legumina in magnitudine. colore. figura et sapore. Ista inter legumina maiora sunt grana fabarum. et lupinorum. mediocria. cicerum et pisorum. minima. lenticularum et viciarum. In colore differunt. quia quedam alba. quedam nigra. quedam rufa. et quedam mixta. In figura quia quedam rotunda. quedam oblonga. quedam triangula. quedam plana. Differunt et in sapore. quia quedam sunt stiptica et dura. sed per decoctionem fiunt molliora et ad esum meliora. Quedam enim in se sunt amara ut lupini. sed per adiacentiam in aqua madefactionem efficiuntur dulciora. Et ut dicit pli. legumina que incipiunt maturescere. rapienda sunt. que cito exiliunt. latentque cum deciderint ut lupini. sicut dicit pli. li. xviii. Est autem leguminum substantia grossa. frigida et sicca. ad digerendum. durum et compactum. Unde propter suam compactionem. difficiles sunt ad coquendum. nam et possunt vix decoqui in aqua puteali. immo ad perfectam decoctionem indigent aqua fontana sive fluviali. Cibus itaque rudis et grossus de leguminibus fieri consuevit. conveniens hominibus fortioris nature et laboris. Ista leguminosa ex se ad digerendum sunt dura. sed digesta multum nutriunt et confortant. Sed tamen sunt inflativa et ventositatis generativa. Sed eorum ventositas diminuitur per corticis detractionem et assationem. et per eorum que ventositatis sunt exterminativa appositionem. ut ciminum. anetum. et similia. ut dicit dyas.

Lens lentis genus leguminis est. ut dicit ysi. li. xvii. sic dicta. quia humida est. lenta potissime. quando est in sua herba aqua diminutive dicitur lenticula. et debet scribi cum t. ad differentiam lenis capitis que dicitur lens lendis. et scribitur per d. Unde versus quidam. Lens lendis capitis. lens lentis crescit in agro. Est itaque lens vel lenticula sicut dicit ysaach. frigida et sicca ex contrariis naturis composita. Unam virtutem habet in cortice et aliam in medulla. Ista in cortice habet quandam acuitatem virtutem eius movens ventrem ad solutionem. sed medulla stiptica est et stomaco confortativa. et operatur ad constrictionem. grossum et melancolicum gignit sanguinem. et cerebrum replet grosso fumo. Unde est causa timorum et horribilium sompniorum. Vetustate stomachum gravat et inflationem generat. Omnes meatus corporis et transitus opilat. et nervorum ac pelliculorum cerebri siccitatem desiccat. et maxime nocet pelliculis oculorum. quia eorum humiditatem distemperat ac desiccat. Et ut dicit idem sanis nocet oculis. quanto magis infirmis desiccationis sue causa. et eius frequens usus pessimas in corpore generat passiones. potissime si cum cortice comedatur. et corpus sicce fuerit complexionis. humidis tamen et calidis quandoque prodest. Unde valet ydropicis si sine cortice comedatur. Sed cum cortice nocet. quia multum generat inflationem. et pelliculorum extensionem. Lens autem eligenda est que est gros 94

sior et tenacior et ad coquendum facilior. Et hec tamen quod est ad cibum quam ad medicinam. Lentis malitia temperatur si deponitur cortex et eius medulla in aqua dulci decoquitur et post abiecta cum oleo et pipere et cimino et consimilibus condiatur. Hec omnia ysaac in dietis. Dicit autem plinius libro xviii capitulo xii lens amat terram tenuem et subtilem magis quam pinguem et celum id est aerem magis quam siccum. Omnia enim legumina diligunt aquam ante florem, sed postquam floruerint diligunt siccitatem.

94 Linum dicitur tam herba quam semen. Et est sic vocatum eo quod molle atque lene et plurimum delicatum sit, ut dicit ysidorus libro xix. Linum autem secundum plinium libro xii capitulo ii seritur in locis planis et scrupulosis. Et hoc in vere et colligitur in estate. Erumpit autem in stipitem suum culmum erectum producens flores flavos quibus succedunt quedam capitella loco seminis ac fructus. Et cum inceperint capitella pallescere culmi integri evelluntur et evulsi a suis capitellis semen continentibus carpinantur. Deinde colligantes partes lini in fasciculos colliguntur et longo tempore in aqua maturantur et extracti ad solem desiccantur et post multis tunsionibus et carpinationibus a suis superfluis expurgantur. Et sic partes de feritate in fila contorquentur et per multiplicem decoctionem ad albedinem deducuntur. Ideo enim linum a suo virore crescit per spoliationem et per suum candorem decoratur. Nam multotiens contunditur et decoquatur et soli appositum aqua tertio et tertio aspergatur. Et cum sint multa genera lini, id est precipuum in decore, quod solet esse in egypto. Item inde fit bissus nivi comparabilis in candore ut dicit plinius libro xix capitulo ii. Cum tamen habeat similitudinis huius genus lini et plus luce quia inde fiunt vestes gratissime sacerdotum. Est autem linum necessarium ad usus multos. Item ex lino fiunt vestimenta ad induendum. Vela ad navigandum. Retia ad venandum et piscandum. Fila ad suendum. Funes ad ligandum. Cordule ad sagittandum. Ligamina ad connectendum. Luce ad mensurandum. Lintheamina ad quiescendum. Cortine ad ornandum. Sacculi et bursule ad quelibet necessaria reponenda. Unde nulla herba tam diversis usibus hominum est tam necessaria sicut linum. Cuius semen est calidum et humidum et siccum temperatum virtuosum. Unde tamen fit olim quam aliis usibus magis est necessarium quam ad esum. Item ut dicit ysaac semen lini parum nutrit et durum est digestioni nocivum stomacho et plurimum inflativum. Diureticum tamen est cum melle acceptum melius est et valet contra tussim. Comestum quoque cum melle et pipere venerem excitat et stimulat ad amorem. Valet ad apostemata quia maturat ea. Habet enim vim mitigativam subtiliativam sive rarificativam maturativam. Unde solvit apostemata matricis si pacientes in eius decoctione sepius foveantur ut dicit ysaac in dietis.

Malus est arbor pomifera in se quidem magna, sed respectu lignorum quorumdam nemoris mediocris et submissa, ligno solida, rugosa cortice et nodosa, frondium densitate umbrosa, florum varietate decora, fructuum suavitate iocunda, visui et gustui gratiosa, in diversis medicinis efficax et virtuosa. Dicitur autem malum mali ipsum pomum sive fructus. Sed hec malus dicitur ipsa arbor sive pomus. Et est sic dicta eo quod eius fructus sit rotundus. Unde et illa sola vere mala que maxime sunt rotunda ut dicit ysidorus libro xvii. Item malum in greco rotundum in latino. Differt autem malus ab aliis arboribus silvestribus vel nemoris quia malus et maxime domestica duplicatus est vere. Item truncum habet a natura productum, surculum autem aliunde venientem ipsi trunco insertum et mixtum. Que duo quando per insertionem per se uniuntur unam arborem constituunt. Surculus autem insertus trunco totam virtutem trunci in suam transmutat qualitatem sicut dicit aristoteles in fine primi libri vegetabilium. Quere se eodem in tractatu de arborum insertione capitulo principali. Malus autem nisi putetur et a superfluis ramis exoneretur sterilescit ut dicit idem quia humorem attrahit a radice non sufficientem ad productionem fructuum quia transit in ramorum sterilium nutrimentum. Quere supra de causa fructificationis arborum. Malorum diversa sunt genera. Item quedam ferunt fructum ponticum atque durum. Quedam acetosum. Quedam dulcem et iocundum. Et horum diversitas fructuum ex diversa qualitate humoris procedit et debilioris vel fortioris operatione caloris existentis in radice sicut supra in proprio tractatu est. 95

96 Malus granatum arbor ferens mala granata. Arbor siquidem feminini generis, fructus vero neutri. Et dicitur malum granatum eo quod intra corticem et rotunditatem granorum contineat multitudinem ut dicit ysidorus libro xvii. Cuius cortex dicitur psidia. Flos vero balaustia nuncupatur. Florum autem alii sunt albi, alii purpurei, alii rosacei. Hec poma mala punica sunt dicta quia de regione punica primitus sunt delata. Ut

dicit Ysidorus. Est arbor multum dura et nodosa et ramosa plus in latum quam in altum se diffundens. Et est frigoris impatiens. Unde in pruina cito perimuntur flores eius. Dicit autem Aristoteles quod mala granata mutant amaritudinem suam per culturam. Quere supra eodem de arborum cultura. Istius autem arboris secundum Platearium multe sunt species. Sed de duabus iam loqui sufficiat: scilicet secundum Dyascoridem et Ysaac in dietis. Malorum granatorum duo sunt genera. Alia enim ferunt poma dulcia, calida et humida; alia acetosa que frigida sunt et sicca. Et diversis certis possunt conservari. Dulcia conveniunt magis usui et medicine. Scilicet tota arbor medicinalis est, et partes [illegible] fructus eius. Unde dicit Ysidorus libro xvii: Negari inquit medicinam corpori nostro mali punici et cibo nutriri. Sed putant quod plus conferat medicamento quam corporis alimento. Habet siquidem tota arbor stipticissime fructus eius virtutem constringendi, confortandi, consolidandi, et humores superfluos desiccandi, et fluxus sanguinis [illegible] et vomitum colericum compescendi, ut expresse docet Ysaac, Dyascorides et Platearius. Si tamen more congruo et ordine debito exhibitum contra singulas intrinsecas vel extrinsecas corporis passiones. Dulcia tamen magis sunt ventosa et inflativa alvi, et quia sicca minus febricitantibus secunda. Et ideo minus conveniunt febricitantibus quam acetosa. Ex quorum succo fit potus qui dicitur oxizaccara, qui calorem febrilem mitigat, materiam febrilem digerit et alterat. Appetitum provocat et naturam ex calore deficientem reparat mirabiliter et confortat. Et valet contra epatis calefactionem et cordis defectum sive cardiacam passionem. Flores eius et fructus ac cortices si pulverizentur et in potu assumantur, lumbricos veteres necant. Dentes et gingivas purgant optime et confirmant. Et contra multas alias subveniunt passiones, ut dicit Dyascorides et Ysaac. Mala punica in omnibus predictis sunt efficacissima. Quamvis enim sint exterius in cortice et discolorata, stiptica, insipida et desiccata, intus tamen sunt rubea, humida et mollia, iocunda et sapida, et miro ac incredibili nature artificio per granulorum cellulas ordinata, ut dicit [illegible].

98 Morus est arbor cuius fructus dicitur morum, ut dicit Ysidorus libro xviii. Morus a Grecis est vocata quam Latini rubum nominant, eo quod fructus eius et virgula rubent. Est autem duplex morus: domestica scilicet et silvestris. Cuius fructus in deserto pastores relevant famem. Cuius folia superiacta serpenti ipsum interimunt. Item dicit Ambrosius [illegible] xvii. Fructus mori in flore albus, deinde virens, tertio rutilat, sanguineum rubet. Ultimo nigrescit atque livet. Scilicet quanto est maturior, tanto nigrior est. Cuius fructus tingit manus et dentes comedentis. Secundum Platearium autem et Dyascoridem morus est arbor habens succum ventris fluxivum, id est solutivum. Cuius succus expressus et ad ignem sive solem desiccatus fit stipticus et constrictivus. Ulcera oris et vulnera sanat. Faucium tumorem reprimit ac sedat. Cortex radicis coctus et potatus ventrem laxat et lumbricos latos necat. Folia eius contusa et imposita olei combustiones sanant. Decocta cum aqua pluviali capillos denigrant. Morsus phalangionis et puncturas aranearum curant. Dolorem dentium placant et putredinem mundificant gingivarum. Mora immatura sicca sunt et stiptica et confortativa stomachi et constrictiva. Sed quanto plus maturantur, tanto efficiuntur calidiora et dulciora et humidiora. Comesta enim post prandium in corruptionem convertuntur et stomacho ac capiti multum nocent. Ieiunis vero accepta bene digeruntur, sed nutriunt valde parum. Folia mori celsi sunt magna et lata, que erucis et brucis sunt obnoxia, et animalibus libentissime comeduntur et consumuntur. Unde et vermes sericum generantes mori foliis optime nutriuntur. Tota autem arbor medicinalis est, precipue quoad cortices, fructus, folia et radices. Scilicet si radix eius incisa fuerit, gummi emanabit quod valet ad varias passiones. Scilicet ventrem emollit, dolorem dentium tollit. Hucusque Dyascorides et Platearius. Ex moris fit potus optimus sive quod moretum vulgariter appellatur. Quem elephantes dum potant, audaciores efficiuntur, ut dicit Rabanus super libro V Machabeorum c. v. Fit inde electuarium diamoron dictum, quod valet contra squinanciam et gutturis faucium passiones, ut dicit Platearius.

Mirice secundum Ysidorum est dicta eo quod in litoribus maris solet sepius oriri. Unde Virgilius: Litora myrtetis letissima. Et amaris litora myrtetis. Hec est quam agrestis mirice dicunt. Medicorum autem libri hanc arborem aptam scribunt multarum necessitatibus multorum remediorum. Hucusque Ysidorus. Secundum Platearium autem et Dyascoridem mirice est arbustum ad modum fruticis crescens. 99

potissime iuxta mare. Cuius fructus flores et fron-
des convenit medicine. meliores autem sunt fructus quam flo-
res. et hinc diutius conservantur. sed melius in sole calore quam in
aura umbrosa hinc talia conservantur. Et quando sunt simpli-
fructus recentiores. tanto sunt meliores. et habent omnia illi-
fructus subtilia virtutem potentiam et constrictivam. et ideo contra na-
turam fluxus sanguinis residentiam et virtutis retentionem in cor-
poribus. Unde valet contra fluxum reumatis ad spiritualia mem-
bra defluentis si decoquatur in aqua pluviali et inde potetur
et fomentetur. Vomitum etiam restringit si decoctum ramu-
sculi eius cum aceto sit. statim appositus vel eius pulvis
siccus. ulcera et vulnera suaviter consolidat. Sed du-
plex est mirtus alia est alba alia nigra. et utraque stiptica
est. sed nigra magis. Unde contra fluxum sanguinis utiliter
exhibetur. Venena comovet. et prodest contra venenum
et puncturam scorpionis si potetur eius decoctio. va-
let contra allopiciam et fluxum aliter capillorum. cum fari-
na tritica mirtea. valet contra tumores oculorum. fit autem
oleum mirtinum de foliis et baccis eius. quod est leniti-
vum. consolidativum. et mundificativum. Et valet ad omnia
supradicta. Aures etiam mundificat saniosas si tepe-
factum instilletur. Huiusque Pli. sicut ysa. et c. xli.
dicit ysa. mirtus est aromatica et in prudentibus fessa
membra consolidat. et reficit. Et eius consolationes fre-
quenter figurat. Et est quod temperantie et magnitudinis vir-
tus ac refrigerantie. ut dicit idem super ysa. lv. c.

100 Mirra est arbor in arabia altitudinis. v. cubi-
torum. similis spine quam aromaticam dicunt. cuius
gutta viridis est et multum aromatica et ama-
ra. Unde et nomen accepit mirra. ut dicit ysi. li. xvi. Cuius
gutta per se manans preciosior est quam que vulnere facto vul-
nere in eius cortice eliciatur. vilior iudicatur. Cuius
sarmenta arabes igne fovent. Quorum fumi val-
de noxius est nisi odore storacis occurratur. Alioquin
contrahunt homines morbos incurabiles illi fumo.
Purior autem mirra et melior colligitur apud trogo-
ditas in arabia. ut dicit ysi. et pli. li. xii. c. xiiii.
qui dicit quod mirra arbor est. v. cubitorum existens in
silvis arabie. Cuius folia sunt similia foliis olive.
sed magis crispa et spinosa ac aculeata. ramos
habens similes iunipero. Inciduntur autem binis temporibus ra-
mi eius. sed prius sponte sudat antequam incidantur.
et gutta que sudando effluit accentam dicitur. et hec
omnibus generibus mirre prefertur. et mirra electa apli-
bus appellatur. Sunt autem vii. genera ut dicitur ibidem c. xviii.
scilicet trogodita. et illa magis est electa. Secunda gebba-
nitica. Tertia dianitica. Quarta collaticia.
Quinta est sambacena. i. sabbea. et illa autem iuvenis
magis est tenuis. Sexta quam dusaritim et coro-
nam vocant. Et hec certis magis est candida. Et hec adul-
teratur gummi et glebis lentisci. Septima est indica.
et illa certis peior est quam cum illa alia species mirre a-
dulteratur. Huiusque pli. Mirra ut dicit dyas. est gut-
ta arboris cuius ramos calore solis induratur. Et est
eligenda citrina et rufa nitens aliquantulum lucida.
Et hec alia est minuta alia grossa quam evagelitam
appellant ab insula in qua exit. calida est et sicca summa.
et habet virtutem confortandi. et ex aromaticitate sua con-
ducendo per totum. habet vim dissolvendi et consumendi.
mediocriter et equaliter ex qualitatibus suis. Unde conser-
vat corpora mortuorum quando ex mirra in confectionibus con-
diuntur et conservatur et in propria efficacia mirra fere
centum annis. Valet contra causis reumatis et fluxus
inordinatis. Digestivam confortat. et viscosos hu-
mores magis in spiritualibus melius purgat. Odoris fe-
tores emendat. et omnia gingivarum vitia sanat.
et desiccat. Ulcera labiorum putrida consolidat. consu-
mit et conglutinat. Cerebrum confortat. et contra matricis
multum valorat et confortat. et eius frigiditatem
consumit et desiccat. et conceptum iuvat. Vermes au-
rium necat. Canem rabidum curat dicitur et bonam ad uri-
nam generat et conservat.

101 Mirrum est unguentum de mirra et aliis speciebus
aromaticis compositum et confectum. cuius iuventu-
te nervi et alia sensibilia membra confortantur.
et iuvantur in iuncturis ac articulis existentes
consumuntur. eius aromaticitate species animales reparantur.
Infrigidantur vero humores ac pediculi eius amaritudi-
ne. et prohibentur ne nascantur. sudores fetidi mir-
ro compescuntur. conservatur corpus in delicatione. in putre-
dine dissolvuntur.

102 Mandragora est dicta. eo quod habet mala sua-
vem olentia. in magnitudine mali maciani.
Unde et latini malum terre vocant. Hanc poe-
te antropomorphon vocant. eo quod habet radicem ad
formam hominis quodammodo stantem. Cuius cortex
in vino mixtus porrigitur ad bibendum hiis quorum
corpus est secandum. ut dolorem non sentiant soporati.
Huius species sunt due. Una est femina in foliis simi-
lis lactuce mala generans. Alia est masculus cuius fo-
lia sunt similia foliis bete. ut dicit ysi. li. xvii. Quam
autem dicit mandragoram esse herbam soporiferam. Cuius

folia ẽ sup̃ t̃rã sp̃sa. Eradicat̃ h' duas aut
tres sibi inuicẽ coherentes. ꝯ foris nigras. int̃
us albas cũ corio grosso. Masculus h̃t folia
alba ⁊ tenuia. ⁊ radicẽ silẽz albã. poma nascũ
t̃ s̃c folia. sicut galla s̃c folia querc̃. ⁊ s̃ colorẽ
crocea. odorẽ suauia. tñ cũ q̃dã grauitate. i sapo
re ꝯ s̃ insipida. Et iõ ñ ꝯuit esui. s; tñ me
dicine. ista cortex ei decocta ĩ uino. dormire
faciunt. ⁊ oẽs dolores ꝯpescunt. Vñ ⁊ uix eõ tp̃is
ferri sentiunt pacientes. Caute tñ mãdragora
ẽ utend'. q2 si ĩ nimia q̃ntitate accipit̃ infert
mortẽ. ut d' ys. ista ut dz ĩ plat. u͂tutẽ h͂t in
frigidãdi. aliq̃uli mortificãdi. ⁊ sõpnũ p̃
uocãdi. Et iõ suc' ei cũ lacte mulieris tẽpo
rib; appõit. sõpnũ puocat ẽ ĩ frenesis. Et q2
ẽ h̃ba subtilis s̃cã. dz q; fruct' ei extinguit
ignẽ sacrũ. cõpescit colere ĩpetũ. ⁊ uen̄es
fluxũ. Hucusq; plat. i tñ ꝓpõit q; p̃ naz sili
tudo hoĩs uel mulieris ĩ radice ei nullatẽ
tuẽat. s; potius arcusicias ul' maleficias sophi͂ce
ĩformat̃. Dz aũt h̃e u͂tutẽ p̃bẽdaz mulierib; cõ
cipiẽdi. Q̃s silr̃ uidet̃ ãnuere aug' s̃c' gen.
ii. c. xix. Dic aug' q; occasione rachel q̃ mãdra
goras desiderauerit. iud' plures libros q deuir
tutib; h̃bar̃ tractat̃. ⁊ de eis d' se nich taliũ
ĩ eorz scp̃tis eẽ tp̃is reperisse. Salua tñ auctori
tate aug' multi auctores dñt mãdragorã mul
tociẽs huius h̃e u͂tutẽ. vñ d' y' dyas ⁊ ph. ⁊
plat. q; mãdragora suptã mõ debito. matricẽ
ẽ dispõit ad ꝯceptõẽ. q̃ p̃mit calor nimius ꝯ
sicc' ꝯceptõis materiã ĩpediunt. ꝯuenit itaq;
caliditatẽ ⁊ humiditatẽ dispõit ad ꝯceptõẽ. cũ sit
f̃rida ⁊ sicca. ut dz ĩ plat. Et hẽc dispositione
s; mulieres f̃cdat ⁊ n'ale s̃cis ĩpedi' potẽ
q̃ hĩ dispõẽ. ⁊ l̃ris eius h' mãdragora
ĩueies. q̃ ut d' dyas. tumores corp̃is repon
tur ac tollit. venenosis morsib; occurrit.
Deniq; fluxũ corp̃is mulius ⁊ supi' restrĩg.
Omia sup'a posita dnt ĩ li. ph. xx. c. xi. u dz
q; mãdragore duo s; gnã. ⁊ c. Et sẽ p̃t mi
ta. Cauent fossores mãdragore ĩ eius fos
sura ꝯtũ uentũ. ⁊ tres circulos gladio circũ
scribunt. ⁊ post expectãt ꝯfodẽ ad occasũ. Et
ita dicunt ei p̃cipuas eẽ u͂tutes. Sucũ ei collig
⁊ ĩ sole desiccatẽ. mala ei matura ĩ umbra
desiccantur. Odor maloz ẽ grauis. ⁊ infert

sõpnũ. Ex odorẽ solo uis ei sõpnifica ẽ ut d' ys.
Milium ẽ herba h̃ñs hastã lõgã ⁊ nodosã ad 103
modũ cãne. cui sẽm ualde ẽ minutũ. fri
gidũ ⁊ siccũ. ut dz ysa. ĩ diet. Ex hoc atte
stat̃ ei leuitas ⁊ ꝯcauitas ⁊ absentia uiscosi
tatis ⁊ uentuositatis ⁊ media nutrimẽti. Cõ
fortat tñ stõm gr̃a sue siccitatis ⁊ ꝯstipat
uentrẽ. Est aũt p̃ dyas. diureticũ. ⁊ assatũ se
dat uentris tortiõẽz. Sanguinẽ laudabilẽ nõ
gnãt. Inflãt ãt stõm ⁊ desiccat. ut dz ĩ diet.
Menta ẽ h̃ba odorifera. calida ⁊ sicca. scd̃m 104
ꝯstãtinũ. Et ẽ d' ei sp̃ẽs. s. ortensis siue do
mestica. ⁊ siluestris siue montana. Et ista h' maio
rẽ ui calefacĩdi q̃ p̃a. Et dz greꝯ colocasia. q̃
lat' nepita siue calamentũ uocat̃. ut d' ysi. li.
xvii. c. penult. Et h' h̃ba ẽ multũ medicinalis.
Alie sũt sp̃ẽs mẽte q̃ cresciit ĩ paludib; ⁊ ĩ prati
as. s; nõ s; tãte efficacie ĩ u͂tute ul' calo
re. Sunt ẽ grauioris odoris p̃rẽ ⁊ saporis q̃
mẽta domestica seu ortensis. q̃ ẽ herba fe
multiplicatis ⁊ cito s; t̃rã pululãs ⁊ ascendẽs.
Cui hastula mẽtã reflexa ⁊ ab humo tecta.
ꝯuertit̃ ĩ radicẽ. ⁊ cito ex se nouã p̃ducit plã.
Est aũt mẽta ortẽsis magne efficacie. siue sit
sicca siue uiridis. Ht̃ ei u͂tutẽ dissoluẽdi ⁊
ꝯsumẽdi. ex qualitatib; suis. Ex aromaticitate
ꝯfortãdi ⁊ p̃uocãdi appetitũ. ex suo acumĩe
decocta ĩ aceto. fetorẽz oris ãputat. ⁊ gĩgi
uas putridas ⁊ corruptas p̃gat. vomitũ
ex debilitate u͂tutis retentiue uenientẽ cũ ace
to sedat. Odorẽ suo ⁊ sapore ꝯ sincopĩ ⁊ de
bilitatẽ sp̃iuũ iuuat. Matricẽ mundificat a
sup̃fluis ⁊ ꝯfortat. Decocta ĩ uino dolorẽ
intestĩoz ⁊ renũ placat. Cũ uino ⁊ olo decocta
mamillas ex coagulatõẽ lactis induratas
supposita sanat. Sucus ei ueneno obuiat.
⁊ potat' lũbricos necat. ⁊ humores auris. ĩ uino
⁊ oleo decocta. f̃cãa apostemata dissoluit.
⁊ curat. Tussim mitigat. Hucusq; dyas. ⁊
plat. Silr̃ ysaac. li. ii. ĩ dietis d' ys. addẽs
q; ab hoĩatẽz ãputat ⁊ singultũ sedat. Li
gnã lenit asp̃itatẽ. si ex ea fricetur. Assue
facta ĩ cibo. uenerẽ excitat.
Malua ẽ mollis h̃ba amolliendo aluũ dicta. 105
ut d' ysi. li. xvii. Et sicut d' una cũ pli
nio. si suco ei ãmixto olo aliq's se ĩunxit.

Menta dissoluit coagulatum lac

d' altea

apunctura apud medici non potest. Contusa vero et limita super malle non patiuntur puncturam, nec morsum ab aranea vel scorpione, ut dicit Plinius. Est autem eius duplex species, scilicet minor et maior que altera dicitur. Et est utraque herba humida inter frigidum et calidum temperata, ut dicitur in dietis. Et hoc patet per eius virtutem et actionem. Quia digerit apostemata et maturat maxime radix et eius semen. Cuius decoctio restringit fluxum sanguinis. Quandam etiam habet viscositatem quod si cum vino potui detur dissolvit grossos humores renum, frangit lapidem, duritiem splenis mollificat atque planat. Decoctio eius provocat sompnum si fiant fomenta et extrema corporis inde abluantur. Semen eius decoctum valet tussicis et contra tussim. Semen eius in oleo decoctum duritiem solvit, mollificat, mundificat et maturat, ut dicit in platearius.

106 Nux est arbor cuius fructus alio nomine nux appellatur. Et est sic vocata eo quod umbra eius vel stillicidia foliorum arboribus vicinis noceat. Que nux latine a nomine iugi laude vocatur, quasi iovis glans dicta. Fuit enim hec arbor quondam iovi consecrata. Cuius fructus tantam habet vim ut missus inter fungos et cibos venenosos quicquid in eis virulentum est exfundit, rapiat et extinguat, ut dicit ysidorus libro xvii. Cuius fructus habet durum et amarum corticem sed nucleum valde dulcem. Unde pomum de corio vel cortice duriore tectum dicitur nux, ut dicit idem, ut pinee, castanee, avellane et huiusmodi. Est itaque nux arbor alta et spaciosa habens ramos nodosos et diffusos et folia lata rugosa piramidalia et acuta, grossi odoris et saporis, quorum umbra dormientibus sub ea est nociva et diversarum infirmitatum generativa. Cuius tamen radix, cortex, fructus et folia conveniunt medicine. Nam ut dicit dyascorides radices et cortices nucis maioris extracte et potui date ad quantitatem unius oxifagii subveniunt difficultati urinandi. Potata etiam cum aceto repugnant febribus [illegible] cum frigore et rigore. Crines tingit et mundat et prohibet casum capillorum. Est autem multiplicis virtutis et efficacie fructus eius convenientis est esui et medicine. Et cum multe nuces inveniantur tamen de maioribus scilicet gallicanis et minoribus scilicet avellanis plus loquimur quo ad cibum et medicinam. Nux autem usualis et domestica que communiter dicitur gallica variatur in substantia in virtute et in figura. Nam in substantia ut dicit ysaac in dietis aut consideratur ut viridis aut recens ut matura. Que prius dicitur scilicet viridis habet exterius corium sive corticem colorem quasi viridem sed in sapore ponticum et amarum et manus contingentis se inficientem. Intus autem testam paulatim optinet corio extrinseco duriorem. Infra eius ambitum nucleum continet virtuosum, saporosum et multum dulcem. Nucleus vero medulla que infra testam est contecta quadam pellicula velut quadam tunicula est undique circumtecta ne tenera nuclei scilicet substantia teste fricatione seu duritia ledatur. Et illa quidem pellicula testa mollior et medulla nuclei durior et amarior et ab expertibus invenitur. Et quanto nux plus ad maturitatem pervenerit, plus sepit illa corticula a substantia teste et medulle nuclei incorporatur fortius et unitur ita quod nux [illegible] non dividitur nisi quando per aquam calidam vel alterius humidi infusionem casu aliquo artificialiter emollitur. Nux itaque viridis minus est calida et sicca naturaliter quam antiqua et minus stomacho nociva. Que si cum ruta comesta fuerit ieiuno stomacho, esse perhibetur cuilibet veneno inimica. Nuces vero mature ut dicit ysaac quedam sunt recentes quedam antique quedam inter has mediocres. Recentes sunt magis humorose. Mediocres vero sunt magis sicce. Sed antique consumpta humiditate per caloris incensionem, humositate digerente magis sunt generaliter ventose. Et ideo multum comeste in humores colericos de facili convertuntur et maxime quando calidis complexionibus in usum sepius assumuntur, quia in talibus generant adustiones et capiti vertiginem inferunt et dolorem. Cum vero eas temperate comedunt et temperate sunt complexionis, bene eas digerunt et eos congrue nutriunt. Virtus autem earum attractiva penes effectum medicine. Nam generaliter contra venenosam corporis conveniunt, quia sua venenositate meatus corporis opilant et tamen venenum ad interiora penetrare non permittunt. Iste nuces cum sale et ruta et alleis mixte et equaliter ad [illegible] melle morsui rabidi canis subveniunt si interius sumantur et exterius super locum vulneris apponantur. Venenum etiam ad exteriora trahunt potencialiter et consumunt. Iste contrite cum melle melancolica apostemata et flegmatica mature dissolvunt. Contrite insuper et cum plasmate super umbilicum interiora apostemata intus in corpore nascentia destruunt, ut dicit ysaac in dietis. Figura autem nucis est varia. Quia alia est rotunda, alia piramidalis et oblonga, alia minus plana et continua ut patet in avellanis muscatis. Alia lateraliter divisa, sed in summitatibus et extremitatibus ad

modus crucis tetragonialiter, id est per formam quadranguli est distincta, ut patet in nucibus maioribus gallicanis, in quibus generaliter forma crucis intrinsecus est impressa, ut patet sensibiliter intuenti.

107 Nux avellana vel nucis gallicane agrestis est et silvatica species, sine cultura crescit in coruli, que sunt arbores crescentes in nemore seu silva, ut dicit Ysidorus. Et ideo quia in loco publico crescit a transeuntibus avellitur et colligitur, merito avellana nuncupatur. Avellane autem, ut dicit Ysaac, aliis nucibus sunt minus calide et humide, magis ponticie et grossiores minus tamen in humiditate et ventositate. Et ideo ad digerendum sunt duriores et ad exeundum de corpore magis tarde; cum tamen digeruntur, melius sunt corporis nutritive, tamen si cum interiori pellicula mittantur sunt inflationis generative. Et ideo ut corum nocumentum auferatur, utile est ut in aqua calida perfundantur et exteriores pelliculae auferantur. Et sic earum quidem multas passiones mitigant curative. Quare cortices nucis cum mirra ... contra allopiciam, id est fluxum capillorum, et facit pilos in corpore germinare, ut dicit Ysaac et cetera. De quibus alie nucum diversitates quas continuit medicina, sicut nux muscata et nux indica et nux vomica et cetera. Et est muscata fructus arboris in India nascentis, est autem infra testam durum, que in corio suo folliculo tectum ad modum avellane cortice macis vocatur, et est multum medicinalis. Maxime cum confortat cor et depurat in cerebro spiritus animales, stomachum infrigidatum calefacit et confortat appetitum. Et est cortex ille subrufus, habens saporem acutum et aliquantulum subamarum. Cuius autem magis est ut fructus non habens acumen in sapore, ab illo minus est ...

108 Nux muscata arboris est corticis ex tincta et cum ex tincta ... tenuissima et plana. Que grossa est fortior ... et in odore suavior et in sapore acutior, tanto melior. Unde eligenda est que est gravis et solida intus, que cum frangitur non pulverizatur, et subrubicundum colorem pretendit, cum odore forti. Et suam virtutem habet confortandi stomachum calefaciendi et exterendi ventositatem et auferendi dolorem capitis ex frigida causa. Applicata cum naribus confortat cerebrum et nimis spatiata, ut dicit Plinius, Dyascorides et Platearius.

109 Nardus est herba medicata et spinosa, calida et odorifera. Unde et agrestis nardi spica nar-

... vocatur applicata, ut dicit Ysidorus libro xvii. Et est autem species eius tres, id est indica, syriaca et celtica. Non tamen crescit in Syria, sed in quadam terra montuosa que in uno latere tangit Syriam et in altero Indiam. Melior autem est illa que est levis et fulva, comosa et spicata parva, odoratissima et prius sitiens, que masticata linguam desiccat. Flavior autem est celtica, a regione Gallie ubi crescit est dicta. Et est similis nardo seu spice nardi, sed est magis alba. Habet autem, ut dicit Dyascorides et Platearius, virtutem confortandi ex aromaticitate sua. Valet contra sincopim et confortat cordis et contra stomachi debilitatem. Naribus applicata cerebrum confortat, frigidum reuma compescit. Contra ... sedat ... et aurium apostemata. Malum odorem oris aufert et ... pudendis mundificat. Opilationes splenis et epatis solvit, provocat menstrua et matricem mundificat et adiuvat conceptum. Lapidem frangit in renibus et in vesica. Est enim herba diuretica, ut dicit Platearius, et sua vi incisiva et dissolutiva et usque ad intima penetrativa. Facit contra linguae paralysin et confortat nervos et ... linguae organa occupantium. Valet etiam contra morbum epilepticum, si debito modo patientibus ministretur. Ad multa alia mittitur ... ex quo fit oleum nardi ... ad omnia predicta et ad alia est magis necessarium.

Olea est arbor, sicut dicit Ysidorus, cuius fructus dicitur oliva, fructus vero oleum nuncupatur, ut dicit Ysidorus libro xvii. Sed specialiter arbor oliva appellatur. Est autem arbor pacis et insignis, ut dicit idem. Sicut, ut dicit Romanorum hystoria, ... olivarum ramis ... mittebantur legati pro pace aliquam optinenda sive aliis offerenda. Unde sicut Remigius, patet huius arboris excellentia, quia in signum reconciliationis et federis dicitur eum non columba non cum aliud arboris ramusculo, sed solum cum olive viridi signo ad archam senestram est revecta. Item, sicut Plinius libro xvii, victores apud Athenas quondam olea coronabantur. Greci autem tamen oleastro suos coronari induabant, ut dicit idem. Est itaque olea arbor coma et virore ramorum multitudine speciosa. Frondes habens subalbidas et molles, virides perpetuo dierum in estate et in hyeme retinentes. Flores autem habet minutos et multos suaviter redolentes. Corticem durum et radicem amaram, fructum pinguem, sapidum ac dulcem, sicut ut dicit Ysidorus, ex amaritudine radicis surgit oliva in pabulum luminis et medelam vulneris ac in refectionem esurientis. Item invenitur eam post ad ignem nutriendum. 110

corporibus languidis post ad medendum, ferendum ad vescendum et ad condiendum, ut dicit Is. Est enim oleum ignium et luminarium nutritivum, morborum remedium et vulnerum sua unctione confortativum, ut dicit Ysi. Est igitur oliva sive olea arbor fructifera medicinalis. Cuius cortices, folia et fructus habent medicinas. Cuius lignum maxime est soliditatis et compactionis et quasi imputribilis putritatis. Sed quamvis sit multe duritiei in exteriori superficie, multum tamen habet humorositatis et unctuositatis interius in medulla. Et olivus et oleaster dicit Pli. li. xv. Arborum olearum fructificacio multum fastidiunt in regionibus nimium calidis sive etiam in nimis frigidis, sed potius in temperatis magis tamen se habent ad calorem quam ad frigiditatem. Et ideo nubi tanto ut dicit idem quamlibet olivas seri in loco calido solo non nimis pingui neque nimis macro, radiis solis opposito, sed celum eius maxime confert et multum diligunt rorem celi et aeris serenitatem. Unde si fuerint copiosi ymbres quando olive maturescunt viciatur oleum et corrumpitur nisi sequatur serenitas que extenuet liquorem. Dicit Pli. c. iii. Oleo diget olea falce vel rastro ut putetur sic putantur nutrientur. Sed soli et vento coniuncti uno gaudent, et in ceteris tempus florem cuius fructus post circa hyemem colligitur. Quoniam fructibus solent olivarum partes aperire circa radicem et quasdam cultositates et adulterinos ramusculos circa ueteres radices eradicare ante plantarum et in ... radicem solent aliqui in italia ... olee appellare. Unde ... radicibus ... fructificat olea et mirabiliter emendatur. Sic multo oleas fructui ... cum ... suo fructu colligantur. Sic faciunt aliqui in ... quod talis ... ad ... ipsius arboris et ... anni subsequentis. Cum enim fructificat sic ... ut dicit Pli. Multe autem sunt huius arboris species que per diversitatem fructuum discernuntur. Oliva itaque sicut dicit Ysi. arbor est olee designat fructum. Cuius multiplex distinctio invenitur ut dicit Ysi. Olive autem alie sunt domestice et alie silvestres. Domestice fructus faciunt quandoque maturos, quandoque inmaturos, quandoque inter has medietates. Inter istos autem fructus olivarum primi sunt silvestres ... et viridas. Sed non sunt ... nisi ... Et quanto sunt nigriores ... tanto sunt maturiores et ... unctuosiores et ad exprimendum oleum aptiores.

Et sic dicit ... numquam perfecte maturescunt in arbore et si per multos annos ... Sed ut ... et completa consequantur maturitatem ... ut bacce collecte de arbore per plures dies in una congerie conveniant. Et sic per compressionem mutuam confortato calore ... veniunt ad meliorem ad plenam maturitatem perducuntur ... ut dicit ... olive cum fuerint ... non bene mature ... plurimum ... valens confortative et constrictive et appetitum excitantes ... maxime si cum aceto vel aqua salsa fuerint ... tamen dure sunt et difficiles ad digerendum et minus ... nutritive ... que ... maturitate calide sunt et ... multum ... nutritive ... mollificative et ad digerendum magis dure. Quia ... sua ... superenatant et ad ... Et ideo in ... corruptionem cito ... et minus laudabiles sunt aliis ad edendum. Valet tamen sunt in medicina ... vel aqua calida ... ibi ... potus ... fumositatibus ... nascitur et tumoris. Hucusque Ysa. in dietis. Dicit autem Pli. li. xv. c. iii. quod bacce sive grana olive que diu sunt in arbore non pereunt. Et quanto diutius in arbore permittuntur tanto meliores fuerint. Sed ... nouas ... resumunt et difficile ... Consistit autem olive ut dicit Is. ex nucleo, carne, oleo et amurca que sanies est sive ... olive ... et amara utilis est in medicina. Sed nuclei cum ... oleo ... valet ... ad nutriendum ignem ... inde ... impinguari.

Oleum succus est olive, ut dicit Ysi. Et est tanto nobilius quanto ... a suis folliculis eliquatur, ut dicit Pli. li. xvii. c. ii. ... quod oleum per vetustatem viciatur. Et dicit Is. quod oleum in torcularibus extorquendo melius eliquatur ... olive sive olee bacce ... molari lapide vehementer ... aqua perfusa fuerint ... tale aqua calidam unctuositatem ab amurca et nucleis ... que ... ab ipsa aqua artificialiter ... Et ut dicit ... quanto oleum ... de torculari exit tanto laudabilius iudicatur ... et suavius ... cum ... admiscetur ... dicit Papias ... inter aquas ... oleum in 111

ore pro inclusum in aqua emittit clariorem facit quam in fundo continetur. et patet oculis ipsius facilius omnia que in aqua in fundo abscondita. Cuius natura est ut calor condiat. fomentum luminum administrat. et corpori fessa recreat. et confortat nervos contractos et induratos ac spasmatos remollit et relaxat apostemata dura mollificat et maturat. et maxime oleum lini. consimiliter autem est oleum. et ex natura rerum generibus est expressum. Aliud autem est simplex. ut oleum olivarum. Oleum nucum. Oleum piperum. Oleum amigdalinum. Oleum raphanum. Oleum lini. Oleum canapi. et huiusmodi. Aliud est compositum. aliud est frigidum. aliud est calidum. aliud stipticum et constrictivum. aliud laxativum. Sola ex appositione calidorum efficitur calidum. et ex frigidis frigidum. et ex stipticis stipticum. et ex laxativis laxativum. Et ideo pro diversitate causarum morborum sunt adhibenda diversa genera oleorum. ut oleum laurinum. nardinum. pullegium in causis frigidis. oleum vero rosaceum sive violaceum. et huiusmodi. potest autem oleum ita fieri calidum ut febrem inducat si vene pulsatiles inde et etiam et vole manuum ac plante pedum inunguntur. ut oleum in quo decoquitur cauda leonina. ut dicitur in compendio salernitani. potest etiam fieri ita frigidum quod inducat membro unde inuncto stuporem et insensibilitatem inuncto. stuporem ut patet in oleo mandragorino quod fit ex oleo in quo poma mandragore sunt decocta vel diutius reservata. Sed inter olea sic composita magis laudabilia et magis in medicina utilia sunt temperata. Simplex autem oleum quo ad medicinam et quo ad cibum principium locum optinet oleum olivarum. deinde nucum et amigdalarum. tertio piperinum. quia tamen alius oleus quod temperatus est magis frigidus ac siccus. maxime quod fit de semine oleo nigro. Et hoc invenitur in ducendi solo primum valet contra calida apostemata in principio et contra capitis calefactionem. ut dicit platearius. Alia autem olea minus conveniunt cibo. propter odoris gravitatem et saporis horribilitatem. Congruunt tamen multum medicine. sicut dicitur ysaac in dietis. Hoc autem omne oleum generaliter multum acuitates et acuere lenitates. Et ideo omni liquori superfusum. et aliis liquoribus subiecte dedignatur penetrativum est intensiue et sui diffusivum. Et ideo in vasis vitreis vel vitreatis melius quam in ligneis seu porosis vasculis aliis custoditur. ne penetret quas etiam ipsa et in eis evolet. sive vestigium quod in superficie relinquitur. diffusum in aqua superficiem in guttulas orbiculariter se recolligit. et ut totaliter quo ad pinguedinem et saporem separet ab ipsius superficie vix pervenit. oleum autem ex sapore asperum et odore horridum cum amittat suum saporem mixtum ad cibum non est aptum. stansque cum quo mixtum pervenit. et secundum diffusum esse nunc superius et in muta tur. Oleum est aptius conditus animalium corporis in effectu et extinguit si in profundum immittitur. ut dicit aristoteles. sed aceto postea infusa remittuntur. Item oleum purum ferrum politum a rubigine servat cum ferrum inde inungitur. Sed si fuerit corruptum vel aquosum sed cum fece mixtum destruit ferrum et corrumpit. ut dicit plinius libro xv.

112 Oleaster est silvestris olea. sicut dicitur cuius folia in foliis similis sicut olive. sed eius folia sunt latiora. et est arbor dulcis. sterilis et amara. Cum inserit olive ramus vim mutat radicis et convertit in ipsius qualitatem. ut dicit ysidorus libro xvii. Cuius lacrima est duplex. una est similis gummi sine ullo qualitatis morsu. Alia est mordax similis gutte armoniace ut dicit ysidorus. Et quamvis oleaster arbor sit silvestris. tamen eius cortex. gumme et frondes conveniunt medicine. Sola eius folia cum sint stiptica et amara. melle addito sanant ulcera capitis et oris. ut dicit dyascorides. Sucus corticis et frondium stipticus est et constrictivus. Unde valet ad interficiendum humorem et sanguinis etiam fluxum. ut dicit idem. Gummi autem eius valet ad multa. et ideo quod est mordax maxime. sola vulnera mundificat et sanat gingivas corrosas et corruptas adiuvat. et dentes motos roborat et confortat. Erisipila id est cum igne exoleta furiosa carnem consumens contemperat et sanat. Valet contra alopiciam id est fluxum capillorum et sanguinis eorum et cancer vel palliat vel retardat. ut dicit idem.

113 Olus ab alendo est dictum. eo quod ut dicit ysidorus homines primo oleribus alebantur antequam fruges et carnes ad esum hominibus proferrent. pomis etiam et oleribus nutriebantur homines ante diluvium sicut animalia iumentis et bestie. ut dicit ysidorus libro xvii. Et quamvis omnia gramminosa metu nascentia que sunt coquinabilia et esui hominum apta generaliter olera dicantur. tamen vulgariter caules dicuntur olera. quorum fructices et tirsi amplius esse causis oleribus preferenda ut dicit idem. Quorum similitates due sunt que communes in quibus maxime est vigens vel ventus. Et ideo in eius hic habere quia maxime sunt olera efficaci

d' caule

na mediae. ut d'r ib. Est et h'ba c'm ta et
flore rubido et medio lucu g'nas sanguinez
horribile odoreq; uirent. ut d'r ysa. in dietis.
Est et quidam estiualis et quidam hyema
lis quorum flos est spica aut cordatus. sed sunt
grossa et dura ad digerend'. ut no sunt sed
e colatiuum et ma. desiccatiuus et ualens hu
mectatiuus et laxatiuus. s; succi eius uires e co
supacia. Collig'r aut eorum ne'i unus in aq' ebuente
et aqua proiecta in alia decoq't. et cum pinguedine opti
me adiuant' ut d'r in dietis. Est aute h'ba q' p'fic'
p transplantaz. sed q'n in uno loco fuit semi
natu si post creuerit iplantat ad humum me
liorem, radices multu crescunt. et sic in quali
tate q' in quantitate s' uirtute meliorantur. qr et ea
te folia eius tenera ab erucis et aliis uermi
nibus corroduntur. In hyeme uo gelu et
pruina ostinguntur. Et sic clarificantur et ag'is
tenera. et ad decoq'nd' et comedend' meliora.
sed reuertente calore ad meliorem saliorem me
liue digeritur succus eorum. Et sic efficiuntur mag'
sapidi et s' meliores. pli. lib. xx. c. x. multis
laudibus extollit caulem quo ad usu medicine.
Et d'r q' ei t'r e spes. Quedam e c'spa uel sic
caluu media mollis. Alia latis hns folia et
spissa. Et ista min' ualet in medicina. Tercia h't
tenuia folia et simplicia. et e satis amarior s;
utilior medicine. Folia eius trita et apposita bis
in die sanant antiq' uulnera et inueterata
mixte sanant. Caulis pix cocta soluit. multu
sumpt' sitigibus uino et ebrietati resistit. neruo
sfortat. Et io ualet e paraliticos et tremulosos.
Lactis ubertate p'b; puerperis. Sucus eius nz
uenenu. D'r q' et q' uz 9 morsu rabidi ca
nis. Cornez feminis eius cruti fugiunt serpente.
Multas alias et uirtutes. quas p' tedio
h'c omitto. D'r et p'cama siluestris s; caulis
qui nascens h't uirtus fortiores.

118 Ordeum e dz eo q' cito sit aridu. ut dicit
ysi. uel ab ordine eo q' ei spica gnz seu or
dines granorum in uere. q' illi g'n' ordei melc
paruit animalibus. q' tritici et salubrior h'ri q' ma
lu tritici. Aliquo ut d'r ysi. Aliud e genus
ordei h'ns i uno t'omes i spica sua Tertium
d'r trimense eo q' iactu in terra uno te' cele
rite recolligit ut d'r ib. De ordeo d'r pli. li.
xviii. c. v. p'mu me frumentu fuisse ordeuz.
Apud eum multas nationes primis in ei sit principium
et polentas fieri ex ordeo apud grecos. et illi primo
ordeum aq' s' siccare q' potati desiccatu q' sic
mola cerealis. et acrutice farina pingue.
Alii uo itali ordeu sine in subtile farina
molis tm' pollum aq' p'dentur. ordeu fru
gu omniu nobilissimu e in medulla. et fieri n
uile n' i cura et solida terra. Vn p' sue fe'cre mol
litiez multu cito rapitur ad maturitate. nz
iuare aliq' tem' min' calamitosu quo ad cor
ruptioez. qr eius e'at et colligit' an' q'm tritici
i'ua re corruptio ul' rubigo. Inter omnia uero
frumenta feminina utilitates quod h't paleam et h'm
litore stipulam. S; multu h't laudabile medul
la q'n mo uento p'ue et farina acutissima seu
polentam ut d'r pli. Est a' sic d'r ysaac in dietis
ordeu granum frigidum et siccum. uirtute h'nt cola
tiua et mundificantiz et exsiccatiuz. et paz h't
uentositatis u' fabe. min' tn' nutrit saltem q'm
ordeum qui sit mag' n'ale in italia. sed et sp
bn' cor nutrit q' p' uentris folliculos sui cor
pis se exsoluit. ut d'r ib. Multi a' s' ut d'r pli.
q' plus uiuunt ordeo in medicina q'm tal's In
cu sit alz pot' mudificat cor' nutrit et restau
rans spiritalia mbra recreat et mundificent.
De ordeo q' ptuse de cortice mundato et cum
aq' multa decocto fit medicinal' pot' q' phi uo
cant tipsana. cui' uo' e' satis experienta. sani
tatis custoditiua. febr' calores alleuiatiua. s;
de tipsana dicetur infra litera t.

114 Palma e arbor uictorial'. sic dicta ut d'r ysi.
li. xvii. q' manu' uictrices sui optinentis
uictoria e ornat'. uel qr e ad mos palme h'ic
h'no t'o ramos. Est a' arbor nobil' et insignis se
pe p'ne pulchritudis et uiroris. durentis ueste
fructibus sui ulla succe'ssione ostendas folia sua
t'p'e hyemis et estatis. qr e arbor annosa du
rans in uirtute et uirore p' multa tpa. Ido ad
similitudinez auis fenicis. que multis uiuit an
nis palma a grecis fenix e uocata. Et cu sit
arbor fructifera fert fruct' satis delectabiles
et suaues. no tn' in omnibus locis ubi e'at propie
fruct' maturare. Fertur enim in syria et in egyp
to fruct' eius in dactila aliitudie digitorum sic
uocata. Quorum nota uariantur. sed alii uocant

palmule siliquas mirabolanis in forma dispositas. Differunt tamen penitus in sapore, cum iste sint saporis dulcissimi et iocundi, mirabolani vero saporis sunt horribilis et amari. Alii vocantur thebaica que et nicholaum. Alii mutales quos greci cariotes vocant. Hec omnia ysidorus. Est autem palma ut dicit glosa super genesim arbor magne proceritatis et altitudinis, sed tamen ad arduam altitudinem non pergit. Cuius radix est aspera et cortex in superficie terre valde sicca. Truncus autem eius solidus est et compactus et corticibus firmatus. Cortex eius circa exterius durus et niger, quem etiam quando non pungit et magis est asperus circa. Et ideo difficilis est ad scandendum, et cum difficultate pervenitur ad eius fructum. Folia eius piramidalem habent formam ad modum gladii. Quamvis autem palma dura sit circa stipitem et aspera in superioribus, tamen iocunda est aspectu in ramorum pulcritudine et in coma. In summitate ramorum portat suos fructus et non in medio foliorum, ut dicit Plinius libro xiii. Cuius fructus est quanto vetustior, dulcior et sapidior, quanto in medium solis radius appropinquat. In multis siquidem regionibus crescit sed non ibi fructificat, sicut in regione Gallica, Germania. Solis splendor continue recepta, que terra levi, sabulosa et nitrosa. Et ideo palmis videmus in climata, ut dicit Plinius libro xiii c. v. Item Isidorus. Palma duplex est species, scilicet masculus et femina. Masculus per florem, femina post in germinum principio. Sicut fructificat femina non est sic propinqua masculo ut saltem mediante vento odorem masculi femina percipiat. Isidorus et dicit Aristoteles libro vegetabilium. Et quando seminantur oportet ut masculi et femine semina pariter seminentur. Et debent simul semina bina et bina coniuncta et ex singulis eruptis plantis. Unde quaterne plantule ex eis invalescunt que adinvicem eandem condicionem habent et ad modum retis mutuo miro nature artificio se connectunt. Nec bene crescit nec est fructificat femina sine masculo. Immo si arbor abscidatur masculi, femina post viduitatem sterilescit. Sed aspicies foliis floribus masculi circa radices femine. Femina ex vicinitate masculi qui ex coitu ipsam iuvet recipit et reddit. Sicut diligunt hec plantaria locum humidum et pingues et fumosum. Immo petit locum salsum et harenosum.

sum. Et ideo ubi non est tale solum oportet aspergi sale non iuxta radices sed aliquantulum in remoto ut sal succositate humorosa terre sui salsitas consumatur. Et dicit Plinius. Quaedam est species palme in midiano orbe que evellitur ex una qui non multiplicatur alia ex ipsa. Sed quando pre vetustate omnino perit et deficit, iterum ex se renascitur ac revivit. Et ideo putatur avis fenix arabie ex hac palme argumento nomen accepisse, que moritur et renascitur ex se ipsa sicut facit palma supradicta, ut dicit Plinius ibidem. Item dicit ibidem. In ethiopia sunt varie palmarum species non tam viriditate quam magis suavitate mirabiles. Inter quas sunt ille que dicuntur cariote meliores et suco et cibo. Sicut earum fructus suco sunt uberrimi. Unde et ex eis vina precipua exprimuntur. Hec omnia Plinius libro xiii c. v. Est autem palma arbor singularis generalis in stipite et vestita in foliis a quo exit. Pulcherrima et dilatatur in ramis et comis usque celi ad quod superius in cacumine se extendit. Cuius folia sunt longa, in superficie quidem plana, ac spissa et flexibilia, diversis connexionibus sportulis valde apta, ut dicit Isidorus. Michi in angulis lateralibus sunt tarde et acuta. Cuius tamen dicuntur elate id est elevate sursum, sudantes in ... connivi et se numquam ad infima inclinantes. Et secundum hoc media huius dictionis elate in penultima producitur, ut Cant. v. a. Come eius sicut elate palmarum. Elate tamen sunt elates grece dicitur abies latine. Et secundum hoc penultima corripitur. Et sic videtur ponere alia littera que dicit Cant. v. a. Come eius sicut abies, ut dicit glosa. Et sic media corripi habet non producta. Variatur autem fructus palme tam in forma quam in virtute et dulcedine, sicut aqua exigit. Et secundum diversitatem soli in quo palma crescit. Et secundum variam temperantiam caloris celestis quem dissimiliter per diversos situs ad palmarum cacumina se diffundit, ut dicit Plinius libro xiii. Primum patet. Sicut in multis palmis raro vel numquam invenitur fructus propter malam vel minus sufficientem dispositionem ipsius arboris, ut in palmis ytalicis, in quibus raro vel numquam fructus aliquis invenitur. Et si crescat, numquam tamen pertingit ad maturitatem et complementum debitum reperitur, ut dicit Plinius. Secundum patet ex predictis quod in solo nimis frigido et humido, pinguium vel fumoso deficiat non proficiunt, immo sine remedio nullatenus convalescunt, ut dicit ibidem. Tertium quod patet quod in locis umbrosis ... solarium presentia absolutis

in circa ꝑsuit palme. et si forte alicubi cre-
scunt. nullatenus tamen poterunt fructificando ad
palmarum gloriam puenire. Et hoc est quod tangit ysaac
in dietis. Dactili inquit fructus sunt palmiferi ar-
boris sunt et humidi in 2o gradu. et dulcius sunt acetres
secundum regionum varias qualitates. Nam quidam nascuntur
in regione frigida .i. remisse calida. Quidam
in frigida. Et quidam non integre sunt maturati. Qui non in
regione frigida non sol est continuus. fructus sunt dul-
cissimi. sapidi. et propter viscositatem quandam aliquantulum
ventosi. Et tamen cum sint dulces valde. si quis eis
nimis utitur. aliquam inferunt corporis lesionem. Nam tu-
mores et inflationes generant. dolorem oris stomachi et
capitis ꝑstant. Splenis et epatis meatus obstru-
unt et opilant. Ex quo patet quod omnibus dulcibus uti con-
tinue non est bonum. immo sepe est et corporis nocu-
mentum. Fructus vero crescentes in terra frigida remis-
se calida. ad maturitatem non pueniunt. Et ideo in sua
ponticitate et succi terrestris permanentes velut crudi cor-
pori non multum nutriunt. Quin potius multum obstant. quia
sunt ad digerendum duri. quamvis aliquantulum stomachum con-
fortent. tamen de loco de facili non recedunt. Unde di-
citur in [illegible] moram. tortiones in generant sepius
ac inducunt. ut dicit idem. In mediterraneis vero in regione
mediocriter calida quamvis sit maturatio. tamen tamen
inest eis aquosa humiditas terrestrica. que non sinit in ma-
turitate compleri. Unde et corpora replent crudis hu-
moribus. quod est maxime duriene feces. ut dicit ysaac in
dietis. Est autem et fructus palme compositus ex molli sub-
stantia et carnosa et nucleo duro et quasi lapidoso. qui in
medio semen continet. Nam aliqui dactili inveniuntur in
syria et in egypto omnino sine nucleo. et tales spa-
dones nuncupantur. quia in eorum substantia non est osseum semi-
narium. ut dicit plinius. Quanto autem palma magis grossa est
annosior. tanto fructus eius melior est. Nam eius fructi-
ficat annum centum annos. Et tunc post hoc completis
vires et pfcis. Valet autem fructus palme contra dy-
arriam utiliter in medicina. Valet eciam virtute leni-
endi asperitatem arteriarum. et clarificandi vo-
cem. et maxime quando sunt bene maturi. Nam virides
sunt stiptici. ut dicit plinius. quod omnia milites alexandri
fuisse palmis viridibus strangulatos. Unde quando omnino
sunt virides non conveniunt cibo. sed solummodo medicine.
Valet eciam contra dissinteriam et alios fluxus. quando mo-

Palmes palmitis dicitur [illegible] subito apponitur
[illegible] tamen vitis. Unde ysi. li. xvii. palmes

est vitis mollis. qui per novella brachia emis-
sus fructus affert. cuius folium pampinus dicitur. Est enim
subsidio palmes ab ardore et frigore defenditur
ad modum casa in iuria aeris ꝑmunitur. Quia in [illegible] alicu-
bi in terram est ut sola ad maturitatem fructus ad-
mittat et umbram faciat. ut dicit ysi. Totum quod vitis
est sua et nutrimentum attrahit a radice. Et quia in
ductum calorem in sube sue porositate fortis est at-
tractionis. multum attrahit humoris. quod transmittat
in sub ipsius palmitis. et quia residuum est convertit
in naturam gemmis. foliis. fructus et floris. ut dicit
pli. li. xiiii. Qualis autem fuit humor nutrimentalis in ra-
dice. talis ostenditur in palmite. Unde docet compendium
salernitanum facere uvas diversi coloris. ex eadem
vite. si enim duo vitis inter vii in martio fiat
ipso in eis ramis procedentibus ex uno stipite
ipsius vitis si cum uno surculo in ipsius loco ap-
positus colorem rubeum. et in alio colorem blaveum.
et in tercio colorem croceum. singuli palmites ex pre-
dictis ramis procedentes tales proferent uvas quales
in inserendo appositi sunt colores. Sed quia in hoc perturbatur
tanto vitis ut inserit. quam aliquotiens palmes
vitis alius arboribus inserit. non solum fit fructus
mutatio isto modo. In martio quando incipit ascendere
de radice. aperitur cortex vitis circa radicem.
Quo aperto. fit coloris intromissio in terminum in-
ter lignum et corticem. Et tunc diligenter custodi-
ri est ne humor ascendat de radice exeat in circui-
tum. Unde humor quem paulatim attrahit palmes
a radice et mutatus transfert in fructu ipso colo-
ris vestigium derelinquit. Eodem artificio inmu-
tari possunt quibus plantula in sapore et colore. Et sic
fuit arbores que naturales sunt constrictione artificialiter
laxantur. et econverso. ut dicit idem. Hoc idem est dicit albertus
super li. v. plantarum. Sed quod species varie earum corti-
cibus et interioribus seu plantationis per artificio
suis supponuntur. palmes autem vitis quando est ex se
emittit [illegible] suum vincula. quibus arbo-
ribus se inviluit et connectit. Quorum [illegible]
culo fretinentis et [illegible] [illegible]. ne la-
psi palmites ventorum flatibus dissipentur. et ut
sine lapsus periculo suos fructus sustineant. ideo
vaga procacitate se diffundat. Multum enim in pri-
mo sunt fragiles. et ideo talibus indigent tenaculis quo
usque efficiantur successive solis beneficio forti-
ores. Singulis annis indigent palmites rese-

cantur a suis pullulationibus seu vitibus expurgantur. Sic enim per resecationem et diffusionem dilatantur, sicut patet tam de degenerantibus quam in lambruscis speciem suam immutantibus. Dinoscitur autem palmes generosus per nodorum et germinum vicinitatem, sicut dicit Plinius libro xvii capitulo xxv. Raros palmites habent nodos et distantes, signum est infecunditatis. Densitas vero germinum fertilitatis indicium est. Quere supra de natura vitis.

117 Propago propaginis est novellus vitis ramusculus prorumpens et surgens ex flagello quod terre infixo et immisso, sicut dicit Ysidorus. Omnia enim flagella ipsa vitium similitudines cum experimentaliter eas que vectorum flatibus agitantur. Quando enim propter vineas dilatandas terre immerguntur et ex quibus nove plantule egrediuntur, et vitis propagines appellantur. Propaginare enim idem est quod flagellum vitis terre inmersum sternere, et in novas vites producere, et sic vineas dilatare. Sicut propagare extendere et producere est idem, ut dicit Ysidorus. Palmites itaque vinee suum ramum ad terre concavitatem incurvant et in quibus terram fovent atque cooperiunt. Quando conceperint vim germinandi et novas propagines producendi, unde vis germinativa existens in flagello subterraneo erumpens paulatim transmutatur extensive in propagines. Postea vero cum novitas terre pressa in fundo amiserit terram et coniunxerit in radicibus quibus novelle propagines attrahunt nutrimentum. Et tandem radices totaliter efficiuntur quibus propaginate vites velut filie a matre continuo nutriuntur. Et sic fit quod prius a radice nutriebatur consimili propaginis artificio in radicem habet versa vice nutricis officio perfungitur, quod palmes suum flagellum quod prius nutrimentum a radice exhauriebat nunc per conversionem in radicem alios alere crescentes velut mater nutrit, ut ait [illegible].

118 Platanus est arbor a latitudine foliorum sic vocata, eo quod patula sint et ampla. Sicut planitas greca planum vocatur, ut dicit Ysidorus libro xvii. Cuius pulchritudinem exprimit scriptura dicens: Quasi platanus exaltata sum. Et ideo Ecclesiastici xxiiii. [illegible] habet folia et tenera, mollia [illegible], ut dicit idem. Adiciunt quod platanus est arbor frigida et sicca, cuius folia sunt utilia, sicut [illegible] dicit, [illegible] compescunt et tumorem calidum oculorum. Decoctio corticis eius et foliorum reprimit dolorem dentium, ut dicit [illegible]. Aliorum virtutem dicitur habere remittendi et acutos dolores mitigandi.

Vinum vero [illegible] dicitur contra combustionem si cum aliis lenitivis apponatur. Et quod decoctum in vino dicitur valere contra venenum. Hanc arborem laudat Plinius libro xii capitulo iii.

Populus est arbor a multitudine dicta, eo quod ex eius caudice id est radice multitudo ramorum densis pendens oriatur, ut dicit Ysidorus libro xvii. Cuius genus duplex est, scilicet altera est alba, alia nigra. Alba siquidem habet folia ex una parte alba et ex alia parte viridia. Et sic est bicolor, habens quasi diei et noctis notas. Sicut alio modo variat colorem in solis ortu et alio modo in occasu, ut dicit idem. Ad quam arborem, ut dicit idem, effluit resina, et iuxta eridanum fluvium in Ytalia et in Syria. Et hec resina [illegible] iudicatur medicinalis, sicut sanguinem stringit. [illegible] alio fluxu [illegible]. Ex eius siquidem summitatibus [illegible] fit unguentum tumoris repressivum et soporis provocativum. Et hoc unguentum populeon a medicis nuncupatur, et in multis casibus medicatur. Verum est ut Ysidorus dicit quod populus et platanus et salix mollis est materie et ad sculpturam apte. Et tales arbores [illegible] ramis plures crescunt et in latum et in longum amplius se extendunt. 119

Pinus est arbor pinea a foliorum acumine sic nominata. Pinum enim antiqui acutum vocabant. Hec arbor dicitur picea, eo quod resudat picem, ut dicit Ysidorus libro xvii. Et postquam in ramis germinale gignit lacrimam sive gummam que defluens frigore vel calore indurescit. Et gemma fit, et dicitur electrum, ut dicit Ysidorus libro xvi. Hoc autem electrum alio nomine dicitur succinum, eo quod arboris sit succus. [illegible] cunctis que sub ea plantantur [illegible] nocere. Est autem pinus arbor procera et valde recta, levis et porosa, et tamen fortis multum cum sit nodosa. Et ideo ex pino opera in navibus fiunt mali. Pinus et edificiis est valde apta. De facili enim inflammantur et accenduntur si igni cum aliquo applicatur. Et hoc accidit quia multum habet pinguedinis et unctuositatis que per picem resudat. Hec arbor corticem habet durum extrinsecus et rugosum, sed intus habet humorem pinguem et viscosum, quem calore solis attractum exterius in estate coagulatur in resinam, que [illegible] est subalbida et per decoctionem qua pix efficitur redditur valde nigra. Est autem valde odorifera et odoriferum facit fumum. Sed per multam decoctionem diminuitur odor eius. Folia habet minuta sed gracilia et acuta. Et viret hyeme et estate. Et cum 120

sit arbor pinguissima. In locis autem crescit montuosis, aridis, vallosis et lapidosis. Et cum sit arbor multe pullulationis, plus in altum crescit quanto inferius plures ramos perdit. Unde ramis precisis sursum etiam plus se dilatat in coma sursum celum. Lente crescit propter nimiam dositatem humoris et grossitiem que cito se digerit non permittit. Sursum corticibus spoliatur et nudatur, ut plurimum durescit. Inter medium corticem et lignum generaliter humor quidam in tempore, et illi animiculi corrodunt lignum. Et ideo corticem extrahere ne ex corrupto generentur. Huiusmodi humor ad ligni conservationem dicitur esse prepropria medicina. Dicit etiam libro xvi. quod pinus sicut et ulmus sub terra profunde cooperta diu durat. Et ideo si exuerit pinus ad aquarum ductus et obruatur profunde in terra multis durat annis. Sed super terram tamen latet et in loco humido ac pluvioso corrumpitur cito et senescit. Que totaliter in aqua occultata sub terra ex aqua fluxu indurescit. Diu itaque durat super tecto nec de facili admittit ... ex frequentia nisi per stillationem pluviam corrumpitur. Sed sub terra profundius diutissime ab omni putredine conservatur. Econtrario etiam abies sub terra in aqua cito putrescit. Firmissima vero est in sicco tectum, ut dicit plinius libro xvi. c. x.

121 Pinea dicitur pini fructus, ut dicit plinius. In primo nux est parte grossius et rotundus, in summo vero piramidalis et acutus. In principio est viridis, sed quando bene maturus est fertilis efficitur et in colore castanee colorat. Et est pinea nux mariana continens in se pro fructu grana multa, que in testis durissimis sunt inclusa. Que quodam pro ordine sibi invicem sunt inconiuncta. Et tamen ne unum tangat aliud, testarum suarum folliculis que quibusdam pinctis miro nature artificio sunt distincta. Sunt autem sic ordinata grana ut maior maiorem et grossiorem partem accipiat et minor immo tenet ordinatissime et ad graciliorem locum et acutiorem sub maiorum parte se reclinet. Sola pars grossior superior per quamdam caudulam adherens arbori depresse ad terram acumine inferius aliquantulum se reclinat. Et est pinea fortis adherentie et magne glutinositatis quamdiu recens est et plena pingui humore, sed vetustate aliquantum desiccatur absumpta pinguedine sua; huiusmodi unctuositate destituta pinea dissolvitur et sic aperitur et nucleus a nucleo separatur. Et ideo secundum dyascoridem et platearium quando est utendum nucleis pinee oportet ut integra pinea ponatur super carbones et leviter exuratur. Et sic duplex cortex eius, scilicet interior et exterior, aufertur,

et tunc valent medicinaliter. Sunt grana ista habentia virtutem leniendi et humectandi et aliquantulum aperiendi et mundificandi membra spiritualia et tussim mitigandi, ethicis et consumptis subveniendi et sanguinem augmentandi. Cortices quoque eius sunt medicinales. Habent enim sua stipticitate virtutem sistendi sanguinem maxime menstrualem et maxime dissinteriam et fluxum ventris restringendi, ut dicit platearius et plinius libro xv.

122 Pix pini lacrima est per decoctionem ignis cum nigredine induratam, ut dicit ysidorus. Picis autem est duplex species, scilicet navalis qua naves liniuntur et exterius ne aqua subintret picis beneficio obstruuntur, et liquida. Et utraque calida est et sicca. Alio tamen modo componitur durior et alio modo liquida. Et antiquitus colophonia vel pix greca dicitur, quia in grecia inquantum magis invenitur. Utraque est medicinalis virtutem enim habet dissolvendi et consumendi. Valet contra vitia splenis et eius opilationem. Et in multis aliis medicationibus et est emplastralis, dicit dyascorides quod etiam contra venenum et morsibus venenatis succurrit cum sale trita. Pix autem igne inflammata manum tangentis inquinat maxime calefacta. Vestes munditas et candidas sordidat et maculat, cuius macula quo ad colorem et odorem vix deletur.

123 Pirus est arbor fructifera, sic dicta quia in specie ignis est formata. Sola eius fructus a latitudine incipit et in minoribus vero in angustum finit, ut dicit ysidorus libro xvii. Pirus dicitur arbor, sed pirum fructus eius est. Et fructus ceteris fructibus ponderosior, ut dicit idem. Unde comparatione pira videntur ponderosiora esse quam multa poma, ut dicit idem. Et si dorso iumenti apponantur. De piris autem sic idem ysaac in dietis dicit quod pirorum due sunt species. Alia est silvatica sive agrestis. Alia domestica et ortensis. Utriusque autem piri frondes et rami sunt stiptica et constrictiva. Sed fructus multum se multum distinguunt. Sola pira agrestia magis sunt pontica et terrestria magis frigida et sicca quam domestica, magis insipida et dura gustui quia plus generaliter indigesta. Et ideo cibo non conveniunt sed solummodo medicine, quia vehementer constringunt ventris fluxum et reprimunt vomitum colericum si decoctum in aqua pluviali ... apponantur. Domestica vero pira inmatura et pontica grossa et dura et ad esum insipida atque mala, tamen per elixationem et decoctionem in aqua dulci et melle seu alicuius dulcis appositionem coram propter terrestritatis aliquantulum digesta et asperitas tepida. Sicut sic tamen multum conveniunt

cibo. ſꝫ potꝰ medicine. ſpinia ū domeſtica matura
frigida ē ⁊ ſicca. Quoꝝ ſuppicia ſucci cū aqua dul
cedīe ē admixta. Et iō ꝯuēt cibo ⁊ medicine.
Melius ē ꝯuēt utroq̃ m̄ p̄ cibū q̄ an̄. ſtā pꝰ cibū
laxāt ⁊ ꝯp̄mido cibaria ꝯpellit ad loca decoctio
nis. ⁊ ꝯnos orificiū ſtōi ꝯfortat. Qn̄ pridū uō
ſūpta. ꝯſtipāt. Et ſi ī multa q̄ntitate aliquis ſe
pꝰ aſſumat. uenteꝝ ī uētre gn̄ant. ⁊ colicā
durā ⁊ ītēcabilē puocāt paſſionē. Et illa pira q̄
ſ̄ dulcia tēpatiora ſ̄ ꝯpoſitis. ⁊ min̄ ſ̄ frigida
aliis. iō frigidis ⁊ ſicca plꝰ ꝯuēt. Hoc aūt hn̄t pi
ra ꝓpꝛiū q̄ cocta cū fungis malicioſis. oēm ab eis
auferūt leſionē. ⁊ maxīe ſiluria ꝑ ſue ꝑocitatis
tatis inerſioē. ut dr̄ yſi. puluis ſiū cinis pi
ri ſiluestris uꝫ bibit ꝯtra fungos. ut dr̄ id. Sep
ꝯ pt̄ eſū piri dꝫ ſubſeq uſus uini. ſtā ut
dr̄ quidā. ſtō ꝑil pira ſ uio.

123 Prunꝰ ē arbor q̄ latini prunū uocāt. Et
cū illi arboris multa ſint gn̄a. melior eſt
damaſcena a damaſco oppido pruniꝰ aſportatam.
ut dr̄ yſi. Cuiꝰ fructꝰ ſtō ꝯuelt ⁊ medorꝰ. Hec
ſola arbor gūmi glutinoſū ⁊ ꝯpictū diſtillat.
quo utūr medici ⁊ ſcriptores. ut dr̄ yſi. li. xxvii.
Fructꝰ aūt pruni dr̄ pruna. Quoꝝ q̄dā ſ̄ al
ba. q̄dā nig. Que nig ſ̄ ⁊ aliq̄ntulū dura ⁊
acida. illa ſ̄ ſtō utiliora. q̄lia ſ̄ damaſcena.
frigida eñ ſ̄ ⁊ hūida. q̄n bn̄ ſ̄ matura humec
tāt ac īfrigidant ⁊ tēnt ꝯ̄ febrilē calorem.
⁊ ſic cū uentris ꝯſtipatoē. Papias tñ dr̄ q̄
prunꝰ arbor ē q̄ lentiſcꝰ. ſꝫ glo. ſr̄ daā. dr̄ q̄
prunꝰ ⁊ lentiſcus ſ̄ eadē arbor. ⁊ ſupponūt ꝑ
eadē. ſꝫ q̄ lentiſco. cū nō fiat prunꝰ nō eadē
arbor prunus ⁊ lentiſcꝰ.

124 Papirꝰ dr̄ quia uiuitꝰ q̄ ꝯſtemꝰ ad nutri
mentū ignium lucernis ⁊ lāpadibꝫ ē ualde ap
tus. Et dr̄ qñ pabulū igīs. pir eñ ignis dr̄. q̄r ī
cereis pō ad ardendū. ⁊ ē hba uiridis ⁊ ro
tūda. ⁊ extēuis ualde plana. intuꝰ hn̄s mol
lē medullā albā ſiccā. bibulā ⁊ poroſam.
Decorticatꝰ aūt papirꝰ uſq ad medullā. ⁊ ſic de
ſiccatꝰ. ꝑiꝰ tñ derelicto ꝯ cortice ī uno la
tere. uꝫ medulla teneat ſuſtentatē. Et q̄ po
minꝰ hꝫ ꝯ cortice. tanto clarꝰ ardet ī lāpadis.
⁊ facilꝰ īflāmat. Locꝰ aūt ū creſcit ī paluſtribꝫ
⁊ pratis ⁊ aquaꝝ ripis. Hec papirio pa
pirionis nuncupat. ut dr̄ yſi. Et dr̄ h papi
rꝰ. ꝯ papiro aūt fiūt uaſa papiria. ſtā papirū
ē q̄dā p̄ fit de papiro. Tante aūt magnitudi
nis ſ̄ papiri circa niphi ⁊ ī idia. ut ex eis ſi
at naues. ſic dr̄ glo. ſ. xviii. c. yſa. Et iꝫ te
ſtatꝰ pli. ⁊ idē teſtatꝰ hyſtoria alex. De papiris ē
fiūt carte. ī qbꝫ ſcribebant epl̄e q̄ ꝑ legatos mi
tebatꝰ. Fiūt ſportulle. piſſides ⁊ ciſſe ceptre ꝯ
papiris. ī quibꝫ littere ⁊ alia reponebantꝰ. ſic dr̄
glo. ſꝫ pli. ꝯſuetū aūt uꝫ medulla papiri ad aquā
de auro extrahendā. illā eñ naturaliꝰ imbibit
⁊ ad ſe trahit. Et iō aqua extrahitꝰ aurino.
cū papiro. De papiris dr̄ pli. li. xiii. c. papiri
ī ḡr creſcūt ī paluſtribꝫ egypti ⁊ aliis ꝯſtitā ab
nili aquas uꝫ aq̄ altitudine duos cubitos nō
excedūt. Hn̄t aūt radices papiroꝝ ī illꝰ ſtā
gnis creſcentia ſpiſſitudinē uniꝰ brachii. Et
ſ̄ triangulares ī lateribꝫ ex qbꝫ creſcēt uinca nō
ampliꝰ ī altitudinē. x. cubitoꝝ. Et illꝰ radiabus
ī colere ꝑ ligius utuntꝰ ad ꝯburēdū. Et ex ipō pa
piro fiūt uaria utēſilia. ⁊ ex eis nauigia te
xūt ⁊ nauiū uela. funes ⁊ ē ueſtimēta. ⁊ īn
fecitūr uſū carte. Hucuſq pli.

Paliurꝰ ē carduus aſperimꝰ ⁊ ſpinoſꝰ orte 125
ſcāt ī ēra aſpera ⁊ īculta. ut dr̄ yſi. Hꝫ ꝯ
q̄dā capitella ſpinoſa ⁊ ad tāgendū difficilia.
ſtā manū ledut ꝯtāgētis. Et ī illꝰ capitellꝰ ꝯti
net ſem̄ diureticū. ualēs ut dr̄ dyaſ. morſib
uenenatis ⁊ ad calculū ꝯfrāgendū. paliurꝰ ita
q̄ ē hba aculeata pedes uulnerans tranſeū
tis. cuiꝰ baſtule ita ſ̄ ſpinoſe. q̄ ꝑ aſperitate
te ꝯtāgi ſe uꝫ comedi ab aſinis n̄ ꝑmittut.

Papauer ē hba ſopniſera. ſoporē eñ lā 126
guētibꝫ facit. Et ē dupꝰ. ſ. uſual ⁊ agreſtis.
ex qua fluit ſucꝰ q̄ phyſio pili dicitꝰ. Vſualꝰ
aūt ad albū q̄ ē frigidū ⁊ hūidū. Aliud nigꝰ
q̄ ē frigidū ⁊ ſiccū. Aliud rubeū ē. Et agreſtiꝰ
hec ſpēs ꝑ flores albos. ꝑpureos ſiū roſeos ⁊
ſubalbidos. Capita aūt magna hn̄t ad modū ma
ligranati ī quibꝫ recolligꝰ ſem̄ ſuū. Sem̄ aūt ē
uetuoſū. Vn̄ ex eo fit olm̄ ad uſus multos.
Ex ſucco folioꝝ ⁊ capitelloꝝ fit opiū. unde
ſopn̄ ī febricitantibꝫ puocatꝰ. Dr̄ aūt dandū cau
tela. q̄r multū opilat ⁊ īfrigidat ⁊ morti
ficat. ⁊ maxīe papiū nigꝰ ī multis ā̄ cotis
⁊ medicinis ſalubiꝰ adhibetꝰ. ut dr̄ pla.
pli. ⁊ dyaſ. ⁊ mac.

128 Plantago ē h̄ba frīda ⁊ ſicca. q̄ agꝰs dꝛ
arnoglossa. i. agnilingua. ut dᵗ yſi. li. xvii.
Eiꝰ ei folia ſ̄ plana ⁊ aliquātulū ṅuoſa ſīc ſ̄
lōgā ⁊ cū rotūditate ſ̄ oblōgā. ī quoꝝ medio
ſſ̄g una hiſtula fortis ⁊ āgulosa. ī cuiꝰ ſūītā
te recolligit̄ eiꝰ ſemē ī mod̄ claue. Et ad huiꝰ
h̄be ſſilitudinē format̄ erat ornat̄ ī iſula ſūi
mi ſacerdotis. ſīc dᵗ magr̄ ſr̄ exo. ī hyſtoꝛ. Et
ē hec h̄ba maxīe ꝯueniens medicīe. Nā uulne
ra q̄ curis rubidi ⁊ eī tumorēs ſedat. ydropi
cos iuuat. Veneno repugnat. ⁊ maxīe arane
arꝫ. Eiꝰ ſucꝰ lūbricos necat. ⁊ uehemētē doloēm
uētris mitigat. Vulnera ſaniosa mūdat ⁊ de
ſiccat. Sāguīs fluxū ⁊ mēſtruoꝝ āputat.
Tumores apoſtemati ī principio reprimit.
⁊ diſſipat. maſticata gīgiuas tumidas ⁊
ſāguīſluas reprimit ⁊ mūdat. ut dᵗ dyaſ. q̄
multiformiē laudat uirtutes magꝰficās arna.

129 Petroſillū ē herba ortenſis glosse
odorata. ſīc dc̄a eo q̄ ī petris ⁊ locis petro
ſis ſepe oriat̄. Cuiꝰ ſpēs ſ̄ plures. Sꝫ optimū
ē macedonicū ſuaue guſtu ⁊ odore aromati
cū. ut dᵗ yſ. Cuiꝰ usꝰ ꝯueīt eſui ⁊ q̄ medicīe.
Eſt ēi h̄ba calida ⁊ ſic. ⁊ mīrū diuretica. Apꝑi
tiā. diſſolua ⁊ ꝯſūptiā ⁊ hūoꝝ groſſoꝝ ſubtili
atiā. ⁊ ſtōi ꝯfortatiuā. ⁊ appetitꝰ excitatiuā. Et
iō lapidē frāg. meſtrua educ̄. ydropicis ꝯ
uenit. Opilatōes ſplenis ⁊ epis apit. Et mul
tas alias paſſiōes. ut dᵗ pli. dyaſ. ⁊ plat.

130 Piꝑ ē ſemē uel fructꝰ arboris uel fruticis
ī meridionali pte caucaſi mōtis creſcentis.
ꝯtra feruidū celū ſol'. ut dᵗ yſi. li. xvii. Cuiꝰ fo
lia iunipo ſ̄ ſilia. Cuiꝰ ſiluas ſꝑpētes cuſtodi
ūt. Sꝫ īcole regiōis illiꝰ cū ſilue mature fu
erit. eas īcēdūt. ⁊ ſꝑpētes ignis uiolētia eſſ
fugātur. Et ex hꝰ ꝯbuſtiōe grana piperis
q̄ naturalit̄ erāt alba. efficiunt̄ nigra accide
talit̄ ⁊ rugoſa. Cuiꝰ ē ē ſpēs. ut dᵗ id. Nā ē
piꝑ lōgū. ſ. q̄ ē ī maturū. Et piꝑ albū. ſ. q̄
ab igne ē īcorruptū. Et piꝑ nig̃. q̄. ſ. tor
rido calore ignis nigrū ē ī ſupficie ⁊ rugoſū.
Piꝑ aūt nigrū efficaciꝰ ē. Lōgiorī ēpe q̄ ad potē
ī mag̃ efficacia cuſtodit̄. Et quo ē ponde
roſiꝰ. tāto ē recētiꝰ ⁊ meliꝰ. ut dᵗ id. Sophy
ſticat̄ tū maioꝝ fraude. Nā uetuſtiſſimo pi
peri humefēto ſupaſꝑgūt ſpumā argenti.
uel plūbi. ut ſic uideat̄ recēs ponderis eē recens.
Hucuſqꝫ yſi. pli. aūt li. xii. c. xiii. dᵗ q̄ piꝑ ꝑ lō
gū adultiōē ſol' nigrū redditᵗ ⁊ rugoſū. Et hoc
nō ſīn piꝑis iniuria cū debēt eē albū. ſꝫ ex ce
li ītēpie ſic nigreſcit. Hec ē ꝑmittūt īcole ut
ꝯſit meliꝰ ⁊ diutiꝰ ꝯſuari. Sꝫ dyaſ. dᵗ q̄ ſatra
ceni qđ d̄ nouo colligitur id ponūt ī clibano.
⁊ ſic corrūpūt ut ſēīs ꝯmiatiā aptitudinē auferāt.
ut ī aliis ptibꝫ neq̄at fructificare ⁊ iteꝝ pullu
lare. Eſt aūt piꝑ calidꝰ ⁊ ſic ī. iiii. g̃. ut dꝛ ī pla.
Hꝫ aūt uirtutē diſſoluēdi. ꝯſumēdi ⁊ attrahēdi.
Cuiꝰ pulius hꝫ uīi ſternutatōē puocādi ⁊ ce
rebrū a ſupfluitate flegmatica expurgādi.
⁊ exterīe ſupfluā corrodendi. ⁊ pānū ī oculo ꝯ
ſumēdi. ⁊ ſpūalia mēbra frīdis ⁊ uiſcoſis ſu
pfluitatibꝫ emūdādi. maxīe ſi cū ficubꝰ
ſiccis aſſumat̄. Hꝫ īſup uim caleficiendi.
ſtōm ⁊ ꝯfortādi ⁊ appetitū puocādi. Sāgui
neis tamē ⁊ colericis nō ē uel' uſus piperis.
Nā ſāguinē diſſoluit. deſiccat ⁊ exurit. ⁊
tineaꝫ lepā ⁊ alias paſſiōes peſſimas gnāt.
⁊ īducit. ut dꝛ ī plat. Piper itaqꝫ granū eſt
uile ī aſpectu exterius atqꝫ nigrū. īterius
albū. ſapore acutū. odore aromaticū. ī quātitate
modicū. ī uirtute maximū. actu frigidū. po
tētia calidiſſimū. Cuiꝰ uīs nō ſentit̄ quādiu
ē integrū. Sꝫ cū maſticatū fuit uel ꝯtritū.
Cuiꝰ uirtutes dicē ad plenū eēt lōgū. Et quā
uis ſit multū ꝑcioſū apud nos ꝓp eiꝰ rari
tatē ⁊ efficaciā. apud indos tn̄ ꝓp eiꝰ copiā
pulegio uiliꝰ reputat̄. ut dᵗ yſo ⁊ ē yſi.

Pulegiū ē herba multū aromatica apu 131
lulando dc̄a. q̄ ut dᵗ yſi apud indos piꝑe
ꝑcioſior ē. Eſt aūt ſꝫ plat. pulegiū herba ca
lida ⁊ ſic. ī. iii. g̃. Cuiꝰ uīs ꝯſiſtit ī foliis ⁊
ī flore. ⁊ dꝫ colligi. qñ ē ī flore. Et ē dx. ſ.
domeſticū qđ uocat̄ ſiſimbriū. ⁊ agreſte.
Et utrūqꝫ ē multū utile ⁊ medicinale. V
tute ēi hꝫ diſſoluēdi. ꝯſumēdi ⁊ ꝯfortādi.
⁊ reuma frīdū reſtrīgēdi ⁊ deſiccādi. ⁊
tuſſī frigidis āputādi. ⁊ matricē mun
dificādi ⁊ calefacīdi uenenis nahiū mēſtru
a educēdi. ꝯfortādi ſtōm. ⁊ appetitū ex
citādi. uētoſitatē extenuādi. ⁊ caloꝛē
īterioꝝ uel declinātē ex frigiditate mirabilit̄
mitigandi. frangendi calculū ⁊ ꝯceptum

acuminandi. ut dicit Plinius.

132 Porrum nomen est etheroclitum, quia in singulari dicitur hoc porrum, et in plurali porri porrorum. Unde versus: Dat castrum castra, porrumque est facta porros. Et quia in libro Numerorum xi. c. dicitur: in memoriam nobis veniunt porri, cepe et allia. Et est porrum duorum generum, scilicet capitatum et sectile. Sectile autem dicitur quod parvulum necdum transplantatur. Capitatum vero maius quod iam ad locum translatum est, ut dicit Ysidorus libro xvii. Porrum vero sectile plus convenit medicine quam esui. Capitatum vero econtrario. Est autem caput album carnosum pelliculis suis tunicis circumvestitum. Habet in fine plures radices latas et capillorum, quibus terre adheret et succum capit nutrimenti. De medio autem capitis erumpit planta, ut dicitur in libro vegetabilium. Habens in summitate superficie caput in quo semina recolliguntur. Et habent singula grana singulas pelliculas per quas adherent plante. Florem facit, semen post annum secundum [illegible]. Iuvat diversis, et Macro et Ypocras in multis medicaminibus porro utebantur, sed illi succum dederunt solum, ille bibendus contra vomitum sanguinis. Valet et contra sterilitatem, si a puellis sepius comeditur. Succus eius cum vino bibitus valet contra morsum serpentis et cuiuslibet venenosi animalis. Contritum cum melle sanat vulnera, si superius emplastretur. Succus eius cum lacte mulieris veteratam sedat tussim et sanat vitia pulmonis. Succus eius cum felle capre decocta tercia parte mellis auri infusus tepidus eis sanat dolorem et iuvat contra surditatem. Cum vino bibitus lumbos solvit dolore, vulnera recentia cum sale mixtum porrum cito claudit et sanat. Duritias relaxat et [illegible] cito consolidat. Porrum crudum comestum valet contra ebrietatem. Stimulat venerem et mollit durum ventrem. Hec omnia dicit Plinius libro xx. c. vii. In multa tamen [illegible]. Dicitur quod odore solo scorpiones abigit et serpentes. Sanat morsum canis cum melle. Valet autem contra ventris dolorem, et corum [illegible]. Sompnum [illegible] corpus reddit [illegible] et ydropisis. Habet tamen quedam vitia. Aciem oculorum obtundit, et inflationes generat. Stomachum gravat. Sitim provocat. Sanguinem accendit et inflammat. Hucusque Plinius.

133 Quercus quercui est arbor glandifera, ramosa, solida et compacta, duri corticis et medullam medicam habens, intus tamen nullam, sed folia generans quandam stipticam et insipidam, quam medici vocant gallam, portans fructus qui vocantur glandes, quibus porci et quandoque rustici in nemoribus saginantur. Radicem habet fortem et tortuosam in terram multum se profundantem, et ei fortiter fortissime adherentem. Cuius cortices, fructus et frondes cum sint stiptica, frigidi et sicci, sunt utiles medicine. De quarum quercus agnoscendo, eo quod in ea solebant divinantium responsa dare, ut dicit Ysidorus libro xvii. Vel ideo quia in ea solebant antiqui querere glandes ad edendum. Sicut dicit poeta: Mortales primi ructabant gutture glandes. Fuit autem hec arbor Iovi antiquitus consecrata. Unde dicit Ovidius: Et que postulabant decidebant patula Iovis arbore glandes. Crescunt autem quercus in locis montuosis et saltuosis, et maxime in terra Basan. Unde quercus glandifere in magnitudine, duritia et fortitudine arbores precellunt, ut dicit glosa super Amos ii. c. Est et quercus idem quod ilex. Quere supra eodem in littera I. Quercuum fructus glandes dicuntur, que crescunt inter folia nullo flore penitus precedente. Et sunt glandes rotunde exterius et oblonge, et multum plane et speculares aliquantulum, et sublucide sicut unguis. Et sicut dicitur in dietis, glandes frigide sunt et sicce. Et ideo difficiles sunt digestioni et inobedientes, et ventrem constipantes, et tarde de stomacho descendentes, et dolorem capitis generantes propter fumos grossos ex glandibus resolutos ad cerebrum de stomacho ascendentes. Sunt autem in principio virides, sed efficiuntur quasi fulve ad maturitatem pergentes, crescentes in quibusdam capsulis rotundissimis planis intus, sed callosis exterius aliquantulum et hyrsutis. Habent autem intus medullam spissam et plenam quandam pellicula circumdatam, que dividit inter corticem et medullam. Et est cortex cum medulla et capsula sua sane stipticus et siccativus et non boni saporis, maxime adhuc viridis. Sed cum bene maturantur et assantur in igne vel in dulci aqua coquuntur, meliorantur in sapore ex aque dulcedine et calore. Valet autem contra venenum, quia opilant poros ne ad cor venenositas se diffundat. Humores putridos desiccat et fluxum menstrualem valde cohibet et sedat, ut dicit Ysaach in dietis.

Quisquilie dicuntur purgamenta frumenti, sicut dicitur Amos c. viii. que cadunt cum frumentum purgatur. Que quidem inutilia sunt 134

hominibus ad comedendum. parvus est et alatus plures albu-
ad myrtum fruticoso. ipsum insecuntur et ei nichil conferunt.
non prosunt. Quamquam tamen grana levia sunt et vacua
cavata alumnibus et corrosa. Quorum medulla in
tinus consumitur. Et ideo ipsorum testa vacua invenitur. Et quia
non tamen ventrem saciat. quem aggravat et inflat.

34 Rosa ut dicit plinius est arbor spinosa et parva. cuius
virtus maior est in flore quam in foliis et in semine.
Ista arbor est medicinalis quo ad florem. quo ad
folia. et quo ad semen. Est autem rosa duplex. Quia quedam
est domestica sive ortensis. et quedam est silvestris.
Ortensis plantatur et colitur sicut vitis. Que si re-
manserit inculta et a superfluis non purgata. degenerat
in silvestrem. Agrestis vero rosa per frequentem muta-
tionem et culturam efficitur vera rosa. Differt autem
rosa ortensis a silvestri in florum multitudine. in odore. in
colore. et in virtute. Quia folia silvestris sunt pau-
ca. lata. subalbida. paulo rubea ad myrta-
minus odorifera. et minus opportuna in medicina.
Folia autem ortensis rose sunt multa mutuo coheren-
tia et connexa. Modo rubea. vel modo albissima. et re-
dolentia. in sapore stiptica. et quodammodo mordi-
cantia. Quanto magis conteruntur et confringuntur.
tanto magis efficacia et aromatica sentiuntur. De
spina quidem dura et aspera oriuntur. Sed tamen spinearum
naturam nullatenus imitantur. Decore et odore nobi-
litant spinam suam. Cum autem primo germinat. includitur
in granoso cortice viridis seu virente. quo
tumescente. erumpunt quedam folia dura et acuta.
inter quorum medio erumpunt alia folia mollia et se
mutuo complectentia. et paulatim rubentia. Que
completa contra solis ortum se expandunt. Et quia tenera
sunt et adherentie debilis in principio. ideo illis parvis fo-
liis virentibus includuntur rubea folia tenera et mol-
lia in circuitu immittuntur. inter quorum medio apparet se-
men minutum. croceum et valde odoriferum.
quod adheret stipiti rose fructum. Primo autem forma-
tur rose fructus cum quo folia ad plenum se expan-
derint. et cuius fructus est quidam nodulus rotundus. par-
vus. durus. cum quadam mollositate quodam granulis
plenus. qui primo sunt virides. sed post casum florum et foli-
orum in autumpno rubescunt. Cum vero plene sunt matura
mollescunt circa hyemem et nigrescunt. et eorum sapor
stipticus est et aliquantulum acetosus sicut sapor me-
spulorum. Sed valet sunt ad manducandum propter villa-
ginem interius latitantem et comedentis gutturi

tum offendentem. Flos sive semen autem arbor rose. Quedam per se-
minationem. Quedam per plantationem. Quedam per insitionem.
Et proficiunt rose per translationem et per incisiones.
Invenitur plinius libro xx. capitulo iiii. Flos rose inter flores
optinet principatum. Et ideo solebant principes et nobiles
capita rosarum floribus coronari. ut dicit plinius. Et hoc
ratione decoris. odoris. suavitatis et virtutis. Nam
sua pulcritudine aspectum reficit. Suo odore olfactum
afficit. Suavitatis mollitie. tactum delinit. Su-
a virtute multis languoribus et morbis obviat et suc-
currit. ut dicit ysidorus. viridis est et siccat. confert me-
dicine. De viridibus autem foliis rosarum fiunt multa.
ut dicit in platearius. Nam rose minutatim incise decocte
in despumato melle reddunt aromaticum et medi-
cinale. istud cum melle confortat et mundificat. et mundificant
dissolvit et digerit humores viscosos. flegma-
ticos et grossos. Cum frigida aqua stringit et constipat.
cum calida laxat. De rosis autem bene contritis. et cum
zucharo rosacea vel siccis incorporatis fit zu-
carta rosacea. que habet virtutem confortandi et constrin-
gendi. Unde que valet contra fluxum dissinterie. et contra vo-
mitum colicum et contra sincopim et cardiacam passionem.
De rosis que in oleo maturantur fit oleum rosaceum.
valens contra dolorem. et in multis aliis necessarium. Valet contra
calefactionem epatis. si inde epatis regio inungatur.
Valet contra dolorem capitis et [illegible] si inde
frons et tempora liniantur. Valet contra caloris di-
stemperantiam. in acutis quia sompnum provocat et inducit.
Ex rosis autem viridibus fit aqua rosacea per decoctionem
ignis sive solis. Et hec aqua valet ad supradicta omnia.
Valet in colliriis oculorum et in unguentis mulie-
rum. quia pruritum superfluum et maculas faciei abster-
git. et cutem subtiliat. Ex rosis autem siccis fiunt
plurime medicine. Nam odor siccarum rosarum cerebrum
reparat et confortat. Eius decoctio in aqua celesti. [illegible]
fluxum [illegible] cum [illegible]. pulvis earum sangui-
nem sistit [illegible] confluentem. desiccat et consumit
putredinem humorum gingivas et radices dentium
corrumpentem. Confirmat dentem mobilem cum
sui commixtione. pulvis eius cum [illegible] albu-
mini ovi mixtus sanat efficaciter dolorem oculorum
et restringit humores et sanguinem ad oculos venas re-
fluentes. Reprimit tumorem uvule. et [illegible] re-
levat [illegible]. has et multas alias rose virtutes

Radix arundo dicit [illegible] plinius libro xx. capitulo xv. 135
quia quibus cum [illegible] [illegible]

in profundum. Vel dicitur a cardio radis. quia si radicatur non ex-
pullulat. Est igitur radix tam principium herbe quam
arboris. et est mollis in substantia. porosa. villosa. tor-
tuosa. Mollis siquidem et pinguis est ut ex facilio-
re et copiosiorem humoris ad nutrimentum foliorum et
fructuum transmissionem. Villosa est propter humectantem
nutrimenti attractionem. Quod enim facit os animalis cor-
pori hoc facit radix in corpore arboris similiter herbe. per villos
enim adherentes terre quod sibi conveniens est attrahit de
humore. et attractum per poros qui per venas transmittit
mittat ad nutrimentum plante. Tortuosa est propter
fortiorem adherentiam in terra in firmiorem. Variatur autem ra-
dix in figura et dispositione secundum diversam actionem caloris
operantis in substantia materia radicis. que aliquando est sub-
tilis. aliquando grossa. aliquando mediocris. sicut dicit commen-
tator super ii. de plantis. Nam si fuerit materia aquosa. ae-
rea subtilis et calor fortis. erit radix oblon-
ga et recta in figura et acuta. Et si humiditas nutri-
mentalis fuerit grossa et terrestris. erit radix dura
et sicca. quia talis humor vi caloris fortis congo-
latur. Si vero fuerit materia mediocris et calor for-
tis equaliter ab omnibus partibus calore attrahitur
et propter partium equalium coadunationem rotundatur.
Et sic fit radix rotunda. Si vero fuerit calor de-
bilis et materia viscosa. non potest multum materiam ele-
vare nec dilatare. nec elevat partes eius levi-
ores grossiores vel graviores ponderosiores hinc inde diffun-
ditur. et sic in eis relinquitur forma irregularis cum quanta
nodositate et asperitate radix ab humore terre
attracte caloris generatur a calore celesti pene-
trante. cuius virtute nutrimentum sibi conveniens attra-
hit et incorporat ex situ et dispositione terre radix di-
spositionem contrahit et complexionem. Nam in terra dulci et me-
diocri sicca nascuntur. et aqua nutriuntur pluvi-
ali meliores. que vero nutriuntur in terra molli et pa-
lustri aut aqua stanti est et putrida de qua hauriunt
nutrimentum. propter malignitatem et corruptionem aque
ceteris paribus deteriores et minus salubres tam in
cibo quam in medicina. ut dicit ysaac. Radix oc-
cultatur sub terra et latitat ab aspectu. et su-
am virtutem et efficaciam manifestat in flore
in fronde et in fructu. Quamdiu in terra occulta vivit.
perficitur et melioratur. que abstracta a terra moritur.
exsiccatur et desiccatur. Totius arboris similiter plan-
te pars despectior est ipsa radix. Et tamen sicut
utriusque mater et principium. sic velut nutrix

est et magis necessarium nutrimentum. Et quanto profundius est
in terre visceribus se infigit. tanto efficitur solidius et
firmius arboris fundamentum. Radix cum sit in sua
substantia valde mollis. virtute tamen et subtilitate in du-
ros lapides duros penetrat. et usque ad corpus interna
se profundat. tempore hyemali calor naturalis fugi-
ens frigiditatem aeris. ad interiora radicis se re-
colligit. et in multiplicatur ad suum complementum et nu-
trimentum a terminis exterioribus ad se trahit humorem.
et tempore hyeme ex attracto humore radix materi-
am accipit qua proveniendo frondet et floret uno
tempore et post emittit. Unde videtur quod plures erunt arbo-
res que moriuntur in hyeme humore evaporante
ad superiora in vere reviviscunt. Item qualitas. se-
bonitas vel malignitas radicis ad ramos de-
rivatur. et sepe ostenditur in fructu et in flore quid
virtutis vel vitii lateat in radice. Sepius tamen pon-
ticitas seu amaritudo humoris radicis digeri-
tur et dulcoratur beneficio aeris et caloris celestis
materiam depurantis. Unde frequenter accidit quod radix a-
mara fructum dulcem generat et producit. ut patet
in radice vitis et olive. Hinc et ysaac in
dietis universalibus. Dicit quod arbores que infir-
mantur et non fructificant. solent eis mederi
in radice. quia inciditur radix. et lapis ponitur
in scissura. Et sic effluit grossus humor et
corruptus veluti de cauterio. ut sic post humore
attracto et aere novo radicem intus subin-
trante renovatur arbor et sanatur. Item dicit
ysa. gal. et mustio atheniensem dixisse.
Omnis herba cuius radix est multi nutrimenti. eius
semen non est nutrimenti. ut patet in pastinaca. et in
rapa. et huiusmodi. et econverso. Quarum semen nutrit radi-
ces non sunt nutritive. Est autem quedam herba cui nomen ra-
dicis appropriatur. que calida est et sicca. et est similis ra-
phano in virtute. Habet autem virtutem incidendi. et
dissolvendi et aperiendi poros. Unde valet contra febres
que ex causa frigida proveniunt. splenis opilatio-
nem aperit. et eius duritiem solvit. ydropicis sub-
venit et succurrit. Redarguentem [?] et acrum
habet saporem. Et ideo plus convenit medicine quam cibo.
Sed contra rapa econverso plus convenit cibo quam medicine.
Est enim calida et humida. et ceteris herbis et radici-
bus plus nutrit. ut dicit ysaac in dietis. Mollem
ac dulcem et inflatam carnem facit propter suam vento-
sitatem et inflationem. Unde cocta melius nutrit.

De r[...] dice[...]

De rapa.

Cruda vel male cocta difficile digeritur et in venis et poris facit opilationem. Valet contra sed medicinaliter in iunctura pedes podagricorum, artheticorum, et loci doloris recipiunt mitigationem. De semine autem rape sicut raphini fit oleum multis usibus necessarium, et maxime in lucernis. Non tamen licitum fuit tale oleum apponere in lucernis candelabri in domo domini, ut patet super Exo. xxvii. ubi dicitur cum districtione iubetur offerri oleum non raphinum nec mirtinum vel nucinum sed purissimum de lignis olivarum. Quia aliud offerre non erat licitum, sicut nec accendere ignem alienum quam qui de celo descenderat etc.

Ramnus est arbor multum dura, nodosa, ramosa, spinosa, nam folia habet aculeata et acutissimis spinis consita, et in lateribus communita. Et ideo suis aculeis solet manum ledere contrectantis et pedes pungere ipsius folia conculcantis. In principio quando nascitur folia habet mollia et lenia, sed quanto plus crescit tanto asperior efficitur et in acutiorem aculeum indurescit. Dicit magister in hystoria super Iudicum xx. quod testante Iosepho ramnus prius habet singularem hanc virtutem ignem ex se proferendi, nam eius folia quando cadunt et desiccantur multe dicuntur esse siccitatis et cum calore lente unctuositatis. Et ideo quando adest ignis vel fortis in calidis regionibus impressio caloris solaris, folia illa disposita ad inflammationem ad modicum collidi et sibi convenienti statim incenduntur, cuius incensionis occasione aliquando vicina nemora mirabiliter exuruntur. De ramno autem dicit Plinius libro xxiiii. c. xiiii. Inter genera arborum fruticum spinosum est ramnus, habens ramos et folia in quibus sunt aculei recti non adunci. Habens in ramis quosdam folliculos rubentes sive fructus in quibus est semen, habens virtutem attractivam, nam et secundinas in utero trahit. Est autem arbor magne amaritudinis tam in radice quam in foliis et in ramis. Est enim utilis medicine, nam ex succo radicis et tirsorum per decoctionem fit medicamentum quod medici licium vocant. Et in quibusdam aculeis [illegible] dicitur quia oculos reddit claros, nam maculam oculi delet et valet contra lippitudinem et contra vicia palpebrarum et ad aures prurientes purulentes et gingivas putridas et sanguinis excreationes. Et contra mulierum profluvium quod inundat humores superfluos in matrice quos operis purgat, et in ani, ut dicit Plinius. Sanat ulcera labiorum et valet ad fissuras lingue, ut dicit idem.

Resina, ut dicit Ysidorus libro xvii. est lacrima sudore lignorum exsudata, ut balsami, ferule, pini et lentisci, et arborum et virgultorum que sudare perhibentur. Semen eius gutta emanante dicitur vel sudante, sicut ligna odorifera orientis, sicut gutta balsami aut ferularum, quarum gutta durescit in gemma, scilicet in electrum. Prima autem resina dicitur terebintina, et est prestantissima pre aliis, et defertur de Arabia, India et Syria, Cypro et Affrica et ab insulis maris. Secunda est lentiscina, que mastix vocatur; hec de Chio insula deportatur. Tertia est pinealis. Et hec nunc liquida nunc dura invenitur. Hucusque Ysidorus. Resina igitur quibuslibet generibus lignorum liquidum vel aridum. Liquida resina ut balsami et terebintina; dura ut mastix, thus et mirra et huiusmodi. Omnis autem resina prius est mollis et liquida vel viscosa, scilicet in principio sui emanationis, et aliqua remanet liquida et alia vel frigore induratur. Omnis autem resina est utilis in medicina. Et ideo resina ponitur in nobilibus antidotis et unguentis, statuitur autem et virtutes singulorum que in locis suis. 138

Rubus est dictus spinarum et veprium et aliorum fruticum et aculeos habentium quando in loco aliquo crescunt simul, ut dicit Ysidorus. Et est rubetum. Sed rubus nomen est speciei: est spinosum frutex ferens mora agrestia quibus pastores relevant famem suam. Cuius fructus primo est rubeus. Et ideo a rubore fructuum est dictus rubus. In ramos longos graciles et rotundos spinosos et dentatos subrubeos et in se reflexos se diffundit. Cuius folia sunt viridia et in lateribus sunt scissa aliquantulum et acuta, habentia exterius quosdam aculeos parvulos parum curvos et ad nocendum valde pungitivos. Unde cortex rubi a radice usque ad summitatem aculeatus est et spinosus. Cuius aculei versus terram parum recurvi ad similitudinem dentium sunt formati. Cuius fructus primo est viridis, durus et valde stipticus; deinde fit rubeus parum acetosus. Ultimo efficitur niger et dulcis quando penitus est maturus. Cuius succus est rubeus et in se sicut sanguis. Et est fructus exterius tenuissima pellicula et molli circumdatus, valde cum quibusdam distinctus, et est quadam rotunditate parum elevatus, sed plenus est quadam cavernositate habens interius et granis. Et est arbor medicinalis cum fructu suo. Est enim rubus frigidus et 139

sicut dicit Plat. ut dicit Isid. Decoctio quoque consolidativa. humiditates eius
superfluas exsiccat et valet contra calida apostemata et u-
lcera. contra ruborem oculorum similiter et contra albuginem
oculi confertur et apponitur. Unde quoque cauterium eius contra
maculas valet. et quoque contra dissinteriam cum aqua ordei. Huc
usque Plat. De utilitate et fructu eius quere supra in litte-
ra m. de moro agresti. Inter cetera silvestria est et est opti-
mum sepimentum et munimentum. Nam sua spis-
situdine et aculeorum multitudine bestias et
transeuntes prohibet arcet ab ingressu leporum et her-
minaciorum animalium. est receptaculum avium in nidi-
ficandum et latibulum. Nam ad hoc dat ei aculeata
arma. ut eis quasi cum mucronibus se defendat.
Et ideo manus invadentium fructus suos vulnerat
et pungit. et ad sua interiora adversarios suos ingre-
di non permittit. Rubus quoque umbrosus est et obscurus.
sua densitate soli non pervius. Et ideo colubris et
aliis venenosis reptilibus est amicus. Et ideo caven-
dum est cultori quando circa rubos venenosa que rubos
inhabitant et frequentant. Unde iuxta rubos dormire et
quiescere non est tutum propter venenosa. ut dicit magister
in hystoriis super exo.

120 Ruta est medicinalis herba dicta quia sic fervens
sima. Cuius duplex est species. scilicet agrestis et
domestica. Et utraque est fervida. sed agrestis
magis. ut dicit Ysid. li. xvii. c. ult. Hec venenis
contrariari et repugnare mustele docent que
post rutam comedunt et eius odore se muniunt
et intrant. cum quia dimicant cum serpente. ut dicit
idem. Immo mustela vim rute nosciens. post
ipsius esum invadit secure et interficit basiliscum.
ut dicit pli. divus et consta. cuius usus singularibus laudibus
extollit pli. li. xx. c. xiii. fere precunctis
herbis. Omnis enim ruta vim causticam calidam
habet et siccam foliorum confortativam si sepe potetur. Item
vim habet partus mortui expulsivam. et mundificativam
et matricis eductivam et consumptivam. et propter omnes partus
generatos. Item vertutem habet humoris veneris con-
sumptivam. et propter ipsius appetitum in masculis repres-
sivam. quia in eis extinguit ventositatem et calorem complexi-
onalem in masculis provocantem. Ex quarum consumptione
desiccatur humor et consumitur qui solet
esse in viris ad veneris appetitum. In mulieri-
bus autem frigidis et humidis operatur ex contrario.
contrarium supradictis. Decoctio eius in vino sedat do-
lores et tormina circa regionem cum plasmatur

mitigat et iuvat pulmonem et pectus ab omni humiditate et
frigiditate interiorum spiritualium et intestina. Decocta cum oleo.
vermes ventris necat. Cruda comesta visum acu-
it. oculorum caliginem dissipat atque curat. Fluxum
sanguinis per nares eius succus naribus instillatus constringit
et sedat. Comesta vel potata venenis omnibus poten-
ter obviat. et morsui venenatorum morsus cum alliis.
sale et nucibus contrita potenter curat. Immo succus eius
naribus instillatus a flegmate caput purgat. et epilen-
ticos multum iuvat. Dolorem dentium eius decoctio re-
levat. Cum vino pulverizata ad sensum revocat. et po-
ros per clausos oppilat. Ventositatem intestinorum
potenter extenuat et omnem ulcerum dolorem sedat. Lip-
pitudines oculorum et vulnera cum cimino et aqua de-
cocta ruta mixta mundat mirabiliter ac sanat.
Eius odore omnia venenosa de ortis fugiunt. Et ideo
plantatur circa salviam quam serpentes diligunt et bu-
fones. ut eos fugiat. De ruta quod dicit pli. li. xix.
c. x. Ruta nullo seritur in equinoctio autumpnali.
odit hyemem. fimum et humorem. Siccis gaudet
temporibus. terra lateritia ac cinere vult nutriri.
Et cineris eius semini debet misceri ut careat eruca.
Multum rutarum vidimus antiquitus contra venenum
et alias passiones. Vim secat habet in semine. in stipi-
te suo in surculo in radice. Nam in curvatura tami
alicuius cacuminis statim fixa in terra radicatur et dif-
ficillime arescit. Amicatur enim cum fico in tantum
ut nunquam letior convalescat quam sub ficu vel
iuxta ficum. ut dicit idem li. xx. Scriptores pictores
tamen qui pueri sunt oculis nociva esse ruta. Nam
sculptores et pictores comedunt rutam causa ocu-
lorum et acuunt oculorum visus. Pariter ait quod gignit ne
concubitus. quia semen eius in mente efficit calo taliter. Con-
tra per semen genitale arescit et venerem crebro
per sompnia ymaginationibus. Succo succo rute
inuncti a scorpionibus et mustelis ab apibus et ve-
spis non pugnuntur. Item affirmo quod est vene-
num venenosorum. Hec omnia pli. li. xx. c. xiii.

Saltus est vastus et silvestris locus ubi arbo- 121
res in altum excrescunt et densius. ut dicit idem.
li. xvii. Saltus est densitas arborum alta vocata
hoc nomine eo quod exilias in altum et consurgit et dicitur
saltus. Nam in silva et saltu arbores plures et bu-
ores spissiores et invenis que in tanto proquater. In
saltu vero arbores sunt proceriores et altiores sunt
et maiores. Unde de silva est spissus nemus et

bine. Et dicitur a silen quod est lignum, quia multa ligna in ea caeduntur et incidantur. Et est idem silva, nemus et lucus. Sed silva dicitur a silen quod est vastitas vel silentium, quia silva est ubi loca sunt vasta et deserta silentio plena. Sileni vero dicuntur numina [illegible] quia in silvis vero statuebant et pro numine adorabant. Sunt autem nemora arborum maiorum umbrose frondibus. Lucus autem dicitur densitas arborum solo lumine carentibus. Et dicitur per antiphrasim a lucendo lucus, lucus quia minime lucet. Sicut piscina minime piscibus plena, ut dicit Ysidorus libro xvii. Saltus et silvestria nemora sunt loca vasta et deserta ubi crescunt ligna infructuosa multa et fructuosa pauca. Et sunt infructuosa maiora et altiora generaliter quam fructuosa paucis exceptis, scilicet quercubus atque fagis et fraxinis et aliis silvestribus frequentantur. Gramina et pascua in silvis et saltibus generantur. Herbae medicinales in nemoribus et silvis saepius medicinales reperiuntur. In aestate virore foliorum et graminum decorantur. In silvis est locus deductionis et venationis. Nam venantur ibi ferae et retia multiplices insidiae artibus in venationibus parantur. Item est locus occultationis. Nam in silvis saepius praedones et latrunculi occultantur. Quorum latrones insidias transeuntes spoliant saepius et iugulant. Item in silvis per incuriam viatorum et semitarum incertitudines saepe devians ignotas et viam incertam et ignotam per ignota eligentes saepe ad latronum latibula non sine periculo devolvuntur. Et ideo fiunt notae et signa in arbustis seu arborum ramis ut via certa et recta viatoribus ostendatur. Aliquibus autem in locis alia immutantur vel nova fiunt signa. Et sic per signorum varietatem multi devii et a rectitudine viae deducuntur. Item ad silvas aves confugiunt et apes [illegible] nutriunt et ibi alveos mellificant. Aves [illegible] apes ut mella faciunt in arboribus in concavitatibus [illegible] absconditae. Item in silvis per earum densitatem [illegible] frigidis [illegible] et [illegible] calidis [illegible] nemoris [illegible] refrigerio. Ex silvarum autem [illegible] regionum [illegible] et per arborum mutuas connexiones [illegible] fines ab hostibus defenduntur.

Salix arbor est quae sic dicitur eo quod celeriter salit, id est crescit in aliquo loco figitur vel plantatur, ut dicit Ysidorus libro xvii. Arbor quidem lenta est et mollis, vitibus et vinearum palmitibus includendis apta et colligandis ut dicit idem. Haec arbor fructum non habet [illegible] semen suum florem. Cuius semen dicunt esse hanc virtutem quod si quis de ipsius [illegible] biberit [illegible] et filios esse infecundas. Haec Ysidorus libro xvii. De salice autem dicit Plinius libro xvi capitulo xxxvii: Salicis multa sunt genera. Nam quaedam in magnam proceritatem virgas emittunt [illegible] vinearum, quarum cortices [illegible] alba et [illegible]. Ex quibus [illegible] componuntur. Et tales salices quamvis sint fortes, non tamen sunt ita flexibiles ut minores. Et ideo aptiores [illegible] quam ad ligandum [illegible]. Sunt et salices minores et ceteris graciliores, ductiles [illegible] molles et flexibiles, ita quod per eorum flexiones non rumpuntur, immo ad instar fili torti torquentur et inde fiunt vimina ad vites et ad dolia colligenda. Tertia species salicis est inter duas primas in quantitate et flexibilitate mediocris. Nam maiore flexibilior et rigidior est minore et illius ramus cortice detracto sunt valde candidi et tenui leves atque plani non nodosi, ex quibus fiunt varia supellectilia ut sedes, sportellae et canistra. Per flexionem et constrictionem densior fit in ramis. Omnis enim salix quamvis sit quo ad fructum sterilis, tamen in frondibus et in ramis sterilis non est unquam. Et ideo debito tempore in martio vel aprili tondetur, ut dicit Plinius libro xvii capitulo xx. Dicit etiam [illegible] accidunt ceteras quae plantantur per alias salices optinent principatum, quae si binis pedibus circa puteum adhaerent, nec in altum crescunt et in latitudinem se diffundunt ut velut sint cella [illegible]. Omnis vero salix tanto in ramis est fecundior quanto [illegible] est propinquior. Processu temporis quando multum antiquatur salix deficit paulatim et putrescit. Et eius putredo et corruptio incipit in medulla, et ideo remanet interius saepe tota concava et vacua. Et tamen videtur exterius viridis et pulchra. In cuius concavitate saepe latent venenosa animalia, ut colubri et serpentes. Et ideo dormire sub antiqua salice non est tutum. Huc usque Plinius. [illegible] autem [illegible] arbor sicut salix quo ad fructum [illegible] tamen est medicinalis. Est enim frigida et sicca ut dicit [illegible]. Et habet vim constri-

gendi et consolidandi et febrilem calorem mitigandi. si detur in potu suc(cus) foliorum eius. Valet etiam contra dissinte-
riam pulvis corticis combusti in potu sumptus. Item pulvis consolidat vulnera ulcerosa. Item etiam
pulvis curat venenatis ictus in potu sumptus et ex-
terius cataplasmatus. Eryngii et folia aqua asper-
sa acute in extremo cum febricitantes. et eos re-
creant et confortant et soporem provocant. Hucusque pli(nius).

183 Sambucus vel sambuca est arbor mollis et puta-
ex qua componitur quedam species symphonie que dicitur tibia.
vel sambuca. ut dicit ysidorus li. xvi. in tractatu de mu-
sicis instrumentis. Arbor autem est huius longos ramos ro-
tundos et planos. exterius valde solidos et compactos.
interius vero valde concavos. quasi molli medulla ple-
nos. Cuius folia sunt plana et grassa ac gravis odo-
ris. Flores autem habet multum candidos. valde aro-
maticos et minutos. Corticem habet duplicem.
exteriorem fuluum. et interiorem viridem. Et ille cor-
tex valde humidus est actualiter et convenit medicine.
pluries in anno flores et fructus facit. Sed ille
fructus magis est coloris et odoris horribilis et sa-
poris. Et ideo inutilis est ad comedendum. Est autem
sambucus arbor calida et sicca. Cortex et folia et
flores conveniunt medicine. ut dicit in plat. Diu-
reticam habet virtutem et dissolutivam et flegmatis
purgativam. Et ideo valet contra cotidianam febrem ex fleg-
mate procedentem. Suc(cus) eius per se vel cum melle. lu-
bricos interficit. Decoctio corticis mediane cum
vino. duriciem splenis et epatis solvit. Idem
faciunt folia in oleo decocta et cataplasmata.
Folia eius et cortices ac fructus decocti in aqua salsa
tumorem pedum dissolvunt si pedes in fomen-
tentur. Succus eius valet contra hydropisim ex fri-
gida causa. Decoctio quoque foliorum et fructuum in vino
sumptus multum valet et est contra lepram ex
flegmate si frequenter fiat. Secundum flegmati-
cos humores corruptos vel corruptioni disposi-
tos mirum purgat. Contrarium autem est in ebulo.
Sed si cortex medianus sumptus vel radicis
raditur sursum purgat per regionem superiorem pur-
gabit. Et si sursum inferius per posteriores
solvet. ut dicit pli. dyas. et plat.

184 Saliunca est herba secundum huguitionem spinosa
et medica. a saliendo dicta. eo quod fuerit sal-
tantes se calcantes. Et ideo dicitur gallice chauchetrepe.
quia capit et ledit pedes se calcantem. Et hec vide-
tur dicere virgilius dicens. puniceis quam saliunca
rosetis. Et secundum hoc est herba cuius radix est magna et
longa. pinguis. mollis et carnosa sicut pastina-
ca. Et solet poni in electuariis. Et dicitur alio nomine
yringus. et emittit quasdam hastulas duras
et angulosas. in quarum summitatibus existit quedam ca-
pitella circumquaque aculeata sicut calcatrippa. Et est
sata in terra sicca sterili et harenosa. Et ab aliquibus
scorpio vocatur. quia ad modum scorpionis pungit se
tangentem. Secundum pli. autem li. xx. c. vii. saliunca est brevis
et medica et foliosa et ramosa et densa que ma-
nu pressa. multum aromaticum ferre ut nardi spica.
et quibusdam radicibus minutis adheret terre pannonia
et regionem flascit in locis duris et lapi-
dosis. et est herba calida et sicca. subtilis incisiva et
multum diuretica. olei radix decocta in vino sistit
vomitum. et stomachum multum confortat. ut dicit pli. li. xxi.

185 Stacte dicitur gutta mirre arboris. c. xx.
et est ea que ipsa mirra. ut dicit glo. super gen. xxxvii.
Et declinatur hec stacte. hec stactes. Invenitur
autem stacte indeclinabile. viii ysaie. ys. li. iiii. in lo-
co de odoribus dicit stacte et tacentum quod ex pressura ma-
nat et est gutta mirre. Quere supra de mirra in litera m.

186 Storax ut dicit ysi. li. xvii. est arbor arabie
similis malo citonio. cuius virgule cum cavan-
tur canicularibus diebus lacrima fluit. Cuius distillatio
in terram cadens. munda non est. Sed cum cortice
que suscipit illo aut que virgis et calamus includitur.
albicat et munda. Si vero efficitur fulva caloris
sole. Unde autem eius species dicitur calamites que et pin-
guis et resinosa humecta et velut mellosa sub
odoris liquore iocundi emittitur. Cuius gutta per
fluens et coagulata. suo nomine appellatur. Secundum greca
autem summam dicitur gutta. grece vero stirax. latine sto-
rax. appellatur ut dicit glo. super ecci. c. xxiiii. Sto-
rax itaque arboris stiracis est gutta. et est multe
efficacie in medicina. Secundum dyas. et plat. calida est et sic-
ca in tertio. hinc glutinositatem et virtutem habet at-
tractivam. Cuius species est triplex. Scilicet calamita. id est
tam gutta. et prima que prius ab arbore effluit et emanat.
Alia est storax rubea. que fluit post ipsam. que pinguior
est. Tertia est in calore liquida. rufa in odore sua-
vis. in sapore pontica et subtilis magis et manibus mala
cum patet. Que autem dulcem habet saporem. sophysticata
est. Dicitur autem sophysticata. quia si vetus est dum
malaxatur pulverizatur et in frusta cadit. Si vero

cet. humiditatem nimium inde manat et non satis inviscatur. et plus habet dulcedinis quam debet. ligatum non sophysticatur. Inter has tres species cassiamirra maior est in virtutis. Cerebrum munit et confortat. Fumus eius omnem reumaticum fluxum sedat. Capitula ex ea facta gingivas et dentes motos roborat et confirmat. Et fletus inpetit. Contra tussim et raucedinem bene iuvat. Valet eciam post storacem in emplastris contra tineam et pustulas capitis et multas alias passiones. Haec verum dyas. et pla. Fumus storacis dicit ysi. fugat aerem corruptum. et fugat omnes vapores et fumum pestilentem.

127 Sicomorus est ficus fatua. in foliis moro similis. In aliis ficus speciem tenet. ut dicit magister in hystoria libro xxvii. Sicomoros et moros grecum nomen sunt. Et dicitur sicomorus quia in foliis moro est similis. Hanc latini celsam vocant. moro enim longe procerior et maior est. Vel sicut alius dicit asile quod est ficus et moros quod est fatuitas. quasi fatua ficus. Sic dicit glo. super luc. xix. Et est secundum dyasc. sicomorus ficus silvestris. fructus quosdam proferens silvestres. Sed qui non perveniunt ad maturitatem. Sicut de caprifico dicitur. Dicit pli. li. xv. c. xix. Silvestris ficus numquam maturescit. Aliqui tamen comedunt tales fructus. Dicit enim dyasc. quod sicomorus lapide contusus emittit lacrimam ad modum gummi et est medicinalis. Ista succurrit morsibus venenatis si bibatur. Tumoresque splenis compescit. dolorem stomachi tollit.

128 Spina dicitur arbor aculeata. sic dicta quia spinarum acumine velut quibusdam spiculis contingentium iniurias est armata. ut dicit ysi. Ab cuius similitudine dicitur spina dorsi. propter radiolos ossium qui sunt acuti sicut spine. Spina autem proprie dicitur ipse aculeus qui a stipite exiens spissius et grossius in sua extremitate piramidaliter efficitur et acuitur. Cuius rationem potes invenire supra li. eodem. ubi dicitur de arbore in generali. et de speciebus arborum. Ubi dicitur quod non est de intentione nature quod arbores sint spinose. Sed accidit ex siccitate plante per quam attrahitur humor frigidus primo terre qui per poros ad exteriora contendit. calore solis ad spinam coagulatur. et propter paucitatem materie que attrahitur. in fine acuitur. et piramidaliter figuratur. Et hoc aliquando cum quadam inclinatione. ut est videre in rubis et rosetis. Aliquando in erecto acumine ad modum spiculi sive teli. Spinarum autem frequentia signum est terre sterilis vel inculte. Et est quasi generale quod omnis fruticum et

arborum que multum sunt spinose. mutuo se connectunt. et alterutrum se muniunt et defendunt. et contra manum se contingentium pugnant et vulnerant. numquam per densitatem radios solares intercipiunt. et rores et pluvias celi guttas ad ea que sub eis sunt descendere non permittunt. Et ideo que infra spinas vel inter seminantur. non de facili convalescunt. Spinarum puncture manum vel pedes sepius vulnerantur. et non cessat dolor nisi de locis lesis totaliter extrahantur. propter suam acuitatem et puncturam. vix sine tenacula vel sarculo ferreo evelluntur. et cum sunt evulse alligantur per fasciculos in clibano exurende. Semper quod inter spinas apparent flores et quandoque fructus multi. Sed propter florum mollitiem non mollificantur spine. immo deficientibus foliis. remanent spine et amplius indurantur. propter eorum naturalem siccitatem. de facili in igne accenduntur et vehementer inflammantur. et scintillantes ac crepitantes sonitum non modicum faciunt. Sed statim postmodum adnichilantur. sicut dicit glo. super vii. c. eccles. Non tamen spine penitus inutiles sunt. immo multis usibus congruentes. Nam ex spinis fiunt sepes quibus homines se et sua muniunt. et multiplices quandoque gignunt fructus utiles quos defendunt. Quere de Rubo in littera R.

Ligna sethim esse dicuntur quarundam arborum spinose. leves. imputribiles. similes albe spine. que gignunt acumina dura. sicut dicit super exo. xxv. ubi dicitur. Sethym nomen est montis. regionis et arboris. que albe spine in foliis est similis. Et est levissimum lignum. imputribile et inremabile. Unde dicitur in auctoritate. Ligna sethim corpore nulla putredine iudicis. Signant in celo quod sine fine vivet. Lignum sethim vocatur. quia vi. quia fervens. quia tormentis itur ad astra dei. Secundum dyasc. et pli. virtus est illi stiptica et constrictiva. et fluxus sanguinis sedativa. Folia autem aspera. spinosa et albicantia. Florem habet purpureum et virgulas longas ad grossitudinem digiti manus. In quarum summitatibus habet capitella spinosa et rotunda semine rotundo plena. Et naturaliter contra venenum. et sanguinem per pectus ortum eius. et potatum per vinum fovet vel iuvat.

Sentix senticis genus est herbe vel fructus habens aspera folia. pinguia et densa. ut ericea virgas habet duorum cubitorum. Et dicitur sentix a sentio non est. quia inter dura et aridi crescunt sentices sicut spine. ut dicit ysi. capi

tella h̄ ut carduuſ. cui͛ radix ē ruſta. larga.
pinguis ⁊ ē medicinal'. ⁊ ſubuenit ↄbuſturiſ
ut dr̄ dyaſ. ↄtra uenena ī terra ſerāt ↄparturiun.
1411 Sepes ſepis ē gen͛ munitōis ſcā ex ſentib͛
ſpinis ac lignis. ſīa ſudes ſiū pali mīam
figunt. ↄtra quoſ ſpine ⁊ uirgulte ↄnectunt.
⁊ ſic domꝰ ul' ſegetes ſepe bn̄ficio muniūt.
Et dr̄ h̄ ſepes h̄ ſepis. Vn̄ eccl̄i. xxxvii. ubi
n̄ ē ſepes. diripietur poſſō. Circa ſepes ↄ la
titant uenenoſi ūmes. ut rane. colubri ⁊
ſpētes. Vn̄ aſepi dr̄ ſeps ſpēs. cui͛ uenen̄
nō ſolū corꝰ. uerū ⁊ oſſa q̄ diſſoluet cū pro
tinꝰ tabificet ſeps. ⁊c̄. Et iō iuxta ſepē dor
mire piculoſū ē pp latentia uenenoſa. Se
pes ymbribꝫ ⁊ caumatibꝫ exponūt. & faci
li uero renouāt. Et dum res alienas cuſto
diūt. ſoli expoſite paulatī ſe ↄſumūt. Et tā
dem exſiccate ⁊ putrefcē. n̄ n̄ īcēdiū pme
rentur. Aſepi a' ſiū. aſepio ſepis dr̄ ſeptum.
ſepti. i. ambit' locꝰ. ſ. circūclauſus. Dr̄ eī mē
ſeptū tēpli. int' ambitū ſeu clauſtrum.
1412 Sudes ſudis ē palus utriqꝫ extremitate
exacut'. a ſuo ſius deꝰ. q2 ſepes a cōſitis ſu
dibꝫ iūr eo q' ſudes p eā extrinſecꝰ figunt.
ut dr̄ yſi. Sm̄ huguiciōẽ uō ſudes dr̄ aſu
do ſudis. ſiū aſudus ſudi. diſ. q' ē mundꝰ
⁊ purꝰ eo q' ſudes muūdnt ⁊ purificantur
pus q̄ t're infigant. Que tanto fortiorē faci
unt ſepem. quāto plus infra pfundantur.
⁊ ligis eā ↄſuētibꝫ fortiꝰ ↄſtringūt. Et ē ſu
des femī gn̄is. Et dr̄. h̄ ſudes h̄' ſudis. ut
dr̄ hug ⁊ oꝰ metri. dr̄ ↄ eis qua ↄuicta ē
humeris cuix ſude figis. ↄbuſta. ⁊c̄.
1413 Siliqua ē genus leguminis ſdūois fol
libꝫ ⁊ uacuis. qd' mag̃ onerat quā refi
cit. ut dr̄ glo. ſꝛ luc̄. xv. Sm̄ hug̃. ſiliqua
dr̄ folliculus cuiqꝫ leguminis ⁊ purgamē
tū exquo porci nutriunt'. yſi. c' li. xvii. dr̄
ſiliquā quā latini corrupte ſiliq̄ uocant. iō
tale n̄ agas accip̄. q2 ē arbor cui͛ fructꝰ
ē dulcis. xilon quippe lignū dr̄. liquon.
dulce. Et huic ſine ↄcordat pli. li. xiii. c.
xxiiii. ubi dr̄ q' fructuſ ſiliq̄ ſūt dulces
⁊ h̄nt longitudinē unius digiti. ⁊ pollica
rē latitudinē. & uoꝫ cortex [illegible].
Et dr̄ [illegible] li. xv. c. ix. q' aliq̄ dicūtur eā
eē ficū egyptiā. ſꝫ h̄ ē error manifeſtꝰ. q2 ī egyp
to n̄ naſcat'. ſꝫ ī ſyria. ⁊c̄.
Synapis dr̄ aſyn q' ē ſimul. ⁊ napꝰ. eo q' 1418
ī folus napo ſit ſimil'. ut dr̄ yſi. li. xvii.
De ſinapi dr̄ pli. li. xx. c. xxiii. Int' eas quas
pictagoras laudauerat herbas. aſſiēt pma
laudē ebuiſſe ſinapi. Et dr̄ eā int' herbas op
time pncipatū. Calida ē ⁊ ſic. ī. iiii. g̃. h̄ uocē
groſſos ⁊ uiſcoſos extenuat ⁊ purgat. Serpē
tium ⁊ ſcorpionū ict'. adiūcto aceto. ſanat.
Fungoꝝ uenena ſupat. Dentiū dolorē miti
gat. Ad cerebrū penetrat. ⁊ ipꝫ mirabiliter
purgat. Cōminuit lapidē. ⁊ menſtruis īpat. Ap
petitū puocat. ⁊ ſtōm ↄfortat. Epilēticos iuuat.
⁊ ydropicos curat. Litargicos excitat. ⁊ eos
muliebri iuuat. Capillos mūdat. ⁊ eoꝝ caſum
ↄpeſcit. Inagrucos aurium ſonos ⁊ tinniꝰ tollit.
Oculoꝝ caligiēz degit. ⁊ aſpitatē palpebraꝝ
lenit. Paliticis ſubuenit. q2 poros apit. ⁊ hu
morē infrigidatū rarū ⁊ lauatē ⁊ inſen
ſibilitatē īducentē. diſſoluit ⁊ ↄſūit. Has
⁊ mltas alias ipiuſ laudes pſeqt' pli. ⁊ alii
res. Et dr̄ q' maior ē uis ī ſemīe. Sem̄ tamē
minimū ē ī q̄ntitate. ſꝫ maximū ī poteſtate.
ↄulſū eī ē calefactiuū. apitiuū. ⁊ ↄſuptiuū.
⁊ ſui multiplicatiuū. Ex uno eī grano mini
mo. maxiā plātā pducat'. q̄ frondē. flore ⁊
ſemīe ī imēſū dilatat'. Sem̄ eī ē ī quib' aī fol
liculꝰ ſiū teres oblōgis ⁊ rotūdis cl'dit'. Et il
lis teccaꝝ bn̄ficio uſqꝫ ad maturitatē ↄſua
tur. Flores eī ſ̄ multū croceꝰ. ⁊ odoriferi. ⁊
cū tota h'ba ſubit feruida ſit ⁊ aucſtra. Flo
res eī maxꝰ ab apibꝫ diligunt' ⁊ frequētant'.
ut dr̄ pli. Et tū nūq̄ attigunt flore oliuaꝝ.
Et dic̄ pli. li. xx. c. vii. Ita ↄ ſe multiplicat.
ut ſi ſemel ſeminatur. uix locꝰ mox uideat'
liberatꝰ. Et ſi ſemꝰ cadēs ſpitꝰ uirēt. ut
dr̄ ibi. li. xix. c. ix.
Sem̄ eſt q' ī agro ſpgit' ad gignendum 1414
fructū. quis p qūdā appuacōē ē uocat'
aīalium. q' emittit' ad pcreādū fetū. ut dr̄ yſi.
Sementis uō ē ſem̄ frugū. cui͛ ē tpe ſemi
nādi. ſ. apꝰ ſeminatoꝝ. A multis ↄ dicebā
tur quōdā dea ul' diua ſeminatōnū. Semi
nariū uero ē unīcuiqꝫ rei exordiū. uel
uas ī quo ſem̄ ponitur ſeminandū. ſꝫ ſe

minimum dicitur quod a semine est incrementum. Ita dicit Hugo.
Et ponuntur versus differentiales. In germine. Et
est auctorum semen campique satorum. Sementis proprie
sementinum quod in archa clauditur atque suo semper
proprie in agro. Seminium cuiuslibet rei dicitur origo.
Semen autem, ut dicit Plinius libro xviii capitulo xxiiii, semen bonum
est anniculum, bimum vel trimum. Sed ulterius peius.
Et de granis quod in archa subsedit semine servandum est
id. Est autem optimum quod gravissimum. Et est et semen
optimum quod est magis ponderosum et interius magis
album. Secundum qualitatem autem terre est semen densius vel ra
rius seminandum. Similiter citius vel tardius. Nam in locis hu
midis celerius ne. ne semen ymbre putre
scat. In siccis vero tardius, ut pluvie sequantur,
ne diu nascens semen vel evanescat. Est
autem serendum minus de semine in terra pingui et humida
quam in macra. Quia in terra pingui in principio nimium
crescit, et sui multiplicatione nimia in fine mu
tuo se destruunt, comprimunt et confundunt semina.
Quod celerius et citius seminatur dicitur esse densius
quam quod tardius solo committitur. Semen autem serotinum
dicitur esse rarum, ne nimia densitate necetur. Item
videndum quod est semen equaliter spargendum. Nam manus con
debet cum gressu scilicet quam cum dextro pede. Item
est transferendum semen de locis frigidis ad calida
et e contrario. Nec eciam sicut neque in contrarium faciendum est. Semen
seminatum in macro solo raram facit culmum. Spi
cam minutam generat et inanem. Pinguia vero ar
va ex una seminis radice fundunt segetem
nodosam. In autumpno vero etiam equinoctium est tempus con
veniens seminandi. Similiter et in vere. Sed in terra
prima serendum non est. Quod patet quia hymbrina se
mina cum ante primam seminantur, septimo die
erumpunt. Si post primam, vix in xl. Hec
usque Plinius capitulo xxiiii. Semen itaque est granum medie
et teneritudinis, habens in se virtutem sue speciei multipli
cativam et conservativam. Unde cum semen terre committitur
turgescit, et ex calore terre et tellure potenter rarifi
cante et humore circumstantis terre ad sui tempera
mentum attrahente mollescit et granescit. Et
sic cuticula seminis scissa germen paulatim
emittit, et radices in se in terra figit, quibus contine
nutrimentum sibi haurit. Et sic tandem in calorem
terram insensibiliter aperit et erumpit, ex se producens
culmum, frondem, florem et semen et fructum. Et quam
vis medium sit quod seminatur, maximum tamen est

quod ex semine generatur. Astultus putatur perdere semen quando
serit. Et tamen melior in quo perseverantiam nullatenus
custodit. In semine enim iungit virtus seminalis in qua
optime operatur celum in ea, et ad eius augmentum prestat et nu
trimentum. Huius nutrimentalis attrahitur in calorem. De
semine autem mediante culmo surgit spica, que secundum Ysidorum libro xvii
a spiculo est dicta, eo quod in spicam producitur aristarum
culmina que ad modum spiculorum sunt acuta. Ad hoc autem
facte non aculeos in ipsis spicis, ut non insultus avium
minutarum et animiculorum morsus in spicarum summita
tibus eveniat arma, ut dicit idem. Spica autem secundum diversitatem
seminum naturarum se diversificat in figura. Nam quandoque est
lata, ut in ordeo. Quandoque triangula, ut in spelta. Quandoque te
tragona seu quadrangula, ut est in tritico. Aliquando est ro
tunda, ut dicit Plinius et quidam alii. Est autem spica in culmi sum
mitate multis folliculis circumdata, in quibus velut in
matre seminalia nutriuntur et usque ad maturitatem
tempus conservantur. Qui quidem folliculi erumpentes cum gra
no primitus manent clausi. Deinde paulatim turge
scentibus granis maxime in tritico fiunt scissi, ut dicit Ysidorus
libro de plantis. Spicarum cacumina generaliter in primo cu
lmi elevatione sursum eriguntur. Sed quando deducuntur ad ma
turitatem, ex granorum pondere inferius aliquantulum inclinan
tur. Propterea quando spice in umore ex corrupto ae
re et rore perfuse in corruptelam et aurigines con
vertuntur. Ymbre vero et rore congruo perfuse et calo
re celesti modo debito circumfote, etiam propter humec
tationem grana sua de folliculis ante non permittunt,
ut dicit Plinius libro xvii. Idem dicit Constantinus et Ysaac et alii. Ex
bonitate autem terre congregatur bonitas spice. Quia in terra
bona et pingui generatur spica bona quantitate magna et gra
norum numerositate fit multis. In terra vero sicca et macra
contra, ut dicit Plinius libro eodem.

Stipula ab usto est dicta, quasi ustipula. Collecta 146
enim messe stipula uritur propter culturam agri, ut dicit
Ysidorus libro xvii. Vel dicitur stipula a stipo, stipas, quia sti
pula facit culmum quem stipat, ut dicit Hugo. Est autem proprie
stipula id est stramen vel palea cum foliis et vagi
nis quod relinquitur in agro spicarum multitudine precisa
collecta. Et hec stipula a multis recolligitur ad usus
diversos. Nam quidam domos inde contegunt. Quidam
loco straminis stipulam substernunt. Quidam pa
learum vice animalia inde reficiunt. Quidam vero stipulam
igne nutriunt et panes et cibaria inde coquunt,
ut dicit Plinius libro xviii capitulo xxx. Quere supra de palea
in littera P. Stipula quidem est res levis et concava et

sicca et hyspida et vento subducta, et ab igne facilime inflammata, ut dicit Isidorus.

147 Simila, triticea est medulla, farina scilicet purissima et delicata, unde fit panis nobilium, que similago per evacuationem dicitur. Et est flos tenuissime, mundissime, albissime et mollissime ac dulcissima cibis apte et etiam medicinis. Quere supra de farina in F et de polenta in P.

148 Scopa est arbor a scopando dicta, a scopo -pas, vel a scopo -pis, id est quod purgo -gas, eo dicta quod ex ea scope fiunt, ut dicit Isidorus libro xvii. Hec a multis dicitur brich, tremulus eo quod eius folia cum sint tenuissima, flatu ventorum agitata tremere videntur. Continet virgulas duras et nodosas, quibus primum tortis et invicem connexis scope colligantur. Ex eius enim ramusculis fiunt scope quibus purgantur domus et pavimenta et aliis sordibus evacuantur. Semina habet quasi vacua ad modum quisquiliarum, quibus vivunt homines silvestres loco panis. Habet autem hec arbor multum de succo acido aliquantulum pungitivo. Unde solent homines in vere et autumpno corticem incidere et humorem effluentem recolligere, quem bibunt loco vini. Talis quidem potus sitim sedat et compescit et multum inflat, ut dicitur. Sed non inebriat nec nocet. Postquam succus in aliquo vase sub fumo diu a calore solis decoquitur, corrumpitur et putrescit et convertitur in pinguedinem et efficitur ut unguentum. Multi enim de [illegible] vertunt per pinguedinem decoctam ad modum picis. Et quamvis sit horribile, nigrum et fetidum, tamen multis usibus est necessarium. Et ideo silvani homines in desertis semine et succo istius arboris utuntur pro annona, pro vino et etiam pro oleo, ut dicit Plinius ubi agitur de arboribus.

149 Stupa est purgamentum canabis sive lini. Et dicitur secundum antiquos stipa eo quod ex ea rime navium stipentur. Unde et stipatores dicuntur qui eam in vallibus componunt, ut dicit Isidorus libro xix ubi agitur de lanis. Per multas autem carpinationes et pectinationes stupa lini vel canapi sibi separatur. Sed prima grossior, nodosior et hyspidior et vilior invenitur. Et ideo ad nendum et fila componendum non est multum apta. Fiunt tamen fila multum grossa et inequalia et nodis plena, ex quibus fiunt ligamina necessaria usibus candelabrorum. Stupa cum sit magis sicca de facili inflammatur et subito accenditur et citissime redigitur in cinerem et favillam. Et quando extinguitur amarum reddit fumum naribus ac oculis nocivum. Valet autem stupa medicine quando [illegible] est bene purgata. Valet enim ad vulnera desiccanda, ad mitigandum assumitur et reprimendum tumorem oculorum, ut dicit Plinius libro xx capitulo x.

Taxus est arbor venenata, ex cuius succo venena toxica exprimuntur. Arbor est fortis et procera, habens ramos grossos et flexibiles et longos, ex quibus faciunt arcus, sicut dicit Isidorus libro xvii. Unde poeta: Taxi torquentur in arcus. Eius umbra est nociva et dormientibus sub ea mortifera. Cuius succus nimis liquat. Cuius [illegible] ignem grecum servat inextinguibilem, ut dicit Dyascorides. 160

Tabula a teneo -nes est dicta. Et est in una significatione mensa divitum, quasi tenabula, eo quod dapes teneat et vasa et [illegible] que desuper apponuntur, super pedes erigitur et quodam limbo circumdatur et ambitur. Alio modo dicitur tabula alea in qua luditur et hec duplicatur et diversis coloribus insignitur. Tercio modo dicitur lignum planum et tenue in quo posito colore littere scribuntur, quando complanantur breves asserculi et attenuantur ac concavantur in utraque parte, et artificialiter compaginantur et replentur cera nigra, viridi vel rubea ad scribendum, et dicuntur tales asseres tabule eo quod teneant litteras que in eisdem tabulis sunt conscripte. Tabule autem tanto sunt meliores quanto ex ligno planiori et duriori et leviori componuntur. Alio modo dicitur tabula a tegendo quasi tegula, asser scilicet longus, latus, certis divisus et sectus cum securibus vel dolatoriis. Ista habet ligna ad domorum tecta sunt necessaria, quia ex eis fiunt tabulata, scilicet laquearia et alia edificia. Ex talibus tabulis artificialiter compositis et compactis arte mira et multiplici [illegible] disponuntur post multiplicem superfluorum resecationem, ut tales tabule equaliter invicem coniungantur. Domum ornant et tamen postea in solariis cum omnibus deserviunt, ab eisdem quibus serviunt continue conculcantur. Trabes quidem per latum sub invicem habent, que equali distantia suppositis quasi sustentaculo se defendant ut minus invicem deveniant quando a pavimento vel aliis rebus suppositis ipsa tabula nimium oneratur. Navibus componendis, pontibus construendis, cistis et aliis utensilibus faciendis tabule necessario requiruntur. 161

et dolatur clauicis et aliis artificiis per se compaginantur. Ad tabulas et confugiunt naufragantes. et a periculo sepius liberantur.

162 Trabes est lignum transuersale quod per plati-
tudinem domus utrinque extremitatibus parietes
tangens et tenens ne lapsum uel ruinam
per suam altitudinem patiantur. Et dicitur hec trabs. uel
trabes a trans. eo quod ab uno pariete ad alium
transit. cum in se ligat et unit. ut dicit hugo. Opor-
tet autem ut trabes sit longa. fortis et spissa. et ma-
xime circa medium ne forte si fuerit nimis gra-
cilis in medio rumpatur. Unde per columnas pilarium
sepe eget ut columpna uel statua sustentetur.
Illa lignum sic positum per transuersum sustentaculo in-
diget. quod erectum aliud est suppositum ad modum fu-

163 Terebintus ut dicit ysidorus libro xvii. [sinuetur]
arbor est resinam fundens. omnibus aliis pre-
stantior est. cuius resina dicitur terebintina. et
est multum medicinalis. Illa enim cuius folia. cor-
tex. fructus et semina stiptica sunt. et sunt dili-
gentia colligunt sicut cinis. et est contra morsibus
uenenosis. eius resina est bona que est munda
et lipida. et aromatica. in colore uiridis. Et habet
uim dissoluendi. liquandi et maturandi. Et in
gressit contra apostemata dura. et alias collectio-
nes in capite que in mundis. De terebinto autem dicit plinius
libro xiii. capitulo vii. Syria inquit terebintum habet.
Et est species eius duplex. scilicet masculina. et illa est
sine fructu. et femina. et hec dicitur. Una habet fructum
tum rufum. magnitudinem lenticule. alia pal-
lidum magnitudine fabe. Et est fructus odore io-
cundus. et tactu pinguis et resinosus. Et est in
syria arbor magna. et est ei materies lenta.
ad modum et durabilis que uetustate nigrescit.
et splendescit. eius folia sunt densa. et habet quosdam
folliculos quedam animalia ut culices emittentes
que corticem terebrant. Et sic cortice perfo-
rato gutte resinose effluunt et emanant.
Ut dicit plinius libro xxiiii. capitulo vi. terebintina radix et
folia in uino decocta. stomachum confortant. contra
dolorem capitis iuuant. placet terebintina
odoratissima. tamen syriaca que cypri. purum. per-
lucida. et subalbida cum aliquo rubore. et il-
la que est montana post que capitis uulnera sanat.

164 Thyma sunt ligna queda precio- [et speci-]
sissima ad modum hebani. ex quibus sa-

lomon fecit gradus et stellas in domo domini. ut dicit glo-
ssa iii. regum x. capitulo super illum locum attulit autem multa
ex ophyr ligna thyma. et ligna thina sunt
imputribilia et spinosa. in similitudine albe spi-
ne rotunda et candida. et ualde fulgentia. et
polita ita ut speculum sint magnus. Unde in eis re-
fulgent resultantes ymagines sicut in ungue.
non comburuntur nec in aqua resoluuntur. sicut nec ligna
sethim. et multa edificia facta sunt ex ligna.

Thyrsus est tamen arborum que olerum et herbarum seu 165
carum medulla sicut decet. quia dicitur sumitas est earum
unde dicit papias. Est itaque per se planta sublimior.
tenerior. uiridior et pulchrior. celo uicinior.
a terra remotior. ad cetera prolixior. foliis et
ramusculis tenerrimis plenior. et est utilior
in medicina. Illa utitur magis et uiget uirtute.

Tigna sunt ligna que apicibus uel muris 166
usque ad culmen edificii sunt erecta. sup-
portantia totum tectum ad modum domi uel pyrami-
dis sursum redientes et paulatim se inclinantia
ad alterutrum in culmine mutuo se contingunt.
Et dicuntur tigna a tegendo uel a tegula. quia te-
gule ad sustentacionem tecti supponuntur. Asseres
autem dicuntur ligna que tamen longa ualde. et angustum
lata. plana et tenuia. que ex transuerso tignis
minus clauicis affiguntur. et in eis later uel
asseres suspenduntur. Sunt autem tigna fortia. do-
lata et quadrata et complanata. Sunt autem fortiora
et grossiora usus domus. et tectorum. et minus
fortia usus tecti. exterius lateribus et asseribus
uel straminibus onerantur. interius uero pulcris
laquearibus decorantur. Et in ipsis laquearia et figurantur.
Et dicuntur laquearia asseres que interius ad recipien-
dum tectum tignis coniunguntur. Et a tignis dicitur ti-
gnarius que tectoria tignis induit ut dicit papias.

Triticum attritum est dictum. ut purissimum 167
in horreo seu in granario recondatur. uel quia
granum eius commolitur uel teritur ut edatur. ut
dicit ysidorus libro xvii. Est autem dicitur triticum scilicet rubeum ex-
terius in utraque extremitate acutum. in latere
fissum. interius albissimum. graue et ponderosum.
Et hoc genus est optimum. ut dicit plinius. Aliud est co-
loris citrini exterius. interius non album. in super-
ficie liuidum et leue frangi difficile. De
proprietatibus eius autem generalibus que supra. de fru-
mento in litteris f. sicut dicit ysaac. in dietis. dulcia

cit' ẗticū ex diūs̄te soli ī q̄ seīat'. Nā qđ cre
scit ī t̄ra pingui ac p̄cutibili. grassi' ē 7
pigui' ac ponderosi' 7 nutribil' q̄ id q̄ c̄
scit ī t̄ra macra siū sicca. Vn̄ tomeas ciui
ta int̄elli' ex diūgte soli 7 eo'. ẗticū ē ex
diūsitate t̄pis uariat'. Nā qđ nascit' t̄pe mo
dato ī qualitate 7 q̄titate ē p̄fc̄ȝ ac me
dulle multe 7 corticis ualđ pauci. 7 op̄ti
nutrim̄ti. Jnmoderato uō t̄pe ecōtrā. in p̄fc̄ȝ
ē. Jt̄ differt s̄m uetustatē 7 nouitatem.
7 mediocritatē. Nā q̄n ē uetustū lōgo t̄pe ꝯ
s̄uatū. nimis efficit' siccū 7 durū ad di
gerend'. 7 modice nutritiuū. q̄ r̄e eī hūi
ditas subtil' aeris minuit' 7 in imū desic
cat'. Nouū uō p̄uo t̄pe ꝯs̄uatū p' hūiditate
sup̄flua 7 uiscositate ē̄re. hūid' ē 7 uiscosū
tenāx. ad digerend' durū. 7 īflatiuū. uiscosita
tis 7 rugitus uētris ḡnatiuū. Mediū uō
int' nimis nouū 7 uetustū int' multā hūi
ditatē 7 paucā r̄ecipiētiū. Et iō mag' laudabile
ē 7 ap̄li nutritiuū. Nā exhausta hūiditate
accitali. subtilē hūiditatē ꝑpt' calor aeris
r̄ecipit. Et iō tale ẗticū mag' laudabile. 7 me
lius nutrit 7 b̄n digerit'. p'ditq; uiscositatē
ē̄re 7 decisitatē. Est ꝰ ẗticū ut đr ysaac.
calid'. 7 int' hūidū 7 siccū r̄ecipitū. Sȝ pus
ex eo f̄cs ē calidior ꝑp' calorē ignis 7 coagu
latōē. Jntellit' eī ex eo calor nāl' s̄ calorē
ignis actualē. Jt̄ hāc ꝑp̄etatē h̄ȝ triticū
ꝑ cūctis granis q' nutribili' ē ceteris. Et
hoc ꝑp' silitudiēȝ hūc ꝯ p̄lois. đr iđ. Jt̄ ẗticē
ē colatiuū 7 mūdificatiuū 7 lauatiuum.
Et iō uis' de eī farina f̄cȝ ꝑtiem ē p'toris
7 pulmōis. Jt̄ē fit tipsanū de eo sic̄t
sit d' ordeo. q̄ mūdificat. 7 plus q̄ d' orde
o ual; ꝯ̄ ꝯ tussim 7 sanguis fluxū. Jtē
triticū coctū cū olo ꝑoitū sr̄ durū apostē
ma. dissoluit illā. Jt̄ coctū triticū ī sucō
rute. dissoluit coagulatōē lactis ī ma
milla. si inde liniatur. Jt̄ r̄ecipitū cū su
co iusqiami 7 ꝑoitū sr̄ nuos. ꝑhibet huōes
noxios ne descēdāt. Jt̄ granū masticatū.
iȝ ꝯ morsū rabidi canis. Nā uenenū ext̄
hit. ut đr iđ. D' ẗtico fit oleū qđ ualet
ad m̄lta. sȝ maxīe ꝯ p̄ruritū 7 s̄ ꝑpigines
7 ī petigiēȝ si cū panno asp' b̄n ꝯfricet'.

Qđ fit ut uō olei ꝑsic mel' sublimaz. Jtē
cortex ẗtici siū furfur h̄ȝ uirtutē colatiuā 7
mūdificatiuā; pl' q̄ farina eī. Sȝ mediciū uł
nullū exhibȝ nutrimētū. Jt̄ ut đr iđ. ẗticū
recēs 7 nouū p̄uū ē nutrimēti. 7 q̄n ꝯmeditur
crudū flegmaticū ē 7 īflatiuū. 7 ī lateribȝ
dolorē ꝯmouet 7 rugitū. Cito ē ꝯuittit' ī putre
dinē. Et iō lumbrici 7 aliī humores nociui ex tali
cibo sepi' ḡnant'. Assatū ꝰ mag' nutrit. 7
mi' uentositatē fac'. 7 multū ꝯstipat 7 ꝯstrin
git. Jn aq̄ coctū. grauissimū ē 7 multū īflati
uū. Hec oīa ysaac ī dietis.

Tipsana sic đr glo. sr̄. u. ꝑ. i. dr̄ ordeū 168
siccatū. pila tunsū 7 decorticatū. Et fit
inde cibȝ aptus ill' q̄ carent dentibȝ expu
sis. 7 fit potus uł' patiētibȝ febres 7 alias ēi
teras passiōes. Quere s' de ordeo ī littā. o.
Calorē mitigat 7 alterat. sitī sedat. Et de
clinat' h' tipsana. h'. ne. Et penultā ē ꝑ
ducta. Vn̄ alex. nequaq̄ sic ait. Cortice nu
data. tipsanas ordea dicas. Et đr a tipeo
q̄ ē p̄cutio. q̄ p̄cutit' ī pila. dū decorticatur.
potus ꝰ inde f̄cs. tipsanū đr ab ysaac ī diet.

Tribul' ē frutex spinosus q̄ mollior 169
ē q̄ sit arbor. 7 durior q̄ sit herba. Cui'
due s' sp̄es. Maior crescit iuxta sepes. ut đr
pli. li. xxi. c. xvi. Tribul' durā res ē sep
ta optinet. ī altū crescit. Sȝ cū n̄ h̄eat ui
res ut directe se extollat. ī cuituat' 7 ūsus
t̄rrm se reflectit. Dentes h̄ȝ acutissimos.
aculeos acutos 7 dentatos. Et singl'e eī u
gule a sūmo us' deorsū ad radicē aculeis
s' munite. Alia ē sp̄es tribuli minor. 7 ē se
ī locis palustribȝ 7 ī campis. 7 ē minor in
lōgitudine 7 grossitudine. quā sit maior.
Folia h̄ȝ minuta 7 rotūda. hastulas lōgas.
teneras 7 rubeas sp'sas p̄ t̄rram diffusas
aculeatas p̄ tot' 7 spinosas. Florē fac̄it
albū. 7 fructū p'o uiridē. deinde rubeū. tā
dē nigrū. Et hūc fructū diligūt s'pētes
colubri 7 bufones. Et iō talem fructū q̄
comedē uolūt' eligē dȝ illū q̄ circa me
ꝯ ē eleuatus. 7 nō nimis matur'. q̄ in
teger ē 7 ī tact' animalias uł' aiūtibȝ nō
corrosus. Tribul' ꝰ cāpestris ut đr pli.
arūtis 7 frugibȝ ē inimic'. iuuar eī ē

.o. typsana đr a tipeo .i. p̄cutio 7

et multum se multiplicat. et vix eradicari potest quoniam in
aliqua radice occultatur. Et ideo messem comprimit et confun-
dit. paleas et crinia transeuntium et manus se tan-
gentium multum ledit. et transeuntes sepe cadere uel ce-
spitare facit. Vestes hominum dilaniat et discerpit.
et ouium iuxta se pascentium quemcumque lanam ra-
pit. Et ideo dicitur tribulus a tribulando. quia tribulat et le-
dit omnes appropinquantes.

170 Thymus est herba ualde aromatica. Unde uir-
gilius. Redolentque thymo fragrantia mella.
cuius flos dicitur epithimum. Et est flos medicinalis.
habet enim uirtutem melancoliam purgandi. et flegma.
Et ideo ualet contra quartanam et alias melancolicas passiones.

171 Thymiama est quedam confectio pre-
ciosissima ex onica et stacte. galbano et thi-
mo composita. sicut dicitur exo. xxx. g. Et est dicta a thymo
flore odorifero quod olet suauius sicut thimum. sicut dicit
ysi. li. iiii. ubi tractat de odoribus. Talis autem confectio
in usus hominum non debuit fieri quia deo offerri in tem-
plo super altare thimiamatis hoc precepit. Et ideo
in ecclesia non debet sponsus et sponsa thurificari odo-
re thuris. conueniens est et ablato thure bene-
dicto super altare. si accendatur thuribulum ad
thurificandum. adhuc tamen benedictione apponenda est [illegible].

172 Thus est nomen arboris et | et offendi
gummi emanantis. Unde ysi. li. xvii. dicit. thus
est arbor arabie inmensa atque ramosa. leuis-
simi corticis ad aceris qualitatem. succum aroma-
ticum et album modo amigdale gignens et effi-
ciens resolutum est magis pingue. et igni appositum
facile ardescit. Et appellatur apud nos masculum
eo quod natum sit rotundum ad modum testiculorum. Reli-
quum uero est planum et plene scabiosum. et est ma-
sculo minus. Adulteratur autem admixtum resi-
ne albe sed gummi. Sed sua dinoscitur propria qua-
litate. Nam thus igni appositum ardescit. re-
sina uero fumescit. Gummi autem calefactum re-
soluitur et liquescit. Arbor autem unde fluit thus dicitur
libanus. et eius gumma apud arabicos ac medicos
olibanum nuncupatur. a monte arabie sic uoca-
ta. Sed albino arbore fluens olibanum libanus
nuncupatur. ut dicit ysi. et dicit glo. super exo. xxviii.
super illum locum. Ego quasi libanus non incisus. et cetera. Li-
banus ut dicunt arbor est in arabia cortice et fo-
lio lauro similis. fructum emittens bis in anno.
scilicet in uere et in autumpno. Sed quod prius fluit scilicet

in primo estatis. melius est. Quod uero in estate cortice in-
ciso prouocatum exire cogitur. in autumpno uero nec ita can-
didum est nec ita purum. sed hoc quod prius adheret ramis et
corticibus et in estate induratur et in autumpno ferro re-
colligitur. Thus optimum est quod album solidum et mundum
odoriferum et rotundum ad modum testiculi ac oblon-
gum. Et ideo dicitur masculum. Thus uero quod apertis corticibus
in autumpno uel hyemis primo effluit. non est alteri
simile in uirtute nec eque in colore. Quia illud album est
et translucidum. odoriferum ualde atque mundum. Thus
uero secundarium est tenue et scabrosum. ut idem dicit ysi.
Regio autem ubi crescunt thura est montuosa. et per al-
titudinem rupium et scopulorum quasi inuia et inacces-
sa. ut dicit glo. exo. supradicta. Hec omnia dicit pli-
nius li. xii. c. x. ubi dicit quod arabia est regio thura gi-
gnens saba uel saba cuius sunt prouincie maris
thurifera est. Et est terra extrema parte maris et sco-
pulis exaltata uero montibus et rupibus uix accessa.
Unde thuris arbor sine cultura crescit. et terram ar-
gillosam diligit. Dicunt autem arabes quod thus non debet re-
colligi. nec eius arbor scindi. nisi a castis et religio-
sis tempore collectionis contactu mulierum non pollutis.
Et sic putant per religionem obseruantiam crescere augmentum.
Dicit etiam ibidem c. xvi. prima naturalis eius uinde-
mia est circa canis ortum in feruentissimo estu. sua tunc
eius cortex tenuissimus laxatur et expellit in spuma
pinguis quod contexta densatur ubi locus natura possit. Hoc
purissimum est et candidum. Altera uindemia est uere
hyeme. corticibus incisis rufum. Candidius autem no-
uelle arboris gummi est candidius. sed ueteris
efficacius. Et quidam putant in insulis melius gummi.
alii negant in insulis nasci. Collectum thus in carmel
defertur in ciuitatem quam sabotriam dicunt. porta
ad hoc patente. nec per aliam uiam digredi licet.
Sed ubique sine mensura non imponderate accipi-
unt sacerdotes. nec ante mercari licet. nec plus
deo debita portio offeratur. Candide probatur
carbone si statim ardeat et inflammetur. Si dentem
non recipit. sed statim frangitur in puluerem uel in mi-
cam. Inuenitur et aliud thus diuersum quod prelatum est
gummi cuiusdam arboris in alexandria. Et dicitur oli-
banum alexandrinum. quod est purius et melius. Aliud in-
uenitur iuxta damascum. et dicitur damascenum. quod
non est ita bonum. nec ita purum sicut primum. Est autem
calidum. et sic multum aromaticum. multum pingue
et glutinosum. Virtutem habet confortandi aromatica

virtute sua consolidandi et constringendi et glutinandi ex gummositate sua potenter stringit lacrimas et fluxum humorum descendentium de capite precipue qui fluunt per venas exteriores faciei si cum tempora eius pulvis cum vino albo et cum albugine ovi emplastretur. Sic etiam sedat dolores dentium et gingivarum masticatum. Et ut dicit Platearius fluxum humorum accipit ad membra spiritualia ad pectus scilicet et pulmonem et indigestionem et acetositatem eructuationem multum iuvat vinum in quo fuerit decoctum masticem confortat et mundificat. Conceptum iuvat fumus eius mixtus pulvis eius cum aceto. Gracilitat et attenuat mamas turgidas puellarum conquassatis cum pice subveniet. Dolorem aurium mitigat tritum cum vino tinnitibus intestinorum subvenit si cum vino bibatur. Hucusque Dyas. et Plat. Dicitur autem thus p. y. ab theos quod est deus quia in deorum sacrificiis adoletur. Et propter hoc habet aspirationem. Vel dicitur a tundendo quia habile ad tundendum et sepe tunditur. Et quanto plus tunditur plus redolet et facilius inflammatur. Et tunc caret aspiratione. Ex thure incenso procedit aromaticus fumus ad modum virgule et est in foliis gracilis multum mobilis multis circumvolutionibus anfractuosus et se ad partes oppositas circumquaque motu levissimo volvens versus superiora se dilatans aerem et obumbrans odoris sui fragrantia fetorem corruptionem auferens ad cerebrum denuo penetrans spiritum animalem confortat et recreat per cerebri ventriculos se diffundens.

183 Vimen vimineus dicitur virga mollis. Et dicitur vimen eo quod habet vim multam viroris. Ista enim natura est talis ut etiam arefactum si in aqua abluatur iterum revirescat. Et dicit Ysi. li. xvii. Ex viminibus fiunt necessaria vitibus vinciendis et doleis religandis necessaria ligamina ut patet supra eod. litt. s. c. de salice etc.

184 Virga proprie est quod de ramis nascitur. Et dicitur a viriditate eo quod in se multum habet. Vel dicitur a virtute. Ista vietus quod latens in radice se pellit in virtute virge. Dicitur virga quasi vi regens. Virga enim utuntur magis ad plantandas arbores. Et ideo in virga hoc sustinet alligatus. Virga quoque utuntur phisici. Et reges et magorum ut dicit Ysi. li. xvii. Virga quoque utuntur viatores agrorum et arearum seu pratorum dum eas forent legati et nuncii ac pastores. Virga aliquando ex pluribus componitur substantiis scilicet ex cortice ligno et medulla. Mediante medulla nutritur et vegetatur. Mediante ligno erigitur et sustentatur. Corticis vero beneficio regitur et ab exterioris aeris iniuria defensatur sicut ut dicit commentator super li. de plantis. Cortex habet se pelle arboris. Lignum per osse. Medulla vero loco vene. Nam calor naturalis existens in medulla virge mediante ramo aquosum pullulat humorem attrahit a stipite et radice et quod grossius est et terrestrius in attracto humore transmutat in lignum et in corticem. Quod vero aquosius est convertit in folium multum diminutum. Et quod virtuosius est et purius transmittit ad virge superficiem ut inde producat et flores et inde fructum grana et semina. Nascitur autem tam flos quam fructus de summitate virge sine ipsius corruptione et aliqua violatione. Nam flos insensibiliter de virga egrediens et erumpens virgam non violat nec deflorat sed fecundat eam potius et perficit et decorat. Virga itaque non recipit fecunditatis gratiam nec potentiam germinandi ex commixtione seminis sed aliunde scilicet ex virtute celesti perficitur et calore radicali. Virga autem ex quo ascendit sursum semper tendit et sua summitate versus celum erigitur quousque perveniat ad perfectam mensuram. Et est media inter ramum et stipitem seu radicem aqua accipit et mittit succum quem prius. Ex siccitate sue teneritudinis flexibilis est valde et facilis et inclinabilis in quamvis partem. Item virga existens arida et sicca aspera et nodosa sed interius mollis est in medulla et sub cortice humorosa. Quanto autem virga plus crescit tanto a terra plus recedit. Et quanto sursum altius sustollitur tanto in eius cacumine gracilior et acutior invenitur. Item virga ex se debet esse erecta scilicet quando est novella. Sed si cum aliquo ad terram incurvetur difficile est ut in dura tanta in illa curvitate iterum ad rectitudinem revocetur. Immo sepe facilius frangitur quam rectificetur. Quia non virga in veteri curva in ligni pore et per calorem eius rigorem et duritiem

resolventem et remollientem ad fores extremitatis facilius reducere. Item virga cum ambitu est cellosa et pinguis, quia virga corporis insolentia coheret.

Virgultum autem virga est teste Hugone. Et est locus ubi multitudo est virgarum. Secundum Ysidorum autem libro XVII virgultum est ramus qui de radice ipsius arboris pullulat. Sed virga dicitur que de ramis oritur et procedit. Virgultum autem sine comparatione semper minimum procedit. In hyeme vilescit, in vere non placet, quia tunc virescit et florescit. Postea vero rursum pullulat et renascitur. Alterum in suo ortu elongatur. Et quanto plus crescit tanto plus versus celum elevatur. Aliquando autem dicitur virgultum viridarium vel viretum, locus scilicet viridis et amenus, plantis et herbis virentibus consitus, sicut supra de orto patet. Quere in littera O.

Vitis dicitur a vinciendo, quia vincitur et ligatur. Secundum Ysidorum autem vitis est dicta eo quod vim habeat citius radicandi. Alii ideo dicunt vites eo quod vim habent ut invicem vinctis se innectant, vincunt quia arboribus captando innituntur. Est enim capreolus flexibilis, que scilicet quibusdam brachiis quibus quod comprehenderint ut teneant et constringant. Et illa ligamina quibus arbores vel palos capiunt capreoli dicuntur. Sic dicti eo quod arbores capiunt vel mutuo se connectunt. Quorum adminiculo teneri palmites ventos sustinent et turbines ne frangantur. Dicuntur etiam cincinni, quia sunt sicut anuli quibus proxima queque ligant, ne longius laxati palmites ventorum flatibus dissipentur, et sine periculo fructus suos sustineant. Vitibus autem ista manerie convenit oblaqueatio. Oblaqueare autem est terram circa radicem aperire et velut lacus efficere, ut radix hinc et hinc humorem hauriat et caloris solaris radio facilius penetretur. Item eis convenit putatio. Et est putare virgam ex vite superfluam resecare, ne flagellum luxuriet. Item eis convenit propaginatio. Et est propaginare flagellum vitis sub terra sternere et in terra pangere. Et hinc propagines dicuntur, prime scilicet vitis extensiones. Item eis convenit fossio. Et est fodere terram movere fossorio vel ligone, ut radices et herbe superflue amoveantur, et sic vites melius foveantur. Item eis convenit pastinatio. Pastinare autem est paxillare, id est palos figere circa vites, ut sustententur, ut dicit Papias. Et dicitur a pango, gis, xi, quod idem est quod palos figere vel plantare, ut dicit idem. Secundum Ysidorum autem pastinare est fimo vel terra pingui vitem pascere et nutrire ut amplius fructificet. Item eis convenit pampinatio. Est autem pampinare pampinos, id est folia superflua de vite amovere, ut uve liberi aeris puritatem capiant, et a foliis non obumbrate citius maturescant. Pampina, ut dicit Ysidorus, sunt folia quorum subsidio fructus vitis ab ardore et frigore defenditur, et adversus omnem iniuriam premunitur. Et in pampinis, ut dicit Ysidorus, ideo sunt incisi ut solaris radius ad maturitatem fructus facilius admittatur. Et sunt dicti pampini eo quod de palmite pendeant, ut dicit idem libro XVII. Item eis convenit vindemiatio. Et est vindemiare de vite uvas demere. Quod fit quando fructus vinee percinduntur et recolliguntur. De vitibus autem dicit Plinius libro XVIII capitulo XXII: Vitis quando percinditur tempore congruo et modo debito, ex precisione vires recipit et concipit materiam ex qua fructus et flores in posterum producuntur. Nisi enim per sectionem castigaretur superfluorum, tota in sarmenta et sterilis redderetur. Siccitate enim aridi nascuntur. Non vitis ad putiendum [illegible], non est fructus putata. In vite autem est natura ut malis pereat quam vivat. Et ideo quasi de nimis superflua arbore demitur fructum [illegible]. Vites in putationis tempore quanto cito putantur tanto plus effundunt de materia. Et quanto serius tanto ferunt fructum uberiorem, ita tamen quod putatio debitum tempus non excedat. Unde vites graciles et teneras cito oportet putare, validas et novissime. Debet autem precisio fieri oblique inter duas gemmas, ut in parte opposita gemme precisionis fiat vulnus. Ideo autem debet fieri oblique et non directe ut cito descendant et defluant guttule pluviales, quarum frequentia et permanentia super planum incisuram vitis summitatis lederet. Et quanto vitis est gracilior et macrior, tanto plus est de ea precidendum. Quando autem pampinatione indiget, non debet removeri folium quod est cum uva, nisi vinea sit novella, sed potius aliud quod magis sit remotum ab ea, ut uvam suppeditet. Quando vero erumpit et pullulat alias quam ab oculis suis gemmis, spurium et inutile iudicatur et statim est rumpendum. Item eo capitulo XXIIII: Vitibus accidit morbus spuriis, scilicet quando germina nimis tempestive auferuntur, ut quando in supinum cadunt. Aut quando noxio rore vel ymbre florationis tempore perfunduntur. Aut

q̃ nouella gēmina p̃ina· aut frigore decoqun
t᷑· Aut q̃ ab ip̃itis cultoribꝫ aut eciā fossoib᷒
radices uulnere iniurioso leduntur. Et qn̄ de
squamāt᷑ ita suo cortice totalit᷑ ⁊ spoliant᷑.
Int᷑ oīa aūt maxīe leditur qn̄ forti hymbre p
cutitur palmite efflorescente. q: simul destru
it ipse fruct᷒. Ex aere autē corrupto ⁊ rore uel
hȳbre noxio eueniunt q̃dā ūmes. ut erugo ⁊ te
studines uitis gēmia ⁊ folia depascentes. ⁊
eā sic depastā facile derelinquit. Siccatur & h᷒
malū ī tp̃e nimis humido atq: lento. Accidit
⁊ eis alius morbꝫ q̃ aranea uocat᷑ uinitores
q: ex flatu uenti noxio ⁊ hymbre corrup
to gn̄ant᷑ q̃dā tele qsi araneaꝝ· quibꝫ ob
uoluunt᷑ fruct᷒ ⁊ ꝯsumūt᷑ ⁊ aduruntur. Ledit᷑
q̃ uitē raphanꝰ· olus ⁊ caulis ⁊ oē oleꝰ· odit q̃
⁊ corolū· Vn̄ qn̄ talia uitibꝫ s̄ uicina· steriles
⁊ egre efficiūtur· Nitrū quid᷒ ⁊ alumē ⁊ aqua
marina ⁊ sale ac uiscie putamia uicia et
maxīe marrubiū. uitium s̄ ueneum· Huc
usq: pli· li· xiiii· c· ii· dc̄ coē· ut ap̃ p̃ssos ui
tes int᷑ magnas arbores nūabant᷑. ⁊ aliquib᷒
eā ptibꝫ s̄ uites ita magne. ut eaꝝ truncis
statue fiāt ⁊ colūpne· ut pꝫ simulacro
iouis ī urbe populonia. Sup̃ tectū q̃ tem
pli ephesie diane una uite antiq᷒ scand
bat᷑· Colūpne quoq: de talibꝫ uitibꝫ fc̄e diu
tissime pmanēt ī corrupte· ī paucis ē ligi
natura ēnī mor ē q̃ ī uite· Nullo fine cre
scūt ⁊ etiā domos ⁊ uillas circūdare possūt.
Scandunt ⁊ ī multis ptibꝫ usq: ad ulmi
ul᷒ pp̃ arboris sūmitates· ⁊ eaꝝ ramis qsi
maritali affectu suis brachiis se ꝯnectunt.
Arbor ē util᷒ ⁊ medicinal᷒ tā ī florib᷒ q̃ ī
fructu· ⁊ emittit ac reddit liquorē sucis
omiū arboꝝ melioꝝ. Qn̄ p̃scinditur.
lacrimā emittit purissimā. Et illa lacrima
utilit᷑ coltius adhibetur· p illā lacrime
emulsionē deputat᷑ eā subtilis humor ī radi
ce· un̄ fruct᷒ postea surgit dulcior ⁊ purior
ex ipā uite. Folia uitis s̄ lata· ī tius plana.
uiridia ⁊ mollia· extius aūt uallieulata ⁊
uillosa· ī extremitatū lateribꝫ incisa ⁊ a
cuta· multū obūbrātia· Quaꝝ ūbra estiu
alibꝫ ⁊ quiete cupientibꝫ ē iocunda· Et sunt
multū medicinalia. Nā uulnā mūdāt· ⁊
mūdata sanāt· ī aq̃ decocta· refrigerat calorē fe
bris. Mitigant estuatōe ⁊ tumorē stōi. cata
plasmata sedat· Pgnātē adiuuāt· Sopnūꝫ
puocāt. Et cerebrū sedant ⁊ ꝯfortāt. Eius lacrima
potata sepe calculos frāgit· ut dc̄ dyas. Visū acuit.
Lippidinē oculoꝝ tollit. Morsibꝫ uenenatis ⁊
uenenosis succurrit. Ventrē sistit. Cinis eā ⁊ uali
ad p̃dcā· Cū suco rute ⁊ oleo admixt᷒. tumorē
splenis sugit· ut dc̄ ēē· ⁊ pli· xxiiii· c· i· ii dc̄. Foli
a uicinū· dolorē capitis āputat. īflatoēs sedat.
Cū farina ordei calidā aetheticā curat᷑. Dissi
tericos ualde iuuāt. si eoꝝ sucū bibāt patientes.
Lacrima eā cū oleo sīr locū pilosū illita mō p̃ille
t᷑ pilos āputat. Et h᷒ maxīe sic lacrima q̃ ramis
uitis uiridis emittit ⁊ resudat. Trucis tol
lit cortex uitiū. ⁊ folia arida uulneꝝ sāguinē
sedant· ipinq: uuln᷒ ꝯglutināt ⁊ sanāt. cinis
uitiū. mox fistulā purgat atq: curat. Neruoꝝ do
lores ⁊ ꝯtractiōes mitigant. Scorpionū ⁊ ca
nū plagas. cum oleo sanāt. Et eius corti
cis p se pilos ablatos restaurat ⁊ mltiplicat.
Hucusq: pli.

Vitis agrestis ē labrusca· sic dcā· q: ī terre 1ΛΛ
marginibꝫ ēsat. A labro eā dr labrusca·
·s· ab extremitate terre ubi nascit᷑. Sic dc̄ ysi· li·
xviii· Est aūt similis uiti uinifere ī folūs. s; nō ī
fructu. Nā fructū sic mediocr᷒ aut nullū. Et siq̃
fecit. ille diu᷒ ē. stiptic᷒ ⁊ amar᷒. Vitis uini
fera degenerat sepe ī labruscā· qn̄ ·s· nō co
lit᷑ nec putat᷑. Et ec̄ᵒ de labrusca fit uitis
uinifera p cultum̄ debitū ⁊ ꝯsuetū· ut dc̄ pli·
Et quis labrusca nō sit quo ad cibū util᷒. ē
tn̄ q̃ ad medicinā. Nā eā radix elixa ī aqua
pluuiali ⁊ mixta uino· ydropicos curat.
Omis maculas tollit. Tussim ꝯpescit. Pul
uis radicis eā. ꝯ defectū stōi mire subuenit.
ut dc̄ dyas. Pli· aūt li· xxiiii· c· ii· dc̄ sic. Labrus
ca gre ampeloleucargia appllat. spissis fo
liis· uinoso cortice fert uuas rubentes mō
cocci· quaꝝ suco mulieres cutē faciei purgant.
Et ille uue cū foliis ⁊ suco ēē utilit᷑ apponū
t᷑ uitus coxaꝝ ⁊ lūboꝝ. Trite cū aceto. sca
bie hoiūm ⁊ quadrupedū curāt.

Vitulami aūte dr illa plāta bastarda siue 1Λ8
spuria ⁊ īfructuosa q̃ nascit᷑ a radice ui
tis siue alias nō p̃cedens ex ipīs gēmis. Et ta

les plante congnerentur et cum illis. Et ideo non fructifi-
cant, sed vitem onerant et gravant, et fructum impediunt
ac retardant. Ista humorem attrahunt a radice ad fruc-
tum nutriendum et augmentandum. Et ideo debent caute extir-
pari, ne diutius crescentes diminuant fructum vitis. Et
ideo tales plante adulterine dicuntur spuria vitula-
mina, idest degenerantia, et non illa. li. cap. iiii. Et est hec littera
talium et antiquorum quamvis Augustinus in li. de doctrina christiana
dicat quod melius diceretur adulterine plantagines.
Quod quidem verum est quo ad simplicium intellectum. Vera
tamen littera est et bona quantum ad intelligentes, scilicet spuria vitu- | lamina etc.

149 Vinea ut dicit Papias est locus ubi
plantantur vites. Unde et vinetum vocamus locum
ubi consita est vitium multitudo. Vinea diligenter excoli-
tur et ab omnibus superfluis expurgatur. A cultoribus
sepius visitatur, et ne ledatur a bestiis maceriis et
sepibus circumdatur, et ne diripiatur fructus eius, custos in
ea super speculam ordinatur. In hyeme sine custodi-
a relinquitur. Sed in autumpno amicis frequentatur.
In hyeme valde pallet. In vere et in estate viret
floret et redolet. Sed in autumpno fructu gaudet.
Odor florentis vinee omni venenoso contrariatur. Et
ideo ipsa florente fugiunt colubri et bufones, susti-
nere enim fragrantiam non valentes. Viriditate et ameni-
tate delectat visum. Fragrantia et aromaci-
tate afficit olfactum. Saporis suavitate reficit
gustum. Foliorum lenitate demulcet tactum.
Aerem diligit purum et serenum, ut dicit Plinius. Et
minus diligit tempus nubilosum. Terram diligit cali-
dam et siccam, mediocriter pinguem atque dulcem.
Ista terra que est nimis pinguis vel nimis humida
luxuriat in ramos et in folia, et paucos habet fruc-
tus. Que vero est intra harenosa et nimis ma-
cra, cito deficit et arescit cum non inveniat sufficien-
ens nutrimentum. Similiter si fuerit in terra amara vel
salsuginosa, corrumpitur radix eius ex malicio-
so humore radicis substantiam subintrante. Et ideo dili-
git terram dulcem que in suis qualitatibus temperata. Et ideo
montes alti soli bene expositi sunt optima loca ad
vineta, quia in eis humor est dulcis et calor fortis.
Et quanto vinea soli magis est exposita, tanto
fructus reddit dulciores. Proprio autem est fructus viri-
dis duritie stipticus et acetosus. Unde propter decoc-
tionem solis dulcis efficitur et delitiosus. Sub fo-
liis ipsius vinee latitant vulpes uvas vine-
e corrodentes avide et devorantes, et maxime
si custodes sunt negligentes. Unde prodest quod aliqui
minus sapientes ponunt et claudunt vulpium ad-
versarios idest canes intra vinetum macerias sive
sepes. Ista plus demoliuntur et destruunt uvas
vinee sic inclusi pauci canes quam multe fa-
cerent vulpes, ut dicit Ysidorus. Et ideo sapientes vini-
tores summa student diligentia ne subintrent
porci seu canes domestici seu vulpes. Et
multarum aliarum et iniuriarum custodes non preservant vine-
am, non per ipsius manum qui omnia in sua continet potestate, ut
dicit Ysidorus, et salvat magnifice universa.

150 Uva ab humore mensura est dicta, quasi humida, eo quod
intrinsecus humoris est plena, ut dicit Ysidorus li. xvii. Ex
tribus autem componitur uva, scilicet ex folliculis, glarea et arillis.
Folliculi dicuntur vinacia sive cortice in quibus glarea
continetur. Et est glarea sive suus humor pinguis ipsius
uve. Arilli autem dicuntur parvula grana que sunt in racemo.
Et dicuntur alio nomine acini, ab acco, ces. Et dicun-
tur hic acinus acini, sicut patet in magno volumine
Prisciani, unde dicitur id ubi paululum. Exprimit humore aci-
nos succumque liquentem. Aliqui tamen dicunt hoc acinum.
Uva que est generale nomen ad botros et ad racemos.
Ista uva proprie est multorum granorum coadunatio,
racemus autem dicitur unum granum. Botrus autem uvarum
congeries vel congregatio, que gallice dicitur moissime.
Sed in Papiam autem et Ysidorum racemus est botronis pars,
scilicet ramusculus cum uvis pendens. Vulgariter gramo dicitur
racemus. Secundum Ysidorum uve amineis dicuntur suburba-
ne, eo quod in urbibus vehuntur ad comedendum. Commen-
dat enim eas et species et iocunditas saporis. Quarum
multe sunt species, scilicet Precoque sic vocate quia
cito maturescunt et ante omnes calore solari decoquun-
tur. Quas greci lageos dicunt quia festinant ad matu-
ritatem sicut lepus. Item sunt purpuree a colore purpureo
sic vocate. Item sunt uncinie sic dicte a magnitudine,
sicut dicta a longitudine. Item sunt stephanice a rotun-
ditate nuncupate. Item sunt ceramnie sic dicte eo
quod rubeant velut ignis. Sunt et et aminee uve,
scilicet albe minio, idest colore rubeo non permixte.
Item sunt apiane facientes vinum dulce. Quas
nisi cito colligas, pluviis et ventis et maxime
apibus infestantur, propter quarum depredationem apiane
sunt vocate. Item sunt et bicubite, a regione non
sunt sortite. Turbines et pluvias et calores opti-
me sustinent, et in terra macra non deficiunt. Hu-
dicitur et basilica. Item sunt argitte quas non post tempo-

colligatur aut terram adunatur aut huic comparatur
sunt. Sunt et ellorie id est uarie que nec pur-
puree sunt nec nigre ab ello colore sic
dicte. Ellum enim medium album et nigrum est medium.
Sunt et multe alie differentie uuarum que differunt
ab inuicem in sapore et colore in magnitudine et in
utilitate. Sed hee sunt magis famose ut dicit Ysi.
li. xvii. Secundum Ysaac uero in dietis color u-
uarum quadruplex uariatur. Sunt enim uue omnino
albe clare et aquose mediocres carnes habentes
corticem subtilem ossa exigua. Sunt item
uue omnino nigre grosse carnis et corticis
grossioris humoris et ossium magnorum. Sunt et cetere
que magis participant cum albedine quam cum
nigredine. Sunt insuper rubee que magis
accedunt ad nigredinem quam ad albedinem. Le-
uiter albe nutriunt facile digeruntur uenas
penetrant et urinam prouocant. Nigre sunt dure
digestionis tamen stomachum plus confortant et eciam plus
nutriunt quando bene digeruntur. Citrine autem
et rubee sunt medie in potestate. Et sicut dicit idem
Ysaac quanto uue sunt maturiores tanto sunt
laudabiliores et ad nutriendum et generandum bonum
sanguinem meliores. Et uue que minus habent car-
nis quam humoris laudabiliores super humores
generant quam ille que sunt plus carnis quam humoris non
enim sunt tanti nutrimenti.

181 Uua inmatura est frigida et sicca et multum
acerba prouocat nimis sua frigiditate dentium
et radices intantum quod obstupescunt et uirtutem
quodam modo congelant. Virtutem autem habet constringendi
et colicum uomitum reprimendi et calorem epatis
extinguendi sitim auferendi acrem calorem
mitigandi humores grossos in oculis et in
palpebris desiccandi et pruritum oculorum et a-
speritatem abstergendi ut dicit Ysaac.

182 Vinum dicitur quia inuiat naturam uel a uena eo
quod potus eius uenas sanguine cito replet
ut dicit Ysidorus li. xx. in tractatu de potu. Teme-
tum autem dicitur forte uinum eo quod teneat mentem et
temeritatem agere sepe faciat. Dicitur et merum
quando est purum et aqua non admixtum. Dicitur bachus
a libero patre qui uocabatur bachus. Et dicitur
fuisse primus repertor uitis. Vel bachus dicitur ab
effectu quia ebrietudine sua facit bibentes fu-
rere et in alios debachare. Laudes autem uini
non possunt ad plenum describi et si uiueret bachus
ipse. Nam inter omnes liquores et succos arborum
uinum optinet principatum. Nam pre omnibus liquo-
ribus uinum moderate sumptum corpus plus con-
fortat. Cor letificat. Corruptiones et sordes et uulnera
euacuat ac sanat. Unde Ysaac dicit in ultimo die-
tarum. Vinum est bonum nutrimentum corporis. Sanita-
tem reddit perditam ac custodit. Calorem naturalem pre
omnibus cibis et potibus confortat et augmentat. Pro
familiaritatis consortio quod habet cum natura. Vinum
sanguinem purissimum generat et turbidum puri-
ficat et clarificat. Venarum ora aperit et ad in-
teriora membra difficiliora sua subtilitate penetrat.
Et tenebrosam fumositatem cerebri in ducentiam
illuminat atque fugat. Totius corporis membra corro-
borat et uigorem singulis amministrat. Vini et bo-
nitatis actio anime manifestat. Nam facit in ea leticiam
et doloris obliuionem nec permittit eam sentire an-
gustiam uel dolorem. Acuit intellectum et facit eum acu-
tum ad inuestigandum que difficilia et subtilia
ausam et ipsum efficit et audacem. Unde patet quod uini
excellentia eius usus competit omnibus hominibus etatibus
temporibus et regionibus si debito modo secundum uires bi-
bentis a singulis assumatur. Senibus enim conuenit quia
calor uini eorum repugnat frigiditati. Iuuenibus
conuenit secundum cibum quia in natura calidus est nature et
etati iuuenili et adolescentibus et pueris est
ab et mediocriter quia eorum calori addit ipsum uinum
incrementum exhibet et augmentum et ipsorum humiditatem
puerilem superfluam consumit et desiccat. In frigida re-
gione et in hyeme uinum forte et multum purum
conuenit. In estate uero et calida regione uinum
parum et multum mixtum utile est. Cor enim hu-
mectat et refrigerat quia per mixturam aque que
in subtilitate uini ad remotiora membra deduc-
citur ualde cito. Ideo antiqui uocauerunt uinum
tyriacam magnam quia inuenerunt in eo duarum rerum
esse iuuamenta. Calefacit enim corpus frigidum et in-
frigidat calidum humectat siccum et humidum ex-
tenuat et desiccat. Sed eius calefactio et sic-
catio est naturalis. humectatio uero et infrigi-
datio est accidentalis quia subtilitate sua portat
aquam ad membra que necesse habent infrigidari et humec-
tari ut dicit idem. In uino autem considerantur ista.
Substantia siue liquor. Color. Sapor. atque odor.
Nam per substantiam uini attenditur subtilitas et est

residentia. sive grossities atque mediocritas. Vi-
num subtile est tenue et subtile. album est et cla-
rum. et convenit sanis. quia cito digeritur. et venas penetrat.
minime nec gravat nec ledit nec nervos nec cerebro
aliquod infert nocumentum. Vinum vero e contrario gros-
sum. subtili est oppositum. Secundum enim generat et diffi-
cile penetrat. Color vero vini est quadruplex. s. al-
bus. niger. roseus sive rufus. et citrinus. Album
vero et nigrum vinum extra sunt minus calida. Et album
est magis humidum quam nigrum. propter subtilitatem et aquo-
sitatem sue substantie. Nigrum vero est magis siccum.
propter grossitiem et terrestreitatem eius magis substantia-
liter. Vina vero mediocris coloris habentia
sunt aliis calidiora. s. vinum citrinum seu aure-
um et vinum rufum. Et hec sunt que magis ab illis
extremitatibus sunt remota. Et quanto magis sunt
intensiora tanto sunt magis calida.
183 Vinum rubeum valde intensum in rubore sicut san-
guis. fortissimum est et multum ledit caput et
penetrat mentem. et fortem facit ebrietatem. Et ideo
oportet ut diligenter aqua commisceatur. Vinum si commisceatur
quantum oportet et bibitur pro etatibus et temporibus et regioni-
bus ac consuetudini congrue atque nutrimentum est lau-
dabile. quia grossos humores dissolvit. vias ve-
narum aperit et reclusas mundificat et sanguinem pu-
rificat maxime si vinum fuerit purum. Et
ideo convenit senibus. quia corpora illorum confortat et fri-
gidorum humorum dissolvit humiditatem in senum
corporibus collectorum. Vinum rubeum necesse est
habere saporem ponticum sive dulcem. et liquorem me-
dium grossum et subtile mediocrem. et odor eius
mediocre aromaticum et gratum. Et tale vinum est
certis temporibus ad nutriendum. et mutatur facilius
in sanguinem. propter similitudinem quam habet cum eo in liquo-
re. in sapore et colore. Vinum dulce et mul-
tum rubeum iuvat ad mundificandum vias pec-
toris et pulmonis. valde enim est salvatorium
viscosi humoris lenitivum et in mundicie absol-
sivum. Vini vero consideratur odor. Nam vinum aroma-
ticum sicut suum liquorem subtilem est et tenuem.
omnique sorditie emundatum et oportet digesti-
vum. Et ideo clarum generat sanguinem ac mundum.
et est cordis confortativum. letificativum. et fu-
mi grossi et obscuri et turbidi expulsivum.
Vinum ex parte vinum in quo odor fetet subtilis
ceteris est et levius et digestibilius. ac nutribilius

quia non in eo suam complexionem sequitur actorum. Vinum
vero quod nullius est odoris. sicut vetositatis grossi-
tiem insinuat. Et ideo illaudabile est nutrimentum.
nec clarificat sanguinem. nec est confortativum. et generat
humores grossos et fumum turbidum et ob-
scurum. Vinum horribilissimum habens odorem et
saporem ponticum. vel potissimum est. quia infert cor-
nocumentum maximum. Nam pessimum generat san-
guinem. et noxium confert corpori nocumentum nutrimen-
tum. et maxime si vinum fuerit valde nigrum. Ad
quod pertinet grossities liquoris et gravitas o-
doris. et ponticitas saporis. Vinum itaque preter qua-
litatibus temperatum si temperate et modo debito bibitur. na-
turam adiuvat. laudabilem sanguinem generat. sapo-
rem cibis et potibus administrat. residuum et appe-
titum excitat. vitalem virtutem et naturalem confor-
tat. scilicet ad cibum appetendum et recipiendum ac di-
gerendum iuvat. virtutem expulsivam ad expellen-
das feces excitat. Item secundum passiones anime
de malo in bonum alterat et immutat. Nam animam
facit ab impietate ad pietatem. ab avaritia
in largitatem. a superbia in humilitatem. a timore in
animositatem. Et ut breviter dicam. vinum moderate
potatum. corporis et anime sanitas est. Hinc usque
[illegible] dicit et Plinius li. xiiii. c. ix. dicens vi-
ni natura est ipso haustu accendere viscera intus.
foris vero ipso fuso refrigerare membra que ab
ipso perfunduntur. Viribus vero corporis. nichil vi-
no utilius est si adsit modus. nichilque perniciosius
si modus in sumendo non teneatur. Andromaches
[illegible] scripsit ad Alexandrum magnum cohi-
bens intemperantiam vini in bibendo. Sexto inquit
memento bibere sanguinem terre in temperate.
vinum cicuta est homini seu venenum. quibus precep-
tis si ille obtemperasset. profecto amicos in temu-
lentia non interemisset. ut dicit Plinius ibidem. Co-
la vero que facit vinum immoderate sumptum. sang-
ibidem in eodem l. c. ultimo. [illegible] mutat
in furorem. in mali operum et in oblivionem boni.
Ebriosis sequitur in eis pallor in facie. et gene pen-
dule oculorum. assiduum ulcera et suppuratio. ma-
nus tremula. linguaque ligata. posteriori di-
e eructant aliquid fedi velut de sepulcro.
et gravissime sentiuntur in capite quoniam de
amaritate fermenti. s. palati sive mutate
amicabili. i. colera que in terendo excalido

fumo vini et estuans sitis torquet guttur.
sed hec necessitas vini causatur ut bibendi consuetudo a
iuventute perpetuat sive bibendi. Unde more sanguis-
suge violenta quo plus bibunt tanto plus siti-
unt. Quod hec verba plinii et dicta ysaac dicentis sic.
Si vinum usque ad ebrietatem sepe assumptum
fuerit. rationis lumen extinguit. et vires brutales con-
fortat. Unde permanet corpus velut navis in mari
non habens gubernaculum aut rectorem. et sicut mili-
tia non habens principem vel ducem. propter quod fauces ebri-
eti non amicendo et laudat quod nihil est laudabile
in sapientum sunt stultus. te bene nosse est igitur ef-
fectus et malignus. sed ebrietas est omnium vici-
orum fomes et causa. Unde vinum et ebrietas in thomeidia.
adulteria et furta. Et ideo volentes custodire
familiam. oportet eos curiose custodire ne vinum
plus bibant quam eorum natura exposcit et nature.

184 Vinum novum quod de lacu i. de cupa novit
est sublatum. vocatur mustum. quod .s. de tor-
culari post est expressum. Et dicitur sic dein. quod tenens
mus .i. terram suum locum. eius est gerens terra dicitur
latine. Unde et humor eius humefactum dicitur. in mu-
sto est partes terree et feculente quod partibus aquis et
aereis sunt admixte in quas agens virtus
ignea. fortissimam facit ebullitionem. sed partes igne
et aeree movent sursum. partes vero terree deorsum.
Et ex tali pugnantia et repugnantia fortis fit
ebullitio. donec vincente calore. purum ab impuro
fiat separatum et completa digestio. Inest enim musto tan-
ta vis et vigoris ut vasa fortia ex eo plena
absque spiraculis mox disrumpit ut dicit constantinus.
et gregorius super iob. Unde propter spiraculi apertura
spumositas vini immundicia ad vasis superficiem
vi caloris emittitur. continue ejus porrectio donec pu-
rissimum vinum fiat. Unde quando mustum eliquatur
valde est turbidum ac spissum. ut dicit ysaac. bibi-
tum grossum generat sanguinem. et bilium corruptionum
inductivum. malos generat humores. tugitum
facit et inflationem in ventre. mustumque novum val-
de est ventosum et spumosum propter vehementiam partium
vi caloris. unde gallice vinum ignarum dum est re-
cens non habet vim ducendi ebrietatem propter corpus. Unde
vetustatem et inflationem ad suffocationem generat. Et
quanto plus durat post expressionem a torculari
tanto plus clarificatur et depurat et amplius
intenditur calor eius. Cum enim adhuc est mustum

ab ebullitione non quiescit. neque terrestris ad suum locum
descenderunt. neque aerea et ignea suum locum sursum petierunt.
et remanet adhuc indigestum. Et ideo quando vinum est bene
defecatum et lucidum atque clarum. laudabile est et amicum
nature. quia tunc conforteatur calor eius cotidie. et tam in odore et
sapore quam et in virtute melioratur. nisi forsitan a corrup-
to aere vel ab aliquo corrupto vase cum aliquo
corrumpitur. sed si vas ipsum continens corruptum fuerit.
et ipsum vinum corruptum erit. Ex aere enim corrupto et
calore vel humiditate nimis distemperato vinum
sepe corrumpitur. Et ideo nec acescat. nec pinguescat.
vel totaliter computrescat. Et tunc nec visus est pessimum.
et maxime inimicum. et est fugiendum semper ut ve-
nenum. Vinum enim vetustissimum tale est. exceditur tem-
peramentum. Et ideo saporem mutat et colorem. Et tale
vinum suo odore ledit cerebrum et pectus minuit. et
sua siccitate et caliditate inflammat substantialem humi-
ditatem. et extinguit calorem naturalem. Et ideo nec nimis
recens. nec nimis antiquum est laudabile. sed potius in me-
dio extrema est mediocre. propter quod ab extremita-
te novi et veteris magis est remotum. quia istud est
magis temperatum. Unde usque ysaac in dietis.

Vinum conditum fit artificialiter ex admixtione 185
aromatum tam specierum quam herbarum. ut patet in
vino salviato. in vino rosato. et in vino gario-
philato. Et est enim vinum quod convenit tam in potu quam in
medicina. Vel quia cum speciebus quibus vel herbis immutatur
vinum. et sic confert virtutem singularem. Et ideo ta-
lia vina sunt salubriora et delicatiora quando eis sa-
lubres species debito modo incorporantur. Vel quia cum species
conservant vina ne de facili corrumpantur. Unde talia
vina suo sapore delectant gustum. excitant
appetitum. sua aromaticitate confortant tam cerebrum
quam stomachum. mundificant quoque sanguinem et penetrant
ad interiora tam venarum quam membrorum. ut dicit ysaac.

Vinum pre dulcedinem et temporitum in sapore propter solis 186
vel aeris defectum et longam ebullitionem cor-
rumpitur. et in acetositatem convertitur. quando non habet vi-
qua custodiatur. ut dicit ysaac in dietis in c. de ace-
to. sed per accidentalem calorem in virtute caloris vel
excedente et vel consumente subtiliat substantia liquoris
per calorem accidentalem ebullitionis. et extinguit
calor naturalis. Unde vinum quod potest esse substantialiter vel
naturaliter calidum. per corrumpentem calorem efficitur
essentialiter frigidum. et convertitur in acetum. ymago
sicut est quod sit frigidum. moderate enim infrigidat.

·s· ipo gelu· ut dr̄ i ac· Vn̄ ꝑ subtilitatē sue
subāe· ⁊ frigiditatis debilitatē ꝑforat ⁊ faci
li cursu ꝑnetrat ad loca q̄ valde sūt remota·
Vn̄ nullus alius liquor acetosus· ut malignati ⁊
filiū h̄t in ꝑtrāndi· nam ad loca tā ꝓfunda· q̄r
talis liquor i locis interius opatur efficacius q̄ i re
motis· Vn̄ q̄uis i substantia caloris stoi aut ali
a s̄ interna mēbra utilis generatur succo q̄ ace
to· Sz ad loca remota ifrigidanda utilius ē ace
tum q̄ sucus gnator vel agresta· Vn̄ cū in
uiuacez q̄ dirigit ad lōginqua· ꝓinde ē disso
lutiuū ⁊ extenuatiuū ⁊ incisiuū· Et io sangui
nē ⁊ lac coagulatū calefcēz i sto dissoluit si
bibitur· Est ēt acetū ut dr̄ id stoi ꝯfortatiuū·
appetitꝰ ꝓuocatiuū ⁊ augmētatiuū· ⁊ malorū
hūu ad stōm descendentiū potentissimū repssiuū·
Est ēt ꝯ venena ⁊ venenosa morsus in sententia·
ut ē ipm opiū· iusquiamū ⁊ euforbiū· ꝯtina
tiuū· Hinc iñ ysaac· Sc̄d pli· nō ⁊ dyasc· ace
tū forte potatū sꝫ frigidū vel frigidū humiū mo
r ebullit fluxū ventris ⁊ sanguinē sistit· Si
i uentre uētrē plenū· soluit· si vacuū· ipz stri
git· Litargias ⁊ freneticas subuenit· Vulnera
recentia mūdificat ⁊ abluit· ⁊ ipa i tumescere
nō ꝑmittit· Fetorē oris ⁊ gingiuarū abluit·
⁊ abstergit· Neruos dentiū ꝑcutit ⁊ ipos hebe
tes ⁊ stupidos cito fac̄· Vomitū ⁊ nauseam
reprimit ⁊ ꝯpescit· Gargarizatū auribz sur
dis subuenit ⁊ vias audit aꝑit· Oculorū aci
em exacuit· Corrodit metalla ⁊ ex eis diuer
si colores gignūt· ut cerusa ex plūbo· es ui
ride ex cupro· lazurium ex argento· Ouū i
aceto dimissū ꝑ plures dies mollificat mire
subito· ⁊ eū ad modū pellicule mollē facit·
Fex aceti valz ꝯ morsū serpētis cornuti q̄ dr̄
cerastes· Similiter ꝯ morsū rabidi canis· ⁊
cocodrilli· Hucusq; pli· li· xxiii· c· x·

187 Vinaceū ⁊ vinariū dr̄ posterius vinū
qd̄ ꝯpssis uuis ultimo elicitur· ⁊ ē q̄si fex to
tius vini· Vinaria dr̄ pellicule ⁊ acini q̄
remanēt expsso vino· ⁊ post collectionē vini
ex ꝓhiciuntur· Vn̄ dr̄ i glosario· pelles uua
rū vinaria dic̄ forte tm̄· ⁊ dicas acinū· q̄
i uua ē ius acetū· Vinacia uō libent̄ come
dunt sues quibꝰ medicinē aut nullū ꝓbent eis
nutrimētū· Nā plus inflant q̄ nutriūt·

Vinaria· ve· feminini gn̄is dr̄ cella 188
riū ubi locus ubi vinū recōditur· Vn̄ q̄to locus
ille frigidior ⁊ siccior ē tanto ē aptior ad
vina i doliis ꝯseruanda· Et io exquirūt loca
lapidosa ⁊ subterranea· ut i eis vina meli⁹
ꝯseruent̄· ad corruptionē calidi aeris· ne ace
scant· vel alio modo corrumpant̄·

Vua passa nullis modis fit· Aliqn̄ cū torquet̄ 189
ꝓ q̄ vua dependet aute· ut q̄ non possit
humor ulterius ad uuā ascendere· Et sic p
mittitur a sole ꝑ dies aliquot desiccari· Et
hec dr̄ uua passa ꝑ calorē solis q̄ patitur·
Et h̄ ē optima ad comedendū· Aliqn̄ racemi i
voluuntur i pampinis suis ⁊ colligant̄ folia
filis ne disgregēt̄· Et postq̄ panis ē extract̄
de clibano· qn̄ calor ē temꝑatus iponūt̄ ibidē
racemi i uoluti ⁊ exurunt̄· Simili mō dr̄ i
ste uue passe· Vn̄ dic̄ alex̄ nequā· Dant
vuas passas clibani fumaria· febz· De uua
passa dr̄ ysaac i dietis· Uua passa i dulcedine
ē calidior· maxīe si nigra est· nō nimis mol
lificativa· nō nimis ꝯstipatiua· sꝫ media· ma
los humores tēꝑat· ⁊ mitigat etiā morsionē
maxīe qn̄ pinguis ē ⁊ carnosa ⁊ corticis ē
tenuis· ⁊ eius ossa sūt granula s̄ exigua
⁊ pauca· Uñ uua passa ꝯ dolorē pectoris
adiuuat· pulmonē mūdificat· Tussim sedat·
Vesicā ⁊ renes purgat· Splen tn̄ ⁊ epati nō ꝯ
uenit si humor dureciē ⁊ grossitiē· Vua a'
passa hn̄s acetositatē cū quadā ponticitate ē
minꝰ calida q̄ sit dulcis· ⁊ minꝰ humida· ma
xīe si sit alba· Et io parū nutrit· Calorē ex
tinguit· Ventrem ꝯstipat ⁊ ꝯstringit·

Viola ꝑ violentiā odoris sic ē noiata· ut 190
dr̄ ysi· Cuius tres ē spēs· s· purpurea· alba·
⁊ melina· Sz omīū folia natē frigide s̄ ⁊ a
quose· ⁊ ꝗ̄ insolitane· Vn̄ viole cū melle·
⁊ aqua decocte soluūt ventrē· si sic cū cu
cumi materitē ⁊ i vase uitreo diu soli ex
ponātur· alvū laxant· Inflatiōez mitigant·
Calorē febrilem alterant· Sitī sedant· Se
mē eaꝝ pcū mulierū eicit ⁊ excludit· Lubri
cos occidit· Calefactōi epis subuenit· Herba
quod medica ē viola i silva· q̄ recēs melior
ē q̄ antiqua· Cuius flos maior ē odoris· Vn̄
odor eius cerebri calorē mitigat· ⁊ spūs

ciales mētur. qz cauch⁹ nesti gentis tāgit ꝗ
hiemerint. ꝯ̄ siue tās el̄ ē uenenosior. eius
p⁹ illius eꝑ ꝯ̄pmit ꝗ declinat. ꝯ̄ne florē
normales pꝯ̄t ozumꝰ ꝗ sarlaz manifestabit.
puncte eius ī illiū magnitudo ozeus pīt ꝗ
uirelis nobilis rerū ponsat. ut d̄r dyas.

191 Ulmꝰ ē arboꝝ ea q̄ ī locis uliginosis et
humidis melꝰ pꝑeē. ꝯ̄a ī montanis ꝗ aspi
nus līta ē. ut d̄r ysa. li. xvii. Radices ī te
ra pfunde agit. ꝯ̄ pꝑidis ꝗ uiscerib;
ad nutrimēt carnoꝝ ꝯ̄ uitalium hoc sugit.
Ramos multos ꝗ nodosos ꝯ̄tē mittit. ꝯ̄
foliorū suoꝝ dēsitate umbrā uiatoribus grā
facit. Est āt arbor sterilis. ꝗ ē mīe glandi
ferus a pꝑio ꝯ̄ptimā florent hīs tabulibus
ꝗ crustuosis ad mod̄ tilie. Et q̄n̄ ꝯ̄ gnā
te cabules. ꝯ̄ ille fructꝰ ē tutus. Et florē
ferunt ī aprilē. ꝗ ē cū inedulē ꝯ̄ dulcedinē colli
guntur. Et quāuis q̄ steril̄ sit ꝯ̄ tā cū na
tis ē uia fructifere. cui fructꝰ ꝗ palmites
sustinēt eius ꝗ sustentāt. Cortex hīs durū ꝗ
rugosū. ꝯ̄ lignū molle minꝰ leuissimū.
ad fulcimēt ualet aptū. sic ē tilia. ut d̄r ysa.

192 Urtica herba ē nota q̄ tactꝰ eius corpū
aduerat. ē eñ igneē natu. ut d̄r mac.
Feruntur nō melior uis uit d̄r ē cū uīn ut
inimico nō frigidiore uiat. Frequēter expa
nie digitis nocua emicans. Urtica ē ꝯ̄ d̄r.
urens ꝗ mordens. pustulas ꝗ pruriginē
gignens. Alia hīs folia ꝗ acuta ꝗ subrubea.
Cauliculos hīs angulosos ꝗ uille sūs. ꝗ ma
nus tangentes urit. ꝗ ē grauis odoris. ꝗ sc̄a
arnat capitis. Alia ē ꝯ̄ tantū ꝯ̄ nō urens
nocua. folia hīs albiora ꝗ molliora ꝗ
magis rotunda. ꝗ tangentē nō cōpurit. florē hīs
nō rubeū nō albū. ꝗ ualet ꝯ̄nis domꝰ
pīt ꝗ capitis. utraq; ē medicinal̄. sīa sue
eius cū uino bibite ualz ꝯ̄ iliacam ꝗ ꝯ̄
colicam passionē. Cū mello curat antiquā
tussim. ꝗ mundificat pulmonē ꝗ uentris inflatioꝝ
sanat ꝗ tumoꝝ. Folia eius cū sale ꝯ̄trita,
uulnera ꝯ̄trita mundificāt ꝗ curāt. sīr mo
sū canis sanat ꝯ̄ cancros cadū eius ꝯ̄tta
cū uino. ꝯ̄cta ī oleo ualz ꝯ̄ tumorē sple
nis. Suc⁹ eius fluxū sanguis ꝯ̄ naribz si
stit. Cū mirra mīstrua stringit. Semē eius cū

uino bibitū pꝑip̄ mirrū mella ꝗ pipe mo
uet uenerē ꝗ puocat urinā. Herba recēs
decocta uenerē mouet sī cōmedatur. ut d̄r pli.
Et pꝑip̄ uenerē excitat qui pō est ī marino ꝯ̄
aquiere ꝯ̄ mod̄ olerū ꝗ comedē ꝯ̄ multas co
pis pꝑducit. Utilior tñ ē ī medicinā. q̄ ī esca.

193 Zizania herba nota ē. ꝯ̄ qua ysi. li. xvii.
quia poete infelix loliū dicit. eo q̄ sit ī
utile ꝗ infecūd. Et femininū gñis ē ī singlari.
ꝗ neutri ī plali. ut d̄r id. Nascitur āt mīe inter
spicas corrumpens ac sicans. Quādiu ē ī herba
similis ē tritico. ꝗ ab eo uix discerni. Sed ut
fertur tritico ipsū. atq; ledit. n ab eo cauere ꝯ̄
pōt. Cū cautela maior ē zizania qui meret ē
eradicari. ne pꝑ s̄tirpatione quā hīc cū tritico uel
zizaniis pꝑatur ꝗ triticū sub zizanie spē euel
lat. Cautū ꝯ̄ ē colligendū ut qui tantā agrū
nis n discernit. usq; ad messē utrūq; cre
scere pmittat. Et tūc zizania pꝑ semē ꝯ̄gnis
tritico ꝗ discretis. ꝯ̄ fasciculis colliguntur.
Et tritico ī horreis collō. zizania pꝑ fasciculos
cōburuntur. Hēc āt zizania uim acutā ꝗ quodā
mō uenenosā. inflatiuā ꝗ uētuosā. Et cū
ī esca ꝗ mīte ꝯ̄uenit ꝗ auipyr ledit. ī minimo
capitis pꝑius cū admiscet ꝗ tactē. ꝗ sī ī mīl
ta quātite cōmedat. ualid ledit. ūmo quī in
ermine. ꝗ occidit. Quāuis āt sic noxia sit
ī corpore ad edendū. nō tñ ē expelsē ad me
dendū. sīa sī cū farina ordei. puluē tritici
ac creta misceat. cōceptū adiuuat ī mulieribꝰ
atq; pꝑucis mixta cum sulphure ꝗ aceto. ut
ꝯ̄ impetigines. serpigines ꝗ pruritū. Cocta cū
fece uini ꝗ ī uino cocta. dissoluit apostema
scrofulari. i. dura. Cocta cū fece cotur ꝗ ra
dice sanat uulnera ꝗ mundificat putredinē. Va
let ꝗ ꝯ̄ fistulā ꝗ ꝯ̄ cancrū. ꝗ in ꝯ̄uocat
mēstrua ꝗ mundificare matricē. ꝗ disponit ad ꝯ̄ne
ad ꝯ̄ceptū. ut d̄r pli. ꝗ dyas.

194 Zinziber ē radix hērbe. q̄ ē calid ꝗ humid.
ut d̄r ī plat. Et ē ad domesticū. āt siluestre.
Siluestre acutior hīc ꝗ saporē cōmestū. ꝗ ē ro
bus. colorē n adeo albū. sī tuali frangit. Valz
ꝯ̄ frigidas cāos pectoris ꝗ pulmonis. stomachi ꝗ le
ne ꝗ intestinoꝝ. ꝯ̄ī ieiunis uētositatē uel
emitē mitigat ꝗ dissoluit. sī uinū ꝯ̄coctiō
eius cū cū cimino calidū addat. stom ꝯ̄ for

tur et digestionem provocat, generaliter visum acuit, et spiritum suum velut in aliis extenuat et confortat. Et hec melior est domestica quam silvestris. Quanto albius est et recentius, tanto est acutius et melius. Per duos vel per tres annos servatur in sua efficacia, sed postea arescit et a vermibus perforatur propter humiditatem que suam putredinem est passa, ut dicit Ysaac. Unde qui vult ut diutius reservetur, oportet ut ponatur in pipere, ut piper siccitate humorem eiciens tempore, ut dicit idem.

195 Zedoarium est calidum et siccum, et est domesticum et magis eligendum, et illud quod est magis citrinum, tenue et longum, in sapore acutum, non perforatum. Silvestre est subalbidum et subpallidum cum acumine modico. Valet ad illa que zinziber. Stomachum et cor confortat et appetitum provocat, ut dicit Platearius.

196 Zucarum vel zucara fit de quibusdam cannis et harundinibus que crescunt in stagnis iuxta nilum. Et illarum cannarum succus dicitur canna mellis, de qua fit zucara per decoctionem sicut sal de aqua. Canne enim primo contuse ponuntur in lebete, et decoquuntur ad lentum ignem usque ad spissitudinem, et postea ex toto transit in spumam. Sed pars fecis residentia spissior et melius petit fundum. Superior autem manet que est vacua et spumosa, et est minus dulcis et foraminosa, et inter dentes non crepitat quando masticatur, sed evanescit subito et liquescit. Bonum autem eius: bonum autem positum in vasis rotundis ad solem durum efficitur ac album. Aliud autem est citrinum et est calidum aliquantulum, et ideo non debet in acutis febribus exhiberi. Zucara autem bona est temperata in qualitatibus suis. Et ideo, ut dicit Ysaac in dietis, hec virtute colativa, dissolutiva, extenuativa, et ventositatis absque ulla mordicatione privativa, et stomachi mundificativa, asperitatis pectoris et pulmonis lenificativa, vocis clarificativa, tussis et raucedinis ablativa, humiditatis consumptive restaurativa, ponticitatis et amaritudinis specierum aromaticarum temperativa. Et ideo sumitur utiliter in medicinis, ut in electuariis, in pulveribus, in sirupis, ut dicit dominus Ysaac. Tamen aliquantulum nocet in colericis, precipue post cibum sumpta. Quia omne dulce est calidum de natura sua, ideo facile quod in vulgari colera transmutatur si colericis exhibeatur. Sicut enim acetositatis acumen colere reprimit et extinguit, sic dulcedo que ei coniuncta est coleram excitat ac nutrit, ut dicit Ysaac in eodem capitulo.

Incipit liber xviii.

Completo tractatu de terre ornatu quo ad mineralium et vegetabilium generationem, quorum facta est mentio sicut ex precedentibus patet, nunc de complementis terre sensibilium et precipue animalium est tractandum. Et primo in generali, deinde in speciali de singulis animalibus, bestiis scilicet, iumentis et reptilibus, quorum nomina in textu et in glosis inveniuntur. Dicuntur autem animalia omnia que constant ex carne et spiritu vivente animata, sive sit aereum ut volatilia, sive aquaticum ut natatilia, sive terreum sicut sunt agrestia et gressibilia, scilicet serpentia, reptilia, bestie et iumenta. Ponit autem Moyses tria animalium genera, scilicet iumenta, bestias et reptilia, Genesis. Iumenta dicuntur quasi iuvamenta. Iumenta sunt animalia in usus et ad iuvamen hominum mancipata. Et quedam sunt iumenta ad laborandum, ut equi, boves, cameli et huiusmodi. Quedam ad vestitum, ut oves et huiusmodi. Quedam ad vescendum, ut sues et porci. Reptilia que illa que corporis contractione et extensione moventur et moventur in anterius, ut vermes, serpentes et colubri. Et horum tria genera sunt. Quedam sunt ut vermiculi qui se per terram trahunt. Et sunt serpentia ut colubri qui in collum sese erigunt. Sunt et serpentia que pedibus repunt, ut lacerte, stelliones et huiusmodi. Bestie autem dicuntur quasi vastie, que naturaliter feritatis nunc autem seviunt unguibus necnon cornu nec dente, ut proprie leones et tygrides et lupi. Dicuntur autem bestie alia in domestica que in mansuetudine sua ferociores feritatis naturalis, sed sunt servientibus bestiis mitiores, ut cervi et huiusmodi. Conveniunt autem cunctis animalibus vita motiva et sensitiva, sed secundum magis et minus, scilicet secundum puriorem sanguinem et subtiliorem quedam sunt vivaciores sensu et fortioris extimativo et plus sagacius. Unde est quod bos est piger et stabilis, asinus stolidus, equus fervens in concupiscentia feminarum, lupus indomitus, leo audax, vulpis astuta et dolosa, et canis gratitudinis memor amicitie. Et sic de aliis. Unde bonitas vel malitia sensus complexionem, ut dicit Basilius. Item quod affirmat Aristoteles in libro de animalibus, dicens quod autem differunt animalia secundum mores. Quedam enim sunt magne mansuetudinis, ut vacca et ovis. Et quedam indomite feritatis, ut tygris et aper agrestis. Et quedam magne audacie et magnanimitatis, ut leo. Et quedam magne fortitudinis et astutie et ma-

lanx oppinum, ut lupus, vulpes et huiusmodi. Et ista diu-
ſtentis actus ex diversitate virtutis agentis diſſimi-
li in diversis. Sicut vult Philosophus idem in libro. ¶ Animalia quedam
habent sanguinem. ¶ Et quedam non, ut apes. Et omne
animal [illegible]. Sed alia habent humorem loco
sanguinis. Vnica autem sanguinem sunt maioris cor-
poris et [illegible]. ¶ Hic est quod quedam animalia diſtin-
guuntur solitarie et gregatim incedunt, ut cervi,
onagri et cameli. ¶ Quedam solitarie fugi-
unt et simul socialiter habitare non possunt, ut a-
ves rapaces unguium et bestie que de preda
vivunt. Albertus de. li. ¶ Animalia quedam sunt
civilia. ¶ Quedam agrestia. Et inter omnia
animalia homo non potest vivere solitarie. Grues et
apes et formice conveniunt homini in hoc. ¶ Diffe-
runt et animalia plurimum in nutrimento, ut dicit commen-
tator. ¶ Quedam vescuntur solum carnibus, ut leo,
tygris, lupus et huiusmodi. ¶ Quedam vescuntur in-
differenter omnibus, ut canis, muriceps et
huiusmodi. ¶ Quedam granis et frugibus nutriuntur,
ut equus, sus et huiusmodi. Et ut dicit Philosophus li. 1. ¶ Quedam
animalia habent proprium gustabile, sicut apes quarum
gustabile est mel et [illegible]
[illegible]. Sicut araneae gustabile est musca-
rum [illegible] venatione muscarum. ¶ Et quedam
sunt venativa alia animalia, ut leo, lupus et ſimilia.
¶ Et quedam sunt accumulantia sibi nutrimen-
tum, sicut [illegible] et formice. Causa autem quare
animal indiget nutrimento, ut dicit Avicenna, est humi-
ditas ſubstantie quam calor diſſolvit humiditatem
et aer calidus circumstans. [illegible]
a fit per calorem humidi deperditio, necessarium est
beneficio nutrimenti deperditi restauratio. ¶ Et
quedam querunt victum suum de nocte, ut avis lu-
cifuga. ¶ Et quedam de die. Dicit quod Philosophus sicut et
Avicenna quod ¶ Quedam omni tempore sunt silvestria. ¶ Et que-
dam semper domestica, ut homo, mulus et capra. ¶ Et
quedam cito domesticantur, ut elephas. De
omni autem genere animalium domesticorum inveniuntur
agrestia, sicut silvestris homo, silvestris bos, silvestris
equus, silvestris canis, agrestis porcus. ¶ Et que-
dam animalia sunt magne impetuositatis et belli-
gerositatis, et maxime tempore coitus et amoris.
In omnibus enim animantibus est appetitus delectati-
onis, et tunc masculi zelant et pugnant
pro feminis. ¶ Et quedam animalia generant

ut sunt illo tempore corpora eorum [illegible], ut porci
agrestes qui confricant se arboribus [illegible] lutum et
[illegible]. Et sic ad pugnam [illegible]. ¶ Et
quedam animalia sunt magne [illegible]. ¶ Et quedam
magne retentionis memorie, sicut camelus et
[illegible] et asinus. ¶ Et quedam sunt debilis memorie,
ut structio et columba. Et solus homo memo-
ratur oblitorum, ut dicit Avicenna. Multa enim animalia re-
tinent memoriam eorum que videt et sentit, ut
dicit Philosophus [illegible] in quibus est memoria, quod
memoria subiacet [illegible]. Et ideo dicit Augustinus li. de
civitate dei: Est inquit communitas quedam in brutis
prudentia, in quibus enim nulla sit [illegible] scientia,
quam tamen in eis similitudo ſapientie reperitur. Evidenter
enim habent solertiam in [illegible], in edifica-
tione latibulorum et mansionum, in quesitione nutrimen-
torum, in medicatione vulnerum, in fuga nocivorum,
in presagio mutationis temporum futurorum, in cognitione
et amore parvulorum suorum. Sicut [illegible] leo le-
ena et ursus [illegible]. Dicit quod Philosophus
quod in omni animali est radicale membrum quod principium est omnium
virtutum naturalium, spiritualium et animalium, est cor vel aliquid
loco eius. [illegible] ut dicit Avicenna [illegible] omnium
aliorum [illegible] et figurationis, formationis animalis [illegible]
et post [illegible]
capitulo [illegible]
est quod [illegible]
sunt cuncta animantia [illegible]
sublimata, ut dicit Petrus. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
illo. ¶ [illegible] omnia fere [illegible]
[illegible] calore [illegible]
sui generis et successionem [illegible]
[illegible]
[illegible] capite [illegible]
[illegible]. Sicut dicit Philosophus et Avicenna [illegible]
quod [illegible] animal [illegible]. Et [illegible]
animalia [illegible]
naturam membrum ut semen compleat [illegible] et
aliud membrum ut semen recipiat. Sicut in femina
est matrix. Et hec est generale omnibus animalibus in
quibus est discretio sexus, quia masculus se habet
per modum forme et femina per modum materie. Et ideo omne
femininum habet matricem vel aliquid loco matricis.

in quo recipias beatum suum. Secundum actiones diuersimode in di
uisis. Quia alio modo in omnibus, et alio modo in ali
is animalibus tamen perfecta animalia congruentibus. Sic de
mestis exemplum habetur ante. prefert et ante se
quitur. Apud omnia alia habentia sanguinem, non habentibus.
Et dicendum quod illa sunt semper maiora in quantitate et uirtu
te. exceptis paucis beluis aquaticis et mari
nis. Secundum subiectum quod esse aliqua habent sanguinem nobilem.
uel. modo mirum in magis. quia. iiii. pedibus. ut in
brutis. aut duabus manibus et duobus pedibus.
ut patet in hominibus. Similiter in duabus alis et duobus pe
dibus. ut patet in auibus et pennatis. extra tamen inue
niuntur animalia plures pedes habentia. ut patet in can
cris et in erucis et in aliis. Similiter quod et plures
alas. ut patet in papilionibus. apibus et locustis.
Et in istis minus uiget sanguis quia non est
thesaurus. propter quod et plus et efficatiam optinuit
iam. organa in primis. quod multiplicia insedit.
Et habiliora sunt membra et efficaciora animalium ad o
perandum in parte anteriori. quam in posteriori. quia caloris
sanguis cordis plus participat. et eis uicinius
approquinquat. Consules autem animalium prestantes tangi
ante similitudines. Conueniunt autem quedam animalia membris.
ut homo et equus in carne et in ossibus. Discrepant
et ante etiam multis. Primo in quantitate et habitu
dine membrorum. tam simplicium quam compositorum. ut te
stitudo habet caudam. et barba spinae. et homo non. et homo
est caudam. et homo non. Item discrepant in quantitate ut
os est oculi noctue est et magna.
et apertus oculi aquile parua. Item discrepant
in modo. quia quedam sunt bipedalia. et quedam quadru
pedalia. et quedam multipedalia. ut patet in aran
nis quarum quedam habent pedes viii. et quedam habent
x. Item in qualitate in colore et figura. aut
in mollitie et duritie. ut pes bouis est ualde
durus. pes uero hominis ualde mollis. Item discre
pant in situatione. ut patet in mamillis equi et ele
phantis. sunt mamille elephantis sub pectore.
et equi sub inguine situm habent. Item discrepant in
actione. ut patet in auribus elephantis. cum quibus
pugnat. et in naribus suis quibus pugnat. Item
differunt in passione. ut patet in oculis uespertilionis qui sunt
ualde debiles. et yrundinis cuius sunt ualde fortes. ut dicitur
ante. Item differunt in appetitu. sunt quedam que sunt for
tis appetitus ad cibum. et quedam debilis. ut elephas.
et turtur. et quedam appetitus cum omni spe. et quedam tamen

cum sua. et quedam sunt sine continentia. ut apes. Item quedam
sunt magne auditatis et uoracitatis in comedendo. Et
ideo quedam uenantur de nocte. ut lupi qui dicuntur kabalg.
et quedam de die. ut accipiter. et aquila. et quedam utroque
tempore. scilicet de die et de nocte sicut catti. Item in omni
animali necessaria sunt diuersa membra sibi inuicem sub
ministrantia propter diuersitatem operationum. Unde et ossa
sunt necessaria. ut sint totius corporis sustentamentum.
Cartilagines necessarie sunt ad defensionem carnis ab
ossium lesione. Neruus quoque necessarius est ad membrorum
coniunctionem et sensus ac motus per membra deportatio
nem. Et sunt duri ad sationem. et flexibiles.
propter inclinationem. Caro fuit necessaria propter uacui reple
tionem et caloris uitalis conseruationem. Cor necessarium est
propter uite principium et spirituum generationem. Pulmo. propter
necessitatem respirationis et aeris frigidi attractionem.
ad caloris cordis mitigationem. Stomachus propter
ciborum parum digestionem. Epatis fuit necessarium ad san
guinis generationem. Vene sunt necessarie ad sanguinis per mem
bra deportationem. Intestina sunt necessaria ad fecis
depurationem et euacuationem. Renes et genitalia
ad speciei conseruationem. Fel necessarium est propter digestionis confor
tationem. Splen propter superflui humoris melancoli
ci recollectionem. Caput cum suis contentis fuit necessarium
ad totius corporis sensificationem et gubernationem.
Collum fuit necessarium propter capitis et corporis coniunctionem.
uocis formationem. et ad cibi ac potus ad stomachum
transductionem. Pectus fuit necessarium ad cordis et spiritu
alium membrorum defensionem. Brachia et manus ad
operationem. Latera et coste ad aliorum membrorum conserua
tionem. [illegible] crura et pedes ad corporis supportationem.
et uoluntariam de loco ad locum corporis motionem.
Cutis est necessaria ad omnium interiorum ab extrinse
co nocumento munimen. Pili necessarii sunt ad cutis
conseruationem. Vngule necessarie sunt ad extremitatum cu
stodiam. Et sunt in multis aliis ad defensionem.
Ingeniata est natura in singulis animantibus ut ad habent
munimina contra lesionem. Et ideo eius habent cornua.
Apri culmos. et leones unguibus pro mucrone
utuntur. Et sic patet quod in animalibus nichil est superfluum
nec diminutum. Minora autem animalia quam carent den
tibus acutis et unguibus ac cornibus. agilitate
membrorum et habilitate ad fugam. muniuntur. ut
patet in leporibus et animalibus. et huiusmodi. Item oculi generans
ad animalia habent oculos. preter talpam. quia habet oculos clausos
tela. Et hec tela data est ei propter debilitatem uisus.

Et omne animal habens aures movet eas preter hominem. Et
omne animal spirat. Sed quedam per vias manifestas ut per
os et per nares. Et quedam per vias occultas, scilicet per oc-
cultos poros, ut apes et musce et alia corporis
anulosi. Et omne animal quadrupes habens sanguinem habet
medullam. Et maxime homo multum habet de medulla re-
spectu sui corporis. Et hoc fuit necessarium propter multi-
plicacionem eius operacionis. Et omne animal habens cornua habet sole-
as pedis cissas, excepto animali unico quod unum
cornu habet in fronte et unam soleam in pede sicut equus.
Et omne animal cornutum habet cornua vacua preter cervum
et unicornem. Et omne animal cornutum est quadrupes
habens scilicet cornua inutilia excepto serpente quodam
in egypto qui cornutus invenitur et cerastes a
multis nuncupatur. Et dico de aliis cornua
habentibus quod sunt de natura ossis. Nam testudines habent
quedam cornua mollia et viscosa, tamen cornua non
sunt, sed potius quedam additamenta cum quibus testudines
quia debilis sunt visus vias sibi querunt. Et si quid occur-
rerit eis durum statim cornua contrahunt et infra
suas concas se recolligunt. Nam suus oculus utitur
pro cornibus ex consensu. Item quedam alia habent dentes
in utraque mandibula et quedam inferius tantum. Et que
cornua non habent dentes in superiori mandibula sunt cor-
nuta, quia materia illa transit in cornua. Nullum animal
habens dentes curvos sive culmos, ut aper, habet
cornua, quia materia illa transit in culmos. Cul-
mus enim et cornua simul non conveniunt. Et alia
rapacitati pro de habent dentes divisos et acutos,
ut melius possint incidere predam et evellere frustum,
ut lupi et leones. Alia vero domestica ut vac-
ce et domestica bilia ut elephas et camelus
dentes habent equales et continuos quasi sint unum, ut
melius comminuant herbam et equaliter conterant eam
etiam. Nec habet aliquod animal plures ordines den-
tium in ore quam duos, exceptis piscibus qui preter
dentes maiores quos habent serratos et distinctos
in mandibulis habent intus dentes quosdam mo-
lares [illegible] quibus ut dicit auctor recolligunt cibos
ne aqua liquidante de ore eorum elevent, ut patet
in lupis aquaticis, id est lucius, et est in multis a-
liis. In india enim dicitur esse animal monstruosum simile
in corpore urse et in tene homini et in facie. Et habet ca-
put rubeum et sicut minios maximum et horren-
dum. Et in utraque mandibula tres ordines den-
tium in una distinctorum. Cuius extremitates

sunt ut leonis et cauda eius est similis caude scorpi-
onis agilis habens aculeum et prorumpit pilis sicut
sicut porcus agrestis suis setis. Et habet vocem
horribilem sicut vocem tube. Et est velocis cursus et con-
medit homines. Et inter omnes bestias est nulla cru-
delior, nulla monstruosior invenitur ut dicit Avicenna.
Et hec bestia grece vocatur baric ut dicit Ysidorus. Plinius
li. viii. c. xxii. apud indos in qua ut fer-
tur helpas est bestia pernitiosissima que ma-
chiorem vocatur, habens triplicem dentium ordinem pec-
tinatim se alterutrum coherentem, auricula et facie
hominis similis est, oculos glaucos habet et colorem sangui-
neum, leonis similis, cauda scorpionis modo spicula in-
gerens et infigens. Et vocem habet vocis hominis sibilem,
ut si misceat voci fistule et tube. Ut in concentibus
conveniet quod est. Unde idem est animal de quo Avicenna et Plinius. Item
omne animal generans habet duos renes et vesicam. Sed alia
ovativa non habent renes vel vesicam. Superfluitas
enim humidi in quibusdam transit in ungues et in pennas,
in natatilibus transit in squamas. Et ideo non indiget
[illegible] superflui humidi receptaculo. Item omne animal habens
cornu et non habens dentes superiores ruminat et habet
plures ventres, unum valde magnum et alium mino-
rem, unum longum et alium amplum. Et causa quare habet mul-
tos ventres est mala digestio, quia cibus suus est siccus
et non bene masticatur in primo propter aviditatem comeden-
di. Et ideo oportet iterum masticari. De maiori enim ventre
attrahitur cibus ad os ut iterum masticetur.
Et sic masticatus transmittitur ad secundum ventrem,
ubi digeratur. Et sic masticare vocatur ru-
minare ut dicit Avicenna. Item dicit Avicenna li. ii. c. i.
Ego dico quod omne animal habens sepum habet cerebrum pin-
gue. Et quod non habet sepum non habet medullam ventuo-
sam. Et omne spirans habet pulmonem vel aliquid loco pul-
monis sicut pisces branchias per quas aquam cum ae-
re attrahit et post emittit. Et omne animal habens san-
guinem habet cor et epar. Que vero carent corde
habent tamen loco cordis in quo est sedes vite.
Item omnia alia generantia habent fel. Quedam oc-
culte ut ovis, equus et mulus, et quedam manifeste,
ut salus. Delphinus caret felle licet generet
et spiret. Alia vero ovativa habent fel magnum
vel parvum sicut pisces et serpentes. Item dicit idem quod omne
animal habens sanguinem habet venam et omne sanguinosum
generans aliud habet v. sensus, nisi quedam genera
muris cuius oculi sunt cooperti et habet pupillam

sub corio. et inde sensum in aliquibus sunt occulte ut
aures et nares in piscibus quae audiunt ut patet quia
fugiunt strepitum et olfaciunt aliter enim non ve-
nirent ad rethe propter lac et carnes assas propter quod
etiam est intrant sportulas piscatorum. Et ideo dicit Aristoteles ut
dicit Avicenna quod delphini et unum aliud genus piscium
ad tonitruum et aliud motum magnum et sonitum
repentinum cadunt ad fundum. sicut in eis esset epilen-
tia. Et tunc capiuntur ac si essent ebrii. et fugiunt
ad locum ablutionis alicuius piscis in terra et fu-
giunt a sanguine alicuius piscis. et fugiunt corio-
na rethia et sportulas immundas. et libenter subin-
trant novas. Et alia anulosi corporis habent sensus
acutos quamvis occultos. ut apes et formice. Unde
audiunt a remotis et olfaciunt et in quibusdam odoribus
delectantur in quibusdam inficiuntur. ut odore sulphuris
et combuste pellis et combusti cornu cervi. Unde apes
non manent in loco mali odoris sed gaudent in loco
odorifero. et ubi est dulcedo. ut dicit idem. Item ut dicit
idem. differunt alia in modo vociferandi. quia quedam
habent vocem fortem et acutam. Quedam debilem
et tenuissimam. Quedam autem naturaliter modicam sive
nullam. Et sola alia habentia trachean arteriam
et pulmonem et respirantia. alterant vocem. Sed quae non
respirant. Aliud facit sonitum. aliud sibilum.
Et alia faciunt vocem tonos et alia magis in
vociferando et garriunt tempore coitus et amoris. et propter
spiritus voces se immutant. Item dicit omnia animalia habentia san-
guinem quae ambulant. vigilant et dormiunt. Et omnia animalia
ovantia siccae sunt propter nimium tenuem habent palpebras.
clauduntur eas cum dormiunt. Et omnia animalia ovantia. sicce
propter nimium tenuem. Item omnia animalia indigent nutrimento.
sibi congruente et sue complexioni correspondente. Et hoc est
necessarium vel propter individui sustentamentum. vel propter
eius augmentationem. vel propter deperditorum per calorem
proprium restaurationem. Sed in modo sumendi cibum
est magna differentia. similiter in sumendo potum. Quedam alia
gressibilia quae sunt completi et equalis labii. sug-
gendo bibunt. ut homo. equus. vacca et mulus.
et huiusmodi. Alia vero alia quae sunt inequalis labii. in quibus superius
labium inferius non respondet equaliter superiori.
sed est brevius. lambendo bibunt. ut canis. et catus.
et huiusmodi. Unde secundum dispositionem labiorum per equalitatem et ine-
qualitatem. quedam sugunt. quedam lambunt. Et
ideo ingeniosa vel ingeniata est natura. ut canis.
et cetera lambentia teneriorem et longiorem habent lin-

guam et flexibiliorem ut sit habilior ad aque com-
prehensionem et ipsius ad os deportationem. Multa etiam
sunt alia quadrupedalia quae non bibunt nisi raro. ut
lepores. et cuniculi. et huiusmodi. Quia cibum aliquorum
cibus est naturaliter humidus. et ideo humiditas est eis loco potus.
et sufficit ad cibi deportationem per membra. et ad ca-
loris proprii mitigationem. Cetera vero animalia quae sunt
multe caliditatis et siccitatis complexionis vel ac-
cidentaliter. et utuntur cibo sicco aut calido. potu in-
digent ad prandium. Et hoc est causa quare columbe et cetere
volucres quae non sunt rapaces bibunt. quia comedunt
grana et huiusmodi. Et earum cibus est grossus. calidus et
siccus. Aves autem rapaces utuntur cibo humido carnis
aliorum. et ideo non bibunt nisi raro. Et quando bibunt signum
est infirmitatis. et quia in eis est excessus caloris
innaturalis. ut dicit Aristoteles et etiam Avicenna. Item dicit Avicenna quod alia
parvi corporis magis sunt ingeniosa quam illa quae sunt ma-
gni corporis. ut patet in araneis. apibus et formi-
cis. quorum opera sunt tam subtilia quod ad similia fa-
cienda sensus hominis non attingit. Supplet enim
in eis natura in sensu et ingenio quod illis videtur defi-
cere in fortitudine et virtute. ut dicit idem. Item ut
dicit Solinus in libro de mirabilibus mundi circa finem.
omnia animalia habentia dentes serratos sunt gulosa et belli-
cosa. ut patet in cane. panthera. leone et urso.
et feminae talium aliorum filios generant incompletos.
ut canis et cetera. quia ursa generat frustum carne-
um per lineamenta non distincta. quod cubat illa sub
ascellis suis sicut gallina super ova. et lambendo
paulatim format ea. donec formam recipi-
at debitam et figuram. Panthera similiter et lee-
na filios generant. sed non perfecte effigiatos.
nec completos. Item omnia animalia facientia multos fili-
os. post nascentiam magis diligunt. et magis sibi
ex putant naturaliter. Et ideo quedam alia devorant
fetus suos propter penuriam. sicut quandoque porce facere
sunt consuete. ut dicit idem. Item idem. In omnibus aliis
facientibus filios incompletos causa incompletionis
gulositas est. Quia si expectaret natura usque ad
complementum. suggendo interficeret matrem propter
immoderantiam appetitus. Et ideo celeriter in talibus est
natura ut cito nascantur. et ut cito moriantur.
ne parentes nimis aggraventur. Item quae
alia talia generata sunt bellicosa et propter mo-
tum ut dicit Avicenna sibi invicem odiosa in-
geniata est natura remedium ad operi

saluatorem. ut multa filia parit pirauis. ut si forsitan multa pereant in bello. saltem ex paucis species conseruetur et saluetur. Et ideo lupi pariunt multos filios sicut et canicula. similiter et uulpes ut dicitur xx. filios parit simul ut dicit idem. Et causa eius filii imperfecti multi simul nascuntur in uentre. ex auiditate nutrimenti multum sugunt et attrahunt de humore. unde matris tot nutrimentum non sufficiet. deficit et moritur antequam possit ad plenum filios suos parere. ¶ Et dicit quod carnes et alia huiusmodi dentes coniunctos et serrulares sunt paucorum filiorum et multi spermatis. hyena uero dentes diuisos et acutos et pedes multe fissure. sunt multorum filiorum et multi spermatis. Et alia parua paruum corporis generatiua sunt quam alia magni corporis. Et alia que pinguioris sunt grossioris. pauciora habent ubera et dentia quo ad situm. Et ideo canicula habet multas mamillas et similiter sicut porca que sunt multorum filiorum. ¶ Et alia sic pluries coit et continue sunt breuioris uite quam illa que raro coheunt et tempore. Et propter hoc eunuchi diutius uiuunt. quia nocumentum eius proceditur per quod descendit semen. ¶ Et dicit galienus libro de spermate. et hic rationem assignat auicenna libro de animalibus ubi dicitur. sperma de sanguine bono et bene digesto plene quia iam est conuertibile in membrorum nutrimentum. Et ideo quando uadit extra illum humorem seminalem. multum dissoluitur et debilitantur corpora. magis quam si quadragesies extraheret tantum sanguinis de corpore. Quia sperma est res habilitata ad conuersionem in membra. Et ideo quando exit aufert membrorum nutrimentum naturale. et fit magna depletio spiritus et neruorum in corpore animalis. unde frequens coitus et inmoderatus est causa quare corpus debilitatur. Et sic uita per coitus breuiatur. Et ideo elephas diutissime uiuit. quia castitatem amat. et libidini raro uacat. ut dicit ar. [illegible] ar. et auic. et solin. ysaac et [illegible] in dietis uniuersalibus tractans de animalibus per modum humani corporis nutritiua. scilicet que alia conueniunt humane complexioni. ut agni. edi. oues et porci. inter domestica. Ceruus et capreoli inter siluestria. Et quedam omnino contrariantur. et hec in nimio calore. ut tyri et sorices. uel in nimia frigiditate. ut aranee et scorpiones.

Nota q[uare] [illegible]

Quedam uero in hominis dissimilia sunt sed non omnino repugnantia neque mortifera. sicut sunt herinacii. lepores et uulpes. et catti. Alia huiusmodi grauioris odoris carnes. Et alia est alia per similitudinem conuenientia humano corpori nutrimenta. Siluestria enim alia sunt calidiora et sicciora et macilentiora quam domestica. tum propter motus continuitatem et propter in habitationis caliditatem. tum propter nutrimenti sui siccitatem. Et ideo carnes habent duriores et indigestibiliores. Quod patet quia eorum carnes occise non ita cito putrescunt sicut domestice. Unde omnia siluestria minus sunt sapida et minus nutribilia quam domestica. exceptis capreolis siluaticis qui carnis saporosiores sunt. laudabiliores et nutribiliores. Corpus enim eorum ex motu rarificatur. et humores subtiliantur. et pori aperiuntur. et humores qui sunt cum grossitate odoris dissoluuntur. et sic saporosi ratione motus et laboris accidentaliter efficiuntur. scilicet per hoc discurrit tempus eorum non frigiditas. Et ideo in animalibus siluaticis magis exercitii et multi motus grauitas saporis et odoris a putredine et tenerior efficitur cito aptis poris et resolutis humoribus et eorum cito facilius et citius digeruntur et membris incorporantur et non sic siccantis aliis tardius omnibus dissoluuntur. ¶ Inter illa etiam animalia quedam nutriuntur in locis humidis et aquosis. et eorum carnes magis sunt nutritiue et uelociter digeruntur. sed cito omnibus dissoluuntur. Quedam uero pascuntur in locis siccis et montuosis. et ideo eorum carnes sunt laudabiliores in custodienda et augenda sanitate. conuenientiores. et conseruatione et duratione in membris perfectiores. Alia etiam quedam domestica et pascuntur in domibus. carnes habent uiscosiores et grossiores propter multas comestiones et cibi sui corruptationes. Et ideo duriores sunt nutrimenti et ad digerendum in stomacho et exitu tardiores. scilicet ut dicit hypocras ad egrotos domandos nec aliud quod ad corpus nutrimentum conferet sicut loca et pascua [illegible] nutriuntur. aere humido uel sicco in quo conuersantur. et quantum motus et quietis quia ex exercitio uel otio natura uel accidentaliter disponuntur. Alia etiam que naturaliter sunt domestica minoris caloris sunt et maioris humiditatis quam siluatica. Et ideo eorum carnes sunt molliores et ad digerendum faciliores. Ex multa enim quiete pori clauduntur. et per inclusum calorem humores grossi dissoluuntur. unde carnes

mollescunt et

mollescunt et attenuantur. Et quia nimium comedunt et bibunt, augmentantur humorum superfluitates et pinguedines multiplicantur. Et ideo talium animalium corpora sunt multum nutritiva et sapida, et per corpus et venas faciliter penetrantia. Ex multitudine enim viscositatis et humiditatis corruptioni et putrefactioni sunt vicina, et humoris superflui generativa. Et quamvis multum nutriant, tamen propter excessum humiditatis cito a membris dissolvuntur. Et sic accidentaliter minus quam silvatica nutrimenti corpori administrant. Quia silvatica et si parum nutriunt, nutrimentum tamen principaliter quia dura sunt ad dissolvendum tarde a membris quibus assimilantur diutius perseverant. Et ideo actualiter antiqui ea nutritive asserebant. In omni autem genere animalium masculina sunt calidiora feminis et humiditatis. Et ideo subtilioris et laudabilioris nutrimenti sunt carnes masculorum quam feminarum, excepta caprina que in feminis laudabilior est illi quam in mare. Nam in feminis eius humiditas temperat siccitatem complexionis. Sed masculina caliditas intendit siccitatem masculinilem. Et ideo laudabilior est caro feminina in hac specie quam masculina, quia magis est temperata et a siccitatis excessu elongata amplius. Et hec sunt secundum recessum antiquorum. Et maxime quando lactantis adhuc est vel vicina, quia tunc eius humiditas siccitatem temperat, et laus lactis femininatis. Alia autem castrata inter complexiones maris et femine sunt mediocria. Nam carnes castratorum minus calefaciunt masculis, plus feminis, tardius maribus, citius feminis digeruntur. Et ideo minoris sunt nutrimenti et deterioris masculis et melioris feminis bonitatis. Et est regula quod inter alia animalia humida meliora sunt etate perfecta quam imperfecta. In siccis autem illi feminea sunt meliora masculis. Et hec in etate imperfecta potius quam perfecta, ut dicetur. Item variatur bonitas animalium ex diversitate etatum. Nam alia valde lactentia sunt magis humiditatis et viscositatis et lubricitatis. Et ideo eorum carnes flegmaticas superfluitates sunt generantes, nisi sicce sint nature, ut bovine et caprine. Et talium aliorum carnes in tali etate sunt laudabiliores, maxime si nutrita fuerint bono lacte. Meliores sunt autem carnes animalium a lacte separatorum, quia minoris sunt humiditatis et viscositatis et temperate soliditatis. In etate vero iuvencula quando alia sunt in statu, tunc sunt eorum carnes duriores et sicciores, maxime si alia sicce fuerint complexionis. Et licet ad digerendum sint eorum carnes duriores, in membris tamen confortandis sunt laudabiles et in duritate plus

quam in regendo sanitatem, ut dicetur. In quanta vero etate sunt in decrepita quo ad esum plus sunt inutilia duplici de causa, quia omnia sunt caloris naturalis extinctio et humiditatis substantialis consumptio. Et ideo eorum carnes sunt durissime et omnino indigestibiles, maxime si sicce fuerint complexionis. Et ideo est generale inter omnia alia volatilia et gressibilia dum sunt crescentia quod sunt quo ad nutrimentum laudabiliora quam quando post declinationem ad senium magis sunt annosa, ut dicetur. Item est diversitas ex parte nutrimenti. Nam que pascuntur in montibus sunt melioris sanguinis subtilioris et acutioris propter puritatem cibi. Que vero nutriuntur in paludibus sunt sanguinis grossioris et maioris pinguedinis et minoris caloris et amplioris opilationis. Alia autem pascentia maiores herbas ut boves macilentiora sunt in hyeme quam in vere vel estate, quoniam in hyeme eis deficiunt nutrimenta. Et ideo post medium veris vel antea ingrossantur, sanantur et augmentantur, et eorum carnes saporosiores et laudabiliores efficiuntur propter humiditatem congrui alimenti. Alia vero minutas herbas pascentia ab initio veris usque ad medium estatis sunt grassiora, teneriora, bonitate carnis laudabiliora, quia tunc competentia inveniunt nutrimenta. Sunt et alia alia pascentia ramorum et virgultarum extremitates. Et ista sunt bona ab initio estatis usque ad hyemem, quia tunc sunt rami teneriores et humidiores. Unde alia que minutis utuntur herbis et siccis meliora sunt quam illa que humidis herbis vivunt. Et illa que teneros ramos comedunt ac frondes meliora sunt quam illa que domi fructibus aluntur. Et que parum comedunt et bibunt sunt multum comedentibus et bibentibus meliora. Nam tamen montuosa quam campestria clausa ex frequentia sui exercitii ac motus domi nutritis sunt meliora. Nam subtilior aer et siccior attrahitur. Inde discursus. Unde minuuntur humorum superfluitates et desiccantur et sic sue complexiones temperantur. Ergo alia que domi nutriuntur ex puritate puri aeris et defectu motus et multitudine cibi et potus, alia complexione minus laudabilia inveniuntur. Diversificantur item alia propter pinguedinem et maciem et mediocritatem. Nam que sunt grassissima sunt peiora quo ad esum, sicut eius digestio, quia humor cibum natat et cibum inflat et villos stomachi emollit, et lubricitate et viscositate ebuitur stomachum et induit. Et ideo nimia pinguedo humida stomachum dissolvit, debilitante contentiva et confortativa et expulsiva. Stomachum vero calidi nimis

[ex]tendus. Sic igitur extra accidit pinguedinem consumi. Preterea ideo animalium ut in crassissimis aliquibus sola caro ruben pinguedine denudata colorem demonstrat. Alia vero macerrima sunt et nervosa propter sanguinis penuriam et propter humidi, et ideo propter nutrimenti corporis huius ministratam. Sed alia que inter maciem et crassitiem sunt media sunt temperatiora et laudabiliora, cum non tantam pinguedinem habent ut calorem intrinsecum [illegible] et nullas sicut lubricos, nec tam macies ut nimis infrigidant et a sanguine eam repugnant suum perveniens. Item inveniuntur diversitates in animalibus per temporum mutationes. Nam quedam alia in uno tempore a medulla et sanguine repugnantur, que in tempore opposito plena inveniuntur. Et hoc sensibiliter patet in conchilibus maris et in cerebro hominis et forsan in cunctis aliis, ut exponitur dicit Aristoteles libro de proprietatibus elementorum. Et ideo multi in una parte mensis vel anni infirmantur, qui in tempore opposito vim ab omnibus infirmitatibus imperium cognoscuntur, ut patet in lunaticis, maniacis et caducis. De hoc quere supra in libro de luna. Similiter dicit Avicenna de similia quod per mutationes temporum et maxime per lune cursum letantur vel [illegible] sunt et quedam alia in uno tempore macescunt quantumcumque [illegible] habundent, et eadem in tempore opposito et dormiendo impinguantur. Sicut dicit Avicenna. Aliter in quo tempore hyemali non moventur sed iacent sicut mortua et nichil comedentes dormiendo impinguantur, recipiunt vero in tempore estatis et se movent in estate contra estum solis. Similiter narrat de yrundinibus et in quibusdam aliis avibus que mortua iacent in [illegible] temporibus hyemali que postea vere resurgunt, et que dormiendo fortiora efficiuntur agiles se ostendunt tempore estivali. Sicut et ursa, ut dicit Aristoteles, et solum post [illegible] tempori multo tempore macescunt, et quedam impinguantur vento septentrionali ut pisces longi. Et quedam meridionali ut pisces [illegible]. Et quedam in tempore pluviali, sicut dicit Aristoteles. Aqua igitur pluvie convenit omnibus [illegible] piscium [illegible] aqua pluviali [illegible] in quibus [illegible] pluvia [illegible]. Similiter quedam alia certo tempore se renovant et sua superflua deponunt et immutant, ut cancer suas testas, cervi cornua, et accipitres plumas suas. Unde ut dicit Ysaac, carnes aliorum in quibus dominatur siccitas et caliditas ut cameline in estate sunt laudabiles sed in hyeme sunt contrarie. Et carnes aliorum que sunt calide et humide ut pecorine in vere sunt bone et in autumpno contrarie. Frigide vero et sicce sunt illaudabiles ut caprine. Frigide et humide ut porcine, autem estatis usque in finem sunt optime, in hyeme sunt peiores, in vere vero et autumpno sunt medie, sicut dicit Ypocras. Caro igitur porcina in estate est [illegible], in vere et autumpno minus bona, sed in hyeme maxime illaudanda. Caprina in estate est laudabilis, porcina in vere. Bovina in fine veris et ipsius estatis est laudabilis. Carnes vero aliorum prius quam sunt ordinate ad humanum esum variantur per diversas preparationes, sicut dicit Ysaac. Aliqui carnes aliqui assant, alii frixant, alii cum sale et aqua elixant. Assate et frixe sunt in nutriendo grossiores et sicciores et ad digerendum duriores. Quia humiditate earum consumpta ab igne contrahunt siccitatem. Ideo sunt carnes multum pingues comedentibus in assatura et humiditas illaudabilis ab earum substantia exhalat. Carnes vero elixe sunt humidiores et ad digerendum faciliores, quia aqua tempore caliditatem et humiditatem. Aliqui vero in aqua in qua elixantur apponunt species et fiunt dulcia condimenta que carnes eius [illegible] et non corrumpunt in [illegible] sua et eas reddunt tam in odore quam in sapore meliores et ad diversos morbos expellendos aptiores efficaciores. Variantur vero carnes aliorum siccorum et maciorum elixarum, humidorum vero et pinguium assatarum. Conducendum vero inter istas diversas condimentas [illegible]. Fit vero ista preparatio multipliciter. Quia aliqui inveniuntur carnes aliorum que sunt salubriores et convenientiores assature, et sunt illaudabiles elixature. Exemplo est de carne caprina et bovina elixa. Porcina et pecorina assata est melior quam elixa. Ista per elixationem sic et carnes humectantur, et per assationem [illegible]. Unde dicit [illegible]. Et ideo porcinam propter suam humiditatem bonum est assare, et caprinam et bovinam propter siccitatem earum est elixare. Convenientius quam aliorum carnes per [illegible] varientur, ista caro porcina assata per assationem melioratur et minus bovina assata per elixationem. Caprina vero melior est elixa et peior quando est assata. Et sic de aliis est videndum. Hec ut Ysaac in dietis. Ista ordinatio non solum quo ad corporis nutrimentum verum etiam quo ad remedium morborum et multiplicem medicinam. Omnium aliorum enim [illegible] rum que reptilium et bestiarum genera circa sunt [illegible] optimum hominis usui, ut dicit philosophus et Iohannes Damascenus. Sed horum quedam propter esum ut pecudes, aves et huiusmodi. Quedam

per hominis ministerium, ut equi, asini, boves. Quaedam autem
ad hominis iucunditatem, ut simiae, meruli et psit-
taci. Alia vero creata sunt ad hominis exercitationem, ut suam con-
sideret homo infirmitatem, et Deum timeat potentem, sicut crea-
ta sunt pulices et pediculi. Quaedam sicut leones, tygri-
des atque ursi, ut per ipsa inveniat homo ad propriae
infirmitatis recognitionem, et ut ex operibus et crea-
turis vestigium habeat ad divini nominis invocationem.
Sunt insuper creata alia ad sublevandam multiplicis in-
firmitatis humanae necessitatem, ut carnes vipere ad
tyriacam, et fel tauri et aliorum animalium et avium ad
oculorum caliginem amovendam. Pellis serpentis decoc-
ta in oleo dolorem aurium mitigat miro modo, ut
dicit Dyasc. in li. Asclepii. [illegible]
vix sic patitur emorroidas si sedit super pellem
leonis, recedunt ab eo. Et qui linit corium suum cum se-
po renum leonis, antequam iungitur ei fimo, fugiunt
ab eo lupi. Secundum idem dicit idem. Si quis suspendit caudam
tenet vaccarum, non appropinquat ei lupus. Sicut dicit idem.
Oculi ursi eruti et super dextrum brachium hominis
ligati mitigant quartanam eius. Sicut dentes canini lu-
pi curant illos qui lunaticam sustinent passionem,
ut dicit idem. Similiter dicit Pictagoras et Plinius. Et dicunt quod
si oculum lupi erutum viderit quadrupedia in-
domestica, fugiunt ac timent. In libro [illegible] dicitur
contra. Pili canis albi nullam maculam nigredinis
in se habentis si fuerint suspensi circa collum patientis,
iuvant epilenticum et prohibent eius casum. Similiter dicit
Pictagoras in libro Romanorum. Fiat anulus ex ungu-
la dextra asini nigredinem non habentis, et induat eum
epilenticus, iuvat et prohibet eius casum. Et dicit quod fel
taurinum sub umbilico inunctum solvit ventrem.
Dicit etiam idem: Dens serpentis caudiaris dum vivit
suspensus super quartanarium solvit quartanam
eius. Et si subfumigaveris domum cum pulmone
asini mundatur ea ab omni reptili et serpente.
Has et multas alias virtutes admirandas
dicit Plinius in rebus aliis latere, sicut in naturis ali-
um particularium post videbitur. Quia nihil est in
corpore alicuius quod careat manifesta vel occulta
medicina, sicut pellis et pilus et cornu et ungues,
caro et sanguis non carent suo remedio, nec etiam ipse
fimus. Sed haec ad presens de generalibus sufficiant.

Aries est pecus lanificum, animo placidum, natu-
ra mansuetum, ut dicit Ysi. li. xii. c. i. Est autem
dux et princeps ovium. Et ideo dedit ei natura

frontem ceteris ovium firmiorem. Habet autem arie-
tes ducem ceterum ovium et curatorem, aliis ceteris
omnibus fortiorem. Et ideo ut dicit Ysid. Aries vervex
autem dictus est, et quod inquam inter omnium ceterum sic
masculus cum bitestibus sit aptius intelligitur. Vel
ut dicit idem Ysi. Vervex a vermo est dictus, eo quod ver-
mes habet in capite, quorum pruritu excitatus caput et
cornua fricat, et quidquid obviat ferit. Et
est aries ab ares graece, quod dicitur vir latine, id est viri-
lis. Quia inter greges masculi dicuntur arietes, quia
ad defendendas oves viribus sit et fortis secundum cor-
poris magnitudinem et virtutis fortitudinem, et alias viri-
tute oves alias superillum. Dicitur etiam aries ab ara,
quia ut dicit Ysi. hoc pecus primum fuit in aris agenti-
bus immolatum. Unde dicitur ideo aries quia mactatur ad
aram. Unde secundum legem mosaicam aries fuit animal
principale mundum et ad sacrificium et ad esum, sicut per
pecus ipsum communiter offerebatur, et quia findebat un-
gulam pedis et ruminabat differenter [illegible]
medebatur. Et ut dicit idem Ysi. li. xii. bidentes di-
cebantur quondam, eo quod inter viii. dentes quos
habent, duos habent altiores. Et ideo eos gentiles
magis in sacrificium offerebant, ut dicitur ibidem. De ariete
singulariter dicit Pli. li. viii. c. xlvii. Arietum in quo-
que [illegible] et oves senectus [illegible]
[illegible] melior est et utilior [illegible]
[illegible]
[illegible] cornu eius iuxta auriculam
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
armis defensionis non [illegible]

[illegible] alium [illegible] restat [illegible]
alium et [illegible] Et hic [illegible]
[illegible]

gis reliq̄ue ꝯſenſcēt. Et īō duo dedit nā ſ
cornua ad mod̄ circuli replicata. ut caput ſp̄ū
qđ ex ſe ē infirmū munitū ſe audaciorem
ex armoꝝ ꝯfidētia exhibēt. Et īō ſecurꝰ ꝑced
ḡgē ⁊ erecto capite ⁊ firmo pede. ūgula diuiſa.
ueſtigio firmꝰ ſtatim ꝑmit. Vellꝰ hꝫ pīguꝰ. ⁊
⁊ ī uillis ꝯluꝰ pilos diffundit. Fortiori ꝗ̄ cori
o ſuū ſpiſſiorꝫ cute ꝗ̄ extrinſecas aeris cali
di uł frigidi īiurias ſe ꝯfēdit. Et īō ſue cu
tis ſupficies roꝛē ſue fortitudīs corrarioꝝ
uiolētas artes ꝑ̄ ceteris ouiū pellibꝫ ſuſtinet.
⁊ ad diuſoꝝ coloꝝ recipiendū ip̄ſſiōēz. hilioēz
ſe ꝓbet. ut dꝛ ꝯ. tpe amoīs pugnat ꝑ uxori
bꝫ ſuiſ. ⁊ aduſariꝰ cornibꝫ īpetit. ⁊ ut meliꝰ
īpugnet ⁊ fortiꝰ. ꝗ̄ reſiſtentē retrocedit. ac
reſiliendo cū īpetu hoſtē ferit. Ꝺ arietibꝫ aꝰ
dꝛ auīc. li. viii. Arietes ī q̄t ⁊ capra dīt muł
tū ī uanū. ⁊ ī hyeme n̄ ſe abſcōdūt ꝓpt frig.
⁊ alii exeūt ꝺ loco calido ad locū frigidū. ⁊ qn̄
pluit nō fugiūt apluuia quouſq morianť.
Et arietes n̄ālr ſecūt capreos. ⁊ geſtāt oīs
quouſq paſtor accipꝫ unū ex eis ⁊ facit ipꝫ ante
cedē ⁊ ſecūtē alii. Et timēt n̄ālr tonitrua ſicut
ē oues. q̄ ſi īpgnate fuīt ⁊ audierit tonitrua.
abortiūt ꝑ̄ timore. Et cū media nocte ſtant
ſimul cū oībꝫ ⁊ dormiūt. Et ī dormiendo.
ſup lat̄ altnāt uices. Nā circa uſq ad au
tūpnū. dormiūt ī uno late. Et deinde uſq ad
uer̄. dormiūt ī late alīo. Et dormiūt erecto
capite. n̄ qn̄ īfirmāt. Et ruminat cibū ⁊
maſticant dormiēdo ſic̄ ⁊ uigilādo. Et ſi cō
tīgat eos errare. n̄ redeūt niſi a paſtore re
uocentur. Dic̄ ad hoc yſaac. ī diet̄ q arietes
ī iuuētute manētes. ſūt minoris hūiditā
tis ⁊ uiſcoſitatis quā agni lactātes. ⁊ hoc ꝑ
etatē corꝑ ꝯploī dn̄ante. Et īō ipoꝝ arietes
ſūt carnibꝫ agnoꝝ ⁊ ouiū meliores. ⁊ me
liorē ſanguīēz gn̄antes. maxīe ſi ſīt caſtra
ti. qꝛ eoꝝ caliditas hūiditate acc̄nali tēpa
ta eſt. Vn̄ ſūt boī ſaporis. Sꝫ qn̄ ſ̄ decrepiti
ī caloꝛe ſūt defcī ſi nō ſūt caſtrati ex caſtr̄ae.
Si uō ſūt caſtrati ⁊ decrepiti. duplia carent
cū calore. ſ. teſtiū ⁊ etatis. Et īō eoꝝ corpa
ſ̄ frigida ⁊ ſicca ad mod̄ lig̃. ⁊ duriora ⁊ īn
digeſta. tm̄ reſpectu capraꝝ ⁊ boū ⁊ huiꝰ q̄ ī
decrepita etate ſ̄ pelliā corpa arietꝫ q̄ n̄alr

calida ſ̄ ⁊ hūida. eciā decrepitas ⁊ n̄lr frigidis ⁊
ſiccis ſimplr ſ̄ meliora. Inueniꝰ yſaac. ī diet̄.
Ite dꝛ arꝭ ⁊ auīc. li. vi. q arietes ⁊ capre
ſic ⁊ cetā alia hūt ꝓpriam uocē ꝑ q̄ ſe clamāt.
⁊ uocant feminas tpe coitꝰ ⁊ amoīs. ⁊ ꝓ
cantes aq̄ ſalſam. anticipāt coitū. ⁊ citiꝰ
mouēt ad amorē. Et qn̄ arietes ſenes mo
uēt ad amorē ⁊ coitū ca͞ q̄ iuuenes in
tpe ꝺminato. ſignū ē bonitatis tpis ī āno
illo. Et ſi ī illo tpe cōtrariē iuuenes citiꝰ ad a
morē. ſignū ē peſſim futuri ſup oues ī illo ā
no. ut dꝛ idē.

Agnuſ ut dꝛ yſi. agno uocabulo dīcꝰ qꝛ piuſ.
Nā int̄ oīa aīāt̄ caīāta maxīe īueitur
īnocēs ⁊ māſuetꝰ. Nullū eī ledit dente. nꝫ cor
nu. nꝫ ūgue. Et qcqđ ī eo repit̄. totū utile ē.
Quia caro ad cibū. pellis ad uariū uſū. pilꝰ
ad īdumētū. fimꝰ ad terre īpinguatoēz. ungula
⁊ cornu ad medicatōēz. et̄c. Vł ut dꝛ yſid.
li. xii. latini agnū ab agnoſcēdo putāt dēz.
eo q ꝑ̄ ceteris aīalibꝫ matrē ſuā noſcat. adeo.
ut ſi ī magno grege errauit. ſtatī balatu no
cē noſcat parentis. Sꝫm auīc. ⁊ arꝭ. agni quidā
naſcūt̄ ī tpe uernali. Quidā tpe autūpnali. Sꝫ
u̇nales ſunt corpe maiores. robuſtiores ui
ribꝫ ⁊ pīguiores. q̄ ſīt autūpnales uł hyema
les. ī aliqbꝫ ā regioībꝫ multi yberneſ agnos
ꝑferunt uernis. ⁊ dīt hoc ſolū aīal utilr
naſci bina. ut dꝛ ph̄. li. viii. c. xviii. q ag
ꝯcepti flante uēto aquilonari ſ̄ meliores quā
ꝯcepti flāte uēto auſtrali. Tūc ēī mares ge
nerantꝰ. Talē aūt colorē hn̄t agi ī lanificio.
ſeu ī uellere. q̄lē hūt pen uenis lingue.
Nā ſi uene fuīt albe. ⁊ agī erūt albi. Et ſi ni
gre. nigi. ⁊ ſi uarie. uarii. Jn ſuggendo. ante
riore ꝓplures. ⁊ ut mat̄ pluſ lactis ei tribuat.
capite matris ubera ꝑmit. Balatu q̄rit ma
trē. Qua īuenta. cauda matri blādiendo e
recto capite mamas q̄rit. Et n̄ capꝫ ꝑ̄uſ eri
gat. nūq̄ ſuggit. Pilū hꝫ ſubalbū ⁊ criſpū.
multaſ ī uellere ꝯtinēs. Multū nocet agnis frig.
⁊ maxīe tpe pluuioſo. De ſocietate gregis gau
det. Qn̄ ſolitariꝰ ē. dolꝫ plūmū ac timet. Ante
greg̃ ſalit. ⁊ ſaliēdo ludit. Qn̄ uidet lupū ti
met uehemēt. ⁊ ſubito fugā accipꝫ. Et poſt ꝑ̄
timore ſtrepitꝰ ſubito gradū fig. ⁊ fugē uł

[illegible]
[illegible] nervosum [illegible] agni [illegible]
[illegible] est comedendum [illegible] ag
gregare ut ex continentia multa [illegible]
ad plenum [illegible].

Agnus [illegible] est [illegible]
[illegible]
[illegible] alacriter [illegible] exple
[illegible]
ad alios et [illegible] maximum
[illegible]
[illegible]
[illegible] bucerat
[illegible] agnum
[illegible] vel [illegible]
[illegible] ut dicit glo[ssa]. super exo[dum].
12. et super mat[heum]. 10. et super leviticum. [illegible]
[illegible] velleris.
si agnus [illegible] subiectus in sup
[illegible] agnus est [illegible] ut dicit pli[nius]. li. viii.
c. xviii. [illegible] et [illegible] in una vellere
[illegible] necatur. Et [illegible]
[illegible] corpora
bonum. sic [illegible] diligentia circa custodiam [illegible]
[illegible] et agnorum. dicit [illegible] agnus [illegible]
nigrum. [illegible]
[illegible] nigrum emundat [illegible]
tollit. ignem sacrum curat [illegible] cum [illegible] et oleo
combustionis sanat.

Agna est agnus filia. que minoris est corporis
et roboris quam sit agnus et minoris caloris et
maioris humiditatis quia sic [illegible] feminea com
plexionis ut dicit in dict[is]. cuius caro [illegible] lactans ma
ioris est viscositatis propter humiditatis superfluitatem
tam ex etate quam ex complexione corporis abundantem. Et
ideo quod ex eius carne generatur flegmaticum est
et viscosum et difficile digeritur et digesti
a membris [illegible] dissolvitur [illegible] viscosi et glutinosi
humoris quam mater [illegible] difficile [illegible]

[illegible] ut dicit ysaac et a carnes
[illegible] superflua ca
[illegible] simplicitati
[illegible] quia minus habet
[illegible]
[illegible] est [illegible]
[illegible] ut dicit
[illegible] Agnus autem [illegible]
[illegible] Una est optima
[illegible] sepu
[illegible] quam ne
[illegible] dicit [illegible].

Aper est porcus silvaticus. animal agreste quia ferus
[illegible] ut dicit ysi[dorus]. li. xii. c. i. Et
[illegible] quia per quantitatem sui corporis fe
rus est et [illegible] et caput grossum ab flagris. i.
[illegible] vulgaliter nuncupatur. Dicitur autem alatinus [illegible]
eo quod grandes habet [illegible] Sic dicit ysi[dorus]. [illegible] a pli.
et et aur[illegible] ab est [illegible] valde ferum. quia vix castra
tur se exhibet mansuetum. cum tamen cetera alia ab
[illegible] vel [illegible] mansuescunt. Est
itaque aper [illegible] quod et mortem propter
[illegible] venatoris [illegible] se [illegible]. et [illegible]
[illegible] sibi resistentem [illegible] ut
culmis se [illegible] contra adversario. Est mortis pe
riculum contra hostis venabulum [illegible] audacia se op
ponit. Cumulos duos habet [illegible] aduncos et for
tes et acutos. cum quibus omne sibi resistens secat.
[illegible] Culmis autem [illegible] pro gladio ad
[illegible] latere dextro habet os durissimum. latum
et [illegible] quod semper opponit venabulo [illegible]
[illegible] utitur pro clipeo ad se protegendum [illegible]
[illegible] periculum acuendo culmos circa ar
bores eos fricat. et sic [illegible] aciem [illegible]
[illegible] ad arborum [illegible]
[illegible] quod [illegible]
culmorum radices [illegible] ut dicit aue[nzoar].
pli[nius]. aut. li. xxviii. c. x. dicit quod urina apri [illegible]
[illegible] aurium sicut olo rosaceo [illegible]
[illegible] et eius fel valet contra calculum. ut dicit li. xx
viii. c. xl. Et est [illegible] sua urina. ut [illegible]
[illegible] non possit [illegible] ut de
[illegible] urina. [illegible] ad
[illegible] sel [illegible] ut dicit [illegible] li. v. [illegible]
[illegible] et culmis [illegible]
[illegible] radices cum culmo et [illegible]

et generat per vii dies et magis quam porci domestici
se praeliatur cum lupo quia ipsi odio naturali sunt. Sanguis lupi
indignatur filius et saepe rapit eos. Et ideo ut
dicitur capitulo libro xviii. Cum vero aper culmos ad de-
fendendum feminas et filios suos quia femina est debili-
or et iuvenes et priores complexionis vii et mares sunt au-
daciores et iuvenes habent fortiores. Femina
cum furit irata et feriendo laedit et dentibus
mordens et dilanians. Aper vero laedit culmine
furiendo feriendo. Et ideo porcus post laesus prostratum
et iacentem et femina porcos laesos stantes. Et vero aper in
fine et pugnat contra spinam. Sic Deum hyrudinat
ex uncto via lupinus dentis multiplicius et adulte-
ra vero libro viii capitulo ii. dicit aper et alios porcos
domesticos natura exigentes eos. Pressit autem mo-
ribus aprus invidia adversari et fertur ad quem non
in amore quia et pro uxoribus autem pugnant.
Ungulis etiam sculpunt. Sentes arguunt. Culmos
inveniunt et quaerunt et furiet gemitum furia
pectus sunt crudelis porcus et tu comedere. Discur-
runt post feminas. Et ideo adversariae plurimum et
macerantur in hortis et silvosis vallibus et
nemoribus mutant quae ibi eradicant fructus suos.
De radicibus et arborum glandibus fructibus vivunt.
Cum venatorum insultus vel luporum impetus persentiunt
suos filios praecedunt et extra promittunt locum fugae palli-
lorum defendendo periculo se exponunt. Cum debent
dimicare contra arborum truncos coxas suas
et se ungulis in limo et conferunt ad dolo et membra
pilis lutum conglutinant et induratum ut sic securius
ad dentium ictus sustineant in conflictu. Aristoteles libro vi.
Femine aprorum quae peperunt sunt asperae et crudeles a cru-
deli morsu filiorum suorum dilaniantur venatores.
Inveniuntur plures. Est autem caro aprina ut dicit
dicit Ysaac. [illegible] quam porcina domestica.
Et hoc est propter modum suum generativum et vigoris
siccitatem et aeris cui continue exponitur calidi-
tate. Ideo ei pinguedo est durior et caro delicatior ad
edendum. Et propter hoc venatores domestica vehementer
agitantur et fatigantur antequam occidantur ut eo-
rum carnes teneriores et sapidiores ex motu
violento efficiantur. De apro quae dicit Dioscorides quod ei
fimus dissolutus et cum vino et aqua bibitus et
cruentibus sanguinis singulare est remedium.
Lateris dolores cum aceto curat et fracta
ossa consolidat et confirmat. Quaere supra de porco.

Asinus a sedendo est dictus quasi asedus
quia homines sibi asinos sedebant antequam usum
equorum haberent ut dicit Ysidorus libro xii. Animal quippe simplex
est et tardum. Et ideo de facili fuit subiectum hu-
manis usibus et prostratum. Vel dicitur ab a quod est sine
et sinus quod est sensus id est sine sensu. Inde dicitur asellus id est
iuvenis asinus qui pulchrius est formae ac dispositionis
quando etate est tenellus quam quando senex efficitur et dum
stat quando magis fit in vetulus tanto plus videtur de-
formis. Hispidus et villosus. Est autem melancolicum
frigidum et siccum. Et ideo naturaliter ponderosum tardum
et pigrum stolidum et obliviosum. Cum omnibus est et
patiens laboris multi et modico vivit cibo.
Inter tribulos et spinas carduus carpit cibum
suum. Et ideo sicut dicit Aristoteles libro viii. Asinus mi-
nimas aves in spinetis et carduinetis nidifi-
cantibus est exosus. Et ideo genus minuta passe-
res pugnat contra eum quia comedit spinas in quibus
nidificant passeres illi et fricat se ad spi-
nas illas. Unde cadunt pulli eorum passerum sive ova.
Et quando asinus rudit ex elevatione capitis et for-
ti flatu moventur spinae et ex horrendo so-
nitu seu rugitu terrentur aviculae et fugiunt
de nido suo. Et propter istam causam mittunt se ipsi
faciem et impetunt eius oculos et percutiunt ro-
stro suo. Et si habet asinus vulnus in dorso vel
in latere ex spinarum punctura vel quacumque alia de causa
pungunt eum cum rostro in vulnere ut recedat a
loco nidi sui et cetera. Talis passer licet habet cor-
pus minutissimum. Nec potest asinus se defendere
contra eius impetum et morsum. Dicit quod Aristoteles et Avicenna
qui corvus cavat oculos asini. Et ideo corvus super
ipsum residens eruit oculos suos rostro suo. Sed
iuvat asinum praeiudicat oculorum et spissitudo co-
rii ciliorum quibus contra morsus avium claudit
et tegit visum suum. Et quod decipit paritas aucu-
pum et mobilitate eas quibus esse aviculas quae
infestant visum suum. Item Aristoteles libro viii. Vespertilio
pugnat cum asino et tauro quando comederint
cruditates carnes. Et hoc est ea quando pugnat contra
eos quando eorum carnibus appetit saturari. Asi-
nus ut dicit Plinius libro xxviii capitulo ultimo. Ungulae a-
sine fumigatae partum adiuvant et cancros ut
et abortus evocat. Item aliter debet addi quia
urina porci necat si diu et frequenter apponatur.
Fimus asini fimus recens sanguis profluvium

mire sedat. Cuius iecur valet contra caducos mor
bos pullorum. plinius li. xxviii. c. x. Lac asine si
cum sagimine valet contra morsum scorpionis. Si quis
a asino dixerit in aure se percussum a scorpione
transire protinus malum dicunt. Suffitu quoque pilorum sive fumi
gatione pulmonis asini fugiunt omnia ve
nenata. Dicitur quoque in eodem c. xviii. Lac asininum
valet contra gypsum ne venenosum contra cerusam vel
argentum vivum. Isidorus li. xii. Ossa asini contra
et trita valent contra venenum si eorum decoc
tio bibatur. Item urina maris cum nardo capil
los multiplicat et conservat. De asinis ad idem plinius
li. viii. c. xliiii. Asinus est animal magis frigoris
impatiens. Et ideo in frigidis regionibus ut ponto non
generantur. Idem ad idem. Cum autem asinus sit multe frigi
ditatis et siccitatis. multe tamen est luxurie. Sed non
movetur ad coitum ante quam sit. xxx. mensium. Et
non generat ante quam sint etates anni completi. aut duo
et dimidius. Unde dicit plinius li. ix. Pecus asini a. xxx. mense
se est ocissimum. Et de iumentis sequitur. Item dicit
aristoteles li. v. et similiter plinius. Semel gemini pariunt.
Et quando feta est parituram lucem fugit. et tenebras
querit. ne ab homine videatur. partum suum amore
diligit. Item etiam quod etiam per ignes ad fetum vadit.
Aquas transire et pedes in eis tingere nimium hor
ret. Et quando cogitur aquam vel rivum transire in
ipso mingit. Nec transeunt asini voluntarie
per pontes ubi planitiem pontis per eius interstitia
aquam transeuntem videre possunt. Debile est hinc cerebrum. et
patiuntur de facili vertiginem. propter quod timent per rimas
pontis transire in aquam quam conspiciunt sub ponte cadere
et. Nec bibunt de facili nisi assuetos fontes.
quamvis in pecuariis ad quos solent ire sicco pede.
Et quod mirum est certum quamvis multum sitiant si
mutentur aque eis vix potum nisi sine ulla difficultate
quas frequentant. Item plinius li. xxviii. c. vii. Si
asina comederit ordeum intinctum sanguine men
struali. tot annis non concipiet quot grana com
mederit si intincta. Et ex asino et equa mulus
gignitur. Sed ad tales partus eligunt equas que nec
quadrimis sint minores nec decennibus
maiores. et committunt pullum ad iuventem.
Horum alium duo sunt genera. scilicet equus cum asina. et asinus
cum ipsa equa. In uno unum genus ab altero se coher
cet. Nisi in infantia lacte hausto mutua nutri
antur. Et ideo hoc pastores mulos vel burdones

ex disparibus aliis signum capiatur. Videlicet nam
ista arte. sicut inveniet equarum pullos in tenebras
subicientes uberibus asinarum. et inveniunt eos lacte
asinino. Et tales pulli equorum copulant iam
cum ad asinarum iumentum. quorum coitus commove
tur. Sic pullos asinarum mittunt subicientes
mammis equarum. et alentur tali lacte in uterino
nutrimento equas invadunt quando adolescunt. Et tali a
sini et equi commixtione generatur aliquod genus quod antiquitus
vocabatur hynnulum. Nos autem dicimus burdonem. Sed
generatum ex asino et equa dicitur mulus. Aristoteles ad idem
li. xvii. dicitur. Si asinus coheat cum equa sepissime
eque corrumpitur conceptus propter frigus spermatis asini.
Sperma enim asinorum est frigidissimum naturaliter et
matrix eorum. contra equa est calida. Et ideo quando
miscetur calidum cum frigido. fit temperamentum. et ex
eis potest fieri conceptus. et salvatur fetus quando scilicet equi
asinorum feminis commiscentur. Similiter quando equi asi
nis masculis supponuntur. Sed filius aselli et eque scilicet
mulus non convenit generationi. Sicut nec ullum generans fri
giditatis. scilicet naturalis et complexionalis. in quo dominatur.
Et ideo ex mulis aliud non generatur. ut dicitur ibidem.
Item in eodem dicitur ibidem. Si asina concipit ab equo
subsequenter asini coitus cum eodem facit eam ab
ortum. Cuius ratio est ut dicit avicenna. quia frigiditas
asini supervenientis corrumpit et destruit tem
peramentum seminis equi per illum coitum. et semen asi
ne frigidum est ex complexione et ex semine ad conceptum
non disponentis. Unde quando supervenit subito semen
asini naturaliter cum complexionaliter frigidum est
fetu non sequitur item etiam et frigiditate corrumpit
paratam temperantiam ex calido equi semine et frigido asi
ne introductam. Et ista est ratio quare omnis mula est
sterilis. ut dicit avicenna quia in principio multum. scilicet in asino
est excessus frigiditatis complexionalis. et in matre scilicet
in equa est calor nec sequitur. Et ideo quamvis calor se
minis matris scilicet eque recipit semen asini frigidum
ut animal generetur in genito tamen remanet generantium
predictorum frigiditas. que naturaliter disponit ad sterilita
tem. Est autem quoddam species asini que dicitur indicus asinus
habens in capite in medio frontis cornu unum. et non
habet nisi unam ungulam in quolibet pede. Omne enim animal
habens duo cornua. habet in pedibus ungulam scissam.
Et ideo asinus indicus non habet nisi unum cornu. quia un
gulam non findit ut dicit aristoteles li. ii. Nullum enim dicitur animal
scindere ungulam. habens cornua. si protrahatur. Si habet

[illegible]

[illegible] ungulas [illegible]

[illegible]

Amphysbena [illegible]

[illegible]

[illegible] hercules [illegible]

[illegible]

calore. sic sicut spens. quod dicit ysi. tanta est uis gi-
gnendi caloris. ut notans terra in sua sompnum
eos frouere soletur. Et quia serpendo est piger.
et quos assequi non ualet. miraculo sui stupentes
capit. Et quo magis est discolor tanto est deterior.
quia eius uenenum acutissimum et calidissimum esse dicitur.
ista enim ille agnis tanta est feruoris. ut etiam hyemis
tempore extrinsecus et corporis repositi sint ferventes.
Unde lucanus. Et scitalis sparsis etiam nunc sola pruinis.
exuuias positurus suas. ut dicit ysi. et cetera. Sicut
Sicut ophytes est serpens maculis depictus. Qui
tot habet notatos modis. quot habet colores uarios.
et distinctos. Unde lucanus. Quam parce maculis celsi
nus ophytes concolor exusta et cetera. Item differunt
in loci exclusis diuersitate. Nam quedam latitant
in cauernis terre. et sugunt pulueres. et sugunt terre
humoroslitatem. ut dicit plinius. Quedam sunt aquati
les. quia in aquis et aquarum rippis commorantur. ut eni
drus serpens aquaticus. a quo percussi obtargescunt
in ydropisim. quam multi boua uocant. quia fimo
bouis remediatur. ut dicit ysi. libro xii. Similiter est
vinacy serpens qui suo ueneno aquas inficiens.
omnes de fonte in quo sunt ueneno inficit. ut dicit
lucanus. Emanatry ydolatry aquas et cetera. Et ysi. li.
xii. Quedam morantur in siluis et sepibus umbrosis.
Quorum uenenauieat sunt ut uolucres et bestio
ole minores. quarum sugunt humiditatem. ut
dicit ar. li. xiiii. Et tales serpentes insidiantur
comincubus. Et si aliquorum hominum uel aliorum
alium oculata inuenit aperta. illa subitanee
diligunt calorem quam inueniunt in pectore et hunc eum.
Sed contra tales angues pugnat stama bestio
la. scilicet modica. id est lacertula. Nam sentiens
sanguinem serpentis presentiam. saltat super faciem
dormientis. sed pentes pedibus ut eum excitet.
et premuniat contra anguem. ut dicit auicenna. Et est
sauri ut dicit ysi. li. xii. lacertus. qui quando se
nescit eius oculi excecantur. et tunc intrant
foramen parietis aperiens oculos contra orientem.
et sic orto sole intendit et illuminatur. Quedam
quidam contigui sunt hunc in igne. ut patet in
salamandra. que nominatur ab ysi. et pli. inter
uenenosa. Salamandra enim ut dicit ysi. li. xii.
est nominata eo quod ualeat sit et potens contra
incendia. Cuius inter omnia uenenosa uicius
magna est. Cetera enim uenenosa singulos

ferunt. hec plurimos simul interimit. Nam si ar-
bori irrepserit. omnia poma inficit et eos qui e-
derint. perimit et occidit. Si et in puteum cadat.
potantes inficit uis ueneni. Ista contra incendia
repugnans. solum inter alia extinguit ignem.
uiuit et medius flammis sine consumptione pene et
doloris. nec adustionem ab igne recipit. sed ipsum in
cendium mitigat uel extinguit. ut dicit idem ysi. Ideo ysi
omnia dicit pli. li. x. c. xlvii. Salamandra inquit si
milis est lacerto in figura. nunquam apparet nisi quando mul
tum pluit. in serenitate deficit. Huic est tactus
frigidus rigor ut ignem extinguat sicut glacies
lacteum ex ore saniem euomit. ex cuius contac
tu corporis humani pilos perdit quod inde contactum est in
colorem mutatur turpissimum. Item differunt in
motiuum qualitate. Nam quedam serpentes flexuo
se semper sunt tortuose. Et quedam se recte. sicut dicitur
ysi. li. xii. Cenceris igitur est serpens inflexuosus qui
semper efficitur rectus iter. sicut dicit lucanus. Et semper
recto lapsus limite cencris. Sicut aliquis incedit
uit curuus super pectus. Et ideo iacetur a pectore per
sui incessus. Sicut quidam serpens aquaticus et terrenus nomine
chelidros. Cui leuum per quod labitur expirare uir
fumare facit. Sic dicit lucanus. Tractique uia fuma
te. celindros sic semper diuulat dicitur et erectus capi
te. Nam si se torserit dum currit statim rumpitur. ut
dicit ysi. li. xii. Item differunt in uelocitate et tardi-
tate. Nam quedam sunt nature tardi motus. ut stellio testudo et le-
uis motus. quidam uolare uident. ut serpens qui dicitur iaculus.
uolat ut iaculum. Exilit enim in arboribus. et dum ad
aliquid obuium fuerit. iactat se super illud. et perimit
illud. Unde et iaculi sunt dicti. ut dicit ysi. Sicut in
arabia sunt serpentes. qui alati syrene uocantur.
qui plus currunt quam equi. fertur etiam uolare dicuntur. Quorum
tantum est uirus. ut morsum ante mors sequatur
quam dolor. ut dicit idem. Item differunt in ma
ligna sagacitate. ut patet in cerastes serpente
cornuto. qui se abscondit sub harena. et osten
tat cornua sua. ut ex eorum ostentatione alliciat
uelut ad escam bestias suas aues. Cornua enim
habet ad modum arietis. que uidens supra harenam et
nescius domum... Ad quam dum uenerit. uel ad
aliud accesserit. ipsum non aduertens sed uiolentium
anguem per exspectatum comburitur. Sicut boa anguis ut
dicit ysi. immensa mole in ytalia persequitur greges
armentorum ut bubalos. et calidos uberibus irriguis

lacte se inserit. et suggens minuit. atque i
re ad locum depopulationem nomen accepit boas. ut
dicit ysi. Multa sunt alia nomina serpentum et genera.
ut aspides. vipere. et dracones. de quibus postea
dicetur. Sed ut dicit ysi. li. xii. tunc est nullus mor
sum quam et nouum. Generaliter autem anguesque maio
ri parte frigide sunt nature. nec nisi de facili percuciunt.
nisi cum calescunt. Nam quando sunt frigidi. nullum tan
gunt. Et ideo eorum venena plus nocent de die.
quam de nocte. Torpent enim noctis algore. et merito
quia frigidi sunt nocturno rore. In hyeme in nodos
se conuoluunt et torpent. in estate se dissoluunt.
et in maliciam nocendi surgunt. Unde est quod quicumque vene
no serpentis percutitur. primo obstupescit. et po
stea ubi in eo calefactum virus exarserit. statim
interimit et extinguit. Et ideo dictum est venenum. quia per ve
nas vadit. Cuius pestis diffusa per corpus. calorem
anime de corpore et expellit. sicut postea lege tamen
quando sanguinem tangit. Unde lucanus. Noxia serpen
tum est admixto sanguine pestis. ut dicit
ysi. Et subdit. Omne venenum frigidum est. Et ideo
anima quae est ignea. fugit venenum frigidum. Inter ce
tera autem naturae quae hominibus et brutis sunt communia vi
vacitatem quatenus sensus angues prepollent.
Legitur in genesi. Serpens erat callidior omnibus
animantibus terre. Dicit etiam pli. ut idem testatur ysi.
quod caput serpentis si cum duobus digitis euase
rit. nichilominus viuit. Unde et toto corpore obiectum ferien
ti pro capite defendendo. Item ysi. Anguis
unusquisque habet est visus. et raro ex aduerso
contuentur. nam magis cum oculos non in fronte ha
beant. sed temporibus adeo ut citius audiant
quam aspiciant. ¶ Item idem. Nulla autem
tamen celeritate linguam agitur. sicut anguis.
Ita enim cito mouet eam. ut triplicem videatur
habere linguam. cum tamen non habeat nisi unam. Item idem. Ser
pentum humida sunt corpora. adeo ut ubicumque
ierint viam cauillam viscosi et limosi hu
moris inficiant et relinquunt. Nam vestigia serpen
tum talia sunt ut cum pedibus careant videantur.
costis enim squamarumque nituntur nisibus. quas a
summo gutturis usque ad imum aluum dispo
sitas gerunt. Nam squamis quasi unguibus.
costis quasi cruribus innituntur. Unde ubicumque ledit
in corpore ab aluo usque ad caput. debili
or redditur ad suum cursum et motum continuum

progrediendi. quia ubicumque ille ictus inciderit. spinam soluit.
per quam costarum pedes et motus corporis agebantur.
ut dicit idem ysi. ibidem. ¶ Item serpentes diu viuunt et sin
ant. ut dicit Ar. et tantae efficiuntur longitudinis
diei. ut deposita veteri tunica. senectam deponere
et in iuuentutem redire phisici dicunt. Unde et serpentum
tunicae nuncupantur exuuiae. eo quod quando senescen
tes exuunt. Quibus exutis in pristinam redeunt iu
uentutem. Et ideo eorum pelliculae sic exuuiae dicuntur.
et induuiae eo quod exuuntur et loco ipsius aliae iterum
induuntur. ut dicit ysi. li. xii. Modus autem renouationis
ipsius anguis. satis videtur mirabilis. Nam ut dicit phy
siologus. anguis se sentiens morbo vel senio
aggrauari. pluribus diebus abstinet a cibo et
ieiunat. ut sic pellis eius a carne facilius re
laxetur. Deinde gustata quadam amara herba-
rum herba prouocatur ad vomitum. et sic euomit
humores inutiles. tamen quae fuit cum sic superfluitatibus et
refectus. Et cum in eo cutem vigentem contigerit et mol
lificat in aqua se lauando ac humectando. Et
sic angustam rimam alicuius suam cauernam querit. per
rimae angustiam intrat. et cum quadam violentia
transiens. ab exuuiis pene se decorticat. ac
denudat. Et tandem soli exponit se desuper.
et in carnis superficie nouam cutem recipit sup
tis in iuribus uidetur clarius. incedit et recipit fortius.
et comedit audiuimus quod annis de corporis exuuiis fuerit
clausa Nam renouationis formam exprimit pli. et
etiam aue. quod dicit Ar. quod tota serpentis de corpore sen
ectutem. id est senectam pellem a capite usque ad collum. deinde
usque ad collum. et sic paulatim se expoliat totaliter
infra diem. ut dicit li. xviii. ¶ Item ysi. li. xii. c. xiiii.
pictagoricus inquit asserebat de medulla hominis
mortui quae est in spina dorsi anguem generari. Quod
et ouidius exequitur dicens. Sunt qui cum clauso
putrefacta spina sepulchro. Mutari credant huma
nas angue medullas. etc. Quod si creditur.
merito euenit ut sicut per serpentem mors homini acci
dit. ita et per hominis mortem moriens serpens procedat.
ut dicit ysi. Item dicit pli. li. x. c. xlvi. anguem inquit
ex medulla spine hominis gigni accepimus.
Multa enim occulta et cetera origine proueniunt etiam
in quadrupedum genere etc. ¶ Item dicit ysi. ibidem. Fer
tur quod serpens timeat hominem denudatum. nam cum
audet contingere quem vestitum inuenerit. ¶ Item secundum
pli. ieiuni hominis sputum serpentibus est venenum.

Quam si inter gustaverint moriuntur. Ex solino. et alie
generationes anguium mirabiles et insignes que ab aliis
auctoribus assignantur. Generaliter ... et Aristoteles.
et animalia quedam aliqua ex eis sed interius tunc mediante
... omnia ... hyemali tempore latitant ser-
pentes in tenebris cavernis. ... ex diuturna ob-
scuritate loci corporis oculi caligant. Vernali ergo tempore
cum ceperint exire de cavernis. sentiunt caliginem.
sed pro remedio querunt herbam feniculi vel radicem eius
gustu ... acuitatem luminis ... reme-
dio ... uiscerum ... anguis vel tortuca.
Cum autem adiuvat venenum serpentis ... organum
eius gustu ... anguis ... medicinam.
... plinius. ... uno de serpente ... li. xii. ...
pit ignem qui est natura prius bibit et eicit ... venenum
... Et ideo fugit mustelam que sentiat cum ruta
fore pastam. Et quia olfactum ruta non potest fugere.
Cum mordet serpens libenter ... et sugit eius
humorem. Sicut aranea sugit muscas. et
glutit ova avium et pullos ... et cum transglu-
tivit ... ad posteriora sua et expel-
lit ... et non permittit ut ... moventur.

Ex ... Ar. li. ii. Intestina serpentum sunt similia
intestinis aliorum ovantium quadrupedum. non tamen
habent ... Sed habent ... sicut ... piscium.
et matrices habent longas et ... Et est ... longa
secundum longitudinem corporis sui. Et signum serpentum
sunt nigre longe subtiles et in duo ... et
... Et ... hoc ... et sunt ...
... ad ... Et venter serpentis longus et
... et ... intestino amplo. Et ... intestinum
assimilatur intestino canis. et habet post ventrem
primum intestinum procedens usque ad exitum
superfluitatis. Et habet cor prope collum. et
simile ... in aspectu. Et post cor est pulmo
in quo sunt ... nervose subtiles et ... re-
pentibus ... Et post pulmonem est epar
longum et extensum. Et ... illud ... in ...
in maioribus. Sed in minoribus est fel super intesti-
na. et splen in serpentibus parvus est et rotundus.
Dentes autem serpentum sunt acuti. ... aliquando
... et ... dividit ... secundum ... Et habent
serpentes costas. xxx. secundum numerum dierum mensis. Et
dicit quod accidit serpentibus idem quod accidit pullis hy-
rundinum. ut si aliquis ... oculos et
eruerit eos ... iterum ... Et cauda

serpentum ... et ... post ... si amputetur.

Ex ... Omnes serpentes ovant post ... iterum ... non
non simul sed paulatim ... ova ex quibus
generantur. alia extrinsecus excepto ... sed ...
... cum serpens ... Ar. li. iii. generat alia
... Sed primo ovat ... et ... omnes
alia interius generantur. Et ideo ... matrix
aliorum serpentum est longa secundum ... corporis. Et
incipit matrix ... inferiori. et procedit
super ... spine. et dividitur in
duo. ... quorum ... inter illas. Et ideo sunt ova
secundum acies in matrice. et non ovat serpens omnia si-
mul. sed successive.

Ex Ar. li. v. Serpentes
tempore coitus ... se applicant et involvunt.
... quod sunt unum corpus habens duo
capita.

Ex Ar. li. vii. Serpentes et maxime ...
qui transglutiunt aves vel ... se ...
et postea se restringit quousque ... que
... Et hoc ... quod ... et ...
... est et subtilis. ... serpentes
... suo ... quod ... ex serpentibus
que custodiunt ...

Ex Ar. li. viii.
... i. mustela pugnat contra serpentes. et mu-
nit se ... ruta. Et maxime pugnat contra ser-
pentes comedentes mures. quia ipsa venatur
mures. et manducat eos.

Ex li. vii. dicitur quod serpen-
tes multum diligunt vinum. et ideo venantur cum
eo. Similiter diligunt lac valde et ...
... Et ideo si aliquis venenum serpentis ...
... lactis ... ut ...
...

Ex Ar. li. viii. Serpentes habent
... pessimo more caput ad posteriora
corporis ... Et ... quod ... ser-
pentium ... ex cartilagine. Et
... bone flexionis. Et sunt hec necessaria
ad aspiciendum retro. ut possit ... caput ad
aspiciendum ... longum ... Aliter enim
non possent ... nisi ...
... capitis ad totum corpus ...

Ex ... in ... Serpentes natantes in aqua per
corporis inflexiones. sicut ...
na ... ad ... ad ...
ad ... Cuius causa est nimia corporis lon-
gitudo. Quam si haberent multas partes. ...
... Similiter si
plures alas valde ...

moꝛ. Et ſi abſtinētie cauſa remotaꝝ. ad ſuſtētādū reſiduū coꝛ longū et flexibile nō ſufficeret. Et ideo q̄ ſicut pisces hn̄t pinulas ipſis pro gr̄ſsibꝰ et aues alaꝝ extenſionē. ſic ſicut ſerpentes ſola corpis flexionē. Sed et q̄dā pisces alios ſerpētibꝰ in longitudine. q̄ cū ū eā hn̄t pinulas paucas ul' nullas. et utunt̄ ſola corpis inflexione. ſicut murene et pisces fiſtulares. q̄ anobꝰ dicūt̄ de. q̄ marine ſunt anguille. et hmōi. Et ideo qa tales pisces alios ſerpētibꝰ in cauda. hn̄t tamen modo duas alas ul' pinulas. et utunt̄ corpis flexibilitate loco pinulaꝝ et alaꝝ. Et pp hoc reputant̄ int̄ ſerpentes. et uiuunt longo tpe et ſine aqua. ſicut uiuūt ſerpentes ſine cibo. Ut ſcribit̄ in eodē. Serpentes autē hn̄t uias et inteſtina. et aqbꝫ alıȷ̄ exſuperfluitas. ſic hn̄t alia alia granātia. Sꝫ nō hn̄t uiā exitus urine. q̄ꝛ uēſica caret. Itē ut in eod. Serpentes inuicem ꝯiūgunt̄ qn̄ ꝯuenīūt ad coitū et amorē. q̄ꝛ nō hn̄t ligū nec teſticulos. Caret etiā ligā q. nō hn̄t caudā. et caret teſticulis p longitudinē corpis. Et ſi hn̄t eos in lingua tā forma pp earū ſiu extē. Et hec ē ul' gniciōs gnōi. Ut ſcribit̄ in eo. xviii. Iſte aūt gnatiōi ſpēcū error et monſtruoſitas. Nā unuꝫ. Et hoc accidit pp figurā matris q̄ longa ē et ſtricta atqꝫ ſubtil. vn̄ et oua ſpēcū hn̄t diſpoſita ſm̄ adeum pp longitudinē matrice. Nā qndā nō alias ꝯueniunt anguill. et na ture gnatiōe ſicut. Quas pſeq p cadūcā. longū ē. ut hoc tūc in tg'ris nūc ſigſicant̄ ꝯ uiſualibꝫ et ſpētatiuꝫ et ōibꝫ ſcire notis. Itā dicet̄ in libꝰ. a. c.

Aſpis ē anguis moſti et ueneno pniciōſiſſimꝰ. Ab aſpgendo aſpis dr̄. dr̄ eo q̄ moꝛſibꝫ uenena mittat mortifera atqꝫ ſpgat. ys. eī gr̄ uenenū dr̄. ut dr̄ ysi. li. xii. c. iiii. Et ſunt Aſpidis diuſe ſpēs et hn̄t diſſimiles effēs ad nocēd. Dypſas. q latine ſitula uocat̄. Q ua q̄ momorderit ſiti interimit. et cetā. Ypnalis ē gen̄ aſpidis. q ſōpno necat. hāc uō cleopatra ſibi appoſuit. et ita morte q̄ ſōpno reſoluta ē. Itē emorrois ē aſpis. ſic dc̄a. eo q̄ ulꝰ ſuggit ſāgnē et ſeuit. et q ab eo moꝛſus ē. diſſoluti uenis. ſuam ſanguis uitā finit. gr̄ce ēi emaſ ſāguis dicit. Itē ſic ē aſpis hoꝛribilꝰ ore patente et uꝰ euapoꝛāte incedens. Bꝰ q̄ ſuccuꝰ. Oraqꝫ diffundes ambꝫ ſumātia pſlat. Quicqꝫ ab eo pcuſſus fuit diſtendit̄ et enormi inflatiōe corpis enecatur. ut dr̄ ibi. ſꝫ. Itē ſepius ē mortifer aſpis et tabifica. q eū hoīem momorderit. ſtati eū ꝯſtruit et ꝯſūit. ita ut in ore totalit̄ ſpētus liqfiat. nꝫ ſolū coꝛꝰ ſꝫ et oſſa ueneno diſſipit et eneruat. Cuiꝰ poeta ſic meminit. Oſſaqꝫ diſſoluēs. cū corpe tabificus ſeps. ut dr̄ ibi. Sꝫ et alia gn̄a aſpidum multa. quoꝝ tanta ē uirulētia. q et mediante lācea ueneno ſuo crudelitate ſua pimunt ſe tangentem. ut dr̄ auicē. ili. de uenenis. Q ue ſup. li. vii. c. ꝯ uenenis. ꝯ aſpide q̄ dr̄ ysi. li. xii. ferē igr̄ q aſpis cū cepit pati incātatorē qui eam qbꝫ dā carminibꝫ ppriis euocat. ut eā de cauerna pducat. ut ē illa cū exire noluit. unam aurem in tra pmit. altām cū cauda obturat. et opit. et ſic ulꝰ uoces magicas nō audiens. ad incantantē nō exit. et eiꝰ impio nō obedit. Dnuenſqꝫ ysi. ꝯ aſpide ūo dr̄ pli. li. viii. c. xxiiii. pcuſſa mēbra ab aſpide intumeſcūt. et uix ſint pcuſſū āpucatōe q̄ ſunt ꝯtacta aliquo remedio ꝯualeſcūt. Vn̄ q̄ huic peſtifero angui ē ſenſꝰ ul' affectꝰ ꝯpār ſuos ꝯiugali affcū diligūt. nꝫ ſine ꝯpares ꝯſortio uiuūt. Vn̄ aliquā in ſtatū inrūpit ulcōis eum altam pſe interfectorē. et uiuū ſolū inquātolibꝫ ipſū agmine agſcens inſultat. uūtur irrumpere oēs diſſicultates pimat ſpatia. nꝫ nō uelā fugā aut amnibꝫ et fluuiiꝫ cohibent. qn ulꝰ ad uīdictā morte ꝯſptis aſſumat. Sꝫ hū eū nullā eſſe inuenā remediū et medelā. hꝫ dicit̄ eā redire nati uiſu. ſtā oculos hꝫ in tempibꝫ et nō in fronte. Et io nō pōt uidē adulſariū niſi ex obliq. et q̄ nō pōt hn̄ plenā uiſū. ſꝫ ſonꝰ audiū plenā ul' olfactū. ſtā ſiqꝰ duobꝫ ſenſibꝰ magis uigent. ut dr̄ ibi. Itē dr̄ marcianus q aſpis nō nocet afris et maroſis. ſtā et illi pueros ſuos quos ſenacos hn̄t ſuſpectos aſpidi obiciūt. et ſi de eoꝝ ſemine fuint. nec ipis pārtꝰ nocet aſpis. ſꝫ ſtatim moriunt̄ ab aſpide ſi fuint adulterini. Et hec expreſſe dr̄ pli. li. viii. c. ultio. dicē et. Sicut quedā alia indigenis ſuo inopia q̄ int̄ imunt ꝯuenos. ſic ſerpentes genus mirifice

congri

illius qui de terra oritur sicut anguis cum eum sentiunt. Tunc incolas non ledunt nec infestant dormientes. Alios autem cuiuscumque generis homines enecant. Cavendum autem est ab eis. Dicit etiam idem Plinius quod Arabes tradunt in quorundam more a scorpionibus hospites non ledi, sed indigenas interimi et occidi.

10 Aranea ut dicit Ysidorus li. xii. vermis est aeris, ab aeris nutrimento nominata, qui exiguo corpore longa fila deducit, et tele semper intenta numquam desinit laborare, perpetuum sustinens in suo opere dispendium, quia sepe ad modicum flatum venti aut pluvie stillicidium disrumpitur tela sua, et tunc totaliter perit labor suus. Dicit autem Aristoteles quod aranea est medie animal et multipes, sex vel octo habens pedes, quos semper habet pares et numquam impares. Et hec sunt necessaria ut semper eque distans eius sit sicut et ipsum ovum. Et habet in genitali et humilibus duos vel plures pedes. Habet autem aliquos pedes longiores et quosdam breviores propter diversitates quas habet operis, scilicet cum quibusdam fila stabiliat, et in longum protrahit, cum quibusdam vero pedibus fila nectit, cum quibusdam semper fila recipit, et quando vult in tele superficie in mobilitate se suspendit. Exire autem nititur alia animalia cum corporis ungues in aranea sensus tactus. Unde residens in tele sue medio subito sentit muscam telam ipsam commovendo contingentem, quam subito invadit et aggreditur tamquam hostem. Et quia si triumphare potuerit, eam necandam sic tele sue filis multis circumvolvit. Et postea capiti inherens eius humiditatem suggit, et de tali muscarum venatione vivit, scilicet est gustabile proprie est talis humor, sicut gustabile apibus est mel. Sicut dicit idem.

Est in genere aranearum diversitas sexuum, ut dicit Aristoteles li. v. Et est femina maioris corporis quam masculus, et pedes habet longiores, flexibiliores et habiliores ad motum et ad texturam. Et sicut dicit idem li. v. cum coitus tempore amoris femina attrahit masculum per filum tele, et postea masculus feminam, et non cessabit attractio donec coniungantur. Et masculus postea sic venatur feminam. Et iste modus est eis necessarius propter ventris rotunditatem. Fit autem coitus maxime earum in fine veris et principio estatis, et aliarum in autumpno et in principio hyemis, et tunc maxime sunt nocive, et earum puncture amplius venenose.

Est, ut dicit Aristoteles li. viii., genera aranearum multa. Nam

Quedam sunt parva et diversi coloris, et sunt acuta et velocis motus.

Alia sunt maiora et coloris nigri, et earum anteriora sunt longiora, et sunt tardio-
res motu, et quando texunt simulant. Et magis solent texere iuxta terram et foramina, et manent in textura sua quousque aliqua incidit bestiola, sicut musca, quam deprehendunt, et si habet famem suggunt eius humiditatem, et tunc deferunt ad locum suum ubi deponunt et reservant eam donec iterum esuriant penitus. Et quando totam hauserit humiditatem, tunc residuum eicitur a venando. Et non venatur quousque reparatum est de textura. Et cum rupta textura incipiet iterum texere, circa centrum incipit vel circa eius oram. Et tunc magis laborat, quia tunc plures bestiole incidunt in texturam. Et femina parit et venatur, et masculus iuvat eam. Abscondit autem se in textura vel sub tela, ne a bestiolis videatur, et maxime quando est magna, quia propter eius magnitudinem non de facili operitur. Faciunt autem femine ova primo ex quibus modice araneole postea formantur. Et statim cum pariuntur possunt esse in textura, et statim se movent, et disponunt ad texendum, ac si in ventre matris sint instructe ad venandum. Unde statim aperte earum cum diligentia parent sibi.

Et est species quedam aranearum que venantur lacertum parvum. Nam ipsa incipit texere super eius os quousque liget eius osculum ligatione forti, et tunc saltat super eum et pungit quousque moriatur.

Est in estate, ut dicit idem, quod inveniuntur sepe quedam aranee in alveolis apum, et ille corrumpunt mel et suggunt liquorem, et in eis favos faciunt texturas, et corrumpunt eos. Idem dicit autem, et Plinius, de genere aranearum li. xi. c. xxiv. sic dicit: Aranearum naturam propter eius communicationem est digna. Cuius plura sunt genera. Primum quod est quidam quod dicitur spalangio, cuius corpus est exiguum, varium, acuminatum, velox ad saltum. Morsum huius noscitur.

Alia est species maioris corporis, et magis coloris cinerei, longioris. Cavatur autem terrenis in angustiis unde venatur.

Tertia est species que emittit ex suis visceribus texere telas. Admirandus est eius ingenio operis subtilitate nimis longa, quod de aranee ventre ad centrum tele recipitur et pulsus ne dilaceretur contrahitur. Et tunc eius venter quam sit parvus inveniatur, sed ut de ventre quod si cum dicitur quam tanta certe vestis aranee componitur, ut est egestas tanta fertilitas lanificium generetur. Unde et sicut dicit Aristoteles li. viii. quod autem in hoc non videtur difficilis. Cum videtur quia aranee et alia huiusmodi animalia modica sunt

De spalangiis.

nutrimentum. Cum enim corpus eius constet sanguine et aliis.
Unde cum aranea non eam capiat qui recte linealiter
ad superiora tendat, continua prius emittit. Intelligi-
tur egressio huius suspensi et emissio que est ab in-
ferius. Et maior egressio suspensi quam digeri nec-
esse ad consumacionem nobis dare. ut dicit Aug. vel al. ¶ Item
dicit idem Pli. Orditur telam tegere contra ordinem suum e-
contrario filum. Et miro artificio deducit stamina ab
imis ad supremum. Et iterum deducit circulariter re-
plicans lineam ad eque distancia filum suum. Et con-
lineares tele quasi in puncto medio in equali distan-
cia araneus copulat et connectit. Deducto autem
stamine ut idem dicit Pli. extra telam in medio cava-
te alia inserit subtegmina et maculas ad-
nectit se. Et qui retiacula sunt per parva intervalla.
Que vero vallicula formicula miro artificio in
quadrum nec oblongum nec rotundum. Tamen scien-
dum quanto sunt interiora medio et puncto lan-
cea quanto propinquiora sunt extremo. Quando autem medi-
o filum filo est indissolubiliter inseritur et con-
nectitur nisi vis indiciat et vis videtur in-
alternat. Cum autem longitudine per fila sua que hu-
manis visibus vix sunt perceptibilia cadenti et que volare
habent intro se inviscant. Leo vivere. ¶ Item dicit idem.
Ut quidam certa tela fila nutrit. Si aliquo
casu rumpere tela, se in medio telam recar-
cire et ruptum est. Quam nichil in dictis corpore vide-
tur integrum. Quod in medio non est ¶ Item
dicit quod in aliis sunt augurans. Sed quod qui habent
clavus vel submissus solent componere fila sua.
¶ Item dicit quod multitudo aranearum signum est in-
undacionis pluviarum. ¶ Solinus c. De leuca-
nicum dicit quod araneae quedam alii dicunt germi-
na arnearum. et quia floribus arborum fiunt ex-
viminis. ex quarum aquositate parve arbores ar-
uinee cum sunt in germine vel in flore consumuntur.
Spalangiones est morgaster et venenosus. In arte
fructuantur. Sed autem venenum cum aliquo infra pla-
tagio. Si statim non appareat. Et hos vermes alii
ut lacerte et bombices pro acumine aranearum foven-
ntur. Sicut planta qua feriunt sexunt ut dicit
Pli. Damno et dumetum. I. C. De venenis. Et iam a
ranearum autem tela ut dicit Aug. et Pli. ex enim inflacio
nibus quoniam non nec artificio generantur. Subtilis-
sima compositione componitur. Morte traxis componitur
et generatur. Filis subtilissimis conectitur. Et
hec ne in muscis et aliis bestiolis quas retinet
per grossitiem invadat. Cum labore quidem componi-
tur, miro modo facile dissipatur. Igne non sustinet.
Ventum timet. Cum ipsa est capitur et subito re-
novatur. Et quamvis venenosa sit aranea tamen eius
subtiles egestio tela tamen venenosa non est.
Quin pocius multum utilis medicine valet componi-
ficium ut dicit Dyas. Tela aranearum alba et minuta
pulverulenta corporibus non admixta. Vulnera hec
constringunt et conglutinant et refrigerant.
Et sanguinem restringunt a vulnere profluentem. Su-
perposita vulneri prohibet scaturire et sanat pla-
gam recentem. Et prohibet inflacionem. Sanitatem
vulneris accelerant. ¶ Est autem genus aranee
quod spalangiones vocatur. ut dicit Pli. li. xxix. c. iiij.
Et est hec aranea similis formice. Sed longe ma-
ior corpore. Rufum habet caput. Reliquum corporis ni-
grum est coloris. Respersum albis guttis. Acerbior
est eius ictus quam vipere. Vivit autem maxime iuxta
furnos et molas. Cuius contra ictum est remedium.
Animalia eiusdem generis ostendere ictu percusso. Et
ad hoc conservantur cum morte in vacuo quarum
tenuerunt oleum et pectum. Medentur morsui mustele.
¶ Est et aliud genus lanuginosum cum crasso
capite et color pilosum eius sicut scorpionis.
Et ex eius morsu genua debilitantur. Et ac-
cidit caligo et vomitus. ¶ Est et quartum genus arane-
e nomine mirmicaleon sive mirmicon. Quod alio
nomine dicitur formicaleon formice similis. Capite
albo. Habet nigrum colorem distinctum maculis albis. Cuius
morsus vespa dolore torquetur. Et dicitur formica
leo, quia formicas venatur ut leo. Et earum sug-
git humorem. Sed a passeribus devorantur et ab
aliis avibus ut formica. ¶ Remedium autem contra
morsum omnium aranearum est cerebrum gallina-
ceum cum exiguo piperis bibitum cum vino dulci.
¶ Item coagulum agni potatum cum vino sanat mor-
sus aranearum. ¶ Item cinis vel fel avis rubicule aute-
ntu cum melle. ¶ Item musce contrite et posite super
morsum extrahunt venenum et mitigant dolo-
rem. Sed et alia remedia quam enumerare sunt hec
sufficiant. Dicit enim Th. xxii. c. vi. Aranea longa
et candida tenuiter hoc pectam centra in vetera
oleo decocta solvit albugines oculorum.

Apis est ut dicit multiplex et brevis. Inter omnia a-
nimalia anulosa et insecta corporis in-

mulas extim ꝑ haptum. ut d͛ plī. li. xi. c.
vi. plurimū a͂ sui corpis ꝑ pendat ī genni
magnitudo. Quamuis a͂ pter inē uolatilia cū
pumī. cū q: pedibꝫ utant ī qb̄ ē in eo ꝑ gres
sibil. inter eꝑ inē gressibilia uidet. preter ea
generat sup. li. xii. primo libri. ꝫ. Alie ꝯ hic
ponēdo quas recitat ph. li. xi. c. vi. sic dicens.
Inē oīa ē admiranda apū solertia. qua mel
la ꝯmbit succū dulcissimū. subtilissimū ꝯ
salubrimū ī fauos ꝯ ꝯponūt ꝯ cerā ad usū
uite ꝑ nule. ꝯ ꝑ mdo ꝯficiūt. Hyeme latent
ꝯ recondūtur. q: uires nō hnt cū niuibꝫ
ꝯ pruinis resistere ac flatibꝫ aquilonis. ī uere
uo sabric flores ad opa exeunt ꝯ laborat.
nullusqꝫ eis uacat otio. ꝑ hos dies ꝑ fauos cō
struunt. cerasqꝫ fingunt domosqꝫ ac cellulas
struūt. deīde sobole. postea mella ꝯficiūt
ꝯ ꝯponūt. Cerā a͂ aluearis sui. lacrimis ꝯ
succis arborū gūmosa uim hntiū ꝑ cerā li
niūt. ꝯ ꝯ aliarū bestiolarū auiditates se mu
niūt ꝑ iter possiūt. Fores si latiūt nimis la
te. ꝯstringunt ꝯ eas suas ꝑ teas liniūt. ꝑmo
a ꝑ fūdamento sui opis crustulā quā ponūt a
mari sapois. q mito cōmosi uocāt. Deīde su
ꝑmē aliā dulcioze q cere ē initiū. q mula
dulcores uocāt. Tro ponūt m⁹ grossiozē. q su
ꝑ oz ē stabilimētū. Et illā m⁹ ꝑ poli mita uocāt.
Et istā ꝑplra cela a frigore ꝯ aliis iniuriis mu
niūt fauos ꝯsuos. Non istat brucabꝫ. ꝯ aflore
b n̄ marcidis si recētibꝫ recolligūt m⁹ ex q mel
ꝯ cerā ꝯponūt. Cū a͂ flores ꝑ iuxta se ꝯsumpta
mittūt speculatores ad ulteriora pabula reqrēda.
Et si ꝑprehendit eas nox ī expeditōe exeuntur
supine. ut alas suas ꝑtegāt ꝯ a pluuia ꝯ a
rore. ut sic mane expeditiū uolēt ad opa sua
hntes alas suas siccas. ꝯ expeditas ad uo
latū. Ordināt excubias suas. more castrorū
ꝑ nocte gerēt usqꝫ mane. donec una ꝯ excitat.
gemino uel ꝑplici bombo ut bucino aliquo.
Tūc uniūsa ꝑuolāt si dies futur mitis fuerit
ꝑdiuināt ēī ymbres ꝯ uētos. Et tūc se ꝯtinēt
infra tecta. Cū ꝑ serenū celi tempus fuerit. cū
agmine ꝑcedūt ad opa. Et tūc alie flores aggre
gant. pedibꝫ alie aquā ore. guttasqꝫ lanu
gine tota corporis simul portant. Adolescentu
ores uo ad opa exeūt ꝯ ꝯiūt sup dicta. Seni

ores uo intus opantur. Alie flores ꝑferūt ꝯ one
rant pedes anteriores ꝯ ꝑ ꝯst alias. donec ꝯ siccro
pleno retinent. donec sic oneratur. Excipiunt
as sic onustas ꝑ tres uel quatuor. easqꝫ exone
rant ꝑ q inē ꝯ ordinata. Sunt ēī officia ꝯ di
uisa. Alie ēī domos ꝯstituūt. Alie poliunt.
Alie cibū parant ex eo q allatū ē. ꝑ ꝯ eī seꝑ
tim uescunt. ne inequalitas cibi ꝯ opis ꝯ
tpis aut inē eas fauus linealiter ꝯ ordinate ꝯ
ponit. ꝯ ī supiori parte suspenduntur. Certis autem
ꝑ fulciunt. Primas lineas pix replent
mella floridissimas at inferius solent ad implē.
Apes aūt generale q uentis ꝯuehuntur tamen
uentum flatus. Et lō uolāt iuxta tra. ꝯ q̄ sic
onustas cadūt. ne flatu aliqꝫ ipediant. Et
qn lapillis se onerant ut lapillorū grauitate
sint ꝯ uēti ī petū magis sitꝫ. Mira inē eas
ē obseruantia disciplinae. nam ī hertia cessabunt
ab opere uocāt. ꝯ eas mox castigant. ꝯ puniūt
opari nō cessantes. Mira inē eas ē mūdi
tia. nullaqꝫ inē sua opa ꝑmittentes purgamentū
tur egestiones apū que ꝯtinet intus. ne
longius recedant. alie ꝯgerunt ī locū unū ꝯ deiei
unt ꝯ aluearia. Cū aduesperaſcit. intrant ī
domos suas. ꝯ strepunt. donec illa eas q eas ex
citaūt. circuuolat. ꝯ eod q excitauit bombo.
eas iuitat ad quietē. ꝯ tūc omēs repente conti
cescunt. Ut ī eod. c. xiii. Sic ꝑ apes summa equi
tate reguntur. Seruit ēī omēs earū pace disciplina
tes. ꝯ earū mella diuiꝑe cupientes. Regem
sibi hnt apes q nō aculeo armatus ē. ꝑ ꝑ ꝑ
maiestate. Et ut d͛ id. c. xviii. uel si hēt acu
leū. uti tamē eo ī sibi negat. Soluit eī na
ipm seuum ēē. ꝯ cito petit ultionē. Et io ei te
lum ꝯ traxit ꝯ ī hermē dereliquit. Hoc ꝯstituit a
pū ipatricē aculeo nō uti. Adulat a͂ ē circa
regē plebis obia. cū ꝑcedit. tūc apū exa
men circa ipm ꝯglobatur ꝯ ab ipso agmine
uelut acie militū cingit ꝯ uallat. ꝯ ꝑ mul
titudie obsequii. tūc ipis uix ut. Cū popu
lꝫ apū ī labore ē ipe inē ē ꝯ ꝯ circuit similis
exortans. solꝯ alator ē īmunis. circa q ꝯtinue
assistūt quidā hntes aculeos cū q ī lictores qui
auctoritatem custodiunt assidua regis ē custodes.
Et raro ꝑ ꝑ ꝑ foras. nisi qn examen tot debet
exire. Cū exire incipit ꝑ aliquot.

circuitu murmurantes et qui ad circuitum se iunxerunt. Unde signis tenus regis apum presumetur alia quam te ipsis non erunt. Et quando prodeunt singule regis obsequio se offerunt et applicant cum volunt. Regem fessum humeris sublevant et sustinent totum portant. Si qua languens defecerit vel ab acie erraverit, odore persequitur. Utcumque rex processerit et utcumque rex recesserit, ibi circumstant castra sequuntur. Rege vero mortuo totum alvare [illegible]. ipsoque amisso totum agmen dilabitur ad alium quia sine rege esse non possunt. Ad alvearia subintrant quidam false apes que fuci nuncupantur habentes magnum ventrem. Furtaque devorant mella et apes interficiunt que eas depellunt. [illegible] in hiis. Fetus apum multiplicantur et mella depinguntur et [illegible] non tollitur [illegible] deficiunt in ple et in melle multiplicantur. Si autem deficiant in alveariis aliis [illegible] faciunt [illegible] rapiendi et contra eas alie aciem dirigunt [illegible] habent. Et si que fuerint apes [illegible] in [illegible] portantur eis invasores, ut eas impetus [illegible] sibi associant et defendunt. Mulas [illegible] custodes aciei contrarius constituunt [illegible] eum mixta [illegible] quod dimicatio in acie pulveris aut fumo totaliter dissipatur. ¶ [illegible] apes quedam [illegible] rusticior ac silvestris [illegible] et [illegible] laboris et opere [illegible]. ¶ Alie sunt nigre quia [illegible] sunt leves et unde ac rotunde. ¶ Alie sunt [illegible] [illegible] tenuiores et sunt pilose. ¶ [illegible] sunt alie que in [illegible] se mella faciunt. ¶ [illegible] in arboribus [illegible] mellificant. Alie in aliquo terre [illegible] quibus natura [illegible] aculeum [illegible] ad unum [illegible]. ¶ [illegible] et [illegible] ardent [illegible] profunde [illegible] que se subito [illegible]. Et [illegible] moriuntur. ¶ Alie quarum aculeum [illegible] et [illegible] mellificare non possunt. [illegible] natura [illegible] et [illegible] Omnes [illegible] et [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quis eas [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] magno dolore [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] non gaudent [illegible] murmure [illegible].

[illegible] lucrum non minuitur [illegible] non sibi habent mortuos [illegible] et dolores moriuntur. Multiplicantur [illegible] apum et [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] et [illegible] apes multas [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quando non [illegible] [illegible] ut [illegible] eis [illegible] sonum [illegible]. [illegible] et [illegible] eas timidas [illegible] [illegible] eas. [illegible] et eas corrupta nebula corrumpunt flores [illegible] [illegible]. [illegible] et eas [illegible] qui se [illegible] eas et alvearibus faciunt [illegible]. [illegible] et eas multa [illegible] papiliones [illegible] in [illegible]. [illegible] papilio [illegible] eas et [illegible] [illegible] quibus generantur [illegible] [illegible] [illegible] flores [illegible] eas [illegible] [illegible] [illegible] flores [illegible] replent. Et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] omnes quod [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] et [illegible] sibi mortuos et mortui eius quando se [illegible] sibi [illegible] mella nimis avide [illegible] [illegible] pil. ¶ Magnetes [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] apes [illegible] alvearia ex melle et comedunt [illegible] quando [illegible] [illegible] comedunt mel et [illegible] de domibus suis. Et quando [illegible] domos [illegible] alvearia [illegible] eas domus [illegible] ceream. Et quando [illegible] alvearis [illegible] nimis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] nigra [illegible] [illegible]. Et [illegible] [illegible] regis. Et illa domus [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] maior vel minor [illegible] [illegible] domus suas. Et post [illegible] [illegible] ad [illegible] mel et mellificandum. Et apes [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] comedunt mel. Et rex nunquam [illegible] [illegible] [illegible]. Et [illegible] non habet [illegible] [illegible] pungere [illegible] non [illegible]. Et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Et est in duplo maior quam apis que mellificat. [illegible] autem apes [illegible] [illegible] [illegible]. Et meliores [illegible] apes [illegible] [illegible] habent [illegible] colores. Et apes que [illegible] in montibus [illegible] et [illegible] minores et meliores. Et faciunt mel [illegible] [illegible] et [illegible]. Apes autem que non sunt

[illegible]

12

Bos [illegible]

[illegible]

Qualis debeat esse bos bonus

[illegible]

[illegible]

sit ex eis placitum deo. Bos aptus est vomeri
et iacule et colit arva. et ea gignendis fructibus
aptam reddit. Bos carnibus pascit et nutrit. pelli
eius minus utiliter conveniunt. Sed et fimo eius impingue
scit. Eius cornua calefacta remolliuntur et recurvi
antur. ex quibus diversa vascula et varia instrumenta
fiunt. Ex cornibus enim bovinis fiunt pixides et
theca. quibus sagitte ... iaciuntur. Fiunt
et cornua et arma quibus instrumenta hostis contra
hostium iacula defenduntur. Fiunt et lucerne
quibus fugantur tenebre. Fiunt et pectines quibus
capita a sordibus emundantur. Bovinis quoque corni
bus utuntur venatores. nam eis terrent feras et ma
xime canes venaticos. ut fugientia alia insequantur.
Cornibus etiam utuntur scriptores et pictores. in quibus
variorum colorum species conservant. Utuntur quoque cornibus
etiam bellatores. quibus buccinando sicut clangent tam
pugnantes quam fugientes ad aciem revocantur.
Cornibus quoque utuntur custodes turrium et castrorum
sive speculatores quia ipsorum sonitu ad vigilandum mu
tuo se hortantur. Ad multa alia cornua sunt necessa
bouina ria. unde mirabile in bove est quod diversis usibus non sit utile. et
quod est amplius ut dicit plinius libro xxviii. capitulo xi. fimus igitur bo
vis cum aceto iunctus contra dolorem articulorum.
et ydropicis quasi remedium singulare est si mixtus ad
solem ponatur. fomentum cum calore ... et
... ydropicam et tumores.
Dicit plinius libro xxx. capitulo iii. Est igitur animal quoddam
simile scarabeo nomine buprestis. Hic inter herbas
fallit boves. ... herbis cum flam
mis herbas quas bos diligit ... ...
... cum herbis intrat ... Bupre
stis enim ... bovis ... inflammatur
ut ipse cum ... crepit. Unde ...
... quo bovis corpus premitur. et ... dolorem
... buprestis veneno ...
... ... cum ... con
13 Bubulcus dicitur bovum custos. Leiae
Bubulcus est custodie et officii deputatus. Hic
boves pascit et nutrit. ad pascua eos ducit et re
ducit. Et unum de compluribus ... eos colligit et
concordat ... cervices iugo submittit. et aratro con
iungit. Cum stimulo pungentes compellit ad labo
rem. Et ut uniformis ... trahat ... stimu
lato eos excitat. Sibilo et cantilena eos demulcet.
Et ut libentius iugum ferant. vocis melodia allicit

ipsorum et tonitruum. Similiter enim boves sic consueti diligunt
melodiam. ut dicit avicenna. Cum virga eos dirigit
et ut rectum faciant sulcum. ipsos instruit. sic et solum
tangit ad aratrum. verum etiam ad currum compellit.
et ad constringendum fruges in area conducit. Fini
to labore. iugo eos solvit. et ad presepe ut refi
ciantur eos ducit.
Bubalus est a bove diminutive dictus. eo quod si 14
milis sit ipsis bobus. Est autem animal indomitum.
quia pre feritate iugum non recipit in cervice. Bubalo
affrica procreat. Iugmania autem sunt boves agrestes
habentes cornua in tantum extensa. ut regiis mensis propter
insignem eorum capacitatem ex eis pocula fiant. ut dicit
ysidorus. Est autem animal magne fortitudinis. unde domatur
non per circulum ferreum naribus eius insertum quod catena ducitur.
Niger autem vel flavus est coloris. paucos habens pilos.
Torvam habet frontem cornibus validissimis cir
cumseptam. Cuius caro non solum est utilis ad escam. ve
rum etiam ad medicinam. nam ut dicit plinius libro xxviii. capitulo x.
Caro bubali cocta vel assa. hominis morsum sanat.
Cuius medulla cum dextro ... assumpta aufert
pilos palpebrarum. et medetur vitiis oculorum. San
guis cum aceto sumptus ... sanguinem mitte
sanat. Cuius ungule vel solee bubaline cum mi
ra confirmat dentes motos. Lac bubalinum va
let contra ulcera tortiones. nam sua pinguedine deli
nit ea. Unde contra dissinteriam multum prodest. valet
contra ictus serpentium et scorpionum. et contra venenum sala
mandre. et cicute. vulnera recentia sanat. Fimus
bubali calefactus sanat dura apostemata. et
eorum duricias frangit. Fel eius valet contra caliginem
oculorum. Sunt et quedam boves agrestes magnitudi
nis mire. et cum summe sunt agilitatis. In tantum
enim sunt agiles. ut funis ... super cornua
quod possint dare saltum. Hii boves colunt et
persecuntur omne rubeum sive rufum. Ex quo venato
res rubeis se induunt. ut eos provocent ad eos in
sequendum. Venator autem videns bestiam appropinquantem
retro magnam arborem et fortem se abscondit. bos
vero cornibus tam forte impingit in arborem quod ipsis
cornibus ab arbore detinentur et sic detentus ve
natoris iaculis confoditur. perimitur et necatur. Est
et aliud animal agrestum. sed non est tante magni
tudinis. magna tamen habet cornua multum alta et acu
ta. cum quibus terre arbores et arbusta. sed et omnia
est quercus [illegible] usque ad [illegible] quod

et cum dextrum caput subiectum submiserit, inter fru-
tices silvestria et plexa virgulta sua vimina ha-
bentes. quorum copulatione et adherentia cornua be-
stie circumligantur et obligantur. Unde diu luctans contra
illas complexus virgultorum obvolutiones magis ac
magis se intricat et ligat. Cumque diu luctans
ab illis ligaminibus se non expedit. immo fortius se in-
volvit. pre indignatione alte mugit. Cuius vocem hor-
ridam audiens venator scit bestiam illaqueatam
fore et detentam. Unde ipsam securus venabulis im-
petit et occidit bestiam acerrimam in virgultis invadere
nullatenus ausus fuit. Et hanc bestiam vocat phisiologus
aptaleon. Cuius dictis si fides adhibenda est. mi-
rum videtur qualiter tam fera bestia de virgultis et ne-
moribus medias cornua non eximit. que eisdem
cornibus ingentes arbores dicitur explanare. Est pre-
terea quoddam aliud genus bovis quam Ar. li. viii. c.
cum bine vocat bonasum. Et dicit quod est magnus
quantitate tauri. et est similis tauro. et habet cervicem de-
scendentem ad duas partes spatularum. sicut in equo
est videre. Et eius pili sunt magis molles pilis equi
et breviores. Et crines eius continui usque ad oculos.
Et est color eius inter ... ad rubeum colorem. Et vox
eius assimilatur voci tauri. Et habet cornua angustius
incurvata. et in modum cornuum suorum caput per me-
dietatem ... quod dicitur bos. Et non habet dentes supe-
rioris sicut taurus. nec crura eius villosa pilis. et assi-
milantur lateri. Et findens ungulas habens in pedi-
bus ... Et cauda eius est brevis respectu
eius corporis. Et ipse caudam terram et erigit in cauda
sicut taurus. Et habet dum vivit multos ...
patientes. Et caro eius valde dulcis. Et propter hoc ve-
natur et queritur. Et cum venatur fugit et quiescit. et
cum deliberat pugnans proicit stercus per .iiii. passus.
Et hoc facit quando timet. Emittit autem venantia coquentia
super stercus. Et dum ... tale coquente occupant
bestia fugiendo elongat. Ista dicit Ar. ... li-
bro x. Et quando appropinquat alius partus. adunantur
ex eis multi. et partus congregabunt bestie circa ipsum.
et ponunt sic murum. Et hec est ... stercoris.
ut dicit Ar. ... et Avic.

15 Basiliscus grece. latine dicitur regulus. eo quod sit
quasi ut dicit Ysi. rex serpentium. Ipsum enim videntes
fugiunt et timent. quia serpentes ipsos olfactu suo
occidit necat. flatu etiam et aspectu interimit
... Ad eius siquidem aspectum nulla avis
illesa transit. Et quamvis procul sit eius ore combusta de-
voratur. A mustela tamen vincitur. quas homines ad ca-
vernas deferunt in quibus reguli delitescunt. Sicut est
sine remedio ille parens omnium deliget. Unde visa
mustela basiliscus fugit. Quem illa persequitur et occidit.
Est autem in longitudine semipedalis. albis maculis li-
neatus. Reguli autem sicut scorpiones arentia queque
sectantur. et postquam ad aquas pervenerint ydropho-
bos et limphaticos faciunt. Interficiunt etiam ipsis aquis
et mortiferas reddunt eas. Vocatur quoque regulus ani-
mal sibilans. quia sibilo occidit antequam mordeat sive
pungat. Inveniuntur Ysi. li. xii. c. iiii. Plinius autem li. viii.
c. xxi. dicit sic. Apud Hesperios Ethiopes fons
est qui a multis existimatur caput Nili. qui est
quasi fera que catoblepas appellatur corpore mo-
dico. ceterisque membris iners. caput gravius ... et
semper ... deiectum fert ad terram. Alias internecio esset hu-
mani generis. quia omnes qui eius visum oculos expira-
vit. Eadem basilisci serpentis vis est quam Cyrenaica pro-
vincia gignit. corporis huius in longitudine magni-
tudine .xii. digitorum. candida in capite macula ve-
lut diademate insignitur. Sibilo omnes fugat serpen-
tes. nec flectit multiplici reliquum corpus impel-
lit. sed celsus et erectus in medio graditur et inci-
dit. Necat frutices et herbas exurit. non solum
tactu. verum etiam sibilo et afflatu. rumpit saxa
omnia destruit et corrumpit. Tanta est venenositatis
et perniciei. quod contingentem se cum hasta longissima
sine mora inficiat et consumit. Huic mustela do-
minatur et vincit. Cum ... ne placeant esse sine pari.
... morsus est mustele. et
tamen morte mustele dicitur esse fetus basilisci. Et
hoc quod verum est ... mustela pastu et fricatione
ruthe herbe contra tale mortiferum principium munia-
tur. ut dicit Ar. et est Avic. Primo enim mustela
rutham herbam quasi antidotum comedit. Et sic vir-
tute sua herbe amare nature hostem inter-
pidi aggreditur et devincit. Et quamvis basi-
liscus irremediabiliter sit venenosus quamdiu vi-
vit. in cinerem tamen combustus veneni malitiam perdit.
Eius cinis operibus alkimie valet ... et maxime
in transmutationibus metallorum.

Borax que rubeta dicitur genus est rane ve- 16
nenose habitans in terra et humore.
ut dicit Ysi. li. xviii. c. xxvii. Senectutem id est
vetustatem et senectam pellem dum eas deponere

a [illegible]

[illegible]

et omnia ... in illo ... Quere in titulo de vermibus. B.

b Bombex est vermis qui nascitur in insulis 1n
cypressi ... terebinthi ...
ut dicit Plinius li. xi. c. xxiii. Ysidorus. Bombex est
frondium vermis ex cuius textura bombicinum confi-
citur. Appellatur autem hoc nomine ab eo quod evacuatur
dum fila egerit ...
[illegible]

c Camelus ut dicit Ysidorus li. xii. ... nomine 18
[illegible]

pedis contrario. Inuenitur plinius de camelo ut dicit auic. Camelus igitur mouet pedem dextrum sicut et leo. Et collum habet super dorsum adeuntem. Et habet pedes carnosos et carnosam habet pellem ad modum pedis anseris. Et ille carnositas sunt carnose sicut carnositas pedum ursi. Et ideo ferruntur eos homines calciamentis. et abluunt eos pedes ne pedum eminentia ledatur super. Et aliud cor habet uel duo ut dicit Ar. sicut in cordibus. Et habet iiii. costas et duas mamillas sicut uacca. Et camela statim tempore et uadit super genua quando appetit cum masculo copulari. Et retrahunt eas a fluet propter amoris. Et cum pregnans est non mouetur. et sic appetit coitum usque ad xii. ut pri mo coitu. Et ut dicit Ar. li. xvi. quando camelus quis sit solitarium in moribus amoris tempore. Et nullus potest appropinquare eis in pascuis. Et iuga camelorum est ner uosa et ualde dura. Et ideo fiunt ex ea corde ar cuum. Ut idem dicit in eodem Cameli habent tempus dilatum ad coitum et amorem. Sola trahitur in utero per xii. menses. Et non coeunt nisi tercium. et post partum que scit per annum. Ut dicit in eo. li. viii. quod sunt quedam genera camelorum que castrantur ut sint ad fugam commode aptiores. Et dicit quod tales cameli sunt uelociores equis. Et hoc accidit propter amplitudinem passuum. Sed hoc quod mira videtur commentario. Ut quidam testimonio de camelo. quod camelus ut dicit Ar. li. viii. non cohit cum matre sua. Compellebatur enim mater cuiusdam cameli pullo in quadam ciuitate. et saltauit super eam filius eius. Qui sentiens eam matrem suam. descendit cum quod cohitu compleretur. et momordit ingenitorem et occidit eum. Et hoc est Ar. Et potest sicut de equo cuiusdam regis. De camelo dicit insuper plinius li. xi. c. xxxvii. quod cameli calueseunt inter quadrupedia sicut homo. et sicut strutio. et quedam alia inter uolatilia. Dicit quod et quod inter alia non cornigera camelus in superiori maxilla non habet priores. Et ideo concordat cum aliis ruminantibus in dentibus. et in dispositione uentris. sed non in cornibus. Ut dicit Ar. li. xiii. ubi dicit. Alius cuius cibus est materia spinosa. habet multos uentres ut camelus. Et alius habens cornua non est habens in utraque mandibula. Et propter hoc non est camelus habens dentes in utraque mandibula. sed in una tamen quamuis careat cornibus. Ratio quod fuit uentris cameli talis dispositionis. et assimilatur uentribus aliorum carentium dentibus in mandibula superiori. Et fuit carentia dentium eius sicut aliis habentibus cornua. Et sic est ideo. Et quia cibus ca

meli est spinosus. ideo fuit lingua eius carnosa propter du ritiam palati. sicut quod uaret palato sicut pars carentium dentium. Et propter hoc ruminat camelus sicut habens cornua. quia uentres eius uentribus habentium cornua similantur. Et camelus magis cibum in eo uertere potest indige stum. Unde habet magis digestionem in ventre medii. In quar to digestio potius completur. Et ista uentrium diuersi tas fuit necessaria propter grossitiem nutrimenti sine cibi. quia propter dentibus molle cibum. Ut dicit Ar. li. xviii. A. Camelus non habet fel distinctum super epar sicut ut elephas. quia elephas non habet ualde sanguis et sanguinem naturaliter calore. Et in calidis aliis non inuenitur fel. aut si inueniatur in uenis ual de gracilibus inuenitur. Et ideo dicuntur aliqui sicut ang mgereas. Camelus propter pregnationem fellis sunt uite longiores. quia diuturnum uiuunt alia propter habentia fel lis. quam illa que habent multum. Et ideo posuit anaxa goras quod fel esse causa infirmitatum omnium acu tarum. quia multiplicatur ad pulmonem et adque partes corporis se diffundit. Sed dicit Ar. hoc esse falsum. quia in multis aliis in corpore inuenitur fel. acutas et mortiferas aliis sustinet passiones. ut patet in camelis. quibus accidit quinque podagra et uibices. Unde constringit pectus suum. et infertur eis ista infirmitas. Et tamen caret felle ut dicit in eodem. Iohannes Ar. De camelo ut dicit constat. inter ceteris illis. Camelus est ali calidissimum ex natura. Et ideo natura est macilentum. Calor enim eius tribuit sanguinis uictuositatem. Et ideo remanent sine multa carnalitate. Et came lorum lac subtilius est lacte aliorum animalium. et minus uictuosum. et minus nutritiuum. magis autem est calefacti uum. diureticum. id est appetitiuum. et diuisiuum. Lac enim nichil aliud est quam sanguis congelatus. Et ideo lactis sapor camelorum est salsus et acutus. Unde humor eorum est laxatiuus et attenuatiuus. Cum uaccinum lac est contrarium. Est enim grossum uiscosum. nutritiuum multum. Alias proprietates sunt quere infra de dromedariis.

Camelopardus uel cameleopardus est ut ethy 19
opum ut dicit ysi. li. xii. et pli. li. viii. c. xix. caput habens cameli et collum equi. et crura et pe des bubali. et maculas pelli. Est enim bestia albis maculis rutile coloris distinguentibus super aspersa. Et ideo accipit cameli et maculis pardi cameli pardus est uocatus. ut dicit pli. Est autem bestia magis aspectu quam feritate conspicua. in tamen mansueta.

q͛ ꝯ ouis fere n͛ accep̄. ut d͛ Ex. Hoc aīal fuit mūdū ſcd̄m moſaicā legē q̄ ad eſū. ſʒ nō quo ad ſacrificiū. ſꝫ ūgulā ſindebat ut bubalus. ⁊ ruminabat ut camel᷒. Et iō eū cōmedere erat fas. ut pʒ deut. xiiii.

20 Cameleon. hi᷒ cameleonis. ē beſtiola p̄ua. diūſa uarietate coloꝝ ꝯſpſa. Cui᷒ corpuſculum ad uarios colores quos uidꝫ facilima ꝯūſione uariat᷑. Nō inueniꝫ aliq͛ aīal cui᷒ corpuſculū ita recipiat coloꝝ ꝯtrarioꝝ īmutatōem. ut iō d͛ yſi. Sc̄dm q̄ auc̄. cameleon. idē eſt q͛ ſtellio. q͛ lucet ut ſtella ꝯ ſimilitudie coloꝝ. q͛ ē al' timid᷒ ⁊ p̄ui ſanguis. ⁊ iō colores mutat. ⁊ ē quadrupes hn̄s faciē lacte. ⁊ ungues acutos ⁊ recurvos. ⁊ coꝛ aſpꝛ ⁊ durum cutē. ⁊ ad mod᷒ cocodrilli. Qꝫ q̄ d͛ ſic l. ii. Cameleon ı̄gr ē al' ı̄ corpe ſile lacerto cui᷒ latera ſ͛ oblōga puenienta ad inferi᷒ ſui ūtris ſicut piſcis. ⁊ mediū ſpd̄lū dorſi ei᷒ pmı̄et ſic ſpondiliū piſcis. Et facies ei᷒ ē ſicut al' ex porco ⁊ ſimia. ⁊ h͛ caudā ualde longā. Et cui᷒ extremū ē gracile. Et h͛ pedes recuruos ſicut lacertuli. Et quibꝫ pedū diuidit̄ ı̄ duo. Et ꝯparatio unı᷒ ad alterū ē ſic̄ ꝯpoſitio pollicis hōis ad reſiduū man᷒. Et quibꝫ iſtaꝝ ptiū diuidit̄ ı̄ digitos. Et h͛ ūgulas ſiles unguibꝫ auiū. Totū coꝛ ei᷒ aſpꝛum ſic̄ coꝛ ſerpētis. Oculi eius pfundati. ⁊ ſ͛ magni rotūdi. ⁊ ꝯtinet̄ acutio ſiui cutis totū corpis ei᷒. ⁊ n̄ cooperiūt̄ ab ipſa. Et girat oculos ſuos frequēt̄ cōtinuaq͛. Et alterat̄ color ei᷒ qū inflatur corpus. Et h͛ colorē declinantē ad nigredinē. Et ſunt ı̄ eo macule nigre. Et hec uariatio ē ı̄ toto corpe ei᷒. ⁊ maxīe ı̄ capite ⁊ ı̄ cauda. Et ei᷒ mot᷒ ē ſicut mot᷒ naīs. ⁊ ı̄ morte ei᷒ corpꝭ coloris. Et illd q͛ ē ı̄ corpe ſuo ē modice carnis. pꝫ ei h͛ inſta incipiet ⁊ radiat ⁊ claudit ubi pꝫ h͛ ſanguinē. Similit̄ ı̄ corde ⁊ ı̄ uenis exeuntibꝫ ab eo. ⁊ ı̄ curtaiu oculoꝝ. ſicut ſic pꝫ. ⁊ ei᷒ cerebrū ē ſup̄ oculos. Et ſi ſcīſſ diuiſio corp᷒ ı̄ duo. ꝑmanebit ı̄ cop̄ tōribꝫ ſuis ꝑ ſuū ſpm. Et remanet modicum mot᷒ circa coꝛ. Et nō h͛ ſplenē. Et manꝫ ı̄ cauinis ſicut lacti. Inueniꝫ pli. nō. l. xxviii. c. viii. d͛. Cameleon ē aīal ſile cocodrillo ſolū curuacum dorſi ⁊ cauda āplius

crudit̄ diſtat. ſnullū al' eo pauidi᷒ extimat̄. Et iō mutat̄ color ei᷒. uis ei᷒ maxīa ē ꝯt̄ accipitrū genꝯ. Extrahit eñ accipitrem ad ſe uolātes ⁊ p̄bet ceteris aīalibꝫ uoluntarie lacerādos. Caput ei᷒ ⁊ guttur ſi eū quercinis ligꝫ acceñ crematur. ymbres facere ⁊ tonitrua ꝑmoueri aſſerit. Sʒ hec ꝑuidet pli. Qualecūq͛ ſit al'. ı̄ē mitaī ꝯputat̄. Vn̄ ſup leuit̄. xi. d͛ glo. ī extirpatio. ⁊ ꝑ iſtemꝑate manſuetū ſe fingi. cum ſit crudelis. D͛ q̄ cameleon uiuere ſolo aere. ſicut talpa ex terra. ⁊ alleca ex aqua. ⁊ ſalamādra ex igne. Vn̄ illud. Quattuor ex puris uitam ducunt elemētis. Cameleon. talpa. maris allec. ⁊ ſalamandra. Terra cibat talpā. flāme paſcūt ſalamandrā. Vnda ſit alleca cibꝫ aer cameleonti.

Caprea ē ſiluēſtris capra acutpendo dcā. Vn̄ yſi. li. xii. Capree ⁊ capreas acutpendo ıſ ūtigulus quā dnt. Alii uō ſic eas dcās putāt. q͛ carpiūt aſpa. Nōnulli uō dnt eas ſic uocari. a ſtrepitu cruruū. Vn̄ uocant̄ capre quas gr͛. a ꝑ eo q͛ acutiſſīe uidēt dortas appellauer. ꝯmorāt̄ eñ ı̄ excelſis montibꝫ. Et quis de lōgīquo uident eū ueniētes uenatores. Hec eadē dnt̄ ⁊ ibices. q͛ ibices q͛ ad iſtar auium ardua loca petunt. ita ut ex ſublimitate uix obtutibꝫ humanis pateāt. ut d͛ yſi. li. xii. c. Et ſublimitates ꝯ aſpa ı̄ petris abrupta ꝯmorāt̄. Et ſi alı̄ hōiem pueniſſe ꝑſenſerint ul' ferā. de altiſſimis ſaxoꝝ cacumınibꝫ ſeſe ꝑcipitant. ı̄ ſuis ſe cornibꝫ ſuſcipiūt illeſas. D͛ nr̄ ē ⁊ damma ſiue damule. ut d͛ pap̄. Quere infra ı̄ lra. d. De damula ē itaq͛ caprea uelociſſīa ı̄ curſu. leuiſſīa ı̄ ſaltu. acutiſſīa ı̄ aſpectu. dulciſſīa ad guſtū. teneriſſīa ⁊ ſuauiſſīa quo ad eſum. ſagaciſſima quo ad paſcū. ſnam uiſu. guſtu ⁊ olfactu diſcernit int̄ herbas ⁊ arbuſcula ramuſcula. quoꝝ extremitates tenera cōmedit ⁊ depaſcit. Dic̄ ēt pli. Leopard᷒ capre ſiluestris bibit lac. ⁊ uim ſagonis cauſat.

Capreolus ut d͛ auc̄ ē al' ı̄ yndia ſile hinnulo filii ceruoꝝ. filio. q͛ apud nos. Et nō mutat cornua. Et qū ei᷒ cornua magni ſignant uitā diuturnitatem. ı̄ eis. Et h͛ pulchros oculos ⁊ acutos. Et 22

21

Ar. li. viii. Capreoli silvestres habent sapientiam. Nam cum vulnerantur querunt pulegium cervinum. et comedunt ipsum ut extrahant sagittas de corpore sicut in cervis dictum est supra. Ex velocitate motus et assiduitate discursus sui. caro capreoli a superfluo humido exoneratur. et eius caro tenerior et digestibilior efficitur et saporis ac odoris eius gratiosis computatur: ut dicit Constantinus. Pastus gratia de locis altis ad altiora tendit. et inter herbas salubres et noxias odore dilucidante discernit. Ruminat cibos. et ungulam scindit. non ungue. non cornu. non dente sed sola velocitate fuge acrimoniam venatorum in silvis se defendit. Unde qui in campestribus persequuntur eos montana fugientes alia petunt. In oculis medicinale genus capreoli quia ab herbis aromaticis et odoriferis pascuntur. In quorum ungulis est quedam concavitates in quibus humores quidam ad apostemata colliguntur. que post ad maturitatem et motum et confricationem rumpuntur. et a corpore cum pilosis folliculis abstrahuntur. Et sanies que infra pelliculam continetur. suavis est odorifera. et inter aromatica maxime preciosa. in medicinis plurimum valet et unctuosa. ut dicunt Dyasc. et Plat. et hoc muscum vulgariter nominatur.

Capra nomen est et capreola aeripedis singulorum et herbarum summitatibus est dicta. quia semper sursum tendit. ut summitates carpat et carpit et comedat foliorum. ut dicit Ysi. De capra autem dicit Pli. li. viii. c. l. Capre quam ingreguit fetus plures. sed raro. iiii. Ferunt in utero v. mensibus sicut oves. Capre autem pinguedine sterilescunt. et triennium minus utile generant. et in senectute ultra quadriennium. Capiunt in novembri. ut in martio pariant vel in aprili. turgentibus ungulas non omnibus sunt cornua. sed quibusdam sunt. et in hiis sunt indicia annorum per incrementa nodorum. auribus eas spirare et non naribus Archelaus est auctor. Et raro sunt sine febre. Ideo tamen capre quam ovibus ardentior et calidior est anhelitus. ut tradit idem. Nec minus dicimus eas intuere de nocte quam de die. Dependet omnibus de mento villus quem aruncum vocant. Hoc villo si quis unam ex grege trahat. cetere stupentes. idem in eam dumtaxat eveniat cum quandam herbam aliquam ex hiis momorderit. Morsus earum est arbori olive maxime exitialis. Nam olivam lambendo. sterilem faciunt. Et hac de causa minime quem non immolant. capre sole devolvunt ad occasum.

ut dicit sinus non eduntur. sed post alia ab invicem iacent. in aliis a horis adverse se continent. et ad iusso mutuis adiuncte in graminibus requiescunt. Hec vero que Pli. De capris est Ar. li. iii. Si. In multis regionibus habent lac sine impregnatione. Si accipiunt urticam et cum ea confricant mamillam. et exibit primo sanguis. deinde cum sanie. et post erit lac bonum non peius quam impregnatarum. Item li. vi. Capre vivunt per x. vel per xi. annos. et frequentant coitum usque ad senectutem. Et aliquando faciunt gemellos si habuerint cibum convenientem. et maxime si caper bene nutritus sit. et si impregnata fuerit contra impetum venti septentrionalis generat mares. Et si contra meridionalem feminas. et dicunt iuvene faciunt contra partem septentrionalem cum debent coire. Item ibidem li. vii. Capre sicut oves comedunt herbas. sed oves carpunt herbam usque ad radices. et manent stabiles in pascuis. Capre vero cito movent caudas. et accipiunt tantum summitates herbarum. Et melius impregnantur post potum aque salse. Et quando moventur ad potum meridie potabunt plus aque. Et quando comedunt sal antequam bibunt multum cupiunt amantillis. Item li. viii. Incipiunt capre et ovibus est preciosa melles in tantum quod vix sciunt egredi ad pascua vel regredi nisi ab alio deducantur. Et si quis acceperit quandam capram et subito extraxerit. erigunt talia. et respiciunt eam solito aspectu. Utilis autem caprarum genus et ovium hominibus est necessarium. Nam lacte et carnibus pascit eos melius. pelle et pilis vestit nudos. fimo et lotio. i. urina impinguat humum. Nichil itaque est in corpore capre quod non sit utile vel ad victum. vel ad vestitum. vel ad usum necessarium medicine. Nam ut dicit Pli. li. xxviii. c. x. cornu caprino incinerato et pilis accensis serpentes effugantur. eorum remedio multa venenorum superantur genera. Comeduntur carnes superflue et recentes ac vive generantur. restringuntur humorum immoderata fluxus et vulnera putrida et corrosiva et incancrata vel fistulata eorum beneficio remediantur. pelle caprina recenti obducuntur vulnera et sanantur. sanguine caprino cum medulla decocto toxica venena excluduntur. et morsus reptilium et ictus scorpionum curantur. pulmone calido capre super morsum venenosum posito: venenum abstrahit. doloresque angustias mitigat. Cuius felle caligo oculorum repellitur. macula corroditur. Vis acuitur.

et oculus clarificatur. Jecur caprinum assum contra elefanciam adiuvat. si in cibis sepius assumatur. eius fimus contra multas infirmitates opitulatur. Nam ut dicit idem. fimo caprino podagra alleviatur. si sepum hyrcorum cum fimo edere miscetur. Urina etiam caprarum calefacta. tepida auribus instillata. dolentes aures sanat. Has et multas alias medicinales proprietates habet capra. Unde dicit plinius ibidem. multa remedia. ex hoc etiam dicitur mirum quod quasi ut aiunt mirum cum febre non dicatur carere. Ad hoc dicit Aristoteles quod est quedam avis que suggit lac caprarum. Et quando suggit mamillas lac adnichilatur vel corrumpitur quod est in eis. et excecatur inde capra. De capra quere infra in littera .I. de hyrco.

24 Canis agro non sufficit ut dicit ysidorus.

Grece enim cenes dicitur. Quidam eum cum acrimo de latratu dicunt sic vocatum. Nichil enim ut dicit idem. sagacius est cane. plus enim sensus ceteris animantibus habet. Nam sua nomina canes recognoscunt. dominos suos diligunt. Dominorum tecta defendunt. pro dominis suis morti se subiciunt. Voluntarie cum domino ad predam currunt. corpus domini sui etiam mortuum non relinquunt. Odore etiam sanguinis prede vestigia deprehendunt. Humanum consortium diligunt. Sine hominibus enim esse non possunt. ut dicit idem ysidorus. Unde subdit. Solent aliquotiens canes lupis commisceri. ex quibus nascuntur canes feri. que lingua gallica lyciscos nominantur. Solent etiam indi canniculas nocte in silvis dimittere. quas tygribus insiliunt. ex quibus nascuntur canes acerrimi canes fortes. ut prosternant feroces bestias. ut leones. Hucusque ysidorus. li. xii. c. ii. De cane dicit plinius li. viii. c. xl. de animalibus que nobiscum degunt. fidelissimi sunt canes homini atque equus. pugnasse enim canes pro dominis suis contra latrones accepimus. confectosque plagis audivimus eos volucres ac feras a dominorum suorum corporibus abigisse laniatu. atque latratu hominem ... regem ducentos canes ab exilio reduxisse. et contra resistentes mira audacia preliasse. Canis etiam lasonis licie noluit capere cibum domino suo mortuo. Et sic dolore et inedia consumptus est. Legimus etiam colonum senatorem placentie ab armatis oppressum canem defendisse ... vulneratum. quam diu vixit ... Sic canis titi sabini ipsum in ... morte derelinquit. Sed mestus edebat ululatus cum mortuo manserit. Cui cum quidam cibum attulisset. ad os defuncti cibum tulit. Et cadavere in tyberim proiecto. ut corpus sustentaret saliens intra fluvium innatavit. accurrente multitudine ad spectaculum fidei alis. Item etiam quos longa ad memoriam reducunt. et dimissis dominis ad eorum domicilia soli per longa terrarum spacia redire consueverunt. Canis mitigatur sevitia homine humi consedente. In venatu eis precipua sagacitas inest. Nam vestigia et odore etiam per aquas feras fugientes persequuntur. et earum deprehendunt vestigia. latratu et rostro ferarum latibula abdita produnt. Ex tygribus et canibus etiam fortes generantur canes. ut leones vincant et elephantes. Sicut expertus fuit alexander magnus in cane qui sibi a rege albanie fuit transmissus. Qui primo in eius presentia leonem confregit. Deinde adducto elefante. canis visa belua horrentibus protinus corporis villis. ingenti latratu primum intonuit. Deinde artificiali dimicatione elefantem taliter afflixit. quod in terram cadere coactus fuit. post annum catulos canis gignit sexagenis diebus in utero gerit. Cecos catulos parit. Qui quanto largiori nutriuntur lacte. tanto tardius visum accipiunt. Nunquam tamen visum accipiunt nisi post .xxi. diem. nec ante .vii. Quidam dicunt quod si unus solus nascitur. ix. die videt. Si gemini .x. die. Si tres .xi. Et ita quanto plures pariuntur tanto tardius oculi eorum ad videndum aperiuntur. Quot enim uni catulo numero adiciuntur. totidem ad lucem diebus ut videant retardantur. Optimus est fetus qui novissimus enascitur in cap. vel quem primo ... in cubile. Hucusque plinius li. viii. c. xl. in multa alia dicuntur. De canibus autem dicit Aristoteles li. ii. Canes non eiciunt dentes nisi forsan duos. Et quanto sunt iuniores. tanto habent dentes albiores et acutiores. Et per hoc cognoscuntur canes antiqui a iunioribus. Quia senum dentes sunt nigri et obtusi. Juvenum autem econtra. Item idem li. v. Canes masculi moventur ad generandum et coitum ... Et canis generant leporarium quam alii. ut dicit idem li. vi. Cuius femina quando impregnatur. per sextam partem anni .i. per .xl. dies. et sunt filii eius ceci per .xii. dies. Et non accedit ad eam masculus nisi .vi. mense post partum. Et quedam impregnantur in .lxxii. diebus. quod est fere sexta pars anni. Et filii istarum remanent

circa .xvii. dies. Unde patet quod fetus quo canis in utero portatur
sexaginta. aliquando autem gaudent uno. quando fit eadem hy-
eme modo. Et masculi moriuntur ad coitum eius.
quia quando incipiunt laborare circa .xii. mensem et sic
post .vii. menses quando uigorari uolunt. Et accidit cani-
bus leporariis grossis ... quod plus quam gradum qui
... laborem qui quando sunt in genere. Et possunt uiuere
masculi .x. annis. Et minus uiuunt leporarii
masculi quam femine propter laborem masculorum. et sic
non est in aliis. quia magis uiuunt mares quam femine
ut dicit ... Alii autem canes ut custodes domorum
et omnium uiuunt diutius. quia .xiiii. annis. et
aliqui .xx. ut dicit Homerus. Et libro .viii. Canes
quando infirmantur comedunt radicem herbe cuius
nomen ... Et hec sunt merita. Et dicit
... libro .xxxviii. ... medicinas et
... omnis ... replet
... generatum ... nominatur lilium

Camicula ... mi-
canum. cuius mater est obligata pro leguminibus
uenatica ... hunc pro legumine ... pro
... fit ordinata. ... antiquitatis ... annexa
... ut ... semper ... quos tamen tenere
uiuere diligunt et morsu ac latratu eos defendunt.
Et si deambulo ... experientia ... dentes
suis ... solum ... Et pro meliore et
formosiorem reportat. quia ... tenere diligit.
Et ... ei mamillam ... porrigit et extendit.
Unde ... coitu et ... de ... libro .v. ... ca-
pitulo .vii. quam monstruosum ... multiplicatum est. ...
... et ... ei mater. Et ... non
apparet coitum ... sed ... post ... mollem ...
... post ... et ... habens
flegmatum et grossum est. Et ideo ... catuli
... macrescunt. ut dicitur ibidem. Et inuenitur lac in cani-
bus ante ... per plures dies. et ... in leporariis
quam in aliis. Et prius est lac spissum. et post subtilia-
tur. Et post ... est dulcius. Et uiuunt minus cani-
cule quam canes ... Sed canes uenatici masculi
propter laborem nimium et discursum minus uiuunt.
Et quando ad urinam grauamine se exonerare
... crurem ... masculi. sed femine
... Canicula quidem mater est minorum
corporum et gracilior ... tibiis ... circa fetus
educationem sollicitior ... mansuetior. nisi
quando nutrit fetus. Et ... masculis

pilosi. et quia ... membrorum flexibilitate agi-
lior. sed propter debilitatem minorum ... cursu minus ... .
Canum quidem ... nobilitatis attenditur in
... et ... legitimitate et aptitudine
pectoris et ... suum ... fortitudine.
Sed canis nobilis ... tenet ... illa. et quia ...
... ... pectoris dilatatur. Similiter
quod longiores ... et flexibiliores tibias ... exili-
ores et graciliores et quia altiores. Et sic sunt necessarii
ut ... ad motum et ad cursum agiliores. Canem
quoque habent caudas ... et recuruiorem. ...
... habent de ... canes uenales ... et
pilos breuiores et asperiores et ... planiores. Sed
si ... multum pilosi et uillosi. tenerum nimis in
... Si nimis carnosi. molem carnis
... minus currerent. Et si caudas habent lon-
gas ... ... non multum
... quia cauda ... non ... sed
potius ... agent. Sunt adhuc canes nobiles
circa ... bestias et feras ... et ca-
pitalis ... Circa ... et be-
stias ... Et si aliqui ... ex tri-
nes ... aspro ... Ca-
nes quidem nobiles ... uel leporem ceperint non
... quod ceperint sed ... domino suo derelinquunt ... partes
... et sanguine ... nisi
... hoc ... aliam ...
... diminuunt.

Sunt etiam alie canum proprietates minus laudabiles.
Sed canes ... appetitum
... Et canum alii per famem cru-
ant. et ... sunt. Sed canibus accidunt
infirmitates ... et rabies.
ut dicitur libro .viii. Et omnia alia quando sunt morsa a
cane rabioso ... preter hominem quod alii
... medicis. Dicit autem ... in ...
... Canis ... est frigidus et siccus. cum ...
... Canes si habundant et ... uel cor-
rupta ... Et ... magis ... in
autumpno et ... quidem alii canes fugiunt ...
... Et ... est ... et ... et ...
... et ... Et currit ore ap-
to ... lingua ... saliua nimia et spu-
mosa ... Oculos habet ru-
beos ac ... et ... recuruas. et ...

dum inmotum mentis corporis. Et quamvis oculos habeat apertos. non tamen offendit ad omne obiectum pedem suum. contra quibus tamen impugnat. Et contra umbram suam latrat. Omnes crimitas canes sequitur et latrat contra ipsos. Carnes quidem infectas sanguine. morsure quas nullus canis attingit. Et qui ab eo mordetur. consequitur rabiem. Et ex despecto et putrefactione sanguinis timorosus. et mutus efficitur. Stupidi sunt ut undique conspiciunt. et insipida a nullo pertinent. Et si involvunt pisces. incipiunt abhorrere eorum potum. et timent aquam et latrant ut canes. Et ita timent aquam quod cadunt per timorem. Et huiusmodi moriuntur. nisi medicamento eis cito occurratur. Curas autem et remedia. quere supra libro de morbis. capitulo de venenis. Dicitur autem Plinius libro xxix. quod sub lingua canis iacet a lumbricus quod grece dicitur lisa. qui facit canes rabidos. Quo extracto. cessat morbus. Item ibidem. Cum urinam suam effuderit super urinam canis. rabiosi. dicitur statim sentire dolorem plurimum et lumborum. Item canis est iracundus et maliciosus. Et ideo ut se vindicet. lapidem a quo percutitur sepe mordet. Et tanto timore mordet lapidem arripiens quod dentes sepius frangit. et non lapidem sed proprium dentem valde ledit. Item fraudulentus est et dolosus. Unde sepe transeuntibus blandiendo. cum cauda qui attendit. aliquos retro quando minime considerant mordet. Item odit mendicos et lapides. ad ignem timet. Item noctis custos est et aliorum. et omnes mordere nititur. omnes terret. sed eminens inter extraneos. nichil audet. Item avidus est et gulosus. Et ideo sepe contingit ita avide comedere. quod vomitu eiciat. Sed post cum esuriet. quod reiecerat turpiter comedere ac resumit. Item canis industriosus est. Et ideo dicitur animal quod accult de herbas colligit. quibus vomitu se purgat. ut dicit. et dolet si herbe efficaciam quis recognoscat. Dolet enim pulsat canis siquis alius canis ignotus hospitium subintroierit. timet ne per eum presentiam deperat. Et ideo pugnat contra eum. Item cupidus est et avarus. et ad reponendum superflua studiosus. Et ideo ossa carnosa et medullata que devorare non potest. canibus non communicat. sed cum diligentia reponit in abscondito et occultat. que cum esurierit solus vorat. Item immundus est et libidinosus. Unde dicit Aristoteles libro vi. Canes tamen faciunt quam mares. coitum utique quod diu vivunt. Ita quidem in immunditie libidinis se exponunt. quod mentis mutatur et sordore non discernunt que ad coitum. Et ideo per legem mosaicam equali immunditie subiacet oblatio de precio canis vel canicule. et de precio meretricule prostitute. Nam tales misere per omnium libidinem indifferenter exponuntur canino more. Item autem canis piger solet esse et desidiosus. Unde dicitur libro vii. quod canibus in senio accidit podagra. Et plura ex eis evadere cum podagra eclaudicent. Et ideo tota die dormiunt super fumarium inter muscas. et inter lumbos. Maxime autem circa aures infestant eos aculeos infigentes. et circa aures in quibus est potissime ulceratus. Et quamvis alii celebrando per rorem ei aures. per pigritiam non resurgit ut se excutiendo eas abiciat aut repellat. Sed vix aliquotiens quando contra faciem eius volitant per eas capiendo cum ore. crepitando dentibus eas fugat. Tandem canis ulcerosus. saxo vel fune collo eius alligato. violenter de fumario extrahitur. et in fluvio submergitur. et sic terminatur eius misera vita. ac finitur. nec eius pellis detrahitur. nec eius caro comeditur. nec sepulture committitur. sed muscis et lumbis finaliter derelinquitur.

Catuli. sunt canis filii. diminutive sic dicti a canis et catelli. Nam abusive sic vocantur filii aliarum bestiarum. ut dicit Ysidorus libro xii. Huiusmodi catuli nascuntur generaliter ceci. et quo ad videndi actum. imperfecti. Nam catuli canum nascuntur cum dentibus ferratis. quibus valde pungunt. Dentes autem illos huiusmodi dentes per modum serre divisos. est gulosum et bellicosum. ut canis. leo. panthera. et huiusmodi. Et omnia talia alia. generantur fetus imperfectos. ut patet supra libro eodem. de animalibus in generali. et in omnibus fetantibus filios incompletos. causa est gulositas. Que sic exprimitur usque ad complementum fetus. matrem suggendo infatigantur. Et ideo oportet ut festina sic in talibus nascantur. Quere supra libro eodem. Nam sicut dicit Plinius. catuli canum quondam apud veteres erant in summo honore habiti. ut dicit Plinius libro xxix. capitulo. Catulos in quos lactentes adeo puros existimaverunt ad cibum. ut eos placandis numinibus offerrent. loco hostiarum. Quorum sanguinem nichil contra toxica putabant valere. Et adhuc in presenti volunt auctores contra morsus venenosos vulneribus salubriter adhiberi. Nam catuli aperti. et ictibus serpentum apposita calidi. venenum extrahunt. dolorem mitigant. et adhibitis remediis membrum sanum curant. ut dicit idem. Et huiusmodi catuli quanto nascuntur ceci. tanto u- 26

sunt uicecum catulos recipiunt. ut dicit Ar. Siti-
gero ubi gonorum lacte nutriuntur. catulo canis in uidendo
persequitur. Matrem adhuc ceca diligunt. Voce eo-
rum cum recognoscit. Mamas eius requirunt. Et si mam-
mas casu aliquo oppresserit. acutiori dente papillam
comprimunt et lac uberius effundere tenentur donec
in aciem erigunt. Quando esuriunt clamitando et querela
uoce ubera materna querunt. Et ita diu sugere ma-
mas in ordine, prius iacuerint in matrice. Et ille ca-
tulus qui fortior est ac melior prius ad lac admittitur.
et amore diligentis tenetur et fouetur. Catulis uena-
ticis cibus ex industria debet subtrahi. ne eos contingat
ex pastu superfluo impinguari. Ex nimia enim crassi-
tie et impinguatione ad predam segniores. et ad cursum
fiunt tardiores. Quamuis autem alia sint melancolica
ex complexionali qualitate. ex dispositione tamen membrorum sunt agiles.
Sunt enim leui plumi ac leuitate. Et hi acute excitantur.
Quando si sunt sensibiles alacres. sic sunt habiles ad discen-
dum. Et hoc tam ad uenandum. quam ad ludendum. et ad
greges custodiendos a lupis et tuendos. Qui uero ad cu-
stodiam domus sunt deputandi. de lenitate. de die. de-
in loco obscuro includi et nutriri debent. Et sic de noc-
te erunt qui furtes magis seui. Nam talium canum est offi-
cium. de die gestire et dormire. de nocte uero uigilare.
et qui furtes curiam circuire. Vituperabilis enim est canis
qui de die uigilat et latrat et currit. de nocte ue-
ro dormitat et latrans latitat et obmutescit. Ma-
lus est canis sine sit senex sine iuuenis qui de die
custodit oues a lupis dum sit in pascuis. de noc-
te[illegible] singulas domini sui in caulis.

2 A Castor est bestia mirabilis. que cum quadru-
pedibus uiuit et graditur in terris. sub aquis autem
natat et commoratur cum natatilibus sicut piscis. Et
est castor a castrando sic uocatus. ut dicit ysidorus libro xii.
Nam eius testiculi medicine sunt apti. Propter quos cum
presenserit uenatorem. ipse se castrat et morsibus
sua genitalia amputat et derelinquit. ut dicit idem. De quo
Cicero ait. Redimunt se ea parte corporis. propter quam
maxime expetuntur. Et iuuenalis. Qui se eunuchum
facit. cupiens euadere dampno testiculi. Dicuntur autem
castores fibri qui et pontici canes dicuntur. Hec ysi-
dorus. De castoribus autem loquitur plinius libro xi. capitulo iii. Ponto
igitur unum dicit genus animalium esse quod ne circa aquam
tam elidens uiuam in extremis aquarum et fluminum ripis
domos et cubilia sibi edificat miro artificio pre-
paratas. Nam hec alia parte in terra uiuunt. Suam speciem

diligit. Pre quod congregata fibri dentibus ligna precidunt.
et frusta. de silua ad sua latibula miro modo deferre
tractant et deuehunt. Nam unum pro uehiculo pedibus ele-
uatis supinum inuenit fluuium. in cuius corpus et
crura absciso ligna coordinant et comprimunt. cum tra-
hentes ad suas transmouent. diligens ipsum expo-
nentes. et mira subtilitate ex congesta materia
habitacula fortia sibi parant. Sunt autem eorum domicule
bicamerate uel tricamerate. quod quidem pro eius tabula-
ta seu solaria sunt distincta. Aqua crescente locum
superiorem inhabitant. decrescente autem in inferiori parte habita-
culi sese locant. et per quoddam foramen in solario quo-
libet ex industria proprio caudam suam. quam piscibus simile
est submittit aque. sine cuius presentia non potest
caudam eius sine corruptione aliquando permanere. Animal autem
mirabile et monstruosum. cuius cauda tamen piscis. et
totum residuum sui corporis naturam habet quadrupedis a-
nimalis. Est autem in magnitudine ad modum parui ca-
nis habens pedes quasi canines a parte posteriori cum
quibus principaliter ambulat. A parte uero anteriori
duos habet quasi anserinos. cum quibus principaliter in
aquis natat. Pellem habet ualde preciosam pro qua ue-
natur. Dentes autem habet acutos et serratos ad modum
canis. Flet et uelociter moritur quia habet tibias ualde
breues. Habet autem castores duos testiculos in magni-
tudine proportionatos cum paruo corpore non habentes. et hos
castorea nominant. Et de hiis dicit plinius libro xxxii.
capitulo vi. Sic castores igitur se amputare testes. que
castorea dicuntur. ne capiantur a uenatoribus. Ne-
gat sextus diligentissimus medicine perscrutator.
immo dicit eos sic esse obstrictos. et spine dorsi
sic adherentes. ut adimi non possint sine uita a-
nimalis. Hoc idem dicit platearius. et quod dicunt quod non est
tante discretionis. ut sciret se liberare talibus.
Et hec cotidie patet in castoribus qui in diuersis locis in-
ueniuntur. Unde quod dicit ysidorus et physiologus de eorum castra-
tione non de usualibus fibris. sed de aliquibus aliis
aliter quam castoribus assimilantur in testiculis est forsitan
intelligendum. Valetque castoreum neruis et non solum
physicum. sed maxime corporis passionibus. ut dicit plinius
in eodem. maxime si fuit castoris nec nimis iuue-
nis nec nimis senis. Et sic est eligenda ca-
storea duplicata. ex uno neruo dependentia.
et uno in uno copulata. quia talia non posse de fa-
cili adulterari. Multi enim accipiunt uesicam
aliis. et replent eam sanguine castoris ad duo.

medios illos castoreos vero omnes· et medios pipis
vel saporis acutioris· et colligunt colli vesicas ve
nderes esse iunctas· Sed ab uno collo duas vesi
cas dependere est impossibile· Et ideo primo castoreum est
melius quod duplicatum apparet ab uno ductu· Est
autem eligendum quod mediocris saporis est acuti· quia si
nimis est acutum est corruptum. Sophisticatum est ma
xime si non habet tunicas medianas· ut dicit Platearius. Unde lau
dabile est quod mediocris est acuti et glutinosum·
nec est fallax· quia est tale aromaticus [illegible] sophy
sticatur ut dicit Plinius ibidem· Quando autem est recens est
est melius et efficacius in medicina· et est signum quod non est a
dulteratum· quando de uno teste habent quasdam pellicu
las vel folliculos et cellulas continentes ple
nas pinguedine ventosa· Per vii annos potest in
multa efficacia conservari· Et debet poni in medicina
sola pellicula exterior· et nisi debito ponderis
virtute enim habet dissolvendi· consumendi· extenuan
di· Licet [illegible] maxime consolidandi· Unde [illegible]
multa mala sanat· epilenciam et similia· Cum
capitis [illegible] pulsaret· paulatim [illegible]
et laxam tendit subito ablatum· [illegible]
resolvitur· Contra [illegible] corporis [illegible] in vino
cum ruta et salvia [illegible]
cerebrum· Commovet et obtusos sensus [illegible]
provocat· vel quod [illegible] et linguam [illegible] provocat
[illegible] cum oleo rosaceo caput [illegible]
[illegible] contra venena fortissima ut scorpi
onis· aranee et [illegible]
[illegible] ut dicit Plinius libro viii· capitulo iij· Eius etiam urina va
let ad [illegible] ut dicit idem· Et [illegible]
[illegible] et multa alia· Et est pingue
do maioris efficacie est in [illegible]

Cervus animal est [illegible] latine
ut dicit Ysidorus libro xii· ubi [illegible] Cervi [illegible]
[illegible] serpentium est inimicus· [illegible]
[illegible] spiritu narium eos [illegible]
de cavernis· et [illegible] veneni eorum pa
bulo reparatur· [illegible]
[illegible] et eos primi [illegible] sagittas· quando venato
ribus vulnerantur· [illegible] sibilum [illegible]
et in armonia delectantur· [illegible] auribus a
cute audiunt· [illegible]
a [illegible] in natando [illegible] quia
[illegible] capita supponunt
et [illegible] leviter [illegible]

[illegible] Est autem ut dicit Plinius libro viii· capitulo xxxii·
[illegible] Cervus igitur est animal placidum
[illegible] ut canum [illegible]
[illegible] Et quando cerva est pregnans [illegible]
[illegible] quia [illegible] feris co
[illegible] Post [illegible]
[illegible] Initium [illegible]
[illegible] feme
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] Post partum
[illegible]
[illegible] lacte
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] pabula autem
[illegible] latebris
[illegible] corporis [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] vel [illegible]
[illegible]
[illegible] non [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] Cervus autem cornutum [illegible]
[illegible] annis singulis in vere mutat
cornu [illegible] quia [illegible]
[illegible] cornibus
[illegible] nova [illegible] armatura· [illegible]
[illegible] ad [illegible]
[illegible] medicinam· [illegible]
[illegible] cornua [illegible] annis [illegible]
[illegible] ad [illegible]
ad vii annos· Et ab eo tempore annis singulis [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] in cornibus [illegible]
[illegible]

[illegible]

[illegible] 29

[illegible]

[illegible] 30

[illegible]

rii. sicut et ungule aliorum. Et ideo talia possunt mollifi-
cari ad ignem. Et dicit ibidem quod colores cornuum sicut
et aliorum solearum sequuntur colorem pilorum corporis alis.
Unde si corium est nigrum cum pilis. et cornua erunt
nigra. et sic de aliis. Dantur autem aliquibus cornua. ad
sui defensionem. loco armorum. Et ideo ponuntur in
extremitate capitis. ut sic sicut gladio ad resi-
stendum iniurie inpugnantis. Et omnia cornua sunt
vacua et concava. et rotunda. preter quod cornua cervi.
que dura sunt et solida. et sunt multe ramificationis.
Et nullum aliud cornua mutant nisi solus cervus. qui
omni anno semel ponit sua. et unum abscondit. quod numquam
postea invenitur. Unde dicitur in proverbiis. vade ubi cervus ponit
cornu suum. ut dicitur li. viii. Iste dicit li. iiii. Fortior
est continuatio cornuum cum cute quam cum osse. Et ideo
dicit Ar. quod quedam alia movent cornua. sicut auricu-
las. in regione que dicitur Aufragia. et dicit Avicenna. Et hoc
dicit Ar. de sua terra que dicebatur. Causa autem est materia
cornuum et unguium. et solearum. quia sunt vapo-
rositas acredinis calore resolute ut dicit Constantinus. Et
ideo alia magni fumi animalia sunt fortia a calore
cordis resoluta in caloris ad extrema corporis
transfundendi. magis habent cornua et fortia. Et
magis si ista fumosa materia vel per nimiam sic-
citatem transeat in pilos. vel si minus fuerit ...
et grossa. in dentes transeat et in caninos.
Et ideo oportet dicit Ar. li. iii. c. de dentibus. quod alia
habentia in utraque mandibula dentes et caninos.
illa non habent cornua. ut patet in elefantibus et in a-
pris. Omnia quoque quadrupedia cornua habentia
in inferiori mandibula tantum. et ungulas scissas.
habent cornua et ruminant. et habent duos ventres.
immo plures. ut supra dictum est. Unde pluralitas cor-
nuum se habet convenienter ad scissuram solearum. Et ideo
asinus indicus habet cornu unum tantum. et soleam inte-
gram. sicut equus. sed non ruminat. ut dicit Ar. et A-
vicenna. Tanta autem est affinitas inter ungulas et cor-
nua. quod valet vaccarum patientium dolorem in ungulis
pedum. ut cum oleo et aliis medicamentis inter cor-
nua inungitur. De utilitate autem cornuum et un-
guium. dictum est supra. littera. b. de bove.

31 Cocodrillus a croceo colore est
dictus. ut dicit Ysidorus. animal quadrupes. ut dicit Ysidorus li.
xii. in c. de piscibus in terra et in aquis. valens. lon-
gitudine fere. xx. cubitorum. dentium et ungui-
um immanitate armatum. Tanta est ei duri-
tia cutis. ut quamvis fortium lapidum ictus in tergo re-
cipiat. nichil omnino curat. Nocte in aquis. die in
terra quiescit. Ova in terra fovet. que ovis anse-
ris sunt maiora. Masculus et femina vices servant.
Hunc quidam pisces serratam cristam habentes tenera
ventris desecantes interimunt. Et dicitur quod solum
inter alia superiorem mandibulam movet. Hec omnia
dicit Ysidorus. et dicit Plinius li. viii. c. xxvi. dicens sic.
Cocodrillus est animal nullius utilitatis. lingue usu inter
alia terrestria caret. solam superiorem mandibulam
existente inferiore immobili. morsum imprimit veneno-
sum. Dentes habet horribiles. ad modum pectinis.
suos serratos et culmos ad modum apri. Insultum autem
habet ex tam parva origine crescat in tam magnum animal.
sicut cocodrillus. Animal est valde gulosum. et multum
comedens. Unde quando est saturatus iacet iuxta litus. ore
tamquam est repletus. Superveniens autem avis modica
que dicitur apud eos cuschillas. Apud ytalos autem
dicitur avium rex. Evolat autem ante oculos eius.
Quam aliquotiens a se repellit. tandem favet
aperto ore avi. et eam intrare permittit. Et hec avicu-
la primo cum levibus unguibus scalpit. et ei facit quendam
pruritum. Huius dulcedine delectatus sta-
tim obdormit. Avicula autem cum eum sentit dor-
mire. statim immergit se in eius ventrem. et quasi telum stan-
tem eum perforat et comedit. In ventre est valde
mollis. Et ideo apiscalis spinas et cristatas pinnu-
las in dorso habentes de facili superat. Et subdit
Plinius. Hec belua insequens fugientes. et eis est
terribilis. sed fugax est contra persequentes. Hebetes
autem habet oculos. quando est in aqua. sed extra aquam
nimis acute videt. In hyeme per. iiii. men-
ses maxime se abscondit. sed in vere exit. Et
quamdiu vivit semper crescit. Hucusque Plinius li. viii. c.
xxvi. Dicit autem physiologus. Cocodrillus si in-
venit hominem iuxta litus. interficit eum si potest. Et
postea plorat super eum. et postea eum devo-
rat. Et dicit quod de eius fimo fit unguentum.
unde faciunt mulieres sophysticam. ut se-
nes et rugose per ipsius inunctionem iuvenes videantur.
Herbas bonas libenter comedit. inter quas en-
idros serpens parvus qui ei inimicatur. caute se invol-
vit. et dum cocodrillus herbas carpit. serpentem trans-
glutit. Qui intrans ventrem omnia interiora carpit.
et sic eum interimit et occidit. Et sic illesus exit.
Ita dicit Ysidorus li. xii. Et dicit quod ab omnibus insidiatur

quorum prius autem quam generentur inter fibras nili.
crocodillo quem devorat. Et tunc involvit se in luto et
intrat per ventrem eius. Dicit autem hic Solinus quod illidatur
quorum prius autem quam generentur inter herbas nili.
quod evolant per ceteros [illegible] et intrat ventrem crocodil-
li et comedit intima viscera eius. Et purificat
est belua armata unguibus. Habet autem corium ita durum quod
nullo gladio perforatur. Manet in aqua tam de die
quam de nocte. quia aqua calidior est de nocte quam
de die. Excludit ova sua sole et [illegible]
et sic sit calidum [illegible] aqua. Et non habet linguam ad vo-
cem formandam. Sed habet parvam linguam in parte inferiori. sicut habent
pisces ad gustum. ut dicit idem Solinus. et in libro de natura animalium.

32 Coluber dicitur quod colat umbras.
Vel quia labitur in lubricos tractus flexibus si-
nuosis. Ista lubricum dicitur quicquid labitur dum tenetur.
ut dicit papias. Coluber etiam fugat leonem
[illegible] ut dicit ysidorus. et [illegible] occidit. pellem de-
ponit. florum et arborum germinationes diligit. Lac
diligentissime bibit. Dentibus et cauda ledit et ve-
nenum infundit. Iuxta caput solum se exponit. Canem
fugit. [illegible] comedit. et pulverem lingit.
Quere de angue supra. Dicit autem plinius libro xxx. c. iiij.
pinguedinem colubri aquatici naturaliter contra morsum croco-
dili. Et si quis secum habuerit fel colubri, a crocodillo
non laditur. quod ipsam beluam nil [illegible].

Dammula sive damma. sicut ait papias.
33 Caprea est agilis. ut dicit ysidorus libro xii. Dammu-
la est vocata, eo quod de manu effugiat. Timidum
enim est animal et imbelle ac imbecille. Unde nescit se de-
fendere, sed fugit. Habet enim parvos [illegible]
membra. et ad fugam levitatem. Unde dicit martia-
lis. Dente timetur aper. defendunt cornua cervum.
Imbelles damme quid nisi preda sumus. Gramineosa lo-
ca et nemorosa diligunt. Gramina medicina-
lia et aromatica comedunt. [illegible] tur-
[illegible] et [illegible] carpit. Quando est vulnerata.
dictamnum comedit. Et sic de corpore telum excu-
tit. ut dicit libro v. Sanguis eius est medicinalis contra plinius
libro xxviii. nervosque [illegible] remollit. Et ar-
ticulorum dolorem sanat. Venenum dissolvit et expel-
lit. Dammula ceduntur serpentes. et fugiunt. et eius
[illegible] sustinere non possunt. ut dicit idem. Acutissime
vident. et velociter currunt. [illegible] de capitulo a.

34 Dromedarius
est dromedorum vel dromedariorum cursus. Dro-
medarius est quoddam genus cameli. ut dicit ysidorus libro xii.
Dromedarius igitur est genus camelorum minoris
staturae quam camelus. sed longe velocioris est sic.
Unde et nomen accepit. Nam dromos grece cur-
sus velocitas dicitur. Centum enim miliaria et am-
plius pergere solet uno die. Et est animal ruminans si-
cut bos et camelus. Unde dromedarii [illegible] sunt
magni dromedorum. ut dicit papias. Item glo-
sa ysaie lx. Dromedarius enim vel dromas. id est
enim dicitur animal camelo minus sed velocius. Madi-
an enim et epha regiones sunt trans arabiam. ca-
meli et dromedarii habundant. Item castra-
tur in iuventute. ut talis ad cursum aptior sit. ut dicit
avicenna. et ne mora [illegible] a suo
cursu retardetur. Datur enim sibi velocitatis pro pul-
cus amplitudinesque. maximum enim habet et latissimum
pectus. ut dicit aristoteles et avicenna. plinius libro iiii. et quia [illegible]
tenera [illegible]. animal enim est calidissimum ex
complexione naturali. Unde caloris fortitudo consumit hu-
mores eius [illegible] et non permittit eos mole
carnis nimium onerari. Est velocem pro illi
brevem habuisse. ista gracilia et longa habet cru-
ra. et musculi nervosa. Et ideo sunt habiles ad mo-
tum. et fortes ad continuandum cursum suum. Item
levis est pro [illegible]. Sed alia mag-
[illegible]. imo paucissimis cibis sustentatur. Fenum enim
et [illegible] comedit. et [illegible] ossa valde
diligunt. quibus post [illegible] de [illegible] de
vespere contenti sunt. ut dicit plinius. Corpus sanguis est
valde [illegible] et subtile. Et ideo corpus eius [illegible]
subtile et liquidum est pre aliorum animalium. ut dicit [illegible].
et minus nutritivum et magis [illegible] et [illegible]
humorum [illegible]. Quere supra de camelo. Hec de his
sunt generalia sub [illegible] et illius.

35 Dipsas exemplaria fortunarum est genus. Et
est species quam latine dicitur situla. Eo quod eo quod
quem momorderit siti periit. ut dicit ysidorus libro xii.
Aliud autem genus dypsadis perhibetur, ut cum calcaveris
nichil videant. Quorum venenum ante extinguit
quam sentiatur. [illegible] sentire [illegible] moriuntur.
Est autem species aspidis. ut patet supra de aspide. Quere de.

Draco maximus est cunctorum ser-
36 pentium. ut dicit ysidorus libro xii. Hunc greci draconta
vocant. ut quod sepe aspelincas abstractus fertur.
in aere. concitaturque per eum aer. sicut et in aere
[illegible] eius venenum intumescat. Est autem cristatus.

paruo ore et arctis fistulis per quas trahit et linguam exi-
git. Dentes habet acutos et serratos. Vim autem non
in dentibus sed in cauda. Et verbere potius quam ictu
nocet. Sed hic autem tantum de veneno quantum alii ser-
pentes, quia ad mortem alicui inferendam non sunt
necessaria venena. Quem si qua ligauerit occidit.
A quo nec elephas tutus est corporis sui magnitu-
dine. Nam circa semitas delitescens per quas elephan-
tes gradiuntur crura eorum alligat et nodat
et suffocatos perimit atque necat. Gignitur autem in
India et in Ethiopia in ipso incendio iugis estus.
vt dicit Ysi. li. xii. De draconibus etiam dicit Pli. li. viii.
c. xiii. Dracones triginta cubitorum magnitudine
nascuntur apud Ethiopes. Solent autem iiii. vel v. cau-
dis se complecti et erectis capitibus velificare
per mare et fluuia ad pabula meliora. Item c. xii.
Inter elephantes et dracones perpetua est dimi-
catio. Nam draco cauda constringit elephantem,
et elephas pede et proboscide proterit draco-
nem. Draco autem [illegible] cauda innodat pedes ele-
phantis et caudam eius [illegible], sed non comprimit quia dum
incumbit elephantis [illegible] eius. Item c. xiii.
elephas [illegible] draconem super arborem nititur eum
frangere ne premat draconem. Draco autem insi-
lit in elephantem et capite eius mordet inter-
naria [illegible] elephantis et quia ex-
cecat eum [illegible] et
mordet eum et [illegible] sanguinem eius. Tandem
post longum conflictum elephas exsiccatus san-
guine [illegible] cadit super draconem et mo-
ritur [illegible]. Causa autem quare ita appetit
eius sanguinem est quia sanguis elephantis [illegible] quo
draco appetit [illegible], vt dicit Ysi. Super illum locum
Leui. xviii. [illegible] veneni sui draconis [illegible]
[illegible] draco est [illegible] tantum quando
[illegible]. Et ideo aperit os contra ventum ut sic ex-
tinguat ardorem suum. Vnde cum videt naues in mari
et magnus est ventus contra velum ut in [illegible] venenum
frigidum volat ad velum. Et quia propter magnitudinem
corporis et propter eius fortem impetum subuertit nauem et
nauta quando videt appropinquare draconem [illegible] propi-
us ex tumore aque statim [illegible] deponit velum
et sic euadit. Item dicit Solinus quod Ethiopes vtuntur
sanguine draconis contra feruorem estus et vescuntur
eius carnibus contra diuersos morbos. Sed cum sit sup-
er venenum ad eius carnem, nam solum hoc venenum

et in lingua et in felle. Et ideo amputant eius linguam et fella quia
recipiunt ibi venenum. Et sic ablato veneno vtuntur
comedere reliqua eius in medicinam quam in cibo. Et hoc vult tangere
Dauid ubi dicit: Dedisti eum escam populis Ethiopum. Dici-
tur et Pli. quod venenum suum erigit eius lingua, et quia ex
calore veneni inflammat aerem, ita quod videtur spirare
ex se ignem. Aliquando emittit de suo spiritu mor-
bum contagiosum, et inde corrumpitur aer et inficitur, et
morbus pestilentialis inde sepius generatur. In mari quandoque habi-
tat. In fluminibus natat. In speluncis et antris la-
titat. Raro dormit, immo quasi semper vigilat. Aues
et bestias deuorat. Acutissimum habet visum. Vnde in
altissimis montibus manens a remotis videt pre-
dam suam. Morsu et ictu pugnat. Oculis et na-
ribus aliis impugnans maxime captat. Vnde dicit Pli. li.
viii. quod ita ledit in oculis et ore elephantes quod
quandoque ceci deueniunt et pre fame consumuntur et ita mori-
untur. Item de dracone dicit Ari. li. vii. quod illorum dra-
conum morsus est maior et periculosior qui comedunt
alia venenosa, sicut draco qui comedit scorpiones.
Quia contra illorum morsum vix inuenitur medicina. Item
Pli. li. xxviii. Draconum adipe omnia fugiunt ve-
nenosa. Adeps eius cum melle curat caligines
oculorum. Item Ari. li. vii. Pudet quando mordentur a
dracone moriuntur.

Equus est dictus eo quod quando quadrigis iungebantur pa- 3 A
res equabantur. Qui in forma et in cursu similes com-
pulantur. Est autem dictus caballus a pede cauo eo quod gra-
diens ipsa vngula terram cauet, quod reliqua animalia non
habent, vt dicit Ysi. li. xii. Sonipes quoque nominatur
eo quod pedibus sonet. Viuacitas equorum multa est,
vt dicit idem. Exultat enim in campis. Odoratur bellum.
Sono tube excitatur ad prelium. Voce accensus ad pro-
cursum, ad cursum. Dolent cum victi fuerint. Gaudent
cum vicerint. Quidam in bello hostes suos sentiunt
et conflictu et vt aduersarios suos morsu petunt.
Aliqui etiam proprium dominum cognoscunt oblita mansuetudi-
ne si mutent alium. Quidam preter dominum proprium in dorso a-
liquem non permittunt. Multi quoque morientibus dominis suis
lacrimas fundunt. Equum enim solum et hominem lacrimari
et affectum doloris sentire dicunt. Vnde et natura in
centauris equorum et hominum est permixta. Solent quoque
ex equorum mestitia et alacritate euentum futurum
dimicaturi colligere. Equis longeua vita est [illegible] equis
gallicis, indis et yspanis. Subdit autem Ysi. adhuc.
In generosis equis vt aiunt veteres iiii spectantur

tas. 9. Forma. Pulcritudo. Meritum. atque color.
Forma ut sit validus corpore et solidum et robori con-
veniens altitudo. Latus longum et substrictum. Maximi
et rotundi clunes. Pectus late patens et totum
corpus musculorum densitate nodosum. Pes siccus.
et ungula concava solidetur. Pulcritudo ut sit ex-
iguum caput et siccum pelle prope ossibus adheren-
te. Aures breves et acute. Oculi magni. Nares
patule. Erecta cervix. Coma densa et cauda.
ungularum soliditate fixa rotunditas attenditur.
Attenditur et meritum ut sit animo audax. Pedibus
alacer. trementibus membris. Quod fortitudinis est indi-
cium. Qui ex summa quiete facile concitetur vel excita-
ta festinatio non difficile teneatur. Color etiam
spectatur quia color ipsius nec est rufus nec niger
nec albus nec canus nec varius nec guttatus. Hic varius
color equus [illegible] ut reformat. Equorum
[illegible] et animus [illegible]. Sed [illegible] plerique
nimis [illegible]. [illegible] li. xii. c. plini.
Equi [illegible] dominis suis pugnant. Equum ma-
ternum [illegible] in eis animi cognationis cogni-
tio. [illegible] li. 4. 8. Rex [illegible] habuit
equam pulcherrimam et peperit equum pulcherrimum. et voluit
ex illo equo et matre eius habere pullum aliquem. et ingenia-
bat ut eum celaret se matrem. cooperiendo velum.
Et cum [illegible] faciem matris. et nosset [illegible]
eum [illegible] et eicit se ab alto [illegible] et est mor-
tuus. Itemque in grege equa cum sorore libentius graditur
quam cum matre. Ad vocem symphonie et alterius [illegible]
re delectatur. Exultat in hoste. Prelia [illegible]
et amicos [illegible] dominos. lacrimas [illegible] fun-
dunt. Dominum [illegible] equus [illegible] qui in-
bellis profundit [illegible]. [illegible] ta-
les equi ut dominum [illegible] gravantur [illegible]
dunt. Ut dicit li. 2. c. 9. Fel [illegible] equi [illegible]
[illegible] venena. Et ideo [illegible] equum [illegible]
[illegible]. Et sanguis [illegible]
nenosus est ut sanguis taurinus. Spuma equi [illegible]
ta cum lacte asinino [illegible]
venenosos. Ut dicit [illegible]. Et [illegible]
[illegible]. Et [illegible]
[illegible]. Ut dicit ar. li. v. Equi masculi vivunt [illegible]
annis. Et generant a secundo anno usque ad xxx an-
nos. Femina autem diutius vivit et generat usque ad xl
annos. Et [illegible]
maior [illegible] plus

quam alia animalia. Ut dicit li. vii. [illegible]. Equi
[illegible] porriginem. et [illegible]
[illegible] et generatur ei tumor. Et signum huius est tremor o-
[illegible] Et equus qui [illegible]
in [illegible] dolet [illegible]. Et signum huius est
quod [illegible] posteriori [illegible]. et
equus [illegible]. Et si ei [illegible]
[illegible]. Et equus [illegible]. Et
signum huius est quod [illegible] et
[illegible] et [illegible] ambulare. [illegible] est
[illegible]. Et [illegible] est alia infirmitas
in ore [illegible]. Et signum huius infirmitatis est
quod [illegible] et [illegible]
infirmitas [illegible] remedio [illegible]. Et
[illegible] rabies [illegible] est quod [illegible]
[illegible] colli. Et hec infirmitas [illegible]
[illegible]. Et [illegible] infirmitas [illegible]. Et huius
signum est quod non [illegible] et [illegible] suas [illegible]
et in [illegible]. Et moritur [illegible]
[illegible] equus et mulus. [illegible] in eis am-
pullas sive pustulas. Et multotiens moriuntur
ex veneno. Equi [illegible] ipsum
[illegible]. et delectantur [illegible]. et
natare in aqua. Et potant aquam turbidam. Et si
fuerit aqua clara [illegible] ar. li. vii.

Equa [illegible] ab equo

Est dicta [illegible] equorum femina. equa est [illegible]
quia dicit ar. li. vii. Equa [illegible]
[illegible] abortat. Ut [illegible]. Eque [illegible]
Et si [illegible] aliqua [illegible] pullum [illegible]
alia. [illegible] equam [illegible]. Ut dicit
pli. li. 8. c. 42. Equa [illegible] et [illegible]
[illegible] et amissa genitura alienum
pullum nutrit. et diligit [illegible]. Ut dicit [illegible] in
fronte pulli equi nascitur [illegible] ni-
ger ad [illegible] quam [illegible] lingua.
et [illegible] numquam pullum admittit ad uberam.
[illegible] Et [illegible] pli. [illegible]
amoris. [illegible] mulieres [illegible]
[illegible] qui volunt aliquem stimulare ad a-
morem. Ut dicit ar. li. vii. [illegible]. Ut equa ut dicit [illegible]
[illegible] suis. et [illegible]
Et [illegible] libido eius ac si
in eis [illegible] amoris. Ut dicit ar. li. 8. [illegible]
pugnas cum [illegible] equi [illegible]
qui [illegible]. Et est [illegible] et

imitatur vocem eius. Et quando volat super ipsum stupe-
facit ipsum. et cogit ipsum fugere. et quando inficit ipsum.
39 Poledrus vocatur equulus.
Pullus equinus qui diu matris uberibus est
sublactatus. Iuxta Isidorum ut dicit Ar. li. vii. in uete-
ris nemorum i. amoris veneficium quod nascitur
quod lambit mater equa [illegible] et comedit [illegible].
Et mulieres in [illegible] praeparant ex eo. ut dicit idem
in li. viii. Posterior pars pulli equini est maior par-
te anteriori. et cum iuuenescit efficitur superior. et
propter hoc est eleuatio anterioris partis corporis multorum
equorum maior quam posterioris. Et ideo quando est pullus post par-
tem posteriorem tangit caput suum. ad faciem non potest
quando peruenerit ad etatem. Quamdiu autem pullus est
matrem nimio modo affectu diligit. et sequitur eam quocumque
vadit. Et si mater cum aliquo periclitatur. hinnitu
eam querit. Pullus equinus sarcinis non deprimitur. Sar-
cinis non tegitur. Phaleris non ornatur. Calcaribus non per-
cutitur. Sella non subditur. Freno non domatur.
sed vadit libere. Gramine repletur. Calciculis
in pedibus non clauatur. [illegible] compungitur.
Sed in fine labor expectat. et lorus et capistrum [illegible]
[illegible] subtrahitur. Virga [illegible] non permit-
tit. [illegible] cursus facit [illegible] formatur. Et
ut dicit Plinius [illegible] aurigis exponitur. Quadri-
gis et cursibus [illegible]. Equestria multum depu-
tatur. [illegible]
[illegible]. Et ideo dicit Plinius in eodem li. quod [illegible] di-
uersis [illegible]. Equus quadri-
gis solis reputabatur [illegible] solis in anno mu-
tationes [illegible]
[illegible] Equus et bigales dic-
[illegible] lune. quia duo [illegible] nocte et die [illegible].
Et ideo [illegible] equos [illegible].
album [illegible] et nigrum. Equus [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] et [illegible] colo-
[illegible] equos [illegible] equos
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] colores equorum [illegible]
[illegible] ut dicit Plinius [illegible]
[illegible] colore [illegible] Albus

aeri. Prasinus et russeus terre. Venetus aque
seu mari. Sic equabit equos roseos in estate. quia
tunc omnia calescunt. Albos autem in hyeme quia tunc glaciali
frigore omnia canescunt. Prasinos in vere quia tunc
omnia virescunt. Russeos vel nigros in autumpno quia
tunc omnia obscurantur. et quia a pulchritudine recedunt.
Sicut dicit idem. equos roseos marti deo belli con-
secrauerunt. vel quia romanorum vexilla coccinea
erant. vel quia mars sanguine gaudet. Albos autem
equos consecrabant zephyris tempestatibus et serenis. Pra-
sinos floribus et terre. Venetos aeri atque [illegible]
[illegible] colorem glaucum et uarium reputauerunt
yris quam arcum dicimus. qui plures colores habet. Hec autem
superstitio [illegible] demonum circa cerimo-
nialia antiquitus obseruatur. ut dicit Is. li. x. Et ideo
nimis iste contemptus est quia plurimum [illegible]
repleuerunt. Inuenitur Ys. li. x. Circa autem pullum eq-
ui hec ultimo addiderimus. quia [illegible] quod
assuescat in iuuentute. uix potest dimitti in se-
nectute.

Elephus phis et elephantus ti qui dicitur pro excellenti 40
[illegible]. Dicitur autem sic ab elephio grece quod mons
dicitur latine. Et hic est unus [illegible] magnitudine [illegible].
Sed apud indos barro vocatur. Unde et vox eius bar-
ritus dicitur. Et eius dentes ebur et rostrum pro-
muscida nuncupatur. [illegible] cibum admouet
ut dicit Ys. li. 12. Et Solinus. Hec genus animalis in
rebus bellicis aptum est. In his enim [illegible] medi et
perse ligneis turribus collocatis. tamquam de muro
iaculis dimicant. Intellectu et memoria [illegible]
alijs vigent. Gregatim incedunt. [illegible] quo va-
lent [illegible]. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] plures quam unum generant. Vi-
uunt autem 300 annis ut dicit Plinius li. 8. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

eius uertere. supino capite eas ad celum eleuant.
et quandam religionem a mundi deorum se aduitorum po-
stulare. Idem Iouii sunt intellectus. et alia iam credibilia.
quod regem cognoscunt et qui adorare instruunt et in-
tunc ei reuerentie gratia genua sua incuruare.
¶ Idem li. c. 4. Si elefantes homines errantes in ob-
uium inuenerint in solitudine. pro ne ipsi timeant. angu-
lum de uia se subtrahunt. et tunc gaudii signum et
pullatim ipsis precedentes uiam ei ostendunt. Et si dra-
co eis occurrerit pro homine tuendo. cum eo pu-
gnare. naturaliter sese opponunt. et hoc precipue dum
fetant. quando habent iuuenes. Timent enim quod ipso comedat
fetus suos. Et ideo se expediunt de homine defendere.
ut sic securi possint nutrire filios suos. et eos
cautius custodire. ¶ Idem li. 8. c. 6. Semper gregati
incedunt. Ducit agmen maximus natu. cogit
uel coheret etate proximus aquam uel apponere. amnem transitu-
ri iuuenes premittunt. ne maiorum ingressu impedi-
atur alueus. Et sic non persequitur coite pertransire. ut dicitur
ibi. ¶ Est mirabilis in eis pudor. Nam quando unus ab
alio inuenitur. uertit fugam motoris. In abdito
coeunt. masculus quando est quinquennis. et femina quando est de-
cennis. Et hoc non nisi duobus annis. ut dicitur. Sy-
per singulis annis diebus .v. nullis diebus cum. Sep-
timo die toto se abluunt. ut dicitur ibi. Apud eos coitus
propter puellas ualde maxime agitantur. Illa tunc domo-
rum muros et stabula prosternunt. Et ideo domitis fe-
minas sic abstrahunt. Et quando domita sunt. opera sunt
in militia. Illi ferunt turres ligneas. acies perrum-
punt. concurruntque armatis. Sed quod mirum est. quod
armatas acies non timent. uaccam minime
suis fugiunt et formidant. ¶ Idem c. 40. Fron-
te et rostro elatis prominens palmas. et sic com-
mederit tenet caput. ¶ Idem inter elephantes et
dracones est perpetua dimicatio. Unum est in inter-
itum propter magnitudinem utrorumque et corporis grauitatem.
Draco enim sitit sanguinem elephantis. quia frigidis-
simus est ut suam refrigeret caliditatem. ut pa-
tet supra eodem. li. agitur de dracone. Unde in cap.
li. 1. et auctor. Statuit elephantus et longus et latus.
et uelocius et altus. et uertunt illos. leo manus.
et per ipsam accipit cibum et potum. et credit ori su-
o. Aliud nullum habet animal. habet autem elephas
mamillas inter pectus. et habet inter omnes dentes.
et alia lingua est intus medium dentium. et aperit eas.
et cum uerat aperit. quando lambit labia post

cibum et potum. Et non inuenitur in eo nisi unum intestinum
inuolutum in se et conuictum. et est sub pectore stomachus. Unde
post illud non est aliud nisi unum per quod eicit superflu-
itates. Et habet epar magnum quadruplum ad epar
bouis. Sed splenem habet paruulum respectu sui corporis.
Et hoc est ne dicatur anime. quia melancolia caruit et in-
uenitur. ¶ Idem Arist. li. 5. quod gignant agrestes den-
tes grandes inter. Cum rostro suo comburat arbo-
res. Et cum natat spirat et eicit aquam. Et ille cal-
canus cauus est ex cartilagine. Elephas autem quando se-
det flectit pedes suos. Sed non potest flectere po-
steriores propter pondus corporis. Sed inclinat se per latus dex-
trum uel sinistrum. Et dormit. Flectit autem coxas.
Et pedes posteriores. flectit sicut homo. ¶ Idem li. 5.
Masculus coit post quinquennium. et femina post de-
cennium. usque ad .xl. Et postquam parit femina. quie-
scit per triennium. Et postquam fuerit impregnata. eius
a masculo non tangitur. et trahit in utero per bien-
nium. Et quando parit. parit simile uitulo duorum uel
trium mensium. ¶ Idem post. A. elephanti accidit
infirmitas ex uentositate. Et propter hoc non potest pro-
icere urinam aut stercus. Et si comederit terram
moritur. nisi ad hoc fuerit assuetus. Quandoque etiam deglu-
tit lapides. Accidit et eis dolor intestinorum. Et
iuuat eos hoc. potum aquam calidam. et potum fenicis in
melle. quando uero hoc prohibetur fluxum uentris.
Et quando uexantur dolore quando non possunt dormire. in-
unguntur scapule eorum cum oleo et aqua calida.
et sic curantur. Item faciunt carnes porcina assata.
Item dolorem et scapulas colligant. Et si habuerit
ferrum in corpore. datur ei bibere oleum. Ponitur me-
dicina in oleo et sanguine. et datur ei ad comeden-
dum. ¶ Idem li. 8. Masculus est maioris corporis
et audacior. quam sit femina. Unde masculus domatur
per feminam. quando ponit ea ante uenatores
super eum. Et cum ascenderit ligant pedes an-
teriores eius ut domesticentur. Et est inter omnia
li. 8. domesticabilior et obedientior omnibus
aliis agrestibus. habet sensum meliorem. Et sen-
tit frigus in hyeme et frigiditatem uenti. Et est
ualde amicabilis et manet iuxta flumi-
na. et mergit se in aquam usque ad ...
... et natat. Sed non potest diu durare in natando.
propter corporis ponderositatem. Sed elephas ...
... ut dicit Arist. li. 19.
... quando nimis

pu[e]nire ul' q[uan]d[o] i[n]ebria[n]t[ur] uino ad p[re]lia[n]d[um] acuu[n]t[ur].
Jt[em] d[ici]t ap[osto]l[us] in p[ri]m[o] lib[ro] Mach[abeorum] .vi. c[apitulo] Stultu[m] aut[em] nimis ieiu[n]iu[m]
sic elephas. Et h[oc] p[ro]p[ter] suam c[om]plex[ionem] q[uam] assi[m]ilat[ur] aeri
c[on]ueniu[n]t. Et os q[uo]d i[m]pugnet p[ro]p[ter] ieiuniu[m] p[ro]p[ter] magnitu-
dine[m] corp[or]is fieri q[uo]d ca[usa] n[on] p[otes]t p[ro]ficere ut c[om]plea[tur]. De
elephante a[u]c[tor] d[ic]it Solin[us]. Syrie ig[itur] p[ro]uincie discu
plinam elephantes. Et uia[m] dicuntur p[er] ...-
amp[er]ie[n]s [et] sp[eci]al[ite]r usq[ue] ad [illegible] calore[m] mor-
b[us] quib[us] p[ro]ficiunt. De[in]de c[on]trah[uu]nt ... Caucte
deni[que] intellectu uiue[n]t quo[rum] ali[qu]a q[uo]d i[n] ...
[et] alia p[ro]p[ter] ne assiduo ... ur-
ge[n]t. Q[uo]d q[uan]do a uenatorib[us] p[re]mu[n]t[ur] ... p[ro]cu[m]b[u]nt
ambo [et] eos c[on]stringu[n]t ... [et] a[d]
rupe[m] ... n[on] p[ro]ficiu[n]t. ... [illegible]
... Et in ag[ro] unus se uolu-
... ad ... p[ro]
... pugnare ... [illegible]
Et q[uan]d[o] ... aliquo ... n[on] ... h[ic]
... Jtem ... [illegible] ...
... [et] ... [illegible]
d[icitu]r ... capiu[n]tur ... o[mn]e[m] ma[n]suetu[dinem]
... fouea subit[er] ... elephantes. [et] q[ui]
... [illegible] ... Q[uo]d q[uan]do ueniu[n]t alii uenatores. p[ro]-
... [et] p[ro]p[ter] i[p]s[u]m ... Alii aut[em] uenatores i[n] p[ri]mis ue-
niu[n]t ... uenatore[m] [et] ... ne p[er]cu-
tiat elephante[m]. [et] ... comedere ... [illegible]
... uel qua[n]do ... se subiiciu[n]t. [et] de-
i[n]ceps ei obediens mansuescit. Si cu[m] aliquo
... [illegible] ... cameleon ... [illegible] ...
... molle [et] ...
... Et i[n] pugna cu[m] unicorne op-
ponit ... neq[ue] mol-
le ... pulices ...
... amplas. tenues [et] lo[n]-
gas. i[n] illis ... [et] ...
[et] ... [illegible] ...
q[ui] ... Sitit ... sanguine[m] ei[us] [et] cu[m]
bibit. ... Quapropt[er] nu[m]qua[m] ...
n[on] q[uam]d[iu] ... elephas e[st] repletus. ut ...
... sanguine
... nouit ... aliud ... [illegible] ... alia p[ro]-
... phisiologi ...
elefante ... me legisse. Elephas
ig[itur] ... magnitudi[n]e o[mn]ia alia quadrupe-
dia ... i[n]tellect[u] [et] memoria e[st] multu[m]
uigent. ... elephantes ... alia eo[rum] facta
nu[m]q[uam] ... se ... arbori
[et] ... q[uo]d ...
... se sustentat. Quo[rum] quieti ...
... arbore[m] ... se ... Elephas
... corporis arbore[m] frangit
[et] ... [et] ...
... in[ex]pugnabile[m] ...
... [et] ...
... elefante[m] ... se[nio]re[m]
... [illegible] ...
... Com[m]unit[er] ... [illegible] ...
... elephantes i[n]dicos ...
... [illegible] ...
... [illegible] ...
... gustat.
... fructum comedere ...
... ut ... magnitudi-
ne ... [illegible] ...
... [illegible] ...
... Et
... mansuet[us] ...
... De [illegible] ... ossa
elephantis ... uene-
no ... [illegible] ...
... in aliquib[us] regionib[us]. ...
... herbe ...
... [illegible] ...
... gladiu[m] ...
... uel ...
... elephantis. Et ...
... sanguis ei[us] quo ...
... applicatur.

Equus ab equando d[ic]t[us] e[st] ... equi
... Capitulu[m] ... li. 13.
... humiditate ...
... melior e[st]
... magis ... masculus.
... [et] sanguine[m] ... gignit
... uehementiore[m] ... Et
... carnes ... ad ...
... Et ... magis
... natura ... uiuit.
[et] ... qua[m]
... meliore[m]. [et] ...
... temp[er]ie [et] humiditate [et] ...

h[abe]t et oculos visu valde acutum et simplicem aspectum
et obliquum. Et blattam cognoscas et que pennate
ut d[icit] Plin. li. 8. c. 100. Jecur stomachum d[icitur]
sanare vesperti[n]am aciem oculorum his quos nox
aliquando[?] nocivit. Ite[m] eod. li. 29. c. 10. Blattarum pellem
sanare morsus venenosorum si calide desuper alli-
gentur. Qui eorum [illegible] oc[u]le fugant se
pone[n]tes [illegible] pelle [illegible] ad plagas. Sa[n]-
guis [illegible] [illegible] venenis. [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] pl[ini]. Est aut[em]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]. [illegible]. [illegible]
et [illegible]. [illegible] pingue et carnosum. [illegible]
[illegible] hyspidum et macilentum. [illegible] corpus
et coloratum [illegible]. Et [illegible] [illegible]
lia erem[?] et [illegible] [illegible].

22 Eruca [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
olerum et [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible]. [illegible] folia arborum [illegible] ut d[icit] [illegible]
li. 13. [illegible] memini [illegible] [illegible] [illegible] ne
[illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] se
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible]
[illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] li. 13. Ex pl[ini] li. 8.
Eruca [illegible] [illegible] et [illegible] lanuginosum. [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] hye-
me [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible]
ex [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible]. Ex [illegible] [illegible] lediue et [illegible] [illegible]
fructibus arborum [illegible] [illegible]. [illegible] eruca [illegible]
mollis et [illegible]. [illegible] coloribus [illegible] de
nocte ut stella lucet. de die deformis et mi-
ri coloris apparet. [illegible] [illegible] aliq[ua]ndo [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible]. et post se [illegible] [illegible]. [illegible] mor-
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] mu-
tat. et se [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].
[illegible] alas [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] in-
volutas [illegible] [illegible] [illegible] extollit.
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
maculas [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Et

tale volatile papilio nuncupatur. Ex d[icit] [illegible] li. 13.
Papiliones dicuntur aviculae q[uae] max[ime] [illegible]
[illegible] [illegible]. q[uae] ex suo fetore [illegible] [illegible]
ut d[icit] [illegible]. [illegible] ex [illegible] papiliones efficiuntur.
et de papilionum [illegible] [illegible] folia [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
volant. quia [illegible] [illegible]. Ex d[icit] [illegible]. Papili-
ones [illegible] minuta volatilia. q[uae] de nocte [illegible]
[illegible] igne [illegible] [illegible] lumen [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]. Et sic [illegible] [illegible] lumen volunt
[illegible] ipsi [illegible] [illegible] [illegible].

Fauni quidem et satiri [illegible] [illegible] [illegible] mo- 23
[illegible] [illegible] quidem [illegible] [illegible]. [illegible] ad
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in nemoribus
[illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible]. ut d[icit] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] non
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
et cornua [illegible] et pedibus [illegible] [illegible]. [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
ut [illegible]. [illegible] [illegible]. Et [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Et [illegible] [illegible] [illegible]
Alii sine capite [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
Alii [illegible] [illegible] plana [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] ut [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]. Alii [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible]. Et [illegible] [illegible] linguis [illegible] [illegible] loco
[illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ita
magnas habent aures ut [illegible] [illegible] [illegible] ma-
gnitudine. ipsis [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible]
[illegible]. [illegible] [illegible] grece [illegible] [illegible] aures nomi-
natur. Sunt [illegible] in ethiopia [illegible] ambulante[s]
ut pecora. neque [illegible] erigere se valentes.
Et [illegible] [illegible] nolunt. Sunt et alii in ethio-
pia habentes [illegible] unum pedem ita magnum. q[ui] re-

supini i terra iacentes. adiuuetur pedis ma
gnitudine contra casum. Et qui sunt tante altitudinis q
capitibus celum contingunt. Et in agris Synapes appel
lantur. Sunt et alii qui habent plantas uersas post
crura. et octenos digitos in plantis. Et tales in
desertis lubie euagantur. In ethiopia sunt alia formam
humanam habentia. et pedes equinos. Et huiusmodi monstra ani
malia lamie uocantur. ut dicit Ysidorus. Si curiosus
consulat alia potest huiusmodi monstra talia. li. xi. Et omnia
accipe apud. li. 6. 12. et de ambulino.

Femine appellantur femora

Femina dicta est. in specie sexus distinguitur ab ipso uiro.
Vnde dicit Aristoteles quod est ignis. quia uim habet femina
ignea. quam uehementer concupiscit. In omni enim genere ali
um plus uehementer concupiscit femina quam masculus.
et ardentius mouetur ad amorem. ut dicit Ysidorus. li. xi. Fe
mine autem quatuor generales ponit Aristoteles. li. 9. di
cens. Femine sunt debiliores maribus preter ursum et le
opardum. ista enim femine sunt audaciores et fortiores.
et sunt femine leuiores ad informandum. et sunt ma
gis sollicite circa fetum. Sunt enim maioris pietatis
et cetera. Quere residuum supra. li. 9. c. 1. de
puella. Ibi multa inuenies de hac materia. Est
enim femina generaliter maioris nature quam mas. Vnde
fachi pugnat masculus cum femina. quousque unus inter
ficiat alium. Et est femina minoris constantie et fi
ducie eius quam cetera. Et ponit Aristoteles exemplum de sepia.
ista quando femina percutitur. iuuat eam mas. Sed
femina fugit magis quando percutitur et preter illum. Ideo dicit Aristoteles
li. xv. femina in generatione semper est sicut materia masculus sicut
forma. Exit enim semen ab ambobus. ex quorum com
mixtione fit animal. Et propter hoc dico quod mas et fe
mina principia sunt generationis. Et mas ut for
ma. femina ut materia. Et ideo dicitur est masculus ut ge
neret in alio. femina generat et ab alio. et in se ipsa. Et
femina generaliter est nature infirmioris et humidio
ris quam masculus. Et hanc autem propter remissionem ca
loris. et intensionem frigidi humoris. quod plus
humidus in femina quam in mare. Et ideo accidit muli
eribus et quibusdam quadrupedibus superflui
tas menstrualis. ut dicit idem. Sed nullis aliis femina
in tantum subiacet illi morbo. sicut mulier.
De pluribus autem aliis conditionibus feminarum bonis et ma
lis. quere supra. li. 6. c. 6. et 7. 12.

Fetans est generans uel pariens in quo liber
generat alium. Vnde ibidem. Est fetans

fetatus. et parens paruulis. Vnde dicitur. de post fetatum
accipe illum. Item autem omnis fetatio nutriens. quod in quo con
cipit et nutrit fetum suum. et ad fetandum. id est. ad ge
nerandum et producendum disponit et complet reuolutionem
orbium et influentia syderum. seu stellarum. ut ostendit
Aristoteles. li. 9. in fine. Platonicus in quo est termino et
numero generationis et completionem. per reuolutionem stella
rum. De hoc quere supra. li. 8. c. 1. de mixtione planetarum.

Fetus tuetur eum. dicitur pro fetus

Fetus. est. uteri hominis. uel cuiuslibet alius. Sed quando
in utero adhuc subsistet. in quo fouetur. Vnde dicit Ysidorus.
li. xi. Fetus uocatur quod adhuc in utero fouetur. Cuius se
cundine dicuntur folliculi quod simul cum infante
nascuntur. continentque ipsum fetum. Sunt enim sic dicta. a
fetu. eo quod cum fetu educuntur. Contrarie enim mater
quando cum aliquo cum fetu de eius utero non educuntur.
Effetum autem dicitur femine fetose. quod ad concipiendum et
pariendum sunt fecundiores et que fetum solent et plene.
ut dicit Ysidorus. Distinguuntur autem fetus cuiuslibet a fetu
potissime per sexus diuisionem. quia uel est masculus
uel femina. nisi hermofroditus. in quibus utrumque se
xus inuenitur. Sed hoc impossibile. ut dicit Ysidorus. li. xi. De fetu autem
quere supra. li. 6. ubi agitur de partibus generationis.

Ficarii. in una significatione. dicitur

Fille quod colligit et uendit ficus. Alio modo dicuntur
ficarii homines siluani et satiri uel incubi. Et in
sacre scripture ficarii in esaie. li. ubi dicitur. Iaciebunt draconum
infantes ficariis. Ibi glosa. id est. cum hominibus siluanis.
Alio modo dicuntur ficarii fauni satiri et sancti.
quod in agrestes sic et alias arbores monentur.
quales sunt pilosi. onocentauri. et alia alio modo
monstra. De quibus dicit Ysaach. in 7. et ysidorus. li. xi.
uide supra eorum de faunis. Et dicuntur sic fauni
monstra beluarum in quibusdam cum hominibus eorum figu
ra habent. Talis non forma bestialem ingre
nerantur. ut est mater in syruis. et in lauris. et
in spinis. et huiusmodi. ut ficarii. quia sic dicitur homines de fruc
tibus uocant fructum. ficum cum suis. quia multis
ubi creant. Et ideo non appellant tamen aliquas arbores
quod sic habet cum fructus ficarius. ista ficaria fue
runt quam latinis dolosa quod cum ficum. id est. cum breui
gladio uitiorum confundit. Sicut aloth. quod cum
sicut percussit in dextro latere agnoscit eglon
pinguissimum uirum. ut iudicum. 3. Sed tales
in bablone inuenientur mundo nullae inuenitur.
est non sic hominem bonis legis. Sed modo stan

orum. ut dicit Iero. sup(er) ysa(iam). Possu(n)t t(ame)n dici q(uod) ficarii
i(d est) s(un)t ficarum. Sla(m) ficul grece. fic(us) d(icitu)r latine. Et
s(ecundu)m hoc gemma necedit expressa. Q(uonia)m in latinis g(ra)mma-
tic(is) dicu(n)t h(ic) potest m(agis) ficariu(m) q(ua)m ficariu(m). u(ide)
s(upr)a s(upra) de glaucis et ficarius.

18 Formica d(icitu)r q(uasi) ferens micas. i(d est) grana far-
ris. Unde et merito grande op(us) exiguo for-
micis generatur. Uel d(icitu)r formica. q(uasi) ferens mi-
cas. i(d est) farris grana q(ue) congregat. granor(um) p(ro)ui-
dent extrema. ut non germinent. Quar(um) solertia
mira est. P(ro)uident eni(m) se i(n) futurum. Ista i(n) estate
congregat unde i(n) hyeme uiuat. ut d(icit) ys(idorus) li. xii.
Congregat et triticu(m). et non tangit ordeu(m). Cu(m)
pluuia sup(er) triticu(m) ceciderit. ...
mina ... ei(us) et soli exponit. ut idem dicit.
Et in ethyopia d(icu)nt(ur) esse formice ad mod(um) ca-
nis forma. q(ue) harenas aureas pedib(us) eru-
unt. quas custodiunt. ne quis auferat. ca-
pientesq(ue) ad necem p(er)sequu(n)t(ur). ut d(icit) ys. li. xii. c. 1.
3. de minutis alitib(us). De formicis d(icit) soli-
nus. Formice i(n) q(ua)ntu(m) s(un)t ualde p(ar)ue. et t(ame)n pl(us)
q(ua)m magna alia s(un)t sollicitissime disciplinae.
Ista p(ro)uidentie et sapientie ... un(de) uiuat. ...
gatim uiuu(n)t. et cuniculos sibi po(nu)nt i(n) quib(us) ...
et sapienter s(ib)i sta(n)t i(n) illis. ne ... uel ... de-
uenio uel obseruet. Et i(n) domib(us) suis angusta(n)-
tur. Ad cap(ie)ndu(m) p(ro)funde ... aq(ua) ueneno-
sa. Et i(deo) uulgariter d(icitu)r ... Et illa aq(ua)
manu(m) ... tangentis. et i(n) ea pustulas gignit.
Ista illa aq(ua) h(abe)t la(cte) ... Dicit aut(em)
lin(us) pli. li. xi. c. 31. d(icit) sic de formica. Labo-
rem sibi i(n)uice(m) ... et alias ... quib(us)
melior(e)s sunt ap(ud) q(uo)s ... utiles ... Sz
ue ... maiora ferunt onera. q(ua)m sunt cor(pora) eor(um).
Unde p(ro)p(ter) ... corp(or)is ... magnitudine
... Pondera sua ... morsu. Et q(uia) p(er)
magnitudine(m) ferre n(on) possunt ... auersae pe-
dib(us) p(er)seuerantib(us) obuoluere moliuntur. De re-
publica sua ... cura ... et memoria. Ista
semina arrosa condu(n)t. ne rursu(m) germinent
i(n) fruges. Et grana dispersa recolligunt cu(m)
diligentia ne pereant. Et grana maiora di-
uidunt. ut sic ea facile i(n) sua positoria i(n)tro-
ducant. i(n) plenilunio noctib(us) operantur. Cessant
et i(n) interlunio. ... Et q(uia) i(n) diuersis locis ca-
lles ... h(ab)ent ... ad mutuam

recordationem ... Et (eti)am mag(is) sic ... actio.
et sic cu(m) obliuiis q(ui)d q(ua)m collocato. et diligent(er)
p(er)uentio. ... p(er) semitas ... et expeditis q(ue)
et p(er) silices elegerunt. S(e)d et formice pulule-
scere ... et q(ui) ... q(ua)m ... ol(eu)m ...
efficiunt(ur) pennate. Et sic i(n)ue(n)iu(n)t(ur) ad mod(um) musca-
rum ut minuta uolatilia formant(ur). Ite(m) li. 18. c.
32. S(e)d q(ui)d formice indice mag(is) et cornu
te. q(ui)d minima cupiditate gemmas et aur(um) custodi-
unt. Sz hec indi furant(ur) i(n) estiuo t(em)p(o)r(e) q(ua)n(do) for-
mice i(n) cunicul(is) p(ro)p(ter) estu(m) nimiu(m) absconduntur.
Sz formice odore s(ecundu)m sollicitate p(er) uolatu(m) et au-
ru(m) deferre cupientes ... laceru(n)t. q(ua)m(uis) uelo-
cib(us) camelis formicas fugiant. Tantaq(ue) i(n) eis
p(er)niciosa feritas cu(m) amore auri. Ex aucte(ritate) de for-
micis. li. g. In formicis sic et i(n) apib(us) e(st) sens(us)
olfact(us). Odit e(ni)m o(mn)e fetid(um). Ista sig(nu)m su(bfu)miga
uit domos formicar(um). Flores et g(ra)mina et flores
corrodendo uiolant. i(m)mo fruct(us) si p(er)mittant(ur) com(e)-
dant et manducant. Homi(ni)b(us) nocent. Aue(s) uero
iuuant. Ista d(icit) pli. li. 3. q(uod) urs(us) q(ua)n(do) egrotat. q(ue)rit
formicas. quas deuorat. Et sic conualescit et
sanat. Et aliq(ui)b(us) et(iam) auib(us) medicina sunt
oua formicar(um). Q(ue)re i(n)fra. 2. li. de ouis.

Formicaleon. a formica
et leo(n)e. recip(it) denominatione(m). q(uia) ut d(icit) y(sidorus). li. xii.
formica e(st) et leo. Est e(ni)m aial p(ar)uu(m) formicis inf(e)-
stu(m). Ista furtiue eas p(er)p(et)uaria sub t(er)ris
granu(m) comed(it) formicar(um). Et sic p(ro)p(ter) merit(um)
uocat(ur) ea(m) e(st) q(ui) simplices formice i(n)de ne-
cessario moriu(n)t(ur). Ab aliis et aliib(us) deuorantur.
ut formica. n(on) p(ro)p(ter) corp(or)is uirib(us) se tuetur. Et
est ferox araneus. Quere s(upra) de araneis. lra. a. 89

Fucus. i(d est) apis
maior. minor stature. Dicit(ur) et fucus 90
eo q(uod) laborem cedat alienos. et fucus a fugi d(icitu)r.
q(uia) e(st) comedens. D(icitu)r pistar ei. q(uia) no(n) laborantes. q(uia)
n(on) mellificant s(ed) alior(um) mel manducant. D(e) q(uo) uir-
gil(ius). Ignauu(m) fucos pecus a p(re)sepib(us) arcent. ut
d(icitu)r y(sidorus). li. xii. D(e) his fucis d(icit) pli. li. xi. c. xii.
Cu(m) lagor(um) i(n)t(er) medios p(re)ueni(u)nt adolesce(n)t. T(ame)n ue
rib(us) ex contubernio fucor(um). S(e)d et fuci. si(ne) a-
culeis. uelut imp(er)fecte apes q(ue) sunt se(r)uiles
uero apu(m). et i(deo) eas i(m)p(er)ant. n(on) apes p(ri)mas
q(ue) compellunt ad op(er)a. Tardantes et s(ine) clementia
i(m)pugnant et puniunt. n(on) i(n) op(er)e t(ame)n. s(ed) q(ue) i(n) s(e)tu(m)

adiuvant aper. Certe cum quo maior eo filio [illegible] fuerit, eo magis fiet quamvis parvus. Cum ilo [illegible] tempore maturescere. abigunt eos [illegible] et singulas agresse eos [illegible] atque fugiunt [illegible] nisi [illegible] propriis [illegible] sua [illegible] regias [illegible] amplas magnitudine [illegible] et [illegible] eminentes et [illegible] singulorum. Et quis sua [illegible] [illegible] ut dicit plinius.

41 Grifes est avis pennata et quadrupes. [illegible] [illegible] nascitur. Omni parte corporis [illegible] [illegible] [illegible] et capite [illegible] aquilae [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ut dicit [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] equum. ut dicit [illegible]

42 G[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ut dicit plinius [illegible]

43 G[illegible] [illegible] [illegible] est [illegible] ut dicit plinius.

44 Hinnulus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ut dicit plinius [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Et

est acutissimi visus et velocis motus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] plinius [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Carnes huius tenerae et digestibiles [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Et si fuit [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] cornua [illegible] plinius [illegible] Et [illegible] [illegible] [illegible] remedium [illegible]

Hyrcus est animal petulcum [illegible] 44

[illegible] lascivum [illegible] ut dicit plinius [illegible] Et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

est decrepitus. Cuius autem decrepita est melior et fortior. Sed odor est gravior et caro peior. Cum autem castratus fuerit, caro eius est humidior et tenerior, et minus dura ad digerendum, et minus dura ad coquendum. Dicit autem Plinius libro 28: Democritus [illegible] hirci suum capitum numquam sine febre esse. Sanguis autem hirci mixtus cum petroselino et vino dissolvit calculum in renibus et vesica, ut dicit Ysidorus. Cornu eius combustum fugat serpentes et sanat fistulas et cancros et alias morbos ulcerosos. Polypum cum cornu combustum emendat. Iecur hyrcinum valet contra morsum rabidi canis. Fel eius visum clarificat. Pannum et telam corrodit. Hyrcina urina mixta cum felle eius lepras curat et serpigines tollit.

Hyena crudelis est bestia

Hyena similis lupo in voracitate et in gula, et mortuorum cadavera de terra extrahit et comedit. Et dicitur hyena, id est ab hyendo dicta est, quia per aviditatem cadaverum patulis inhiat ad praedam suam. Sicut autem est, ut mutet sexum, nunc est masculus, nunc femina invenitur. Et ideo immundum animal est, ut dicit Ysidorus. Circuit domos per noctem et humanam putat posse vocem fingere, ut suspicari est. Ysidorus. De hyena autem dicit Plinius libro 8, capitulo 31: hyenam utriusque esse naturae, quia et alternis annis mares alternis feminas esse dicunt. Parere autem sine mare, ut dicit vulgus. Sed Aristoteles negat. Vipereum habet collum et dorsum elephantinum. Flecti non potest nisi toto corpore circumacto. Tradunt multa pastores fabulas, sermonem humanum fingentem alicuius nomen addiscere, quem evocet foras latentes nominatim homines et fingere ad sollicitandum canes obmutescere quos contingit. Et est alius qui circumstantiunt in eius vestigia fugit gradum. Haec bestia coit cum leaena ethiopica et generat animal crudelissimum nomine leucrocotam, hominum et pecorum imitantem voces. Perpetuum dentium aciem vel ordinem in utraque oris parte habentem. Hyenas plurimas Africa gignit, sicut onagros et feras et multa alia monstruosa, ut dicit Plinius 18. Haec bestia gignit lapidem qui hyena dicitur. Quem qui portaverit sub lingua futura fertur praedicere et divinare, ut dicit Solinus. Item dicit Plinius 28: Hyena odit pantheram. Et si pellis utriusque bestiae contra dicitur tendere, pilos pantherae et cum fuga hyena vendicare decidunt ad terram. Ut gressus homines accipere, qui si non successerit, dicitur mente alienari, ut ex equo homines deicere. Aut si in hyenam occurrit, de facili capitur bestia, ut tradunt. Item ut dicit Ysidorus. Sed est valde medicinale. Valet maxime contra alligationes maleficiis. Ad quod et iecore utuntur magi, ut dicit Ysidorus. Aristoteles vero dicit libro 8 quod qualitas hyenae est sicut quantitas lupi. Et in eius collo sunt pili sicut in collo equi. Et hi pili sunt per omnia spondilia. Et venatur homines et fugat eos. Et capit canes et devorat. Et libenter fodit sepulturas, ut carnes comedat mortuorum.

Hericius est animal spinosum spinis hyspidus et asperis. Totum enim est hic undique aculeis circumseptum, intra quos se claudit, quibus undique se protegit et defendit. Sicut enim ut dicit Plinius, sentit se ut in globum convolvit, per spinas suas se armat contra insidias et colligit se. Hic quae praedanda est ascendit enim in vitem suum in alia pomiferam arborem, et in vias excutit poma quae dicit. Et cum poma in terram deciderit, involvit se super fructus, ut spinis se infigunt. Et sic portat etiam filiis, ut dicit Ysidorus libro 12. Mus ab asperitate et rigore spinarum hyricius et herinacius est vocatus. Habet enim ut dicit Aristoteles spinas loco pilorum et corpus eius sicut pili. Et sunt sibi arma, quia pungit et laedit se tangentem vel capientem. Item Aristoteles libro 3. Hericium aliud est silvaticum, aliud terrenum, aliud aquaticum. Et faciunt ova minora quae non comeduntur. Et in hericiis parum habetur de carne. Et hoc est eius proprium. Hi hericii capite et collo infirmis et tamen exitum superfluitatis habent, quamvis pistinunt a parte inferiori. Et propter hoc habet orificium in alia parte. Superfluitates vero inanis superfluis. Et habet hericius quinque dentes pluraque et inter illos habent partes carnosas loco linguae. Et habet ventrem divisum in quinque partes plenas superfluitatibus. Unde quod in genere hericii aliud est aliud quod spinarum aliud, et est multorum ovorum. Item hericius est debilis auditus magis quam alia animalia durae pellis et ambulantia super terram.

Item libro 9. Hericius agrestis claudit foramina domus applicato cum dorso, quia in illa parte non ventum superflua se iungunt. Item ut libro 3. Et mirificent agrestes in hericiis contra ventos septentrionales et meridionales, quando faciunt foramina mutare ad quod fugiunt, quando fecerint tales ventos. Invenitur vero quidam fuit in Constantinopoli qui habuit hericium per quem cognovit et divinavit ventos futuros. Et non intellexit aliquis unde talem notitiam habuisset. Item dicit Aristoteles libro 42 quod tot habet ventres quot dentes. Et in ventribus generantur ova. Et quando hericii sunt

alius mollior. et oua quorundam maiora. et quo
rundam minora. quorum quedam melius decoquuntur quam alia.
Ex li. 19. Hericius est medie corporis. et multas
spinas maiores continet. Et eius magnitudinis spina
est et paruitatis corporis est quoniam nutrimentum corporis
transit in eas per caloris paucitatem. Et quia cibus
bene digeritur non generatur in corporibus eorum superflui
tas transit in nutrimentum spinarum. Huc usque Arist.
48 Herinacius idem est quod et
Ericius. Animal paruum et spinosum. hiemis in cauer
nis latet hericio. non dicitur esse marinus. De quo pli. li. 8. c.
37. Herinacius igitur in terra se uoluitur super poma
que spinis infixa defert in antrorum concauitates. et pre
ter illa que gestat in ore. unum semper gestat in ore.
Cum uenatur in modum pile se uoluit. ne quis pos
sit per aculeos comprehendi. Cum autem periculum euadere se
desperat herinacius. urinam exire mittit tabifi
cam et uenenosam. et illa urina post nocet sibi,
si eius dorsum uel spina inde aliqualiter aspergatur,
ita quod tali liquore dorsum suum leditur. et euelluntur
spinule dorsi sui. Et ideo ignorant quod intus subti
lis capiatur. unde alios leuiter prohibet. Et ideo accidit
quod tunc uenetur talis bestiola. quando urina tali be
stie penitus maniata. quia tunc stricto dorso et lapa
tis spinis. ipsi minime ualet fugere. Et ideo
quia contra suo naturali proprio ritu in urina sua lati
tetur uim ueneni. per urine pericula ne eius
uirulentiam a se amoueant. aut discedat quo
usque necessitas captiuitatis ulterius hunc compel
lat. Hec bestiola quamuis pusilla. tamen se con
stringit fortitudine quod timeret quod uix saluo
corpore posset aperiri. In aqua enim calida positum,
et tunc desuper quasi subito aperitur. Et tunc ligatis
pedibus posterioribus. suspenditur. Et si suspen
sa tamdiu fame moriatur. ita aliter bono modo
non occiditur. ut eius pellicula talium spinata ita est
mortalibus necessaria. quod si non essent aculei fracti.
uellera molliret in pecudibus mortalibus esse
certe acuuleorum portetur. Et quamuis illi alias
corpusculum huius usibus non sit multum necessarium.
tamen est pellicula eius spinata ita mortalibus ad
necessaria. quod si non essent aculei fracti. uellera mol
liret in pecudibus mortalibus esse certa. Caute hy
cina uestes poluunt. Hoc autem dicit hic propter heri
nacius quod postquam pomis et racemis est onera
tus. si ceciderit pomum de suis spinis casu

aliquo. per indignationem omnia de dorso excutit. et
ut se iterum oneret. reuersa ad arborem concendit.
49 Iuuencus uel iuuencus est iuuenis
Iuuencus quoniam ad iugum excolendum iugo subiectus est
aptus. ut dicit ysidorus. uel ideo dicitur quia antiquitus ioui iu
uencus imolabatur. et non taurus. ut dicit idem. Animal est
petulum et lasciuum per iuuentutem. Et ideo fortio
ri iugo primus constringitur. Stimulo quoque pungitur
ut rectius sequi bouem cogatur. Iuuencus tau
rorum complere solet esse apta. ut dicit ysidorus. quia in tali e
tate eius coniungit ut impregnet. Impinguantur in
pascuis ut uariis usibus ducantur ad macellum
trahitur. immolentur seu mactantur. Carnes huius suc
cosiores et solidiores quam uituli lactentes et tenero
rum alacres. et teneriores alliorum et humidiores
quam hiis boues decrepiti sunt ualere. quia lactantes etiam
tunc adhuc magis sunt iuuenes. ut dicit ysidorus in dietis.
50 Leo autem grece. rex dicitur latine.
Leo quod alium rex est. ut dicit ysidorus. li. 12. Leonum alie
genera sunt breues. et coma crispa. et hii sunt imbel
les. Quidam uero sunt coma longa simplici. et hii sunt
acres. Animus eorum frontem. caudam indicat. Virtus
eorum est in pectore. firmitas eorum in capite. Vena
toribus appropinquantibus. terram congerunt. ne minus
deciperentur uenatoribus studentes. Eorum timent
strepitus. sed ignem magis. Et cum ambulant cau
dam proturbant uestigia sua. ne eos uenator possit inueni
re. Cum genuit catulum. tribus diebus et tribus noc
tibus dormire dicitur. Tunc demum patris fremi
tu uel rugitu tremefactus cubilis locus. suscitare
dicitur catulum dormientem. Circa homines nimia leonis
negatur non lesi et naturam. Patent quoque leonum misericordia
assiduis exemplis. Prostratis enim parcit. Ob ui
os repatriare permittit. Homines non nisi in magna
fame comedunt nisi meritorum. Huc usque ysidorus.
li. 12. De leone autem dicit pli. li. 8. c. 16. Leo tantum
generosus sciatur est quando iubis colla et humeros ue
stiunt. quoniam pardi gignuntur. sed carent hoc insi
gni. Coitum autem pardi cum leena odore consentit
leo. et totis in adulteram uulgaris penam. sed in flu
mine tegitur eius culpa. et amare non papiatur.
In pariendo ungulis aliorum uteros perforans
Et ideo non sepe pariunt. Ari. pli. autem dicit leenam primo
quinque catulos parere. dinde et. Et sic paucos
singulis annis uno sterilem tunc pariens tan
men catulos et prius magnitudine mustelarum

in primo dicit quod catulus sex mensium vix posse na-
scitur in duorum mensium spatio vix moveri. Urinam
etiam leo levato crure ad morem canis. et urina
eius valde fetet. Quando semel saciatur duobus vel
tribus diebus cibo caret. Et si necessitate fugiendi
est cibus ad fauces revocat. quem cum unguibus eos extra-
hit. ut sic sit levior ad fugiendum. Dicit Solinus
quod consuescant per tempus consuescere. et etiam in
senecta homines qui ad prospectus bestias incursus iam
verterit. Et tunc obsidet civitates. ut homines capi-
at. Sed quando capiuntur suspenduntur. ut metu simul
pene ceteri terreantur. In metus senes. Contra femi-
nas vero tam fremit. In infantes raro invadit nisi in
magna fame. Animi leonum index cauda est.
Sicut equorum aures. Nam quando irati sunt dicit primo
terram cauda verberant. Deinde crescente ira. cum ira
tergum proprium flagit. Ex omni vulnere illato a
leone. sive sit in ipso dente suum lignum profluit
ater sanguinis. ut dicit plinius. Item in periculis maximis.
Unde quando prosequitur a canibus et venatoribus. non
latitans. nec se occultat. sed sedet in campis.
ubi videri potest. ad defensionem se parat. Unde in un-
guletum penetravit silvasque acerrimo fervido
cursu velut reputans turpitudinem absconsio-
nem. Non enim abscondit se eo quod timeat sed
solum. ne timeatur. Saltu aliquem insequitur. in
lino. quo non videtur quando fugitur. Et quando vulneratur.
mira observatione novit per se tangentem.
Et in quantacumque multitudine. primum impetu percus-
sorem. Et cum quis telum emisit. et eum non tetige-
rit eum rotatum terret. sed nequaquam ipsum
vulnerat. ut leo. Quando moritur humum mor-
det. lacrimasque fundit. Quando egrotat sangui-
nem simie medetur. Cristam galli et cantum
valde timet. Alius est gratum cognoscit et dili-
git sibi benefacientem. ut patet in exemplis que in ponit
plinius. Hucusque plinius. De leone ait dicit Aristoteles libro ii. sanguinem
autem. Leo habet collum quod est immobile. multum
rigidum. Et maiora habet ad morem canis. Et sepius
movetur post tertium pedem. et postea sinistrum.
et sic camelus. Et parum habet de medulla in ossi-
bus. Et eius ossa sunt ita dura. ut ex eorum col-
lisione excutitur ignis. Item libro xi. leo habet mul-
tas fissuras in pedibus. Et ideo graditur alios ce-
leres. sicut canis vel lupus. Illa fissuras habet ten-
tes. et ideo aliis graditur ... sicut dicit idem.

et quod Solinus. quod de leonibus timet quando videt vel audit
catulum ulterius. Cuius filii nascuntur ceci. Sic et
omnium aliorum habitum dentes divisos per ingluvi-
em nascentes filii ipsius. In altissimis montibus se
occultat. et non contemplatur partum suum. quem cum viderit.
alter rugit. Ad cuius vocem veniunt alia. et subi-
to surgunt generaliter. Circa quam caudam in orbem lineam ducunt.
et illius linee circulum quibus aliquis pertimescat. Et
stant alia stupida eadem expectantia regis sui.
Transiens mane loca aspera. ungues intus pedem
contrahit et recondit. Nam ut viae per inventione.
Et ideo infra concavitatem ipsos abscondit. et eos
protegit ne ledantur vel hebetentur. Predam suam quam
arripit. solus comedere erubescat. Et ideo sepe a
remotis regionibus aliis bestiis. de ipsa ad libera-
litatis gratia derelinquit. ut dicit idem. Dante quod est callidi-
tatis. quod febres semper quartanas patitur. Et ideo
hunc morbum naturaliter sustinet. ut eius feritas edo-
metur. Caro eius cruda non expedit in cibo. ad esum
est nociva. ut dicit dyascorides et plinius libro xx. Valet etiam in
medicina eius adeps venenis est contraria. Nam
quisquis eo perunctus fuerit. aliorum aliquorum vel serpentium
morsus ille non timebit. Eius etiam adeps mixtus cum
rosaceo. cutem facies custodit a maculis. cica-
tricesque purgat. et sanat. Adusta. oculorum sedat
tumores. Fel eius aqua addita. oculorum acuit cla-
ritatem. Valet etiam contra morbos. et ca-
ducum. Cor eius in cibo sumptum. solvit quartanam
febrem. Hucusque plinius libro xxix. o. g. Venatur eius leo
sic dupliciter. Fit fovea una continue iuxta aliam.
In parva fovea ponitur una cavea sic alta. que
de facili clauditur quando tangitur. Ponitur autem agnus
vel ovis in fovea. Prima igitur salit leo. quem
sitiens per ovicula cupidus. Videt autem se non posse
de fovea exire. erubescat se deceptum. volens
intrare parvam ut ibi lateat. Cadit in decipulam
suam caveam inde superiori. Que post eius introitum
subito se claudit. et ipsum ulterius exire non per-
mittit. sed in cavea extra foveam extrahitur.
et in illa tenetur captus. et catenatus. donec edome-
tur. Et hec taliter fit quod dicit Aristoteles xix. de illum leonum.
insuper in canon. g. ...

Leena leonis dicitur femina. quae bestia est multum 61
libidinosa. Semper enim gestit in coitum.
Et ideo leone crudelior est. et maxime quando habet fetum.
Nam pro filiis. morti se exponit. et pro ipsorum

d[illegible] venatorum [illegible] non [illegible] plures
pro filiis ipsius [illegible] quam pro se [illegible]. Nam per acuum
[illegible] filiorum [illegible] annuatim
[illegible] ut dicit Aristoteles. Et plinius dicit sicut ait Plinius li. 8.
Est enim tam acutis unguibus [illegible] partus non possit.
[illegible] matricem [illegible] moventibus se ca-
tulis. Et ideo non pariet leena expectans cum partu
usque ad filiorum complementum [illegible] potius vi-
tur [illegible] et effundit [illegible] qua filii
compleantur pre fervore libidinis, pardis se com-
misceat. Quam turpitudinem [illegible] leo,
non leena post adulterium [illegible] in flumine ablu-
at, ut dicit Plinius. Et [illegible] ipsius [illegible] sua
punit. Et ideo [illegible] fugit. Et in flumine [illegible]
[illegible] non [illegible]. Est quedam bestia
vel bestiola quam timet leo [illegible] et leena, que
vocantur leontofones. Cuius [illegible] venenum
[illegible] leonis [illegible] et leena. [illegible] bestio-
la ex urina [illegible] carnes [illegible]
[illegible] leonibus ut dicit
Plinius li. 8. [illegible] Leo est al-
[illegible] Et [illegible]
[illegible]. Et [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] et qui [illegible] malis [illegible]. Et [illegible]
[illegible] et [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] complexus [illegible].
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] dividit.

[illegible] et [illegible].

Leopardus est bestia sevissima ex leena et pardo. 62
[illegible] ut dicit Plinius li. 8. [illegible]
[illegible] leena [illegible]
[illegible]
[illegible] ut dicit Plinius [illegible]
[illegible] et [illegible]
[illegible] ut dicit [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] in quarto [illegible]
[illegible] leoni [illegible]
[illegible] Leo [illegible]
[illegible] leoni masculo [illegible]
[illegible] foveam subterraneam duplex [illegible]
[illegible]. Unum per quod [illegible] et aliud per quod exit.
[illegible] foveam [illegible]
[illegible] in medio [illegible]
leone [illegible] in medio se [illegible]
[illegible] foveam [illegible]
[illegible] leopardus [illegible]
[illegible] foveam egreditur
[illegible] foveam [illegible] leonem a
[illegible] unguibus aggreditur. Et sic se-
pe [illegible] a leone victoriam optinet
leopardus. Et hec bestia [illegible] sepe per astutiam
[illegible] victoriam optinet quam per potentiam
[illegible] non audet, sicut narrat ho-
[illegible]
[illegible] bestia que dicitur [illegible] dicit quod [illegible] dicitur
[illegible] leopardi [illegible] quam [illegible]
[illegible] venenosum. Et [illegible]
et [illegible]. Et ideo venatores [illegible]
[illegible] arborem. Et cum ve-
nit leopardus ad arborem [illegible] ut accipiat [illegible]
[illegible] venatores [illegible]
[illegible] ut dicit [illegible] leopardo [illegible] dicit
Plinius [illegible] sanguinem capre a
[illegible] et sic [illegible] evadit.

Lepus dicitur quasi levipes [illegible]. 63
[illegible] velocita-
te [illegible] ut dicit Plinius [illegible] velox [illegible]
[illegible] nullum habet armorum genus
[illegible]
[illegible] non claudit [illegible]
[illegible] aures [illegible]

et tenere. Et aures sue longe multum flexibiles. Que sunt necessarie propter cursorum agitationem. Sed et auribus collo directis aptae quae nullo operculo sunt munite ad manifestandum et consiliandum et muscarum. Nam sunt necessaria, quibus non remedium datur, ut dicit auctor. Et ideo tam est mobilium leuitatis et cursus agilitatis quod canes et alias bestias velociter transgreditur. Data est ei aurium perceptio quam multas et exquisitas in [illegible] canum rediles inferentes ut dicitur. Data est ei sub pedibus multa pilorum uillositas ut pili pedis carnositatem eius ab eleuatione defendant et propter sui leuitatem pedes et [illegible] nullatenus impediuntur. Et ideo dicit Ar. li. 3. quod pedes lepus sub [illegible] [illegible] quod in aliis alibi animalibus inuenitur. Cruribus posterioribus quam anterioribus longioribus. Quod fuit necessarium ut eorum facilius corpus ad eleuandum in cursu quando fugiens contra montem. Vnde difficulter capitur, quando mouetur contra uallem. Et hoc accidit propter crurum breuitatem. Eadem propter requisitionem anterioris gressus quando ualde descendit. Sed quando equaliter currit [illegible] sui. Et ideo ut in fugiendo uideat [illegible] oblique mouetur. Licet canum [illegible] montis altitudinem crura anteriora [illegible] et semper cum [illegible] regionibus sicut illi [illegible] de leporibus dicit Pli. li. 8. c. 40. Lepores [illegible] [illegible] [illegible] in alpibus sunt quando malo [illegible] et [illegible] Pli. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] dicit. Nam coagulum leporis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] substantiam quam [illegible] fortitudinem. Et [illegible] fecunditatis nimie. Et [illegible] [illegible] [illegible] hyspanie. Quod [illegible] [illegible] multitudine [illegible] messem et [illegible] sunt. Quorum [illegible] baleares [illegible] [illegible] acceperunt. Ut [illegible] in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ad [illegible] assumunt. Et [illegible] Archelaus auctor quot cauernas [illegible] leporis quod [illegible] [illegible] [illegible] quot anno [illegible]. Et ideo dicunt gignere sine mare. Et habent utrumque sexum. Et ideo multa [illegible] gignunt et gignere sine mare ut dicit [illegible]. Et leporem alia uero fecundant quod uno fetu nascente [illegible] nouo fetu [illegible] [illegible]. Vnde ualde est [illegible] quo ad [illegible] et [illegible] ad [illegible] [illegible] quo ad multiplicem medicinam. [illegible] [illegible] ualet contra uenenum. Restringit

[illegible] [illegible]. Sanguis eius mitigat dolorem [illegible] ut dicit Pli. et [illegible]. Sicut [illegible] [illegible] in aliquo [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in lepore ut dicit Ar. Et [illegible] eius coagulum est ue[illegible] [illegible] est mel. ut dicit Pli.

Linx [illegible] est [illegible] quod inter luporum genera et [illegible] numeratur. Est autem bestia [illegible] lupo [illegible] [illegible] maculis distincta. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] gemma preciosa quae ligurius appellatur. Et hoc cum presentit linx sue [illegible] [illegible] [illegible] ad [illegible] quod [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] uemam 3
egestam abscondit sub humo. Sed in [illegible] in lapidem solidatur ut dicit Pli. li. 8. c. 20. et [illegible]. 12.

Limax limaces est uermis 69
limi. Sic dictus eo quod in limo nascitur uel ex limo. Et ideo [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. li. 13. Et est limus ualde tardi motus. In dorso se gerens [illegible] durum [illegible] quae [illegible]. Et est uermis [illegible] [illegible] naturam [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Et quando ad [illegible] [illegible] statim cornua [illegible] et [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. In corrupto aere et [illegible] magis nascitur [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] lento [illegible] ad arborum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] uestigium relinquit.

Lupus ut dicit [illegible] [illegible] lepus est 66
[illegible] eo quod lepus est [illegible] [illegible]. Vnde [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] appetit. Cum rabie [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] de quo dicunt rustici [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] lupus [illegible] [illegible]. Et [illegible] subito [illegible] [illegible] lupus est [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] audaciam [illegible]. Lupi [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] q. 12. [illegible] [illegible] famem diu [illegible]. Et post longa ieiunia multum deuorant. Lupos [illegible] ethyopia [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] nullum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Pli. [illegible] li. 8. c. 23. [illegible] dicit quod lupi [illegible] [illegible] sunt [illegible] et [illegible]. [illegible] [illegible] gignunt in frigidis regionibus sunt minores et magis [illegible] et [illegible] li. 2. dicit quod in india est [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Et [illegible] est [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Et est [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Ar. li. [illegible]. Lupi [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Et qui habent catulos sunt magis [illegible] et [illegible].

sic et forte canum. Solinus. Lupi fortes habent
dentes. Comedunt carnes. non comedunt herbas.
nisi quando infirmantur. quia tunc comedunt aliquas pro medi
cina. Cum autem quando lupus satis se repleverit. querit quan
dam herbam et comedit eam. ut evomat quod comedit.
Solinus. Cum exeunt fugiunt foveas filios suos
secum. Et cum exeunt de cavernis. comedunt origa
num. et masticant. ut acuant dentes suos. Experimentator
de eodem. Lupus quando comedit est valde malus. et quando
non habet famem gerit multum. et est valde audax. et
valde diligit ludere. Et si parvum rapit puerum. ludit
cum eo. et post occidit eum. Et sicut dicit homerus.
lupus est valde vigil. et multum timet ignem. Et
dicitur quod si lapidatur. considerat quis iacientem lapi
dem. Et si ille lapis nocuit ei. si potest. ipsum
invadet. Si vero non nocuerit ei. si deprehenderit
ipsum. non multum ledet eum. sed prius quam irascendo
eum dimittat. Et lupi quando sunt seniores. cir
ca domos querunt. et nocent hominibus. quia non possunt venari
bestias propter etatem. Et quia eorum culmi acui sunt
debilitati. et vivunt misero tempore. et eorum senectus
deprehenditur in dentibus. quia constringuntur in senectu
te. Liber rerum. Sunt autem lupi duplicis modi. Quidam
enim sunt qui rotundi. et quidam qui longi. Et illi
sunt asperiores pili et audaciores animi. Et luporum in
teriora sunt valde debilia. et de facili recipiunt cor
ruptionem quando vulnerantur. Residuum vero corporis
eorum partes multas preualent. Et habent magnam
fortitudinem in collo et in capite. Et vulnera que
accidunt ex morsu eorum sunt valde mala. quia
exit virus ex eis. Et curantur illa vulnera
sicut morsus canis rabiosi. ut dicit idem. Ex.
Experimentator. li. 13. Est maximum et vigorem habet in cauda
sua. et est alia valde notabilis. Experimentator. De lupo dicit A
uic. li. A. Sunt quidam lupi qui naturaliter habent appeti
tum comedendi pisces. Et comedunt multa que
de fluviis recedunt piscatores. Et quando non inveni
unt quod comedant de piscatorum reliquiis. vadunt
ad retia et dilaniant. De lupis autem dicit physiolo
gus. Virtus luporum in pectore et in unguibus viget.
ac in ore. In posterioribus minime. Reflec
tere collum non valet in ullo motu. nisi in medio. quando
fuerit conversus. Cuius astucia est ut non capiat
predam iuxta locum ubi nutrit fetus suos. Et tunc quos
venatur a remotis. Cum autem noctu per tegia
pergit ad ovile. ne canes eum sentiant odore.

vadit contra ventum. Et si aliquo casu pedem eius calcan
do super aliquid strepitum fecit. ipsum pedem casti
gat duro morsu. Oculi eius lucent de nocte in
lucerne. Experimentator. ut dicit Pli. nullum animal equitat ui
lum portare quam dentibus euellit. quando timet capi. La
pides multum timet. Unde si gerit duos lapides colli
dere. lupus audaciam perdit. fugit. si strepitus pervenit
ad aures eius. Filios generat cecos. quos tenerri
me diligit atque nutrit. Terram comedit quando nil
cum esurit et aliquid predam non invenit. Ut capras
volentes folia carpere facilius capiat. sub herbis
in foliis latitat sese abscondit. Plus astucia
quam per vi omnes decipit. Sed quando prevalet si permittitur.
totum gregem strangulat et occidit. Predam quam de
vorare non potest. sub terra sepelit et abscondit. Et
quando esurit. predam sepultam extrahit et effodit. Et
lanam ovis quam occidit intus. Et morsus eius et ex
lana cuius vestis fiat pediculosa redditur. Iacobus de
Vitriaco dicit. Tota species natura luporum. non ovium
adversatur. Unde legi in libro libro quod cordula
facta de intestinis luporum adiuncta cordulis citha
re factis de intestinis ovis. eas absorbet et cor
rumpit. Sicut pluma aquile adiuncta plumis co
lumbe. eas exedit et corrodit. si diu simul in
loco uno dimittantur. ut dicit idem. ut supra de aquila.

Mulus a molendo est dictus.

Mulus eo quod iugo pistorum subactus. ducat in giro
molas. ut dicit ysidorus li. 12. Asserunt autem iudei quod ana
naa eum primum fecit ab asinis per equas ascen
sum contra naturam mulorum sic percipere nasceretur. ut dicit idem.
Et ipsi muli sequuntur minus natura asini maiori
pulcrior et velocior. Sed equus est pigrior rebor
mior atque minor. Unde nascitur ex equa et a
sino mulus. Ex equo autem et asina burdo parit
ur. Et est mulus autem sterile. et tamen extremum ad
labores. ut dicit Pli. g. c. Nunquam autem hec alia. Sed
asinum et equum mutuo appetunt coniugia. nisi in infan
tia lacte mutuo nutriantur. Et ideo pastores pul
los equorum subiciunt equabus quando volunt tales crea
turas ex disparibus parari. ut dicit idem. Et mu
le per dant calamitus potui iniungitur. Ex
onagris autem et equabus nascuntur veloces mule.
pedes habentes duros et aptos ad cursum. Sunt autem
rugosi corpore et in forma sed generoso. Qui autem
sunt geniti ex onagro et asina [illegible] pelle.
De mulo autem dicit Ar. li. A. Quidam mulus [illegible]

potest. Plinius physice ab eis. Isidorus li. 12. c. 16. Quod
nascitur ex equo et asina. Non convenit generatio, quia non
natura utriusque asini et equi est. Unde [illegible] ge
nerantis videtur in genitura. Et ideo mulus est sterilis.
Non est spermate ad generandum propter excessum frigiditatis
in ipso dominantis. Isidorus ibidem. Et accidit quod corpora mu
lorum sunt magna, quoniam superfluitas menstruosa cad
it et calore et ad cum corporis. Sanguis enim quo
non indiget exit cum superfluitate vesice, id est
cum urina. Et propter hoc non olfaciunt muli urinas
mularum sicut alie bestie urinas solent. Residu
um non superfluitatis in incrementum corporis et in eius
magnitudine. Isidorus in ipso natura quod mula nulla fuit
ut valde raro. Mulus enim qui est semper calidi
oris est. In aliquibus regionibus forsan ge
nerant. Sed generatio est extraneum et occasio
natum. Sicut quod generatur ex equo et asina. Et dicitur
esse talis est sterilis quoniam generatur contra naturam.
Avicenna li. 16. super ysaac in dietis. Car
nes muli sunt peiores quam carnes asini ad nutri
endum et ad digerendum. Cuius fimus tritus et combustus
restringit sanguinem, ut dicit dyascorides, si cum aceto tempera
tur fusis, ut dicit dyascorides. Valet contra ictus similiter contra ictum
scorpionum, ut dicit idem.

Mus fertur ysidorus. Animal est pusillum ab humo dictum,
eo quod ex humore terre nascatur. Alia mus est
vivit. Unde et humus. Huius in plenilunio iecur
crescit. Sicut quedam maritima eam augentur, que iterum
senescente luna diminuuntur. Dicuntur autem mures sori
ces, eo quod in modum serre rodant et precidant. Huic
usque ysidorus li. 12. Mus ut dicit aristoteles li. 8. non potat, et
si potaverit moritur. Animal quidem est gulosum. Et
ideo eum medica esca decipitur, quando odore ad eius
gustum provocatur. Cuius urina fetida est et con
tagiosa, et morsus venenosus. Cauda eius
etiam dicitur venenosa. De muribus quod dicit plinius li. 8. c.
57. Sunt quidam mures pontici qui congregant
pabulum in foveis suis, et quod in hyeme absconditur
tur et latent in cavernis. Quorum palatum in gustu
sagacissimum est. Silvestres nascuntur sagacissimi. Tempore autem
mo in olfactu masculus et femina spicas congregant
et mutuo se onerant super ventrem. Per caudam ma
sculus feminam sic onustam ad specum trahit.
Qua exonerata et fasciculo in caverna collocato
iterum redeunt ad laborem. Et congregato fasciculo
masculus super tergum se ponit, quem femina versa vice

onerat, et caudam eius ore comprehendit; masculum
pertrahit ad cavernam. Et sic onera defert vicibus
alternatis. Isidorus ubi dicit etiam. Murium diverse sunt species.
Alia quidem murium in domibus, quidam in campestribus,
quidam in aquis et fluviorum extremitatibus commoran
tur. Quia quidam anni dimidium in dormiendo, et
per dimidium vigilant, ut glires, quos sunt per plinium quidam
mures. Et quidam mures silvestres valde nocent
biles, in pluribus tamen utiles sunt in medicina. Alia ut dicit plinius
li. 29. c. 6. murium cinis cum melle et oleo
auribus instillatus capitis sedat dolorem. Et si quid ali
aures subintraverit, praecipuum remedium est fel mu
rium cum aceto tepido temperatum auribus instillare.
Fimus autem secundum dyascoridem cum aceto tritus, mundat allopi
tias, et custodit capitis acium capillorum. Tritus quoque cum
vino in potu sumptus venenum muris mox solvit. Pel
lis autem recens calcaneo superducta eius vulnera ad
sanitatem perducit.

Mustela quasi mus longus est dicta, ut dicit ysidorus li. xij.
Ista a telon grece, longum latine. Hec ingenio
sa est, in domibus enim nutrit catulos suos. Eos
transfert de loco ad locum, semper eos mutat, ne eos
modo ab aliquo comprehendat. Serpentes et fu
git. Mures odit, et eos manducat. Et sunt
duo genera mustelarum. Aliud enim est silvestre, di
stans ab alio in magnitudine, quod greci ictidam vo
cant. Alterum in domibus errans. Falsa autem est illorum
opinio qui dicunt eam ore concipere, et aurem parit
effundere. Avicenna ysidorus li. 12. Passim et alius
prius aurium insidiatur, et eorum ova exsugit.
Filios suos cum aliquo incubulo lesos vel mor
tuos quadam herba sanat. Immo ut dicitur suscitat.
Ut dicit plinius. Et rutham comedendo, et eius succo se per
linit. Et basiliscum invadit intrepida, et occidit.
Ut dicit plinius li. 8. 33. Talis est deo placuit esse sim
pliciter nichil. Ista basiliscum facile cognoscit, quem subi
trahit ipsa in cavernis. Adversus eum est mustela tam mortifer. Et
per sophistas respondens scientia quod glires, ut dicit idem. Isidorus li.
li. 19. Mustelarum inquit duo sunt genera. Scilicet domesti
cum et silvestre. Et utrumque fel valet contra aspides.
Ista caput pressura in sagittam serpentis feritur. Serpentibus fert
contrarium. Caro quoque et carnes dicuntur valere contra venenum.
Mustela combusta et in cinerem redacta, adhi
betur salubre medicamentum, quod est contra letargicam pas
sionem. Unde si ex veneno aspidis aliquis incurrit li
targicam, mutatis aqua digestus in sompnum

nisi cum dissolvitur, ut dicitur ibidem. Dicitur quod lac pulmonale contra fistulam. Alioquin est illa vero omnium minor, et non minus ingeniosa, cuius genus est, ut dicitur ibidem. Dicit etiam Aristoteles libro 8 quod mustela pugnat contra serpentes, quia utrique mures comedunt. Et est animal velocis motus et corporis flexibilis ac valde mobilis et instabilis, odore sagax. Dorsum habet rubeum et ventrem album. Mutat autem colorem. Nam in aliquibus regionibus aliquo tempore anni tota pellis eius est candida praeter caudam. Moribus autem est malitiosa et iracunda. Et est unum de feralibus ad modum unius mu[ris].

Ao ~~met~~ Migale est medium animal […] inter [mu]res ad modum mustele. Gulosum, rapax et dolosum. Nam est dolo rapit et postea nutrimentum committit, ut dicitur Glossa super Leviticum xi. Mansuetum se fingit cum ei aliquis appropinquat, et statim mordet et venenum infundit, ut dicitur ibidem. Ista migale, dicit Aristoteles, quod equos et mulos infestat, et est praecipue mavis [illegible]. Et pugnat contra serpentes. Et tunc se armat ut dictum est de mustela.

A1 Murilegus dicitur quia muribus sit infestus. Vulgus catum vocat eo quod muribus sit infestus. Magnus catus acceptor vocatur. Vel ideo sic dicitur quia captat, id est videt. Nam tanta acie oculorum fulgore luminis noctis tenebras superat. Unde a Graeco venit catus, id est ingeniosus, ut dicitur Isidorus libro xii. Est autem animal non determinati pili et coloris. Nam quidam est albus, quidam niger, quidam flavus, quidam varius. Et est quasi similis leoni in pedibus et in facie et in naribus. Ossibus habet magnum. Dentes habet serratos et acutos, et linguam longam et flexibilem, tenuem et subtilem, cum qua lambendo bibit. Et alia animalia quae habent labium inferius superiori labio inaequale, talia etiam animalia propter labiorum inaequalitatem potum non hauriunt sed lambunt, ut dicit Aristoteles et Plinius. Est animal in iuventute valde lascivum et agile et velox. Imperium facit ad omne quod coram se movetur, ludens cum calamo aut cum festuca. In senectute vero est animal ponderosum et multum somnolentum. Cautissime insidiatur muribus, et eos magis odoratu quam visu persentit et invadit in abscondito ac venatur. Capto mure cum eo ludit, sed demum ludo transacto devorat. Tempore coitus quo libidinis efficitur et evagatur. Inter catos amoris est tempore gravis pugna pro uxoribus committitur, et unus ab alio morsibus et unguibus gravissime laceratur. Et tunc vocem horridam emittit quando ad pugnam unus ab alio provocatur. Bestia fit se-

curissima cum silvestris efficitur et in nemoribus commoratur. Minores feras ut cuniculos et lepores venatur. Quando cadit ab alto, pedibus excipitur. Et nunquam per casum aliquis laeditur quando dorsum papina est. Fimus quem egerit valde fetet. Et ideo ab ipso sub terra absconditur et pedibus occultatur. Quando pulchram habet pellem quasi de ipsa gloriatur valde efficitur. Sed quando pellis eius aduritur et in tecto commoratur, saepe propter pellis pulchritudinem capitur a quo devoratur.

A2 Nocticula est modica bestiola multipes et alata. Et ideo quia inter volatilia computatur. In tenebris lucet ut candela, et maxime circa posteriora. In luce vero plena deformis est et obscura. Sed in tenebris refulgens. Et quia lucet in tenebris, ideo lucifuga est. Odit enim lucem et solummodo nocte ambulat. Unde et cicindela vocatur, quae est lampyris, ut dicit Isidorus libro 12 capitulo de minutis volatilibus.

A3 Onager vero dicitur quasi asinus indomitus. Hos Africa habet magnos et indomitos in desertis vagantes. Singuli autem feminarum gregibus praesunt. Zelantes masculis nascentes masculorum et testiculos eorum detruncant. Quod caventes matres in locis secretis eos abscondunt, ut dicitur Plinius libro 8 capitulo [illegible]. Ex onagris et asinis domesticis mulae generantur. Animal autem est liberum et indomitum et lascivum. Frequentat montes et nemorum convalles. Et cum sit animal expers libidinis et inconvinctum solivagum, signa beneficiis lenitatis superat in homine atque lupum. Est autem animal valde patiens sitis diu expectans, quousque inveniat potum apertum. Et quod dicit Physiologus capitulo xlv. die Martis duodecies et totiens in nocte rugit. Per cuius rugitum aequinoctium apud Afros discernitur. Et dicitur quod totiens rugit de die quot horas habet dies. Similiter et de nocte. Unde qui silvam inhabitant nutriti in quibus habundant, numero rugituum eorum et numero horarum dierum et noctium computant et distinguunt. Sagax autem est in olfactu. Unde quando amorem invenit et nescit utrum sit fera, evagatur. Unde ascendit et patulis naribus ventum attrahit, per cuius flatum utrum sit femina dividitur et discernitur. In montibus altis pascua sua herbas invenit quas multum diligit cum diligentia quaerit et invenit. Quando eas invenit prae gaudio statim rugit. Et non sentit bestiam vel hominem ipsum venari cupientem quamdiu invenit gramina in montibus apricis non recedit. Hominum frequentiam valde odit et fugit. Solitudinem et desertum multum diligit.

Onocentaurus secundum glo. super ysa. 34. est animal mon
struosum, ex tauro et asina procreatum. Onos enim
grece, asinus latine. Unde est animal lascivum ad modum asini,
et truculentum ad modum tauri. Sed alio modo sentit phy
siologus qui dicit onocentaurum esse compositum ex humana
effigie et asinina. Alia ab umbilico et sursum
figuram habet hominis, et ab eodem inferius forma opta
net alia. Huiusmodi ut concordare pli. li. 8. c.
3. Ludibria igitur mirabilia sunt ubi natura ingeniosa.
Ad dirigendum et ad potentiam satis est prodigiosas
procurasse gentes. Et ponit in eodem c. etiam de multis
monstris et prodigiosis bestiis que yndia gignit.
Sunt de fauunis et satiris, de onocentauris, de
ypocentauris et huiusmodi, quas dicit esse bestias huma
na effigie invenientes. Alii dicunt centauros fu
isse equites thessalonum, qui pro eo quod in bello discurre
bant quasi unum corpus equorum et hominum videbantur. Unde
centauros fuisse fictos asseruit. ut dicitur 18. li. ad
de portentis. Dicitur enim centaurus grece, homo latine. Unde cen
taurus dicitur homo et asinus, et ab adulterio dicitur onocen
taurus. sic dictus eo quod in media hominis specie et in medi
a asini esse dicatur. sicut ypocentaurus dicitur monstrum
in quo hominum equorumque natura esse coniuncta putatur.
ut dicit ysi. ibidem.

44 Ovis ut dicit glo. super ysa. li. est animal in mundo, in
sacrificiis aptum. Cuiusquaginta et novem presens
transsulimus qui dicitur semicetum. Cetera impera
tiva. Sicut ovis illaqueatus transsulimus quasi ovicula
dicitur. Et non alia in mundo lege reputabatur.
Est autem bestia sicut mus agrestis, vel sicut glires qui
in quadam musces sic dicitur eo quod sopitus esse eos pi
guet. Hyeme sic tota dormiunt. Unde est animal
quod habet mirum assimilis. Et hoc ut tangit leui.
ysa. Et convenit cum ... quod dicit sic. Ovicem vo
cat ... egyptiacus quod in ... animale g. kk. iu
mi cum capit eius ... convenitur ac si
vellet ... Et si ... cum
pro languore dormitionis cum glaciem ... declinatur.
hic oxy. huius oxis. sicut hoc sic dicitur ... cis, et
onix cis, et huiusmodi. Secundum iuvenalem vero oxy est
quedam avis pinguissima, tam que sua pinguedine
hebetat cultellum ut dicitur 19. li. 3. ut dicit getul.
7 Oxy ... ferro. et tamen quidam les dicunt ex
posterior que est avis similis galline assuetaque.
ut ipsa gallina. Secundum britonem autem dicitur oxy, o
rigis. Sicut illam regulam gallina ... in ix. de

nat in cis. ... in gis. ut fex fecis. lex legis. grex gre
gis. exceptis nox. nix. senex. supellex. Unde dicitur
quod oxy est idem animal quod in lege mundi reputabatur quo
ad esum. Deut. 14. ut dicitur. Comedetis oxigem et
camelopardalum. Immundum tamen reputatur quo ad
sacrificium. pli. 4. li. 8. c. 3. dicitur alibi sompniferis dicitur
capre in quam in plurimas similitudines transfigurantur.
Sunt vero eas sunt ... ... quia sunt
cornua vasta et magna quibus earum capita one
rantur. salientes de rupibus se excipiunt. Sunt et
origes quorum nulli est natura aliorum aliud ...
... caput. Sunt et dame et pigarge et multa a
lia alia huius similia. quia alpes transmutat et fluvius
transmarinum. Unde hic oxy origis est species capre
silvestris. Et secundum illam significationem reputatur
non sumptum in ysa. ubi loquitur de peccatoribus qui sopno
dispnabunt sopniferis. quia non bene convenit metha
phore. cum omnes capre secundum ar. sint valde vigil
nales. Parum enim dormiunt et de facili excitantur.
cum sit animal valde timidum. Et sic pro alio supponit
oxy in deut. et pro alio in similitudine ysaie. sicut multa
dicunt.

Ovis est molle
pecus laniferum, corpore inherme, animo placidum,
ab oblatione dictum, eo quod apud veteres initio non taurus sed
oves offerrentur in sacrificio. ut dicit ysi. li. 12. Ex his
quas bidentes vocant eo quod inter octo dentes duos alti
ores habent, quas gentiles in sacrificio offerebant.
ut dicit idem ysi. Vel dicuntur bidentes secundum sen. quasi biennes
.i. duorum annorum. quia tales erant etatis quum ad sa
crificium eligebantur. Sed postea vocabulum commune
dentibus quibus primunt et cum globis nasa dicunt. Hec
videtur huius bidentis dicitur. ut dicit breui. Sed oibus autem
dicit ar. li. 4. quod pariunt usque ad 8. annos. Et li.
8. Si impregnantur oves dum venti septentrionales flant
mares. Et si in meridie ... feminas nascuntur. Et
quales vene sunt sub lingua ovis, tales colores
erunt fetus. Queritur super agnis et ariete. Et
quando oves senes moventur ad coitum in aliquo tempore
similiter dicunt pastores quod est signum bonitatis in
eis. Et si iuvenes sic movent dicunt quod est si
gnum futurorum pestis in ovibus in anno illo. Item ar.
li. 8. Oves impregnantur bibentes aquam. Et propter hoc dant
pastores sal, ut plures ... impregnentur et magis
sane consistunt. Dato enim eis ... ...
in autumpno cum sale ... multiplicationem in mamil
lis. Et oves impregnantur lenticula cum sale.

Plinij auctoritas q. est l°. 8. cap. 53. non bene hoc loci adducit: sign. caput insinibitur de semiferis animalib. non de somniferis ut perperam legit hic auctor.

Et si oues abstineant per totum estum, et postea accipiant cibum mixtum, impinguantur. Et in estate ualet eis septentrionalis frigidus. Et in autumpno aqua meridionalis tepida. Et iuuat eas pastus in fine diei et noctis. Et per nimia itinera et per fortes labores macrescunt. Et pastores considerant quod pascue pro hyeme que sunt quasi calide inueniunt glaciem, et que sunt quasi calide non. Et ouis ex eis est debilis que aliquando non eruit glaciem nec repellit. Et carnes ouium sunt et aliorum quadrupedum que in loco multum aquoso nutriuntur sunt male. Et que habent caudam latam melius patiuntur hyemem quam que amplam. Et que habent pilos paucos et crispos grauiores hyemis patiuntur. Et lana ouium quas comedit lupus inficitur. Pannus uero inde factus recipit pediculos. Idem 18. li. g. In ouibus plus humiditatis prauatur intellectus quam in aliis quadrupedibus. Et nocent eis tonitruus. Et si mas fuerit una sola que fuerit impregnata, abortiet pre timore forsitan. Idem dicit pli. li. 8. c. 47. Tonitrua in gregem solitarie ouibus inferunt abortiuum. Remedium est, ut in unum plures congregentur. Quere supra eodem lit. a. de ariete.

Panthera ut dicit ys. li. 12. sic est dicta siue quod omnium animalium sit amica, excepto dracone, quem ualde odit, siue quia et societate sui generis gaudeat, et ad eandem conditionem quicquid recipit reddit. Pan enim grece totum dicitur latine. Est autem bestia minutis maculis superpicta, ut ex macularum nigrarum et albarum et flauarum uarietate tota eius pellis oculata uideatur existere, ut dicit ys. Hec bestia ut dicit ys. semel tantummodo parit. Et causa eius est aperta. Nam cum in utero matris conualuerint catuli, et ad nascendum iam robustiores inceperint, excluduntur, lacerantque matris aluum tanquam suo partui resistentem. Unde et mater partum dimittere dolore cogitur. Et ideo ut dicit pli. alia cum acutis unguibus pere non possunt frangit. Stimulante mouentibus se catulis, uitiantur immanitercue matrices. Hucusque ys. li. 12. De panthera autem dicit physiologus. Panthera odit draconem, et draco ipsam fugit. Cum autem comederit et satiata fuerit, recondit se in spelunca et dormit continue fere per tres dies. Post triduum uero a sompno surgens emittit uocem, et ab ore eius exit odor aromaticus super modum suauis. Post cuius suauitatem omnia animalia ipsam sequuntur. Solus autem draco audiens uocem eius timore perterritus fugit in cauernam, nec ferens odorem, in semetipso obstupescit et torpescit, odorem enim eius reputat pro ueneno. De panthera autem dicit pli. li. 8. c. 17. Panthera sicut et tygris maxima coloris et macularum uarietate decorantur. Alia uero alia proprio colore gaudent. Sunt tamen leones nigri in syria, qui pantheris in candidis maculis similes sunt. In colore autem uario panthera et tygris omnia alia quadrupedia sollicitantur uidere eas, sed in mutilitate capitis terrentur. Quamobrem caput occultant, in pulcritudine reliquas partes corporis bestias ad se inuitant. Et sic inuitatas accipiunt et manducant. Et quamuis sit bestia ualde seua, cum ut quandoque in aliquo deuenerint, nullatenus est ingrata, ut ibidem exemplificatur. Idem pli. de quodam qui liberauit catulos panthere collapsos in quandam foueam, quem panthera eduxit ex solitudine leta et blanda, ut sibi gratias referre facile appareret.

Pardus autem ut dicit ys. est bestia uelocissima colore uario orbiculata, ut panthera, precipitans ad sanguinem. Et hoc tale discrimen sicut panthera, nisi quod ab eo aliquantum differt, in quod panthera dicitur habere maculas albiores. Unde dicit pli. li. 8. De pardo autem dicit Aristoteles li. 8. quod cum pardus intoxicatur, comedit humanum stercus quod ipsum mediatur. Et ideo uenatores suspendunt illud in arboribus. Ad quod dum ascendit, a uenatoribus interficitur. Est autem adulterinus et coit cum leena. Ex cuius adulterio generatur leopardus. Quere supra de leena. Pardus catulus est nimis ferus, ut dicit glo. super osee 13.

Pilosi sunt inuentes glo. super ysa. 13. monstra sunt ad similitudinem hominum. Et dicuntur siluestres homines. Qui et satiri dicuntur, ut dicit ys. li. 8. c. 1. Pilosi sunt qui grece panites latine incubi appellantur, siue inui, ab ineundo passim cum animalibus dicti. Unde et incubi dicuntur ab incumbendo, id est stuprando. Sepe enim improbi existunt mulieribus et earum peragunt concubitum, quos demones galli dusios appellant, quia assidue hanc immunditiam peragunt. Quem autem teutonice uocant, hunc romani faunum ficarium uocant. Idem dicit papias. Pilosi agrestes panices, alias incubi uocantur. Quorum forma ab humana effigie incipit, sed bestiali extremitate terminatur. Idem dicit glo. super ysa. 34. Sed in alia glo. quod pilosus dicitur simia. Est enim bestia monstruosa, pilosa, multum et uillosa, figuram humanam in multis representat. Quere supra de simia.

Pigargus est aīal mixtū quoad esū. ut patet
Deut. 14. Et est aīal pilosū. barbatū sicut hyr
cus. cōmixtū ceruo. animal hyrco. Unde filius est hy
rceruus. sz longe minus. Quere infra de tra
gelapho. Ruminat sicut hyrcus. Et findit un
gulā sicut ceruus. Et est aīal agreste. magne
uelocitatis. Nemora habitat et deserta. Ugo
aūt dicit quod pigargus est auis predatrix. Unde dicit
a pyge. quod est filie hyrcoceruo. ut in tractu
glo. sic accipitur in prima silla. Unde cū h. n̄ de
bet scribi. Quidam scribunt pilargū. sz ma
le. ut patet in li. correctis.

Pigmei sunt homines pusilli statura cubi
tali. quos greca a cubito pigmeos esse uocant.
Hi montana yndie tenent. quibus uicinus
est occeanus. ut dicit papias. Sz dicit aug. sic. Pig
mei tantum semicubitales sunt. Qui tercio anno.
perfecte sunt etatis. Septimo senescunt. Unde et pu
gnare contra grues. a quibus armati ferro aliquo
tiens deuincuntur. De pigmeis aūt dicit pli. li. 7. c. 3.
Pigmei tenuos ut ferunt tenent. non existen
tes salubri celo semper iuuante habitant in terra tempera
montibus conclusis ex parte aquilonis. Quos grui
es infestare fama est. Qui in isti tercios arietum
et capraꝝ dorsis armati sagittis uno tempore
congregato agmine ad mare descendunt. et oua. et
pullos pennis dextruunt et consumunt. Et
hanc expeditionem faciunt tribus mensibus. Quod si non
facerent. futuras auium gregibus resistere non
ualerent. De pennis aūt earum et ouorum putaminibus.
casas sibi faciunt. ut dicit id. et sub dicit ar. in quo
in terminis nunc pigmeos tradit.

Porcus ut dicit y. li. 12. dicitur spurcus. in gurgitibus
enim se ceno. et luto se tingit. Limo se il
linit. Et in locis fetidis requiescit. Unde et oratius.
Et amica luto sus. Hinc et spurcos illius. et
spurcos nuncupamus. Cuius pilos cum quibus sutores
consuunt suellas dicimus. ut dicit id. Sunt aūt porci. alii
domestici. Alii agrestes. Masculi aūt inter do
mesticos dicuntur uerres. eo quod grandes habent ui
res. Femine aūt dicuntur sues. quod pascua subigentes
.i. subaciem terram escarum exquirentes. Inde silueras
illos. matris dicuntur apri .i. feri. ut dicit y. De
porcis aūt dicit pli. li. 8. c. 51. Porca nascunt
dentati. ut dicit ingidius. Matres uo ulti
mo natum generant. Porcus amisso oculo. cito ex

tinguitur. Sz uiuit ad .11. annos uel .30. uiuit porcus.
Multos infirmitatibus subiacent porci. Et quod infir
matur obliquū tenet caput. Uolutantur porci in luto ia
cent in late terre quam in lecto. Pinguescunt .60. diebus.
sz magis si in principio saginationis inediam pro
tribuū patiuntur. Unde uno clamante. omnes occurrunt.
et ipso uenante pueris sectantur et conceduntur. Do
mina grex hostia domos per pastorem discernit. et ad earum
que sine duce redire de uespere consueuerunt. ut dicit
id. eundo et iacendo quando dormiunt magis si fue
rint bene pingues. Sunt aūt porci fortioris sopo
ris in maio. quam in alio tempore anni. Et hec accidit eis ex
fumis per calorem uernalem debilius resolutis ab
humoribus in hyeme. et in ipsorum corporibus aggregatis.
Et ideo tunc suaui dormiunt et diutius per resolu
tos mulcebres fumos. ipsorum cerebrum tunc temporis
suauiter opilantes. In estate uero et si multa fie
bat humorum resolutio. fortis tamen fit corporis consumptio et ex
siccatio per excessiuum estiuale caloris. Et ideo non
fit tanta fumorum generatio. quam sit causa sompni. Prop
quod non dormiunt tantum in estate. quam in uere. ut dicitur.
autem. In autumpno aūt et in hyeme sunt humidiores
compacti ex frigiditate aeris eos frigidus restringente.
te. Et ideo grauia fumi tunc temporis resoluuntur
per excessum frigoris humoris in corpore compigentis.
ut dicit id. ar. aūt dicit de porco li. 3. Non est
dentes omnino. Et est masculus plures dentes habens quam
sit femina. Item ar. li. 5. Porcus saltat post .8.
menses. et parit femina per annum. Et quod generatur ex
parte maris ante unum annum. erit debile ual
de. et cetera. Item id. Porcus habet consuetudinem quod si
coierit prius cum aliqua. tunc suum filium sibi preparat.
ex fa. et minoris corporis. Et porca si fuerit mul
tum pinguis. est lac paucum post eius partum. Et me
liores sunt filii quos generant in iuuentute. Porcus aūt cum
impinguatur per totum est tempore nocte et die. et magis
in mane. Item li. 8. Cum parit porca. primo filio pre
parat mamillam. Cum multum appetit coitum.
non dimittit mare saltare super eam quousque
declinat auricule. Et multum est ordeum bo
num ab porcas quam debent generare. magis conferunt.
Item accio eius infirmitatis est. Una que dicitur
branchos. Et est apostema in auricula. et in ma
dibula. et sepe in pedibus. Et cito quod est in loco illo
corrumpitur. et tunc procedit corruptio ad pre
uicina. donec ueniat ad pulmonem. Et tunc suffo

cat spiritus et expirat. Augmentatur autem hec infirmitas subito et fastidiosos porcos quos post cognoscant infirmitate. Plenitudo nimium in quo est ... sto cum guttur possunt sine incisura. Alia quoque accidit infirmitas que dicitur dolor et ponderositas capitis. Ex ipsa moriuntur innumera plures porcorum. Alia infirmitas est fluxus ventris. Et vix habet remedium quando in estate in tribus diebus. Et quando porci sunt grossi iuvatos commedere in horto. Balneum quando aqua est fluxu multum calida minuitur vene sub lingua eius. Item cibi diversis impinguant porcos. Et quidam cibi inflant. Et quidam cibi generant carnem. Et quidam pinguedinem. Et enim porci quamquam plura delectantur comedere glandes quia carnes tepiunt carnes. Tamen si porce comederint multum precis abortient sicut oves. Multa alia refert auctor de capro et infra de sue.

83 Pediculus cutis est vermis a pedibus sic vocatus. Unde dicit Plinius libro 11.13. plus enim pedum motu leditur cutis ex humidis et corruptis vaporibus intercutaneis per poros residuantibus generantur ut dicit quidam in viatico. Pediculi igitur sepe lendines nascuntur in capite ex purgationibus quas natura eiicit foras conside... inter cutem et carnem. Super quo lex dicit expositor. Quidam pediculi ex humore sanguineo generantur et sunt rubei et grossi. Quidam ex flegmatico et sunt molles albidi. Quidam ex colerico et sunt acuti, longi, veloces et acuti. Quidam ex melancolico et sunt cinericei coloris, subnigri et macilenti et motus tardi. Unde autem et nimia pediculorum multitudo in corpore multum plectorico. Signum solet esse corruptionis generalis vel morphee sive lepre ut dicit quidam. Contra pediculorum autem molestiam valet capitis frequens munditia, ablutio, pectinatio et medicinalis mundificatio. Ista ut dicit quidam argentum vivum cum cinere salicis et hoc precipue si ex calido humore generantur multum valet. Item fumus ... cum oleo et aceto. Similiter aqua marina et alumen cum aceto. Secundum autem differentes naturas animalium sunt in eis diverse pediculorum ut patet in porco. Unde pediculus dicitur ... sic dictus eo quod ... ut dicit Ysidorus. Quibusdam autem pediculorum ... acuis mordet et ledit quanto plus macerat.

84 Pulex vermis est modicus molestus hominibus maxime et infestus. A pulvere dictus eo quod a pulvere potissime oriatur ut dicit Ysidorus libro 12. Est autem vermiculus mire levitatis non enim ... sed velox saltu periculum fugiet et evadet. Tempore frigido pigrescat vel destruitur. Estivo tempore insolescat. Quamvis autem non sit de animalibus que prodeunt per manifestam commixtionem, tamen multiplicat suam speciem per ovationem. Ova quidam in se gignunt ex quorum ... unius pulices multos producit. Unde pulex albus quidam sed qui subito in nigredinem commutatur. Sanguinem appetit. Et carnem ... terebrat et perforat. Lividitatem prebet intercutaneam humoris fugitivis. Et ... corporis cui insidet suggerendo sanguinem rubicundum vestigium derelinquit. Dormire volentem aliquem multum impedit. Unde quod ... si eos prius pulex tetigit ... eos molestet per ... Eis siquidem absinthium est venenum. Similiter et folia pulicarie ut dicit quidam. Coloquintida ... contra pulices si trita et mixta cum aqua per locum ... fundatur pulices aspergitur. Similiter folia absinthii quia ut dicit ... et sapore moriuntur. Propter velocitatem ... facilius non capitur in calore.

Rinoceron grece latine cornu in nare interpretatur. Idem est rinoceron et unicornis bestia scilicet ferocissima. Sic appellata eo quod unum cornu in media fronte habet quatuor pedum ita acutum et validum ut quicquid impetierit aut ventilet aut perforet ut dicit Ysidorus libro 12. Nam cum elefante sepe certamen habet. Quem vulneratum in ventre prosternit. Tante autem est fortitudinis ut venatorum non virtute capiatur. Sed sicut asserunt qui de naturis scripserunt, virgo puella proponitur que venienti eo sinum aperit in quo ille omni ferocitate deposita caput ponit. Sic soporatus velut inermis capitur et interimitur iaculis. Huc usque Ysidorus libro 12. Gregorius in moralibus addit super Iob ... Rinoceron igitur fere est non ... in ... et si quo nullo modo posse impatiens ut quasi dicitur illico moritur. 85

De rinoceronte dicit Plinius libro 8 c. 31. Rinoceron autem nare habens cornu unum in media fronte supra nares. Hostis est elefantis. Unde suum cornu limat ad saxa et acuit, sicque se preparat et in dimicatione alvum impetit elefantis que scit pre corporis mollitie. Longitudo ei est ut equus sed crura multo breviora habet. Color autem luteus. Et sicut invenitur ibidem libro 8 c. 33, hic fere multe sunt species scilicet Rinoceron, Monoceron, Egliceron. Est autem onoceron ut dicit fera asperrima similis equo in corpore et equo in capite, pedibus elefanti, cauda

capro. Magitũ emittit grauẽ. Unũ cornu
nigrũ eminẽs ĩ media fronte. iiij duorum cu
bitorum. Iorac ferã. uiuam negãt capi. Eglt
ceron grece ac̃ dĩ unicornis. Et dĩ latine capri
cornus. ab egla. quod ẽ capra. et ceros quod ẽ cornu.
Et ẽ aĩ pusillũ. sicut edus. acerrimũ nimis. ĩ
media fronte unũ gerens cornu. Iste dĩ pli
nius. quod ĩ india s̃ unicornes boues hũtes can
didas maculas. et solidas ũgulas sicut equi.
Sunt et asini quidã ĩ dia unicornes. ut dicit
aristoteles. auic. et pli. Qui sic s̃ dicti. eo quod unũ hñt
ĩ fronte cornu. mẽ autem. Residuũ aũt corpis
ipsorum simile ẽ corpi onagrorum siluestrium asinorum.
Sed talis ẽ monoceron mirabilis audacie et fero
citatis quam sunt alii unicornes. Et dĩ monocerõn
a monos quod ẽ unũ. et ceron. quod ẽ cornu. Et de
clinatur hic rinoceron. tis. ti. tẽ. et cetera. Sic mono
ceron. tis. ti. declinatur. Inueniẽ aũt rinoceros. et
monoceros. Et tũ dĩ rinoceros rinocerontis.
ĩ genitiuo. et sic de aliis.

86 Rana agrestis uel terre sic uocata ẽ. eo quod ser
pit. et longis uocis importunis clamoribus
reddunt. ĩ palustribus ĩ gignunt. ut dicit ysidorus libro xii.
c. 2. de piscibus et ranis. Quedã aũt s̃ aquatice.
Quedã palustres. Quedã rubete. De quibus
supra dictũ ẽ ĩ libro ... de buffonibus. Alie cala
mite quia sic s̃ dicte. quia ĩ ter harundines et frutecta
et ĩ calamis cõuersantur. Et sub ualde parue et
uirides. et mute sine uoce. Alie sunt ag
destis. rane paruule uel ĩ sicco uel ĩ aq moratur.
quia sic s̃ nuncupate. Est aũt quedã spẽs rane. que
muta ĩ eis cauis. ... obmutescere. Sed mul
ti hec negant. ut dicit ysidorus libro 33. Aristoteles aũt dicit ... tertu
na. li. 9. quod hec linguã pruxim. q lingue sue ap
plicat cum suo. et qui linguatur sic extremi
tates ligue preclas. ... posterius et intus ad cõ
uerrã ligua hec absolutã. Et pp hoc hec ca
na liguã ... et ẽ corp. Et ... ĩ ...
ĩ ĩ aqua tñ. Et spẽ mas ... que cla
mat fẽmã. Qua ... aĩal hñs uocem.
clamat ... et uocẽ ... Rana aũt
multiplicat uocẽ. quia ponit mãdibulã superiorem
equaliter et extendit superiorem per extensionis
conatũ duarum mãdibularum lucẽt ... ...
sicut ... et ... noctis magis. ... noctis plus
quam de die. Et ... pisces nutriunt pullos suos

... ranas. ut dicit ysidorus libro ... Qui aũt formant ... ĩ
aq rane. uidentur totaliter ẽ caput cũ quadã
extremitate dependente ad modũ caude. Deinde
dilatantur totaliter ĩ uentre. sublata cauda efficiun
tur pedes. et inde aĩ quadrupes transformatur.
Mouetur aũt rane post buffonẽ uel rubetam.
... saliendo quam gradiendo. Nam uentus ru
beta ... saliter. Rana quam aquosa seu palu
dosa ẽ clamosa. uentosa. ... sub uẽ
tre maculosa. uenenosa. Et ... abhominabi
lis hominibus. et magis odiosa. Inter ... et ĩ aq
uiuit.

87 Salamandra
Sicut dicit pli. li. x. c. 67. ẽ silis lacerte
in figura. Et nusquam apparet nisi ĩ magnis
ymbribus. Deficit aũt ĩ sereno. Et tante ẽ fri
goris. ut ignẽ tactu extinguat sicut glacies.
Saniem lacteam euomit. Que si homĩs te
tigerit corpus. cotidie fluunt pili. et quod tetigerit
ẽ. corrumpit. et ĩ colorẽ turpẽ commutatur. Sa
lamandra ẽ genus lacertuli siue stellionis.
aĩ pestifer et ualde uenenosũ. Nã ut dicit pli. li.
39. c. 4. fructus arborum inficit. aquas corrũpit. ex qui
bus siquis comederit uel biberit. moritur ueneno. Si sa
liua eius pedẽ tetigerit. totũ hominẽ inficit et cor
rũpit. Et quamuis tanta sit ĩ salamandra uis ue
neni. aliqui tñ alibi ... ... Inter
medios ignes uiuit sola aliorum. ut dicit ...
Imo ĩcendiũ ignium extinguit. Et ẽ genus sala
mandre. cuius pellis ẽ uillosa et pilosa sicut pel
lis uituli marini. ex qua fiunt alia cingula ...
... Qui post longam uetustatem ĩ i
gnem proiecta nõ comburuntur. Sed post ... ĩ...
matrem illesi et ... qui ... ab igne
extrahuntur. et ab illa pelle fiunt ligamina ĩ ...
pidibus et ... a nullo tempore corrumpuntur.
Quere supra ĩ libro ... ĩ ... ...

88 Sanguissuga ẽ uermis
aquaticus. sic dictus eo quod sanguinem bibẽ ac
suggere ... insidiatur ... bibentibus
... ... supina adheserit. sanguinem hauriat
et cũ nimio cruore maduerit euomit.
quod hauserit. ut ... suggere ... ut
dicit ysidorus libro 12. Vermis ẽ coloris subnigri. quod ...
... corpus mollis. Ob
longus et flexuosus. Os habet magnum. Et ĩ
ore fistulã cũ qua suggit sanguinem. De

nenosis insidere. Et ideo quando debent apponi membro
ad medicinam. prius debent involvi in urticas et in
sale. ut sic compellatur evomere sanguinem. sed forsan ve
nenosum hauserit in aqua tepida. in qua cum aliis
aut se membro applicare ad sugendum.

Stellio nomen sumpsit a colore.
Est enim bestiola quedam depicta. in tergo habens luci
das in modum stellarum. de quo dicit Ovidius. aptumque co
lori nomen habet variis stellatus corpore guttis
tis. ut dicit Plinius li. 29. ubi sub insignia stellio que
adeo scorpionibus est contrarius. ut visus eos pavore
hiis auferat et torporem. Plinius li. 8 dicit quod
stellio in yeme de cavore vivit. Et quamvis sit
aliis pulcher et depictum. minimum est venenosum. Unde
ut dicit Plinius li. 29. ex stellione pessimum fit me
dicamentum. Nam si fuerit mortuus in vino. facit
enim eius qui bibit lentigines obducere. Et propter hoc
eum in unguento necant. quo forme invi
dent meretrices. Cuius remedium est ovi vi
tellum. mel et nitrum. Fel stellionum tritum in
aquas. mustelas dicitur congregare. Et est stel
lio. genus lacerte. reptile et quadrupes. habet
pectus latum. et digitos fissos ad modum ma
nus. quibus repit. ad tumores et minores ri
mas in quibus facit cellulas suas. et mu
tat spolium suum in senectute sicut serpens.
ut dicit idem. Et latitat in yeme in cavernis
et habitat ubi sol ejus. Juvenis est et crescit de ca
vea. Senectutem deponit in vere. mutata cute. et querit
reto se locum et calidum ad orientem. et sic tunc
aperit oculos contra solis ortum. donec in oculo deflu
at humor et consumatur nebula que oculi caligi
nem inducebat. Super Plinium. A. c. li. c. 20. in nu
ir glo. quod stellio est avis velocissima. et tamen non
volat nature. sed cum velocitate pedum repit et scan
dit ad sublimitatem tumorum ac murorum.

Serpens est dictus eo quod occultis
spiris accessibus. non gradiens patenter et ap
te. sed squamarum minutis repit occultus. li. 12.
de quo hic non prosequor. quia multa supra in litte
ra. A. vel cerastes. de anguibus omnia sunt plurima
explanata. Tamen notas premittens quedam vulga
tas hic inserere breviter non pigebit. Dicitur
enim. i. de serpentibus quidam de serpentibus sic. Formi
dat nudum. dicitur enim quod illum in vestitum. Spu
tum sic sibi venenosum. quia saliva ieiuni ho

minis. venenum est serpenti. Purgat pectus vi
quod dicitur esse sedes cordis. Cavo fugiat. hoc dicitur.
quia nunc suum est. Pectore nititur. Hoc dicitur quia pectore
non ingreditur. Annis. singulis spoliis et renovatur.
Loca muscida et loca putrida obumbrat. i. loca
umbrosa amat. Respicit obliquum. quia lateraliter non di
recte transfigit aculeos et dentes flectit in se.
quia tortuosus est. et non rectus. Et abscondit lepram.
quia comedit ne aliquis infirmitas revelentur.
Nam celat sicut linguam. et spicit sicut movet lin
guam in venenum. Dum enim sustinet fumum. au
rem suam claudit ne audiat incantatorem. Unde
venatur. Sibilat autem quando mordere. Juvenis
est quod mordet. Auribus est hostis. quia statim intern
mit eas. Lacertam timet. quia venenum quod est a
venato resumit.

Symia grece a superiis naribus est voca
ta. Unde et symia dicitur eo quod suppressis
et facie feda rugis turpiter sollicitatur. Alii di
cunt simias assiduitate rationis nominatas. quia in mul
tis hominem imitentur. Sed hoc est falsum. ut dicit Ysidorus li. 12. et
subdit. Symie sine clamore sagaciter. Nova lu
na exultant. Media et cava contristantur. Quando
duos habent fetus fetum quem plus diligit. in brachio suo
portat. quem vero minus diligit humeris gestat.
Quando sibi instat necessitas fugiendi. arripitur
ab insequente. fetum brachiis portatum perire compel
litur. et alio quem illatet humeris pressa. tardior
ad fugam redditur. Et ideo a venatore capitur et
anus premitur. Symiarum quinque sunt genera. ut
dicit Ysidorus. ex quibus cercopitheci caudas habent. Symi
a enim est cauda. quem quidam clunia vocant. Sunt
et alie que cenocephale sunt dicte. quia facile canis
sunt simile. sed corpus habent symiarum. Sunt et
sphinges villose comis et manus prominen
tibus facilemque ad feritas obliviorem. Sunt et
satiri facie ad modum grata. et gesticulationibus mo
tibus inquieta. Sunt et callitrices que toto aspectu
pene a ceteris distant. Nam in facie sunt prolixa
barba et lata cauda. ut dicit Ysidorus. Item Plinius li. 8 quere
ubi dicit symiarum genera figuram hominis perfecta
caudis inter se distinguunt. et tamen solacia
vita singula fuerint inveniuntur. Unde calcia
re se solent calceis a venatoribus indutis
relictis. Et sic de facili capiuntur. Nam cum
se volunt calceorum ligamenta constringere. et

culciamenta, ut uidetur a uenatoribus, facere suis pedibus aptare. atque calciatos uinculis se possunt expedire. a uenatoribus se capi sentiunt. et capiuntur. Ex pli. id. Symiarum genera circa fetus maxima est affectio. ita ut mansuefacte intus domi catulos quos pariunt omnibus demonstrant. tractarique gaudent. et gratulantibus et quasi applaudentes agnoscere. Hugucio pli. dicitur etiam in li. 8. c. 33. Sunt in india simie toto corpore candentes. quas in dicelia capiunt et uenantur. De simia dicit auctor li. 3. Conuenit simia in forma cum homine. et in pilositate cum lupo. Et sunt alique simie paruorum monium atque morum. Et earum dentes sunt dentes canum. et mores maliciosi. et maxime illarum que habent caudas. Alie sunt uillose ante et post facie. et talium dentes sunt sicut dentes hominum. et alia habent sicut homo et oculos habent subrubeos et asperos et acutos. et mamillas in pectore. et manus et pedes et digitos sicut est homo. et potest ambulare super duos pedes. quia habet calcaneum cum mitra. quod habent pauca alia preter hominem. maxime quadrupedia. ut dicit Arist. In uulua autem assimilatur multum. Et uirga masculinorum est sicut canis. et in dorso est sicut hominis. Hugucio autem. Hec eadem dicit Ar. li. 3. ubi dicit. Sunt alia communicantia in natura hominis et quadrupedis. ut symia. et cetera. li. 4. creatura quadrupedum. Est itaque bestia monstruosa hominis enim representatiua. discipline susceptiua. Unde et ad saltandum et uariis modis ludendum informatur. Bestia siquidem est incomitata et maliciosa. et natura. Verberibus et cathenis et molestiam cum edomatur. Trunco opprimitur. Sub loco uere lusis discurrere permittitur. ut est in Ioleta a regimine. Cibis omnibus uescitur. et in mundis delectatur. pro quod in hominum capitibus inuenit quo quos inuentos in os proicere non dedignatur. Symiarum carnes desiderat leo. quia earum esu conualescere dicitur quando grauissime infirmatur. ut dicit Ar. li. et plinius. que supra de leone.

Syrena. uel syren. nis.

Dicitur monstrum maris quod dulcedine sui cantus nautas trahit ad periculum. Unde dicitur a syren. quod est tractus. ut dicit glo. li. super ysa. 13. c. Sirene sunt serpentes cristati et alati. Alii autem dicunt quod sunt pisces marini in specie mulieris. Papias dicit sic. Syrene sunt dracones magni uolantes et cristati. ut quidam putant. ysi. li. 30. di. aut serpentes. dicit sic. Syrenes tres fingunt fuisse ex parte uirgines et ex parte uolucres singulas et alas habentes. Quarum una uoce. alia tibia. alia lira canebat. que illectos nauigantes sub specie cantus ad naufragium pertrahunt. Secundum autem ueritatem meretrices fuerunt. que transeuntes ad egestatem ducebant. Sicut quidam predicant ad naufragium nauigantes. Dicit autem ys. li. 13. In arabia sunt serpentes cum alis. qui uocantur syrene. que plus currunt quam equi. sed et uolare dicuntur. quorum uirus tantum est ut morsum mors ante sequatur quam sentiatur. De syrena autem dicit phisiologus. Syrena est monstrum marinum habens ab umbilico et supra formam uirginis. inferius uero figuram piscis. Hec belua in tempestate gaudet. in sereno autem dolet dicitur. Hec dulcedine cantus sui demulcet nauigantes. quos cum uiderit soporatos. ad nauem accedit. et quem potest rapit secum ducens. et perferet ipsum ad locum suum. primo ipsum secum coire cogit. qui si noluit. uel non potuerit. perimit ipsum. et eius carnes deuorat et comedit. De talibus monstris legitur magistrum alexandrum.

Scorpio ut dicit y. li. 13. est ab habens in cauda aculeum arcuatum. sic grece dictus. eo quod cauda pungit. et arcuato uulnere uenena diffundat. Cuius proprium est. ut palmam manus non feriat nisi leuiter. ut id. Et dicitur scorpius astorus quia est dulce et colorpio quia est fingens. quia in anterior parte blandimus fingit. et in posteriore pungit. Scorpio autem uermis est per similitudinem habet aculeum uel flagellum uirge nocosum. Est scorpius dicitur signum in celo. quia sole existente in illo signo. pruinas frigoris a celo terre sentimus. Unde orat. Quam acerba pix est cum adit frigoris ledunt. Est scorpius etiam sagitta uenenata arcu uel tormentis excussa. que dum ad hominem uenerit. dum infigitur uenenum diffundit. Unde et nomen accepit. De omnibus his dicitur. Scorpius est signum. uermis. sagitta. flagellum. De scorpionibus autem dicit pli. 11. li. c. 36. Scorpiones pariunt uermiculos ouorum specie et pariunt in portum pessime uenenosi. Non suspensus. per triduum ualet ledere scorpionis uenenum. et post lentam mortem perimit. ni accurrentur. Letalis ictu pereunt uirgines quamuis seruiunt. Semper et feminas. sed non tamen acriter. Vires autem maxime ledunt matutino quando exeunt

ſ eiunis p q forte aliq ictu ieiunu infund
uenenu ſz cauti e pati pouce. nullaq mo
mto ceſſat aleſſet. ſi ei dite aceto. 7 aliq inu
ferendi ſi lexo uenenu infunde. Apodeus
auctor e q deſcripſit ſcorpionu nociua gna p
colore. Geminos hnt qda aculeos. Et me hos
ſ maret ſeuiores. 7 mar q coit. Et hu ſut
ceteris graciliores 7 longiores. Olu a uenenu i me
ridie mag nociuu qn ſol cenduerit ardorib.
Silr qn ſaut 7 hnt qda remedia i cauda. q
to pla. tanto peiora. eo uenena. Et aliq ſut
illa inremedia ſena. aliq ſut ſeptena. Tra
dt a apolodor quoſda i affrica hre pennas. Et
illi ſ ualde nociui. Et hos qda uenefica q q tous
gna colligit diuiſap uenena. illos alatos
ſcorpiones dſerere i ytalia ſ conati. ſz .i. ca
tuli regioq celi nullateq uiue potuit. uiuent
tn i ytalia alii. ſ ſ innocui. In cicilia ſeuiunt
p eos nigros q cito moriunt. ſz i aq p e ictu mi
nuunt hoi a ſcorpiolb percuſſo. Cinis eo po
tatus i uino e remediu. Subdiu e i olo. ſuc
cu e picło qd puſgento aliib iduriunt. ſlullu
al citer ſanguine. ledt ſcorpio. Et ſ ſcorpiones
q pluis undenos fetl. quos mr deuorare qn
dt. ſz uni q mag e ſolers. ſeuid ſi elimes
nus. u cu reſidet aculti 7 amorſu. Hic
genitore uidice. 7 ſtrne cedis ultor exiſtat.
Et h pruite fere na ne peſtifera pgnies nimi
u pgnor. Quere ſz plu. li. xi. dt a dy. li. A. q
ſcorpiones q comedit uenenoſa. ſ peiores ue
neni. Et dracones qda comedit ſcorpiones. et
illi ſut peſſimi. Et q puncturā ſcorpionu ſe mlt
ti remedia. u p. li. 4. d morbis 7 uenenis.

Sus a dt q aſbigendo e dict.
eo q terra roſtro ſubigit p cibu. Terra eu
ſulcat 7 ſubuertat ut dentib puelat ad ra
dicas plu. a. li. g. c. 3. dt. Si nullu pec q uer
nu equinoctiu gag. bis i anno pit. q. mlib
i uio trahit. 3o. ſilios pduce. ſz educare nequit.
Et aliq ome deuorat pt pmu. Illu max e
dilig. q d uio p exiit q ei mag e filius. 7
ei ſemp pi pma mamillā porrigit. ut dt pli.
Sol. 7 ap. li. 6. e a imudu 7 guloſu. dili
gt ratione quib fetidu 7 imudu. Balne
u pute luti. 7 inolitato ſe i luto 7 geſtan
do. Pinguis ſuper igere. Et. A. p ſi ibi
traſit i pilos 7 i ſaguine 7 i coſilia. Et cu pi
creſcit 7 mareſcit. qz nutrimtu trāſit i lac.
ūn ad filii nutriūnt. Et qa ht uuenes ma
xime e feruētus. ita ut pugnet p eis q
lupu. Alias ad p̄tauerit q̄re ſupra i lra. p. de
porco. 7 i. li. A. de apro.

Taurus e bos maſcul ñ caſtratus ut dt y. 7
e grecu nom ſic e les. Indicos a tauros. u
dis ce li. yii. eſt color fuluus 7 uelox pnia
tas. pilus i rotrariu uerſus. Caput circuflec
tat. qua flexibilitate uult. Tergi duricia.
de telu reſpuunt i mira feritate. Qui ſub ar
bore ſic alligata amittit feritate. 7 ſubito
maſueſcat. ut dt y. li. g. Quere ſup. i lra. f.
Eſt a ſupbu 7 eiucoſu. cui maximi fortit e
i collo 7 i cornub acuens. pli. g. c. xlv. Gene
roſitas tauri pz i aſpectu. 7 i cornua fronte.
7 i aurib 7 cornib. 7 i dimicatione pedib
q i alciu ſpargit harena. Et ex tali ſpecie ſin
gularis ma al mordeſcat. u dt iſ. ap. uo. li. 3.
Taur a ht capud rotūdu. ſicut caput hois. Et
pedes ſol cu capite coit 7 amouit. ſz ti uaccas
ſe aſſociat. u dt iſ. li. 6. Et tc q aliq feroces
ſic pliat. ſe i eod. Tauri ipinguant ab herb
7 granis graneaui uetoſitate ab extremitate
b ſilbau 7 piloſ. Et ſiqs ſcindent peli corii.
7 cu fiſtula ſufflando pelli cute acrem ele
uauit. 7 poſt ei dederit ad manducandu ipingua
bit 7 ipinguabit cu dulcib cibis. ſic cu ſi
cilib 7 uuis paſſis. ſe li. A. Tauri faciunt co
trariu eqs. q n bibit aqua cla 7 pura. no cu
rat potare ea. ſe iſ. li. 6. p uxore pugnat
tauri. Et q uincit ſalit uacc. ſeiaz qi gaudet
d duplo. Et tauri coit poſt anu. 7 poſt hor
a. g. uiſceſſe 7 uacce. Quere j d uacca.
Tauri a qdu n ſut caſtrati. feroces ſ 7 ſu
pbi. ſz ablatis teſticulis effeminati reddunt.
7 pigri. Itelleſ pari 7 maſueti. Creſcut i cor
7 pinguefciit. 7 aratro 7 iugo maſueſcut.
Quere infra d uitulo caſtrato. ſe i li. 3o. in
fine d. q tauri hnt fortiora ligamta. 7 la
certos. q homines. qz i caſtratis oia corpis m
bra emollefcut. Et io i coii tauri ſepe ſi
cut i coii diu ſi inueit. Oſ e q dn tauri
agreſtes. ut dt plu. li. g. c. 13. Sut igr tauri
atrociſſimi ſiluestres ceteris mari dc 7 ueloci

oves, colore fului, et oculis ceruleis, pilo in contrarium
verso. ad aures extendentes. cornua
mobilia habent, que alternatim in pugna mouentur. Tergum
habent durum ad modum silicis, ita quod vulnerari non
possunt. Feris omnibus venantur, quarum confectis capta fe-
ritate sua interimunt et impugnatione mouuntur.

Tragelaphus est yrcocervus.
Tragos est aegos, quod est hyrcus, et elaphos quod est cervus.
Et dicit Ysidorus li. 12. Tragelaphi agrestes sunt nominati,
quia sunt eadem specie ut cervi, villos habent armos ut
hirci, et mentum hirsutis promissis barbis. De hiis
etiam dicit Aristoteles li. 3. Quedam agrestia alia habent cornua
tortuosa, ut hyrcocervus, qui tragelaphus dicitur. Et pe-
des eius habent soleas. Et corpus eius est ad quantitatem cer-
vi. Et sunt fortes valde. Et facies eorum declinant.
et cornua eius sunt hyrnuli.

Talpa est quedam bestiola ad similitudinem muris,
de qua dicit Ysidorus li. 12 quod sic dampnata cecitate perpe-
tua in tenebris. Est enim absque oculis. Rostrum habet ad modum
porci, cum quo terram fodit. Nigram habet pellem villosam et
mollem. Crura brevissima et pedes latos per digitos
distinctos ad modum manus. Et humum egerit et ra-
dices sub terra comedit et corrodit. Solem odit et fu-
git. nec potest diu vivere super terram. Aristoteles etiam dicit de talpa.
Omne animal generans sibi simile habet oculos preter talpam, que non habet
oculos apparentes. Sagacis tamen est audicionis subtilis. Tuetur
potest in terra vestigia latentium odorum. Et putant
nonnulli aliqui quod illos corrumpit per angustiam quam
talpa incipit mori. Et tunc incipit aperire oculos mo-
riendo quos habuit clausos vivendo. Dicit ad hoc
Plinius li. 10 c. 69. Liquido audiunt talpe obru-
te terra tam denso ac surdo nature elemento. Et si hominem
audierint loquentem, fugiunt aremotis.

Taxus est melancolicum animal, secundum quanti-
tatem vulpis. Cuius pellis valde est hyspida et
villosa. Et dicitur melota ut dicit Glossa super id ad Hebreos:
circuierunt in melotis, et cetera. Heb. 12. De hac scilicet de
taxo sive de melo dicit Plinius li. 13 c. 39. est enim melis
quedam solercia. Cum enim eos canes insecuntur, hinc
illum inflatum retinent. Retinendo cutem exten-
dunt. Et sic morsus canum et ictus ipsorum arcent.
Futurum prouidet tempestatem. Et loco sibi faciunt
cavernas subterraneas diversos exitus continentes.
Unde quidam vocant aglonas ob tumorem caudam
et villositatem inducentem aglonalem et cetera. In
cavis eius latibulis sibi providet in estate contra hyemem.

Et signum eius defecit ab eis quod aliquotiens est sopi-
tus de eo. Sed etiam de genere aliorum quod in hyeme se abscon-
dunt. et per magnam partem de sopno vivunt. ut est de mu-
re dictum est. Quere supra de mure. Est et quedam species
taxi ut dicit physiologus que colligunt cibos contra hye-
mem una cum femina recolligunt et reponunt. et valente
algore hyemis timet masculus ne cibi collati
nimis cito deficiant. Femina ab esu reprimitur. et
ipsam in captiuitate comedere non permittit. Que
pacem simulat et quasi taxo masculo cedens, caver-
nam latenter exit. et per partem oppositam latibulum
intrat. ignorante masculo. furtive agit et di-
u aggregatos cibos devorat et consumit. Hec
bestia ut dicit idem vulpem odit. et cum ea dimicat
contentiose. Sed videns vulpes quod per duritiam et vil-
lositatem pellis ledere non potest. metum simulat
fugam petens. Et dum taxus predam querit, vulpes
eius latibulum subintrat urinam et aliud immun-
dum circa cubiculum ibidem concludit. Cuius feto-
rem abhorrens melus, defedatum domicilium dere-
linquit. et aliam mansiunculam sibi necessario querit.

Tygris est bestia ad fugam velo-
cissima ad modum sagitte. et velocitate mira-
bilis. Ex cuius nomine tygris fluvius appellatur eo quod
rapidissimus sit omnium fluviorum. Tygrides enim
magis gignunt. Dicitur autem
autem hec tygris dicta pro bestia. sicut pro fluvio. hinc ty-
gris dicitur. Quere supra de fluminibus. De tygride etiam dicit
Plinius. Tygrides vel tygres undique ferunt. que sunt
alia tremende velocitatis. et maxime cognoscitur
est dum capitur. Totus enim fetus qui est ab insidiante
rapitur venatore et in equo velocissimo deducitur.
Ad vero fera spoliata catulis vacuum cubile re-
perit. fertur preceps odore ferens catulos investigat.
Venator cum audierit fremitum insequentis, abicit u-
num catulum, quem illa tollens ad suum latibulum mox
sui ducit. quo deposito in cubili. et cito cursu iterum
redit. Interim venator cum residuis navem
scandit. Et illa irrogata frustrata feritate
per illo ultro desinit. ut dicit Plinius li. 8 c. 19. Basilius
etiam de fetu perdito non curat. ut dicit idem. quod omnes catu-
los debere cupit. specula magis in via dereliquit.
quem mira illaqueando in via invenit. et in eis se intuens
in sua ymagine filios esse credens. cursum et suam
umbram illic detentam et circa filiorum existimationem de-
tinetur occupatam. dat raptori spatium fugiendi.

Et sic per librum recipitur. ne capitulorum pro articulorum li-
bitate silentio perstringere.

Tinea uero dicitur quia est uestimentorum uermis. sic dicta
eo quod teneat. et eo usque uestibus insidiatur
quas corrodit. quod ex uestium corruptione gignitur.
Quando enim uestis aliqua diu in aere grosso compri-
mitur. nec uento exponitur. ille aer nullatenus explica-
tur. Insensibiliter primum superficiem consumit. Et
cum sit sensibile animal, infra pannum subtilem se
occultat. ita quod uix uel numquam uideri oculis
se permittit. Amaram et odoriferam timent fu-
giunt. et ad uestes respersas talibus de facili
non accedunt. Et ideo folia lauri. cedri et cypressi.
et huiusmodi posita in archis ubi uestes reponuntur et libros
corrumpi tineas non permittunt. ut dicit Const. Est autem
quedam scribere capitis que propter suam tenacitatem et
adherentiam tinea est dicta. de qua quere supra li. 7. ubi agitur
de capitis infirmitate.

Teredones uocantur genera lignorum uermes. eo quod te-
rendo edunt. ut dicit Plinius li. 11. Ex humore autem cor-
rupto in arboribus relicto sub corticibus arborum et
in medullis generantur. quando in tempore arbores rese-
cantur et plantantur. ut dicitur 17. Et hoc est in plenilu-
nio potissime. quando humiditas aque lunari uirtute in
corporibus est humiditas non digeritur. superfluitas
non regitur anima. Et ideo necesse est ut talis superflu-
itas corrumpatur. et in uermes et putredinem conuertatur.
Quere supra de castaneo libro 17. Teredo itaque
ligni uermiculus in tactu est mollissimus.
et corrodit et comminuit durissima ligna. et
in substantiam puluerem quasi pro lima una. que
de ipsa de uermiculo.

Testudo est animal sic dictum eo quod tegmine teste
sit opertum in camere modum. ut dicit Plinius li. 11.
Et sunt 4 genera eius. Terrestres. Marine.
In ceno in paludibus uiuentes. Et flu-
uiales. Et credunt aliqui quod tam incredibile di-
cunt. ut dicit Plinius li. 12. De testudine autem que supra
in littera L. de limace. Tartuca inter testudi-
nes computatur. eo quod inter testas durissimas
clauditur. inter quas recolligitur quando ab aliquo
molestatur. Est autem duplex species scilicet fluuialis et ter-
restris. Fluuialis autem tartuca mortifera est.
et uenenosa. Terrestris uero que habitat in dumis
et in siluis. munda est et comestibilis. in aspectu
et deformis. Ponit oua ut gallina. Sed pulli

diores et minores. Est autem animal quadrupes habens
pedes pusillos sicut rana. et caput paruum sicut serpens.
et testas duras diuersis maculis deformatas.
Carnes uero eius que habitat in nemoribus sunt me-
liores et sunt in ieiuniis recepte. Vnde ualent ethi-
cis et ptisicis et consumptis. De tartuca autem ma-
rina dicit Aristoteles li. 8. Tartuca igitur marina co-
medit. et eius ouiculum est fortius omni oui cum
libet aliis. quando si accipit in suo ore fragmentum,
et exit ad terram. et pascitur herbis. Et cum redierit
intra aquam. ascendit et natat ita quod de facile
totum superficies a sole. quando ille intra lenem est
et in aqua perfundatur. Item li. 12. Animal habens squa-
mam. plumam. aut corticem non habet uesicam. propter per-
mutationem potus. transit enim in plumas. et alia preter
tartucam. quia pulmo tartuce marine est car-
nosus. similis pulmoni uacce. Et pulmo tar-
tuce siluestris est maior quam domestice. quando co-
pus eius continetur in testa spissa. Et propter hoc non dissol-
uitur in carne tamen. Et propter hoc sunt in tartuca
uesica. ut recipiat superfluitatem sicut uas. Et
naturalis prima est uesica. Est enim in omnibus habentibus pul-
monem et sanguinem. Et ideo sola tartuca inter alia
habentia duros cortices habet uesicam et renes.

Vacca taurorum est femina. dicta
Vacca ut dicit Plinius li. 12. Est autem lasciuum
et luxuriosum animal. quia ut dicit Aristoteles li. 6. uac-
ce post annum mouentur ad coitum. et fortior post
8 menses. Et tempus impregnationis uacce per 9
menses. et parit cum in 10. Et uacce tempore coitus
assilantur maribus et efficiuntur siluestres. ita quod
nunquam possunt eas domare pastores. Desiderium
uaccarum manifestatur per tumorem inguinum. et suos
mugitus continuos. quando uacce mugiunt circa coi-
tum et saliunt super tauros et faciunt ipsis. et cum est
...
Item in eodem dicit in fine. Dicunt homines quod tempus im-
pregnationis ipsarum est 10 mensium. Et si ante hoc pariunt.
fetus non uiuet. nec sue ungule implebuntur. Et in
maiori parte uiuunt 14 annis. et mares similiter. Sed
quando castrantur. efficiuntur fortiores. et uiuunt
30 annis. Et post partum habet lac bonum. Ante autem non
habet. Et si habuerit. pariter aut nichil nec. Et postquam
coagulatur lac uacce. efficitur sicut lapis. Et ac-
cidit hoc ei. cum miscetur aqua. Vacca unius anni tauro
se miscet cum tauro post annum. Et quando uacce
multotiens impregnantur. et faciunt plures filios. sig-

ē ꝙ q̄ pluriē bibit ꝙ ī hyeme multū cīt
ſē ī grege uiuūt. Si aggre uacce fuerint. tpē pe
mea qui alixios cōmedūt. Jē omiū aliuz
ꝙ uacce femīores ꝙ grossiores ī maleuē. ex
cepꝰs uaccis q̄ uocē hn̄t grossioeꝫ masculis.
Jē ū d̄ ıḋ. uacca cornua ht̄ fortiora ꝙ mag
nodosa ꝙ masculꝰ. ū ē ita magꝰ. Et si calefi
āt. flecti possūt. Et qn̄ dimanē ī pedibꝰ. el
medicaā suē cornua si ol̄o. aut pice ꝙ aliis ī
ungiuē medicaminibꝫ. Jē d̄ ıḋ. q̄ uacca dili
gentis bibē aq̄ clarā. Et clarum aut uix
aut nūq̄ bibuꝫ. Et eis accīt podagra. ꝙ ꝑ h̄
ı̄firmitate moriūē. Et sig̃ ē qn̄ submittunt
aures. s. ꝙ nō cōmedūt. ut d̄ uacca ı̄pregnata.
iugū abiē. cum ꝯsueta mūl pascua ulē se
subdꝰ. Jn fimo ꝑpo iacens. ı̄pinguescit. Et
ꝑo plꝰ alabīē a pręc. toto corpore āplꝰ ꝙ pig
seē. ı̄picem coeuūē multa bouina equarū erig.
ꝙ mixo mō ı̄stant̄ ꝑ cāpos uccīa cauē ꝙ di
scurrit. uacca aliū eē agrestis. ꝙ q̄ d̄ auiē.
ꝙ ꝙ āp. Cū ı̄ge uacca ı̄ tm̄ ꝑdonꝛ. h̄ cnet.
ı̄ collo siē eq. ꝙ ei col. ad q̄ntitē eq. Vn̄ a
multis equeruuē uocaē. Est aiāl uacca ca
rēt cornibꝫ ꝙ h̄itat ī montanis. ꝙ ē siluēs.
ꝙ hꝰ pulchros oculos. ꝙ suē acuta uisus. Et
qnq̄ hn̄t cornua uacce hꝛ. ꝫ siē ꝑua ad mo
dū ꝑynuli. ꝙ sē curuata uersus collū ꝑgil.
siē cornua caꝑ. Et ı̄ cord̄ eī ı̄ueniuē os. siē
ı̄ cord̄ ceruī ꝙ cameli. Et iḋ os qn̄ ı̄caleset.
saguis catillando mouet cordis subꝫ. ꝙ
ē eā ꝯcitatē aī ad motū leuitē ꝙ exultatio
nis. Vn̄ ꝙ tali titillatiē qn̄ subito se erig.
caput mouet salit uelocꝰ ꝙ discurrit. Jdē
d̄ āp. li. g. alia ı̄ge q̄ nō possūē hrē. q.
uuamica acornibꝫ. hn̄t uuamica anatā.
siē ꝛed̄ eiuꝫ uelocitatē. ꝙ agrestibꝫ uaccis
q̄ cornua hn̄t ı̄curuata. ꝙ nō possūē ꝑ ma
gnitudinē ꝯfendē cot̄ col. Et ꝑꝑ h̄ dedꝛ ꝗ
agris uacce ꝯ uuamica. s. eiectionē stercō
ris quo uiue canes q̄ ex uicino sibi nimi
ū appropinquant. Alii ꝙ canes qui stercora
taliuꝫ uaccarꝫ ı̄ueniūt. cū ipsoꝝ odōē se oc
cupant. quousq̄ ı̄bestes bestie fugiāt. ꝙ e
uadāt. Et de hac ꝗre sup. b. litt̄ de boue
ꝙ de bubalo. qui est bos agrestis.

Vitulus auctore etiā

ē dēs. ū d̄ ꝑ. li. 12. ſta statī qn̄ nascit̄ aū
tequā ad quiētā mēis ubera erigit̄ ꝙ ele
uat̄. matris uberibꝫ statī retiat̄ ꝙ lactatur.
ꝯ matrēna ligua ligit̄. ꝙ ab oī ı̄mūditia cō
tracta ex uētō subrigit̄ ꝙ ꝑgat̄. ſtatiē eni
siē equo ı̄ fronte pustula q̄ā nigra quā ma
gis fetrie amoris assūnt ı̄centiuū. Hāc pu
stulā mīr statī āputat ꝙ deuorat. uꝫ eū ad
mittat ad ubera. ū ꝑtēꝫ uīr aufert ꝙ ꝑstan
ua. d̄ āp. ꝯ eq̄ ꝙ eī pullo. sōr auiē. Et q̄m
supꝰ ı̄ lū. e. ꝯ equa. Vitulꝰ mrēꝫ diligit. ꝙ eī
mugitū scit̄ ꝙ ꝯgnoscit. Vberā q̄ suggit fro
te ꝯcutit. ꝙ sic ubertatē lactis ꝯfusioꝫ a
mitē ꝗrit. Lacte saciat̄ salit. hylarescit. ꝙ
discurrit. Saliendo ꝯ aūris uestigiis nō di
scedꝰ. Sōlē d̄ āp. lrg. q̄ uituli castrant̄. Et
pō unū ānū. Et si nō castrant̄ eo tpē eruūē
ꝑui. Et ē castratio uitulorꝫ sm̄ hūc mod̄. ꝑ
sternūt̄ uituli. ꝙ erigūt̄ mētū. ꝙ scindit̄
coriū. ꝙ exprimūt̄ testiculi. ꝙ erigūt̄ eoꝝ ra
dices ad supꝰ. ꝙ eoꝝ ı̄ul. ꝙ ligat̄ scissura.
quꝫ saguis extrahit̄. Et si accīt apostema.
emadīt testiculū absciſi. ꝙ ponūē cinerē
sꝰ apostema. ꝙ sic locꝰ sanat̄. Est ꝯ ı̄ mari q̄
dā bestia hn̄s siliitudinē uituli. ꝑꝑ q̄ uitulꝰ
marinꝰ nūcupat̄. Parit uitulū more pecud̄.
Carnū more ꝯit. sūq̄ ꝑit plꝰ quā duos. E
ducat mamis fetū. ſto ān. xi. die deduē fe
tū ad mare. Vnde fuit eos assuetos ad na
tand̄. Difficulē mactat̄. ū capite lesō. Mu
giūē siē uituli. ꝑꝑ q̄ uituli uocāt̄. Voce ꝙ
uultu ꝑꝑꝫ salutant. cū magna disciplina.
ſiullū aiāl grauiori sopno ꝑmit̄. pennis q
bꝫ uiuūt̄ ı̄ mari huni uice. ꝑpunt̄ pede.
pelles hn̄t hyrsutas ꝙ curtatas siē uituli q
detracta sensū equoris retinēt ꝙ horrescunt
recedēte eo. pinnule uim soporiferā dr̄ hēre.
Dexta dēpnū ꝑuocat si supponat̄ capita. Hue
ꝑꝰ pli. li. g. c. 13.

Vrsus ē uocat̄ eo q̄ ore suo format fetꝰ.
qn̄ ortus. ū d̄ ꝑ. li. 13. ſta auiē. eos ı̄for
mes ꝑnare ꝑtē. ꝙ carnē quandā nasci. quā
mr̄ lambendo ı̄ mbꝛa ꝯponit. Vn̄ ē id̄. Sic fo
mat ligua fetū q̄ ꝑauit urina crē. Sꝫ h̄
ı̄ maturitas ꝑtꝰ facit. Denicꝫ. 30. die ꝑnat.
Vn̄ eueīē ut ꝑcipitata fecūditas ꝙ informis

profert. Ursorum caput est inualidum. Vis maxima in brachiis et lumbis. Unde interdum erecti incedunt. ut dicit Plinius li. 8. c. de bestiis. Ut dicitur ursus ab urgendo quasi fortiter urget et stringit quod apprehendit. ¶ Ursus dicit Plinius li. 8. c. 18. Ursorum igitur coitus est in initio hyemis. nec vulgari quadrupedum more coeunt. sed ambobus cubantibus et complexis. recedunt deinde ab inuicem. et intrant specus separatim quibus pariunt 30. die. et non plures quam 4. et sunt candidi et informes caro parua paulo maior quam sunt mures. sine oculis et sine pilo. Ungues tantum prominent. Hanc lambendo paulatim figurant. Nec videt homines nunquam rarius quam ursam esse antea vel pregnantem. Ideo mares quadragenis diebus latent. femine quaternis mensibus latibula sua edificant cum ramis et fructibus impenetrabilia pro imbribus. mollique contecta fronde. primis hiis diebus bis septenis tam graui sompno opprimuntur. ut nec vulneribus valeant excitari. et tunc pinguescunt miro modo. Et sunt eius adipes apti pro fluuio capillorum. Post hos dies resident. ac pedum suctu viuunt. Fetus rigentes opprimendo ad pectus fouent. Et cubant super eos. sicut volucres. Mira autem est res. Credit Theophrastus quod ursorum carnes eo tempore coctas crescere si seruentur. Nec inuenitur aliquod in aluo cibi vestigium. nec modicum de humore. Circa cor autem habet et sanguinis paruas guttas. inuenitur. et nichil omnino in reliquo corpore. Inde procedente. et tunc masculi sunt pingues. Cuius ratio est occulta. propter tunc temporis est nec cibo tunc saginati preter quam diebus bis septenis. Exeuntes autem de specu gramen herbam quoddam comedunt ut laxent ventrem quem et habent tunc constrictum. Oculi eorum tunc hebetantur. Et ideo tunc maxime expetunt fauos apium. ut os vulneratum puncturis apium sanguinem educat. graue dicitur eorum tollat et dolorem. Caput habet debile et fortissime clauditur. Et ideo si urgente vi quandoque de rupe se precipitet ut collum super harenam de facili mortificetur. Cerebrum ut dicitur habet venenosum. Et ideo eorum capita comburuntur. et sepulte obruuntur. ne gustarent aliquid de cerebro in vesaniam rabiem conuertere. Pugnant contra tauros. et ausu rapiunt ore ipsos pedibus et omnibus cornibus suspensi ponderare. Et tunc mordendo eos dilaniant et occidunt. Nec aliud animal in tantum sollertia ad maleficia sicut est ursus. Quemadmodum Plinius li. 8. c. 4. Ursus igitur comedit omnia indifferenter. Comedit enim fructus

quos ascendit arbores. et frangit aluearia et comedit mel. et infestant apes oculos eius. pungunt linguam eius. et quamuis fugant ipsum. Et comedit cancros et formicas pro medicina. Et comedit carnes mactas fortitudine. et pugnat cum lupibus et porcis agrestibus. Cum canibus et tauris conflictus exercet. Et vadit erectus contra eos. Et tenet manibus cornua. et sepe vincit eum. Est autem animal impaciens et iracundum nolens se vindicare de omnibus qui agunt cum. Et ideo si aliquis percutientem se inuaserit. si alius eum tetigerit. dimittit primum et inuadit secundum. Et si tertius eum lesit. statim dimittit primum et secundum. et mox contra tertium insurgit. Et cum capitur. pelluis ardentibus aspectu excecatur. Cathenis colligatur. Lucernis compellitur. Et per ubi domesticatur. Animal est instabile et multum inquietum. Nam tota die circuit circa stipitem ad quem inuitus alligatur. Pedes suos sugit et lambit et in eorum suctu delectatur. Miro modo suo scandit super arbores usque ad altissimas ipsarum arborum summitates. Et solet mel inuenire apes in arboribus concauis. Quarum fauos deprehendunt per odorem. ascendit usque ad locum mellis. et faciens unguibus in arbore aperturam. extrahit mel et comedit. Et ex consuetudine frequenter quandoque ad locum redit. Quod attendens venator circa arboris pedem sudes et palos acutissimos undique configit. Ante aperturam vero malleum valde ponderosum cum reste suspendit. Veniens itaque ursus esuriens et mel extrahere cupiens. per malleum impeditur. quem percutit malleum a se proiciens. sed rediens malleus ipsum ad aurem tangit. Quo indignatus fortius a se malleum repellit. Qui impetuosius rediens. ipsum acrius percutit. Et tandiu est certamen suum malleum sic contentio: quousque extremo ictu caput quod habet debile defecerit. et cadit inferius super palos. qui simulata se occidit. Istum modum venandi ursum narrat Theophrastus. Et istum eundem modum a venatoribus ursorum in Germanicis partibus intellexi. Ursa autem bestia est seuissima. et maxime quando catuli rapiuntur. Nam tunc cura est de salute filiorum. Et ideo diligentius eos lambit et lactat et nutrit. et contra illos … peruenientes per uiribus se exponit. In signata amaritudo se diuidit. et usque ad filiorum informationem ulterius non accedit. ut dicit Isidorus. In tempore hyemis se abscondit. et uidet omnis tempus eruere. Masculi etiam eas tunc temporis pariunt. et voluptatis gratia propter tempus non accedit. ut dicit

Ar. pli. et avic. Sed pli. li. 10. c. 83. Vero inquit
non lambunt potum ut bestie habentes serratos den-
tes. neque sorbent ut habentes continuos sicut oves et
boves. sed aquam morsu vorant.

Vulpes est quasi volupes. est enim volubilis pe-
dibus. et numquam rectis itineribus sed tortuosis
anfractibus incedit. Fraudulentum animal decipit et de-
cipitur. Nam ut esuriat escam, mortuam se fingit.
et sic aves descendentes que ad cadavera rapit et de-
vorat et transglutit. ut dicit ys. li. 12. Vulpes semper
claudicat. Nam crura eius dextra breviora sunt quam
sinistra. Pellem habet villosam et pilosam. Caudam
magnam. Quam dum canis capere putat dentes
eius pilis replet et obturat. Contra taxum pro
mansionibus pugnat. et ipsius foveam invadit et stercore
re polluit et fedat. Et sic de ipso non violentia
sed dolo et fraudulentia triumphat. Foveas et loca
subterranea querit et frequentat. Animalia domesti-
ca plus quam silvestria capit et devorat. ut dicit Ar. li. 9.
Corvus autem est amicus vulpis. Et propter hoc pugnat contra
taxum. et ipsum iuvat. Similiter milvus est inimicus vul-
pecule et taxi suum [illegible]. Quem sepe superat
vulpes dolo potius quam virtute. Est autem velox et gu-
losum. Et ideo generat filios cecos. sicut leo et lupus.
ut dicit Ar. li. 16. Nam ut dicit Avicenna in omnibus facientibus
filios incompletos causa est gulositas. Quia si expe-
ctaret natura usque ad complementum, suggerendo insufficien-
ter matricem. Et ideo natura facit fetus cecos. sive
ante complementum, ne nimis expectando plenam
informationem aviditate nimia nutrimenti inter-
imerent matres suas. ut dicit ib. Animal siquidem est
fetidum et corruptum. et loca reddit sterilia et cor-
rupta ubi moratur consuetudine continua. Ventrem et
guttur habet album et delicatum. Et caudam et tergum
habet rufum. Sanguineum habet fetidum. Et morsum habet
aliquantulum venenosum. ut dicit pli. Quando enim insecuti
sunt canes caudam inter crura recolligit. Et quando
videt se non posse evadere, in caudam villosam uri-
nam recolligit. quam super canes ipsam insequentes proicit et
diffundit. Cuius fetorem abhorrentes canum mul-
titudo aliquantulum ei cedit. Et quamvis sit iste
multum astutie et malitie, animal tamen est utile
pro quibusdam medicinis. Accipitur enim oleum et medul-
le. multum dicitur valere contra nervorum contractionem. San-
guis quoque eius dicitur diureticus. Unde multum valet
creditur ad lapidem in vesica et renum frangendum.

Alias ponit in pli. de virtute vulpium magis opi-
niones de quibus non curo facere mentionem. Dicit tamen quod si quis
linguam vulpis habuerit in anulo vel armilla, talis
non patietur contra magos ut dicit colligens collector.

Vermis est quod de carnibus sepe et
de herbis nascitur. Sepe autem de oleribus procreatur. Alii
ex sola humorum putredine. Alii ex seminum commixtione.
Et alii ex ovatione. ut patet in tarantulis et scorpionibus
et lacertis. ut dicit ys. li. 12. Dicitur autem vermis qui vertitur vel
qui vertetur quia in multas partes se vertit. Vel quia ad par-
tes oppositas se vertit. Isto enim serpentes squamar-
nulis vermis repit. sed in diversas partes corpuscu-
lum suum trahit. ut dicit ys. In vere tamen de latebris
vermes exeunt. Et ideo forsan vermis a verno e-
xitu nomen sumpsit. ut dicit ib. Diverse autem vermium mul-
te differentie. Nam quidam sunt aquatici. quidam terrestres.
Et illorum quidam sunt in oleribus ut eruce. et consi-
miles. Quidam in arboribus. ut teredones. Qui-
dam in vestibus. ut tinee. Quidam in carnibus. ut
madones qui ex corrupta humiditate in carnibus
putridis generantur. Quidam in aliis. ut lumbrici et sca-
rides in visceribus. Sirones in manibus. pediculi
et lendes in capitibus. Qui omnes ex humoribus
corruptis in aliorum corporibus exeunt et inibi ge-
nerantur. Sunt et alii vermes terre longi et rotun-
di. molles. ut lumbrici terre. quos terra venantur
talpe. et quibus pisces in aqua capiuntur quando hamis talli-
bus vermibus teguntur. ut dicit con. Valent contra contractionem
nervorum. Valent quoque contra morsum serpentis et ictum scor-
pionis. Et multi vermes quidam sunt qui omnino pedibus
carent. ut colubri et serpentes. Et quidam sunt qui mul-
tos pedes habent. ut [illegible]. Et quidam sunt
valde pretiosi et nec hominis inimici. ut [illegible].
et alii venenosi. Et sunt quidam carnosi corpore.
qui non habent intus neque ossa. neque spinas. neque cartilagi-
nes. neque sanguinem. Et omnes tales sunt in dolo tan-
gentes mortales. [illegible] ut dicit
Ar. et pli. Et iterum quidam vermes qui generant et ge-
nerantur. Et quidam qui generantur et non generant. ut
salamandre. Et in talibus in rerum secundum speciem et
alios variantur non tam maiores quam minores.

Vermiculus [variantur]
est vermis modicus admodum diminutive dictus.
quales solent in lignis et fructibus inveniri. sic dicitur
n. eut. 33. tenerrimus ligni vermiculo comparatur.
qui [illegible] vel tribulsia dicitur. qui cum sit valde mollis.

lius durissimum perforat. Unde est durum eo quod diu tangit. vel molle durum tangit. ut dicitur 18. glo. Vermis generatur propter ea enim nascitur ex humo et foliis et fructibus et ex lignis. Finita hyeme procedit de uisceribus terre ... uno. Salsa cauet et fugit. Et aromaticis et amaris conditis non tangit. Uestes scilicet lineas non rodit sicut tinea uestem laneam destruit et consumit. Et maxime illas uestes laneas consumit quascumque aranee lupus tangit. Illa lana ouis deuorate a lupo tineas generat et pediculos. ut dicit Ar. li. 8. et pli. li. x. Vilis est et mollis inimicus et rotundus. Subtilia et gracilia sunt eius extrema et media grossiora. Occulte mordet. Arcuatus consumens plus ore quam pedibus se extrahit. Et est flexibilis et exanguis. In omnibus animalibus est sensus tactus et gustus. ut dicit pli. li. xi. c. xi. Unde percepto sonitu uel strepitu latescit. Inter sapores discernit. Amara enim et salsa fugiunt. Unde dentibus alii perforant. Alii unguibus et rostris ad necessitatem rapiunt. Alii acumine excauant. Alii sugunt. Lambunt. Vomunt. et comedunt. Sed eo minor est uarietas in pedum ministerio ut rapiant. Detrahunt. comminant. Pendentia enim fouere non cessant. ut dicit pli. 18. li. 10.

108 Ipera genus est | c. xi.

serpentis uenenosi. De qua dicit pli. li. 12. Vipera est dicta eo quod ui pariat. Illa enim ueniente ad partum ingemuit catuli non expectantes naturam nature solutionem corrosis eius lateribus cum matris interitu ui erumpunt. Dicitur autem quod masculus ore aperto in os uipere semen expuit. femina autem ex uoluptate libidinis in rabiem uersa caput maris precidit. Itaque fit ut parens pereat. masculus coitu. femina non partu. Ex uipera fiunt pastilli qui tyriaca nominantur ex quibus fit tyriaca et remedium contra uenenum. De uiperis dicit pli. li. 8. c. 35. Vipera sola inter serpentes in terre cauernis se abscondit. Alie autem in cauernis saxorum aut arborum se occultant. Famem durissime in tota hyeme ... sinus se recolligit. Et prius euomito ueneno usque ad ueris tempus indormit. Cum autem calorem solis percipiunt ... uipera egressura egreditur de cauernis. Et quia uisus eius ex latibulo ... caligine, feniculi radicem uel herbam querit. et eius succo oculos linit hebetatos et sic herbe gustu oculos acuit. et uisum recuperat quem amisit. Est autem tyrus species uipere maxime ueneno sitimus. de qua dicit Ar. li. 8. Tyrus est ... id est crocodillus. 109 Latet in hyeme sed post exspoliat corium quod est inter oculos suos. ita quod ille qui non cognoscit hoc attentius putet quod ille tyrus sit cecus. Unde aufert corium capitis totaliter uno die. Et illa expoliatio est sicut exitus embrionis. et sic renouatur. quando deposuit senectutem in corde uiuit. Tyrus quoque serpentes magis sequitur quanto sit peius. et sue pelli ... totum cor suum. Et qui mordet ab eo putrefiunt omnia que sunt circa morsus statim. Et inuenis uel peius tyrus incidet. et morsus eius est ita fortis quod non inuenitur contra ipsum medicina. De uipera autem dicit ambrosius in exa. Omnium serpentium nequissimum genus uipere. Que cum cupiditatem assumpsit coeundi murene requirit copulam. progrediturque ad litus et quam ibi esse murenulam latitare. Sibilo autem euocat uipera murenulam. et prouocat ad amplexum. Que uocata statim accedit. Vipera autem inuitat eam ad copulam. spuit tamen uenenum suum euomit ad amplexum murenule. Completo autem concubitu. uipera uenenum quod euomuerat hauritur iterum et sumit. Et sic ueneno resumpto redit ad cauernam. Vipera insuper ut dicit pli. li. 29. c. 1. lapidem quendam regignit. Quod sapientes fore uipereum. cuius aquam et lapidem exprimunt. et illo utuntur contra uenenum. ut dicit idem. Si quem draco uel aspis uulnerauit caput ipsius appositum uulneri illi sanat et cetera. Quod uipera pungit. caro aspidis extrahendo uenenum uipere sanare consueuit. Explicit lib. 18. Incipit

Expeditis [lib. 19. de accidentibus et aliis] proprietatibus rerum spiritualium [commitantibus] et corporalium tam simplicium [bus.] quam mixtarum prout ad manus nostras peruenire potuerunt. sicut ualeo de quibusdam accidentibus substanciis concomitantibus corporalium rerum substantiis concomitantibus est huius dicendum. cooperante nobis dei gratia hic ad addendum. Et primo de colore. Deinde de odore. Tertio de sapore. Ultimo de liquore. Jam ultimo de liquore.

Color est dictus ut dicit ysi. li. 19. eo quod calore ignis uel claritate solis est perfectus. Uel color a colando est dictus eo quod colantur colores sicut sume subtilitatis et minime pietatis. Colorem autem

visionem aut sunt. De hiis que sunt in fine de coloribus.

Est autem color secundum Aristotelem in libro meteororum extremitas perspicui in corpore determinato terminati. Superficies enim visibiles sunt, et est color earum quas recipiunt ex mixtione elementorum, et dominio in corpore composito dicitur quia mixto perspicuo et corpore proprio per actualem unionem lucis radiantis sunt principium terminabilem visum representant. Et propter hoc dicit Aristoteles in secundo de anima quod color est motivum vel immutativum visus secundum actum lucidi. Nam lux est actus et perfectio lucidi sive perspicui. Naturaliter enim coloris in corpore mixto existentis dominio essentialiter existens producit lux ad actum immutationis visus. Quamvis enim color naturaliter et essentialiter sit in mixto, non tamen habet potentiam manifestandi se nisi per lucem super ipsius superficiem actualiter radiantem. Unde color ad suam manifestationem semper indiget luce, sed non econverso, quia lux ad suam manifestationem non indiget colore. Sic color indiget luce actualiter existente, ut luce mediante coloris qualitas visus organo imprimatur. Et ideo possunt aliqua que non visibilia radicaliter et formaliter esse in luce, quia ipsa sublata rei colorate qualitas visui non apparet. Habet tamen color actualem esse in tenebris, ut dicit commentator in secundo libro de anima de immutatione visus et coloris. Non enim creat lux colores in sua actualitate ex dominio elementi sic in mixto, sed lux extrinseca diffusa super colorem et super medium disponit ipsum medium dando ei formam per quam possit recipere species coloris. Et ideo per lucem sit dispositio mutationis, ut immediate per quam defertur coloris deferatur ad organum visus, unde sit iudicium de colore. Et ideo in tenebris remanent colores in sue essentie actualitate, sicut expresse dicit commentator super quattuor auctor Perspective libro primo capitulo ultimo quod lux non exigitur ad visionem colorum nisi in altera duarum causarum: aut quia sine luce non extenduntur forme colorum in lucem, aut quia si extenduntur non operantur in visum nisi per lucem. Unde ad existentiam coloris lux non exigitur, sed tamen ad eius manifestationem. Et quamvis non manifestetur in tenebris color, propter hoc non est superfluus vel ociosus, cum semper perficiat suam naturam. Et quod non videtur in tenebris non est ex defectu coloris, sed potius ex defectu apte recipientis, eo quod non habeat dispositionem quam oportet ipsum habere. Si igitur alicubi dicunt auctores colorem non esse in actu sine luce, intelligendum est de actu manifestandi quo ad visum, non de actu existendi. Ornat itaque lux extrinseca colores et decorat et ipsos prius existentes in esse specifico visui manifestat. Non tamen primitus eos causat, et hoc intelligo de luce infusa extrinsecus super res. Iam vero lucis celestis ad inferiora influentia invisibiliter penetrans corporibus mixtis elementorum qualitatibus colores procreat atque causat, et sic generatos et existentes in esse specifico superveniens lux visibilis clarificat et nobilitat et oculis manifestat.

Est autem perspicuum unde terminatum materia coloris, et hoc est solum vel maxime humidum quoniam siccum terrenum in quantum huiusmodi non est perspicuum, siccum vero igneum non descendit de spera sua materialiter hic inferius invenitur quoniam sola forma ignis generatur de potentia alicuius elementi existentis in loco mixtum constitutum, ut patet ex libro de generatione. In igitur perspicuum habet tres differentias materiales, quia aut est materialiter subtile aut est grossa aut est mediocris. Si mediocris tunc humidum aqueum mixtum humiditas sive siccum terreum et sive humidum aereum deficiens ab humiditate aerea vel est aereum mixtum aliquantulum per siccum terreum, ita tamen quod excedant grossitiem. Si autem est subtile sicut est humidum alteratum aereum ad naturam aeris sive humidum alteratum aereum. Si autem est grossum tunc est alteratum ad grossitiem et siccitatem terre, ita quod excedit mediocritatem. 2

Materia igitur coloris perspicuum aut erit siccum per dominium vel humida per dominium vel mediocre sicca et humida. Dum vero dominatur siccitas in materia tunc si est actio calidi per dominium generatur albedo, quia calidum rarefacit et disgregat partes materie et subtiliat ac generat claritatem et perspicuum, et secundum hoc dicit Aristoteles in secundo de aliis xix quod generatur albedo ex paucitate humoris in materia sicca per dominium calidi agentis vel subtiliantis, sicut patet in calce et ossibus, albumine et aliis consimilibus. Dum vero agat in materia dominans frigiditas tunc generatur nigredo, quia constringit partes materie et congregat ac copulat et solidat rei consistentiam ac obscurat. Obscuritas autem est privatio non solum lucis verum etiam caloris, quia admodum caloris claritas est diffusiva coloris, sic lucis que est condicio visibilis simpliciter et tamen magis terminatur sicut cum quoniam exigebatur ad generationem albedinis, et tunc inducitur color niger. Dum vero sit humida materia tunc a calido dominante generatur nigredo, quia calidum adducit partes humidas et consumit humidum quod exalat in fumum nigrum, ut patet in lignis viridibus et humidis, de quibus exeuntibus exit humor niger quando exuruntur. Unde dicit Aristoteles in libro meteororum combustibilia sunt que habent in poris humorem debilem qui non potest resistere calori ignis. Nec tamen statim suffocatur sed potius aliquid ignitur. Unde patet quod humidum est potissimum in quo agit ignis, et in humido causa est nigredinis per caloris actionem, quia calor agens exalare facit subtile et humidum aquosum et evaporare ac 3

reũ grossũ ⁊ remanet q̃ ẽ tireũ atq; grossũ ꝓp
q̃ cũ nãtõit nigredo gñet. Dic ar. ii. mat[h]
iiij. q̃ n̄ tiests sbtil ⁊ claitas aq̃ ⁊ n̄ aeris fa
ciũt albediez ĩ argento uiuo ⁊ iõ o[p]oitaẽ in du
cent nigrediez in sicco d̃relicto exactõe calidi
ĩ h̃uido ⁊ sic dic. ar. li. xix. q̃ nigredo gñat
in oculo ꝓp m̃ltitudiez h̃uidi ñã calor n̄alis
agent in h̃uid̃ c̃iando ⁊ digendo ⁊ exsicãdo
ĩ fiẽ nig̃diez derelinquid.

Jũ sic ĩ m̃ h̃uida ⁊ ĩ mutat dn̄ans
frigiditas nic albedo gñat ut apparet ĩ
niue p̃ina ⁊ ĩ canicie ⁊ in h̃uidoib; flãticis.
Quauis. n. frigus aggẽgat h̃uidũ n̄ tñ sic sic
ni h̃uidũ ⁊ cũ sit p̃spicuũ magis ẽ aptum
natũ ad nobile ẽẽ caloris. ¶ Q̃ h̃uid̃ ꝯ p̃s
sũ pat ad sp̃siez ⁊ p̃tãũ sep̃tõm sic. at nõ ẽ de
sicco ꝓp q̃ mag̃ pat q̃ uis p̃ ꝯp̃silicẽz ad recep̃
nez claĩtatis ⁊ app̃itõm q̃ sit siccũ ⁊ iõ p̃ me
lius fridũ gñare albũ in h̃uido q̃ in sicco ⁊
sic intellũd̃ q̃ dic ar. li. xix. q̃ albedo gñat
ex aere uaporso. i. d̃ clĩuate ad h̃uiditatem
aq̃ay ⁊ h̃ ꝓp fridi. actõm. Qui ũ dic ꝯtra
tor q̃ albedo gñat ex igne claro admixto cũ
elemto ualẽ d̃yaplono intellnd̃ ẽ q̃ claitate
q̃ p trassũptõm albedo sepius ab ar[i]le. nũcupat
sz qd̃ albedo dr̃ gñari in nubib; ex refulgentia
radioy in eis si tenues fũint atq; rare ⁊ sic ⁊
flãma alũ apparet alba qñ m̃ aeis ẽ sbtil' inq̃
radiat uapor ign[e]us ⁊ tal uapor albedo nõ est
p̃pa sz potius trassũptiua possem' tñ ext̃edẽ illũ
ꝯmtatoris q̃ dic h̃ d̃ igne cũe p̃spicui q̃ ẽ m̃
p̃pa albedis nõ r̃oẽ sue actõis. Vñ h̃ q̃ dicat dz
intelligi d̃ igne q̃ dz ẽẽ m̃ coloris ⁊ nõ d̃ficiẽte
extra ⁊ sz hoc intelligẽ m̃ir nõ efectiue neq;
formalr.

Sunt aũ inẽ albediez ⁊ nigrediez m̃lti grad'
inẽ mediũ sz intẽtẽz dn̄ii cum q̃litatũ ac
tiuay q̃ passiuay sz ẽẽ debile ⁊ fortuĩ m̃ltipli
caẽ ⁊ p̃m m̃ltos gradus. Vñ in q̃ñto plus
dn̄at siccitas tanto cũ maiori difficultate sb
tiliaẽ ⁊ rarificaẽ ⁊ elucidaẽ ⁊ sic difficul' fit
p̃spicuũ ⁊ p ꝯseq̃ns albedo eo q̃ siccũ ẽ ac
acsolidũ ac terrẽũ inq̃natũ h̃ ⁊ obscurũ. Quã
to ũ dn̄iũ sicci fuit minus ⁊ calidi mai' fuit
dn̄iũ tãto melius ⁊ cit' potit albedo ĩ gñari
Similr' qñ siccitas fuit maior ⁊ fridĩtas ĩ

tẽsior tãto magis gñabit nigredo ꝓpt ũ ꝯpac
tõe ⁊ ext̃esiõe ⁊ obscuritãs ⁊ p̃ uõne claitati'
⁊ sp̃fluitate tinatõis p̃spicui. Similr' ẽ de
h̃uido qñ. n. mai' fuit dn̄iũ h̃uidi ꝓportõna
bil' ꝯbustiõi dn̄ m̃ sit dn̄iũ calidi tãto maior
erit fumi' ⁊ caligo ⁊ d̃nigratõ. Q̃ñto ũ dn̄i
nũ h̃uidi sit mai' dũ m̃ sit dn̄iũ fridi ꝓpor
tõalr' crescẽs erit similr' nitedo albedis. Si ũ
fuit dn̄iũ h̃uidi magnũ ⁊ paruũ d̃ dn̄io calidi
remanet nig̃do. similr' si sit dn̄iũ h̃uidi mag'
⁊ dn̄iũ calidi p̃uũ ⁊ frigidi p̃uũ remanetur
albedo. Si ũ fuit dn̄iũ h̃uidi aliq̃ntulũ dn̄i
um calidi magis nigredo magna potit gñari
Q. n. tñ calidũ gñat albediez ĩ h̃uido ut p̃z in
albumĩe oui cocti ⁊ qñ; agẽs in ligneis ĩ ũdib;
⁊ h̃uidis relinq̃d cinẽs albos p̃t finale t̃minũ
sue actõis qñ sẽp apparet in eo uestigiũ p̃spi
cuĩ male t̃minati ad mod̃ sup̃ficiei cristalli cla
ri ⁊ h̃ p̃z si scindaẽ sz nõ p̃tendaẽ h̃ p̃spicuitas
p mediũ cor[p]'s puritate siplicit' actuali ⁊ ꝯpleta
uñ p̃z q̃ nõ ẽ uera albedo derelinq̃t' i. ꝓp debili
tate coloris intrinseca ⁊ inata. Est ⁊ album
coctũ albũ q̃ nõ tangiẽ ab igne ꝓp testã q̃ si
immediate tangeẽt utiq; ĩ ip̃o nigrediez gñar;
agẽs insup calor ĩ h̃uidũ p̃mo gñat nigredi
nẽ ⁊ fumũ ⁊ uĩcẽs h̃uiditas inducat siccitatẽ
inmatãa ĩ q̃ agit ⁊ sic in illa inducta siccitate
fac noua trãsmutatõez ⁊ gñat nouũ colorẽ in
sbtiliatõẽ sicci. ⁊ h̃ calĩm aggẽget omo genea ꝓp
q̃ ꝯtẽpsat ⁊ obscurat m̃ siccũ h̃t aliq̃ s' admix
tũ d̃ h̃uido iñe c' p̃t disgregare. ⁊ h̃ in p̃ncipio
ꝯggẽget nẽ dn̄iu cũ p̃t aggatõm ip̃m aggatũ
sbtiliat q̃ ei' op̃a ꝯ sp̃alis ẽ sbtiliare m̃ ĩ q̃
agat dũ m̃ sic sicca q̃ dico ꝓp h̃ q̃ aliũ agit in
h̃uidũ ⁊ relaxat ĩ fridũ ũ nõ ordinat ad rarefaciẽd
sz stat in ip̃o actu ꝯdensandi tãq̃ in actu p̃nci
pali q̃ aggat tã omogñie q̃ etho genea.

Jũ si sic actõ cali ⁊ fridi mediocẽ
ꝯcũres ĩ m̃ sicca tũc gñabit
color medi' ñccio quare calĩm sbtiliabit
ĩ gñatõez albedis fridũ ũ e ꝯ̃rio aggabit eã
in gñatõez nig̃dis. Qũ g̃ in q̃lib; p̃ucto simĩl
agat eq̃lr' oz q̃ inducat in q̃ h̃ p̃ucto simĩl al
bediez ⁊ nig̃dinẽ q̃ oz q̃ fiat color ꝯ p̃it' ex eis
⁊ iste color plus dz hr̃e d̃ nig̃die q̃ siccũ min'
se h̃t ad albũ q̃ ad nigrũ ꝓp p̃nõm p̃spicui

et obscuritate innata et plus se habet ad aggregationem et innate aggregationis conservationem quam ad subtiliationem et rarificationem. Quando autem continuat mediocre in materia humida per dominium similiter generabitur color medius qui habebit plus de albo quam de nigro. Quando vero humidum per dominium vincit perspicuum purum magis se habet ad album quam ad nigrum et tunc gentes in frigidi actionis se habet quam est calidi quoniam calidum agit in humidum exalando et consumendo frigidum vero confirmando et in sui natura per viam consolidationis et compactionis. Si vero sic in medio suo sit in calido in actione calidi per dominium tunc quia potest facilius humidum transmutari in nigredinem quam sicci in albedinem generabitur color plus habens de nigredine sicut patet quia humidum et siccum diducuntur ad invicem ideo generat calor colorem nigrum in humidis et viridibus lignis quam in lapidibus combustis in quibus calor generat consimilia. Si vero fiat actio frigidi per dominium per modum mediocrem calore erit medius compositum magis ex albedine quoniam humidum magis se habet ad albedinem quam siccum ad nigredinem sive ad aliquem colorem eo quod in humido est magis perspicuum quod est propria materia coloris. In sicco autem non autem in quantum huius ideo non agens saltem uno modo est humido magis albedinis sed quod vix possibile est propter proprium solidationis et duritiei causa nisi quod est in sicco. Licet enim sit de se sic natum congregari non tamen ita bene est congregabile sicut humidum ut patet in lapide qui licet solida sit compacta non tamen facile recipit maiorem compressionem a calido agente. Videmus enim in multis quod frigidum de facili producit albedinem ut in nive quod non tamen apparet exemplariter quando agit in materia sicca sed in contrario medio. Certe in mediocre fieret mixtio quae esset equidistans ab extremis. Si enim quando est dominium solum ex parte agentis alterius vel solum ex parte materie accidit color compositus ex albo magis et ex alio minus tunc quando equantur tam agentia quam patientia erit color se habens equaliter ut patet ex prius dictis et ita erunt due extremitates et quinque media. Non videtur quod pluribus modis potuerit medium esse distinctum secundum speciem sicut declaratum est per istam distinctionem dicta proportione nihil ita non superflua nec diminuta. Et testatur quod tantum sunt quinque media colores quorum numerus et sufficientia potest accipi per modum istum et ex combinatione albi et nigri a quibus eorum generationem eo quod nigrum et album contraria sunt et ideo positum coloris medium et erit color equidistans inter extremos ut albedo. Inter album vero et rubeum non possunt esse nisi duo. Unus magis appropinquabit albo et alius magis rubeo. Inter rubeum vero et nigrum erunt similiter duo. Unus magis conveniens cum rubeo et alius magis cum nigro ita plures non possunt esse inter medium quoniam inter album et rubeum non potest esse aliquis equidistans simpliciter qui equidistantia simpliciter habet tantum habere ad extremos. Sed talis si ponerentur haberent tres quartas albedinis et unam nigredinis quoniam medietas rubedinis extrinseca est quarta albedinis et una quarta nigredinis. Eodem modo non invenitur equidistans simpliciter inter nigrum et rubeum quia oportet quod haberet tres quartas nigredinis et unam albedinis et sic esset tantum equidistans secundum quid et secundum apparentiam et non simpliciter secundum veritatem.

Hos autem colores quinque inter medios nominat Aristoteles, primum vocans glaucum sive puniceum, id est citrinum, tertium rubeum, quartum purpureum, quintum viridem, ita quod inter album et rubeum erit glaucus apte albi puniceus apte rubi. Inter nigrum autem et rubeum purpureus apte rubei et viridum apte nigri. Hec nomina alio modo vocantur in greco. Ut Kianos purpureus, Karapos glaucus. Sed de nominibus grecis non est vis. Sed nomina latinorum attenduntur et ideo ea tamen parte potest. Quoniam glaucus magis habet de albedine quam de nigredine et rubedine et talis color potest in foliis cadentibus in yeme vel autumno. Puniceus vero et purpureus conveniunt in rubedine quia utrumque habet plus de rubedine quam de albedine et nigredine. Sed puniceus est magis remotus a nigredine quam purpureus ut vult Aristoteles in libro de somno et vigilia in loco de corruptione colorum in nigredinem non ponit puniceum per purpureum modum declinare in nigredinem et ideo oportet ut purpureum sit inter rubedinem et nigredinem et puniceus inter albedinem et nigredinem ex quibus omnibus sequitur quod viride debet poni cum nigredine ex quo patet ordinationis ipsorum quinque colorum inter mediorum fini Aristoteles.

Sunt autem qui ponunt lucem esse de substantia coloris. Et illi dicunt quod color est lux incorporata perspicuo. Habet autem perspicuum differentias istas aut enim est purum separatum a terrestritate aut est impurum cum terrestritate admixtione. Lux autem consideratur quadrifarie quia aut est lux clara aut obscura vel est pauca vel est multa nec dico lucem magnam per se magnum diffusam sed sic de luce intensa dicitur quod in puncto colligitur lux multa ut quando exponitur speculum concavum soli et lux cadens super totam speculi superficiem in centrum spere speculi reflectitur cuius lucis collectio specierum inflammat et calidum combustibile generat. Unde cum stupa vel aliquid inflammabile opponitur subito accenditur et ignitur. Si igitur fuerit lux clara et multa in puro perspicuo albedo generat

Nam albedo est color e luce multa et clara in perspicuo generatur ut dicit Al. Si vero fuerit lux pauca et obscura in perspicuo obscuro nigredo necessario generatur et iste summo explanat sermone Ar. et Averroys qui ponit nigredinem privationem claritatis et albedinem habitum sive formam et secundum hoc secundum medium patet quod secundum .vij. colores ab albedine versus nigredinem paulatim accedentes similiter .vij. erunt primi in nigredine a nigredine versus albedinem procedentes donec fiat accessus alterius .vij. colorum quibus ab albedine ad nigredinem descenditur. Ubi patet quod .ij. albedinis extrema contribuuntur scilicet lucis claritas et eius multitudo ac perspicui puritas duabus manentibus preter eius remissio erit gradus per hunc modum tamen color generatus. Vel quibus cum solo remanente duorum reliquorum et remissio et sic albedine erit .vij. colorum intermedii productiones vel progressiones similiter a nigredine versus albedinem. .vij. sunt colores erunt secundum ultimam considerationem .xvi. colores duo principales est albedo et nigredo et .xiiij. collaterales. .vij. hinc intensiones ab albo ad nigrum ascendentes et .vij. illinc a nigredine per remissiones ad albedinem accedentes in medio unde inter convenientes. In quolibet autem colorum mediorum sunt gradus quasi infiniti secundum intensiones et remissionem maiorem vel minorem prout extrema se pretendunt recolligere. Igitur breviter expediendis quod color est proprietas sive qualitas derelicta in superficie corporis perspicui ex commixtione elementorum qualitatum convenientium in mixto que mediante luce visui actualiter presentatur. Nam sine luce media color organum visus actualiter non immutat. Color tamen per se est divisibilis ut dicit Ar. li. ij. de anima. Non est autem ex toto suo sed per accidens suo et in potentia organum quod color sine actuali lucis presentia non videtur. Et ideo Pictagoras vocavit colorem epiphaniam scilicet superapparitionem eo quod sit extremitas corporis perspicui terminati vel in eius extremitate et ubi magis apparens est. Ideo tamen non coloris intus et extra ut patet in albugine ovi et in fracturis mere colorati ut dicit in li. de sensu et sensato c. vij. Dicit tamen multa quod sit unius coloris in extremo extrinseco et in initiali [illegible] et alterius intrinsecus in medietate ut patet in pipere nigro et in pomi grano multa .ij. colorant rei superficiem que non penetrant ad interiora ut patet in picturis parietis et ruboris tingit atque extremitatem quam ei supponit. Unde patet quod color perspicui extremitas est ut dicit in li. de sen. et sen. c.

vij. Item sicut in corpore perspicuo non terminato ut aere presentia luminis facit actu lucidum, absentia vero tenebrosum, sic in corpore terminato presentia lucis facit coloratum scilicet album et eius absentia nigrum et tenebrosum, ita tamen quod non omnino absit lumen ut dicit in li. de sen. et sen. c. g. Unde nec color est in corpore terminato. In corpore vero perspicuo. In corpore vero non terminato non est verus color sed quasi color ut dicitur in eodem. Item sic generatio colorum mediorum secundum suas differentias secundum diversitatem proportionum et sunt in .sex. quia inventa proportione vel sex qualiter vel secundum alteras. Sicut autem secundum proportiones et secundum intensionem et diapasonum sic etiam proportionalem vel assumunt ut patet in consonantiis ut ibidem c. vij. b. Item sic generatio secundum colorum delectabiles et quanto erunt magis proportionabiles consonantiarum quam sunt proportionabiles tanto sunt delectabiliores ut dicit ibidem. Item secundum antiquorum opinionem generatio colorum mediorum fit per suppositionem colorum extremorum invicem ut manifestius sentimus mixtum ut patet in picturis. Sic sol videtur per se albus sed per interpositionem nubis videtur esse alterius coloris ut dicit ibidem c. vij. Item apparentes colores non fiunt per discursiones radiorum ab oculo sed potius fiunt per continuam multiplicationem communis luminis ut subiecti eius dilatationem ad oculum cum sensus fiat per contactum ut ibi dicit c. v. g. Tamen colores eque distantes positi a longe distantibus apparent preter medium colores tamen non sunt quia nulla pars rei sibi extremo colore videtur per se ut patet in panno diversi coloris ut ibidem dicit c. vij. d. Item medii colores generantur secundum similitudinem generationis mixtorum cum mixtibilibus quia mixtiones miscibilium per transmutationem in forma per mixtionem fiunt. Sic mixtio colorum ut sit in extremis corporibus generatur mediantibus. Sic ex extremis coloribus medius color generatur ut ibidem dicit c. vij. Item omnis color generatur per albedinem et nigredinem que videtur posse esse privatio albi quia color ut obscuritas est privatio lucis ut dicit li. x. methaphisice c. iij. b. Item unitate coloris in specie non est quod sed unitas non ut dicit Albumasar in dicta .g. Item effectus coloris est immutare visum secundum actum lucidi. Nam lucidi color educitur de potentia ad actum ut actualiter immutet organum visus ut apprehendat speciem colorati et iudicet de re visa. Item color medius bene proportionatus delectat visum et confortat. Extremus vero color debilitat visum et contristat ut dicit Ar. Nam intensa albedo disgregat spiritum visibilem et dissolvit oculum lacrimare facit. Sed nigredo minus intensa aggregando spiritum et condensando visum reparat et obtundit ut patet in diu inclusis in locis tenebrosis qui subito educti ad lucem parum

auditur non videtur. Item color rei colorate naturam et complexionem indicat. Nam albedo et colores albi in corporibus congelatis non sunt nisi in materia frigida et humida. Ergo et sic frigus albificat humidum et denigrat siccum. Calor vero denigrat humidum et albificat siccum, ut dicit Aristoteles et Avicenna, et ideo albedo que filia est frigiditatis indicat dominium flegmatis et frigidi et humidi humoris. Nigredo signum est malicie dispositionis et sicci humoris in corpore dominantis. Quandoque enim est tamen signum adustionis nimie adurentis humores et in melancoliam innaturalem commutantis, sicut predicetur. Item rerum intrinsecas qualitates color extrinsecus manifestat. Nam ut dicit Avicenna color est qualitas que perficitur a luce. Est enim color lux existens in potentia in corpore tenebroso migrans in actum per lucidum superveniens ab exteriori, et hoc patet sic. Nubibus(?) ab exteriori et hoc patet sic. Nubibus enim corpus commixtum habet aliquid de igne in potentia et per ignem habet de lucido, et cum ipse lucidus sit ignis, tamen in lucido velatur a partibus tenebrosis. Si solum est in potentia sicut caliditas sulphuris vel cuiuslibet piperis. Unde sicut ergo caliditas in potentia non migrat in actum nisi per consimilem qualitatem actualem extrinsecus venientem compertam, sic lux potentialiter permixta in tenebroso non migrat in actum nisi per adventum luminis exterioris. Color itaque apparens extrinsecus intensionem vel remissionem declarat ignis latentis potentialiter in permixto et secundum hoc de eius actione et virtute iudicatur.

Item colorum proportionalis varietas latens aspectui et animi admirationem et virtutem naturalem excitat, ut dicit Plinius libro viii et Avicenna. Unde dicit quod quelibet bestia quecumque fera varietate coloris et pulchritudine admiratur. Item autem corporis faciem color maxime pulchrificat vel deformat. Nam color ordinatus et suavis complexio est pulchritudinis quando membrorum dispositioni debite concordat, ut dicit Avicenna. Unde dicit Augustinus: pulchritudo est elegantis corporis habitudo cum coloris suavitate, et e contrario color confusus et in compositione evidens est in corpore turpitudo. Item color passiones et accidentia anime pronosticat. Timoris enim pallor et discoloratio indicium est timoris. Nam revocato colore ad interiora corporis superficies depauperata tangitur(?) et sic per consequens discoloratur. Sic timoris rubor in facie signum est verecundie sive iracundie et furoris, et hoc accidit propter colorem petentem exteriora et cutis superficiem rubificantem et defendentem ab illata verecundia vel iracundia concupiscente. Item color membrum suum eminenter perficit et conformat, quia si color in albedo non esset qualis foret res illa visui non apparet. Item color in superficiebus cor-

-poris ... et eius deformitatem palliat et celat. Unde color corporis inter extremos medius in superficie corporis ordinatorum supponitur et fortitudinis accidentalis vel naturalis in membris delicatis est operculum, ut dicit Avicenna. Ipse color lucis se conformat et vultum filia ... ad actum configuratur. Unde cum intensa luce color acuitur et intenditur, et cum remissa remittitur et hebetatur.

Fit autem in arboribus colorum mutatio multiplex de qua ut patet in fructibus et in multis et in aliis nascentibus. Nam primo nascuntur fructus virides ut patet in pomis et in moris, deinde rubescunt, tandem pallescunt vel nigrescunt, et illius coloris variatio accidit ex variante calore et coloris alterius vel coloratis variatio in fructibus sequitur. Decoquens et digerens primo enim calor debilis est et non tamen sufficiens dissolvere et rarificare partes terrestres, et ideo in eius superficie apparet color viridis indigestus, scilicet accidentalis. Set paulatim invalescit calor naturalis et per adiutorium caloris solaris et ideo fortius digerit et propter eius intensionem colorem rubeum in fructus superficie derelinquit, et tandem completo fructu et maturato humore pontico accidentali perfecte digesto, ex adustione color niger in superficie generatur. Nam calor predominans sua terrestritate ipsam dissolvit et decoquit et digerit, et quando necesse est in istis fructus accipit et generatur. Quod vero reliquum est vel consumitur vel a se repellens ad extremas partes ducit et transmittit. Et talis terrestra fumositas cum sit terrestris superficiem inficit et nigredinis vel glaucitatis vestigium in fructus superficie generat et relinquit, sicut dicit Aristoteles libro de vegetabilibus in commento. Nam tales colores ex se accidentaliter et nimia siccitate procedentes sepius et in rebus calidissimis generantur ex eadem causa, scilicet ex calore nimis dominante fumositates terrestres vel aquas ad extrinseca repellente, ut dicit Alphredus super librum Aristotelis de vegetabilibus et plantis. In rebus etiam sensibilibus fit coloris mutatio nunc in cute animalis, nunc in oculis, nunc in pilis, nunc in ungue. Nam color cutis est duobus modis, ut dicit Iohannitius: aut fit ab interioribus aut ab exterioribus. Ab interioribus aliquando fit ab humoribus, aliquando ab anime passionibus. Ab interioribus itaque mutatur color in cute aliquando per humores calidos, aliquando per frigidum. Nam generat humores calidos cum ... supplices frigefiunt, et frigidos vel infrigidatos calefaciunt, et secundum tria istorum in cute color variatur. Nam quando frigidi humores calefiunt, albus color mutatur in citrinitatem vel in ruborem. Quando vero calidus frigescit, color rubeus colorem mutat

in albedinem vel pallorem. Et sic de aliis intelligendum est. Item
affectionibus animae passionibus mutatur color. Sicut enim rubi-
cundus fit pallidus ex angustia vel timore. Quia in
timore cor constringitur et calor ab exterioribus ad interiora
revocatur et ideo exterior pallescit. Sed pallidus fit rube-
us, cum quando interius cor dilatatur et extenditur ad vindictam
appetendam. Unde et calor subito impetuose ab interio-
ribus ad exteriora commovetur. Unde et calefit sanguis
interius intime et exterius rubor subito generatur ab interio-
ribus. Item fit color niger in Mauris et albus in Alema-
nis. Nam in Mauritania quae est regio in Ethiopia cali-
dissima, niger propter calorem continuum sanguis ad cutem
attrahitur et denigratus fit ad ustionem cutis, de nigro
sanguis adurit diffusionem interius et cutis exterius
nimia generatur denigratio. Unde primus Ethiopiam
inhabitans denigratus sic est. Sed postea cooperante ca-
loris solis continuitate primi illi habitatoris in
[illegible] propagavit qui ex nigro patre et consi-
mili matre niger fetus naturaliter nascitur. Sed hoc soli habet locum
ubi solis adustio continue assistit generantes. Et
ideo in regionibus temperatis et ad frigiditatem declinantibus
Ethiopes generant in colore filios com-
pares ut dicit Macrobius et alii et cetera. Econtrario
in Scotia et Alemannia frigida inhabitant regiones
et ideo frigiditate poros exterius constringente calor ad
interiora revocatur et ideo exteriores partes corporum super-
ficies dealbantur, sicut omnia narrat commentator super Job.
Item et cetera Constantinus. Item mutatur color cutis et maxi-
me hominis in aliis aliis de causis quae propter complexionis
malignitatem ut patet in melancolicis propter nimiam
et sic excedentem calliditatem ut est videre in colericis
quantum sit caloris propter solis calorem et aeris siccita-
tem ut patet in itinerantibus et in nautis propter humorum cor-
porum internorum expansibilitatem ut contingit
in morphea et lepra propter complexionem epatis vel fellis
distemperatam qualitatem ut accidit in ycteritia quae co-
loris naturalis infectiva et ipsius colorem transmuta-
tiva ut dicit Constantinus propter solis eius continuitatem ut
patet per variolas et macules varias vel ustivas.
Consideratur et color in pellibus et in capillis. Nam secundum qua-
litatem fumorum a quibus resolutorum variatur color
capillorum. Nam in estate sunt albi ex sangui-
ne rufi, ex colera melancolia glauci, ex colera
adusta sunt nigri, ex defectu et caloris naturalis
sunt cani, ut patet in senibus et quando canus color incipit
[illegible] capillorum accidit ex defectu caloris habitu [illegible]

Unde non alexinus magis signum est quod accidit ex defectu
caloris naturalis; quere sub tractatu de capillis.
Attendit preterea color in oculis. Nam ut dicit Joha-
nnes colores oculorum sunt .iiii. scilicet niger, subalbidus, 10
varius et glaucus. Diversitas autem colorum istorum accidit
ex spiritus visibilis claritate vel obscuritate vel ex crist-
allini humoris paucitate vel plenitudine vel ex albu-
ginei humoris superfluitate vel claritate vel ex turbitate tunice
humoris uvei vel superfluitate. Nam si humor cristal-
linus fuerit pauce quantitatis et lateat in interiori et
albugineus humor defectuosus vel purior vel subtun-
dit humorem nigrum tunicae uveae istis omnibus concurrentibus
vel aliquibus istorum niger color in oculo generatur. Si albidus
non excausis fit contrarius glaucus vero et varius accidit ex
mixtione eius quod facit albedinem et nigredinem et in-
glaucitate aliquantulum nigredo, in varietate al-
bedo aliquantulum plus habundat. Sed de his quere sub
tractatu oculorum. Color etiam in unguibus denotatur.
Nam eorum color est ex subalbidus specialis et perspi-
cuus. Ungues autem mutantur ad colorem illuminationem
vel aliud emulum colorem et sic diversas produnt pas-
siones ut patet sub tractatu de unguibus.
Nunc de coloribus in particulari dicendum est et primo de albedine, 11
quoniam quilibet medius color est precipuus
fundamentum. Est autem albedo color clarus, clari-
tatis potens et perspicuo generatur ut dicit Alga-
zel. Unde quanto materia perspicua est purior et magis cla-
rior tanto albedo est intensior et magis in [illegible]
ea. Et sic quam maius albedinis perspicuum [illegible] in
ut [illegible] feculenta [illegible] sicut ex [illegible]
[illegible] calido vel frigido. Nam [illegible]
sicca [illegible] et calor agens in ea sicut [illegible] gene-
ratur in albedo [illegible]
[illegible] ut calor ut patet in [illegible] et in
calce. Si vero fuerit in [illegible] humida et multa [illegible]
[illegible] generatur eius albedo ut patet in [illegible] et
generatur autem albedo ex aere [illegible] de [illegible]
ad humiditatem aquam ut dicit Aristoteles li. xix. de animalibus et
[illegible] Iam frigus albificat humida [illegible]
et denigrat sicca. Calor vero humida denigrat sic-
ca dealbat. Item albedo generatur ex [illegible] aeris
ut patet in spuma et ideo aque calide generatur ex [illegible]
ne aeris ut patet in spuma et ideo aqua calida generant
pilos albos. Quia albedo generatur non est in [illegible]
[illegible] tenuis in [illegible] et ideo quia albedo ex
aere calido et vaporali et ideo alia sunt alba sub

uertitur. ut dicit Aristoteles libro animalium xix. diffusiua autem lux uirtu
te est nigri. et ipsi uisibilis disgregatiua. Et ideo
si fuerit nimis intensa corrumpit uisum et facit oculos la
crimari. Omnium colorum temperamentum in illo enim melius sedantur
colores medii quam in albo. Et quod album est intensius
quod sibi nimis tantum adheret fortis color quam superdomi
natur et limitatur. siue rubedo fuerit siue nigredo. Ad albedi
nem uero pertinent candor. albor et pallor. liuor. siue fla
uor. flauum enim et liuidum secundum unam significationem
sumuntur ut dicit Aristoteles in capitulo de saporibus. Et dicitur quod liuidus
est flauum. quia flauum secundum naturam albi. consimiles autem
species assignantur media circa album. ut est color aquis
lacteus. citropos id est liuidus. uel iste pallidus. Et uariantur
secundum quod diuersas materias tenues uel grossas. Igitur iudicandum
est ut patet in libro perspectiue. theophili. consule Egidium de uri
nis. Candor est albedo intensa. maxime habens in se lucis
informa. et puritate perspicuitatis in materia. nam fulgor
lucidi puri perspicui efficacius informans et perficiens
et intuentis aspectum suum organi lesionem inmittis. et eius
quadam suauitate ad suum intuitum excitans oculum et alli
ciens. candor niuis [illegible]. Ideo est dictus candor. quod ipse potest
sui continue sensu ab albedine per actum lucidi ab oculo
comprehendi. Illa albedo que consistit in extremo ascensu
non uidetur subterfugere enim sensus iudicium. quia nulla res
sub extremo colore uideri potest. Sed enim colores extre
mi inuisibiles sunt propter suam puritatem ut dicit in libro de
sensu et sensato. c. viii. Quod autem ipse subiacet sen
sui de albedine prope eum extremo candor dicitur.

Color flauus quasi glaucus dicitur.
Generatur ex albedine minus intensa ac de
clinante aliquantulum ad rubedinem. Et generatur per aliquem in
materia receptam non simplicem. sed est uiridis coloris. Illa ut dicit
quod uiridis color in plantis mutatur in glaucum in
autumpno. Quando enim [illegible] est multa materia humi[illegible]
magis quam in glauco et grossa. puluerata per actionem
calidi consumitur. Non tamen omnino destruitur a calore ele
uante materias humidus frigidus dominatur. frigidus uero dominans in materi
a mediocri generatur medium colorem necessario. Et quia
potest melius transmutare humiditate quam siccitate. ideo
generat colorem medium habentem de albo magis. Cuius pro
prium est glaucus ut dicit commentator super libro Aristotelis de plantis in
fine. Ideo in uere quando arbores uirescunt in estate
pallescunt. in hyeme ut byssus. Hoc est enim byssus uiscosi
sunt humores. Viridior autem in [illegible] habet lignum humiditatem.
et ideo non cadunt folia. Sed adueniente calore purificatur
tur humor ad exteriora. quia tunc caliditate
fit uiridis. Sed ueniente frigore repercutitur humor
et humiditas siccatur. et fit color glaucus. Unde re
spectu coloris uiridis in quo est plus de materia dicitur
glaucus habere naturam receptam.

Color pallidus ex causis aliis generatur. Frigiditas 13
enim minus est intensa. et plus accedit albedo ad nigre
dinem et generatur in materia grossiori. Est enim color pallor
medius ab albedine incipiens et desinens in nigre
dine. Generatur quandoque accidentaliter ut ex timore. Sollici
tudine nimia et labore. et ex causis aliis quibus ca
lor ad interiora reuocatur. et corporis superficies propter san
guinis depriuationem pallescit. et discoloratur. ut
est uidere in nimis dormientibus et sompnolentis.
et in hominibus amorosis quos per amoris magnitudinem
estuantes dilatata cordis spiritus euaporat. propter quod
nutrimenti et restaurationem natiui caloris ab exteri
oribus ad interiora reuocant. et sic superficie eorum per
[illegible] calor sanguinis discoloratur. Unde dicitur. Palli
at omnis amans. hic est color aptus amanti.
Tertio uero maculam fame. uel immoderato exercitio et
labore. et propter consumptionem caloris sanguinis ex pallescentia.

Rubeus color est color medius 14
ab extremis nigredinis et albedinis equidistans.
qui in superficie corporis perspicui resultat per incorporationem
clari lucis ignei ac puri. Ad cuius generationem concurrit
materie perspicuitas. ignei lucis claritas. Et albe
dinis et nigredinis concors mediocritas. Tamen propter igneam
lucem preter materiam perspicuam dilatantem et rectifican
tem maiorem habet in translucentia conformitatem cum albo.
quam cum nigro. Et ideo intense rubeum ad modum lucidi dis
gregat uisum. non aggregat sicut nigrum. propter quod pannorum
uenditores pannos rubeos suspendunt ante lucem. ut
uidentes alios pannos coloratos propter rubedinem spiritum
propter uisibilem disgregantem. minus ualeant colorum di
scernere ueritatem. Preterea autem generaliter rubedo do
minium calidi in permixto. quamuis aliquando inducatur effica
cia frigido. ut est uidere in rosa. que natura sua sibi
licet frigida est et sicca, sed quia subtilissima est substantia intus
color quam habet ex compositione fugiens dominium frigidi.
petit exteriora. Et quae inuenit subtilia et humida ad
inuicem transmutat ea efficacia uirtus calidi in colorem ru
beum. quam actori igitur potissime similatur.

c 14 Color citreus.

Citrinus inter puniceum et citrinum distinguitur per remissiorem albedinis et nigredinis intensionem aliquantulam intensionem caloris et siccitatis remissiorem. Sed in hoc quod color talis in maiori substantia et magis perspicua videtur magis rutilat et apparet. Sed in illo qui minus magis est turbidus et crossus minus claret. Talis autem color intensionem significat caloris temperati et non est excedentis quod est signum significativum coloris. Per naturam enim sic dispositum praetenditur sanitatis vel morbi signa et diversitas corporis habitudines et complexiones, ut patet in libro Ysaach de urinis. Nam citrinus color advenit cum sit tenuis in urina urinalis colerae complexionis praetendit ipsi sanum in statu aut in alio, signa similiter praenuntiat infirmitatis, ut dicit Egidius in suis versibus in tractatu de urinis c. xiii. Ut dicitur est multis tenuis citrina refecta figuris. Flegmaticum innuit vel nigrae amme humorem. Condempnat etiam duplicia, et est unde quod color divisa et adversa significat, sed diversitate sic est copulatur.

15 Color croceus plus tingit liquores et humores quam citrinus et significat caloris intensionem et distemperantiam sanguinis in capite per colerae ammixtionem, ut patet in ictericis quorum urina est crocea in superficie et oculi sunt crocei et cutis facies et citrina. Aves autem calidissime complexionis et colericae ut aves praedae extrema habent pedes et rostrum. Quod autem ex felle viridi urina colica fumi et calidi quam trahit inde ad extrema, per quod colorantur. De his quaere supra in libro de morbis et de hyctericia.

17 Color rufus

Rufus est qui citrinus ac rubicundus et rubedini propinquus et affinis, rutilat et resplendet quia igneus et calidus. Quare et habet in se igneae irradiationes et ex parte minoris perspicuitatis per quod color est turbidus et ruber. Caeruleus est minus et acutus minus eius nimium est enim quod discipiscit illud quod maris rubei. Quoniam talis est in sanguinis et ruboris, quod ex eius diluvio est totum mare tegitur et in colore nimis commutatur. Unde ab illa infectione mare Sapientes Aegypti rubrum appellaverunt, quia illic terrae venis rubrae gemmae inveniuntur. Hic autem color pro expansione sua purificatur et desiccatur. Et de terra lapides subalbi fiunt commolitur, quasi clara ovi distemperatur. Et hic color pictoribus scriptoribus valet non modicum admisceatur. Nam inde libri ornantur, capitales litterae inde formantur, fines ac principia signantur, et versuum distinguitur minio ac signantur. Actum quia suo habet cum eius quod croceum appellatur, quia ille color rutilat quasi ignis. Et ideo ab illo suo croceus nominatur. Et talis color plus utitur cum terreum vel nitidum quam scriptorem. Solebant enim antiqui aurum minium cum sanguine cum dentibus et stercoribus purpuram cum sanguine cochilie et ex terra acumine primo ad aliquid rubicundus vocabatur, ut dicit Plinius in tractatu de coloribus. Est autem color vehementissime adhaerens postquam fuerit materiae incorporatus ita quod vix potest postea deleri. Quare sicut pergameno abradere contendit ut abluere nisus fuerit vix tantum abluet vel abradet, quin aliquid vestigium post inveniatur.

18 Color puniceus est color qui tantus colorat rubeum. Sic et puniceus plus habet de rubedine quam de nigredine, albedinem plus tamen declinat ad albedinem quam ad nigredinem. Purpureus autem eius affinis est rubeo, sed magis declinat ad nigredinem quam ad albedinem. Unde dicit Aristoteles in libro de sompno et vigilia quod puniceum per purpureum transit in nigrum. Unde post rubedinem nigrescit habet ad nigredinem, inveniuntur autem in mari quaedam cochile ad modum purpurae quae in extremitatibus suis quasdam emittunt guttas sanguineas, quas recollectas purpurati tingunt et colorem rubeum attribuunt et intendunt. Unde talis sanguis in quantitate recolligitur, quasi ac cunctis tamen corpus est operatur, et cum aliis coloribus reponuntur in quibus tingunt sericum ex quo contexitur pannus purpureus in quo regia gloria ostenditur, ut dicit Gregorius super Exod. c. vii.

19 Color viridis generatur a certo calidi in materia frigente cum ad dominium humidi, ut patet in foliis fructibus et herbis. Et ideo generaliter color viridis multum habet de nigredine, non tamen per frigus

totaliter ad nigredinem. ex mixtura enim remissi al-
bi ut glauci et intensi nigri et in terra habundanti humidi.
viriditas generatur. quando calor agens immo non potest
adurere humidum nec ad plenum decoquere. ut
totaliter in nigrum convertat. Unde viriditas in herbis
in fructibus signum est caloris humoris et indige-
stionis ut dicit auctor. Et hoc patet quia color viridis in
plantis et in fructibus mutatur in glaucum in autump-
no. quia in foliis et herbis est multum materia humida et
grossa. que per actionem caloris paulatim consumitur. nec
omnino redactus a calore in suum elementum. sed
frigus dominatur. Et ideo quedam arbores virescunt in
vere et in estate. in hyeme vero vel autumpno
pallescunt. quia adveniente caliditate in malis per-
venit humor ad extremum. quando viret calore fit vi-
ridis. Sed adveniente frigore reprimitur humor
et humiditas siccatur. et fit color glaucus. ut dicit
commentator super ii. i. de plantis in fine. Est igitur
tamen color viridis medius inter rubeum et ni-
grum generatus. Et hoc patet per cuiusdam colorem rube-
e in miliam (?) [illegible]. Colorat enim cum sit rubea. tamen
fit in miliam (?) que est nigra mediante colore in [illegible]
scilicet eruginosa et purpurea que viridis invenitur.
Et ideo color viridis delectat maxime visum.
Propter continentiam partium ignearum et terrestrium. Nam
in viriditate ignea que in viridi est tempera vi-
sus delectatur. Obscuritate que terrea sunt nigre-
do cum non sit temperate mediocriter spiritus visibi-
les aggregat et confortat. Et ideo nullus est ita de-
lectabilis color visui sicut viror. ut patet in sma-
ragdo qui oculos sculpentium gemmas et me-
tella maxime recreat et confortat ut dicit ysidorus.
c. de lapidibus preciosis. Sed quare viridia folia
plante et gemina etc. est. Frequenter accidit ex dominio
partium terrestrium in quibus radicatur cum igne in materia et ex vir-
tute ignea cum ex calore essentia que dissolvit
terream et subtiliat et convertit. et ideo attrahen-
do eas fumos ad extrema. cum igitur habet essentia
omnino talem colorem non nigrum nec rubeum. Sed viror est
nam nigredo recipit rubedinis dissolutionem clari-
tatem et clarificat in corporibus nigredinem. ipsam
reducendo ad mediocritatem. Ex dominio ergo partium

terrestrium et ignearum viridis color generatur. et quamvis
folia. fructus et gemina virescant. flores tamen
virides raro vel nunquam inveniuntur. Quod accidit propter
subtilitatem materie florum. in qua si predominantes partes
fuerint aquee et aeree. erit color albus. Si vero
aque cum igneis prevaluerint. erit color glaucus.
vel pallidus. aut citrinus. Si autem prehabundaverint
ignee partes cum aereis. erit color roseus.
Si autem fuerint prevalentes partes aque cum ter-
restribus. erit color blaueus vel violaceus. Si
autem aqua prevaluerint partes ignee cum terrestribus. pro-
pter quod fit color viridis vel niger. Sed talem
commixtionem subtilitas materie florum vel raro vel
nunquam admittit. Et ideo flores non virescunt
generaliter nec nigrescunt. Est igitur color viridis inter
rubedinem medius et nigredinem. visum dele-
ctans. et ad sui aspectum oculos attrahens.
acies visus confortatur et repletur. Unde cum et
alia agrestia talia loca virentia diligunt
et frequentant non tamen propter pastum. verum etiam propter
visum. Et ideo venatores viridibus vestimentis
super se induunt. quia propter aspectum viroris quem bestia
naturaliter diligit. minus venatorum insidias experi-
untur. ut dicit G.

Color lividus ex partibus aqueis et terrestribus pre- 20
dominantibus generatur. Nam talis color in rebus
prevalentibus humorem crossum et frigidum generatur.
ut patet in violis et plumbo. plumbum enim naturaliter est al-
bum. quamvis superficialiter sit lividum. Unde ex eo fit
cerusa. ut dicit commentator super iiii. methororum. Unde
color lividus signum est frigiditatis dominantis. quia
lividus color in urina signum est extinctionis calo-
ris naturalis et mortificationis alicuius. sicut dicit egidius.
Livida in membris aut in membris monstrant humorem mor-
tificatum. sicut est in quibus aliquid prefocatur sive
in se. propter quod emittentes mediis morbis cadunt.
ascites. synochus. vene ruptura. catarrus.
costarum pulmonis vitium. color quandoque lividus. Contra
superiora patet. ut extinctio caloris. sicut est li-
voris causa etc.

Color lividus est malus in quibusdam corporibus. Nam 21
ut sepe dominium frigoris caloris naturalis ex

a.guetas. et num mortificatur ut hec? oditas ul' hum tanta in ista sanguis colorez oio et cutis superficie mutatur. ul' eodis angustia calorez sanguis ad interiora reuocatur. ut pz in audis ul' dolorez eius siu passionis sanguinez inmutata neu corrumpetis. ut pz in fuligines quibus humor itrauane p malitia corrumpe ara inficit corruptionis et infectionis. ut d' expositor sup. i.c. li. ysaach. i. nullus liuor. et c. ul' signi spiri et uigoris ul' caloris d' fortez et d' purpureu. ut pz in hydropicas. ethicas. et consumptas. ut d'. Dignitate et dolorez anaclitam. ista color archie per neruos sensibilitatem in quibus indicatur nimis e dolorem. per q consumitur spes et humores ad locum. per q alii humores remanent nimis calidi et nimis p ignis colera. De a cuius liuiditatis na ture no expedit in psenti opusculo. tangere solum et ad memoriam reducere expedit q amatoribus nimis copiosissime est traditum. Expo a memini ui liuore significare aliquod bonum. n p unde ul' nigru apparere nec mutaret liuid. et liui ditate in rubeu ul' citrinu ista te sig e q n a ? me bu memoria o pany et euphu. Vn a ? ol g? n pole cutis uideat. co sgit cere bri uel uigor reparatur.

22 Celor indicus siu uenetus est colr blauus li uiditate excedens in pulcritudine et nitore. pl' hic aquitas et aereitatis amplius cu p ribus terrestris et multa q qui liuidi et tal' co lor. Color e celestis per diuinu aeritatis in su perficie pspicua in c. pure et transparentis. ut pz in saphyra orientalibus et iacinctis. Tal' e color reperitur in azurio. De q d' hic q d' i tota tu d' gemmis et de lapide lazuli.

23 Nigredo est priuatio albi i pspicuo. sicut amarz est priuatio dulcis in humido. Vn ut q albedo e pia origo colorz. sic dulcedo e principiu saporz. ut d' ar. i li. de sensu et sensibilis. d' ar. li. xix. Color nigr n e n p suo claritate. Gnatur a nigredo ex luce pauca et obscura i pspicuo et ob scuro et impuro i corporeo. Et io nigredo e species

nisibil' aggregatiua. et eius repercussiua. per q lectu visu et hebetatur qn nimis e intensa. ut pz in cu in itinerantis. q exeuntes d' caua pa.z uidet. Fidatur a nigredo qn i subu humida et calida. q ca liditas dominans d' nigrare subu humidu. ut e in de? i lign humidis et cumbus. Qn a i subu sic ca et frigida. q frigiditas dominans subu d' nigrat. sicca et humida sic albu. ut d' aucto. V' nigredo qn a calidite et e sig mortificationis. qn a cal liditate et te e sig adustionis. Et io nigra urina dicitur p significatur et adusta. sic d' egidius. qn a sign colorez quartane et sic ptendit sanitate. Alia sign adustionez et mortem. ut in a febre. V' egidius d'. signior urine facies incomoda febris. Quartane soluit. morte ptend' et urit. In febre fert morte nigra. Fetida. puluilla pi guis. et c. Sunt a quida colores picture opibus congruentes. q z quida i uenis terre nascuntur. ut sinopis rubea. melinu. auripigmentum. et h'. Quida arte componuntur.

24 Sinopis e color rubeus in ponto primus in uentus iuxta sinopim ciuitatem. a qua no men sic accepit. ut d' ysi. x luij. H' i spec ties. Prima rub. et nis huc media. ut d' id. Rubrica di. q rubra pria colori sanguineo. ut d' id. Gignitur i plibz locis. sz optima e a ponto. Vn et pontica appellatur.

25 Siricum pigmentu e. Vn sir color phenicius. quo librorum capita scribunt. Et colligitur in littoribus rubri maris i phenice. et hic color inter fictitios reputat. eo q sic ctu ex sinopide et sandice simul mixtis. ut d' ysi.

26 Minium e color rubeus cui nun g ta ap ephesum inuenium. i hyspania huius pigmentu p ceteris regionibus pl' habundat. ut d' ysi.

27 Sinobrium q greca lingua Sbarim dicitur draconis et elephantis. i. elephantis e uenenu. Aiunt ei draconum esse sangui ne dum implicantur elephantes. tunc ei belue et dracones obruuntur q z suus cruor terra inficit. fitq pigmentu qdd solu cyni. Est a puluis coloris rub. ut d' ysi.

Prasin etiam est

28 Prasinum creta est viridis.
Pro viridi fit color viridis, sed precium est, et terra eius
optima in Libia Cyrenensi, ut dicit Ysi(dorus). Crisocolla est
vena primum coloris, sic dicta quia circa aurum
dicitur inveniri. Haec in Armenia est, sed probabili-
or est quae est in Macedonia. Foditur in metallis eius,
cuius inventio argenti est indicium. Flaz-
uene eam cum huius habet nec soliditatem, ut dicit Ysi(dorus).

29 Sandaracha nascitur in
Topazion insula maris rubri, et est coloris cinno-
brii sulphurei. Invenitur et in metallis aureis et
argenteis. Et est tanto melior quanto rubior, et quan-
to plus sulphur olet quam cerusa. Si in for-
nace torretur, in sandaracham convertitur. Cuius color
est flame. Quae si torretur equalis cum rubrica et com-
mixta sandicem reddit, ut dicit Ysi(dorus).

30 Arsenicum auripigmentum
dicitur ob colorem auri. Colligitur in Ponto ex auri
ta materia. Quod in aureum colorem transit, purius est. Et
quod graciles habet venas pallidius est, pulvis inclinatur.

31 Ocra nascitur in Topazion
insula, unde et sandaracha fit, quae ex ocra a-
dusta rubrica mollis luto candefacta; quae quanto ma-
gis in camino arserit, melior fit, ut dicit Ysi(dorus).

32 Indicum in caminis indicis
limo inheret, invenitur spuma adherente limo.
Est et colore purpureo et aereo mixtura, spume et
cerulei mirabilem reddens. Est aliud genus in
purpurariis officinis spuma innatans, quod confec-
tores detrahunt et desiccant, ut dicit Ysi(dorus).

33 Atramentum est dictum eo quod
sit atrum. Cuius species necessaria est cotidiano u-
sui et picture et medicinis et aliis compositionibus. Fit enim
ex fuligine multis modis, scilicet ardentibus tedis.
Hinc pictores cum aqua miscent lucem ut illustrius
resplendeat. Quidam enim cartones sarmentorum
veterum tritos cum glutino adiiciunt. Alii fecem vi-
ni nigri exurunt. Multis fit aliis modis, ut
dicit Ysi(dorus). Cum atramento etiam temperatur incaustum,
et acuitur. Haec etiam militas invenies, ut patet in plate(ario).
Quere supra de incausto libro XV.

34 Melinus color est candidus, cuius materia inve-
nitur in Melos insula una de Cycladibus, et
ideo melinum est dictum, ut dicit Ysi(dorus). Propter nimiam autem pingue-
dinem pictores eo non utuntur, ut dicit idem.

35 Stibium est color sicut

ex cerusa et quibusdam aliis mixtis, cum quo mulieres fa-
cies suas sophysticant et colorant.

36 Cerusa ex vapore fortis aceti tabulas plum-
beas scilicet carnitam albam lacticam presidentis
generatur. Quere supra de plumbo.

37 Es viride sive calcantum quod proprie viride greci
vocant. Fit eodem modo quo dictum est de cerusa, scilicet
ex vapore fortis aceti eneas laminas penetrante,
quia ex aceto corrumpitur earum superficies et
convertitur in eruginem, et inde color viridis provenit.
Valet ad carnem mortuam corrodendam.

38 Purpurea appellatur illa
quae dicitur quia in his regionibus gignitur eam maxime
quas sol cursus illuminat propius et illustrat. Hic
color Iacinthus sanguineis effluentibus aquilis ad
coclea deuiasse acuit et melioratur, ut dicit Ysi(dorus)
libro XIX, in capitulo de tincturis. Et initium picture etiam
Egyptii primum invenerunt. Iubent homines li-
neis circumductis deinde simplicibus coloribus et
post diversis etc.

39 Post colores de odoribus est dicendum. Odor itaque
est fumosus vapor aliquibus rei resolutus, quae
mediante aere ad cerebrum attractus est sensum
olfactus immutans. Nam odor immutat olfactum quemad-
modum color visum vel sonus auditum, similiter quemadmodum
sapor gustum. Proprium enim est sensuum aliorum sen-
sus et obiectis propriis immutari et delectari in
eis. Ac propria sunt media. Contrarium visus et
tactus sunt extrema, ut dicit Aristoteles in libro de sensu et sensato.
Et itaque odor rei propterea sensus fumo me-
dio perceptibilis. Ad hoc autem quod odor perficiatur
et informetur in organo sensus, quattuor ad minus
requiruntur, scilicet caliditas resolvens, porosi-
tas subtilitatis actori caloris resolventis obediens,
aerea puritas deferens, nervus vel cerebri
conformitas vaporem resolvens sensum nature per
capiendo admittentis vel abhorrentis. Calor enim
resolvit fumos vaporabiles cum odoris est ef-
ficiens. Vapor resolutus est materia obediens. Qualita-
tas vero fumi resoluti aeri deferenda se incor-
porat et in suam similitudinem ipsum alterat et informat.
Informatus vero aer quantocius fumi in suo odora-
bili subito se applicat, et sibi incorporata fumo-
si vaporis similitudine representat. Cuius compleci-
sio similis fuerit tunc non cerebrum recreat et de-
lectat. Si vero contrarius, molestat et contristat. Et ideo

aromatica que propter suam complexionalem habitudinem et armoniacam cum natura ipsum recipiunt atque imitantur. Fetida vero ex eis contraria aggravant et molestant.

¶ Calor itaque resolvens odorem est causa eius. Frigus contingens odorem impedit et prohibet. Quia movendo ad centrum subtiles substantie vaporales per aerem se diffundere non permittit. Propter quod non sic sentitur fetor in tempore hyemali sed potius estivali. Similiter varietas seu subtilitas obediens per fumalem calorem resolventis odorem causat. E contrario vero grossities materie odoris diffusioni obviat et repugnat ut patet in lapide cuius materia compacta et frigiditas est in causa quare non redolet nec fetet ut dicit Avicenna.

¶ Tertio aeris consistentia confert sensibiliter ad odorem. Nam si medius fuerit et subtilis de facili aliquid odoris nuncium scilicet fumum vaporabilem recipit sed propter eius eventationem et rarefactibilitatem permanere intus eius odor levata longo tempore non permittit. Econtrario vero si densus fuerit aer et compressus vaporem aliquid et bonos et malos tarde recipit sed post receptionem impressionem ipsius evaporare tam de facili non permittit ut dicit idem.

¶ Quarto organi qualitas seu dispositio ad odoris iudicium potissime operatur. Si vero fuerit nervus sensibilis in quo percipitur olfactus vel male complexionatus vel aliquo casu lesus seu corruptus humoribus opilatus ut omnino subtrahitur iudicium odoratus.

¶ Primum patet in illis et aliis male complexionatis qui loca fetida diligunt odorifera vero et aromatica fugiunt.

¶ Secundum autem patet in vulneratis quorum sensibiles et odorabiles hinc lesas et ideo odores non sentiunt.

¶ Tertium autem manifestum est in polipo sic et leprosis qui naribus antiquis humoribus opilatis inter odoriferum et fetidum vix discernunt. Fumus igitur aerea substantia resolutus materia est odoris. Unde secundum varietatem fumi odorum differentia variatur. Distinguit autem Ysaac in dietis tres species fumi.

¶ Est autem fumus quietus et quasi nullius motus in aere ut fumus a lapide resolutus quia eius complexionem non declarat positive sed per privationem odoris et absentiam ipsum habere substantiam terrestrem et siccam manifestat.

¶ Est et alius fumus habens velocem motum in aere. Et hoc accidit ex caloris resolventis subtilitate. Que si fuerit valde pura et defecata erit odor valde aromaticus et suavis ut patet in mirra et in musco et in ambra. Si vero fuerit substantia impura multis fecibus mixta erit odor malus et non numquam horribilis. Et hic odor dividitur dupliciter in gravem scilicet et in fetentem. Gravis odor ex calore adhuc valde debili habente in aliquo et iam corrumpi incipiente ut patet in piscibus diu reservatis sine sale.

¶ Est tertius fumus mediocris caloris mediocriter resolutus. Et ille vel est a pura substantia vel impura. Si ex pura erit mediocriter aromaticus ut patet in pomis et violis et rosis. Si autem fuerit ex substantia impura prava erit fetidus ut patet in allio et absinthio et sulphure et cetera. Causantur itaque odor aromaticus a calore propter subtilitatem et puritatem resolventem aerem ipsius fumos ad cerebrum descendentes. Sed fetor vel gravitas ex eadem propter grossitiem et corruptionem aerem substantie dissolventis efficitur generatur. Unde pro isto effectu extremo calore consequitur. Autem aromaticum calidum ab auctoribus solet dici. Consulit autem esse subtile frigidum ut est videre in aceto, camphora et in rosa que tamen sentiuntur aromatica. Et hoc fit propter substantie corpuritatem aut propter subtilitatem resolvuntur et diffunduntur in aere per calorem. Sunt autem due odorum extremitates aromaticus scilicet et fetidus. Inter quos est sive medius odor recte medius et eque distans ab extremis secundum rem vel intellectum nequaquam tamen intellectualiter actualiter percipitur per sensum. Unde dicit Ysaac in dietis. Odoratus non percipit mediatores. Licet nec visus percipit medios colores. Carent enim pisces palpebris propter quod species visibiles contrarie distinguuntur. Unde non sufficit ad medium coloris percipiendum. Sed odoratus quod eadem est ratio ut dicit idem. [illegible] distinguit species odorabiles propter quod debilior efficitur odoratus. Et ideo medios odores non capit. Licet est gravis odor recte medius inter aromaticum et fetidum quia gravis sub fetido continetur et non differt ab eo nisi quod magis est remissus et fetidus amplius est intensus. Sub eadem enim specie continentur sicut albedo intensa et remissa. Et ideo si duo odores extremi scilicet fetidus et aromaticus in equali proportione per se miscerentur non fieret unus medius odor et eque distans in mixto per sensum. Unde aromaticum per se percipit sensus olfactus quam fetidum quia in aromatico delectatur et fetidum refugit et abhorret. Ex quo patet quod non efficitur unus odor medius inter extremos perceptibilis per sensum ut dicit Ysaac. Quod autem bonus odor aut penetret ad spiritum

aiatu q̄ mal⁹ p₃. q₂ sibi tōi odōis ūtute₃
calorīs nl̄ ī se ɔtinet. q̄ etossitate el mundi
ficate ꝛ subtiliat. ut leuitate sui dissolutu
flatu aeris ualeat cit⁹ ad cerebrū ptransire.
mal⁹ uo odor n̄ sic. q₂ ī el subito acto nate
iā ɔ̄ sic. vn̄ sfluitas el grossa ī eo remane
cangulata. ꝛ iō difficil⁹ pot fumo dissolui.
re₃ ita aro penetrat ad sp̄₃ odrābilē q̄ ipsum
ro cerebi ventriculo latitat. ii spual ꝛ subtil
fum⁹ citi⁹ pducit q̄ grossus ꝛ terrest.
20 Qrti effectum ɔ̄ odor
Qduise fuit ponetr. Dicebāt ēi antiq uep
naturas ꝛ subtis ita ɔ̄sla odrē simp̄ q̄dmo
ɔ̄ ꝛ saporē. Dyruit ēt uet acetosat odore ɔ̄p
hēdi. sil̄r ꝛ acutas. S₃ fallebant. Jd ēi odoratu
attribuebat q̄d erat talet. sili⁹ ēi ē sens⁹ ē tac
⁹ n̄ sit ānexus. ꝛ iō morsiuas ꝛ puctiuas nō
pp̄ odorātus. s₃ pot⁹ tact⁹ q̄ odorandi orgīno ē
admixt⁹. sic oculi claudas sēnt morsiuā colli
rii. n̄ uisu s₃ tactu. Alii uo asserebāt nullam
rē notitiā posse hri p odorē. Videtur ēi q̄ q̄
dā uet fragiās ēe odoriferas ut rosas. q̄dā
uo calidas nulli ēe odoris ut pip. putabant
rō n̄ pse dinosca aliq̄l̄r p odorē. S₃ hi fal
lebant. Bon⁹ naq₃ odor fit simp̄ ul' ex calore
tēali ul' pciali. sicut rer alio sē simplicas sicc
alie ɔ̄pōite. Si rez simplicas ē subē ꝛ ē odo
rifa. odor ille fit ex odore tēali. q₂ tota rei
subā ē calida. ut p₃ ī musco. Si uo ɔ̄pōite
ē subē ꝛ ē odrifera. ille fit ex calore pciali.
i. ex calore quaz₂ dā ptiū. sicut qdā sē ptes ca
lide. s. ignee. q̄ diffuse p sup̄ficiem. rubo
rē ī ducūt. ꝛ odorē. vn̄ si rose ponant̄ ī aqua
calida. ignee ptes resoluūtur. ꝛ rubeus co
lor pit cum odore. S₃ alii sē quoꝛ sciā app
hendit q̄ dne rez subis ɔ̄gnosci p odorē. mini
tū q̄ p saporē. sicut ad ligua dirigunt. vi. lac
ti. quibꝫ mult̄ confundit ɔ̄ sp̄u ali. quo p
fcē rez gustatu pt ɔ̄phēdi. s₃ ad instr̄m o
dorat⁹ uo ueīt n̄ ul' lact⁹ cin. p q̄ paz ɔ̄ sp̄u
descendit q n̄ ita pfc̄e nīn pt ɔ̄ prehendi.
Preterea aūt odorandi n̄ resoluit n̄ q̄dam
subtilis fumositas. q̄ admixta aeri cū ipo
ad organū odorat⁹ attrahit. vn̄ ꝛ spc̄ psu
mositatē illā rei nās n̄ discerne ita bn̄. sed
ad instr̄m gust⁹ tota res gustandi ine ꝛ
ꝑ gustu siml̄r applicat. Et io de rebus iu
dicat p saporē q̄ p odorē. Ex ḣ collige itaq₃ ex
pdc̄is q odor ē ... ta ɔ̄ponēs sui pceptibilis
odoritep. ut d̄r ysaach. sicut aūt odorabili
resolut̄ q̄dā fum⁹ p calorem qui cuiq q̄dā
spūalitas admixtus aeri ip̄₃ infic̄ ꝛ īmu
tat. ꝛ sp̄us alit̄ ī ꝛ existēs int̄ nares ī qbus
dā carūncul⁹ ad mod' uberꝫ mamillaꝫ ibi
ɔ̄sp̄ētibꝫ ab eod̄ fumo īmutat̄. q̄ īmutat⁹
recurrit ad cerebrū. ꝛ recip sensatē talē aie
īmutatiōē. Est itaq₃ odor sui obiectū ma
nifestatiu⁹. Aerē p̄ ī corruptiōē sui mai⁹
stat. Sp̄c aliās īmutatiuus. Sui ip̄ius
p aerē diffusiuus. Ad intiorā cerebri p
flatū aeris ul' attractū penetratiu⁹. Suo ca
lore huōis ɔ̄sūptiu⁹. fluxus motu restrictiu⁹.
Sua puritate sp̄uum repati⁹. virtute
debilitatis cordis ɔ̄fortatiu⁹. Aeris mūdi fili
tudinē ɔ̄sūmēs. fetores repulsiuus. Pu
tredinis pulliatiu⁹. Delectatiōis ī sensu aiaum
fitē ꝛ hoim̄₃ ɔ̄tinuus. sicut pitat diligit aromati
ca. ꝛ fugit fetida. similr̄ ꝛ apes. ut d̄r a'r.
sic ꝛ formice sulphuris odore effugantur.
Sola uenenosa aromatica detestant. vn̄ s
pentes odoꝛ uite abhorrēt. Bethricas ui
nee florentis redolētiā n̄ sustinēt.
21 Fetor ē ex re corrupta. ua
por resolut⁹ aerē inficiēt. ɔ̄turbāt sp̄m aiā
lem ꝛ corrūpit. sicut sic odor aromatic⁹ odorā
tū refic̄ ꝛ delectat. sic fetid⁹ sp̄₃ odrabilē
ifīc ꝛ ɔ̄turbat sicut ut d̄r ysaach. fum⁹ aūt ma
le ɔ̄plois resolut⁹ aiato sp̄ui ē inɔ̄ueniens.
sicut in subis fetidi odoris mula sē huore cor
rupti. eo q naturalis exigentie ɔ̄litates. et
io ɔ̄ploi huā corpis repugnāt. vn̄ odoris
horribilitas pcedit sūe subē corruptiōē q
ɔ̄tigit aut p innaturalē caloꝛ. aut p corrup
tam hūiditatē. sicut qn̄ calor innaturalis huoꝝ
fac̄ ebullitōē₃ causa ē putredis ꝛ fetoris. Ho
ꝛ nutimēta corrupta ꝛ pessima putredine
ī stomacho gnant. ex qua resoluitur pessima
fumositas que caput grauat. Q₂ n̄ sola cor
ruptō hūiditatis ē ī cā. ut odor n̄ fetans.
s₃ grauis gnāt. ꝛ omia calida p odoris gnata
tē mali sūt nutimēta. minoris tn̄ sūt nocu
mēti. q̄ q̄ fetide sūt putredis ut dic̄ gal.

Et hoc est uidere in piscibus recentibus, qui diu retinent naturalem calorem, odorem bonum habent. Ablato autem illo calore, efficiuntur iam fetentes. Unde uero pisces decoquuntur per superfluae consumptionem et corruptae humiditatis per calorem grauitas odoris tollitur et sic eorum substantia per decoctionem non solum in odore melior efficitur, uerum et in sapore. Fetor quoque est corruptionis nuntius et preambulus. Defert calori naturali contrarium. Cerebro infectiuus. Aliter spiritus corrumpit. Vomitum et nauseam prouocat. Dolorem capitis generat. Cor compressione constringit. Horrorem et tristitiam sensibus aliis inducit. Et ideo fugiunt pisces spiritualia fetentia quae aliquando recentia uero subitanea atque noua, ut dicit Aristoteles. Similiter aper abhorret omne fetidum, ut dicit idem. Sed uulpes cuius fimus est ualde fetidus foueam taxi subintrat et cum fedauerit per fetorem de fouea taxum fugat, ut dicit Plinius. Et sic patet supra quod per fetorem quod uincit non potentia sed uirtute. Est enim fetor spirituum et humorum infectiuus et innaturali consistentia in innaturalem alterans, ut patet in leprosis quorum anhelitus fetidus sanos inficit et corrumpit. Est et fetor qui alium in uita extinguit. Unde dicit Aristoteles quod equa si senserit fetorem candele extincte faciet abortiuum. Potest etiam talis esse fetor quod etiam mortis subite causa est. Nam quidam est species serpentis cuius fetor subito interficit rem odorantem, sicut basiliscus uisu interficit se uidentem, ut dicit Auicenna. Accidentaliter autem alius fetor iuuat. Nam quaedam sunt fetida medicamina, ut aloe, galbanum et sulphur et asa fetida et huiusmodi, quae in multis casibus conueniunt medicine. Nam odoris sui grauitate humores putridos siue putredini et fetoribus dispositos interius sibi diuersis attrahunt et a cerebro expellunt. Natura namque abhorrens fetorem per medicamina fetida sentiens nociuitatem contra ipsum et ideo recolligit se totam ut contra suum dimicet inimicum. Fetor itaque et fetida medicina occasionaliter est expulsio fetorum et dum unum fetidum generatur aliud fetidum per contrarium ipsum remouetur. Similiter fetor lignee ustae uel filtri combusti seu cornu caprini extinctionibus casualibus apponitur, ut sopor lethargicorum excitetur, ut dicit Constantinus. Natura enim abhorrentes fetorem confugiunt ad interiora cerebri ubi est causa morbi, ex quorum conflictu iuuatur natura contra morbum. Et ideo facilius digerit et dissoluit materiam apostematis quae cum suo flegmate sompnolentie et soporis

in dicit idem. Et ideo in talibus matrices quae nimis eleuantur cum premendo spiritualia et fetida naribus aromatica partibus inferioribus utiliter adhibentur. Nam natura fugiens fetorem currit ad matricem et sentiendo odorem influit illuc ceruus et sic matricem ad locum debitum secum ducit. Cauendum est quod odor odori non contrarietur. Aliquis tamen fetor aliquem fetorem contrariat. Et ideo fetor sterquilinii ex fetore alio effugatur. Unde et omnes fetentes uniuscuiusque fetorem minime sentiunt, quia unus ab alio absorbetur. De rebus autem odoriferis quere supra in tractatu xvii de herbis et speciebus et plantis.

Sapor autem est sensatum gustus. 22

Sicut enim color est obiectum uisus, sic sapor est rei proprietas mediante aere se offerens per uiam gustus. Sapor itaque est rei proprietas solo gustu perceptibilis. Hoc autem dico in principio, quia alio modo iudicant de saporibus et sapore principaliter philosophi et alio modo medici. Sed de illa communicatione quoniam michi ad propositum, quia illas solas saporum differentias et operationes et effectus in quantum possunt facere sufficienter conueniunt ad eliciendas ex saporum proprietatibus aliquos mysticos intellectus. Unde ad presens de aliis non curamus.

Est igitur sapor proprium obiectum 23

gustus, de cuius presentia sentiens in organo gustabili delectatur uel contristatur. Et sunt secundum Ysaach in dietis saporum viii differentiae, scilicet: Dulcis. Unctuosus. Salsus. Amarus. Acutus. Acetosus. Ponticus. Stipticus. Addi et quidam huic insipidus, ut sint ix. Sed abusiue dicitur sapor, quia sapore caret. Pertinent autem v ad caliditatem et calide complexionis, scilicet dulcis, unctuosus, salsus, amarus et acutus. Reliqui frigide complexionis, scilicet ponticus, stipticus, acetosus et insipidus. Duo autem sunt quae faciunt saporem, scilicet complexio et substantia. Et substantia est triplex: Grossa. Subtilis. Et mediocris. Complexio itaque calida et humida in 2 gradu cum grossa substantia facit saporem dulcem. Calida uero et humida in fine primi gradus cum subtili substantia facit unctuosum. Et dicitur unctuosum subtile quia de facili transit in fumum. Habet autem actualem grossitudinem ratione cuius est opilatiuum, sed potentialem habet subtilitatem in substantia ratione cuius est uelociter transitiuum. Complexio autem calida et sicca in fine primi gradus cum mediocri substantia facit salsum. Calida et sicca cum in iii gradu cum grossa substantia facit amarum. Sed complexio calida et sicca in 4 gradu cum subtili substantia facit acutum. Et in his caliditatem sequuntur v sapores. Frigida autem et sicca complexio in iii gradu cum grossa

substantia facit ponticum, qualis est in fructibus immaturis. Frigidum quoque et siccum in 2. gradu cum mediocri substantia facit saporem stipticum, qualis est in rosis et in ceteris immaturis. Frigidum et siccum in 2. gradu cum subtili substantia facit saporem acetosum. Frigidum vero complexione et humidum in primo gradu cum mediocri substantia facit saporem insipidum, qualis est in albumine ovi. Patet ergo quod tres sapores sunt testimonia substantie subtilis, scilicet acutus, unctuosus et acetosus. Et alii tres testimonia grosse substantie, scilicet ponticus, amarus et dulcis. Similiter sunt tres sapores testimonia substantie mediocris, scilicet stipticus, salsus et insipidus.

Dulcis itaque sapor generatur ex temperata caliditate et grossa substantia. Unde dulcedo lingue apposita moderate aperit, moderate calefacit, moderate humectat. Unde grossities substantie moderate subintrans poros apertos diu ibi manet, et ideo lingua ex tali temperantia gaudet. Unde plus delectatur natura in dulcedine quam in aliis saporibus. Preterea nulla res est ita temperata et assimilis humane complexioni sicut dulcedo. Et ideo humana complexio que est vicina temperantie equali in dulcedine sibi simili delectatur.

64 Ad dulcem saporem faciendum quatuor concurrunt elementa. Conveniunt non tamen equali proportione. Ignis enim et aer superhabundant. Unde ex igne calor et ex aere humor emanat. Que duo, scilicet calor et humor, necessaria sunt ad dulcium generationem. Calor enim temperatus agens in humorem ipsum calefaciendo dissolvit et quod purum est ab humore extrahit et substantiam mollificat. Unde partibus igneis et aereis augmentatis humiditas inspissatur, et sic grossa substantia in qua fundatur dulcis sapor generatur. Unde dulcis sapor quantum excedit omni maculositate(?) aciei omnibus saporibus suavior est, ut dicit Ysaac, quia ei natura sanguinis est vicina, et ideo letificat et mundificat nocumentum gustus, humectat temperate secundum laborem naturae(?). Est autem dulcedo alia pura, id est quantitati mediocri et tenui, ut patet in zuccara. Alia est viscositati et grossitiei admixta, ut patet in dactilis. Alia acumini coniuncta, ut in melle. Pura dulcedo magis convenit, est enim naturalis, quia non plus tardat quam digerere possit. Et est solum extra causam alicuius opilationis. Quia dulcia sunt causa in poris venarum lavandi(?). Dulcia itaque mollificant membra, lavant, colant et mundificant, partes interiores nutriunt. Accidentaliter autem et materiam mollificant, quia humiditas materiam mollem reddit et caliditas temperate dissolvit. Unde materia que prius erat compressa modo mollificata dissoluta abstrahitur et mundificatur. Similiter aperiunt et purgant(?), quia dulcia grossa sunt in substantia et sua grossitie poros penetrare non possunt, et ora venarum opilant et cito saciant. Accidentaliter autem multum nutriunt, quia dulcia humane nature sunt complexioni similia et amica, et ideo in magna quantitate assumuntur. Et quia grossa sunt in substantia, calor agens in ea multum sanguinem generat, et ille sanguis multum nutrit. Dulcedo vero que viscositati est admixta multum quidem nutrit, sed multa tamen nocumenta accidentaliter generat et inducit, ut dicit Ysaach, quia talis dulcedo opilationem generat, et putredinem de facili apprehendit, inflationem et ructum generat, febrem in epate(?) de facili commovet et suscitat, et colicam inflationem concitat vel augmentat. Est ergo dulcedo pura et per aliene rei admixtionem non infecta inter sapores delectabiles magis delectativa, nature amica et ei potissime assimilativa, depellens(?) in corpore fumales(?) vapores, vitalium et spiritualium membrorum magis confortativa. Omnibus membris pariter nutritiva. Dicit enim Ysaac: principalis nutrimenti sapor dulcedo est, si sua substantia aliquam habet viscositatem. Stabilis enim est in membris. Unde nihil de facili est in membris dissolutionis receptivum, nec nutrit aliquid quod dulcedini non sit mixtum. Nam et sapores dulcedini contrarii per conmixtionem que habent ad humanam complexionem pauci aut nulli sunt pene nutrimenti. Ex commixtione tamen saporum inter se contrariorum unus bonus sapor medius generatur in quo latitat dulcedo. Notandum autem ille sapor medius non quietus est, corpus(?) nutrit, ut patet in salsamentis et in pigmentis, in quibus contraria reperiuntur. Unde patet quod dulcedo omnium saporum delectabilium est origo, sicut albedo omnium colorum est principium, ut dicit Aristoteles De sensu et sensato. Unde dicit: nigredo est privatio albi in perspicuo, sicut amaritudo est privatio dulcis in humido. Dulcedo adhuc spiritualibus membris amica, quia ipsorum lenitiva, et omnis asperitatis mitigativa, clarificativa vocis, et arteriarum ab omni superfluo purgativa, canalium pulmonis et pectoris meatuum apertiva, et omnium immunditiarum(?) uvule et gutturis abstersiva. Catarri et humoris subtiliter(?) circa spiritualia dissolutiva, et omnium organorum vitalis spiritus ad debitam consistentiam reductiva. Omnis timoris(?) sanguinea repressiva, et suffocationis humidi in membris spiritualibus consumptiva. Est autem quandoque dulcia que accidentaliter multorum malorum sunt causa illativa, causa enim viscositatis et inflationis generativa. Non enim maiorem est excellentiam dulcis resolutio que sit hu

64

nidi resolutum incorporando vel calefaciendo consumptio necesse est in eis multa vapores fumosi generantur, et si cerebro a quo vapore descenso et per consequens inflammatio, dolor et gurgulatio. Item ex eo cum dulcia sunt appetitus debilitativa, quia substantie sue grossitie cito sunt vacuum stomachi repletiva et meatuum opilativa. Item sunt colere rubee augmentativa, scilicet cum fuerint calida; calidi humoris sunt excitativa, et ideo obsunt illis qui ex causa calida et intensa patiuntur. Item putredinis et corruptionis sunt inductiva; quando enim superhabundat calor superhabundantem humiditatem dissolvit, et consumere totum vel digerere non sufficit, corruptionem inde contingit. Item splenis, renum et epatis sunt opilativa. Et hoc accidit quia sua grossitie substantie subtiles poros illarum regionum obturant. Vel quia partes ille natura dulcia plus desiderant quam digerantur vel consumantur. Et ideo ex superfluo humore attracto et non digesto in illis fit [illegible] opilatio. Item dulcia natura propter dictum suum calorem generativa sunt cum commixtis quam in vesica. Scilicet quando ille partes dulcedinis sibi attrahunt humores consimiles, que substantiam suam cum urina educunt vel in calore consumunt. Unde quando plus attrahitur quam necesse sufficiat vel in natura, quod est superfluum expellatur, vel quod grossius est ibi remanet, et eliquato humore calore desiccante induratur, et procedente tempore paulatim putrificatur et in duritiem lapidis commutatur, ut expresse dicit Ysaac. Idem quod de aliis materiis accidit. Ex predictis patet quod dulcia non semper sunt utilia. Aliquando vero sunt que videntur esse dulcia et tamen sunt minus libera et nociva.

Sapor ventosus est generatus ex calido et humido in substantia subtili. Et ideo ventositatem appetit; liquido magis aptus est et dissolvitur, et subtilis substantia magis subtiliatur. Et quia caliditas eius per terrestre removetur a temperamento, causa ipsius dulcedinis potest suspicari, et in ea maxime contingunt. Ad ventosum autem saporem perficiendum plus de igne quam de aliis elementis convenit, et post de aere, et maior est actio caloris in humidum agentis, magis dissolvit et corrumpit. Unde aque partes et terrestres minorantur, et ignee cum aeris augmentantur, et inde sapor generatur ventosus. Dicitur autem ventosus abstersiva, appetitus debilitativa et fastidii inductiva, quia acceptus in stomacho dissolvitur in fumositatem cum aere sit subtilis, quam potest superius replendo os stomachi et inducit fastidium et diminuit appetitum. Item est ventositatis superinductiva, levitate enim sua elevatur ad superiora, cum valde sit fumosa. Item est digestionis impeditiva, quia ventositate sua villos stomachi replet et lenificat. Unde cibi assumpti cum non possint retineri indigesti emittuntur. Ventositate enim sua relaxat et lubricat, et ideo emittuntur antequam digerantur. Item sitis est inductiva, quia cito venas replet, et sitis de eis assumitur, et quod assumitur propter suam substantie subtilitatem consumitur. Item caloris est inflammativa, igitur non invenitur in aere mediocriter. Ventosa enim ideo cito in acutas febres convertuntur. Unde illa ventosa que habent maiorem aquositatem minus penetrant ad naturam aeris, et minus bene nutriunt ignem, ut patet in ... minus nutrit ignem omnia, quia minus habet aereitatis in sua compositione et plus aquositatis quam omnia. Item febrilis caloris est inductiva. Et ideo carnes phisici in febre acuta timent, ventositatis ... quia calor febrilis nutritur. Item splenis et epatis sunt opilativa propter suam grossitiem accidentalem, scilicet propter suam dulcedinem cito attrahitur et sua grossitie poros ... opilat. Item doloris capitis sunt excitativa, scilicet ex fumorum multitudine repletur caput et cerebrum distenditur. Item spiritualium sunt lenitiva, ut patet in butyro. Tamen que ventosa necesse pectori propter ... ut oleum nucum, quia talia non habent puram ventositatem. Item doloris excitationis sunt mitigativa et duritie remollitiva, apostematum maturativa et saniei generativa. Humiditate enim sua saniem generant, quia per eam plus dissolvitur quam consumitur. Ex calore enim debili et humiditate mixta fit sanies et corruptio.

Salsus sapor fit ex caliditate et siccitate in substantia mediocri. Unde caliditas cum siccitate cum sine remotione ... multos aperit poros, quia siccitas vincente calore magis liquefacit, vincente ideo frigiditate magis constringit. Et ideo eius substantia multum subtiliat poros, et quia magis fit ... et mixta cum subtiliatio in ipsius presentia non gravatur, immo potius spiritum horret.

Ad salsum autem saporem quatuor conveniunt elementa, quamvis cum proportione non equali. Dominatur autem ignis et terra mediante aqua. Ex modico igne fit modicus calor, et ex modica terra fit modica sic

calidi ex modico caloris in ea fit ebullitio
et extractio humiditatis. Unde aquose et aeree partes
dissolvuntur et igneae mediocriter. et ex modica sic-
citate modice subtile consicatur. Et ita remanet
substantia mediocris. Unde salsus sapor hic fit ex modi-
co terreo calido immixto in substantia mediocri. ¶ Virtutes autem
salsi mundificativa. quia superfluitatis calore suo
et siccitate humiditatem dissolvit. Salsedine autem et
venenositate sua stomachum et intestina quasi mordi-
cando movet ut dissolutam humiditatem emittant.
et sic fit mundificatio. ¶ Item durae carnis est mol-
lificativa. nam sua caliditate et siccitate constrictam
humiditatem aptam resolvit et relaxat. et sic
mollificat. ¶ Item subtile mollis est induritiva. nam
sua caliditate et siccitate superfluam humiditatem
consumit. et ideo partes aereas plus compingit. ¶ Item
substantiae est repressiva. et per consequens conservativa. Sola
salsa in quantum huius quantum dissolvit tantum consumit.
Et ideo putredo aliquo genere generari. calore et sic-
citate salsedinis consumitur et adnichilatur. Hinc est quod super
salsedo multum reservatur. ut dicitur in dietis univer-
salibus. carnes induratas. et nil reddit aptas cor-
ruptioni. ut dicitur ibidem. ¶ Item scabiei. et exterioris su-
perfluitatis carnis et corporis est ablativa. Et hoc consu-
mendo humores superfluos cum superficiales quasi inqui-
taneos. et carnem a fluxibus abstergendo. ¶ Item
tumoris hydropica est repressiva. Et hoc ratione sup-
dictorum. quia desiccat et consumit omnia in talibus locis
aggregata. ¶ Item morsus carnis rabidi. et aliorum ve-
nenosorum sunt curativa. et totius venenositatis
extractiva. Unde precipit aliquis lavare talia vulnera
in aqua salsa. quia maliciam extrahit et venenum. ut
dicitur ibidem. ¶ Item vero multum salsa ad repulsionem op-
time venit. si aqua salsa ponatur. Sicut salsedo
a cibis melius extrahetur. quam si caro immissa postea aliquid
tempore in salsa aqua tempereretur. Et hoc propter duritiam salse-
dinis qua aqua salsa quam carne calor attrahit
et naturaliter in ipsa dominantis attrahit sibi sale quod invenit
in substantia carnis salse. ¶ Item sal in igne induratur
in aqua vero dissolvitur et adnichilatur. Sicut mirum.
quia si congelatio et induratio facta est per siccitatem. ut
salis dissolutio fiat per humiditatem. Sic est patet in tempo-
re quo fit duratio et congelatio per frigiditatem.
mirum non est si fiat resolutio per caliditatem. De hiis
quere supra li. xv. ubi invenies textum in c. de sale.

28 Sapor amarus fit
ex caliditate in summo gradu. et siccitate in eodem gradu in
grossa substantia. Quando caliditas in siccitate multum sub-
intrat. mixta discurrit. Unde mixtam ledit et fit
sapor amarus abhominabilis gustui et contrarius. Ad cuius
compositionem quatuor elementa conveniunt proportione quadam. sed
magis in eo igneum et terra dominantur. Sed plus est in eo de igne quam de
terra. Unde de maiori dominio caloris magis fit ebulli-
tio. Unde aquee et aeree partes magis dissolvuntur in
igneas et terrestres condensantur. Sed quia mediante
terreo siccitas non attenuatur et ideo substantia remanet
grossa in qua extremitate caloris et siccitatis fit ama-
ritudo. Omnia autem amara offendunt gustum magis
quam aliqua alia que habent simplicem saporem. quia maiorem
faciunt continuitatis dolorem in lingua. Licet autem ama-
ra habeant minorem caliditatem quam acuta. maiorem tamen
faciunt continuitatis dolorem propter suae substantiae grossitiem
que se interponit. et per consequens maiorem efficit lesionem.
¶ Item amarum est colere purgativa. vel quia colera est similis
in complexione. vel quia colera cum sit porosa per multa a-
mara suos poros aperiendo. et viscositatem partes
apertas: eam faciunt fluxibilem et coleram liquefaciunt
sic educunt. ¶ Item amarum sunt appetitus excitativa.
quia coleram educunt. que cum sit levis sursum colligi-
tur in orificio stomachi et appetitum debilitare. Ad hoc
enim faciunt amarorum grossities. quia comprimunt coleram
in fundum stomachi. sic superiori in anima cibum petit.
¶ Item amarum splenis et epatis est exopilativa.
Nam calore suo poros aperiunt. et humores dissol-
vunt. et grossitie sua comprimendo humores resolutos
educunt. ¶ Item amarum est contraria inimicis. et lumbricorum
interfectiva. Sicut mirum quia inimici de feditate cor-
rupto accedunt de feditate qua vivunt. et ideo collecti
et amara eis adiunguntur. quia colera flegmati contrariatur.
¶ Item spiritualibus membris est nociva. et tamen per aspi-
rationem subtile quam per intensam siccitatem eorundem
sunt exasperativa. ¶ Item amara in extremitatibus conserva-
tiva. si eis distemperentur cum aliquo liquido est neces-
saria ad conservationem. tamen eis consumitur quantum dis-
solvitur. et subveniunt in profundo acuie et calore
suo. grossa quam habent substantiam ex qua retinentur
et faciunt eam minus passibilem. ¶ Item frigide arthe-
tice et pulsis(?) est curativa. dissolvendo materiam et
consumendo. ¶ Item frigide scabiei sunt desiccativa.
¶ Item meatuum renum et vesice sunt aperitiva et cal-
culi dissolutiva. Conturbant confortativa(?). et menstrualis
superfluitatis provocativa et eductiva. Et ad hoc multa

alia sint magis nociva, quam dulcia quamvis gustui
sint nociva.

39 Sapor acutus fit ex caliditate et siccitate exi-
stente in iiii. gradu cum satis subtili. Unde
fit per eius nimiam acuitionem et puncturam sequitur. Et quia
subtilis est et subtiliter multum penetrat et subtiliat.
Unde organum gustus suo acumine incendit. Ad cuius perfec-
tionem iiii. elementa conveniunt sed non equaliter, quia plus continet
de igne et de terra quam de aliis. Et ideo ex dominio ignis a-
cuitur sicut valde calidum et terra valde siccum. Ex ma-
iori autem dominio caloris magis fit ebullitio et reso-
lutio aerearum partium et aquarum in igneas. Unde et igne
propter acuitatem et ex nimia siccitate subtilia desicca-
tur, attenuatur et subtiliatur. Et ita fit acutus sa-
por ex magno dominio calidi et sicci in substantia tenui
subtili. Sinapis enim et acuta cortex (?), quia valde sunt
calida et sicca, et fit dissolutio magis et subtilis sub-
stantia, et acuta subtilitatis propter apertionem digeritur,
et ita fit corrosio. Item acuta incisiva et disso-
lutiva, quia et qualitate et substantia dissolvunt et sepa-
rant partes aptas et profunde intrant et omnino dissol-
vunt et incidunt. Item irritant appetitum, sunt confor-
tativa, quia in ore consumunt sensibilitatem. Unde po-
tus (?) iam ... fit ... appetitus mordicatur
et ... sensibiles et pungunt ... et
sic pungendo excitant appetitum. Item parum sunt
nutritiva, quia ex nimia caliditate et siccitate
potius fit adustio quam digestio. Et ideo dant modicum
nutrimentum. Item tenuia subtilia sunt subito. Et ideo
de facili consumuntur et a membris cito dilabuntur.
Insipida non sunt contraria ex sua complexione. Et ideo
quia abhominabilia sunt non appetit ea natura, sed potius
abhorret et repellit.

40 Sapor acetosus fit ex frigiditate et siccitate exi-
stente in gradu secundo cum substantia subtili. Unde aceto-
sum lingue appositum qualitatibus constringit, substantia pene-
trat. Et ita ex duabus contrariis actionibus fit sa-
por acetosus. Ad cuius complexionem iiii. elementa conve-
niunt quamvis in proportione sed non equali. Terra autem in dominio
aqua et terra mediocriter, et ex mediocri dominio aque
est in frigiditas mediocris, et ex mediocri dominio
terre mediocris siccitas generatur. Ex frigidita-
te autem reprimitur calor, qui reprimit mediocrem
facit ebullitionem. Unde igneas partes et aereas
resolvit de facili et consumit tanquam subtilio-
res. Terrestres autem et aquosas dissolvit, sed prop-

ter sui ponderositatem eas consumere non potest. Unde propter illas subti-
liantur et consumuntur, ideo frigiditas et siccitas do-
minantur cum subtili substantia et sapor gignitur
acetosus. Acetosa provocant appetitum, quia frigiditate et
siccitate motum habent ad centrum. Unde comprimunt cibari-
a ad fundum, et sic os stomachi evacuant. Qui in se sentiens
suam vacuitatem cibum appetit. Sicut dicit Constantinus (?) ...
est operatio ex appetentia virtute naturali et aliis sensibilibus.
Item dissolvunt ventrem plenum et constipatum iam ...
Nam subtilitas substantie acetose incidens multam
humiditatem in stomacho iacentem et subtiliat, et sic eam
habilem ad fluxum et evacuationem. Sed quando stomachus est va-
cuus propter inclusam humiditatem, quam acetosa desic-
cant siccitate et constringunt frigiditate. Item opilationes
splenis et epatis aperiunt, quia qualitate et substantie subti-
litate humores in poris aperiunt, incidunt et dissolvunt.
Item acetosa spiritualibus obsunt frigiditate co-
artante et siccitate exasperante. Item potata in
exterioribus calidos humores repercutiunt. Unde et tybie
inflate ex retentione menstruorum vel emorroidarum
in calido aceto lote facile detumescunt. De
hoc quere supra in tractatu de aceto li. xvii. ubi
tractatur de uvis et de vino.

41 Ponticus sapor fit ex frigiditate et sicci-
tate existente in tertio gradu cum grossa substantia.
Unde et ponticus appositus lingue constringit, et substantia
subintrat poros propter condensationem, et ita oritur
sapor qui ponticus appellatur. Ad ponticum sapo-
rem perficiendum iiii. elementa conveniunt cum tamen maiori
inequalitate, quia dominantur aqua et terra, ignis et aer
subsistunt. Ex forti autem dominio aque fortis fit fri-
giditas, et ex terra multa siccitas. Ideo non potest in
se perfectam transmutationem, cum in se habeat defectum caloris
et humoris. Unde cum frigiditas et siccitas ibi ha-
beant dominium, necesse est ut substantia remaneat gros-
sa ex dominio frigiditatis et siccitatis. Hic autem
ponticus sapor est proprius, ut dicit Ysaac, quia pon-
ticus coniunctus cum sapore dulcedinis magis delectat,
et cum stipticitate magis constringit (?). Cuius causa hec est,
quia ponticitas adiuncta rei dulci vel econtrario se-
sum ingrediatur potius (?), facit illam dulcedinem in duram
conformari, et ita firmius imprimitur delectatio
et diu durat. Sic est de humore stringente (?). Hoc
est quod caro que ossibus est vicina laudabiliorem habet
saporem. Ossa enim sunt melancolica, scilicet frigida et
sicca. Caro vero in se naturaliter dulcis est et sanguinea.

et ita est in ponticitate et dulcedine mixtio. propter quod et
maior delectatio. Unde et quasi castanea est iocunda.
et similiter coctonia. quia coniungit ponticitatem ex opposito me
lancolica alie et dulcedo ex parte altera. Exemplum est de
absinthio et fumo terre. quando cum eis associatur
amaritudo magis constringit gustum. ut aloe. vel ad
sale. Unde pontica appetitum excitat. et post prandia
non generat lauine. Cuius ratio est. compressio abiectorum.
ad inferiora ad instar torcularis. Ante prandium
non conveniunt. quia constringunt vias et opilant
maxime. et sibi grossitie. et frigiditatis et siccita
tis qualitate. unde et superiora alimenta retinentur. et exire
non permittuntur. Unde grossitie sua epar et splenem
opilant. Calculum generant. Colicam et yliacam pas
sionem excitant. obturando sua grossitie intestina.
et fumum ac fimum exire non permittunt. Spiritualia et
nervos ledunt et gravant. quia ea constringunt et desiccant.
Ex talibus autem appositis. nonnunquam sequuntur tumores cali
dos reprimunt. Sanguinis fluxum incipientem et sistunt.
Nervos puniunt. Dentes exacuunt.

12 Sapor stipticus ex frigiditate et siccita
te in mediocri subiecto generatur. Ad cuius perfectionem
eius concurrunt elementa. quadam proportione inequali. Nam
aqua et terra in plenitudine sed non quanta in pontico. Ex
aqua vero accidit frigiditas. et ex terra siccitas generatur.
Ex frigiditate reprimitur calor. qui in repressis prima facit
ebullitionem. unde et subiectum prius resolvitur sed non consumitur.
sed ex siccitate aliqualiter condensatur. Et quia siccitas
non potest omnino desiccare nec omnino consumere. remanet
subiectum mediocre. Et ita patet quod sapor stipticus causatur
ex frigiditate et siccitate in subiecto mediocri. Et in hoc differt
a pontico. qui ex eisdem causis quamvis minus remissis in
subiecto grossa radicatur. Ideo stipticus sapor sub pontico
continetur secundum ysaach. qui tamen .vii. saporum dicit esse dif
ferentias. sub pontico stipticum comprehendit. Unde secundum
ipsum. ponticitas est intensa stipticitas et stipticitas
in remissa ponticitas. Unde non differunt spe
cie secundum speciem. sed solum secundum maiorem intensionem. et ideo utrique con
venit cum alio in effectu. sed secundum magis et minus.

13 Sapor non dicitur insipidus
sicut sunt sapores. Et hic potest dici duobus modis. privative et
positive. Privative dicitur insipidus cuius sapor sensu
non potest comprehendi. ut sapor aque quam gustu non percipimus.
propter eius maximam dissimilitudinem ad organum gustus.
quia aqua est simplex respectu lingue. que ex terra
parte in sua compositione possidet. Dicitur sapor insipidus quia

inest primo gradu aliquam ultionem saporem non esse sensu de
terminatum. ut est albumen ovi cuius subiectum est mediocre.
et caliditas vel frigiditas primo gradu distantia insensi
bilis non excedens. Talia insipida sunt cucurbite. ci
truli. mellones. et huiusmodi. quorum usus plus convenit me
dicine quam diete. parum enim nutriunt. quia saporem non habent
delectabilem. et cibum habent fluxibilem. humiditate
sua et frigiditate stomachum mitigant. coleram et calorem extin
guunt. flegma augmentant. et cotidianas febres
generant. et omnes alias flegmaticas frigidas. et hu
midas nutriunt vel provocant pessidere. Sapor itaque in
sipidus causatur ex frigiditate et humiditate in subiecto
mediocri. Ad cuius complexionem sunt et talia. quia conveni
unt elementa. sed non equali proportione. quia aqua et aer
principaliter tamen sunt predominantur. propter fortiorem gradum fri
giditatis et mediocrem siccitatem partes ignee
et aeree resolvuntur in aquas et terrestres. Sed quia
resistit dominium humiditatis. non potest comprimi ex
siccitate terrea ipsi subiecti. Relinquitur ergo subiectum me
diocre cum dominio frigiditatis et humiditatis que sunt
principia istius saporis. qui abusive dicitur sapor insi
pidus. Hec ergo de saporibus simplicibus quo ad eorum
differentias et naturas dicta sufficiant. Que omnia
de dictis ysaach. constantini. galieni. et aliorum auctorum
mediante brevius sunt excepta. Sed de compositis sapo
ribus sunt et mira sunt colores piles et odores. Et hu
iusmodi sapores secundum diversas compositiones diversimode operantur.
Quia quandoque in sapiunt in solidis. aliquando in liquidis. aliter
in sensibilibus. aliter in taliter. De quibus in naturis et pro
prietatibus rerum et corporum animatorum et inanimatorum in libris
precedentibus est dictum. De liquoribus tamen in quibus fun
data sunt sapores. aliqua arbitror hic supplenda.
que in libris superioribus casualiter sunt omissa.

Liquor est liquidus 42
humor in plantis et aliorum corporibus per digestionem
generatus aliqua violentia vel natura de subiecto corporis
mixta vel expressa. Quamvis autem huiusmodi non vocatur
liquor. sed solum ille qui artificialiter vel naturaliter
liquatur de plantis et liquoribus animalium. ut lac et
urina de animalibus. vinum et oleum de arboribus. mel
de floribus. siccera de fructibus. cervisia de
granis. oxizaccara de pomis floribus et granatis.
Et modo hos liquores. Quidam sunt compositi.
Quidam simplices. Illa composita dicuntur que officiunt
ex diversis que prius consistunt. Simplices dicuntur
sunt qui ita permanent sine commixtione alicuius particularis

ſubſiſtat ꝑmiꝰ ꝑlucīt. ſluit̄ ē liquor ē ſimpl̄
abſolute ſi ē ſola aq̄. que ſimplr̄ dr̄ pur ⁊ e-
lemētū ꝑmanet ꝑ puritatē. Alii ꝟo liquores ſūt
ſic ꝯhumectati ex q̄. elētis ꝯſtituūt. Sꝫ licet
tm̄ dr̄r q cū aliis n̄ ꝯmiſcent. ī quibꝫ ſimpli
cis elemētoꝝ q̄litates ex pri ꝯpe dn̄antur.
⁊ q dimiſſa feculētia ūbē ul' accn̄alr̄ ꝑ̄ colā
tur. Sꝫ ꝟo uariās ꝯmixtōes liquoꝝ ⁊ q̄litatū
elemētaliū ꝑdn̄antur ꝯplures uarios ſortiunt̄
diuſs pter ⁊ ſapores. ſtā in liquores ī qꝰ ꝑdomi
nantur calidū cū hūido. ſūt dulcores. ī quibꝰ
ꝟo calid' cū ſicco ſūt acuitates. ī quibꝰ uo ꝑexi
ſtit frigidū cū ſicco. ſūt acetoſitates ⁊ ſtiptio
tes. Sꝫ in quibꝰ frigid' cū hūido ſūt guſtu in
ſipidiores. ut pꝫ ī ꝑtiſana ⁊ h'. Quidā ꝟo li
quores de quibꝫ cū arboribꝫ ī aliis corticibꝫ p
attractōēz caloris ſolaris ſponte ꝯgēlunt̄ur:
ut balſamꝰ. ⁊ therebintina ⁊ labdanū qui calo
re ꝑ' fundunt̄. ⁊ ī mixte ſibiꝫ indurantur.
Quidā uo de fructibꝫ arboꝝ p expreſſione
colligūt. ut uinū. oleū. ſicereā ⁊ hmōi.
Quidā p exuſtiōēz igīs liquores ꝑtes quo
rūdā lignoꝝ ī extremitatibꝫ cōuenientes ī
artificio acquirūtur. ut colophonia ꝑ liq
di. oleū iuniperi. ⁊ ſilia. Quidā ꝟo ex hꝰbꝫ
ſucis exp̄mūtur. ut opiū. aloe. ⁊ h'. que
poſteā calore ignis ul' ſol' deſiccant̄. ⁊ quedā
ex rore celi ex tenuia floꝝ ꝑfundūt. ⁊
ſic cura eoꝝ ſuperficiē inuiſcant̄. apū mi
ſtio ꝯponunt. ut mel. Et quedā ex uenis
tre hūiduntur ut aqua calamantina uitro
ſa. aluminoſa. ⁊ h'. ꝯ quibꝰ arte ul' nā fit
ſal. nitrū. alumē. ⁊ h'. ꝯ hꝯ omībꝫ liquoꝝ
differētiis. ꝑprietatibꝫ ⁊ cauſis. ſufficiat dixiſſe
ſup. ī li. x vij. de ꝑpriētibꝫ arboꝝ. ī tangitur
ꝯ nā ſiue manna q mel'. q dr̄r ꝯ rore gn̄ari. De
melle tm̄ aliq ſūt hic dicenda. ⁊ de lacte. ⁊
ſero. ⁊ butyro q̄ de aliis ubibꝫ emungunt.
ꝯ quibꝫ ſupl' ē omiſſū.

44 Mel ut dr̄ yſy. li. 20. dꝛ
Namelliſſe grece. i. apibꝫ latine. Sic ei
grecia apes uocātur. ſtā apum ſolertia mixtū
do apum artificio ꝯponunt mella q̄ ꝑmiꝰ
ꝯ rore aeris ſūt ſcāta. q ī hirundinū folūs
adinuenta. Vñ virgil. ꝑtinꝰ aerei mellis
celeſtia dona. Vñ adhuc ī india ⁊ ī arabia
īueniūt ī ſimilitudine ſal' ramis ⁊ foliis depen
dentia. ut dr̄ ibi. Eſt ꝟo oē mel gn̄alr̄ dulce.
ſardū tm̄ ē amarū abſinthiū cū. cuiꝰ copia il
li regiōis apicule nutriūt. Dicit tm̄ medi
ci qui de rerum tractāt naturis ſpecialr̄ gale
nꝰ q mel ꝑuis ⁊ iuuenibꝫ ⁊ ꝑ ſeāc uiris
ī quibꝫ hūidate calor. cab ē uitat' ꝯnocumēt.
Senibꝫ ꝟo q pua uita laborāt ⁊ frigore. dicē
cum uino ueteri q ab calidis ꝯuenire. Hꝯ uē
riꝫ yſi. li. 20. c. i. Eſt itaq mel liquor dul
ciſſimꝰ ꝯmatia ꝑuaſſia acre mediāti il ge
neratur. ē tm̄ ⁊ ex calore apis mell' ſubtiꝫ cō
ponitur. ⁊ ex admixtiōe alicuiꝰ calidi ſe cū mel
le ſibi admiſcētis acuitū cū dulcedine ē ꝯ
mixtū. Vñ ⁊ mell' dulcedo celis ē magis
calida. Sꝫ minus hūida. ut dr̄ yſaach. Mel gn̄
cū ſic hīc mult' caloris ⁊ acuitatis. ⁊ mīꝰ
terreſtritatis ⁊ aquitatis ꝑp ſiccitatē tn̄ ī e qui
ignis mult' hīc ſiccitatis ⁊ acuitatis ⁊ mīꝰ
frigiditatis ⁊ hūoris. Et io iudicatr̄ mel
calid' ⁊ ſiccū ī ſine ſcd'o. tm̄ q2 ſibi eē ē u
na reſprinio ⁊ medicatiua. mul' ē mūdi
ficatiuū. lauatiuū. ſubtiliatiuū. ⁊ ſuo ca
lore groſſitiū hūoꝝ ī corpe ſiccatiuū. ⁊ hūoꝝ
putridoꝝ expulſiuū. Qr̄ cū mel ē calidiꝫ
acuimini ꝯ ꝓpinquū. ⁊ io inteſtinoꝝ eſt
pūgitiuū ⁊ ad feces expellendas ꝯmotiuū.
Iſta tal' dulcedo ſic mellis mult' hīc acuimi
nis ⁊ caloris n̄ tm̄ opilat meatuū ſplenis
⁊ epatis. ſic ꝯ illa ī quibꝫ pura dulcedo in
ueniē. ut dr̄ yſaach. c. de quattuor differētiis
dulcedinis ⁊ ſaporis. Eſt itaq mel ratiōe e
qualitatis ⁊ ꝓpria natura mult' nꝰ ꝯuenies ⁊ a
micū. Sui ad mēbra mult' aſſimilatiuū. ꝑ alio
ꝑ reſtauratiuū. ꝯ bilū mēbꝝ ꝯfortatiuū.
Sua groſſitie nocuoꝝ fluxuū īterceptiuū.
⁊ laterud'is poroꝝ reſtitutiuū. ſic bn̄ cāpi
re cāſtrictiuū. Et hūoꝝ putroꝝ ad fluxum
nimiū cohibitiuū. Michilomiꝰ tm̄ ē mel
ſiccatiuoꝝ hūoꝝ laxatiuum. ſtā ꝯtraꝫ he qu
tates ī eſſe. Et hec ꝑ ꝯtrarias nꝰ diſpoſitōes
ī quas ag'. ſtā nimis laxat. reprimit ⁊ ꝯſti
pat nimis ꝯtūt diuidit ⁊ relaxat. ut dicē
yſaach. Eſt ꝟo mel ꝯſumptiuū. anatatdis
temperatiuum. Et io ponit ī medicīs ad ꝯſ
ueādum ⁊ ad mūdificād'. ⁊ ad anialēdi

nec specierum aspirando, ut dicitur in antidotario. Mel-
crudum vero nondum bene despumatum valde
est ventositatum et inflativum, rugitus in ventre genera-
tivum, in malos humores facile conversivum, splenis
et epatis viscositate sua opilativum, colere in-
flammativum, et febrium diuturne inductivum, ypocun-
driorum extensivum, yliacis et colicis nocivum. Mel-
lis ut dicit constantinus et ysaac in dietis. utilitas huius
accidit. Quia in quibusdam salubre est et sanitatis
custoditivum. Quibusdam vero suspectum est et morbo-
rum generativum. Et est venenum occultativum. quia
quanto magis rufum, tanto magis est calidum et acu-
tum, et humorum magis inflativum, penetrativum et cola-
tivum. Quanto magis album, tanto minus calidum
et acutum. Et tanto melius quanto dulcius purius et
consumbilius invenitur.

46 Favus a fovendo est dictus. Favus dicitur mel
immixtum cum cera. propter hoc cellule de cera ar-
tificio miro componuntur a quibus mel colligitur et ei
liquorem eius subtus intus fovent. Et sic dicitur favus
qui fovet suum fovet eo quod mel fovet et conti-
net in medio se. Vel favus a favore est dictus. quia
valde favorabilis est gustui et delectabilis ad
edendum. Unde secundum ysi. li. xx. favus a fagin gre-
ce dicitur, quia magis comeditur quam bibitur. Fagere
enim grece i. comedere latine. Cuius tamen no-
cet favum mel acetum eliquatum et optime depu-
ratum. In quo sua dulcedine gustus excitatur
favos mellis petit et requirit. et maxime avis
que ab amore mellis melota dicitur. Unde a melle
mellis vel melota est dicta ut dicit hug. Similiter
ursus super omnia mel diligit et favus extrahen-
dis nisi sua discretione arbores alveis scandit.
Aliquotiens autem inter favos ut dicit Ar. li. viii.
supra fundit alvearia generantur quedam animalia que vel
aranee. et quando excitatur faciunt texturam circa fa-
vos. destruuntur sic totum alveare. Et ideo pu-
trefacit mel etc. Item ibidem. Bonum mel est quod ex-
trahitur de nova cera. Illa mel quod diu manet
in cera antiqua fit rubeum. Et corruptio illius mellis
est sicut corruptio vini in urbibus. propter hoc dicit ex thy.
Et est mel bonum quando est sicut aurum. ut dicit idem.
Item dicit ibi quod apes sedent super alvearia et sugunt
quod est superfluum in alveo. Et dicit quod si non facerent
hoc. corrumperetur illud quod est in favis et generarentur
aranee. que sedent super favos et solliciti cu-
stodiunt ne illa aranea invalescat. Et si inve-
nerint eam, fit eis cibus. Alias autem omnes moriuntur.

Mulsum est potio vel poculum 47
ex aqua vel vino et melle commixtum.
Quod greci mellicratum vocant. Sicut et ydromel quod
ex melle et succo matianorum est commixtum. Dicitur
et rodomel dicitur eo quod succo rose mel miscetur.

Medo vel medus quasi melus 48
dicitur. Et est potus confectus ex melle et aqua.
optime confectus et decoctus. Cum enim crudus fuerit et mel
minus bene despumatum. inflationes generat in ventre
et rugitus ac diversas tortiones. Et quia de fa-
cili resolvitur in fumos. caput petit et visus
ei ingerit possidet. Bene vero decoctus et defecatus.
gustum delectat. vocem clarificat. arterias et
canales gutturis. et canales pulmonis mundi-
ficat. Cor letificat et confortat. Corpus nutrit et im-
pinguat. Epaticis enim et spleneticis et calculo-
sis minus competit. quia magis stringit et opilat. Cum
musco et aliis aromaticis herbis conditur ut
sanior reddatur et odoratior et diutius conservetur.

Claretum ex vino 49
et melle et speciebus aromaticis est confectum. Illam
species aromatice in subtilissimum pulverem conver-
tuntur et in sacculo lineo et mundo cum melle vel
zuchara reponuntur. Vino autem optimo superfusum
est et refunditur quemadmodum lixivia. et tamdiu
renovatur perfusio donec vires specierum vino incorporentur
et optime clarificetur. Unde vinum contrahit forti-
tudinem et acumen a speciebus. aromaticitatem et o-
dorem. sed a melle dulcedinem mutuat et saporem.

Pigmentum ut dicit hu. 60
dicitur quasi pilis mixtum. quod scilicet in pila est contusum.
Illam in pila species aromatice aguntur. ex quibus
arte pigmentaria quedam delicata pocula et electu-
aria conficiuntur. Unde et pigmentarii dicuntur qui species
medicinales conterunt. conficiunt et componunt.

Oximel dicitur acidum mel. 61
eo quod ex aceto et melle cum modo conficiatur. Illam
primo acetum cum herbis necessariis et radicibus
diureticis diu decoquitur. colato aceto mel pu-
rum et optime defecatum additur. et ad lentum i-
gnem usque ad spissitudinem iterum decoquitur et bulli-
tur ac depuratur cum albugine ovi. cum aceto
distemperato et in oximelle per decoctionem. Illam
est in immunditias mellis et herbarum ad se attrahit.

album ovi. et natando usque ad oximellis sup
erficiem se educunt. quas immunditias cum penna
pigmentarius seu medicus caute removet. et
conservat. Et sic oximel inspissatum in vitro reponitur.
Datur autem cum aqua calida ad modum competentem dige
stionem. mollificationem. divisionem. mundificatio
nem. pororum apertionem. et opilationum dissolutionem.
Est enim medicina desiccativa inducens [illegible]. si non
impediatur ad facilem eductionem. et cum oximelle non
precedente digestione consulit auctor et ad consiliis usque
de aqua et ruta cum diversis speciebus fit sy
rupus. nunc violaceus et lactucinus. nunc rosaceus
constipativus. nunc simplex nunc compositus.

62 Cera est fex mellis. unde
Cuius cellulis liquor melleus ab apibus est col
lectus. corrupto autem ipso melle ut dicit Aristoteles li. viii.
quando nimis diu cum cere fecibus admiscetur. Et ideo
quando vilis mel cum sua puritate resolvitur. debet ipsum
tempestive a cera sibi separare. Habet autem hoc ce
ra proprium quod inter omnium liquorum feces supernatat.
et tamen calefacta ad fundum non descendit. sed potius quod
vere sit superficiem sursum tendit. Et hic fugiunt partes i
gnee et aeree que in ea sibi dominantur. unde cera
in aqua calida resoluta deorsum aquam premit. et per eius
superficiem se diffundit. Ista multam habet aereita
tem et sursum sic ascendit. Cera autem quanto est
recentior. tanto est odoratior. ductilior. purior.
et ad diversarum impressionum et figurarum susceptio
nem aptior. et tam formas susceptas quanto tempore
in ea impresse sunt durabilior. Et talis cera virgi
nea appellatur. Est insuper cera multis usibus
necessaria atque apta. valet enim in medicinis. in confec
tionibus variis et unguentis. Ista virtutem habet cale
factivam. resolutivam. apertivam. maturativam.
attractivam. evaporativam. et consumptivam. Dulce
est ad luminis nutrimentum. Et ideo cera fuit in
deorum templis et aris. In deorum missis. Unde ce
ra vel cerei divine cerimonie quia in templorum
cerimoniis cera offerebatur. et adhuc offerri
est ut dicit h. Unde qui fuerunt de candelis cereis in
ecclesia divine cerofertarii. sicut qui fuerunt in regum
palacio aulis primicerii nominantur. ut dicit idem.
Sigilli quoque cereis littere muniuntur et signantur.
ac secreta occultantur. privilegia confirmantur. tabu
le cera simplici vel colorata replentur et ornantur.
in quibus variarum litterarum caracteres stili officio vel

intelligantur. vel que complanantur. primi quibus linea ad usus
naturales incerantur. libros enim involutos ceratos red
dit. ne aqua vel pluvia perfundantur. Ista cera habet
quandam viscositatem. et quia humida sugit et per
minimorum pororum subtilia penetrare interius
non permittit. In calore liquefit cera. et deficit.
frigore vero induratur. humidis et humefactis ce
dit. Siccis vero et asperis inheret. Et ideo humec
tantur sigilla ne adhereat cera illorum litteris
et figuris.

63 Cereus pro servatorem a cera aqua formatur
et nominatur. ut dicit Ysi. li. xx. De quo quedam aucto
ritas. Ad hoc est usus cereorum. ut ex eorum lumine ea
que sunt in tenebris appareant et lucescant. In cereo autem
tria attenduntur. s. materia. usus. et dispositio sive forma.
Materia vero triplex est. Prima enim habet licinium sive lignu
men ut dicit Ysi. ipsum ceram atque ignem. Linus qui
et licinium dicitur filum est stuppeum et tortum cere subli
matum. cera quoque circumvoluta est lumis nutrimentum.
Ignis quoque supponitur sive superexcedit. vivusque est fi
nis et complementum. Ista agens in lignum mediante
cera convertit utrumque in suam similitudinem. Unde et dis
positione natura mirabilem inter se habent aptissimam unitatem.
Forma et dispositio eius piramidalis a lato incipiens et
acutis finaliter in vertice eius. Usus eius est ut
illuminatoris grana candelabro affigantur. vel clientulo
et vel ceriferorum manibus ante dominos deferantur.

64 Lac est liquor dulcis et
candidus in mamillis per actionem caloris ex sangui
ne generatus. ut dicit Aristoteles li. xviii. lac est sanguis decoctus
digestus non corruptus. Quando enim fetus propter magnitudi
nem non potest nutriri per umbilicum. tunc enim lac emanat
ex sanguine menstruo repulso ad mamillas
ubi digeritur et decoquitur. et ex albedine glandu
larum mamillarum in candoris speciem transforma
tur. ut dicit constantinus li. xix. Eadem enim est natura
menstrui sanguinis atque lactis. Et ideo naturaliter creat
lac propter album et lacteus quo albus existit. Ideo ergo
dicit lac ante tempus partus non post multum non accidit con
natum. In illo enim tempore completur lactis digestio in aliis
quam hominis tempus unicuique statutum ad pariendum. et in multis
etatibus diversificatur. Et propter hoc debet esse bonum lac
nectario post sex menses. Et est lac dulce quando est
bene digestum. Et fuit nocivum propter album aliis quam est
dulce. Cibus enim omnium aliorum non est ita dulce et
valde digestum. ut dicit id. li. xviii. f. ut dicit Aristoteles.

li. vi. F. Alia ovativa non habent lac in mamillis. Et in omni lacte est aquositas tenuis. et pars caseosa que caseus dicitur. Et quanto lac est spissius tanto caseosius. Et lac animalium carentium dentibus superius coagulatur. Lac vero animalium non habentium dentes in utraque mandibula non ut eius lepus. Et lac habet alio est dulce et tenue ut lac cameli et equi et post asine. ut dicit idem. In quibusdam regionibus non expectatur caprarum impregnatio. sed accipiunt urticam. et cum illa confricant mamillas. et exibit primo sanguis. deinde quasi sanies. et post lac bonum et peruenit lacte impregnatarum. Et nullum lac est in mamillis marium generaliter. quia aliquando accidit [illegible]. Quedam autem habent humorem lacteum. ut animalia. et quedam arbores. ut ficus cuius lac ut idem dicit Aristoteles. lac alias coagulativum est. et lac omnium est spissius omnium aliorum preter leporum et porcorum. Et autem maxime spissum in [illegible]. sed post subtiliatur ut dicit Aristoteles li. vi. in fine. Vacca autem ante partum non habet lac. sed post habet bonum. Sed cum primo coagulatur fit quasi lapis. Et hoc accidit quando cum aqua commiscetur. ut dicit idem. Idem. li. xx. Si puer nutritur lacte calido. dentes ei cito oriuntur. post partum autem et mundificationem lac mulieris multiplicatur. Et quedam mulieres habent solum lac in concavo mamillarum. et quedam in aliis partibus ipsarum. Et quando lac non bene digeritur coagulatur. et mamille indurescunt. quando totaliter mamilla est valde mollis. et si supervenit aliquis pilus accidit magna infirmitas. et dicitur pilosa. Et non cessabit dolor. quousque exeat pilus cum lacte. aut quousque putrefiat et exeat. Et dum lac exit non venit generaliter menstruum. Quedam vero lactantes menstruant. cum fuerit eis habundans sanguis. Et quando pueri lactantur sanguine [illegible] et multo. accidit eis spissitudo et fuit lac [illegible] corporis [illegible]. et [illegible] lactis. Et mulieres nigre [illegible] melius habent lac quam albe. ut dicit idem. [illegible] lactis et mulieris [illegible] dicit. Lac igitur generaliter dividitur. Quoddam enim est dulce et recens novum. Aliud est acidum sive acetosum. Aliud est medium inter utrumque mediocre. Dulce autem est magis sapidum. nutrit sanguinem et amicum. et temperatum de facili [illegible]. Et ideo laudabile est [illegible] nutrimenti. Est autem compositum ex tribus substantiis. in aquositate et acetositate [illegible] et dulcis. Una subtiliativa et mundificativa.

tiva. Alia vero grossa et opilativa. Tertia est mollificativa et extenuativa. Prima substantia aquosa et serosa. acuta est et subtiliativa. Grossa et caseosa frigida est et grossa. et ideo opilativa. Butyrosa vero est unctuosa et mollificativa. Unde lac cum sua substantia aquosa et acuta est grossorum humorum incisivum et subtiliativum. [illegible] et lavativum intestinorum mordificativum. ventris solutivum. et fecum de facili expulsivum. corruptorum humorum intus in corpore abstersivum. venarum penetrativum. Opilationum splenis et epatis apertivum. et maxime si fuerit ex animalibus calide complexionis. ut ex camelis. Et tale lac est ydropicorum curativum. ut dicit idem. Et secundum. Lac itaque laudabile et insuper est tribus substantiis temperativum. Sua aquositate est membrorum mundificativum. Sua butyrositate est in venis [illegible] repugnativum. et membrorum humectativum. Sua caseitate alimentorum ab orificio stomachi ad fundum depressivum. Est et alia laus lactis. Quia si temperate et optimo tempore mundificato corpore accipiatur. tunc est laudabile nutrimentum. et sic substantie sanguinis assimilativum. Si autem accidit non mundato vel tempore non congruo accipiatur. in malos humores quos invenerit est conversivum. et ipsorum augmentativum. in stomacho calidos resolvitur. Et sic erit doloris capitis causativum. Et si febris materiam invenerit. erit caloris febrilis inflammativum. Vel si calorem naturalem invenerit debilem. de facili acetosat. et fiet in stomacho acetosum. Propter quam multo est humoris et pravus calor. acetositatis putredo [illegible] generatur. Et ideo lac non est frequenter sumendum. nisi corpore existente tempera[to]. et stomacho sanato. Propter si corpus aptum [illegible] humoribus et colericis fuerit vacuum et depuratum. Si lac bene digestum fuerit. multum et bonum prebebit corpori nutrimentum. Laudabilem generabit sanguinem. Carnem augmentabit. Humectabit corpus. et exterius superficiem faciet teneram atque pulchram. ut dicit idem. Idem dicit [illegible]. Lac igitur bibentes ieiunos esse convenit. et calidum esse quando [illegible] est. non est aliquid comedendum. quousque lactis substantia digeratur. Oportet quod vel labor et motus nimius caveatur. quousque descendat ad decoctionis locum digeritur. quod ex inordinato motu et calore nimio subito generato ei

uentositas in fumum nocivum resoluitur. et eius residui parte remanente indigesta, maior corruptio generatur, ut dicit idem. Item lac ut dicit idem. debet habere .iiii. conditiones s. colorem, odorem, liquorem, et saporem. Colorem albissimum a certinitate et rubore et liuiditate maxime alienum. Odorem gratum ab horrore et grauitate remotum. Liquorem inter subtile et grossum medium. Cuius mediocritatis signum est si gutta super unguem posita remanet continua et non liquescat. Cuius guttule forma rotunda est lata et superius est acuta. Saporem habet acceptabilem qui nec amaritudinem nec salsedinem, nec acredinem et aliquam aliam. Inter que autem diffusius lac est femineum magis creditur esse temperatum. Quoniam lac naturam et complexionem alicuius est natalis sumit. Et ideo quia humana complexio maxime est temperata, ideo muliebre lac est maxime temperatum. propter quod maxime est nutritiuum. humectatiuum. et aspiratiuum angelorum cum potissime mitigatiuum. et quicquid de bonitate lactis supra dictum est. totum conuenit in hoc lacte.

64 Lac camelinum ex aliis cunctis complexionibus certe lactis est magis calidum et plus subtile et minime uentosum. et minime nutritiuum. diureticum et complexionum apertiuum. et ideo ydropicorum ex opilatione est potissime iuuatiuum. sicut camelinum est calidissime. propter quod calor domans sanguis attrahit uentositatem. Et ideo sanguis remanet sine uentositate. Cum igitur lac nichil aliud sit quam sanguis secundo decoctus. sapor sanguis cameli salsus est et acutus. et ideo humorum incisiuus. subtiliatis. et grossitiem attenuatis. Quere supra de camelo. et exterius de aliis.

66 Lac uaccinum lacti camelino est oppositum. sicut uacca non habet tantum caloris ut sanguis attrahat uentositatem. et ideo eius lac fit magis uentosum et magis est nutritiuum. plus enim nutrit lac uaccinum quam pecorinum. quamuis pecorinum sit magis calidum quam uaccinum. Cuius ratio est ut dicit idem quia cum uaccinum lac non tantum habet caloris quantum pecorinum. parua uentositatis ibi sufficit. et illa tota remanet in lacte. et ex alia parte caseatur. et ideo magis nutrit. quia substantia uentositatis nutribilior est quam caseata. et calorem sanguis uaccinus. et fortius in sanguis mutatur. Et illa ut dicunt antiqui melius et citius nutriunt. quam acris et subtilis in sanguine subito conuertatur. ut dicit idem. Lac tamen pingue melius nutrit. quam ipsum pinguedo quam calidior est. quia substantia lactis habet aquositatem liquidam subtiliantem in interiora corporis penetrantem. Sed sola pinguedo densitate sua superatur. et propter humiditatis sue subtilis grossitiem cito coagulatur et induratur. Et ideo lac uaccinum sua aquositate ad interiora penetrat. Sua uentositate calorem naturalem roborat. Sue caseitatis pinguedine naturam membris non aggrauat. sed potius adiuuat et sustentat. ut dicit idem. Quo igitur modo est lacte utendum ad nutriendum. quia tunc totius eius substantie parte est utendum. Alio modo ad mundificandum et calorem mitigandum. quia tunc serositas eius liquida est a butyrositate sequestranda. Alio modo calefaciendo et humectando. et tunc butyri uentositate est utendum. Lactis enim usus conuertitur quandoque ad subtilitatem. grossitiem et medicinam. Subtiliatur autem aliquando in substantia et in actione. In substantia ut illud melius quod complexioni humane uicinius ut lac femininum quod tanto est melius quanto mamille et uicinius. Efficacius est enim contra uenena. contra renum quoque et uesice mala. Contra etiam pulmonis uulnera si multum acre non fuerit. et eius uirtutem acris qualitas non immutat. Subtiliatur uero in actione. quando eius butyrositas et eius caseitas per sequestrationem. et aquositas eius acumine tunc augmentatur. ut patet in camelino quod minime nutrit. calore tamen suo et subtili liquore ydropicis subuenit et succurrit. Lac uero grossissimum est uaccinum et minus acutus liquore et aquosum. minus acutum et magis butyrosum. Unde bene nutrit. sanguine conuertitur. membra confortat. calorem epatis et stomachi refrigerat. corpus impinguat et augmentat. Vulnera intestinorum et matricum sanat. Est autem tanto melius et salubrius. si lapidibus fluuialibus accensis et in eo extinctis. tota aquositas per partem maxima consumatur.

Lac caprinum medium inter cetera differt tenet medium. quia in suis effectibus sublimatis post femininum ut dicit, potissime temperatum. et ideo contra plurimos uulnera et uesicas ac uesice unita cum euchimi mulsa conficitur. eius serum a caseo et butyro seperatum. maxime est collaticum. mundificatiuum. et colere depressiuum. Lac autem caprinum per se multum bibitum in stomacho de facili coagulatur. Et ideo ne nocet. cum modico melle et salis gemme te- 66

pet. et nunquam coagulabitur. Et si incepit coagulari in illo dissolvetur. Et quia caprae pascuntur siccis et tamen extremitatibus, earum lac minus est aquosum. et magis stipticum et stomacho congruum. Illa lac ex pascuis dissiccatur. Illa que pascuntur teneris et madidis herbis lac habent aquosum. et ideo est nocivum. Que vero sub laxativis lac habent est mordicativum et humorum purgativum. et est nocivum et laxativum.

7 Lac pecorinum magis est calidum et siccum quam vaccinum. minus habens butyrositatis et plus caseitatis. et ideo minus nutrit. nec corpori ita convenit ut vaccinum. eo quod lenit ad hoc ex gravitate sui oritur. Illa ut dicit Galienus lac pecorinum in eodem est genus quam vaccinum. et ideo est magis flegmaticum. magis enim nutrit quam caprinum. sed minus quam vaccinum. Unde minus est temperatum quam caprinum.

8 Lac asininum est temperatum et nutritivum. tussis restrictivum. ulcerum enim resolutivum. et tumorum remollitivum. et membrorum siccitate et calore in duritiem humectativum. pectoris mundificativum et tussis hinc licet difficilis mitigativum. vulnerum renum et vesice curativum.

9 Lac camelinum memorandum hoc est camelinum in subtilitate et acumine et calore. Iuxta posterius autem materiarum est mutativum et aperitivum. et menstrualis fluxus provocativum si cum nigrum calidum sit. et siccum. Quam proprietatem habet illud lac ab omni lacte alio separatum. ut dicit ysaach.

10 Lac porcinum secundum ysaach est subtile et aquosum. quia sua frigiditate in ventre remanet et indigestum. Et ideo si sine medicina accipiatur parum aut nullum confert iuvamentum. sed si post alvum cum succo ortum sit acceptum bonum generat ac humidum nutrimentum ut dicit idem.

11 Lac aliud porcum vaccinum minorum est subtile et aquosum. quia aqua adunat humores in aliis corporis. quia omnes materias claudit. et lac aquosum humores commiscet. Et ideo eo tempore est nocivum. vomitus et fastidii provocativum. asperitatis remollitivum. et villorum stomachi lubricativum. item lapidem durum ad digestum et stipticum et illud coagulatum. et pessimarum infirmitatum generativum. et ex fumo ad cerebrum ascendens pessimum. et doloris capitis causativum. febrium acutarum et hinc inde inductivum. Unde si lac fuerit corruptum. vel plus debito assumptum. vel alio modo vel tempore quam expedit sit acceptum. multarum infirmitatum est generativum. malorum humorum et lividorum est nutritivum. Bonorum humorum est corruptivum. Harenarum in vesica et renibus adunativum. et putrefactivum caloris naturalis debilitativum. et innaturalis caloris ac febris inflammativum. Gingivarum et dentium infectivum. pustularum pessimarum et scabiei in pueris causativum. Rugitus et ventositatis excitativum. Opilationum renum splenis et epatis effectivum. Stomachi gravativum. Et lubricitate sua aliorum ante digestionem expulsivum. Et sic lienterie inductivum. Hec et multas alias inducit lactis corruptio producit. Sed hec de lacte bono et malo nunc tamen sufficiant.

Serum est pars lactis aquosa. ab lacte alia parte per coagulum partes butyrosas et caseosas simul iungentes. et ab eis quod liquidum est et aquosum dividit et discernit. Cuius effectus super dictis est. Potest autem innate putredinis lavativum. Illa intestina lavat. et vulnera intestinorum et sanie mundificat penitus. Sitim sedat. Et cum calore vult mingit. Scabiem et impetiginem mundat. Splenem et epar deopilat. Que te supra in sermone secundum ysaach. 12

13 Butyrum ab unendo .i. perfundendo est dictum ut dicit h. Sua enim unctuositate et humiditate hoc imbuit et perfundit corpus quam commungitur. Illa butyrum est flos lactis. multum habens caliditatis et humiditatis cum aliquo aereitatis. et cum hoc multum unctuositatis. Est enim butyrosa substantia naturaliter calida et humida. viscosa et unctuosa. huic complexioni vicina. ut dicit ysaac. Unde sepe comestum stomachi est humectativum. ventris solutivum. maxime si sanguis fuit. Et ideo antiqui ut dicit assimilant butyrum oleo mixto pinguedini. Dicunt quod si quis acceperit valet ferventer de pectore et de pulmone maxime si in fuerit apostema. quia per se est maturativum et humorum dissolutivum et superfluorum pectoris mundificativum. maxime sicut melle vel zucharo comeditur. sed cum mel est mundificativum. et tractativum. amplius iuvativum. ut dicit idem. sub aere idem. Butyrum repugnat venenis. cum bibitur humectando. Asperitatem oculorum cum lotum mollificat. et emundat. Apostema dissolvit et maturat. vulnera pulmonis curat et

pectoris mire sanat. Renum et intestinorum mordicatas mitigat. Nervos et ligamenta contracta et spasmatos emollificat ac lenit, ut dicit idem. Dicit autem quod contra venena metallica, scilicet plumbi, singulare presidium est si intoxicatus butyrum in lacte calido resolutum bibat in magna quantitate. Nam sua unctuositate opilat meatus ne ad cor ascendat subito vis veneni. Preterea venenositatem totam ad se attrahit et ipsam inviscat et per vomitum evacuat de corpore et educit, ut dicit idem. Fit autem sic. Flos lactis sive supernatans pinguedo recolligitur in vase mundo et cum quodam ligno rotundo et perforato diutissime percutitur per violentiam et movetur. Ex quo motu calor naturalis in substantia lactis excitatus et confortatus totam unctuositatem simul recolligit, que sua levitate superficiem petit. Serosa vero aquositas cum partibus caseatis inferius descendendo butyro se subtrahit et tanquam nobiliori cedens fundum petit. Et illa sibi que enatat in superficie recolligitur et ad usus varios necessarios in vase mundissimo reservatur. Quod quanto recentius, tanto est saporosius et gustui delectabilius invenitur. Est autem in principio molle et liquidum, sed paulatim calore naturali consumpta humiditate preter indulescentie et eius consumitur, mediocriter indurescit. Unde butyrum inde recenter et nutritivum et pulmonalia loco saginiminis et olei bene creditur. Salitur autem aliquantulum ut melius conservetur et ut eius potentialis humiditas siccitate salis temperetur. Insuper ut eius saporositas augmentetur. Nam gustui in sapore est magis gratum quando mediocriter est salitum. Sed quando nimis antiquatur eius sapor cum odore diminuitur, et in gravem odorem et in saporem gustui horribilem transmutatur, et tunc non valet ad cibaria, medicamina et unguenta, quia sepe accidit id quod non convenit gule, convenit tamen medicine alicui.

Caseus, ut dicit Ysidorus libro xx, a carendo est dictus, eo quod tandem in vase premitur quousque sero careat et a lactis aquosa substantia separetur. Unde dicitur caseus quasi carens, eo quod quando est siccus humore caret seu liquore, ut dicit idem. Secundum m. h. autem caseus accidendo est dictus eo quod de facili cadit et recedit, cadit et labitur inter digitos facientis. Est enim caseus fex lactis. Nam ut dicit Ysaac, caseata substantia lactis frigida est et grossa et ad digerendum dura, tarde enim descendit de stomacho, et magis tenet superficiem quam solum, et est generativus stomacho et epati, renibus et spleni, maxime si illa loca fuerint opilationibus preparata. Et calculos in renibus generat. Et ideo propter ista mala accidentia dicit Constantinus quod omnis caseus ut plurimum est malus, tamen caseus qui lacti est vicinus minus est nocivus. Unde distinguit Ysaac inter recentem, veterem et mediocrem. Recens caseus est quia adhuc recens non malos generat humores, quia adhuc retinet partem dulcedinis et aquositatis ipsius lactis, et ideo ad digerendum est facilior, ad nutriendum laudabilior, et ventris solubilior, et maxime si non fuerit salitus, quia salsedo sibi saporem aufert et dulcedinem. Nam nimis salitus nimis est desiccativus et stomacho est nocivus. Recens omni sale magis est nutritivus et corporis humectativus et magis augmentativus, et stomacho tamen est nocivus, et de facili in fumositates resolvitur si stomachus fuerit calidus. Si vero fuerit frigidus, in acetositatem est de facili conversivus. Mediocriter enim salsus melius digeritur et minus stomacho est nocivus. Si vero in sale est multum, de facili fit acetosus. Nimis vero salsus stomachi fit morsivus et sanguinis incensivus.

Vetus autem caseus est lactis et valde siccus, ad nutriendum grossus et ad exeundum de stomacho nimis durus, quia si lactis aquositas est ablata, acumen autem et siccitas coaguli ei donatur. Unde et subtilitatem exigit et ideo superfluitates corporis non ita subtiliat sicut alius subtilians. Unde duobus modis nocet corpori, quia eius corruptio et superflua grossities nutrimenta superfluitates in grossitie et corrumpit. Secundo nocet quia per acumen coaguli repugnat omnibus aliunde nutrientibus, et in nutrimentum post ipsa nutrimenta transit donante. Unde si in corpore invenit grossos humores, in renibus et vesica lapides parit. Grossos enim humores callidos et tenaces coadunat et constringit. Est enim vincendo ita vetus, nullum ei affert iuvamen, nec nutrimentum, nec obedit digestioni, nec bonum generat sanguinem, nec ventrem humectat, nec urinam provocat, sed inventam humiditatem constringit et desiccat. Omnis itaque caseus vetus durus, siccus et spongiosus propter siccitatem et poros ad nutrimentum de facili vel hunc unctuositatis et humiditatis corpori est nocivus. Omnis autem est malus vetus caseus.

uel assus quam coctus et porosus. propter confertam substan-
tie signum est butirositatis et unctuositatis. Caseus autem po-
rosus est minus malus quando est recens quam nimis vetus.
quia ut dicit dyas. caseus recens humectat ventrem.
vetus autem stringit. maxime elixus. vel si ab aqua ablue-
tur et assetur. et maxime si ante prandium assumatur.
meatum enim stomachi grossitie sua obturat. et ci-
bum descendere ad intestina non permittit. Post
prandium autem sumptus clausura comprimit ut coreu-
lar exitus descendere compellit. Caseus autem me-
diocris et novus mediocriter multum est nutritivus.
propter eius saporositatem et grossitiem. et quia calore natura-
li velociter induratur. Quanto autem calor naturalis
ei dominatur magis tanto plus et fortius indure-
scit. et magis in visceribus indurescit. Unde ysaac
in dietis. Secundum autem dyas. et aug. li. iiij. c. quando est
recens in lacte mulsus caseus plus est ei albus. Est autem caseus
secundum dyas. veneno contrarius. propter grossitiem suam et buty-
rositatem suam opilat meatus venarum. et non permit-
tit ad cor ascendere vim veneni. Caseus est
recens appositus calidus ex hoc venenum a morsibus
venenatis. Et hic signum est quia appositus sic mor-
sus [illegible] aut serpentis tote eundem ca-
seum quantitate et livore. Valet et contra antracem et alia
apostemata venenosa vel extra suppositus vel
comestus. Et similis quam alius caseus.

Coagulum est lac in quo est ca-
lidus stomachus inspissatum. cuius virtute
lac aliorum alium coagulatur. in qua parte butyro-
sa cum caseata aggregata partes serosa et aquea
a partibus aliis sequestratur. ut dicit Aug. li. iiij. c. Quanto
igitur lac est spissius. tanto caseatur et coagulatur.
Sed lac aliis carentis dentibus in superiori mandibu-
la coagulatur. lac vero habens in utraque non sic. nisi ei
sepius. Item ibidem dicit. Lac coagulatur ex coagulo et lac-
te ficuum. quando lac ficuum aggregatur. deinde
abluitur illa lana cum modico lacte. et cum illud
lac in residuo. et sic totum coagulatur. Item ibidem. Co-
agulum non invenitur in ventre sugentium adhuc
ruminantium. talia que non habent dentes in utraque man-
dibula non inveniuntur nisi in lepore. Quanto autem
plus vetustatis coagulum. tanto melius. et valet contra
fluxum ventris maxime leporis pulli et cervi. ut dicit
ibidem Aug. Item li. xvi. d. Acetum lactis quod coagu-
latur per coagulum. quando coagulum est in lacte in quo est
calor naturalis. et ideo adiuvat et sustentat lac.

sicut mares sperma sustentat in fetu. Sanguinem
fetus in matrice. quando natura lactis et sanguinis in stoma-
chi [illegible]. ut dicit ibidem. De coagulo dicit ysaach
capitulo de caseo. Coagulum igitur coagulatur virtute
sua acuta et caloris et siccitatis sibi dominantis quibus
sua humiditas finitur. Et quamvis coagulum sit in omni ca-
seo. nisi cum sentit in recente propter multitudinem
sue humiditatis. Coagulum itaque inter lacticinia
alia invenitur. cum quo caseus conficitur. et sic super ignem
in fumo desiccatur et redintegratur. cum modica portiun-
cula. cum modico lacte tepido resoluta. et cum re-
siduo lacte admixta totum coagulabit quod est coagu-
labile et congelabit. Unde patet quod continue nature lactis in
stomacho coagulum. quale in se habet substantia feminis masculi.
ut dicit Aug. Avic. ysaach. et alii. Et hec tantum de li-
quoribus nunc sufficiant.

Sunt autem quedam que insunt communia humoribus que
liquoribus et rebus aliis inherentes. de quibus
hic breviter aliqua inseremus. Propter diversas complexiones
et virtutes diversis rebus dominantes diversimode
operationes compatiuntur. ut est virtus aperitiva. maturativa.
mundificativa. et cetera. Aperitiva itaque virtus operatur per ca-
lidum et siccum cum subtili substantia. ut patet in ceperis. vel
succo porri. et in alumine. et huiusmodi. ex quorum confectione
aperiuntur ora venarum et emorroidas purgantur.
ut dicit Constant. Rarefactiva virtus operatur per cali-
dum et humidum. propter calorem rei sue penetrat. et
dissolvendo humiditatem sibi obedientem aperit
et dilatat. ut patet in malva et sabuca in canto co-
ctis. et huiusmodi. quando bullita in oleo cutem rarefaciunt
et extendunt. ut dicit ibidem. Opilativa virtus operatur
per frigidum et humidum cum obtusa substantia. ut patet in dra-
ganto. albumine ovi. et psillio. Propter hec vi-
scositate et obtusitate substantie poros replent.
et frigiditate constringunt. Impassativa virtus operatur
per frigidum et humidum. ut patet in mandragora quando pol-
ta super cutem ipsum inspissat. ut dicit ibidem. Propter fri-
giditatem constringit partes humiditatis liquido-
res. Unde humiditas partes centrum reddit sibi
compactiorem. et per consequens spissiorem. Alia autem operatur per
calidum et humidum. propter calor consumit partes liquidio-
res. Quamvis consumptis partibus subtilibus reddunt
spissiorem. Indurativa virtus operatur per siccum
et siccitatem. quia utique qualitas movendo ad centrum
totam substantiam reddit duriorem. Quandoque autem operatur per
frigidum et humidum frigiditate partes liquidas

constringere: ut patet in gelu et glacie. Quedam est per calidum et siccum partes dissolutas congregando: et per consequens induratio: ut patet in latere et luto. Exspissativa vero operatur per calidum et siccum cum grossa substantia. calor quod est subtilius elevat et movet ad circumferentiam: et id quod acrius in communi. Quod vero grossius et spissius tendit ad centrum. Et sic fit totum solidum et equatur. Quedam est exasperativa. Propter hoc operatur asperitatem cum humido frigiditas coartando et constringendo partes in circumferentiale ad medium non permittendo partes liquido vel se diffundere ad extremum. Propter quod partes superficiei in quibus dominatur frigiditas acute et aspere extra sensum ostenduntur. Et secundum diversitatem materie impressionem a frigido et calido recipientis variantur et diverse rerum complexiones et proprietates que sunt complexiones naturales vel accidentales derelicte: ut patet et in auctore et commento. Et est expositum super tractatu de qualitatibus elementorum productiva. Est vero et mollificativa que operatur per calidum et humidum. Et hoc vel per calorem humidantem partes dilatantem et incinerantem. et partes aptas disgregantem: ut sicut dialtea que humida est. Et per calidum mediocriter calorem suum agit. Et ex superhumiditate humiditatis sue humores fluxibiles reddit. Et sic per consequens mollificat et remollit. Vel hec sicco calore dominante sed partes aqueas et terreas et eas resolvente in partes aereas et celestes. ut patet in vaporibus exaltatis et aqueis attenuatis: et ad naturam aeris resolvuntur in mollissimas pluvias et guttulas: nec roris nec grandinis. sicut vitris: ut dicit commentator libro quarto methororum. Sed sicut patet et est manifestum in calore dura remollescere. et sic dissolvere actu calidi partes partibus dure invicem herere: ut patet in cera et in aliis liquefactibilibus. Sed quod partes aqueas in aereas vertit ignea dominatur: ut dicit commentator. Virtus et maturativa sicut et digestiva per calidam virtutem et humidam operatur. Sed retentiva per frigidam et siccam. Et expulsiva per siccum et humidam. Et appetitiva per calidum et siccum principaliter operatur. Attractiva virtus per calidum et siccum operatur ut patet in diptamno serapino et ferro et aliis herbis et similibus. Laxativa hoc operatur per actionem virtutis sed vehementis. Unde que vehementer laxantur laxativa sunt: ut scamonea et cetera.

Operatur et per frigidam comprimendo. et per humidam leniendo et lubricando: ut patet in prunellis et tamarindis et cetera. Purgativa quidem per calidam et humidam operatur: quoniam non purgat hoc et maturativa per calidam et siccam. sicut et attractiva: ut patet in cantharidibus et flammula et hiis vehementer caloris que pustulas generant. et etiam ulcera et vulnera et cetera. De aliis autem virtutibus et consimilibus dictum est supra libro tertio de proprietatibus elementorum qualitatum in libro septimo de remediis morborum.

Putredo est substantialis humiditatis corruptio proveniens ex indigentia caloris vel debilitate caloris alieno. Calor enim naturalis agens in humidum quod non regitur cum in eo est inductivum putrefactionis: ut dicit in quarto libro methororum. Quod est autem frigidum difficilius putrescat quam calidum: ut dicit Aristoteles. Similiter congelatum frigido tardius putrescat: ut est videre in glacie et in cristallo. Quod est fervidum per calido tardius putrescit: ut dicit Aristoteles. Propter superexcessum caloris inducentis fervorem. et fortior est caloris acris sive aliunde venientis. Et ideo non permittit se vinci neque aliquid quod est ferventem permittere sui immutationem. Quod est motum tardius putrescit quam non motum: ut dicit Aristoteles. Propter quod motus inducit calorem consumentem. et calorem excitat naturalem. Insuper quod est fluens tardius putrescit quam non fluens: ut dicit idem. Propter calor accidentalis ex aere contingens infirmior est et debilior quam calor naturalis generatus motu suo et fluxu. Et ideo se frigidi seminum non permittit. Omne quod corpus multum id est multe magnitudinis tardius et minus putrescit quam corpus parvum: ut dicit idem. Propter quod corpus est calidius. plus habet caloris naturalis resistentis causis putrefactionis. Similiter si est frigidum sua naturalis frigiditas melius resistit calori accidentali inducenti putrefactionem in magno corpore quam in parvo corpore. Et hoc patet in mari: ut dicit Aristoteles. Propter quod mare divisum cito putrescit. universum autem nunquam. Similiter est videre in aliquibus aliis magis quam partes diversis accidentaliter fluentes cito putrescunt. Et ideo in quibusdam sic dividis invenies generationem per putrefactionem. Cuius ratio est quia calor naturalis disgregatus in eis fuit substantiale dicitur agendo. et terreum ab aqueo et aereo. Ex substantia autem subtili aquea et aerea aggregatae propter calorem constitutam inde

calor disgregans sing[ula] gn̄at iuncte et alia alia.
Et hoc est quod dicit Aristoteles. Quia calor naturalis disgregans
et stare facit. disgregat. continet in natura alia. et hoc per
putrefactionem in calore extrinseco introducta. ut
dicit com[mentator]. ¶ Putrida quoque sunt gustu horribilia et
abhominabilia ita. et nauseam provocantia. et gra
uis odoris. et mali saporis. et deformis coloris.
maxime inficientia contingentes. Contraria sunt huic com
plexioni. et subitam inducentia saniem corruptionem.
Appetentibus tamen quibusdam. et provocantia cibum et refec
tionem. Que autem sunt disposita ad putrefactionem per
alterationem ad putridum eciam corruptionem in
bona putrida corrumpunt sana. Et cum non sit spiritus
pura putat spiritum iubar quod sunt magis uicina.
non potest sanari nisi quod incipit esse putridum. non apu
tredine potest excipere. Unde que putrida sunt non aliqua
lia non solum ad hoc ut purificant. eiciant autem
corrumpuntur. et consumunt. Ideo et alie iuuantur quibus
mediantibus operantur. ut in nutrimenta. Cum putre
facta in uegetabilibus et talibus est ut generatio ut in
bipedibus quam in quadrupedibus. id est sicut ouatiua.
et in reptabilibus quam ouat. que in uolatilibus. Sed de
generatione et nutrimenta et alius sibi submittentibus
sufficiat supra dictum est. li. iiij. de generatione. et li.
xviij. de generatione aliis generalis. Et id dicit est
superfluum. Uirtus autem generandi oua est in aliis
anulosi corporis. ut in serpentibus. araneis. scor
pionibus et aliis. et in natantibus. ut piscibus et cancris et
aliis infinitis. et in uolatilibus. et in omnibus bi
pedibus. Quod ut dicit Aristoteles li. v. a. Bipedia ingre
dientia generant alia preter homines.

Primo ergo in predictis animalibus fiunt quedam
parua quasi corpuscula pura mollia. humida.
et subalbida. coagulantur et transformantur. ex
quibus postea diuisa animalia generantur. Et talia
corpuscula oua sunt dicta. eo quod sunt munda.
id est eo quod interius humore sunt plena. ut dicit ysi. li.
xii. c. ¶ Ita est humidum quod extrinsecus humorem habet. Hu
midum quod intus. Quidam tamen ut dicit idem putant
ouum grecam habere originem. Illi enim dicunt ouay.
littera ablata. Oua autem quedam in omni uento concipi
untur. Sed non sunt genitalia nisi que fuerint masculino
coitu concepta et seminali spiritu penetrata. ut
dicit idem. Quorum autem tanta uis dicitur esse. ut lig
nis perfusum non ardeat. ne uestis quidem aduratur.
ut dicit idem. Admixta quoque calce glutinare

feruntur. inter fragmenta. ut dicit idem. Oua ergo pro
generantur. Deinde ex calore matrix corpus forma
tur et alimentum. ut dicit ysi. Secundum Aristotelem autem li. iij.
et v. ouant uolucres et pisces et serpentes.
Sed multum differunt in bonitate et malitia et quan
titate. situ. qualitate et in forma. Oua enim
uolucrum quam piscium et serpentium. Ouant autem gene
raliter aues in fine ueris et in principio estatis.
ut dicit Aristoteles li. v. preter quam auis marina que dicitur altio.
quoniam illa auis ponit oua in principio hyemis.
et cubat. xiiij. diebus antequam pulli compleantur.
vii. diebus ante principium hyemis. et vii. post.
sicut dicit symonides in libro suo. Et dicit ysi. de hac
aue li. xii. Insignis autem alcion in hye
me nidum facit. vii. diebus. et ouat et excubat
sua oua. Que excubante. vii. diebus quiescat
mare silentibus uentis. quia continua. vii. dierum
tranquillitate mitescat pelagus non ut eius fetu
bus educandis exhibeant obsequium. Idem dicunt
plinius et basilius in exameron. et ambrosius. Alie tamen aues
ouant bis in anno. ut plures ut perdices.
Sed prima oua corrumpuntur propter hyemem. Oua non
possunt compleri. Aues uero domestice ut idem
dicit Aristoteles ouant tota estate. sicut columbe et gal
line. et precipue que bene pascuntur. et locus eorum est ca
lidus. Item Aristoteles li. vi. Quedam aues ouant toto
anno preter quam duobus mensibus tropicorum. scilicet in iu
lio et in decembri. ut galline. Quarum quedam
ouant bis quolibet die. Et que multum ouant.
cito moriuntur. Columba autem quinquies decies ouat
in anno. Et que multum ouant multotiens ut co
lumbe. autem minus. ut gallina. et aues rapaci
um ignium sunt paucorum ouorum. ¶ Et quedam
ouant in nidis. ¶ Quedam in arboribus excauatis.
¶ Quedam in foraminibus terre et cauernis. ¶ Quedam
in arenis et in rupibus. ¶ Quedam in harenis. ut
struthio. qui non fouet oua sua. sed cubat
super ea. sed calor solis complentur et animantur. in hu
meris. ¶ Quedam oua fouentur in nidis factis
in arborum ramis. ¶ Quedam in partibus altissimis.
¶ Quedam in harundinetis sicut oua auium
aquatilium. Dicit et Aristoteles li. vi. Oua auium
sunt dura exterius. Et quedam sunt duorum colorum.
quia citrina interius. et albida exterius. Oua autem
omnium animalium diuersificantur ab ouis a
uium auium quod in sicco nutriuntur. quia citrinum est

[illegible]

in illis magis quam duplum ad citrinum avium que isto
modo nutriuntur prope ripas. Quidam etiam in colore
sunt columbarum sunt alba sicut gallinarum et avi
um palustrium sunt glauca et quedam sunt sicut
picta ut ova milvi. Diversificantur ova in figura
quoniam quedam sunt acuta. quedam sunt lata. post extre
latum postea acutum. Ova vero longa capitis
acuti producunt mares. In alia vero loco acumi
nis rotundum producunt feminas. In calidis
autem regionibus ponuntur in fimo ad solem et com
plentur ut in egypto. Et in quibusdam locis in
pluribus calefiunt. Sed in quadam civitate quidam
vir potator composuit ova sub pluma et di
xit quod continuavit potum quousque ex illis o
vis pulli extrahebantur. Aliqui etiam ponunt
ova in vasis calidis et extrahunt ab illis
pullos ut dicit idem. recepto tamen semine
maris in matrice simul cum semine femine commisce
tur. In principio apparet album. deinde fit rube
um in medio sanguis. et post totaliter fit citrinum.
deinde paulatim compacte natura fit remanet ci
trinum in medio et album in extremo. Et cum comple
bitur exterius et tunc mutatur a mollitie in duritiem.
quia in exitu congelatur et perfectissime induratum.
Unde ova quedam sunt in ventre sunt circina
quedam pellicula albida involuta. Sed quando cum sunt
formata et completa. induruntur et illa durita
est testa nuncupatur. Et est ideo testa in congelo
ovi. quod est embrio vel folliculus in corpore pulli
iam accepta. sed propter fortitudinem vel intensionem
caloris in corpore avis dominantis plus induratur.
Et hoc sive necesse propter maioris liquiditatis con
servationem. Ovant autem multe aves ova venti.
sicut faciunt galline et anseres. ut dicit Aristoteles
ibidem libro ii. Et hoc accidit ex superfluitate humo
ris dominantis seminalis in corpore femine superhun
dantis. Et sunt ova venti parva et insipida.
et humidiora aliis et sine dura testa. et po
sita sub gallina non alterantur sed remanet
album et citrinum. Talia ova inveniuntur in gal
linis. anseribus. pavonibus. et columbis. Forma
tur pullus in ovo et completur citius in estate quam in hye
me. quia ova galline findunturin .xviii.
diebus in estate et in hyeme in .xxv. Et quando to
nitrua veniunt in hora incubationis ova corrum
puntur. Similiter quando frequenter nimia mala tem

10
pestas. Galline etiam veteres ovant in principio veris et ova
galline iuvenis sunt minoris corporis. Et similiter si gal
line non albuminent sed ova informabuntur et corrum
puntur. Et ovum galline completur post coitum in .vi. die.
Et quedam aves in coitu non ovant semper. sed calcat fe
mina super feminam et masculus super marem ut perdices
et columbe et talis coitus facit ovum sterile et ova non
pullificantia. sed sunt sterilia quemadmodum ova venti.
ut dicit Aristoteles. In ovis autem galline post tres dies albu
minis ascendit citrinum versus acutum ad illum locum aquo
incipit scissura. et apparet quasi gutta sanguinis in albumi
ne ovi. et est principium seu materia ipsius cordis. ut dictum est
supra in tractatu de avibus de generatione pulli quere ibi.
Sunt ova in quibus sunt duo vitella faciunt gemellos
pullos. et pia quedam subtili tela dividuntur ab invicem
Hoc ex vitella ut dicit idem Aristoteles. Et aves que comedunt
carnes non ovant nisi semel in anno preter hyrundines
que bis ovant. Aquila etiam ovat tria ova. et eicit unum
nidum. et calefacit sua ova .xxx. dies. In veneris dicit Aristoteles
li. vi. Hec ex li. xvii. Avium genera ovant comple
ta dura teste. nisi accidat occasio per infirmitatem.
Sunt aves multe generationis faciunt sepe ova venta.
quod non contingit avibus bene volantibus ut avium unguium.
Omnes aves multorum ovorum sunt multe generationis super
fluitatis. Superfluitas autem avium uncorum unguium
transit in plumas et ungues et in alas. Et ideo earum corpus
est parvum durum et acutum et macilentum. Et propter hoc
non sunt tales aves multorum ovorum. nec multa coitus.
Aves etiam corpulente propter corpulentiam et calorem
veneris ovant multotiens. Similiter aves parvi corporis
sunt multi coitus et multorum ovorum. sicut patet in quibus
dam gallinis quia quanto sunt magis parve. tanto est
plurium ovorum. Ova autem talium transit in citrinum
ovorum. Sunt ova venta non eveniunt in avibus bene vo
lantibus. quia superfluitas earum est pauca. quod ideo ovant
pauca ova venta sunt plura ovis convenientibus
generandi pullorum. et sunt minoris quantitatis quando
non sunt completa. vel propter multitudinem suam mi
noris delectationis quando comeduntur. quando in ideo re
delectabilis est quod est digestum et dulce. quia quod est
indigestum. Et quedam aves quando olefaciunt ma
rem et audiunt vocem suam implentur ovis. quia
sunt multe cibi et multe superfluitatis et caloris.
et ideo non sunt fortioris appetitus. et cito formati
sunt. et cito ovant. quia superfluitas illa cito
transit in ovorum naturam in calore. Item

gñatō auiū ex ouis eīt qñ ſeia ſederit
ſr̄ oua ⁊ calefeceīt ea. Et qꝛ pull⁹ ī ouo nō
pᵗ ꝯpleri ſiñ nutrimto. iō nā poſuit cibū
ſuū int⁹ ī ouo. ⁊ indigeīt oua ꝑꝑ debilita
tē ſuā calefactoē. Et iō oua cito ꝯplent̄.
ī dieb; calidis. qm̄ tp̄s calid̄ iuuat dig̃oēȝ
cātōis. Eſt aͤ albumī mᵃ ⁊ ſuſtentatio pul
li. uitellū aͤ cib; pulli ⁊ nutrimtū eī. ⁊ ꝑꝑ h̄
albumē ⁊ citrīnū diſiūcta ſc̄ quaſi tela ꝑꝑt
nᵒ diuiſitatē. ⁊ nā albumīs ē q̄ ꝯīa natu
re uitelli. uł citrī. ⁊ ꝑꝑ hoc ꝯgelatur citri
nū tp̄e frigoris. ⁊ poſtquā ſuit caleſcēȝ ſiet
hūidū. albū aͤ ñ ꝯgelat̄ ex frigōē. ſȝ mag̃
hūidū. ⁊ qñ aſſatū ſuit. cito duꝝ. ⁊ apud
gnāoēȝ pulli inſpiſſat̄ qꝛ ſuſtētatō pulli ē
ex eo q̄ ꝑ umbilicū accip̄ pull⁹ albū ex citrīo.
⁊ citrīnū ī tp̄e illo ē cibꝰ. qm̄ eē hūid̄ ꝑꝑ ca
lorē. Et qꝛ al⁹ d; eē hūid⁹ ⁊ de facili ꝯuerti
bił ī albū. Hꝰ uouiſ ar. li. xvi. De ouis aͤ
dᵗ yſaach ī diet̄. Oua aͤ inq̄t q̄ gnānt̄ ex
aīb; ſanis ⁊ tēpatis. ſ nutrimenti laudabili
oris. Que uō ex gallis. ſuīt maioris nutrimti
⁊ ſapidioris. Silr̄ ꝯ coeūtib; cū maſculꝰ cū
calorē maiorēȝ hñt coeūta q̄ nō coeuntia.
Silr̄ gñata de iunioribꝫ. qꝛ ī eis hēt̄ plus
caloris. ſlacē aͤ ouoꝝ gñalr̄ ſuīt tēpate ⁊ me
diocres. ⁊ hñt ꝯplōi plimū uicinantes. al
bumines tñ ſ frigidiorēs ad uitelloꝝ ꝯpa
toēȝ. Q⁹ teſtat̄ eoꝝ aq̄a ſaporoſitas. ⁊ iō
ī ordīe ſuīt uitell⁹ grauiores. ⁊ q̄ ſuīt indige
ſtibiliores. maxīe de uetib; uolatilib; aūt
dū tñ maſcul⁹ ñ coeūtib; uitella ſuīt tēpata.
calōi uicina. ⁊ iō ad digend̄ ſuīt meliora.
⁊ faciliora. ꝯfortantia mbᵃ ⁊ ab eis cito diuis
diſſoluta. Variat̄ aͤ ouoꝝ nutrimtū ſ diu
ſitatē aīuȝ ex quib⁹ gnānt̄. qꝛ gñata de
ſubtili aīi ⁊ tempata. ut ex pdice ⁊ galli
na ad nutriend̄ ſunt laudabilia. ⁊ ſuīt fa
cile digeſtibilia. Sȝ ambꝯ facili diſſolui
ē. Vñ ad regim̄ ſanitatis meliōa ſuīt quā ad
mb⁹ ꝯfortanda. Oua aͤ gnānt̄ ꝯ groſſis
aīb; ad digend̄ dura ſunt nutrimta ⁊ lau
dabił. ſicē oua ſtrucōis. anſeris ⁊ pauonū.
q̄ ſc̄ mali nutrimti ⁊ dura ad digend̄ ⁊ ḡuis
odoris. maxᵉ ꝯ uetib;. uł de carentib; ma
ſcul⁹. Sȝ qñ digeruīt̄. ambꝯ tarde diſſol

uīt̄. Et iō pl⁹ ualet ad mbᵃ ꝯfortāda. q̄ ad
regim̄ ſanitatis. Gñata aͤ ꝯ aīb⁹ minori
b⁹. ſc̄ leuiā. ꝯ uetib; grauiā. ꝯ mediocrib;
tēpatiora. qꝛ caloris ſunt ꝑfcōris. ⁊ mīo
ris hūiditatis. ⁊ iō ualent ad regendū ſai
tatē. ⁊ ad mb⁹ ꝯfortāda. Oua aͤ q̄to ſc̄
recentiora. tanto ſuīt meliōa. ⁊ q̄to ſunt
mag̃ uetā. tāto ſuīt mi⁹ boā. Variant̄ aͤ
ꝑ artificiū quad⁹. Aut eī ſunt aſſata.
Aut elixa iuncte teſta. Aut ſc̄ frixa.
Aſſata ſuīt elixis groſſiora. ⁊ ad digend̄
duriā. qꝛ fos⁹ eoꝝ hūiditate ſubtilē ꝯſuīt.
⁊ deſiccat. Aſſata ſb̄ cinerib; calidis peio
ra ſuīt q̄ q̄ ſc̄ carbōes ſuīt diſcoꝑta. qꝛ cū
calor ignis ī ciīb; ea ꝯtegat. fumoſita
tē eoꝝ ſc̄lud̄. euapotare nō ꝑmittit.
Sr̄ carbōēs uō ꝑita. fumoſitatem reſiduā
ꝯ emittit ⁊ mūda ſuīt. Elixa aͤ ī aqua.
meliā ſuīt q̄ aſſata. q̄ aq̄ hūiditas calore
igīs ī reſiſtendā ſua hūiditate ſubtili re
pugnat. ⁊ iō mi⁹ ſiunt deſiccatiā. ⁊ caloīs
nāł refrigeratiā. Elixata aͤ cū corticib;
ſuīt peiora. qꝛ groſſitiei ⁊ fumoſitatā repu
gnāt cortices extius. ⁊ nō ꝑmittit ſc̄lua
exalare. Et iō gnānt uetoſitatē ī flatiaȝ.
⁊ ḡuitatē ſtōi ⁊ totī uētis. In aq̄ uō fixe
ta calorē aq̄ tēpate penetrat. ⁊ groſſitiēȝ
ſuā ſubtiliat. ⁊ auffert eis ḡuitatē ꝯtrōis.
ſȝ ñ ſola uitella pl⁹ deſiccatiſa. ⁊ mi⁹ ſolida
tiua. ī duritā uō deſiccatiā ſuīt ⁊ aſtrō du
re exeūta. uenaſq; tarde penetratiā. Vñ
tñ digeſta mlr̄ ꝯfortāt. Sȝ ſi remanēat
ī digeſta ſtōm grauāt ⁊ ī teſtiā. Mollia
tñ ⁊ paꝝ coagulata mi⁹ ſc̄ deſiccatiā ⁊
mag̃ digeſtibilia. cito uenas penetrantia.
pectus humectantia. paꝝ ſc̄ tñ mbra ꝯfortā
tia. Int̄ dura aͤ ⁊ mollia ī ſuis actōib; ⁊ paſ
ſiōib; ſc̄ mediocria. Frixa aͤ oua cetīs
ſc̄ peiora. qꝛ ī ſtō morātia ī fumoſitatē
⁊ corruptōēȝ ſc̄ mag̃ mutabilia. quidq̄d ī
cibo ī ueniūt corrūpētia. grauitatē in
ſtō gnāntia. faſtidia peiora facientia q̄
alia oua. maxīe ſi ſint frixa ī uitell⁹ aūt
mīt aſſata ⁊ ī aqua frixeta ſunt mediocria.
Hꝰ uouiſ yſaach. Oua q̄ ñ ſolū ſuīt u
tilia ad cibū. imo ſuīt neccīa ī mltiplicia

mediocria. Sunt enim humectativa. mitigativa. pe-
ctoris et gutturis lenitiva. membrorum confortativa.
resumptiva. deperditorum restaurativa. virtutis genera-
tive incitativa. combustionis et arsure sanativa.
Item ex vitellis ovorum fit unguentum optimum
combusturis. Sunt ovorum vitella attractiva et
venenosi apostematis curativa. Item vitellum
ovi crudum cum sale mixtum sanat antraces.
ut dicit Constantinus. Ovorum vero albumina sunt calo-
ris mitigativa. tumoris repressiva. fluxus hu-
miditatis restrictiva. calide attractiva et poda-
gre iuvativa. Que autem sunt putrida et corrup-
ta. magis etiam sunt nociva. humorum corruptiva. et su-
o fetore nausee et vomitus provocativa. et de-
bilis sepe mortis illativa.

81 Ova aspidum sunt parva. rotunda. livida
vel crocea. limosa. viscosa. interius fetida. et
summe venenosa. quibus autem immiscuit parte conglo-
bata. Quorum venenum summe est mortiferum. contra
quod remedium non invenitur. ut dicit Plinius. Contingit autem
ut idem dicit ova aspidis aliquando ab alio venenoso
ut rubeta inveniri. et ab eo foveri. et ex ta-
li fomento unum procreari. quod visu et flatu perimit
more basilisci. sive reguli. omne vivum.
Mala autem avis talis peracta. postquam sentit quem
fovet. statim ipso eo ortu quem foventem se aspi-
ciat. pariete se gravantem intuitur et occiditur. ut
dicit idem. Et hinc forte intelligitur ysa. xli. e.
ubi dicitur quod qui comederit ova aspidum. morietur.
et quod confotum est ex ovis et nutritum. erumpet in
regulum. Ubi dicit glossa. Ex ovis aspidis generatur
regulus. et ex ipsis venenosis nascuntur aves.

82 Ova aranee sunt multa
et modica. livida. parvis maculis
respersa. diversa. et ab initio sepius vene-
nosa. mollia et viscosa. Que si casu aliquo fu-
erint fracta. aranee parve que exeunt. et sunt ad
discurrendum mobiles et robore ... ipsi.
Ex unico autem ovo multe et innumerabiles ara-
nee generantur ita parvule quod vix videntur. Et est
stupendum quomodo ovo exeunt. telas texere incipiunt.
tam subtiles quod nature ingeniositatis pre-
et ius prestat mirandum in tam parvo opusculo admi-
randum. Que supra de aranea. li. xviii.

83 Ova aquile sunt et ana
pitis sunt pauca. quia non raro ternarium
numerum excedunt. et sepe aquila unum tantum in nido.
quia difficulter calefacit ova. ut dicit Aristoteles li. xv. In
nido autem suo collocat quendam gemmam cum ovis suis.
que putatur magis valere contra tonitruum. Et
ideo dicitur aquila ponere lapidem cum ovis ne
a tonitruo corrumpantur. ut dicit Plinius.

Anserina ova magna sunt. et dura ad 84
digerendum. et difficiliter calefiunt. et tardius
complentur quam ova gallinarum.

Anatina ova ovis gallinaceis sunt maio- 85
ra. sed non sunt ita sapida. nec ita bene nutribilia
sicut ova gallinarum.

Ova autem alaude sunt modica. colore varia. 86
calefiunt super glebam. et in devorantur sepe
a reptilibus et mustelis.

Ova bubonis sunt parva et maculosa. fra- 87
gilis teste. insipida. multum habentia de albu-
mine. et minus de vitello. Venantur vero de die
monedule et comedunt ipsa. et ipse de nocte
comedit ova monedule. Et ideo continue
pugnant inter se pro ovis suis. ut dicit Aristoteles li. viii.

Ova corvi. ut dicit Aristoteles li. vi. sunt multa. et 88
calefiunt solum a femina. et masculus interim
defert ei cibum. et eicit aliquos pre multitudi-
ne. Ovat in medio estus fervoribus contra naturam
aliarum avium. unde Petronius. Corvus maturis
frugibus ova refert. etc.

Ova cigni sunt multa et magna. oblonga. dure 89
teste. non multum grati saporis. et gravis
odoris sunt et dure digestionis magis quam ova anserum.

Ova cocodrilli sunt maiora ovis anseris. et 90
fovent in terra vicissim tum a masculo. tum
a femina. ut dicit Plinius li. viii. Sunt vero ova illa
venenosa. et intus quasi saniosa. olfactu et
gustu horribilia. et ad comedendum mortifera.

Ova columbe sunt minora quam galline. alba. 91
rotunda. aliquantulum oblonga. sapida. ca-
lida. et bene nutribilia. Sunt vero ova columbe duo.
et ex uno generatur masculus. et ex alio femina. Et
masculus calefacit sive ea de nocte. et femina de die.
ut dicit Aristoteles li. vi. Multotiens vero ovat in anno.
quia decies. maxime in calidis regionibus. ut in
egypto. Quere supra li. xii.

Ova colubri sunt multa simul et aliorum serpentum. 92
vale rotunda. subalbida. vel livida. mol-
lia. saniosa. coniuncta. mortifera et venenosa.

93 Oua draconiſ ſūt maiᵃ q̄ oua cocodrilli uſ
ſtruccoiſ ut dr̄ pli. Et cū dr̄ ouanſ nūt
7 ū exclud. ſ3 ii͡e oplent 7 formant fetuſ.
Vn̄ draconū oua ſūt pauciora q̄ alioꝝ rep,
tiliū. ſ3 ſunt maiora. ſanguinolenta. mo
rifera 7 uenenoſa.

95 Oua heroclu ſūt pua. uāia. ob lōga ſicut
oua accipitriſ ſiū niſi. 7 ſunt pauca.
q̄ʒ omiſ auiſ curui unguiſ ē fortiſ uolat͛.
7 pauce hūiditatiſ 7 ſup̄ fluitatiſ. 7 idō
paucoꝝ ouoꝝ. ut dr̄ ar̄. li. xvij.

94 Oua formicaꝝ ſūt ualdē pua. albida.
7 rotūda. q̄ extra eoꝝ paulatī recipi
unt ī locis calidis muſcadis ī ēnita quouſ
q̄ plenarie opleant͛. Que ſi aliquo caſu
mota fuint de ſuo nido uel diſpſa. a for
micis recolligunt. 7 ad ſuos nidos refe
runt. Odorifera ſūt 7 medicinalia ut dr̄
Vrsi ci pli. Vn̄ 7 ū ſibi medentur comeſtis ouis
formicaꝝ. ut dr̄ pli.

96 Oua gruiſ mediocr̄ ſūt mag̃. pallida. du
ra. 7 inſipida. grauiſ odoriſ 7 ingrata
ſaporiſ. dure digeſtiſ.

97 Oua grifi ouiſ aquile ſunt maiora.
duriora. ſapore 7 odore grauiora. q̄ͣuta
te ſunt calidiora 7 ſicciora. 7 q̄ numo paū
ciora. q̄ʒ ulē duo nūq̄ parit. q̄ʒ ē ualde
difficil͛ cubitōis. ut dr̄ ar̄.

98 Oua gallinaꝝ ſē cūctis temptiora. nu
trimto hoīs ouenientiora. ut ſupia deꝫ ē.
Oua t̄n uenti ſūt inſipida 7 illaudabili
a nutrimto. ſ3 hec q̄re ſup̄ de eod. 7 li. xij.

99 Oua hyrundinū ſunt plurima. ſtā ut dr̄
ar̄. aues ſē pui corpiſ. mlt̄e ſūt ouatū
ouis. ut dr̄ ar̄. ſtulla ā auiſ carnē come
des ouat biſ in anno p̄t̄ hyrundinem.
q̄ ouat biſ. 7 alij biſ pullificat. Oua at̄
pa alij corrūpuē p hyemē. poſteriora uero
opletur. ut dr̄ ar̄. li. vi.

100 Oua cancroꝝ pmo gn̄an̄o inſ̄ corticē
7 uentrē. inē cauda 7 corpū michſecus.
deinde emittunt exteriuſ 7 ſub cauda recol
ligunt. 7 ī ēngrelaie 7 rotūdauē 7 ēlauē
dom opleantē. Peuē ā q̄n ſemiē maſculi
ū pfundūt. ut dr̄ ar̄.

101 Oua locuſtaꝝ inſ̄ gn̄an̄o 7 ſūt plurima
7 minutiſſiā. q̄ effuſa ſē frondes 7 gmīa.
ī aere corrupto. calido 7 hūido ī infinitū
aliū multiplicatur.

102 Oua lacertaꝝ ſūt ſilia ouis ſpentū. ſ3
ſunt minora. uiſcoſiora. 7 ſūt uene
noſa. ſ3 minꝰ quā ſpentū. ut dr̄ pli.

103 Oua miluu ſē parua. pua. citrea. 7 ma
culis reſpſa. ouis certis auiū ſiliciꝝ
magis terreſtria ac ſicca. ſapore inſipidis
ſima. ī odore grauiora.

105 Oua mergulli ſūt pua. multa. calida. ua
ria. tn̄ 7 alba. paꝝ differentia ab ouis
anatū ſtagnoꝝ 7 fluuioꝝ.

104 Oua niſi ſē parua. uaria. calida 7 ſicca.
Et quꝫ parit niſus oua uenti q̄n ni
mis ipiguatur.

106 Oua coturnicis ſunt ſilia ouis anſerū.
S3 minora ſē 7 inſipidiora. 7 ī odore grā
uiora. 7 ī colore mīs alba. 7 ad digerend duriora.

107 Oua pauonis ſūt groſſa 7 dure teſte.
7. xxx. diebꝫ cubat ſē oua ſua. 7 tē
ſem dunt 7 parit. 12. oua. ul paꝝ minus.
7 abſcōdit oua ſua femia p maſculū. q̄
ſi īuenit. ea frangit. ut dr̄ ar̄.

108 Oua pdicis ſūt ſilia ouis columbe ī corp
mto 7 ī coplōe 7 ī magnitudie. 7 fouet
alter alter oua ſua. S3 hec fructus fructū
ū h̄r. q̄ʒ cū uoce pulli audierint ppe geni
tricis. matrē q̄ eos fouerat dereliquunt.
7 ad eā q̄ eos genuit. reūtunē. ut dr̄ yſi.

109 Oua paſſeris ſūt ualdē pua 7 minuta.
7 bis ī anno ouat. 7 pullificat. ſtatī p̄
q̄n prima oua corrūpunt. ul caſu aliq̄
amittit. Sūt ā calidiſſiā. genā īflatiua
7 libidinis excitatiua. ſicē 7 eoꝝ cerebella. ut dr̄ ? .

110 Oua quiſquile ſūt pua 7 rotunda mio
ra q̄ pdicis. 7 maiora quā alaude. Et
eſt quiſquila auis modica. a ſono uocis ſic
dicta. carnoſa. penoſa. minus uolat quā
alauda. Et nidificat ſub gleba ſicut alauda.
Et eius ouis īſidiat muſtela. Et idō parit
oua in diuerſis locis. 7 ſē q̄dā cubat maſcu
lꝰ. 7 ſē q̄dā. femia. S3 poſt educatōeꝫ pul
loꝝ. de eis paꝝ ſollicitatur.

111 Oua viuarum. t. cuiuſdā ſpētis ueneno
ſi aquas inficientis. ſē ſicē oua colub.

sed minora et maculis respersa. et sunt ova minus
ietna et pinguiosa. Serpens autem qui fovet ova
iuxta aquam vel fontes. veneno eas inficit.
et corrumpit. De quo lucanus. Serpens violator a
que etc. Queritur vii. li. ysi.

112 Ova struccionis sunt magna. rotunda. valde al
ba. dure teste. insipidi saporis et gravis odo
ris. Non autem venit hora ut ova pariat. ad stel
las pliades oculos levat. scilicet cum ova ponere non in
ortu illius constellacionis. Unde ursa stella circa
mense iunii. harenam fodiens in pariendo ova sua sa
bulo tegens ea. Et cum ea relinquit. statim oblivi
scatur ubi ea posuit. nec ad ea redit ultra. Sed
calor solis in harena illa excoquit. et ex eis
pullicellos parere et producit. Sic tamen structio
pullus educitur. inter ipsis recognoscit. et quod
in ovo conspexit egressum recolligit ac nutrit.
Ova autem struccionis in ecclesiis suspenduntur ad or
natum. propter eorum magnitudinem et raritatem.

113 Ova turturis similia sunt ovis columbarum. sed
aliquantulum minora. Et ovat in vere duo ova
et non plus. ovat bis ova. sed primi corrumpuntur.
ut ait arist. li. xvii. Ovat et cubat super dura
ligna ut columba. et potest cubare et ovare us
que ad xv. annos. ut dicit arist.

114 Ova upupe sunt sicut ova pellicani. sed minora
et duriora et aspectu defformiora. et gu
stu insipidiora. et odoratu graviora. mater stercore
coram et immunda fovens et cubans. Et hec ova
magis maleficiant et maleficas ut dicunt sunt
utilia ad sua maleficia exercenda. ut dicit pli. li.

115 Ova vulturis sunt magna sicut ·xxx·
ova aquile. et pauca. quia difficulter cubat
super ova sua. Sunt autem sub nigra. maculis respersa.
dure teste. mali odoris. et ingrati saporis.
Et aliud est aliquid de ovis suis. sicut aquila. quia
non difficili potest nutrire pullos suos. ut dicit arist.
Hec de ovis et de modo ovandi. et eorum quali
tatibus et differentiis dicta iam sufficiant.

116 AD specialis proprietates
rebus inservatis ulterius videndum
est in utile inserere quedam pauca et
levia de proprietatibus et differentiis numerorum. men
surarum. ponderum et sonorum. Sicut ut dicit ysi. li.
iii. ratio numerorum non est contempnenda. in multis
enim locis sacre scripture elucet quantum misterium

continet ratio numerorum. scilicet dictum est deo. omnia
fecisti in numero. pondere. et mensura. Sap. xi. Sex
senarius numerus qui ex suis partibus est perfectus. mundi per
fectionem designat. Et sic de aliis numeris est intel
ligendum. Sicut etiam scire possumus sine numeri discipli
na. quia per eam horas temporis discernimus quando de
mensium circulo disputamus. dies spacium anni re
deuntis cognoscimus. Per numerum siquidem instruimur
ne in computis confundamur. Tolle igitur numerum in
rebus. et omnia pereunt. Adime computum. et tota igno
rantia complectitur. Nec differre homines creduntur aliis
qui rationem calculi et computacionis adhuc ignorant.
ut dicit ysi. li. Item est de principio arismetice.
quia numquam faciunt quod sit triangulum sine ternario.
aut quadrangulus sine quaternario. Et sic de aliis.
Unde notum est quod sine cognitione numeri nulla scientia methe
maticalis perficitur. ut ibidem dicitur. Sicut autem ut dicitur est mul
titudo ex unitatibus aggregata. Sicut unitas radix
est et semen numeri sine numerus. nec plures sine unitate. quia u
nitas ingenita est non habet numerum a quo exeat. sed
omnium numerorum est origo a qua omnis numerus effluit et
emanat. Sicut unum est radix multitudinis et mul
tiplicationis. et est simplex et sublimis et in ratio sub
omnium sub eo contentorum. ut dicit arist. et aug. i.
li. c. ii. Sicut enim unum sic radix et origo multitudinis.
omnia sub se continet. et omnia sunt in eo ut in suo principio
ente. ut dicit id. c. xxxiiii. Sicut unitas specialis
est multitudinis effectiva. et illa retinens. et illi esse
dans. Ad in omnibus eius partibus existens et generans
simpliciter. ut dicit li. iiii. c. ii. Item est omnium re
unitas sic origo. quanto res plus appropinquat
unitati. tanto plus appropinquat veritati. ut dicit id.
c. ii. Sicut unitas se habet per modum forme. dua
litas autem per modum materie. Et ideo quanto res plus accedit
ad unitatem. tanto plus recedit a duplicita
te. et appropinquat ad simplicitatem. Quanto plus
accedit ad unitatem. tanto plus ad eternitatem.
quia esse non est preter unitatem. ut dicit li. ii. c. ix.
Nec diversificatur unitas. non propter materiam cum sit
sustentativa omnium et retentiva. ut dicit li. v. c.
xxvi. Tanta est enim laus unitatis apud sapien
tes. quod annullant alia dicentes esse unitatem in nu
meris precedere ab unitate. Et dixerunt quod u
nitas est principium cunctorum continui et discreti.
ut dicit aug. li. ii. c. i. Item unitas itaque
continibilis. quia a nullo numerali exit. sed accipi

pn̄cipiat a q̄ omīs nūs orit̄. ad q̄ oīs nūo
sicut tn̄ ad radicē p̄priā 7 origīem reuertit̄.
ut d̄r idem. ¶ Se r̄oe simplicitatis. q̄z unū ē
q̄d n̄ diuidit̄. ii d̄r ib̄. c. iii. Veracit̄ ē iḡr
unū ē q̄ nec actu diuidit̄ nec intelligit̄. Et talis
unitas ē p̄ncipiū nūi. ut d̄r ib̄ idē. Jt̄ē d̄r
idē. Unitas ē ī q̄ n̄ ē multitudo. Q̄d itaq̄z ī
telli-d̄ unitate pu̅ 7 simplici. id q̄ o̅ quātitatū
cuiusdā discreta reducit̄. sicut unū nr̄ dicit̄.
ut post patebit̄. ¶ Se r̄oe p̄fabilitatis.
sicut p̄ncipaliū. quoz̄ q̄ub; sint ī se p̄fcā.
q̄n ad unitatē s̄t reducta. sicut totalitas 7
p̄fcō. debet̄ unū. ut d̄r a ar. v. phi. c. iiij.
q̄z p̄fcm̄ sufficit̄ ad eē unū. ut d̄r ī ii. de ce
lo 7 m̄. t. c. ij. ¶ Se r̄oe singularis dignitatis.
Unū eī p̄ se est aliq̄ existēs solitariū ut
d̄r ī ii. meth. c. xvi. Et io alg̊. d̄r s̄r. iij.
meth. c. xv. q̄ eā unitas ē unū essentialit̄
7 p̄ magis digna. ¶ Est a unū sū unitas
nr̄. ut dicit̄ alg̊. ¶ Est eī unū simpl̄. ¶ Et u
nū s̄ qd. ¶ Unū simpl̄ d̄r unū ī quo nō
cadit multitudo nec actu nec p̄ota ut punct̄ 7
unitas ē unū simp̄ ī quo nō cadit multi
tudo actu q̄uis sic p̄t. ut lectus 7 m̄brū ī q̊
n̄ ē multitudo actu. ¶ Unū a s̄ qd d̄r m̄r s.
¶ Unū gn̄e. ut hō 7 bos. ¶ Unū spē. ut sor
tes 7 plato. ¶ Unū accidente. ut nix 7 ceru
sa. ¶ Unū pporcōe. ut auriga 7 nauta. ¶ U
nū in subo. sic dulce 7 albū. ī aliq̄ sub a u
na. ¶ Ar. a ī p̄ncipio phoz. c. v. dic̄ q est
unū accidēte. ut duo accn̄a ī uno subo.
¶ Et ē unū p̄ se m̄r. ¶ Ut unū ī ɔtinuatōe.
quoz̄ ē motus un̄. ¶ Unū spēalis for. ut sor
tes ul plato ī hoīe. ¶ Unū gn̄e. ut hō 7 bos.
ī ali. ¶ Unū diffōe. ut illa quoz̄ una ē dif
finitio. ¶ Unū indiuisibilitate. ut punctus.
¶ Unū nūo. ut singlare. ¶ Unū simplicita
te. ut eēntia. ¶ Unū totalitate sīu p̄fcōe.
ut celū. ¶ Unū m̄r. ut o̅ c̄ozlia. ¶ Bernar
d̄ a distinguit̄. ix. mōs unitatis. ad eug.
v. ¶ Est ēi unitas nr̄. ¶ Gratuita. ¶ Et
s̄r ueniq̄ ɔsistiua. ¶ Unitas a nr̄ ē ī qua
duplia dissīa. ¶ Quedā ē p aggregatōez r̄r
differētiū 7 distinctaz̄ unitas collectiua.
ut mta lapides faciunt unū aceruū. ¶ Que
dā ē p colligōez p̄aū formalit̄ differētium.

sīu p̄aū etherogeneaz. Et sic ē unitas ɔsti
tutiua. Ut mta m̄b a unū corp̄. ¶ Quedā p ɔiuc
tōez differētiū sexu ī gn̄atōe p̄l. Et sic est
unitas ɔiugalis. qn̄ s. uir 7 mulier sūt duo
ī carne una. ¶ Quedā ē p unioēz naturaz̄
differētiū ɔcentū p̄m unitatē p̄sonalē. Et h̄
ē unitas natiua qua aīa 7 caro sūt hō unus.
¶ Unitas a g̃tuita s̄r iiij. h̄r distīc. Q̄a z
p̄rima ē potestatiua. qua hō ī uicos stabi
liter ī se. 7 ī uicē alie induit̄. ¶ 2a est
ɔsentanea p caritatē multoz̄ ī dño est aīa
una 7 cor unū. ¶ 3a ē uotiua qn̄ aīa cū
d̄o h̄r p omīa ɔformitatē. 7 uotis ei adhe
ret. unus sp̄s ē aī eo. ¶ 4a dignatiua. qua
lim̄ nr̄ tra uto ē assumpt̄ ad p̄sōe dic
unitatē. ¶ Unitas a sup naturalē 7 g̃a
tuitā ɔsubstanciata. ē unitas trinitatis. q̄
quidē unitatē oz̄ eē solā 7 singlarē. ut in
ea sic stat 7 quies omniū unitatū. Ex pre
dictis p̄z q totalitas 7 p̄fcō d̄r unitati. ut
uult Ar. v. phicoz. Q̄d ē totū. i. p̄fcm̄
n̄ ē. nō d̄r unū ulr̄. ut d̄r idē. ¶ Duo a unū
nūo. quoz̄ m̄a ē una. ¶ Sz forma s̄t unū
quoz̄ uā p̄fcō ē una. 7 totalis. ¶ Unū
gn̄e. quoz̄ forma p̄dicati una. ¶ Unitas a
q̄ ē p̄ncipiū nūoz̄. n̄ ē una m̄a. s̄z nūo. ut
dic̄ Ar sup ib. Et ē tāt simplicissīa q̄ p̄t
subsistit̄. 7 p̄ illā. oīs alie. ɔnoīt ēa gnīb
ē unū p̄ncipiū q̄ ē ī ill̄ p̄ncipaliter. ut ī co
loribz ē albedo. 7 ī ɔsonantiz sonus. 7 c̄. ut
d̄r. x. meth. c. iij. Et io unitas nūalis a qua
oritur 7 ad q̄ resoluit̄ oīs nūs. dic̄ unitas
ut ē expressa similitudo 7 figura. sicut ut
d̄r. iiij. meth. c. ij. p̄mū ī gn̄e subē 7
ītelligibile ē motor p̄mi. eternus. s. deus.
absolut̄ ab oī m̄a. qui nō solū ē p̄ncipiū
p̄mū tanq̄ motor. s̄z tanq̄ forma 7 finis.
7 act̄ ultim̄. cui n̄ admiscetur p̄t oio. 7 c̄.
Un̄ ab ipō d̄o uno ī illi. p̄cedit oīs creatura
effectiue 7 exeplarit̄. sic ab unitate p̄cedit
omīs nūs originalit̄. 7 ad ipm̄ uelut ad fi
nē oīa referunt̄. sic ad unitatē p̄ma oēs
nūi resoluūt̄. ut ib̄ sic finis omniū qui 7
p̄ncipiū deus q̄ ē bndc̄s ī s̄cla s̄cloz.

AD unitatem a additur
Aunitas. dualitas p̄cit. q̄ p̄t unitatē.

Est aũt mēsura ut d' ysi. li. xvi. c. penultio. 11A
res aliq̃ mō suo tpe circūscripta. Et hec ē aut
corporis. aut tpis. aut spacii localis. Corporis mē
sura ē ut hoīū. seu liquorū. aliarūq; rerū corpo
lu̅ lōgitudo. Omne eī corp' dimēsionē h' ptium
7 mēsurā. Pprie aũt mēsura ē uocata. eo q̃ frū
ges 7 liquores. certisq; sura 7 mēsura metiunt'.
ur. Coclear. Cyatu. Amphora. 7 Sex
tarius. Coclear aũt minima ps ē coclearium.
q̃ ē dimidia ps dragme pondere siliquas
noue. Quia ꝑ uicē coclearlam facit. sed cocula.
dragma una 7 dimidia adimpletur. Cyatus
aũt pond' ↄtinet x. dragmarum. Quibus si v. ad
duntur. dicitur oxifalus. Acceptabulus quarta
ps ē emine. xii. dragmas ↄtinens. Cocu
la ē emina ↄtinens cyatos vi. Que ideo cocu
la dicitur q̃ cote greco sermone incido dicitur. 7 emi
na sextarium in duo equalia incidetur. 7 cocula
noīatur. Emina aũt appēdit librā unam.
Que geminata. sextariū facit. Est aũt sextari
us mēsura duarum quibus assūptis. bi
libris noīatur. Assumpt' aũt greco sermone sit ce
nit. quinquies aũt cōplicatum quinarium siū
gomor facit ut adiacet sextarium congium red
dit. Ista cōgius. vi. mensē sextarius. Aq̃ sex
tarius nom suppleat. Congium aggregando. i.
p augmētū cōtendo uocatur. Vñ 7 pecunia
quā bñficiū cum congium ē uocata. Vnus
quisq; ā impatores fructus pro capitis adiace,
bat ad mensurā. ut in domus largior uideret.
Cogatiū ē simili mēsura liquorum. Cuius tem
7 nomen simil' aromanus ipositū inuenim' me
treta. Liquorum aũt mēsura ē. amectron greco sic
uocata. Et ē cōe nomen ad omnes mensuras liqua
ↄtinentes. Modius ē dictus eo q̃ ex suo mō sit
pfectus. Est aũt mensura librarum xliiij. i. sextariorum
xxij. Et ideo opum pfectionū dei typus ē 7 figura
xxij. opum q̃ fecit deus infra opa vii. dierum.
Prima enī die deus fecit septē. s. Materiam
informe. Angelos. Lucem siue ignem.
Celos supiores. Aquā. Terrā. Et aerē.
Secunda die. firmamentū solū. Tertia die. iiij.
Maria. Semina. Sationes. Et plan
taria. Quarta die fecit tria. Solem. Lunā.
Et stellas. Quinta die tria. s. pisces.
Reptilia. Volucres. Sexta die fecit iiij.

Beſtias. Iumenta. Reptilia terre. Et hec
Et facta ſunt. xxij. rerum genera in diebus ſex. Et xxij.
generationes ſunt ab adam uſque ad iacob. ex cuius ſe
mine naſcitur omnis gens iſrael. Et. xxij. ſunt li
bri ueteris teſtamenti. Et. xxij. litterarum elementa. quibus
tota traditur diuine legis diſciplina. Hiis igitur
exemplis. modius menſurum. xxij. ſextariorum continetur
ſecundum moyſi traditionem. Et ex modio amodo dicitur. q.
menſura modica. ut dicit yſidorus. Satum genus eſt men
ſure iuxta morem prouincie paleſtine. unum et
dimidium modium capiens. cuius nomen ex hebrai
co ſumptum eſt. Satum enim apud eos ſumptio ſiue
leuatio nominatur. eo quod qui metitur. eandem men
ſuram ſumat ac leuet. Satum tamen alii ponunt pro
modio. xij. ſextariorum. ut dicit idem. Bath
eſt menſura capiens ſextaria quinquaginta. et
eſt bathus in liquidis ſicut in ſiccis chorus tem
pli. Amphora ab anſis eſt uocata. quibus
hinc inde leuatur. et recipit ſtatuta uel unum
modios ytalicos tres. Cadus eſt amphora
continens tres urnas. Urna autem eſt menſura quam
quidam uocant quartarium. Et eſt proprie terrea urna que
pro eo tendit defunctorum cineribus adhibenda. De
quo poeta. Celo tegitur qui non habet urnam.
Artaba. menſura eſt apud egyptios. lxxij. ſexta
riorum compoſita. ſic dicta. ex numero. pro. lxx. linguas
gentium que orbem impleuerunt. Gomor eſt men
ſura. xv. modiorum. ut dicit yſidorus. uel dicitur menſura.
iiij. modiorum. ut dicit gloſa ſuper exo. c. xvi.
Chorus eſt menſura. xxx. modiorum. ſic dicta. a co
aceruatione. cacumen enim modii. xxx. conſtitutis
collis uidentur. et onus cameli efficiunt. Huc
uſque yſidorus. li. xvi. Sunt et multa alia menſurarum
genera. quorum nomina non ſunt grauidi multis ſacre
ſcripture ſunt inſerta ſerie. Iſta que libet uaſcu
lis rerum menſurabilium continentur ſub menſure
nomine continetur. ut patet in diuerſis exemplaribus.
Acceptabulum enim dicitur uaſculum in quo uinum
ad oſtendendum in factione probari debuit an eſſet pu
rum uel corruptum. Unde uas ubi probabatur uel
acceptabatur. acceptabulum dicebatur. Vaſcu
lum uero in quo acetoſum uel corruptum dicebatur:
acceptabulum dicebatur. ut dicit yſi. li. x.
Ampulla eſt modica liquoris menſura. quaſi
ampla bulla. Similis enim eſt in rotunditate bul
lis que ex ſpumis aquarum fiunt. et ex uento ſub

terre erigentur ſubtilitate non modica conſtructis.
Alabaſtrum eſt uas unguentarium. a lapide genere ſic
nominatum. Quod ex ſua proprietate omnia unguenta
in ſe poſita conſeruat diutiſſime incorrupta. ut patet
ſupra in tractatu de lapidibus. Archa uas eſt repo
ſitorium. et menſura tamen. in quo res repoſite ar
centur auſu. ne paſſim ab hominibus uideantur. Inde
et dicitur archanum. i. ſecretum quod a ceteris multitudi
nis ex incluſa et arcetur. Amphora eſt de
terminata menſura ab anſis ſuis duabus nominata.
ut patet ſupra. Bachus eſt menſura rebus liquidis me
tiendis ſecundum legis continentiam deputata. Bra
chia eſt menſura brachii. i. uini uſibus generaliter depu
tata. Calix dictus eſt potus portio et menſura.
a calla quod eſt lignum dictum. Quia talia uaſa prius de
uiminibus ligneis componebantur. ſic calathi. Ca
mum eſt uas fictile. cibis uel potibus deputatum. Et
dicitur magis neutraliter quam feminine. ſic et ſalinum
i. ſalis uaſculum. Sic totum dicit yſi. Cacabus
eſt coquinarium diuerſis uſibus. et decoquendis carnibus
deputatum. Inde et uas. cacabula nominatur. Cha
dus eſt quod dolium. xvij. continens modios tres. ut
dicitur ſupra. Calathus enim eſt uaſculum uimineum
unius deſcendit grapium. Cribrum eſt uaſculum
rotundum multis foraminibus ornatum. ſic dictum quia
ferri eo quod in eo erat tritici. ſeu frumenti. Iſta in ce
bro continentur tritici. ut alapiſt et paleis ſeparantur.
Iſta grana que ſunt pura tranſeunt per foramina. pa
leis in cribro remanentibus et lapillis. Ciſta. ar
cha eſt modica. unde diminutiue dicitur ciſtula. et
ciſtella .... uel uiminis quibus teneri
eſt noſtra. Cophinus eſt uaſculum ex uirgultis con
textum ad deferendum ſtercora deputatum. Sic dicitur in
pſalmo. Manus eius in cophino ſeruierunt. Celatum ſunt
uaſa aurea uel argentea. ſignis eminentioribus
intus uel extra expreſſa. a celo dictum. quod eſt genus
ferramenti. quod uulgo caluz uocatur. ut dicit yſi.
Cymbia ſunt poculorum genera. in extremitatibus
oblonga. et in medio lata ad modum cymbe nauis.
Coclear eſt inſtrumentum modicum menſure omnis po
tionum. quo uaſa aliorum generum. et maxime ligna
ori manus officio deſeruiunt. Hic eſt illa diſtinctio
inaquorum. Sunt coclearia hiſce. et nec uel ualet
omnes nunquam ſic potuit coclearia dicentur yſi.
Diſcus dicitur quod ſcutella lata et rotunda. a
diſco. i. ſcuto ſic uocata. Dicitur autem diſcus.

qui dantur clero .i. apponuntur. Aqua quod discubentes
dicitur etc. ¶ Dolium est vas grande a dolando sic vo
catum. Quod pluribus aut sit asseribus artificiose
pariter colligatis. ¶ Eunetorium est vas olearium
um continens dimidium cadum. ¶ Enoforum est
vas continens vinum. Eno enim vinum dicitur. Unde quod dicitur
veratur enoforo fundo sacra nobis. ut dicit
ysidorus. ¶ Emisterium est species parvuli sive vasculi quod
ebibitur uno spiritu .i. haustu. ut dicit ysidorus. ¶ Fi
ala est dictum a vitro. Nam filum grece. vitrum dicitur.
Et est vasculum inferius latum et huius collum stric
tum. in quo vinum discernitur transiens per colorem.
¶ Phylaterium est parvum vas vitreum vel cristalli
num. in quo sanctorum reliquie conservantur. Phylaterium
autem aliud est scilicet membrana vel breviculus in quo
iudei scribebant legem ut religiosi viderentur.
unde illud. Dilatant enim filateria sua. et cetera.
¶ Fiscus. saccus est publicus quo hinc exactores.
et in eum mittunt publicum censum quod re
gibus redditur. unde illud. Quod non accipit cristus
capit fiscus. ¶ Fiscella est vasculum modicum
ad modum alveoli ex viminibus contextum et bi
tumine vel pice circumlinitum. Sic fuit vas in
quo repositus est moyses. quando fluvio expositus est.
¶ Gabata est scutella magna concava et profun
da. sic dicta quasi cavata. G. pro C. littera ponitur.
ut dicit ysidorus. ¶ Gazophylacium est vas reposi
torium. archa scilicet ubi colliguntur ea que ad indi
gentium curam in templo offeruntur. Et est compositum
illa sic dictum. quia gaza .i. divitiarum custodia.
Nam phylaxe grece. custodire dicitur latine. ut dicit
ysidorus. Unde gazophylacia fiunt archa vel domus
conservantes communes oblationes omnium. Sic nuncupatur
regis. et corbam sacerdotum. ut dicit glo. super iiij.
li. Re. ¶ Ydria nomen vasculi aque usibus depu
tatum. Ydor enim in greco. aqua dicitur latine. ¶ Cani
strum est vasculum ex viminibus sive cannis a
rundinis contextum. fructibus auferendis deputa
tum. ¶ Calatulum est eque vasculum ex algis albis
et flexis artificiose compositum. ¶ Lampas est vas
vitreum. tenue. stibale. fragile. planum. per
spicuum. ¶ Diaphynum sumpturum parvulum. rotun
dum. in brevius a strictum et oblongum. igni vitre
deputatum. Et dicitur alambic eo quod ad
nutrimentum flamme olei lumbricum videtur. Unde
hoc vasculum in lumine lucere lampas dicitur pro.

ut dicit hugo. Quere supra li. 14. de metallis quod
exemplo dicitur. ¶ Lucerna dicitur eo quod sit in ea inclu
sa lux inclusa. fit enim ex vitro vel ex cornu lucido
sive quacumque perspicua materia reclusa intus lucere. ut ve
ti flatus adire non possit. quod ad lumen undique perlu
cere ... ut dicit ysidorus. alcinio est dicta.
Unde huius est stilla. lu. pri. Unde persius. disposite pin
gue nebulam vomuere lucerne. Dicitur enim lucerna a
luce dicendum sollicitat ... ut dicit ysidorus. Licinius
quasi lucinus est dictum candela est lucerne. ut dicit idem.
Lagena est vasculum vinifer. a lagenis grece
sic vocata. ut dicit ysidorus. Lagena autem vulgariter vo
catur barillum sive costrellum. cuius diminutivum
dicitur laguncula. quam nos dicimus barisellum. Si autem
nova lagene vel barrelli mutare sapor et vir
tutem vinum. Unde si lagena fuit corrupta. et vi
num sic corruptum. Optima autem lagene fuit de ca
mamillo. a quo vinum contrahit saporem et virtutem.
oppilationes splenis dissolvendi. ut dicit constantinus.
¶ Lavatorium sive labrum dicitur vas plumbeum vel ene
um aquarum ad ablutionem manuum fistulis et columne
tubis receptivum. Et dicitur labrum non solum quia ad lavan
dum est sed etiam quia a labio labrum dicitur. quia eius orifi
cium resupinum sit ad modum labii circumflexum.
Lavatoria autem talia leguntur dicitur in iij. li. Re. c. vi.
in quibus hostias templi a sacerdotibus lavabantur. ¶ Len
ticula est vasculum olearium. ex ere vel argento factum.
alimento deditum. Oleo enim sacro in talibus vasculis re
posito. reges et sacerdotes ungebantur. ut dicit ysidorus.
¶ Lebes est vas eneum. ad usum coquendi carnes ...
tum. Unde ex frequenti usu nigredinem contrahit et in
mundiciam. et indiget frequenti confricatione et extersione.
Ex vitio autem metalli lebetes sic quod caldaria. [illegible]
... [illegible] ...
bunt. ¶ Loculus est vas repositorium in quo pecunia
que in privato loco reservatur. Et est idem quod bursa vel mar
supium. ut dicit ysidorus. ¶ Marsupium est vas reposi
torium. scilicet sacculus nummorum. Et est a marsupi in
greco in latinum derivatum. ¶ Mulgarium est vas
in quo pecorum lac mulgetur. ut dicit ysidorus. ¶ More
la est scutella maior profunda. a moretaria sic
vocata. quod primum inventa. Nam moria vocatur
dicitur mala apud grecos. Nola medica campanel
la dicitur a nola civitate campanie sic dicta. ubi pri
mum est inventa. quod est modicum vasculum sonorum. Tin
tinnabulum sic illud quod simpliciter collis canum et pe

clibanus autem est suspensum, ut dicit Hugo. ¶ Olla est dicta eo quod ebulliat in ea aqua igni subiecta, ut vapor altius emittatur. Unde ebullire dicitur quando aqua in aqua ventus spiritus elevatur et super aquam superficie discurrente vento per motum aliquem sustentatur. ¶ Parapsis est quadrangulum vas quadrilaterum, id est paribus absidis. Patena est quasi fit dispersio et patentibus labiis vas. ut dicit Ysidorus. ¶ Patera genus est fialae, sic dicta eo quod ea potare solemus, vel quia aliis patentior diffusis labiis, ut dicit Ysidorus. ¶ Poculum a potando est nominatum. Est enim generale vas in quo est bibendi consuetudo. ¶ Patella est quasi patula olla. Habet enim os magis patens quam olla. Ista dicitur propter latitudinem fundi hoc nomen. Et est vasculum eneum vel ferreum multis usibus necessarium. ¶ Pelvis est dicta eo quod pelles manus vel pedes in pelvi ablui consueverunt. ¶ Pyx pyxis est vasculum a buxo. Unde secundum pyxis est vocatum. Ista quasi nos buxum, greci pyxum vocant. Fit autem pyxis non de metallo nec de ebore nec de lignis. Et est vasculum variis usibus deputatum, et maxime rebus defendendis conservandisque electuariis, odoribus, liquoribus, pulveribus et unguentis. ¶ Quisquiliarium est vasculum vel genus receptaculi in quo quisquiliae, id est frumenti purgamenta, resideant, ut dicit Papias. ¶ Sartago a strepitu vocata est. quia in eo ardet oleum. Est enim genus patellae in quo cum pinguedine, butyro vel oleo fit frixura. ¶ Syphon est vas appellatum eo quod sufflando aquas fundit. Istis talibus usi sunt in oriente. Currunt enim cum syphonibus plenis aqua cum senserint domum ardere et extinguunt incendia. Cum eis quoque mundant cameras aquis expressis ad superiora, ut dicit Ysidorus. Et iterum pitorium est vasculum in quo ... pulex sive ... ¶ Scyphus est vasculum ligneum vel argenteum sive vitreum in quo bibitur vel de quo manus lavantur, ut dicit idem. ¶ Situla a siti est dicta, eo quod apta sit sitientibus ad bibendum, vel quia aquas sitit. Dum enim nunc recipit nunc effundit. Dum enim una situla effundit alia adimpletur. ¶ Sicharcia bursa est vel sacculus itinerantium in quo solent ... reponere ea quae ad victum necessaria sunt in via. ¶ Sporta est dicta in qua portantur panes et alia quae victui sunt necessaria, vel sic dicta eo quod de corio sit facta,

ut dicit Ysidorus. ¶ Scrinium est parva cistula corio et clavibus circumtecta, in qua pecunia et alia familiaria reservantur. ¶ Salinum est salarium, id est vas aptum sali, quod salarium, ut dicit Ysidorus. ¶ Tristilis est quibus vas quod ex tribus pedibus sustentatur, ut dicit Ysidorus. Ista quod quattuor pedibus sustinetur ... dicitur ... ¶ Thuribulum est vasculum eneum vel argenteum sive aureum duplicatum, intus clausum, super quod in medio perforatum, crematur thus et thurificandi officio deputatum. Per cuius foramina superius fumus thuris igne incendio resolutus in aera evaporat. Preter autem ea duae catenae ... eius partes continent. ¶ Ventilabrum est vasculum sive instrumentum quo palea a tritico in vento separatur et dividitur. Et hoc ventilabrum illud quod ... quod levius et ... quod gravius in ... remanet. ¶ Uter est vas vinarium ex corio alterius partis ... Et ideo uter ab utero nominatus est, ut dicit Ysidorus. Urna enim est amphora de quo supra dictum est. ¶ Urceolus ab urna diminutivum est dictum. Et est vasculum nunc aquis nunc vinis effundendis communiter assignatum. Proprie tamen solet dici vasculum in quo ponitur aqua ad lavandas manus in mensa. Et continet duo ... aquarium ... per fibulas ... in nuptiis Philologiae, ut dicitur in ... Sed ... et multa alia vasorum genera quae ... diversa mensuras capacitates in diversis scripturis per allegoriam significantur, sicut supra ... exposita ... Sunt ... et aliae mensurae spatii localis, de quibus in ... narratur in hunc modum.

Mensura igitur est quantitas ... capacitate, magnitudine, altitudine, latitudine aliquid finitur. Unde ... et maiores ... mensurae ... et per ... in provincias et provincias in regiones, quas in loca ... et illa in agros et illos in ... quas ... in iugera et illa in climata et illa in actus et ... in passus, gradus, cubitos, pedes, palmos, uncias, digitos diviserunt ... ita quod ... usque ad minimum nichil in mensurando ponitur reliquerunt. ¶ ... et digitus ... ¶ Uncia est ... tres digitos in mensura. ¶ Palmus quattuor habet digitos. ¶ Pes sedecim ... passus pedes quinque. ¶ Pertica ... pedes ... dicitur pertica ... 116

tudo. quia omnes precedentes mensure in eo sunt. ut
primum pes. passus et cetera. Sola uero greci quod porri
gitur est x. pedum ad instar calami ezechielis
telum mensure significantis. De quo hieronymus in xl. Por
cus uero est in ipsa latitudine pedum iiii. et longitu
dine c. xx. Clima est spatium quadrilaterum.
habens in omni latere pedes lx. Actus quadratus undi
que finitur pedibus c. xx. iste actus duplicatus iugerum
facit. et ab eo quod est iunctum. nomen accepit. Iugerum
autem constat longitudine pedum cc. xl. latitudine
c. xx. Sunt et quedam alia mensurarum genera de quibus
nichil ad presens. ut dicit ysidorus. Sed attendendum est quod sta
dialis ager habet passus c. xxv. id est pedes sexcen
tos xxv. Cuius mensura octies computata mille
narium facit. quod constat ex pedibus v. milibus. ut
dicit ysidorus. Centuria autem est ager ducentorum
iugerum. quod sic uocabatur a centum iugeribus ab antiquis.
sed postea duplicata. nomen retinuit sicut primum.
ut dicit ysidorus. li. xv. in c. penultimo de mensuris. Itine
re quoque uiarum. diuersimode nominantur diuisiones. Nam
Latini uocant miliaria. Greci. stadia.
Gallia. leucas. Egyptii. signes. Perse.
parasangas. Sed tamen quia singula spatia proprie habent
terminos et mensuras. ut dicit ysidorus. Miliarium.
mille passibus terminatur. quia mille passus continet.
quod pedum v. milia. Leuca finitur passibus mille
quingentis. Stadium. octaua pars miliarii est.
constat ex passibus c. xxv. Hunc primum herculem
statuisse dicunt. eo quod ipse eum spatium sub uno spi
ritu cucurrisset. Et ideo quia post tantum itineris
spatium stetit. ipse nominauit c. xxv. pedum spa
tium stadium appellando. ut dicit ysidorus. Via est
spatium quod potest ire uehiculum. Sic est dicta ab in
cursu uehiculorum. Nam duos actus capit propter obuium
uehiculorum occursum mutuum et cursum. Omnis
autem uia. aut est publica. aut priuata. Publica est
que in solo publico est. quam et actus populi pertransit. Hec autem
ad mare aut ad oppida ducit. Que quidem uia strata
est dicta. quia uulgi pedibus strata. Unde lucanus.
Strata quam iam uulgi pedibus detrita uiarum.
Ipsa dicitur et munita. Cultura lapidibus strata. Extra
platea. ordinibus consita sicut silua. sine obstaculo est consolida.
ut dicit idem lucanus. Priuata est uia que muni
cipio data. Hec solum est compositio
sua. gramminosa. Qui pedibus itinerantium.
munitur terra. que utrique parte uie arboribus consita.

Agger est media strate eminentia. congesta
ex lapidibus. stratam ab aggere id est accumula
tione. quam hystorici uiam militarem dicunt. Unde quidam
dicit. quales sepe uie deprehendit in aggere ser
pens. Iter uero itineris est uia qua sub homine quocumque ire potest.
Differt autem iter et itinera. Iter est locus transitu
facilis. Et ideo applicatur iter. Itiner autem est longe uie.
cum ipse labor ambulandi. ut quo uelis peruenias.
Semita autem est medium itineris. a semitu dicta.
Semita autem hominum. callis uero pecudum et ferarum.
Callis est pecudum iter montanum angustum et tritum
a callo pecudum tritum uel perduratum. Et ideo a callo est
uocatum. Trames est transuersa in agris itinerum
sic dicta. eo quod ad rectam uiam transmittat. Di
uisum sicut diuisorum est flexus uiarum in diuersas ten
dit in diuersa. Diuerticulum autem est digressio a
latere uie publice uel priuate. Biuium est
duarum uiarum principium quarum una tendit ad
dexteram. alia ad sinistram. Et est locus ut sepius
periculosus. et suspectus. Nam in biuiis et compitis
ubi conueniunt meretrices. Est et locus ambiguus.
quia qua uia sit tenendum sepius dubitatur. Et ideo
ponuntur in biuiis ymagines sancte crucis. ut
sciatur quam partem uie tenere debeant transeuntes.
Compitum est locus in quo uie conueniunt multe
et conueniunt sicut triuie et quadruuie. Et est lo
cus periculosus et dubius. sicut biuium. Ambitus est
inter maiorum loca et calliculos locus duorum pedum
et dimidii ad conueniendi facilitatem derelic
tus. et ab ambiendo id est circueundo dictus ab am
bulando sic est dictum. Orbita est uestigium rote
currus. sic dicta ab orbiculari figura rote que
uia comprimitur et profunditur. Actus
dicitur locus quo pecus agi solet. et est inter clivos
sive cliuum uestigium pedis signum pla
nitie in terra uel puluere impressum. Sic uocatum quia
per uestigium uie prereuntium inuestigantur et
reperiuntur. Reliquias autem pedes alium in luto ue
stigiis quorum ostenditur indicium. quo ceruinibus
uenatores et ab aliis ferre sepius deprehenduntur.
Unde facit leo delet sua uestigia cauda
sua. ne a sequentibus cognoscatur. Hec de mensu
rarum proprietatibus dicta. sufficiant. Et que supra
dicta sunt. supra per ysidorum. li. xv. c. ultimo.

Ponderum et ut dicit ysidorus. quia mensuras et 110
pedes certe modi conueniunt eis compositores

rebꝫ n̄ potētia pōd. teo' ſui q̄rẽꝫ regire alia
pond'. Et iō pond' apōnēdo ē dc̄ꝫ. Oīa eī po
nūt ad q̄ collocāt ī loco ſuo. qꝛ nich' ad' ē pō
d' n̄ ipet' rei tendētis ad lōc ſuū. Dupl' a'
ē ponderis pncipui effc̄uū. ſ. Leuitas ꝙ
Grauitas dn̄ant ī m̄a corpulēta ꝙ ēteā
monet deorſū. nꝫ quieſcit. donec cētrū īueī
at ad q̄d' tēdit. Et iō oīa grauia ſuo pōdē
centrū petūt. Vn̄ omīs m̄a tanta ꝙ ſubtil'.
duplicē h̄t cūm leuitatē. ſ. tal' m̄ ꝑter
eā ſuā ſubtilēs. monet' artentō ad circūfe
rētiā. nꝫ qēſcit. quouſqꝫ cōtigit eā. Tal' ē m̄
q̄ pau' nrāeſtāꝫ plia ē poroſa. ꝙ eī ꝑter
ſubtilitate ſuo' ignee q̄ ꝑter ſiccitatē diſſol
uit. ꝙ ꝯſuīt. Et ſic totum cor' leuigat ꝙ
ſurſū dūc. Vn̄ aliqꝫ m̄a ē eā ꝙ potiſſima
leuitas. ſic frigiditas ail' mod' ē ad cē fe
rētia uſqꝫ ad centrū. eā ē ꝯpatōis ꝑtū ꝙ
ordinatōis ꝙ ꝑ ꝯñs grauitatis. Vn̄ cē cor'
q̄ntō ē ſoliduſ. tanto leui' īueſtē. Et eū leui
tas reſpiciat eā leuē q̄ graue cūe inclinatō
nis utrūqꝫ ad lōc ſuū ſibi cūā n̄alr̄ depu
tatū. nō m̄ tn̄ ꝑdaal' ſibi uulgariē medica
uit. ratio ꝯuitatis. ſ. q̄ deſcendē ꝑ ſuam
ꝯuitatē dn̄r ponderoſa. Que uō aſcēdūt
ꝑ eā. leuia dn̄r. ꝙ ꝑ oppoſitū ī ponderoſa
uſuali diuidūt. Et iō d' yſi. li. xv. ꝙ pond'
dcīn ē ꝑſū. eo ꝙ ī ſtatera pendeat iam li
bratū. Sedm a' uſū mod' ſumēdi uſualē ſcī
atur nōm pondis. Aliū ei' ī qua ſit ponde
ro. Aliā ē ponderi. Aliī mēſſa eā q̄ rē
pondere indicāt ponderis. Ingeniū a' ī q̄
ponderib' ſi' ꝯſueuit. diuiſim' indicantur.
Dr̄ a' trutina. q̄ ꝑ yſi. ē gemina ponderꝫ
lanx equali examine pendens. ſcīta ꝑ maio
ra ponderādā. ut ſt̄ centenaria ꝙ talenta.
ſic momentanea ꝑ pua medica. qꝛ pecunia ap
ponderā. Statera aliādo ē dcā. eo ꝙ duabꝫ
ſcalabꝫ ꝙ uno ī medio ſtilo libratur equalē
ſtet. Lances aūt dn̄r aphꝫ eneī duo te
nuiſſimi. ī quoꝫ uno ponit' pond' ponde
ratis. ꝙ ī alio. rēſ ponderata. Eſt a' uidū pōd'.
qn̄ ambe lances eū ſīs ponderibꝫ equalibus
ſibi īuicē correſpondēt. Salus a' ſiu legē
ſequēs laterem magis ꝑdāiūcē monentaē ſta
tera noīat'. uocatur ſtili mediū quo tru

tine ſtateram regit'. ꝙ lāces adequāt. examē.
ut d' iſ. Vncia a' ponderū ē' ē mod'. nōib'
ꝑpris diſtigt'. ut d' yſi. Calcul' eī dr̄ mini
ma ps ponderis. q̄ ē quarta ps oboli. ꝯſtans
ex pondere duoꝫ granoꝫ lentis. Et uocabat'
calcul' ꝑ puitatē. qꝛ calcul' ē ī ſ medicū. ut
ſin moleſtia ꝯtulaτ'. Siliqua. xx. ps ē
ſolidi. cui nōm ſupſit obolus. ſiliquis eīꝫ
appendiū. ſiebat eī olim ex ere ad modū
ſagitte. unde ꝙ nōm accep̄. Sagitta eī obol'
agreeſ dr̄. ut d' iſ. Scrupulus. vi. ſiliquaꝫ
pondere ꝯſtat. Et ap greꝯ dragma uocat'.
Et ē nōē ſic diminutiē a lapillo breui q̄ ſcrup'
uocat'. Dragma ē octaua ps ūcie. ꝙ denariū
pōd' argenti eīꝫ ꝯſtat ſcrupul. i. xviii. ſiliqꝯ.
Denari' a' ē dcūs. q. ꝑ. x. nūmis reputatur.
ut d' iſ. Solid' ē uocat'. qꝛ nich' deeē ei
uidet'. ſ. ueteres īntegrū ſolidū dicebāt. ac
totū. Numiſma id' ē q̄ dn̄ar' l. nōie ꝙ
effigie pncipis inſignit'. ſ. ab initio nūmiſ
ma nūm' argenteis eēīt. ut d' yſi. Sexcula
id' ē q̄ ſolidus. Sic dcā eo ꝙ bis ſex uncis cō
plent'. Hāc uulgus aureū ſolidū uocat. cui' ē
tia pte tremiſſē uocat'. eo ꝙ ſolidū ſic ꝯmiſſe.
Sexcula bis aſſumpta. duellā ſac'. poi
ta ſtaterē reddit. ut d' iſ yſi. Stater est
medietas uncie. appēdēs aureos tres. Vn̄ ꝙ uo
cat' ē ſtater. q̄ ealꝫ ſolidus ſtet. Hic ꝙ ſemi
uncia. qꝛ ſemis h' d' ūcia. Hec ꝙ ſemiſſis.
qꝛ ponderis ſemiſſis ē. q. ſemis aſſis. ut d' iſ.
Eſt a' aſſis minimū ī ponderibꝫ. ſic unitas ī
nūis. ut d' glo. i. ſ. ſone duo paſſeres aſſe ue
neūt. Quadrans quartā pte ūcie ponit.
ꝙ dodrans dr̄ ī hebraico. cidus ī latīo. ſicut
dr̄ ī hebreo. ſic ap eos ūcie pond'. ap grecos
iō ꝙ ad mod' ap latinos. Didus quarta pars
uncie ē ꝙ ſtateris medietas. dragmas appen
dēs duas. Vl' adus ī latīc diuinūs ūcia ē ſꝫ
ap grecos quarta ps ūcie ē. Vncia ē dcā.
eo ꝙ uniuſitate minoꝫ ponderū ſua unitate
uīciat ſu uinat. ꝙ ꝯplectit'. Cōſtat a' ex
dragmis. viii. i. ſcrupul'. xxiiii. q̄ ꝑ legitīo
pondē h'. Cui nūs ſcrupuloꝫ eius horas dies
ꝙ noctis metit'. Vl' qꝛ libra eſſe duodecies
ꝯputa libra. xii. ūcias pficit. Et iō gen' pſū
ponderis reputat'. Cui tot ūcie ꝯſtāt. quot

nūslꝰ dn̄. Est ⁊ libra dc̄a: qr liberat. q2 aīcta
īter se pondera p̄dā ꝯtinet ꝯ ꝯcluďr. ut dic̄
ysi. id. ❡ Bilibris duas ꝯtinet libras. Est ē
bilibꝫ libra duplicata. Primꝰ aūtē libras ap
pendimꝰ ⁊ ē nomē grecū. ❡ Talentū. sūmū po
dꝰ eē dr̄ inf̄ grecos. ſta nichil talēto maiꝰ ſiū aſ
ſe. Qd aūt fuit uncialis ī numis. hec ſūē aſſis ſi
ue talentꝰ ī pōderibꝫ. Talento aūt nichil ē maiꝰ.
Sꝫ hec pondꝰ uariatē inf̄ gētes. ❡ ſta aꝑ romanos
talentū ē lxx. duarū librarū. ſic plaut̄ ondr̄.
q dr̄ duo talenta eē c. xliiij. libras. Est ⁊
talentū tpl̄. ꝯ minimū. mediū. ⁊ sūmū. ❡ Mi
nimū ē quinquaginta librarū. ❡ Mediū.
lxxij. librarū. ❡ Sūmū. c. ⁊ xx. librarū. Cō
ſtat ⁊ illd talentū siue talentū ſilarū. Cē
tenariū nūm. eo q2 c. librarū pondꝰ ꝯtineat.
Qd pondꝰ ꝑ p̄fcāꝫ nūi ꝯtenarīi instiui
erūt romani. Vnū ꝫ ysi. li. xvi. c. de p̄
deribꝫ ⁊ m̄ſuris.

6u